Költsey' versét bizony nem lehet gyönyörködéssel nem olvasni. Mi lehet az illyen Ifjúból, ha magát el nem hagyja. Méltán Magyar Schillert várhatnánk belőle, ha a' Magyar Publicum Schillereket és Göthéket nevelhetne. Vigyék a' Músák legalább annyira, a' mennyire egy szegény Magyar költőt vinni a' Végzések engedik.

Berzsenyi itt is mindenütt nagy kedvességet talál. Helmetzy egynehány exemplárokat küldött; már nem sokára mind egyig el fognak kelni. Melly öröm, mikor illyen költő az Ifjaknak is tetszik!

Rumit én mind azon tulajdonokért, mellyeket említesz, mind irígylésre méltó szorgalmáért felette betsülöm, 's szívem szerént szeretem. De ugyan azért kívánnám, hogy nem kevés gyengeségeit, mellyek igen szembetünnek, 's néki nem kevésbbé ártanak, levetkezné. Azok közzé számlálom p. o. azt is, hogy a' tudósi hiúságokon felette nagyon kap, minden kis tettét kihirdeti. A' Stylusról ollyan könyvet és úgy írt, a' M. Monumentumokhoz ollyan formán fogott etc. etc. Oh ha az ő tudományát 's szorgalmát vele az ő neki való foglalatosságokra concentráltatni lehetne: mi nem lenne belőle: a' helyett, hogy, ha az elkezdett úton megy, a' Halhatatlanság nehezen méltóztatja szebb koszorúinak valamellyikére. Nem idegenség szóll belőlem, hanem sajnálkozás, mert tudom, a' közelvalók mint és mit mondanak felőle, és fáj, hogy úgy szóllanak.

Az Examenben épen akkor az egyszer nem voltam jelen némelly látogatóim miatt, mikor a' leveledben említett öszveszóllalkozás volt. A' Professorok azt a' Complimentet tették, hogy sajnálták ott nem létemet, mert nem történt volna az a' sérelem. Én is eléggé szeretem magamat ezt elhinni, 's eléggé esmerem magamat azt mondani, hogy meggyőződésem ellen senki ellenmondás és erős ellenmondás nélkül nem szóllhatott volna; a' minthogy másnap, mihelyt a' dolgot megértettem, privatim igyekeztem is Ő Méltóságát máskép informálni. Általjában, édes Barátom, semmit sem lehet az efféléktől, a' miket itt R. Barátunk megsértésnek vett és méltán is vehetett, a' jó ügyre nézve tartani. A' tudományok' betse meg van esmerve. A' Methodus ellen esik imitt amott szó; 's a' mint lenni szokott, néha sületlen szó is. Az pedig onnét van, minthogy nálunk is, valamint elhiszem nálatok is, bizonyosan vannak is hibák sok Professorok' tanítása módjában. A' hibák' létét mások könnyebben általlátják, de miben léteket nem jól tudván, tsak ütikvétik a' dolgot mikor ítélnek. Némelly hibákra én magam is tettem már Professorainkat barátságosan figyelmetesekké p. o. hogy a' posi-

Napoleon Imp. Aug.
Monumentum Belli Germanici
Anno MDCCCV.
Trimestri spatio Ductu Suo Profligati
Ex Aere Capto
Gloriae Exercitus Maximi Dicavit.

Den 26. Aug. war General B. Vay Miklós bey unserer Congregation zugegen. Er erblickte mich in der Session, da ich doch in der Conferenz sprach. Seine Complimente auf mich an der Seite des OberGespannes hörten nicht auf, zuletzt warf er einen Fingerkuss auf mich. — Ich lernte von dem grossen und edlen Manne viel wichtiges, wie bey jeder Zusammenkunft. Ignaz Born verschied in *seinen* Armen. Born hatte ein mineralog. experiment vor, in das [er] nur sehr wenige, u. unter diesen auch Vay einflocht. 1791. in März berief Born den Vay damit er sehe, was geschah. Vay war krank u. konnte nicht erscheinen. In Jul. oder Aug. berief er ihn wieder. Nun erschien Vay. So wie er vom Wagen sprang, ging er zu Born. Er fand ihn sterbend. Er drückte ihm die Augen zu. — Báróczy, ganz Theosoph . . . . . Rosenkreuzer, hielt von Born nicht viel; er spöttelte über sein profanes Laboriren. — Leben Sie wohl, lieber Freund. — Babocsay ist längst bey Eggenberger, ich schickte ihn durch meine Neveus in Jul. dahin. Ich wünschte, dass Sie die Beylage an Kis selbst übergeben, damit Sie mit ihm immer mehr u. mehr sich vereinigen. —

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 115. sz.]

2513.

Kis János — Kazinczynak.

Kedves Barátom!

Megbotsáss, hogy kimondhatatlanúl kedves leveledre olly későn, 's akkor is olly hijánosan felelek. Azon szokásom mellett, melly szerént minden kis irásra, melly hozzám mint Superintendenshez irattatik, akármelly Mesternek is válaszolok, lehetetlen bele nem fáradnom az irásba. Elfogod ezt hinni, ha meggondolod, hogy tsak változtatásért több szóllított már meg negyven predikátornál. — Valamelly nagy gyönyörűségem, minden, még legkissebb vonásaidat is olvasni, szintén olly igen fáj, hogy olly restnek kell lennem.

che u. Literatur eifernder Mann, aber äusserst *prudent*, bis zum Excess. Er hasst den Czinke, der ihm die Professur der ung. Sprache u. Literatur durch erschlichene Protectionen raubte, er lacht über den Schuft wie billig, aber seine Zeitungen erheben ihn, weil er die Jesuiten, die den Czinke protegieren, nicht beleidigen will. Erscheint ein ung. Buch, so geht er in Entzückung über: aber noch erschien *keins*, welches er gut hiesse. Nur von Szabó Dávids Aeneide spricht er mit Ehrfurcht, weil Szabó nahe an Komorn lebt, wo Kultsár geboren ist, u. weil Szabó sacerdos extinctae societatis war. —

Sehr gerne übernehme ich das mir schmeichelhafte Geschäft, die Vorrede zu Ihrem Werk Monum. Hung. aufzusetzen. Sie müssen mir aber sagen, u. das so ausführlich als möglich, was darinn gesagt werden soll, u. wie Sie es haben wollen, das ist in Ihrem Namen, oder im [!] meinem. Ich bin zu beyden gleich bereit, u. suche hier keine Rolle zu spielen, aber spreche so sehr gerne, wenn es Ihnen so besser dünkt. Zögern Sie also nicht mich dieses wissen zu lassen.

Ich erhielt den Brief aus Paris dd-22. May den 5. Sept. Er ist von Kézy. — Kézy kam den nemlichen Tag nach Patak, da ich dieses Schreiben erhielt. Er wird nach dem was er mir schreibt, den 11. dieses seine Inaugurations Rede halten.

Ehe Kézy kam, theilte mir Rozgonyi, Prof. der Philos. zu Patak le Conducteur de l'étranger à Paris 1812. mit. Das Buch kaufte Kézy in Paris, u. es war sein Wegweiser. Kézy kam mit Rozgonyi in August zu Jánosi zusammen, u. lieh es ihm. Aus diesem lernte ich, was in der Bibliothek des Jardin de Plantes unter Büffons Statue Steht:

Maiestati naturae par ingenium.

Hier fand ich auch die F a s s a d e des Palais du Corps Legislatif ganz in dem Geschmack der Propylaeen zu Athen. Edel u. gross. — Welch' Schade wär' es, wenn die Verschönerung von Paris gehemmt würde. Auf dem Place Vendôme steht eine 133 hohe columna cochlis, belegt mit kupfernen Platten, die aus der Beute von Austerlitz geschlagen worden, u. oben Napoleons Statue in e i n e m Guss von dem nemlichen spoliis opimis. Rozgonyi erzählte andern in meiner Gegenwart die ganze Schnecken Säule sey aus e i n e m Guss. Diese hat am Postament folgende Inschrift:

vaters mehr als sein Leichtsinn haben ihn in diese Schulden versenkt. Machen Sie wieder eine Reise dahin, u. trachten Sie seine Neigung mehr u. mehr zu erhalten. Ich habe Sie ihm neuerdings anempfohlen u. ihm für die gegen Sie erwiesene Gütigkeit gedankt. Neidls Klage, dass man ihm aus Ungarn sehr oft Schmierereyen schickt, ist nicht ohne Grund. Und doch arbeitete er mir nach einer solchen das Bild des Wesselényi sehr ähnlich u. das Gesicht sehr gut. Es kommt alles darauf an, dass man ihm bey einen [!] gut getroffenen aber schlecht gemahlten Portrait anzugeben verstehe, was er anders mache. Bey dem Portrait meines Schwiegervaters arbeitete er nach einem sehr guten Oelgemälde sehr schlecht. Vieles lassen die Herren auch durch ihre Lehrlinge arbeiten u. retouchiren die Platte mit Unwillen. Allerdings wird es sehr wohl gethan seyn, wenn Sie sich neu mahlen lassen. Ich rathe Ihnen dazu statt Adamek, der nur Miniatür mahlt, den braven, liebenswürdigen *Niedermann* (Salzgries No 194). Dieser brave Künstler hat auch Bredeczky unseligen Andenkens u. Superint. Kis gemahlt. Das Bild des letztern sah ich bey ihm in Octob. Er ist sehr gut getroffen und das Bild hat *Gemüth*. Ich gratuliere Ihnen zu der Stunde, welche Sie bey ihm verleben werden. Treten Sie bey ihm als *mein* Freund auf. Er forderte von Kis 40 f. W. W., welches um 15 mehr ist, aber um 150 mehr werth ist, als was Adamek zu mahlen im Stande wäre. — Ihr Urtheil über den Pfaffen Molnár, der aber auch eine gute Seite hat, ist auch mein Urtheil. Der Mann hat Seiten, wegen welchen ich ihn herzlich küssen, u. andere, wegen welchen ich ihn tief verachten muss. Geld ist ihm über alles lieb. — Da man in der ReichsBibliothek ohne hohe Erlaubniss nichts copieren, manches auch nicht lesen darf, ist es nicht Sünde, wenn wir etwas dorthin ablegen? — Und nur einen Stoss, u. alles wird emigriren. — Dass Gancs lebt u. in Péczel lebt, habe ich gar nicht gewusst. Er war Briefschreiber vom alten Gedeon. — Ich hoffe, Sie haben [sich] in dem Saal die in tuschmanier gemahlten Tableaus, u. die Bilder von Paul, von Gedeon I. u. Gedeon II. zeigen lassen. Die erstern sind von Mányoki. — Ich hätte Sie sehen mögen, wie Sie Kultsár, der *Süsse*, empfing. Er war einst Erzieher von dem jungen Festetics in Keszthely (!!!), und folgte in diesem Amte dem Takács von Péteri, oder, seit 1809. von Téth. Meine Freunde in Pesth platzen in ein Lachen aus, wenn Sie hören, dass von Kultsár die Rede beginnt. — Er ist ein für das Emporblühn unserer Spra-

hassák, melly könnyűséggel fordítottad azt a' nehéz munkát. Vitkovics a' csomót Sztrokaynak fogja adni, Sztrokaynak pedig gondja lészen, hogy minél elébb vehessd.

Megírtam azt is, hogy Szemere Pál barátom Aug. 19dikén válta gyűrűt eggy távol rokonával, Szemere Chrisztínnal, 's hogy öszvekelések Februariusban fog esni. Továbbá hogy el vagyok határozva barátimhoz írt leveleimet végig olvasni, 's úgy újra dolgozni, hogy kinyomtathassanak. Életemnek nevezetesebb történeteit papirosra teszem, 's ezen levelek közt kiadom. — Kérni fogom tehát barátimat, hogy leveleimet szedjék-öszve 's nékem adják kölcsön, hogy a' munkával elkészülhessek. — Ugyan-ezt kérem kiváltképen Tőled, édes barátom. Leld módját, hogy a' csomót Eggenbergerhez, Vitkovicshoz vagy Sztrokayhoz minél elébb leküldhessd. Fogadom hogy minél elébb lehet, elkészülök a' munkával, 's csomódat vissza küldöm.

Sárközy István barátom írja, hogy múlt exameneteken jelen volt, veled szóllott, fiadat csudálta, 's hogy Te néki azt beszélléd, hogy sok ember nem leli Daykában a' mit az én Jelentésem vele váratott. — Ezen utolsóról elébb. Werke des Geistes u. der Kunst sind für den Pöbel nicht da. 'S ez elég reá. Szörnyűség az, édes barátom, hogy Dayka, a' ki 1788 és 1796 között írt, annyira meghaladta a' maga korát, hogy húsz esztendő múlva is kevés van a' ki az ő becsét érthesse. Van benne sok férges, nem tagadom: de vannak olly darabok is, mellyek soha sem fognak avúlhatni. — Imhol az, a' mit Sárközy ír:

«Examenben eggyütt voltam K[is] J[ános] Superintendenssel, — [stb. mint a 2499. számú levél 7-dik pontjában.]

Ne akadjunk-fel másoknak ítéleteken, édes barátom, 's sajnáljuk sorsunkat, hogy praenumeratio nélkül alig tudunk nyomtattatni. A' Praenumerans azt hiszi hogy leköteleztük magunkat úgy énekelni a' mint ők szeretik hallani a' dalt; a' Vevő ezt nem hiszi.

Leser, wie gefall' ich dir? —
Leser, wie gefällst du mir? —

Élj szerencsésen, kedves barátom. Ölellek tisztelettel.

Kézy e' napokban ért Patakra. Septbr. 5dikén vettem hozzám Párizsból Máj. 22dikén írt levelét. 11dikben vezettetik-bé hivataljába Patakon. Az Anyám' halálára írt kisded munkám most nyomtattatik.

[Eredetije Kis Gyula birtokában.]

2512.

Kazinczy — Rumy Károly Györgynek.

Széphalom den 8 Sept. 1813.

Theuerster Freund,

Ein Wolkenbruch an den Karpaten, wie dieser vielleicht seit seiner Existenz nicht sah, unterbrach den Lauf der Posten. So geschah es, dass ich Ihren mir so viele Freuden gebenden Brief aus Pesth erst jetzt beantworte. — Zuerst etwas von diesem schrecklichen Ereigniss. — Alle Thäler gegen Gömör, Abaúj, Sáros u. Zemplén wurden zu Seen gemacht, u. von Käsmark an bis Köröm an dem südlichen Ende von Zemplén blieb keine Brücke. Das Kastell des Grafen Szirmay zu Tárcza im Sároser Com. unterwühlte das Wasser, u. da die Erde unter dem Fundament weggespühlt war, sank das Schloss zu einem Ruin. Diess geschah auch mit der Kirche. Kupferne Särge mit den Gebeinen der Anherrn wurden meilenweit aufgefangen. Die Thore von Kaschau wurden mit Mist dicht eingelegt, u. die Stadt ward nur durch diese Vorkehrung gerettet. An der Mühle beym Oberthor daselbst war eine Brücke. Diese ward mit Heu u. Fruchtkreuzen, Meublen mitunter auch von Mahagony, Kästen mit Gold u. Silber gefüllt so dicht verrammelt, dass das Wasser sich einen andern Weg bahnen musste: er [!] schlug in den Neumányischen Garten, u. verschlammte ihn so hoch, dass nur die Spitzen von den Bäumen zu sehen sind. Der abgesetzte Schlamm ist viele Klafter hoch. Bey Hidas-Némethi waren einige tausend Fruchtkreuze abgelegt, u. an einem schwimmenden Heukazal retteten sich 48 Menschen. Viele bespannte Kutschen u. Leiterwägen wurden mit crepirten Pferden u. Ochsen in allen Gegenden gefunden, die Fahrenden waren darin todt, hie u. da nahe zum Sterben. Auch ich litt dabey etwas weniges, aber gnädig: 26 Schober Heu wurden mir nicht weggeraubt, sondern fast bis zur Hälfte untergossen. — Doch zum Geschäft.

Nach der alten Freundschaft, die mich mit dem Inhaber jener reichen Bibliothek, welche Sie nun kennen, verkettet, würde ich Sie dorthin längst zum Bibliothekar vorgeschlagen haben, wenn ich nicht wüsste, dass er mit vielen Schulden beladen ist, und unter ihnen fast erliegt. Seine Eltern u. die Bücherliebhaberey des Gross-

Kazinczy Ferenc levelezése
XI. k.

Mányoki Ádám

MEGNYILT A LENGYEL NEMZETI MUZEUM UJ PALOTÁJA. Varsóban most nyitották meg az ujonnan épült hatalmas Lengyel Nemzeti Muzeumot. A megnyitó ünnep M o s c i c k i köztársasági elnök jelenlétében folyt le. Magyar részről gróf Z i c h y István a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója vett részt. Az uj muzeum Lengyelország leghatalmasabb épülete. Termeiben sok magyar vonatkozásu érdekes műkincs látható, igy képtárában M á n y o k i n a k, a nagy fejedelem festőjének képei, régiségtárában és numizmatikai gyűjteményében pedig több magyar vonatkozású darab.

Művészet
1938. [illegible] - 20. sz
bőrtek -

Mányoki Ádám

— **Új Mányoki-kép kerül a Szépművészeti Múzeumba.** A *Művészeti Múzeumok Barátai Egyesületének* sikerült csere útján megszereznie a Szépművészeti Múzeum részére *Mányoki* Ádámnak, a XVII. század jeles magyar festőjének, *II. Rákóczi Ferenc* című kép alkotójának egyetlen ismert olajfestésű arcképét.

P.N. 932.IV.30.

P.N. 932.IV.30.

Mányoky Ádám

Vasárnap, 1934 június 17

Függet

Függetlenség, 934.VI.
Est, 934.VI, 17.
M. 934.VI.16.

Uj szerzemények a Szépművészeti Múzeumban

Petrovics Elek főigazgató rendezésében június 17-től mutatja be a Szépművészeti Múzeum a legutóbbi 3 év alatt szerzett művek gyüjteményét.

A kiváló szakértelemmel rendezett kiállítás kivonatosan és szük keretekben bár, de futó pillantásként áttekintő képet ad Európa művészetének utóbbi 500 esztendejéről. A nyugati képzőművészet több jelentős, elmult és ma is élő iskolája képviseltetik itt, többé-kevésbbé nagyértékű alkotásokban. Nem egy kiváló és már reprodukciókról közismert mesterműt látható a gyüjteményben, igy Mátyás király és Beatrix királyné Bécsből hazakerült márványarcképei és Mányoky Ádám önarcképe is. Munkácsy Mihály női protréja mellett megemlítendők lelki rokonának, Paál Lászlónak tájképei.

Maurice Denis újabbkori francia mestertől *Anyai boldogság* című, fojtott színerejű, hangulatos, dekoratív hatású műve látható. Különös érdekesség egy eredeti rajzú kisméretű *Csontváry*-kompozició: *A Madonnafestő.*

A jelenkori magyar művészetet aránylag kevés mű képviseli. Ezek is csak alig adnak izelitőt a tulajdonképeni magyar ösztönös mondanivalókból. Igy együtt nézve az európai mult eredményeivel mai műalkotásainkat, láthatjuk, hogy képzőművészetünk, népünk keleti eredetű és ma sem teljesen nyugati hangolású leikiségétől mily távoli utakon jár. A gyüjtemény modern részéből hiányoznak olyan alkotások, melyek kulturális öntudatraébredésünk mai korát intenzívebben jeleznék. Egyébként más, muzeális szempontokból ez a műcsoport is kielégítő.

A következő művek különösen figyelemreméltók: *Medgyessy* Ferenc *Pihenő leány* című zárt formarendű monumentális szobormüve, *Mészáros* László egyiptomi bálványhangulatot szuggeráló *Tékozló fiú* című szobra és *Rudnay* Gyula *Csipkekendős asszony* című anitkhatású, zseniális arcképtanulmánya.

A kiállítás egész nyáron megtekinthető.

(—er)

lió P volt, vagyis az előző hónaphoz képest 0.9 millió P-vel növekedett, a folyószámlabetétek álladéka 644.2 millió P volt, ami az előző hónaphoz képest *3.4 millió P emelkedésnek felel meg.*

(—) Májusi ipari tejszázalék és tejárak. Az *Országos Tejgazdasági Bizottság* közli a május hónapra érvényes ipari tejszázalékot

egyéb szaporítóanyagok származásai, biztos határok közé szorítják a magastörzsű, közepes törzsű, törpe- és bokorfa fogalmát, ellenőrzik a növényegészségvédelmi munkát és reménhetőleg megoldják a kontárkérdést, amely annyi kárt okozott gyümölcstermesztésünknek és a faiskolák hitelének.

A faiskolai ellenőrző bizottság megszervezésének hírét kétségtelenül a legnagyobb el-

Mányoki Ádam

U. 4103

vod
z

Lázár Béla dr.:
Mányoky Ádam
életéből. Pesti
Hirlap. 1925. ápr.
12. Képekkel.

817. **Himzés,**

vászon alapon, sárga selyemhimzéssel és vert csipkebetéttel ; két oldalán szividomokkal váltakozó galambok. Felsőmagyarország. — STREIFEN, Baumwolle mit gelber Stickerei aus Seide und Klöppelspitzen-Einsätzen. Zwei Felder mit alternierenden Tauben und herzförmigen Blumen. Oberungarn.

818. **Két himzett sáv,**

fekete alapon, láncöltésü, színes stilizált mustra. Horvát. — Zwei STREIFEN mit bunter Stickerei auf schwarzem Grund. Kroatisch.

819. **Vászonsáv,**

gobelinszövésü selyemszegéllyel : sárga alapon fekete zegzugos mustra. Horvát. — LEINENSTREIFEN mit gobelinartig gewebten Besatz : schwarzes Zackenmuster auf gelbem Fond. Kroatisch.

820. **Kötény,**

fekete vászon, színes pamuthimzéssel, lent középütt két stilizált virágtő, kétoldalt gránátalmák sora. — SCHÜRZE, schwarze Baumwolle mit bunter Wollstickerei.

821. **Kötény,**

fehér vászon, középütt lent színes selyemhimzés : két gránátalmató madárral. Az övön gránátalmainda. — SCHÜRZE, Baumwolle, unten mit Stickerei aus Seide.

822. **Katrinca,**

fekete vászon alapon színekkel élénkített fehér pamuthimzéssel, két sorban stilizált viráginda. — SCHÜRZE, schwarze Baumwolle mit bunt gehöhter weisser Stickerei.

823. **Feikendő.**

Mányoki Ádám

rod U. 4104

Lázár Béla:

Mányoky Ádám

Rákóczi-képmása.

Pesti Napló

1925. ápr. 4.

745/a. **Tőr,**

acél markolatja griff-fejű kígyó, a hüvely veretjén és a pengén maratott díszítés. XVII. sz. — DOLCH. Der Griff aus Stahl in Form einer Schlange mit Greifenkopf. XVII. Jahrh.

746. **Lőportartó**

és három táska piros bársony aranyhímzéssel. Török. — PULVERBEHÄLTER und drei Taschen aus rotem Samt mit Goldstickerei. Türkisch.

746/a. **Kés**

puszpángfanyéllel, két rövidruhás nőalak, az egyik gyümölcskosárral, a másik madarat tart. Német, XVII. sz. eleje. — MESSER mit Buchsholzgriff, zwei kurz geschürzte weibliche Gestalten, die eine mit Obstkorb, die andere einen Vogel haltend. Deutsch, Anf. XVII. Jahrh.

747. **Kés,**

ezüst hüvelyén és markolatján domború arabeszkdísz. Orosz. — MESSER, Scheide und Griff aus Silber mit reliefiertem Arabeskendekor. Russisch.

748. **Két bronztülök,**

trébelt díszítéssel. Keletázsia. — ZWEI BRONZEHÖRNER mit getriebenem Dekor. Ostasien.

749. **Hadi balta,**

vasból, aranyberakásos dísszel. Albán, XVIII. század. — STREITAXT, Eisen mit Goldtauschierung. Albanesisch, XVIII. Jahrh.

750. **Kés,**

(Mányoki Ádám)

Lázár Béla (?)
élete és munkássága.
4-r. 150 kép, 220 l.
Bp. 1933

Ghent (1366)

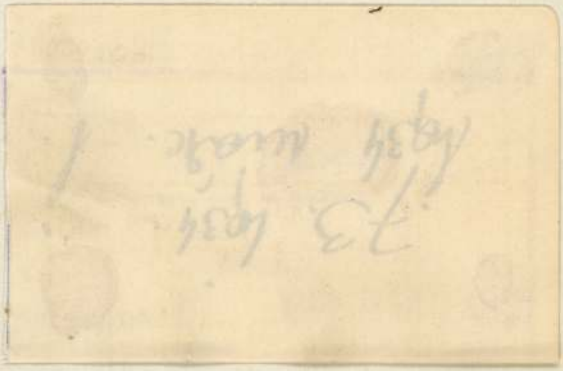

SCHULEK JÁNOS

Müépitész.

A Müemlékek Országo

Hivatkozással
szám alatti értesitésére, amely
alkalmával kifizetett munkabére
kivánni, van szerencsém a követ

Azalatt a 7 é
helyreállitási munkálatokat ve
sem kifogásolta a beterjsztett
azok mind külön nyugtázás nélki
térium a kifizetés igazolására
vezető és az én aláirásommal el
nisztérium számvevősége most u
akkor ezt a jövőben - természet

HÚSZ ÉV SZERZEMÉNYEI
(1913—1933)

A MŰVÉSZETI MÚZEUMOK BARÁTAI EGYESÜLETÉNEK
(ELŐBB MÚZEUMBARÁTOK EGYESÜLETE) KIÁLLÍTÁSA
AZ ÚJ MAGYAR KÉPTÁRBAN

BUDAPEST
1934

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZV.-TÁRSULAT, BUDAPEST

1913-ban alakult meg a Múzeumbarátok Egyesülete. Lelkes férfiak állottak bölcsőjénél — ma már nagyrészt elköltöztek a földről. Köztük gróf Andrássy Gyula az első elnök és Radisics Jenő, a lelkes szervező. Örömünkre köztünk van még dr. Herzfelder Gábor, aki az eszmét felvetette és nagy szívósággal, fanatikus hittel szolgálta és propagálta. Célja az egyesületnek az volt, hogy kiváló múzeumi tárgyakat vásároljon és örök letétként helyezze el őket három nagy állami múzeumunkban, ú. m. a Magyar Nemzeti Múzeumban, az Országos Magyar Szépművészeti Múzeumban és az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban. Noha csakhamar nehéz idők szakadtak reá, mégis fontos értékeket tudott megszerezni az egyesület. Ferenc József királyunkat megnyerte arra, hogy az ajándékba adja azt a Jézus születését ábrázoló, 1520 körüli falkárpitot, mely a győri székesegyház kincstárából került Bécsbe és amely ma egyik fődísze Iparművészeti Múzeumunknak. Majd Szinyei Merse Pál híres Lila arcképét vásárolta meg a Szépművészeti Múzeum számára, Hann Sebestyén szép boglárját az Iparművészeti Múzeum és Kossuth Lajos leveleinek sorozatát a Magyar Nemzeti Múzeum számára. A háború következtében azonban az egyesület elvesztette vagyonát, mert hadikölcsönbe fektette azt. Miután így anyagi erejében megfogyatkozott, 1926-ban összetételében is megváltozott az egyesület, mert a Magyar Nemzeti Múzeum Barátai külön egyesületet alakítottak és így mi a régi egyesületet »Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete« névvel 1927-ben újjáalakítottuk. Ez az egyesület, folytatva elődjének munkáját, nem egy komoly értéket

szerzett meg és adott át letétül két művészeti múzeumunknak. Ha nem tudtunk olyan nagyszabású működést kifejteni, amilyen egykor, jobb időkben szemünk előtt lebegett, ennek a nehéz időkben van a magyarázata. Tettünk annyit, amennyit tehettünk és két művészeti múzeumunk szeretetében és támogatásában jó példát mutattunk.

Már tavaly, midőn egyesületünk — hozzáadva elődjének, a Múzeumbarátok Egyesületének életidejét is — húszéves fennállásának idejét betöltötte, felmerült az a gondolat, hogy ennek a húsz évi időnek szerzeményeit egy külön kiállításban mutassuk be a közönségnek, mintegy beszámolva ezzel sáfárkodásunkról és egyúttal megkísérelve új híveket szerezni ügyünknek. Választmányunk a mult év őszén ebben az értelemben határozatot is hozott és a kiállítás rendezésével megbízta Petrovics Elek és Végh Gyula főigazgató urakat.

Igy született meg ez a kis kiállítás, amely az Uj Magyar Képtár egyik termét tölti meg. Legyen bizonysága önzetlen működésnek, emléke nehéz időknek és záloga jobb jövőnek. Legyen egyúttal tanusága annak, hogy két művészeti múzeumunk megtalálta kapcsolatát az élettel és tudott barátokat szerezni, akik sorsukat szívükön viselik.

Azzal az óhajjal adjuk át a kiállítást az egyesület tagjainak és a közönségnek, hogy a húsz küzdelmes év után következzenek könnyebb és szerencsésebb évek és hogy egyesületünk mind fokozottabb mértékben tölthesse be hivatását két művészeti múzeumunk fejlesztésében.

A Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete

GYÖRGYI (GIERGL) ALAJOS

Szül. 1821 március 15-én Budapesten; megh. 1863 szeptember 22-én u. itt. Kb. 1845-től kezdve a bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult. Olaszországi tanulmányútja után u. o. Karl Rahl növendéke volt. Hazatérve Budapestre, főként mint arcképfestő működött.

1. ÖNARCKÉP. Olaj; vászon. M. 47·5, sz. 38·3 cm.
Közölve: »Művészet« VI., 1907, 138. old.
Vétetett a művész fiától 1933-ban.

SZINYEI MERSE PÁL

Szül. 1845 július 4-én Szinye-Ujfalun, megh. 1920 február 2-án Jernyén. Nagyváradon Mezey Lajos, majd 1864—1869-ig a müncheni akadémián Straehuber, Anschütz, Wagner, végül Piloty tanítványa. 1869—1872-ig itthon, 1872—1873-ban ismét Münchenben, 1873-tól felváltva Jernyén és Budapesten, 1905 óta mint a Képzőművészeti Főiskola igazgatója.

2. LILARUHÁS HÖLGY. Olaj; vászon. M. 102·5, sz. 76·4 cm. Jelezve lent balra: 1874 Szinyei Merse Pál.
Vétetett a művész családjától 1917-ben.

3. A MŰVÉSZ FELESÉGÉNEK KÉPMÁSA. Olaj; vászon. M. 62·5, sz. 47 cm. Jelezve fent jobbra: Szinyei 1880.
Vétetett a művész családjától 1932-ben.

4. FALKÁRPIT, színes selyem- és aranyszálból szövött, a gyermek Jézus imádását ábrázoló jelenettel. Brüsszel, 1520 körül.
Közölte dr. Hoffmann Edith: Az Iparművészeti Múzeum brüsszeli kárpitja. »Magyarország Műemlékei« IV. köt., 1915, 105 kk. old.
Néhai I. Ferenc József király ajándéka a Múzeumbarátok Egyesületének 1914-ben.

5. KELENGYELÁDA, faragott és festett alakos díszítéssel. Magyar (Szepes megye) 1692.
Vétetett 1929-ben.

MÁNYOKI ÁDÁM

Szül. 1673-ban Szokolyán (Hont vm.); megh. 1757 augusztus 6-án Drezdában. Andreas Scheitz tanítványa, továbbképezte magát Nicolas Largillière hatása alatt. Kizárólag mint arcképfestő működött, kb. 20—30 éves koráig Hamburgban, 1703—1707-ig Berlinben, 1707-ben, mint II. Rákóczi Ferenc udvari festője, Homonnán, 1709-ben Hollandiában, 1710-ben ismét Berlinben. 1711-ben Danzingba ment az ott száműzetésben élő II. Rákóczi Ferenchez; ekkor festette a fejedelemnek azt a képmását, melyet jelenleg a Szépművészeti Múzeum őriz. 1713—1723-ig Erős Ágost udvari festője Drezdában és Dessauban. 1723-ban Bécsben, 1724—1731-ig Magyarországon, főleg Tahitótfalun dolgozott; majd visszatért Németországba s 1738-ban ismét szász királyi udvari festő lett.

6. NŐI ARCKÉP (Swihowska báróné, szül. Grundmann). Olaj; vászon. M. 55·5, sz. 43 cm. A kép hátán régi felírás: A. de Mányoki pinxit 1747.
Közölve: »Az O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei« VI. köt. 1931. 247. old. és Lázár Béla: Mányoki Ádám élete és művészete; Budapest 1933. LXX. tábla.
Vétetett drezdai magántulajdonból 1929-ben.

7. ÖNARCKÉP. Olaj ; vászon. M. 87, sz. 61 cm. A kép a schleissheimi kir. képtárból származik.
Közölve : Lázár Béla : Mányoki Ádám élete és művészete ; Budapest 1933, címkép. — V. ö. még : A. Bayersdorfer : Verzeichniss der in der Kgl. Galerie zu Schleissheim aufgestellten Gemälde ; München 1885, S. 60. — Lázár Béla : Mányoky-tanulmányok ; »Magyar Művészet« II., 1926, 95., 99. old.
Szereztetett 1932-ben bajor állami tulajdonból, csere útján, J. H. Schönfeldt egy erre a célra megvásárolt képe ellenében.

DORFFMEISTER ISTVÁN

Szül. 1729 körül valószínűleg Bécs környékén ; megh. 1797 május 29-én Sopronban. 1751—1755-ig a bécsi Képzőművészeti Akadémia növendéke volt. 1764-ben Sopronban telepedett le. Itt és a Dunántúl más helyein (Sárvár, Kismarton, Ligvánd, Császár, Kiskomárom, Szentgotthárd, Kemenesmihályfa, Nyul, Celldömölk, Szigetvár, Szombathely stb.) számos oltárképet, vallási és történeti tárgyú freskóművet festett. Mint arcképfestő is működött.

8. A SZENTLÉLEK ELJÖVETELE. Olaj ; vászon. M. 51·5, sz. 31·5 cm. Vázlat a soproni Szentlélek-templom főoltárképéhez. A művész e templom díszítésén 1782-ben dolgozott. Az oltárkép egy másik színvázlata a soproni múzeumban.
Közölve : »Magyar Művészet« 1931, 40. old.
Vétetett budapesti magántulajdonból 1931-ben.

9. SZŐNYEG, színes gyapjúból csomózott, tükrében stilizált virágcsokor, csillagos kerettel. Frizében D S 1723 felirat. Erdélyi munka.
Vétetett 1919-ben.

10. LEPEDŐSZÉL, vászon, színes selyem- és aranyhímzéssel: palmettainda. Erdély, XVII. sz. Vétetett 1931-ben.

11. FEDELES TÁL, tyúk alakjában, fayence, a Castelli-majolikák modorában. Holics, 1750 körül. Vétetett 1929-ben.

12. PORCELLÁNCSOPORT, színes festéssel: a Megzavart Alvó. F. A. Bustelli mintája, Nymphenburg, 1760—64. Vétetett 1933-ban.

13. FEDELES TÁL, kakas alakjában, fayence, a Castelli-majolikák modorában. Holics, 1750 körül. Vétetett 1929-ben.

14. KUPA, aranyozott ezüst, trébelt bibliai jelenetekkel. G. O. mesterjegy. Brassó, XVII. sz. Vétetett 1932-ben.

15. NŐI ÖV, aranyozott ezüst, zománcdísszel és ékkövekkel. Erdély, 1700 körül. Vétetett 1921-ben.

16. DISZBOGLÁR, aranyozott ezüst, zománcos és drágaköves, indás és virágos díszítéssel. Hann Sebestyén nagyszebeni mester műve, XVII. sz. vége. Vétetett 1918-ban.

17. EZÜSTKORSÓ, vésett díszítéssel és az Inczédi-címerrel. Erdély, XVIII. sz. eleje.
Vétetett 1931-ben.

18. ÖV, aranyozott ezüst, zománcdísszel és ékkövekkel. Brassó, XVIII. sz. első fele.
Vétetett 1920-ban.

19. AJTÓKOPOGTATÓ, kovácsolt vas, a kolozsvári Szt. Mihály székesegyház 1534-ben készült sekrestye-ajtajáról. Erdélyi munka.
Vétetett 1931-ben.

FRANZ ANTON MAULBERTSCH

Szül. 1724 június 8-án Langenargenben, a Bodeni-tó mellett; megh. 1796 augusztus 7-én Bécsben. A német és osztrák későbarokk festészetnek legnagyobb egyénisége. Bár legkorábbi ismert művei szoros kapcsolatot mutatnak szűkebb hazájának egykorú festészetével, tulajdonképeni kiképzését a bécsi Képzőművészeti Akadémián nyerte, melynek 1759-ben tagja, 1770-ben tanácsosa lett. Valószínűleg Olaszországban is járt tanulmányúton. Művei: vallási és allegorikus tárgyú freskók és olajfestmények, valamint rézkarcok. Csaknem az egész Osztrák-Magyar Monarchia területére kiterjedő tevékenységéből jelentékeny rész jutott Magyarországra, hol a következő helyeken vannak művei: Sümeg, Bogoszló, Féltorony, Székesfehérvár, Zirc, Majk, Komárom, Vác, Győr, Pápa, Eger, Kalocsa és Szombathely.

20. A SZENTHÁROMSÁG. Olaj; vászon. M. 62·5, sz. 33 cm.
Oltárkép vázlata. A bécsi Friedrich von Amerling- és a budapesti Glück Frigyes-gyüjteményből.

Közölve a bécsi Dorotheum 263. művészeti árverésének katalógusában, 1915, Nr. 54, Taf. 10 és Pigler Andor: Az osztrák barokkfestők műveihez; »Az O. M. Régészeti Társulat Évkönyve« II., 1927, 273. old., XVI. tábla.
Vétetett néhai Glück Frigyes örököseitől 1931-ben.

21. HATOSZLOPOS IMASZŐNYEG, színes gyapjúból csomózott; piros fülkével. Kisázsia, XVII. sz.
Vétetett 1931-ben.

FELSŐMAGYARORSZÁGI FESTŐ, A XV. SZÁZAD ELSŐ FELÉBŐL

22. JÉZUS SZÜLETÉSE. Tempera; fa. M. 84·5, sz. 59·5 cm. — Szárnyasoltár része.
Vétetett vidéki magántulajdonból 1931-ben.

STOCK JÁNOS MÁRTON

Szül. 1742-ben Nagyszebenben, ahol november 20-án keresztelték meg; megh. 1800 március 25-én u. o. Bécsben. Martin van Meytens tanítványa volt, majd Pozsonyban telepedett le, ahol mint képmások, oltárképek festője, valamint rézkarcoló működött. 1794 óta ismét szülővárosában élt. Báró Brukenthal Sámuel képvásárlásainál segédkezett és valószínűleg mint restaurátor is működött a Brukenthal-képtárban.

23. NŐI KÉPMÁS. Olaj; bádog. M. 46·5, sz. 35·5 cm.
Jelezve lent jobbra: Stock. f. 1793.
Közölve: »Magyar Művészet« 1931, 40. old.
Vétetett budapesti magántulajdonból 1931-ben.

FERENCZY KÁROLY

Szül. 1862 február 8-án Bécsben, megh. 1917 március 18-án Budapesten. Tanult Rómában (1884), Münchenben (1885), Nápolyban s végül 1887—1889-ig Párisban Tony Robert-Fleury és Bouguereau vezetése és Bastien-Lepage hatása alatt. Működött Szentendrén (1889—1892), 1893-tól Münchenben, 1896-tól Nagybányán és Budapesten. 1905 óta a Képzőművészeti Főiskola tanára volt.

24. A HEGYI BESZÉD. Olaj; vászon. M. 133, sz. 200·5 cm.
A kompozíció első változata; készült Nagybányán, 1896-ban.
Vétetett budapesti magántulajdonból 1932-ben.

BENCZÚR GYULA

Szül. 1844 január 28-án Nyíregyházán; megh. 1920 július 16-án Dolányban. Mint gyermekifjú Kassán Klimkovics Béla és Ferenc, 1861—1864-ig a müncheni akadémia (Hintersperger, Anschütz) tanítványa, 1865—1869-ig ugyanott Pilotynál. Azután önállóan Münchenben dolgozott, 1876-tól mint a Képzőművészeti Akadémia tanára. Tanulmányutakat tett Német-, Francia- és Olaszországban. 1883-ban Trefort miniszter hívására az újonnan létesített festészeti első mesteriskola vezetőjeként Budapestre jött, s a nyári hónapok kivételével, melyeket előbb Ambachban (Bajorország), később (1910-től) Dolányban töltött, itt működött haláláig.

25. A MŰVÉSZ NŐVÉRÉNEK (ETELKÁNAK) KÉPMÁSA. Olaj; lemezpapír. M. 34·5, sz. 28·5 cm.
Jelezve lent jobbra: Benczúr Gy.
Készült 1868-ban.
Közölve: »Magyar Művészet« 1929, 231. old.
Vétetett magyar magántulajdonból 1929-ben.

Szépen Mur

1934

Mányoki Ádám

Maulbertsch, A

Kl

További társoal

Mányoki Ádám halála napja.

1757 augusztus 24.

Egy nyári napnak déli órájában Drezdában, a Weber-utcai gróf Schönfeld-féle ház emeleti lakásában haldokolt egy öreg, 85 éves festő. Annak most éppen 175 éve. Mellette volt a szolgája és a segédje, Göders János Henrik. A lakás butorzata igen szegényes. Volt a nagyobb szobában egy puhafából készült asztal, egy öreg bőrszék, melyre párna volt rátéve, egy öreg ágy, sárga szövettel bevont hat szék. A szomszéd kis szobában nehány butordarab és egy nagy szekrény, ebben voltak iratai. Azonkivül könyvei és metszetei. Képei a falakon és a falhoz támasztva. Itt halt meg ez augusztusi napon déli egy órakor Mányoki Ádám nyugalmazott udvari festő.

Göders fogta le szemét és sietett társához, Liscorius Frigyes Salamonhoz, Mányoki második segédjéhez a szomoru hirrel. Az azonnal jelentette az udvarmesteri hivatalban Seyler Frigyes kamarásnak, aki jelentést irt főnökének, Schreiber Ágoston főkamarásnak, kinek utasitására két hivatalszolga kiséretében megjelent az elhunyt lakásán, a halottat ágyban fekve találta, elküldött a halottkémért, aztán fehér lepellel letakarta, a szobájában ágyban fekve hagytak, felöltöztetésére egy inget, nyakkendőt, egy pár harisnyát, parókát, ágytakarót hagyott künn, minden egyebet lepecsételt, kivéve azt, amire segédjének, Gödersnek és szolgájának szüksége volt. A református lelkész, Gödfroy tiszteletes is eljött, de a temetést fizetés nélkül megtagadta, mire Zeidler ügyvéd a későbbi visszafizetés reményében hajlandó volt 20 tallért előlegezni, mivel a hagyatékban egy fillért sem találtak.

A hagyatéki eljárás során kiderült, hogy az udvari kamara 9 havi járandóságával tartozik neki és az öreg festő már régóta abból a kölcsönpénzből él, mit e járandóságára jó emberei előlegeztek neki, mert azelőtt sokaktól nagy összegekkel becsapatott, melyekről papirosai közt obligációkat találtak. Ez az összeg 390 tallér 12 garast tett ki. Volt azonkivül egy falusi háza, de arra még tartozott és teméntelen adóssága. Mikor a következő év juniusában hagyatékát elárverezték, a befolyt összegből kifizették a hitelezőket, de mindez oly lassan ment, hogy még 1793-ban is folyt az irka-firka s 1836-ban még 34 tallér 16 garas volt deponálva s utolsó kofferjét, melyben nemeslevele és iratai voltak, csak 1842-ben árverezték el. Ebből befolyt 6 garas. Nincs semmi nyoma annak, hogy magyarországi rokonai egy fillérhez is jutottak volna.

Mányoki Ádám életében megszokhatta, hogy mindenki becsapja, valakivel csak jót tett. Nemrég előbukkant néhány levele, melyeket most a Nemzeti Muzeum levéltára őriz. Ezekből kiderül, hogy Rákóczi fejedelem magántitkárának, Beniczky Gáspárnak, 1713-ban Lengyelországban 150 forintot adott kölcsön, amivel azt nagy nyomorában kisegitette, ki ekkor — mivel Rákóczi elment Franciaországba — Danzigban maradt, kötelezvényt irt, melyben elismeri, hogy „minekutánna három esztendőbeli keserves édeshazámból való bujdosásom után nemcsak minden kész költségemből kifosztva, de a magam ruházatára, táplálására nézve lovaimat és egyéb ezüstös portékáimat is el kelletett vesztegetnem, végre nem tudván mihez kapnom, kénytelenitve voltam Mányoki Ádámtól 150 rénus forintot kölcsön venni. Ezt ő Kegyelme ezen megszükölt állapotomban hozzám igaz lelkiismeretével, contestált affektioját meg akarván hálálni", kötelezi magát, hogy hazájába való visszatérte után *szimul at semal*, minden pörpatvar nélkül visszafizeti. Mányoki csak 1729-ben, idehaza tartózkodása alatt, tudta meg, hogy Beniczky a számüzetésből hazaérkezett, letette a hűségesküt és visszakapta birtokait. Kezdi hát sürgetni a pénzét. De Beniczky csak kifogásokkal állott elő, nagy pénzzavarára hivatkozik és nem fizet. Két évtized is elmulik, de közben leveleire választ se kap. Végre 1750-ben megtudja, hogy Beniczky meghalt s ekkor az özvegyhez fordul, aki végre kijelenti, hogy ha a kötelezvényt visszakapja, ura adósságát rendezi. Igy is történt, Mányoki egyik jó embere, Mihuska Andrással elküldi neki az obligátiót, lemond a kamatokról, örül, ha pénzét látja. Ami ugylátszik, megtörtént, mert ezek az iratok a Beniczky-család levéltárában találtattak. Hét évvel halála előtt, harminchét évvel azután, hogy Beniczkyn segitett, jutott a pénzéhez. Nem ugy, mint a Vay Ádámnak hasonló körülmények között, szintén Lengyelországban kölcsön adott 200 aranyát, melyet sem Vay, sem örökösei soha vissza nem fizettek, hasztalan irt kérő és könyörgő leveleket a nagyságos familiához a dancos festő.

Ugy látszik, ugyanilyen esete Drezdában is nem egy volt, mert Mányokiról mindenki tudta, hogy senki kérését megtagadni nem tudja. De bezzeg megtagadták az ő kérését s iratai között nem egy levelet találtunk, melyben jó barátai azzal ütötték el kérését, hogy az udvari kamarán kereskedjék, attól sürgesse ki a járandóságát, amit Mányoki szégyenkezve meg is tett, fölkereste gróf Brühlt, a hatalmas minisztert, aki egy-egy udvari estélyre egész vagyont költött, de a nyugdijak kifizetésével mit sem törődött. Mint föntebb irtam, halálakor is 9 havi járandóságával tartoztak neki.

Igy élt élete utolsó éveiben a nagyhirü udvari festő, elhagyatva, társtalan, mikor aztán 85 éves korában végre megkönyörült rajta a kegyelmes halál. Idehaza ez időben már senki se tudott róla, legutoljára 1723—30-ig tartózkodott Magyarországon testvérénél Tahitótfalun s hogy visszament Drezdába, nevét befútta a feledés fövénye.

Az utókor se adott neki elégtételt, pedig ő volt a kor egyetlen jelentős magyar festője. A művészettörténet kötelességét nem teljesitette, nem legalább mindmáig. De ami késik, nem mulik. Nehány hét mulva leleplezzük szülőfalujában, a nógrádmegyei Szokolyán, a Kisfaludi-Strobl Zsigmond készitette emléktáblát, melyet szülőházán, a paplakon helyezünk el. Ezen a napon legalább emlékezni fog a magyarság, hogy a XVIII. század első felében volt egy magyar festő, aki évtizedeken át szolgálta Rákóczi fejedelmet és Erős Ágostot és fiát, hol Magyarországon, hol lengyel és német földön, igaz művészettel és igaz magyar érzését végig megőrizte, szivében vallásos hittel, komolv református lélekkel.

Dr. Lázár Béla.

Mányoki Ádám.

ellemi Együttműködés Nemzetközi Bizottságának
mzeti albizottsági körébe utalta, azzal, hogy igen
vösnek tartaná a történelmi tankönyvek revízióját
kívánatosnak, hogy a tankönyvekből a többi nép
en gyülöletre izgató részleteket valamennyi nem-
kiküszöbölje. Ez volt a Casares-féle javaslat.

A Nemzetek Szövetségének tanácsa és közgyülése
30 szeptember és októberében a Szellemi Együttmű-
dés Nemzetközi Bizottságának azt a javaslatát
elte határozatra, amely szerint a népek kölcsönös
gértése és a nemzetközi megértés eszméjének szol-
latában az iskolai tankönyvek hibás részletei he-
sbittessenek és megbizta egyuttal a bizottságot,
gy e kérdésben adatokkal felszerelt jelentést tegyen.
a jelentést a Szellemi Együttmüködés Nemzetközi
ézete készitette el. Ebben nyomatékosan rámutat
kra a nehézségekre, amelyekkel a tankönyvek
ás kitételeinek kiküszöbölése jár. Megemliti ugyan
elért jelentős eredményeket, de egyuttal azt is,
gy *az esetek nagy többségében a hozott határoza-*
nak és elfogadott óhajoknak nincs gyakorlati ér-
e. Végül ismerteti azokat a gondolatokat, amelye-
a nagy nemzetközi szövetségek felvetettek, mint
jául az összes tankönyvek elhelyezésére, könyvtár
llitását, a tankönyvszerzőknek munkájuk megje-
ése előtt külföldi történészekkel való tárgyalását
gy tovább.

A kérdést 1931-ben a Szellemi Együttmüködésnek
szakértői albizottsága is tárgyalta, amely az ifju-
nak a Nemzetek Szövetsége céljairól való oktatá-
al foglalkozik. A kérdés a bizottság előtt igy ala-
ki: „Hogyan tanittassék az ifjuság, — különösen
kban az országokban, ahol a történelem és az ál-
polgári neveléstan oktatása nincsen elkülönitve,
ajának jellemző vonásairól, hazája nemzeti zseni-
és nemzetközi szempontból hogyan mutassák be
bbi nemzeteket a legelőnyösebben, hogy igy az em-
ség szeretetének gondolatára vezessék, amely nél-
a béke eszméje csak holt betü marad?" A szak-
ttság elhatározta, hogy a jelentést, különleges bi-
ságban való tárgyalás végett átteszi a Szellemi
üttmüködés Intézetéhez, amely történetirók, peda-
sok, a nemzetközi tudományos kapcsolatok szer-
teinek képviselői és a szakértői albizottság tag-
ól alakul. Ez a bizottság lesz azután hivatva arra,
a tankönyvek revízióját szolgáló egy vagy több
szert megállapitson. A határozatokat a Nemzetek
etségének tanácsa és közgyülése 1931. év őszén
adta és jóváhagyta.

egujabban a lengyel kormány 1931. évi szeptem-
ber 23-án *Zaleski* külügyminiszter utján a Nemzetek
Szövetségének főtitkárságában egy lefegyverzési kon-
ferenciához emlékiratot nyujtott át a „szellemi lefegy-
verzés" ügyében.

Az emlékirat megállapitja, hogy a nemzetközi
helyzetet hova-tovább mindjobban megzavarják bizo-
nyos elemek, amelyek a népek között való barátságos
összeköttetéseket meg akarják hiusitani, amivel
ujabb egyenetlenségek magvát hintik el. A békének
veszélyeztetése (!) nagy figyelmet érdemel a lefegy-
verzési konferencia részéről is, mint amelynek ered-
ményeit ez a bizalmatlanság szükségszerüen befolyá-
solná. Mindazok részére, akik a lefegyverzési konfe-
rencia lehető eredményességét óhajtják, fontos kér-
dés az, hogyan lehet biztositani a szellemi feszültség
megszünését az államok együttmüködése utján. A
kérdés megoldásának egyik utja a háborura való iz-

Dr. Révai Izor.

Mányoky Ádám

MANYOKY ÁDÁM
(1673—1757)
Brunswick hercegnő arcképe.

Pesti Hírlap,
1927. nov. 13.

Mányoky Ádám

Az Ernst Muzeum vasárnap megnyiló aukciós kiállítása különösen szép képekben igen gazdag. Legnagyobb érdekessége a kiállításnak két pompás *Mányoky* Ádám-kép, az egyik Constantia orosz nagyhercegnő portréja, a másik Brunswick hercegnő arcképe. Rendkivül finom Francesco *Guardi* két velencei tájképe. Van néhány igen szép Jan *Steen*-kép. Egy nagy *Velasquez*-portré, IV. Fülöp képmása, muzeális darab. A nagy franciákat *Corot* és *Courbet* képviseli. Rendkivül szépek id. *Markó* Károly tájképei, amelyeknek különösen sikerült figurális része ragadja meg a figyelmet. Régi mestereink közül *Brocky*, *Munkácsy*, *Paál* László, *Mednyánszky*, *Székely* Bertalan, *Lotz* Károly vannak szépen képviselve. Az ujabb mesterek közül *Rippl-Rónai* nak egy nagyon érdekes képe van a kiállításon. Természetesen rengeteg a szép butor, ezüst, porcellán, de keramia és más érdekes iparművészeti remek is.

K.

Nemzeti Ujság, 1927. Mai. 13.

8

ARGUS INTERNATIONAL DE LA PRESSE
INTERNATIONALER ARGUS DER PRESSE
INTERNATIONAL PRESS CUTTING SERVICE

ZÜRICH TEL. (051) 27 89 12/27 18 77 GENÈVE TEL. (022) 32 54 10

Mányoki Adám
1021
LA TRIBUNE DE GENEVE
Edition nationale
GENEVE

17. Mai 1966

L'art hongrois à Paris

On vient d'inaugurer au Petit Palais une exposition sur « L'Art en Hongrie du Xe au XXe siècle ». Cet art ne frappe jamais par son originalité. Toutefois, les toutes premières pièces exposées, plaques d'argent doré qui décoraient les sabretaches, des ceintures, des selles ou des bonnets, portent des dessins géométriques d'un grand raffinement ; des bracelets et des cabochons d'or ont aussi une grande élégance. Ces pièces datent du Xe ou du XIe siècle.

Une série de tableaux d'églises du XVe siècle, sur bois, ne dépassent pas le niveau des primitifs allemands de la même époque. Au XVIe siècle perce une influence italienne. Deux panneaux sortent cependant de la moyenne, tous les deux du « Maître M. S. », qui travaillait vers 1506 : une *Visitation* où la Vierge et Elisabeth ont une grâce ondulante tout à fait exceptionnelle, et une *Crucifixion* hallucinante, où le visage du Christ est celui d'un cadavre, et presque d'un squelette.

La peinture moderne est inexistante ou, plutôt, elle semble une anthologie : Tiepolo, Snyders, Largillière ont fait école. Quand on arrive au XIXe siècle, on retrouve des souvenirs trop précis de Courbet, des impressionnistes, de Carrière. Influence ? Sans doute, mais il est un stade où l'influence semble bien pesante. Deux portraits retiennent l'attention, plus par la personnalité du modèle que par celle de l'artiste. *François II Racoczi* (le prince dont la garde créa « l'Hôtel de Transylvanie » dont parle l'abbé Prévost) par Adam Mànyoki (1673-1757), et un *Liszt* jeune, admirablement beau, par Miklos Barabàs (1819-1898) : le portrait a été peint en 1847.

La seule partie positive de l'exposition est celle qui est consacrée aux bronzes. Ily a là une série de chandeliers et « aquamaniles » de bronze dont certaines datent du XIIe siècle. Les chandeliers ont d'étranges formes de sirènes ou de griffons. Les « aquamaniles », carafes de métal, apparemment, sont encore plus bizarres. L'une d'elles est un centaure tenant un objet qui ressemble à une cornemuse, et chevauché par un petit personnage qui joue de la flûte : elle date du XIIIe siècle.

Une autre a la forme d'une tête de femme au profil impérieux, couronnée d'un diadème : celle-ci date du XIIe siècle.

Le hanap du roi Mathias Corvin, en corne de bison monté en argent, et reposant sur un trépied, a une décoration d'une finesse extrême : il date de la fin du XVe siècle. Mais, à ces quelques exceptions près, on n'a pas l'impression de contempler une création artistique s'exprimant suivant un style qui lui soit propre.

Claire-Eliane ENGEL.

rimeca»
fines.
noir.

rimeca»
colure
ton opposé.
AU CHOIX

6.95

ou
noir.

SUR TAB
REZ-DE-C

PR

gra
pa

Genève

Mányoky Ádám

N.u. 1942. VII. 5.

A XVIII. századi magyar mesterek a Szépművészeti Muzeumban

Nemrég nyilt meg a *Szépművészeti Muzeum* ujjárendezett XIX.-i gyüjteménye s ennek az ujjárendező folyamatnak uj állomásként nyitotta meg dr. *Csánky* Dénes főigazgató az elsőemeleti, eddigi freskóteremben a XVIII. századi magyar festőművészet alkotásainak kiállitását. Az uj gyüjtemény eddig csak részleteiben ismert, elszórtan kiállitott mesterek munkásságára vet világot, s egy olyan művészi korszak képét tárja a látogató közönség elé, amelyet ezideig, ily módon csoportositva még nem láthatott. Az idegenszármazásu és Magyarországon dolgozó mesterek helyett azoknak munkásságát mutatja be, akik éppen magyar születésükkel sorozhatók a hazai művészettörténelem keretébe. A tárlat nemcsak az eddig kevéssé ismert mesterekkel gazdagitja XVIII. századi művészetünk képét, de ezenfelül az egyes alkotások szerzőségének uj és helyes megállapitásával kétségkivüli jelentős tudományos eredményeket ért el. A legszebb példa Erős Ágost arcképe, melyet a szakirodalom mindezideig *Kupeczky* művének tartott, s amelyet a lappangó munkák közé sorolt. Dr. *Csánky* Miklós találta meg a muzeum raktárában az eddig csak irott forrásokból ismert festményt és határozta meg egy kisebbméretü ugyancsak Erős Ágostot ábrázoló olajfestmény alapján az előkerült műalkotás szerzőjét véglegesen *Mányokyban*.

A gyüjtemény egytől-egyig kiváló müveket sorakoztat föl. Nyolcat *Mányokytól*, tizenegyet *Bokdánytól*, hármat *Bogdány* vejétől *Stranovertől*, négyet a ma már ritkábban magyarnak vallott *Kupeczkytől*, majd ezek mellett sorakoznak *Schallhas*, *Orient*, *Stock*, a már XIX. századi *Donáth* még e korba illő

△ Magy
lesz julius
hivására a
logatott m
gatottal. A ... kim
teljesen n ... ar hölgyv
tott az utó ... sen feljavult.

△ **A Postás SE 1941-es évkönyve** most jelent meg rendkivül gazdag tartalommal, rengeteg illusztrációval és igen csinos külsővel. Az évkönyv ismerteti a *Postás SE* multévi müködését, az elért eredményeket, azt a sok sikert, amelyet a *szorgalmas postások 1941-ben elértek.* E sikerekből kiemelkedik az eseményszámba menő disztorna, a tornászok kitünő szereplése, a vivók teljesitménye, a síbajnokságok, a tenniszezők győzelmei, a kerékpárosok nagyszerü teljesitményei. Mindezek alapján meg kell állapitani, hogy az *Endrédy* Antal postamüszaki igazgató vezetésével müködő sportegyesület *minden tekintetben és a sport minden ágában nagyszerü munkát végzett az elmult esztendőben.*

N.U. 942 VII/5

ltozást

3 nappal előbb irásban

em telefonon, mert
ető. A netalán mégis igy
kező telefonszámon kérjük:
ál **a legutóbbi cim**
, mert amig a régi cimre

ARGUS de la PRESSE
Tél. : 742-49-46 - 742-98-91
21, Bd Montmartre - PARIS 2e

N° de débit _____

1021 Mányoki Ádám
PARISCOPE
8, Rue Marbeuf — VIIIe

29 JUIN 1966

musées

L'ART NEGRE. Jusqu'au 15 août. Sous les voûtes du Grand-Palais, l'art nègre dans sa totalité, ou presque. Objets de fouilles du Tchad, du Soudan, terres cuites de la culture Nok, bronzes d'Ifé, plaques pectorales en or, mille autres choses encore, c'est le bilan le plus complet à ce jour de l'art d'Afrique, qu'elle soit occidentale, centrale ou orientale. De nombreux chefs-d'œuvre, masque-dieu Bobo, reine Bambara, situent le très haut niveau de cette manifestation qui se termine avec intelligence sur l'évocation de l'œuvre de Léger, Picasso, Atlan, preuve, s'il en était, de l'influence de l'art nègre sur la peinture occidentale moderne. Grand-Palais, av. Alexandre III (8e).

COLLECTION JEAN WALTER - PAUL GUILLAUME. 145 toiles, l'une des plus belles collections du monde. Dans l'Orangerie rénovée, Domenica Walter fait rentrer par son legs aux Musées nationaux la collection commencée par son premier mari, Paul Guillaume, marchand éclairé, et poursuivie par elle-même et Jean Walter, industriel pétri de culture. Monet, Renoir, Picasso, Modigliani, Soutine, Rousseau et peut-être les plus beaux Cézanne du monde. Orangerie des Tuileries, jardins des Tuileries. De 10 h à 17 h. Fermé le mardi.

L'ART HONGROIS DU Xe SIECLE A NOS JOURS. Jusqu'au déb. juill. 300 objets, parures et armes en bronze, or ou argent du temps de la conquête, panneaux peints, sculptures sur pierre et sur bois, orfèvrerie, manuscrits du Moyen Age et de la Renaissance, peintures de Manyoki, Fulöp, Schallhas pour l'art baroque, œuvres des principaux peintres et graveurs hongrois du XIXe et XXe ; c'est un panorama splendide et complet de l'art hongrois, l'un des plus sensibles de l'Europe centrale. A voir absolument. Musée du Petit-Palais, av. Dutuit (8e). 227-39-94.

ARTS CONNUS ET ARTS MECONNUS DE L'AFRIQUE NOIRE. Jusqu'à fin septembre. Dans le même cadre que les « cent chefs-d'œuvre du Musée de l'Homme », la collection de Paul Tishman étale ses 130 pièces d'une rare qualité. Toutes sont à citer tant elles contiennent une part du génie de l'Afrique. Musée de l'Homme, Palais de Chaillot (16e). 727-57-78.

truite soufflée. ◆●●●

L'ESCARGOT-MONTORGUEIL, 38, rue Montorgueil (1er). Cen 83-51. Fermé le lundi. Décor de bistrot 1830. Serveurs en tablier blanc et « rondin » (veste noire très courte). Cuisine de qualité : à signaler la sole maison (pochée au vin blanc et gratinée au fromage) et les rognons à la liégeoise (cuits avec des baies de genevrier). Tous les crus. Excellent Beaujolais de l'année. ◆●

LA BOURGOGNE, 6, av. Bosquet (7e). Sol 96-78. Fermé le dimanche. Dans un quartier où le parking ne pose pas encore de problèmes, une maison de grande classe. Rissoles aux truffes, fricassée de « petits gris » aux croûtons, morilles fraîches délicieusement parfumées, sauté de bœuf bourguignon, soufflé de brochet Nantua, sorbet au cassis, comptent parmi les remarquables spécialités de la Bourgogne. Bonne cave de bordeaux et sélection des grands bourgognes. ◆

LA COQUILLE, 6, rue du Débarcadère (17e). Wag 40-77. Fermé le dimanche soir. Carte réduite à quelques spécialités parfaites de grande qualité et sur commande : boudin flamand, coquilles Saint-Jacques, fricassée de poulet aux morilles, caneton aux truffes qui réservent des surprises bien agréables. Décor modeste, mais clientèle élégante. ◆

CHEZ DENIS, 10, rue Gustave-Flaubert (17e). Wag 40-77. Fermé le lundi. Considéré comme un des meilleurs restaurants de Paris, Denis a autant de fidèles que de détracteurs, mais ses spécialités du Sud-Ouest sont au-dessus de ces vaines querelles. Son homard à la bordelaise, son cassoulet, son confit d'oie à l'oseille, son suprême de bécasses, ses ris de veau en gelée, ses desserts parfaits, ses grands vins, sont ce qu'ils doivent être. ◆

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307.

1966 MÁR 1.

NÉPSZAVA

A magyar kultúra nagyjainak 1021 arcképcsarnoka

A *Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata* folytatja tavaly megnyitott *Arcképek* című sorozatának közrebocsátását. A *történelem*, az *irodalom*, a *tudomány*, valamint a *színjátszás* kiemelkedő magyar alakjainak gyűjteményét a napokban *újabb lapokkal* gazdagította a kiadó.

A levelezőlap formátumú, ízléses dossziékban *18—18 kiválóság portréját* kapjuk kézhez, hátlapjaikon a legfontosabb életrajzi adatokkal, szerepük, munkásságuk, művészetük rövid méltatásával. A magyar színészet új albumában ezúttal Jászai Maritól Kürti Józsefig, az irodalomban Fazekas Mihálytól Sárosi Gyuláig, a tudomány portrégyűjteményében Bolyai Farkastól Bartalus Istvánig, míg a történelemében Perényi Zsigmondtól Lebstück Máriáig a híresség sokasága között válogathatunk. A *képzőművészet* most kapott helyet először a sorozatban, Mányoki Ádámmal indul, s Molnár Józsefig 18 neves alkotót mutat be.

A portrék mindegyike *kiváló művészek munkáinak igényes reprodukciója*. A teljes sorozat a magyar história értékes gyűjteményével ajándékozza meg az érdeklődőket. *(k)*

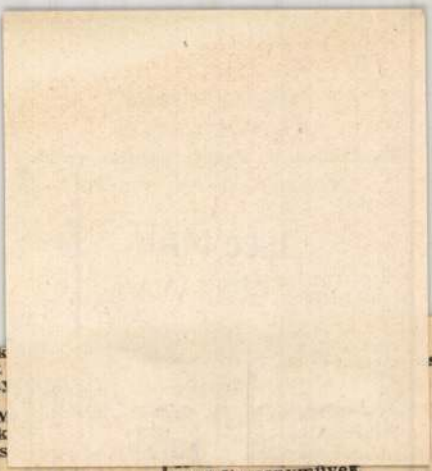

Hangjátek
0.00 Népdalok
0.35 Tudomány
0.55 Könnyű-
1.33 A régi M
2.20 Operettek
3.00 Bartók-es

PETŐFI RÁDIÓ

10.00 Kamarazene
11.00 Zenés játék
12.15 Gazdaszemmel
12.30 Operarészletek
13.16 Pernye A. előadása
14.08 Zenés délután
18.10 Könnyűzene
18.30 Agatha Christie jelenetei
19.05 Cigánydalok
19.30 Jó éjszakát, gyerekek!
19.35 Kamarazene
21.25 Nőkről nőknek
21.55 Táncdalok
22.25 A hét előadóművésze

URH

18.10 Tánczenei koktél

12.15 Versenyművek
13.02 Könnyűzenei híradó
13.32 Iskolarádió
14.08 Zenés délután
18.10 Népi zene
18.40 Előjáték Münchenhez
19.00 Két szimfónia
19.54 Jó éjszakát, gyerekek!
20.00 Könnyűzene
20.15 Magányosok Klubja
20.30 Egy vidéki lapszerkesztő tragédiája. Rádiójáték
21.02 Dalest
22.59 Könnyűzene

URH

18.10 Tánczenei koktél
18.55 Sibelius: I. szimfónia
19.35 Orgonaest
21.25 Smetana operáiból
22.05 Dzsessz
22.21 Mahler: A panaszos dal

TELEVÍZIÓ

17.55 Vasas—Benfica-mérk.
19.50 Esti mese
20.00 Tv-híradó
20.20 A mester. Lengyel film
21.35 A régi magyar muzsika
22.00 Tv-híradó 2.

CSÜTÖRTÖK

Március 7

KOSSUTH RÁDIÓ

8.22 Operettrészletek
9.20 Zongoraművek
10.00 Tánczene
10.29 Könyvismertetés
11.00 Markevitch vezényel
12.15 Dankó Pista dalai
13.08 Énekkar

MÁNYOKI ÁDÁM

ahogy tetszik

Mányoki klasszikus portréja a fejedelemről, 1711

Mányoki Ádám: Önarckép, 1711 körül

A Rákóczi-szabadságharc és Károlyi-kiegyezés

Folytatás a 23. oldalról

Miután kinek-kinek teljesült a saját igénye, indokolatlanná vált a további küzdelem. De értelmetlenné vált az esetben is, ha nem volt már remény arra, hogy a törekvése megvalósulhasson. Károlyit – ha már mindenáron moralizálni akarunk – inkább esküszegőnek tekinthetjük, hiszen nem tartotta meg a fejedelemnek adott szavát, akinek pedig megígérte, hogy nem köt megállapodást a jóváhagyása nélkül – mondja Kalmár János. Csakhogy mivel Rákóczi igényeinek – a rendi alkotmány és a protestáns vallásszabadság tiszteletben tartása nemzetközi garantálásának – teljesítéséről az udvar még csak tárgyalni sem óhajtott, ezért a fejedelem nem hatalmazta fel Károlyit a megegyezésre. Pedig ekkorra már végleg különvált egymástól Rákóczi és a szabadságharcban részt vevők többségének a célja, ami korábban sem volt feltétlenül azonos, de a küzdelem folytatása az utóbbiak számára immár nemcsak reménytelennek látszott, hanem kifejezetten veszélyesnek is a többszörös túlerővel szemben. Még Ráday Pál, a fejedelem titkára és bizalmas híve, a jómódú református birtokos nemes is úgy nyilatkozott, amikor a Lengyelországban tartózkodó Rákóczi utasítására 1711. április közepén hazajött ura álláspontját tolmácsolni, hogy ha a fejedelem szembehelyezkednék a megállapodással, elhagyja Rákóczi pártját – emlékeztet a történész.

Éber Sándor

Mányoki, a fejedelem kedves piktora

Mányoki Ádámnak tulajdonítva: II. Rákóczi Ferenc felesége, Charlotte Amalie Hessen-Rheinfels-i hercegnő, 1707

Ahogyan a székelyföldi Zágonból való Mikes Kelemen Rákóczi udvari krónikásának számít a rodostói emigráció napjait megörökítő törökországi levelei révén, úgy tartja a magyar szakirodalom a dunakanyarbeli Szokolyán született Mányoki Ádámot a fejedelem udvari portretistájának. A Magyar Nemzeti Galéria augusztus 24-éig látható életmű-kiállításának most a Rákóczi-szabadságharc kezdetének három évszázados jubileuma adott különös aktualitást. A tárlatrendező Búzási Enikő művészettörténész több évtizedes kutatásai nyomán megírt kísérőkatalógusa pedig számos korábbi legendát eloszlat vagy félreértéseket helyreigazít.

Például azt, hogy Mányoki „magyar szíve szólalt meg" 1707-es, első hazatérésekor – ahogyan azt Lázár Béla 1933-as monográfiája állította. A valóság sokkal prózaibb: Frigyes Vilmos porosz trónörököstől akkoriban csak alkalmi megbízásokat kapott, ezért fogadta el az 1707 tavaszán Berlinben járt Rákócziné – született Charlotte Amalie Hessen-Rheinfels-i hercegnő – meghívását a fejedelem udvari festői tisztére, és „bemutatkozásul" még ott megfestette az előkelő hölgy ovális portréját (amelyet hazai magántulajdonból kölcsönöztek a várbéli tárlatra). Az év augusztusában visszatért szülőhazájába, s itthon első dolga volt, hogy – Rákóczi személyes szolgálatában – elkészítse az előbbi kép párjaként a fejedelem arcképét. Ez a födetlen fejű mellkép kalandos utat járt be: előbb Radványban őrizték, az ottani Radvánszky-família birtokán, majd 1933-tól a királyi palotába került, ahonnan 1945-ben nyomtalanul eltűnt, és éveken át lappangott. 1957-től már a Minisztertanács leltárában szerepelt, és 1965-ban került át a Magyar Nemzeti Múzeumba. A helyzetet csak tovább bonyolítja, hogy korabeli bevett szokás szerint a képet mindjárt hiteles másolatával együtt rendelték meg a festőtől, és az első változat a fejedelem nővérének, Rákóczi Juliannának, Aspremont gróf feleségének a tulajdonában kerülhetett Bécsbe, ahol a bécsújhelyi osztrák festő, Joseph Ferdinand Wasshuber készített 1730-ban egy koloritban és részleteiben egyaránt azonos kópiát.

Mányoki 1712-ig állott a fejedelem szolgálatában, ahol nemesemberként tartották számon, és időnként bizalmas feladatokat is ellátott. Ezt bizonyítja Mányoki álnéven váltott levelezése Ráday Pállal, a fejedelmi diplomácia vezetőjével, 1709 őszén, hollandiai útja alkalmával. A hágai béketárgyalások alatt a festő futárszolgálatot is teljesített, különféle röpiratokat, valamint egyéb propagandaanyagokat nyomtatott és feltehetően terjesztett is. Mányoki 1710 végéig maradt holland földön, majd Berlinben töltött egy teljes évet, a fejedelem utasításait teljesítve, „összekötve a kellemeset a hasznossal", vagyis a festői tanulmányutat a politikai feladatokkal. Rákóczi kívánságára rendelte meg saját olajképe alapján (eddig azonosítatlan metszőnél) azt a mezzotintoportrét is, amely a korabeli Európa arisztokrata divatja szerint hadvezérként ábrázolja a fejedelmet. Az időközben változó nemzetközi helyzet miatt Rákóczinak a továbbiakban nem volt lehetősége udvari festőjének alkalmazására. 1711-ben a fejedelem diplomáciai tárgyalásokra utazott lengyel földre, de a távollétében megkötött szatmári békével vége szakadt a Habsburgok elleni kuruc szabadságharcnak, és így Rákóczi külföldön maradt. 1712 elején még Gdanskba hívatta szeretett piktorát, és megrendelte tőle híres föveges portréját ajándékként az őt támogató II. Ágost lengyel király és szász választófejedelem számára. Az utóbbi szolgálatába állott aztán Mányoki is, miközben Rákóczi elindult a francia fővárosba, emigrációja újabb állomására. A kép előbb a szász királyi család drezdai rezidenciáján függött a falon, majd az első világháború után az ottani Gemaeldegalerie képgyűjteményébe került. Onnan érkezett 1925-ben csere révén – Nemes Marcell ajándékaként – a budapesti Szépművészeti Múzeumba, a honi művelődési élet ovációja közepette. 1974 óta a Magyar Nemzeti Galéria féltett kincseként csodálhatja a nemzetközi közönség a Budavári Palotában.

Wagner István

A kultúra támogatója: PANNON GSM

A Rákóczi-szabadságharc és Károlyi-kiegyezés

Kalmár János történész szerint a Rákóczi-felkelés függetlenségi törekvése az adott közjogi helyzetben illuzórikus volt: Magyarországnak ugyanis volt törvényesen megválasztott és megkoronázott királya, s ezt a helyzetet a nagyhatalmak is tényként kezelték. A szatmári béke éppenséggel nem katasztrófának, hanem optimális kompromisszumnak bizonyult a birtokos nemesség számára, majd utána, a XVIII. század további évtizedeiben gazdasági, társadalmi és kulturális téren is jelentős fejlődés következett be. A történész szerint a fejedelem emberi nagysága vitathatatlan, de politikusi kvalitásait újra kell értékelnünk.

Luis Janet Ange fametszete, 1853.

Francois Guerard rézkarca, 1694

Antoine Trduvain rézmetszete

Az utóbbi években II. Rákóczi Ferenc személyéről, életéről, neveltetéséről, emigrációban eltöltött éveiről, továbbá hadszervezői tevékenységéről számos publikáció jelent meg, de a felkelés társadalmi mozgatóiról, belső ellenzékéről, az úgynevezett labanc érzelmű nemesség pártállásának indítékairól kevés szó esett.

„A köztudatban talán a szatmári béke megítélése rejti a legtöbb ellentmondást – véli Kalmár János történész. – Bizonyos történeti és érzelmi hagyományok alapján napjainkban is vannak, akik elítélik a békeszerződést, és tető alá hozóját, Károlyi Sándort árulónak tekintik. Pedig a XVIII. század későbbi évtizedeiben hazánkban jelentős gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés ment végbe. A század utolsó harmadában – ellentétben a tőlünk délre, illetve keletre eső területekkel – Magyarországon is megindult a felvilágosodás, nem csekély mértékben Bécs közvetítő szerepe nyomán. Régebben történészeink között is akadtak olyanok, akik úgy gondolták, hogy Magyarország mindezért súlyos árat kényszerült fizetni, mivel le kellett mondania függetlensége kivívásának reményéről. A szatmári megállapodás szövegében azonban nem található olyan elem, amely azt igazolná, hogy bármiről is le kellett volna mondani. Az adott közjogi helyzetre hivatkozva a Habsburg-kormányzat még a szabadságharc ígéretes szakaszában sem volt hajlandó egyenrangú félként tárgyalni a szabadságharc vezetőivel; őket mindvégig rebelliseknek, azaz törvényes királyuk ellen lázadóknak tekintették" – mondja az ELTE docense. Magyarországnak törvényesen megválasztott és megkoronázott uralkodója volt, s ez nemcsak az 1705-ig regnáló I. Lipótra igaz. Fiát, I. Józsefet is már 1687-ben megválasztották és meg is koronázták magyar királlyá, a közjogi helyzet tehát teljesen egyértelmű volt, és nemcsak a bécsi udvar számára, hanem a többi nagyhatalom, még a felkelőket támogató franciák számára is. Pedig XIV. Lajos francia király pénzzel és katonával egyaránt segítette a szabadságharcot, mégsem ismerte el Rákóczit Magyarország szuverén fejedelmének.

Ennek ellenére a szatmári béke pontjai a legteljesebb amnesztiáról tanúskodnak. Arról persze nem lehetett szó, hogy Rákóczi legmesszebbmenő célja, az ország függetlensége megvalósulhasson. Ezt még Erdélyre korlátozottan sem sikerülhetett kiharcolni. A szabadságharc után, franciaországi emigrációja idején, Rákóczinak sikerült elérnie, hogy XIV. Lajos követe 1714 tavaszán, a rastatti béketárgyalásokon felvetette az önálló Erdély ötletét. A császári követ erre azzal vágott vissza, hogy akkor viszont a francia befolyás alatt álló Spanyolországban, ahol a Napkirály unokája uralkodott, lehessen önálló Katalónia. A francia tárgyaló fél által szóba hozott tervet így aztán elvetették. Erdély ugyanis a magyar korona része volt, azé a koronáé, melyet a Habsburgok viseltek, méghozzá 1687 óta fiágon immáron örökletesen. Ezen az alapon magától értetődően tekintették magukat Erdély uralkodójának is.

Teljes megbocsátás

A szatmári békében a felkelőkhöz csatlakozott birtokos nemeseknek megígérték konfiskált birtokaik visszaadását, még ha a szabadságharc alatt esetleg eladományozták is őket. Az amnesztia kiterjedt a kuruc katonákra is. Közülük azok, akik jobbágyszármazásúként tiszti rangot értek el Rákóczi seregében, mint ilyenek, mentesültek a jobbágyi terhek alól. Ezt a szabadosnak nevezett státusukat, amely a hajdúszabadságra emlékeztetett, a bécsi kormányzat is hajlandó volt biztosítani számukra. Sőt azt is felajánlották nekik, hogy – amennyiben továbbra is katonaként kívánnak szolgálni – a kuruc hadseregben elért rangjuknak megfelelően átveszik őket a császári hadseregbe. A császári hadseregből a kurucokhoz átálló katonákat, a dezertőröket sem büntették meg, de haladéktalanul vissza kellett térniük eredeti egységükhöz.

„A fentiekre gondolva, indokoltnak tűnhet feltenni azt a kérdést, hogy vajon hiábavaló volt-e a Rákóczi-szabadságharc – mondja a történész. – Hiszen pusztán a kiinduló- és a végpontot tekintve, ugyanazok az erők kerekedtek felül katonailag és politikailag, akik ellen a felkelés elkezdődött. A nyolcéves küzdelem és emberveszteség hozott-e bármilyen eredményt is az országnak? Nos, feltétlenül. A kérdésre egyértelműen igennel felelhetünk. Éppen a szatmári megegyezés tartalma bizonyítja a szabadságharc eredményességét" – adja meg a választ Kalmár János. A török kiverése utáni, XVII. század végi lipóti berendezkedés, melynek nyomán lábbal tiporták a magyar jogrendet, mellőzték a hazai kormányszerveket, s az elviselhetetlenségig emelték az adókat, megbukott. A szatmári pontok biztosították azt is, hogy Magyarországot nem lehetett „cseh lábra állítani", azaz a harmincéves háború nyitányának bizonyuló cseh rendi felkelés 1620. évi fehér-hegyi leverését követő beolvasztáshoz hasonlatos módon eljárni.

Illuzórikus függetlenség

„A szatmári béke reális kompromisszum volt, szemben a függetlenségről alkotott elképzelésnek a bel- és külpolitikai viszonyokat tekintve illuzórikusnak tűnő voltával" – véli Kalmár János. A megegyezés eredményeképpen Magyarország a továbbiakban úgy lett része a Habsburg Birodalomnak, hogy a kormányzat figyelembe vette a magyar nemesség alkotmányos jogait, miközben a dinasztikus érdekek sem csorbultak. Bár biztosítékot nem nyújtottak, a Habsburgok – annak megfelelően, amit a szatmári megállapodásban kilátásba helyeztek – megtartották ígéreteiket. A korábbinál nagyobb mérvű türelem nyilvánult meg a protestáns felekezetek iránt, az alkotmányos kormányzás lényegében megvalósult, az alapvető rendi jogokat tiszteletben tartották. Emellett – a beköszöntő béke és a konszolidálódó belpolitikai helyzet nyomán – új lehetőségek is megnyíltak a magyar nemesség előtt, vagy kitágultak az addigiak: hivatali pályafutás, katonai karrier a császári hadseregben, esetleg udvari szolgálat Bécsben. Az ekkor létrejövő keret olyannyira megfelelőnek bizonyult a politikai jogokkal egyedüliként rendelkező hazai nemességnek, hogy egészen a század végéig nem is kívánta szétfeszíteni. Ezért nem volt – az időközbeni súrlódások és konfliktusok ellenére – mintegy három emberöltőn át semminemű dinasztiaellenes felkelés vagy szervezkedés.

A megosztott kuruc tábor

„Rákóczi személye és a szabadságharc szinte egymással azonosulva ivódott be a köztudatba" – mondja az ELTE tanára. Pedig az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc kapcsán teljesen elfogadott, hogy magyar oldalon is többféle elképzelés élt a függetlenségről, a fegyveres harcról és az udvarhoz fűződő viszonyról.

Kossuth, Széchenyi, Deák vagy Görgey tudvalévőleg más-más álláspontot képviselt. A valóságban a Rákóczi-szabadságharc idején is létezett véleménykülönbség a hazai politikusok között. Esterházy Pál nádor például, aki az 1680-as évek végén kritizálta az udvari ihletettségű magyarországi berendezkedési tervezetet, sőt némelykor a kormányzati gyakorlatot is, a felkelés idején mindvégig kitartott az uralkodóhoz való hűségében. Az ország boldogulásán eltérő módon és nem azonos elképzelés alapján, de hasonlóan nemes szándék által vezérelve munkálkodó Rákóczi-kori politikusaink működésében és az általuk vallott felfogásban koruk kínálta alternatívát lenne jó látnunk végre, s nem vagy hazafiasnak, vagy a nemzeti érdeket elárulónak minősítenünk. Annál is inkább, mert még a szabadságharchoz csatlakozók indítékai is különbözők lehettek. S a felkelés során a kuruc tábort érő katonai vereségek mellett egyre nyomasztóbbá váltak az anyagi nehézségek is. A fogyatkozó számú közkatonákat csak a jobbágyoknak kilátásba helyezett mentességekkel lehetett megtartani, esetleg pótolni, ez pedig a birtokos nemesség rovására történt. Eközben a bécsi udvar hatályon kívül helyezett olyan intézkedést, amely – legalábbis a birtokos nemesek esetében – az elégedetlenség egyik forrását képezte, tudniillik felfüggesztette a fegyverváltsági díj szedését.

A történész szerint az adott nemzetközi hatalmi erőviszonyok nem tették lehetővé egy független Magyarország létét: a párhuzamosan zajló spanyol örökösödési háborúból a Habsburg Birodalom megerősödve és területileg is jócskán gyarapodva került ki, míg a magyar szabadságharcot támogató nagyhatalom, Franciaország, elszigetelődött. A szatmári béke ezért, bár nem az elképzelhető ideális, de az adott helyzet kínálta lehetőségeket figyelembe véve az optimális feltételeket kínálta.

Károlyi és Pálffy alkuja

A szatmári megállapodást tulajdonképpen két magyar nagybirtokos arisztokrata alkudta ki: Károlyi Sándor kuruc és Pálffy János császári tábornok. Károlyi eleinte Rákóczi megbízásából tárgyalt, később azonban a fejedelem bizalmatlanná vált iránta, ám ő ennek ellenére folytatta az alkudozásokat. Pálffyt a bécsi udvar hatalmazta fel arra, hogy egyezkedjék a felkelőkkel. Meglepő módon a katonailag szinte reménytelen helyzetben lévő kuruc generális volt az, aki újabb és újabb igényeket támasztott. Kalmár János emlékeztet arra, hogy ugyanakkor a többszörös túlerőben lévő Pálffy kerülte a katonai összecsapást – azt kockáztatva ezzel, hogy Bécsben az ellenséggel való összejátszással gyanúsítják meg –, mert nyilvánvaló volt számára, hogy egy fegyverben álló ellenféllel való alkudozás során jóval több esélye van a hazai rendi érdekek érvényre juttatásának – ami személy szerint neki magyar főrendként is érdekében állt –, mint egy legyőzött lázadó sereggel szemben. Katonai leszámolás esetén a magyar nemesség semmiféle engedményt nem tudott volna kicsikarni a Habsburg-udvartól, sőt ez esetben esetleg megtorlásra lehetett számítani, amelynek a mindvégig udvarhű nemesség is kárvallottja lett volna. Ezen a ponton és a jövő lehetőségeinek tekintetében a Károlyi és Pálffy képviselte – ez idáig eltérő pártállású – birtokos nemesség érdekei alapjában véve megegyeztek.

Károlyi Sándor tehát ezért sem volt áruló, de azért sem, mert a „szabadságharc ügyén" nem ugyanazt értette valamennyi abban résztvevő. Ki az elviselhetetlennek érzett adók, ki katonaként a várakból kiűzetve elvesztett létalapja miatt, ki a felmenői birtokának visszaszerzése céljából fizetendő magas összeg miatt, ki meg a törvények lábbal tiprása, a rendi alkotmány figyelmen kívül hagyásával történő kormányzás és a protestánsüldözés miatt csatlakozott a felkeléshez.

Folytatás a 24. oldalon

A kultúra támogatója: PANNON GSM

Rákóczi Mányoky-arcképét megszerezte a kormányzó.

(Felvételünk a Képes Pesti Hirlapban.)

Mányoky

Néhány hónapja azt ujságolhattam nagy örömmel ezeken a hasábokon, hogy az ország kormányzója megszerezte a királyi palota számára azt az eredeti Mányoky-képet, amely Rákóczi Ferenc hitvesét ábrázolja. Most ujabb és még örvendetesebb ujságot füzhetek ehhez a hirhez: a kormányzó megszerezte a nagy magyar festőművésznek magáról Rákóczi Ferencről készitett arcmását.

Ha Rákóczinak Mányoky-festette arcmásáról beszélünk, akkor vigyázni kell, hogy két képet össze ne vétsünk. Az a kép, amelyet a köztudat jól ismer és amelynek nyomán mindnyájunkban él a nagy szabadsághős hullámos haju, bajuszos, kucsmás arca, a Szépművészeti Muzeum egyik kincse. Oda Nemes Marcel, a nemrégiben elhalt hires műgyüjtő révén került. Nagy értékünk amiatt is, akit ábrázol, amiatt is, aki festette.

De nem erről van szó, hanem Mányokynak egy másik alkotásáról, amely szintén Rákóczit ábrázolja.

Hogy elején kezdjem ennek a képnek történetét: a ma élő báró Radvánszkyak egyik őse, Radvánszky János, a fejedelem benső hivei közé tartozott. Kincstárnoka is, volt Rákóczinak, amellett olyan bizalmasa, hogy Rákóczi erre a Radvánszky Jánosra bizta gyermekeit, akiktől a hadi viszontagságok között el kellett szakadnia s akiket biztonságban akart tudni. Radvánszky János hűségesen rejtegette a fejedelmi gyermekeket a császáriak elől. Az atya hogy hálájának jelét adja, megfesttette arcképét udvari festőjével, Mányokyval s a képet Radvánszkynak ajándékozta. A Radvánszky-család nagy becsben tartotta és őrizte a nevezetes képet a radványi kastélyban, mignem a világháboru után bekövetkezett az összeomlás és a radványi birtok a trianoni határvonás következtében csehszlovák kézre került. A közviszonyok nem voltak akkor nagyon bátorságosak Radvány vidékén s a birtok mostani ura, báró Radvánszky Antal, ugyszólván az utolsó pillanatban kapkodta össze a kastély műgyüjteményének néhány legszebb darabját, hogy azokat még az uj impérium bevonulása előtt Budapestre menthesse. Ez az utolsó magyar vonattal sikerült is neki.

Mányoky képe tehát itt volt Budapesten. Most másodszor, mert első izben a kilencvenhatos millenniumi kiállitások alkalmával egyszer már kitették volt közszemlére. Báró Radványi Budapesten tartotta a képet mind mostanig, de mivel csehszlovákiai birtokát az ottani hatóságok sulyos adókkal kezdték szorongatni, kénytelen volt beletörődni abba a gondolatba, hogy megválik a családi kincstől.

Annakidején elbeszéltem azt is, milyen ügyesen oldotta meg a kormányzó kabinetirodája a királyi palota állandó karbantartásának költségeit. A palota gyönyörü termei most tulnyomórészt lakatlanok, a kormányzó az épületnek csak egy kis és szerény részét foglalta el. Az üres termeket muzeumszerüen tekinthetik meg a kiváncsiak, akik belépti dijat fizetnek. Ezekből a belépti dijakból adódik az a pénz, amelyet a kabinetiroda az államfő rendeletére a palota berendezésének csinositására, ápolására fordit. Mikor a Mányoky-kép megszerezhető lett, a kormányzó ebből a pénzből megvásárolta Rákóczi Ferenc arcmását a budai királyi palota számára. A belépti dijat fizető közönség, amely a várat megtekinti, jórészt külföldi. Azt lehet tehát mondani, hogy a nagyságos fejedelem megérkezett a budavári királyi palotába és utiköltségét külföldiek adták össze a mi adófilléreink sérelme nélkül.

Már ott áll a kép tetszetős állványon, szép keretben. A keret Budapesten készült: egy fővárosi keretezővel lemásoltatták azt a finom rajzu, stilusos keretet, amelyben Rákóczi Ferencné képe érkezett annakidején a palotába.

A fejedelem Mányoky-portréja gyönyörü. Hosszu ideig el lehet álldogálni előtte és elmerülni egy nagy művész emberábrázoló tehetségében, s azonfelül egy történelmi nagyság, egy nemzeti hős arc-rajzának kései vizsgálatában.

Ez a Rákóczi-kép az én izlésem szerint jobb alkotás, mint a másik: emberibb, őszintébb, dekoratív hatásokat kevésbé kereső. A huszonnyolc éves Rákóczit ábrázolja hajadonfőtt, sötétbarna allongeparókával, mellvérttel és vállára vetett, mellén ékkövesen, csattosan összefogott fejedelmi hermelinpalásttal. Az aranygyapjas rend jele még nincs rajta. Az arc kifejezése itt kevésbé heroikus és kevésbé „nagyságos". A töprengő, passzivitásra hajló lelki alkat tragikuma érzik a nem elég markáns, lágy vonásokon. Annak az embernek arcmása ez, aki össze fog törni roppant küldetésének sulya alatt, de tiszta lelkiismerete nem térhet ki a történelem által rárótt harc elől. Irást is festett a piktor a képre. A felső jobbsarokban ott az ábrázolt neve: FRANCOIS RÁKOCZY, PRINCE DE TRANSYLV., az alsó balsarokban pedig ez olvasható: MANYOKY PINXIT Ao 1705.

Azt hallottam félfüllel, hogy az eladásra kerülő, radványi eredetü mütárgyak között van még két nagyon érdekes darab: Napoleon két zászlaja, amelyet a francia császár seregétől magyar insurgens harcosok ragadtak el a győri csatában. Ennek a két zászlónak igazán ott volna a helye a budai királyi palotában. De arra már nem futotta a külföldi turisták belépődijaiból. És talán nem követek el tulságos indiszkréciót, ha elmondom: az államfő megtiltotta, hogy ilyen művásárlásoknál bármilyenféle más pénzalap kombinációba vétessék.

A fejedelem képe azonban ott van a palotában. Nem rendeztek semmiféle ünnepies átvételt, diszünnep és szónoklat nincsen. Aki szeretné közvetlen közelből megnézni, milyen volt a nagy Rákóczi, minden további nélkül megnézheti. Van valami csodálatos és végzetszerü abban, hogy bár a Ferenc József alatt hazahozott Rákóczi-hamvak megszállt területen fekszenek, a fejedelem képe mégis csak itt van Ferenc József hajdani palotájában.

Harsányi Zsolt.

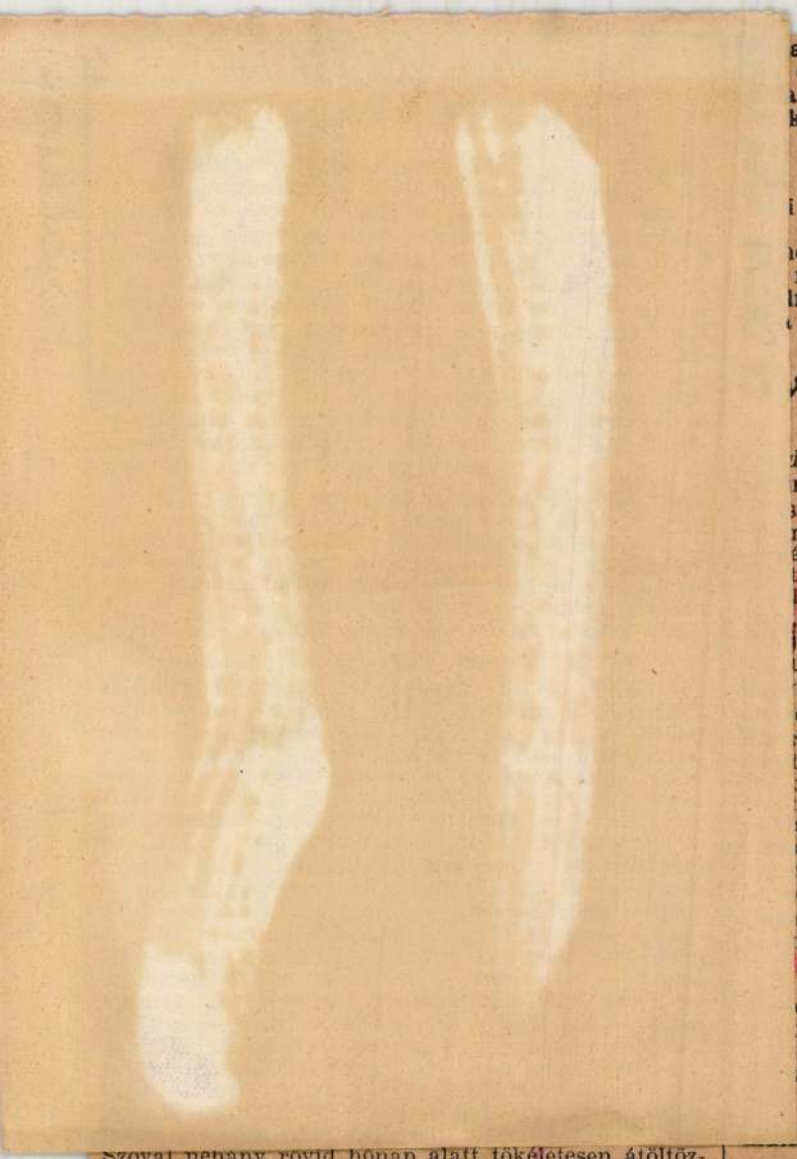

szóval nehány rövid hónap alatt tökéletesen átöltöztették a — *csontvázukat*, beleszólva a hús, zsir és izom nagy kérdéseibe, korlátlan hatalommal keverven amazok arányát, mint valamikor — Ádám oldalbordájával — maga a Teremtő.

Ez volt a nagy divatforradalom! Ehhez képest igazán semmiség, hogy vivmányait egyes marconábbb hölgyeink most már *külső öltözékükben* is kifejezésre juttatják, hogy az ujjá dagasztott testre atléta-vállu férfikabátokat szabatnak s nadrágjaink kisajátitott tölcsérével igyekeznek „felhőkig" kavarni azt a társadalmi forgószelet, mely a fejnél kezdte — s a nadrágnál végezte (éppen fordítva, mint a francia forradalom, mely a sans-culotte-ok nadrágjánál kezdte és nem állt meg a király fejánál sem).

a azokat a hibákat, melyekkel maga is bőségel van látva. Igy tanulták meg Wallensteintől atonái a hadvezetés tudománya helyett — hegyeköpni.

Vagy talán éppen ez volna a cél? Egymás hibáieltanulása — s a magunk erényeinek eltemé—, hogy végül is találkozzunk a középuton vai neuraszténiás és bagószagu semlegességben?

A semlegesség, hölgyeim és uraim, csak népek nemzetek véres háborui alatt kellemes dolog. A nem szeretetremétó villongásai közt rendkivül lmas valami. Tessék elhinni, ennél sokkal többet régi állapot.

Maróthy Jenő.

---

erstáplálék vagy főtt étel?

Néhány év előtt általános feltünést keltettek *dberger* berlini tanár állatkisérletei, amelyekből, nte, az tünt volna ki, hogy a nyers étel a főttet különösen a tulfőttet — táperő dolgában messze mulja. Még egyoldalu táplálkozás mellett is áldául kizárólag friss zöldborsó — csak akkor tt patkányokat hosszabb ideig életben tartani, ha ldborsót nyersen adagolta. Ebből azt következ, hogy a nyers táplálék az eszményi táplálkozás ja, mig a főtt étellel való táplálkozás az emberi ugyanolyan vétke az egészség ellen, akár a dozás, vagy a szeszfogyasztás. Ezeket a megállaokat azonban más kutatók nem erősitették meg. *Bischoff* rostocki tanár a zöldborsóval való kitezést megismételte, gondosan, körültekintően, észen más eredményre jutott. Lehetően egyforma, , egészséges patkányokból négyet-négyet külön rtba osztott s naponta frissen kihüvelyezett zöldval táplálta. Az első csoportot *nyers*, a másodi*gy óráig*, a harmadikat *három óráig főtt* zöldval táplálta. Az állatok kedvük szerint ehettek, nyi jól esett, de az elfogyasztott mennyiséget san számon tartották.

A hatvannapos kisérletet a nyers-csoportnak egy tagja élte túl, három a nyolcadik, tizenötödik és ötvenötödik napon elpusztult. A harmadik rtból is kettő mult ki a tizenötödik és negyvendik napon. De mig ezek kimulásának oka — z, tüdőgyulladás — nem irható a kisérlet rová- az előbbieknél nem zárható ki, mert a bonc*nagyfoku bélpuffadást és nyákhártyahurutot* tott ki.

A sulygyarapodás a vegyes táplálkozásnál mutatkozó többletnél jóval kevesebb volt, bár a két főtt-ételes csoportnál a 35—36 grammot elérte, a nyerscsoportnál azonban csupán 12 gramm volt kimutatható. Ötven napon tul a gyarapodás teljesen megszakadt. Az állatok lomhák, borzasak lettek. Életbenmaradásukat csak annak köszönhették, hogy a kisérletet be kellett szüntetni, mert friss zöldborsó már nem volt beszerezhető. Ezek a kevert táplálék mellett egészségüket csakhamar visszanyerték.

Érdekes annak megállapitása: mennyi táplálékra volt a csoportoknak szükségük, hogy testsulyuk egy-egy grammal szaporodjék. Természetes, hogy csak az első ötven napról van szó. Az elfogyasz-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

„NÉPMŰVELÉS
1968 JUL

ARCKÉPEK

A Képzőművészeti Alap kiadóvállalatának sorozata

A könyvkiadás évek óta gondosan kialakított érdekes ismeretterjesztő sorozatokat. Az újabbak közül hamar népszerűvé vált az „Arcképek" *képeslapsorozat*, mely nyomdailag nem tartozik ugyan a könyvjellegű művek közé, de rendkívül hasznos, sokoldalú igényt elégít ki. A képeslapok a magyar *történelem* és *művelődéstörténet* nagyjait mutatják be; történelmünk legrégibb szakaszától a közelmúltig 18—18-as csoportokban ismertetik egy-egy korszak kiemelkedő személyiségeit.

1966-tól évenként öt sorozat jelent meg; eddig összesen tíz kiadvány. A magyar *történelem, irodalom, tudománytörténet, képzőművészet, színészet* és *zeneművészet* kiválóságait bemutató képeslapokon egykorú arcképek — metszet, olajfestmény, vagy fénykép alapján készült — levelezőlap méretű, fekete-fehér színű reprodukciói szerepelnek. Azon nagyjainkat, akiknek arcképei nem maradtak fenn, grafikusművészek rajzai mutatják be. A lapok hátoldalán néhány soros magyarázat. A képeslapok között olyan híres alkotások reprodukciója is szerepel, mint *Mányoki Ádám* II. Rákóczi Ference, *Madarász Viktor* festménye Eötvös Józsefről, *Barabás Miklós* litográfiái és olajképei, művészek önarcképei.

P. M.

Néprajzi kiállítás

NEMZETI UJSÁG 935. V. 18

PÁRATLAN TÖRTÉNELMI ÉRTÉKEK A II. RÁKÓCZI FERENC-KIÁLLITÁSON

A *Magyar Történeti Muzeum* Rákóczi Ferenc halálának 200 éves évfordulója alkalmából ünnepi kiállitással hódol a nagy fejedelem emlékének. Ahogy a sajtóbemutatót végigtekintettük, kitünt, hogy nem is annyira ereklye-kiállitás, mint inkább *korképet* akar nyujtani, az *1670 és 1720 közé* határolódó kuruckorszaknak nagyrészben a Felvidékre vonatkozó képét.

A bejárattal szemben *Mányoki* Ádám hires Rákóczi-képe fogad, felette a *zborói* kastélyból való festett falkárpit, amelyet hagyomány szerint még Rákóczi Ferenc felesége, *Sarolta Amália* hozott nászajándékul. Az egyik fülkében érdekes kép, amely *II. Rákóczi Ferencet nyolcéves korában* ábrázolja. A Mányoki-arcképtől jobbra és balra két-két szekrényben a korabeli *ötvösség* remekei és a felsőmagyarországi habán kerámia emlékei fogadják a nézőt. Gyönyörü I. Rákóczi Györgynek egy *késő gótikus hólyagos serlege* és egy másik *szinarany szines zománcozással* készitett serleg, amelyet *Kolozsvárott* készitettek 1640-ben. Itt áll egy erdélyi zománccal diszitett *kristálykanna*, amelyet *II. Rákóczi Ferenc* csináltatott nászajándékul egy főuri esküvőre. *Károlyi* Sándornak, a szatmári béke megalkotójának történelmi képekből ismert *zománcos kalapforgóját* is ott látjuk az egyik szekrényben. A terem közepén álló szekrényekben remekmüvü darabok hirdetik *régi magyar nagyasszonyainknak előkelő izlését*. Itt találjuk Rákóczi aranyhimzéses ingét és alatta azt a gazdag *ezüstveretekkel diszitett szablyát*, amelyet még *XIV. Lajostól*, a „Napkirálytól" kapott. A bejárattól kétoldalt egy-egy nagy szekrényben a kuruckorszak ruhái, tárogatói, fegyverei. *Két libertásos zászló tépett selymén is megvillan tekintetünk* ... A nyomtatványanyag nem kevésbé érdekes. Itt van például Rákóczi és Bercsényi lengyelországi, Rákóczi 1703-ból való magyarországi kiáltványa: „Recrudescunt" ... Rákóczi sajátkezüleg aláirt *hadiregulája*, a Zrinyi elleni orvosság Rákóczinak ajánlott első kiadása, az ónodi országgyülés jegyzőkönyve és a nevezetes kortársak, *XIV. Lajos*, *Frigyes* porosz király, *Ágost* és *Szaniszló* lengyel királyok és *Nagy Péter* cár levelei, haditervek, vázlatok, okmányok a dicső emlékü kuruc korszakból, amely *bukásával is a jobb magyar jövendő ébresztője és a magyar szivek keltegetője lett.*

A kiállitást szombaton délelőtt fél 11 órakor nyitja meg ünnepies keretek között a kultuszminiszter képviseletében *Tasnádi Nagy* András államtitkár.

607

gyobb mennyiségü valutát. A tilalmi listára helyezett gyarmatáruk behozatalának egységes irányitására a Nemzeti Bank a kereskedelmi minisztériummal egyetértően az érdekelt gyarmatáru nagykereskedő cégeknek azt ajánlotta, hogy *az egyes cikkek behozatalára alapitsanak szindikátusokat* és ezen belül osszák szét a kontingenseket, még pedig abban az arányban, amint az egyes cégek *a kötött devizagazdálkodás bevezetésének idejében* az importban résztvettek. Ennek igazolásául a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamaránál be kellett mutatni az 1930/31. évek behozatalát bizonyitó *vámbolettákat* és ezek alapján a

terjeszteni, hogy a [illegible] dések és általában az aranyklauzula tárgyában világszerte fennforgó különböző jogi álláspontra való tekintettel sem a biztositott felek, sem a biztositó társaságok nem lehettek tisztában azzal, hogy az ilyen biztositási szerződések miképen értelmezendők. Ennek a kuriai itéletnek mindenesetre igen érdekes kihatása lesz az egyéb aranyklauzulás jogügyletek tekintetében.

Lendületesen fejlődik olaszországi exportunk

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint áprilisban *2,524.000 pengőért* hoztunk be árut Olaszországból. Kivite-

Mányoki Ádám

M.O.931.V.6.
M.931.V.6.
Ujság,931.V.6.
8 O.U.931.V.6.
U.N.931.V.7.
B.H.931.V.6.
P.H.931.V.6.
N.U.931.V.6.

Az E
M.H.

— (Magyar művészképmások kiállítása a Szépművészeti Múzeumban.) A *Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete*, amely három évvel ezelőtt azért alakult, hogy megszerezzen a múzeumok részére olyan értékeket, amelyeket a múzeumok, különösen ma, nem tudnának megvásárolni, *holnap nyitja meg első kiállítását a Szépművészeti Múzeumban.* Bemutatkozóul magyar művészeti anyagot akartak kiállítani és a bemutatkozásra valóban *rendkívül érdekes és szép anyagot gyüjtöttek össze. Művészportrék* töltik meg a Szépművészeti Múzeum négy másodemeleti termét, részben önarcképek, részben pedig művészekről készített festmények és szobrok. A négy terem közül kettőt *Ernst* Lajos gyüjteménye tölt meg. Az ő anyagát egészitették most ki részben a Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő, részben pedig magántulajdonban lévő képekkel és szobrokkal. A gyüjtést és nagyrészt a kiállítás rendezését is *Petrovics* Elek végezte. *Mányoki* Ádám és *Kupeczky* János önarcképe a kiállítás két legrégebbi darabja. A gyüjtemény különösen kiemelkedő értékei pedig a következők: *Rippl-Rónai* József egyik legutolsó önarcképe, *Munkácsy* Mihálynak *Paál* Lászlóról festett portréja, *Ferenczy* Károly, *Körösfői-Kriesch* Aladár, *Székely* Bertalan, *Szinnyei-Merse* Pál, *Barabás* Miklós, *Munkácsy* Mihály önarcképei és talán legérdekesebb darabja *Csontváry Kosztka* Tivadar megrázó önportréja. *Holnap nyilik meg a kiállitás a nagyközönség részére.* (m—i.) M.O. 931 V.6

omszédjának

sza tegye a helyére a cölöpöt.

Amikor földje határához ért, szembe jött vele Bicsák Vendel kezében hatalmas fejszével. *Kálmán szidni kezdte a fiatalembert, amiért a határcölöpöt elmozdítja a helyéről. A fiatalember erre felkapta a fejszét s annak élével Kálmán József fejére sujtott.*

Mányoki Ádám festőművé

Pesti Hirlap 1931.V.21.

A Szépművészeti Muzeum uj szerzeményei.

Sajnos, a mi nagy nyomoruságunkban le kell mondani arról, hogy az állam bővebb áldozatokkal gyarapitsa szépművészeti gyüjteményét. Nemcsak a régi mesterek, de az uj és legujabb művészek alkotásainak megvásárlására sincs pénz. Régebben minden nagyobb műtárlaton kiválogatta az állami művásárló bizottság a feltünőbb és jelesebb alkotásokat, ma erről szó sincs. A régi mesterművek nagy nemzetközi árverésein vagy magángyüjtők kezén eladásra kerülő műtárgyak megszerzéséről még kevésbbé lehet szó.

Szerencse, hogy még nálunk is akadnak melegszivü műbarátok. Olyanok, akiknek módjukban áll egy-egy műkincset megszerezni és hazafias fellángolással a nemzet művészeti gyüjteményének ajándékozni.

Most, amikor *Petrovics Elek*, a Szépművészeti Muzeum kitünő főigazgatója, a *Szépművészeti Muzeumban* öt teremben 74 ujabb szerzeményt mutat be a nagyközönségnek, néhány pompás ajándékképet is élvezhetünk.

Igy mindjárt az első terem első számu képénél meghatottan olvashatjuk *Glück Frigyes* nevét. Tőle egy 1500 körül élt *felsőmagyarországi festő* két oltárszárnyból álló igen szép primitiv alkotása került az állam gyüjteményébe. Feltünik itt *Van Dyck* egyik kiváló műve is, a „Szent János evangélista", mely a *Magyar Nemzeti Bank* örökös letéte s a Back-féle szegedi gyüjteményből való. Igen szép *Palma Vecchio* „Madonna a gyermekkel, Keresztelő Szent Jánossal s egy püspökkel" c. festménye is, mely a *M. Kir. Postatakarékpénztár* támogatásával gróf Andrássy Gyula hagyatékából vétetett. Az ajándékok közt látjuk *Sir Joseph Duveen* newyorki műbaráttól *Romanino* „Szerelmes pár" c. festményét; három nagyobbméretü festményt adott *Boross Jenő* Newyorkban élő magyar műbarát, az egyik kép *Giovanni Battista Langetti* velencei festő műve, „József a börtönben álmot fejt", — a másik *Luis Tristán* spanyol festő Greco-hatásu szép vászna: „A királyok imádása", a harmadik *Zurbaran* spanyol mester műve, „Krisztus az olajfák hegyén". — A régi iskolákból való szerzemények közt kiválik még *Bartolomeo Veneto* igen szép képmása Dondi páduai patriciusról, azután idb. *Jörg Breu* 15-ik századbeli augsburgi mestertől „A kereszt felállitása" (1524-es évszámmal), *G. B. Pittoni* velencei festőtől „Magyarországi Szent Erzsébet alamizsnaosztása", melynek vételárához dr. *Baumgarten Nándor* közig. biró járult hozzá.

Magyar vonatkozásban is értékes *Mányoki Ádám* két szép képmása Podmaniczky Jánosról és feleségéről (sz. Osztroluczky Juditról), melyeket báró Podmaniczky Géza v. b. t. t. hagyományozott az államnak. *Mányoki* harmadik műve (Swihowska bárónő képmása) a Művészi Muzeumok Barátai Egyl. örök letétét képezi. Érdekes a nagyszebeni születésü *Stock János* „Magyarruhás férfi" c. képe 1789-ből. A mester később Bécsben élt mint a Brukenthal-képtár restaurátora. Feltünik *F. A. Maubertsch*, a hires bécsi barokk-festő „Krisztus a kereszten" c. műve, *Guiseppe Zais* finom „Idylli táj"-képe és két pompás szobor: a „Szent Katalin" (XV. századbeli felsőmagyarországi faragás) s a „Madonna a gyermekkel" (18-ik századbeli olasz terrakotta).

Az ujabbkori alkotások között örömmel látjuk *Munkácsy Mihály* három kisebb művét („De Marches báró arcképe", „Köpenyes férfi", „A művész neje"), *Székely Bertalantól* egy kitünő női képmást, *Benczúr Gyulától* a meglepetés számba menő „Erdő belseje" c. tájképet; *László Fülöp Elek* három pompás arcképét: Rákosi Jenő nagyszerü közvetlenséggel festett képmását, mely *Szarvasy Sándor* londoni műbarát ajándéka, azután Lord Rothermere és gróf Apponyi Albert ismeretes arcképeit, melyeket a nagy mester a magyar nemzetnek festett ajándékul. Különösen meleg ajánlás van a lord képén („A magyar nemzetnek ajánlom Lord Rothermere arcképét, hála kifejezésül a sok jóért, mellyel szolgálja a magyar ügyet"). Érdekes itt *Szinyei Merse Páltól* a „Padon ülő nő" (báró Hatvany Ferenc ajándéka), azután báró *Mednyánszky Lászlótól* az „Absynth-ivó" (báró Herzog M. Lipót ajándéka), *Komlóssy Edétől* egy műterem intérieur (Fränkel Ernő ajándéka). A szobrászatot itt *Zala György* szép szobra, a „Szántás", *Pásztor János* „Varrónő"-je és *Beszédes J. László* „Bevonulás előtt" c. genre-alakja képviseli.

Külön termekben kerültek sorra az uj- és legujabb művészet termékei, melyekből az állam minden jobb mestertől vásárolt képekkel és szobrokkal állitotta össze gyüjteményét. Ott szerepel *Vaszary János* („Városi világitás") — *Orbán Dezső* („Passaui utca"), *Rippl-Rónai* („Apám Piacsek bácsival"), *Iványi-Grünwald* („Magyar táj"), *Szőnyi István* („Vizparti jelenet"), *Egry József* (Önarckép), *Márffy Ödön* („Ablak"), *Csók István* („Virág és gyümölcs"), *Ruánay Gyula* („Bohémek"), *Ferenczy Károly* („Nyár") c. festménye, a szobrászok közül *Bokros-Birman, Pátzay Pál, Fémes-Beck Vilmos, Gách István*. A külföldi mesterek közül viszontlátjuk *P. Puvis de Chavannes* pompás „Magdolná"-ját (vétetett báró Herzog M. Lipót hozzájárulásával), *Eugéne Carriere* „Maternite" c. tipikus festményét, *Pettenkofen* „Vándorló cigányok" c. kis képét. A szobrok között *Charles Despiau* finom női képmását, *Hans Müller, George Minne* finom fejeit, *Victor Rousseau* „Esti csillag" c. szobrát.

(Kézdi.)

Ujra be kell mutatni: ..... n.....

Magyar királyi államvas

Iktató-szám..... 19.....

.....osztály.

A beadvány { száma..... kelte ..... beérkezése.....

Tárgy:

.....db melléklet..... csomag ..... súly

T
Ö
K
E
U
Ö
E

...il térdtől a lábfejig. Csodá-
...an, mert valódi, hibátlan
...arisnyák, „Slendo"-vagy
...atosabb és legfinomabb
Kérje az uj minőségeket,

*Bejegyzett védjegy!

...O., WIEN VII., STOLLGASSE 3, Tel. 8 36-1-65

KAYSER-HARISNYÁK

...ÖTÖTTÁRUK ÉS HARISNYÁK

KAYSER

HARISNYÁKAT NAGY VÁLASZTÉKBAN
ÁLLANDÓAN RAKTÁRON TART.

Nemzeti gárda a román kormány választási tulkapásai ellen.

Bukarest, máj. 20. A választások szabad lefolyásának biztositására *Manu javasolta az ellenzéki csoportoknak, hogy közös erővel minden kerületben ellenzéki gárdát alakitsanak,* hogy igy ellensulyozzák a kormány és a csendőrség esetleges tulkapásait. *Erdélyben a nemzeti parasztpárt és Goga Octávián párija között már létre is jött az ügyéntermészetü megegyezés.* A nemzeti parasztpárt közvetlenül a választás megkezdése előtt feliratot intéz a királyhoz, amelyben a választások szabadságának biztositását kéri. A párt tiltakozó manifesztumot szerkesztett, amelyben felszólitja a községi és városi tanácsosokat, hogy *a kormány esetleges felfüggesztő rendeletét ne vegyék tudomásul, hanem továbbra is maradjanak hivatalukban.*

SAVOLIN
A TÖKÉLETES BOROTVAKRÉM
HABZÓ, VAGY GYORSBOROTVÁLKOZÁSHOZ NEM HABZÓ
GYÁRTJA: SAVOLY R.-T.

Mányoki festőmüvész

A kiállitás katalógusának kitünő és hatalmas forrástanulmányokra valló összeállitásáért *Rigler* Andor dr. muzeumi őrt teljes elismerés illeti.

Nemzeti Ujság 1931.V.21.

A *Szépművészeti Muzeum* öt kis másodemeleti termében most mutatja be az utolsó öt esztendő *„uj szerzeményeit“*. Hetvennégy művészi munka prezentálása öt év alatt normális időkben talán nem volna nagy esemény, a mai példátlanul szükös viszonyok között azonban menynyiségre és minőségre is ékes bizonyitéka annak, hogy *Petrovics* Elek dr. főigazgató tudása, tekintélye és lelkessége — vizet tudott fakasztani a sziklából. A *Szépművészeti Muzeum* a Kelet kapujánál utolsó nyugati értelemben vett fellegvára a művészeti kulturáknak. *Petrovics* Elek személyes érdeme, hogy meg tudta mozgatni a társadalmat s az árvaság, szegénység, és pesszimizmus éveiben itthon is, külföldön is támogatásra tudott lelkesiteni mecenásokat, hogy legalább részben vegyék át a szegény állam szépségben gazdag szerepét.

A kiállitott anyag annyiban nem teljes, hogy nem foglalja magában az utolsó öt év egész gyarapodását, az élő magyar mesterek alkotásainak javarésze ugyanis az uj képtárban már régebben állandó elhelyezést talált, viszont néhány klasszikus szerzemény még nincsen bemutatásra kész állapotban, ezek tehát később még felfrissitik a most bemutatott anyagot. Meg kell azonban emlitenünk azt is, hogy a muzeum vezetősége anyaga gyarapitásában nem csak diplomáciai érdemeket szerzett, hanem meglepő eredményekről számol be a kutatás és felfedezés terén is. *Pordenone Szent Lukácsa* például a felismerhetetlenségig elhanyagolt állapotban évekig porlepetten kallódott a muzeum raktárában és csak az elsőrangu szakértelem fedezte fel benne a kitünő *Giorgione* tanitvány munkáját. Ez a kép számunkra annál becsesebb, mert szerzőjét, *Giovanni Antonio de Pordenonet Szapolyai* János király 1535-ben nemesi rangra emelte, nyilván valamely hazai vonatkozás miatt.

Eseményszámba megy az is, hogy a Szépművészeti Muzeum az „uj szerzemények“ kapcsán egy jó biblikus tárgyu *Van Dick*-képpel és egy gyönyörü kis *Palma Vecchio* Madonna-kompozicióval gazdagodik. Ezekhez a muzeális értelemben is „sulyos“ képekhez méltán csatlakozik egy XV. század elejei felsőmagyarországi szobrász remek fából faragott festett szobra. Jelenlegi restaurált állapotában elsőrangu márka ez a szobor is, aminthogy kiválóan ékeskedik majd reneszansz, illetve barokk anyagunkban, Sir *Joseph Duveennel Boross* Jenő révén adott ajándéka, *Romanino „Szerelmes pár“* cimü szép képe, *Bartolomneo Veneto, da Lodi* és az ulmi *Martin Schaffner* egy-egy képe.

A második terem ékességei *Magnasco* drámai előadásu tájképe, *Giovanni Battista Langetti* erőteljes vonalritmusu és tonózus, sokáig Salvator Rosának tulajdonitott *álmot fejtő József*-je, a spanyol *Luis* Tristan szinpompás és megkomponáltságában greccoi *Királyok imádása* és F. *Zurbaran* sejtelmes ködfátyolba burkolt Krisztus-képe. (Az utóbbi három az Amerikában élő példátmutatóan bőkezü hazánkfiának, *Boross* Jenőnek ajándéka.)

A továbbiakban elsőrangu és hézagpótló gyarapodás három remek *Mányoki*-portré, a nagy barokk festőnek *Maulbertsch*-nek Krisztus-kompozíciója, *Martin Johann Schmidt Golgothája* és egy felsőolaszországi szobrász szép terakotta Madonna-szobra.

A magyar anyagból elsősorban négy remek *Munkácsy*-képet, *Székely* Bertalan elsőrangu női képmását, *Ferenczy* Károly egyik legjobb képét, *László* Fülöp *Apponyi*, *Rothermere* és *Rákosi* Jenő portréját, *Szinyei Merse* Pál, *Mednyánszky* László báró, *Benczur* Gyula és *Rippl-Rónay* László egy-egy valóban muzeális értékü képét kell kiemelnünk.

A haladóbb irányzatok képviselői közül *Csók* István, *Vaszary* János, *Márffy* Ödön, *Iványi-Grünwald* Béla, *Rudnay* Gyula, *Szőnyi* István, *Egry* József, *Kmetty* János, *Bernáth* Aurél, *Orbán* Dezső, Derkovich Gyula, Czóbel Béla és szegény *Gulácsy* egy képe, továbbá *Pásztor* János, *Gách* István *Fényes-Beck* Vilmos és *Bokross-Biermann* egy-egy szobra kezdi meg e kiállitással a halhatatlanságot.

Az utolsó terem azonban még mindig fokozni tudja a kellemes meglepetéseket: itt helyezték el a nagy *Puvis de Chavanne* Magdolnáját, amely ha nem is tartozik az uj klasszicitás apjának legreprezentativebb képei közé, egyik büsz-

résztvevők, ha legalább 20 személy utazik együtt, igénybe vehetik a csoportos utazás 33 százalékos kedvezményét. Ha valahonnan 100 személynél többen jönnének, a vasuti kedvezmény ügyében forduljanak mielőbb válaszbélyegge! ellátott levélben a rendezéssel megbizott Omerovich Tamás jezsuita atyához (Budapest, VIII., Mária-utca 25.). A MÁV

Ki kell adni:

Ma.	
2 nap alatt.	
3 nap alatt.	

..... osztálynak.

vasutak igazgatósága.

Tisztázta: .....

Összeolvasta: .....

Kiadta: .....

Előirat száma: .....

Utóirat száma: .....

Összefüggésben ..... számmal.

Egyuttal elintézett szám: .....

Előterjesztés előtt

képviselőit. *A szentév az idei év juniusától a jövő év juniusáig tart és az év folyamán keresztény művészeti kiállitást, számos ünnepséget rendeznek és zarándoklatot fogadnak.* A nagy szent ünnepén, junius 13-án a pápa képviselője pontifikálja az ünnepi misét a szent sirja fölött. A zarándoklatok résztvevői nagy kedvezményekben részesülnek. Itt emlitjük meg, hogy a magyarok nagyszabásu *első* páduai zarándoklása *Zadravecz* István püspök vezetésével julius 6-án indul Budapestről. Résztvételi dij 100 P-től 200 P-ig. Jelentkezni az Országos Katolikus Szövetségnél, Budapest, Ferenciek-tere 7. szám alatt lehet.

Az esztergomi szeminárium céljaira Ernszt Sándor dr. népjóléti miniszter 1000 pengőt, a budavári plébánia pedig 500 pengőt ajánlott fel. Az adományokért a hercegprimás legutóbbi pásztorlevelében külön is köszönetet mond a szeminárium nevében.

A máriaremetei kegyelemtemplomban május 21-én, csütörtökön délelőtt 10 órakor *P. Bakacs* Lőrinc szentdomonkosrendi hitszónok, pünkösd két ünnepén pedig Pethes Lajos fővárosi hittanár mondja a szentbeszédet.

A Budapest—Szent Imre városi római katolikus egyházközség Credo-egyesülete május 21-én, csütörtökön este 7 órakor a Horthy Miklós-ut 27. szám alatti tornatermében Rerum Novarum-ünnepséget rendez, amelyen beszédet mond *Farkas* Alberik plébános, *Kerékgyártó* Árpád igazgató, *Czettler* Jenő, a képviselőház alelnöke és *Szüllő* Árpád, az egyházközség világi elnöke.

Az Aquinói Szent Tamás Társaság szerdán este fél 6 órakor Schütz Antal dr. egyetemi tanár elnökletével tartotta meg felolvasóülését szépszámu és előkelő közönség részvételével. Az első előadó *Záborszky* István dr. esztergomi teológiai tanár volt, aki „Az isteni gondviselés tana a természetes ész világánál" cimü tanulmányát mutatta be. Ebben kifejtette, hogy a gondviselés Istennek oly tulajdonsága, amelyet a természetes ész a kinyilatkoztatás nélkül is megismerhet. Ennek bizonyitásra felhozta az ókor pogány bölcselőinek érveit a gondviselés léte mellett, majd bölcseleti alapon tárgyalta a gondviselés tartalmát és kitevő elemeit. — A második előadó, *Nánássy* László Dezső dr. orvos: „A gondolkodás élettana és lélektana" cimmel tartott felolvasást. A keresztény bölcselet tanitása szerint — fejtegette az előadó — az ember az anyagi test és a szellemi lélek állagi egysége. Az anyagi test mint anyagi ok, a szellemi lélek mint formai ok szerepel. A gondolkodás tehát a szellemesitett test szervezett tevékenysége. — Az érdeklődéssel hallgatott előadásokért az elnöklő *Schütz* Antal professzor mondott köszönetet a felolvasóknak.

Máriabesnyői férfizarándoklás. A rendezőbizottság közli: 1931. évi május hó 31-én, vasárnap nagy férfizarándoklást rendezünk Máriabesnyőre. Reggel fél 7 órakor indulunk a Jézus Szent Szive templomából a Keleti pályaudvarhoz, ahonnan 7 órakor indul a zarándokvonat. Rossz idő esetén is megyünk! *A zarándokvonaton csak férfiak utazhatnak a rendezőség által kibocsátott jeggyel.* A rendes jegy ára oda és vissza 1.90 pengő. A jegyek pár nappal előbb váltandók, legkésőbb május hó 28-án estig a Jézustársasági rendház portásánál (VII., Mária-utca 25.) és a rendezőknél, 28-a után a jegyek drágábbak. Visszajövet (este 6 órakor) a Keleti pályaudvartól égő gyertyával vonulunk a Bazilikába. Gyertyát Besnyőn a beszállás előtt kapunk. *Élelemről mindenki maga gondoskodjék! Május 31-én a jegy ára 2 pengő (gyertya nélkül).* A vidéki

Mányoki Ádám festőművész

Nemzeti Ujság 1929 X.27

— **Ujabb Mányoki-kép kerül a Szépmüvészeti Muzeumba.** A *Müvészeti Muzeumok Barátainak Egyesülete* október 22-én *Végh* Gyula muzeumi főigazgató elnöklete alatt választmányi ülést tartott és ezen elhatározta, hogy megvásárolja a Szépmüvészeti Muzeum részére *Mányoky* Ádámnak, *II. Rákóczi* Ferenc fejedelem, majd később a szász király udvari festőjének egy női arcképét, amely *Swihowska* bárónét, a lengyel arisztokráciának egy bájos hölgytagját ábrázolja. A kép, amelyet Mányoky 1747-ben festett, a müvész késői korszakának legjobb termékeihez tartozik. Eddig drezdai magántulajdonban volt, s megszerzése annál örvendetesebb, mert ezzel a Müvészeti Muzeumok Barátainak sikerült egy olyan magyar alkotást az országba hazahozni, mely eddig külföldön lappangott. Csak nemrég az Iparmüvészeti Muzeumot támogatta a Müvészeti Muzeumok Barátainak Egyesülete két kiváló holicsi porcellánnak megszerzésében. Joggal lehet remélni, hogy ezek az eredmények csak fokozni fogják azt az érdeklődést, melyet az

Összesen							

Le a bevételt... ...
Kifizetendő összeg

30. sorsz. Könyv. minta. — Pallas

ügyosztály:

.....

A fizetés készpénzben / cheque kibocsátásával megtörtént

192..... cheque száma.....

A főpénztár:

.....

Mányoki Ádám festőművész

Esti Krurir 1931.V.

MŰVÉSZET

Uj szerzemények

A Szépművészeti Muzeum vezetősége és *Petrovics* Elek, a muzeum igazgatója fáradhatatlan a muzeum anyagának bővitése terén s abban, hogy a muzeum raktáraiban lévő, még fel nem dolgozott anyag is végre helyére kerüljön. Közben természetesen uj szerzemények is kerülnek s amint ezekből teremnyi anyag gyülik össze, nyomban kiállitást rendeznek belőlük.

Most mintegy ötödfélévi idő alatt beszerzett kincsekből készült el a holnap megnyiló kiállitás, amelynek sorában szerepel egy Giovanni Antonio *da Porderone* XV-ik századbeli festő munkája, amely Szent Lukács evangélistát ábrázolja. Ez a festmény 1836 óta hevert felismerhetetlenül a muzeum holmija között, mig most másik öt társával napfényre került. Egészen kiváló alkotás, meglepő szineivel s tökéletes rajzbeli megoldásával feltünést fog kelteni. Az uj szerzemények mindegyike becses. Anthonis *Van Dyk* Szent János evangélistája, *Romanino* Szerelmespár-ja, Jörg *Breu* német festő Kereszt felállitása cimü vonalgazdag alkotása, Giovanni Battista *Pittoni* velencei festő Magyarországi Szent Erzsébete egészen csodálatos ritmusu kompoziciója, Luis *Tristán* spanyol festő, *Zurboran* ugyancsak spanyol mester és egy remek német barokkfestő, *Maulbertsch* alkotásai mellett *Mányoki* Ádám három impozáns munkája, *Munkácsy* Mihály négy képe, az ujak közül *László* Fülöp, *Vaszary* János, *Orbán* Dezső, *Iványi Grünwald* Béla, *Csók* István, *Bernáth* Aurél, *Márffy* Ödön, *Derkovics* Gyula, *Szőnyi* István s a szobrászok közül *Gách* István, *Bokros* Dezső, *Pásztor* János jellegzetes művei alkotják a Szépművészeti Muzeum korjelző gyüjteményének értékét.

Itt kapott helyet *Gulácsy* Lajos önarcképe, *Rippl-Rónai* kettős arcképe, *Rudnay* Gyula *Bohémek* cimü képe. Néhány külföldi szob-

Bevétel				Kiadás			
Pengő				Pengő			

Mányoki Ádám

d.

Szabad Művészet

1950. 10. 392, 392. l

képpel

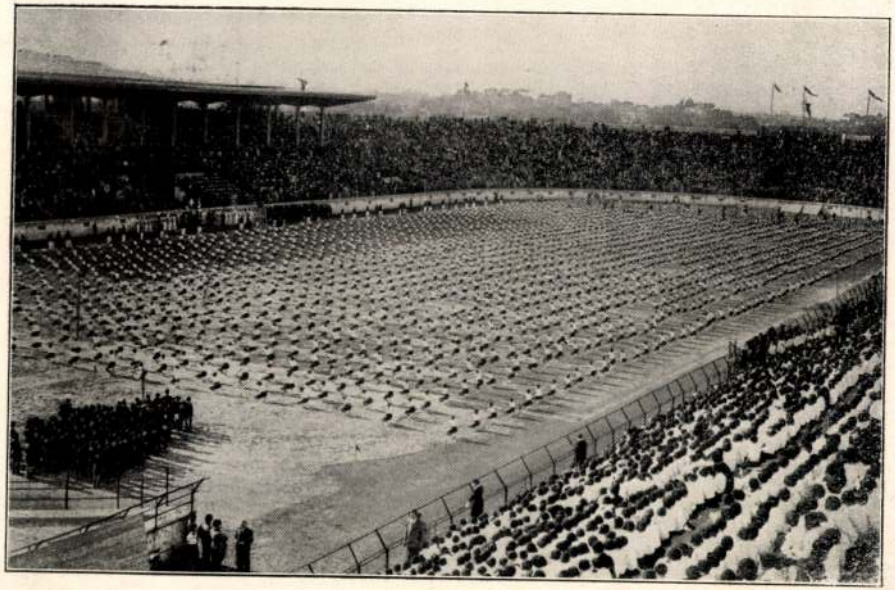

Saggio ginnastico dei Balilla allo Stadio.

Mányoki Ádám

l.

Rabhaladó

190. l.

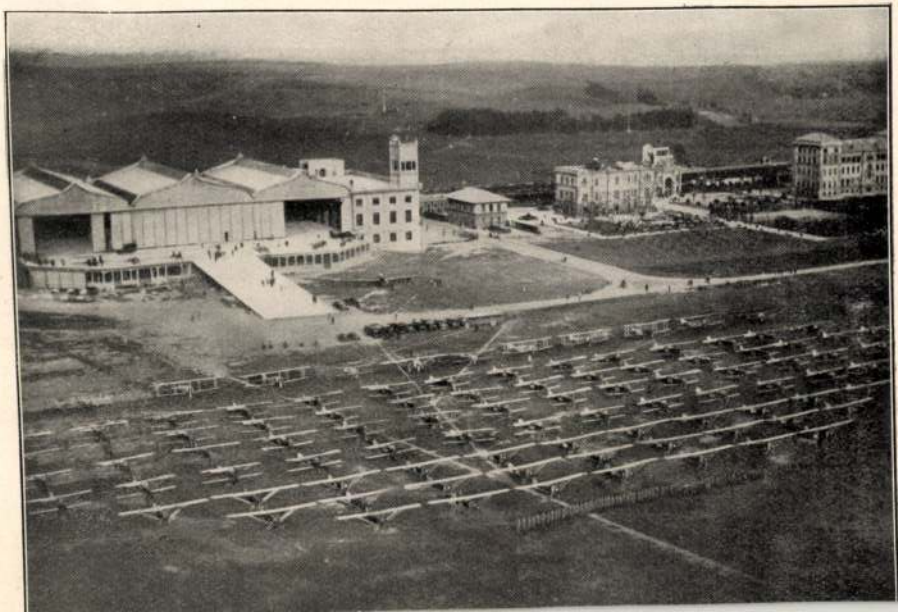

Az 1926. év iparművészeti eseményeiből.

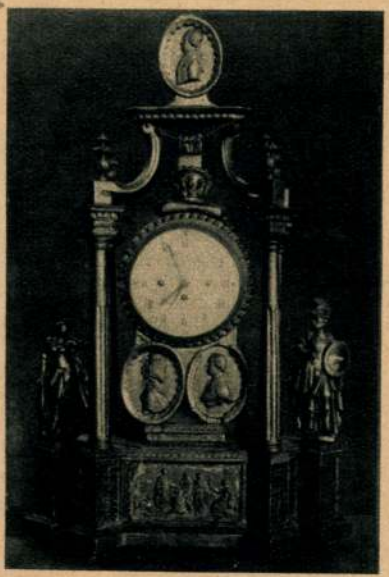

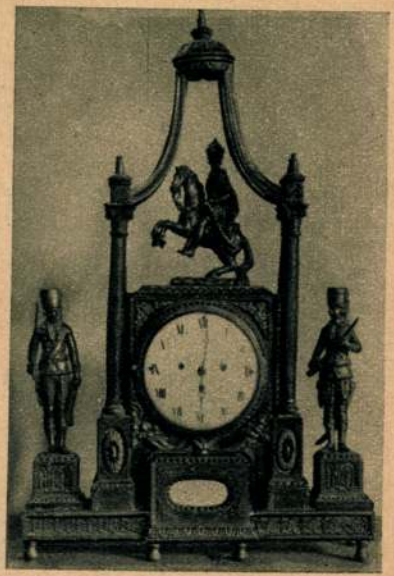

Két négyoszlopos óra II. Lajos alakjával (1790—92). Ernst Lajos magyar iparművészeti gyüjteményének kiállításáról az Iparművészeti Muzeumban.

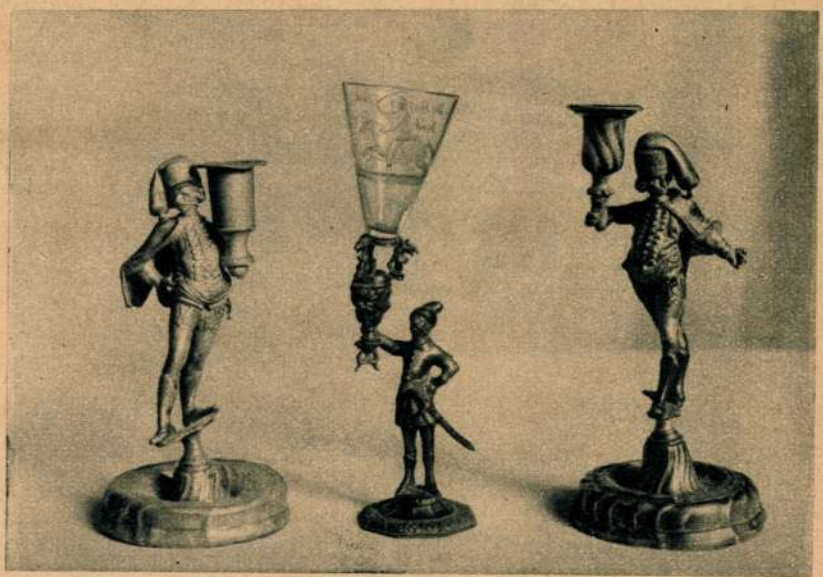

Két óngyertyatartó (XVII. század) és egy XVII. századbeli serleg Ernst Lajos magyar iparművészeti gyüjteményéből. Iparművészeti Muzeum.

én a bécsi követhez, Lautensack udvari tanácsoshoz folyamodtam szabadságom meghosszabbitásáért. Nem jött válasz. Megismételtem többször a kérésemet. Mind válasz nélkül maradt. Csak évek mulva, a miniszter bukása után tudtam meg, hogy kérvényeim felbontatlanul ott rekedtek a miniszter fiókjában. Igy történt, hogy 1726-ban megvonták a fizetésemet s én éveken át nagy nélkülözések közt éltem otthon, dolgozgattam itt-ott, néhány magyar ur kuriájában, de micsoda keserves fizetség mellett. Meguntam a hivságos vesződséget és dolgom végezetlen visszatértem Lipcsébe, ahol a király halála után már a fia ült a trónon, aki csak 1736-ban nevezett ki ujra Drezdába udvari festőnek, de addig mennyit kellett dolgoznom silány fizetés mellett! Otthon elvesztettem a pörömet véglegesen, mert igazamat bizonyitó irataim tüzvészben pusztultak el s nem tudtam jussomat igazolni, itt Drezdában idegen mestereket toltak elibém. Tudja-e, tanácsos ur, milyen igazságtalanság történt velem, mikor a néhai király felszólitott a lengyel lovagrend vitézeinek megfestésére és én négy vázlatot is készitettem, egyik frissebb volt, mint a másik, végül is egy satnya francia kapta a megbizást. De aztán belátták igazamat. Ujra kineveztek udvari festőnek, hiszen a mostani király igazi műbarát, nagyszabásu gyüjtő. Mi lesz a drezdai muzeumból nahány év mulva! De nekem már befellegzett. Hetven éves koromban, magam kérésére, nyugdijba mentem. Most pedig várom a véget . . .

— De hol van az még, kedves Ádám mester! Milyen szépen, frissen beszélte el most is élete sorát s milyen könnyedén dolgozott ma is vászna előtt, fiatalos hévvel, hiszen az esztendők nyomot sem hagytak a lelkén. Itt gyönyörködöm én napról-napra e pompás arcképében, melyet rólam festett. Örüök, hogy a kellő időben, még nedvesen, elvittem, mert maga — örökös elégedetlenségével — agyonkinozta volna. Igaz, kissé vázlatos, de annál elevenebb. Milyen bájos a fiatal lányarcképek azon sora, melyeket évek során összegyüjthettem. A kecses Nattier sem kicsinyelné le őket! Nézze, milyen érdekes a kezelésmódja, a fej befejezve, a kéz és ruha csak felvázolva, néhány szinfolt, de teljes az illuzió . . . Johann Bernhard, hozza csak ide ujból a metszet-tékámat.

A szolga kiteritette az asztalon a tékát.

— Látja, kedves mester, a tizenöt képen kivül, melyeket gyüjteményem számára megszereznem sikerült, itt van a képei után készült metszetek teljes sorozata is, huszonhét darab. Egyet — ezt a gyászfátyolos nőt — Rockstroh az én gyüjteményemben levő eredeti után metszette. A többi mind királyok, főnemesek, tudósok és művészekről festett képeket ábrázol. Nézze csak át őket, az élete elevenedik meg előtte ujra . . .

Az öreg mester idegesen lapozgatott a metszetek között, aztán végigsimitotta a homlokát.

— Ön, tanácsos uram, igen jó ember. Köszönöm a jóságát, Ön tartja bennem a lelket . . . De már későre jár, hol marad vajjon a segédem?

— A segédje már egy órája az előszobában várakozik, Ádám mester, — szól Johann Bernhard szolga.

— Akkor hát Isten vele . . .

Mányoky Ádám indult haza, a közeli Schönfeld grófi házban lévő szállására, remegő léptekkel, segédje, Liscovius Frigyes Salamon karján, miközben emlékeinek bús képei kavarogtak agyában és egy idegenben eltöltött, magányos élet szomorusága boritott fátyolt szivére . . . A halál már nyomában volt, de csak öt év mulva érte utól.

a lengyel udvari dámákat, megbizott egy Lubomirszka hercegnő lefestésével, aki kolostorba vonult volt és ott dolgoztam a képén. Voltam Lembergben és Krakkóban, a környéki kastélyokban, mindenütt számtalan arcképet festettem. A szép asszonyok kedveltek, a nemes urak barátságot tartottak fenn velem, — szép élet volt az ott lengyel földön, uram! A király nem sokkal utóbb kinevezett udvari festőjének és el akart küldeni Bécsbe az udvarhoz, de a megbizást mint Rákóczi egykori udvari festője, nem mertem vállalni és igy inkább Berlinbe mentem, ahol Mannteuffel szász követ mutatott be az udvarnál. Innét a dessaui udvarhoz küldettem, mindenütt nagyszámu arcképet festettem. De a fizetésem satnya volt. Kilenc képet festettem Dessauban, amiért 160 aranyat kaptam, de az ezer tallérra rugó költségeimhez soha sem tudtam hozzá jutni, még a Varsóban festett képeim árával is adós maradt az udvar, arról nem is szólva, hogy az évi dijamat éveken át hasztalan szorgalmaztam s mikor aztán a nagyobb összeget kitevő követelésemet fizették, a felét mindig lehuzták, — keserves élet volt ez a drezdai élet!

A tanácsos hümmögött, tudta jól a maga esetéből is, milyen nehéz kezü fejedelem volt Erős Ágost, akit csak a külső fény és az asszonyok érdekeltek, a látszat és a hivság, de nem a művészet igaz és bensőséges szeretete.

— És aztán, — mialatt én azt hittem, hogy a királyt sikerült műveimmel teljesen kielégitenem, legnagyobb meglepetésemre egyszer csak beállit egy francia festő, Louis de Silvestre és azt menten főudvari festőnek nevezték ki. Én évekig vártam, 1713-tól 1717-ig, mig megkaptam a dekrétumot, — ez a francia egyszerre becseppent a jólétbe! Pedig azt hiszem nem állottam mögötte művészet dolgában . . .

— Igaza van, Ádám mester, ez a Silvestre ügyes dekorátor volt, lélek és elmélyedés hijján. A maga nagyszerü alkotásai, a gróf Gotter, a gróf Fleming, a Sapieha herceg, a Szembek kancellár, a boldogult királyról festett képei is mind különbek a Silvestreénél, bizony mondom, igaz.

— Tanácsos ur szava megnyugtat. Kevesen vannak ma széles e világon, kik jobban értenének a művészethez Önnél. Ha megjelenik a könyve, meglátja, széjjel megy a hire . . . Hiába, a könyv hazája széles e világ, a kép bekerül egy nagy ur termébe vagy galériájába és ki látja ott? Néhány kiválasztott. A festő pedig éhen veszhet mellette, ha szükmarku a gazdája. Már pedig az enyém az volt. Mikor aztán azt a hirt kaptam, hogy nagy örökség vár rám Magyarországon, mert a bécsi udvar a kurucokkal szemben békülékenyebb lett, szabadságért folyamodtam. Ajánló levelekkel ellátva, Bécsen át, hazamentem Pestmegyébe. Bécsben megfestettem a fiatal Mária Terézia hercegnőt, a nővérével s odahaza meginditottam a pöröket a jussomért. Meg vissza akartam szerezni a kölcsönadott pénzemet. Ugy volt az, uram, hogy Danckában 1712-ben nagy nyomoruságba jutottak a fejedelem emberei s a kuruc urak, kiknek otthon óriási birtokaik voltak, szinte végső szükséget szenvedtenek. Vay Ádám generális is nagy szükségbe került. Mikor ezt nekem Fogarasi István uram által tudtomra adatta, az ő szánakozásra méltó állapotján megesett a szivem s 200 aranyat, keservesen megszerzett vagyonomat, küldöttem el neki. Esztendők multak s ott penészedett nálam a kötelezvénye. Vay uram számkivetésben halt meg és mikor megtudtam, hogy osztályra gyültek az atyafiai, hozzájuk fordultam, de a lányai hallani sem akartak a disposicióról, pedig sokan voltak, kevés esett volna egyre-egyre, meg se érezték volna az ilyen kevés bagatellát kifizetni, pedig az nekem nagy konsolátiómra lett volna. Hiába, a jóságot nem jósággal hálálják meg az emberek. Meguntam a pörösködéseket, a szabadságom régen letelt és

Mányoky Ádám festményei

(Először ehelyütt kerülnek nyilvánosság elé.)

dán szolgálatba állott és a Hamburgot ostromló seregben tartózkodott. Én persze mindenképpen azon voltam, hogy átmehessek hozzá s füt-fát megmozgattam, hogy célomat elérjem. Egy egyszerü festő, — mért ne látogathassa meg a mostoháját? Megtudta ezt az Ön édes atyja és mivel szerette volna az ellenséges tábor erőviszonyát ismerni, megbizott azzal, hogy nézzek jól körül, sőt kérdőivet is vetett papirra, hogy mit nézzek jól meg. Én azt a papirost az ingem alá rejtettem. Mikor a táborba jövök, ép akkor akasztottak egy kémet. Nos, jól kezdődik, gondolám. Engem is elővesznek s nemcsak kikérdeznek, hanem meg is motoznak. Képzelheti, milyen kinokat állottam ki ezalatt. Ha megtalálják apja kérdőivét, nem segitett volna rajtam az öreg ördög sem. Mint német kémet egyszerüen felkötnek . . .

Az öreg festőn hideg verejték gyöngyözött és remegve nyult a pohara után. A tanácsos pedig a hasát fogta nevettében, látva az agg mester remegését.

— De Ádám mester, hiszen ennek már 42 éve s most ijed meg tőle?

— Most, igen, — felelte az öreg, — mert most tudom csak, milyen veszélyben voltam . . . De az én Uram Istenem megmentett. Teltek az évek, elkerültem Berlinbe, mindenütt arcképeket festve. Abban a házban, ahol laktam, vett ki szállást a trónörökös, a későbbi I. Frigyes Vilmos porosz királynak jó pajtása, Brion őrnagy. Egy napon mindketten betoppannak hozzám, nagy érdeklődéssel nézik készülő munkáimat, a trónörökösnek annyira tetszettek, hogy azonnal megrendelte nálam regimentje tiszti karát. Ez időben volt ott Berlinben Rákóczi fejedelem felesége, aki hessenreinsfelsi hercegnő volt s Rákóczi ügyeit szorgalmazta. Mikor meglátta a képeket és megtudta, hogy magyar vagyok, meghivott az ura udvarába és én kapva-kaptam rajta, — Istenem, 35 éves voltam, — 23 év óta nem láttam hazámat s hogy vágyódtam haza! Igy kerültem Rákóczihoz s mellette voltam jó és balsorsában. A háboru esélyei szerint vigadoztam és koplaltam, voltam üzött vad és festettem szép udvarházakban, éltem egy pár hetet nyugalomban és hónapokat nagy bizonytalanságban . . . Már ekkor hanyatlóban volt a fejedelem csillaga. Elhagyta a szerencséje és elhagyták az emberei. Akadt köztük áruló is, a sokáig huzódó háboru kikezdte az emberek lelkét! Közben a fejedelem megbizásából kiutaztam külső országokba, Berlinbe és Hollandiába, miközben ujra láttam szép galériákat és művelhettem magam a mesterségemben. Ez időből való a fejedelem arcképe, melyet Erős Ágost királyunknak ajándékozott és most is ott csüng a kastély porcellán termében. Ösmeri, ugy-e?

— Hogyne ismerném. Milyen villogó tekintetü, igazi magyar fej. Született nagy ur . . . A sors azonban nem kegyelte.

— Bizony nem. Ott pusztult el, most már 17 esztendeje a Márványtenger partján, nagy magányosságban. Azóta a magyar ügy lehanyatlott . . . — szólt és végigsimitotta a homlokát. — De nem örökre. Fel fog az még támadni, uram: jön még egy uj Rákóczi . . . A magyarok Istene nem hagyta el fiait soha . . .

— És hogy került ide hozzánk, Ádám mester?

— Mikor a fejedelem Danckába emigrált, odahivott és én siettem hozzá, megosztottam vele a számüzetés keserü kenyerét. Ő azonban nem akarta, hogy művészetem megpenészedjék, bizonytalan sorsához nem akart kötni és rámirányitotta a figyelmét Bielinszky marsallnak, akit lefestettem. A festménytől a gróf ugy el volt ragadtatva, hogy beajánlott az akkori lengyel királynak. Erős Ágost szász királyunknak, aki Varsóba hivott és én ott Rákóczi fejedelem személyes ajánlatával menve, kitünő fogadtatásban részesültem. A királyon kivül lefestettem

metszetei, az ecsetet is vidáman forgatja, közel a nyolcvanadik évéhez.

Johann Bernhard az asztalra állított egy nagy karos gyertyatartót.

— Látja, Ádám mester, mily szép Dinglinger ötvösnek ez a remeke? Azé a Dinglingeré, kit Ön is megörökitett. Johann Bernhard, hozdd csak elő a vörös metszettékámat. Azt, onnét a sarokból. Ide nézzen mester . . .

A tanácsos föllapozta a tékát és kivett belőle három metszetet.

— Látja, itt van az Ön képe után készült metszet, a Pesne és Kupeckyé mellett. Sem a francia, sem a német mester előtt nem kell szégyenkeznie. Maga az ötvös-mester lelkét fejezte ki, festői elrendezésű ruhában. Élet ül az arcán. Pesne és Kupeczky az ötvösmester-embert hangsulyozták, az egyik ezüst munkát ad a kezébe, a másik ékszerdobozt helyez az asztalára, — a művészt külsőségekkel ábrázolják. Maga a tekintetébe rejtette az isteni szikrát . . .

Az öreg mester befelé mosolygott és elégülten dőlt hátra.

— Hát igen, megtanultam a mesterségemet és ez kárpótol sok mindenért. Még pendelyes gyermek voltam, mikor már iróvesszővel játszadoztam. Apáméknak menekülniök kellett otthonukból, mert arra mifelénk sohasem szünt meg a háboru. Egyszer a német, máskor a török dulta föl lelkészlakunkat, igy bujdostunk el Komárom várába. 12 éves voltam, mikor nemes ifjunak állottam be, majd fiának fogadott a brunswicki kontignenssel Magyarországba került Doelfer generális auditor s vele aztán elmentem hazájába, Zellbe, ahol jó dolgom volt, mert apám helyett apám lett s mikor észrevette festői hajlandóságomat, egy odavaló rajzolóval, Schiller nevezetüvel tanittatni kezdett. Látva haladásomat, beadott egy lüneburgi festőhöz, Scheits Andráshoz inasnak. Az másoltatta vélem a portréminiaturejeit, de mihamar tulszárnyaltam, főleg azóta, hogy a salzdahlumi kastélyban megláttam a sok remek francia mesterképet. A salzdahlumi kastély volt életem első nagy művészi élménye, soha sem feledem el a nagyszerü velencei üvegszervizt, mely nemrég, hogy odajöttem, került néhai Antal Ulrich herceg tulajdonába. Engem főleg a galéria érdekelt, Rubens és Van Dyck, egy Rafael önarckép, Tintoretto, Tizian, Giorgione — ha nem is volt mind eredeti, de jó másolatok voltak — én persze, mint ifju festőinas, eredetinek néztem őket. A galéria gazdag volt francia mesterek arcképeiben is, Rigaud, Largilliére kitünően voltak képviselve, magát a herceget akkor festette meg egy német, egészen francia izlésben, parókában, páncélban, hermelin palástban, tábornoki bottal a kezében, fehér tollas sisakja mellette az asztalon, — jól megnéztem a manirját! Generális mostohám ajánlatára a herceg megengedte, hogy másolatokat csinálhassak francia mesterek után. Főleg Largilliére művei hatottak rám nagyon. Mit tudott az az ezermester kicsalni a szinekből . . . Őt tisztelem azóta mesteremnek!

Az öreg ur itt egyet hörpintett poharából és végigsimitotta a homlokát.

— Aztán, — folytatta, — a magam kezére kezdtem dolgozni. Jártam kastélyról-kastélyra, sok darab földet tapostam, külső országot is, Hollandiát, voltam én sokáig Hamburgban is. Ni csak, hiszen Ön is odavaló, igaz? Megálljon csak, ismertem én ott egy Hagedornt, szász residens volt, joviális öreg ur, Hans Stats von Hagedorn volt a neve.

— Az az édesapám volt.

— Az édesapja? De hisz akkor, kedves Tanácsos ur, nem hiába becsüljük mi egymást. Régi családi kapcsolat füz minket össze, az öreg urral igen jó barátságban voltam. Egyszer azonban . . . Lám, lám, nem is tudom, hogy is volt csak? Hiszen egyszer az apja miatt majdnem akasztófára kerültem . . .

— Mit nem mond, Ádám mester?

— Biz' az ugy volt, anno 1701 vagy 1702 lehetett, generális mostohám

drezdai nemzetközi kiállításon szerepeltek a *Szinyei Merse Pál Társaság* tagjai a világ többi nemzeteinek képzőművészei között, önálló kiállítással pedig az angliai *Bradfordban* és *Brüsszelben*, a királyi muzeumban szerepelt a Szinyei Merse Pál Társaság. Az utóbbi kiállítás legmagasabb erkölcsi eredménye volt, hogy *Csók Istvánt*, *Iványi-Grünwald Bélát*, *Glatz Oszkárt*, *Rudnay Gyulát*, *Vaszary Jánost* és *Rippl-Rónai Józsefet* érdemrendekkel tüntette ki a belga király. Más nagy kitüntetések is értek az elmult esztendőben magyar művészeket. *Csók* Istvánt, *Perlmutter* Izsákot és *Rudnay* Gyulát a londoni *International Society of Sculptors, Painters and Gravers*, ez az igen előkelő művésztársulat tiszteleti tagjaivá választotta, de ami még ennél is nagyobb jelentőségü, a *firenzei Uffizi, a halhatatlan festőművészek önarcképeinek galériájába megszerezte Rippl-Rónai József és Perlmutter Izsák önarcképeit*, Csók Istvánnak itt már régebben elhelyezett önarcképe mellé. Nagy megtiszteltetés érte a magyar képzőművészetet a *pittsburgi Carnegie-intézet* 1926-ik évi nagy nemzetközi képkiállitására való meghivatásával is, ahova a Szinyei Merse Pál Társaság elsőrangu tagjain kivül *Dudits Andor*, a *Benczur-Társaság* elnöke is meghivást kapott. A *Benczur-Társaság* egyébként az 1926-os velencei nemzetközi kiállitáson szerepelt. Külföldi kiállitásai voltak még Zürichben és Milánóban *Rudnay Gyulának*, akinek gyüjteményes tárlata mindenütt a legnagyobb elismerést vivta ki, ugyhogy a legnagyobb angol művészeti folyóirat, a *Studio*, hosszabb tanulmányt is közölt Rudnay Gyula művészetéről.

Az utóbbi években erős fejlődést mutató magyar grafikus művészet eseménye annak a tiz fiatal grafikusművésznek *„Tiz magyar rézkarc"* cimmel megjelent műve, amelyben többek közt a legjelesebbek: *Aba Novák Vilmos*, *Beron Gyula*, *Istokovits Kálmán*, *Patkó Károly*, *Szőnyi István*, *Zádor István* egy-egy műve is szerepel.

Ez, röviden összefoglalva, az elmult év képzőművészeti életének képe, amely azonban csak a művészi év eredményeit adja, tehát az uj művészi év, az őszi szezón megindulásáig foglalja össze az eseményeket.

Az 1926. év legjelentékenyebb képzőművészeti alkotásai.

K. Strobl Zsigmond: Venczell Béla képmása.

Sidló Ferenc: Takács Menyhért prépost képmása.

Maiyski Ádám

RÁKÓCZI FESTŐJE

IRTA: LÁZÁR BÉLA DR.

Anno 1752, egy szép téli estén a drezdai Frauengasse szegletházának I. emeletén Hagedorn Lajos címzetes követségi tanácsosnak festményekkel színültig teli nagy utcai kétablakos szobájában a kandalló előtt találjuk Mányoky Ádám nyug. udvari festőt, a házigazda társaságában. Régi barátság füzte őket egymáshoz. A tanácsos még fiatalember, alig 40 éves, ám művész barátja már 79, de szellemileg szokatlanul eleven és gazdag kedély, aki már nagy művészi multra tekinthet vissza. Amellett szerény, önmagával elégedetlen, másokkal szemben elnéző, jóságos tekintetü ember, kit Hagedorn a műbarát sokra tartott, művészi nézeteit tisztelte és akitől a festés mesterségbeli titkait igyekezett ellesni.

— Nos, mennyire van a munkájával, Tanácsos ur? — kérdezte az öreg festő.

— Nézze Mányoky barátom, milyen csomó kész belőle, az L-betüvel készen vagyok, most az M-betü jön sorra. Telepedjék ide a kandalló mellé. Johann Bernhard tokait fog Önnek felszolgálni és szépen nyugodtan elbeszélheti élete sorát . . . Meg kell tennie, Ádám mester, örök emléket akarok könyvemben Önnek állitani, azért a sok és becses utmutatásért, melyet Öntől a festészet titkainak megértésére nyertem. Nézze, a „lettre á un amateur" bevezetése, a képek leirása szinte kész, a festészet elméletéről szóló német könyvem terve is teljes, de mindezeket az Ön segitsége nélkül meg nem irhatnám. Du Fresnoy, Felibien, de Pilles könyvei itt vannak ugyan előttem, de ami bennük van, száraz, léleknélküli szóhalmaz. Az Ön szava él, Ön tanitott meg arra, mit szeressek a művészetben, drága öreg mesterem. Beszéljen egyszer önmagáról . . .

Az öreg szolga, a fentebb emlitett Johann Bernhard, oda tette eléjük a boroskancsót, az öreg festő koccintott, szomoruan rázva fejét:

— Magamról beszéljek? — Hát, kedves Tanácsos ur, nincs azon sok mesélni való. Elkerültem a hazámból kora gyermekségemben, csak három izben voltam azóta otthon, életem javát idegenben töltöttem, idegennek is éreztem magam, Varsóban és Drezdában, Berlinben és Dessauban nagy urak és egyszerü emberek közt egyaránt. A hazátlan ember félig él. Nem találtam a helyemet sohasem. Itt Drezdában két királyt is szolgáltam, sok nagy urat és dámákat festettem, hivság nélkül mondhatom, nem voltam az utolsó a magam művészetében. De igazi elismerésre nem találtam soha. Elibém toltak nálamnál silányabbat, mert francia szerzet volt az ipse, de majd csak beszélnek mellettem a műveim. Itt rekedtem ennél az udvarnál, pedig minden vanitás nélkül állitom, hogyha ennyi időt Angliában vagy Hollandiában töltöttem volna el, most már gazdag és rangos emberként nyugodalmasan megélhetnék. Előadtam én ezt annak idején, — mert őszinte ember vagyok, — az ifju fejedelemnek, méltányolta is ugy, ahogy, de azóta ujabb 18 év tellett el, és én beérkeztem az aggkorba, elerőtlenedve, mint a pislogó mécses.

— Nem, kedves mester, nincs oka panaszkodni. Hát van-e itt valaki, aki ne kedvelné Ádám mestert? Az urak és a dámák mind kedvében járnak, tanitványok veszik körül, megvan mindene, szép műterme, képei,

meglevő vagyonát egy Bécsben lakó hölgyre hagyományozta, kihez ifjúkori szerelem és később barátság kötötte, de soha sem lehetett az övé. Jelenleg a Nemzeti Múzeumban és a Történeti Arczképcsarnokban levő képeit magyar hazájának hagyta, melyre mindig gyermeki szeretettel gondolt.

Brockynak az a két képe, melyet mai számunkban bemutatunk, Angolországban van.

Az egyik kép *Viscount Melbourne* arczképe, ki akkor volt Angolország miniszterelnöke, mikor Brocky Károly mint az angol királynő udvari festője működött. A kép *Windsor*ban van a királyi kastélyban, a 219. számú szobában, mely *Beatrix* herczegnőnek, a minapában elhalt *Battenberg* Henrik herczeg özvegyének díszszobája. Az arczkép tisztán fekete krétával készült; csak a mellény sárgás színű, s ezt Brocky fehér és vörös színekkel illuminálta. Bámulatos, hogy a mester 2—3 színnel milyen hatást tud elérni s a képet mily magas művészi tökéletességre tudja emelni. Életerő s művészi képzettség nyilatkozik rajta.—A második kép a művésznek saját, olajban festett arczképe, mely *I. H. Lorent* tulajdonában van *Reigate*-ban, a Surrey grófságban. A képre hátul egy czédula van ragasztva, s azon e sorok olvashatók magyar nyelven:

«Hogy ez Brocky Károly arczképe, melyet Londonban maga festett, ezennel bizonyítom.

Budapest, múzeum, jan. 20-ik 1881.

Pulszky Ferencz a M. N. Múzeum igazgatója. Előttem: *Kamermayer Károly*, polgármester. *Ligeti Antal*, N. Múzeumi képtár-őr.»

A kép tehát Budapesten is megfordult.

A jó angolok ugyan nem értik meg a magyar szöveget, de megértik a Pulszky Ferencz nevét, melyet Angliában is igen jól ismernek.

Megértik továbbá a mesteri festményt, melyet én Brocky Károlynak Londonban, Windsorban és Reigate-ban látott 48 darab festményei közt a legkiválóbbnak tartok, s nem is hiszem, hogy valaha ennél jobbat festett. Világos kék szemének tekintete, melyekkel nemcsak lát, de valóban néz is, elárúlja azt a nagy virtuozitást, melyről az angol kritika annak idején oly kedvezően nyilatkozott, s melyről kijelentette, hogy szemeket, tekintetet festeni más úgy nem tud, mint Brocky Károly. Fülében látjuk azt az arany függőt, melyet atyjától örökölt, s melyet kegyeletből haláláig viselt.

Ha Brocky Károly mást nem festett volna, mint ezt az egy arczképet, ez is az elsőrendű művészek sorába helyezné őt. Brocky Angliában nagy becsben állott, s nagy becsben állanak a művei is, melyeket tulajdonosaik féltékeny gonddal őriznek.

*

MARKÓ ANDRÁS.

†1895.

Markóék egykor egész művész-család voltak. Most már mind letűntek. Annak idején mindnyájan: apa és három fia a festészetnek szentelték tehetségöket, hogy a magyar névnek e művészet terén dicsőséget szerezzenek a külföldön. És szereztek is, különösen az apa. *Markó* Károly dicsőséget és tekintélyt vívott ki magának. Csak három magyar mester volt ő rajta kivül, kik művészi alkotásaikkal nagy hírnévre tettek szert, kik közül kettő a XVIII. században élt. Ezek egyike *Kupeczky* János, ki VI. Károly császár szolgálatában állott, festette Nagy Péter orosz czár képét Karlsbadban, s mint hirneves mester halt meg Nürnbergben. Számos jeles képét őrzik különösen a német képtárakban. A másik egy régi magyar nemes család sarja: *Mányoki* Ádám, II. Rákóczy Ferencz és Erős Ágost lengyel király és szász választó-fejedelem udvari festője, kitől azonban csak kevés festmény maradt fenn, s azok is majd mind a szász király tulajdonában vannak Drezdában. A harmadik mester a temesvári születésű *Brocky* Károly, kiről fentebbi czikkünk szól.

Míg ez a három mester kizárólag arczképek készítésével foglalkozott: *Markó* Károly a tájfestésnek szentelte művészi ecsetjét. Született Lőcsén 1790-ben s meghalt Apeggiben, Florencz mellett, 1860 november 20-án. A bécsi akadémián kezdett tanúlmányait Rómában folytatta, s mikor megismerkedett az olasz tájak elragadó varázsával, ott is maradt abban a csudaszép országban, mely második hazája lett. A *Claude Lorrain* 200 év óta letünt kora és iránya művészetében új életet kapott, s Markó ebben az irányban készítette festményeit. Nem kötötte magát sem trónhoz, nem szegődött valamely főúr szolgálatába, a verőfényes Itália végleg lebilincselte benne az embert, hogy nagyszabású művészetével lebilincselje a világot. Az eszményi tájkép volt az ő eleme, melyet bibliai és mythologiai jelenetekkel népesített be. De míg mintaképének — Claude Lorrainnak — a későbbi művein a tónus hidegebb és kidolgozása fogyatékosabb; addig Markó élete fogytáig mindig a meleg verőfényt, a pontos kidolgozást alkalmazta festményein, s képei mindig nemes, klasszikus stylben vannak tartva, festményeinek mindegyike a természet szellemében készült egy-egy elragadó költemény, tiszta vonalakkal, összhangzó színezéssel, a napsugár megkapó játékával, a színek pompájával és a távlat pontosságával. E mellett előadásuk tiszta és a színezésük meleg.

Az általam látott Markó-féle képek közül a legjobbaknak tartom azokat, melyek Budapesten vannak a Nemzeti Múzeum képtárában és a Zichy-család birtokában; mely utóbbiak Bécsben voltak az azóta elhalt Zichy Edmund gróf tulajdonában. Itt láttam évekkel ezelőtt egy Markó-féle képet, melynek tárgya nagyon is elütött az eddigiektől, mivel komor, felhős, szivárványos tájképet ábrázolt. Zichy Edmund gróf meg is adta a felvilágosítást, hogy Markó ezt a képet a szabadságharcz elbukásának hatása alatt festette, mikor a szabadság és alkotmány elveszett. De oda festette a szivárványt, a reményt, hogy a nagy baj közepette nem kell csüggednünk, mivel majd nekünk is felvirad egy szebb jövő hajnala...

Markó Károly halálával művészetének irányát tanítványa, egy derék, érdemes magyar mester: *Ligeti* Antal vette át és gyakorolta haláláig. Ligeti Antal azonban már igazán az utolsó volt, ki az *ideális* tájfestészetnek szentelte magát, s e téren igazán becses műveket alkotott; — míg Ligeti geniális tanítványa: *Mészöly* Géza, a mestertől nyert oktatást itthon érvényesítette és számtalan fölvételekben örökitette meg a Balaton elragadóan szép vidékét. Fájdalom, több követője nem igen akadt. Mészöly mestere után néhány évvel fiatalon halt meg.

Markó Károlynak, a nagy mesternek, három fia volt. Ezekről nem sokat tudunk. A külföldön nevelkedtek, s műveik nem jutottak olyan hírnévre, mint atyjukéi. Közülök *Károly* Budapesten született 1830-ban, s mint ügyes tájképfestő halt meg 1891-ben Moszkvában; *Ferencz* tájképeket és genre-képeket festett; tehetséges ember volt, de tehetsége nem volt kiművelve; úgy hallom, néhány évvel ez előtt halt meg Budapesten; *András* csupán tájképeket és állatokat festett; 1895 május 12-én halt meg *Viareggió*ban.

Markó András, úgy látszik, legközelebb állott atyjához, mert mai számunkban bemutatott képe: «*Legelő a tengerparton*», oly magas művészi színvonalon áll, hogy nagy atyja kiváló művei mellett bátran megállja helyét. A kép kiváló művészi alkotás, a mai tájképfestészetnek igazi gyöngye. Kitünően egyesül benne a tájképfestő az állatfestővel, s Markó András mindkét téren igazi művész. A színezése ragyogó, pompás, és mégis megvan benne az olvadékonyság, mely az ily alkotást természetessé, kedvesebbé teszi. Az a föld igazi föld, melynél pompásabbat a hollandi festészet fénykora sem alkotott. A mezőség füve eleven, üde, természetes, a tájék levegője finom párázattal van tele. Az állatok ép oly élő alakok, mint a tenyészet, boncztani szabatossággal rajzolva és festve. Él itt az anyatermészet, az állat, az egész tájék. A pompás festmény csak annyiban különbözik atyja hasonló festményeitől, hogy nem eszményi tájkép. Igaz valóság, élő természet, minőt csak valamelyik livornói tengerparti legelő képes felmutatni, hol ember és állat egyaránt örvend a létnek és Isten csodás áldásának. Az a szem, mely ezt a jelenetet megragadta, igazi művészi szem, mely a természetet és a természetességet nem alázza le a műterem állványáig, hanem fölemelkedik hozzá, hogy csodás szépségében örökítse meg. Markó András az utolsó művész volt a Markó iskolájából. Ez a kép pedig Markó András utolsó alkotása, mert hosszas betegsége meggátolta a további munkában. A Markó iskola ezen hattyúdala — s ezt vigaszúl mondjuk — Magyarországon marad; egy a szépművészetekért lelkesedő hölgy, Gelsei *Gutmann* Vilmosné, vásárolta meg. Közszemlére lesz kitéve az ezredévi kiállításon a műcsarnokban, s ott kétségkivül a kiállítás egyik gyöngye lesz.

*

MÁNYOKI ÁDÁM.

1673—1757.

A *Mányoki* Ádám régi magyar festőművész élete és művei tekintetében folytatott kutatásom alkalmából néhány olyan festményére akadtam a művésznek, melyek eddig nem voltak ismeretesek. Az itt bemutatott két kép a művész pályájának két különböző korszakából való, de művészi tekintetben egyik sincs olyan magas színvonalon, mint II. Rákóczy Ferencznek a szász király birtokában levő arczképe, melyet a «Vasárnapi Ujság» olvasóinak már korábban bemutattunk.* Ez a kép nemcsak a művész legszebb alkotása, hanem Rákóczynak valamennyi arczképe között a legkitünőbb, a legsikerültebb.

Mikor Rákóczy ügye Magyarországon elveszett, s a műpártoló fejedelem külföldre ment, tudvalevőleg udvari festőjét, *Mányoki* Ádámot, *Erős Ágost* lengyel király és szász választó fejedelem kegyeibe ajánlotta. Föltehető, hogy Mányokit a király csak Rákóczy iránti udvariasságból fogadta szolgálatába, mert nem egy ok szól a mellett, hogy a király a művészetek iránt nagyon kevéssé érdeklődött. Az ő eleme a háború és a szerelem volt. Sem Lengyel-, sem pedig Szászországban nem találunk olyan nyomokat, melyek műpártolása mellett tanúskodnának.

Érdeklődött a király azon lengyel és szász lovagok iránt, kik a csatákban, vagy a király körüli szolgálatban szereztek érdemeket, vagy pedig a híres szép nők iránt, mint például a Lubomirska herczegnők, kik közül a szebbiket a király gyakrabban láthatta, mivel a fiatal herczegnő gyakran megfordult Krakóban és ott a kolostorban szállt meg. Arra nézve vannak történeti adataim, hogy a szép herczegnő arczképét a király Mányokinál megrendelte, de ez a kép elveszett. Később ugyan a Radziwill herczegek tulajdonába ment át a kép, de az orosz betörés alkalmával az oroszok sok műkincset elvittek a lengyel kastélyokból Oroszországba. Hogy hol vannak ma ezek a műkincsek, azt nem lehet tudni.

Nehány, *Mányoki* által Erős Ágost uralkodá-

* Megjelent a «Vasárnapi Ujság» 1893 évi 14. számában.

sának idejében festett kép azonban a mai napig is megmaradt Lengyelországban, s ezek közt első helyet foglal el a király arczképe, mely jelenleg a Potocki-palotában van Krakóban. A király Potocki grófnak, egyik kedves emberének, ajándékozta, s a család a mai napig megőrizte, mint ereklyét.

A kép a királyt vértes egyenruhában ábrázolja; vállán által vetett hermelin köpeny, mellén széles rendszalag van, melyen a lengyel fehér sasrend nagykeresztje lóg. Jobb keze a marsall-botot tartja, melyet a karszék hátára támaszt, míg a jobb oldalon az asztal sarkán Lengyelország koronáját látjuk. A király az akkori divat szerint allonge-parókát visel. Mint a kép díszitményi részén, ép úgy nagy gonddal dolgozott a művész az arczon is, melynek jellemzetes kidolgozása épen oly találó, mint művészileg megkapó. Erős Ágostnak egy más képe sem versenyezhet vele. Mányoki művészi ereje akkor még egész teljességében volt, és még mindig a Largillière hatása alatt dolgozott, mikor ugyanis az arczon a baraczk szint szerette használni.

A festmény mellett rendkivül érdekes a kép kerete is, mely szintén abban a korban készült szép barokk stilban, gazdag diszitéssel. Különösen gazdag a keret felső része, melyen díszernyő alatt cartouche-mezőben látjuk a királyi adományozó monogrammját, s fölötte a királyi koronát. A Potocki család szép gyüjteményében ez a kép kiváló helyet foglal el, s reánk nézve becses, mivel a külföldön is nagy kitüntetésben részesült magyar művész készitette a festményt.

A másik *Rechenberg* Károly O. lipcsei jogtudóst ábrázolja. Ez jelenleg a lipcsei egyetemi könyvtár termében van elhelyezve. E képet Mányoki hátúl a vásznon ezzel a jelzéssel látta el: «*A. de Mányoki pinx. 1736.*»

E kép már III. Ágost lengyel király és szász választó fejedelem idejében készült. A két kép festése közti időben sok minden megváltozott. *Mányoki* a húszas években Magyarországon is megfordúlt, hogy családi ügyeit rendezze, s hogy itt is festett, mutatják azok a családi képek, melyek jelenleg *Podmaniczky* Géza báró birtokában vannak a kiskartali kastélyban.* III. Ágost sokkal jobban érdeklődött a művészetek iránt, mint elődje; mutatják ezt a drezdai műemlékek is; de, fájdalom, Mányoki az irigykedők miatt nem tudta hajlandóságát megnyerni. Innét van, hogy Mányoki, a ki III. Ágost idejében még fizetését sem kapta meg rendesen, magán emberek szolgálatába állott. Lipcsei tartózkodása alatt készithette el a Rechenberg professzor képét. Abból, hogy az egyetem helyiségében van és volt is mindig e kép, azt lehetne következtetni, hogy valamely ünnepélyes alkalomból készült, talán az egyetem megbizásából és költségén; de erre nézve biztosat nem tudunk, mivel a lipcsei egyetem irattára e tekintetben nem ad felvilágositást. Nincs iratai között e képről semmi említés.

RECHENBERG KÁROLY NÉMET JOGTUDÓS ARCZKÉPE MÁNYOKI ÁDÁMTÓL.

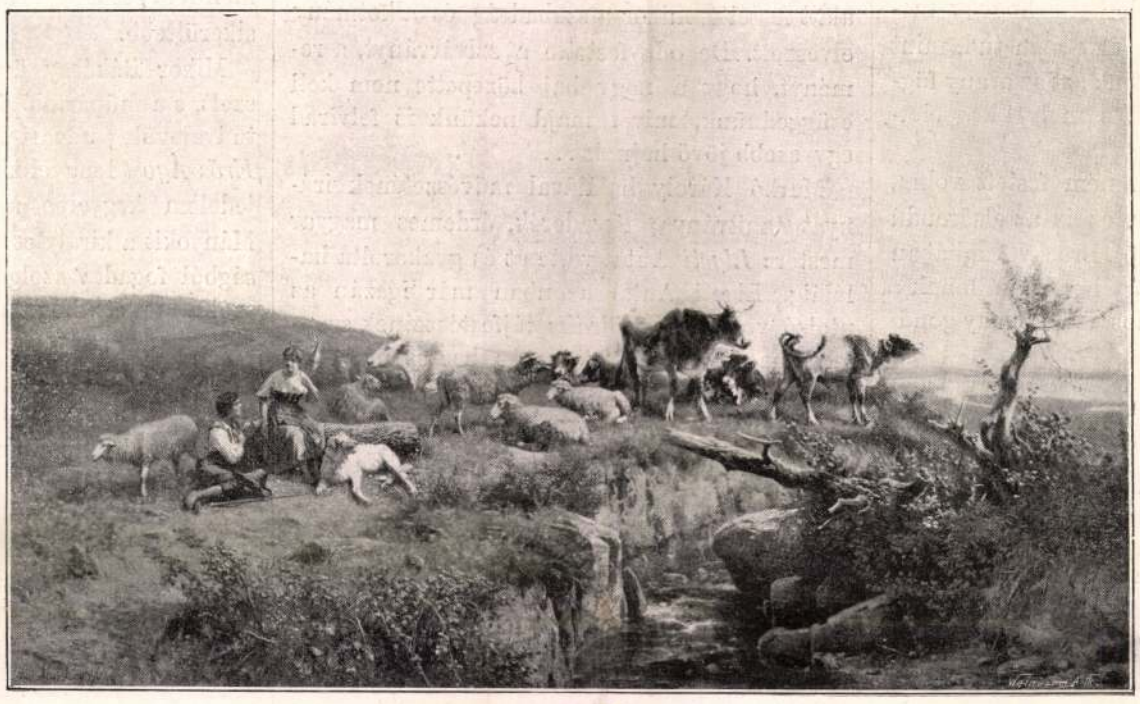

TENGERPARTI TÁJKÉP MARKÓ ANDRÁSTÓL.

De érdekkel látjuk a Mányoki művészetében beállott változást, mely szerint a franczia iránynyal teljesen szakitott, s a német iskola követőjévé lett. S ez természetes is, mivel a krakói udvarnál mindig a franczia szellem uralkodott, míg a drezdainál — pedig III. Ágost rendszerint itt tartózkodott — a german ízlés volt divatban; mindamellett a kép erőteljes és szép művészi munka, s ebből is láthatjuk, hogy Mányoki mindvégig meg tudta őrizni és óvni művészi erejét és képességét minden körülmények között.

Dr. Nyári Sándor.

* Mányokinak ezt a két festményét (Báró Podmaniczky János és neje) szintén bemutattuk a «Vasárnapi Ujság» 1889. évi 3-ik számában.

NEM ROSKADTAK LE NEHÉZ KERESZTJÖK ALATT; MERT KÖLCSÖNÖSEN TÁMOGATTÁK EGYMÁST.

Rajz a régi alföldi életből.

I.

A harminczas években úgy Kőrös-Tarcsán, mint az Alföld legnagyobb részén, pártásan mentek templomba a hajadonok. Még azután is sokáig viselték a pártát.

A párta koszorúját többnyire utánzott gyöngy ékesitette, hosszabb vagy rövidebb, szélesebb s keskenyebb szalag nyúlt róla le, s elfedte a hátúl egy ágba font hajat, csupán a hajfonat tövénél és végén, két bokorra kötött élénk szinű szalag látszott ki alóla.

Nyakukon a lányok kisded fehér, fodros, vagy világos szinű szőr-, vagy selyemkendőt, rojtosat viseltek, mely alól, két felől könyökig leérő fodrozott gyolcs ingváll, hátúl meg a puszli derekán két oldalt hónaljig felfutó ezüst vagy aranyzott zsinór ragyogott ki.

Csinosan redőzött élénk szinű rokolya folyt le a derékról, a piros csizmának szára közepéig.

A kötény két oldalán s alulról fodrozott fehér gyolcs, vagy karton, ritkábban selyem volt, de ez csak térdig ért le.

Hűvös őszön s télen szopós magyar bárányborből férfi-ködmönt viseltek panyókán, ezen simult végig a párta szalagja.

Így öltöztek a fiatal menyecskék is, hanem párta helyett főkötőt viseltek.

Csinos fejdísz volt ez, finom fekete, de nem selyemszövetből. A fejtetőt és a kontyot takarta el, két oldalt csak a fülkagyló felső részét foglalta maga alá; állkötője nem volt. Ha hosszukás alakú nem lett volna, — de olyannak kellett lennie, hogy a konty bele férjen, — taréjtalan sisakhoz lehetett volna hasonlítani. Elől és két oldalt a főkötőt 2—3 sor, csak kisujjnyi széles, sűrűn ránczolt, aprószemű, fekete szőrcsipke szegélyezé. A csipkefodrozat csak fültövig terjedt, a konty alatti rész simán volt beszegve. A főkötő közepén igen alacsony csipkefodrozat nyúlt végig.

A főkötő alól, elől a homlokon kisujjnyi szélesen kilátszott a hajzat.

Az idősebb asszonyok főkötője nem különbözött az ifjakétól, különben is kivált a kisebb módúak abban a főkötőben vénültek meg, a melyben a menyasszonytáncot eljárták.

Drága fejék volt a főkötő. Ha gondját viselték,

Mányoki Ádám

MÁNYOKY ÁDÁM: ÖNARCKÉP

BOGDÁNY JAKAB: VIRÁGOK PAPAGÁJJAL

Petrovics M. M.
M. mesterművek
1926

Mányoki Ádám festőművész

Magyarság 1931.V.21.

A Szépmüvészeti Muzeum ujabb gyüjtése

Öt esztendő mult el azóta, hogy a *Szépmüvészeti Muzeumban* bemutatták a legutóbbi gyüjtést. Most, öteszteudei némaság után ujból megnyiltak a másodikemeleti bemutató termek. Aránylag kevés kép, de a gazdasági válság nehéz éveiben ez is igen nagy eredmény. Back Bernát szegedi gyüjteményéből került ide *Van Dyck* egyik munkája, melyet 1621-ben készitett és az apostol-sorozat egyik ismert alakját, *Szent János* evangélistát örökiti meg. Valamikor *Andrássy* Gyula gróf gyüjteményében volt *Palma Vecchio „Madonna a gyermekkel"* cimü olajfestménye és a podolini plébániatemplomból hozták el az egyik felsőmagyarországi szobrász szép, artisztikus, nagyon finom, festett-faszobrát, a *Szent Katalint*. A második teremben van az ismert amerikai bankár, *Boross* Jenő ajándéka: a *Greco*követő Luis *Tristan* nagyméretü munkája: a *Királyok imádása*. Ez a kép valamikor *Lajos Fülöp* francia király palotájában volt, ahová állitólag egy toledói templomból került. Ugyanitt látható a hires spanyol *Zurbaran* egyik *Krisztus-képe* és *Mányoky* Ádám három portréja, *Podmaniczky* János és feleségének, valamint *Swichowska* bárónő portréja. A *Podmaniczky*-képek a kiskartali kastélyból kerültek a *Szépmüvészeti Muzeumba*, *Podmaniczky* Géza báró hagyatékából. A harmadik teremben *Munkácsy* Mihálynak három munkája hivja fel a figyelmet: *De Marchez* báró arcképe, *Munkácsy* Mihályné kisebb portréja és egy gyönyörü tanulmány a *Zálogházhoz*, mely egy köpenyeges férfit ábrázol. Ugyanitt van *László* Fülöp három portréja: *Rákosi* Jenő, *Rothermere* lord és *Apponyi* Albert képmása. *Rákosi* Jenő portréját *Szarvasy* Sándor, a másik kettőt pedig maga a festő, *László* Fülöp ajándékozta a magyar nemzetnek. Ugyanebben a teremben van még *Szinyei-Merse* Pálnak, *Mednyánszky* Lászlónak, *Gulácsy* Lajosnak és *Roskovics* Ignácnak egy-egy kisebb munkája. A negyedik teremben a mostani magyar pikturával találkozunk: *Vaszary* János, *Bernáth* Aurél, *Czobel* Béla, *Márffy* Ödön, *Szőnyi* István, *Iványi-Grünwald* Béla és *Csók* István festményeivel. A szobrok között ott látjuk *Zala* György élettől telitett, impozáns, szép *Szántás*-át, *Pásztor* János fiatalkori önarcképét és az ülő *Varrónőjét*, valamint *Pátzay* Pál portréját. A legutolsó teremben van *Ferenczy* Károly nagyszerü fürdőző gyerekei, Hans *Müller* szoborképmása, George *Minne* megható *Apácá*-ja, valamint Oswald *Brückner* kedves, finom, bronzba öntött gyerekfeje.

D. A.

Kiadás után

2. sorsz. Iroda minta. — Pallas nyomda, Budapest.

Mikacsics *Ivkovics*
Spasics
Szerbia.

—

() **Magyar kiküldöttek a prágai turisztikai kongresszuson.** Az európai turisztikai érdekekkel foglalkozó *Nemzetközi Turistaszövetség* (Alliance International de Tourisme) legközelebbi értekezletét Prágában május 23-tól 28-ig tartja meg, amelyen Magyarország részéről az *Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács* képviseletében *Miklós* Elemér dr. ügyvezető főtitkár, a Magyar Touring Club részéről *Vermes* Gyula dr. elnök, *Quittner* Ervin alelnök és *Kirchknopf* Ferenc dr. főtitkár fognak megjelenni. *A nemzetközi értekezleten Magyarországot is közelről érdeklő ügyeket fognak tárgyalni.* Itt említjük meg, hogy a Prágában ülésező összes nemzetközi delegátusok az értekezlet befejezése után *Budapestre jönnek,* hogy résztvegyenek a Párisban székelő nemzetközi központi turisztikai tanács (Conseil Ceneral du Tourisme International) május 28-án kezdődő *budapesti* nemzetközi kongresszusán.

() **Közgyülés.** A *Wesselényi Vivó Club* szerdán este tartotta 35-ik rendes évi közgyülését, amelyen *Bottlik* István báró elnökölt. Az elnöki megnyitó után *Makay* Attila dr terjesztette elő az évi jelentést, amelyet hosszabb felszólalások követtek, amelyek legfőképpen az egyesület leromlott anyagi helyzetével foglalkoztak. A felszólalá-

Mányoky.

— **Uj Rákóczi-emléktábla.** A magyar nép egyik legimpozánsabb tüntető-aktusa folyt le a régi Kerepesi-uton, amikor Rákóczi fejedelem hamvait a galatai lazarista templomból hazahozták. *Tisza* István gróf a legosztatlanabb elismerésben akkor részesült 1904-ben, amikor sikerült elérnie, hogy *I. Ferenc József* engesztelékeny hangu, kegyeletes leiratában *Rákóczi, Thököly* és a kuruchivek hamvainak ünnepies hazahozatalát rendelte el s 1906-ban végigvonult a nagy menet a keleti pályaudvartól azon az uton, amely Rákóczi nevét kapta. Az ut elején most Budapest egyik legkiválóbb műbarátjának áldozatkészségéből Rákóczi-emléktáblát helyeznek el: *Glück* Frigyes készittette el Mányoky festménye után — a *kalpagos Rákóczi* bronzmását, amelyet *Friedrich* Loránt müépitész tervezett, mig figurális részét *Horvay* János szobrászmüvész alkotta, szövegét pedig *Lukinich* Imre, a Nemzeti Muzeum könyvtár igazgatója. Az emléktáblát a Pannonia-szálló falába illesztik és december 14-én *Glück* a székesfőváros tulajdonába adja át rövid ünnepség keretében.

Magyarság, 1927. dec. 11.

3

Mányoki Ádám

— Felcsapunk, legények?

A szabadlegények összenéznek, kitör belőlük a kiáltás:

— Éljen Bottyán apánk!

Bottyán megsarkantyúzza a lovát, indul. Nyomában a szegénylegények. Frissen, örömmel, nótázva.

14. kép

Szoba a nyitrai várban

Gótikus, puritán helyiség a nyitrai várban. Nagy asztal, faszékek, a háttérben márjaüveges ablak, melynek félszárnya kinyitva, mögötte Nyitra várának falai, házai látszanak. Az ablak közelében ketten állnak: Inczédi és Sipeki ezredesek, két daliás, büszke, bár külsőre igen különböző birtokos-úr. A helyiség egyik sarkában, a kandallónál egy rókaképű, szakállas, negyvenéves férfi, Dobay brigadéros, karszékben terpeszkedik.

Inczédi indulatosan fordul Sipekihez:

— Most meg nyakunkra ültetik Bottyánt! Inkább bízik ez a nyíratlan parasztban, mint bennünk!

— De az én nyakamra se ültessenek egykori szolgát, dohog Sipeki is. — Én nem a Bakonyban tanultam a vitézséget, mint Bottyán János.

Inczédi ingerült, becsukja a nyitott ablakszárnyat:

— Most majd újra kezdődnek az örökös portyák, az esztelen támadások. Amikor már késő, amikor már amúgyis minden elveszett...

Dobay felnéz és közömbösen, látszólag él nélkül feleli:

— Már akinek...

Inczédi meglepetten horkan fel a szóra. Dobay lassan feláll, az asztalhoz megy:

— Mert ha valaki oly ügyesen forgolódik, mint Inczédi uram — folytatja Dobay ugyanazon a közönyös hangon —, az még többet is szerezhet, mint amennyit eddig elveszített...

— Mikép érti ezt, brigadéros uram? — néz farkasszemet Inczédi Dobayval.

Dobay még mindig az előbbi közönyös és színtelen hangon. De minden szava elevenbe talál:

— Hallám, hogy multkoriban Pozsony alatt egy labanccal tárgyalt...

— Csak nem hiszi rólam, hogy... — vág közbe ingerülten tettenérve Inczédi.

Dobay mosolyog:

— Miért ne hinném? És ha úgy lenne? A jó birtokost húzza a föld... — és gúnyorosan néz Inczédire.

— Csakhogy az alkuhoz több ügyesség kívántatik, Inczédi uram. Ki hisz majd annak, aki portyát küld Réthéig?...

— Nem én küldtem őket. Szöktek! — robban ki Inczédi és magyarázkodni kezdene, de felpattan az ajtó és két őr között megjelenik Bornemissza János.

— Ne taszíts — löki el az őrét Bornemissza —, megyek én a magam lábán is.

És odaáll keményen, gyűlölettel izzó tekintettel a három főtiszt elé. Inczédi végigméri és az asztal szélére ülve hanyagul, faggatni kezdi. Sipeki és Dobay szótlanul szemlélik a kihallgatást:

— Neved?

— Bornemissza János.

— Sorod?

— Inczédi ezredes uram réthei jobbágya voltam!

Inczédi ráripakodik, feláll:

— Ma is az vagy!

— Többé nem, uram.

— Mért szöktél Réthére? — kiáltva: — Jól tudtad, hogy parancs ellenére nem tűröm a portyát.

Bornemissza felelne, de most nyílik az ajtó és a keretében ott áll Bottyán János. Mögötte Balogh István ezredes és még három hű főtisztje. Egy szemvillanás alatt felméri a helyzetet. A főtisztek meglátják, kihúzzák magukat. Bottyán megszólal:

— Jóreggelt, urak! Folytassa csak, ezredes uram. Mit vétett ez a legény?

— Megszökött és arra biztatta a társait is. Csapatjuk egész Réthéig jutott.

Bottyán keményen, katonásan:

— Elfogták?

— Visszatért, generális uram!

Bottyán elcsudálkozik. Most nézi meg csak jobban Bornemisszát, aki mereven áll, de látszik, hogy nagy indulat forr benne.

Bottyán mosollyal az urak felé:

— Akkor miféle szökés ez? — majd Bornemisszához fordul, keményen, parancsolóan:

— Hogy történt? De igazat beszélj, mert szétHasítlak!

Bornemissza szembenéz Bottyánnal s állja tekintetét. — Hirtelen bizakodás önti el. Érzi, hogy Bottyánnal beszélhet. Nem kell elhallgatnia, takargatnia semmit. Halkan kezdi, de hangját egyre jobban átfűti a harag. Bottyán némán hallgatja, arcán előbb csak együttérzés, majd felháborodás látszik.

— Generális uram! Egész télen át Nyitrán rostokoltunk. A hópénz vagy elmaradt, vagy egy vasat se ért. Prófund vagy nem volt, vagy csak harmadnapos. Köpenyünk elvásott, a csizmánk kilyukadt. A labanc golyója már a falainkon kopogott. Azt mondtuk, elég. Taszított a harci kedv, húzott minket haza a falu. Ez történt. Egy labanc hadnagyot négy legényével behoztunk, a többit Réthén levágtuk, három falubelit is csatoltunk a hadhoz. Ezért állok én most mint szökevény-lator, Inczédi ezredes úr előtt.

Bottyán keményen kérdezi Inczéditől:

— Ezredes uram, ez mind való?

Inczédi zavartan:

— Annyi való, hogy a foglyok és a legények béjöttek...

Bornemissza keményen, támadón:

— Nem jöttek, hoztuk mi azokat!

Bottyán végigméri Bornemisszát:

— A rendtörésért egy heti áristom! — mondja az urak helyeslő tekintetétől kísérve. Majd rámutatva Balogh Istvánra: — És strázsamesterség Balogh István ezredében a bátor portyáért!

Bornemissza arcán öröm villan. Bottyán kedvvel nézi, de mégis keményen, katonásan mondja:

— Az áristomot egy esztendővel elhalasztom. De vigyázz, felrovom, nehogy azt hidd, a nádasban verekszel. Hátra arc, indulj!

Bornemissza arca felragyog, kihúzza magát és indul. Bottyán derűsen néz utána. Aztán elkomolyodik, megfordul s a főtisztek elé lép:

— Urak! A fejedelem parancsára kezembe veszem az északi hadakat! Rendet, fegyelmet követelek! Aki a katonák hópénzét rézben fizeti, de a borát ezüstért adja, az felelni fog. Tulajdon erszényemből most még ez egyszer 7000 ezüst forintot kifizetek zsoldba, de egy hó multán Rákóczi pénzének olyan becsülete legyen Nyitrán, mint a zászlajának! Nem csuda, ha itt elcsügged a kuruc. De én kályhafűtő inas voltam kölyökkoromban — hisz emlegetik ezt nagyságotok éppen eleget —, s akkor megtanultam, hogyan kell a parazsat szítani!

15. kép

Nyitra piacterén

A prófundház előtt tolonganak a kurucok. Kenyérrel rakott szekerekről osztják a prófundot. A kövér prófundmester kiáltja:

— Veres István csapatja, hetven cipó...

Odatódulnak Veres István legényei, hajigálják le nekik a cipókat. A legények kapkodják, viszik. Az egyik ott nyomban kettétöri és beléharap. Teliszájjal, ragyogva mondja:

— Bottyán cipója ez, nem Eszterházyé!

— No, ha Bottyáné, akkor adj egy harapást! — szólal meg egy hang.

A legény megfordul, Bottyán áll mögötte kíséretével, melyben ott van Inczédi és a daliás, fiatal ezredes, Balogh István is. Boldogan felkiált:

— Ide, legények! — a legények odatódulnak. — Éljen Bottyán apánk!

Bottyán tör a kenyérből, megkóstolja. Egyre több kuruc siet köréje, éljenzik, bámulják. Bottyán mosolyogva áll a szeretet gyűrűjében. Aztán a legények felé, harsányan:

— Ha csak egyszer is harmadnapost kaptok, nékem jelentsétek!

Nagy éljenzés. A prófundmestert újabb csapatok ostromolják, a szekerekről hullanak a cipók. Hallatszik a kövér prófundmester kiáltása: »Sós Gazsi szakasza!« És újabb csapat legény rohamozza meg vidáman a prófundosztókat.

A tér másik felén hópénzfizetés folyik. Fekete Mihály Végh Jánossal és Rácz Miskával kenyerektől görnyedezve várják a fizetést. A zsoldosztó strázsamester éppen Feketének fizet.

— Itt a hópénz... — mondja az őrmester és egy nagyárkust dug Fekete orra alá. — Ide rá a kézjegyed...

Fekete eltolja a tollat. Nevetve, keményen:

II. RÁKÓCZI FERENC (Mányoki Ádám festménye) és aláírása 1701-ből

— Azt rójja csak kend oda, én a kézjegyemet a labancon hagyom...

És fordul, indul a pénzzel, mögötte új bajtársai. Ahogy mennek, Bornemissza közeledik feléjük, de még nem veszi észre őket. Fekete Mihály már messziről meglátja, int a legényeknek és megállnak, bevárják Bornemisszát. Bornemissza eléjük ér. Meglepetésében földbe gyökerezik a lába. Elrikkantja magát:

— Miska! Fekete Mihály! Hogy kerülsz te ide?

Fekete nagy természetességgel felel, csak szeme sarkában csillan meg ravaszkás mosoly:

— Hogyan? Négy lábon! Mert, hogy lóháton érkeztem!

Nevetnek a legények, Bornemissza és Fekete összeölelkeznek.

— Bottyán Jánosnak csaptam a tenyerébe!

— Csak generálissal parolázol? — nevet Bornemissza.

— Csakis... — ravaszkodik Fekete.

Bornemissza átveszi az évődést:

— Nagy kár, Miska, mert ha strázsamesterrel is szóbaállnál, akkor nékem is a tenyerembe csaphatsz!

Kihúzza magát és így várja a hatást. Fekete felrikolt, újból megöleli Bornemisszát. A többiek is megéljenzik az új strázsamestert.

Aztán mennek tovább. Fekete kettétöri a cipóját, teliszájjal eszik. Bornemissza oldalba böki:

— Hallod-e, tőlem irígyled?

Fekete felelni sem tud, teli a szája, eszik. Némán tör egy darabot, odaadja Bornemisszának. Az is enni kezd.

— Akárha szegény anyám sütötte volna...

— Hej, te Miska, más lesz most a világ! Itt van Bottyán apánk, megyünk a labancra! Még a föld is megindul itt nemsokára!

Fekete Mihály jókedvűen:

— Én meg az eget hasítom ketté, hadd lássa az öregisten is, mit tud a kuruc! Lecsapunk Réthére, s akkor én vőfély leszek, te pedig — vőlegény!

Nevetnek. János előhúzza melléből Anna kendőjét, nézi, nézegeti, szinte simogatja a tekintete, aztán gondosan összehajtogatja s visszateszi a zsebébe.

János megindultan nézi Fekete Miskát és halkan mondja:

— Sose volt még nekem ilyen kenyeres pajtásom, mint amilyen te vagy, Miska.

Nőknek

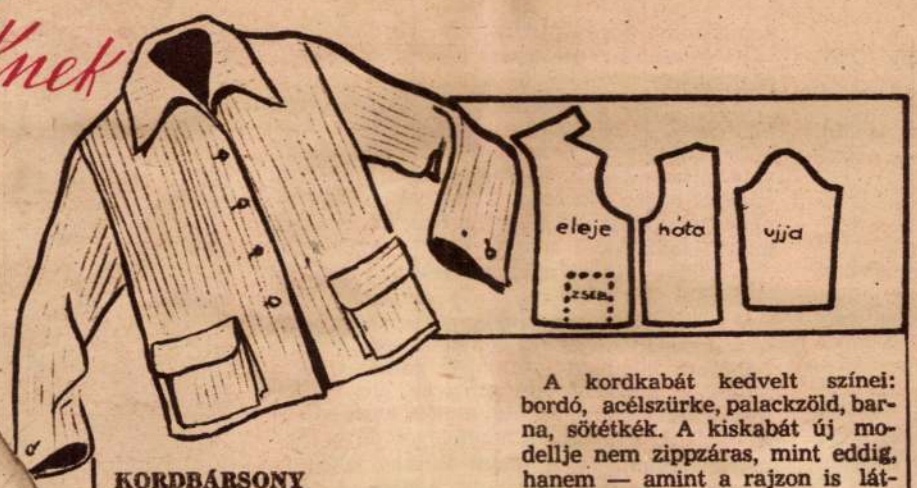

KORDBÁRSONY

kiskabát, a kulikabát legjobban kihasználható változata. Szövet- vagy flanellszoknyával helyettesíti a tavaszi-őszi kosztümöt. Flanellszoknyához, egyszínű és kockás szövetszoknyához, ballonszoknyához, szövet- és ballonruhához pedig egyaránt jól illik.

A kordkabát kedvelt színei: bordó, acélszürke, palackzöld, barna, sötétkék. A kiskabát új modellje nem zippzáras, mint eddig, hanem — amint a rajzon is látható — a színével egyező csontgombokkal csukódik. A gombolás lehet többféle: négygombos, a gallér alatt egygombos, vagy a gallértól lefelé háromgombos.

Újszerű a rajzon bemutatott megoldás is: a kabát sima ujját »vendég-gomb« fogja össze.

TAVASZI RUHA

Világoszöld, könnyű szövetből. Újdonsága a deréktól a csipőig érő guvrírozás. A modell santungból, selyemből is készülhet. Tervezte a Ruhaipari Tervező Vállalat.

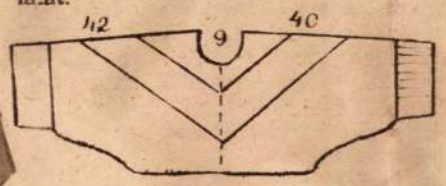

EGY TAVASZI RECEPT:

Kalarábé tejfeles tojással. Négyöt kis kalarábét kockákra vágva, sósvízben puhára főzünk. Két tojás sárgáját elkeverjük 2 deci tejfellel. A kalarábét kikent tűzálló tálba, vagy lábosba rakjuk és soronként jól meglocsoljuk a keverékkel. Tetejére zsemlyemorzsát hintünk és sütőben átsütjük.

A FEHÉR

pullover, színes csíkokkal díszítve, a tavaszi-nyári pulloverdivat fiatalos, üde újdonsága. A japánszabású könnyű pullover nemcsak a tavaszi kosztümhöz és szoknyához, hanem shorthoz, ballon- vagy vászonszoknyához is hordható. Divatos színek a csíkozáshoz: sötétkék, piros, világoskék, bordó, sárga, zöld. A pullovert az elején 130 szemmel, a derékrész patentkötésével kezdjük. A patentkötés közepétől kezdve 3—3 szemenként vesszük fel a patentrész szemeit. A középvonal felett — minden sor elején — 1—1 szemenként szaporítunk. 10 cm magas patentkötés után sima kötéssel dolgozunk tovább. Ezután a közép- és oldalvonalakat szabásminta szerint fogyasztjuk és szaporítjuk. Ugyancsak a szabásminta szerint kötjük a színes csíkokat. A pullover elejét és hátarészét egybekötjük. A hátrész felszedett szemein megkötjük a 10 centiméteres derékpántot. Ha a hátrész elkészült, összevarrjuk a közepét.

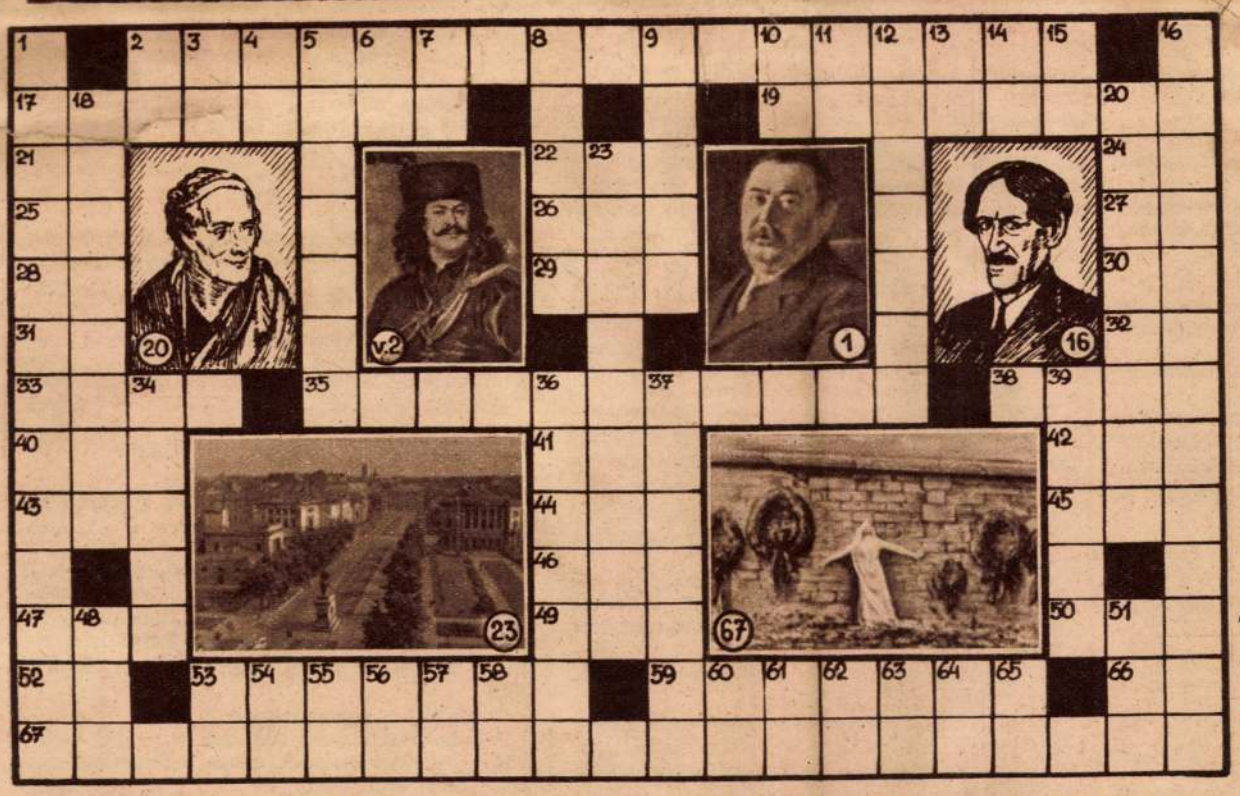

MÁJUSI ÉVFORDULÓK

VIZSZINTES:

2. Kerek negyed évezreddel ezelőtt, 1703. május 12-én kiáltványban hívta fel a magyar népet II. Rákóczi Ferenc. 17. Tűzfilléres. **19. A helyi tanácsokról szóló törvény megjelenése Magyarországon. (Május 11.) 21.** Éneklő hang. **22.** Trentinói városka. **24.** Cím. **25.** Cipészeszköz. **26.** Mázol. **27.** L. R. **28.** Hamis — a visszája! **29.** Jelt ad. **30.** Ti. **31.** Mozi belseje! **32.** Kereskedelmi szócska. **33.** Lisztet csomagolnak bele. **35.** Nem került egy fillérjébe sem. **38.** Magán énekszám. **40.** Nem foglal helyet. **41.** Igen öreg — fordítva. **42.** Szaglószerv. **43.** Savanykás gyümölcs. **44.** YRK. **45.** Sérülés nyomán keletkezik. **46.** SÁU. **47.** Érdeklődő szó. **49.** ZDK. **50.** Visszasóz! **52.** Savó közepe! **53.** Olasz város. **59.** Felsülések. **66.** A legutolsó betű. **67. 1871. május 28. Ez az emlékfal, a világtörténelem első proletárforradalmának emlékét hirdeti a Père Lachaise-i temetőben, Párizsban.**

FÜGGŐLEGES:

1. 1910. május 28. — Mikszáth Kálmán. 2. Hír kezdet és vég. **3.** Akószélek! **4.** Vény rövidítés. **5.** Fegyver kezelésénél ezt is jól meg kell tanulni. **6.** A. N. **7.** Kettősbetű. **8.** Formai. **9.** Lent. **10.** S. H. **11.** Azonos magánhangzók. **12.** Rajzolóművészet. **13.** E. O. **14.** Róma mássalhangzói. **15.** Végnélküli tél! **16. Nagy francia író. Született 1873. május 17-én. 62 éves korában halt meg. 18.** Tűzes maradványként égő. **20. François Marie Arouet 175 évvel ezelőtt halt meg május 30-án. A megfejtés mondja el, milyen néven vált a világirodalom egyik legnagyobb alakjává. 23. Május 27-én lesz 250 éve annak, hogy Nagy Péter cár Petrográdot megalapította. — A város mai neve. Képünk a Klenovája- (Jávorfa)-utcát ábrázolja. 34.** Alvásra kész. **36.** Akinek ennyi van, arról azt mondják, hogy csak egy fé! van neki. **37.** Az ajakosok családjába tartozó növény. **39.** Hasznavehetetlen. **48.** Óvta volt. **51.** Fordított szó! **53.** Fiú utód. **54.** Szájban képződik. **55.** Eres! **56.** Tojás — németül. **57.** N. K. **58.** A 31. sz. visszája. **60.** Izmokat köti a csonthoz **61.** Beosztás jelzés. **62.** Tiltószócska. **63.** Kávé. **64.** O. E. **65.** K. R.

Kispajtások fejtőrője

Ha az alábbi hét meghatározás megfejtett szavainak betűit a számok szerinti megfelelő kockába beírjátok, akkor a szöveget 1—28-ig összeolvasva megtudjátok, kire szavaz dolgozó népünk, a május 17-i választásokon.

3 4 5 6 7 = Elefánt foga.
8 9 10 15 = Déligyümölcs.
25 22 19 20 = Ósdi.
2 3 11 1 17 = Nagyra nőtt.
14 12 16 13 = Alul.
23 26 27 28 = Irásjel.
24 18 21 5 = Világosság.

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28

Béke és Szabadság

AZ ORSZÁGOS BÉKETANÁCS lapja — Főszerkesztő: BOLDIZSÁR IVÁN — Megjelenik minden héten — Szerkesztőség és kiadóhivatal: VII., Lenin-körút 9-11. Tel.: 221-285 Kiadásért felelős a Lapkiadó V. igazgatója. — Terjeszti a Posta Központi Hírlap Iroda V., Budapest, V., József nádor-tér 1. Tel.: 180-850. — Egyéni előfizetés: kézbesítésre illetékes kerületi postahivatalnál és a postai kézbesítőknél. — Üzemi árusítás V. Roosevelt-tér 5-6. Telefon: 189-288. Vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatal — Előfizetési ár 1. hóra 7.50 Ft, negyedévre 22.50 Ft. Példányszám: 80.250 2-532549. Athenaeum mélynyomása. (F. v. Soproni Béla)

Élet és TUDOMÁNY

A TÁRSADALOM- ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT HETILAPJA

Üdvözöljük a békeharc vezérkarát!

A béke erőinek hatalmas sikerei kísérik a világ békemozgalma vezérkarának most kezdődő budapesti tanácskozását. E sikerek önmagukért beszélnek.

Közel két esztendeje folynak a fegyverszüneti tárgyalások Koreában. Ez idő alatt világosan kitűnt, hogy az új háború szervezői milyen fontosnak tartották a koreai támadás folytatását és kiszélesítését. Minden héten, minden hónapban bebizonyosodott, hogy mindent elkövettek a fegyverszüneti tárgyalások szabotálására, a koreai háború folytatására. A newyorki tőzsde a részvények árzuhanásával válaszolt minden békehírre. Tábornokok provokáló beszédeket tartottak, amerikai bombázók békés célok terrorbombázásával illusztrálták a háborús gyujtogatók igazi szándékait.

És mégis: ezekben a napokban közelebb kerültünk a fegyverszünet megkötéséhez, mint eddig bármikor. A koreai-kínai harcosok hősi küzdelme, a világ népeinek szívós harca a békéért vezetett el idáig.

Az utóbbi hetek eseményei világosan megmutatták azt is, hogy a tömegek egyre tudatosabban küzdenek a békéért. Esztendőkön keresztül a reakció főcélja a kommunistáknak, a béke élharcosainak elszigetelése, megsemmisítése volt. Franciaországban, Olaszországban terrorral, csalással, a kommunista vezetők bebörtönzésével törtek e célra. Most a francia és olasz választások eredménye az egész világnak bemutatta e reakciós törekvések szégyenletes kudarcát. A kommunista pártok hatalmas ereje, a néppel való összeforrottsága bizonyosodott be.

De nemcsak ez. Bebizonyosodott az is, hogy a tömegek készek harcolni a demokratikus szabadságjogaik védelmében, a háború és nyomor politikája ellen, készek minden fenyegetés ellen megvédeni hazájuk szabadságát és függetlenségét.

Az utóbbi hetek eseményei megmutatták a békemozgalom erejét, a tömegek harcának erejét. A kétkedők számára is egyre világosabbá válik, hogy a tömegek harca, ha egységesen lépnek fel az új háború szervezőinek bandájával szemben: — legyőzhetetlen erő.

De bármily biztatóak is az események, nem adnak jogot arra, hogy elbízzuk magunkat, hogy megpihenjünk. Az elért sikerek arra kell, hogy ösztönözzenek minden dolgozót, hogy még szívósabban, még nagyobb lelkesedéssel, tettekkel — a terv teljesítésének, a növényápolási munka jó elvégzésének tetteivel — küzdjön a békéért.

A világ békemozgalmának vezérkara erre a leglelkesítőbb harcra szervezi az egyszerű emberek százmillióit. Nem kétséges, hogy ez a harc meghozza mindnyájunk számára a legdrágábbat: a teremtő békét, drága hazánk további felemelkedésének alapját.

CÍMKÉPÜNK : II. Rákóczi Ferenc

(Mányoki Ádám festménye)

Főszerkesztő: Csűrös Zoltán. Felelős szerkesztő: Kocsis Ferenc. A szerkesztőbizottság tagjai: Dési Frigyes, Faludi Béla, Haraszty Árpád, Rapaics Rajmund, Rázsó Imre, Tangl Harald, Vécsey Zoltán. A kiadásért felel: Lapkiadó Vállalat igazgatója. Szerkesztőség: Budapest, VII., Lenin-körút 9—11. Tel.: 221—285. Terjeszti a Posta Központi Hírlap Iroda, Budapest, V., József nádor-tér 1. Tel.: 180—850. Egyéni előfizetés: kézbesítésre illetékes postahivatalnál és a postai kézbesítőknél. Üzemi árusítás: V., Roosevelt-tér 5—6. Tel.: 189—288. Vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatal. Előfizetési ár: negyedévre 9.— forint, félévre 18.— forint.
Kéziratokat nem őrzünk meg.

2-533113 Athenaeum mélynyomása, Budapest. (F. v. Soproni Béla) — Megjelent 93.500 péld.

Megnyílt a Mányoki Emlékkiállítás a Szépművészeti Múzeumban

A Szépművészeti Múzeumban szombaton megnyílt a Mányoki Ádám emlékkiállítás. A megnyitáson résztvett *Mihályfi Ernő* művelődésügyi miniszterhelyettes is. *Mihalik Sándor*, a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Múzeuma főigazgatóhelyettese mondott megnyitó beszédet. A két teremben elhelyezett képek között látható a Lengyelországból, a kiállítás tartamára hazánkba küldött két Mányoki-kép is. A kiállítás két hónapig marad nyitva.

BÁNYÁSZLAKÁSOK ÉPÍTÉS
FELVES
kőműveseket, k
és

gát, a nemzeti hagyományok és a
ternacionalizmus közös koszorúját
t magyar hadilobogót. Eszményei-
niok, hogy egész emberek legyenek
k és nehézlövegek, a géppisztolyok
ök kezelői.

felelősségteljes munkához kívá-
rcosoknak és a tiszteknek, minden
nek »erőt, egészséget« ünnepnap-
renek ingadozás nélküli, megdönt-
naszai a néphatalomnak, hű való-
honvédeszményeknek, kemény ka-
cializmus ügyének.

nők
lményeiről
elnöksége

A dolgozó nők szabad idejét és fizikai erejét csaknem teljesen igénybe veszi a háztartási munka, amely szinte teljes egészében a nőkre hárul. Kevés helyen nyújtanak a család tagjai segítséget a háztartási munka elvégzéséhez. Ugyanakkor kevés háztartási

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR IFJUSÁG

1968 NOV 15.

Mányoki Ádám

1024

□ **A történeti Magyarország legjelentősebb képzőművészeti alkotásai 1350-től 1800-ig:** ez látható a Szépművészeti Múzeum régi magyar osztályának a napokban, dr. Gerevich László rendezésében megnyílt új kiállításán. Ezúttal ismét — hosszú idő után — közönség elé került Mányoki Ádám híres festménye, a Rákóczi-portré. (A kiállításra — visszatérünk!)

Mányoki Ádám

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, VIII., Blaha Lujza-tér 3
Telefon: 139-292

NÉPAKARAT

1957 SZEP 29.

610

Megnyílt a Mányoki Emlékkiállítás a Szépművészeti Múzeumban

A Szépművészeti Múzeumban szombaton megnyílt a Mányoki Ádám emlékkiállítás. A megnyitáson résztvett *Mihályfi Ernő* művelődésügyi miniszterhelyettes is. *Mihalik Sándor*, a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Múzeuma főigazgatóhelyettese mondott megnyitó beszédet. A két teremben elhelyezett képek között látható a Lengyelországból, a kiállítás tartamára hazánkba küldött két Mányoki-kép is. A kiállítás két hónapig marad nyitva.

nacion
nagyar
k, hogy
és nehé
kezelői.
felelőssé
soknak
» erőt,
ünnepnap
nek ingadozás nélküli, megdönt
szai a néphatalomnak, hű való
nvédeszményeknek, kemény ka
alizmus ügyének.

ők
ményeiről
lnöksége

Mányoki Ádám

ESTI HIRLAP
1957 SZEP 2 8.

Mányoki Ádám emlékkiállítás

nyílik szombaton délben a Szépművészeti Múzeumban. Korán külföldre szakadt hazánkfia idegenben vált neves portréfestővé. Főleg német és lengyel arisztokraták foglalkoztatták, alkotó élete javarészét a barokk-pompájú drezdai udvarban töltötte, Erős Ágost szász választófejedelem és lengyel király, valamint utóda, III. Ágost szolgálatában. Fiatal korában több évig időzött Rákóczi Ferenc homonnai, majd danzigi udvarában mint a Fejedelem festője és diplomáciai futára. Ekkor festette közismert, gyönyörű Rákóczi arcmását, amely emberi közvetlenségével és melegségével minden szónál ékesebben tanúskodik a közte és művészetszerető fejedelmi pártfogója között kialakult bizalmas viszonyról. (E számunkra különösen becses alkotást a kiváló Nemes Marcell szerezte meg múzeumunknak a szász udvari gyűjteményből, 1925-ben.) Mányoki számos művét őrzik Lengyelországban. A halála kétszáz éves fordulója alkalmából rendezett emlékkiállításra barátainktól kölcsönkaptuk három, a varsói Lengyel Nemzeti Múzeum birtokában levő, jellemző alkotását.

Mányoki Ádám II. Rákóczi Ferenc című portréja.

1622 - Jókai-nyomda

MAGYAR RADIÓ
LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227—651, 221—285

i lottóh

esen rer

várhatók letörésére

— Megszigorítják
árszabályozást
. cipőjavításnál
en is felelősek
ítanak fel

burkolt áremelési tendencia nem tapasztalható, hiszen az alapvető élelmiszerek, mint ezt a Gazdasági Bizottság mai közleménye is megállapítja, hosszú évek óta azonos minőségben, azonos árakon kerülnek forgalomba. Gondolok itt a hús és húskészítmények, a zsír, szalonnaféleségek, kenyér és péksütemények, tej és tejtermékek áraira. A közönség igénye azonban a kulturáltabb csomagolású, magasabb értékű cikkek felé tolódik. Mi a vásárlóközönség igényét, ízlését

A Külügym válaszai a kül

Ma délben 12 órakor külügyminisztériumi sajtóértekezlet kezdődött, amelyen *Gyáros László* szóvivő válaszolt a külés belföldi sajtó kérdéseire.

Az első kérdést a *Reuter* és a *Tribune de Lausanne* munkatársai tették fel azzal kapcsolatban, hogy *Dobi István* augusztus 20-án azt mondta, véget kell vetni az ellenforradalmárok üldözésének. A továbbiakban a külföldi újságírók *Maléter Pál, Rácz Sándor, Háy Gyula* és *Déry Tibor* ügyének tárgyalási időpontja iránt érdeklődtek.

A szóvivő válaszában kijelentette: úgy látszik a külföldi tudósítókat *tévesen informálták az Elnöki Tanács elnökének beszédéről*, mivel az szószerint a következőképpen hangzott: *„Tíz hónappal elmúlt október. Egyetértek azokkal, akiknek az a véleménye, hogy mielőbb le*

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor-u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPAKARAT
1957 AUG 6.
1957 AUG 6.

610

MÁNYOKI ÁDÁM

(1673—1757)

Kétszáz évvel ezelőtt, 1757. augusztus 6-án halt meg Drezdában szegényen, mellőzötten Mányoki Ádám. Annyi pénz sem maradt utána, hogy tisztességgel eltemethessék. Idegen földön, kölcsönvett pénzen temették el a XVIII. század legnagyobb magyar festőjét. Mert magyar művész volt, jóllehet több képet festett német fejedelmekről, főurakról, gazdag polgárokról, tudósokról, lengyel nemesekről, mint honfitársairól, és többet ette idegen országok kenyerét, mint hazájáét. Nem rajta múlott, hogy sorsa így alakult.

A művészet pártolásához szükséges anyagi javakkal csak a főurak rendelkeztek. A kapitalizálódás útján megindult nyugati országokéhoz hasonló gazdag polgári réteg nálunk nem alakulhatott ki. A főurak pedig külföldről hívtak be híres mestereket, míg a magyar művészek legjava idegenbe kényszerült, ha felül akart emelkedni a kezdetleges itthoni festészet színvonalán. »*Csupán egyetlen magyar festőt ismerünk ebből a korszakból* — írja *Garas Klára*, a magyar barokk művészet legjobb ismerője —, *aki sem tudásban, sem tehetségben nem áll a Magyarországon működő külföldiek mögött, aki szerves kapcsolatot, folytonosságot teremt régi és új, hazai hagyományok s a legkorszerűbb európai művészeti áramlatok közt. Magánosan, elszigeteltén emelkedik ki a XVIII. század első felének szerény hazai körülményeiből a magyar múlt egyik legnagyobb mestere, az egyetemes művészettörténetben is nagyra értékelt Mányoki Ádám.*«

1673-ban született a Hont megyei Szokolyán. Apja református lelkész volt, aki az ellenreformáció korának protestánsüldözései és a háborús viszontagságok elől Komáromba, majd Győrbe költözött. Ádám hét éves volt, amikor *Doelfer János Antal*, a braunschweig-lüneburgi herceg seregének hadbíró-tábornoka magához vette a sokgyermekes, nyomorgó lelkésztől. Ettől fogva Németországban, Cellében élt. Nevelőszülei hamar felfigyeltek a gyermek rajzkészségére. Előbb egy helybeli rajztanárnál, majd a híres hamburgi arcképfestőnél, *A. Scheitsnél* taníttatták. Nagy hatást gyakoroltak rá egy közeli kastély képtárának régi olasz és németalföldi festményei. Amint önállósodott, Hamburgban, majd Berlinben tevékenykedett mint a porosz király népszerű udvari festője. 1707-ben Berlinben találkozott Rákóczi feleségével, aki hazahívta.

II. Rákóczi Ferenc udvari festője lett. A fejedelem környezetében több festő is működött; a központosított hatalom létalapot teremtett, hogy az általános nemzeti fellendüléssel a képzőművészet is lépést tarthasson. Rákóczi művészei között kétségtelenül Mányoki volt a legjelentősebb. Lefestette a fejedelmet (ennek az arcképnek csak rézkarcmásolata maradt fenn), családját, kíséretének tagjait. De a művészeti megbízások mellett — mint világlátott, franciául, németül jól tudó ember — diplomáciai feladatokat is kapott. Így került sor arra, hogy részben a rézmetszés elsajátítása végett 1709-ben Hollandiába utazzék. Itt érte az összeomlás híre. Haza már nem térhetett, de Danckában (Gdansk) ismét találkozhatott Rákóczival. Lengyelországban, 1711 táján festette Mányoki II. Rákóczi Ferencnek a Szépművészeti Múzeumban őrzött híres arcképét. Ugyanebből az időből való a művész önarcképe is. Együttlétük azonban nem tartott soká. Rákóczi Franciaországba utazott, hogy megnyerje ügyének XIV. Lajost, Mányoki pedig Lengyelországban maradt.

1713-ban Varsóban találjuk, ahol *Erős Ágost* lengyel király és szász választófejedelem szolgálatában állt. 1714-től Németországban, főleg Drezdában dolgozott, termékeny működéséről arcképeinek hosszú sora tanúskodik. A húszas években azonban a divatos fiatal francia festők mellett népszerűsége hanyatlani kezdett, és a hajszolt munkában eltelt évek után feltámadt benne a vágy, hogy ismét hazájába térjen, megházasodjék és nyugodt alkotómunkában töltse élete alkonyát. Több évig volt itthon. Megrendelői Rákóczi egykori küzdőtársai voltak: *Ráday Pál*, *Podmaniczky János*. Megélhetését azonban nem tudták biztosítani. Visszatért a szász fejedelmek udvarába. Utolsó éveit csekély nyugdíjából, csöndes visszavonultságban tengette Drezdában.

Havas Lujza

csolatok első létesítményét, mielőbb megépüljön, hogy a kapcsolat kiszélesítésének alapjául szolgáljon.

Csedomil Milicsevics válaszában megköszönte a szívélyes fogadtatást és azt az egyetértést, amelyben a tárgyalás tartama alatt részük volt. Meggyőződését fejezte ki, hogy a további közös munka meghozza gyümölcsét: a második távvezetéket.

Az ünnepi aktus után a Nehézipari Minisztérium vacsorán látta vendégül a jugoszláv delegáció tagjait, a Széchenyi-hegyi Vörös Csillag Szállodában. A vacsorán pohárköszöntők hangzottak el a jugoszláv—magyar barátságra.

jelzik. A vietnami küldöttséget Joszip Broz-Tito köztársasági elnök, vezető állami funkcionáriusok, a tábornoki kar és a politikai élet képviselői várják. A vendéget elsőnek Tito marsall üdvözli. Úttörő lánykák rózsacsokrokkal kedveskednek a vietnami államfőnek, aki a himnuszok elhangzása után a belgrádi rádió mikrofonja elé lép.

önöknek és az egész jugosz
népnek tolmácsolhatom a v
nami nép testvéri üdvözle
Igyekszünk felhasználni az
töltendő néhány napot, h
még jobban megismerjük
önök hősi és dolgos népét.
önök tapasztalatai épp
mint a szocializmus nagy
ládjához tartozó összes o
gok tapasztalatai értékesen

Közlemény

Ho Si Minh elvtársnak, a Vietnami Demokratikus Köztársaság elnökének a Magyar Népköztársaságban tett baráti látogatásáról

Dobi Istvánnak, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének meghívására Ho Si Minh elvtárs, a Vietnami Demokratikus Köztársaság elnöke 1957. augusztus 1. és 5. között baráti látogatást tett Magyarországon.

A látogatásra Ho Si Minh elnököt elkísérte Hoang Van Hoan, a Vietnami Munkapárt politikai bizottságának tagja, Hoang Minh Giám művelődésügyi miniszter és Pham Ngoc Thach egészségügyi miniszterhelyettes.

A Magyar Népköztársaság politikai vezetői és az egész magyar nép forró szeretettel fogadták az elnököt és kíséretét, akiknek személyében a gyarmati elnyomás elleni harcban megedzett egész vietnami nép képviselőit üdvözölték.

vel. Budapesten és vidéken, üzemi és termelőszövetkezeti látogatások során alkalma volt közvetlenül találkozni a magyar dolgozók különböző rétegeinek képviselőivel.

A tárgyalásokon megvitatták a nemzetközi helyzet néhány időszerű kérdését, eszmecserét folytattak a két baráti ország kapcsolatainak továbbfejlesztéséről és a szocialista tábor egységének megszilárdításáról.

A két ország képviselői egyetértettek a jelenlegi nemzetközi helyzet alakulásának értékelésében. Tekintettel arra, hogy a nyugati imperialista hatalmak, különösen az Egyesült Államok folytatják a fegyverkezési hajszát, s az agresszív katonai tömbökbe tömörített országok atom- és hidrogénfegyverekkel, továbbá ra-

zésre tett szovjet javaslatok megvalósításáért, az atom- és hidrogénfegyverek betiltásáért, valamint az ezzel kapcsolatos kísérletek megszüntetéséért.

A tárgyalások során a két ország képviselői megelégedéssel állapították meg, hogy a baráti kapcsolatok országaink között a proletár nemzetköziség lenini elvei alapján egészségesen fejlődnek.

Ezeknek az elveknek következetes alkalmazása nyilvánult meg az 1956 október—novemberi magyarországi ellenforradalmi események idején, amikor a vietnami nép és kormány jelentős erkölcsi és anyagi támogatást nyújtott a külföldi imperialista körök által segített ellenforradalom ellen küzdő magyar népnek. A

MAGYAR NEMZET

ÁZ — 7 építészmérnök munkája

rtírok útja új lakóházainak homlokzat-terveit

ti, úgynevezett »Regent-ház« helyén és a vele szemben levő részen, a Mártírok útja 49. szám alatt, az úgynevezett »Szomjas« vendéglő helyén is új bérházak épülnek. Dul Dezső, a nemrég elhunyt Fenyves

és a Tégla utca közötti két telek. A 61. és 63. alatt jelenleg két földszintes ház van. Az alacsony bérházak a múlt században épültek, erősen elhanyagoltak és műemléki szempontból nincs jelentőségük.

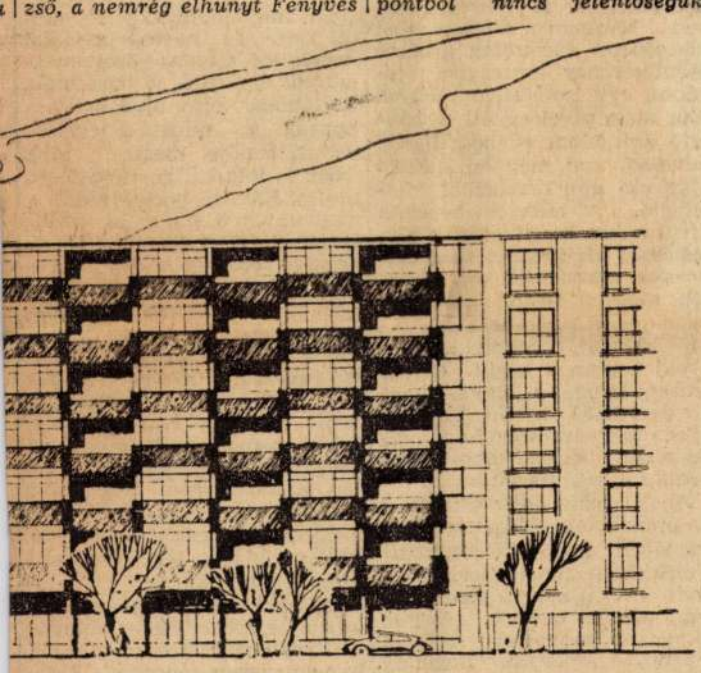

útja 61—63. számú új bérház homlokzati terve
(Legány Zoltán és Simon Ferenc terve)

István, Hegyi Lajos és Hont Róbert építészmérnökök tervei alapján. (Annak idején a régi Regent-ház tervezője is Fenyves István volt.) Ezek az új bérházak méltóak lesznek a Mártírok útjához, itt lesz majd a Rózsadomb kapuja. A szép, stílusos épület ámulatba ejti majd a külföldieket is. Ezek-

Legány Zoltán és Simon Ferenc építészmérnökök felfedezték, hogy az egyik lebontásra ítélt ház pincelejáratának ajtaja az 1800-as évek elejéről származik és művészi kovácsoltvasból készült. Ezt a műemléki leletet megmentik a bontásnál és a leendő udvari-parkban helyezik majd el díszként, emlékeztetőnek a múltra.

Öröklakásos ház

Az itt épülő hatemeletes bérházban 34 öröklakás lesz. Érdekes különben, hogy mostanában az öröklakások leendő tulajdonosai nagyobb igényekkel lépnek fel: nagyobb méretű, 3 és két és félszobás lakást keresnek. Ennek háttere az, hogy az idősebb korú szülők és fiatalabb, házas gyermekeik együtt akarnak lakni a közös öröklakásban, mert így előnyösebbnek tűnik. A tervezők az új lakásokban beépített konyhabútort, ruhaszekrényt terveztek és írnak elő a kiviteli költségvetésekben.

Az öröklakásos bérház külső megjelenésében nagyon szép lesz. Homlokzatát színes pirogránit-burkolattal borítják. Új módszerrel oldják meg a szemét- és salakszállítást. A lakásokból a szemetet a lépcsőházi pihenőkön elhelyezett csőszerkezeten át dobják le és zárt edényben fogják fel az alagsorban, innen pedig teherlift hozza fel a salakkal együtt a földszintre, majd külön ajtón keresztül kerül az utcára, gumikerekes, zárt edényekben.

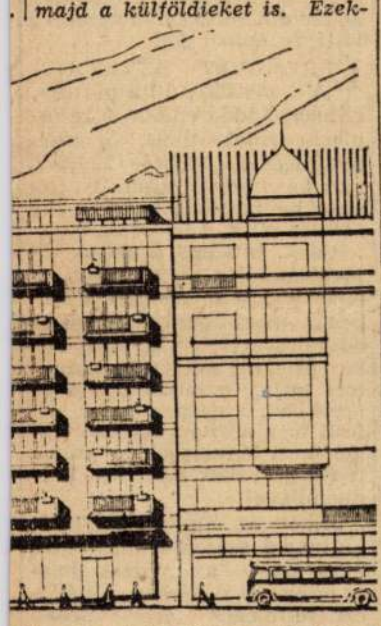

-37. szám alatti bérház külső képe
(Kerekes István terve)

ben a házakban létesül Buda legkorszerűbb étterme, cukrászdája és legnagyobb áruháza is.

A Mártírok útján az utolsó foghíjas rész a Május 1 mozi

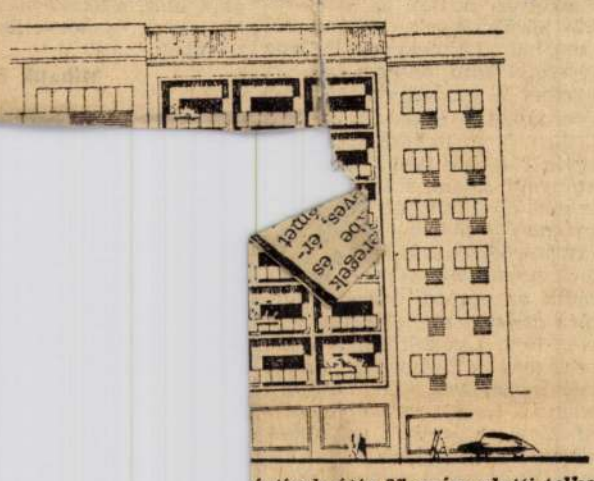

ártírok útja 27. szám alatti telken
(Dul Dezső terve)

Mányoki Ádám

...OKI ÁDÁM

...zeti ...tá-

a et- ...lú- ...ke ...el- ...m- ...ből és to- ...yar ...ak- ...itte ...ban ...fel- ...ken ...lá- Ru- ...te- ...la-

...megörökítő műveit, ezenkívül Mányoki kortársai közül *Orient József, Bogdány Jakab, Stranover Tóbiás* néhány festményét s magyarországi kapcsolatai révén helyet kapott *Kupeczky János* két képe is.

Ahogy tehát széttekintünk a Szépművészeti Múzeum két termében rendezett Mányoki-emlékkiállításon, idegenbe szakadt és a messzi idegenben nagy pályát befutott magyar mesterek műveivel találjuk magunkat szemben. Bogdány Angliába került s a holland festészet hatása alatt festett csendéleteivel nagy megbecsülést vívott ki. Veje, az erdélyi Stranover, hasonló témákat dolgozott fel s Londontól az északnémet partvidék nagyvárosain keresztül Drezdáig fejtette ki tevékenységét, a Sopron megyei Orientet tájképeinek sikere, a bécsi Művészeti Akadémia aligazgatói tisztségébe emelte.

Íme, a kis magyar nép Európa közepén, örök harc, küzdelem között mennyi tehetséget, mennyi értéket, mennyi kincset adott az emberiség egyetemes kultúrájának, művészetben, tudományban, művészi iparban és az emberi kultúrmunka minden területén.

MÁNYOKI ÁDÁM nehéz magyar idők s a rokokó dekadens korába hanyatló barokk Európa hányódó gyermeke a haza és a Nyugat között őrlődött élete folyamán. Amikor megszületett 1673-ban az ország s a nép a török és a labanc világ malomkövei között őrlődik. A dunasík, az örök nagy csatatér, ahol a törököt kiszorító császári hadak és a szabadító nemzetközi seregek egyformán sarcolják a népet. Az ország nagy része már a lelkiismeret szabadságát hirdető reformáció lelkes híve s az új vallástól, az eleve elrendeltetés hitétől várja a szabadulást, az erőt ahhoz, hogy elviselje azt a tengernyi megpróbáltatást, ami a vérevesztett magyarságra ezekben az időkben zúdult. Ennek az új vallásnak nehézsorsú papja Mányoki János, a Hont megyei Szokolyán hirdeti az igét szűkös körülmények között, hiszen hat gyermekének kellene kenyeret adni, de nem tud. A nyomorgó prédikátor idősebb gyermekét a Buda felszabadítására gyülekező s... egyik főtisztje kéri örök... Mányoki Ádám, a 12 é... telmes fiúcska a jólelkű n... katona fogadott gyermeke lesz. Így szóródik a tehetséges gyermek német környezetbe, sodródik az európai barokk kultúra csiszoló műhelyébe. Művész lesz, korának egyik keresett, sokszor megbecsült, sokszor megalázott, de mindig számon tartott arcképfestője. A szász, a lengyel uralkodói udvarokban királyok, fejedelmek, főúri szépasszonyok, diplomaták és tudósok képmásainak egész sorát alkotta meg. De nem a kor túlzott méltóságát és drapériás pompát hazudó ízlése szerint, hanem az igazi emberlátó művész realizmusával. Modelljeiben az embert keresi. A nagy urakat nem a ruha pompájával, nem a környezet elvont jelképeivel jellemzi, hanem a szemük, az arcuk, a mosolyuk mögött rejtőző örömöt, gyönyört, hatalmat sóvárgó vagy fájdalmat, szomorúságot érző és rejtegető embert keresi, látja és festi meg. Annyi alázattal az igazmondás iránt és olyan odaadással, amit csak Rembrandt északi protestáns iskolájában tanulhatott meg.

AMILYEN FELSZABADULT lelkű protestáns volt, aki hitt a végzett munka »szent örömében«, a kötelességteljesítés lelki békét sugárzó kielégülésében, az maradt mint művész is: mindig embert festett, őszintén, tárgyilagosan. Egy hanyatló, dekadenciába bágyadó kort örökített meg kora hatalmasairól festett képmásaiban.

És annyi hányódás, fejedelmi kegy és anyagi javakkal kecsegtető ajánlat között megmaradt egyszerű, jó hazafinak. Rákócziék első hívó szavára hazajön és mint a fejedelem udvari festője megfesti több ízben is Rákóczi portréját. Az utolsó Rákóczi-portré már a nagymajtényi sík gyászát rejtegető időkben készült. Ez az arckép nemcsak a Szépművészeti Múzeum büszkesége, hanem nemzeti kincsünk. A magyar népi közvélemény, de talán a külföldi is erről a képről ismeri a »Pro libertate« fejedelmének emberi alakját és arcát. Másolatokban eljutott a falusi paraszthazák falára is. Ebben a reménytelennek látszó, harcba fáradt arcban ott ragyog az örök magyar szem, a dacos és reménytsugárzó tekintet. Jelkép, ideál, nemzeti szentkép lett belőle.

De nemcsak magyar urakat, kuruc vezéreket tudott Mányoki ilyen erőteljesen jellemezni, hanem idegen főurakat, királyokat. Ezek a képek külföldi múzeumok, volt királyi paloták, főúri kastélyok számon tartott kincsei. Három festmény most kölcsönképpen »hazatért« a Varsói Nemzeti Múzeum jóvoltából s ezekben a képmásokban is a szemekből sugárzó lélekkel, az érző emberrel találkozunk. Mányoki a puritán, emberlátó lírikus az arc, a szem színeivel muzsikál, az arc dinamikájában keresi és látja az ember jellemét.

ÉLETMŰVÉT ÁTTEKINTVE, előttünk áll a puritán, kötelességtudó ember, a reformáció demokratikus, új szellemiségével telítve, Művész, akit sorsa fejedelmi-királyi udvarokba kényszerít, hogy egy álarcos világ, a háborúk, békekötések, hitszegő árulások világában éljen és alkosson. A felszabadult lelkiismeretű ember hű marad önmagához álarcos környezetében is. Mint ember és mint művész a karaktert látja, a lelket keresi az arcokban, a szemekben s ezt festi meg puritán egyszerűséggel, lírai lágysággal, a színek fénye árnyékok beszédes harmoniájával.

Mikor az ébredő Rákóczi-kultusz a századfordulón újra felfedezte — az impresszionista művészet delelőjén — Rákóczi festőjének értékelésében megoszlottak a vélemények. A kor alig értette meg ezt a tárgyilagos, lélekábrázoló művészt. De most a mi korunkban, egy új világszellem ébredésének fényében azt a kallódó mestert mutathatjuk be az új magyar nemzedéknek, aki követendő példát állít a jellemábrázolás, a lélekfestés egyszerű, meleg és közvetlen művészetében.

Mihalik Sándor

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor-u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYARORSZÁG

1957 AUG 14

610

PÁNCZÉL LAJOS

A FEJEDELEM KÉPÍRÓJA

Mányoki Ádám halálának kétszázadik évfordulójára.

1.

Fülledt nyári nap volt.

A naptár az 1757. esztendő augusztus hónapjának hatodik napját mutatta. A drezdai utcák elnéptelenedtek, aki csak tehette, hűs helyre menekült az átízzott, gőzölgő házakból. Háromnegyed kettőt jeleztek az óramutatók, amikor a Takácsok utcájában felpattant az egyik színesüvegű, önkarikás ablak és Liscovius Frigyes, a fiatal festő riadtan kiáltott le:

— Meghalt a mester!

A kiáltás az utcán rohanó Gőders Jánosnak, barátjának és festőtársának szólt, aki ugyancsak szaporázta a lépteit, hogy mielőbb elhozza a doktort.

A szobában, a fal mellett, régi diófaágyban pergamenszerű arccal feküdt a halott festő: Mányoki Ádám.

Szép időt, nyolcvannégy esztendőt élt meg.

Sokat, sokat beszélt a múltról, színes és mozgalmas életéről, amikor körülrajongott, s megbecsült művész volt, és nem 79 tallér és 4 garas kegydíjból kellett tengetni életét — feltéve, ha a szász udvari kancellária nem felejtette el folyósítani ezt a sovány juttatást is... Beszélt a múltról, élete boldog, munkás éveiről, amikor még nem görcsítette meg ujjait a szaggató csúz, s beszélt a mind között legkedvesebb időről, amikor a magyar szabadságért zászlót bontott nagy fejedelem, II. Rákóczi Ferenc mellett élt.

2.

Mányoki Ádám örökbeadott gyermek volt. Öt esztendős múlt, amikor Thököly Imre szablyát rántott a magyar szabadságért. A harc éveiben a kis Szokolya is, ahol a Mányoki család élt, hadszíntérré vált. Sarcolták, pusztították, perzselték a császáriak, aki csak tehette, új otthont keresett, s közben szenvedtek és nélkülöztek. Mányoki János, a Leydenben tanult ékesszavú prédikátor is elvándorolt.

Ádám akkor már tizenkét éves volt, csillogó szemű, szép gyerek. Egyszer Győrből Komáromba érkezett Deelfer János Antal német hadbíró-tábornok, és meglátta a gyereket. Huszonegy éve volt házas Schmidt Annával, huszonegy éve reménykedtek mindketten gyermekáldásban — hiába. Az értelmes gyermek megtetszett a német tábornoknak, beszélt Mányoki Jánossal és a prédikátor nehéz szívvel bár, örökbeadta itthon csak nélkülöző, éhező gyermekét...

Igy került Mányoki Ádám a távoli Hamburg környékére, ahol kinyílt előtte a világ. Szép otthona volt, szép ruhákban járt, megtanult németül, franciául, hollandusul, flamandul, de — a magyar szót nem feledte. Nagyszerű képtárakat látott, lenyűgözték Largillière festményei, közöttük is legjobban Tavernier, a bátor utazó, leleményes felfedező és vakmerő kalandor képmása.

A serdülő fiúban fellobbant a vágy: olyat festeni, mint Tavernier képmása, vagy mint a lüneburgi Scheitz András képei, amelyek előtt ugyancsak sokáig elálldogált. Az ifjú Mányoki Ádám rajzolási tehetsége korán megmutatkozott, s a tanítómesterek nyomán mind erősebben kibontakozott. Hamburgban tanult és festett sokáig, majd Berlin következett. Az akkor már huszonnyolc esztendős festőnek itt érdekes megrendelés jutott: Rákóczi Ferenc hitvesét kellett lefestenie.

— Ön magyar — mondta Sarolta Amália hesseni hercegnő — miért nincs hát a hazájában most, mikor a magyar nép szabadságharcát vívja?

Mányoki Ádám a képen az utolsó pontokat rakta fel a hercegnő gyémántforgós, fekete bársony barettjére. Aztán csak ennyit mondott:

— Ott leszek!

3.

Hosszan, mélyet lélekzett, amikor a batár magyar földre ért. A hársfák mindenütt jószagúak, de sehol se olyan illatosak, szívet zsongítók, mint a magyar földön.

A hazatért vándor Torebesen találkozott először a fejedelemmel, aki a hazája segítségét szép szavakkal ígérgető Des Alleurs francia követ jelenlétében fogadta.

— Nemcsak a művész képességeire számítok — mondta a fejedelem melegzengésű, mély hangján — de a hazáját szerető, nagytudású emberre is... Ön nyelveket beszél, ismerős külföldön, bejáratos udvarokba, diplomata küldetésben is jó szolgálatokat tehet hazájának...

Igy került aztán Mányoki Ádám újra Berlinbe, majd Franciaországba, Hollandiába...

Mányoki Ádám már csak Danckában találkozott újra Rákóczival. Itt festette meg híres képét, de a modell itt már nem a fejedelem volt, hanem a hontalan bolyongó, szomorú száműzött.

4.

Mányoki életében Varsó volt az új állomás, majd Drezda következett. „Erős Ágost lengyel király és szász választófejedelem udvari festője" — volt a büszke címe.

Még egyszer — 1724-ben — hazalátogatott rokonságához, s ekkor sok régi arcot látott viszont, kik régen Rákóczi környezetében keresték a fejedelem kegyét. Főurak, nemesek, kik akkor mindenkinél hangosabban kiáltották, hogy: „Pro libertate", s aztán, hogy a nagymajtényi síkon letörött a zászló, sietve megtagadták Rákóczit, a szabadságharcot, bécsi udvarlásra ténferegtek, hogy mentsék birtokaikat.

Csak a nép, — a nép maradt hű Rákóczihoz. Mikor Mányoki otthon járt, suttogva szállt feléje mindenfelől a reménykedő kérdés:

— Mikor jön vissza a fejedelem?

Mányoki Ádám nem tudott válaszolni. Szomorúan, keserű szívvel hagyta el hazáját, amelyet akkor látott utoljára.

Bécs, Drezda, Lipcse, majd újra Drezda következett az életében. Festett, festett, de már nem volt a régi. A csalódás nem ült el a szívében, sokszor kísértették a szenvedő hazai tájak és a lelki marcangolás sokban hozzájárult, hogy elveszítette biztonságát, régi kedvét. Meg aztán újak is jöttek, akik az öregedő, zsörtölődő, önbizalmát vesztett művészt a háttérbe szorították. Az udvari festő tekintélyt és biztonságot jelentő büszke címét már mások viselték, és Mányoki Ádám számára a kis drezdai lakás maradt, s a kegydíj, amit a szász udvari kancellária szavazott meg részére: havi 79 tallér és 4 garas...

5.

A szász udvari levéltárban olvasható Segler Frigyes Kristóf udvari kamarás jelentése:

„1957. augusztus 6-án jelentették Mányoki Ádám 84 éves festő, nőtlen, elhalálozását. Lakása lepecsételtetett. Mivel az idevalósi ref. lelkész Goedfroy fizetés nélkül megtagadta a temetést, Zeidler ügyvéd, akinek a megboldogult aktív és passzív vagyonáról teljes tudomása van, hajlandó volt a későbbi visszafizetés reményében 20 tallért előlegezni a temetési költségekre, mert a hagyatékban egy garas sem találtatott."

Igy temették el a fejedelem képíróját. A papon, s az ügyvéden kívül a két tanítvány volt a végtisztességen: Liscovius és Gőders. Mielőtt lezárták volna a koporsó fedelét, viseltes vászongöngyöleget tettek a feje alá. Mányoki Ádám harminchárom éve, utolsó otthoni tartózkodása óta féltőn őrizte, s meghagyta, ha elhalálozik, tegyék a feje alá, azon kíván nyugodni.

Magyar föld volt benne.

(Endrődi István rajzai)

TÖRTÉNELM... HAMIS TAN...

Andersen, Shann, Gunnewardenet, Fabrikat és Slimet uraknak, WASHINGTON, ENSZ-palota

Uraim!

A hatalmas apparátussal, szokatlan méretű diplomáciai és egyéb segítséggel M. R. Cabot Lodge-nak, az Egyesült Államok ENSZ megbízottjának szempontjai alapján elkészítették jelentésüket. S mindezt *részrehajlással*, tudatos *ferdítésekkel*, *az igazság meghamisításával*, a világ közvéleményének szándékos *félrevezetésével* tették! Félreértés ne essék, mi nem *vitatkozunk*, hanem *vádolunk!* És félreértés ne essék, mi magyarok akkor is tiltakoztunk volna tevékenységük ellen, ha más módszerekkel dolgoznak. *A mi népünk nem szereti a fogadatlan prókátorokat.* Azt mondja az ilyeneknek, hogy az ajtó mögött a helyük. De mit mondjunk az olyan prókátoroknak, akik nemcsak fogadatlanok, hanem *ellenségek* is? Márpedig Önök éppen ilyenek!

Itt, Magyarországon, e megbántott kicsiny országban, lépten-nyomon azt kérdik a felháborodott egyszerű emberek, *honnan vették Önök a merészséget ahhoz, hogy beleavatkozzanak ügyeinkbe?* Megbántottuk talán a nemzetközi politikai jogot? *Léggömböket küldöttünk az Önök országába, az Önök társadalmi rendszere ellen uszító röpcédulákkal? Gyalázkodó rádióállomásokat létesítettünk kormányuk elleni izgatásra? Kémeket, gyújtogatókat, szabotőröket, fölfegyverzett gyilkosokat dobtunk át hazájukba? Avagy meghirdettük talán a keresztes mozgalmat a kapitalizmus ellen? Meg akartunk hódítani akár egy talpalatnyi földet is abból, ami az Önöké?*

Minket, magyarokat, a saját történelmünk megtanított jogainkra és kötelességeinkre egyaránt. Mi tiszteletben tartjuk minden nép békéjét és szabadságát. Mi megtanultuk szeretni a barátainkat és gyülölni az ellenségeinket. A magyar népet sok katasztrófa érte viharos évszázadai folyamán. Megrohant bennünket a tatár és a török, láncot vert ránk az osztrák császár és az orosz cár, kiszipolyozta vérünket a nyugati tőke és a nemzetgyilkos „úri magyarság". Nemegyszer egész Európáért harcoltunk és csaknem — elvéreztünk.

Mi magyarok, a kemény történelmi lecke alapján — *visszautasítjuk az Önök bizottságát.* De a külföld *jóindulatát* nem utasítottuk volna vissza soha. Szívesen fogadtunk volna valamiféle nyugati bizottságot, amidőn a „magyar" *Tisza István* és az „angol" *Scotus Viator* ásta a sírunkat, és midőn *idegen* parancsra, *idegen* érdekekért elföldeltek másfélmillió magyart Wolhynia, Lombardia, a Balkán és Flandria katonatemetőiben; amidőn *Clemenceau, Wilson,* meg *Lloyd George* ártatlanul *népünkön* verte el a port *mások* bűneiért! Mily lelkesedéssel fogadtuk volna, például, azt a bizottságot is, amely leleplezi *Franchet d'Esperay* szenegáli négerjeinek és más imperialista haderőknek reánk zúdított hadjáratát! *És imába foglaltuk volna ama bizottság minden tagjának nevét, amely tiltakozott volna a Horthy-fasizmus rémtettei ellen, amely felelősségre vonta volna a Bethlen-féle „magyar" kormányokat a nép nyomoráért, tudatlanságáért, a morbus hungaricusért, az öngyilkosok tízezrein nagy számáért, a politikai jogok teljes elkonfiskálásáért!*

De nem akadt valamiféle ötös bizottság népünk védelmében akkor sem, amidőn a magyar urak kormánya 400 ezer magyar katonát mészároltatott le náci érdekekért, *amidőn Szálasiék tevékeny közreműködésével 500 ezer magyar állampolgárt — férfit, nőt, gyermeket hurcoltak el Hitler haláltáboraiba!* És senkinek sem fájt felelős nyugati körökben egy vagyonából, kincseiből kifosztott kis nép jajkiáltása, amidőn *visszakövetelte* érdekeit nyugatról! Ezzel szemben királyi módon dédelgették Horthyt és *sorra szabadon engedték a magyar nép vérétől is átitatott náci tömeggyilkosokat!*

Önök mindenre azt felelhetnék: ez a *múlt*, semmi közük hozzá. Csakhogy az Önök jelentését pontosan az a szellem szülte, amely a magyar néppel szemben mindig a nép ellenségeinek kezére játszott. Az Önök jelentése *történelmi hamistanúzás*, amely éket akar verni a magyar és a szovjet nép közé, szembe akarja állítani a magyart a magyarral, diszkreditálni akarja rendszerünket az egész világ előtt, közvetlen segítséget nyújt az ellenforradalmi erőknek, meg akarja akadályozni országunk konszolidációját — és végső fokon: merénylet a világ békéje ellen!

Uraim, csoda-e ha most mint vádlók lépünk fel Önök ellen?

Nálunk, per esetén, a legegyszerűbb járási bíró is megkérdi a tanút, nem ellensége, haragosa vagy vetélytársa-e a vádlottnak? *Lehet, hogy az Önök országában mások a szokások.* Az a mód, ahogyan kiválogatták „koronatanúikat", erre vall. Avagy azt képzelték talán, hogy az a gyáros, nagybirtokos, bankár, aki nem nyúzhatja itt többé a népet — dicsérni fogja a rendszerünket? *És komolyan azt hitték, hogy a börtönt járt közönséges gonosztevők magasztalni fogják a népi állam szigorát?* Ugyan, nevezzenek meg nekünk olyan nemzetközi bíróságot, amely néhány tucatnyi hazaáruló és kalandor, vagy politikai dezertőr „vallomása" alapján feljogosítva érezhetné magát marasztaló ítélet meghozatalára egy egész nép ellen?

Mi nagyon jól tudjuk, hogy *Önök nem naivak.*

Önök nagyon jól tudják, hogy *a szocializmus ellenségei az egész világon fel akarják használni az úgynevezett magyar ügyet a szocializmus lejáratására.* Az Önök jogszabályai ezt közönséges *hitelrontásnak* nevezik és szigorúan büntetik. Az Önök jelentése egyúttal szeretné a Szovjetuniót agresszorként feltüntetni, s ezzel elterelni a világ figyelmét egy csomó valóságos imperialista gaztett felől. Ezt viszont nemzetközi *méregkeverésnek* hívják, amelyet az ENSZ alapokmánya kategórikusan *elítél.* De akármily lármát csapnak is kormányunk befeketítése végett — *az algíri sortüzek ropogása, az omani ágyúk dörej e és a ciprusi börtönök lakóinak jajveszékelése erősebben hangzik!*

Ezúttal, e helyen, nem akarunk perbeszállni 500 oldalas életművük valamennyi hazugságával. Lesz idő és alkalom erre is. Most csak az Önök „ségereit" mutatjuk be a valóság fényében, s már ez is éppen elég az Önök eljárásának illusztrálására. Az Önök jelentése nem egyéb, mint *előre* elkészített állítások *utólagos* igazolása. E célra — megrendelőiktől — rengteg dollárt, hatalmas apparátust és *előre gyártott tanúkat* kaptak quantum satis! De a módszerük nem eredeti. Egyes nyugati imperialista hatalmak eléggé járato... vokációs levelek, nyilat... mányok gyártásában. ... nultak e *fekete diplo...* jaiból. Például, a tárg... *szatát.* E célból felso... magyar kiadványt, mi... felhasználták volna. D... ták. Helyenként alib... írnak efféle mondatok... *kat nem tudtuk ellen...* csére, mi képesek vag... ni az Önök adatait, és... is tettük, azért nevezz... ténelmi hamis tanúkn...

Hazudni, természet... képpen lehet. hogy valaki *elhallgat* tényeket, néha úgy, h... *kitalál.* Önök, például csekélységeket hallgatt... *sem szólnak az októb... beri fehérterrorról, a b... bizottság székházának... városszerte meggyújto... lyákról, a zsidók üldöz... munisták szadista kivé... siszta pártok megalaki... letek kifosztásáról, a... kezetek közönséges... régi rend reakciós poli... tülekedéséről a hatalo...*

Ezzel szemben — szájaíze szerint — ki... kező valótlanságokat... *spontán* volt, a szovje... ségét *nem kérte senk...* fegyvert fogtak a szov... len, mérhetetlenül so... *portáltak,* és hogy a ... elnevezésű rádió oly ... gyar tragédia kirobba... a ma született bárá... csokor ez, meg kell l... csokor egyúttal azt ... mi célja az Önök 500 ... vének, a leghírhedt... kódexnek, amelyet g... laha is szerkeszteni ... den egyéb apró hazu... lentéktelen kis pattan... lágraszóló művének ... szembeötlő fekélyek ...

Nekünk, egyszerű... jogunk és kötel... séges érzülettel vádol... ezt szüntelenül meg i... den módon,, minden... den lehetséges fórum... *erő a mi oldalunkon* — szilárd a meggyőződé... jól tudják, hogy *a fell... ber 23-án este sem vo... kor egyszerre 28 strat... hantak meg az előre... bandák.* Önök azt is ... ják — kezükben van... nyítékok —, hogy *ne... kormány kérte a szo... hanem Nagy Imre i...* jól tudják, hogy *a 3... legnagyobb budapesti... ben, Angyalföldön, e... sérült meg, egyetlen... dült el.* De a munká... dekben sem harcolta... taink és felszabadító... *egyetlen személyt se... nevezni, akit állításu... riába hurcoltak vo... sinylődnek.* Ezzel s... csökönyösséggel *elh...* bad Európa uszítása... *avatkozását* a felkelé...

Meddő időfecsérlés... 500 oldalas életmű... zugságait elemezni. Önöknek *nem volt ...* zúdítani alaptalan *Az ENSZ alapokmá... kezdése kategórikus... avatkozást más orsz...* A magyar nép hely... mányának azt az el... Önöket nem engedi... rásuk, kódexük szell... ségesen igazolja is ... relátását.

Önök alaposan ... népünknek. Hadd r... *történelmi hamis t...* Önöket és eszerint... szemben.

Mi magyarok is tiszt... báinkkal és erényei... tudjuk, mit kell m... mint eddig. És an... érdekében megtehe... fogjuk tenni. Kicsi... de nagy az életere... akarata, hogy a ma... élni. Az októberi l... tóik is tudták ezt. ... *nyünk már tökélete... azzal, hogy az okt... ben milyen mértékl... bi vezetés, a belső... kája, a hazai és k... dalmi erők erőfeszí... két kaptunk a tör... és biztosítjuk Önök... fogjuk tapasztalata...*

FÖL...

BÚCSÚEST

Ugy ültél ott, mint máskor.

Az asszonyokra rámosolyogtál, a férfiakra szintén. Türelmesen hallgattad Klári fejtegetéseit a gyerekről, kánikuláról és a többiről. Aztán rendeltél még egy rumot.

— Ugye, nem haragszol, drágám? — szóltál oda a férjednek és kicsit félrehajtottad a fejed.

... Aztán, amikor Gyuszi, a férjed, egy aranyos viccet mesélt és mindenki jót nevetett, akkor... akkor te elkezdtél sírni.

(Eddig csak titokban sírtál, otthon, csomagolás közben.)

A társaság tagjai látták, de úgy tettek, mintha nem vennék észre. Vidáman beszélgettek tovább, te is válaszoltál és közben — folytak a könnyeid.

... Amikor hazafelé sétáltunk a fülledt nyári éjszakán, egy barátnődről meséltél, aki hosszú évek óta él odakint. A napokban levelet küldött — mondtad —, amiben könyörög, hogy gyorsan válaszolj. Elfelejtette, hogy hívják a Kecskeméti utca első mellékutcáját és azóta éjszakákon át nem alszik...

... Amikor a társaság a hídnál megállt, valaki odaszólt, hogy jól nézd meg a Halászbástyát. (Éppen ki volt világítva.)

Te megálltál és megkapaszkodtál a Margithíd korlátjában. Azt hittem, mindjárt összeesel.

Milyen nevetséges is volt eddig egy igazi pesti nő számára a Halászbástya. Aki már túl van a fiatalság szerelmes, csókos halászbástyás estéin. Hiszen naponta láttad: villamosról, autóbuszról. Hozzátartozott az életedhez. Láttad, de már észre sem vetted. És most azt mondják, hogy nézd meg jól, mert talán soha...

A búcsúvacsora szombat este volt. Ugy hallom, hétfőn utaztatok. Élj boldogul, Marika!

(h. m.)

1522 - Jókai-nyomda

NÉPSZAVA

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227—651, 221—245

Ankét az ipari üzemek ügyvitelének egyszerűsítéséről

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének szegedi intéző bizottsága rendszeresen foglalkozik a szegedi ipari üzemek ügyvitelének egyszerűsítésével. Csütörtökön külön ankétot rendeztek, amelyen mintegy félszáz főkönyvelő és gazdasági vezető tárgyalt a gazdaságos iparvezetés legújabb módszereiről. Részt vett a megbeszélésen a Közgazdasági Technikum több tanára és diákja is, hogy gyarapítsák gyakorlati ismereteiket.

Valamennyi részvevő nagy tetszéssel fogadta az ügyvitel úgynevezett Hollerith-rendszerű gépesítéséről szóló ismertetéseket, amellyel egyes vállalatok különböző osztályain már felére csökkentették az improduktív munkaerők létszámát.

„SZIRÉNEK" A NÍLUSBAN

A Nilusból a legendabeli szirénekre erősen emlékeztető halat fogtak ki és 50 piasztert (500 francia frank) el adták a kairói diákoknak.

...munka ...állami gazdaságokban

Az idei jó rizstermésnek 90 százalékát is már elcsépelték. Az állami gazdaságok most

Tegnap mutatták be filmszínházaink

A béke völgye jugoszláv és a Vasárnap gyilkosai című francia filmet

John Kitzmiller néger színész A béke völgye című film egyik főszereplője

A Vasárnap gyilkosai című francia film szerelmespárja: Barbara Laage és Dominique Wilms

Beszélgetés

...-es új turbólégcsavaros repülőgépről

TU—104 A és a TU—110 típusú repülőgépeket, most befejezte a TU—114 típusú gigantikus utasszállító gép építését.

A Krasznaja Zvjezda tudósítója több kérdést intézett A. A. Arhangelszkijhez, a Szocialista Munka Hőséhez, a gép főkonstruktőrhelyetteséhez. Az alábbiakban közöljük a kérdéseket és a válaszokat.

Kérdés: Milyen is a TU—114 típusú repülőgép?

Válasz: A TU—114 nyilazott szárnyú és vezérsíkú monoplán. Hajtóműve négy turbólégcsavaros motorból áll, amelyet N. D. Kuznyecov, a Szocialista Munka Hőse címmel kitüntetett konstruktőr tervezett. Ezek a motorok teljesítőképesség tekintetében két és félszeresen felülmúlják a külföldi repülőgépeken használatos turbólégcsavaros motorokat.

Az új géppel utasokat, csomagot és postát szállítanak mind a Szovjetunió országon belüli légi útvonalain, mind

vendéglőszalon mögött négy fülke van, mindegyikben hat ülő-, illetve három állóhely. A hátsó utasfülke 54 férőhelyes. A repülőgépen van még egy fülke három utas számára.

Meg kell jegyezni, hogy a gép törzse emeletes. A felső részben az utasok foglalnak helyet, az alsóban pedig csomagfülkék vannak. A fedélzeti konyha azonban kivételt képez. A konyha az alsó és a felső részen helyezkedik el. Az alsó részben az étel készül, a felső részben pedig az ételt adagolják. A konyha felső és alsó részét két felvonó és telefon köti össze. Útközben az utasok reggelizhetnek, ebédelhetnek, hideg és meleg ételeket fogyaszthatnak.

Az öblös karosszékek, a jó hang- és hőszigetelés, a szívótérnyomásos rendszer, amely a fülkékben állandó nyomást, nedvességtartalmat és hőmérsékletet biztosít — mindmind kényelmes utazást jelent. Az utasok 10—12 óra alatt eljuthatnak Moszkvából Vladivosztokba, Pekingbe, Rangunba vagy New York-ba.

A repülésbiztonságot az új gépen a legújabb navigációs, rádió-navigációs és automatikus kormányszerkezettel teremtik meg. Ezek a műszerek lehetővé teszik, hogy a gép a nap bármely időszakában repülhessen.

Kérdés: Előreláthatólag mennyibe kerül majd a jegy az új utasszállító gépre

Válasz: A konstruktőr kollektíva azt a célt tűzte maga elé, hogy lehetővé tegye a repülési költségek minél nagyobb mérvű csökkentését. A TU—114 nagy teherbíró képessége, hatótávolsága és gyorsasága lehetővé teszi, hogy a repülési költséget a vasúti jegy áraihoz szabják.

Befejezésül A. A. Arhangelszkij hangsúlyozta:

„A TU—114-es típusú új szovjet turbólégcsavaros utasszállító gép a világ leggyorsabb turbólégcsavaros repülőgépe. Kollektívánk ezt a gépet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója tiszteletére készítette el."

Mányoki Ádám

PEST MEGYEI

ÁNYOKI ÁDÁM

(1673–1757)

N egy-
oznak
pangó
omott
zellem
nd a
poli-
Meg-
delme
A pol-
igget-
előre
ellem
vésze.
neve-
sa a
edmé-

estere
nátus

predikátor gyermeke. Hat testvére volt. Apja nehezen tudja eltartani családját, mert a Pest megyei Szokolya község többször csatatér Thököly kurucai és a labancok között. 1683-ban I. Lipót császár Nógrád környékén vonul fel a török ellen és Rabatta tábornok mindenéből kifosztja a környéket. Szokolya 1683 után sem állhatott talpra, mert 1704-ben is a diósjenői jobbágyok elpusztult falunak mondják Szokolyát a Rákóczihoz írott „instanciájukban", Nógráddal, Nőtinccsel és Kósddal együtt. A környék falvainak lakói bujkálnak, menekülnek, így a Mányoki-családnak is menekülnie kell. Komáromban megismerkednek Doelfer János hadbíró-tábornokkal, aki nek nem volt gyermeke és aki a 12 éves, okosnak látszó Ádámot örökbe fogadja. Az édesapát a nyomor és a nélkülözés késztette arra, hogy erre a tettre rászánja magát.

A KIS ÁDÁM Cellébe kerül, ahol szorgalmasan jár iskolába. Itt csakhamar feltűnik rajz-tehetsége. Nevelőapja Schiller rajzmestert bízta meg a fiú rajzoktatásával, a fiú azonban a szabályokkal nem törte magát, hanem a természethez igazodott. Tanulmányait Hamburgban folytatja, ahol a holland virágfestészet, a francia és holland arcképfestészet ragadta meg, elsősorban pedig a francia Largilliere volt rá nagy hatással. E hatásokra eldönti saját sorsát, megállapodik, hogy arcképfestő lesz, de arcképeire virágokat is fog festeni.

Hamburgban történt végleges letelepedése után szoros barátságot köt Christian Ludwig von Haggendorf diplomatával, aki szenvedélyes festménygyűjtő. Haggendorf írásaiban igen sokszor megemlékezik Mányokiról és így komoly forrásmunkákat hagyott hátra Mányoki életéről. A festő hamburgi tartózkodásából két képe és saját önarcképe maradt meg. Ezt az önarcképet véste bronzba Kisfaludy Stróbl Zsigmond, Kossuth-díjas művészünk, s ez nyert elhelyezést szülőházán a mai szokolyai református lelkész lakásán.

Mányoki anyagi gondjai egyre nőnek Hamburgban. 1703-ban Berlinbe költözik és ott egy ezredessel lakik egy házban. Egy alkalommal I. Frigyes Vilmos porosz király meglátogatta ezredesét és ott találta Mányokit is, munka közben. A találkozás után Mányoki a király ezredének egész tisztikarát megfestette. Ugyancsak Berlinben találkozik II. Rákóczi Ferenc feleségével, akinek elkészíti arcképét az akkor már hírneves festő. A fejedelem felesége férjének akar kedveskedni azzal, hogy a művészt meghívja a fejedelmi udvarba. Mányokinak döntenie kell, hogy a gazdag porosz udvar és az erdélyi fejedelem udvara közül melyiket válassza. Megszólal benne a magyar hazafi és hazajön, Terebesen találja meg „a nagyságos fejedelmet", aki udvari festőjévé nevezi ki és havi 900 forint fizetést ad neki. Nem tudni biztosan, hogy Homonnán, vagy Kassán festi-e meg a fejedelem arcképét „Franciscus Rákóczi Prince de Transsylvanie" felirattal. Az udvarban iparművészeti munkákkal is foglalkozik. Kétévi udvari tartózkodása után Rákóczi Hollandiába küldi tanulmányútra, de egyúttal azt a feladatot is rábízza, hogy a hágai békeértekezleten hangsúlyozza: „a magyar békét ne felejtsék ki a megkötendő általános békéből".

ITTHON Rákóczi hadában kiüt a pestis, a kurucok csatákat veszítenek, de Mányoki külföldön is kitart a fejedelem mellett és ha fizetése nem is érkezik meg, hűsége és ragaszkodása a legnagyobb áldozatvállalásra ösztönzi a fejedelemért. Még Lengyelországban is felkeresi a bujdosó fejedelmet a szabadságharc leverése után, hogy beszámoljon neki, hogyan hajtotta végre a feladatokat.

Danzigban újra megfesti a fejedelem arcképét. Ez jelenleg a Szépművészeti Múzeum tulajdona és ennek a képe díszíti 50 forintosunkat is. Ebben az időben festi meg az ugyancsak lengyel földön bújdosó Bercsényi arcképét is. Danzigból Erős Ágost lengyel király drezdai és varsói udvarába kerül.

Erős Agost lengyel királynak szász választó fejedelemmé történt megválasztása után Mányoki Drezdába költözik, hogy a svéd háború alatt sokat szenvedett város építkezésénél ő is munkát nyerjen, ahol nyilvánvalóan szobrászokra és festőkre is szükség volt. Tótfalusi Kecsének bíztatására hazajön Magyarországra és testvérénél telepszik meg, aki ugyancsak Rákóczi katonája volt. Itthon azonban kevés a munka, a barokk hatás nálunk még nem éreztette hatását. Egész énjével itthon maradna, hogy szegény hazájában élhessen és dolgozzon, de még szűkös kenyérre sem jut, a Pest megyei alispán sincs segítségére. Nincs más választása, mint hogy újra elszakadjon szeretett hazájától és visszamenjen Drezdába. Csekély kis jövedelmét arra használja, hogy a külföldön bújdosó kurucokat támogassa. Mányoki Drezdában és Varsóban több mint 100 képet festett.

DREZDÁBAN éri el a nagy magyar művészt 1755. augusztus 6-án a halál. Csak két segédje, Göders és Liscovius volt mellette halálakor. Életéből még annyi pénze sem maradt, hogy eltemessék, így pénz nélkül a pap sem temette el, hanem barátai vitték ki augusztus 8-án a drezdai János-temetőbe. Sírja Drezdában már nem található meg, mivel a János-temetőt 1817-ben lezárták, majd a területet parkosították, végül 1898-ban beépítették, házakkal.

Mányoki egész élete küszködés volt. Mindig hangtalanul, némán szenvedett, de mindig alkotott. Jóságával, hiszékenységével visszaéltek az emberek, bár mindig örömet szerzett másoknak. Szeretetre vágyott, egy mosolyt többre becsült minden aranynál. Ilyen volt egyénisége.

Művészete? Mányokit csak a valóság, az élet ábrázolása fogta meg, a virág és az arckép volt mindene. Munkáját hivatásnak érezte. Formát teremtett művészetében, hogy érzéseit beleadhassa. Ott állt előtte mindig a belső érték, s a testen át a szellemet nézte, a szellemen át a testet fejezte ki. Mányoki általában mellképeket festett. Nála az emberi arc volt a fő, nem a környezet. Oly művészien festette meg arcképeit, hogy még az évek számát is le lehetett olvasni azokról. Minden eszközt megragadott az egyszerűség kifejezéséért.

MÁNYOKI, aki Rákóczi, Erős Ágost, Frigyes Vilmos udvarában élt, képzett ember volt. A kor legműveltebb köreiben forgott s mert maga is mélyen gondolkodó emberré lett, érthető, hogy minden egyes festménye egy-egy jellemtanulmány is. Lágy, szín- és fényátmenetekkel fejezi ki mondanivalóját, akárcsak Rembrandt. A barokk mozgalmassága a struktúrában figyelhető meg legjobban. Az alakokban, az arckifejezésekben mozgalmas erő van. Mányoki ezt az erőt gyöngéd mozdulatokkal, az arcvonások elmélyítésével fejezi ki. Mányokit mai művészetünk támogatja, mert tárgyilagos, mindig az embert adja, puritán, nem fordul felületes díszítésekhez. Az igazságot keresi s a művében ez a járható út.

Biró Béla,
a TTIT tagja

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor-u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

családjukat festve, a Podmaniczkyak s a Rádayak birtokán.

Ez bizony más világ, mint amilyenben eddig forgolódott. Amott modelljei egy-egy főváros szívében fejedelmi udvartartásnak voltak primadonnái. Most a faluban magasló kastély gazdái ültek neki. Amott a társasélet állandó volt, itt időről időre változó, alkalmi összejövetelek egy-egy családi ünnepnap vagy baráti látogatás alkalmával. A legnagyobb szórakozás a társalgás, a zene, az ifjúság tánca és mindenkinek a lakoma. A központ a nagy tisztelettel körülvett nagyasszony. A ház urának legnagyobb büszkesége, ha jó gazdának tartják. Látnivaló, hogy az életfelfogás teljesen más, a becsvágy egészen más forrásokból ered, mint a kor divatos előkelőségei körében. Nemcsak önarcképén, hanem ebben a magyar vidéki légkörben is akadálytalanul szóhoz juthatott eredeti egyszerűsége, szerénysége, minden raffináltságtól mentes jelleme. Velasquez és Rembrandt halála óta egész Európának művészete — agrár nyelven szólva — csak jó közepes termést adott. Az elnyomorított Magyarország festőjétől sincs jogunk magasan szárnyaló művészetet várni.

Podmaniczky bárónő arcképe
(Petrás István felvételei)

Ezektől a vidékies képmásoktól eltérő típus a hazánkba került *két Rákóczi-képmás*. Ezek reprezentatív arcképek. Az egyik Rákóczit, a hadvezért mutatja, a másik Rákóczit, a fejedelmet. Az elsőn hadi öltözetben látjuk, gyöngén árnyék borul arca baloldalára, köríti állát és fokozza arckifejezése mély komolyságát. A másik képen prémes kucsmát visel, nyakába akasztja az aranygyapjas rend jelvényét, finom ötvösművű lánc fogja össze köpenyét. Fejtartása büszke, tekintete nyílt, egész arca egyenletesen van megvilágítva, a festés egyszerű, nem részletező. Mányoki legjobb, legőszintébben átérzett művei közé tartozik.

Ez a két képmás ma már nemzeti ereklye-számba megy. Ezek teszik nekünk kétszeresen kedvessé festőnk személyét is. Mert ezen az érdemén túl ő egyúttal egyike a legrégibb magyar arcképfestőknek, akiknek működése egészen vagy legalább nagyrészt külföldön folyt. Csak egy arcképfestőnk előzte meg mintegy fél századdal: *Privitzer János*. Ő 1627-ben Angliában működött, 1647-ben Spanyolországban bukkant fel. Egyetlenegy képe sem ismeretes nálunk, sőt a XX. századig még a neve is ismeretlen volt művészeti irodalmunkban.

Ellenben Mányokinak ma már 16 festménye van magyar földön. *Lázár Béla* 1934-ben nagy monográfiát adott ki róla. A Szépművészeti Múzeum most szép kiállítást rendezett a hazánkban feltalálható és részben külföldi gyűjteményekből kölcsön kapott festményeiből, halálának kétszázadik évfordulóján.

Lyka Károly
Kossuth-díjas művészettörténész

Értesítjük kedves Olvasóinkat, hogy az Élet és Tudomány 1957-es évfolyamának egyes számait beszerezhetik a Gondolat Kiadó terjesztési osztályán: Budapest, VI., Révay u. 16. Telefon: 315—708.

Következő számunk tartalmából:

A hazai földrajztudomány úttörője, Frőlich Dávid — A vér Rh-faktora — Karvaly és kakukk — Televízió V. — Hogyan épültek az egyiptomi piramisok — Kísérletezzünk és gondolkozzunk — A tudomány világa

ENERGIATÁROLÁS

Téli délutánokon, mihelyt ránk szakad a sötétség, milliónyi lámpa gyullad ki. S ezt annyira természetesnek tartjuk, akár a napfölkeltét vagy asztalunkon a mindennapi kenyeret.

Csak kevesen számolnak azzal, hogy a hirtelen előcsillanó esti fényáradat mennyire megnöveli a villamosenergia-fogyasztást, és hogy e „csúcsfogyasztás" mekkora gondot és fejtörést okoz az energiagazdálkodás szakembereinek.

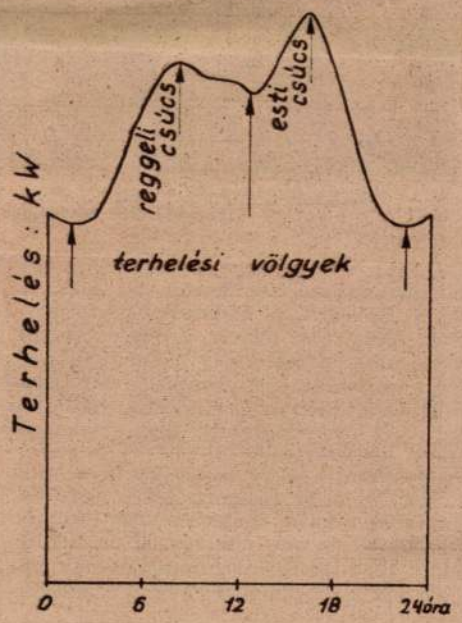

1. ábra. Téli munkanap terhelési görbéje

A csúcsterhelés óráiban az energiaszükséglet kielégítése csak roppant anyagi áldozat és szigorú tervszerűség árán lehetséges. Ha valamely hiba miatt akadozik az áramszolgáltatás, a bosszúságnál is nagyobb baj a kár, amelyet a termelés kiesése okoz. Mindent el kell hát követnünk az efféle zökkenők elhárítására, hogy az áram termelése és fogyasztása egyensúlyban legyen.

A villamosenergia-fogyasztás nemcsak azért ingadozik, mert a nap egyes óráiban több, másokban meg kevesebb lámpa ég. Az ipari üzemek áramfogyasztása sem állandó s egyenletes. Egy-egy téli munkanap energiafogyasztásának változását — a nap különböző szakaszaiban — 1. ábránk *terhelési görbéje* szemlélteti. Íme, a fogyasztás reggel és késő délután ugrásszerűen megnő, ellenben éjszakánként erősen visszaesik.

Magyarországon a villamos energiát főként a hőerőművekben termelik. Ezek nehezen alkalmazkodnak a fogyasztás ingadozásaihoz, s működésük akkor a leggazdaságosabb, ha egyenletesen termelnek. A fogyasztás növekedésekor újabb meg újabb erőműveket kell bekapcsolni az áramtermelésbe, ámde az újonnan belépők kazánját már órákkal előbb be kell fűteni, s ez persze nagyon költséges. Ezenkívül ezek az erőművek nincsenek eléggé kihasználva.

A „csúcs"-kérdés megoldására több mód kínálkozik:

1. *a terhelés ingadozásait előzetes rendszabályokkal csökkenthetik;*

2. *a „csúcsok" idején egy-egy nagy fogyasztó kikapcsolható;*

3. *biztosíthatják a csúcsigények kielégítését.*

A *termelés megfelelő átállításával* — az éjszakai műszak bevezetésével — iparkodnak a fogyasztást egyenletesebbé tenni. Tartósan ezzel nem oldhatjuk meg a problémát, mert az éjszakai munka nehezebb, fárasztóbb és egészségtelenebb, mint a nappali. És ugyancsak kényszermegoldás a fogyasztók *kikapcsolása* — ha mégannyira „tervszerű" lenne is!

Az igazi megoldás a *csúcsigények kielégítése*. Ez egyes — kedvező földrajzi helyzetű — országok együttműködésével részben megvalósítható. Ha ugyanis a csúcsterhelések különböző időpontokra esnek, a szomszéd államok segíthetik egymást. Ilyen együttműködésre több példa van.

Egy országon belül a csúcsigények kielégítésének legegyszerűbb, bár legkevésbé gazdaságos módja a külön, úgynevezett *„csúcshőerőmű"*-vek építése. A bennük termelt energia költséges, mert a rövid üzemidő alatt kevés energiamennyiséget adnak, és ezt viszonylag nagy építési költség terheli.

Az erőműveket egyenletesebben járathatják és a csúcsigényeket is kielégít-

kény alól. Rákóczi udvarában más volt a szellem, mint akár Drezdában, akár Potsdamban, akár Nymphenburgban. Az európai udvarok életrendjéből csak annyit vett át, amennyi ésszerű, időszerű és szükséges kiegészítője egy azon korbeli udvartartásnak. Ilyen okból lett Mányoki Ádám Rákóczi udvari festője.

A fejedelemnek ezt az elhatározását bizonyára annak köszönhette mesterünk, hogy oly szép sikert ért el a porosz trónörökös tisztjeinek arcképeivel. Viszont Mányoki, úgy látszik, bizonyos hiányosságokat érzett művészetében. Arra kérte tehát a fejedelmet, hogy tegyen lehetővé egy külföldi utat tanulmányainak kiegészítése céljából. Így került két év múlva Hollandiába (1709).

Míg oda volt, összeomlott Rákóczi uralma. A fejedelem Lengyelországba menekült (1711), majd Franciaországban telepedett le (1712). Rövid uralmáról tanúskodtak az országban szerteszóródott bujdosó szegény kurucok, a Pro Libertate feliratú rézgarasok („libertások") és azok az arcképek, amelyeket Mányoki festett a színmagyar, lelkes és szerencsétlen fejedelemről.

A fejedelem nyilván megkedvelte a művészt, mert még balsorsának csapásai közt sem feledkezett meg róla. Lengyelországban a király udvari marsalljával beajánlatta a királynak, *Erős Ágost*nak, aki 1713-ban a lengyel fővárosba, Varsóba hívatta Mányokit, ahol a fejedelmi udvar kicsinyben utánozgatta Versailles-t. Ágost király háborúi gazdaságilag, feslett udvara erkölcsileg csakhamar a tönk szélére juttatták Lengyelországot. Mányoki csak egy évig maradt ott.

II. Rákóczi Ferenc arcképe

Erős Ágost másik fővárosában, Drezdában, ahol mint választófejedelem uralkodott, a dolgos és eszes polgárság meglehetős jólétet teremtett, s e szép város ekkor öltötte magára máig is jellegzetes gazdag és változatos építészeti arculatát. Most itt rendezkedett be a fejedelem fényes, de nem kevésbé hírhedt udvara.

A szokolyai puritán papi család fia, az északnémet hűvös és tisztes polgárság körében felnőtt Mányoki a szabadság eszméjéért küzdő Rákóczi udvarából hirtelenül ott találta magát Erős Ágost különös magán-paradicsomában, ahol sorra le kellett festenie: a daliás, büszke kiállású férfivadász Montmorency hercegnőt, fején háromszögletű kalappal, fehér ingfodortól mérsékelten födött kebellel, aztán a nagyon barátságosan mosolygó, cicaképű Carignan hercegnőt, gömbölyű arcával, gömbölyű tokácskájával, gömbölyű vállal és a többit. E delnők haja vendéghaj volt, szemöldökük festett, ajkuk pirosított, arcuk kendőzött, illatos rizsporral telehintve testük minden látható része. A természet a maga igaz valójában már csak a még érintetlen szempárra szorítkozott. Ilyen modelleket egy Mányoki-fajta festő csak teljes lelki részvétlenséggel festhetett. Szakszerű végrehajtása volt ez egy festési feladatnak, alig több.

Festett azonban Drezdában egyebet is: jómódú polgárok képmásait. Akiknek módjuk volt e szétszórt arcképek egyes példányait a helyszínen látni, állítják, hogy sokkal igazabbak, sokkal jobbak udvari képeinél.

Ezzel olyan ponthoz érkeztünk, amellyel még foglalkoznunk kell: milyen volt Mányoki művészete? Milyen a stílusa? Hogyan alakult ki?

Azt hihetnők, hogy Mányoki talán Hollandiában fogadott magába stílusbeli tanulságokat. Hiszen két évet töltött ott (1709—1711), és később is vissza szeretett volna menni a bájos kis országba. De arcképein semmit sem födözhetünk föl ilyen közvetlen hatásból. Inkább az ellenkezőjét látjuk. Mert milyenek voltak mesterünk ott-tartózkodásakor a művészeti állapotok? A festők koronázatlan királya Adriaen

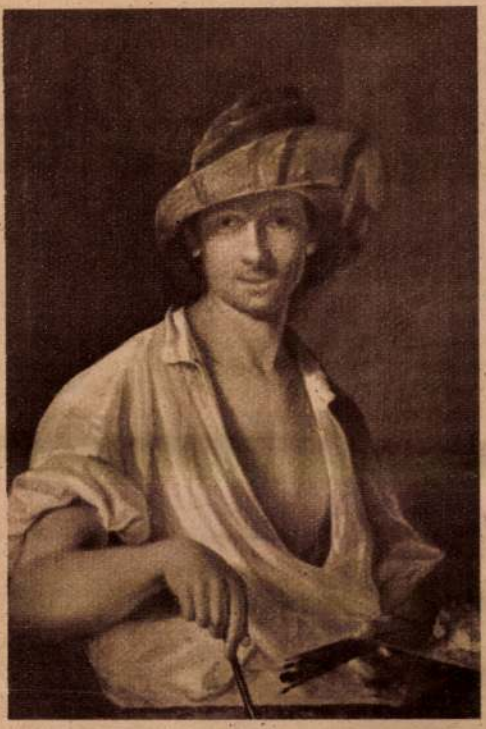

Önarckép

van der Werff volt, az üresen kongó előkelősdiség főmestere, akit már a mi néhai jó Henszlmannunk is „elevencsont festésznek" gúnyolt teljes joggal. Az ilyen festésnek még árnyéka sem látható Mányoki képein. De azt hihetnők, hogy mesterünk talán okulhatott a nagy Rembrandt, a nagy Frans Hals nem is olyan régen festett remekművein. Tévedés. Mert például az akkoriban feltétlen hitelű és hangadó Lairesse festő és főesztétikus éppen Mányoki odaérkezte előtt két évvel adta ki az akkori Hollandia esztétikai törvénykönyvét, amelyben olvasni lehetett azt is, hogy Frans Hals piaci kofáktól tanult ízlést. Ez az uralmon levő felfogás és kritika nemhogy a valódi nagy mesterekre terelte volna a még ki sem alakult stílusú idevetődött festőt, hanem egyenest elijesztette a nagy mesterek tanulmányozásától. Akkoriban ott a tükörsima festés számára termett minden babér, a sima parkettek szalon-Dianáinak festői voltak a közvélemény kedveltjei.

Mányoki az ilyesmitől nagyon is távol állt.

Szokás volt mesterünk művészi fejlődésében szerepet juttatni a Napkirály egyik kedvelt festője, Largillière hatásának. Talán volt is, lehetett is, hisz' kortársak voltak, és a francia mester nagy híre világgá [illegible]ment. De ha volt is, nyoma veszett. Mányoki sokkal rusztikusabb erejű, mint a francia mester. Festészetük céljai s felfogásuk is nagyon eltérőek. Jó összehasonlító például szolgál Mányokinak a Szépművészeti Múzeumban levő önarcképe és Largillière-nek a képe, amelyet önmagáról festett felesége és leánya társaságában (a párizsi Louvre-ban látható). Hatalmas paróka koronázza itt az utolsó divatban pompázó társaság fejét. Szinte hallani lehet a drága selyemruhák zizegését ebben az előkelő szalonban, amelynek hatalmas ablakán át kilátni egy remek angol park tájképére. Az a benyomásunk, hogy nagyúri kastélyba látunk, ahol most éppen együtt van a hercegi család.

Ilyennek láttatja magát Versailles egyik főmestere.

Másképp mutatja be magát önarcképén Mányoki. Fehér ingben ül előttünk, amely messzire szétnyílt, karján magasan felgyűrte az ingeujját, keze ecsetet tart, látni lehet, hogy éppen munkában van. Úri paróka helyett ormótlan föveget nyomott a fejére, árnyéka elfödi homlokát, szemét.

Largillière önarcképén minden választékos, finom, drága. Mányoki úgy hat az önarcképén, mintha egyike volna a kézműves mestereknek.

A két képen azonos volt a feladat, de nem azonos a megoldás; más a szellem, más a felfogás, más a stílus.

Úgy látszik, hogy Hollandiánál és Párizsnál sokkal közelebb álltak Mányokihoz az élet felfogásában, a festő stílusában az északnémet polgárvilág és az ennek körében szerényen dolgozgató festők, akiknek közelében töltötte egész ifjúkorát, s ahol festeni tanult. Kortársa, *Pesne*, Berlinben sok fiatal festőt nevelt, akik elszéledtek az északi vidékeken. Az ő ecsetjük alatt bizonyára sok képmás is született kevésbé hivalkodó, inkább háziasabb, mindenesetre szerényebb kiadásban, mint amilyenek a nyugati nagyvilág azon korbeli képmásai.

Ilyen hatásokra gondolhatunk, ha Erős Ágost udvarhölgyeinek képmásai után szemügyre vesszük azokat az arcképeket, amelyeket Magyarországon festett. Mert nemcsak Rákóczi udvarában tartózkodott egykor, hanem Erős Ágosttól kapott szabadságát is itthon töltötte, részben övéinél *Tótfalu*n, részben magyar urakat és

E csodálatos bőség után jött a bibliai hét szűk esztendő, a dagály után az apály. Mert Mányoki kortársai, akik mégis a többi fölé emelkedtek, a francia Rigaud és Largillière, nagy elődeikkel össze sem mérhetők. Derekas, jó festők voltak, de hiányzott belőlük a géniusz varázsló ereje. Pedig most — jobb híján — ők lettek a legnagyobb arcképfestők, a francia udvar kegyeltjei, a legjobbak ama nagy sereg festő közt, akik szintén hivatva voltak XIV. Lajos, a „Napkirály" udvarának ragyogását soha, sehol sem látott káprázlató fényűvé emelni. Ekkor született meg Párizs közelében, egy elhagyott homokpusztán a király parancsára a versailles-i tündérpalota olyan remekbe készült parkkal, amilyent még nem látott Európa. A nagyszerű palotarendszert szobrok és faldíszítő, nagyrétű festmények ékesítették; nem valami elsőrangú művek, mert tehetséget, zsenialitást a Napkirály sem tudott teremteni. Mégis ízlésesen elrendezett munkák, amelyeknek szónokias pátosza ügyes díszítő szerelménynek hatott. A park fantasztikus formájú nyírott bokrai és fái közt mesterséges tavak csillogtatták tükrüket, s a tavacskákat görög istennők, ámorok, allegorikus alakok márványszobrai szegélyezték. Ebben a környezetben sétálgattak enyelegve, epekedve, súgva-búgva a parókás udvarhölgyek és urak, nehéz bársony és suhogó selyem öltözetben, a hölgyek mélyen és merészen kivágott derékkal s dús ékszerrel, az urak lábán csatos cipő, fehér, térdig érő harisnya, oldalukon kard, fejükön háromszögletes kalap. Így hallgatták a nagy tükrös termek valamelyikében *Molière* színtársulatának előadását is.

II. Rákóczi Ferenc, a hadvezér

Ezt az udvari életet irigykedve nézték és mindenképpen utánozgatni igyekeztek a szomszéd német területek urai. Szinte minden német fejedelemségben keletkezett egy-egy kisded Versailles, a maga divatos ruhájú és divatos erkölcsű udvarhölgyeivel s udvari gavallérjaival. Kellő anyagiak híján persze mindez csak halvány mása volt az igazi Versaillesnak, de itt is a „jó ízléshez" tartozott a gavallérok és udvarhölgyek szerelmi bújósdija, a fényűzés, a csillogás.

Alapos különbség választotta el ezt a Nyugatot attól a kifosztott Magyarországtól, amelynek sorsa az volt, hogy „Európa pajzsa" legyen a török ellen, s így a nagy Versailles és a sok kis Versailles békén habzsolhassa élvezeteit.

Egy ilyen udvarba került, mint látni fogjuk, a mi Mányoki Ádámunk, hogy végül ő is német udvari festő legyen.

Egyelőre azonban olyan változás állott be életében, amely nagyon is közelről érdekel minket. 1703-ban Berlinbe költözött. Ott sok képmást festett a porosz trónörökös megrendelésére, de hamarosan megismerkedett *II. Rákóczi Ferenc* feleségével, s az ő közbenjárására fogadta őt Rákóczi *Terebes*en (1707).

Régóta ez volt az első eset, hogy magyar művész szemtől szembe került magyar fejedelemmel. Eddig igazában Bécs volt Magyarország fővárosa, s a bécsi császár volt Magyarország királya. És Magyarország alig volt több, mint annak az idegen hatalomnak gyarmata, amely az idegen központ számára szállított búzát, bort és vágómarhát. Művész volt elég Bécsben : a császár és udvari népe, ha arcképet akart, megkapta Bécsben, nem szorult magyarra.

Most azonban új fejedelmi udvart látott Magyarország, magyar fejedelmet, magyar főurak környezetében. Ez a magyar fejedelmi udvar abban különbözött a divatos és fényűző kis nyugati autokraták udvarától, hogy nem a kicsapongó mulatozást tűzte életcélul, hanem a magyar nemzet fölszabadítását a bécsi császári ön-

Mányoki Ádám

610

RÁKÓCZI FESTŐJE, MÁNYOKI ÁDÁM

(1673—1757)

Ő is egyike azoknak a művészeinknek, akiket a magyarországi nyomor üldözött külföldre. Amikor Szokolyán megszületett, az ország nagy része török birtok volt. Napirenden voltak a magyar végvárak körül a csatározások. Az ország kifosztása rendszeressé vált.

Atyja — református pap — kénytelen volt otthagyni Szokolyát. A sokgyermekes család Komáromba, majd Győrbe költözött. Egy magasrangú német katonatiszt megszánta a nyomorgó családot, és az élénk eszű, firkálni szerető Ádámot fiává fogadta. Nevelőszüleivel Észak-Németországba került, ahol első oktatásban részesült a rajzban, majd Scheitz festőtől a festésben is.

Míg Németországban tanulgatott, 1686-ban nagy újság hírét hozták a röplapok: az egyesült keresztény hadak visszafoglalták Budát, és kifelé szorítják a törököket Magyarországból. Bizonyára nagy öröm fogta el, de azt is hallhatta, hogy Buda romokban hever, Pest romjai közt alig pár száz ember maradt életben, s a törökök mindent kifosztottak ott, ahonnan ki kellett vonulniuk. Meg lett ugyan a szabadság, de megmaradt a nyomor. Ilyen körülmények közt aligha kínálkozott Mányokinak lehetőség a hazatelepedésre.

Művészünk beletanulva a mesterségébe, bizonyosan sokat festett Németország északi részében, de hogy mit, arról nincs tudomásunk. Feltehető, hogy mint később, akkor is képmások festésével foglalkozott. A hosszú háborúktól elszegényedett Németország polgársága és nemessége körében ez volt az egyetlen kelendő festészeti műfaj, ez őrzött meg családi emlékeket a fénykép-korszak előtt. Mányokinak ilyen művei talán még lappanganak egyes északnémet családok utódainál, vagy osztották olyan sok régi képmás rendes sorsát: idővel elvesztették személyhez kötött értéküket, és elpusztultak.

Ilyen volt a helyzet Európa keleti felében. Nyugaton, elsősorban a nagyra nőtt Franciaországban, más kép tárul elénk.

Abban az időben, amikor Mányoki Németországban megkezdte arcképfestő munkálkodását, semmi kilátása sem lehetett arra, hogy ott valamely messze kimagasló mestertől közvetlen oktatásban részesülhet. Európa legnagyobb arcképfestői, közvetlen elődei ekkor már valamennyien a temetőben pihentek. Nem is olyan régen halt meg *Velasquez, Rubens, Van Dyck, Frans Hals. Rembrandt* is örökre búcsút mondott a festékeknek és az ecsetnek. Akiket felsoroltunk, mind nagyok voltak a nagyok közt, a művészettörténet legnagyobb képmásfestői közül valók, akik ezt a műfajt klasszikus magaslatra emelték.

MAGYAR NEMZET

Mányoki Ádám

1957 SZEP 26.

1582 - Jóka

Nemzet

NAPLÓ

Szeptember 26

A Szépművészeti Múzeum Mányoki Ádám emlékkiállítását szombat délben nyitja meg Mihalik Sándor.

Magya

MOZIK

mező utca 8.) prol. f3, n6, 8
NYOMDA ÉS PAPÍRIPARI DOL
GOZÓK SZAKSZERVEZETE
(Kölcsey u. 2.) 26, 27, X. 1, 2
f6, n9, 28, 29, h3, 6, n9.
Till Ulenspiegel (színes francia—
német film): ÓBUDA (Selmeci u

Mányoki Ádám

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, VIII., Blaha Lujza-tér 3
Telefon: 139-292

NÉPSZABADSÁG

1957 SZEP 29

— A Mányoki Ádám-emlékkiállítás tegnap nyílt meg a Szépművészeti Múzeumban és két hónapig lesz nyitva.

— A volt miskolci fa[illegible]

610 Mányoki Béla

IX.28. 18.oo

SAJTÓFIGYELŐ
RÁDIÓ
„KOSSUTH-ADÓ"

Megnyilt a Mányoki emlékkiállitás a Szépmüvészeti Muezumban. Rákóczi hires festőinek képei között látható a Lengyelországba a kiállitás tartamára küldött két mányoki kép is.

Mrs. Mary Ann Hall

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZAVA
1958 JÚN. 6

*

A Szépművészeti Múzeum régi magyar gyűjteményének újjárendezett állandó kiállítása néhány napja a közönség rendelkezésére áll. A képteremben 600 év válogatott hazai műkincseit mutatja be a XII. századbeli híres Kalocsai királyfejtől Mányoki Ádám festményeiig. A kiállítás egyik legszebb darabja az a

ZAVA

színes madonnaszobor, amelyet a zalaszentgróti templomból most hoztak fel a fővárosba.

A kocsis ügyet se vetett ...
egykedvűen csapkodta a ki-
vénhedt, egy szál gebe olda-
lát.

NÉ

Mányoki Ádám

A GYŰJTEMÉNYEK GYARAPO MÚZEUMAINKBAN

A *Szépművészeti Múzeum* egyik legérdekesebb új szerzeménye Johann König tenyérnyi nagyságú, rézre festett költői felfogású tájképe Kephallos és Prokris jelenetével. A képet Katonáné Czobor Ágnes művészettörténész fedezte fel, s ő fogja ismertetni a múzeum közleményeiben. A Múzeum Régi Képtárát gyarapítja Nikolaus Knüpfer XVII. századi német származású, de Hollandiában élt festőnek „Ókori jelenet" című képe és Jan Victors-nak, Rembrandt tanítványának nagyméretű, ószövetségi jelenetet ábrázoló vászna is. Az utóbbi képet bemutatták a múzeum felszabadulási emlékkiállításán.

A Régi Szoborgyűjtemény legújabb szerzeményei közül kiemelkedik egy XVIII. századi, valószínűleg német, terakotta relief a szentháromság ábrázolásával és a Beck Ö. Fülöp szobrászművész tulajdonából származó, XVI. század végén készült német feszület.

A Régi Magyar Osztály Mányoki Ádám Pipázó férfi festményét szerezte meg ; a kép már szerepelt az 1957-ben rendezett Mányoki Emlékkiállításon.

Az Antik Osztály idei szerzeményei közül megemlítünk egy egyiptomi újbirodalmi szoborfejet és egy római provinciális szobrász Epona-domborművét.

*

A *Magyar Nemzeti Galéria* új magyar szoborgyűjteménye már az év elején néhány szép és jelentős darabbal gazdagodott. Elsőként említhetjük Kugler Pál Ferenc (1836—1875) 1860-ban faragott, női fejet ábrázoló, kisméretű márvány domborművét, mely a fiatalon elhunyt művész nagy plasztikai tudását mutatja.

Az Állami Vásárló Bizottság révén a Galéria néhány, az elmúlt esztendők kiállításain bemutatott szoborral is gyarapodott. A korábban készültek közül említésre méltó Huszár Imre jól ismert vörösmárvány Fókája. A közelmúltban készültek közül

Mányoki Ádám
Pipázó férfi
L'homme à la pipe
Человек с трубкой

Művészet 1960 évf. 36. l.

PRO MEMORIA

el Tamás Henrik
y barátja. Pár hét-
nitvese és munka-

éria" 15 éven át a
tehetséges művé-
állítást 1928-ban,
ól rendezték, majd
tty János, Derko-
it, Szőnyi István,
ı Ferenc, Kovács
iválóbb fiatal mű-
kiállítás nyílt meg
Henrik és felesége

doskodott értékes
Rudnay Gyula,
űnő alkotásainak
ángyűjteményét a
lotta fel s így a
álogatott gyűjte-
r számára Tamás

nisza Tibor festő-
ıdult, de mégis a
ıte meg tanulmá-
Közben ellátogatott
az egész országot.
pelt olaj- és aqua-
és ízes balatoni tá-
ményeink a felsza-
Utolsó éveit Szent-
ban. Ott is temet-

Czencz János festő-
bátai műtermében.
szárdon három év-
ól rendeztek művei-
lig a Hazafias Nép-
z legszebb képeit.

dósították az olvasó-
ert és igen tehetsé-

ges *Sándor Károly* rajzolóművész 45 éves korában tragikus hirtelenséggel elhunyt. Sándor Károly pályafutása a felszabadulás után bontakozott ki. Egyénihangú, pártosszellemű, kedves, csípős rajzai, amelyek napról napra megjelentek az újságokban, kiállításokon is sikert arattak, több kiadványban napvilágot láttak.

*

Halápy János festőművészt február 18-án temették el a Farkasréti-temetőben. A művésznek, aki balatoni képeivel nagy elismerést nyert a múlt év végén a Fényes Adolf-teremben bemutatott kiállításán, szívbaja okozta korai halálát.

*

Március 4-én, 70 éves korában elhunyt *Bacher Béla* művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum tudományos titkára. Jogi végzettséggel került múzeumi munkaterületre, 1952-ben szerezte meg a muzeológiai oklevelet is. Az orosz és a szovjet képzőművészet ismertetése és népszerűsítése volt munkásságának egyik legeredményesebb része. Ő gyűjtötte, rendszerezte és közleményekként szerkesztette a Szépművészeti Múzeum művészettörténeti dokumentációját.

1954-ben könyve jelent meg Verescsaginról, A Szépművészeti Múzeum 1906—1956 c. könyvet együtt szerkesztette Pogány Ö. Gáborral s a múzeum történetéről szóló részt írta benne. Nyedosivin Művészelméleti tanulmányok c. munkájához összeállította a magyarra fordított szovjet művészettörténeti irodalom bibliográfiáját, bevezető tanulmánnyal látta el és szerkesztette Sztaszov „Orosz művészet" c. 1955-ben magyar nyelven megjelent könyvét, fordította Kaufman „A szovjet tematikus festészet 1917-től 1941-ig" c. művét. A Szépművészeti Múzeum Közleményei-ben, a Természet és Társadalom-ban, Szabad Művészet-ben, a Képzőművészeti és Iparművészeti Tudósító-ban több értékes cikke jelent meg.

Legutóbb Bacher Béla rendezte a Szépművészeti Múzeum Modern Szobor-kiállítását. A kiállításnak igen nagy közönségsikere volt, az ő általa összeállított katalógus három kiadásban jelent meg.

Bacher Bélában szorgos munkását vesztette el a magyar művészettörténet, s olyan kutatót, aki egyéni érdeklődése és meggyőződése alapján céljának tekintette a szovjet művészet hazai megismertetését. Az idei könyvnapon megjelent Orosz szobrászat c. könyve, amelynek kiadását már nem érhette meg, emlékeztető záróakkordja tevékeny és hasznos munkásságának.

Mányoki Ádám

MTI BELFÖLDI HIREK

B 10. kiadás 1958 junius 21 10 óra 2 perc

Havonta tizezer néző a Szépmüvészeti Muzeum nyolc kiállitásán

610

1958 junius 21

A Szépmüvészeti Muzeumot havonta átlagosan tizezren keresik fel. A muzeum felbecsülhetetlen értékü gyüjteményei méltán rászolgálnak az érdeklődésre. Mintegy százezer mütárgyat őriznek itt féltő gonddal, köztük Leonardo da Vinci, Goya, Rembrandt és el Greco festményeket.

A muzeum nyolc nyitvatartott kiállitása évszázadok mükincseit mutatja be. Három teremben a görög-római kulturával ismerkedhetnek például a látogatók. Kibővitett, gazdag anyagot mutat be az egyiptomi kiállitás is. A Régi Szobrgyüjtemény, amely nemrégiben nyilt meg ujra, gazdagabb az eddigieknél. Egyik legértékesebbnek tartott darabja a lovasszobor, amelyet a müvészettörténészek egy része Leonardo da Vincinek tulajdonit.

A Régi Magyar Képtár most megnyilt termeiben L.S. mester müvei és Mányoki Ádám/Rákóczi portréja gyönörködtet. eredeti

A muzeumban az idén ujabb kiállitások nyilnak. A barokk-csarnokban hamarosan bemutatják a modern külföldi szobrgyüjteményt, amelyet most láthat először teljességében a közönség. A gyüjteményben jelentős helyet foglalnak el Rodin alkotásai. Uj termekkel bővül a Régi Képtár is.

A muzeum anyagából számos tárlatot rendeznek vidéken: Sopron, Hódmezővásárhely, Tihany után a legközelebb a Hevesi napok alkalmából Egerben nyilik kiállitás. A Dobó István Vármuzeum uj termeiben mintegy 300 képet mutatnak be; régi külföldi mesterek müveit és XVIII-XIX.századi magyar festők alkotásait.

A muzeum gyüjteménye a közel multban két uj müvel gazdagodott. Az uj szerzemények 1400 körül élt középitáliai festők müvei./MTI/

M T I B E L F Ö L D I H I R E K

B 9. kiadás 1958 junius 21 óra perc

/Készül a magyar....folyt/

- Intézetünk feladatkörében tartozik a működéstani vizsgálatok végzése. Ez annyit jelent, hogy a filmgyártással és a színházakkal kapcsolatos különböző technikai, szervezési, gazdasági, jogi, stb. problémákat vizsgáljuk, s kiadványainkkal igyekszünk segíteni az előrehaladást e területeken is. Színházaink technikai elmaradottsága miatt jelentős összegek mennek veszendőbe, szakembereink kevéssé ismerik a külföldi színházakban meghonosodott ujitásokat. Ezért kell nekünk rendszeresen ismertetnünk a színpad és a filmgyártás technikájának ujabb külföldi vivmányait. Művészetpolitikánk helyes megvalósításához igen fontos teendő a színházak és a filmgyártás technikai feltételeinek javitása is - mondotta befejezésül Hont Ferenc./MTI/

A Károlyi-kertben hétfőn kezdődik a hangversenyévad - Elkeltek a husz estre szóló bérletek, ujabb sorozatot hirdettek

1958 junius 21

A Károlyi kertben junius 23-án kezdődnek meg a nyári szabadtéri hangversenyek. Az évadnyitó koncerten az Állami Hangversenyzenekar Rossini Stabat Mater-ét és Kodály: Psalmus Hungaricus-át adja elő a Fővárosi Énekkar közreműködésével, vezényel Erdélyi Miklós. A Károlyi-kerti husz estre szóló bérletek már mind elfogytak, s az Országos Filharmónia közkivánatra most egy ötödik, "E"-jelzésü, bérletsorozatot is hirdetett. Ez a sorozat három hangversenyből áll. Julius 12-én Verdi: Requiem-jét adják elő, julius 26-án Beethoven-estet rendeznek, majd augusztus 8-án Rossini: Tell Vilmos nyitányát, Mendelssohn hegedűversenyét és Muszorgszkij-Ravel: Egy kiállitás képei cimü művét adja elő az Állami Hangversenyzenekar, vezényel Komor Vilmos, közreműködik Ricardo Odnoposoff./MTI/

Mányoki Ádám

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1021

ARGUS de la PRESSE
Tél. PRO. 16-14
27, Rue Bergère, PARIS (9e)

N° de débit _____

PARISCOPE
8, Rue Marbeuf — VIIIe

11 MAI 966

DONATION POUGNY. Jusqu'à fin mai. Plus de cinquante œuvres données par la veuve du peintre, auxquelles s'ajoutent une douzaine de peintures du Musée d'Art Moderne. Une magnifique occasion de parcourir le curieux itinéraire de Pougny, l'un des plus grands et plus méconnus peintre de ce siècle, depuis l'extraordinaire période russe, jusqu'aux figures plus calmes, presque sereines, de la fin de sa vie. A voir. Orangerie des Tuileries, jardins des Tuileries. De 10 h à 17 h, sauf le mardi.

L'ART HONGROIS DU Xe SIECLE A NOS JOURS. Jusqu'à fin juin. 300 objets, parures et armes en bronze, or ou argent du temps de la conquête, panneaux peints, sculptures sur pierre et sur bois, orfèvrerie, manuscrits du Moyen-Age et de la Renaissance, peintures de Manyoki, Fulöp, Schalhas pour l'art baroque, œuvres des principaux peintres et graveurs hongrois du XIXe et XXe ; c'est un panorama splendide et complet de l'art hongrois, l'un des plus sensibles de l'Europe centrale. A voir absolument. Musée du Petit-Palais, av. Dutuit (8e). 227-39-94.

Mányoki Ádám

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

1980 JUN 26

1021

Francia múzeumigazgató a párizsi magyar kiállításról

A párizsi magyar kiállítás egész Franciaországban felkeltette a szakemberek érdeklődését és távoli városokból is Párizsba utaztak, hogy megismerkedjenek tíz évszázad magyar művészetével. Az Angers-i Szépművészeti Múzeum és a Saint-Jean Múzeum igazgatója, Henry *de Morant* most számolt be a kiállításról. Ezt írta:

»Csak most írok, mert előbb nem tudtam eljutni a magyar művészeti kiállításra, amely nagyon komplett, szép bemutató és engem igen érdekelt. Ez a reprezentatív együttes, amit most bemutattak, reveláció volt számunkra.

Különösen tetszettek a következők: a hordozható háromrészes oltár, körülbelül 1450-ből, a fára festett Madonna (1430 körül) a budapesti Szépművészeti Múzeumból, melynek sajnos nem lehetett megkapni a reprodukcióját. (Különben is nagyon kevés reprodukció volt, hiába akartunk venni.) Nagyon érdekes volt a kentaur formájú aqumanile a XIII. századból, két kehely, az esztergomi katedrális kincseiből (1480 körül) arany filigrán munkával, a bemutatott Corvinák részei, amelyeket eddig csak hírből ismertünk és hírességük megérdemelt. Ezek bizonyára a legszebb művek közé tartoznak Európa e korszakában.

A festmények között is találtam néhány megjegyzendőt, Mányoki Rákóczi-portréját, Barabás Liszt-arcképét, Munkácsy Poros út című képét, ami egyáltalán nem hasonlít az eddig látott Munkácsy-képekhez, hanem inkább Turner festményeihez, Ferenczy Károly: Festőnő, Rippl-Rónai: Geszti kastély, Derkovits: Mi ketten című képeit.

Sajnos, a mai festők olyan műveket mutattak be, amelyek hasonlítanak azokhoz, amilyeneket minden országban csinálnak az absztraktok, minden nemzeti jelleg nélkül. Így van ez az építészettel is, amely mindenhol egyre inkább hasonló. Az embernek az az impressziója, hogy a művészek megnézik a művészeti folyóíratokat és sietnek lekopírozni azt, ami divatos. Ez igazán nagy kár!«

M. A. A.

Megtanulta a szakmát volt hangos szó közötti tizenhat éves koromb hagytam a mestereme megütött. Lehet, hogy kor őt is ütötték. Én m ütöttem meg senkit irigységből, sem indula

— Azt mondják — az idősebb embernek, tekintélye van. Legalább is úgy kellene lenni. Én azt hiszem, mínálunk a tapasztalat a tekintély, az számít, mióta vagyok gép mellett, mihez és mennyit értek. A gépek is együtt öregednek velünk. A fiatalok az új gépeket jobban szeretik, jobban megértik. Más magyarázata ennek nem lehet; az ember kétfajta dologból áll, az egyik a tudás, a másik a tapasztalat. Nálunk itt a műhelyben az ötvenéves néha odamegy a gyerekhez, aki technikumba jár, odamegy megérteni valami számítás csínját. A srácok meg akkor jönnek, ha zörög a gép titkos hibától, mert az öregnek arra füle van.

2

— Én amíg ideje lett volna, nem sokat tanultam, elmúltam már harmincesztendős, mikor letettem a szakmunkásvizsgát. A szakmámról mindent tudok, de nem tudok többet és nem tudok semmi bonyolultabbat, mint ami itt van előttem, így szeretem közelről a gépet is.

— Nem ... beszélgetni kezdünk, csak ugy a falnak támasztott háttal, a közös témánk leginkább a meló, aztán szóba jön olyasmi is amihez mi, idősebbek nem nagyon értünk, vagy nem foglalkozunk vele. Mert hát az az igazság, a fiatalok több dologgal foglalkoznak, mint amiről mi valaha is hallottunk. Nekünk a munka, a család, egy pohár bor, egy futballmeccs nagyjából ez az életünk, ők meg...

— Hát persze — legyint — ők a fiatalok. És ismerik a szabadság meg a jó élet örömét. Többre gondolnak, többre is vágynak, mint amire mi vágyakozhattunk.

3

— Itt dolgoztam a Ganz Villanyban másodéves tanuló korom óta — mondta a fiatalabb. — Itt kaptam szakmunkás bizonyítványt még kölyök fejjel, innen mentem katonának, és ide jöttem vissza megint.

— Az az igazság, hogy amikor két év után beléptem a műhelyajtón és meghallottam

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
NÉPSZABADSÁG
1966 MÁJ

A magyar képzőművészet nagy sikere Párizsban

Amint már korábban hírt adtunk róla, *Tíz évszázad magyar művészete* címmel április 26-án reprezentatív kiállítás nyílt Párizsban, a *Petit Palais* termeiben. A művészetünket a honfoglalástól napjainkig bemutató kiállítást a magyar és a francia kormány védnöksége alatt a magyar Művelődésügyi Minisztérium és a Kulturális Kapcsolatok Intézete, illetve a francia kulturálisügyi minisztérium és Párizs város szépművészeti igazgatósága rendezte a magyar—francia kulturális egyezmény keretében. Az ünnepélyes megnyitón részt vett *André Malraux* kulturálisügyi államminiszter, *Albert Chavanac*, a párizsi városi tanács elnöke, *Raymond Haas-Picard*, Szajna megye prefektusa, *Gaetan Picon*, a kulturálisügyi minisztérium művészeti és irodalmi osztályának vezetője, valamint *Raymond Gastambide*, Franciaország budapesti nagykövete. Magyar részről jelen volt *Aczél György*, a művelődésügyi miniszter első helyettese, *Bognár József*, a Kulturális Kapcsolatok Intézetének elnöke, *Valkó Márton*, hazánk párizsi nagykövete és *Báti László*, a párizsi Magyar Intézet igazgatója.

Műtárgyak a honfoglalástól napjainkig

A tíz hazai gyűjtemény műtárgyaiból rendezett kiállítás páratlanul egységes anyaggal mutatja

Női [illegible]s gyámkő a budai Várból (1400 körül.)

be művészetünk fejlődését. A különösen gazdag *honfoglalás kori* rész: ékszerek, ruhadíszek, lószerszámok és egyéb régészeti lelet mellett hét nagy értékű tarsolylemezt tartalmaz. A *középkort* jól válogatott kőfaragványok, híres magyar faszobrok, a hazai bronzművesség legjobb teljesítményei közé tartozó edények, az úgynevezett *aquamanilék* képviselik. Különösen figyelemreméltó a festészeti anyag, amelyben a többi között *Kolozsvári Tamás* garamszentbenedeki oltárának három tábláját és művészettörténetünk kiemelkedő alkotójának, *MS mesternek* három képét — a Szépművészeti Múzeum és az esztergomi Keresztény Múzeum műtárgyai mellett a lille-i múzeum tulajdonában levő Királyok imádását — is bemutatja.

Reneszánsz művészetünket igen gazdag kódexgyűjtemény, ötvösművészeti remekek — egyebek közt Mátyás király szarvserlege — és a korabeli agyagművesség emlékei reprezentálják. A hazai *barokkművészet* — így *Mányoki Ádám* Rákóczi-portréja — bemutatása után a XIX—XX. századi művészetünket, elsősorban a magyar festészetet szemléltető termek következnek. *Markó Károly, Orlai Petrics Soma* és *Barabás Miklós* alkotásai után a korszakban talán legnagyobb sikert arató *Munkácsy-, Paál László-* és *Szinyei Merse-képek* láthatók, a későbbi korszakot *Rippl-Rónai* és *Ferenczy Károly* alkotásai képviselik. Igen nagy sikere van a XX. századi anyagban *Derkovits, Egry* és *Koszta* műveinek. *Mai művészetünket* elsősorban ugyancsak a festők reprezentálják: *Barcsay Jenő, Bartha László, Domanovszky Endre* és *Szántó Piroska* kompozíciói. A modern rész ezenkívül öt grafikust — *Csohány Kálmánt, Eeledy Gyulát, Kondor Bélát, Gross Arnoldot* és *Raszler Károlyt* —, valamint egy kisebb, a többi között *Medgyessy Ferenc, Ferenczy Béni* és *Borsos Miklós* művét tartalmazó éremgyűjteményt mutat be.

„Az első benyomás a meglepetésé..."

A francia sajtó igen nagy elismeréssel foglalkozott a kiállítással. Az *Humanité* nagy cikkben ismertette az anyagot, a *Lettres Francaises* három teljes oldalt szentelt az eseménynek. *Radocsay Dénesnek*, a középkori és *Aggházy Máriának* a barokk művészetünket ismertető cikke mellett francia szerző, *Georges Boudaille* írását közölte a legújabb magyar művészetről, az utóbbi nyomatékosan kiemelte *Barcsay, Domanovszky, Bartha* és *Szántó Piroska* kvalitásait. A *Le Monde* kritikusa, *André Chastel* — egyébként a Sorbonne professzora — *A magyar művészet felfedezése* című cikkében a Nyugaton eddig kevéssé ismert középkori és reneszánsz magyar alkotások magas színvonalát méltatta. Hosszabb cikkben értékelte a „változatos és elsőrendű művekben gazdag" kiállítást a *Figaro* kritikusa is.

A kiállítás megnyitására — mint előbb említettük — a kiállítás védnökségének tagjaként Párizsba utazott *Raymond Gastambide*, Franciaország budapesti nagykövete. Raymond Gastambide nagykövet a kiállítással kapcsolatban nyilatkozott munkatársunknak.

Benyomásai nem szakmaiak, kritikaiak, hanem összegezni kívánják, hogy a francia látogatót mi ragadja meg leginkább e kiállításon. — Az első benyomás a meglepetésé — mondotta. — A párizsi kiállítások látogatói egy-egy kiállításon bizonyos egységhez szoktak hozzá. Ez az egység természetes is, amikor egy művész vagy egy meghatározott korszak, meghatározott művészi irányzat alkotásait mutatják be. A magyar kiállítás különbözik ettől, hogy egyfelől kielégítse a történelmi, másfelől a művészi érdeklődést. Ezért több, jellegzetesen elhatárolt részre tagozódik. Első részéből, amely arról ad hírt, miként élt, miként próbálta életét a művészetben kifejezni egy európaivá váló harcos nemzet, miként kapcsolódott formáival az európai művészet hagyományaihoz, kiemelkedik Szent Dorottya kecses faszobra. A kiállítás legszebb darabjait a második rész tartalmazza, amely azt mutatja, hogy Mátyás király udvarában milyen hamar meghonosodott a reneszánsz művészete. Nagyon szépek a Corvinák miniatúrái, Mátyás szarv alakú serlege, de hogy nemcsak a közvetlen firenzei reneszánsz hatásra születtek gyönyörű művek, arra a legjobb példa MS mester, különösen „Mária és Erzsébet találkozása" címen ismert képe.

A XIX. és XX. század magyar festészete a nagykövet szerint is arról vall, hogy mily szorossá vált kapcsolata a francia művészettel (Munkácsy, Paál László, Rippl-Rónai József), és minden francia szemét megragadja Szinyei Merse Pál Majálisa. A mai párizsi kiállítások látogatói számára a legismerősebb formavilág Barcsay Jenőé, Bartha Lászlóé, Domanovszky Endréé — állapította meg végül, és hozzátette: — A kiállítás nagyon alkalmas rá, hogy felkeltse Párizsban a magyar kulturális élet iránti érdeklődést, és nyilván sokan kapnak majd tőle kedvet, hogy Magyarországra utazzanak.

Dr. Aradi Nóra egyetemi docens, a kiállítás kormánybiztosa a *Népszabadság* munkatársának elmondta, hogy a kiállítás sajtóbemutatójának sikere a Petit Palais munkatársai szerint is meglepően nagy volt: a szokásos ötven—hatvan újságíró helyett mintegy százhúszan voltak ott, és valamennyi jelentős lap foglalkozott az eseménnyel. A sajtó és a filmhíradó munkatársain kívül már a megnyitón is több ezer érdeklődő jelent meg. André Malraux miniszter — aki egyébként neves író és művészeti szakember is — különösen nagy elismeréssel nyilatkozott a magyar művészet — így jelenkori festészetünk — számára meglepő nagy értékeiről.

— Itthon többen megkérdezték tőlem — folytatta Aradi Nóra —, nem hatott-e szegényesnek gótikus, reneszánsz művészetünk a rendkívül színvonalas francia alkotások közelében. Ilyen kérdés azonban csak a magyar nézőben merülhet fel, a francia közönségnek eszébe sem jutott mércskélni, a magyar és a francia művészet alkotásai között értéksorrendet felállítani. Éppen azt keresték és értékelték az anyagban, ami jellegzetesen kelet-európai, sőt speciálisan magyar, és általában azt hangsúlyozták, hogy ezek az értékes nemzeti jegyek szinte minden korszak alkotásait egységbe foglalják. Egyébként többen hangsúlyozták, hogy a magyar művészetben évszázadokon át érződik a francia alkotásokra is annyira jellemző érzelmi érzékenység és racionalitás.

Derkovits művészetének sikere

— Emiatt volt rendkívüli sikere — hogy csak néhányat említsek — MS mester alkotásainak, vagy Szinyei Merse *Majálisának*. Számomra is meglepő volt az az egyértelmű elismerés és megértés, amelyet Derkovits művei váltottak ki a szakemberekből és a közönségből. Az ő alkotásainak volt a legnagyobb sikere a XX. századi gyűjteményben; festészetének — így például a *Három nemzedéknek* — egyetemességét, festői-emberi teljességét a más politikai álláspontot képviselő orgánumok is elismerték és hangsúlyozták. Jellemző például, hogy a Figaro egyetlen mestert emelt ki a modern anyagból, Derkovitsot.

Befejezésül a kiállítás kormánybiztosa elmondta, hogy az anyag rendezése közben igen jó kapcsolat alakult ki a magyar és a francia szakemberek között, az együttműködésnek nagy része van a sikerben.

Derkovits Gyula: Mi ketten.

Domanovszky Endre Kossuth-díjas művész, akinek öt képe látható a kiállításon, így számolt be tapasztalatairól:

— A magyar nézőnek is rendkívüli élmény ez a kiállítás, hiszen itthon sem láthatunk együtt ilyen egységes gyűjteményt. A francia közönség örvendetes megértéssel és lelkesedéssel honorálja az élményt, a zsúfolt megnyitó és a máig nem csökkenő látogatottság is ezt bizonyítja. Úgy érzem, ez a kiállítás — amelyhez hasonló részletes anyag, és amelyhez hasonló kormányszintű rendezvény tudtommal még nem képviselte kultúránkat külföldön — rendkívüli mértékben megnövelte Párizsban a Magyarország iránti rokonszenvet, a magyar kultúra elismerését.

BERLINI SZÍNHÁZI ESTÉK

Bicska Maxi verset mond

Amikor a Berliner Ensemble Budapesten vendégszerepelt, *Wolf Kaiser* játszotta a *Koldusopera* Bicska Maxiját. Meghökkentő és erőteljes alakítása mindenkit lenyűgözött. Egy nagy színészt ismertünk meg.

Berlinben Menenius Agrippát játszotta azon a vasárnapi Coriolanus-előadáson, amikor rostocki egyetemisták és matrózok voltak a színház vendégei. (Nem közönségszervezés hozta be ezeket a fiatalokat a színházba, hiszen lehetetlenség jegyet szerezni Brechtékhez. Jutalom-előadás volt ez, találkozó a fiatal, vidéki közönséggel, zárt előadásban, s csak a külügyminisztérium segítségével sikerült bejutni.)

Már a kezdőjelenetben kiemelkedett tömör szépségű dikciójával, és mindenkinél magasabb termetével. Rejtett gúny árad belőle. Szinte megmagyarázhatatlan szellemi fölény.

Amikor a római nép közé ereszkedik, tógáját kissé felemelve guggol a földön kuporgók közé, utánozhatatlanul leereszkedő mozdulattal: tele büszkeséggel és gőggel.

Később, a tribunusokkal való jelenetében kijön házából, a tornácon egy szalmafonatú, magas támlájú, kényelmes ülőkosár. Ezt kezdi el húzogatni-tologatni, hogy jobban és előnyösebben érje a nap. Miközben a tribunusokkal tárgyal, s a szavakat szinte csak mellékesen ejti ki, elmélyülten igazgatja karosszékét. Végül, megfelelőnek találva a napsugarak irányát, összefogva lepleit, beletelepszik a fonott székbe, hogy hedonista élvezettel napozzék: jelezve egyszersmind azt is, részéről a beszélgetés véget ért.

Néhány céltudatos és jól megválasztott gesztus: és előttünk áll egy imponáló tekintélyű demagóg figurája.

Másnap *A Kommün napjai* című Brecht-mű stúdióban felvett előadásának filmjét láttam a televízióban. Egy sánta párizsi munkást játszott. Kifogástalan alázattal illeszkedett bele kicsiny szerepével az együttesbe. Egyetlen, mutatványnak beillő mozzanata volt csak, amikor a Mme. Cabet-t játszó Gisella Mayjal táncolni kezdett. Megfogta az asszony karját, jobb kezével egy kis kört írt le: jelezve, hogy táncolni szeretne. Az asszony felállt, rátartian körülnézett, lesimította ruháját, és meghajolt. Kaiser úgyszintén: egy piciny fejbiccentés volt az egész. Átkarolta az asszonyt, és lassan, rázkódva, elkezdett vele finoman és méltóságteljesen táncolni, miközben jobb keze, nyitott tenyérrel, jó szélesen és birtoklóan elterpeszkedett az asszony derekán. Naiv méltóság, szemérmes szeretet, finom bárdolatlanság és öntudat: ebből állt össze Kaiser munkásfigurája.

A harmadik berlini találkozás egészen kivételes volt. Wolf Kaiser önálló estet tartott a Mövében. (Ez a berlini Fészek Klub.)

Megjelenik Kaiser a helyiség végén levő ajtókeretben emelt dobogón, a nyitott zongora előtt. Feje túlmagaslik az ajtófélfán, rákönyököl a lécre, és lazán, mintegy mellékesen, mintha csak önmagának szólna: énekelni kezd egy dalt a *Kommün napjaiból*. Azután leül egy kis asztalhoz, felteszi szemüvegét, és komótosan elkezd Brecht-verseket felolvasni.

Nem a szokásos színészi szavalást kapjuk tőle, sem a hivatásos versmondói produkciót. Talán csak a legnagyobbak tudnak ilyen póztalan egyszerűséggel, mégis mélyen közvetíteni egy költőt. Még a fejezeteket elválasztó számozást is bemondja, nincs szüksége arra, hogy eljátssza önmagát. Kijön a színpadra és ő — ő. Hiszen még azt is jelentősnek érezzük, ahogyan időről időre a szájához emeli a vizespoharat, és olykor két verssor között is iszik egy kortyot.

Nem játssza meg a szavakat, nem fest hangulatot, a komikusat nem színezi tréfás hangsúlyokkal, a tragikusat nem komorítja még sötétebbre, mimikája egyáltalán nem működik, és alig gesztikulál. Takarékos gesztusai sem színészi mozdulatok, hanem egy tanár kézmozdulatai a katedráról. Mintha egy Brecht-szakos professzor tartana előadást a költőről, nem a drámaköltőről, hanem a lírikusról, a dalok és balladák szerzőjéről, a formaművész osztályharcos poétáról.

Kaiser értelmez. De nem kioktatóan. S nem is azzal tündököl, hogy mennyire izgalmasan és egyénien tudja ő Brecht költeményeit értelmezni, mennyire újszerű a felfogása. Csak elmondja-felolvassa a verseket, és azok életre kelnek a közönség között, mert bár előbb Kaisert egy Brecht-professzorhoz hasonlítottuk, de elfelejtettük hozzátenni, hogy olyan professzorhoz hasonlít, aki értelmes és képzett hallgatóknak ad elő.

A hangja zengő és tömör. Egy baritonista hangja. De cseppet sem él vissza vele. Nagyszerűen kidolgozott orgánuma van, és ez a hang mindent betöltően szól, és messze visz, mint egy hangtölcsér. És mégsem él vissza ezzel a zengő hanggal egyetlen pillanatra sem, csupán eszköz számára: arra szolgál, hogy mindenhol jól értsék, amit mond, és hogy értelmesen tudja tolmácsolni a költőt, akit mond.

Harminc perc is eltelik, amikor egyszer csak énekelni kezd. Azt mondja: Brecht azért írta meg a *Koldusoperát*, hogy leleplezze a giccset. És belekezd a Moritatba, ami harminc éve és ma is sláger, a Bicska Maxi dalába. Továbbra is a székén ül, kicsit rákönyököl az asztalra, most leveszi szemüvegét, szemét ájtatosan felfüggeszti az égre, és a szám végéig le sem veszi onnan — estjének az első színészi gesztusa —, és énekli a dalt, gyilkosságról, tűzvészről, rablásról és nemi erőszakról, olyan bájmosollyal az arcán, mintha rózsaszálról, fellegek úszásáról és tavaszi szerelemről énekelne. A dal néhány strófájába belesűríti mindazt, amit jó néhány *Koldusopera-rendezésnek* nem sikerült, az előadás három órájában sem, felmutatja a polgári élet kegyetlenségét fedő rózsaszín máz kettősségét.

Leírhatatlan a siker. És máris olvas, mintha mi sem történt volna, egy másik verset, és szájához emeli a vizespoharat.

Azután még elénekli a *Koldusopera* ágyúdalát is, de szemüveggel az orrán, bele-belenézve a papirosba, nehogy színészi produkciónak tekintsük. (Ezt az elidegenítő effektust már Obrazcov is megfigyelte Saljapinnál, amikor az románcokat énekelt.) Nem akar a verssel vagy a dallal azonosulni, tehát jelzi, hogy nem ő mondja és érzi azokat a gondolatokat és érzelmeket, hanem csak közvetítésükre vállalkozott. Versmondásánál, és éneklésénél nem színészi azonosulásnak vagyunk tanúi, hanem emberi azonosulásnak. Nem egy hangulatot ragad meg Brecht egyik vagy másik versében, s nem azt teszi magáévá, hanem az egész brechti költészetet, annak emberi, politikai, világnézeti lényegét érezzük sajátjának. Így, amikor befejezi az Ágyú-songot, hozzáteszi, hogy Brecht 1946-ban kiegészítő strófákat írt a dalhoz, és elénekli rögtön azt a három szakaszt, amely a második világháború tanulságait önti a Kipling-ballada átköltött formájába. S ebben is emberi-politikai gesztus van, a gondolat a fontos és nem a színészi produkció.

Egy óra tíz percen át mondott verseket és énekelt. Sem a hangján, sem a vonásain nem érződik mégsem, hogy kifáradt volna.

Hirtelen, befejezve egy verset, kimegy a színpadról. Taps csattan. De nem jön vissza újra. Vége az estnek.

Molnár G. Péter

RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS:

SZFÉRÁK ZEN

Föl, föl, ti rabjai a földnek; első elemista korom óta tudom ezt a dalt. A tanévet 1918 szeptemberében úgy kezdtük, hogy Őfelsége, IV. Károly legifjabb tanköteles alattvalói voltunk; a félévi bizonyítványt megkaptuk 1919 januárjában a Magyar Népköztársaság, az év végit júniusban a Tanácsköztársaság első elemistáiként. Nem is volt a világon több ilyen első elemi. Csillag tanító bácsitól előbb a Himnuszt, aztán novemberben a Kossuth-nótát, márciusban az Internacionálét tanultuk meg; énekeltük is ezt minden reggel, avval kezdődött a tanítás, egészen a vakációig. Attól fogva egészen 1945-ig csak olyankor hallhattam legálisan, ha Párizsban voltam; a dalnak, a gyermekkor varázsán kívül, így még külön, tilos varázsa is lett — s megvolt a része, nem túlozok, magának Párizsnak varázsában is. Pesti romok közt — s micsoda évek után! —, mikor először gyújtott rá előttem dallamára szabadon egy tépett csoport: azt hittem, hallucinálok, gyermek vagyok, kezdődik újra az életem, s azt is, hogy megint Párizsban, sőt kommünben vagyok — párizsiban-e? pestiben? —, hogy Párizst áthelyeztük, hogy Pesten érkeztem Párizsba vissza. Ezt sem érzi többé semmiféle generáció.

Hasonlót, de gyászosabbat — mert ő is romok közt, de olyanok közt, melyekből nem kelt ki kommün, melyek eltemették — Párizs második kerületének kommüntagja, Eugène Pottier érezhetett, mikor egy régi májusban elbújdosott, hogy ihletéből aztán júniusban csakazértis fölzúgjon a vers. *A költő születésének százötvenedik esztendejében vagyunk — és benne már, kilencvenötödször benne a májusban, amelyben a párizsi kommün elbukott. De amely tűzkeresztsége volt a gondolatnak, melynek e bolygón himnusza az ő — ez idén már bolygóközi űrből hallatszó — dala.*

Százötven év! Vagy kilencvenöt! Hát az is valami?

Még az első iskolás fiúk közül való vagyok, akik énekelték. Polcomon apám újságjai, 1905-ös *Népszava*, abból az évből, melynek novemberében, 27-én először énekelték magyar munkások is. A népfront-időkben, a párizsi Salle Wagram előtt, mikor majd szétvetette a teret dallama, idős munkással nem is eggyel beszéltem, aki ott volt, ahol bevitték a dalt a II. Internacionáléba a guesdista delegátusok, az 1889-es kongresszuson — sőt ott volt már egy évvel korábban Lille-ben, tagjaként a munkáskórusnak, mely ott énekelte először a világon 1888. július 23-án. Igaz, hogy Pottier, az ipari rajzoló, akkor már egy éve, hogy nem élt: soha nem hallotta a zenét, melyet strófáira holta után szerzett Degeyter, az ács. De Komor Imre elvtárstól csak épp tegnap hallottam, hogy az ő moszkvai szerkesztőségébe a harmincas évek legelején még fellátogatott az öreg Pierre Degeyter, mert az *Internacionálé* zeneköltője ott töltötte, Moszkvában utolsó éveit, a Veteránok Háza vendégeként; nyolcvannégy éves volt, amikor 1932-ben meghalt. Tegnap beszéltem tehát valakivel, aki még kezet is szorított az áccsal, *kinek zenéje szférák zenéje lett:* a minap szivárgott le csillagvilágok közül.

Mi hát az a pár év? A világot az ember, hiába, csak a maga kis életének krajcáros zsebtükrében nézegeti. Gimnazista voltam már, amikor huszonkettőben Bresz-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1965 III. 8
PESTMEGYEI HÍRLAP
Mányoki Ádám

Híres emberek a szobi járásban

1021

Márványtábla, szobor — Jeltelen sír a bernecebaráti temetőben

Nagy tudósok, művészek, írók, híres sportemberek közül ki született vagy ki élt hosszabb-rövidebb ideig a szobi járás területén? Ez a kérdés is foglalkoztatja a Szobi Járási Tanács vezetőit. Egyelőre még csak felmerült ötlet, de meglehet, hogy rövidesen megvalósul: valamilyen formában gondoskodnak szülőhelyükön vagy ott, ahol alkotó munkájukat folytatva életüket leélték, emlékük fenntartásáról. Sőt azokéról is, akik noha csupán nyaranta, de rendszeresen felkeresték a Börzsöny kies vidékét. Ha azonban nagyjaink közül emléket állítanának mindazoknak, akik egy-egy nyarat vagy esetenként néhány napot töltöttek el ezen a környéken, egy márványbánya több évi termése sem lenne elegendő az emléktáblákra.

Jókai Mór például szívesen felkereste — többször is — Nagymarost, ma már azonban azt sem tudja senki, hogy ilyenkor hol lakott. Ugyanígy kétségtelenül megállapítható, hogy sok író és költő, meg festő és szobrász már a múlt század folyamán is gyakorta ellátogatott az Ipoly-menti községekbe. Nevük felsorolása vaskos kötetben sem férne el talán, de a járási tanács nem is az ilyen alkalmi vendégek megemlékezésére gondol. Elsősorban

a járás területén született

hírességeknek kíván emléket állítani.

A járás székhelyén, Szobon 1796-ban látta meg a napvilágot a múlt század híres és érdemes tudósa, Érdi (Luchenbacher) János régész és muzeológus. Szerkesztője volt több esztendőn keresztül még a szabadságharc előtt a Tudományos Akadémia Tudománytár címen megjelent egykori hivatalos kiadványának. Számos régészeti kutatása közül az általa vezetett érdi ásatások voltak a legeredményesebbek. Szülőháza még áll, de jeltelen.

Mányoki Ádám, a két évszázada elhunyt nagy festőművész szokolyai szülőházát viszont Kisfaludi-Stróbl Zsigmond bronzreliefje díszíti vagy harminc éve. De II. Rákóczi Ferenc festője még csecsemőkorában elkerült Szokolyáról, családja Perőcsénybe költözött. Ott nőtt fel és onnan indult a XVII. század utolsó éveiben Mányoki ragyogó művészi pályájára. Perőcsényben azonban mostanáig látható emléket nem emeltek neki.

Érdekes, hogy Léváról

két tudós

is származott Nagymarosra. Horváth A. János, a polgári iskola történelemtanára 1920-ban került a községbe és haláláig, 1945-ig nagyrészt saját költségén végzett ásatások értékes leleteivel gazdagította a Nemzeti Múzeum régiséggyűjteményét, írásaival pedig a régészeti tudományos irodalmat. Nevéhez fűződnek a szobi őskőkorszaki lakóhelyek feltárásának első eredményei és részt vett a visegrádi régészeti feltárások munkálataiban is. Emlékének látható jele hiányzik a nagymarosi iskola falaról, ahol negyedszázadon át nevelte a gyermekeket.

A másik lévai származású tudós, a hét éve elhunyt Kittenberger Kálmán. Régebben megjelent és azóta csak nemrég is, újból kiadott könyvelt több nemzedék olvassa és forgatja nagy élvezettel. Afrikai gyűjtőmunkájának eredményei múzeumainkban láthatók. Róla a község utcát nevezett el, de most azt tervezik, hogy szobrot is emelnek neki.

Fraknói Vilmos, a nagy történész hosszabb időn át élt Zebegényben. Megérdemelne egy emléktáblát a ház falán, ahol lakott. Csathó Kálmán, a tavaly elhunyt író, a Nemzeti Színház egykori főrendezője a két világháború között állandóan tartott lakást Nagymaroson. Ma a Műegyetem tulajdona az a Duna-parti ház, ahol leghosszabb ideig lakott.

Neves festőink közül a század elején Pálya Celesztin élt éveken át Nagymaroson a róla elnevezett utcában levő házban. Ugyanebben a községben volt a huszas években festőiskolája Vaszary Jánosnak. Még a házat is ismerik, ahol tanított. Szőnyi István viszont Zebegényben élt, és halt meg néhány éve. Özvegye még most is abban a házban lakik, amelynek műtermében férje dolgozott. A nagy festő mellszobrát rövidesen felállítják a községben.

Szájhagyomány

szól róla, hogy Fadrusz János szobrászművész szintén tartott egy időn át műtermet Nagymaroson és idős emberek állítása szerint halála után özvegye még sokáig ott lakott.

Ugyancsak Nagymaroson élt Keresztessy József, ami a Bach-korszak után, a múlt század derekán egyik megindítója volt a magyar sportéletnek és megteremtője az azóta annyi diadalt aratott magyar vívósportnak. Háza ép, de jeltelen.

Semmi sem őrzi emlékét lakóhelyén Szokoly Alajosnak sem, aki 1896-ban Athénban az első újkori olimpián százméteres síkfutásban harmadik helyezett lett, s aki valaha jelentős szerepet vitt a magyar sportéletben. Egykori tágas kúriája Bernecebarátiban meglehetősen elhanyagolt. Ma a Hunyadi Tsz tulajdona. Kicsiny márványtáblát az első olimpiai magyar bajnok is megérdemelne. Még inkább azt, hogy besüppedt sírját a bernecebaráti temetőben a magyar sportolók rendbehozassák.

Sz. E.

Gyűjtés, válogatás, feldolgozás

— Hány vállalat, átvevőhely gyűjti és osztályozza az országban a hasznos hulladékot?

— Tíz MÉH-vállalat összesen 346 teleppel, illetve átvevőhellyel működik, ezenkívül a Textilhulladék- és Fonalosztályozó Vállalat 11 telephellyel, illetve üzemmel, a Műszaki Anyag- és Gépkereskedelmi Vállalat 11 telephellyel, és a Göngyöleg Felújító Vállalat nyolc üzemmel. E három vállalat jelentős feladatot lát el a hulladék válogatásában és ipari felhasználásának előkészítésében. A Textilhulladék- és Fonalosztályozó Vállalat évente mintegy 24 ezer tonna új kilencszeres súlyának [illegible] meg. Csupán 1964-ben 15 tonna vashulladékot gyű[illegible]tek, amelyből háromezer rab D. 4. K. típusú trak[illegible] vagy 750 darab 557-es típ[illegible] távolsági autóbusz készül[illegible]ne. A begyűjtött 3700 to[illegible] papírból csaknem 46 m[illegible] ív csomagolópapírt, vagy [illegible] több mint egymillió tonna cellulózt állíthatnának elő. Az 1955 tonna rongyból, amelyet az elmúlt évben gyűjtöttek az úttörők és kisdobosok, mintegy 4310 kétszoba összkomfortos családi ház szigeteléséhez szükséges kátránypapírt gyárthatna az ipar. A népgazdasági megtakarításon túlmenően az ifjúság nevelésére is kihat a hulladékgyűjtési mozgalom, mert anyagtakarékosságra, a fizikai munka megbecsülésére, a kö[illegible] de nagy mennyiségű áru szállításáról kell gondoskodnunk. Komoly problémánk azonban, hogy kevés a szállítóeszköz, meglevő átvevőhelyeink pedig korszerűtlenek és befogadóképességük sem áll arányban a gyűjtött hulladékok mennyiségével. A harmadik ötéves tervben ránk váró és jelentősen megnövekedett feladatokat csak úgy láthatjuk el maradéktalanul, ha kellő számú és méretű átvevőhely és a szükséges szállítási eszköz rendelkezésünkre áll.

Varga Aranka

Vallomás

fabrikálna valamit, foglalkozna valamivel, de nem. Először arra gondoltam, hogy beszélgetni akar, beszélgettünk is, de később kifogytunk a szóból. Unatkoztunk. Ő megúnta az én üzletbeli történeteimet én meg azt, hogy a műhelyvezető, hogyan szúr ki velük. Unatkoztunk, ásitoztunk és minden este nyolckor lefeküdtünk. Azt mondta, aki korán kel, annak pihennie kell.

[illegible]lottam neki, hogy tabe technikumba. A [illegible]m — megváltoztatja [illegible]é teszi. Engem min[illegible]n a világon. Hozzám [illegible] is, manekenek is, mesélnek. Én utazni [illegible], világot látni, össze[illegible]olni a pénz, takarék[illegible]gyne lett volna pén[illegible]va nem jártunk. Az[illegible]rettem a pénzt. Most [illegible] nem szeretni. Rájött[illegible]n, ha más nincs.

[illegible]a technikumba. Nem [illegible], csak az a bizonyos, [illegible]úlva kimaradt. És az [illegible]nnyi könyörgés, rábe[illegible]lj, van időd, nyugal[illegible], tiszta ruhád. De [illegible]— lökte félre a köny[illegible]ök én így is...

[illegible] még mindig nagyon [illegible]én most is szeretem, [illegible]ott közöttünk valami. [illegible]oztunk. Unalmunk[illegible]s azért is, hogy miért [illegible]t mondta: nagyravá[illegible]ök minden mást is [illegible] pedig visszavágtam, [illegible]t. Lehet, hogy túlzás [illegible] elhatároztam, hogy [illegible] az életnek. Tudtam, [illegible]yű. A férjem nagyon [illegible] megmondtam neki: [illegible]ntha azonnal ki kel[illegible]őket. Aztán ordított. [illegible]tott, hogy van vala[illegible] az üzletbe, botrányt rendezett. Inni kezdett. Tudja, milyen borzasztó ez? De akkor én már úgy voltam mint aki elindul egy úton és nem képes visszafordulni. Ezt az ismerőseim, a rokonaim, az anyám nem hiszi el. Az anyám azt mondja, jódolgomban nem tudom, mit csinálok. Hogy ő boldog lett volna annak idején egy ilyen férjjel. Hogy örüljek, ha otthon ül, ha nem kívánkozik el, és szégyelljem magam. Ezért most haza se járok, nem bírom hallgatni a zsörtölődést. Sehova se járok. Dolgozom, aztán ülök az üres szobában. Most mehetnék, de nem megyek. Nagyon hiányzik a férjem. Megszoktam. Néha sírni kezdek és arra gondolok, bárcsak itt volna velem, ha tétlenül is. Hogy akart-e visszajönni? Hogyne, sokszor. Már nem iszik. Ha találkozunk, barátságosan beszél velem és a tekintetéből látom, hogy csak egy szó kellene. De képtelen vagyok kimondani. Félek. Képzelje, most színházba is jár, moziba is — az anyja mesélte, mert odaköltözött válás után. És azt mondja az anyja, hogy füzeteket és könyveket szedett elő, hogy ősszel megint megpróbálja a technikumot. De most már én nem tudok hinni ebben. Úgy érzem, az egész csak egy márciusi hó. Elolvad. Csak azért csinálja, hogy megmutassa a világnak — ok nélkül hagytam ott. Ha újra kezdenénk, vége lenne a szorgalmának.

Rossz így. Rossz, hogy nem hisznek nekem. Hogy nem értenek. Suttogják, hogy valami régi udvarlóm miatt történt az egész — milyen butaság —, hogy egy kibírhatatlan hárpia vagyok, aki pokollá tette az életét annak a szegény embernek. Nem magyarázkodom. Magának is csak azért mesélek, mert úgyis mindjárt kimegy az üzletből és elfelejti. És mert jó beszélni egy kicsit. A délutánok és estók nehezek. A kezem már néha ott van a telefonon, hogy felhívom, hogy visszahívom. De még mindig elveszem a kagylóról. Arra gondolok, egyszer még hálás leszek magamnak ezért a második mozdulatért.

B. I.

Mányoki Ádám
festőművész

Mányoki Ádámnak, a Rákóczi-korabeli nagy magyar festőnek fiatalkori önarcképe, amely most csere útján Bajorországból hazakerült és a Szépművészeti Muzeumban van kiállítva.

Pesti Hirlap
1935. VI.

M. 934. VIII. 26.

Mányoky

MŰVÉSZET

* **Uj Mányoky-kép a Szépmüvészeti Muzeumban.** A Szépmüvészeti Muzeum legutóbb megszerezte *Mányoky* Ádámnak III. Ágost lengyel királyt és szász fejedelmet ábrázoló festményét. A képen, amely egyike a mester legjobb müveinek Mányoky a királyt fehér parókában festette meg, mellét páncél fedi, erre hermelinnel bélelt, sötétkék mente borul. Ez már a hatodik Mányoky-kép, amely az utóbbi években a Szépmüvészeti Muzeumba került, ahol azelőtt csak egyetlen arckép képviselte Mányokyt. Az érdekes uj képet a muzeum vezetősége egyelőre a muzeum uj szerzeményeinek kiállitásán tette közszemlére.

* **Kiosztották az Uj Szalon aranymárkás dijait.** Az *Uj Szalon* Szent István-heti kiállitásának zsürije ülést tartott az Uj Szalonban, melyen az aranymárkás arany kitüntetést *Hellebrandth* Berta „Fehér csendélet"-e,

M-934 VIII/26

Mányoki Ádám

N.U.1936.XII.
Ujság,1936.XI

NEMZETI UJSÁG 936. XII. 22

Szinház, művészet

A LENGYEL KIÁLLITÁS A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUMBAN

A lengyel-magyar kulturális kapcsolatok kimélyitését célozza a Szépművészeti Muzeum lengyel kiállitása. *Csánky* Dénes főigazgató krakói utja alkalmával megbeszélést folytatott az ottani Nemzeti Muzeum vezetőségével, hogy a két muzeum anyagából rendezzenek kiállitást. A muzeumok értékeinek kölcsönös bemutatása a művészettörténeti érdekessége mellett, lehetővé teszi, hogy a művészet iránt érdeklődők és a nagyközönség alaposabban megismerhesse a két baráti nép kulturális értékeit. Csánky főigazgató meghivására a krakói Nemzeti Muzeum gazdag rajzgyüjteményéből elküldötte Matejkonak, a mult század legnagyobb lengyel festőjének számos rajzát, freskóterveit, tanulmányait és portré vázlatait. A rajzok érdekes betekintést engednek egy zseniális művész műhelytitkaiba, rávilágitanak munkamódjára, feltárják az alkotásnak azokat a pillanatait, amikor egy-egy nagyméretü kompoziciójának első ötlete felmerült a lelkében és ezt a gyorsan muló ötletet pár vonással papiron megrögzitette. Matejko alkotó fantáziája megkapó fölénnyel lobban fel a kis vázlatokon, melyek közül érdeklődésre tarthat számot Radziwill Braba halálához készült első rajza, a lwowi müegyetem freskójának kis kidolgozott képe, mely Szüz Máriát ábrázolja és azok az angyalfejek, amelyeket a krakói Miasszonyunk temploma számára készitett.

Rajzai között talán a legérdekesebbek azok a tanulmányok, amelyek a lengyel történelem kiemelkedő alakjainak képei készültek. Nemcsak mint viselettörténeti leletek értékesek, hanem mint hü portrék is érdekkel birnak. Ezekben a rajzokban Matejko több mint festő, itt már mint történeti kutató lép elénk. A lengyel történelem nagy alakjainak élethü portréit a régi pecsétekben kutatta. Henrik krakói és szilézíai herceg portréját 1238-ból származó pecsétjéről, Janislaw yniznói érsek arcképét 1327-ből való pecsétjéről akarta rekonstruálni.

Matejko rajzai, ha sok tekintetben nem is érik el Székely Bertalan és Lotz vagy Benczur rajzainak értékét, hatásosan egészitik ki a nagy mesterről tudott ismereteinket.

Matejko rajzait a Szépművészeti Muzeum lengyel és lengyel vonatkozásu anyaga egésziti ki. Első helyen kell megemlitenünk Matejko közismert Várnai csata cimü festményét és Grottger Arturnak Polonia sorozatát.

Grottger krétarajzai az 1861—63-as lengyel felkelésnek jeleneteit örökitik meg, nagy rajztudással és a kor izlésének megfelelően érzelmi hatásokat érintő pátosszal. Érdekes megjegyezni, hogy nem egy müve Zichy Mihálynak rajzait juttatják az eszünkbe, akinek hirneve Oroszországtól Párisig hangzott és a közbeeső Lengyelországban visszhangra talált. Eredeti és figyelemreméltó grafikus Plonski Michal, akitől két kis remekművet mutat be a kiállitás.

A magyar művészek közül Mányoki Ádámtól III. Ágost lengyel király portréját és ugyancsak tőle származó bájos Swihowska báróné arcképét, valamint Barabás Miklóstól Bemnek finoman rajzolt képét láthatjuk a kiállitáson.

Külön teremben lettek kiállitva azok a régi lengyel és magyar XV. és XVI. századi táblaképek, amelyek a Szépművészeti Muzeum szervezés alatt álló uj osztályának, a Régi Magyar Képtárnak anyagából valók. A lengyel, illetőleg nem bizonyitottan lengyel vagy magyar mesterek müvein kivül bemutatásra kerültek azok a magyar képek is, melyeknek mesterei részt vettek a XV. századi lengyel festészet formanyelvének kialakitásában, igy elsősorban a komoly művészi értéket képviselő R. N. monogramista, magyar mesternek, a sikeres restaurálás után ragyogó szép oltárszárnyait.

A régi táblakép fesztészetünk lengyel vonatkozásaira ezuttal is érdekesen mutat rá Csánky Dénes főigazgató, akinek különben nemcsak a kiállitás létrejöttét köszönhetjük, hanem az izlésrendezés egy részét is, melynek sikerében gróf Mycielski Kasimir lengyel követségi ügyvivő osztozik.

ZETI

Kedden tesz jel
miniszteri taná
nyag-kongres

Olaszország óriási erőfeszitéseket
gy nyersanyagszükségletét saját
dezze és ne legyen kénytelen ki
l vásárolni. Ennek a nagysz
mzeti törekvésnek a jegyében r
k meg *Forliban*, közel Mussolini
lyéhez, a nemzeti textilanya
esszust, amellyel kapcsolatban nagy-
abásu kiállitás nyilott meg. A kiálli-
snak az volt a célja, hogy bemutassa
indazokat az eredményeket, amelyeket
külföldről származó nyersanyagok
tlása terén elértek. Magyarország ré-
éről a kongresszus és a kiállitás iránt
gy érdeklődés mutatkozott, mert hi-
en napirenden lévő probléma nálunk is
külföldről származó textilanyagoknak
pótlása.

Bornemisza Géza iparügyi miniszter
egbizásából *Speidl* Bódog miniszteri
nácsos és *Mrnyák* József müszaki fő-
nácsos utaztak ki a forlii kiállitásra. A
küldött két szakértő hétfőn érkezett
ssza és ugy tudjuk, *a keddi nap folya-
án referálnak tapasztalataikról.*

A kiállitáson bemutatták a már ismert
occo és müselyem anyagon kivül a
ügyapjut: *caseingyapjut, lanitált,*
nelynek a nyersanyaga a tej. A *fiocco,*
int ismeretes, a pamut pótlására való s
en a kiállitáson még más müanyagokat
mutattak be, amelyek a külföldi szár-
azásu pamutot pótolni tudják. *A ken-*

anyagokkal pótolni tudja. A jövőben
változatlanul folytatják a megkezdett
munkát, hogy a textilnyersanyag beszer-
zésénél tökéletesen függetlenitsék magu-
kat a külföldtől. A nagy cél érdekében
rendezték meg a forlii nemzeti textil-
anyag-kongresszust.

Magyarországon napirenden levő pro-
bléma a *fiocco és müselyemgyár* létesi-
tése. Mind a két terv végrehajtása egy-
előre megakadt, de *Magyarország* is a
külföldi konvertibilis devizával fizetett
nyersanyagok pótlására törekszik, amire
utalt az a rendelet, amely a fiocco köte-
lező keverését irta elő. Az olaszorszá-
tapasztalatokat *Magyarországon* is érté-
kesiteni akarják s ugy tudjuk, hogy az
iparügyi miniszteriumban különösebb
jelentőséget tulajdonitanak a caseín-
gyapjunak, amelynek a nyersanyaga a
tej.

Speidl Bódog, Magyarország egyik ki-
küldöttje, mint miniszteri osztálytaná-
csos utazott ki s mint miniszteri taná-
csos érkezett vissza. Kinevezése vasárnap
jelent meg.

Mányoky Ádám mestere.

Pesti Hirlap 1928. szept. 2.

A magyar művészet multjának sok ezer rejtélye között kimagasló helyet biztositott magának egy magyar művész, aki távol hazájától, német földön nevelődött, lengyel földön dolgozott, haza is jött több izben, de itthon ragadni nem tudott, hiszen a Rákóczi-felkelés utáni néma csönd idején kit érdekelt a művészet?

Mányoky Ádám művészetét magát ujabb rejtélyek környezik. Német földön fejlődik művészete, de nincsen benne semmi germán elem. Ő maga mesterének Largillierre-t mondotta, — Largillierre igy irta a nevét! — noha Mányoky sohasem látta mesterét, csak a műveit, melyek szeme elé kerültek. Hol? Egy vidéki kastélyban. Csakhogy ez a kastély tele volt kincsekkel: Salzdahlen közvetlen közelében volt Zell-nek, hol Mányoky nevelőapja, Docifer auditorgenerális lakott, aki Komáromban szedte fel a magyar fiut és magához vette, tanittatta, sőt művésszé is kiképeztette. A salzdahleni kastély ura, — mint a kis német hercegek egyáltalán, — XIV. Lajos udvarának fényétől elkápráztatva, a francia művészet hódolója volt. Egész sor francia mesterművet őrzött kastélyában, többek között nehány Largillierre-arcképet is, s mikor a fiatal festőnövendék bejutott a kastélyba, elkápráztatta őt is a francia mester szineinek tündérvilága.

Tőle tanulta meg szinben látni a világot. Bizonyára lemásolta és igy igyekezett festői eljárásának titkaiba hatolni. Mányoky első életirója, a mester elbeszélése alapján, a drezdai mütörténetiró, Christian Ludwig von Hagedorn (1712—1780). Largillierret jelöli meg Mányoky első ideáljának, akinek izlésében festette korai képeit.

De nemcsak korai képeit. Most van Párizsban egy nagyszabásu Largillierre-kiállitás, melyet Párizs városa rendezett a városi muzeumban, ahol közel négyszáz képét gyüjtötték egybe. A kiállitáson számos olyan kép van, a francia mester különböző idejéből, melyek mind Mányokyra való hatását igazolják. Hogy lehetséges ez?

Mányoky hagyatékának jegyzéke felvilágositással szolgál. Mányoky ugyanis nagy szenvedéllyel gyüjtötte a francia arcképfestők müveiről készült metszeteket és ez a gyüjteménye fel van sorolva a hagyatékáról szóló jegyzékben. E metszetek alapján állandó kontaktusban maradt a francia művészeti irányokkal. Az izlés változatait figyelemmel kisérhette. Ebben jelentékenyen eltért Kupeczkytől, akire a korabeli olasz és rembrandtutánzók hatottak inkább.

A párizsi Largillierre-kiállitás egy nagy koloristát mutat be. Largillierre, a kimondottan párizsi festő, fiatal korát Flandriában töltötte, Antwerpenben, ahol egy Rubens-utánzó, Goubaud tanitványa lett, onnét Londonba ment Peter Lely műhelyébe, ahol a Van Dick-hagyományokkal ismerkedett meg. Huszonhat éves korában jött Párizsba vissza, szülővárosába, teljesen németalföldi festői kulturával, ami az ott uralkodó olasz izléssel szöges ellentétet alkotott.

Párizsban ekkor — már az akadémikusok körében is — nagy harc folyt a raiz és szin nivei között. XIV. Lajos művésze, Le Brun, a versaillesi palota nagy dekoratora, a gobelingyár vezetője, a rajz hive és pápája volt. A király és klikkje hivévé szegődött. Ellenfele Mignard, aki Olaszországból jött haza, szakitott az olasz hagyományokkal és Rubenshez, a szin kultuszához csatlakozott, főleg arcképeiben, ugyhogy mikor a fiatal Largillierre Párizsba jött, a nagy intrikák kellős közepében találta magát.

Letelepedett a városháza környékén és mihamar keresett arcképfestő lett. Mint megalkuvó, mindenkihez szeretetreméltó, simulékony ember, hamar feltalálta magát a művészi harcok között, s elsőben is megfestette Le Brun arcképét, amivel bejutott az Akadémiába, ahol tanár lett, de megfestette Mignardot, sőt hires konkurrensével, Rignaud-val is megegyezett. Átengedte neki az udvari embereket, ő maga a gazdag polgárság köréből szedte megrendelőit. Azonkivül hivatalos megbizásokat is kapott. A városház urai, az esküdtszék tagjai nagy csoportképekben örökittették meg vele magukat. E képek legnagyobb részét a francia forradalom sanskülottjai összevagdalták. Csak töredékek maradtak ránk és nehány kompoziciójának vázlatai. Ezek most ott láthatók a Petit Palais kiállitásán. A holland csoportarcképekre emlékeztető e képek, Franz Hals kompozicióival bizonyos rokonságot tartanak. De a különbség azért nagy. Largillierre könnyedsége és felépitési módjának világossága és mozgalmassága előfutárai Watteau szinjátékainak.

Eközben nagy anyagi csapás éri. Szomszédja, Law bankár, rábeszéli nagy pénzügyi spekulációkban való részvételre, amibe belebukik. Ugy járt Rigaud is. Hatvannégy éves korában szinte koldusbotra jut. De szorgalmasan dolgozik és ujra felvergődik, ugyhogy mikor 1742-ben, 86 éves korában meghal, ujra nagy vagyon ura.

Ennyi idő alatt nem csoda, hogy műveinek száma szinte megszámlálhatatlan, hiszen mindenki, aki ez idő alatt számottevő egyéniség volt, Voltairetől kezdve kora hires művészei, szinésznői, a vezető politikusok, hivatalnokok, udvari emberek, mindmind modellt állottak neki, nem egyszer érdekes pózokban, mint Rigaud, kit Keresztelő Szent Jánosnak festett meg. Főleg gyermekarcképei hiresek, amikor az apróságokat Erosnak, Herkulesnek, Apollónak öltöztetve festette.

A kiállitáson nagy feltünést keltett egy szinésznő arcképe Duclos kisasszonyé, akit Ariane szerepében festett. Duclos kisasszony hetvenéves koráig megőrizte frisseségét, s — imádóit. Egyáltalán szerette a mitologiai vonatkozásokat, szerette szerepbe állitani főleg női megrendelőit, ami bizonysága a női lélek mély ismerésének. A Van Dyck-pózokkal mihamar felhagyott, kereste az életigazságot, látunk női arcképeket, melyeken finom mosollyal ajka körül, kezében virágot tart az alak máskor a mezőn áll és az épen szedett virágcsokrot tartja kezében.

Férfiarcképei tiszta karakterjellemzések. Mig kora női arcképeiért lelkesedett, ez a kiállitás férfiarcképeinek méltóságát, lélekbelátását revelálta. Mindent felülmul azonban a Louvre remeke: önarcképe családja, felesége és lánya társaságában. Ami szeretet és gyöngédség volt benne, mindent beletette szineibe, a husszin gyöngyházszerü vibrálásába, a felesége vörös szatinruhájának és lánya arannyal átszőtt szürke ruhájának gyöngéd tónusaiba. A kimondott szineket megtörve szerette. Ujra Watteau közeledését érezzük. Ha a háttér viharos felhőkkel teli, a szinek értékkülönbözeteit annál jobban analizálja. A vörös és kék uralkodó szinei. De szürke hátterekkel hogy tudja megtörni őket! A vörösben óriási skálája van, a szinösszeállitásban ragyogtatja képzeletét. A Louvre emlitett remekművében ő maga is, lánya is szürkében, de e két szürkében mennyi gazdag ellentét, átmenet, affinitás és kontraszt, — a meleg sötétszürkéket hidegárnyalatu fehérekkel hogy tudja változatossá tenni, — ha a ruhára ultramarin átvetőt fest, a ruha maga ragyogó krémessárga, de körülveszi őket cinóber, karmin, sárga, lila, fehér szinekkel és rikitó hatás helyett harmóniát teremt.

Tudja, hogy mit csinál. Tanitványa, Oudry, halála után előadást tartott tanitásáról. A valőrök, a reflexek és az atmoszféra hatásáról hallunk. Oudry elbeszéli, mennyire megfigyelte mestere, mint élnek a tárgyak a levegőben, en plen air, a különböző megvilágitásban. Az impresszionista művészet titkaihoz férkőzött közel a nagy szinlátó művész. Mányoki ihletője.

Dr. Lázár Béla.

ban vagy inszurrekciósban, — e helyett mit látunk? *Tipusok helyett stílus és kornélküli afféle „általános" diszmagyart*, melyet a tisztelt szabó urak jó része ugy találomra habarit össze az összes tipusokból s tucatszám gyárt mennél rikitóbb (modern anilin!) operettszinekben! Hát ez szörnyüség, ez komédia, mely karikaturává torzitja szépséges magyar pompánkat! Ha már a t. rendelők szinvakok és nincs érzékük a dolog iránt, én a t. szabó urakat kérem meg: a magyarok Istenére szakitsanak már a pár évtizede keletkezett torz *általános* diszmagyar e nonsensével, mely olyan, mint a generalzaft a kocsmában... *Ragaszkodjanak szigoruan a korhoz kötött történeti tipusokhoz, mert csak igy marad szabad egyéni pompa a magyar disz, csak igy nem fajul formaruhává, liberiává!* Kérem öket, ne keverjék többet Zrinyit Mária Theréziával s ne üssék pofon az inszurrekciós dolmányt kuruc süveggel! A müvészi hazugság épp oly sulyos, mint a történelmi hazugság... Aztán még egyet: jól nézzék meg a rendelő t. kliens kiállását, — vékonypénzü, cingár legénynek nem való se nehéz Báthory, se marcona kuruc, az ilyen bujáki negédes Mária Theréziába, Józsefbe, Lipótba, a testes jó vidéki magyarok viszont csak maradjanak mokány Zrinyiknek, Thökölieknek, nagybajuszos kemény Bocskayknak. Egyszerü az egész, csak kis érzék, tudás és szeretet kell hozzá, de annyit megérdemel a mi dicsőséges magyar pompánk, melyet, mint szép nemzeti értékünket, csak igy menthetünk meg a karikatura s az operettizléstelenség szégyenitő veszedelmétől.

mondotta azt, hogy ha azelőtt jogi dolgokról irt cikket láttak az ujságban, el se olvasták, abban az előzetes elfogultságban leledzve, hogy azt ugyse értik meg. De ime, az én *jogi cikkeimet* megértették és megélvezték. Mert hát szerintem a régebbi idők egyik nagy tévedése volt az a szent meggyőződés, hogy komoly, tudós dolgokról csakis *ugy* szabad irni, hogy azt a nagyközönség ne értse meg s ha mégis megérti, akkor az már nem is tudomány. Ennek az irányzatnak nálunk atyamestere volt boldog emlékü Pulszky Ágoston, akinek sikerült ugy megirnia a Jogbölcseletét — három-négy oldalra szóló drótsövényszerü körmondatokban —, hogy teljességgel elérte azt a tudományos célt, hogy a könyvét nem értettük meg. Sokszor föltettem már magamban, hogy mai eszemmel egyszer előveszem azt a könyvet, mert dereng bennem valami utólagos homályos érzés, hogy az a könyv okos könyv, csak a megirási módja volt olyan, ami elzárta ama lehetőségnek az utját, hogy meg is lehessen érteni.

Az International Law Association varsói konferenciájára valóban olyan tárgyakat válogattak össze, amiket napilapban tulságosan nehéz lenne taglalni. Jogi tervezeteket szövegeztek ott a kiadatási jogról, a kartelek

---

gam valószinüleg megtudni soha s hogy őszinte legyek, nem is érdekel. Nem érdekel, mert a lelkem elég, hogy itt ül, elég, hogy látom, hogy a lelkem felett már ott felhözik az a borongó érzés, amiről az imént szóltam. Még most bennem illatozik, de nemsokára el fog tünni s lelkemben üresség marad, olyan ür, amely belevész az elérhetetlenségbe. Abba az égbe, amelynek az egyik horizontján maga fölkelt, hogy a másikon leáldozzék. Ez az igazság, mert minden fiatalság és minden szépség egész világot támaszt fel a szivünkben, nem ugy mint magában, aki a mondottak után a legjobb esetben is csak annyit szeretne tudni, hogy ki vagyok.

— Ez lehet, de nehogy azt higyje, hogy a maguk álomlátása bennünket, nöket, sohasem ragad el.

— Nem, mert akkor meg tudnák siratni az örömeiket.

— Miért sirassuk meg előre?

— Azért, hogy felemelkedjenek néha a földről.

Ismét elhallgattak. A férfi érzi, hogy hebegett, s hogy nem tudott hangot adni annak a belső meghatottságnak, amit a nő csodálatosan szelid szépsége elhintett a lelkében.

A másik szólal meg:

— Alkonyodik.

— Mindjárt este lesz.

— Azt hiszem, pontosak leszünk

— Hová megy?

— Körösre.

— Nagykörösre?

— Igen.

— Milyen véletlen.

— Hogyan?

— Én is oda utazom.

A leány nem tudta elrejteni kárörvendő mosolyát:

— Érdekes . . .

Amaz észreveszi:

— Azt akarja ugy-e mondani, hogy magának van igaza.

— Dehogy. Csak nevetem, hogy ime belepotytyanunk rögtön — a valóságba. Azazhogy csak maga, én nem. Mindjárt vége az álomlátásnak.

— Vége. Ha kiszállunk, vége. De hiszen éppen azért volt szép. Ne felejtse el, hogy a vonat nélkülünk is továbbrobog az éjszakába.

— Csak addig vonat és addig éjszaka, ameddig mi benne ülünk.

— Ez igaz.

Megérzik, hogy nincs több mondanivalójuk. A férfit gyötri a hiusága, a nő pedig fél a leszállott este hangulatától. A férfi minden szavára emlékszik, elismétli öket magában, ugy érzi, mintha ringatnák.

— Mondjon még valamit.

— Minek? Fölösleges. Nekem elég, ha nézhetem magát.

— Komolyan mondom, nem zavar vele. De szeretném, ha folytatná.

— Beszéljünk valami másról. Ismerös Körösön?

— Ugy. Félig-meddig. Tizenöt éve, hogy elkerültem hazulról.

— Körülbelül ennyi idö óta nem láttam a várost én sem. A várost és első gyermekkori ideálomat.

— És most?

— Valami családi ügy miatt hivtak. De azt hiszem, ez csak ürügy. Azért csalnak le, hogy összehozzanak egy gyerekkori kis barátnömel. Előre sajnálom szegényt.

A vonat befut az állomásra és megáll. A férfi az ablakon át kiadja a leány csomagjait, azután maga is leszáll. Nem tud mit mondani:

— Tessék.

— Köszönöm.

A leány arca most már piros, de nem mozdul, megvárja, amig a vonat elindul s aztán halkan a vonat után:

— Nézze . . . Nézze, Béla . . . Mindjárt eltünik az éjszakában!

A férfi megdöbben, a lányra néz, megismeri és örömittasan felkiált:

— Bözsi!? Bözsi! Hát maga az?

— Én.

Az állomás lámpáit eloltogatják. Az égen felragyognak a csillagok.

Mányoky Ádám.

— **Uj Mányoky-képek a Szépmüvészeti Muzeumban.** Magyar müvészettörténeti szempontból igen fontos képekkel gyarapodott a Szépmüvészeti Muzeum. Néhai *Podmaniczky* Géza báró v. b. t. t. végrendeleti intézkedésével a muzeumnak hagyományozta két ősének, *Podmaniczky* Jánosnak és feleségének, született *Osztroluczky* Juditnak arcképeit, amelyeket Mányoky Ádám festett 1724-ben, midőn harmadizben tartózkodott házájában (1724—1731). Velük négyre emelkedett a Szépmüvészeti Muzeumban levő Mányoky-képek száma, amelyek közé az 1925-ben Nemes Marcell által ajándékozott hires Rákóczi-arckép is tartozik. Podmaniczky Géza báró ezen a két képen kivül még egy kis családi arcképet is hagyományozott, melyet *Podmaniczky* József báróról *Ziegler* nevü festő 1817-ben festett.

Nemzeti Ujság, 1928. jún. 14.

2

Mányoki Ádám

Képes Krónika

XIII. évfolyam. *Szépirodalmi, művészeti és társadalmi hetilap* 31. szám.

Podmaniczky Jánosné báróné arcképe (1724). (Mányoki Ádám festménye a Szépművészeti Múzeumban.)

Ára a gyermeklappal együtt 60 fillér

Balra: Bethlen István gróf átadja a magyar óceánrepülőknek Rothermere lord 10.000 dollárját. (Gárdonyi Testvérek felvétele.) — *Jobbra:* A két óceenrepülő a kormány tagjaival a miniszterelnöki palota terraszán. (Gárdonyi Testvérek felvétele.)

Pénzpánik a berlini bankok előtt.

A londoni leszerelési gyülés. Robertson beszél, mögötte Lloyd George, MacDonald és Baldwin.

A magyar és német atléták felvonulása a Budapest—Berlin közötti mérkőzés előtt.

Finn tanárok és tanárnők tanulmányi úton Budapesten.

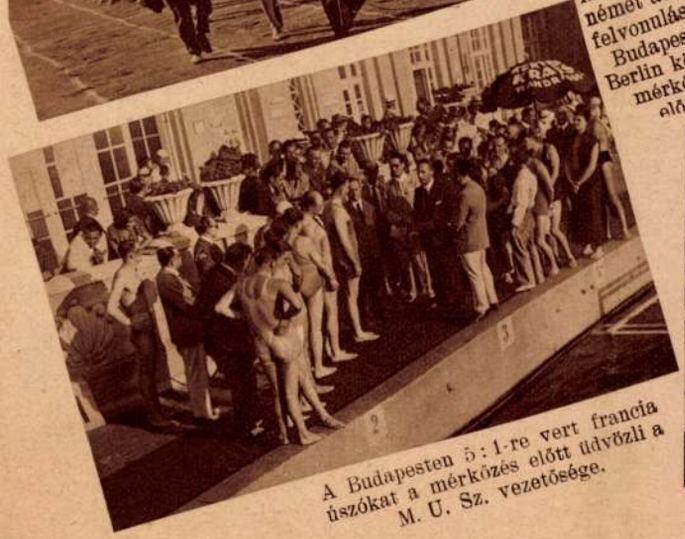

A Budapesten 5:1-re vert francia úszókat a mérkőzés előtt üdvözli a M. U. Sz. vezetősége.

A Húsiparosok kongresszusa a Vigadóban.

1021

RÁKÓCZI PÁTENSE A CAMISARD-OKRÓL

FRANCIA REFORMÁTUSOK MAGYARORSZÁGRA TELEPÍTÉSÉNEK TERVE 1704-BEN

1299

RÁKÓCZI PÁTENSE

Az elmúlt nyáron Párizsban a francia külügyminisztérium gazdag levéltárában a Rákóczi-szabadságharc diplomáciai kapcsolatait kutatva, *Bonnac* márkinak egy érdekes levele akadt a kezembe 1704-ből. *Bonnac* XIV. Lajos francia király svédországi követe volt, mivel azonban a XII. Károly svéd király, I. Péter orosz cár és II. Ágost lengyel király közti, a történelemben Északi Háború néven ismert küzdelem következtében ebben az időben Kelet-Európában nem volt rajta kívül francia diplomata, az ő feladata volt a magyarországi szabadságharc ügyeinek a szemmel tartása is. *Bonnac* már 1703 elején felismerte, hogy a kurucok támadása nagy segítséget jelenthet a Habsburgokkal a spanyol örökségért élethalálharcban álló francia államnak, s a Napkirály az ő ismételt javaslatára lépett kapcsolatba II. Rákóczi Ferenccel, és biztosított a kurucok számára szerény, de rendszeres pénzbeli támogatást. A márki később sem szűnt meg a magyar eseményeket figyelemmel kísérni, s amikor Rákóczi mellett már külön francia megbízott volt, akkor is rendszeres jelentéseket küldött a magyarországi katonai helyzetről.

1704. június 11-én *Bonnac* azt írta a Dancka (Danzig) melletti Olivából (amely akkor svéd uralom alatt volt) *Torcy* márki államtitkárnak, a francia külügyek irányítójának: Örömmel értesült a francia fegyverek újabb győzelmeiről, s még inkább arról, hogy azt a tüzet, amit benn az országban gyújtottak, immár sikerült eloltani. A híradás azt mondja — írja tovább —, hogy őfelsége azoknak, akik a cévennesi hegyekben fegyvert fogtak ellene, ha meghódolnak, kész megengedni, hogy elhagyják az országot. Ez a hír egy javaslat megtételére készteti. „*Mivel (ezek a lázadók) mindnyájan kálvinisták és igen harciasak, nem tudom, Méltóságos Uram, nem volna-e megvalósítható, hogy ha Franciaországot elhagyják, Magyarországra menjenek, ahol tárt karokkal fogadnák őket, ahol teljes vallásszabadságot találnának és olyan embereket, akik velük azonos célokért ragadtak fegyvert. Cavalier úrnak és mindazoknak, akik vezetése alatt állnak, bátran ajánlatot lehet tenni Ragotzi herceg nevében ... Abban a helyzetben, amiben Magyarország most van, fegyverrel könnyen utat nyithat Horvátországon át. Nem kételkedem, hogy Cavalier úrban és híveiben él még annyi lelkesedés és vannak annyira franciák, hogy hazaszeretetük és az a vágyuk, hogy kardjukat, melyet eddig honfitársaikra vontak ki, ellenségük vérébe mártsák, arra készteti őket, hogy ezt a megoldást, mely biztosítja lelkiismereti szabadságukat, elfogadják.*" Magyarországba legkönnyebben a tengeren, a velencei öblön, majd a már említett Horvátországon át mehetnének — végződik a levél —, de ha ezt veszélyesnek találják, Lengyelországon át is vehetik útjukat.

Fentiek megértéséhez tudnunk kell, hogy XIV. Lajos 1685-ben visszavonta a protestánsok szabad vallásgyakorlatát biztosító *Nantesi Edictum*ot, s ezzel kíméletlen üldözés, térítés szakadt a francia protestánsokra. Különösen a délfranciaországi Languedoc tartomány, a Cévennes-hegység vidéke szenvedett sokat, ahol a lakosság többsége református vallású volt. A végsőkig elkeseredett languedoc-i parasztság 1702-ben fegyvert fogott, s néhány hét alatt az egész tartomány lángba borult. A fölkelők élére a 21 éves péklegény, Jean *Cavalier* állt, aki egy személyben volt a csuklyás, kámzsás ingükről camisard-oknak nevezett vallási rajongók csodált prófétája, szervezője, majd vele született katonai és vezéri képességei révén, fegyveres vezére. Cavalier parasztjaival két éven át tartotta magát a királyi csapatokkal szemben; a túlerő elől a hegyekbe húzódott, a kisebb csapatokat megrohanta, megfutamította vagy könyörtelenül felkoncolta. A virágzó tartomány eközben szinte pusztasággá változott.

A camisard-ok fölkelése súlyos csorbát ütött XIV. Lajos abszolút királyi hatalmán és tekintélyén, s ugyanakkor komoly veszélyt jelentett a francia államra. A „rajongók" megtörésére mind több katonát kellett elvonni a spanyol örökösödési háború hadszíntereiről, jóllehet ott minden emberre szükség lett volna. Amellett félős volt, hogy a fölkelés magára vonja a Habsburgokkal szövetséges protestáns tengeri hatalmak, Hollandia és Anglia figyelmét, s ezek a camisard-okkal együttműködve, flotta támogatással csapatokat dobnak partra Dél-Franciaországban.

Ezért a Napkirály, látva, hogy a fölkelést vérbefojtani egyelőre nem tudja, 1704 tavaszán *Villars* marsall révén tárgyalásokat kezdett *Cavalier*-val, aki a harcok során szintén belátta, hogy hosszabb távon nézve, a camisard-ok küzdelme reménytelen. 1704. május 15-én létre is jött köztük a megegyezés: a király a meghódolóknak amnesztiát ad, azoknak pedig, akik vallásukhoz ragaszkodnak, megengedi, hogy külföldre távozzanak.

(Bonnac márki arcképe)

A kifáradt camisard-ok egy része, *Cavalier*-val együtt, 1704 májusában letette a fegyvert, a nagyobb rész azonban megtagadta a vezért, és tovább harcolt.

Ez volt a helyzet, amikor *Bonnac* levele Párizsba érkezett. Mindarról ami ezután történt elég részletesen tájékozódhatunk a külügy- és hadügyminisztérium levéltárában megőrzött iratok révén. *Torcy* államtitkár azonnal jelentést tett a követ javaslatáról az uralkodónak, akinek tetszett a gondolat. Hiszen ha megvalósul, azzal gyöngíti országában a protestánsok számát, másrészt a kiűzött belső ellenség akaratlanul is őt segíti, amikor a Habsburgok ellen harcol. Javaslatát jónak tartja és elfogadja — írta a király *Bonnac* márkinak —, sőt kész a felállítandó camisard-ezred költségeit a háború tartamára magára vállalni. A követ lépjen azonnal érintkezésbe Rákóczival, közölje vele a tervet és azt, hogy a csapatok hajóval, az Adriai-tengeren fognak érkezni.

Ezzel egyidőben *Chamillard* gróf hadügyi államtitkár utasítást kapott, hogy kezdjen tárgyalást *D'Aigaliers* báróval, aki mint protestáns nemes a camisard-okkal való egyezkedésben fontos szerepet játszott, egy reformátusokból álló ezred felállítása ügyében. Az ezredtulajdonos, ezredesi rangban, a báró, az egyes zászlóaljak parancsnokai *Cavalier* és még meg nem hódolt társa, *Rolland* lesznek.

D'Aigaliers örömmel kapott a hírt, nevet és jövedelmet jelentő ajánlaton, mint gyakorlati ember azonban még meg is toldotta *Bonnac* javaslatát. Mivel föltehető, mondotta, hogy a camisard-ok nem szívesen vállalkoznának egy ilyen messzi és bizonytalan útra feleségük és családjuk nélkül, kéri, hogy a fegyveres férfiakkal együtt családtagjaik is Magyarországba költözhessenek, ahol elnyerjék mindnyájan a vallásszabadságot, és a királyt szolgálják, anélkül, hogy az uralkodónak országán belül engedményt kellene tennie.

A király elfogadta *D'Aigaliers* javas-

latát, mire a báró felhivatalos megbízást kapott a toborzás megkezdésére. *Cavalier*, akivel az államtitkár személyesen is tárgyalt, néhány száz emberével azonnal jelentkezett az ezredbe, s a kormány azt remélte, hogy példáját követik a még fegyverben állók is.

Közben *Bonnac* — még az uralkodói válasz előtt — a magyarok előtt is fölvetette javaslatát. Június 19-én ugyanis fölkeresték őt Rákóczinak Berlinből, a porosz királytól visszaútban levő követei, *Ráday* Pál, *Okolicsányi* Mihály. *Ráday* — ekkor a fejedelem személyi titkára és egyik legbizalmasabb munkatársa — nagy lelkesedéssel fogadta *Bonnac* előterjesztését. A fejedelem bizonyára két kézzel kap majd ezen a lehetőségen, mondotta, hiszen összeszokott, harcedzett csapatokat nyerne. Egész bizonyos, hogy mindenben a kedvükben járna, s a lelkiismereti szabadság mellett földet is adna nekik, hogy a háború után ott megtelepedjenek.

Lajos király július 10-én kapta meg *Bonnac* fenti jelentését, s még aznap válaszolt rá: A toborzás megindult — írta —, s *„az, akire az ügy megszervezését bíztam, nemcsak az ezred felállításáról biztosított, hanem arról is, hogy férfiak és nők a katonákon kívül is nagy számban jelentkeznek az útra"*. A Rákóczi követei által adott ígéretek biztatók, de várják a fejedelem nyilatkozatát, hogy mit ad az áttelepülőknek, s hogy mikor indulhatnak az első csoportok. *Torcy* államtitkár ugyanaznap a Rákóczi mellett tartózkodó francia megbízott, *Fierville le Hérisy* ezredesnek írt. Levelében már egész pontos adatokat találunk: mintegy hatezer ember áttelepítésére számítanak, a szállító hajók Toulonból vagy Marseilles-ből indulnának, és Durazzóban kötnének ki.

Ráday, néhány hetes varsói tartózkodás után, augusztus közepén tett jelentést Rákóczinak. Augusztus 22-én Gyöngyösön kelt a fejedelem ünnepélyes formában kiállított kiváltságlevele, melyben a Magyarországra települő camisard-oknak földet, kiváltságokat és vallásszabadságot biztosít. A francia nyelvű pátens szövege magyar fordításban így hangzik: *„Mi II. Ferenc, isten kegyelméből Erdély választott fejedelme, a magyarországi Részek ura, a székelyek grófja, Munkács és Makovica hercege. Komolyan megfontolva mindazt, ami hozzájárulhat édes hazánk Magyarország szabadságának, kiváltságainak és jogainak megerősítéséhez, nemkülönben ennek az egykor virágzó királyságnak — amelyet a rákényszerített állandó és hosszú háborúk több részében szinte pusztasággá változtattak, lakóit pedig tönkretették — teljes helyreállításához, helyén valónak ítéltük, hogy őfelségéhez a legkeresztényibb királyhoz forduljunk kérésünkkel: engedje meg, hogy királysága néhány alattvalója az említett Magyarországra költözzék, katonák, mesteremberek, iparosok és rangosabb emberek, vallásra és származásra való tekintet nélkül. Mi pedig fejedelemségeinkben és örökös családi birtokainkon biztos menedékhelyet, lelkiismereti szabadságot és mindenfajta kiváltságot és előjogot biztosítunk számukra, amit csak mesterségük, iparuk, foglalkozásuk megkíván. Ennek bizonyságára kibocsájtjuk ezt a saját kezünkkel aláírt és nagyobbik pecsétünkkel megpecsételt pátensünket. Kelt Gyöngyösön, 1704. augusztus 22-én. Ferenc erdélyi fejedelem. Pápai János titkár."*

Bonnac márki szeptember 17-én továbbította Danckából a pátenst, s az a hónap végén érkezhetett Versailles-ba, a királyi udvarba. Eddigre azonban a helyzet gyökeresen megváltozott.

D'Aigaliers báró július közepén kezdte meg a toborzást Languedoc tartományban. A fegyverben álló camisard-okat nem sikerült megnyernie. Ezek egy emberként kijelentették: hazájukról nem hajlandók lemondani; nem mennek idegenbe, itthon maradnak, és nem hagyják abba a harcot, amíg vallásszabadságukat vissza nem szerzik. Augusztus 14-én a királyi csapatok rajtaütöttek Rolland táborán, s irtózatos vérfürdőt rendeztek, magát a vezért is megölték. Ezzel a szervezett fölkelés megszűnt, bár egyes kisebb csoportok még évekig dacoltak a hegyekben. A győzelem hírére az udvar elvetette a megegyezés és a camisard-ok gyöngítését célzó áttelepítés tervét, s elérkezettnek látta az időt, hogy a kérdést fegyverrel „rendezze". A levert camisard-ok immár csak kettő közt választhattak: az áttérés vagy a halál közt. *Cavalier* 97 katonájával még elérte a svájci határt (ő maga azután angol szolgálatba állt, s tábornokságig emelkedett), *D'Aigaliers* báró azonban életével fizette meg hitéhez való ragaszkodását. Ebben a helyzetben Rákóczi pátensére többé nem volt szükség: lerakták a levéltár iratai közé, ahol ma is őrzik.

A camisard-okról több szó nem esett a diplomáciai levelezésben. Rákóczi ugyan, a megváltozott helyzetről akkor még nem értesülve, 1705 elején nagy hadjáratban próbálta meg a tengerhez vezető utat

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Mányoki Ádám
ÉLET ÉS TUDOMÁNY
1965 JUL 16

Ráday Pál arcképe (Mányoky Ádám festménye)

megnyitni, támadása azonban már a Drávánál elakadt.

A camisard-ok Magyarországra telepítése így csak terv maradt, de mint ilyen is érdekes része a kuruc szabadságharc alatti magyar—francia kapcsolatoknak.

Benda Kálmán

ELEFÁNT
AZ ÁLLATKERTBEN

Június 18-án, a kora délutáni órákban az Állat- és Növénykert főbejárata előtt különös jármű állott meg. A Mercedes teherautó után kapcsolt speciális nyolc kerekű futómű hatalmas szállítóketrecet tartott, amelyben Tilburgtól Budapestig — elefántabrakkal együtt — három napig utazott *Szonja*, az indiai elefánttehén.

Szonja az 1963. augusztus 23-án elpusztult Csámbi II. pótlására érkezett. Csámbi végzetét — mint ismeretes — az egymás utáni két ünnepnapon a látogatóktól kapott természetszerűtlen túletetés okozta. (Ifjúkori elefánthimlőtől, valamint két elefántborjú világrahozatalától, szoptatásától legyengült szíve ezt a megerőltetést már nem tudta elviselni.)

Elefántbikánk, Szultán II. új párját az Állatkert igazgatója, *Anghi* professzor választotta ki és vásárolta Hollandiában; szállítását a holland *Van Dijk* állatnagykereskedő vállalat szervezte és bonyolította le.

Szonja megérkezésével egyébként kettős állatszállításra került sor; egyúttal Hollandiába szállították fiatal elefánttehenünket, Quimbát.

Szonjának indiai elefánttenyészetünkben betöltendő szerepéhez nagy reményeket fűzünk — a közönség megértésében is bízva. Ez alkalommal is kérjük: ne etessék, mert Csámbi sorsára juthat!

Megérkezik a jármű az állatkerti főbejárat elé

Mányoky Ádám.

M. 928. VII. 27.

*** Uj Mányoky-képek a Szépmüvészeti Muzeumban.** Magyar müvészettörténeti szempontból igen fontos képekkel gyarapodott a Szépmüvészeti Muzeum. Néhai *Podmaniczky* Géza báró b. t. t. végrendeleti intézkedésével a muzeumnak hagyományozta két ősének, Podmaniczky János bárónak és feleségének, született Osztroluczky Juditnak arcképeit, melyeket Mányoky Ádám festett 1724-ben, mikor harmadizben tartózkodott hazájában. (1724—1731.) A képek, melyek kiváló alkotásai a müvésznek, néhai tulajdonosuk kiskartali kastélyában voltak. Velük *négyre* emelkedett a Szépmüvészeti Muzeumban lévő Mányoky-képek száma, amelyek közé az 1925-ben Nemes Marcel által ajándékozott hires Rákóczi-arckép is tartozik. *Podmaniczky* Géza báró ezen a két képen kivül még egy kis családi arcképet is hagyományozott, melyet Podmaniczky József báróról *Ziegler* nevü festő 1817-ben festett. A hagyományozó neje ajándékozta annak idején a muzeumnak a Podmaniczky László-féle gyönyörü angol *metszetgyüjteményt* is. E nagyértékü adományok alapján a Szépmüvészeti Muzeum az ujabb idők legkiválóbb donátorai között tiszteli a nemeslelkü házaspárt.

Magyarság, 1928. jún. 14.

2

Mányoki Ádám

Ujság, 936. XII. 22

Két kiállitás

Lengyel kiállitás a Szépmüvészeti Muzeumban

A krakói Nemzeti Muzeum elküldte kölcsönbe Jan Matejkónak, a lengyelek nagy nemzeti festőjének több rajzát s ezzel lehetővé lett egy kis lengyel-magyar kiállitás megrendezése a Szépmüvészeti Muzeum uj szerzemények bemutatására fentartott négy terében. A kiegészitő anyag részint a mi muzeumunkból került ki, részint a kiállitás ötletének felvetője és megvalósitója, *Mycielski* Kasimir gróf, lengyel követségi ügyvivő gyüjteményéből.

Az első teremben jobbára grafikai lapok függnek s közöttük néhány olajfestmény. Az utóbbiak sorában kitünő darab, Báthory István lengyel királynak egy tizenhatodik századi arcképe. Pompás, móriczzsigmondi erővel és realizmussal jellemzett fej. Az öregedő fejedelem nyaka a törzsébe süppedt. A kép barna szineit jó érzékkel deriti fel a mente eleven pirosa. Itt szerepel III. Ágost lengyel király arcképe is, Mányoki Ádámnak egyik főmüve és Petrovics Elek korszakának egyik utolsó szerzeménye. Szomszédságában függ Matejkónak egyetlen magyar gyüjteményben őrzött festménye, a megragadó „Várnai csata". Matejko az ember-tömkeleg festője volt. Szerette a csatajeleneteket és általában az olyan képtárgyakat, amelyeken egymásba gabalyodva sok ember nyüzsög. Ez a méretre is kicsiny képe egyébként is kisebb igényü hires nagy történeti kompozicióinál, de nem alábbvaló náluk. Ellenkezőleg, az alakok kavarodásában is jól áttekinthető s [illegible]kmény s a főalakok kellő nyomatékkal válnak ki a tömegből. Pompás a halálba rohanó I. Ulászló lendülete s a többi alak is jól jellemzett. Azonfelül a sok és sokféle szint tónusosan sikerült egybefoglalnia ezen a képén a müvésznek.

A második termet csaknem megtöltik *Grottger* Artur krétarajzai. Grottger Matejko mellett, a másik nagy nemzeti festője volt a lengyeleknek. Müvészete nem tudott megérlelődni, mert Grottger fiatalon meghalt. Rajzsorozata a kor (a biedermeierkor) izlésének megfelelően érzelmesen érzékiti meg az oroszoktól elnyomott lengyel hazafiak szenvedéseit. A sorozatot néhai *Pálffy* János gróf gyüjteményével örökölte muzeumunk.

A harmadik és negyedik terem Matejko krakói rajzaié. Matejko ugyanabban az iskolában nevelkedett, mint a mi Benczurunk s a két festő müvészetében is van egy és más hasonlatosság. Matejko volt a temperamentumosabbik festő; felhevült képzelete gyakran ragadta tulzásra és szertelenkedésre. Rajzai kevésbé jelentősek, mint festményei; inkább gyors vázlatok, egy-egy élménynek megrögzitése.

Az utolsó terembe a muzeum régi magyar festményeinek több darabja került, azzal a megokolással, hogy részint lengyel festők müvei, részint olyan (ismeretlen) magyar festőké (a „mester" szó még is csak tulzás), akik a XV-ik századi lengyel müvészet kialakulására befolyással voltak. Az egész régi magyar festésre nézve olyan homályban tapogatódzunk, hogy a kifüggesztett képekkel kapcsolatban lengyel vagy magyar mestereket emlegetni, meglehetősen kockázatos vállalkozásnak látszik. Minden feltevés puszta stiluskritikán alapszik. De hogy lehet és szabad ezzel a veszedelmes módszerrel dolgozni ott, ahol stilusról, különösen müvészek egyéni stilusáról alig lehet szó.

A kiállitásnak ez a része mindenesetre

r., Szecsey Dénes ügyészi fogalmazókat.
I. osztályu ügyészi fogalmazóvá: Földes
r., Tholt Gábor dr. ügyészi fogalmazókat.

MÉRNÖKI SZAK:

Műszaki főtanácsossá: Demeter Dezső, R
ál, Dörre Endre műszaki tanácsosokat.
Műszaki tanácsossá: Hoffer Ferenc, Pal
éla, Benke Balázs, Keveváry Gyula, Schu
tván főmérnököket.

II. osztályu főmérnökké: Fritz La
éza, Lanlos Zoltán, Vattai Béla, Os
án, Beke Ferenc, Rékai Béla, Balo
orsos József, Hoepfner Pál dr., Pás
ás mérnököket, Csepeli Alajos utügyi
atalnokot.
II. osztályu mérnökké: Kanyó Laj
ároly, Dsida Ákos, Nyiredy Andor, Grebe
k, Heim Ernő, Kovács Ferenc, Gáll Imre,
csay László, Zala Pál, Szablya Ferenc,
kay Géza, Kelényi Ödön, Korbai Ignác,
ezső, Szendefi József, Wandra Lajos, Ko
lihály, Horváth Béla segédmérnököket,
ly József, Bertóty István utügyi int. hi
okokat.
Segédmérnökké: Talabér István id. hivat
ot, Praxa László, Erdélyi József, Sár
ászló, Hock István, Irás Béla, Lippner K
orváth Tibor, Szijgyártó Jenő id. segédm
öket, Schor László, Móricz István id. hi
okokat, Kalmár István id. segédmérn
ajcsányi László id. hivatalnokot, Kö
dön, Török Gellért József, Bánhidi Béla,
er László, Patacsi Béla, Kosztka Elemér,
ll István, Szentiványi Imre, Bertalan Albert,
sulák János, Nagy Imre, Dallos Béla, Sándor
rnő, Szenderi József, Kiss Zoltán dr., Szabó
niel, Zsingor Gyula id. segédmérnököket.

Sziklafi Jenő köztisztasági főtiszteket.
Köztisztasági II. osztályu főtiszté: vitéz Kovács Arnold, Lucz Gyula köztisztasági tiszteket.
Köztisztasági II. osztályu tisztté: Lugosi Ferenc, Takács Béla, Hungler János köztisztasági gyakornokokat, Schmidt Ede id. köztisztasági gyakornokot.

ÜGYÉSZI SZAK:

II. osztályu fogalmazóvá: Ruttkay Imre dr., Vámos András dr., Ujlaky László dr. ideiglenes hivatalnokokat, Berzsenyi Ödön dr. ügyészi gyakornokot.

ai modelljeit dijtalanul
épek vezérképviselete:
szaküzlet
s császár-utnál). Telefon 1-154-53

Mányoki Ádám

A Képzőművészeti Társulat őszi tárlata a Műcsarnokban

Az idei őszi tárlat szemléletét két részre kell osztanunk. Az egyik rész — három terem — az a nemes aromájú, retrospektív kiállítás, amely a Felvidék régi nagy festőit hozza vissza egy pillanatra közénk, Kassa és a többi magyar város felszabadulását ünneplő budapestiek közé. Tisztelettel és gyönyörködéssel időzünk *Mányoki* Ádám híres Rákóczi-portréja, meg a XIX. század nagy felvidéki magyar festőinek kiérett stílusú, ábrázolásra nagy típusokat kereső munkái előtt. *Barabás* Miklós, *Munkácsy* Mihály, báró *Mednyánszky* László, *Szinyey Merse* Pál azok a legkiemelkedőbb patinás nevek, akikkel a termekben találkozunk. A mai idők kakofonikus zajában, a megfáradt stíluskeresők s a hétköznapból kitörni nem tudó mindenáronzsenik közt jólesik látnunk ezeket a régebbi, nemes formákat, színeket, témákat s örömmel üdvözöljük a XIX. században — Szinnyei Merse napsugaras és erős, Mednyánszky László elborongó és romantikára hajló képeiben — nagyapáink optimista korszakát, amelyben, minden kései kritika ellenére is — egész volt az ország.

Ez a hangulat az, amellyel a modern képek termeibe lépünk és szemeink a XIX. századi magyar művészi problematika után keresik és várják a XX. századi, a vérünkben zakatoló magyar problémák művészi ábrázolásait. Siket világ fogad. Üres és oktalan képek hosszú sora, amelyek a nézőt előbb csak meglepik és elszontyolítják, később már elfárasztják, végre pedig felingerlik. Emeljük ki azt, ami kevés említésre méltó alkotás lapul meg a szomorú kiállítási anyagban, de nem hallgatjuk el, hogy gonoszul cselekszik a Magyar Képzőművészeti Társulat, amikor az ország legelső kiállító házában ezeknek a fecsegő és magtalan színeknek és jelentéktelen, szürke témáknak helyet ad. Ez a kiállítás szerencsére nem reprezentálja a mai magyar művészetet, mert azt a széprevágyó szemeknek — bár nem ily előkelő helyen — mégis csak sikerül megtalálniok. A hiba ott van azonban, hogy a nagyközönség nem tudja ezt, jóhiszeműen elmegy az őszi tárlatra s azt hiszi, hogy az, ami ott elébe tárul: a mai magyar piktúra és skulptúra. Azt hiszi, hogy az a pántlikás magyarság, amely *Matéka* Sándor „Matyó legény"-ében feszeleg, vagy az a vasárnaposra súrolt, előkelő parasztság, amely *Kóbor* Henrik „Muskátlis ablak"-ján hivalkodik: a magyar népi problémát jelentik. Azt hiszik, hogy Budapest táji géniusza virít *Háry* Gulla rózsaszínű giccseiin. (A Gellért-tér.) Azt hiszik, mert elhitetik velük, hogy az üres tájképek, a kétségbeejtően fotográfiaszerű és minden komponáló képesség nélkül megfestett csendéletek, a hivalgó, túlelegáns, vagy negédes és szenvelgő portrék magyar művészetet jelentenek. Nincs itt helyünk arra, hogy méltassuk érdemük szerint sorra ezeket a művészeket s akiket kiragadunk, azokat sem ostorozzuk különösebben, mint azokat, akikről nem szólunk.

Komáromi Kacz Endre „Kingyes pusztá"-ja lehetne a maga üres, alacsonyszintű malmával jelképes kifejezője e kiállítás összbenyomásának. Külön meg kell emlékeznünk a XVII. teremben kiállított *Szent Margit*-kollekcióról. Többen is kísérleteztek a leáldozó Árpádház ezen gótikus alakjának megteremtésével, de hiába. A két kép közül egyik sem ér még közelébe sem a királyleány nemes és tiszta alakjának.

Eme sivár terepszemle után annál nagyobb örömmel nevezünk meg elszórt egyeseket, akiknek munkái jobbak s akiket nincs jogunk az előző nagy csoportba osztályozottakkal egy kalap alá fogni. Ilyenek *Jánosvölgyi Münnich* Aladár Vörösmarty-téri bérházának felvételei, *Istokovics* Kálmán két finom vászna (Szőke hölgy, Kofa); *Kakusz* Dalma messze kiemelkedő „Római leány"-a, amelynek értékei különösen kitűnnek, ha *Szárthó* Mária „Lédá"-jával vetjük össze; M. *Matzon* Frigyes gipsze, egy finom és élő női fej; izbégi *Villám* Rózsa meleg, finom és gondolat-hordozó szobra, amely szerencsétlen címénél sokkal többet fejez ki, anyaságot, időtlen Madonnát s időtlen jövendőt: a szunnyadó gyermeket; *Rónai* Kázmér erős faegyéniségei (Az Irottkő oldalán); Monostori-*Molur* Pál sokatmondó csendélete, központjában egy mágikus szoborral; ifj. *Gene* Béla érdes és őszinte kettős arcképe; *Szabó* Dezső „Présházablak"-a és *Dömötör* Margit „Piroskabátos nő"-je. Külön ki kell emelnünk szegedi *Molnár* Géza kitűnő „Önarckép"-ét és *Martinelli* Jenő finom, klasszicista grációjú Madonnáját. Stílusa, témái, meglátásai révén jó festő még Lorbersbergi *Lorberer* Anna. „A római leány" és az „Önarckép" őszinteségükkel és erejükkel sajátságos lelkivilágot revelálnak, amelynek benyomása nem száll el lelkünkből, újra, meg újra meglep és ismerős lépteikkel visszatér.

Ferdinandy Mihály

Új Nemzedék
1938 XI. 12

mint a tenger.

— Jönnek, jönnek! — kiáltják innen is, onnan is.

A via Sacrán emelkedik Titus diadalíve. Körülötte életveszélyes a tolongás.

— Jó, triumphe! Jó, triumphe! Titus! Titus! — hangzik mámorosan. A menet élén a magistratus és a senatus halad, nyomban utánuk a zenekar meg a társzekerek zsákmánnyal terhelt, végtelen sora. Azután a papok és a díszes ruhájú ifjak, akik hófehér bikákat vezetnek a capitoliumi áldozatra. Megbilincselt jeruzsálemi foglyok, azután megint szekerek és a vezér liktorai. A vesszőnyalábok közül

— Nézd! Nézd Ott az én Vénusom — Tullius arca átszellemült. Aulus egy rabszolgacsoportra nézett. Lehajtott fejű leányon akadt meg a szeme. Karcsú alakjának tökéletes formáin játszadozott a finom lepel. Feje fedetlen volt és fekete haja a vállára omlott.

— Ő az! Ő az Ő, Aulus, megéreztem! Tullius magával ragadta a barátját. Lucipor alig tudott a nyomukban maradni.

— Ezt a rabnőt megveszem, hogy adod?

— Lassan uram, lassan, gyönyörű portéka ez! — mondta pávaszul a görög, miközben vizsgálgatta a hirtelen jelentkezett vevőt.

— Az árát kérdeztem, becstelen görög, az árát!

A görög meghunyászkodott és derékszögben hajolt meg Tullius előtt.

— Tízezer sestertius uram, nem adhatom olcsóbban.

— Az enyém, megvettem. A Tiberis partján lakom. Lucipor majd elvezet, ott megkapod a pénzed.

Három nap múlva Aulus meglátogatta barátját. Távol a várostól, a szőke Tiberis partján, gyönyörű kert közepén állott Tullius villa urbanája. A kertben még halastó is volt. Karcsú korinthosi oszlopok tartották a tetőt. Marcipor, a kapus, útját állta.

— Az uram nincsen idehaza.

— Tudom, de jelentsd be, hogy én vagyok itt.

Marcipor vigyorogva jött vissza, mélyen meghajolt és bevezette Aulust.

A díszes átriumon át a műterembe jutott, mely nyitott volt és a folyóra nézett. Tullius eléje ment és karonfogta.

— Gyere! Még senki sem látta Venus születését. Három napja dolgozom. Veronika csodálatos. Tizenhat éves, de máris tökéletes.

Beléptek. Aulus megbabonázottan állt meg. A terem közepén fehér márványtömeg vakított. Az alaktalan kőből finom ívben szökkent fel a derék, a pompás vállak és a nyak remek vonala. A szoborral szemben pedig a judeai leány hevert a kereveten fehér lepelbe bukolódzva.

Tullius szó nélkül vésőt ragadott és dolgozott tovább. A márvány szikrázott az ütések alatt és a fehér por behavazta a padlatot.

És minden ütésre újabb élet sikoltott elő a véső nyomából.

— A fájdalmas Venus — rebegte Aulus és egy tigrisbőrre tele-

Uj Idők 1930 VI. 5

Mányoki Ádám

A FELVIDÉK MESTEREIT MUTATJA BE AZ ŐSZI TÁRLAT

A *Műcsarnok* október 30-án megnyiló őszi tárlatának keretében külön termeket szentelnek azoknak az elhunyt, régi kiváló magyar festőknek, akik a Felvidéken születtek, illetve akiknek művészetében ez az ezeréves országrészünk hivatott megörökitésre talált. A *Tátra*, a *Szepesség*, a *Felsőduna-vidék* és a *Ruszinföld* tájképi szépségei, a *Felvidék* népének élete, az ottani városok festői részletei, a bányász- és pásztorélet érdekességei, a Felvidék történelmének hősei és eseményei szólalnak meg majd a Műcsarnok falain ezen a kiállitáson, amelynek *Mányoky* Ádám hires Rákóczi-portréját ábrázoló plakátja rövidesen megjelenik a főváros utcáin.

Az őszi tárlatnak ezt a retrospektiv részét dr. *Csánky* Dénes, a Szépmüvészeti Muzeum főigazgatója válogatja össze és rendezi el. A régi nagy mesterek sorában képviselve lesz a kiállitáson *Munkácsy* Mihály, *Szinyei Merse* Pál, *Mednyánszky* László, *Markó* Károly, *Ligeti* Antal, *Skuteczky* Döme, *Hollósy* Simon, *Kelety* Gusztáv, *Telepy* Károly, *Greguss* János és Imre, az ujabbak között *Karlovszky* Bertalan, *Katona* Nándor, *Zemplényi* Tivadar, *Balló* Ede, *Perlmutter* Izsák és mások.

— **A Szépművészeti Múzeum lengyel kiállítása.** *Gömbös* Gyula miniszterelnök kezdeményezésére, *Hóman* Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg, a *Szépművészeti Múzeum* a lengyel miniszterelnöknek és kíséretének budapesti tartózkodása alkalmából egy *lengyel kiállítás* keretében kiállítja a birtokában lévő festményeket, rajzokat és metszeteket. Ez az anyag két csoportra oszlik. Az egyik magában foglalja a művészi vonatkozású darabokat, festményeket, rajzokat, a másik csoportba pedig a történelmi személyekről és eseményekről szóló ábrázolások tartoznak. A művészeti csoport legrégibb és legérdekesebb két darabja a 15. századból való és legrégibb lengyel vonatkozású emlékeink közé tartozik. Ezek egyike az a Sáros vármegyéből származó szép kis függőkép, melyet egy 1470 körül működő lengyel vagy magyar festő festett. A második egy jó állapotban lévő, kiváló művészi értékű, 15. századvégi kis szárnyasoltár, mely Lipótszentmáriáról származik és amely egy Lengyelországban működött magyar festő műve. E művésznek egy művét őrzi a lembergi Ukrán Nemzeti Múzeum, hová az a Gorlice melletti Wolowce-ről került. A régi lengyel festőktől csak kevés művet őriz a múzeum. A művészeti csoportból a történelmi csoportba vezet át *Mányoki Ádám III. Ágost* lengyel királyt és szász választófejedelmet megörökítő barokk arcképe, valamint ugyancsak Mányokinak *Swihowska bárónő*ről festett portréja. A történeti rész legértékesebb darabja *Báthory* István lengyel király és erdélyi fejedelem valószínűleg hiteles, egykorú, karakterisztikus, olajfestésű kis mellképe. *Sobieski* János két egykorú rézmetszetű arcképéhez legnagyobb haditettének, Bécs 1683-as felszabadításának ábrázolásai járulnak: *Altmonte* monumentális hatású tussrajza és egy rézmetszet. Egy ismeretlen 19. századbeli festőnek *Koszciusko* Tádéról festett lovasképe a múzeum új szerzeménye. *Chopinről* egy bájos egykorú vízfestmény van a gyüjteményben. A magyar szabadságharc nagy lengyel hősének, *Bem* tábornoknak vonásait *Plencz* örökítette meg.

P. N. 936 IV. 19.

Mányoki Ádám

P N. 936 IV 19

Mányoki

— **Huzella Ödön: A remekmű halála.** (Művészeti tanulmányok.) *Huzella* Ödön, a kitünő nagyváradi iró és ujságiró kis kötetben kiadta művészeti tanulmányait, amelyeknek tulnyomó része az erdélyi képzőművészet nagyjaival és ezek alkotásaival foglalkozik. Más részükben az egyetemes festészet legkimagaslóbb alakjainak méltatását találjuk. Ahogyan Huzella Ödön végigkiséri Mányoki Ádámot, Rákóczi festőjét, Székely Bertalant, Keleti Gusztávot és Paál Lászlót pályájukon: ahogyan Coreggióról és Franz Halsról ir: finom művészi érzékü ember elmélyülő studiumainak az eredménye. Egyéb tanulmányai — igy például: *A Három Királyok, a Napkeleti Bölcsek a képzőművészetben* és a *Karácsony a képzőművészetben* — ugyancsak a művészet problémáinak gyökerekig ható megértéséről és elsőrangu stiluskészségről tanuskodnak.

Nyíság 937. XI. 17.

Mányoki Ádám.

PH. 1933. VIII 3.

Mányoki Ádám képei a drezdai kiállitáson.

Drezda városa a barokk művészet élő nagy emléke. Ahol Pöpelmann remeke, a Zwinger látható, ott a barokk szelleme halhatatlan. Drezda tudatában van annak, mi neki a barokk és multjának e nevezetes fénykorát ápolja, tiszteli és megbecsüli. Most az egykori királyi palotát egészen Erős Ágost királynak szenteli és nagyszabásu kiállitásban mutatja be Drezda városának művészi emlékeit. Ami mind a fejedelem személyes tette. Fia, III. Ágost folytatta, amit apja megkezdett és főleg a képtárat és a rajzgyüjteményt egészitette ki. A drezdai képtár meg is őrzi emléküket mindenkoron. De amit most a Schlossban összehordtak, az látványosságnak is igazán páratlan.

Mint ahogy a katalógus már sejtette, a kiállitás egyuttal a XVIII. század magyar művészét, Mányoki Ádámot is fényesen igazolta. Igaz, a palota hatalmas csilláros, tükrös termeiben a másik udvari festő, Louis de Silvestre pompázatosabban érvényesül ma is. Az ő nagy, dekorativ faliképei, de arcképei is jobban illenek a barokk hatalmas lendületébe, még ha üresek és felületesek is alkotásai. Ez magyarázza meg, hogy Mányokinak e gyorskezü ellenfelével oly sokat kellett viaskodnia és végül is elbuknia. Pedig a király igazi izlése nem ez a felületes dekoráció volt. Mint abszolutisztikus uralkodónak a külső fény és pompa csillogását pártolnia kellett, de a szivében puritán református érzésü fejedelem az intim művészet hive maradt. Vásárolt ugyan igen sok korabeli olasz és francia dekorativ művet is, amit a Brühl-palota kiállitási termeiben a raktárakban felhalmozott olasz dekorativ festmények kiállitása is igazol, nem is szólva arról, hogy maga a drezdai képtár is e nemü művészetben igen gazdag, de Erős Ágost szivügye a holland kismesterek, akik a muzeumban kiállitott anyagon kivül nagy számban találhatók a most látható külön kiállitáson is, melyet Posse Hans igazgató igen finom izléssel állitott össze. A kor hangos izlésével szemben ezért védte a király Mányokit is, akinek intim művészetét szerette.

A király sok arcképe között, melyeket Silvestre festett, kiemelkedik Mányoki festette arcképe, mely mélyen átérzett és a király lelkébe hatoló intim munka, szinben is sokkal gyöngédebb és meghatóbb szeretettel kivíve. De emellett egész sora a képeknek mutatja be Mányoki elmélyedő, lélekábrázoló müveit. A varsói Lazienki-képtár kölcsön adta a magyar mester néhány művét, mióta megállapitottam azok szerzőjét. Itt van Dönhoff grófnő, a király kedvesének arcképe, Montmorancy hercegnő képe, itt van Du Parc táncosnő képe, ki a királynak egy darabig kedvence volt, mind Varsóból. A király kedvesei közül itt van a tescheni hercegnő, Lubomirski hercegnő arcképe is kegyvesztettsége idejéből, arcán mélabúval, nem ugy, mint a Rosalba Carriera pasztellen, mikor még az udvar középpontja volt, szépsége és hatalma teljében. A négy Cosel grófnő arckép közül kettőt Mányoki festett. Az egyik felfogásban hasonlit Cosel grófnő riválisának, Dönhoff grófnőnek arcképéhez, mely ábrándos arckifejezéssel, mint egy egyszerü mezei virágot, adja vissza a szép lengyel asszonyt. A kegyvesztett Cosel grófnő ugyanolyan pose-ban ült a festőnek. Ez egyike azon fogásoknak, melyekkel a király szivét akarta visszahóditani. Sajnos, eredménytelenül.

A férfiarcképek között a legnemesebbek egyike a rendesen a Grünes Gewölbében látható Dinglinger ötvös arcképe, melynek finom és lágy ecsetkezelése, a gyönyörüen megrajzolt jobb-kézzel, a művész java alkotásai közé tartozik. Itt van egy eddig ismeretlen férfi-arckép, mely Lynar grófot ábrázolja, gyönyörüen festett, szőke tónusban tartott fejjel, mely az egykori orosz követről visszahivatása idején, 1741-ben készült.

Végül igen érdekes, hogy megkerült III. Ágost király nejének, József császár leányának, Mária Josephának még trónörökösné korából való arcképe, egy másik, már királyné korában festett arcképe Münchenben van. A szépnek nem mondható királynét fiatalsága menti meg. Mányoki ezt hangsulyozza. Tudjuk, hogy később visszataszitóan ruttá vált és annál gőgösebb lett. Mányoki képén ennek még semmi nyoma. Fiatalsága a semmitmondó arcnak némi jelentőséget ad.

Ime a magyar mesternek a drezdai kiállitáson látható művei, melyek alkalmasak arra, hogy emlékét helyesebb világitásba állitsák. Külön-külön kell velük foglalkozni, mert különben a sok fény és pompa között elsikkadnak. Mányoki művészete kabinet-piktura. A szeretettel teljes elmerülés ihletében készültek és közellátást kivánnak. Az elhelyezés ezt bizony nem vette figyelembe. A sok korabeli gyenge arckép között, pláne Silvestre hangos dekorativ művészete közelében, mint csendes utszéli virág, elsorvad az ő művészete. De ahol jól helyezték el, mint Dinglinger és egy Petri Kristófot ábrázoló, 1740-ben festett arcképeit, ott a szép festésben maradéktalanul gyönyörködhetünk. Du Parc táncosnőt ábrázoló képe pedig a kiállitás gyöngyszeme.

A drezdai kiállitás ujból ráeszméltet minket arra, hogy nagy az adósságunk Mányokival szemben. De ami késik, nem mulik. Eljön Mányoki művészete kellő méltatásának ideje is.

(Drezda.)

Dr. Lázár Béla.

Rétay Mátyás miniszteri számvevőségi II. osztályu főtanácsosi cimet és jelleget, *Lasemowitz Brunó* miniszteri számvevőségi tanácsosnak a miniszteri számvevőségi II. osztályu főtanácsosi cimet, *Andréka Gyula* miniszteri számvevőségi tanácsosi cimmel felruházott miniszteri számvizsgálónak a miniszteri számvevőségi tanácsosi jelleget, dr. *Simon Imre* miniszteri számvizsgálónak a miniszteri számvevőségi tanácsosi cimet, *Mannert Ferenc* erdőszámvizsgálónak az erdőszámtanácsosi cimet, *Erbeszkern Sándor* miniszteri számvizsgálónak a miniszteri számvevőségi tanácsosi cimet, *Béky Ferenc* és *Török Ferenc* erdőszámvizsgálónak az erdőszámtanácsosi cimet adományozta.

— **A hercegprimás megszakitotta nyári pihenőjét.** Dr. *Serédi Jusztinián* hercegprimás, aki Röjtökön pihent két hétig mint vereségi *Nagy Elek* volt vatikáni követ vendége, megszakitotta nyári pihenőjét és visszatért Esztergomba. Szombaton Budapestre érkezik és innen vasárnap Gödöllőre megy, ahol a cserkészvilágtáborozás keretében ünnepélyes nagymisét tart. Itt a hercegprimás a premontreieknek lesz a vendége, majd hétfőn visszatér székhelyére, ahonnan nyári pihenőjének folytatására az egyik primási birtokra vonul vissza. Augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén már ismét Esztergomban lesz a hercegprimás, ahol a Bazilika bucsuja alkalmából az ünnepélyes főistentiszteletet tartja. Ezután Budapestre jön, hogy személyesen vezesse az országos Szent Jobb-körmenetet és ünnepi misét tartson a budavári koronázó-templomban.

— **A holland anyakirálynő hetvenötödik születésnapja.** Amszterdamból jelentik: *Emma* németalföldi anyakirálynő született *Waldeck-Pyrmont* hercegnő, szerdán ünnepelte hetvenötödik születésnapját. A lapok ünnepi cikkekben méltatják az anyakirálynő jótékonyságát és nemes egyéniségét.

— **Egyházi kinevezések.** Virág Ferenc pécsi püspök *Nyári Józsefet* Dunaföldvárra, *Belázy Ernőt* Abaligetre, ifj. *Kovács Kálmánt* Felsőmindszentre küldötte subsidiariusoknak, mig az ujmisések közül *Balogh Ferencet* Gödrére, *Bőzinger Lászlót* Cikóra, *Hegedüs Jenőt* Nakra, *Miklósi Istvánt* Tevelre rendelte káplánnak. *Varga Pál* az Americanumban lett tanulmányi felügyelő.

— **Gusztáv svéd király Bécsben.** Bécsi tudósitónk jelenti: *Gusztáv* svéd király Bécsbe érkezett, ahol a Bristolban szállt meg. A király rangrejtve utazik s Ausztria legszebb vidékeit gépkocsin fogja bejárni.

— **Világhirü német sebész a Sztambul-egyetemen.** Sztambulból jelenti a Pesti Hirlap tudósitója: A török lapok arról adnak hirt, hogy két világhirü német sebész, *Sauerbruch* és *Nissen* végleg megkötötték azt a szerződést, melynek értelmében tanszéket vállalnak a most megnyilt uj Sztambul-egyetemen. *Nissen* tanár már Sztambulban is van. *Sauerbruch* csütörökön érkezik oda. Azok a tárgyalások, amelyeket az egyetem vezetősége több külföldi tudóssal folytat, még nincsenek teljesen befejezve.

— **Megnyitották a debreceni nyári egyetemet.** Debrecenből jelentik: A debreceni nyári egyetem idei tanfolyamának ünnepélyes megnyitása az uj egyetem diszudvarán folyt le. A közönség sorában megjelentek a magyar és külföldi hallgatóságon kivül a város előkelőségei, a hatóságok és testületek képviselői is. Dr. *Hankiss János* bölcsészetkari dékán magyar, német és francia nyelvü megnyitóbeszéde után a hallgatóság *Révész Imre* egyetemi tanár és *Imre Sándor* szegedi egyetemi tanár előadásait hallgatta meg. Imre Sándor a nevelői gondolkodás terjedését és a nemzetnevelés modern kérdéseit ismertette.

— **Kigyulladt egy gőzös a tengeren.** Párizsból távíratozzák: A Messageries Maritimes hajóstársaság *Recherche* nevü gőzöse, amely néhány utassal és jelentékeny árurakománnyal julius 23-án kelt utra Tahitiből Uj-Caledonia felé, a Marquise-szigetek táján *tüzet fogott.* A tüz a hajófenék áruszállitmányában ütött ki. Eddigi jelentések szerint emberéletben nem esett kár.

P. H. 1937. február 14., vasárnap.

Pesti Hirlap

Rákóczi fejedelemasszony ismeretlen arcképe

Mányoki Ádám ujonnan fölfedezett festménye

(Felvételünk a Képes Pesti Hirlapban.)

Mányoki Ádám

Rákóczi Ferenc felesége 1707-ben Berlinbe ment, hogy ott ura érdekében közbenjárjon. Azzal az igérettel érkezett: Rákóczi rajta lesz, hogy a porosz király fiát magyar királynak megválasszák. Rákócziné — hogy az osztrák kémeket félrevezesse — Berlinben igen vidám életet élt és látszólag távol tartotta magát a politikától. Ez fényesen sikerült is, mert — mint Rákóczi udvarmestere, *Ottlik* panaszkodik — alapjában nagyon hajlamos volt a vigadásra, „tékozló és pompátüző természet volt". Erre Berlinben nagy alkalom kinálkozott. Itt hallotta, hogy Frigyes Vilmos porosz trónörökös egy fiatal festőt fedezett fel, akit erősen foglalkoztat, megfesteti véle ezrede tisztikarát. Ez a fiatal festő magyar származásu, *Mányoki Ádám* a neve. Rákócziné udvari orvosának, doktor Langnak kiséretében mihamar felkereste. A bemutatott arcképek megnyerték tetszését és azt az ajánlatot tétette neki, hogy vállalja el Rákóczi udvarában az udvari festő tisztségét, amint azt Mányokinak egyik leveléből tudjuk, ahol olvassuk: „Bizonyára még friss emlékezetében lesz Fenségednek, hogy 1707-ben dr. *Lang* rábeszélésére Berlinben kedvező állásomat Fenségednek kegyesen felajánlott szolgálataimért felmondtam." Ekkor festette meg Berlinben a fejedelemasszonyt is és ez a kép néhány évvel ezelőtt hazakerült. Jelenleg a fejedelem arcképének párképeként a királyi Vár gyüjteményében látható.

Mányoki sokkal mélyebb pszichológus volt, semmint azt azelőtt tudtuk. Csak az ujabban felszinre kerülő képek hosszu sora bizonyitja, hogy lélekbelátó szeme volt. A fejedelemnén is mihamar átlátott, mert e kis képen bálikosztümben festette, jobbjában álarccal. A fejedelemasszony fején gyémántforgós fekete bársony barette van, mely alól két művészien göndörített szőke hajfürt rajzolódik magas homlokára. A feketé derék mély kivágását felül a nyakon kis csipkegallér tetőzi, a jobbkéz kacéran tartja a fehér-fekete álarcot. Ami kevés ékszer, mind magyar ötvösmű rajta.

Mikor Mányokiról irt könyvemet irtam, csak ezt az egyetlen képét ismertem, és azt hittem, hogy többet nem is festett a fejedelemasszonyról, mert Berlin után Mányoki akaratlan elkerülte a fejedelemasszonyt. Mikor Mányoki Magyarországon élt, a fejedelemné külföldön volt. Szászországban időztekor pedig a fejedelemné Lembergben, aztán Bécsbe ment. Többet nem is találkoztak. A Mányokinak tulajdonitott és az aradi, kassai, stb. muzeumokban látható arcképeket tehát nem Mányoki festette.

Most azután ugyancsak a szász királyi család tulajdonából egy *ujabb arcképe bukkant fel*, melyen Mányoki ismét álarccal kezében festi, de nagy gálában, mélyen kivágott ruhában, drága ékszerekkel, egyedül a kétsoros igazgyöngysor, mely nyakában függ, egész vagyonnal ér föl. A szőke fejedelemasszony nagy, tágranyilt szemében ugyanaz az életsóvárgás csillog, a finoman ivelt szemöldök itt is határozottságot ad a babaarcnak. A művészien göndörített két szőke hajfürt itt is magas homlokára rajzolódik. Csak a sötétzöld ruha selymének remegése, nyakában a piros máslival és a méltóságos nyugalomban való ülés kölcsönöz előkelő jelleget az alaknak. A szőke asszony hajában gyöngydiadém, fülében gyöngyfülbevaló, balkezében csipkekendő, jobbjában álarc. Kétségtelen tehát, hogy Mányoki ezt a képet is Berlinben festette és mind a két képet ugyanabban az időben.

A két képet Mányoki Berlinből Terebesre vitte a fejedelemhez, 1712-ben pedig a fejedelem Mányokival Erős Ágost lengyel- és szász királynak küldte el akkor, amikor Dancigból Franciaországba ment, a számüzetés keserü kenyerét enni. Lengyelföldön már nem volt maradása. A lengyel király nem állhatott jót életéért, mert a bécsi udvar valóságos hajtóvadászatot rendezett kézrekeritésére. Otthagyta a hazáját, ott kellett hagynia Lengyelországot, nekivágott tehát a bizonytalanságnak, de előbb kedves udvari festőjét, *Mányokit* beajánlotta a lengyel királynak, megajándékozva egyben a maga és felesége arcképeivel. A Szépművészeti Muzeum Rákóczi-arcképe azóta a szász király drezdai palotájában függött, mellette volt a most fölbukkant kép, de mert nem volt rajta felirat, már nem tudták, hogy kit ábrázol? Csak most derithettem ki, hogy Rákóczinét, akinek ilykép a sok selejtes arcképe után végre egy kiváló arcképét láthatjuk. Azt ugyan már tudtuk, hogy néhány héttel halála előtt Párizsban az ottani hires arcképfestő, *Largilliere* megfestette a fejedelemasszonyt. Ezen a képen, mely a londoni National Gallery-be került, már a hizásnak induló idősebb asszonyt látjuk, megnyult arccal, kikerekedő tokával. De a francia festő lágy színei nem árulják el a közeli halált. Mányoki képe sokkal igazabb lélektani ábrázolat s ebből a szempontból, nekünk legalább, becsesebb. Most, hogy Rákóczit a mai költők, élén *Herczeg Ferenccel*, ujra föltámasztják, mikor az ország háza előtt nemsokára Rákóczi érceöntött alakja fogja szitani a magyar érzést, feleségének ujonnan megtalált arcképét fokozott érdeklődéssel szemlélhetjük.

Dr. Lázár Béla

társaságban nemrég megkérdezték az elnök nejét, Mrs. Franklin D. Rooseveltet, milyen előírások szabályozzák a törvényben és a hagyományokban az elnök reprezentációját. Mrs. Roosevelt így válaszolt:

— A Fehér Házban az a szokás, hogy az elnök a fizetéséből fedezi családjának és nem hivatalosan meghivott vendégeinek, továbbá tisztviselőinek és alkalmazottainak ebédjét, vacsoráját, de a hivatalos fogadások költségeit, amelyeken az összes politikai pártok képviselve vannak, az államháztartás terhére felszámíthatja. Ha tehát az elnök meghiv egy sereg szenátort ebédre vagy vacsorára, ugy kell összeválogatnia őket, hogy ne tartozzanak valamennyien ugyanahhoz a párthoz, mert különben az ebéd költségét a saját zsebéből kénytelen fizetnie.

*

× **Hitler gombjai.** Hitler birodalmi kancellárról mint szónokról érdekes cikket közöl az *„American Monthly"*. Szónoki erejáról, a tömegekre való hatásáról sok érdekes részletet mond el, továbbá azokról a külsőségekről, amelyek egy-egy nagy beszédét kisérik, — a felelősséget azonban a valószinütlenül hangzó adatok hitelességéért kénytelenek vagyunk az amerikai lapra áthárítani. Leirja a cikk többek közt, hogy ha Hitler az esti órákban fontos beszédet tart népgyülésen, ahol tizezrekre menő tömegek hallgatják, a szónoki emelvény támlája mögött egy sor gomb van ugy elhelyezve, hogy azt rajta és a közvetlen közelállókon kivül alig láthatja más. Hitler beszéde közben időnként megnyom egy-egy gombot. Ezzel irányitja a reflektorok fényét, amelyek hol a horogkeresztes lobogót világitják meg, amely mögötte leng az árbocon, hol az óriási tömegekre vetiti fényét, hol pedig saját magát teszi jobban láthatóvá a hallgatóság tizezrei előtt. Külön gombnyomás ad villamos jelet a tömegek vezetőinek arra, hogy tetszésüknek adjanak kifejezést, tapsoljanak, éljenezzenek és külön gomb ad utasitást arra, hogy a készenlétben álló fényképészeknek és fotoriportereknek mikor szabad felvételt csinálniok. Ezt is maga Hitler irányitja egy gombnyomással — teszi hozzá az amerikai ujság —, mert a jó és hü fényképfelvételekre a nemzeti szocialista párt nagy sulyt helyez és aki nem tartja meg az erre vonatkozóan előirt rendelkezéseket, sulyos büntetésnek teszi ki magát.

*

× **Az angolok gazdasági téren a nyitott kapu rendszeréhez való visszatérést kivánják.** A *„Neue Zürcher Zeitung"* londoni tudósitója irja: A napokban a lakosság minden rétegét képviselő kiváló személyiségek által aláirt emlékiratot adtak át a miniszterelnöknek. Az emlékirat, amelynek cime: „Béke és gazdasági együttmüködés", többek között kifejti, hogy „az igazi politikai megszilárdulás és a fegyverkezési versengés megszüntetése lehetetlen a gazdasági és ipari viszonyok által előidézett nyomoruság megszüntetésére irányuló komoly fáradozások nélkül". Az ujjáépitési intézkedések során uj és az eddigieknél messzebbmenő célokat kell kitüzni és ezekkel lehet leginkább szolgálni az egyre fenyegetőbb háborus hangulat leküzdésére irányuló törekvéseket. A kormány igyekezzék

Mányoki Ádám

PH. 1933. VI. 25

Erős Ágost drezdai emlékkiállitása.

Ha egy nép nem tiszteli a maga multját, nem is érdemli azt meg. A német népről ezt nem lehet elmondani. A forradalom keresztülgázolt a hagyományain, de azért annak tiszteletét épen megőrizte, mélyen a lelkébe rejtve. Bizonyság erre az a nagyszabásu emlékkiállitás, melyet Drezda városa rendezett Erős Ágost fejedelem halálának 200 éves évfordulója alkalmából.

Megnyitották a királyi palotát, melyben Erős Ágost és kora kulturájának hatalmas seregszemléjét rendezték.

Kevés fejedelmet itélt meg Clio oly elfogultan, mint éppen Erős Ágostot. A porosz királyok szellemét tükröző história kiélezte a szász fejedelem és lengyel király szerelmi életét. Halála után alig egy évvel regényes korrajzot irattak róla „da Saxe galante" cimmel egy Pöllnitz nevü gyorskezü iróval, udvari pletykák gyüjteményét, melynek hatását igen sokáig nem lehetett elmosni. A XIX. század polgári világszemlélete is elfogultan itélte meg a barok-kor „frivol" fejedelmét s csak ujabban kezdik megérteni és e kor szellemébe való veleérzéssel, igaz arcképét megrajzolni.

Amit nála eddig pazarlásnak néztek, az a kultura, ipar és művészet nagyszabásu pártolása, amit eddig nagyravágyásnak mondtak, a lengyel koronáért való szivós küzdelmét, mely 88 millió dollárjába, 40.000 ember életébe és 800 ágyujába került Szászországnak, s amit eddig élvezetek hajszolásának néztek, a maitresse-ek hosszu sorát, kik alaposan kizsákmányolták az állampénztárt: mindezt a kor szemüvegén át nézve egészen máskép kell megitélni. Kultura és iparpártolása meggazdagitották a lakosságot a meisseni porcellángyár alapitása, a lipcsei vásárok, a varsói, drezdai nagyszabásu épitkezések, a műalkotások gyüjtése, az egyetemek fellenditése, mind nem volt pazarlás, hanem józan befektetés, mely később busásan kamatozott. Lengyel politikája is világos elgondolás volt. Közvetlenül gazdasági haszonnal járt, hiszen Lengyelországot Szászország piacává tette.

A drezdai egykori királyi palota kiállitása — célzattal vagy „objektive"? — uj fényben láttatja Erős Ágostot. Az összes szász kulturintézmények, a meisseni gyár, muzeumok, magánosok hosszu sora állott össze, hogy ezt a hatalmas kiállitást megrendezhessék. Maga a palota igen régi épület, már a XV. században vetették meg alapjait s Erős Ágostonra már csak a belső kiépités maradt. A palota most minden termében más más látványosságot nyujt.

A falakon festmények, gobelinek, porcellánvázák, selyemszalvéták, a termekben a király uralkodói terveit és eredményeit szemléltető kincsek. A lépcsőházban a király arcképe, francia udvari festőjének, Louis de Silvestrenek ecsetéből. A francia galériában Drezda városának épitészeti fellendülését szemléltető tervek, a város krónikái, épitészi modellek. A kis és nagy étteremben Lukas van Leyden után készült remek gobelinek, melyeket Andran alatt Párisban szőttek, Lesczynski Szaniszló ajándékai. Egy terem a kor hadászati emlékeit, egy másik korabeli francia bronzszobrokat ölel fel, egy harmadik a király államférfiui müködésének bevonulására van szentelve. Falain a király tanácsosainak arcképei, ezek között nem egy — ismeretlennek jelzett — mű igen valószinüleg Mányoki Ádám műve. A zöld szalon az ország földrajzi képét mutatja be, a Wasa-szoba a király hadvezéri emlékeit. A falakon látható tábornokok arcképei közt is nem egy Mányoki műve lehet.

Magyar szempontból ugyanis éppen az a kiállitás nagy jelentősége, hogy Mányoki egy csomó eddig ismeretlen műve bukkant fel. A királyi leltárak jegyzékéből ugyanis tudtuk, hogy Mányoki, mint udvari festő, igen sok udvari méltóságot megfestett, de azok ugy elszóródtak, hogy mindeddig csak hatvannyolcvan darab került felszinre. E kiállitás, melyet kilencvennél több helyről szedtek össze, elősegitette az eddig lappangó képek felösmerését. Sajnos, a katalogus nem ad erről semmi felvilágositást. Azonban például közli Cosel grófnő egy eddig ismeretlen képét, mely feltétlenül a magyar mester alkotása. Ösmertünk eddig egy másik Cosel-arcképet, mely Varsóban van, de Mányoki ugy látszik, a király kedveseit többször megfestette, amint erre több példát ösmerünk.

A következő termek a korabeli szinházi és irodalmi élet bemutatására vannak szentelve. Diórámákban látjuk az 1730-iki Zeithainer-i táborozás egyes részleteit. Felállitották egy török pasa zsákmányolt sátorát. Az egyik terem a kor épitészeti tevékenységét mutatja be, Pöppelmann és Udinger zseniális szerzőjének rajzait, Pernesser, a kor nagy barok szobrászának müveit. A fő látványosság persze a remek porcellán-termek, szinte egy darab történelem. A japán és kinai porcellánok mellett a meisseni gyár főtermékei a korai Böttgerekkel, a 100 váza-terem, a Höroldt-ok, Kändlerek, mind korabeli felállitásban. A trón-terem után a pénzverde emlékei, a fegyvergyüjtemény, a kincstár, a remek Dinglinger-ékszerekkel, Erős Ágost páratlan szépségü hálóterme, s végül a nagyszerü exotikumok gyüjteménye, indiai, mexikói és négerplasztikai anyaggal. Van egy külön pasztell-terem, Rosalba Corriera és Liotard müveivel, az Erős Ágost által vásárolt festmények és grakifai müvekből összeállitott képtár-terem, a király lakószobája, a falakon csupa arckép, ezek között is sok lehet Mányoki alkotása.

Az utolsó termek Szászország akkori közgazdasági és tudományos életét szemléltetik, telve a kor jeleseinek arcképeivel, melyeknél maga a katalogus is megemliti, hogy Silvestre és Mányoki müvei, mint Radzieiowski kardinális. Königsegg gróf, Mosczinski gróf és más udvari hölgyek képei.

Mint e száraz felsorolásból is kitetszik, ez a kiállitás magyar szempontból is igazi kincsesbánya, azonban mint egy történeti látványosság a nyári Drezda fő vonzó erejévé válhat.

Dr. Lázár Béla.

Optika 1:9, 1:6·3 vagy 1:4·5
Kapható minden fotókereskedésben

felvilágositást semmiről, jóbarátoknak csak egy udvarias mosolyt. Négy hivatalnoknő dolgozik itt, lajstromokat revideálnak, postát intéznek, a nyomdából érkezett szövegeket nézik át.

Mr. Beekman hatszázezer dollárért hajlandó eladni a Social Register vállalatot, inkluzive a végrendeletileg csatolt Miss Eastmonddal; de mert ennyi pénzt még nem ajánlott érte senki, egyelőre tulajdonában van. Ma tizenkét amerikai városban tizenkét különböző lajstrom jelenik meg; Newyorkban, Washington, Csikágó, Boszton és Filadelfiában, egy-egy könyvük ára hét dollár; viszont Baltimore, Pittsburg, San Louis, Kleveland, Cincinatti-Dayton és buffalói lajstromok ára hat dollár.

A newyorki kiadás önköltsége könyvenként mindenestől egy dollár és negyven cent. Évről-évre ugyanabban a nyomdában, a newyorki régi *Berkeley Press*-nél nyomják.

Kiad a Social Register vállalat még egy *Locater* cimü évkönyvet is, mely egyesiti az összes lajstromozott városok könyveiben felsorolt „jó társaságbeliek" névsorát, lakcimüket és hogy mely városban élnek. Ebben kilencvenézer név van. Ára kilenc dollár.

Mult évben a Social Register Association-nak negyvennyolctól ötvennyolcezer dollárig terjedő jövedelme volt és átlag ennyi a jövedelme 1923 óta. Mr. Beekman sokkal jobb üzletember, mint alapitó nagybátyja volt, aki zsebnoteszekbe jegyezte a vállalat üzletmenetét és a vállalat pénzét saját pénzével összekeverten kezelte, gondot okozva örökösének.

Az elhunyt Louis Keller, Amerika társadalmának elfogadott itélkező fóruma, maga viszont sohasem volt a hires Ward McAllister, Newyork régi arbiter elegantiae-jának „jó társaságbelieket" tartalmazó listáján, melyet McAlister 1872-ik év táján jegyzett fel és melyből Amerikában a *Négyszázak* kifejezés ered.

A newyorki legelőkelőbb *Négyszázak* elnevezés állitólag ugy keletkezett, hogy Mrs. Astor bálterme, palotájában, csak négyszáz embert fogadhatott be és szegény McAllisternek, ki az Astor-bálakat is rendezte, négyszáz névre kellett az előkelő newyorkiak listáját „levágnia".

Hogy mi mindentől nem függ a „jó társaságbeliség" meghatározása!

Charleston.

De az igazi arisztokrata-város Amerikában Charleston, Dél-Karolinában.

A hatvanezer lakosu városban *születés* határoz, *pénz* nem számit. Szegények, de arisztokratábbak a bécsi grófnőknél az ős-charlestoni familiák. Évente egyszer Szent Cecilia-bálat rendeznek, meghivók csak előkelő charlestoniaknak küldetnek. Megy több meghivó a városi szegényházba, bennlakóknak, de egyet sem küldöttek Mr. Lamontnak, ki milliomos és nagyon szeretett volna a bálra, mint környékbeli uj földbirtokos, elmenni. Mr. Lamont különben most mint Morgan-társ Washingtonban vall a szenátus pénzvizsgáló-bizottsága előtt. Azok ott nem birják neki elhinni, hogy oly kevéske jövedelme sem volt három éve, hogy egy centnyi jövedelem-adót sem birt fizetni.

Charleston határában van még az ujgazdagok és gazdag jövevények golf-klubja, a *Yeamans Hall*, de az a klub az igazi charlestoni *familiáknak* idegen.

Bár a gazdag jövevények ambiciónálják az *igazi* charlestoni társaságba bejuthatni. Egy milliomos elcsapással fenyegette vállalatának négy tisztviselőjét, akik *familiából* valók voltak, ha nem hoznak neki meghivót a Cecilia-bálra. A fiuk hoztak, de olyan hideg udvariassággal hozták, hogy a milliomos jobbnak látta nem elmenni. Egészen rosszul érezte volna magát.

Mentés.

Hondurasban, Közép-Amerikában, forradalomkor a benszülöttek Uj-Tela modern városba szaladnak menekülve Ó-Tela városból és Honduras minden vidékéről. Szaladnak és a fejükön cipelik a varrógépüket. Mert Hondurasban gyakori a forradalom, de drága a varrógép.

Justh Jánosné Baross Katinka.

Mányoki Ádám (Szokolya, 1673. ?? -- Drezda, 1757. aug. 6.): festő. A szokolyai ref. pap fia előbb Hamburgban, majd Hannoverben tanult festeni A.Scheitz Hires német festőtől. A francia arcképfestők közül különösen Largilliére stilusa volt hatással fejlődésére. Pá.osz udvari szolgálatban ismerkedett meg II. Rákóczi Ferenc feleségével, majd magával a fejedelemmel is, aki csakhamar udvari festőjévé nevezte ki. 1709-ben Rákóczi diplomáciai megbizatással Hollandiába küldte, később Rákóczi ajánlására 1712-ben Erős Ágost szász választófejedelem és lengyel kir. fogadta szolgálatába. Igy 1713-ban Varsóban, 1714-ben Drezdában, aztán Berlinben főként az udvar tagjait és hires szépségeit festette. 1724-ben végleges letelepedési szándékkal visszatért Mo.-ra, de bár néhány főnemesi család több arcképrendeléssel látta el, biztos megélhetést ez nem jelentett. 1732-től Berlinben és Lipcsében müködött, majd haláláig Drezdában élt visszavonultan. A barokk arcképfestészet kiemelkedő tehetségü mesterének munkásságában a kiváló müvek mellett akadtak gyengébbek is. Korai müvei közül kiemelkedik a Szépmüv. Muz. tulajdonában lévő Önarcképe, II. Rákóczi Ferenc magyaro.-i (1708) és dan-

KSné

zigi (1712) arcképe, az ismeretlen helyen lappangó Bercsényiné-portré (1712), valamint Flemming gr. (1713) és egy Ismeretlen magyar főur Varsóban őrzött arcképe. Kiemelkedő alkotásai még a dessaui hercegi családot, valamint a kir. kegyencnőket ábrázoló képei (Montecuculi hgnő 1714; Cosel grófnő 1715; Dönhoff grófnő 1713, 1716). A Habsburg udvarban VI. Károly császárt, a gyermek Mária Teréziát, s Mária Annát festette meg (1723). Hazai tartózkodásának emlékei a Ráday-Podmaniczky-, stb. család tagjait ábrázoló, a m. családi képsorozatokhoz alkalmazkodó, provinciálisabb kivitelü arcképei. Késői korszakának kiemelkedő termése Rechberg jogtanár, Blendinger ötvös (1731) és Knebelsdorff G.W. (1732) portréja, a Sulkowsky-gyermekeket (1734), s egy Jelmezes kisfiut és Kisleányt ábrázoló képe, stb. E korszak egyik legérettebb, legegyénibb alkotása Thiele A. festő arcképe (1737). -- Irod. Lázár Béla: M.Á. élete és müvészete (Bp., 1933); M.Á. emlékkiállitás katalógusa (Bp., 1957. Szépmüv. Muz.).

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Mányoki Ádám
NŐK LAPJA
1964 JUN 6

1021

A NAGYSÁGOS FEJEDELEM FESTŐJE

Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc arcképe

II. RÁKÓCZI FERENC közismert arcmása férfiéveinek virágjában örökíti meg a fejedelmet. Teste kissé elfordul, arca az ellenkező irányba tekint. A finom kelmékből szabott díszes öltözék és rajta az ékszerek, a remek palásttartó csat, a nyakszalagon függő aranygyapjas rendjel — a spanyol király kitüntető ajándéka — elárulják viselőjük előkelőségét. A fény puha pásztákban simogatja a ruha ráncait, élénken csillan az aranyfoglalatos drágaköveken és erőteljesen kiemeli az arcot, melyet a férfiasan izmos vállakra omló hajzat meg a tollas föveg keretez.

A büszke fejtartás, az erős ákaratra valló, kiugró áll és a vastag ajkak felett katonásan kunkorodó bajusz a forradalmár hadvezért juttatja eszünkbe, a nőiesen lágy ívelésű szemöldökök alól ránk tekintő szemek pedig Rákóczi Ferenc megkapóan emberi lényét keltik életre. Elrévedező pillantásában a mindent-megértés bölcsessége és szívbéli jóság izzik, az az együttérző melegség, mely annyira sajátja volt a jobbágyait óvó, a szó eredeti értelmében nemes főúrnak. Lebilincselően élőnek, bensőségesnek érezzük ezt a remek portrét. Nem a díszbe öltözött Fejedelmet, hanem egyszerűen az embert látjuk benne. Művésze nem mindennapi közelségben kellett, hogy legyen a modelljével: ennyire mélyen csak bizalmas barát férkőzhet egy ember jellemébe.

A kép festője, *Mányoki* Ádám, valóban így tekintett Rákóczira.

A SZOKOLYAI református lelkész fia gyermekkorát a törökellenes felszabadító háború éveiben élte. Az ádáz harcok borzalmai és a zsoldosok fosztogatása elől magyarok tízezrei menekültek békésebb vidékek felé; útjukat lángoló városok és falvak tüze világította meg. Így került a Mányoki család Győrbe, ahol a kis Ádám annyira megtetszett egy német generálisnak, hogy örökbe fogadta, majd felismervén tehetségét, kitaníttatta. Mányoki Ádám csakhamar ismert piktor lesz Hamburgban, majd a berlini porosz királyi udvar kedvelt festője. Itt találkozik Rákóczi feleségével, aki rábeszéli: térjen haza szabadságharcát vívó férjéhez.

A nagy műveltségű fejedelem, akit mindig érdekelt a képzőművészet — bécsújhelyi börtönében maga is festegetett — szívesen fogadta a jóképességű fiatal művészt. Mányoki két évig élt a csatázó Rákóczi mellett, s ezalatt mélységes barátság szövődött köztük. Bizalmas politikai feladatokkal is megbízta. A művész éppen Hollandiában járt diplomáciai küldöttségben, amikor értesült a szabadságharc bukásáról és hűségesen követte Rákóczit Lengyelországba. 1710-ben a bujdosó fejedelem megállapodott Danzigban egy időre — itt festette Mányoki a magyar művészet legszebb, legemberibb arcmását, az egyetlent, amely hűségesen megőrizte számunkra a »Nagyságos Fejedelem« nemes arcvonásait. A szája mellett húzódó keserűráncokba beleírta a szabadságharc bukása miatti fájdalmát.

ÚTJAIK ezután elválnak. Rákóczi, nem tudván tovább ellátni udvartartását, elbúcsúzik híveitől. Franciaországba készül, ahonnan útja majd a rodostói magányba vezet. Távozása előtt Mányokit beajánlja lengyel főúri barátaihoz, akik szívesen festetik magukat a jóecsetű magyar művésszel. Náluk találkozik Erős Ágost szász királlyal, aki magával viszi drezdai udvarába.

A honvágy azonban csakhamar hazatérésre bírja a mestert. Évekig járja a vidéki kúriákat — Rákóczi egykori hívei, a Podmaniczkyk, a Rádayk voltak a megrendelői — majd élete végén visszatért Drezdába. Itt is halt meg, távol hazájától, csalódottan és szegényen, 1756-ban.

Drezda emlékezetes bombázásakor Mányoki műveinek zöme elpusztult. Mesterművét, a Rákóczi portrét, szerencsénkre 1925-ben a kiváló Nemes Marcel megvásárolta a szász királyi gyűjteménytől a Szépművészeti Múzeum számára.

Artner Tivadar

ITT K
A DÍSZLE

Díszlet egy humoros tv-játékhoz

A Honvéd Művészegyüttes féldomborművű emblémája

A Mozsár utcai műteremben Molnár Szilárd irányításával elkészítették a neves díszlettervezők báb-képmásait: Siki Emil, Vogel Eric, Láng Rudolf, Köpeczi-Bócz István, Rajkai György, Vargha Mátyás, Cselényi József

Ez a magyaros motívumú függöny a Tiszti Ház előadótermét díszíti majd

Fókusz

Európa fejedelmi udvaraiban
Mányoki Ádám – Egy arcképfestő pálya szereplői és helyszínei

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

2003. március – augusztus 24.

A Magyar Nemzeti Galéria 2003. márciusában mintegy két évtizedes szándék megvalósulásaként rendezte meg a magyarországi barokk művészet talán legközismertebb mesterének kiállítását. Mányokit a művészettörténet a 18. század kiemelkedő hazai művészei közé sorolja, jóllehet csupán két rövid periódusban, néhány évig dolgozott Magyarországon. A megkülönböztetett figyelem egyik oka műveinek a portréfestés hazai átlagából messze kiemelkedő minősége, a másik pedig az, hogy pályája, ellentétben a hozzá hasonlóan külföldre jutott magyar kortársakéval (mint az Angliában letelepedett *Bogdány Jakab*, vagy *Stranover Tóbiás*), igen sok ponton kapcsolódik a magyar történelem akkori eseményeihez, míg azok a művei, amelyeket itthoni megbízói számára készített, a portréműfaj magyarországi történetének szerves részét alkotják. Mányoki neve a hazai köztudatban *II. Rákóczi Ferenc* személyével és szolgálatával fonódik össze. Márpedig – s ez kevésbé ismert – pályájának jellemzői és művészi kötődései folytán életműve szinte teljes egészében a német udvari portréfestés körébe tartozik. Pályakezdése a berlini udvarhoz kapcsolódott, majd a szász uralkodók, II. és III. Ágost udvari festőjeként mintegy 4 évtizeden át a drezdai, valamint varsói királyi és választófejedelmi udvar, illetve a gazdag lipcsei kereskedők látták el megbízásokkal. Német területen készült művei a 20. század elejétől részben a műkereskedelem és műgyűjtés révén, részben pedig a múzeumi elődök, elsősorban a Szépművészeti Múzeum igazgatója, *Petrovics Elek* kitartó „műtárgyfelderítő" tevékenysége által jutottak Magyarországra. Ilyen a festő Önarcképe, amely a schleißheimi képtárból csere utján, vagy Swihowska bárónő portréja, amely drezdai magántulajdonból vásárlással került a Szépművészeti Múzeum gyűjteményébe, mindkettő a Művészeti Múzeumok Barátai Egyesületének örök letéteként. De a szerzeményezésnek ebbe a körébe sorolható Mányoki itthon legismertebb munkája, II. Rákóczi Ferenc 1712-ben, Gdańskban készült arcképe is, amely a drezdai királyi gyűjteményből 1925-ben *Nemes Marcell* ajándékaként jutott Magyarországra. A kép hazakerülésével egy időben indult meg a Mányoki-életmű akkori igények szerinti tudományos feldolgozása, melynek eredménye *Lázár Béla* 1933-ban megjelent, mindeddig egyetlen monográfiája. A festő alkotásai önálló tárlaton a Szépművészeti Múzeum 1957-ben megrendezett Mányoki-emlékkiállításán szerepeltek először és utoljára, amikor is a magyar gyűjteményekben fellelhető művek a kortársak, *Jan Kupezky* és *Bogdány Jakab* munkáival, valamint a varsói Nemzeti Múzeum néhány Mányoki-képével kiegészítve kerültek közönség elé. A történelem által erősen megrostált életmű jelentős részét tekintve ma is külföldön, elsősorban német területen, a festő működésének egykori helyszínein található. A kiállítás ennek megfelelően jelentős nemzetközi részvétellel készült, 12 külföldi gyűjteménytől kölcsönöztünk műveket. A legfontosabb partnerek, a drezdai Gemäldegalerie Alte Meister, valamint a potsdami központú Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg mellett még további hat német, három lengyel és egy szlovák múzeum, illetve könyvtár bocsátotta rendelkezésre anyagát, míg a hazai múzeumok és gyűjtemények (Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum, Országos Széchényi Könyvtár, Magyar Országos Levéltár, Magyar Tudományos Akadémia, Ráday Könyvtár és Gyűjtemény, Déri Múzeum – Debrecen, Herman Ottó Múzeum – Mis-

Mányoki Ádám:
Georg Wilhelm von Werthern gróf, 1719
MNG, Fotó: Szepsy Szűcs Levente

Görög ékszerek
Szépművészeti Múzeum
2003. május 15. – június 30.

Jékely Zoltán emlékkiállítás
Petőfi Irodalmi Múzeum
2003. április 11. – június 20.

kolc, Smidt Múzeum – Szombathely) egy része a kiállítás másik fontos aktualitásához, a Rákóczi-szabadságharc kezdetének 300. évfordulójához kapcsolódó művekkel és dokumentumokkal tette teljesebbé Mányoki pályájának ezt az időszakát.

A kiállítás megrendezésével nem az volt a szándékunk, hogy teljes keresztmetszetet adjunk a festő tevékenységéről, hiszen ezt a fentiekből adódóan nem is tehettük volna. A célunk az volt, hogy Mányokit, mint a jelentősebb európai művészeti központokban működő udvari festőt bemutatva pontos és változatos képet adjunk erről a sok helyszínhez kötődő életműről. Ennek során nemcsak magukat a műveket, s általuk e gazdag életpálya szereplőt idézzük fel, de a helyszíneket is, a barokk kori Drezdát, Varsót, Berlint, Lipcsét, Bécset, alkalmasint az udvari élet egy-egy eseményének ábrázolásával. A 90 kiállított festmény, metszet, falikárpit, érem és levéltári dokumentum együttese ezt a célt szolgálja, köztük Mányoki 49 olyan festményével, amelynek legtöbbje itthon ez alkalommal látható először. A reményeink szerint jellemző válogatás egyik eredménye a festő oeuvre-katalógussal kísért monográfiája, amely magyar és német nyelvű párhuzamos kiadásban, a kiállítás ideje alatt jelenik meg.

Buzási Enikő

Új időszaki kiállítások

BUDAPEST

Retroaktív
Kőnig Frigyes gyűjteményes kiállítása

Ernst Múzeum
2003. május 7. – június 4.

Kőnig Frigyes létrehozott egy tudományos gyűjteményt. A gyűjtemény alapja az átjárhatóság és az őszinte érdeklődés, továbbá a művészet(történet) mint szabad asszociációs kelléktár. Így lehetséges, hogy egymás mellé kerülhetnek mozdulattopográfiák, törékeny szerkezetű tarisznyarákok, a barokk illuzionizmus és az emberi test devianciáinak szívszorító dokumentumai. Kőnig festészetében és grafikáiban érezhető az az alkotói magatartás, ami a titkos lényeget kutatva csak a művészet teljességére irányulhat („a mindenséggel mérd magad"), ezért bármikor bármi kiemelhető, átírható, kihagyható ebből a nagy sorozatból. Úgy parafrazál korábbi stíluskorszakokat, hogy közben a művész lehetséges, ma vállalható attitűdjét is érinti. Művészetének tanulsága, hogy az idő nem elválasztja a dolgokat, hanem érdemessé teszi arra, hogy foglalkozzunk velük. Az átjárás szabad, az elidegenedés nem sorsszerű, a megértés feltétele a figyelem.

A kiállítás összefoglaló jellegű bemutatója a művész eddigi munkásságának. A 80-as években induló tér-idő-perspektívakutatások egyre bonyolultabb kompozíciókhoz vezettek a 90-es évek derekán, eljutva a *Fürdőzők-sorozat*ig. Az *Eszter*, a *Quodlibet*, az *Irodalmi arcképek*, a *Gyermekkori monumentumok* sorozatainak reprezentáns darabjai köz- és magángyűjteményekből kerülnek a kiállításba. Grafikai lapok (az Orbis pictus könyvből, a Bolondok litográfiák), a Művészkönyv, Budapest erődítési térképe egészítik ki a festészeti anyagot. Együtt a tudományos gyűjtemény.

Ernst Múzeum – a XX. sz. művészetének kiállítóhelye

„A Ganz gyár a magyar elektrotechnika aranykorában"

Magyar Elektrotechnikai Múzeum
2003. április 7. – től

A Magyar Elektrotechnikai Múzeum 2003 áprilisában egy tudományos konferenciát és egy kiállítást rendezett, melynek témája *„A Ganz gyár a magyar elektrotechnika aranykorában"*.

2003. április 4-én volt *Zipernowsky Károly* születésének 150. évfordulója, és 1878-ban – tehát 125 évvel ezelőtt – alakították meg a Ganz és Társa Rt. Elektrotechnikai Osztályát, amelynek első vezetője Zipernowsky volt.

A Ganz gyár világhírű mérnökei, *Zipernowsky, Déri, Bláthy, Kandó* révén a legjelentősebb erősáramú villamos gyár lett, amelynek termékei, létesítményei a világ minden részébe eljutottak (pl. a kiállításban látható a Tivoli Vízierőmű fényképe, mely Róma városát látta el árammal, alapvető berendezéseit a Ganz Gyár készítette. Ez volt a Ganz első komoly nemzetközi sikere 1886-ban).

A kiállítás tárlói a valamikori transzformátorház celláiból állanak, az egész épület ma is egy megőrzésre érdemes gyöngyszem.

A múzeum ebben a kiállításban saját anyagát kiegészíti több magyar múzeum (Budapesti Történeti Múzeum, Országos Műszaki Múzeum) és a müncheni Deutsches Museum raktárban őrzött, eddig a

MÁNYOKI

A FEJEDELEM KÉPÍRÓJA

1

Fülledt nyári nap volt. A naptár 1757. augusztus hatodikát mutatta. A drezdai utcák elnéptelenedtek, aki csak tehette, az átizzott házakból hűvös helyre menekült. Háromnegyedkettőt jeleztek az óramutatók, amikor a Takácsok utcájában felpattant egyik színesüvegű, önkarikás ablak és egy fiatal ember, Liscovius Frigyes festő riadtan kiáltott le:

— Meghalt a mester!

A kiáltás az utcán siető Göders Jánosnak szólt, aki doktorért rohant. Most már nem kell rohannia, felesleges az út. Visszafordult. Felbaktatott a nyikorgó falépcsőn, lenyomta a kovácsolt vasból készült kilincset. A feltárult ajtó mögött ott állt Liscovius, s a két barát fátyolos szemekkel nézett egymásra.

— Meghalt! — rezgett a fájdalmas szó és halksága betöltötte a szobát, amelyben néhány szék, asztal, egy párnás, bőrrel bevont, öreg karosszék, viharvert szekrény, csupa ódon bútordarab jelentette a berendezést. Kis fülke nyílt a szobából, a »műtereme«: porlepett, kopott festőállvány, elárvultan búsongó paletta, néhány ecsettel. És a szobában, a fal mellett, régi diófaágyban pergamenszerű arccal feküdt a halott festő: Mányoki Ádám.

Szép időt, nyolcvannégy esztendőt élt meg.

Élete utolsó évei itt peregtek le a drezdai régi házban. A két fiatal tanítvány: Liscovius és Göders csaknem mindennap meglátogatta. Az öreg festő nemcsak a festészetre tanította ifjú barátait, hanem kitárta előttük szívét, életét is...

Sokat, sokat beszélt a múltról, amikor nem 79 tallér és 4 garas kegydíjból kellett tengetni életét — feltéve, ha a szász udvari kancellária nem fejtette el folyósítani ezt a sovány juttatást is... Beszélt a múltról, amikor királyi udvarok festője volt, s a mind között legkedvesebb időről, amikor a magyar szabadságért zászlót bontott nagy fejedelem, II. Rákóczi Ferenc mellett élt.

Rákóczi... A kemény ropogású név sokszor elhangzott a drezdai kis lakásban — a tanítványok ámulva nézték mesterük híres képének másolatát, amely a Danckában festett portréról készült. Ilyen volt a nagy fejedelem: nyílt, öntudatot, erélyt, tudást, jóságot és bátorságot elárulló arc, nemesen csillogó szempár, kétoldalt lehulló sötét fürtök, gondosan ápolt bajusz. Sötétkék bársony dolmányt viselt a kép festésekor, jobbvállára aranysujtásos piros mente hull alá, középen nagy zafírral díszített ékes mentekötő, nyakában piros szalagon az Aranygyapjas-rend, fején barna szőrmés kucsma, amelynek piros csákóját drágaköves, fekete kócsagforgó díszíti...

Még előző nap is a nagy fejedelemről beszélt az ősz festő:

— Huszonkét éve halott már Rákóczi... És a magyar nép még mindig elnyomatásban sóvárog a szabadság után...

Rég elszállott szavai a két fiatal tanítvány emlékezésének varázstűzében új életre keltek és mintha ott csengtek volna az ódon falak között...

2

Mányoki Ádám örökbeadott gyermek volt. Öt esztendős múlt, amikor Thököly Imre szablyát rántott a magyar szabadság kivívására. Az évek során a kis Szokolya is, ahol a Mányoki-család élt, hadszintérré vált, sarcolták, pusztították a császáriak, Rabatta tábornok 830.000 forint hadikártérítést vetett ki a megyére. Menekült, aki csak tehette, új otthont kerestek, szenvedtek és nélkülöztek. Mányoki János, a Leydenben tanult prédikátor is elvándorolt. Komáromba került a családjával és szörnyű nyomorúságban tengette életét. Ádám, akkor már tizenkét éves volt, csillogószemű, szép gyerek. Egyszer a Győrből Komáromba érkezett Doelfer János Antal német hadbíró-tábornok meglátta a gyereket. Huszonegy éve volt házas Schmidt Annával, huszonegy éve reménykedtek gyermekáldásban — hiába. A csillogószemű gyermek megtetszett a német tábornoknak, beszélt Mányoki Jánossal és — örökbefogadta az itthon csak nélkülöző, éhező gyermeket.

Így került Mányoki Ádám a távoli Hamburg környékére, ahol kinyílt előtte a világ. Szép otthona volt, szép ruhákban járt, megtanult németül, franciául, hollandul, flamandul, de — a magyar szót nem feledte. Nagyszerű képtárakat látott, lenyűgözték Largillière képei, közöttük is legjobban Tavernier, a bátor utazó és vakmerő kalandor képmása. Tavernier olyan tájakat keresett fel, ahová európai ember nem igen tette még a lábát. Elvetődött messzi Indiába is, ahol életét kockáztatva, egy szent templom Buddha-szobrának kivájta ökölnagyságú gyémántszemét, a világ legnagyobb drágakövét, kék fényben tűzelő gyémántot. Ez volt a világ legértékesebb drágaköve! De nem örvendezhetett sokáig kincsének, mert következő indiai útján a dzsungel tigrisei széttépték...

A serdülő fiúban fellobbant a vágy: olyat festeni, mint Tavernier képmása, vagy mint a lüneburgi Scheitz András képei... Rajzolási tehetsége már gyerekkorában megmutatkozott, s a tanítómesterek nyomán mind erősebben kibontakozott.

Hamburgban tanult és festett sokáig, majd Berlin következett, s az akkor már huszonnyolc éves festőnek itt érdekes megrendelés jutott — Rákóczi Ferenc hitvesét kellett lefestenie.

— Ön magyar — mondta Sarolta Amália hessenі hercegnő — miért nincs a hazájában most, amikor a magyar nép szabadságharcát vívja?

Mányoki Ádám a képen az utolsó pontokat rakta fel a gyémántforgós fekete bársony barettre, s csak ennyit mondott:

— Ott leszek!

3

Hosszan, mélyet lélekzett, amikor a batár magyar földre ért. A hársfák mindenütt jószagúak, de sehol se olyan részegítők, szívet zsongítóak, mint a magyar földön.

A hazatért vándor Terebesen találkozott először a fejedelemmel, aki Des Alleurs francia követ jelenlétében fogadta.

— Nemcsak a művész képességeire számítok — mondta a fejedelem —, de a hazáját, népét szerető emberre is... Ön nyelveket beszél, ismerős külföldön, jó szolgálatokat tehet hazájának...

Így került Mányoki Ádám újra Berlinbe, majd Francia-

Művelt Nép - 1953. VIII. 2.

országba, Hollandiába. A nagyszerű harc magárahagyatottan nem tudta győzelemre vinni a »Pro libertate« lobogóját és Mányoki Adám már csak Danckában találkozott újra Rákóczival... Odahaza lehanyatlott a szabadság zászlaja...

4

Varsó volt életének új állomása, majd Drezda. Erős Agost lengyel király és szász választófejedelem udvari festője a címe — gondtalanul, a gazdag élet csillogásában él. Lubomirski és Sobieski, Radziwill, Carignan és Montmorency hercegnőket fest, királyi kurtizánokat szépít a vásznon, Du Parc ballerinát, Königsmarck Aurora grófnőt, de amíg ecsetje az élénk és vidító színekből merít — mindig az otthon jár az eszében, amelyet ismert, milyen volt a Thökölyszabadságharc bukása után, s elképzeli, milyen most, amikor Rákóczi oly sok reményt sugárzott csillaga is elhalványult...

Még egyszer — 1724-ben — hazalátogatott a rokonságához és ekkor találkozott Rákóczi környezetéből egyik régi ismerősével: Ráday Pállal. A fejedelem egyik legbizalmasabb embere volt, belső titkára, később az erdélyi kancellária vezetője. Amikor Rákóczi kibontotta a szabadság zászlaját, Ráday Pál öntötte szavakba a fejedelem elgondolásait a »Manifesztum«-ban. S ez a Ráday Pál volt az első, aki, hogy birtokát mentse, elárulta a fejedelmet; császári kegyelmet esengett és kapott...

De — amerre nézett — Ráday Pálokkal volt tele az ország... A főurak, nemesek, akik Rákóczi táborában voltak, máról holnapra lelkes császárhívőkké váltak, miatt a fejedelem és igazi hívei a Márvány-tenger partján szomorú bujdosásban élték napjaikat...

Csak a nép, a nép maradt hű Rákóczihoz. Suttogva szállt a kérdés:

— Mikor jön vissza a fejedelem?

Mányoki Adám útálattal fordult ki a Rádayak kastélyából. Keserű csalódással hagyta el házáját, amelyet ekkor látott utoljára.

Bécs, Drezda, Lipcse, majd újra Drezda — fest, fest, de a csalódás nem ül el szívében. Már nem a régi, s újak jönnek, akik az öregedő, önbizalmát vesztett, zsörtölődő művészt kiszorítják az »udvari festő« tekintélyt és biztonságot jelentő állásából.

Marad a kegydíj: havi 79 tallér 4 garas...

5

Segler Frigyes Kristóf udvari kamarás jelentéséből:

»1757. augusztus 6-án jelentették Mányoki Adám 84 éves festő, nőtlen, elhalálozását. Lakása lepecsételtetett. Mivel az idevalósi ref. lelkész, Goedfroy fizetés nélkül megtagadta a temetést. Zeidler ügyvéd, akinek a megboldogult aktív és passzív vagyonáról teljes tudomása van, hajlandó volt a későbbi visszafizetés reményében 20 tallért előlegezni a temetési költségekre, mert a hagyatékban egy garas sem találtatott.«

Így temették el a fejedelem képíróját. Ketten voltak a végtisztességen, a két tanítvány: Liscovius és Göders. Amikor lezárták a koporsó fedelét, viseltes vászongöngyöleget tettek a feje alá, amit Mányoki Adám harminchárom éve, utolsó otthoni tartózkodása óta őrzött.

Magyar föld volt benne...

Pánczél Lajos

MÁNYOKI Ádám

MÁNYOKI Ádám

Rózsa Gy. [Lec.]: Mányalitól, Alba Nováig. Bp. 1988.

Művtört.Ért. 1989 1-4 167.

A könyv katalógus, így próbája a használat lesz, megállapításait az egyes korszakok és egyes művészek specialistái fogják mérlegre tenni. Most ezt megelőzve, legyen szabad néhány darabhoz tartalmi szempontból megjegyzést fűznünk.

Mányoki Ádám (1673—1757) és Bekes Gáspár (1520—1572) nem voltak kortársak, így nyilvánvaló, hogy nem élet utáni, hanem történeti portréval állunk szemben (134. sz., 8. kép). Irodalmi hivatkozásból ismerjük Bekesnek egy másik képét, amelynek előképe a vilnai városházán volt, és amely kisebb eltérésekkel megegyezik Mányoki most közölt képével (*Szádeczky L.*: Környáti Békés Gáspár. Bp. 1887). Feltehetőleg mindkét ábrázolás azonos eredeti kompozícióra mehet vissza. Bekes egyébként erdélyi politikus volt, János Zsigmond erdélyi fejedelem belső tanácsadója, majd halála után Báthori István legfőbb riválisa. Báthori lengyel királyi koronázása után kibékültek és Bekes Lengyelországban is fontos politikai szerephez jutott. Vilnában halt meg és ott is temették el.

Dériaz et al.
Etudes et documents : 21
Lausanne : Université
1987

361 (M)
Flugschriften des frühen 16. Jahrhunder
: Register
: Inter Documentation

362 (M)
Frankreich und die deutsche Einheit : d
Schriftenreihe der Vierteljahrshe
München : Oldenbourg
1988

363 (M)
Frauen in der Geschichte VII / hrsg. We
Studien und Materialien : 39 . -
Düsseldorf : Schwan
1986

PESTI HIRLAP

MÁNYOKI : II. RÁKÓCZI FERENC. — Szépművészeti Muzeum.

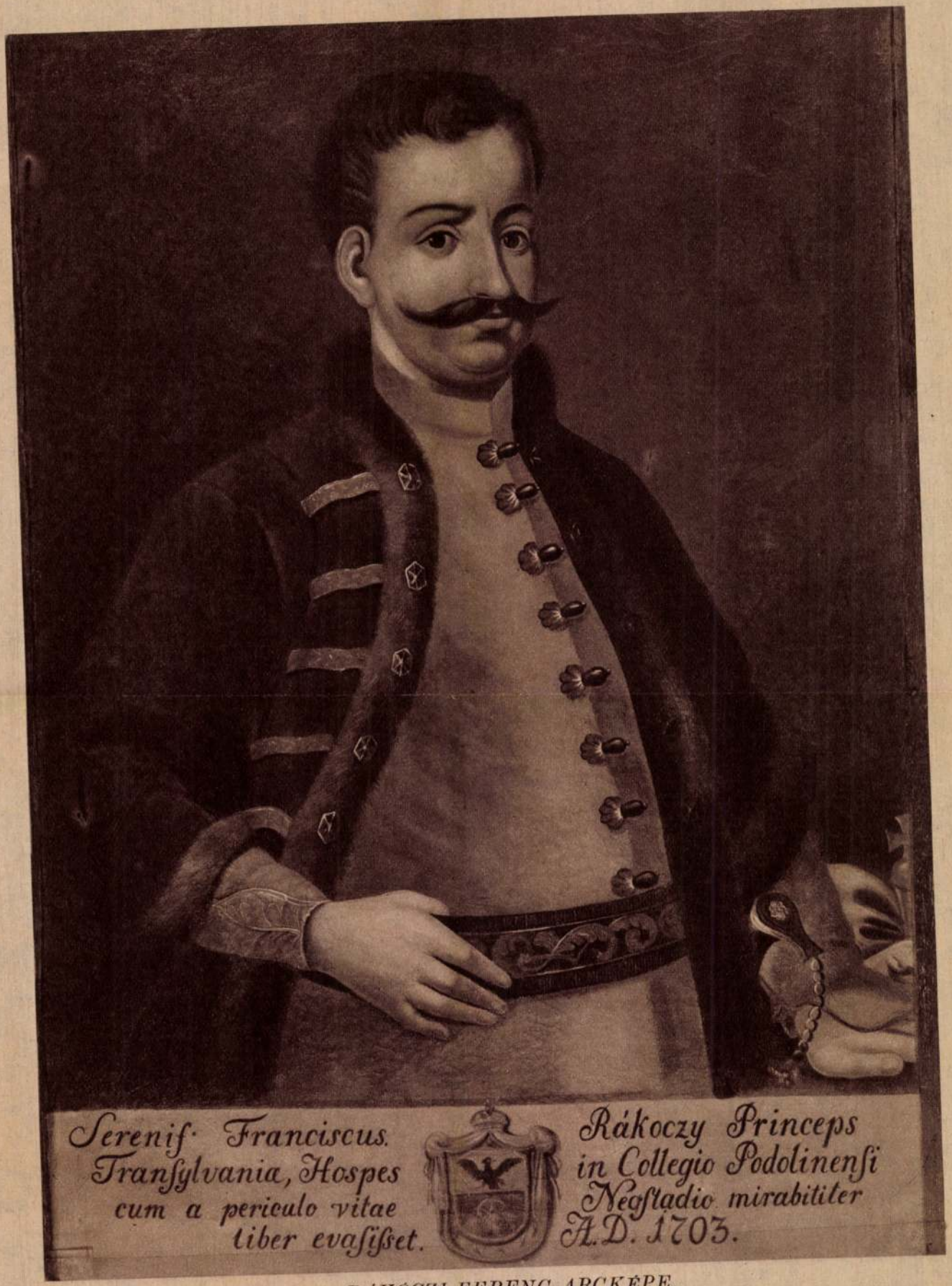

RÁKÓCZI FERENC ARCKÉPE,

amely akkor készült, mikor Rákóczi 1703-ban a bécsujhelyi fogságából életveszedelemmel csodálatosan megmenekült és a podolini piarista rendház vendége volt. Az Ernst Muzeumból.

(Benczur Gyula festményét Rákóczi Ferenc elfogatásáról mint szines mellékletet közöljük 21—24. oldalainkon.)

1935 ÁPRILIS 7 VASÁRNAP

PESTI HIRLAP VASÁRNAPJA

57-IK ÉVFOLYAM 14. SZÁM

RÁKÓCZI

IRTA: HERCZEG FERENC

A szabadság, melyért Rákóczi fejedelem harcolt, tulajdonképpen a rendi privilégiumok összesége volt. Kossuth Lajos összetörte a rendi alkotmányt, melynek megvédése Rákóczi életműve volt. Ezek ellenére Kossuthot mégis a kuruc fejedelem szellemi örökösének, műve folytatójának tartották és tartjuk ma is.

Ellentmondás ez? Csak látszóan! A valóságban azokban az évszázados harcokban, melyek a császári önkényuralom és a nemzet önrendelkezési joga közt, a haladás és a reakció zászlói alatt folytak, mégis csak a nemzeti egyéniség megvédéséről volt szó. A szabadságharcokat nem a szabadságért, hanem a nemzet életéért vivták. A kabinetpolitika tulajdonképpen azzal a kívánsággal lépett a magyarság elé, hogy változtassa meg faji jellemét, mely századok folyamán jól-rosszul, de mégis csak a szerves fejlődés törvényei szerint alakult; változtassa meg csak azért, hogy Bécsnek kényelmesebb legyen a kormányzás. A kabinetpolitika célkitüzései gyakran nagyszabásuak voltak, de a módszerei sohasem voltak politikusak. A bécsujhelyi és eperjesi mészárlásokkal, tömeges vagyonelkobzásokkal és protestánsüldözésekkel nagyszerü erkölcsi alapot adott Rákóczi függetlenségi mozgalma alá és szentháboruvá avatta a kuruc fölkelést.

Katonai szempontból igen különös volt ez a hétéves háboru. Mint a nemzet minden harcaiban, a személyes vitézség ezuttal is fényesen érvényesült. Följegyezték például Bezerédj brigadérosról, hogy a front előtt vivott párbajokban nem kevesebb, mint hetvenkét osztrák tisztet vágott nyeregből. Bottyán, Ocskay László, Béri Balogh Ádám elképesztő lovas-bravurokat vittek végbe ausztriai betöréseiken.

De a csatákat, hol nagyobb csapattömegek álltak szemben egymással, rendszerint elvesztette a kuruc hadsereg. Még olyankor is, mikor számbeli tulerővel vonult fel. A fejedelem maga ezt annak tulajdonitja, hogy sem ő, sem tábornokai nem értettek nagyobb hadseregek vezetéséhez, teljesen járatlanok voltak a hadi tudományokban. Bűnös volt a harctéri kudarcokban a nagyurakból rögtönzött generálisok hihetetlen hanyagsága és önfejüsége, nemkülönben a sok versengés és civódás, mely köztük dult. Tekintetbe kell még vennünk, hogy a Rákóczi korabeli osztrák haderő, melyet Savoyai Eugen szelleme éltetett, Európa legjobb hadserege volt.

Mindazonáltal nem szabad kicsinyelnünk a kurucság harci értékét. Ahol kisebb ellenséges csapatok álltak szemben egymással és hiányos sztratégiai tudását személyes bátorsággal pótolhatta a vezér, ott fölényben voltak a magyarok. Váratlan rajtaütésekkel, nagytávolu portyázó utakkal, ellenséges összeköttetések megbolygatásával, szóval a könnyü lovasság harci fogásaival valósággal remekeltek. A csatavesztés erkölcsi hatását meglepő gyorsan kiheverték. A nagyszombati és trencséni ütközetek után Bécsben Tedeumot énekeltek, mert ugy hitték, hogy Rákóczi serege megsemmisült és a kuruc mozgalom véget ért. Mind a két alkalommal ugy vágott vissza a kurucság, hogy egy-két nappal a csatavesztés után hirtelen megjelent Bécs kapuja előtt és pusztitva végigszáguldott Ausztrián. Kevés hija volt csak, hogy Balogh Ádámék egy alkalommal el nem fogták a laxenburgi uton kocsikázó császárt. Ennek a nagy regeneráló képességének köszönhette a kurucság, hogy hét évig tudta folytatni szabadságharcát.

Rákóczi a nagyságát nem szerencséjének, hanem jellemerejének köszönheti. A jellemével föléje tudott emelkedni a sorsának. Elmondhatjuk, hogy mind a magyarok közül, akik a honfoglalás óta beirták nevüket a történelembe, Rákóczi hozta hazájának a legnagyobb áldozatokat.

Magyarországi földbirtoka egymillió kétszázezer hold volt. Hogy mit jelentett ez a szám, azt akkor tudjuk elképzelni, ha figyelembe vesszük, hogy Rákóczi mint főnemes adómentességet élvezett, a földbirtokait pedig saját jobbágyai művelték. A család tulajdonában voltak az ország legszebb és legerősebb várkastélyai, köztük a megvivhatatlan hirben álló Munkács és Ecsed.

A szatmári béke Rákóczinak vagyona háboritatlan birtokát biztositotta, föltéve, hogy leteszi a hűségesküt, akár személyesen vagy helyettese által. A fejedelem megtagadta az esküt, mert — mint mondta — a szatmári kötés semmit sem valósitott meg azokból a követelésekből, melyekért

a nemzet fegyvert fogott. Az óriás vagyon, melyhez hasonló nem volt még a Habsburg-ház kezén sem, a labancság prédája lett.

A háboru folyamán, különösen József király idejében, aki kevésbé volt merev, mint II. Lipót, többször is megismételték azt az ajánlatot, hogy elcserélik Rákóczi birtokait egy német birodalmi hercegségért. A megoldás tetszett volna Rákóczinénak, aki mint hessen-darmstadti hercegnő német fejedelem leánya volt; tetszett volna már azért is, mert ha létrejön a csere, akkor véget ér a fejedelemasszony bécsi fogsága és ő gyermekeivel együtt visszatérhet urához. Rákóczi azonban hajthatatlan maradt és kijelentette, hogy ő a harcot nem személyes előnyökért, hanem a nemzet jogaiért vivja.

Teljes joggal irhatta le francia nyelvü Emlékirataiban ezeket a szavakat: „Nem félek őszintén kinyilatkoztatni Előtted, óh Örök Igazság, kinek jelen munkámat ajánlom, hogy egyedül a szabadság szeretete és a vágy: hazámat az idegen járom alól fölmenteni, volt célja minden tettemnek".

A fejedelem maga, huszonötévi bujdosás után, azzal a tudattal halt meg rodostói számüzetésében, hogy élete teljesen kárba veszett. „Vak létemre vakokat vezettem!", sóhajtotta keserü lemondással. Mi ma már tudjuk, hogy ebben tévedett. Élete nem veszett kárba, mert azzal, hogy megajándékozta nemzetét a legönzetlenebb és legállhatatosabb magyar jellem példájával, az erkölcsi nagyság uj mértékét állitotta a magyarság elé és kiszámithatatlan nevelő hatással volt az utána következett nemzedékekre. Valahányszor később a magyarság sikra szállott a szabadságért, mindig ujból megtelt Rákóczi tüzes és jármot nem türő szellemével.

A szervezetlen embertömegeket közös emlékek, közös ideálok és közös vágyak kovácsolják össze nemzetté. Rákóczi fölkelése a magyarság egyik legnagyobbszerü emléke, a fejedelem maga nemzeti ideálja, neve évszázadok óta a jobb jövő vágyait szabaditotta fel a népben. És igy Rákóczi ma is nemzetépitő erő, a magyar gondolat élő harcosa.

Tábori élet a kuruckorban. (Egykoru festmény az Ernst-gyüjteményben.)

S legalább tanuja lehet olyan technikai bútorosságnak, mely kísérletez, javul, csinosodik, ha nem is érkezett még el funkcionális feladatai teljességéhez.

S körülbelül ugyanezt mondhatjuk az iparnak valamennyi határterületéről, amely az iparművészettel érintkezik. Óra, ékszer, üveg, kerámia, keret, szőnyeg, fémmunka, játék — mind a javuló, tisztuló formák útjain halad előre, de talán valamennyin érezni azt a sajátos magyar betegséget, hogy a kis és nagyobb műhely — iparművész-tervező nélkül dolgozik. Egy kicsit ellesni az idegenből, egy kicsit lemásolni a versenytárséból, hozzáadni valamit a régi unottból, mindez nem vezet jó arányokhoz, még kevésbbé eredeti mintadarabokhoz.

A magyar ipar képe az árumintavásárok tükrében azt mutatja, hogy technikai s nagyipari beállítottságunk elsőrendű és főleg a textiliparban az ízléses, olcsó áru területein, szinte már felülmúlja kvalitás-értékekben a külföldet is. Közép- és kisiparunk pedig a gazdasági válság közepette is fejlődik, bár lendítő erejét nagyban fokozná a tervezőművészek erősebb igénybevétele.

NÁDAI PÁL

Mihalik Sándor:

A RÁKÓCZI-KOR MŰKINCSEI

Areánk maradt kuruckori gyér emlékek elégtelensége miatt műtörténetünk e fejezetét a kutatások még nem világították meg kielégítőleg, mert a köztudat ezt az időszakot, midőn Esze Tamás mezítlábas seregei és Rákóczi rongyos kurucai harcoltak a szabadság tépett zászlai alatt, művészeti fejlődésre alkalmatlannak s nagyobb művészi tevékenységek kifejtésére kedvezőtlennek véli. Pedig hadi és politikai ragyogó jelentőségén kívül a kuruckor a magyar művészettörténetnek is fontos szakasza. Ha ugyanis a magyar történelemnek ezen forgandó szerencsével kísért korszakához behatóbb vizsgálattal közeledünk, akkor a művészetszeretet és műpártolás olyan kétségbevonhatatlan jelenségeire bukkanunk, melyek a magyar műtörténelemnek ezen sivárnak vélt fejezetét is pezsdülő életűnek és igen jelentősnek mutatják.

A hadi, politikai és gazdasági eseményekhez hasonlólag, a Rákóczi-kor művészeti tevékenységének fókuszában is a nagy Fejedelem alakja áll. Rákóczi egyeneságú leszármazottja a Zrinyiek, a Nádasdyak, a Frangepánok, a Lorántffyak, a Báthoriaknak, vagyis jóformán mindazoknak, akik a XVI. és XVII. századi magyar történelem legnagyobbszabású hősei. Ezek katonai és politikai erényei a Nagy Fejedelemben fokozott művészetkedveléssel együtt egyesült. Művészeti hajlamai már fiatalon kiütköztek, hosszabb itáliai utazgatás alatt tizenhét éves korában megismerkedik az olasz művészet remekeivel. Az adatok hosszú sora bizonyítja, hogy a művészeti emlékek iránti vonzódás egész életén át végigkísérte a fejedelmet. Hadakozásai során katonáinak feltűnt, hogy a hadjáratok útjába eső templomokat mily nagy figyelemmel és műszeretettel vette vizsgálat alá. Sokan zokon is vették, hogy a templom belsejében való imádkozás és elmélyedő áhitat helyett a fejedelem inkább az egyházak építészeti forma megoldásaiban és külső díszítéseiben gyönyörködött. Rákóczi e ténykedései tisztán esztétikai okokkal, nem pedig vallási közömbösséggel magyarázhatók, hiszen hitbuzgalmi szempontból tekintve őt, jóformán "hiperkatolikus"-nak nevezhetnők.

Művészetszeretete sohasem hagyta el őt. Ez a bécsújhelyi börtönből való sikeres szökése és halálraítéltetése utáni időkben sem lohadt soha. Az ország leggazdagabb ura volt s a kétségbevonhatatlan adatok nagy sokasága bizonyítja, hogy szédületes fényűzéssel élt. Felvidéki váraiban a francia etiket alapján szervezett udvart tartott. Tudunk arról is, hogy franciákból álló testőrsége is volt. Ő maga és udvarának tagjai ragyogó öltözeteket hordtak, melyek mind, az egykori gazdasági feljegyzések bizonyságai szerint, a legfinomabb külföldi szövetekből készültek. 1707-től kezdve fennmaradtak a fejedelmi titkárok naplói, melyekből minden lépését ellenőrizhetjük. Ezek részletesen megemlítik, hogy az egyes városokban milyen sorrendbe vonultak be csapatai és kísérete; milyen katonák, milyen egyenruhában kísérték a nagy Fejedelmet. Kitűnik ezekből, hogy Rákóczi udvartartásával és fényűzésével is tudatosan kopizálta az akkori világ fejét, XIV. Lajos francia királyt.

A Napkirály szellemi testvére volt Rákóczi; egy Keleten ragyogó második nap, melynek bágyadtabb sugarait pótolta az, hogy Rákóczi egy építő nap volt. A Fejedelem tulajdonképen XIV. Lajos és Colbert vegyüléke volt együtt, mert nem csak csillogni és pompát kifejteni tudott, hanem alkotni is. Tragikuma, hogy míg körülötte mindenki ragyogott, dolgozni egyedül csak ő dolgozott. Egy magyar Colbert volt, hiszen ő volt az első tudatos iparosító hazánkban. Hadseregének önellátási alapokat igyekezett biztosítani s ezért a feladatok egész tömegével kellett küzködnie. Nincs olyan téma és munkakör, melyhez hozzá nem szólt volna s melynek megoldását nem szorgalmazta volna. A bányaműveléstől kezdve az útépítésig, a vízszabályozástól a postáig terjedő dolgokba mint jelentős alkotásokat végzett. Mercurius Veridicus-nak nevezett hadi újságja révén még a magyar hírlaptörténet kezdetei is hozzá fűződnek. Szervezőképességével és alkotásaival messze felülmúlja Bethlen Gábort is. A drótkészítés iparágának meghonosítása is az ő érdeme. Kalap, szűcs, takács, szőnyeg, kárpitos, paszományos, gombkötő, zsinór- és szuronykészítő műhelyeket foglalkoztatott. Tudjuk, hogy rendes tábori sátorműhelyei is voltak.

Rákóczi nem maradt meg ezek felső irányítása mellett; a legnagyobb érdeklődéssel kísérte a legkisebb munkavégrehajtásokat is. Feljegyezték, hogy udvari festőjének, Mányoki Ádám vázlataiba bele-

Magyar Iparművészet
1935.

javított s kivitelezés előtt még a puskákra tervezett díszítések rajzait is felülvizsgálta. Rákóczi maga is jeles rajzkészséggel rendelkezett. Rodostói bujdosásában sokat rajzolt, miként azt megörökítették: naponta több órát is.

Ő alakítja ki azt a ruhaviseletet is, amely a mai díszmagyar alapja. A vármegyék hadait is ő öltöztette először a megyék színeiből összeállított ruházatba s ezzel a mai hajdúk ruhaviseletének eredete is ő hozzá gyökeredzik. A mentekötő eredete is ő hozzá fut vissza. Rákóczi ezt egy francia lovagrend láncából alakította. Ennek legrégibb példányát Mányokinak a fejedelemről festett azon portréján láthatjuk, melyet a szász királyi képtárból a világháború után szerzett vissza Nemes Marcel. A szerencsétlen történeti viszonyok miatt Rákóczi egyetlen ékszere sem maradt reánk; egyik gyémántos mentekötő részletét állítólag az egyik londoni múzeum őrzi.

Rákóczi művészettörténeti jelentőségét az szabja meg, hogy az erdélyi fejedelmek kispénzű udvartartása és szerény művészetpártolása mellett ő sokkal nagyobb anyagi feltételekkel tudott udvart tartani. Felesége hesszeni uralkodó fejedelmi sarj, udvartartásának fénye és légköre ezzel is nyugatibbá vált. Európaibb rangú és gazdag levegőjű környezetével ilykép II. Lajos után ő él először — és sajnos, történetünk szerencsétlen további alakulása folytán sorban utolsó — nemzeti udvari életet. Ő volt a szellemi összekötő kapocs a költő Zrinyi és Széchenyi között.

Rákóczi fényűzése és műszeretete nem állt elszigetelten az országban. Különösen Bercsényi követte a fejedelem mintáját. Ő is hatalmas vagyonú, kincsekkel és műtárgyakkal rendelkező magyar úr. Midőn vagyonát elkobozták, a képek és metszetek százai kerültek a kapzsi kezekbe. Bercsényi fényűzésének ragyogó megértője és kedvelője volt a felesége. Minthogy Rákóczi felesége nem élt hazánkban, ilykép Bercsényiné volt az ország első asszonya. A becsvágyó és pompakedvelő asszony boldog szívvel és műszeretettel teljesítette nemes feladatát.

A vezérek udvarai mellett a nemesek is ragyogó pompában éltek, aminek egyik jellemző írásos emléke a szabadságharc elejéről maradt reánk. A császáriak és a kurucok között akkor az angolok és a hollandok közvetítettek s a kuruc tiszteknek a holland követ azt mondta: Mit panaszkodtok? Ha leszednétek a ruháitok ékszeres gombját, annyi pénzetek lenne, hogy nem kellene rézpénzt veretnetek.

A kuruckori műkincsek tárgyi emlékei tömegeinek csak elenyésző része maradt reánk. Éppen ezért műtörténeti becsét meghaladó, sokszorozott értékkel bír az a fedeles kupa, mely tizenkét oldalra köszörült olyan üvegtesttel bír, melyen metszett virágok, galambok és szívek díszlenek. E kupa aranyozott ezüst fedelének és foglalatának legfőbb díszét a virágokból álló erdélyi festettzománcos ékítmény teszi. A XVII. sz. végén készült mű a fedelének belső lapjára vésett felirata szerint kétségkívül a fejedelem kincstárából származik. A régi hagyomány szerint a báró Luzensky-család egyik tagja kapta II. Rákóczi Ferenctől. A háború előtt Gömörből került Pestre; jelenleg Ernst Lajos budapesti gyüjteményében van.

Buday György fametszete.

A Rákóczi-ereklyék jelentős darabja az a magyar szabású ezüst szablya is, melyet az ónodi országgyűlés alkalmából XIV. Lajos 1707-ben küldött szövetségesének. Hüvelyvereteit virágok díszítik. Pengéjén: „Ne me tire pas sans Raison ne me Remette point sans Honneur“ felirattal bír. 1708 elején Rákóczi a kardot Beéri Balogh Ádám hű emberének ajándékozta. Jelenleg a szekszárdi múzeumban őrzik.

Rákóczi egyik ingét Cherrel Antal tömördi birtokos őrzi. A fehér vászonból készült ing nyak- és ujjszegélyezésénél aranyhímzésű virágtövek díszlenek, az ujjak szélét pedig aranycsipke szegi.

Rákóczi környezetének műszeretetét ragyogóan példázza az a süvegforgó, mely jelenleg gróf Károlyi László birtokában van Fóton. Az 1700. körül készült mű a régi magyar kalapforgók csodálatos gazdag sorozatának talán legszebb példánya. Az aranyból készült forgó rúdjának végein zománcos és rubinokkal kirakott címer igazolja, hogy a magyar ötvösség e remeke eredetileg gróf Károlyi Sándor süvegét díszítette. A forgó testét festett zománcos galamb képezi, melynek szárnyain rubinok ékeskednek. A szárnyakból kinövő tollak zománcfiligránnal is díszítettek.

II. Rákóczi Ferenc szétágazó diplomáciája révén a kuruckori művészet rengeteg kincse és alkotása szóródott szét a nagy-

CS-PEL

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1983 AUG 30

1021

Korok és művészetek

Barokk II.

Mányoki Ádám: Rákóczi

A spanyol barokk kiemelkedő művésze Diego de Sylva y *Velazquez* (1599—1660) volt. Fiatal gyermekként tanult festeni a sevillai festők műhelyeiben. Nemes ember volt, de mégis szívesen festette a nép életét is. A király udvarába, Madridba került. A királyi család arcképein kívül vallásos tárgyú képeket festett, és nagy szeretettel fordult az egyszerű emberek élete felé, a népélet festője lett. Többször járt Olaszországban tanulmányúton.

Híres csoportképe a Brédavár átadása. Egyik legsikerültebb portréja az Ausztriai Maria Anna arcképe. Életképein az őszinte valószínűség és érzelmi festőiség ömlik el. Az Étkező parasztok című, a budapesti Szépművészeti Múzeum tulajdonában levő képén az alakok mozdulataiban és testtartásában, és még inkább az arcvonások gazdagságában figyelhetjük meg a nagy művész jellemző erejét.

Franciaországban a könnyed, világos színű, derűs hangulatú képek tipikus és kitűnő művésze, a XVIII. század első évtizedeinek mestere, Antoine *Watteau* dolgozott. A rokokó világának művésze volt. A rokokó élet örömeit pásztoridillek festésével, az antik világ mitológiájának ábrázolásával igyekezett gazdagítani. Ugyanakkor a való életet is visszaadta képein, ilyen A bohóc című elgondolkoztató festménye is.

A következő nemzedék már inkább a kispolgári élet szépségét hirdető művészek munkáit szerette. Jean Baptiste *Chardin* tipikus alakja ennek a kispolgári művészetnek. Kispolgárokat ábrázol, olyanokat, akik a forradalom napjaiban az utcára mentek.

Az angol barokk festészet *Van Dyck* nyomdokain fejlődött. Jellegzetes ága a portréfestészet, melynek kiváló képviselője Thomas *Gainsborough*.

A török hódítás miatt három részre szakadt Magyarországon először a Habsburg területen, majd a XVIII. század folyamán az egész országban elterjedt a barokk művészeti stílus. A század második felében az udvar és a főurak mellett a középbirtokos nemesség, sőt, a polgárság és a nép is ehhez a stílushoz igazodott. A manapság is álló nagyméretű székesegyházak (a győri, a kalocsai, az egri stb.) és díszes templomok túlnyomórészt ebben a korban épültek.

A városokban egymás után épültek az előkelőségek palotái és a polgárok barokk stílusú házai. Ilyen például Pesten a Péterfy-ház, a Százéves étterem háza Pesti Barnabas utcában. Ekkor épült a fertődi Eszterházy-kastély is, amelyet a kortársak méltán emlegettek a magyar Versaillesként.

Velazquez: Család (részlet)

A Rákóczi-szabadságharc idején fellendülés észlelhető a festészet terén. Itt dolgozott a külföldön tanult *Mányoki Ádám*, aki később a szász király udvari festője, ünnepelt művész lett. Nevezetesebb müve: II. Rákóczi Ferenc fejedelem arcképe. A fejedelem emberi nagysága, akaratereje leolvasható arcvonásairól. Művészi értéke mellett a kép történeti becsű emlékünk is.

A másik nagy magyar barokk festő, *Bogdány Jakab* szintén inkább külföldön, Angliában aratta sikereit.

BORÁROS TÉRI „ANZIKSZ"

Őszibarack

Neved harmatos hajnalokat s napsütötte dombhátakat idéz, s különös ízek érzetét kelti inyemen. Őszibarack! Piros arcodat sárguló levelek közt látom, hogy szinte édes terhedtől roggyan az ág. Őszibarack! Te a természet beérett gazdagsága, a gyümölcsök koronázatlan királya vagy, forrása az örömnek, jónak. De nem tehetsz róla: bosszúságnak is.

Meglátlak, repes a szívem; a Boráros téri nagy gyümölcs KÖZÉRT kirakatában hívogató halmokban állsz. És drága sem vagy; csupán 4,80 forintot jelez érted az ár. Megvásárollak, megeszlek, ne haragudj. Minden őszibarack sorsa ez.

— Kisasszony, kérek egy kilót. Egy kiló gyönyörűt.

A fekete, festett hajmáglya alól megrovó pillantást vetnek rám a máskor oly bűvölő szemek.

Ezt mondják hangtalanul.

— Egy kiló gyönyörűt?

— Azt, azt — esengem a rubintos körmű kezek felé.

De minden hiába! Papírtasakomba négy szem elbarnult, szétlottyadt, az őszibarack nevet megszégyenítő rondaság is kerül.

— Kisasszony, ne onnan, azt ne, nem akarom.

— Hát mit képzel, mit akar ennyiért?!

— Könyörgöm, kisasszony, elvtársnő, kartársnő, én őszibarackot, illatos, édes, üde őszibarackot akarok!

Táblák

A táblák állnak rendületlenül. Janus-arcuk nézi az elfutó időt. Mit nekik utasok áradata, mit nekik kíváncsi szemek, képruhájuk mindig ugyanaz.

Ősz van, reggel. A tér aszfaltján hűs eső kopog. Anyukájával jön Pistike. Sietni kell indulásra kész a gyorsvasút.

A fiú megáll, a táblára mutat.

— Jé, anyu, nézd, nézd, cirkuszosok...!

— Most nem érünk rá, gyerünk, Pistike.

Elsietnek, s elsiet közben néhány évszak is. A tér aszfaltját forró nap süti. Reggel van még de már nagy meleg. Pistike mellett későn kelő utasok rohannak el. Majdnem fellökik.

A táblánál örvendezve megáll a fiú.

— Jé, anyu, nézd, nézd, cirkuszosok...!

— Ugyan, hagyd azt a vacak táblát Pistike. Nem látod, hogy az a tavalyi kép?

Elsietnek és elsiet néhány évtized. Tavasz, nyár, ősz, tél. Tavasz, nyár, ősz, tél. S a táblák állnak rendületlenül.

(cz. j.)

öntő gép története

gyártsunk és mit nem?

et is szülnek. Aligha van talá-pgyárban készített FÖM 50-es at csaknem három éve tervezte totta le — az ötödik megrende-ő nem győzte türelemmel. Az rint késedelmi kötbért is kellett nem különösen számottevő al-ndezése mellett, amely a közel-gépgyáriak hírnevét. Miért hát

vezték, hogy határidőre elkészítik.

Nem így történt.

A vállalat szerkesztése az idő tájt kezdett csak fejlődni és mivel a fröccsöntőgép dokumentációi is hiányosak voltak, egyre több „gikszer" ugrott be. Menetközben többször is módosítani kellett a rajzokat, késett a gyártás és a megrendelők jogosan türelmetlenkedtek. Telt-múlt az idő, de nem haladtak. Mégsem csüggedtek el. Az Egyedi Gépgyár kollektívája nem szokott fennakadni a nehézségeken.

Múlt év nyarára végre elkészültek az alkatrészek. Ezután már „csak" a szerelés volt hátra. Év végére a szerelést is befejezték, ekkor kellett volna szállítani is, a módosított határidő szerint. De beütött a baj!

A konstrukciós hibák tömkelege bukkant fel. A fröccsöntőgépnek csupán a mechanikus és hidraulikus része működött megfelelően. A többlépcsős, nagynyomású olajszivattyú — a legbonyolultabb része a gépnek — működtetésével nem boldogultak. Minden erőfeszítésük hiábavalónak bizonyult. S közben sürgetett az éves exportterv teljesítése is. A késlekedés kedvét szegte a megrendelőknek. Mit lehetett tenni?

Az NDK-ból hozatott olajszivattyú mentette meg a helyzetet. De ez is több hónapot vett igénybe A fröccsöntőgép kikészítésére és elszállítására most augusztusban kerülhetett csak sor. A Motorkerékpárgyár vette meg, a korábbi rendelők közül viszont a Töltőtollgyár érdekmúlás címén beperelte az Egyedi Gépgyárat. A pert megnyerte és 30 ezer forintot kapott.

Tanulságok

Ezzel zárulna a fröccsöntőgép tanulsága?

Szó sincs róla! Bálint Sándor szinte tűzbejön, amidőn arról beszél, hogy a szerelde — de talán az egész vállalat — kollektíváját összeforrasztotta a fröccsöntőgép nagy port felvert ügye. Hasonló nagy pontosságú gépet még nem gyártottak eddig. A sok-sok váratlan fordulat ellenére is, de mégiscsak elkészítették. A szereldében a *Pápai* és a *Kidlinger* brigád tagjai bizonyították be rátermettségüket, de a kísérleti üzem dolgozói, továbbá a műszakiak sem maradtak le. Ez hát az üzem számára a tanulság. Ahol a legjobban szorít a cipő, ott mozgósítja leginkább erejét.

De van egy másik tanulság is.

Az Egyedi Gépgyár — nevében a jele — egyedi alkotásokat gyárt. Ez azt jelenti, hogy a prototípus egyazon értékű az elkészítendő darabbal. Nincs mód a kísérletezésre, mert a kísérletezés egyben a gyártás folyamata is. A fröccsöntőgépnél is kiütköztek a „gyermekbetegségek". A nagyobb kohászati berendezéseknél ezzel számol a tervezés és a vállalat vezetősége. Segítenek a tapasztalatok is. De — miként a fröccsöntőgépnél is — egy darabos gépet a vállalat ráfizetéssel tud csak elkészíteni, mert nem vág a profiljába. Főképpen, ha nagy pontosságú, bonyolult gép. Ez okozta a tengernyi bosszúságot, a sok időkiesést, a késedelmi kötbért a fröccsöntőgépnél.

Megfontolandó, hogy melyik vállalatunk mit gyártson és mit nem.

Hajtun József

Új gyermekruházati boltok

A serdülő korú gyermekek ruházati szükségletének jobb ellátása érdekében tervszerűen fejlesztik a kizárólag gyermekruhákat forgalombahozó üzlethálózatot. A belkereskedelmi miniszter utasítása szerint a tanácsok kereskedelmi osztályai a területükön élő serdülő korú gyermekek számának arányában tesznek javaslatot, új gyermekruházati üzletek nyitására, illetve a meglevő boltok átcsoportosítására. A fejlesztés során Budapesten legalább 5—6 ilyen szakboltot kell nyitni.

ckholmban készült, s azt a pillanatot
ő mellre veszi a 185 kilogrammos
állni. Ez is sikerült! És a váltósú-
nm!

1078

Október a m

Mányoki Ádám

Képes Ugrás 1963 okt 5

Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc arcképe. (Szépművészeti Múzeum, Budapest)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Acsópki Ádám

VASAS

1963 NOV 7

1963. NOVEMBER

1021

Ismerkedés a magyar képzőművészettel

Rejtvénysorozatunkban a magyar képzőművészettel kívánunk foglalkozni. A magyar festőművészet számottevő fejlődése és kialakulása a magyarországi barokk művészetben nyert hazai vonatkozásokat. Innen kísérhető figyelemmel a sajátos magyar művészeti stílusjegyek kialakulása. A magyar barokk festészet legkiemelkedőbb alakjai: Bogdány Jakab, Kupeczky János és Mányoki Ádám.

Mivel az általános műveltség szerves része a nemzet szellemi nagyjainak, klasszikusainak, halhatatlanjainak megismerése, a teljes értékű műveltségből nem hiányozhat a magyar képzőművészet ismerete sem. Miként e rejtvényünkben, úgy a következőkben is erre vonatkozó ismereteket és adatokat elevenítünk fel kedves rejtvényfejtőinkkel.

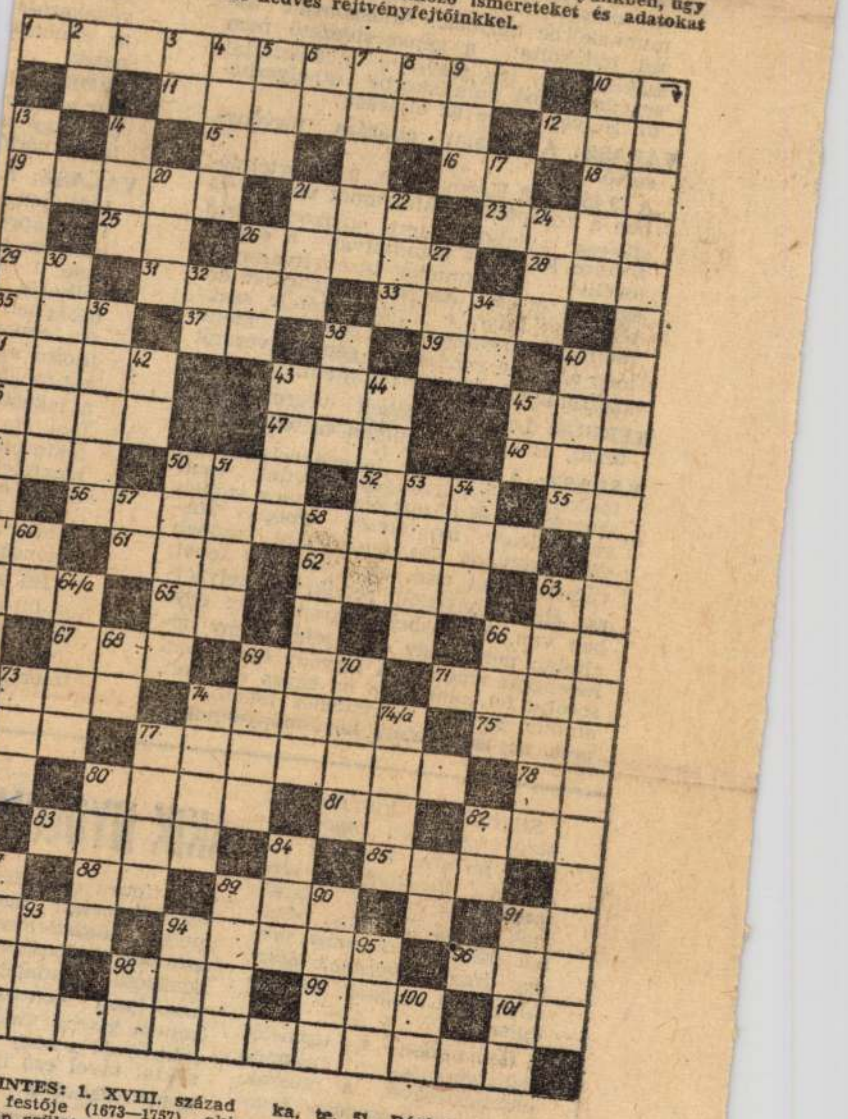

VÍZSZINTES: 1. XVIII. század magyar festője (1673—1757), aki Szokolyán született. 10. Mányoki Ádám 1707—1711-ig készített híres festménye, életének 16 műve. 11. Amerikai földrész. 12. NDK, németül, rövidítve. 15. Német ő. 16. Földet forgat. 18. E. Á. 19. Finoman zörög. 21. Haranghang. 23. DIGK. 25. Kakas a szemétdombon. 26. Népiesen, tesz-vesz. 28. Minőségi ellenőrzés. 29. Pál Viktor. 31. Ruhakellék. 33. Ildikó becézve. 35. MEV. 37. Ámor eleje! 39. Tiltószó. 40. Nem az. 41. Leül arra középen! 43. Belső testrész. 45. Ikladi Műszeripari Művek. 46. Üti. 47. Levélnek is van. 48. Fél kifli! 49. Edit becézve. 50. IME keverve. 52. Verslláb. 55. Alá. 56. Milyen természetű műveket festett Mányoki Ádám? 59. Zetor eleje! 61. Dobhang. 62. Elektrolit kondenzátor, röviden. 63. Helyhatározó rag. 64. Béka bébi. 65. Személyes névmás. 66. Angolul tíz. 67. Erő betűi keverve. 69. Ez a gyümölcs sütve is jó. 71. Időmérő egység. 72. Szomját oltja. 74. Letakar. 75. DBK. 76. Aprószemű mag. 77. Van bátorságotok hozzá? ÁBC-ben szomszédos magánhangzók. 79 Körül, németül. 80. Antal becézve. 81. Ba-be, németül. 82. RRP. 83. Pl. szobában. 85. Tejtermék melléktermék. 86. És, latinul. 88. Skálázó hang. 89. Erőltmény. 91. Morzehang. 92. UADE. 94. Öltő. 96. Házas. 97. MMI. 98. Állami bevételi forrás. 99. Ágnes becézve. 101. Helyhatározó rag. 102. Mányoki kortársa, híres csendélet- és állatkép-festő.

FÜGGŐLEGES: 2. Földmunkát végez. 3. YA. 4. Orosz férfinév. 5. Végtag. 6. Kötőszó. 7. Folyadékba tesz. 8. DK. 9. Áradás magánhangzói. 10. Érzékeny része. 13. A vízsz. 10. eredetije hol található? 14. Faféreg. 17. Szilíciumdioda. 20. Fizikai egység. 21. Hüvelyes növény. 22. Nem ...ka, te. 51. Régi budapesti szórakozóhely, fordítva. 53. Külföldiek ezen keresztül is küldhetnek csomagot. 54. Ugyanaz, mint a vízsz. 28. 57. Részvény Társaság. 58. Híres magyar költőnk. 60. Kutya. 63. Algeriai törzs. 64/a. Ázsiai ország. 66. Angol férfinév. 68. Életet oltt ki. 69. Női becenév. 70. A kisiparosok csak ezen keresztül szállíthatnak külföldre. 73. Támasz. 74. Mélyen alul. 74/a. DENL 77. Leonardo híres festménye . . . Lisa. 80. Színültig. 82. Megfedd. 84. Eső következménye ez is. 87. Pengetős hangszer eleje. 89. Niva betűi keverve. 90. Rájár betűi keverve. 91. Nem egy. 93. Csonthéjas gyümölcs. 94. VÁD betűi keverve. 95. Hiányos tóga. 98. Adományoz. 100. Ugyanaz, mint a függ. 45.

Beküldendő: vízsz. 1, 10, 56, 102 és a függ. 13. Beküldés határideje: december 10.

★

Az október havi rejtvény megfejtői közül a következők kapnak könyvjutalmat:

1. Balogh Bertalan, Miskolc I., Vörösmarty u. 80. **2. Boza Emil**, Borsodnádasd, Kossuth u. 5. **3. Csapó József**, Sükösd, Arany J. u. 16. **4. Fórián Józsefné**, Székesfehérvár, Mártírok u. 51. 5. **Gór István**, Dédes, Ady u. 13. **6. Joó Béla**, Miskolc, Gagarin u. 16. **7. Komora Lajos**, Bp. XIII., Visegrádi u. 6. **8. Mészáros Józsefné**, Bp. VIII., Vig u. 18. **9. Reiterbauer Miklós**, Bp. XX., Ősz Szabó János u. 1. 10. **Szattler Jánosné**, Bp. XIII., Váci út 74.

1963. NOVE

KÖZÉRDEK

KÉRDÉS: Egy dolgozó, középfokú gépkocsivezető tanfolyam elvégzése után, több mint 10 éve áll a vállalat alkalmazásában, mint gépkocsivezető. A munkáltató fegyelmi határozatával 6 hónapra alacsonyabb — segédmunkási — munkakörbe helyezte. Álláspontját azzal indokolta: a gépkocsivezető nem szakmunkás, így fegyelmi határozattal segédmunkási munkakörbe áthelyezhető. Helyes volt-e az eljárás?

VÁLASZ: A vállalat eljárása törvénysértő.

A 13 450/1948. Korm. rend. 9. §-a értelmében a középfokú tanfolyamot végzett és sikeres vizsgát tett gépkocsivezető részére kiállított bizonyítvány a segédlevéllel (szakmunkás-bizonyítvánnyal) egyenlő értékű. Az idézett rendelet értelmében tehát e vizsga letétele szakmunkás minősítést ad és ennek megfelelően az ezzel rendelkező gépkocsivezetőt szakmunkásnak kell tekinteni.

KÉRDÉS: Lehet-e szóbeli végrendeletet tenni, és ha igen, milyen esetekben?

VÁLASZ: A korábbi joggyakorlattól eltérően Polgári Törvénykönyvünk csak szűk korlátok között engedi meg szóbeli végrendelet megtételét. Polgári Törvénykönyvünk 634. §-a szerint szóbeli végrendeletet csak az a személy tehet, aki életét fenyegető rendkívüli helyzetben van, és írásbeli végrendeletet egyáltalán nem, vagy csak jelentékeny nehézséggel tehetne. A törvény tehát nem sorolja fel konkrétan az egyes eseteket, amikor szóbeli végrendelet tehető, hanem az ismertetett körülményeknek a szóbeli vé
pontjában
baleset, olv
állapot stb.

A szóbel
tételéhez k
van szüksé
végakaratá
az elmond
pezik.

KÉRDÉS: M
nos a szen
csi vagy s
lakás bérlő

VÁLASZ: A
1964. januá
1958. április
lakottan vá
nuár 1. na
rolhatja, ha
neségbeli r
A felmond
utolsó napj
leg megfele
a lakásban
lani. Ha a
tekintetben,
megfelelő-e,
gosult e kér
letben állap
felmondás
telenségét.

Ha a tula
a bíróság
éven belül
ben felmon
mertetett c

AKIK NYOLCMILLIÁ

Statisztikai kimutatások Magyarországon *nyolcmilliárd forintra becsülik az állami tulajdonban lévő irodagépek értékét.* Hatalmas összeg ez! Ennyi pénzből például *Baranya megye összes lakosának összkomfortos lakást lehetne építeni.*

Hazánkban a termelés színvonalának állandó emelkedésével a műszaki és az adminisztratív teendők természetszerűleg mind bonyolultabbá válnak. A feladatok sikeres elvégzésének egyik előfeltétele *a gyors és tételeiben könnyen áttekinthető ügyintézés.* Ehhez a munkához mind bonyolúltabb írógépekre lesz szükség. A nagyértékű importált és hazai gyártmányú író- és számológépek, fénymásoló berendezések és pénztárgépek, rajzoló- és könyvelőgépek üzembehelyezése és szakszerű karbantartása felelősségteljes feladat. Népgazdasági érdek, hogy ez minél zökkenésmentesebben történjék meg. Ezért hívták életre az *Irodagéptechnikai Vállalatot,* mely tevékenységét országosan végzi, hiszen a műszaki és adminisztratív ügyintézés gépei az ország legkülönbözőbb helyiségében működnek. Az Irodagéptechnikai Vállalatnak kötelessége az is, hogy a növekvő géppark ellátásához kellő felkészültséggel rendelkező szakembereket képezzen ki.

cota típusú gyűjtőszámműves könyvelési autómatát, melyet meglehetősen nagy számban használnak már nemcsak Budapesten és más ipari centrumokban, hanem kisebb vidéki városokban és a nagy településektől távol eső ipari létesítményeknél is.

Ez a fényképen is bemutatott berendezés első pillantásra íróasztalra rögzített szabvány-írógépnek tűnik. Ha azonban alaposabban szemügyre vesszük, már a billentyűzetből is kitűnik, hogy ez egy sokmindenhez értő masina és az íróasztal fiókjaiba betekintve *különleges gépi alkatrészeket láthatunk.*

Az „írógép", egy szab
vány-írógép betű- és szám
készletén túlmenőleg, iger
sok más művelet elvégzé
sére alkalmas billentyűze
tartalmaz. A balol

Beiktatták hivatalába Derzsi Andrást

Németh Miklós, a Minisztertanács elnöke hétfőn a Közlekedési, Hírközlési és Építésügyi Minisztériumban beiktatta hivatalába *Derzsi András* minisztert.

A beiktatáson jelen volt *Iványi Pál*, az MSZMP KB titkára, valamint *Somogyi László* és *Urbán Lajos* volt miniszterek. Németh Miklós ismertette a Minisztertanács határozatát arról, hogy a Közlekedési és az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium felmentett államtitkárai április 30-áig kormánybiztosi megbízatást kaptak.

Feladatuk, hogy segítsék az új minisztérium szervezetének és működésének kialakítását. A megszűnt két minisztérium miniszterhelyettesei — további intézkedésig — a jogutód szervezetnél meghatározott területen miniszterhelyettesi feladatkört látnak el.

A Minisztertanács elnöke hivatalosan is elköszönt a távozó két minisztertől. Elismeréssel szólt Urbán Lajos és Somogyi László tevékenységéről, akik a közeljövőben kapnak új megbízatást.

(MTI)

Politikai hetilap indul Debrecenben

Jelenlét címmel politikai hetilapot ad ki márciustól a január 2-án Debrecenben megalakult Inform Stúdió Kft — jelentette be hétfői sajtótájékoztatóján *Görömbölyi László*, a kft ügyvezető igazgatója, a leendő lap felelős szerkesztője. Mint elmondta, a kft-t 14 Hajdú-Bihar megyei intézmény, vállalat, illetve magánszemély alapította 7,2 millió forintos alaptőkével.

A Jelenlét szerkesztősége 6 tagú lesz, ebből négy újságíró dolgozik majd a lap kötelékében — mondotta a felelős szerkesztő. *A teljesen elektronizált szerkesztőség a megyei népfrontbizottság székházában kap helyet.*

Az új politikai hetilapot, amelynek első száma március 15-én jelenik meg, az ország egész területén szeretnék terjeszteni. *(MTI)*

Szentkirályszabadja: önálló

Szentkirályszabadja, Veszprém megye egyik legrégibb települése, 1989. január 1-jétől ismét önálló tanácsú községgé vált.

A település népe évezreden át büszkén őrizte hagyományait; a község neve is onnan ered, hogy hajdani lakói István király iránt tanúsított hűségükért szabadságjogot kaptak. Mostani kérésüket, hogy önálló tanácsi irányítású községgé válhassanak, pártfogolta a megyei tanács, elfogadta a Népköztársaság Elnöki Tanácsa is.

Pártküldöttség utazott Kambodzsába

*Deák László*nak, az MSZMP KB tagjának, a Mecseki Szénbányák Vállalat PB-titkárának vezetésével hétfőn küldöttség utazott *Phnom Penhbe*, a Kambodzsai Népköztársaság kikiáltása 10. évfordulójának ünnepségeire. A delegációhoz a helyszínen csatlakozik *Tamás Lajos*, hazánk Phnom Penh-i nagykövete.

A küldöttség elutazásánál jelen volt *Peou Sameth*, a Kambodzsai Népköztársaság budapesti ügyvivője.

(MTI)

Tsz-egyesülés

Baranya megye legnagyobb közös gazdaságává alakult a mohácsi Új Barázda Termelőszövetkezet azáltal, hogy egyesült a Duna másik partján működő Dunavölgye Tsz-szel. A zárszámadást még külön-külön tartják, de hétfőn, az 1989-es év első munkanapján már együtt kezdte a munkát az 1338 tag és alkalmazott. A folyó városi és szigeti oldalán több mint 10 ezer hektárt művelnek ezentúl a mohácsi szövetkezeti gazdák.

Az egyesülés gondolata régóta érlelődött mindkét közös gazdaságban. Az 1987-es és az 1988-as évet már arra szánták, hogy megteremtsék a fúzió feltételeit, közelítsék egymáshoz a gazdálkodás és a jövedelem színvonalát.

(MTI)

Életbe lépett a foglalkoztatáspolitika új eszköze

(Folytatás az 1. oldalról)

munkaerő-szolgálati iroda vezetőjénél érdeklődtünk az első órák tapasztalatairól. Ezek természetesen nem alkalmasak valamiféle általánosítható, országosan jellemző kép kialakítására. Arra azonban igen, hogy velük néhány tendenciát érzékeltessünk.

Dr. Szegedi László, Miskolc:

— Sajnos, Borsodban keletkezik az ország *legtöbb* foglalkoztatási feszültsége. Így okkal számítottunk reggel, nyitás után, a segélyt kérők *rohamára*. Szerencsére, nem így történt, bár minden váratlan eseményre igyekeztünk felkészülni. Felkértük például a tanácsok munkaügyi előadóit is — ha kell — segítsenek nekünk. Nem sokkal dél előttig *34-en érdeklődtek* a város munkaerő-szolgálati irodáiban a munkanélküli-segély igénybe vehetőségének lehetőségeiről. *Tíz* érdeklődőnek tudtuk azt mondani, hogy a segély folyósításának *nincs akadálya*.

Szalai György, Győr:

— Irodánkban délig *negyvenheten* fordultak meg. A tizenkét, segélyt kérő ügyfelünk közül öten feleltek meg a rendelet előírásainak. Azt várjuk, hogy zárásig, azaz 6 óráig, ez a szám várhatóan megduplázódik. Egyébként az évindulással sanyarú tárgyi feltételeink nem javultak. Továbbra is egy családi ház földszintjén, ügyfélváró nélkül, rossz körülmények között dolgozunk. Ennek ellenére igyekszünk kulturáltan, a hozzánk fordulók nehéz helyzetét megértve, intézni az ügyeket.

Sárdiné Csapó Katalin, Budapest:

— A munkanélküli-segély bevezetéséről szóló rendelet szövegét még nem kaptuk kézhez. Így a kérelmek elbírálása, a jogosultság megállapítása nem könnyű feladat. Az iroda fizikai munkások közvetítésével foglalkozó csoportjánál eddig öten kétszer kértek segélyt. *Cifrábbnál cifrább esetek* fordultak elő. A segélyért folyamodók többsége — gépkocsivezetők, betanított munkások és mások, amikor munkahelyet és munkát kínáltunk nekik — azon a véleményen volt, hogy számára most a segély a fontos, nem a munkaalkalom.

Úgy tűnik — ez körkérdésünkre adott válaszok egyik következtetése —, hogy az év első munkanapján még nem működött olajozottan, zökkenő mentesen a foglalkoztatáspolitika eszközrendszerének vadonatúj eleme. Tegyük hozzá: még nem is működhetett. Sok még a segélyre várókban a félreértés. Nem ritka az alapinformáció hiánya.

Persze, munkanélküli-segély ide, vagy oda, a *hangsúly változatlanul a munkahelyteremtésen, az átképzésen és a vállalkozások támogatásán van.*

Gál Róbert

Megújul a Panoráma

Hetenként a világ körül

Gyakrabban, új időpontban és szándékai szerint megújulva jelentkezik ezentúl a Magyar Televízió egyik legkedveltebb műsora, a *Panoráma*. Mint *Chrudinák Alajos* főszerkesztőtől megtudtuk, a jövőben az eddigieknél is jobban ügyelnek a műsorok frissességére, időszerűségére. Remélik, pusztán azáltal, hogy az eddigi kéthetenkénti „követési távolság" helyett ezentúl minden héten láthatjuk, a műsor tartalmában is aktuálisabbá válik, nem kényszerül arra, hogy továbbra is leadjon anyagokat a *„Hét"*-nek. Ami a még vitatott hétfői adásnapot illeti, három hónap múlva megvizsgálják, megmaradjanak-e mellette, vagy válasszanak más időpontot. Azok számára, akik a 21 óra körüli időpontban nem tudják megnézni, másnap délelőtt megismétlik az adást.

Ami a műsorok témáit illeti, „körül akarnak járni" olyan kérdéseket, amelyek *minket, magyarokat most különösen foglalkoztatnak*. Tervbe vettek például egy összeállítást arról, hogyan működik a politikai demokrácia ott, ahol régi hagyományai vannak. Műsorokat terveznek sztrájkmozgalmakról, s ezeken belül a szakszervezetek szerepéről. Különös érdeklődéssel kívánják követni a szakszervezetek és a hatalom viszonyát, a szakszervezetek beépülését valamely ország társadalmi-hatalmi struktúrájába. Nagy figyelmet szentelnek a szovjetunióbeli fejleményeknek, amit megkönnyít, hogy a külpolitikai főszerkesztőségnek december óta immár önálló tudósítója van Moszkvában, *Földvári Géza* személyében. A személyeknél maradva Chrudinák Alajos megerősítette még, hogy *Sugár András* — miután visszatért főmunkatársnak a külpolitikai főszerkesztőségre — ottani munkája keretében Panoráma-műsorokat is vezet.

Munkatársunknak arra a kérdésére, nem okoz-e gondot az általános pénzszűke a Panoráma-műsorok készítésében is, Chrudinák Alajos kérdéssel válaszolt: *„Miért lennénk éppen mi kivételek?"* A gondokat mindazonáltal enyhíti, hogy a Panoráma — a szocialista országok hasonló szerkesztőségei közül egyedül — tagja a világ legjobb televíziós magazinjait egyesítő szervezetnek, az *Intermag*-nak. Így a legjobb külföldi műsorokat ingyen kapják meg. Másfelől viszont eladnak műsorokat külföldi tévéknek. Legutóbb például a szovjetunióbeli Zsidó Autonóm Területről szólót, melyet éppen Izrael vett meg. Csak a *„Mikor Csíkból elindultam, jaj"* című romániai témájú és a *„Ha megdobnak kővel..."* című izraeli—palesztin tárgyú műsorért 65 ezer dollárt kapott a Magyar Televízió. Ezek a pénzek azután újabb műsorok költségvetését gazdagítják.

Ami a legközelebbi adásokat illeti, a Panoráma bemutat egy összeállítást a vietnami háború amerikai, illetve az afganisztáni harcok szovjet veteránjairól, a „Franciaországi változásokról", a pakisztáni fejleményekről. Jelenleg is két Panoráma-stáb járja a világot. Munkájukban ezek természetesen a legjobbra törekszenek, bár feltételeik — éppen az ország gazdasági helyzete miatt — nehezebbek a külföldi kollégákénál. Óvakodnék attól — mondta a főszerkesztő —, hogy bármely szempontból is különlegesnek nevezzem munkatársaimat. Egy szempontból azonban mégiscsak azok: A hasonló műsorokat máshol egész utazó stábok készítik. Nálunk a stáb csupán két emberből — az operatőrből és a riporterből áll — fejezte be az interjút Chrudinák Alajos.

Kepecs Ferenc

Politikai érettségünk fokmérője

Előítéletek és nemzetiségek

Durva mondattal dobtak ki egy gyulai üzletből a primitív gondolkozású eladók két román nemzetiségű embert, akik egyébként a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének tisztségviselői is: „Mars ki, szőrös talpú oláhok, menjetek oda, ahonnan jöttetek!" Amikor ezt a történetet hallottam, szégyelltem magam. A nemzetiségiekkel szembeni előítéletekről beszélgettem Stark Ferenccel, a Művelődési Minisztérium nemzetiségi önálló osztályának vezetőjével, aki 15 éve foglalkozik e kérdésekkel.

— Én nemcsak szomorú vagyok, amikor ilyen és ehhez hasonló történeteket hallok — mondja Stark Ferenc —, hanem elképesztőnek, anakronisztikusnak és felháborítónak tartom az ilyen megnyilatkozásokat. *Sajnos még sok időnek kell eltelnie, amíg a nemzetek és nemzetiségek közötti gyűlölködés megszűnik. Ennek nem lehet erőszakkal gátat vetni. Szívós, kitartó felvilágosító munkára van szükség.* Tudomásul kell vennünk, hogy a magyar társadalom rendkívül *tagolt*, s így az emberek valóságképe is eltérő, nemcsak a gazdasági és politikai kérdésekben, hanem a nemzetiségekről is.

A nacionalizmus nacionalizmust szül

Ha nem akarjuk, akkor is látnunk kell, *élnek még primitív nézetek és indulatok, de ezeknek semmi közük nincs a Magyar Népköztársaság nemzetiségi politikájához. A magyar alkotmány ugyanis tiltja a diszkriminációt*, és kimondja: *senkinek abból hátránya nem származhat, hogy nemzetiségi.* Politikai vezetésünk csak *összességében* tud felelősséget vállalni ezen elvek gyakorlati megvalósításáért, nem tudja befolyásolni, hogy egy-egy magyar állampolgár miként gondolkodik. A nacionalizmus nálunk semmiféle támogatást nem kap.

Hosszú ideig nem volt illendő ilyesmiről beszélni, az újságok, a rádió, a tv úgy tett, mintha ezek a kérdések nem is léteznének.

— Sajnos így volt. *Szőnyeg alá söpörték* a problémákat, de azzal még nem oldották meg a gondokat. *Az előítéletek elsősorban a múltból táplálkoznak, de tegyük hozzá, szomszédaink nemzetiségi politikájából is. Nagyon is igaz az az alaptétel, hogy a nacionalizmus nacionalizmust szül.* Azon lehet vitatkozni, hogy két nemzet vitájában ki adta az első pofont. Ez a történészek feladata. A mi dolgunk, hogy ezt az áldatlan, megszakíthatatlannak tűnő láncolatot valahol megszakítsuk, ami igen nehéz.

Mit tehetnek a nemzetiségi szövetségek, mit tehet a minisztérium, mit az egyén, hogy a nacionalizmust megszüntessük?

— *Olyan nemzeti tudatot kell kialakítani és erősíteni az emberekben, amely el tudja tűrni a másságot, amely egymás tiszteletén alapul.* Hadd mondjak erre egy példát! Nemrégiben országos nemzetiségi folklórfesztivál volt Mohácson, és két magyarországi román településről is részt vett a találkozón egy-egy tánccsoport. Amikor a méhkerekiek és a kétegyháziak a nézők sorfala között megjelentek, a lábukat még táncra sem billenthették, az emberek már tapsoltak. Csodálatos érzés volt látni a szolidaritásnak ezt a megnyilatkozását. Ez ellentéte a gyulai boltban történteknek. *Az emberekben ezt a szolidaritási érzést kellene erősíteni, hiszen mi nem a román néppel állunk szemben, hanem a román kormány nemzetiségi politikájával, amely alapvető emberi jogoktól fosztja meg az ottani állampolgárokat.*

Méhkerék és Bukarest

Ön hosszú tanulmányt írt a TIT nemzetiségi ismeretterjesztési kiadványában, melynek címe: Nemzetiségkép a mai magyar politikai és közgondolkodásban. Tapasztalatai szerint mit tud egy átlagmagyar a magyarországi nemzetiségekről?

— Sajnos nem sokat. A leggyakoribb téves nézet az, hogy a magyarországi nemzetiségek és a határainkon túl élő államalkotó nemzetek között nem tesznek különbséget. Mintha, mondjuk, *a méhkereki románok azonosak lennének a Bukarestben élőkkel.* Pedig ez nem így van. A méhkerekiek már rég elszakadtak őshazájuktól, kultúrájuk és nyelvük egyaránt *különbözik* a mai románokétól. S azt a hatást sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy évszázadok óta élnek együtt *velünk*, ami nem múlott el hatástalanul. Arról is megfeledkeznek, hogy például *a magyarországi románok többsége soha nem volt román állampolgár. Magyarságtudatuk is van, mint például a Szlovéniában élő magyaroknak szlovén, vagy az Erdélyben élő magyaroknak erdélyi tudatuk.* És mivel magyar állampolgárnak tartják magukat, természetesen sértődöttek, ha oda küldik őket, ahol nem is éltek még felmenőik sem. *Nekik Magyarország a hazájuk.*

Ön azt írja, hogy a hazai nemzetiségeknek kettős tudata van. Mit jelent ez?

— Azt jelenti, hogy *beilleszkedtek* a magyar társadalomba, de nyelvüket, kultúrájukat *nem adják fel*. A politikának pedig éppen az a feladata, hogy *ezt a kettős kötődést erősítse.*

Sokan azt állítják, hogy nálunk nincsen semmiféle nemzetiségi probléma, minden jogot megkapnak, nem is érdemes erről szót ejteni. Mások azt mondják, túl sok kedvezményben részesülnek. Önnek mi erről a véleménye?

— Itt már a szóhasználattal is baj van. Mi az, hogy jogokat *adunk*? Ők ugyanúgy e hazának állampolgárai, mint mi. Másrészt *nem elég deklarálni* az egyenjogúságot. *A népnek része a nemzetiség is, de ahhoz, hogy nemzetiségi sajátosságaikat megtarthassák, külön jogokat kell kapniuk, hiszen az egyenjogúság csak asszimilációhoz vezethet.* A kedvezmények pedig lehetővé teszik, hogy megtartsák nyelvüket, kultúrájukat. Egy humánus társadalomban nincs külső kényszer, amely a kötődéseket felszámolja. *Elvitathatatlan joga a nemzetiségineknek is, hogy személyiség legyen*, de csak úgy tud önmaga maradni, ha megőrizheti nemzetiségi létét.

Nemrégiben Márk György, a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének főtitkára azt mondta, hogy az asszimiláció, a nemzetiségiek beolvadása a többségi etnikumba, feltartóztathatatlan folyamat. Egyet lehet tenni: lassítani, amennyire csak lehetséges, ezt a folyamatot.

— Az asszimiláció rendkívül bonyolult ügy, a történelemben sok olyan népet ismerünk, amelyek egyszerűen eltűntek, felszívódtak más népekbe, például az avarok. *De a társadalom fejlettségének magasabb fokán a teljes beolvadás nem zajlik le. Gondoljunk csak nálunk a kunokra, jászokra*, vagy Nyugat-Európában a walesiekre, akiknek azért még mindig jól felismerhető sajátosságaik vannak, és jól jellemezhető kisebbségi öntudatuk, amely *erőszakkal sem irtható ki.* Ugyanakkor azonban nem lehet tagadni, hogy a modern viszonyok között, a környezeti hatások miatt *a nemzetiségi csoporthatás csökken. A városokban* például az emberek többsége megszűnik nemzetiséginek lenni, hiszen elveszti gyökereit, *de egy humánus politikának az a dolga, hogy biztosítsa a nemzetiségi léthez a feltételeket.*

Aktív kisebbségvédelem

Ön a tanulmányában háromfajta előítéletről beszél. Melyek ezek, mi a legfőbb jellemzőjük?

— Az első téves nézetet azok vallják, *akik alapvetően egyetértenek ugyan a nemzetiségi politikánkkal, de azt összekapcsolják a viszonosság igényével.* Azt mondják, ha mi jól bánunk a hazai románokkal, akkor elvárjuk, hogy Romániában is jól bánjanak a magyarokkal. De ez, szerintem, nem helyes. Nem lehet a nemzetiségeket *„túszként" kezelni.* Ez idegen egy szocialista állam politikájától.

— A másik, igencsak régen meggyökeresedett nemzetiségkép, hogy *a nemzetiség az állam területi integritását veszélyezteti. E nézetben könnyen felismerhető a trianoni békediktátum hatása. Szerencsére így ma már csak idősebb emberek gondolkodnak.* De van ennek *egy modernizált változata* is, amely különösen az értelmiségiek körében terjedt el. Közülük néhányan úgy gondolják, hogy *a támogató nemzetiségi politika veszélyezteti a nemzeti egységet, és ott is feszültséget okoz, ahol már a nemzetiségek beolvadása előrehaladott.*

— *A harmadik jellemző téves nézet* a nyolcvanas években kezdett kialakulni. Eszerint *Magyarországon nincs is igazán nemzetiség, tehát nincs is szükség nemzetiségi politikára.* Szerintem *nemzetiségi politikánk megújulásának legfontosabb feltétele az aktív kisebbségvédelmi szemlélet elfogadtatása*, meggyökereztetése. Ennek érdekében jobban kell tájékoztatni az embereket a nemzetiségek életéről, gondjairól, és következetesen fel kell lépni a nemzeti előítéletek megnyilvánulásaival szemben. A nemzetiségek léte és boldogulása, nemzeti sajátosságaik megőrzésének támogatása ugyanis *politikai érettségünk fokmérője.*

Udvarhelyi András

Magánautóbuszok és magánkamionok

Az idén várhatóan a múlt évinél lényegesen nagyobb részt vállalnak a kisiparosok a személy- és teherfuvarozásban, mivel január 1-jétől lehetővé vált, hogy a kisvállalkozók bekapcsolódjanak a külföldi fuvarozásba, az autóbusszal történő személyszállításba. A jogszabály már nem korlátozza, hogy a kisiparosok, vállalkozók hány személy- és tehergépkocsit üzemeltessenek.

Az új jogszabály szerint az egynél több gépkocsit üzemeltető vállalkozó *telephelyen köteles tárolni személy- vagy tehergépkocsiját*, sőt tíznél több gépjármű esetén a megfelelő műszerezettségű telephely fenntartása is követelmény. A KIOSZ országos szervezete és a helyi, megyei érdekvédelmi szervezetek ezért együttműködési szerződést kívánnak kötni a fuvarozó vállalatokkal.

Mivel *az új jogszabály szerint kisiparos is végezhet személyszállítást autóbusszal*, az előzetes felmérések szerint e tevékenységbe is sokan kapcsolódnak be. Az autóbuszok kis- és nagyjavítása az állami vállalatok telephelyein oldható meg a leggazdaságosabban.

Ezért a KIOSZ a Volán-vállalatokkal is megkezdte egyeztető tárgyalásait. Hasonló megbeszéléseket folytat a KIOSZ személy- és teherfuvarozó szakmai tagozata a Hungarocargo Nemzetközi Fuvarozó Vállalattal a kisiparosok által végzendő külföldi közúti szállításokról.

(MTI)

A magyar Mona Lisa festője

Emléksorok Mányoki Ádámról

A Nemzeti Galéria barokk termében találkozhatunk egy családi képcsoporttal: az apával, bizonyos Podmaniczky Jánossal, a feleségével és két gyermekével: a kis Jánossal és a már nagyobbacska Judittal, aki később a költő Orczy Lőrinc felesége lett. *Mányoki Ádám* festményei. Szemben velük itt függ a nagyságos fejedelem képe: Rákóczi Ferenc sötétkék bársonydolmányban, nyakában szalagon az aranygyapjas rend, fején szőrmés, barna kucsma. Remek alkotás. A fejedelem méltóságteljes és egyszerű, közvetlen, megközelíthető és bizonyos távolságot tartó. Arcvonásai nyugodtak, pedig igazán lehetett oka a szomorúságra és nyugtalanságra, hiszen 1712-ben készült a kép Danzigban, amikor már lehanyatlottak a kuruc lobogók a nagymajtényi síkon, és Lengyelországból is távoznia kellett. Itt van a művész szintén híres önarcképe is, elöl végig nyitott ingben, felgyűrt ingujjakkal, ami erőteljesen domborodó mellkast és izmos karokat mutat. Mosolygó, kedves arcú, egészséges fiatalember.

Mányoki az első magyar festő, akinek a nevét és a munkásságát is ismerjük. Rákóczi festője és Podmaniczkyné, aki csodálatos mosolyával, ahogy szembenéz velünk, Leonardo Mona Lisáját juttatja eszünkbe, a világ leghíresebb festményét, amely éppen tündöklő mosolya révén, a megfejthetetlen mosoly révén lett híres a mester keze nyomán. A párizsi Louvre-ban őrzik golyóálló üveg mögött, elkerítve, mióta egyszer elrabolták.

Talán merészségnek vagy túlzásnak hat, hogy az első elismert magyar festő munkáját a Giocondához, egy világhírű remekműhöz hasonlítjuk, hiszen ki kell mondanunk a keserű szót — Mányoki Ádám előtt nem tudunk magyar képzőművészeti kultúráról. Valóban nem lett volna? Hiszen szép templomaink, palotáink épültek már István király óta és újraépültek részben megmaradt, értékes falfestményekkel, freskókkal, de ezekről jórészt nem tudjuk, hogy kik alkották, vagy ha tudjuk, akkor idegen, vendég művészek nevei merülnek fel. Mányoki felléptéig a XVII. század végén (1673-ban született) Itáliában már lefutott a csodálatos rinascimento, az újjászületés, olyan teremtő bőséggel, a tehetségeknek olyan áradásával, hogy csak ámulunk ma is. És az ezt követő barokk szintén hatalmas tehetségeket dobott fel egész Európában...

De itt álljunk meg egy pillanatra. A XV. század végén és a XVI. század elején működött a Felvidéken egy nagyszerű mester, aki csak M. S.-sel jelölte a munkáit, azt a hat táblaképet, ami ránk maradt, de ezek — még gótikus stílusban ugyan — a kor legjobb színvonalán állanak, különösen a *Vizitáció*, amelyen Erzsébet látogatást tesz a fiát váró Máriánál, és a tájképi háttér is üde zöld vonulatával pompásan összehangolódik a *Vizitáció* örömteli eseményével.

Szóval ezek a képek azt a gyanút ébresztik bennünk, hogy sok minden lehetett nálunk képzőművészetben is, de jöttek a kegyetlen századok, a XVI. és XVII. század évei, a hódoltság és az állandó harcok, hadjáratok poklával, amikor, különösen az Alföldön, úgy jártak a pusztító, rabló hadak keresztül-kasul, mint a szél. És gyakran maradt utánuk egy-egy szépen épült város helyén üszkös „seb az Alföld testén".

Az 1600-as évek végén két festő dolgozott Magyarhonban: *Jan Kupetzki*, aki tulajdonképpen cseh festő volt és *Mányoki Ádám*, és mind a ketten túlnyomóan külföldön tevékenykedtek. A tönkretett, kimerült ország még jó ideig nem tudott megélhetést biztosítani a művészeknek és létet a művészetnek... Pokoli állapotok. Mányoki apja, a hétgyermekes szokolyai lelkipásztor, hogy éhen ne haljanak, kénytelen volt a valamivel biztonságosabb Komáromba menekülni családjával. És itt egészen különös szerencse érte őket. Elsősorban Ádámot, akinek már bontakozni kezdtek művészi hajlamai. Egy Doefler nevű német tábornok hadbíró felfigyelt a tehetségesen rajzolgató, kedves és jó modorú gyerekifjúra, és minthogy nem volt gyerekük, elhatározta, hogy örökbe fogadja.

Első mestere a hamburgi *Scheitz András* volt, neves arcképfestő, és ott, Hamburgban fejlődött önálló festővé is. Aztán megkezdte vándorútját. A második állomás Berlin volt, ahol I. Frigyes Vilmos, a katonakirály megbízta tisztikara arcképeinek a megfestésével, de Berlinben találkozott a francia, kiváló arcképfestő, Largilliére néhány festményével is, akinek a stílusa nagyon közel állt az ő elképzeléseihez. És még egy nevezetes találkozás: megjelent Berlinben Rákóczi vidám, mulatságokat kedvelő felesége, a fejedelem megbízásával egy bizonyos ügy diplomáciai kipuhatolására. A szép, szőke asszonyról senki sem feltételezte, hogy komoly küldetésben van. Mányoki örömmel kapott a feladaton, amikor megkérte, hogy fesse meg arcképét. (Farsangi álarcot adott a kezébe, amiben van némi incselkedés. Célzás a szépasszony kedvteléseire.) Örömmel követte meghívását is, hogy térjen haza. Így lett Mányoki a fejedelem udvari festője 1707-től, akit először páncélban festett meg, vékony bajusszal, egészen fiatalosan.

Amikor Danzigban egy gyönyörű képpel búcsúzott szegény fejedelemtől, némi időt még Varsóban töltött, de amikor Erős Ágost szász választófejedelem lett a lengyelek királya, ő is Drezdába költözött, ahol Erős Ágost udvart tartott. Nos, itt is sok dolga akadt, nemcsak Berlinben meg Varsóban, csak itt nem hamis hajfonatú főurakat meg hadi tiszteket festett, hanem viruló szépasszonyokat, minthogy Erős Ágost valóban erős ember volt, a krónikások szerint 300-nál is több gyermekkel szaporította az emberiséget...

Élete végén hazajött, és János öccsénél, a tahitótfalui református lelkésznél lakott évekig. Aztán ismét visszament Drezdába, és ott is halt meg 1757-ben.

Ami művészetének a summáját illeti: a finom megoldásokra, a gyöngéd modulációk felé hajlik, de ezzel együtt nagyon erőteljes *karakterfestő* is. Itt már nem kell tétováznunk, hogy bátorságot vegyünk a megállapításra: egyike kora legkiemelkedőbb arcképfestőinek: *315 éve született.*

Harsányi Zoltán

Az emberi lét alagsorában

A Vígszínház Éjjeli menedékhely-előadása

Különös harmónia lengi be a Gorkij-dráma vígszínházi előadását. Formás, lekerekített epizódok, már-már „cizellált" konfliktusok, bágyadt kamarajáték-szólamok követik egymást tempós szaggatottsággal: álmatag megbékélés árad a komótos ritmusban váltakozó jelenetekből. Egyfajta oldottság, harmónia — a mélyben lappangó, halmozott feszültség helyett. A föllobbanó indulatok nyomban kioltódnak, ahelyett, hogy összegződnének. Mintha a filozófiával átalakított szöveg, a benne rejlő drámaiság mellőzésével, a *meditatív* színpadi kommunikáció irányába lendítette volna az előadás alkotóit. Mert a rendező, a századfordulós Oroszhon vegetáló, kitagadott elesettjeit nem a *végléthelyzetbe szorultak minitársadalmának* tragikusbonyolult kapcsolatrendszerében igyekszik láttatni, hanem monológmozaikok magánszámainak hordozóiként. Azaz esetlegesen. Ehhez viszont jobban ki kellene bontania a szereplők egyéniségét. Sajnos, az egymás mellett futó sorsok, monológok „különvalósága" a kapcsolatteremtés képtelenségének (manapság modernnek is ítélhető) jelenségére sem utal, — ami egyértelmű, jól fölismerhető rendezői szándékot föltételezne. Következésképp, eszmerendszerré össze nem álló jelenetek követik egymást a színen.

Gorkij, tudvalevőleg, csakugyan epizódokra tördelte az annak előtte szigorúan kötött drámai cselekményt (a naturalisták úgynevezett multifokális technikájával), alakjainak egymásba fonódó eszmei megnyilatkozásai azonban sokszálú bölcseleti szövevényt képeznek, és együttesen teremtik meg ama zaklatóan drámai helyzetet, amiből a korabeli orosz elmaradottság tragikus képe kibomlik.

Szikora János abbéli elgondolását, hogy mellőzte a sajátosan orosz atmoszférafestés mindahány kellékét — természetesnek találjuk. Ám szándékának véghezvitelében megállt félúton. Talán, mert nem határozta meg elég világosan az előadás célját. Ha némi időtlenítéssel netán modell értékű „menedékhelyképet" kívánt kínálni egy *mai, kiábrándult, meghasonlott közérzet* megjelenítésére — színpadi megfogalmazása, sajnos, steril maradt. Merthogy profi színpadi realizmust teremtett, különösebb gondolati tartalom nélkül, egy ki nem játszott, szuverén színpadképben.

A színhely ugyanis (az eredeti darabcím szerint), a *„mélyben"*, ezúttal inkább a *magasban* leledzik, vagy legalábbis, a víz fölött vesztegló, kivénhedten is dekoratív hajó belsejében, illetve a fedélzetén. A rendező tervezte díszletnek nyilván jelképesnek kellene lennie, ha nem kárhoztatná öncélúságra a játék stilizálatlan realizmusa. A kézenfekvő utalás az élet hajótöröttjeire kissé didaktikus volna. Szakmai biztonságra vall valahány színészi teljesítmény, anélkül, hogy zaklató mondanivalót közölne, és anélkül, hogy az egymás tragikus sorsát fölerősítő *polifóniává* szövődne.

Luka talányos zarándokfigurája, a hamis megváltó, hazug vigasztaló, filantróp bölcselő, jótékony engesztelő — rejtelmességétől megfosztott, melegszívű apókává szelídül *Tordy Géza* megformálásában; *Kern András* hamiskártyás anarchista Szatyinjában nem ismerni föl Luka szelleméri ellenfelét, híres „ember-himnusza" is csak előzmény nélküli monológ; a mélység iszonyatában fölbomlott karakterű báró tépett önérzetét, túlfinomultságát sugallja *Gálffi László; Vallai Péter* reménykedő, majd reményvesztett színésze sajnálatosan elmosódott; Bubnov keserű cinizmusát harsánnyá fokozza *Harkányi Endre;* indulatos, nyers közöny dominál *Szarvas József* játékában (Klescs), *Kaszás Attila* lendületes, rokonszenves suhancot alakít (Pepel), akiről kevéssé föltételezhető, hogy tolvajlással keresi kenyerét; tehetetlen magányt sugall *Venczel Vera* törékeny Annája; kissé kényes-artisztikus, ábrándokban ringó Násztyát játszik *Eszenyi Enikő:* jelenléte van; puritán egyszerűséggel tiszta és megrendítő lényt teremt Natasa figurájából *Papp Vera.* Markánsabb, plasztikusabb jellemformálással maradt adósunk *Balázs Péter* (Kosztiljov), *Igó Éva* (Vaszilisza), *Szombathy Gyula* (Medvegyev), *Rudolf Péter* vehemenciája rokonszenves, ám elfedi Aljosa igazi alakját.

A nagy naturalisták, Ibsentől Hauptmannig, Csehovtól Gorkijig, Martin Esslinnel szólva, *„fölfedezték a mindennapi élet közhelyszerű felszíne alatt rejlő mágiát, az egyszerű emberek tragikus nagyságát, a csönd, az elhallgatások költészetét, a kimondatlan gondolatok keserű iróniáját."* Az *Éjjeli menedékhely* halhatatlan lakóinak vígszínházi megidézéséből mindez elmaradt. Holott, az emberi lét alagsorában veszteglők tragikus intelme máig sem évült el.

Metz Katalin

Hungaroton-siker!

A *Critics' Choice* — azaz a *Kritikusok Választott Lemezeinek* — listáján kiemelt helyen szerepelnek a *Hungaroton* komolyzenei felvételei. Az 1988-ban megjelent lemezek közül beválasztották például *Telemann* operáját, *A türelmetlen Socratest. Kocsis Zoltán* felvétele (*Liszt: Vándorévek*, 3. kötet, *Philips—Hungaroton* közös vállalkozás, szerepel a *Német Hanglemezkritikusok Díjának* jelölőlistáján is.

Műemlékkataszter számítógépen

A Veszprém Megyei Tanács több építészcsoport közreműködésével elkészíttette *a megye műemlékeinek kataszterét;* 1099 védettséget élvező műemlékről, műemlék jellegű és városképi jelentőségű épületről készült leírás. A védett épületállományból 524-et ítéltek *jó* állapotúnak, 343-at közepes állagúnak, a többi rossz állapotban van. Az utóbbi épületek egy része tanácsi kezelésű, más részüket pedig mezőgazdasági üzemek birtokolják, és többnyire a rendeltetéssel merőben ellentétes módon hasznosítva tönkre is teszik.

A műemléki kataszter adatait számítógépbe táplálták hogy az ismeretanyag többféle csoportosításban is bármikor rendelkezésre álljon. A számítógépes feldolgozás a későbbi munkát is megkönnyíti, mert egyszerűbben átvezethetik az időközi változásokat.

Czegő Zoltán

A KATONA SZONÁTÁJA

Nem égiháború elől menekültünk fedél alá, bár az sem megalázó bizalom templom, múzeum, emlékház számára, ha robogó földi háborúk helyett az égi ellen kér menedéket a test meg a lélek az eresze alatt. Ahol annyi történelmi emlék díszeleg vagy szerénykedik a kérkedőbbek között, nyújtózik történelmi emlék, vagy meghúzza magát a legősibb faeke a sarokban, ott mindig jusson hely a didergő, eleven testnek meg léleknek is!

Ha menekültünk volna, hát épp a gesztenyék alól, a lombok alól, amelyek három hideg nyárvégi nap alatt, napsütés nélkül, esőben, sietve megőszültek, sárgára dideregték magukat a korai félelemben az immár nevenincs Sepsiszentgyörgyön, a Kárpátok keleti könyökhajlatában, megőszültek a lombok a készületlenség állapotának riadalmában, s most megadóan a földre borulnak, mint ahonnan már nincs is menekvés, mint ahonnan már lehetetlenség égre nyúlkálni, ahogy a nem is messzi májustól augusztusig tették a kedvünkért önhitten, a földön járók, az ugyancsak erősen hétköznapi, gyötrelmes halandók feje fölött.

Miénk a Kós Károly épülete, ő építette, áldott legyen a neve is, bár ezt a nevet Erdély-szerte még a gesztenyék alatt is csak suttogva lehet ejteni, és magyarázom a páromnak, hogy akár „mienk" is lehetne a háromszéki származású Gaál Sándor 1849-es hős ezredes vállrojtja, valamint Gábor Áron kardja, meg maga öntötte 1848-as ágyúja, mármint annak csak kicsinyített mása ebben az épületben, mert hát az eredeti, melyet a múzeumőrök szerre együtt dédelgettek a közönséggel, az eredeti, az Bukarest múzeumát s a románok 1848-as harcainak dicső emlékét ékesíti —, az is igaz, hogy a bátorító s megtévesztő 1960-as évek végén egy igen-igen szép fölbuzdulásban a kézdivásárhelyi híres céhmesterek mostani unokái magánszorgalomból, magánkezdeményezésből s bizony saját felelősségükre igenis megöntötték az eredeti ágyú tökéletes mását, ágyútalpastól, mindenestől —, magyarázom a páromnak, miénk lehetne az avar sír, az ezeréves tűzhely, s a múzeumba rendre valamikor beválogatott relikviák, emlékek teljes készlete, ha lenne, ha itt lenne a távoli látogatók előtt, nagy gyönyörűségükre.

De hát ez az anyag igenigen megfogyatkozott, azaz —: eltűnt, leradírozták a termeket. Hát didereg a lélek, melegedik a lélek a maradék mellett, a természetrajzi részleg az teljes, a kárpáti szarvasnak nincs nemzetisége, s ez a vadkan is tudna meseéjszakákon szólni a hajdani vadászatokról, Zrínyi Miklós költőhadvezér utolsó vadászatáról, s igen a ma is *történelmi*, kárpáti *hajtó*vadászatokról —, ám az is igaz legyen, hogy egyetlen magyar nyelvű feliratnem nevezi a holt tárgyakat. De hát a halottak, a dolgok, a jeges tekintetű gímszarvasok nem szólalnak immár senki helyett.

Melegedjék hát a lélek most mellettük, méregesse az idők hosszát oda s vissza meg elébbre is, kevesebb szorongással, ha a nagyok tetteit mérni nem elég erős a tenyerünk, s valahogy így akkor is, ha a jövendő — úgy érezzük — nem szór sok babért ránk azért, amit érette műveltünk negyven, hetven esztendő alatt, mert hát a jövendő, az sosem elégedett, épp azért, mert mindig sietve közelít, és sürget, készen állunk-e, hogyan várjuk s mivel, ha épp mai nappá súlyosodik távoli aranya...

Valamennyit a múltból, valamennyit a jelenné érkezett tegnapi jövendőből mutassunk a vendégnek, gondoltam, nézze hát meg az ezeréves sír lakóját, aztán a negyvennyolcas napiparancsokról is tudjon valamit, és el ne menjen anélkül, hogy látta volna a mindenféle hódítók meg tűzvészek meg árvizek meg pusztítók után is megmaradt népművészetünk emlékeinek gyűjteményét, menjünk be a múzeumba a gesztenyék alól.

Fogad a félmúlt, Kós Károly gyönyörű épületének látványától nehezen válik meg a vendég, hát hadd gyönyörködjék még benne keveset, lesz alkalma visszavisszapillantani az udvarkertben kiállított kétszáz esztendős székelykapuk mellől, meg a ki tudja, hány éves kopjafák sora, meg az olajütők mellől. Látom, rendezget odabenn a lélek, ahogy idekinn gyűjtöget a tekintet, s üzen, hogy ennek is, annak is rendcsináló szerepet kell juttatni odabenn az ismeretek között, aztán az emlékezet elvégzi majd a maga selejtező dolgát, ahogyan ugyanezt teszi az *igazra* derült értelem is.

És odabenn ismét a jelen. Erdős I. Pál festőművész kiállítása (csoda tudja, ez a név is hogyan vált *Paul*-lá, míg eljutott a plakátig!), hét tucat grafika, tusrajz, meg — ismét a múlt üzent, ott az avasi román férfiportré és egész sor avasi román figura meg jelenet; a múlt beüzen a népművészettel hozzánk, legalább három-négyszáz éves díszítőművészettel.

Délelőtt van, cukrossá sűlyosodott a nyár könnyű, mézes derűje odakinn, és itt benn ez a jó csönd, akár a templomban. Ismerős számodra.

De már nemcsak ketten vagyunk látogatók az én vendégemmel, egy teremmel tovább lépünk a történelem felé ismét, de szemlélődő társunk van már a másik teremben a grafikák között, karcsú, szép arcú, tiszti iskolás katona, az lehet. Szabadnapos? Az is lehet. Szabadságos is lehet, itthon van, benéz ide, bár úgy számítom, hogy ha helybéli, akkor civilben lenne. Mégiscsak vendég, s jó látni, hogy itt szemlélődik a tárgyak, relikviák között. És ha ide benéz délelőtt, bizonyosan másutt is megfordulna errefelé, ha ennyire kíváncsi.

Szólnom is kellene talán, hogy a Gyárfás-ház..., meg a Gyárfás Jenő-festmények sora..., meg a *Lábas ház*, ahol siraloméjszakájukat töltötték együtt Váradi József és Bartalis Ferenc 1854-ben, onnan mentek az Őrkőhöz, fogadni az osztrák önkényuralom kezéből a halált..., igaz, az Erdély birtoklásával betelni nem tudó román katonák géppisztollyal lőtték, csak úgy, passzióból a síremléküket 1944-ben, a sorozatok nyoma ott a kőemléken ma is, a *Vártemplom* kertjében, ott belül őrzi a református egyház a sérült emlékművet s a sérült történelem sebeit; az is igaz, hogy — mint az ásványvízforrásokat — egy nyilacska sem mutatja Gyárfás Jenő híres festőművész szülőházának, s tova a műtermének, lakóházának irányát —, mindezt el kellene mondanom ennek a kiskatonának, de hát ne zavarjuk a géta-dák leletek csöndjét.

Szépen egyedül vagyon a kis katona, nem kell zavarni, hátratett kezekkel áll Erdős lapjai előtt, lelje örömét bennük, mi átlépünk egy kicsit a jurakorba, a bronzkorba aztán, csak itt van, pár méterrel arrébb a másik teremben, ősállatok koponyái s bezúzott, bronzkori emberkoponyák szemléltetik azokat a korokat, melyekben, ha jól meggondolom, az *emberke* is a táj faunájához tartozott. Nem szégyen az, csak szokna le az emberfejek beveréséről, immár véglegesen, mert van benne annyi ravaszság már, hogy el tudná feledtetni *önmagával* akkori rossz szokásait, meg azok visszaütéseit is.

Lenn az udvaron is lát valamit a vendég, mi lehet az, ami felől érdeklődik? — kinézek magam is, régi sírkövek, címeresek, öt-, hat-, hétágú koronákkal, egy ledöntött kőhonvéd, fej nélkül, a földön (ottjártunk után pár nappal földelték el a sepsiszentgyörgyi Múzeum kertje mellé, felsőbb utasításra), és újból kőcímerek, oszlopfejek a romokban agonizáló, haldokló, tehát még élő torjai Aporok kastélyából, a vargyasi Dánielek kastélyából... Lepörög előttünk egy-egy idejét töltött levél a magasból, a mélységesbe. Megférnek...

Már mennénk, elfogytak a csarnokok, ám ekkor valami égi zene. Nem, nem volt ez szokás sohasem ebben az épületben, hogy könnyű kis szonátával búcsúztassák a látogatót, aki épp befonja az élményeit kissé...

Vissza, a hang irányába lépegessünk kicsinnyég, mi lehet ott? Balra a másik elhagyott terem, a középkor elhullatott kellékei, kardok, sisakok, ócska puskák között az ezeréves csontváz, korszerű üvegszarkofágban, és balra az ajtónyílás: a túlsó teremben ott maradt valamelyik megnyitóról, talán épp az Erdős Páléról egy csinos pianínó, szék nincs mellette. Csak úgy álltában játszik halkan a kis katona, tányérsapkája ott hallgat a hangszeren, valami szomorú kis szonátát játszik, ki-kiszalad játékosan a melódia a kedves zsongásból, majd szép szóval hívogatja vissza a mélyebb tónusú, szelídebb kíséret.

Ismétlődött háromszor is, míg hallhattuk, míg el nem menekültünk, észre ne vegyen bennünket a pianínó kis parancsnoka, meg ne zavarjuk! Higgye csak azt, hogy senki nem volt jelen, míg középkori katonatársaival tárgyalt törött csontok, hajdani roppant fegyverek között. Katonák dolga, fegyvereké. És ennek a kis katonának itt s most legnagyobb érve — ez a szonáta.

Mányoki Ádám, festőművész
Tárlatvezetések:

5 Mányoki Ádám és Bogdány Jakab
Vezető: Ecsery Elemér

a Magyar Nemzeti Galéria programja.
1981. július.

PH.932.IV.5.

Mányoki

Mányoki önarcképe hazakerült.

A Szépművészeti Muzeumban holnap kerül bemutatásra az ott látható önarcképgyüjteményben, a muzeum legujabb szerzeménye, mint annak egyik igen érdekes darabja, Mányoki Ádám fiatalkori önarcképe.

A kép a schleissheimi képtárban volt látható, ahová a müncheni Pinakotékából került. Már az 1770-iki katalógusa a bajor választófejedelmek rezidenciájában látható képeknek ugy emlékezik meg a képről, hogy az a fiatal Mányokit ábrázolja. A kép egy 28—30 év körüli fiatal embert mutat s igy az 1700—1702 között — tehát Hamburgban — készülhetett, körülbelül ugyanakkor, amikor a Gileno Mihály Bertold arcképe, melynek készitési éve 1702, szintén magyar magántulajdonban van.

A kékbársony barettes, nyitott ingü fiatal festő baljában palettáját, jobbjában festőbotját tartja. Ellentétben a Gileno arcképpel, mely kisméretü miniatür, önarcképe széles előadásu, igen érdekes vonalmenetü kép, melynek főleg a fej mintázása feltünően erőteljes. Ez időből csak ez a két müve ismeretes Mányokinak, aki pedig Hamburgban, ahol mestere, Scheitz András kiséretében ment, mihamar ismert névre tett szert, amiről közvetlen forrásokból, de a saját elbeszéléséből is tudomásunk van. Vagy negyven évvel később, barátjának, Hagedornnak, a híres műbarátnak, epizódokat beszélt el hamburgi életéből és ezekből kiderült, hogy fiatal kora ellenére megfordult az ottani legelőkelőbb társaságokban Hamburgból Berlinbe ment, ahol a trónörökössel megismerkedett, munkához jut, melyeket később Rákóczi fejedelem felesége is megláthatott, aki mikor megtudta, hogy magyar származásu, meghivatta ura mellé, udvari festőnek.

Ezzel Mányoki sorsa eldőlt. Ettől kezdve kizárólag arcképfestő maradt haláláig. Önarcképet többször festett magáról. Az első egy szénrajz, mely Ernst Lajos tulajdona, most ez is látható a Szépművészeti Muzeumban. Itt még egész gyerekember. Nemrég felbukkant egy aggastyánkorabeli képe is, amely aztán szintén magyar magántulajdonba került, de ezenkivül több régi aukció-katalógusokban szerepeltek önarcképei és hagyatéki jegyzékében is fel van néhány sorolva. Mindezek azonban egyelőre lappanganak.

Most üljük halálának 175. évfordulóját. Ez alkalommal a hontmegyei Szokolyán, a paplakon, születése helyén emléktáblát fogunk állitani s ezen *Kisfaludi-Stróbl Zsigmond* önzetlen lelkesedéssel, éppen a most, a Szépművészeti Muzeumba került önarcképe után, megmintázta Mányoki arcképét. Az öntés csekély költségeit a kultuszminisztérium viseli s a magyar barokk ez egyetlen igazán magyar mesterének szülőfalujában végre emléktábla fogja hirdetni dicsőségét. Mányoki Ádámot müvészete — amint azt mindjobban megösmerjük — különösen fejlődése delén, a XVIII. század harmincas és negyvenes éveiben, a kor legkiválóbb mesterei közé emeli. Most, halála jubiláris évében remélhetőleg sikerülni fog nemcsak szülőfalujo emléktáblájával, de a róla szóló nagy monografiával is megörökiteni emlékét.

Az ősszel, mikor Szokolyán ünnepélyesen lelep lezhetjük emléktábláját, talán odatehetjük a róla szóló könyvet is, mellyel a magyarság száz esztendeje tartozik nagy fiának.

Dr. Lázár Béla.

nyolcadikán, vasárnap délelőtt [illegible] megtartandó ünnepély részletes műsora a következő: 1. Himnusz, énekli a „Szilágyi Erzsébet Leánylyceum" énekkara. 2. Elnöki megnyitó. 3. Ünnepi beszéd, tartja: *Ripka Ferenc* főpolgármester. 4. Az „Ezermester" cserkészcsapat énekkara. 5. *Szabó Lujza*, az Operaház tagja, énekszámokat ad elő. 6. *Szathmáry István* költeményét adja elő. 7. *Murgács Kálmán* az édesanyáról írt dalait adja elő. 8. *Szederkényi Anna* felolvasása. 9. „Szilágyi Erzsébet Leánylyceum": Kodály Zoltán: Pünkösdölője. 10. *Baboss Évi*, a Szekeres Leánylyceum növendéke: Várady Antal: „A tanu és Móra Ferenc: „Anyuka beteg" című verseket szavalja. 11. Magyar Hiszekegy. Énekli a „Szilágyi Erzsébet Leánylyceum" énekkara. Az ünnepélyre belépődíjat nem kell fizetni, csupán az 50 filléres műsor megváltása kötelező.

A kereskedelemügyi miniszter engedélyt adott arra, hogy az Anyák Napja megtartása alkalmából május 8-án Budapesten élővirágot a kizárólag ezek árusítására berendezett üzletekben, valamint utcákon és tereken reggel 8 órától délután 3 óráig árusíthassanak.

— **Áldozócsütörtök egyházi zenéje.** Áldozócsütörtökön délelőtt 10 órakor a Szent István-bazilika ének- és zenekara Szerémi Gusztáv F-dur miséjét adja elő Griesbacher gradualejával, korális introitussal és communioval. Offertoriumra Jacobus Gallus: Ascendit Deus-át éneklik. A déli 12 orai mise alatt Jac. Gallus már említett művén kívül Harmat Arturnak egy és Bogisich Mihálynak két szerzeménye van műsoron. E mise befejező orgonaszámaként Riegler Ernő orgonaművész, a Zeneművészeti Főiskola tanára, Perényi

Mányoky Ádám
festőművész

Magyarország
1933 I. 15

— (Csoportkiállítás Ernstéknél.) Az Ernst Múzeum holnap nyíló csoportkiállítása egész sereg olyan művészt és festményt vonultat fel, amelyek a legellentétesebb törekvésekről adnak számot s így csak nehezen hozhatók közös nevezőre. A nagy teremben elhúnyt magyar művészek magántulajdonban levő mestermüveinek a mult kiállításon is bemutatott kollekcióját láthatjuk újra, kiegészítve *Mányoky Ádám* érdekes női arcképével, *Ripp-Rónai* gyönyörű »Feketeruhás lány«-ával s néhány pasztelljével és (az élők közül) *Iványi-Grünwald Béla* érdekes balatoni tájképével. A mai kiállítók közül *Magyar-Mannheimer Gusztáv* jólismert romantikus olasz tájképeinek szép sorozatát mutatja be. Érdekes ellentétben áll vele a szomszéd termet elfoglaló *Kádár Béla*, aki részint a szürrealizmus motívumaival kísérletezik, részben pedig dekoratív kompozíciókat mutat be, amelyek közül némelyik (Svábhegy) azt a hitet kelti, hogy ez a sokat változott festő végre meg fogja találni a neki legmegfelelőbb műfajt és kifejezési eszközöket. Új kiállító Ernstnél *Borbereki Kovács Zoltán*, akinek piktúrájára — nálunk szokatlan módon — az új tárgyiasság német művészei: Dix, Grosz, Schrimpf hatottak. Képei egyelőre inkább csak kísérletek, de kétségtelenül biztató ígéretek a jövőre. Egy rézkarcoló: *Weil Erzsébet*, egy rajzoló: *Ruzicskay György* és egy pasztellista: *Haranglábi Nemes József* egészítik ki egy-egy teremmel a kiállítást, amelynek szoboranyagát *Kisfaludi Strobl Zsigmondnak* már a mult kiállításon is bemutatott mellszobrai képezik. *(—r.)*

Fölényesen kell legyőznünk a cseh birkózókat

(A Magyarország tudósítójától) Eddig egy döntetlen kivételével minden alkalommal legyőztük a cseh birkózókat. Tavaly októberben azonban Nürnbergben *a csehek a németek ellen nagy javulásról tettek tanuságot.* A csehek váratlanul már 3:2 arányban vezettek, amikor a magukhoz tért németek a kisnehézsúlyban kiegyenlítettek és a nehézsúlyú győzelemmel *nagynehezen 4:3-ra tudtak győzni.*

A magyar csapatban négy nagynevű

A III. század elején, Septimus Severus, Marcus Aurelius császárok és Sept. Geta üdvéért, Baebius Caecilianus legatus alatt, Sol Elagabalus nap-

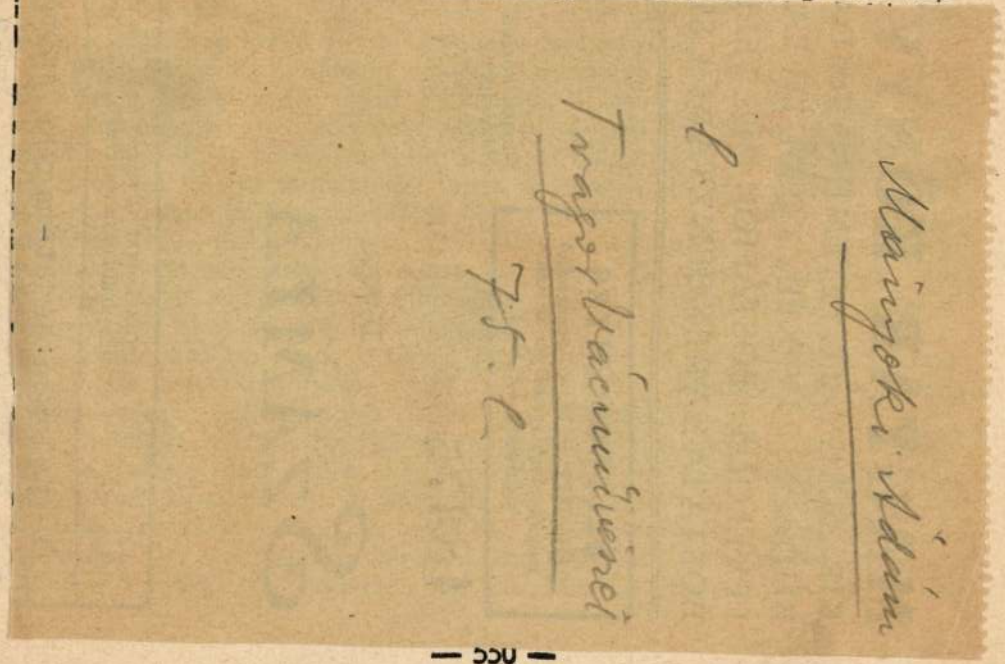

Különösen érdekesek ennek a területnek az Árpádok alatti birtokviszonyai. Igy a XIII—XIV. századbeli oklevelek közlik, hogy a Sárviz völgyét a külön várispánok alatt élő besenyők szállták meg, kik különállásukat egészen a XV. századig megtartották. A Mezőföld keleti részében, a mai Perkáta, Sárosd, Hantos, Lók, Hercegfalva körül, a tatárjárás előtt bejött kunok sátrai állottak. Kapitányaik székhelye a mohácsi vész utáni időkig, a mai Nagylók határába eső Hantos puszta volt.

Ugyanebben az időben a Mezőségnek a Sárviz jobboldalán levő része egészen a Balatonig, egyházi birtok. Nevezetesen a székestehérvári káptalané, veszprémi püspökségé, II. István adománya folytán a premontreieké és a III. Endre által pártfogolt pálosoké. Főuraink közül a Batthyányaknak, Ráthold nemzetségnek, Rozgonyiaknak, Lorántfyaknak, Paksyaknak voltak itt nagyobb birtokai.

A mohácsi vész utáni idők teljesen felforgatták a régi birtokkereteket. A vidék elmocsarasodott. Néptelenné vált. Aki csak tehette, menekült a törökbirta földről, melynek északi része a fehérvári, déli a simontornyai szandzsáksághoz tartozott. Hogy a Mezőföld a török uralom alatt, menynyire elpusztult, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy egy III. Károly korában (1711-1740.) történt összeírás 3687 km² területén mindössze 33 községet s ezekben 12 ezer-, vagyis négyszögkilóméterenkint 3 lakost talált.

Az elmult két évszázad nagyot változtatott a Mezőföld arculatján. A mocsarak, nádasok, kokojszásos területek eltüntek. Partok közé szorult a

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 SEP 13

Hajdúbihari Napló

SEP 13

Mányoki Ádám festőművész

MÁNYOKI ÁDÁM

(1673–1757)

1021

Háromszáz éve született Szokolyán a fejedelmek festője — s bátran mondhatjuk — a festők fejedelme, Mányoki Ádám. Hollandiában, Németországban tanult, 1707-ben Rákóczi felesége hívta a fejedelem udvarába. Nemcsak festője, képírója, hanem diplomatája is volt Rákóczinak. Több portrét készített a fejedelemről 1708-ban (Magyar Nemzeti Múzeumban található) és 1712-ben, Danzigban, már bujdosása alatt. Ez a Szépművészeti Múzeumban kiállított csodálatos portré, amely aranygyapjas renddel ábrázolja Rákóczi Ferencet, évszázadokon át a legismertebb magyar arckép volt. Ugyancsak Lengyelországban készítette el Bercsényiné portréját s több lengyel úr arcmását. Ekkor hívta meg a lengyel király — egyben szász választófejedelem — Erős Ágost udvarába. Élete jó részét — leszámítva berlini, bécsi s magyarországi tartózkodásának pár évét — Drezdában töltötte, mint udvari festő.

1724-ben Bécsen át hazatért öt évre. Megfestette itthon a Ráday, a Podmaniczky családok portréit. Podmaniczky és felesége arcmása jelenleg a Szépművészeti Múzeum kiállításán látható, s feltűnik az anyagszerű szépség érzékeltetésével s karakterek kibontásával. Itthon tartózkodása alatt festhette a Déri Múzeum tulajdonában levő idős férfi portréját, amelynek szépségét az öregség rembrandti erejű megjelenítése adja. 1730-ban — Drezdába visszatérése közben — Bécsben festette meg Esterházy Pál portréját, amely a Déri Múzeum képtárának egyik gyöngyszeme. Az alig 20 éves herceg öntudatát, fiatal szépségét örökítette meg ezen a csodálatos arcmáson. Többet nem tért haza, Berlinben, Lipcsében, Drezdában élt változó szerencsével, kitéve az udvari intrikáknak és hangulatoknak. Élete példa arra, hogy a magyar történelem e nehéz korszakában külföldre kényszerültek legjobb művészeink, s más országok művészetét, képtárait gazdagították alkotásaikkal.

Sz. Kürti Katalin

VÁSÁROLJON HASZNÁLT SZEMÉLYGÉPKOCSIT A MERKUR ŐSZI VÁSÁRÁN!

Különböző típusú gépkocsik nagy választékban, 10—12%-os árengedménnyel.

Közületek által leadott gépkocsiknál kedvező OTP-hitelfeltételek.

Gépkocsik átvétele bizományi értékesítésre.

merkur

MOST KERESSE FEL A MERKUR-TELEPET: DEBRECEN, BALMAZÚJVÁROSI ÚT 3.

Nyitva tartás: hétköznap 8—15 óráig, szombaton 8—12 óráig.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 NOV 9

KÖZNEVELÉS
Budapest

Mányoki Ádám

1021

MÁNYOKI ÁDÁM születésének 300. és a Rákóczi szabadságharc megindításának 270. évfordulója alkalmából a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, a Magyar Rajzpedagógus Szövetség kezdeményezésére kiadta a közölt Rákóczi képmás színes reprodukcióját. A Művelődésügyi Minisztérium iskolai osztályai ajánlják a kép megvásárlását az iskolák számára. A megrendeléseket a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata címére kell küldeni: 1148 Budapest, XIV. Kerepesi út 26. A 70 cm×50 cm méretű színes reprodukció ára 12,— Ft. A már bejelentett igényeket nem kell megismételni, mert azokat a Magyar Rajzpedagógus Szövetség továbbította a Kiadóvállalathoz.

ÜGYEL

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 MÁJ 31

Petőfi Népe

Mányoki Ádám
festőművésze

1021

Egy lappangó Domenico Tintoretto-kép

(Foto: Kiss Béla)

A századeleji magyar műgyűjtés jelentős és egyik legrejtélyesebb alakja volt a jánoshalmi születésű Nemes Marcell, aki adományaival hozzájárult a Szépművészeti Múzeum anyagának gazdagításához. Ő ajándékozta a gyűjteménynek például Mányoki Ádám Rákóczi-portréját, Greco Bűnbánó Magdolnáját, Kupetzky Önarcképét, Szinyei Merse Pál Hintáját stb.

Kevéssé ismert, hogy Nemes Marcell 1911. május 20-án kelt levelében a Kecskeméti Városi Múzeum Képtárának alapítására 79 képből álló gyűjteményt adományozott. A képtáralapítás célját így fogalmazta meg: „A magyar művészet csak nagyszabású decentralizáció mellett teljesítheti azokat a fontos feladatokat, melyek a magyar népnevelés körül erre a nemzedékre háramlanak... A decentralizáció megvalósításának első lépése vidéki múzeumok alapítása kell, hogy legyen... melyek állandó irányítói és fejlesztői lehetnek a közízlésnek másrészt... hozzájárulnának a nálunk még meglehetősen szerény művásárnak fejlesztéséhez." Az ajándékozás indító okáról így ír: „Honorálni kívántam Kecskemét város ama nagylelkű és minden követésre méltó bölcs elhatározását, hogy... művésztelepet létesített és műteremházakat emelt."

Nemes Marcell szép adományát az 1911. május 22-én keltezett levelében még megkoronázta: „... egy Domenico Tintoretto által festett, Keresztelés című nagy méretű oltárképet is adományozok..."

A fiatalabb Tintorettótól származó képet együtt kezelték a gyűjtemény többi darabjával, azokhoz hasonlóan múzeumi nyilvántartásba került. A Kecskeméti Városi Múzeum régi leltárkönyvében a 100. (N. 73.) szám alatt így írták le: „A sziklán térdelő, kezét mellén összetevő, jobb felé fordult Krisztus aureolás feje felett a kép jobb oldalán álló, s a felettük sárga felhőben lebegő Szentlélekre feltekintő Szent János jobb kezében kerek csészét tart. A fehér testű Jézus ágyékát fehér, a bronz színű Szent János derekát kötéllel átfont kék lepel takarja. Jelzése nincs. Olajfestmény, vásznon. Mérete: 217,5x117 cm."

Ez a Tintoretto-kép is — ugyanúgy mint a gyűjtemény többi darabja — nem nyervén múzeumi elhelyezést (1924-ben kapott önálló épületet a városi múzeum, de a hely szűkössége miatt a képzőművészeti gyűjtemény továbbra is a városi tanácson maradt) hivatalról hivatalra vándorolt. 1938-ban azonban bemutatták a Kecskeméti Városi Könyvtárban egy „XVI. századi olasz festő" szerzőségét feltételezve. A bemutatás célja nyilvánvalóan az addigra elhomályosult, elfeledett (a kiállítók valószínűleg nem ismerték a Nemes-féle adományozás hiteles okmányait) szerző személyének megállapítása volt. A bemutató nyomán Hekler Antal előbb Jacopo Tintoretto műhelyének tulajdonítja a képet, majd Héjjas János meggyőzően bizonyítja, hogy a festmény Domenico Tintoretto munkája.

A második világháború alatt erősen megtizedelődött a 80 darabból álló Nemes Marcell-gyűjtemény. Így többek között a Tintoretto-kép is elveszett. Az eddigi kutatások még nem vezettek nyomra. Lehet, hogy a németek hurcolták magukkal, menekülve az országból, de az is könnyen előfordulhat, hogy valahol Magyarországon lappang. Jó lenne megtalálni!

Sümegi György,
a Kecskeméti
Katona József Múzeum
munkatársa

Apróhirdeté

Expressz

GARÁZS könnyen átszerelhető, eladó. Kecskemét, Széchenyiváros, Gőzhajó u. 1. II. em. 6. 2494

Ingatlan

KECSKEMÉT, Talfáji köz 17. alatt szoba, konyhás, előszobás ház eladó, 130 négyszögöl kerttel. 2358

KÉTSZOBÁS szép ház eladó. Kecskemét, Szalvai Mihály krt. 19. 2410

KÉTSZOBA összkomfortos minden igényt kielégítő, új családi ház eladó. Kecskemét, VIII. ker. Szentgyörgyi Ferenc utca 2. Újszerű személykocsit is beszámítok. 1910

KÉTSZOBA komfortos, kertes ház melléképületekkel eladó. Kecskemét, Sétatér u. 16. Csapó. 2377

KÖZPONTBAN, magánházban szoba, konyhás lakásom elcserélném. Leveleket „Jobb KIK-lakásra" jeligére a kiadóhivatalba kérek. 10793

ELADÓ Felsőszéktó 34. szám alatt, két hold szőlő, két szoba, konyhás mellékhelyiséges lakással. Villany van. Kecskemét, Nagykőrösi utca 30. 2363

BEKÖLTÖZHETŐEN eladó háromszobás fél ház, udvarrésszel. Műhelynek, raktárnak megfelelő nagy mellékhelyiséggel. Érdeklődni: Kecskemét, Arany János utcai GELKA-nál. 10794

HÁZ eladó. Kecskemét, Csáki u. 6. Érdeklődni: Szabóné, Kecskemét, Szultán u. 2d. 10775

ELADÓ háromszobás (hét helyiségből álló) családi ház, egy szobán kívül beköltözhető. Kecskemét, Nefelejcs utca 4. (Piachoz 10 perc járás.) 2487

ELADÓ szoba, konyha, spejz, fürdőszobás ház, fizetési kedvezménnyel. Villany van. Kecskemét, 10-es autóbusz végállomásánál, Sachinger. Érdeklődni: 17 órától. 2397

ELADÓ 450 négyszögöl fiatal csemege- és borszőlő, nagyméretű kunyhóval, téglából. 1-es autóbusz végállomásától egy km-re. Villany megoldható. Érdeklődni: Kecskemét, Csongrádi u. 56. 2430

KISKUNFÉLEGYHÁZA, József Attila utca 12. alatt szoba, konyhás házrész eladó. 2505

CSALÁDI ház, nagy melléképülettel eladó. Kecskemét, Cédulaház utca 44. 2491

HÁZRÉSZ eladó és 60 literes hűtőszekrény. Érdeklődni: este 6 óra után. Kecskemét, Matkói út 4. 2493

ELADÓ utcai házrész (üres szoba, konyha) vagy albérletbe gyermektelen házaspárnak kiadó. Kecskemét, Rendőrfalu, Csókás József utca 11. sz. 2496

ELADÓ beköltözhető ház sürgősen, külön bejárattal. Kecskemét, Hosszú utca 20. 2424

ELADÓ nagy családi ház, 2 szoba, konyha, fürdőszoba, spejz, melléképületekkel, gyümölcsössel. Lakitelek, Zrínyi Miklós utca 11. Németh. Érdeklődni: egész nap. 2427

ALULJÁRÓNÁL hobbykertnek 780 négyszögöl gyümölcsös eladó. Kecskemét, Sarkantyú u. 9. délután 5-től. Szombaton egész nap. 2433

ELADÓ 270 négyszögöl szőlő Ceglédi út mellett. Érdeklődni: Kecskemét, Kőrösihegy 68. Bendéék, 4 óra után. 2435

ELADÓ 3 szoba, manzardszobás, komfortos családi ház. Kecskemét, Hajnal u. 1. 10821

KÖZPON
ház ela
tőzhető.
u. 12.

KISFÁI
tanya, 8
del elad
deklődn
u. 9.

BALAT
telepen
mark K
kétszoba
Érdeklő
13-355 t

KÉTSZ
tos, társ
mellékh
könnyíté
deklődn
város,
7-es aj
után 7 u
nap.

1937 NÉ
zelt sző
lakóépü
vezmén
szögben
kemét,

MIKLÓS
szögöl
lődni:
széktó
falu) ö
nál.

KUNSZA
u. 15. sz
költözhet

ELADÓ
is alkalm
lékhelyis
Kecskem
szám ala
óra után

KECSKE
szám ala
deklődni

Lakás

EGY szo
vetkezeti
kemét, I
ca 19. V

ELSŐEM
összkom
som elc
Leveleke
ben 113 6
keméti
kérek.

KECSKE
18. szám
két- és
lakás O
sal elad
lasi út 3

KÉT szo
saslakás
adó. Ke
IV. u. 5
lődni: he

1—2 SZO
kást ke
60 000 Ft-

Gépjá

GAZ—69
szűkített
ros koc
állapotb
dő u. 4

SKODA
gázott
szombat
félegyhá
Pál Istv

SKODA
csón el
Bercsény

KARAM
Moszkvi
tízezer
Tiszaalp
sz.

FÉLEGYHÁZI APRÓHIRDETÉSEI

WARSZAWA személygépkocsi kifogástalan, (rend_számnélküli) eladó. Kecskemét, Sallai u. 2. földszint 1. 2622

KECSKEMÉTEN, a Széchenyivárosban, kétszobás, I. emeleti öröklakás 320 000 kp. eladó. Megbízott: Kiskunfélegyháza, Jókai u. 15. Tarjányi István. 1094

ELADÓK: mázsa, morzsoló, szőlőprés, szőlődaráló, ekekapa, magkeverő és versenykerékpár. Kiskunfélegyháza, Batthyány u. 43. 1311

KÜLÖN bejáratú bútorozott szoba gyermektelen házaspárnak kiadó. Kiskunfélegyháza, Verseghy u. 5. 1313

KÖZPONTBAN ház, házhely, igényesnek és lucernaföld eladó. Kiskunfélegyháza. Holló Béla u. 14/a. 1314

KISKUNFÉLEGYHÁZA, Zrínyi u. 30. sz. ház utcai része eladó. 1316

ÚJ rekamié, Komár motorkerékpár és mesterhegedű eladó. Kiskunfélegyháza, Arany János u. 41. szám. 1317

KOMPLETT gáztűzhely eladó. Kiskunfélegyháza, Lőwy Sándor u. 1/a. IV. em. 14. 1320

ELADÓ Kiskunfélegyháza, Wesselényi u. 51. számú ház középső része. Üres albérleti szobát keresek egy évre. 1323

MEGKÍMÉLT 50 köbcentis Jáwa eladó. Kiskunfélegyháza, Kossuth u. 25—27. Fodrászüzletben. 1324

SÜLDŐ eladó. Kiskunfélegyháza, Molnártelep 23. szám. 1325

NÉGYÉVES tehén, fiával eladó. Kiskunfélegyháza, VI. ker. tanya 63. szám, Lócskai János. 1326

KERTES családi ház eladó. Kiskunfélegyháza, Szilfa u. 77. 1328

SÖTÉT
mekkoc
Kiskunf
u. 24. s

TÖRPE
220 W-
központ
keltetőg
romos
Vétel es
szerelen
egyháza

FODR
nyolc
k.slányo
Kiskunf
Endre
hirdetőb

SÖTÉT
nyesnek
egyháza,
35.

ELADÓ
Bessenyé
ház. Vét
hető.

KISKU
tasakos
ható a
eszpressz
vasárnap
ben min

KISKU
Kiskunsá
beültetésé
vesi doh
eladásra.

VENNÉK
vő gázre
kunféleg
II. em. 1

HÁROMA
rény el
háza, Fü
em. 17.

ELADÓ
ja, 1015
tel. Kun
(Atkári-

TANYA
egyháza
ker. 41.
lett.

ELADÓ
Némedi
számú
deklődi

1021

Mányoki Ádám Petőfi Múzeum

1974. VI. 16. 10.20. Petőfi /11/ V.

Ha még nem tudná...

- ...Volt ilyen ~~kiállitása~~ évfordulója itt Szopolyán, és ott egy kiállitás volt, a Mányoki Ádám Müvelődési Házban. A Mányoki Ádámról elnevezték, az úttörő csapatunkat, és van egy utca is róla, ahol az áldalános iskola 4 osztálya van.

- Na Mari, te mit tudsz még Mányoki Ádámról ?

- És Mányoki Ádám sokáig nem tudta, hogy virágokat fessen, vagy arcképeket, mert mind a kettőt nagyon szerette.

- Melyik arcképe a leghiresebb?

- A II. Rákóczi Ferenc arcképe.

- Igen,

- És a Nemzeti Múzeumban megtalálható.

- Igen.

- És volt olyan tél is, hogy fát nem tudott venni, mert nem volt pénze, és nemis füthetett. Sok emberen segitett pénzen, és amikor őneki kellett volna, akkor nem adtak neki. Sokszor még a fizetését sem kapta meg.

- Komoly kis tudósok vagytok ti, MÁnyoki Ádámmal kapcsolatban.

- No Tünde ?

- Amikor Rákóczi Ferenchez elment, akkor nemcsak udvari festője volt Mányoki, hanem pllitikai megbizottja is.

1021

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-725
1979 OKT
Csongrád m. Hírlap 2

Mányoki Ádám festő-

Mi újság az országban?

1021

Testvérlapjaink írják

Pest megyei Hírlap:

MELLSZOBOR KÉSZÜL MÁNYOKIRÓL

Mányoki Ádám, a XVIII. század nagy magyar festője születésének 300. évfordulója alkalmából ünnepségsorozatot rendeztek szülőfalujában, Szokolyán. A kétnapos rendezvényen sok érdeklődő felkereste a híres arcképfestő szülőházát, az életét és munkásságát bemutató kiállítást. A községi ünnepségen Szij Rezső művészettörténész méltatta a II. Rákóczi Ferenc portréját megalkotó művész munkásságát, nagyszerű, hűséges hazaszeretetét. Dr. Pogány Ö. Gábor, a Nemzeti Galéria főigazgatója üvegre festett Rákóczi-portrét adományozott a községnek. Egyébként hamarosan elkészül a Mányoki mellszobor is.

Dolgozók Lapja (Komárom megye):

EXPORT A TOKODI ÜVEGGYÁRBÓL

A műszaki fejlesztés, a gépesítés növekedése lehetővé tette, hogy 1968 óta tovább bővítse exportját az Üvegipari Művek Tokodi Üveggyára. Míg 1968-ban 62 ezer dollár és 14 ezer rubel értékben exportáltak, addig ebben az évben már várhatóan meghaladják a 470 ezer rubelt, és a 275 ezer dollárt. A jövő évi szerződéskötések értéke várhatóan még az ez évit is meghaladja.

A gyár főleg gyógyszeresüvegeket és csöveket szállít külföldre. Fokozódik az érdeklődés az opáltermékek, lámpaburák iránt is.

Jövőre ismét nagyarányú rekonstrukció kezdődik meg az üzemben, hogy még több termékük legyen versenyképes a külföldi piacokon.

Dunántúli Napló (Baranya megye):

PUSZTAAPÁTIN OLAJAT TALÁLTAK

Pusztaapátiban, a göcseji dombok között meghúzódó aprócska falu határában — 2660 méter mélyen — olajat találtak. A sűrű, vastag, csaknem fekete színű „arany" a levegőn hamar megdermed. Naponta 200 köbméter olaj kerül ezen a fúrási ponton felszínre. A további kutatásokat annak érdekében végzik, hogy feltérképezzék, milyen kiterjedésű és mélységű olajréteg van a környéken. A pusztaapáti olaj triászkori dolomitban van, és a karsztvíz felhajtó ereje hozta fel.

A következő ötéves tervben többfelé végeznek majd földtani alapfúrásokat nemcsak Zalában, hanem Somogyban, Veszprémben és Baranyában a folyékony kincs iránt, mivel az eddigi lefúrások során több helyen szénhidrogénnyomokra bukkantak.

számát, valamint a nyereményt.

utalvány. 4 822 115 utalvány. 4 822 694 méteráru. 4 824 011 magnó. 4 825 690 éléskamra-utalvány. 4 826 300 varrógép. 4 844 096 utalvány. 4 846 286 hűtőgép. 4 857 537 hűtőgép. 4 880 482 televízió. 4 881 121 méteráru. 4 882 888 mosógép. 4 888 558 éléskamra-utalvány. 4 898 887 háztartási gép. 4 915 042 táskarádió. 4 924 262 utalvány. 4 935 641 táskarádió. 4 944 511 éléskamra-utalvány. 4 949 699 méteráru. 4 986 333 éléskamra-utalvány. 4 994 361 méteráru 5 000 484 háztartási gép. 5 002 680 utalvány. 5 005 101 éléskam-

A gyorslista közvetlenü
esetleges hibákért felelőssé

A nyertes szelvényeket 1973. október 20-ig [illegible] tó- és lottókirendeltségek, az OTP-fiókok, vagy a posta útján a Sportfogadási és Lottó Igazgatósághoz eljuttatni.

sőt egy Magyarországról Svájcba küldött és fuxinnal színezett szállítmány külkereskedelmi botrányhoz vezetett, ami a hazai exportot visszavetette.

A kedvelt vörös szín elérésére egész közönséges anyagokat is igénybe vettek, például téglaport. A németek ószínt és ízt próbáltak elérni régi böröknek a borba áztatásával, nálunk sokkal elterjedtebb volt a friss cserfaforgács felhasználása ugyanerre a célra.

Néha nem festésre, hanem a pirkadt, csúnyán vöröskés borok színtelenítésére van szükség, de az ilyen irányú tevékenység nem régi keletű, mert nem tudták végrehajtani. Kitzingenben 1696-ban csodájára jártak annak az embernek, aki vörös borból fehéret tudott csinálni. A színtelenítés a borászati gyakorlatban nem számít ritkaságnak, végrehajtásához minden borász ért, a növényi eredetű aktív szenet erre a célra a bortörvény is engedélyezi.

A vörös borok festése semmilyen anyaggal sem lehetséges, a fehér borok színjavítására a sárgás árnyalatot kölcsönző égetett cukor (karamell) jöhet számításba, zöldes szín érdekében pedig a szaflór. Az utóbbi a vadon termő sáfrány virágszírmainak a forrázata.

Ma tehát szigorú keretek közé van szorítva a bor színének a kialakítása, alapelv a természetesség, csak szűk tér jut minden egyébnek. Nem így a régieknél, akik a haszon érdekében kevésbé voltak válogatósak. Száz évvel ezelőtt (1874) Zalaegerszegen például Tersánczky József a saját költségén adott ki egy könyvecskét, amiben elfogadható tanácsok mellett nagyon kétes értékű útmutatásokat találtak a korabeliek. Címe ez volt: „Szőlészeti és borászati titkok gyűjteménye". Akkoriban sokan fogadták meg a hamisítás mezsgyéjén járó intelmeket, használták a szirupokat és esszenciákat, nem csoda tehát, ha egy „Én" álnevű versíró *„Egy kocsmáros emlékkönyvében"* címen verset írt. Megénekelte a kicsi utcában megbúvó kedves kocsmát, amelyben a szép csaplárosnénak még csinosabb lányai vannak, az egyik Böske, a másik Jutka:

Én is jártam, egyre jártam
Kicsi korcsmájukba
Ámde ennek nem volt oka
Se Böske, se Jutka.

De oka volt a korcsmáros,
Kinek párja nincsen,
Igaz bort mért
[— (mondom bátran) —
Ebben a műbor-
[világban...
Áldja meg az isten!

TURUCZKY BÉLA

Következik:
Mi árt a bornak?

1975.V.17.Kossuth 7.oo Gné

Reggeli krónika III

1021

Mányoki Ádám festőművész

Néhány ötlet a hét vége hasznos eltöltéséhez.

- Ma délben nyitják meg a Nagymező utcai Ernst muzeumben a jubileumi karikatura kiállitást, amelyen az elmult 3o év legsikeresebb, humoros rajzait láthatja a közönség. Szokolyán a nagyszerü festőművészre Mányoki Ádámra emlékezve kétnapos ünnepséget rendeznek. Azoknak, akik a szabadnapokat a várostól távol akarják eltölteni, két turát ajánlhatok. Akik vasárnap Pannonhalma nevezetességeire kiváncsiak, reggel 6 órakor keressék a Keleti pályaudvaron Kohotek Mihálynét. Ő a Pest megyei Természetbarát Szövetség nyilt turájának vezetője. A Vácrátóti Arborétumba a MAVSz szervez kirándulást. A résztvevők vasárnap reggel 7 órakor a Nyugati pályaudvar pénztártermében találkoznak. És végül egy javaslat a Baranya megyeieknek. Vasárnap reggel fél 8-tól Pécsett a Mecseki Mandulás erdei tornapályán rendezik a Rádió ujabb kocogó versenyét.

1975.V.17.Kossuth 7.oo órá

Reggeli krónika III

Néhány ötlet a hét végs hasznos eltöltésére.

- Ha délben nyitják meg a Nagymező utcai Ernst museumban a jubileumi karikatura kiállítást, amelyen az elmult 30 év legsikeresebb, humoros rajzait láthatja a közönség. Szokolyán a nagyszerű festőművésszer Mézyeki Ádámra emlékezve kétnapos Ünnepséget rendeznek. Azoknak, akik a szabadnapokat a várostól távol akarják eltölteni, két turát ajánlhatok. Akik vasárnap Pannonhalma nevezetességeire kiváncsiak, reggel 6 órakor keresszék a Keleti pályaudvaron Kohotek Mihálynét. Ó a Pest megyei Természetbarát Szövetség nyilt turájának vezetője. A Véerátóti Abbeyttuba a MAVSz szerves kirándulást. A résztvevők vasárnap reggel 7 órakor a Nyugati pályaudvar pénztártermében találkoznak. Ős végül egy javaslat a Naranya megyeieknek. Vasárnap reggel fél 8-tól Pécsett a Mecseki Mandulás erdei tornapályán rendezik a Rádió ujabb kocogó versenyét.

1021

Mánynoki Ádám jeté

Mint egy modern katedrális! A karcsú, hófehér márványoszlopok könnyedén ívelnek a magasba, a jégkristályszemekre emlékeztető mennyezeti lámpákig, amelyek tompa ragyogással tükröződnek vissza a vörösmárvány padlón. *Szépség, ízlés, egyszerűség finom ötvözete.* A terem közepén az aranyban ragyogó csíkménasági főoltár, odébb a szelíd szépségű *Toporci madonna*, a *Jánosréti passio*, a *Mária- és Dorottya-oltár*, a *keszthelyi Piéta* és *M. S. mester egyetemes értékű Vizitációja.*

M. S. mester: Mária és Erzsébet találkozása.
(Wormser felvételei)

Szolnoki művészet

A Magyar Nemzeti Galéria tegnap délután megnyílt új otthonában néztünk szét, a Galéria királyi székhelyén. És nemcsak azért királyi, mert az egykori uralkodók palotája adott neki otthont, hanem azért is, mert a megvalósítás, a kivitelezés is fejedelmi. A látogatónak, aki ide eljön, nemcsak a képek, a szobrok jelentenek majd élményt, hanem *a kiállítótermek is*, az épület, ez a nagyszerű alkotás, amely úgy lesz méltó foglalata a magyar képzőművészetnek, hogy egyben európai színten reprezentálja művészetpártolásunkat és -szeretetünket.

A Galéria új termeit alig lehet meghatottság nélkül végigjárni. A Savoyai szobor felől belépő látogatót a földszinten régi épülettöredékek fogadják, és odébb a termekben a legutóbbi három évtized képeiből, szobraiból tekinthet meg válogatott bemutatót. Följebb a már említett régi magyar képek, szobrok legbecsesebb emlékei sorakoznak, majd a barokk remekek, *Bogdán Jakab, Mányoki Ádám* alkotásai, a hazai barokk művészet felvirágzásának világi és egyházi kincsei. A ma már 125 éves múltra visszatekintő *Szolnoki művészet* első fél évszázadának alkotásai is itt sorakoznak. *Öt múzeum anyagából* válogatva állították össze a tárlatot. Három osztrák és két magyar múzeum, a szolnoki Damjanich János és a Magyar Nemzeti Galéria összefogásából jött létre a kiállítás. A Budavári palota nagyszámú kiállítóterme most már módot nyújt arra is, hogy a Magyar Nemzeti Galériában őrzött mintegy *harmincezer grafikai lap* az elkövetkező évek során fokozatosan a közönség elé kerüljön.

Remek gyűjtőpont

Az első kiállítás anyaga *százötven év művészetét öleli fel*, az 1800-as évektől napjainkig. A kiállított művek nagy része, főként a múlt századból származó lapok, ma már dokumentumértékűek. A háromhavonként újrarendezendő tárlatok lehetővé teszik majd, hogy a művészeket és korszakokat egyenként mutassák be. A XIX—XX. századi kisplasztikák időrendben sorakoznak a szépséges, csupamárvány falak között.

Említettük: nem lehet itt elfogódottság nélkül szétnézni, s némiképp emelkedett szavak nélkül beszélni erről a régenvárt, s most bekövetkezett, ünnepi pillanatról. Mert az, hogy a királyi palota a művészetek székhelyévé, gyűjtőpontjává vált, a tényen túl szimbólum is: remekművek megbecsülésében mutatjuk fel *önbecsülésünket.*

A jövőnek készült

A képek, a szobrok még, természetesen, keresik a helyüket, hiszen ebben az új környezetben más arcukat mutatják, mint a régiben; az egyik *élni kezd, bizonyít és sugárzik*, a másik halványabbnak hat és *nem éppen fő helyre kívánkozónak.* De ez már a kisebbik gond. A művek majd megtalálják helyüket e gyönyörű környezetben, amely nem csupán a jelennek készült, hanem a jövőnek is; üzenetül és bizonyságként, hogy *megbecsüljük nemzeti kincseinket.*

(harangozó)

új lendületet, hanem **komoly hozzájárulás lesz az európai és nemzetközi béke és biztonság megerősítéséhez is.**

Sauvagnargues külügyminiszteren kívül Giscard d'Estaing-t elkíséri Moszkvába a francia kormányzat több gazdasági kérdésekkel foglalkozó minisztere és szakértője. Ebből Moszkvában azt a következtetést vonják le, hogy a látogatás egyik fontos célja *a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés továbbfejlesztése.*

sitette a fogvatartást, mivel Corvalán szenátor törvényes mandátuma 1977-ben jár le.

A katonai bíróság erre azt válaszolta, hogy *a jelenlegi katonai rendszer 1974. szeptember 24-én feloszlatta a parlamentet, így egyetlen volt képviselőnek sincs mentelmi joga.*

A *caracasi* rádió — hivatkozva a chilei ellenállók bizottságának közleményére — azt jelentette, hogy

zárt ajtók mögött már

MA: AZ ÍR KORMÁNY ELŐTT A HERREMA-ÜGY

London, október 13.

Stanley Levinson telefonjelentése:

Az ír rendőrség *megtalálta* azt a gépkocsit, amelyyel elrabolták *Tiede Herrema* holland nagyiparost az írországi Limerickben. *A gépkocsit a fővárosban: Dublinben találták meg.*

A rendőrségi vizsgálat megállapította, hogy a jármű teljesen át volt festve és alakítva.

A hátsó csomagtartót kivezdték és átalakították, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy rejtett helyen embert szállítsanak benne.

Az emberrablók egyébként *csütörtök óta nem adtak hírt magukról.* Az ír hatóságok továbbra is mereven visszautasítják a holland nagyiparos elrablóinak azt a követelését, hogy foglyuk szabadon bocsátása fejében engedjék ki a börtönből *Rose Dugdale-t,* az illegális Ír Köztársasági hadsereg tagját. Feltűnő, hogy teljes hallgatásba burkolóznak a hollandiai anyavállalat Dublinbe érkezett képviselői is, akik valószínűleg *titkos alkuba kívántak bocsátkozni az emberrablókkal.* Azt sem tudni, hogy van-e kontaktus az emberrablók és a busás váltságdíj fizetésére is hajlandó holland üzletemberek között.

Az ír kormány ma délután külön ülésen foglalkozik a Herrema-üggyel, amely a napok múlásával és a feszültség növekedésével egyre kiismerhetetlenebbé válik.

BARREIRO MUNKÁSAI

Cunhal

Lisszabon, október 13.

Simó Endre, az MTI tudósítója jelenti:

— Ahhoz, hogy forradalmunkat *szocialista* irányba vigyük tovább és győzhessünk, jól kell dolgoznunk, meg kell szerveznünk erőinket és megfelelő *szövetségi rendszert* kell teremtenünk, hiszen egyedül nem győzhetünk — jelentette ki *Alvaro Cunhal* tegnap a Lisszabontól 40 kilométerre délre fekvő 70 000 lakosú *Barreiro* ipari városban. — *A szocialista forradalom megvalósításához nem elég az élcsapat, meg kell nyernünk a tömegeket is. A munkásosztálynak szoros szövetséget kell teremtenie a dolgozó parasztsággal* — hangsúlyozta.

— Tévednek azok, akik azt hiszik, hogy a kommunisták nevüket adják egy jobboldali kormány politikájához és elfogadják a szociáldemokrácia meghonosításának gondolatát. *A dolgozók, a forradalmár katonákkal együtt*

Leomlot

Tegnap a Kolumbiai Armenia híd a Lejos-folyó fölött, tíz szen százan megsebesültek. A körzet sorozatának kenuversenyét figyel lötték a hidat, amely nem birta

1021

Munyoki Aldan Lestőművész

1974. XII. 27. 22.5o D. /11/

Meditáció.

- Meditáció a műbarátokról, és a műgyüjtőkről. Dezséry László olvassa föl irását.

- Meggyőzödésem, hogy a szépet a szép érzékü ember ösztönösen magától értetődöen szereti. A széphez vonzódunk, a csunyától iszonyodunk. Bár ehhez mégis minden hozzáértő ember azonnal hozzáteszi, hogy azért a szépre is tanitani kell mindenkit, a legjobb érzékü embert is. Nálunk sok mindenből könnyen lesz statisztikai és társadalom fejlődési adat. Muzeum és tárlat látogatásból, szinházi közönség méretekből, képeslapok eladott példányszámából is akár. De a sokszor és teljes biztonsággal átéltem, hogy a közmüvelődés elmult 3o esztendeje alatt a szép ismerői, keresői, sőt értői is, alighanem hihetetlen gyorsasággal szaporodtak. Bizony mérni tudjuk a mérhetetlent, a tömegek, a nép kulturáját, nyomába szegődhetünk közmüvelődésének. Most meg sokan vannak mrá müvek értői is, müértő közönség szerveződik nálunk, sőt mü pártoló közönség is, a műbarátokból kialakul a műgyüjtök köre, bővülő köre. Megvallom, hogy nem is régen bizonyos gyanuval néztem azokat az embereket, akik valamire a tárgyak eszközök, müvek egy rajtájára rávetve magukat, vagyonnak tünő gyüjteményt hoztak össze, akár a még ideje korán ügyességével, akár a cserebe-rélés kereskedelmével, akár a megszorultaktól eszközölt vá-

1901

sárlásokkal. Sokféle szerzet ez a gyüjtő. De más aki pókhá-
ló s ruhában négykézláb mászkál ma is parasztok padlásain,
amikor még ezek minden csetreszt ingyen odaadta csakhogy
viszi .már valaki, más ak, aki egyre-másra vásárol, só elad,
s hozzáértése arra szolgál, hogy befektetett pénzét mindig
tovább gyarapitsa, megint más az, aki fiatal festőktől, vagy
megszorult bármilyen művészektől potom pénzért vásárol a
jövőben beérő érték reményében. És más a tisztességes mü-
gyüjtő, aki már mind több van, és akire szükség van, szüksé-
ge van az országnak. Ma már józan odafigyelők teljes bizo-
nyossággal vallják, hogy a magyar mütárgya állomány másként
nem menthető meg, mint mügyüjtők révén, akik bizonyos érte-
lemben a muzeumi munkával működnek együtt. Egy kallodó nem-
zeti kincs valóságos megmentéséről van szó, és ebben nehe-
zen vehetnének részt a kufárok, a haracsolók, a csempészek.
Hiszen, ezek tevékenysége, ha az magában is foglalja a még
nem ismert művészeti, vagy mütárgy feltalálását, sőt örzé-
sét is, csak átmeneti lehet. Amikor a haracsolók valamin
tuladnak, tuladtak a felelősségükön is. Helyesen irja Szij
Rezső történész az Élet és Irodalomban, hogy műbarátok, és
mügyüjtők nélkül a magyar muzeumi állomány is sokkal szegé-
nyebb lenne. A mügyüjtés a nagy igaziaknál hazafias tevéken-
ség volt, József nádor, gróf Széchenyi Ferenc, gróf Janko-
vics Miklós megbizottakat tartottak külföldön, hogy a kike-
rült vagyonértékeket vásárolják vissza. Ezeknek az értékek-

nek nagyrésze a Nemzeti Muzeumba vándorolt örökhagyók, és ajándékozók kezéből. Lenne-e kinai muzeumunk, ha Ráth György nem áldozta volna erre a vagyonát, és igyekezetét. Lenne-e kelet-ázsiai. muzeumunk, ha Hopp Ferenc ugyanezt nem tette volna. Nemes Marcell gyüjtő kezéből kapta a nemzet Mákonyi Ádám hires képét Rákóczi Ferencről, de ugyanigy Greco Bünbánó madonnáját. Kopeczky tárogatós kurucát, Szinyei Merse Pál hintáját. Felmérhetetlen érték, amit a Néprajzi Muzeumnak hagybtt Xantus János, és Biró Lajos. Ahhoz némileg hozzászoktunk, ajkat is biggyesztünk hozzá, hogy régi arisztokratáink, és kapitalistáink, mügyüjtökként irták nevüket a magyar kulturhistoriába. Gondoljuk, hogy csak pénz, és valamilyen ötlet vezette lőket, mindenek előtt az a gondolat, hogy tőkéjüket időtálló értékekbe fektessék. Át kell rendeznünk gondolatainkat, és nem szabad, hogy arisztokratikusnak,vagy éppen kapitalisztikusnak tartsuk a mai mügyüjtőket. Még csak hogy hangulatot sem kell csinálni e szép szenvedély és törekvés ellen. Aki közülük haracsoló, vagy éppen csempész, azt egyszer ugyis eléri az állam keze, s ha még nem érte el, érje el. Van azonban egy máris számot tevő, nagyrahivatott társaság, a Műbarátok és Mügyüjtők köre, a Postás Müvelődési Központ keretében, amelynek tagsága napról-napra szaporodik. A tagokkal együtt a szakértelem is és az általuk képviselt megjelentett magyar mütárgy is előkerül, mint háboritatlan magántulajdon, de senki által nem rejtegetett tiszta szándéku nemzeti jelentőségü gyüjtemények része. Ennek a

társaságnak egyik ülésén fejtette ki Pogány Ödön Gábor, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója azt, hogy a műgyüjtés és a muzeológus munkája rokon tevékenység. A muzeológus megőrzi, és fenntartja a gondjaira bizott tárgyakat, a műgyüjtő saját örömére, és általában komoly áldozatok árán ugyanezt teszi. Kapcsolata a műtárgyal önzetlen, tevékenysége nemzeti kulturális érték, gyüjtő munkája gyarapitja a nemzeti közös értéket. Az érvényben lévő állami törvények a gyüjtők érdekeit is védik, s a védettségen kivül, ezek a magánkézben lévő műtárgyak reális értéküknek megfelelően érvényesülnek. Szerinte függetlenül attól, hogy valami tetszik-e, minden kor művészeti alkotásait meg kell őrizni, mert kulturtörténeti érték, és gyakran a későbbi kor mutatja meg igazi helyét a kultura történetébe. Sokat vitatták például a secessziő alkotásait, nemrégen azonban a Galéria nagysikerü kiállitást rendezhetett Manchesterben, a magyar secessziő századvégi anyagából. A műgyüjtők és műbarátok körének mozgalmas, és szinvonalas közélete, számos érdekes megnyilatkozásra adott már alkalmat. Közvetlen kapcsolatot teremtenek élő művészekkel, zárt körben bemutatva, és magyarázva, ezek alkotásait. Igy kerültek itt sorra Járitz József festőművész, Csváth Miklós grafikus, Perez János ötvösművész, Varga Mátyás diszlettervező, Gádor István kerámikus, hogy csak a legkülönbözőbbeket emlitsem. Bemutatnak nagy magángyüjteményeket, mint legutóbb grafikai, i-

parművészeti, néprajzi, kép-, és könyv gyűjteményeket. S ahogy Szij Rezső a társaság elnöke rámutatott, céljuk, hogy szakmai tanácsokkal, előadásokkal, gyakorlati módon támogassanak minden irányu gyüjtést, s azt minden területen kulturált, szinvonalra emeljék. Elgondolkoztató szempont. Kulturált gyüjtés. Mindenek előtt a bóvli, és a giccs gyüjtése ellen, amelyek nem gazdagijják a nemzeti kincset, a nemzeti müvelődést. Persze mindenki kezdi valahol. Kezdi /valaminek a gyüjtésével, amire ráakadt, amire kedvet érez, vagy amiben divatot szi/matol. De el kell érkeznie minden gyüjtőnek oda, hogy értékes munkát végezzen, szempontjait finomitsa, elkerülje a hiábavalóságot. Ehre szolgálnak a szakosztályaik is, aminek a müvészet és a kultura minden területére kiterjedő csoportmunkát végeznek, kivéve a numizmatikát, és a bélyeget, mert ezek gyüjtői önálló szervezetben müködnek. A gyüjtő, ha komolyan az, amugy is egyre táguló hozzáértéssel és az értékek egyre elmélyedettebb felismerésével foglalkozik tárgyával. Hátha még támogatják is ebben, és hátha társakra is talál. Nem a magányban alakulnak ki figyelemre méltó gyüjtők, hanem az érző, és alkotó.társadalomban. Mi alkothatja az egész nép tulajdonát, ahogy azt joggal kérdezik nálunk. Bizonyos, hogy a magángyüjtemények is, hiszen a muzeumok ma már gyakran válnak értékek láthatatlanná válásának szinterévé. Kevés a muzeum, kevés a tárolója, még a raktára is ahhoz, hogy a mütárgyakat közszemlére tegyék.

Pedig egyre több, ha jelképesen is mondva, föld alól előkerülő muzeális tárgy, és szaporodnak az ujabb keletü mütárgyak is, de egyre kisebbek az elhelyezési lehetőségek. Lassankint az egész világ muzeummá változik, egyre több lakás alakul azzá. Az amit lakáskulturának mondunk, tárgyak gyüjtése is, izléssel, hozzáértéssel, összegyüjtött különböző értékü tárgyaké, amelyek végülis a nép közös kincsévé rakódnak össze. Még sok mindent kell megtanulniuk azoknak, akik már igénye és gazdasági ereje van a szép lakás kifejlesztésére és benne mütárgyak gyüjtésére. A lakásukra áldozók, kik egyben nemzeti értékek megmentésében is fáradoznak, ha nem is gondolnak minden nap erre, még talán messze vannak attól, hogy a dolgaik nagyon is különböző értékét észrevegyék, vagy attól, hogy elkerüljék lakásuk zsufoltságát. Már sok lakás van amelyben képek, vagy népmüvészeti tárgyak halmaza megfoszt-ja a látogatót attól is, hogy az igazi szépségeket észrevegye, és attól is, hogy a gyüjtésből egyebet megértsen, mint a szenvedélyt. Sokan azt sem tudják még, hogy a mütárgyak karbantartása mennyire nehéz, vagy hogy az eltelt idő nyomán a tárgyakon mutatkozó kopás, patina, vagy változás, olykor éppen mennyire értékes. A megkopott tárgyaktól félnek a kezdő gyüjtők, akiknek egyébként valószinüleg a kulturáltságuk is hiányzik ehhez a szenvedélyhez, vagy luxushoz. Ez már értékes mütárgyak kallódását, vagy pusztulását is okozta. Tehát szakértelem, szakértelem szükségeltetik, még ilyen magán

kedvteléshez is, mint a gyüjtés. Már van a széphez értő, azt élvezni tudó emberünk sok, már vannak a müértőink mellé mügyüjtőink is. De ahogy az éhetet figyeljük, jókor jött, és felkarolandó olyan társaság, amely őket összefogja, és inspirálja is.

- - - - - - - -

Dezséry László olvasta fel írását.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 [illegible] 12

HUNGARIAN REVIEW
Budapest

Ádám Mányoki (1673–1757)

1021

Ádám Mányoki (1673—1757):
Portrait of Ferenc Rákóczi.
Oil on canvas, 29.5 × 24.2 inches

ANNA

Flowers

rt out a call.
lle piano deliveries. Please call
handle it . . . Yes. They're set
the old gent that we're going
ch of theatre tickets. I get a
pen from him with gold

up at the door, a woman at his
s out it's his precious wife.
o shake her off so badly that
naively that he had never set
l, how should I know? The
gummed on to him just now
g.

se the car at an exact time.
the hour. So what would suit
four and five or between five

while is shrieking:
to take me to the hospital."

drop dead."
ileptic seizure, falls to the
and drags her like a bag of
ops her up on the couch.

rious how he'd act if he had to sit for five minutes without budging.

"They're kids. What can we do? They're lively," I say with the composure of a cliff.

About evening, a woman calls. She'd like to send some flowers. It doesn't even occur to me to write down the order.

"Please bring in the flowers and then we'll take them anywhere, but we can't shop for them."

Oh, but she lives at the back of beyond. As a matter of fact, she needs the flowers for herself, it's very important. I speculate. This dear soul might be in love. So a woman wants to send flowers to her sweetheart, so what's the matter with that? I'm always touched whenever I hear of great passions.

"Well, please wait." I call the flower shop up on the other phone. I'm on both lines.

On phone no. 1:

"Roses or carnations?"

On phone no. 2:

"Roses."

1. "Red or yellow?"

Right, we're courting with discretion. Well:

2. "Yellow."

Ádám Mányoki

1931

Ádám Mányoki:

Self-portrait.

Oil on canvas. 34.8×24.6 inches

Hungarian Review, Budapest, April, 11.

The telephones! All three at once: rrrrr, rnnng, brrrr!!!! My pen froze, I was so startled, and my addition got all jumbled up in my head.

"Customer's name and address, please. Not where it's coming from or where it's going, just the customer's. The one who's paying."

We barely get it straightened out. I'd never believe that, of all the things in the world, the hardest thing for a man to do is to give his own name and address. They'll run on how happy they are that they just got an apartment, and here's what happened, that . . . well it was so lucky the way it turned out . . . god, they'll chew off your ear with a long detailed description, but their name and address! Fat chance!

"How much is the furniture? Sir, it's of no concern to us how light or how heavy the furniture is, but just does it fit in our small truck."

Every day fifty times, one hundred times, five hundred times the same patter, and the more mechanical it gets the easier it is. The freight is such and such per hour. If I'm pushed out of shape, I try to put a little heart in it, to make my voice melodious and be courtesy itself. This woman's been asking for her husband for the third time today.

"Has Csetneki come in yet?" I yell: "He will."

"He hasn't come in yet?"

Not a sign of life out of runty Csetneki, the truck guard.

He hasn't come to work for three days, or been home.

Finally he calls. We just hear Zsóka's voice.

"He fell asleep? For three days? And where? Well, that's great. He lives way out in Soroksár and happens to fall asleep in Ménesi Street. Tell him to get over here right now."

We laugh good-naturedly.

"That's if he can walk."

We have a telephone connected to a switchboard.

"Traffic, take over three! Traffic! Line three. Then I take up two. Ticket service, one. Mr. Fedor, someone on two is looking for you. I can't help it, they insist on talking to you directly."

Mr. Fedor's face is red. He dispatches the trucks. We kill ourselves trying to protect our drivers from customers. "What time did we promise the delivery? Between ten and eleven?

Meanwhile I so

"We don't hanc
up 936–165. They
up for it." I assure
to send him a bat
green ball poin
lettering.

A driver shows
heels, and it turn
The guy wanted t
I thought a little
eyes on her. Wel
woman could have
or some such thin

"I can't promi
We deliver within
you best, between
and six?"

The wife meanv

"I begged him
She's bawling.

"He told me to

She has an ep
ground, her husb
potatoes, and pr
Her sweater has ro
any minute her br

I'm furious.

"Now why did
make such a spect
the hospital alone

We're having su
good to be true.

"We can't take c
We're still workin

The other end
mother-in-law is si
of a totally bare
packed.

"I'm sorry sir,
company."

Meanwhile, the
woman away.

Today's my lon
—fifteen and sixtee
ed to realize that in
Well, they aren't t
eyes, but with thei

"Auntie Judith

"Auntie Judith

"You be quiet!

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

NÉPSZABADSÁG

Mányoki Ádám
festőművész

1021

1976. március 27., szombat

Megkerült egy „ismeretlen" Rákóczi-kép

A Rákóczi-szabadságharc és az egykorú képzőművészet kapcsolatának kutatásakor egy II. Rákóczi Ferencet ábrázoló, eddig figyelemre nem méltatott — pontosabban, félreismert — grafikai lapot sikerült megtalálni. *Mányoki Ádámnak*, a fejedelem festőjének azt az elveszettnek tartott kompozícióját, amelyet — ennyit tudott róla eddig a művészettörténet — a festő a fejedelem megbízásából készített és 1711-ben Berlinben sokszorosíttatott.

Mányoki Ádámot a fejedelem 1708-ban Berlinből hívta haza udvari festőjének. Mányoki személyében a barokk képzőművészet nyelvét kitűnően használó portréfestő került a fejedelem udvarába. Hazahívása arról tanúskodott, amit más források is bizonyítanak, hogy Rákóczi *tudatosan a szabadságharc céljainak szolgálatába állította* a képzőművészetet.

Mivel Mányoki portréfestő volt, tevékenységével kiváltképp a fejedelmi reprezentációt szolgálta. A szabadságharc idején itthon, Magyarországon készített művei közül csupán egyetlen arckép maradt meg, a kevésbé ismert és inkább mostanában népszerűsített, 1708-as olajfestmény, amely most a Nemzeti Múzeum kiállításán látható.

Mányokit két évvel később, 1709-ben a fejedelem Hollandiába küldte tanulmányútra, s elutazásakor, kisebb diplomáciai megbízásokon kívül, konkrét művészi feladatot is kapott. Rákóczi azzal bízta meg a festőt, hogy tanulja meg a rézmetszés technikáját, rajzolja meg és rézmetszővel sokszorosíttassa arcképét. A fejedelem választása azért eshetett e sokszorosítást lehetővé tevő műfajra, mert a nagy példányszámú lapok kiválóan szolgálhatták volna a szabadságharc propagandáját.

Hogy Mányoki a fejedelmet ábrázoló portrét el is készíthette, azt egy 1711. július 8-án kelt leveléből már régóta tudjuk. A festő Berlinből írta a már Lengyelországban tartózkodó Rákóczinak: *„Megcsináltattam az arcképet Felséged kegyes akaratja szerint — írta —, amiért 100 aranyat ígértem és részben kifizettem; csak az aláírás van hátra, mire vonatkozólag Felséged rendelkezését várom."*

A levélben említett tényhez művészettörténetírásunk mind ez ideig nem tudott műalkotást kötni, a metszetet elveszettnek tartotta. Holott a Mányoki rajza nyomán készült lap fennmaradt, *sőt magyarországi közgyűjteményekbe*, a Magyar Nemzeti Múzeumba, a debreceni Déri Múzeumba *is kerültek példányai*. Ennek részletes és tudományos bizonyítását egy terjedelmesebb, a készülő *Új Rákóczi-emlékkönyv* számára már megírt dolgozatomban közlöm; ezúttal csak annyit kell elmondanom, hogy tavaly *a drezdai Kupferstischkabinetben* figyeltem fel egy felirat nélküli, kétségkívül Rákóczit ábrázoló rézmetszet-*próbanyomatra*. Nem volt nehéz megállapítanom, hogy korábbi állapota ugyanannak a már régóta ismert, de közelebbről soha meg nem határozott Rákóczi-metszetnek, amelyet magam is reprodukáltam 1969-ben a sárospataki múzeum ismertetőjében — szintén meghatározás nélkül. Az aránylag nagyméretű lap a XVIII. század kedvelt, festői hatásokra törekvő grafikai technikájával készült. Rákóczit háromnegyed alakos kivágásban, páncélban és hermelines palástban ábrázolja — *igen hasonló felfogásban, mint az 1708-as Mányoki-festmény.*

A Rákóczi-szabadságharc és képzőművészet kapcsolatának vizsgálata eddig is azt mutatta hogy a fejedelmet mint a szabadságharc vezérét hűen bemutató ábrázolás csak a svéd származású körmöcbányai éremvésnök, a fejedelem udvarában tevékenykedő *Warou Dániel* és a festő Mányoki munkájaként vagy azok nyomán készülhetett. Alaposabb elemzés bizonyította, hogy a rézbe metszett Rákóczi-alak Warou domborműveitől távol áll, Mányoki olajfestményével viszont azonos az ábrázolt beállítása, a páncél és a ruharészletek festői értelmezése s a fej szerkezete is. Csupán — és ez téveszthette meg az eddigi kutatást — *a rézmetszet, a technika szabályai szerint, megfordította*, tükörképszerűen ismételte meg a motívumokat.

A Mányoki levelében szereplő Rákóczi-kép tehát „megkerült". Lappangásának történeti okai is voltak. Mányoki metszete kissé elkésett. Amikor Rákóczi a festőt a metszet elkészítésével megbízta, a kurucok az ország jelentős részét még kezükben tartották, mire azonban a lap elkészült, s Mányoki a fejedelemtől a lap feliratát kérte, a szabadságharc elbukott. Az uralkodó fejedelem képének kibocsátása ekkorra már irreálissá vált, Rákóczi már nem kívánta a sokszorosítását s feliratot sem adott hozzá. A lap azonban készen volt, s a berlini metsző — ügyetlen és hibás felirattal — mégis kiadta. Ennek köszönhető, hogy a fejedelem megbízásából készült Mányoki-kompozíció mégis fennmaradt, s ennek a „kalózkiadásnak" két példánya jutott el már e században Magyarországra.

Mányoki számára egyébként megmaradtak e Rákóczi-ábrázolás művészi tanulságai, s fel is használta őket a harmadik, a legismertebb Rákóczi-kép megfestésekor. A Magyar Nemzeti Galériában őrzött portré a metszetarckép készültét követő évben, 1712-ben Gdanskban keletkezett, ahová Rákóczi Mányokit rendelte.

Galavics Géza

HÍREK

— **Hazaérkezett az NDK-ból** Nemeslaki Tivadar kohó- és gépipari miniszter. Felkereste a lipcsei tavaszi vásárt, tárgyalt az NDK több miniszterével a gépipar és az elektrotechnikai-elektronikai együttműködés bővítéséről.

— **Tisztújító küldöttközgyűlését** tartotta pénteken Budapesten a Magyar Élelmezésipari Tudományos Egyesület. Dr. Román Pál mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter ez alkalomból több dolgozót kitüntetett.

— **Moszkvába utazott** pénteken Bálint József államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke.

— **Magyar—norvég áruforgalmi** vegyes bizottsági ülést tartottak március 22. és 26. között Budapesten.

— *MAGYAR—INDIAI kulturális egyezményt írtak alá pénteken Új-Delhiben. A megállapodásban rögzített csereprogram együttműködést ir elő a magyar és az indiai egyetemek, a két ország tudományos intézetei között.*

— HUSZONHAT SZAKMÁBAN és tíz tantárgyban tartották meg az idén a szakma kiváló tanulójá versenyt az ország szakmunkásképző iskoláiban A díjkiosztó ünnepség pénteken Budapesten a vasasszékházban volt.

— **A gyermekek és fiatalok** szocialista szellemű nevelésében, az ifjúságpolitikai célok megvalósításában kiemelkedő eredményeket elért fiataloknak és kollektíváknak ifjúsági nívódíjat adtak át pénteken a Parlamentben.

— *A XIX. ÉS A XX. SZÁZAD LEGNAGYOBB MAGYAR FESTŐINEK MŰVEIBŐL összeállított reprezentatív tárlat nyílt meg pénteken Tokióban.*

— **Ötös erősségű földrengést** észleltek Mexikóvárosban. Károkról nem érkezett jelentés.

— **Most jelent meg:** Kartal Zsuzsa: Így döntöttem. Versek — Moldova György: Sötét angyal. Regény, 4. kiad. (Szépirodalmi) — Irinyi Jenő: Küzdelem a reuma ellen (Medicina). — Molnár Dániel: A dolgozó nők és a fiatalkorúak védelme — Szakszervezeti kislexikon (Táncsics). — Daniel Defoe: Bob kapitány. Ifjúsági regény. Delfin könyvek — Csanádi Imre: Kergetőző négy testvér. Gyermekversek, Kass János rajzaival (Móra). — Kovács László: Műszakiak zsebkönyve. Gépészet, 2. kiad. — Szilas László: A látszerész. Ipari szakkönyvtár (Műszaki).

A lottó nyerőszámai: 33, 58, 64, 66, 77

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság közlése szerint a Szentendrén megtartott 13. heti lottósorsoláson a következő számokat húzták ki:

33, 58, 64, 66, 77.

A március 29-i tárgynyereménysorsoláson a 11. játékhét szelvényei vesznek részt.

KÖZLEMÉNYEK

A KOHÓ- ÉS GÉPIPARI SZAKMÁKBAN iskolarendszerű technikusképzésben részt vett, IV. évet eredményesen végzett hallgatók számára az MM 104/1974. MK. 4. MM. sz. utasítás 13. §-a alapján utolsó alkalommal képesítő vizsgát szerveznek. Jelentkezni április 20-ig lehet abban az iskolában, ahol a jelentkező a technikum IV. osztályát elvégezte. A képesítő vizsgára a szakközépiskolai érettségi vizsgával egyidőben kerül sor valamennyi tagozat — nappali, esti, levelező — számára a Landler Jenő Gép- és Híradásipari Szakközépiskolában (Budapest, IV., Dózsa Gy. u. 26.).

A FŐVÁROSI VÍZMŰVEK értesíti a lakosságot, hogy több főnyomóvezeték tisztítása miatt ma 12 órától március 28-án, vasárnap este 22 óráig az V., a VI., a VII., a VIII., a IX., a X. és a XIV. kerületben nyomáscsökkenés, a magasabb emeleteken pedig vízhiány várható.

Március 30-án, kedd este 20 órától március 31-én reggel 6 óráig továbbá március 31-én, szerda este 20 órától április 1-én, csütörtökön 6 óráig a III. kerületben várható nyomáscsökkenés, illetve vízhiány.

A PEST MEGYEI KISHAJÓZÁSI ÁLLALAT közli, hogy Lupasziget révátkelésen április 1-től motoros hajó közlekedik. Zebegény révátkelés április 2-től üzemel menetrend szerint.

KAPPEISTEIN GYULA, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, a párt és a munkásmozgalom régi harcosa életének 86. évében elhunyt. Temetése március 30-án, kedden 14.30-kor lesz a ceglédi Öreg temetőben. — *Az MSZMP Cegléd Városi Bizottsága.*

NATTA KÁLMÁN, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje életének 72. évében elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása április 5-én, hétfőn 15 órakor lesz a Rákoskeresztúri új köztemetőben. — *Az MSZMP XIV. kerületi Bizottsága; Építőipari Dolgozók Szakszervezete.*

— **Köszönetnyilvánítás.** Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik a szeretett édesanya, testvér és ómama, Löwinger Andorné Heszky Erzsébet elhunyta alkalmából részvétüket fejezték ki és osztoztak gyászukban. Heszky testvérek, Lendvai Ottó és Berecz János családja.

— **Dr. Lékai László** esztergomi érsek pénteken Rómába utazott, ahol részt vesz a nevelésügyi kongregáció ülésén.

— EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGALLAPODÁST írt alá a magyar és a csehszlovák szabványügyi hivatal. Ennek alapján egyezményt adnak ki az árucikkek minőségtanúsításának kölcsönös elismerésére.

— *KÉT ÉVRE SZÓLÓ magyar—román rádiós, televíziós együttműködési munkatervet írtak alá pénteken Budapesten.*

— **Az ország első** építőipari elektronikus számítóközpontját avatták fel pénteken Szegeden, a Dél-magyarországi Építő Vállalatnál.

Súlyos közlekedési baleset a Bródy Sándor utcában

Pénteken a kora délutáni órákban súlyos baleset történt Budapesten, a VIII. kerület, Bródy Sándor utca és Szentkirályi utca kereszteződésében. A *Bóka János* 20 éves gépkocsivezető, nagyvenyimi lakos által vezetett tehergépkocsi karambolozott egy tehergépkocsival, amely egy szabályosan közlekedő személygépkocsit a járdára lökött. A Bóka által vezetett tehergépkocsi szintén a gyalogjáróra került, elütötte *Lakatos Sándorné* 22 éves háztartásbeli, budapesti lakost és három kiskorú gyermekét. Lakatosnét életveszélyes, három gyermekét, valamint Bóka utasát a mentők könnyű sérülésekkel szállították kórházba.

A balesetet Bóka vigyázatlansága okozta, mivel nem adta meg az elsőbbséget a másik tehergépkocsinak.

Piaci jelentés

A múlt héten zöldségből és gyümölcsből lényegében megfelelő volt az ellátás, azonban a Zöldért-boltokban és a termelőszövetkezeti elárusítóhelyeken időnként kevés volt, vagy egyáltalán nem volt sárgarépából, gyökérből, fejes káposztából, hagymából. A magánkereskedők főleg primőröket forgalmaztak; ezek termelői felhozatala és választéka az előző hetinél valamivel kedvezőbben alakult. Kedvezőtlenül emelkedett viszont mind a viszonteladók mind a fogyasztók részére a termelők által közvetlenül értékesítésre kínált cikkek ára; ez érzékelhető volt a magánkereskedelemben is. Almát, körtét minden mennyiségben lehetett vásárolni, a déligyümölcsök közül citrom és narancs folyamatosan, banán alkalmanként került forgalomba. Folyamatos és zavartalan ellátást biztosítottak minden szektornál burgonyából.

A következőképpen alakult a zöldség és gyümölcs **termelői szabad ára:** burgonya 7,70, sárgarépa 19,60, petrezselyem 22.50, vöröshagyma 20,80, fejes káposzta 13,40, kelkáposzta 14,10, karalábé 9,80, alma 12,80 forint.

A következőképpen alakult a **Zöldért-boltokban az I. osztályú** zöldség és gyümölcs fogyasztói ára: gülbaba burgonya 4,80, kisvárdai rózsa 3,70, I—III. fajtacsoportú burgonya 3,70—2,90, vöröshagyma 9,60 fokhagyma 30.—, fejes káposzta 8—, kelkáposzta 9.60, cseresznyepaprika (füzér) 22.—, sárgarépa 9,60, mosott 10,60, gyökér 9,60, mosott 10,60 karalábé 5.—, zeller 9.60, mosott 10,60, torma 22.—, feketeretek 4.—, bimbóskel 14.—, tisztított paraj 24.—, sóska 56.—, paradicsom 70.—, uborka 46.—, import zöldpaprika 80.—, hónaposretek (cs.) 4,80—5,60, zöldhagyma (cs.) 2.—, petrezselyemzöld (cs.) 2 forint.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726
1916 FEB. 3.
NÉPSZABADSÁG
Mányoki Ádám
festőművész

1021

KÖNYVSZEMLE

A nemzet életében csak egy pillanatnak számít tíz esztendő, de a saját magunkéban kínosan soknak. A folyamatosan végzett munka színvonala és stílusa is változik egy évtized során — bizonyára az ennyi idős könyvszemlék esetében is. Hiszem, hogy nem volt haszontalan fáradság, leginkább mégis egy-egy szarvashibára, nem kevés fogalmazási vétségre és tengerikígyó-mondatra emlékszem. Talán balszerencsésen dolgozik a memóriám, mégis szerencsésebben azoknál, akik — bármiről szóljanak is — egyre csak a lelkük és tolluk mütyürkéit fitogtatják... Takarékoskodjunk azonban a papírral és a tömjénnel, s térjünk a dolgunkra, bár ezt is személyes mozzanattal kell kezdenem:

Akár esztétikai, akár ízlésbeli okokból, végül pedig gyanakvássá ridegült nemtetszésből, sok olyan könyv kiadásán és közönségsikerén háborogtam, amely — mások szerint — türelmesebb méltánylást érdemelt volna. Ezek közé tartozik az ismeretterjesztési szempontból is jó lehetőségű, nagy példányszámú és gyorsan fogyó

SZÁZADOK – EMBEREK

sorozat, amelyben több kilónyi királyhistória és hol véres, hol vizenyős kalandsorozat bágyasztotta a kedvemet. Sommásan azonban egyetlen sorozatot sem szabad megítélni. Hogy mennyire nem, azt két ókori témájú regényújdonságon mérhetjük le.

Gérard Walter francia történész aprólékos biztonsággal, de ma már avultnak minősítendő szemlélettel írta meg *Brutus és a köztársaság végnapjai* című regényét. Méltán szállt perbe a bismarcki idők reakciós történetfelfogásával, de csak a polgári forradalom ókorszemléletéig jutott el, amely Brutusék szubjektív hősiességét a zsarnokellenesség példájaként dicsőítette — figyelmen kívül hagyva a történeti lényeget, azt, hogy miért volt szükségszerű a maradi és bomló köztársaság bukása. Irodalmilag sem egységes az ábrázolás. A regény első fejezetei tyúkászok és csibészek torzsalkodásának mutatják a politika felszínét, s csak a Caesar meggyilkolását követő évek rajzában érződik a korforduló súlya. *(Európa)*

A nálunk is több regényével sikeres finn *Mika Waltari* csaknem ezer oldalon írta meg az első keresztény közösségek útkeresését, azokat a politikai és magánemberi drámákat, amelyek Néró korában gyötörték a gyakorlati megváltásra és békés boldogságra szomjúzó polgárokat *(Az emberiség ellenségei)*. Akit eleve nem riaszt a regény vaskossága, igen jó olvasmányra talál. Nem csupán érdekes, de igaz is a közéleti s erkölcsi hullámtorlódások moraja, még ha a szenátor főhős első személyű naplójának a formája valószínűtlen, anyaga pedig túlcírázott is. *(Európa)*

A történelmi regény és novella magyar mesterei szólnak az ifjú olvasókhoz is a

MÓRA KÖNYVKIADÓ

több újdonságában is. — *Krúdy Gyula* kevéssé ismert elbeszéléseinek csoportját tartalmazza a *Rákóczi harangja* című összeállítás. Mohács, a Rákóczi-kor és a Martinovics-összeesküvés a témája a három legszebb ciklusnak: a művészi ábrándozásba és játékba menekülő szomorúság, a búsan zengő stílus s az illúziókat foszlató valóságsejtés határozza meg az olvasói élményt. A másik két fe-

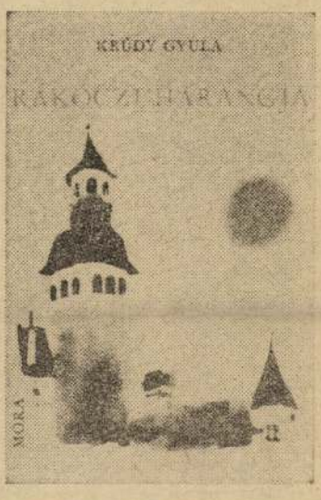

jezet darabjai erőtlenebbek, bár a századforduló kesernyésen realisztikus felvillantása sokat megértetne Krúdy életútjából, ha az elbeszélések megírási dátumát mindenhol ott találnánk. Ez azonban maximalista óhaj: elmondtuk százszor, elismételhetjük ezerszer, ha a kiadók nem látják be a javaslat értelmét.

A másfél évtizede elhunyt *Szántó György* hagyatékát tolmácsolja két kötet: második kiadásban *A három vaskorona*, amelyben a szomszéd népek közös mondáit dolgozta fel, és a kötetben jórészt most először megjelenő elbeszélések gyűjteménye *A tibeti biblia*. Ismertetnünk ez utóbbit szükséges, indokolt tisztelettel. Az első rész Husz János, Mányoki Adám és Munkácsy Mihály szellemi bátorságát foglalja aranyfüstű novellákba, a haladás lelkes hevületével. A másodiknak két ciklusa (Jászai Mari pályakezdéséről és Petőfi emlékéről) közvetlenül csatlakozik az előzőkhöz, tárgyi, műfaji, stíláris tekintetben egyaránt; a folytatásból az önéletrajzi ihletésű elbeszélések mutatkoznak markánsnak, egységet azonban nem alkotnak, az ifjúsági jellegük is kétséges.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI

könyvkiadásunk elvi és szakmai egyenetlenségeit ritkán teszi szóvá egy-egy kritikus, s vajon nem pusztába kiált-e? Legtöbbünket — mi tagadás — elsősorban a képek szoktak foglalkoztatni és gyönyörködtetni, az értelmező s értékelő szövegek közül pedig a leírások. Ez alkalommal mégis a tanulmányok kívánnak hozzászólást!

A *Képzőművészeti Kiadó* igen fontos „Műelemzés" sorozatában jelent meg *Bojár Iván* kötete: *Vallomás egy műalkotásról*, Barcsay Jenő szentendrei mozaikjáról. Nem éppen tudományos fogás vallomássá oldani a műelemzés feladatát! Szépek az illusztrációk, megkapó a művész visszatekintése is. Hatalmas mozaikjának jelentőségét sokan méltatták, de kívánatos, hogy még többen értsék és becsüljék — ezt kellett volna Bojárnak segítenie. Ő azonban elpöttyent néhány kidolgozandó ötletet, majd a „parttalan realizmus" szellemében és duzzasztott stílusban adja elő keveset mondó himnuszát.

A szocialista képzőművészet nyomában címmel tette közzé cikkeinek és katalógusszövegeinek javát *Oelmacher Anna*. Érdeklődése, világnézete és vitakészsége pontosan egybevág tudományos és publicisztikai vállalásaival. Adatokkal körülbástyázott szakszerűség társul mindehhez, s kiváltképp ott meggyőző, ahol kismonográfiákká tömörülnek cikkei egy-egy művészről (Beck Ö. Fülöpről, Pór Bertalanról, Dési Huber Istvánról, mindenekelőtt pedig Derkovitsról). A művészet, elsősorban is a festészet megszerettetése határozza meg a témákat és az érvelési módot. Eszmei tartalom és forma dialektikájának tömör megmutatásával jellemzi sok-sok életmű sajátságait. Az arányok és a hangerő némely eltolódása a cikkek alkalomszerűségéből fakadt. Fontosabb, hogy pozitív kifejtéssel szolgálja a szocialista esztétikát és közművelést — közvetlen vita nélkül is cáfolva az apolitikus és dezideologizáló szemléletet. *(Kossuth)*

Falus Róbert

GYORSLISTA

az 1976. február 2-án megtartott lottó-jutalomsorsolásról, melyen az 1. heti lottószelvények vettek részt.

A gyorslistában az alábbi rövidítéseket használtuk: lakber — bútor-lakber hű — hűtőgép, kimitu — ki mit vál. utalv., lemj — lemezjátszó és utalv., r — rádió, sztereorádió, sztereomagnetofon és utalv., táskarádió, tv — tv, színes tv, ut — vásárlási utalv., tetőtől talpig utalv., konyhafelsz. utalv., textil utalv.

2 244 836 ut, 2 246 660 hű, 2 248 482 ut, 2 250 199 kimitu, 2 252 531 hű, 2 254 490 ut, 2 258 433 ut, 2 261 571 ut, 2 263 840 ut, 2 274 638 kimitu, 2 276 636 ut, 2 316 097 ut, 2 317 554 ut, 2 339 392 ut, 2 345 233 ut, 2 352 499 kimitu, 2 354 438 kimitu, 2 356 099 ut, 2 362 912 ut, 2 385 151 hű, 2 396 798 kimitu, 2 400 352 ut, 2 402 736 r, 2 406 501 ut, 2 411 118 r, 2 411 465 ut, 2 414 792 ut, 2 416 863 ut, 2 420 200 tv, 2 425 447 r, 2 429 652 ut, 2 438 456 ut, 2 439 547 ut, 2 439 628 kimitu, 2 443 202 r, 2 445 535 tv, 2 454 229 tv, 2 456 781 ut, 2 457 192 ut, 2 462 796 ut, 2 476 421 r, 2 478 566 ut, 2 480 318 r, 2 502 071 tv, 2 522 524 lemj, 2 535 221 ut, 2 546 859 ut, 2 554 854 hű, 2 561 193 ut, 2 577 110 ut, 2 601 570 hű, 2 602 034 ut, 2 610 258 tv, 2 610 705 r, 2 611 418 ut, 2 630 666 ut, 2 632 061 ut, 2 647 547 kimitu, 2 651 925 ut, 2 653 359 lakber, 2 676 555 tv, 2 681 586 ut, 2 683 176 ut, 2 686 479 ut, 2 731 634 ut, 2 734 222 ut, 2 735 795 tv, 2 738 840 ut, 2 743 592 r, 2 752 251 r, 2 753 079 ut, 2 756 132 ut, 2 763 696 ut, 2 769 261 kimitu, 2 773 850 ut, 2 806 574 kimitu, 2 811 930 ut, 2 820 037 kimitu, 2 838 867 ut, 2 856 779 lakber, 2 857 465 kimitu, 2 869 623 lemj, 2 893 050 ut, 2 900 805 ut, 2 907 524 r, 2 913 021 ut, 2 914 703 r, 2 923 081 kimitu, 2 930 261 ut, 2 947 151 ut, 2 967 756 ut, 2 972 982 ut.

3 019 726 ut, 3 019 852 ut, 3 025 062 tv, 3 062 210 tv, 3 062 706 ut, 3 081 688 ut, 3 115 520 ut, 3 124 514 ut, 3 148 270 ut, 3 178 710 tv, 3 185 879 ut, 3 189 758 tv, 3 201 016 tv, 3 206 949 ut, 3 232 666 r, 3 235 133 r, 3 248 066 hű, 3 258 467 ut, 3 267 060 lemj, 3 269 134 ut, 3 279 365 ut, 3 282 137 ut, 3 287 616 r, 3 291 464 ut, 3 325 105 ut, 3 337 073 kimitu, 3 368 299 ut, 3 379 505 ut, 3 379 900 ut, 3 393 243 tv, 3 400 730 ut, 3 412 823 **üdülőtelek Balatonszabadi-Sóstón faházzal és 10 000 Ft-os garanciamegváltással,** 3 421 902 kimitu, 3 424 909 r, 3 431 774 tv, 3 452 892 ut, 3 473 915 ut, 3 477 702 ut, 3 479 809 r, 3 483 384 ut, 3 488 857 tv, 3 490 630 tv, 3 491 329 ut, 3 499 308 ut, 3 500 058 kimitu, 3 517 878 ut, 3 524 093 r, 3 527 480 ut, 3 529 927 ut, 3 531 786 **üdülőtelek Balatonszabadi-Sóstón faházzal és 10 000 Ft-os garanciamegváltással,** 3 534 237 ut, 3 576 073 ut, 3 580 974 kimitu, 3 583 673 ut, 3 584 102 kimitu, 3 585 718 ut, 3 607 966 hű, 3 612 486 ut, 3 612 487 ut, 3 618 009 tv, 3 657 151 ut, 3 669 431 ut, 3 672 487 ut, 3 682 151 ut, 3 686 887 ut, 3 688 896 lakber, 3 700 079 ut, 3 715 990 ut, 3 726 944 ut, 3 730 864 ut, 3 745 964 kimitu, 3 757 943 r, 3 758 100 hű, 3 790 045 kimitu, 3 804 085 ut, 3 842 166 tv, 3 843 194 ut, 3 875 914 ut, 3 911 466 r, 3 912 375 ut, 3 941 311 ut, 3 969 101 ut, 3 971 383 r.

4 006 377 ut, 4 010 868 kimitu, 4 023 873 r, 4 025 321 ut, 4 048 272 kimitu, **4 065 918 Üdülőtelek Balatonszabadi-Sóstón faházzal és 10 000 Ft-os garanciamegváltással,** 4 069 090 ut, 4 071 590 ut, 4 075 428 kimitu, 4 080 393 ut, 4 083 461 tv, 4 098 620 ut, 4 102 255 r, 4 110 982 ut, 4 112 305 kimitu, 4 119 432 ut, 4 126 954 r, 4 140 244 lemj, 4 170 033 ut, 4 172 140 kimitu, 4 172 236 ut, 4 173 706 kimitu, 4 174 455 kimitu, 4 196 596 ut, 4 196 808 ut, 4 199 389 ut, 4 209 041 ut, 4 223 472 ut, 4 228 492 ut, 4 279 639 ut, 4 282 974 r, 4 283 278 ut, 4 299 255 kimitu, 4 304 136 ut, 4 332 508 r, 4 374 167 ut, 4 376 985 ut, 4 392 772 ut, 4 395 831 lemj, 4 397 237 r, 4 404 074 kimitu, 4 431 048 ut, 4 442 427 ut, 4 445 520 ut, 4 455 986 ut, 4 460 480 tv, 4 468 751 r, 4 493 663 ut, 4 495 109 kimitu, 4 499 389 hű, 4 518 035 kimitu, 4 524 290 ut, 4 545 358 ut, 4 556 047 r, 4 602 596 ut, 4 606 793 lakber, 4 607 410 ut, 4 614 053 ut, 4 669 897 r, 4 676 068 kimitu, 4 709 640 ut, 4 713 345 kimitu, 4 717 686 lemj, 4 761 433 tv, 4 782 555 tv, 4 785 345 ut, 4 786 113 ut, 4 787 469 ut, 4 788 100 tv, 4 791 846 ut, 4 795 419 kimitu, 4 804 344 kimitu, 4 805 472 hű, 4 814 390 hű, 4 816 577 ut, 4 837 017 ut, 4 843 939 ut, 4 862 032 ut, 4 875 406 ut, 4 875 962 ut, 4 946 343 kimitu, 4 950 407 ut, 4 954 034 ut, 4 965 363 ut, 4 998 766 ut.

5 187 615 tv, 5 193 739 r, 5 195 874 r, 5 199 959 ut, 5 205 694 kimitu, 5 221 034 ut, 5 221 090 ut, 5 221 984 kimitu, 5 229 063 ut, 5 240 014 ut, 5 251 862 kimitu, 5 263 560 kimitu, 5 271 125 tv, 5 273 061 ut, 5 295 795 kimitu, 6 753 261 kimitu, 6 762 796 ut, 6 763 104 ut, 6 776 951 ut, 6 785 771 ut, 6 788 928 tv, 6 791 724 r, 6 794 876 ut, 6 797 503 ut, 6 800 016 ut, 6 807 315 ut, 6 829 948 ut, 6 857 264 ut, 6 859 932 ut, 6 868 269 ut, 6 877 013 tv, 6 877 604 ut, 6 887 970 r, 6 890 719 r, 6 902 400 ut, 6 907 769 lemj, 6 911 704 hű, 6 926 019 ut, 6 930 143 ut, 6 941 080 lemj, 6 947 618 tv, 6 947 983 ut, 6 962 657 r, 6 964 828 ut.

7 249 654 ut, 7 261 775 ut, 7 325 748 tv 7 329 366 ut, 7 334 539 ut, 7 340 523 ut, 7 347 702 r, 7 351 229 tv, 7 362 774 r, 7 370 746 ut, 7 416 843 ut, 7 431 170 kimitu, 7 452 135 ut, 7 452 178 lakber, 7 480 250 tv, 7 498 968 lakber, 7 516 208 ut, 7 524 772 ut, 7 543 132 kimitu, 7 555 227 út, 7 558 343 hű, 7 563 036 ut, 7 579 851 ut, 7 581 781 tv, 7 590 900 lakber, 7 600 899 ut, 7 600 902 r, 7 606 346 kimitu, 7 655 381 ut, 7 683 802 tv, 7 699 725 hű, 7 738 532 kimitu, 7 767 641 ut, 7 781 788 ut, 7 803 175 ut, 7 822 531 ut, 7 850 451 ut, 7 864 345 r, 7 872 894 tv, 7 873 730 ut, 7 878 177 tv, 7 888 820 ut, 7 937 225 ut, 7 937 230 hű, 7 953 383 tv, 7 954 536 tv, 7 972 469 ut, 7 984 613 kimitu.

8 232 058 kimitu, 8 243 050 ut, 8 248 455 lemj, 8 256 059 hű, 8 256 633 ut, 8 260 539 tv, 8 280 339 ut, 8 292 243 ut, 8 303 473 kimitu, 8 318 599 r, 8 350 202 ut, 8 353 563 r, 8 376 169 r, 8 376 854 ut, 8 377 284 ut, 8 377 771 r, 8 379 540 tv, 8 396 708 tv, 8 414 038 kimitu, 8 419 456 ut, 8 420 632 hű, 8 421 975 ut, 8 431 800 ut, 8 432 389 ut, 8 447 111 ut, 8 461 998 ut, 8 467 440 tv, 8 481 962 ut, 8 488 038 ut, 8 496 162 lemj, 8 528 103 ut, 8 537 733 ut, 8 544 908 ut, 8 550 672 ut, 8 551 427 ut, 8 552 562 ut, 8 553 606 kimitu, 8 560 744 ut, 8 565 691 ut, 8 578 900 hű, 8 585 546 ut, 8 589 610 ut, 8 604 055 ut, 8 605 213 ut, 8 618 622 r, 8 626 688 kimitu, 8 632 230 **üdülőtelek Balatonszabadi-Sóstón faházzal és 10 000 Ft-os garanciamegváltással,** 8 632 575 ut, 8 635 368 ut, 8 638 329 kimitu, 8 643 138 ut, 8 645 039 ut, 8 662 419 ut, 8 663 696 ut, 8 665 207 tv, 8 673 908 ut, 8 679 358 tv, 8 693 815 kimitu, 8 710 230 ut, 8 712 344 kimitu, 8 738 195 ut, 8 741 284 hű, 8 762 293 r, 8 778 885 kimitu, 8 791 745 ut, 8 794 826 ut, 8 823 618 hű, 8 839 513 ut, 8 854 460 ut, 8 862 251 ut, 8 863 673 ut, 8 869 759 tv, 8 870 003 ut, 8 873 045 ut, 8 873 088 tv, 8 874 154 r, 8 880 252 ut, 8 898 744 ut, 8 923 510 ut, 8 925 140 ut, 8 927 002 ut, 8 936 615 ut, 8 953 087 lakber, 8 960 711 ut.

9 231 652 ut, 9 233 406 hű, 9 259 889 ut, 9 268 270 kimitu, 9 272 218 ut, 9 292 324 ut, 9 369 453 ut, 9 321 216 ut, 9 326 669 r, 9 327 929 kimitu, 9 328 998 ut, 9 349 865 hű, 9 362 761 hű, 9 371 107 tv, 9 384 784 ut, 9 410 244 ut, 9 417 299 ut, 9 431 818 r, 9 435 548 ut, 9 443 477 kimitu, 9 458 231 ut, 9 458 544 r, 9 497 048 ut, 9 498 894 kimitu, 9 512 797 ut, 9 514 930 ut, 9 519 118 kimitu, 9 547 021 ut, 9 548 234 ut, 9 562 762 ut, 9 577 964 ut, 9 593 678 ut, 9 604 769 kimitu, 9 609 498 ut, 9 610 091 ut, 9 613 623 ut, 9 621 146 tv, 9 622 420 ut, 9 630 673 ut, 9 631 116 r, 9 635 258 ut, 9 645 867 ut, 9 646 936 ut, 9 663 949 hű, 9 682 516 r, 9 683 723 ut, 9 683 725 ut, 9 684 970 ut, 9 699 288 ut, 9 690 136 ut, 9 709 305 hű, 9 769 351 ut, 9 742 334 tv, 9 744 054 kimitu, 9 769 741 ut, 9 771 312 ut, 9 780 892 ut, 9 800 270 r, 9 801 750 ut, 9 806 695 kimitu, 9 813 757 kimitu, 9 816 800 kimitu, 9 826 203 ut, 9 827 740 kimitu, 9 847 242 ut, 9 853 630 ut, 9 860 695 ut, 9 902 472 ut, 9 892 293 ut, 9 893 198 ut, 9 897 717 ut, 9 297 879 ut, 9 907 008 kimitu, 9 914 311 ut, 9 917 655 r, 9 924 097 ut, 9 923 539 ut, 9 930 578 ut, 9 936 144 lemj, 9 937 112 ut, 9 938 738 kimitu, 9 963 206 kimitu.

44 429 691 lakber, 44 432 906 lemj, 44 435 934 hű, 44 436 035 r, 44 450 015 lemj, 44 454 109 r, 44 461 104 lakber, 44 481 428 ut, 44 494 184 ut, 44 495 121 r, 44 512 519 ut, 44 516 683 r, 44 521 641 kimitu, 44 533 464 lemj, 44 537 423 ut, 44 542 508 ut, 44 543 144 ut, 44 555 504 ut, 44 555 861 kimitu, 44 556 082 r, 44 556 647 ut, 44 593 777 ut, 44 606 818 r, 44 610 002 ut, 44 611 203 ut, 44 611 341 kimitu, 44 613 079 kimitu, 44 628 072 ut, 44 649 901 ut, 44 677 587 ut, 44 678 445 ut, 44 684 495 ut, 44 696 117 kimitu, 44 700 809 ut, 4 703 670 tv, 44 704 434 kimitu, 44 706 982 ut, 44 724 001 hű, 44 738 909 ut, 44 742 715 kimitu, 44 752 759 ut, 44 755 263 hű, 44 755 612 ut, 44 763 011 kimitu, 44 794 132 kimitu, 44 802 113 ut, 44 835 764 ut, 44 845 350 ut, 44 850 315 ut, 44 857 800 ut, 44 860 205 tv, 44 890 541 ut, 44 902 206 ut, 44 915 417 hű, 44 918 908 ut, 44 921 283 tv, 44 923 901 ut, 44 929 697 lakber, 44 934 670 ut, 44 953 595 kimitu, 44 969 508 ut, 44 973 257 r, 44 983 441 hű.

55 420 914 ut, 55 449 787 ut, 55 455 186 ut, 55 461 078 kimitu, 55 473 262 kimitu, 55 478 533 ut, 55 506 592 ut, 55 514 174 tv, 55 525 631 ut, 55 538 687 r, 55 540 271 ut, 55 544 528 ut, 55 546 476 ut, 55 551 940 tv, 55 557 052 ut, 60 573 914 ut, 60 606 361 tv, 60 607 523 ut, 60 610 616 ut, 60 615 524 hű, 60 618 032 ut, 60 624 320 tv, 60 640 096 ut, 60 665 314 lakber, 60 666 734 tv 60 670 214 tv, 60 670 215 tv, 60 677 790 ut, 60 681 904 ut, 60 693 255 r, 60 720 426 ut, 60 732 673 kimitu, 60 733 793 ut, 60 733 794 ut, 60 737 718 r, 60 744 133 ut, 60 745 936 tv, 60 757 246 ut, 60 790 098 kimitu, 60 798 509 lakber, 60 809 024 ut, 60 819 751 r, 60 819 836 ut, 60 821 967 lemj, 60 825 941 ut, 60 838 298 ut, 60 846 982 ut, 60 868 661 kimitu, 60 872 599 ut, 60 919 992 r, 60 920 558 ut, 60 927 686 r, 60 937 508 ut 60 938 291 ut, 60 946 211 r, 60 947 792 tv 60 947 930 r, 60 951 220 r, 60 961 716 ut 60 968 026 ut, 60 968 411 ut, 60 987 503 kimitu, 60 990 044 kimitu, 60 993 356 ut.

61 003 365 tv, 61 004 168 kimitu, 61 006 986 ut, 61 011 851 ut, 61 051 493 r, 61 060 975 hű, 61 061 201 ut, 61 062 235 r, 61 066 675 ut, 61 070 871 ut, 61 113 608 kimitu, 61 114 259 ut, 61 120 191 ut, 61 133 431 ut, 61 135 733 tv, 61 136 319 ut, 61 140 034 tv, 61 145 124 lakber, 61 153 643 hű, 61 212 088 tv, 61 214 974 ut, 61 221 339 ut, 61 229 096 tv, 61 237 952 lemj, 61 275 626 ut, 61 276 251 kimitu, 61 290 659 ut, 61 319 245 ut, 61 329 699 r, 61 377 059 ut, 61 340 637 ut, 61 420 369 ut, 61 427 759 hű, 61 434 731 ut, 61 438 058 ut, 61 461 374 ut, 61 464 260 kimitu, 61 468 673 ut, 61 469 709 kimitu, 61 483 551 ut, 61 506 158 tv, 61 506 256 ut, 61 525 163 lakber, 61 525 288 ut, 61 526 303 ut, 61 546 205 r, 61 572 814 tv, 61 574 074 ut, 61 586 515 ut, 61 594 655 ut, 61 603 112 kimitu, 61 606 135 ut, 61 622 156 ut, 61 629 721 ut, 61 630 338 ut, 61 638 438 r, 61 649 482 tv, 61 660 601 ut, 61 662 954 ut, 61 663 041 ut, 61 667 747 kimitu, 61 671 173 ut, 61 690 191 kimitu, 61 706 669 ut, 61 710 333 ut, 61 713 250 ut, 61 713 372 ut, 61 715 396 ut, 61 734 912 ut, 61 752 492 ut, 61 755 736 kimitu, 61 765 646 ut, 61 770 121 ut, 61 778 145 ut, 61 781 844 ut, 61 799 543 hű, 61 850 145 hű, 61 801 378 ut, 61 802 150 ut, 61 807 096 ut, 61 817 818 tv, 61 823 096 r, 61 829 072 tv, 61 830 537 r, 61 838 125 kimitu, 61 846 373 ut, 61 881 372 ut, 61 885 417 ut, 61 892 083 ut, 61 894 815 ut, 61 899 910 kimitu, 61 906 547 kimitu, 61 910 172 hű, 61 923 320 tv, 61 924 667 lemj, 61 987 676 ut, 61 989 794 ut.

62 003 633 tv, 62 004 581 ut, 62 005 306 ut, 62 007 757 ut, 62 010 615 ut, 62 013 004 ut, 62 018 771 ut, 62 023 478 tv, 62 023 886 lakber, 62 027 051 ut, 62 036 711 ut, 62 037 735 ut, 62 045 590 hű, 62 047 473 ut, 62 051 216 ut, 62 067 563 ut, 62 071 589 ut, 62 074 887 ut, 62 079 545 ut, 62 080 152 ut, 62 084 220 ut, 62 091 245 ut, 32 094 834 hű, 62 098 029 ut, 62 106 912 r, 62 107 121 ut, 62 113 330 ut, 62 115 180 r, 62 118 060 ut, 62 125 593 kimitu, 62 131 708 ut, 62 137 146 kimitu, 62 138 129 ut, 62 145 358 r, 62 149 028 hű, 62 149 131 r, 62 161 514 r, 62 167 520 kimitu, 62 180 876 ut, 62 185 290 kimitu, 62 188 161 ut, 62 243 053 ut, 62 243 407 ut, 62 244 304 ut, 62 249 999 kimitu, 62 254 338 ut, 62 254 530 ut, 62 255 403 kimitu, 62 266 507 hű, 62 267 354 hű, 62 289 726 r, 62 317 251 ut, 62 319 365 kimitu, 62 332 907 ut, 62 340 522 tv, 62 355 810 ut, 62 355 904 ut, 62 375 077 r, 62 382 654 ut, 62 396 812 ut, 62 398 567 ut, 62 407 916 ut, 62 415 323 ut, 62 416 374 lemj, 62 425 026 ut, 62 429 401 ut, 62 430 587 hű, 62 432 731 ut, 62 435 557 ut, 62 437 897 r, 62 448 104 kimitu, 62 454 471 r, 62 456 233 ut, 62 459 095 r, 62 470 588 ut.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 139-068, 387-748, 340-726

Mányoki Ádám

TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG

1976 JUN 21

1021

RÁKÓCZI

Mányoki Ádám műve 1707-ből.

A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében.

✸ m

Előregyártott híd

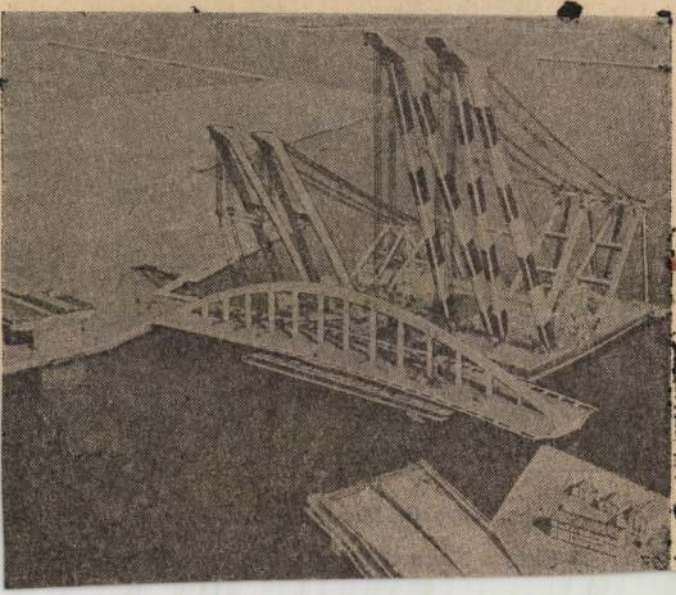

Mányoki Ádám, festő

VASÁRNAP

Tárlatvezetések: A Nemzeti Galériában (Budavári Palota C épület) de. fél 10-kor: Mányoki, Bogdány, Orient képei. Vezető Mojzer Miklós; Lesznai Anna emlékkiállítása, vezető Bajkay Éva; de. fél 11 órakor: Magyar későbarokk festészet, vezető Mojzer Miklós. —

— : A hétvégi kulturális programból 9.

Népszabadság Bp. 1976. jún. 19.

Mányoki Ádám, festő

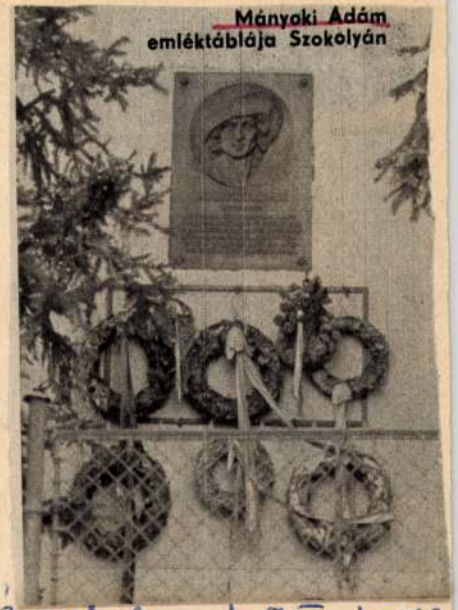

Németh Ferenc: Úttörővasúton a Mongó-volgybe. 1075-1078.

Élet és Tudomány. Bp. 1976. jún. 4. XXXI./23.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

PEST MEGYEI HÍRLAP

1976 JAN 22

Mányoki Ádám falu

— **Szokolyai tervek.** Mányoki Ádámnak, a nagy magyar festőnek, Szokolya szülöttének, emlékmúzeumot kívánnak berendezni a faluban. Az e célra szolgáló épület rendbehozatalához a Dunakanyar Intéző Bizottság nyújt anyagi támogatást.

Mányoki Ádám, festő

Szokolya Árpád-kori eredetű falu. Neve a szláv szokol, azaz *sólyom* szót őrizve arra mutat, hogy királyi *solymászok* települése lehetett hajdan, talán még akkor is, amikor *Mátyás* király pompás udvara a visegrádi fényes palotából sűrűn átkelt a Dunán a Börzsöny erdeibe vadászni. A falu múltjának azonban nem sok tárgyi emléke maradt. A *pálos kolostor*, amelyet a mohácsi vészt követő évtizedben emeltetett *Szapolyai* János, elpusztult. A *református templom* tornyának bizonyos részletei — támpillérek, alsóbb ablakok — őriznek valamit a török idők előtti templomból. A *paplak* azonban három évszázados: falán emléktábla adja tudtul, hogy itt született 1673-ban *Mányoki* Ádám.

II. Rákóczi Ferenc festője a szokolyai és egyúttal *perőcsényi* református papnak a fia volt. Mert egy papja volt akkor a Börzsöny két protestáns falujának! S bizony sokat szekerezhetett Mányoki tiszteletes uram a rejtett, csendes völgyekben kanyargó, úgynevezett *Váci úton*, amely Szokolyától a Morgó-patak partján indul északnyugat felé. Erre megyünk mi is a vasúton, amelynek következő állomása: *Paphegy*, a hasonló nevű hegy alatt. Ott a vasúti műhely, sokáig ott volt látható a Triglav is, már „nyugdíjas" gőzmozdony korában. Ott már a Szokolyai-medencét elhagyva megint összeszűkülő völgyben halad a vasút, az országút meg a patak, egymással cserélgetve a helyet.

Németh Ferenc: Útt örövasúto 5-1078.

Élet és Tudomány. Bp. XI/23.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 DEC 29

Budapester Rundschau

Ádám Manyoki

1021

52/197

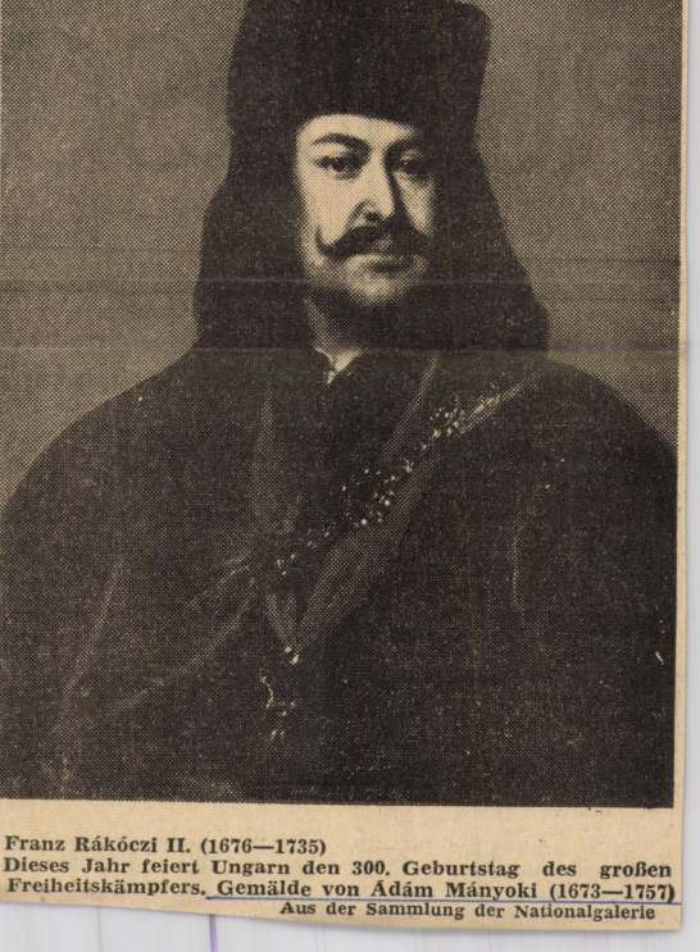

Franz Rákóczi II. (1676—1735)
Dieses Jahr feiert Ungarn den 300. Geburtstag des großen Freiheitskämpfers. Gemälde von Ádám Mányoki (1673—1757)
Aus der Sammlung der Nationalgalerie

BUDAP
RUNDSC
WOCHENZEITUNG FÜR POLITIK, W

Parlament verabschiedet V. Fünfjahrplan und Staatshaushalt 1

Reelles Entwicklungst
effektivere Produktio
besseres Gleichgewich

Tiefgehende, sachliche Debatte — dreiundvierzig R

Nach dreitägiger (17.—19. Dezember) und sehr tiefgreifender Debatte, die sich bis in die Abendstunden hinzog, der Parlamentsdebatte. Zahlenmäßige Angaben des Planes und des Budgets lassen

Mányoki Ádám festő

Megkerült egy „ismeretlen" Rákóczi-kép

A Rákóczi-szabadságharc és az egykorú képzőművészet kapcsolatának kutatásakor egy II. Rákóczi Ferencet ábrázoló, eddig figyelemre nem méltatott — pontosabban, félreismert — grafikai lapot sikerült megtalálni. *Mányoki Ádámnak*, a fejedelem festőjének azt az elveszettnek tartott kompozícióját, amelyet — ennyit tudott róla eddig a művészettörténet — a festő a fejedelem megbízásából készített és 1711-ben Berlinben sokszorosíttatott.

Mányoki Ádámot a fejedelem 1703-ban Berlinből hívta haza udvari festőjének. Mányoki személyében a barokk képzőművészet nyelvét kitűnően használó portréfestő került a fejedelem udvarába. Hazahívása arról tanúskodott, amit más források is bizonyítanak, hogy Rákóczi *tudatosan a szabadságharc céljainak szolgálatába állította* a képzőművészetet.

Mivel Mányoki portréfestő volt, tevékenységével kiváltképp a fejedelmi reprezentációt szolgálta. A szabadságharc idején itthon, Magyarországon készített művei közül csupán egyetlen arckép maradt meg, a kevésbé ismert és inkább mostanában népszerűsített, 1703-as olajfestmény, amely most a Nemzeti Múzeum kiállításán látható.

Mányokit két évvel később, 1709-ben a fejedelem Hollandiába küldte tanulmányútra, s elutazásakor, kisebb diplomáciai megbízásokon kívül, konkrét művészi feladatot is kapott. Rákóczi azzal bízta meg a festőt, hogy tanulja meg a rézmetszés technikáját, rajzolja meg és rézmetszővel sokszorosíttassa arcképét. A fejedelem választása azért eshetett e sokszorosítást lehetővé tevő műfajra, mert a nagy példányszámú lapok kiválóan szolgálhatták volna a szabadságharc propagandáját.

Hogy Mányoki a fejedelmet ábrázoló portrét el is készíthette, azt egy 1711. július 3-án kelt leveléből már régóta tudjuk. A festő Berlinből írta a már Lengyelországban tartózkodó Rákóczinak: *„Megcsináltattam az arcképet Felséged kegyes akaratja szerint* — írta —, *amiért 100 aranyat ígértem és részben kifizettem; csak az aláírás van hátra, mire vonatkozólag Felséged rendelkezését várom."*

A levélben említett tényhez művészettörténetírásunk mind ez ideig nem tudott műalkotást kötni, a metszetet elveszettnek tartotta. Holott a Mányoki rajza nyomán készült lap fennmaradt, *sőt magyarországi közgyűjteményekbe*, a Magyar Nemzeti Múzeumba, a debreceni Déri Múzeumba *is kerültek példányai*. Ennek részletes és tudományos bizonyítását egy terjedelmesebb, a készülő *Új Rákóczi-emlékkönyv* számára már megírt dolgozatomban közlöm; ezúttal csak annyit kell elmondanom, hogy tavaly *a drezdai Kupferstischkabinetben* figyeltem fel egy felirat nélküli, kétségkívül Rákóczit ábrázoló rézmetszet-*próbanyomatra*. Nem volt nehéz megállapítanom, hogy korábbi állapota ugyanannak a már régóta ismert, de közelebbről soha meg nem határozott Rákóczi-metszetnek, amelyet magam is reprodukáltam 1969-ben a sárospataki múzeum ismertetőjében — szintén meghatározás nélkül. Az aránylag nagyméretű lap a XVIII. század kedvelt, festői hatásokra törekvő grafikai technikájával készült. Rákóczit háromnegyed alakos kivágásban, páncélban és hermelines palástban ábrázolja — *igen hasonló felfogásban, mint az 1708-as Mányoki-festmény.*

A Rákóczi-szabadságharc és képzőművészet kapcsolatának vizsgálata eddig is azt mutatta, hogy a fejedelmet mint a szabadságharc vezérét hűen bemutató ábrázolás csak a svéd származású körmöcbányai éremvésnök, a fejedelem udvarában tevékenykedő *Warou Dániel* és a festő Mányoki munkájaként vagy azok nyomán készülhetett. Alaposabb elemzés bizonyította, hogy a rézbe metszett Rákóczi-alak Warou domborműveitől távol áll, Mányoki olajfestményével viszont azonos az ábrázolt beállítása, a páncél és a ruharészletek festői értelmezése s a fej szerkezete is. Csupán — és ez téveszthette meg az eddigi kutatást — *a rézmetszet, a technika szabályai szerint, megfordította*, tükörképszerűen ismételte meg a motívumokat.

A Mányoki levelében szereplő Rákóczi-kép tehát „megkerült". Lappangásának történeti okai is voltak. Mányoki metszete kissé elkésett. Amikor Rákóczi a festőt a metszet elkészítésével megbízta, a kurucok az ország jelentős részét még kezükben tartották, mire azonban a lap elkészült, s Mányoki a fejedelemtől a lap feliratát kérte, a szabadságharc elbukott. Az uralkodó fejedelem képének kibocsátása ekkorra már irreálissá vált, Rákóczi már nem kívánta a sokszorosítását s feliratot sem adott hozzá. A lap azonban készen volt, s a berlini metsző — ügyetlen és hibás felirattal — mégis kiadta. Ennek köszönhető, hogy a fejedelem megbízásából készült Mányoki-kompozíció mégis fennmaradt, s ennek a „kalózkiadásnak" két példánya jutott el már e században Magyarországra.

Mányoki számára egyébként megmaradtak e Rákóczi-ábrázolás művészi tanulságai, s fel is használta őket a harmadik, a leismertebb Rákóczi-kép megfestésekor. A Magyar Nemzeti Galériában őrzött portré a metszetarckép készültét követő évben, 1712-ben Gdanskban keletkezett, ahová Rákóczi Mányokit rendelte.

Galavics Géza

— *MAGYAR—INDIAI kulturális egyezményt írtak alá pénteken Új-Delhiben. A megállapodásban rögzített csereprogram együttműködést ír elő a magyar és az indiai egyetemek, a két ország tudományos intézetei között.*

— HUSZONHAT SZAKMÁBAN és tíz tantárgyban tartották meg az idén a szakma kiváló tanulója versenyt az ország szakmunkásképző iskoláiban. A díjkiosztó ünnepség pénteken Budapesten a vasasszékházban volt.

— **A gyermekek és fiatalok** szocialista szellemű nevelésében, az ifjúságpolitikai célok megvalósításában kiemelkedő eredményeket elért fiataloknak és kollektíváknak ifjúsági nívódíjat adtak át pénteken a Parlamentben.

— *A XIX. ÉS A XX. SZÁZAD LEGNAGYOBB MAGYAR FESTŐINEK MŰVEIBŐL összeállított reprezentatív tárlat nyílt meg pénteken Tokióban.*

— **Ötös erősségű földrengést** észleltek Mexikóvárosban. Károkról nem érkezett jelentés.

— **Most jelent meg:** Kartal Zsuzsa: Így döntöttem. Versek — Moldova György: Sötét angyal. Regény, 4. kiad. (Szépirodalmi) — Irinyi Jenő: Küzdelem a reuma ellen (Medicina). — Molnár Dániel: A dolgozó nők és a fiatalkorúak védelme — Szakszervezeti kislexikon (Táncsics). — Daniel Defoe: Bob kapitány. Ifjúsági regény. Delfin könyvek — Csanádi Imre: Kergetőző négy testvér. Gyermekversek. Kass János rajzaival (Móra). — Kovács László: Műszakiak zsebkönyve. Gépészet, 2. kiad. — Szilas László: A látszerész. Ipari szakkönyvtár (Műszaki).

A lottó nyerőszámai: 33, 58, 64, 66, 77

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság közlése szerint a Szentendrén megtartott 13. heti lottósorsoláson a következő számokat húzták ki:

33, 58, 64, 66, 77.

A március 29-i tárgynyereménysorsoláson a 11. játékhét szelvényei vesznek részt.

KÖZLEMÉNYEK

A KOHÓ- ÉS GÉPIPARI SZAKMÁKBAN iskolarendszerű technikusképzésben részt vett, IV. évet eredményesen végzett hallgatók számára az MM 104/1974. MK. 4. MM. sz. utasítás 13. §-a alapján utolsó alkalommal képesítő vizsgát szerveznek. Jelentkezni április 20-ig lehet abban az iskolában, ahol a jelentkező a technikum IV. osztályát elvégezte. A képesítő vizsgára a szakközépiskolai érettségi vizsgával egyidőben kerül sor valamennyi tagozat — nappali, esti, levelező — számára a Landler Jenő Gép- és Híradásipari Szakközépiskolában (Budapest, IV., Dózsa Gy. u. 26.)

A FŐVÁROSI VÍZMŰVEK értesíti a lakosságot, hogy több főnyomóvezeték tisztítása miatt ma 12 órától március 28-án, vasárnap este 22 óráig az V., a VI., a VII., a VIII., a IX., a X. és a XIV. kerületben nyomáscsökkenés, a magasabb emeleteken pedig vízhiány várható.

Március 30-án, kedd este 20 órától március 31-én reggel 6 óráig, továbbá március 31-én, szerda este 20 órától április 1-én, csütörtökön 6 óráig a III. kerületben várható nyomáscsökkenés, illetve vízhiány.

A PEST MEGYEI KISHAJÓZÁSI VÁLLALAT közli, hogy Lupasziget révátkelésen április 1-től motoros hajó közlekedik. Zebegény révátkelés április 2-től üzemel menetrend szerint.

mondunk köszönetet mindazoknak, akik a szeretett édesanya, testvér és ómama, Löwinger Andorné Heszky Erzsébet elhunyta alkalmából részvétüket fejezték ki és osztoztak gyászukban. Heszky testvérek, Lendvai Ottó és Berecz János családja.

— **Dr. Lékai László** esztergomi érsek pénteken Rómába utazott, ahol részt vesz a nevelésügyi kongregáció ülésén.

— EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁST írt alá a magyar és a csehszlovák szabványügyi hivatal. Ennek alapján egyezményt adnak ki az árucikkek minőségtanúsításának kölcsönös elismerésére.

— *KÉT ÉVRE SZÓLÓ magyar—román rádiós, televíziós együttműködési munkatervet írtak alá pénteken Budapesten.*

— **Az ország első** építőipari elektronikus számítóközpontját avatták fel pénteken Szegeden, a Dél-magyarországi Építő Vállalatnál.

Súlyos közlekedési baleset a Bródy Sándor utcában

Pénteken a kora délutáni órákban súlyos baleset történt Budapesten, a VIII. kerület, Bródy Sándor utca és Szentkirályi utca kereszteződésében. A *Bóka János* 20 éves gépkocsivezető, nagyvenyimi lakos által vezetett tehergépkocsi karambolozott egy tehergépkocsival, amely egy szabályosan közlekedő személygépkocsit a járdára lökött. A Bóka által vezetett tehergépkocsi szintén a gyalogjáróra került, elütötte *Lakatos Sándorné* 22 éves háztartásbeli, budapesti lakost és három kiskorú gyermekét. Lakatosnét életveszélyes, három gyermekét, valamint Bóka utasát a mentők könnyű sérülésekkel szállították kórházba.

A balesetet Bóka vigyázatlansága okozta, mivel nem adta meg az elsőbbséget a másik tehergépkocsinak.

Piaci jelentés

A múlt héten zöldségből és gyümölcsből lényegében megfelelő volt az ellátás, azonban a Zöldért-boltokban és a termelőszövetkezeti elárusítóhelyeken időnként kevés volt, vagy egyáltalán nem volt sárgarépából, gyökérből, fejes káposztából, hagymából. A magánkereskedők főleg primőröket forgalmaztak; ezek termelői felhozatala és választéka az előző hetinél valamivel kedvezőbben alakult. Kedvezőtlenül emelkedett viszont mind a viszonteladók mind a fogyasztók részére a termelők által közvetlenül értékesítésre kínált cikkek ára; ez érzékelhető volt a magánkereskedelemben is. Almát, körtét minden mennyiségben lehetett vásárolni, a déligyümölcsök közül citrom és narancs folyamatosan, banán alkalmanként került forgalomba. Folyamatos és zavartalan ellátást biztosítottak minden szektornál burgonyából.

A következőképpen alakult a zöldség és gyümölcs **termelői szabad ára:** burgonya 7,70, sárgarépa 19,60, petrezselyem 22,50, vöröshagyma 20,80, fejes káposzta 13,40, kelkáposzta 14,10, karalábé 9,80, alma 12,80 forint.

A következőképpen alakult a **Zöldért-boltokban** az I. osztályú zöldség és gyümölcs fogyasztói ára: gülbaba burgonya 4,60, kisvárdai rózsa 3,70, I—III. fajtacsoportú burgonya 3,70—2,90, vöröshagyma 9,60 fokhagyma 30.—, fejes káposzta 8—, kelkáposzta 9,60, cseresznyepaprika (füzér) 22.—, sárgarépa 9,60, mosott 10,60, gyökér 9,60, mosott 10,60 karalábé 5.—, zeller 9,60, mosott 10,60, torma 22.—, feketeretek 4.—, bimbóskel 14.—, tisztított paraj 24.—, sóska 56.—, paradicsom 70.—, uborka 46.—, import zöldpaprika 80.—, hónaposretek (cs.) 4,80—5,60, zöldhagyma (cs.) 2.—, petrezselyemzöld (cs.) 2 forint.

Mányoki Ádám „festő"

Rákóczi:

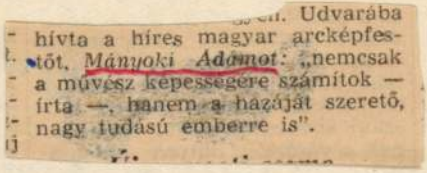

...en. Udvarába hívta a híres magyar arcképfestőt, *Mányoki Ádámot*: „nemcsak a művész képességére számítok — írta —, hanem a hazáját szerető, nagy tudású emberre is".

R. Várkonyi Ágnes: Pro Patria et Libertate
4. „Légyen már állandó világosság" 6.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976 márc. 26.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1976 MAR 24

PEST MEGYEI HÍRLAP

Mányoki Ádám festőművésszé

1021

Portrék a nagy fejedelemről

A magyar arcképfestészet fejlődése egybeesik a Rákóczi szabadságharc korával. Azért is, mivel a nagy fejedelem, aki a bécsújhelyi börtönben maga is festett, s lelkes műbarát volt, a Pest megyei *Szokolyán* született *Mányoki Ádámot* udvari festőnek alkalmazta, sőt Hollandiába küldte tanulmányútra 1709-ben. Azt akarta I. Rákóczi Ferenc, hogy Mányoki Ádám megtanulja a rézmetszést, s ezzel a terjeszthető képi műfajjal *a kultúra demokratizálódását kívánta előmozdítani.* Figyelemre méltó törekvés ez, jele annak, hogy Rákóczi már a harc idején a békét akarta megnyerni kultúrával, magyar művészek támogatásával, Hunyadi Mátyáshoz hasonló koncepcióval.

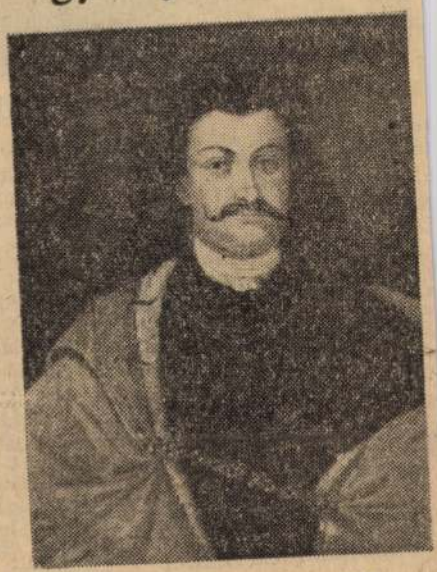

Mányoki első Rákóczi-portréja

Mindebből csak annyi valósult meg, hogy Mányoki Ádám, aki a porosz udvarban kedvelt festő volt ennek előtte, többször megfestette a vezérlő fejedelem portréját. Az *első változatban* a magabiztos embert láthatjuk; erejében, elhivatottságában, melyet a későbbi megoldásnál soványabb arc, a hetykébb bajusz és az erősebb tónusú vörös köntös is jelöl. A fiatalságot is, a hitelesebb optimizmust. A mindenki által ismert és jelenleg a Nemzeti Galériában látható Rákóczi-portré *méltóságot, bölcsességet, rejtett zaklatottságot tükröz.* Érthető, hiszen Mányoki ezt a Rákóczi-arcmást *Danzigban* festette, ahol a fejedelem lengyel segítséget kért; ezúttal hiába. A mű bizalmat, emberi melegséget és a csalódás első hullámát tartalmazza, amikor még minden lehet, amikor még joggal élt a remény. Ezért mosolyog megértően és kicsit fáradtan is a szem, de bizakodva, férfias komolysággal. A kék dolmány és a *színek visszafogott pompája életerőt sugároz,* nem lemondást. Mányoki mesterségbeli tudása és azonosulása a szabadságharc vezetőjével — mindmáig egyik legszebb magyar portrénkat eredményezte.

Hasonló szeretettel festette meg 1708-ban a *Pécelen* élt *Ráday Pált,* II. Rákóczi Ferenc diplomatáját, a szabadságharc latin nyelvű tájékoztatójának, az első magyar hírlapnak kezdeményezőjét. Köztudott, hogy II. Rákóczi Ferenc Gyömrőn tartotta egyik fontos beszédét 1705-ben, melyről fennmaradt saját fogalmazványa.

A Habsburgok elleni szabadságharcban komoly szerepet vállalt a a nép, a szegény jobbágyság is, melyet sok önző főnemes ellenében méltányolt II. Rákóczi Ferenc. Tényleges fejedelemségét bizonyítja, hogy *nemcsak címben, hanem emberségben is legkülönb volt.* A nép szerepét Rákóczi szabadságmozgalmában festészetünkben először *Hollósy Simon* ismerte fel 1895-ben, amikor müncheni műtermében feltűnt a *Rákóczi-induló* első vázlata. Ebben összegezte már a francia forradalom és a magyar 48 tanulságait is Rákóczi kora mellett, sőt a millenniumi idők hamis illúzióját elvetve, e porban kavargó tömegben *már egy új forradalom tömegét* fedezi fel *Repin* kurszki körmenetének rokon forrongásával. Egy új Marseillaise kavarog a színek tomboló dinamikájában. *Németh Lajos* szabatos megfigyelése szerint — „Néma felvonulás, tragikus éhségkörmenet". Hollósy Simon e pompás és leleplező sorozatban nemcsak Rákóczi hajdani népét, hanem a Viharsarok sztrájkoló aratómunkásait, *Mednyánszky László* majdani csavargóit is látja, láttatja a mestermű színvonalán.

Losonci Miklós

Dr. Bakos Zsigmon
vőit. Mellette Beck T

tebb munka, a *kuta*
termelés jobb összeh

A len és lentípusú
előállításában a Szo
Lengyelország és Cse
kia termelése mintegy négy-
ötöd része a szocialista ország-
gokénak, így tapasztalataik is
nagyobbak, alkalmazásuk *a*
többi ország számára is feltét-
lenül hasznos. Ez a nemzet-
közi konferencia jó célt szol-
gál az egyes országok fejlesz-
tési feladatainak megoldásához
— állapította meg befejezésül
a miniszterhelyettes.

Koordináltabb munkamódszerekkel

Beck Tamás, a Lenfonó- és
Szövőipari Vállalat vezérigaz-
gatója bevezető előadásában a
konferencia céljairól szólt rész-
letesebben.

---

kérdésekre majd a taggyűlés-
nek kell választ adnia. Tartal-
milag, viszont az a legfonto-
sabb tapasztalatunk, hogy ed-
dig *egyetlen pártvezetőségi*
tag sem kérte: bízzanak rá más
feszortfeladatot, másfajta mun-
kát, ami nemcsak azt jelenti,
hogy a párttagok jól választot-
tak, hanem azt is, hogy a párt-
vezetőségi tagok *helyesen osz-*
tották el a munkát egymás kö-
zött.

A túlterheltség ellen

A ceglédi járási pártbizott-
ság irányítása alá tartozó
igazságügyi alapszervezetben,
amely a Járásbíróság, a Járási
Ügyészség és a járási ügyvé-
di munkaközösség 12 kommu-
nistáját fogja össze, olyan
probléma vetődött fel, amely
bizonyára nem egyedi: *egyes*
párttagok túlterheltsége. Van
az alapszervezetnek olyan ve-
zetőségi tagja, aki ügyvédi
praxisa mellett a Hazafias
Népfront abonyi titkára, nagy-
községi tanácstag, a tanács
egyik állandó bizottságának
tagja, a községi művelődési
ház társadalmi vezetőségének
tagja és TIT-előadó. A vele
folytatott beszélgetésen maga a
járási pártbizottság első titká-
ra is egyetértett azzal, hogy a
tanácsi állandó bizottságban és
a művelődési ház vezetésében
viselt tisztségéből *fel kell*
menteni, hiszen aki ennyire
sokat vállal — idővel *egyet-*
len megbízatásának sem tud
tökéletesen eleget tenni.

Kevesebb szót az elmúlt
időkről, többet a jövőről, a
további feladatokról, a kül-
csönös elvárásokról: ez az
igény fogalmazódott meg tisz-
tán, élesen a ceglédi pártszer-
vezetekben.

kérdéseit tárgyaló nem-
zetközi konferenciára. A Tex-
tilipari Műszaki és Tudomá-
nyos Egyesület és vállalatunk
a konferencia évenkénti meg-
szervezésével *a szocialista or-*
szágok leniparának koordinál-
tabb fejlesztését, a jó, alkal-
mazható tapasztalatok cseré-
jét, egymás szakmai eredmé-
nyeinek adaptálását kívánja
gyorsítani és elősegíteni.

A vezérigazgató utalt ezután
arra, hogy Európában az
egyes országok leniparának
fejlődése nem problémamen-
tes, fejlesztését sok körülmény
és tényező befolyásolja. E kon-
ferencia előadásai mintegy
csokorba szedve tárják fel ezek
a problémákat a részt vevő
szakembereknek.

A feladatok szerteágazó vol-
ta miatt a szokásosnál több
előadást tűztek napirendre,
közöttük több olyan feladatot,
melynek megvitatása minden
részt vevő ország leniparának
elsődleges érdeke, és elősegít-
heti a jobb és gyorsabb kibon-
takozást. Beck Tamás meg-
említette, hogy a lenroster-
mesztés hazánkban — de más
országokban is — *nem elég*
vonzó a mezőgazdaság szá-
mára. Nincs kiforrott mezőgazda-
sági lentermesztési rendszer,
átalakul a feldolgozásra kerü-
lő nyersanyag struktúrája is.
Számos — elsősorban a fej-
lesztéssel foglalkozók számá-
ra — érdekes témára hívta fel
a figyelmet, hangoztatva azt
a meggyőződését, hogy az elő-
adások és a viták mindenkép-
pen hasznosak, *segítenek po-*
larizálni egy-egy témában a
különböző nézeteket, orientál-
nak a leghatékonyabb fejlő-
dési irányok, eljárások, mód-
szerek alkalmazásában.

Szakmai referátumok

A nemzetközi konferencia
résztvevői ezután megvitatták
a lentermesztés agrotechniká-
ját (előadó: *Manninger Gusz-*
táv A., Lenfonó- és Szövőipa-
ri Vállalat); a lentermesztés
gépesítését, jelenlegi helyzetét
és távlatait (előadó: *Újhelyi*
György, LSZV); a lenkóró fel-
dolgozásának optimalizálását
és gépesítését a Bolgár Nép-
köztársaságban című előadá-
sokat (*Dobri Botev*); valamint
a lenbetakarítás komplex me-
chanizálásának bevezetéséről
(*Václav Marek*, Csehszlovákia);
és a len nemesítéséről szóló
előadást (*dr. Varga András*,
LSZV).

A konferencián — amely ma
folytatja munkáját — összesen
19 szakmai előadás hangzik el.

Mányoki Ádám jött

KÉPZŐMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT KÖZÉPISKOLÁSOKNAK. Országos képzőművészeti vetélkedőt hirdet az Oktatási és a Kulturális Minisztérium, az Országos Pedagógiai Intézet, a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria középiskolások számára. (A képző- és iparművészeti szakiskolások nem vehetnek részt ebben a versenyben.) Az iskolai csapatok egy-egy pályaművel nevezhetnek be a 3 fordulós vetélkedőbe. A Szépművészeti Múzeum illetve a Nemzeti Galéria által megjelölt műalkotások egyikéről írnak 2—3 oldalas elemzést; például Raffaello: Esterházy Madonnájáról, Dürer: Férfi képmásáról, Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferencéről, vagy Madarász Viktor: Dózsa népéről. A pályamunkákat az Országos Pedagógiai Intézetbe juttatják el a részvevők; a pályázattal kapcsolatos bővebb felvilágosítást is itt adják meg az érdeklődőknek.

8.

—: Közlemény

Népszabadság, Bp. 1976. okt. 13

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975 DEC 20
KÉPES ÚJSÁG
Budapest

1021 Mányoki Ádám festőművész

A közelgő 1976-os esztendőben ünnepeljük II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulóját. E márciusi jubileumra országszerte megkezdődtek az előkészületek. Ezekhez kapcsolódva jelentette meg a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata a gyönyörű Rákóczi-falinaptárát, amely a fejedelmet és korát ábrázoló festmények nagyméretű, színpompás reprodukcióit tartalmazza. Képünkön az ünnepi naptár címlapja: Mányoki Ádám híres Rákóczi-festménye 1712-ből

Az arc . . . Legérdekesebb
gához vonz mindent, aztán
rös-körül: kerek két szeme
tágranyíltak, parancsolók
modozók. Fekete tüzek. Eln
kor arra gondolok, hogy
szonegy esztendeje néz e

1021

Mányoki Ádám, festőművész

1975.X.25. 19.3o /7/Z.

TV-hiradó

- - - - - -

- Nemrégiben örömmel adtunk hirt arról, hogy a Budavári Palota gyönyörüen ujjáépitett egyik szárnyában megnyitotta kapuit a Magyar Nemzeti Galéria, amelynek itt lesz az uj otthona. Akkor nem volt sok időnk bemutatni az uj kiállitásokat és ezért ugy döntöttünk, hogy néhány héten keresztül riportok sorozatával keritünk erre sort. Másis kezdjük.

- Repülj madár, repülj, nemaságra repülj, mondja a Madárhivogató népdal. Nemzeti Galéria uj várbeli épületébe hivogató sorozatunkat kezdjük hát mi is az 15oo-as évek közepéről megmaradt Csikmenaság-i főoltár képeivel. Eleink szentélyeit, templomait diszitették ezek a szobrok, képek és nemcsak diszitették, de hitet adtak, hitet és eszményt. A becsület, a mértéktartás, a türés és a feltétel nélkül vállalt igazság eszményét. Tempolomokból kerültek ezek a müvek a kiállitó termek falára, de otthonosak itt is. Mert már eredeti helyükön is világi dolgokról beszéltek. A szentek köntösében ugyan, de embereket mutattak fel, szenvedő embereket, akiknek a győrtrelemre sokkal több jussot adott a forgandó történelem, mint a boldogulásra. Mintha csak erről szólnának a kassai Mária sirató figurák is.

A Nemzeti Galéria a magyar müvészet régi századaiból olyan müveket áll állitott ki, amelyek meggyőznek róla, hogy történelmünk képek sorában is elmondható.

1/6

1921

És arról is, hogy legjelentősebb alkotóink legyen szó ismeretekről vagy azokról, akiknek a nevét rég beboritotta az idő homálya, mindig is a legmeghatározóbb európai stilusokkal és alkotókkal tartottak rokonságot. Méghozzá a műveikkel igazolt egyenjoguság tudatában. Talán nem tévedünk ha azt mondjuk,hogy középkori művészeink alkotó munkája is beleépült abba a társadalmi t talajba, amelyről később a történelem cselekvő nagy emberei Rákóczi Ferenc, a barokk festő Mányoki Ádám képén oly bizakodóan tekinthetett a jövőbe. Sorozatunkat jövő szombaton folytatjuk.

Mányoki Ádám

A Képzőművészeti Főiskola Népköztársaság uti kiállitótermében szerepelt.

Magyar Hirlap 1978-95-8

Tárlat a főiskolán

Kétszázötven év magyar festészete

Budapesten még sohasem látott, páratlan értékű ritkaságokat felvonultató tárlat nyílt — 250 év magyar festészete címmel — szombaton a Képzőművészeti Főiskola Népköztársaság úti kiállító termében. Az 58 festmény, a miskolci Herman Ottó Múzeum gyűjteményéből válogatott anyag, amelyet a magyar festészet legkiemelkedőbb alakjainak munkáiból állítottak össze, az 1700-as évek elejétől századunk derekáig ad áttekintést a hazai piktúra fejlődéséről.

A kiállítás minden egyes darabja — kivétel nélkül — legnevesebb festőművészeink műhelyeiből került ki. Közöttük a legrégibb alkotás — egy portré — 1720-ban készült, s *Mányoki Ádámnak*, II. Rákóczi Ferenc udvari festőjének hiteles kézjegyét őrzi.

A tárlat, melyet *Somogyi József* Kossuth-díjas szobrászművész, a főiskola rektora és *Szabadfalvi József*, a miskolci Herman Ottó Múzeum igazgatója nyitott meg — szombaton és vasárnap 10 és 18 óra között — május 7-ig látható.

... a Ferihegyi repülőtéren megjelent dr. Schultheisz Emil.

Államtitkárok utaztak Iránba

Dr. Szalai Béla külkereskedelmi államtitkár és *dr. Soós Gábor* mezőgazdasági és élelmezésügyi minisztériumi államtitkár szombaton Iránba utazott, ahol tárgyalásokat folytatnak a két ország közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok továbbfejlesztéséről.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Die Presse

1978 APR 10

Ádám Mányoki

In Brüssel: Die Sphinx von Fernand Khnopff, Mu
Régence 3. Nach Brüssel fliegt die Swissair 27ma

In Genf: Comtesse Marie de Coventry. J. E. Liotard, Musée d'Art et d'Histoire, Rue Charles-Galland 2. Nach Genf fliegt die Swissair aus über 60 Destinationen.

In Budapest: Prinz Ferenc Rákóczi II von Ádám Mányoki, Ungarische Nationalgalerie im Königlichen Palast. Nach Budapest fliegt die Swissair jeden Tag.

EN MELDETEN: NIEMAND VERSCHÜTTET ...

erfaßte Skifahrergruppe hl: Schüler getötet

„Presse“
). Auf dem sogeg im Grübl auf dem rmark, tummelten g Tausende Steirer Sonnenschein und chneeverhältnissen. g — um 11.45 Uhr edoch unmittelbar gstation des Grüblvine und machte die nung mit einem Die Schneemassen, warmen Boden gewälzten sich direkt g und rissen mehrich. Ein Bub ist tot, rden verletzt, einige nten sich selbst be-

n zwar, daß sich emassen keine weir befinden, aber wir chen“, sagte gestern her des Gendarmernberg am Präbichl. zufällig anwesender iersguter aus Graz, Bergung Wiederbelebungsversuche an dem dreizehnjährigen Schüler Norbert Gerhardter aus Öblarn bei Gröbming unternahm, kam jede Hilfe zu spät.

Außer Norbert Gerhardter wurden sechs Frauen geborgen. Die 31jährige Veronika Gruber aus Trofaiach, die 37jährige Jutta Willingshofer aus Kindberg, die 23jährige Hertha Tritscher und die 49jährige Maria Trinkler, beide aus Schladming, die 30jährige **Ingrid Pfeifer aus Leoben** sowie Ilse Schuster aus Kapfenberg wurden mit Verletzungen verschiedenen Grades von Hubschraubern des österreichischen Bundesheeres in die Krankenhäuser Kalwang und Leoben geflogen.

Ursprünglich meldeten sich Augenzeugen, die Lawine habe niemanden erfaßt, doch die vier Skifahrer, die sich selbst befreiten, belehrten die Bergrettungsmänner eines Besseren. Sofort nahmen sechzig Angehörige der Bergrettung Vordernberg/Eisenerz, die Alpine Gendarmerieeinsatzgruppe von Vordernberg sowie freiwillige Helfer die Suche nach den Opfern auf.

t im Exorzistenprozeß s Mädchen sprach . . .

„Presse“
URG (red.). Zur Exorzistenprozesses g steht fest, daß en um die Qualen Pädagogikstudentin aus Klingenberg der die Eltern und ihnen angeklagten Geschwister und ngen Frau fanden ärztliche Hilfe zu esessene“ starb, auf emagert, an Unterntkräftung.
Richter und vom ier wieder gestellragen wissen alle

Während die Exorzisten immer behaupteten, bei den Teufelsaustreibungen hätten die Dämonen mit tiefen Männerstimmen aus Anneliese Michel gesprochen, konnte sich das gesamte Gerichtssaalpublikum beim Abspielen der Tonbänder davon überzeugen, daß nur das Mädchen und niemand sonst sprach. Die Laute, die Anneliese Michel von sich gab, waren zwar mitunter geradezu tierisch, doch die „Dämonenstimmen“ klangen so, als ob sie versuchte, eine Männerstimme nachzuahmen — noch dazu in schwäbischem Dialekt.

Im zweiten Teil des aufsehen-

Mányoki Ádám, festő

NEGYEDIK ALKALOMMAL rendezték meg Verőcemaroson és Szokolyán a Mányoki ifjúsági napokat. A helybeli amatőr felnőtt és gyermek képzőművész körök a magyar festészet kiemelkedő alakjára, a Szokolyán született Mányoki Ádámra emlékeznek szombaton kezdődött rendezvényeiken.

— Hír

21

Népszabadság, Bp. 1978. okt. 1.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 VII 27

Ádám Mányoki

DAILY NEWS

Wohin am Donnerstag?

Ausstellungen:

Nationalmuseum, Prunksaal: Die ungarischen Krönungsignien.

Historisches Museum: „So leben die Budapester" (vom 18. Jh. bis heute, in der Freizeit).

Nationalgalerie: Ungarische Barockkunst im 18. Jh. Diese ständige Ausstellung der Galerie wurde erstmals 1975 eröffnet, als die wiederhergestellte Galerie dem Publikum zugängig gemacht werden konnte. Damals war die Ausstellung noch nicht so vollständig wie heute. Zahlreiche Bilder und Skulpturen konnten nicht gezeigt werden, da ihre Konservierung und Restaurierung viele Jahre in Anspruch nahm Der Großteil dieser Arbeit konnte jedoch bereits abgeschlossen werden, und inzwischen wurden auch neue Stücke angekauft oder vorübergehend geliehen, wodurch der historische Querschnitt durch die ungarische Kunst komplettiert wurde. Vor einigen Wochen wurde die Ausstellung neugestaltet und erweitet, damit kann jetzt das Publikum die bisher umfassendste Sammlung des ungarischen Barock kennenlernen. Der Ausstellungsteil im Korridor der Galerie zeigt religiöse Kunst, Porträts sowie Werke aus ungarischen Schlössern, alles Bilder aus dem 18. Jh. Hier sind auch einige herausragende Arbeiten von Ádám Mányoki zu sehen. Es ist geplant, noch Ende dieses Sommers die Abteilung, die die Kunst des 17. Jh. präsentiert, zu eröffnen.

Gedenkausstellung mit Werken von **Károly Miksa Reissmann (Nationalgalerie):** Dieser Maler hatte für die ungarische Kultur eine besondere Bedeutung; er entwarf, zeichnete und malte die ornamentalen Verzierungen der Wände und Decken im Budaer Königspalast, in der Matthiaskirche, im Parlament, im Kunstgewerbemuseum; in einer Halle des Museums für Bildende Künste, in der Tihanyer Abtei u.a. Darüber hinaus schuf er Aquarelle und große Ölgemälde.

Ethnographisches Museums: Ungarische Hirtenkunst.

Verkehrsmuseum: 20 Jahre Raumforschung auf Briefmarken.

China-Museum: Chinesische Malerei.

Studio-Galerie: Gemälde von László Babos.

Helikon-Galerie: Skulpturen von Zsuzsanna Lóránt.

István-Csók-Galerie: Gemälde von Zoltán Perei.

In der Provinz:

Szentendre, Vastag Gy. u. 1: Keramiken von Margit Kovács. **Templom tér 1:** Gemälde von Béla Czóbel.

Dumtsa Jenő u. 10: Gemälde von Jenő Barcsay.

Deutschsprachige Rundfunknachrichten:

Rádió Petőfi (Budapest) sendet täglich (außer Sonntag) auf den Mittelwellen 240, 252 und 344 Nachrichten in deutscher Sprache:

– von Montag bis Freitag 10.33-10.36 Uhr,

– samstags 9.57-10.00 Uhr.

Das US-Repräsentantenhaus muß zur Embargo-Frage ebenfalls noch eine Entscheidung treffen. Nach Ansicht von Beobachtern dürfte die Vorlage Carters dort auf erheblichen Widerstand stoßen.

ist am Mittwoch in Jerusalem eingetroffen, wo er Fragen nach einer Beteiligung Jordaniens an den Gesprächen über eine Beilegung des Nahost-Konflikts als „verfrüht" bezeichnete. Atherton war zuvor nach Gesprächen mit König Hussein von Jordanien

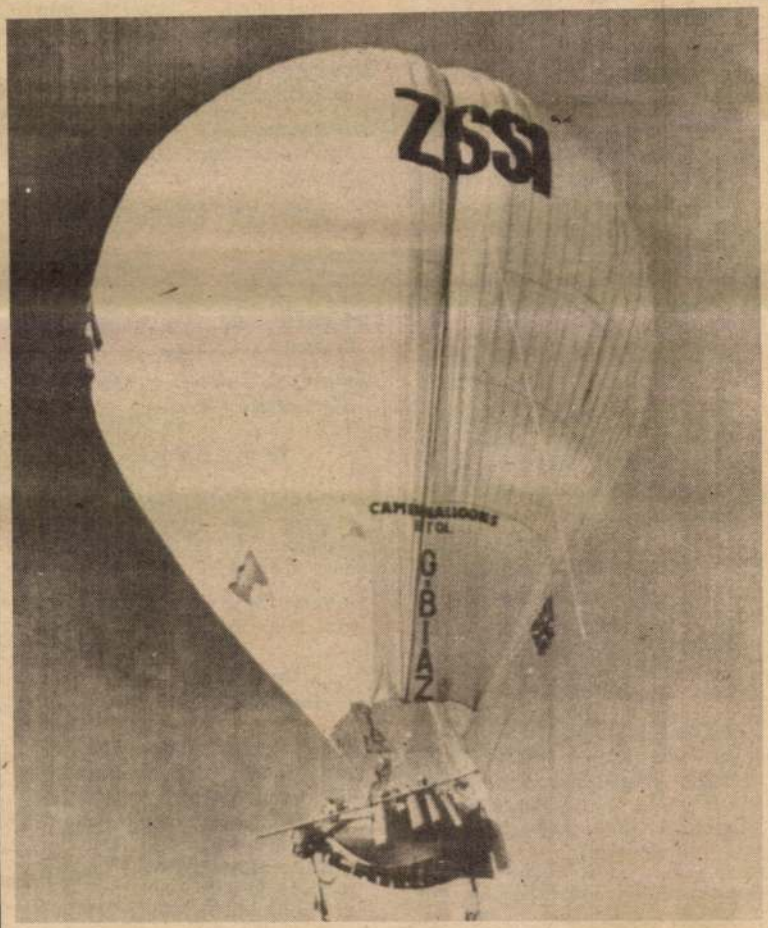

Tagen wollen sie in den Vereinigten Staaten landen. (Siehe auch Seite 6)

INTERFOTO MTI/AP

Mányoki Ádám, festő

□ MÁNYOKI ÁDÁM és Bogdány Jakab munkáival ismerkedhet a Magyar Nemzeti Galéria vasárnapi tárlatvezetésen a közönség, július 5-én délelőtt fél 10-kor. Vezető: Ecsery Elemér.

—: □ Mányoki Ádám

2.

Esti Hírlap, Bp. 1981. június 27.

1021

Ráday Pál (1677—1733) Mányoki Ádám festménye 1726 körül keletkezett

BENJÁMIN LÁSZLÓ

Vérző zászlók alatt

(Részletek)

Hős énekek kürtje, legendák
ideje támadt fel, csuda kor,
sorozatban készül a nagyság,
csak az ember süllyedt el valahol,
kileheli égi parancsát
az égő csipkebokor.
Egyenlőség? Szabadság?
Vakfegyelem és protokoll.

A magasba a mély beleszédül?
mindenki mindenkit elárul?
divide et impera? — végül
az aljasságig belegyávul,
aki a törvény fölé ül,
aki a törvény alá hull.

A homlokon papi kaszt jegye, bélyeg,
ami csillag volt, ami fény —
Mit látott, mit ez a nép, hogy a szégyent
torkomig nyomta belém:
hányjam ki a mézet, a mérget,
éljek keserű kenyerén!
Kínjaiból-támadt ez az élet,
újra ezt kezdeném.

Hol a próbált szív, aki hitt, aki lázadt?
A Forradalom hol csavarog?
Éljen szeretett... a szavakban alázat,
ketrecben az elvek, az indulatok.
Mit az elv? mit a szív? csak a látszat!
„Az állam én vagyok!"

Mojzer Miklós

A Régi Magyar Gyűjtemény sorsa

Magyarországon több mint négyszáz múzeum, közgyűjtemény és állandó művészeti kiállítás látható. Modern művészeink között akad olyan is, akinek már két saját múzeuma van. Rengeteg tehát az egyéni mauzóleum, de alig látszik a közös Pantheon. Hogyan lehet, hogy ekkora múzeumi igyekezet mellett éppen a régi magyar (magyarországi) művészetnek nincs állandó kiállítása az országban? Úgy tudjuk, hogy a Magyar Nemzeti Galéria jelenlegi barokk kiállítása sem végleges. Eszerint nincs olyan múzeum, amely 800 év hazai képzőművészeti örökségét bemutathatná?

— Kihagytad azonban az esztergomi Keresztény Múzeumot. A középkori hazai művészet legjavából, ott mindig látható volt egy elég nagy együttes. Különben én is a közös Pantheon híve vagyok.

— Eszerint az egyház többet tett a régi hazai művészet bemutatásáért, mint a magyar állam?

— Köztudott, hogy a Keresztény Múzeum ma azért a legmodernebb, példaszerűen restaurált anyagú magyar múzeum, mert újjáalakításának költségét kétharmadában az állam fedezte. Az állam komoly anyagi segítsége nélkül pedig ma működni sem tudna. Esetében tehát — az egyház hozzájárulásával — éppen az állam tett többet a régi művészet bemutatásáért. Nem felejthető el az sem, hogy évenként a jelentős műemlék-templomok tucatjait tárják fel és hozzák rendbe, a kastélyok, polgárházak, régi köztéri szobrok, várak és freskók során kívül, tervszerűen, állami pénzen és nemzetközileg elismert, méltányolt módon.

— A magyar műemlékvédelem tehát megelőzte a régi művészet megbecsülésében a magyar muzeológiát? Azaz más utat követne az egyik és a másik?

— Inkább azt mondanám, hogy egy úton járnak, de igen nagy fáziseltolódással. A hazai románkori freskókat 1949—50-ben kezdték rendszeresen feltárni és konzerválni. Századunk legjobb épületeit pedig csak most nyilvánítják műemlékké. A hazai művészetet illetően a műemlékvédelem a legrégebbi korok emlékeinek megóvásán kezdve haladt az újabbak felé. A magyar muzeológia fordítva: a modern, mai kiállításokat pártolta inkább, és többnyire a legújabbak felől kezdte közelíteni a régit. A Feszty-körkép restaurálása például megelőzi a kisszebeni főoltárét. A művészettörténészek többsége nálunk csak századunk művészetére irányítja figyelmét. A művészeti múzeumok munkájában a régi művészetet sokan az újnak időben korábbi járulékaként képzelték el. Ez a járulék az elmúlt években azonban egyre fontosabbá vált. Ma már nemcsak járulék.

— Ebből következett az a különös helyzet, hogy Pozsony, Prága, Krakkó és Varsó, Bécs vagy Leningrád — hogy csak a szomszédos államokat említsük — országuk művészeti múltjának múzeumi bemutatásában olyannyira erősen megelőzték Budapestet?

— Igen. De nem akarom a régit és az újabbat ennyire szembeállítani. Nem egyik, vagy másik, hanem mindkettő kívánatos. Mindenesetre az említett szomszédos országok múzeumi és tudományos politikája a régire a miénknél hasonlíthatatlanul nagyobb súlyt helyezett. A nemrég megnyílt prágai Nemzeti Galéria, a pozsonyi Mirbach palota, a krakkói Wawel, a varsói Nemzeti Múzeum régi lengyelországi kiállítása, az Orosz Múzeum nagyszerű példája, a bécsi Belvedere (az osztrák Nemzeti Képtár) régi kiállításai és katalógusaik ezt eléggé tanúsítják. Ismeretes, hogy ezeket a legújabb típusú nemzeti gyűjteményeket, mindössze pár évtizedes múltú fiatal múzeumokat, sokak összehangolt és következetes munkája teremtette meg.

— Várható ez nálunk azok után, hogy 27 évre visszatekintve (1947—1973) a régi hazai művészet emlékeinek gyűjtésére fordított összeg évi múzeumi átlaga 3930, azaz háromezer-kiencszázharminc Ft és 51 fillér volt, és a Régi Magyar Gyűjteményben 1952-től kezdetben három, később kettő, végül csak egyetlen művészettörténész dolgozott?

— Az ő munkájuk viszont föltétlenül követendő példának tekintendő. Amit legjobb tudásuk szerint tudtak, megtették. Ebben a mostoha sorsú anyagban ők csináltak rendet, példás tudományos feldolgozást, valóban odaadó állag-megóvást. Roppant kár, hogy az akkori fiatalokból senki sem került be még akkor ebbe a gyűjteménybe, hogy vele- és belenevelődjék. Ma visszatekintve, ez elképesztő szakadás. Éppen ezen a múzeumi osztályon a személyi folytonosság hiányzik; éppen azon a területen, ahol bármiféle más nemzet rokontudománya a derékhadát tudja: a saját múltú kutatásban. Ez persze nem a gyűjteményben dolgozókon múlt. A másik ellenvetésre válaszolni könnyebb. Amikor 1973-ban a Magyar Nemzeti Galéria átvette a Régi Magyar Gyűjteményt a Szépművészeti Múzeumtól, már a következő évben az előbbi összegnek több mint negyvenszeresét fordította annak gyarapítására — ráadásul igen előnyösen. És azóta is folytatja ezt a gyarapítást.

— Jobb lett volna hát, ha a Galéria előbb örökli a Régi Magyar Gyűjteményt a Szépművészeti Múzeumtól, ahol ez az osztály nem számíthatott a legfontosabbak közé?

— Én is azok közé tartozom, akik úgy vélik, hogy a Szépművészeti Múzeum mindig hívatása magaslatán állt. „A régi magyar" persze nem tartozott hosszútávú terveibe. Nem vállalta vele kapcsolatban azt a többletet, amelyre különben sehonnan sem kapott biztatást vagy támogatást. A sajnálatos az, hogy „a régi magyar" egyetlen múzeum magánügye maradt. A hazai múzeumpolitika erre vonatkozó tanácstalanságában látok mulasztást. A korábbi átöröklés lehetősége pedig merőben akadémikus kérdés. A középkori tárgyak nagyrésze roncs (bár szinte valamennyiük helyreállítható). Ezeket értelmetlen és káros lett volna a régi Galéria épületébe, a Kúriába szállítani, raktározásra. 1973 előtt pedig nem lehetett őket a Budavári Palotában sem elhelyezni. A Szépművészeti Múzeumban tehát — nagy munkával — állagmegóvás és folyamatos, de lassú ütemű restaurálásuk folyt. Nagyobb kiállításra ott a rendelkezésre álló helyből sohase futotta, a Múzeum maga is állandó helyhiánnyal küzdött. S végül mindenki szeme előtt lebegett a nagy ígéret: majd a Palotában minden a helyére kerül! A régi művészet időszaki, részleges kiállítását pedig éppen a Galéria szorgalmazta a leginkább. Régi épületében, a Kúriában két ilyen kiállítást is rendezett, még az átvétel előtt.

— A gyűjtemény sorsában akkor — a gyarapításon kívül — a restaurálás munkája a döntő mozzanat?

— Igen. Szomszédaink mai előnyét az is elősegítette, hogy hasonló műtárgy-anyaguk több-

Jákob alakja pécsi mészkő faragványon (XII. század) **Petrás István felvételei**

Jelenet Szt. Miklós legendájából. A jánosréti főoltár részlete (1476 körül)

nyire jobb állapotban maradt fenn. A mi gyűjteményünkkel kapcsolatban a restaurálás a legtöbb időt és hozzáértést követelő munka. A hazai főiskolai képzés és restaurátor-műhelygyakorlat pedig csak az 1960-as évek közepétől nőtt fel ezekhez a feladatokhoz. Ekkortól használatosak továbbá nálunk is olyan kiváló anyagok és eljárások, amelyek az alapvető teendők, a konzerválások terén nélkülözhetetlenek. 1969-től a régi anyag restaurálása külön támogatással fokozottan történik. Ez volt az első valóban komoly lépés a kibontakozás felé.

— És most azt hiszed, hogy a Magyar Nemzeti Galéria is hivatása magasiatán áll a restaurálást illetően?

— Ez nem hit kérdése, hanem tény. A régi gyűjtemény tárgyai lassan újjászületnek, legjobb tudásom és tapasztalatom szerint, időt és kritikát álló módon. Ezt persze csak a megnyíló állandó kiállítás teheti majd nyilvánvalóvá. Legfeljebb a restaurálási munkák iramával nem vagyok elégedett. Még mindig több sorakozik előttünk, mint mögöttünk.

— De mikor áll majd a régi művészetet bemutató állandó kiállítás?

— Ez nem a restaurátoroktól függ. Az eddig elkészült tárgyak máris nagy állandó kiállítást tesznek lehetővé. Az építkezés befejezését kivitelező vállalatok tehetségét azonban a vállalt feladatok eddig sorra meghaladták. Hiányzanak a lámpák, a naptól védő redőnyök, a biztonsági berendezések, egyes régen rendelt installációk. A kérdéssel tehát hozzájuk kell fordulni.

— És ha majd áll az óhajtott, az együtt még sohasem látott múzeumi mű, fogható lesz-e a prágai Várban 1962-ben felállított képtár-együtteshez, vagy éppen az 1974-ben a Budai Várban előkerült szobor-lelethez?

— Azt gondolom, semmivel sem lesz kisebb jelentőségű. Még akkor sem, ha a középkori gyűjteményből sok mindent nem is tudunk egyelőre bemutatni. A Régi Magyar Gyűjtemény a

Jelenet Szt. Brunó legendájából, Szepeshelyről (1510 körül) A művek a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában

Szt. István király, Mateócról (1500—1510)

Trónoló Mária a kis Jézussal és két női szent. Diósgyőri kőfaragvány (1490 körül)

legkomolyabb mértékben teheti valóban múzeummá a Nemzeti Galériát. Ezzel a nemzeti jellegű együttessel a főváros olyan kincscsel gyarapodik, amely korábban hiányzott belőle. Az országból is.

— Aki a régi gyűjtemény eddigi alkalmi kiállításait látta, az nehezen képzeli el, hogyan lehet a régit és az újat összekapcsolni. A két gyűjteményt más- és más körülmények alakították ki. Nem lesz-e idegen egyik a másiktól?

— Igaz, hogy a régi gyűjteményt fokozatos gyarapítással az újabb magyar jellegéhez kell még közelíteni. A két gyűjtemény között valóban nagyok a különbségek. Míg a Galéria az újabbkori, 1800 utáni magyar műtárgyak túlnyomó többségének a birtokosa, a régi magyarországi alkotásoknak csak elenyészően csekély töredéke jutott ide. Időben viszont 800 év áll ezek, és csak jó másfél száz azok mögött. Magyar az egyik, és magyarországi a másik. Ez az utóbbi a nagyobb, de az előbbit is magába foglaló fogalom. A XIX. századig Magyarország művészettörténete az egyetemes európainak mellőzhetetlen és sajátos része. Ezt kell megmutatnunk. A szó, amely történeti, valóságos és tudományos, és végül gyűjteményi és kiállítási programot jelent számomra, az a mindenkori Magyarország. Elvek helyett azonban íme az állandó kiállítás terve:

A magyar állam első három évszázadának korából csak fa-

Mányoki Adám: Önarckép (1690-es évek)

Orient József: Tájkép (XVIII. század első harmada)

ragott kőemlékeink vannak. A jelenlegi kiállítás bővítését tervezzük. Kiállításra kerülnek a kassai eredetű magyar királyszobraink. A XIV. és a XV. század egy teremre való emlékeit késő középkori táblaképeink összefüggő sora fogja folytatni, három teremben és az I. emeleti trónteremben. Gyűjteményünk fő erőssége, hogy 21 teljes vagy csaknem teljes faragott, festett, vagy faragott és festett szárnyasoltárt mutathat fel. Ezekből ez év őszére 11 lesz felállítható. A legnagyobb, mintegy 10 m magas kisszebeni főoltár ugyan egyelőre nem lehet közöttük, de a másik két remekművű darab ugyanonnan igen. A közhiedelemmel ellentétben ugyanis a Régi Magyar Gyűjtemény az esztergominak a többszöröse. Reneissance kőemlékeink külön folyosórészt kapnak. Egyelőre keserves hiány, hogy a XVI. század közepétől a XVII. század közepéig két műnél többet bemutatni nem tudunk. A XVII. század alkotásai külön teremben és hatásosan fognak szerepelni. Boldog vagyok, hogy egyáltalán ennyire jutottunk ezzel a legelhanyagoltabb korral. A mai XVIII. századi együttes erős bővítéssel és helyi módosításokkal a jelenlegi rendszerben marad: hazai arcképfestészet, aztán Bogdány-Stranover-Mányoki — a nagy egyházi barokk művészet —, a felvilágosodás korának alkotásai. Kevés a szobrunk. És most következik az összekapcsolás kérdése. Hazánk a XVIII. században a megrendelők erősödése folytán karakteresen hazai indítékú, monumentális barokk művészet színhelye. Ennek a magasrangú művészetnek mélyen gyökerező szálai a XIX. század magyar művészetében is tovább futnak. A kettő nagyszerűen összekapcsolható. Hogy csak a legszélsőségesebb példát említsem: még Munkácsyban is Maulbertsch korának soha túl nem haladott illuzionisztikus reprezentációja támadt fel, amikor a bécsi Kunsthistorisches Museum lépcsőházának óriás-

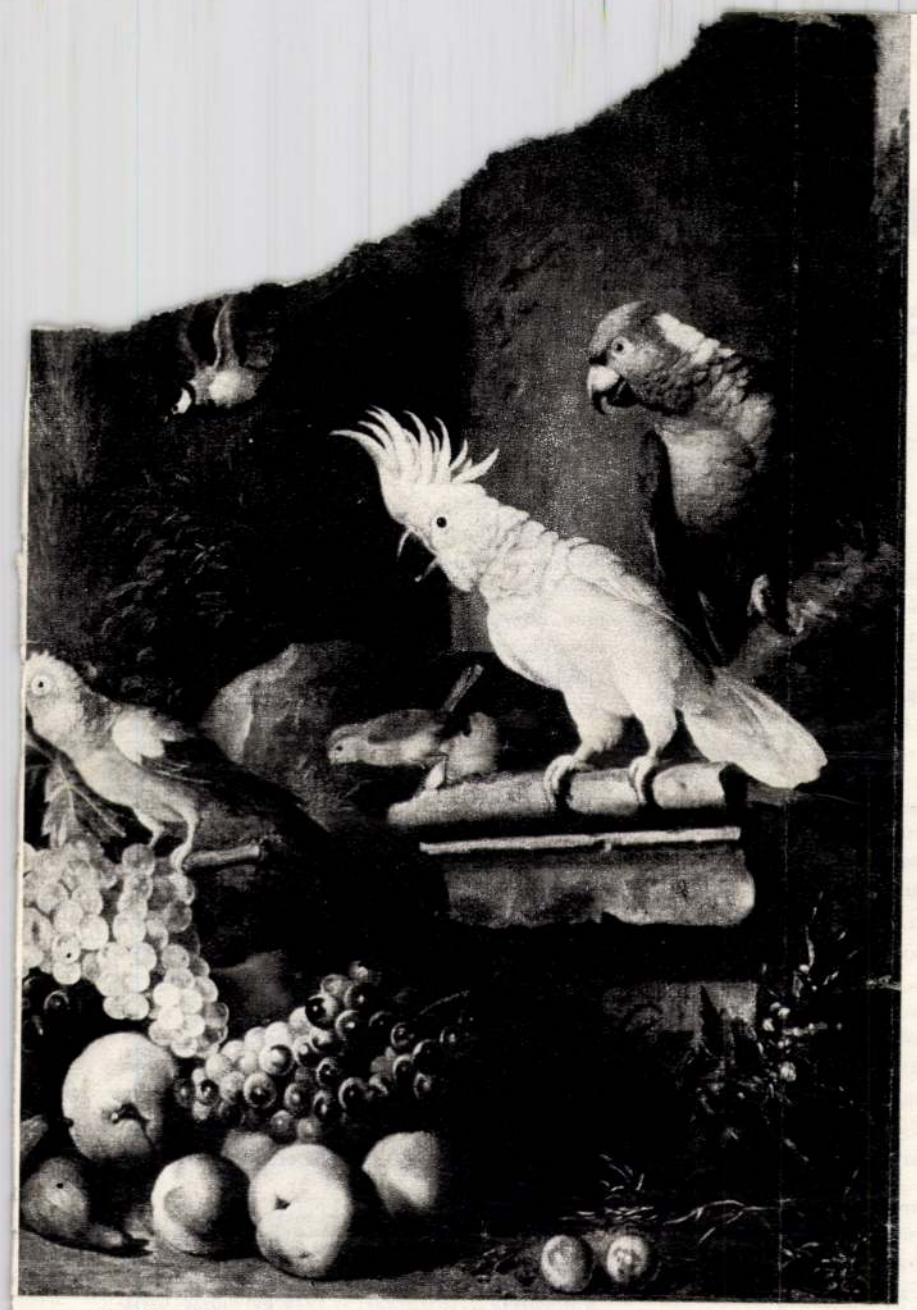

Bogdány Jakab: Gyümölcscsendélet papagályokkal és fehér kakaduval (1700—1710)

Philipp Jakob Straub: Szent Rókus, az egervári főoltárról (1755 körül)

mennyezetét festi (pompás vázlata a Galériában). Madarász néha, Székely jobban, még inkább Benczur tudatosan is barokk előzményekhez nyúlnak vissza, és a megrendelő kívánsága Dorfmeister csataképeit, vagy III. Béla király gesztusát tekintve — egy évszázados különbség mellett — szembeszökően rokon az Egri nők, vagy akár a Honfoglalás (Parlament) inspirátorainak vágyaival. Ha majd a szárnyasoltárok állnak, és a nagy barokk kompozíciók is felsorakozhatnak, akkor a Galéria évszázadokon átfutó seregszemlét nyújthat a magyarhoni monumentális festői törekvésekről — a freskót kivéve —, valóban nemzetközi rangon. Ehhez a seregszemléhez persze még roppant munkára van szükség.

Ezzel az önmagammal folytatott dialógussal is ezt az ügyet szeretném szolgálni.

*

Zallinger András: Szt. László apoteózisa (részlet, 1780—81)

FÓRUM

Az ifjúsági törvény végrehajtá… fővárosi tapasztalatai

Az MSZMP Központi Bizottsága kezdeményezésére az Országgyűlés 1971 szeptemberében megalkotta az ifjúsági törvényt. Megjelenésével egyidejűleg a kormány több határozatot is hozott, amelyekben rögzítette az állami és a társadalmi szervek, valamint a vállalatok, intézmények és szövetkezetek ezzel kapcsolatos tennivalóit. A Fővárosi Tanácsnál ifjúságpolitikai intézkedési tervet készítettek a feladatok megoldására. A Végrehajtó Bizottság számára szükséges előkészítő munkát a *Tanács Ifjúsági Bizottsága* végzi és ellenőrzi a határozatok végrehajtását.

1976 márciusában megalakult az *Ifjúságpolitikai Titkárság*, amely a Végrehajtó Bizottság irányítása alapján a főváros területén összehangolja és ellenőrzi a tanácsi hatáskörű ifjúságpolitikai tevékenységet és közreműködik a központi irányítás érvényesítésében is.

A Fővárosi Tanács IV. ötéves tervének sikeres teljesítése alapozta meg az ifjúsági törvény eredményes végrehajtását. Az eredmények között a legjelentősebb az a *szemléletváltozás*, amely az ifjúsággal kapcsolatos feladatok megoldásakor érzékelhető.

Az ifjúsági törvény megjelenése után dinamikusan fejlesztették a fővárosi oktatási, nevelési és képzési feladatokat szolgáló intézményeket. Sokat javult a fővárosi gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenység. Az állami gondozott gyermekek száma az utóbbi öt évben csökkent. A veszélyeztetett gyermekek száma, a saját korosztályukhoz képest, 1,5–1,7 százalék között mozog.

A fővárosi vállalatok és szövetkezetek fontos ifjúságpolitikai feladatnak tekintik az általános iskola elvégzésének anyagi és erkölcsi ösztönzését. Új oktatási formaként vezették be a szakmunkások hároméves szakközépiskolai továbbtanulását. A felnőttoktatásban – különösen középfokon – zömmel az ifjúsági korosztályok vesznek részt. 1975-ben a gimnáziumba beiratkozott dolgozók 87 százaléka 30 éven aluli volt.

A fizikai dolgozók gyermekei továbbtanulásának segítésére *új középiskolás ösztöndíj* létesült. Erre a célra a *Fővárosi Tanács VB* az ifjúsági törvényt megelőzően már 1967 óta évi 2 millió forintot biztosított, az SZBT pedig évi 300 ezer forint támogatást nyújtott. Az *Állami Ifjúsági Bizottság* 1973 szeptembere óta e célra évi 2,4 millió forintot ad. A szociális és tanulmányi segélyekre évente 4,7 millió forintot lehet felhasználni. Az 1975/76-os tanévben már 2097 középiskolai tanuló – azaz minden arra jogosult – kaphatott ösztöndíjat.

Az általános iskolások ingyenes tanfolyamon vehetnek részt, amelyen a középiskolai tanulmányokra készítik elő őket. Ilyen szakkörök 18 kerületben működnek, több mint kétezer általános iskolás részvételével. 1971 óta évente általában 2500 munkás származású középiskolás vesz részt ingyenes főiskolai, egyetemi előkészítőn. *A Fővárosi Tanács két olyan speciális kollégiumot hozott létre*, amelyben a szociálisan rászorulók megfelelő körülmények között készülhetnek felsőfokú tanulmányaikra. A többi kollégiumban is jelentősen emelkedett a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya, s ma eléri a 70 százalékot. *A VB 27 millió Ft póthitelt biztosított kollégiumi fejlesztésekre.*

A fiatal pályakezdők segítése fontos politikai feladat. Az ifjúsági törvény előírja, hogy az először munkába lépő fiatalokra 5 évig megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. A tanácsi vállalatok és intézmények egy része pályakezdési kölcsönt vagy segélyt is ad a munkába lépő fiataloknak. A munkaverseny-mozgalomba bekapcsolódó fiatalok anyagi és erkölcsi ösztönzése pedig hozzájárult ahhoz, hogy a szocialista brigádmozgalomban részvevők egyharmada fiatal. Jelentős az ifjúság jelenléte a társadalmi munkaakciókban is. A KISZ Budapesti Bizottságával együtt szervezett *„6 órát Budapestért"* mozgalom keretében a fiatalok 1971-ben 36,135, 1975-ben 583,400 munkaórát teljesítettek.

Budapesten és két megyében kísérletképpen bevezették az általános iskolai nyolcadik osztályos és a gimnáziumi diákok szorgalmi időszakban végzett termelőmunkáját. A következő időszakban szervezettebbé és folyamatosabbá kell tenni a tanulók vállalaton belüli munkáját, hogy az ott eltöltött idő segíthessen a pályaválasztásban is.

Az ifjúsági parlamentek megrendezésére első ízben 1974-ben került sor. A fiatalok többsége a szocialista demokrácia politikai-közéleti tartalmának továbbfejlesztését, az abban való aktív részvételt tartotta fontosnak. A tanácsok választott testületeiben tevékenykedő fiatalok arányának növelésére, tanácstagi munkájuk megkülönböztetett segítésére van szükség.

Az ifjúsági törvény meghatározta a KISZ-szervezetek képviseleti, kezdeményezési, érdekvédelmi, egyetértési és véleményezési jogát. A tapasztalatok szerint a fővárosi KISZ-szervezetek e jogokkal és kötelezettségekkel eredményesen élnek.

A fiatalok szociális helyzetének javítása szempontjából *meghatározó jelentőségű a fiatal házasok lakáshoz juttatása. A Fővárosi Tanács rendelete szerint az éves lakáskiutalási névjegyzékből a lakások 40 százalékát fiatal házasok – ezen belül 70 százalékot munkásfiatalok – kapják.* 1975-ben a kiutalt lakások 42 százalékát fiatalok kapták. A lakásgondok átmeneti megoldására, az albérleti uzsora visszaszorítására megépült az 544 férőhelyes *„szobabérlők háza"*. Ezenkívül átadtak 537 korszerű *minigarzont* is.

Az ifjúságpolitikai intézkedések nem választhatók el a népesedéspolitikától, mivel a pályakezdő fiatalok családalapításának segítése a demográfiai helyzetet nagymértékben befolyásolja. A Budapesten szülő nők fele 25 évesnél fiatalabb. A gyermekgondozási segélyt igénybevevők száma az 1971. évi 47 ezerről 1976-ban 63 ezerre növekedett.

Az ifjúság növekvő művelődési igényeinek kielégítésére a Fővárosi Tanács VB illetékes szakigazgatási szerve és a kerületi tanácsok komoly erőfeszítéseket tettek. Bővült és korszerűsödött a közművelődési hálózat. Különös gondot fordítottak a külső kerületek ellátottságának javítására.

Kialakult az ifjúsági klubok hálózata. 282 klub kapott működési engedélyt, közülük 79 lakótelepi, 85 iskolai, a többi pedig munkahelyi klub. Az ifjúsági klubokban 23 ezer fiatal művelődik, szórakozik. A klubok évente mintegy másfél millió forint tanácsi támogatást kapnak, s ennek köszönhető, hogy nagyrészük korszerűen felszerelt. *A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága – az 1974. évi diákparlament kérésének eleget téve – az újonnan létesült iskolai klubokat 50 ezer forinttal támogatja.*

Jelentős az előrelépés az ifjúság testnevelésében és tömegsportjában is. A fővárosban az utóbbi időszakban 17 fedett tanmedence, 50 szabadtéri kispálya, 16 sportterem és 30 sportudvar épült.

A *Budapesti Testnevelési és Sporthivatal* az ifjúság sportjának segítése céljából együttműködési szerződést kötött a KISZ Budapesti Bizottságával és az MHSZ Budapesti Vezetőségével. Az együttműködés eredményessége a szervezésben, a rendezésben és anyagiakban egyaránt megmutatkozik.

A *turisztikai kedvezmények* keretében 5 év alatt belföldi üdülésben 35 ezer, külföldi utazásokban több mint kétezer fővárosi fiatal vett részt. Emellett 60 ezer szállásutalvánnyal, 130 ezer étkezési utalvánnyal segítették a fiatalok országjárását, kempingezését.

A Tanács Ifjúsági Bizottsága megtárgyalta néhány kerületi tanács VB és Fővárosi szakigazgatási szerv beszámolóját az ifjúsági törvény végrehajtásáról. A Bizottság javaslatot tett az 1974. évi ifjúsági parlamenteken elhangzottak megvalósítására is.

Az elkövetkezőkben a legfontosabb feladat a főváros V. ötéves terve ifjúságpolitikai célkitűzéseinek megvalósítása. Biztosítani kell mindazokat a feltételeket, amelyek a budapesti ifjúság nevelését, művelődését és sportolását szolgálják, szociális helyzetét javítják.

Az alapvető feltételek a következők: … fiatal házas lakáshoz juttatása; a bölcsődei, az óvodai és az iskolai hálózat további bővítése; 7 új művelődési ház illetve úttörőház, valamint 8 tanuszoda felépítése; a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek továbbtanulását nagyobb anyagi erőkkel kell támogatni; fokozott figyelmet kell fordítani a szakmunkástanulók egészségvédelmére; ki kell építeni a városligeti tömegsport-centrumot.

Még több fiatal bevonása kívánatos a tanács és munkabizottságai, valamint a lakóbizottságok, sportegyesületek és kulturális szervezetek munkájába. A fővárosi vállalatok munkaerőigényét figyelembevéve, a fiatalok pályaválasztását jobban kell segíteni az eddiginél.

A Tanács Ifjúsági Bizottságának fő feladatai:

— az ifjúsági törvény végrehajtásának ellenőrzése során egy-egy részterületet áttekintve, tegyen javaslatokat a tanácsi választott testületeknek az ifjúságot érintő problémák megoldására;

— tartsa számon a Fővárosi Tanács VB, a KISZ Budapesti Bizottsága és a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa együttműködési megállapodásában foglalt ifjúságpolitikai feladatokat s azok végrehajtásáról adjon időnként tájékoztatást.

Mányoki Ádám

Nemeskürty István: „Ráday Pál" cimmel emlékezik Ráday Pálra, az első magyar hirlapiróra és az első magyar lapszerkesztőre, akinek arcmását a művész festette meg.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juli. 2.
XXI. évf. 27. sz. 10. lap.

RÁDAY PÁL

Az első magyar hírlapíró. Az első magyar lapszerkesztő.

Diplomata, akinek fennmaradtak követi beszámolói svédországi, lengyelországi, baltikumi útjairól. Bennük irodalmi betétek, írói remekléssek.

A régi magyar nyomtatványok egyik első, tudatos gyűjtője, rendszerezője. A róla és fiáról elnevezett Ráday utcában, egy szürke épület belsejében, autóbuszok és járókelők nyüzsgése között ott rejtőzik ma is a református teológiai könyvtár kezelésében a Ráday-bibliotéka.

Rákóczi fejedelem belső titkára, kancelláriájának vezetője. Ő fogalmazta a híres kuruc kiáltványt: „Megújulnak a híres magyar nemzet sebei ..." (*Recrudescunt ...*) A hivatásos tisztképzés megszervezője és felügyelője a kuruc táborban.

Művelt, elegáns, sok nyelven beszélő, társaságban kedvelt férfi. Képeket gyűjt, arcmását Mányoki Ádám festi meg.

Miközben szerkeszti a *Magyarországi igazmondó hírvivő-t (Mercurius veridicus ex Hungaria)* 1705. és 1710. között, arra is jut ideje, hogy az országgyűlési és egyéb államiratokat stilizálja; az ő keze alatt emelkednek ezek a fogalmazványok érzelmi telítettségű, irodalmi szintű, ésszel érvelő művekké. Bár tanulnának tőle mai rendelet-kiötlőink.

Eleven valóságként él benne a magyar irodalmi múlt. kladni készül az 1660-ban keletkezett, Habsburg-ellenes *Oktatás a Magyarország romlott állapotja segedelméről való elmélkedésre* című röpiratot, igazolásul, hogy Rákóczi szabadságharca nemzetfenntartó szükségszerűség. Ám a fejedelem mérsékletre inti: a kiadvány nem jelenik meg. Tisztelői, olvassa Zrínyit, Balassit. Ő maga is költött néhány szerelmi versezetet, és kiadott egy évtizedeken át népszerű református imakönyvet. (*Lelki hódulás*, Kassa, 1710 és Debrecen, 1715.)

Megindokolta az ónodi trónfosztás szükségességét *A világ kereszténységeihez* címzett röpiratában. (Ónód, 1705. május 16.)

Megírta a jezsuita iskolarendszer bírálatát, elismerve annak hajdani korszerűségét, de mai — 1706-os —Habsburg-pártiságát és maradiságát. (*Responsio ...*)

A Rákóczi szabadságharc bukása után lengyelországi emigrációból tér haza, hogy a protestáns magyar egyházat — s ezzel a magyar nemzet szellemi függetlenségét — védelmezze. Egykori ellenfelei is tisztelik, hallgatnak szavára.

Hány ilyen remek emberünk: írónk, költőnk, diplomatánk alussza álmát szaktudósok könyveinek lapjain! Mondogatni szokás és talán joggal, hogy túl sokat ünneplünk évfordulókat. Most is, ezt a pár tisztelgő mondatot abból az alkalomból közli az ÉS, hogy Ráday Pál kereken háromszáz esztendeje, 1677. július másodikán született.

De ha nem kapaszkodnánk az alkalmi jubileumok mentőövébe, még ez a pár sor sem jelenhetne meg ezúttal éppen Ráday Pálról.

Ne hagyjuk kiveszni a régi magyar irodalom mához is szóló jeleseit napjaink köztudatából!

Nemeskürty István

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juli. 2.
XXI. évf. 27. sz. 10. lap.

Tengercsepp

Azt az igazságot hallják meg legtöbben, amelyet senki mer hangosan kimondani.

☆

Olyan a halál az élet végén, mint az írásjel a mondat végén: lehet, megváltoztatja minden előző dolgok értelmét.

☆

A nyilvánosságnak dolgozik az író; senki olyan távlatban a nyilvánosságnak, mint az író — scripta manent —; sokan szemére vetik, ha tévedett.

De azt rajta kívül senki sem tartja számon: hányszor nem tévedett olyankor, amikor tévedéssel vádolták.

S hányszor tévedett olyankor, amikor megdicsérték, megtapsolták, kitüntették? — ezt már ő maga sem tartja számon.

Az a jó útitárs, aki éles kanyarban az ellenkező oldalra dől?

☆

Nehéz az olyannal vitatkozni, aki vakon hiszi, amit vall.

Lehetetlen az olyannal — aki maga sem hiszi.

☆

Végtére az győz, aki erősebb utódokat nevel.

☆

Széljegyzet egy házassághoz:
Két ember, aki nem bír meglenni egymás nélkül — és nem bír meglenni egymással.

☆

Türelmét vesztve belenyávogott a macska az egérlyukba:
— Gyáva, lapító, gerinctelen népség! Hát egyikben sincs annyi tisztesség, hogy elém álljon, és nyíltan, őszintén, becsületesen a szemembe mondja, ha valami kifogása van ellenem?!

Felelős beosztású ember, félstátuszban.

Minthogy a felelősséget mindenestül másokra lőcsöli, csak a beosztást tartja meg — mindenestül — magának.

☆

A valóság bazaltkövelből, a tények kemény tégláiból építik a hazugság legerősebb várait is.

És az ilyen építkezésen is jobban köt a malter, ha valamicske őszinteséget kevernek bele.

☆

Minden biológus meg tudja mondani, mi a szerelem. Csak a szerelmes biológus nem tudja megmondani.

☆

Akik a házat rágyújtották, most ítélik el csendzavarásért.

☆

Nincs golyó annyi — ahány gondolat.

ejjel egy óra tájt a
kek megtudták, hogy másodikon,
a veriték közt még egy mosolyra
is futotta az erejükből. Kivált,
mikor meghallották, hogy jutalmul kimehetnek Ankarába, a
néptánc-fesztiválra. Már hogy ne
mosolyogtak volna: igazi műkedvelő, vékonypénzű egyetemista
mind, aki nehezen kiszorított szabad idejében, a maga gyönyörűségére táncol. Nagy szó számukra
egy törökországi jutalomutazás.
Aztán némileg megsavanyodott a
mosolyuk, mikor megtudták, hogy
ez a „kimehetnek" pontosan annyit jelent, amennyit nyelvtanilag: kimehetnek, ha... ha van
miből. Mint ahogy bárki magyar
állampolgár kimehet Ankarába,
ha van neki miből, és útlevélre
jogosult. Legfeljebb táncolni nem
fog. A „miből" már nem a jutalmazó szerv gondja. Az egyetem azonban őszintén méltányolta fiai-lányai teljesítményét, s a
MÉM-mel, a Kulturális Minisztériummal együtt összedobta a
pénzt az utazásra. Alig volt egy-
két adminisztratív akadály: pél-
dául az, hogy miként járulhat
hozzá a mezőgazdasági tárca a
Kertészeti Egyetem csoportjában
táncoló egy-két műegyetemista

Mányoki Ádám
festőművész

1977. okt. 6. Televizió 19.3o M.

TV-Híradó.

- A múzeumi és műemlékvédelmi hónap egyik legjelentősebb Borsod megyei eseményeként a Herman Ottó Múzeum képtárában Miskolcon Rózsa Kálmán, a Városi Tanács elnöke nyitotta meg a"Petro-gyüjtemény remekei" című kiállitást. A neves orvos Dr Petro Sándor halála után a felbecsülhetetlen értékü gyüjteményt nővére Balázs Ernőné adományozta a város közösségének. Petro doktor a magyar műgyüjtés történetének egyik fontos személyisége volt. Nemes szenvedélye a 3o-as évek végén kezdődött. Mányoki Ádám-

-tól majdnem teljesen átfogó képet ad a gyüjtemény két és fél évszázad magyar festészetéről. Ezen belül természetesen Petro doktor ízlésének megfelelően egyes művészek alkotásai különös hangsúllyal vannak jelen. Munkácsy nem szerepel jelentőségének megfelelően és Szinyei Merse megjelenése is valamivel halványabb. Ezt a két hiányosságot viszont kárpótolja a gazdag Paál László Gulácsy, Egri Csontváry és Székely Bertalan. A Herman Ottó Múzeum ezuttal az adománynak csak egy kis részét, a legértékesebb alkotásokat mutatja. A művészet-szeretők viszont remélik, hogy az egész gyüjtemény állandó kiállítás formájában mihamarabb az érdeklődők rendelkezésére áll.

Mányoki Ádám, festő
nevezés

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 SEP 17

Magyar Hírlap

MÁNYOKI ÁDÁM festő születésének 300. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozat vasárnap folytatódott szülőfalujában, a börzsönybeli Szokolyán.

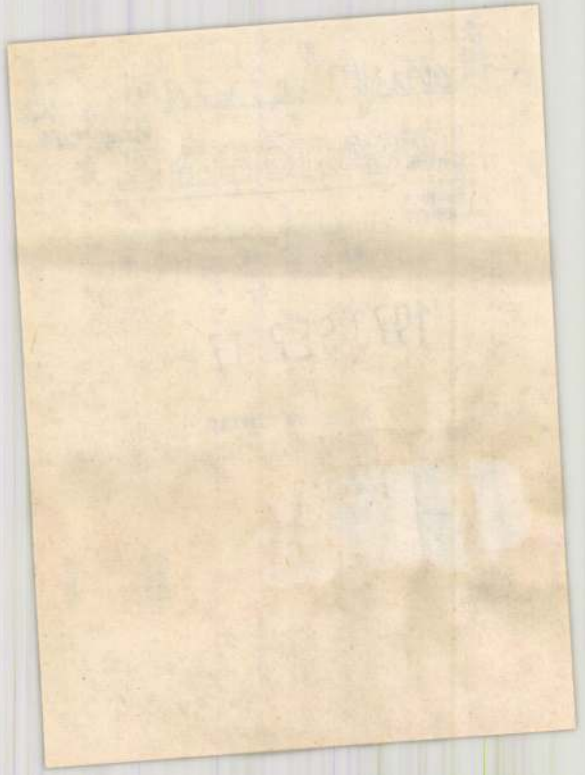

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 SEP 16

Magyar Hírlap

Mányoki Ádám szülőháza

A fejedelem képírója

A magyar XVIII. század egyik legjelentősebb festőművésze volt Mányoki Ádám. Születésének 300. évfordulójára emlékeztet most a Borsszony-beli Szokolya község, ahol a róla elnevezett művelődési házban kiállítást nyitottak és megkoszorúzták szülőházát.

Főúri dilettáns volt? Nem ítélhetjük meg ma már a festegető Rákóczi Ferenc művészi képességeit. Az iparművész, a kézműves, Rodostóban asztalos munkával ölte az időt. Egy szék, néhány gyertyatartó maradt ránk, amit maga faragott, esztergályozott. Képírói hajlandóságáról csupán híradásaink vannak.

Feljegyezték, hogy már wienerneustadti fogságában is foglalkozott a piktúrával. Később, Podolinban, önarcképpel is próbálkozott. Thaly Kálmán bukkant arra az érdekes adatra, amely szépen megvilágítja a művészet és Rákóczi Ferenc kapcsolatát. Egyik tábornoka, a szigorú, vallásos nevelésű gróf Forgách Simon fejcsóválva mondogatta Andrássy Istvánnak, hogy fejedelmök nem jó pápista, „mert ahelyett, hogy a szentek képei előtt leborulna, s imádkoznék, kritizálja azokat, hogy minők, hogy vannak írva" (festve). A műalkotások sora, amit külföldi tartózkodásai alkalmával, különösen 1693-ban, Rómában ismert meg, fogékonyságát és érzékenységét igényessé tette. Művészi érdeklődését átsugározta környezetére, hozzátartozóira is.

Amikor felesége, Sarolta Amália, a hessen-rheinfelsi uralkodó gróf leánya, 1707-ben megjelent Berlinben, felfigyelt egy ott élő és jelentős sikereket arató magyar művészre: Mányoki Ádámra. Megfestette arcképét: báli kosztümben, jobb kezében álarccal. Telitalálat ez a portré. A 28 éves, ragyogó szőkeségű, mulatós kedvű

Aki „felfedezte" Mányokit. — II. Rákóczi Ferenc felesége.

asszony valóban álarcos szerepet játszott Berlinben, ugyanis titkos diplomáciai feladatai voltak — ura ügyében. Mi sem természetesebb, hogy udvari orvosa, Láng Ambrus közbenjárására meghívta Magyarországra a festőt.

Mányoki igent mondott.

Terebesen találkozott először a fejedelemmel, aki a francia követ, Des Alleurs társaságában fogadta. 900 forint évi fizetés, továbbá „Olasz- és más külső országokba" való tanulmányutak ígéretét kapta. Mányoki 1707-től 1709-ig dolgozott a fejedelem udvarában. Ekkor jött el az ideje annak, hogy művészi továbbképzés céljából, de a fejedelem bizonyos magánügyeinek elrendezésére is — „pour ses affaires domestiques" — Hollandiába utazzék Rákóczi egyik ügyvivőjével, Klement János Mihállyal.

Mi lehetett az a „magánügy", amiben eljárt Mányoki? Lázár Béla, a festő monográfusa külpolitikai megbízásra gondol: „Rákóczi magánügye az erdélyi fejedelemség biztosítása volt". Vajon elképzelhető-e, hogy egy ilyen nehéz ügyet egy festő képviselhessen a XVIII. század elején? Korábbi példa is akad ilyesmire: Rubensé. Ő a Spanyolországtól elszakadt németalföldi tartományok ügyében folytatott tárgyalásokat Párizsban, Londonban és Madridban. A barokk festő-diplomata modellje tehát adott volt, s Rákóczi fel is használta az újkori diplomáciának ezt a módszerét. Klement Jánosról tudjuk, hogy ekkoriban a megakadt hágai békeértekezlet ügyének ébrentartása volt a feladata. Hogy az udvarokban, főúri körökben otthonosan mozgó Mányoki, a sikeres művész mit végzett és milyen eredménnyel, erre vonatkozóan ma még nincsenek adatok. De szándékaiban, hűségében és magyarságában nem kételkedhetünk. Mindennél ékesebb bizonyítéka ennek a gyönyörű Rákóczi-portré, amit már a menekülő fejedelemről festett 1712-ben, Gdansk városában.

byp

igazgató és más vezető vette meg szakdolgozatát ezen a héten.

TANÉVNYITÓ ÜNNEPSÉGET rendezett tegnap a Szombathelyi Tanítóképző Intézet és a Pécsi Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata Szombathelyen.

A CSEPELI STRANDFÜRDŐ területén kalcium-magnézium hidrocarbonátot, klóros és szulfátos kénvizet tartalmazó, 45 Celsius-fokos gyógyforrásra bukkantak. A szakemberek a víz gyógyhatását vizsgálják, s ha gyógyvízzé nyilvánítják, akkor jelentősen fejlesztik a csepeli fürdőhelyet.

NÖVEKEDETT AZ IPARI FA TERMELÉSE a hazai állami erdőgazdaságokban. Az elmúlt év első hat hónapjában alig több mint 50 százalékos volt az ipari fa aránya az összes termelésen belül, az idén az első félévben az erdészetek 65 százalékos eredményt értek el.

A PHILADELPHIAI SZIMFONIKUSOK a pekingi nemzetiségi palota 1100 személyes koncerttermében Ormándy Jenő vezényletével pénteken este megtartották első koncertjüket. Mozart, Brahms és Roy Harris művei után, ráadásként, előadták a kínai munkás-paraszt indulót.

GÉPKOCSIMOSÓ TERVEZÉSÉRE, az ÉVM és a KPM megbízásából, a Volán Tröszt pályázatot hirdet. A kiírást az érdeklődők átvehetik az ÉVM-ben. A pályamunkákat ugyanoda lehet beküldeni, legkésőbb december 5-ig. A pályadíjak együttes összege: 220 ezer forint.

(X) „Az Arany János Nyelviskola" szeptember 17—21. között még fogad új beiratkozókat. Jelentkezni 5—7 óra között az alábbi iskolákban lehet: I., Attila út 43.: II., Bem u. 1.: IV., Április 4. tér 1.: V., Váci u. 43.: V., Markó u. 29.: V., Reáltanoda u. 7.: VIII., Kun Béla tér 1.: XIX., Kossuth tér 7.; XXI., Táncsics u. 92—96.

BUDAPESTI NAPOK címmel rendezvénysorozat kezdődött szombaton Tatán, a megyei művelődési központban. Az alkalomból tegnap a főváros szobrait ismertető kiállítás nyílt.

Jelöltjeink a mai galoppversenyekre

1. Ijász (3) — Brigi (8) — Irán (4) — Szerjózsa (6).
2. Natasa (9) — Jedváli (8) — Rajt (3) — Gloriette (7).
3. Lódulj (4) — Generális (5) — Szignál (7).
4. Cserfes (3) — Csaba (5) — Fagott (4) — Yamaha (8).
5. Immer (1) — Nagyvezér (2) — Indián (4).
6. Vagány (6) — Tyra (5) — Golden (10) — Bánat (2).
7. Amatőrverseny, nem jelölünk!
8. Nagyfalu (6) — Mimike (7) — Iskoriat (2).
9. Guriga (9) — Koma (3) — Bahama (10) — Iparos (7).
10. Dear (3) — Inocent (1) — Libelle (2) — Szelén (7).

Ügetőverseny-eredmények

1. Zugló (1) — Zsuzsika (2) — Zénó (7). 27, 11, 13, 14. Bef.: 50, 46. Zorica (1) nem futott.
2. Vagány (1) — Villám (4) — Tapir (9). 28, 14, 15, 16. Bef.: 80, 78. Hármas bef.: 535.
3. Üdvarló (2) — Leander (5) — Pomáz (6). 15, 12, 17, 16. Bef.: 33, 41.
4. Seriff (1) — Patkó Bandi (9) — Titkos (4). 281, 174, 16, 65. Az 1—9—4-et nem találta el senki, az 1—4—9 10 forintra 51 807 forintot fizet.
5. Rocco (8) — Vendég (5) — Tájfun (7). 31, 16, 12, 17. Bef.: 48, 84. Principális (4) nem futott.
6. Samesz (6) — Ráadás (7) — Szulamit (2). 88, 17, 11, 16. Bef.: 151, 304. Hármas bef.: 1154.
7. Nászutas (2) — Tizedes (7) — Ultra Hanover (1). 73, 12, 21, 27. Bef.: 79, 86.
8. Vidám (3) — Várnagy (4) — Uganda (11). 19, 11, 16, 12. Bef.: 92, 36.
9. Nyafogó (7) — Siker (6) — Szomorkás (4). 87, 15, 13, 29. Bef.: 156, 644.
10. Vates (1) — Rosemary (9) — Várad (7). 37, 15, 13, 13. Bef.: 65, 82.

A ragadós száj- és körömfájás behurcolásának megelőzése érdekében illetékes magyar szervek 1973. szeptember 16-án 0 órától a következő rendszabályokat léptetik életbe:

Törökország és Magyarország között a turistaforgalmat átmenetileg megszüntetik. A két országot is érintő tranzit személyforgalmat útmegszakítás nélkül vonaton és repülőgéppel engedélyezik. Az elengedhetetlenül szükséges hivatalos utazásokat Magyarországról Törökországba és viszont csak repülőgéppel engedélyezik. További intézkedésig megtiltják mindennemű mezőgazdasági eredetű termény vagy termék behozatalát Törökországból.

Mit fizet a lottó?

A 37. játékhéten a lottó-nyereményösszegek a nyereményilletékek levonása után a következők: három darab öttalálatos szelvény akadt, a nyeremény összege 764 077 forint. A négytalálatos szelvények száma 303 darab, a nyeremény egyenként 7563 forint. Háromtalálatos szelvény 12 024 darab van, ezekre egyenként 191 forintot fizetnek. A 224 739 darab kettőtalálatos szelvény egyenkénti nyereményösszege 13 forint.

(X) A Magyar Állami Operaház zenekara felvételt hirdet magas és mély harsona szólamaiba. A próbajáték időpontja: 1973. szeptember 21-én, pénteken 15 óra. Jelentkezés a személyzeti osztályon.

1621

1975.XI.[illegible]12.00/Szné/

Déli krónika.

-Közeledik az évvége és ahogy ez ilyenkor november szokásos bemutatták a jövő évi naptárakat.Szatmári Ilona tudósitása.

-A különleges szép művészi naptárak világdivatja változatlanul tart.Sőt a papirüzletekben már sokan keresik nézegetik vásárolják az ajándéknak szánt jövő évi disznaptárakat.A Képzőművészeti Alap kiadója most is kirukkolt.1976-ra összesen 42 féle müvészeti naptárt jelentettek meg,több mint 700 ezer példányban.Ezek közül 20 féle naptár kerül hazai forgalomba,tavaly csak 18 közül válogathattunk.A többi főleg a külkereskedelmi vállalatok rendelték reprezentációs ajándékként,üzleti partnereik számára.A jövő évi szóló legszebb naptárak délelőtt mutatta be az ujságiróknak a Képzőművészeti Alap Kiadó igazgatója Takács László.Gyögyörü a Rákóczi falinaptár, amelynek fedőlapján Mányoki Ádám hires portréja ábrázolja a nagy fejedelmet,akinek jövő tavasszal ünnepeljük születése 300.évfordulóját.Másodikként Kovács Margit világhirü keramikus müvészünk szobrait és faliképeit többi között a Szeptatós madonnát, a Jó és rossz tündért, a Fésülködő dámát,bemutató remek szép naptárt emlitjük.Ugyancsak szines falinaptáron elevenedik meg Pekár István festőművész tolmácsolásában a Négy évszak.A napokban kerül az üzletbe Szász Endre különleges disznaptára,amely 13 képben az emberi tulajdonságokat,az erényeket és bünöket ábrázolja.Müvészi naptár készült XIX-XX századi nagy festőink hazai tájképeiből is.Kinek-kinek izlé-

ЛЕЛ

I.IX.1941 г. Ленинград

Дедушка.

-Конечно да очень не хочется писать письмо. Сначала плохое настроение, а потом уж просто не о чем писать. Целые дни сижу дома, занимаюсь немецким языком, читаю книги. Иногда хожу в кино. Вчера смотрела "Антон Иванович сердится". Фильм хороший. Сегодня ходила в библиотеку, взяла книгу Кассиля "Кондуит и Швамбрания". Читаю ее уже второй раз. Очень интересная книга. Вообще я много читаю. Недавно прочла книгу Гюго "Человек, который смеется". Очень интересная книга. Сейчас читаю "Отверженные". Тоже очень интересная книга. Вообще я люблю читать книги о прошлом. Недавно прочла книгу "Записки Пиквикского клуба". Очень смешная книга. Сейчас читаю книгу "Приключения Гекльберри Финна

se szerint válogatni lehet a szines városkép fotókat, a magyar müemlékeket,vagy például Bán István textilmüvész értékes gobelinjeit bemutató 1976-os kisnaptárak között.

ae azerint véleget lehet a szines vásárlép fotókat, a megyei

művelődési,vagy például Bán Istvén textilművész értékes

gobelinjeit bemutató 1976-os kiscsoportnak között.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

SZINYEI MERSE PÁL EMLÉKE.

Lázár Béla serlegbeszéde az 1927. évi Szinyei lakomán.

Fölemelem e serleget, szeretett mesterünk Szinyei Merse Pál nemes emlékére. Az ő emléke mélyen a szívünkben gyökeredzik. Sokan vannak még közöttünk, kik nevének hallatára szinte hallják vidám kacaját, nehezen feltörő szavait, melyek mélyen átgondolt igazságokat fejeztek ki. Egyénisége, a maga nagyvonalúságában, mindnyájunk számára, valakik csak ismertük, örökké felejthetetlen élmény marad. És ahogy a lelkünkben az ember, azonkép él szívünkben a művész emléke.

A művészet autochton fejlődést ír le, melynek útját az egyes korok kimagasló egyéniségei szabják ki; a fejlődés mindenkor a természet interpretálásának kérdése körül forog. Azt a küzdelmet, mely ma is világszerte e kérdés körül zajlik, Szinyei több fázisában átélte. Ifjúkorában, mikor a biedermayer festészet a Piloty-realizmussal, az Ingres-utódok, a rajzlátás hívei Courbetval, Milletvel, a tónusfestőkkel állottak szemközt, Szinyei már Böcklin, a kolorista oldalán tovább haladva, korát jóval megelőzve, a fényfestés problémáival viaskodik. Nem volt sikere, sem első, sem tíz évvel később, második fellépésénél sem. Ez a bukás ma harci lobogó.

Amiért egykor Rembrandt szegénysorsra jutott, amiért Correggiót egy félszázaddal később ismerték csak el, amiért Grünewald névtelenül halt el, amiért Delacroixnak, Courbetnak, Milletnek, Manetnak, az impresszionista mestereknek sokáig mellőztetésben volt részük, példájukra hivatkozva hirdeti ma ennek nagyságát annyi meg annyi mellőzött.

Pedig ez a hivatkozás hamis. Amiért a kortárs nem ismeri fel a geniet, nem következés, hogy mindenki, kit nem ismernek el, genie. Megvan annak az oka, hogy a kortárs ritkán ösmeri fel a genie-t. De azért hányan voltak igazi genie-k, kiket koruk és az utókor egyaránt nagyra tartott. Giotto dicsőségét már Dante hirdette, Leonardót már egy hosszú életen át nyomon kísérte a hódolat. Michelangelót már kora is divinónak nevezte, s a körülrajongott Rafael, a pompában élő Rubens és Van Dyk, a királyoktól dicsőített Tizián és Velasquez nem csak azért nagyok, mert koruk annak tartotta őket. Sokan vannak olyanok, kiket koruk nagyra tartott, de az utókor nem ismeri el őket. XIV. Lajos hódolata nem avatja szemünkben naggyá Le Brunt, — Rembrandt szerencsés ellenfele Van der Helst mint eltörpült, koldussorsra jutott társával szemben. És mint fizették túl egykor Meissoniert, ugyanakkor mikor Monet 50 frankot sem kapott egy-egy remekművéért? A kortárs túl értékelhet vagy lebecsülhet, mindez nem perdöntő-bizonyíték.

Szinyei példája sem szolgálja a sikert ostromlók igazát. A művészet-történelem nem törődik sem a kortárs, sem a utókor véleményével. A művészet-történelem felismerte, hogy a genie életsorsa közömbös jelentősége megítélésénél. Fogadja őt gúny, vagy övezze babér, az csak az egyénre lehet fontos, alkotásai sorsát nem befolyásolja. A genie mindenkor kívül áll az időben. Azok, akik ma annyira hangoztatják korszerűségüket, kik a modernség etikettjével, az újszerűség kritériumával ítélkeznek élők és holtak fölött, csak azt bizonyítják, hogy együtt éreznek a mai kaotikus idővel s ezért vagy kubisták vagy expresszionisták vagy konstruktivisták, ami annyit jelent, hogy csak azt akarják kifejezni, ami a levegőben van, de ezzel süppedő talajra építkeznek s alkotásaikat a holnap szellője játszva elsöpörheti.

Szinyeit sokáig nem értette meg kora, mert Szinyei nem korának élt, nem korából merített, Szinyei a jövőbe látott, a természet titkait borító fátyolt tépdesve, a legszorosabb, legbensőbb közösségbe lépve azzal a természettel, melyhez minden kor genieje hódolattal és alázattal a szívében közeledett, hogy kiemelje belőle a maga érzéseiből kialakuló képzeleti képeinek megfelelő formát. Örök igazság Dürer szava: Denn wahrhaftig steckt die Kunst in der Natur, wer sie heraus kann reissen, der hat sie!

Ezt a titkokat megsejtő intuiciót látjuk minden genie alkotásában, a középkor névtelen mozaikmíveseitől kezdve, kik már a Purkinje-jelenséget, a félhomály színváltoztató hatását századokkal előbb figyelembe vették, Tizianóig, kinél a chevreuili kiegészítő színek törvényét már ott láthatjuk alkalmazva századokkal előbb csodás testszíneiben. Taine hivatkozik Goethére: Töltsd meg szellemedet korod eszméivel és a remekmű kész. Nem! Az igazi genie nem törődik a korral, az igazi genie a jövőbe lát. Ha megértő társa akad, övé a napisiker, de akkor sem azért, mert a kortárshoz alkalmazkodik, mert a legújabb divatot szolgálja, hanem azért, mert a kor utólérte őt, mert a kor alkotásaiban magára ismert, mert vágyait, reményeit, sejtelmeit, álmait felismeri benne, vagy kifejező ereje hatalmával a kort térdre kényszeríti.

Szinyei az aggkor küszöbén érezte először, hogy szavának visszhangja támadt. A siker rámosolygott, de ez őt nem befolyásolta. Ifjúkori romantikájától, akkor már messze eltávolodott, odafordult a természet szigorú szemléletéhez. „Vajha ne termekben kellene kiállítanom, mondotta egyszer, az utcán kellene a festményt bemutatni!" — Mert ekkor ő már a művészetet a természet egy darabjának nézte, már nem is egy temperamentumon át szemlélve, mint ahogy Zola formulája hangzik, Szinyei ekkor már az objektív látás fana-

139. Fiúcska arcképe. Szignálva. 1733. Lubomirska hercegnő tulajdona. Krakó.

140. Leányka arcképe. Ugyanott.

141. Férfi pipával a kezében. Poseni múzeum.

142. Leube Michael. Metszette Sysang. Eredetije?

143. Weidmann Moritz György, titkos tanácsos. Metszette Rosbach. Eredetije?

144. Przebendovski arcképe. Lazienki-palota, Varsó.

145. Donath Ambrosius arcképe. Budapesti magántulajdonban.

146. Báró Hohenthal Chr. Gottlieb arcképe. Jelenleg? (Metszette Bernigeroth Márton.)

147. Gyermekarckép lengyel sipkában. Jelenleg? (Seligmann-aukció. Bécs, 1919.)

148. Gyermekarckép tollas kalapban. Jelenleg? (Seligmann-aukció. Bécs, 1919.)

149. Sobieski János, Lengyelország királya. (Közli Sponsel i. m. Ab. I. No. 212.) Metszette Bernigeroth. Drug. 1971/5. Jelenleg?

150. Königsmark grófnő, álarccal a kezében, bal kezével zöld fátyolát tolja el. (Walther-gyüjtemény. No. 115.) Jelenleg? (L. még a 44. sz.)

151. Gróf Flemming, miniszter. (1666—1728.) Czartoriski herceg gyüjteménye. Jelenleg? (L. még 109. sz.)

152. König, Directeur des Plaisirs. Baloldalt egy clavecin. Jelenleg? (Walther-gyüjtemény. No. 128. Beschreibung einer kleinen Kunst- und Gemäldesammlung. Drezda, 1812.) Jelenleg?

153. Egy menyasszony arcképe. Jelenleg? (Würzbach Lex.)

154. Egy drezdai zenekarvezető. Jelenleg? (Weisse levele Hagedornhoz. Lipcsei Egy. Könyvtár. 1767. máj. 14. levél. Cod. 0670 h.)

155. Jenő herceg arcképe. Mányoky hagyatékának árverésén. Jelenleg?

156. A porosz király. (I. Frigyes Vilmos?) Mányoky hagyatékának árverése. Jelenleg? (L. még 15. sz.)

157. Chevalier de Saxe. Ugyanonnét. Jelenleg?

158—159. Önarcképei. Ugyanonnét. Jelenleg?

160. Lippmann, udvari titkár arcképe. Ugyanonnét. Jelenleg?

161. III. Ágost, trónörökös korában. Vázlat. Ugyanonnét. Jelenleg?

162. Fejtanulmány. Ugyanonnét. Jelenleg?

163. Vázlat. Ugyanonnét. Jelenleg?

164. Vázlat. Fejtanulmányhoz. Ugyanonnét. Jelenleg?

165. Vázlat. Ugyanonnét. Jelenleg?

166. Erős Ágost arcképe. Vázlat. Ugyanonnét. Jelenleg?

167. Vázlat. Falconier. Ugyanonnét. Jelenleg?

168. Női arckép, jelmezben. Ugyanonnét. Jelenleg?

169. Bűnbánó Magdolna, síró. Ugyanonnét. Jelenleg? (L. még 98. sz.)

170. Lengyel úrinő. Ugyanonnét. Jelenleg?

171. A trónörökös. (III. Ágost?) Ugyanonnét. Jelenleg?

172. Amália hercegnő. Vázlat. Ugyanonnét. Jelenleg?

173. A királyné. (III. Ágost neje?) Ugyanonnét. Jelenleg?

174. Öregférfi-fej. Ugyanonnét. Jelenleg?

175. Király a siciliaiaknál. Ugyanonnét. Jelenleg?

176. A király Lengyelországban. Ugyanonnét. Jelenleg?

177. Kópiák. (Mik után?) Ugyanonnét. Jelenleg?

178. Női fej. Ugyanonnét. Jelenleg?

179. Férfifej. Vázlat. Ugyanonnét. Jelenleg?

180. Nő en habit de pluge à la manière de Hambourg, demie figure. Metszette Rockstroh. (Metszet lappang. Említi Heinecken. Diction. XII.)

181. Palotadekoráció-tervezet, mely állítólag a varsói ú. n. szász palotához készült. (Lauterbach, Warschau. Lipcse, 1918. 94. l.)

Ime a mindmáig összeállított œuvre. Mindent elkövetünk, hogy a még lappangó képeket és metszeteket felkutatva, e jeles magyar festőről tiszta képet alkothassunk.

DR. LÁZÁR BÉLA

Badennek engedte át, aki azok egyrészét — mint tudjuk — ki is adta. A katalógus egyetlen példányát a kopenhágai Staten Museum for Kunst könyvtára megőrizte.[1] A katalógus Mányoky következő képeit sorolja fel: 7—8. Deux têtes d'un garçon et d'une fille. Bois. 29—36. 8 Portraits historés. Toile.[2] Eszerint a 16 kép közül már csak 10 kép került Kopenhágába, a többi 6 már a hagyatéki per folyamán kallódhatott el, vagy pedig a lelkész kézalatt elkótyavetyélte. Ez még a jobbik megoldás, mert a másik tíz sorsa annál roszszabb. A lelkész, mivel nem tudta a gyüjteményt eladni, falusi lakában, Nygaardban helyezte el. A gyüjteményről aztán 1804-ben egy dán lap cikket írt, mely Hagedorn oldalrokonainak tudomására jut, kiket a lelkész becsapott, mert noha azok idejében jelentkeztek, sőt a lelkészt bízták meg jogaik érvényesítésével, a lelkész azt jelentette nekik, hogy a pert elvesztették. Most, hogy kisült annak az ellenkezője, ügyvédet fogadtak, aki a lelkészt sarokba szorította, váltót iratott vele alá, de mivel azt beváltani nem tudta, bebiztosította házát a benne levő értékekkel 15 ezer tallérra s íme a ház 1806. november 14-én porrá égett, az egész Hagedorn-gyüjteménnyel együtt. A biztosítótársaságnak gyanús volt ugyan a dolog, pert is indít, de elveszti, a lelkészre a gyujtogatást rábizonyítani nem lehetett, noha mindenki gyanúsította és közmegvetés közt nemsokára (1811-ben) meghalt.

Így pusztult el Mányoky tíz kiváló festménye, halála után ötven esztendővel, a messze távolban, egy dán faluban, a kapzsiság és gonoszság áldozataként. Aztán évtizedek hosszú sora következett, nevére homály borult, csak mikor Thaly Kálmán ráterelte a figyelmet Rákóczira, került szóba udvari festője, László Fülöp másolatában színnyomatban kezdett elterjedni a fejedelemről festett arcképe, Nyári Sándor kezdett foglalkozni életadatainak kutatásával, de halála megakadályozta munkájában. Közvetlenül a háború előtt egy-két képét összeszedtük az Ernst-Múzeumban s Nyári halála után, a háború befejeztekor kezdhettem újra művei felkutatásába, míglen most, hogy hazakerült Nemes Marcell adományaként a nemzet birtokába a fejedelem arcképe s a fejedelem 250. születésnapjának ünneplése *nemzeti ünnepünk* lett, — ez első kísérletben foglaltam össze mindazt, amit e napig Mányokyról megtudhattam.

Az eredmény még nem végleges. Oeuvreje hiányos. Az összefüggések lazák. Az ezután való kutatások feladata lesz kiegészíteni a hiányokat, hogy végleg megkaphassuk a méltatlanul elfeledett régi magyar mester szellemi arcképét, főleg, hogy beállíthassuk abba a művészi mozgalomba, melyben élt, alkotott és amelynek szellemében lehet csak róla igazságos ítéletet mondani.

Élete utolsó korában, 1738-tól 1757-ig ismert vagy emlegetett műveinek jegyzéke:

115. Hagedorn Ch. L. arcképe 1742. (A Hagedorn-gyüjteményből.)

116. Férfiarckép. (Ugyancsak H. gy.)

117. Férfiarckép. (H. gy.)

118. Női arckép. (H. gy.)

119. Női arckép. (H. gy.)

120. Kirchner szobrász arcképe. (H. gy.)

121. Feketefátyolos nő. (H. gy. Metszette Rockstroh.)

122. Gyermekarckép. (Ganymed név alatt is. H. gy.)

123. Fiatal nő spanyol ruhában. (H. gy.)

124. Fiatal nő sárga ruhában. (H. gy.)

125. Férfiarckép bundában. (H. gy.)

126. Férfiarckép. (H. gy.)

127. Fiatal férfi fehér parókában, ruhája alatt páncéllal. (H. gy.)

128. Női arckép lengyel prémes sapkában. (H. gy.)

129. Öreg ember feje. (H. gy.)

130. Öreg ember feje. (H. gy.) (E 16 festmény közül 10 elégett Dániában 1806-ban. Kétségkívül elégett a 115., 116. sz. kép.)

131. III. Ágost szász király arcképe. A volt szász király tulajdona. (Sponsel, Fürstenbildnisse aus dem Hause Wettin. Drezda, 1906.)

132. Thiele tájképfestő arcképe. (Gróf Sterzberg hagyatéki aukciója. 1846.) Szignálva. 1736-ból. *Esetleg egyezik a 23. sz.*

133. III. Ágost szász király. Mányoky Ádám hagyatékából (?) Messinger-aukció, München, Helbing, 1918. Jánoshalmi Nemes Marcell tulajdona. München.

134. Bernigeroth Márton arcképe. Jelenleg? (Metszette Sysang. Megjelent Wortmann, Der Leipziger Kupferstich, 1907. Címkép.)

135. Gróf Brühl Alajos Frigyes, (Metszete megjelent Collection de cent silhouette de personnes illustres et célèbres. Gotha 1793.) Jelenleg?

136. Gróf Brühlné szül. gróf Collowrat Mária. Jelenleg? (Metszette ifj. Bernigeroth.)

137. Carignan Lujza grófnő. Szépművészeti Múzeum. Vétetett 1899-ben 760 koronáért.

138. Carignan grófnő. Budapest. Horváth Nándor úr tulajdona.

[1] Catalogue d'un très beau et précieux Cabinet de Tableaux des plus célèbres Peintres des Écoles Italienne etc. 1796.

[2] Peter Bert úr (Kopenhága) szíves közlése.

MÁNYOKY ÁDÁM: DONÁTH AMBROSIUS ARCKÉPE
Budapesti magántulajdon

De művei? Azok szétszéledtek, királyi termekbe, hova ritka halandó juthatott, előkelő uraságok kastélyaiba, ahol nem a festő, de az ős, az ábrázolt neve, állása állott az érdeklődés homlokterében, a festő neve mindjobban feledésbe merült, az ízlést, melyben fogantatott, más szellem váltotta fel, új ideálok keletkeztek, ellenségei az övéinek, mely az ő értékeit lebecsülte s nevét a homály mindjobban megeste. Most már csak a kastélyok porlepte inventáriumai őrizték. Ahol ilyesmi nincs, ott nehéz, szorgos vizsgálatokkal lehet csak műveit kikotorni. Ha ugyan még megvannak. Mert az értékevesztett holmira senki se ügyelt. Néha pedig katasztrofális véletlenek is összeesküdtek ellene.

Így ama képsorozat ellen, melyet barátja Hagedorn összegyüjtött. Mikor ő 1780-ban meghalt, a gyüjtemény még együtt van, nem tudta eladni, közben ő lett a drezdai festészeti akadémia igazgatója, a a művészeti ügyek teljhatalmú vezére és halála után végrendeletileg gyüjteményét a wittenbergi egyetemre hagyta.[1] Azonban Tönsberg ezredes özvegye, Hagedorn legközelebbi rokona pert indított ez ellen, melynek ítélete úgy hangzott, hogy ha az örökös megesküszik arra, hogy nem tudott a végrendeletről, akkor az örökség az övé. Azonban az örökös közben meghalt, két lánya közül is meghalt közben az egyik, úgyhogy csak Rachlau lelkész neje élt, ki férjével megjelenik Lipcsében, leteszi az esküt és magával viszi Hagedorn egész gyüjteményét Dániába. Később kiderült, hogy a lelkész felesége halálos betegen otthon feküdt s a nő, ki esküdött, fölbérelt perszona volt. De az is kiderült, hogy a lelkész nejének nénje nem halt meg, hogy tehát nem ők az egyetlen örökösök, igaz, hogy nem sokkal utóbb az is meghalt. A lelkész aztán gyorsan túl akart adni a gyüjteményen. 1796-ban kiadott egy katalógust Kopenhágában, a rajzokat itt már nem említi, bizonyára már előbb el tudta adni, Hagedorn levelezését a kieli Torkel

[1] Stübel, Hagedorn, ein Diplomat stb. 178. l.

MÁNYOKY ÁDÁM: III. ÁGOST
Lengyelország királya, szász választófejedelem

önarcképe (kétszer), Lippmann, II. Ágost király arcképe, egy lengyel úrnő, Amália hercegnő, a királyné arcképe, a király Lengyelországban, a király a siciliaiaknál, női arckép jelmezben, fejtanulmány, vázlatok, másolatok, Bűnbánó Magdolna, a választófejedelem (melyik?), öregemberfej, — becsértékük 20 és 1 tallér közt váltakozik. Saját festményein kívül igen sok metszete is volt, — mind elkelt.

A befolyt összegből a hitelezőket kielégítik, az irka-firka azonban folyik tovább, 1793-ig, amikor a hagyatékot véglegesen felosztják, de 1836-ban volt még 34 tallér és 16 garas deponálva, 1842-ben pedig egy koffert, nemeslevelét, iratait a hivatalnokok közt elaukcionálták, — bejött 6 garas. Nincs semmi nyoma annak, hogy magyarországi rokonai egy fillért is láttak volna a befolyt összegből. Kézen-közön elsikkadt minden a hivatalos eljárás folyamában.

Ez volt sorsa Mányokynak a messzi idegenben. Mint gyermeket idegen talajba plántálták, idegen művészet szellemében növekedett, már kialakult egyéniség volt, mikor hazakerült, idehaza élet-halálharc dúlt, művészete nem talált termékeny talajra s mikor lehanyatlott a magyar szabadság, újra idegenbe menekült, egy uralomvadász fejedelem mellé, akinek a művészet nem volt szívügye. Ott az ő mély érzése, mely első korának érett alkotásaiból ki-kitör, nem talált visszhangra. Ott a francia udvar könnyed spritje, a csillogó külsőség, a hamis grácia után futkostak. Egy odatévedt másodrendű francia mesterember játszva tolta félre az útjából Mányokyt. Hazamenekült újra, de hiába. Otthon az elkeseredés és lethargia szelleme borzongott a lelkeken, nem volt, ami magasabb ideálok felé vezesse és ment vissza — megalkudni. Most már egészen a divatos felfogásnak hódolt be, eleinte tapsot arat, akad barátja és tisztelője, de ereje fogytán, a kor letörte, az élet megviselte, lassan hullott ki a kezéből az ecset s elégett, mint a gyertyaszál, mely magányos, üres szobában áll . . .

kabát, kezében pásztorbot, hosszú szőke haja vállára omlik, míg a másik gyerek nagy széles karimájú tollas kalapban, bal hóna alatt kenyeret szorongatva, jobbjában karaj kenyeret tartva, siralmas tekintettel néz ki a képből.

Úgy hat reánk, mintha gyermekjelmezbál-figurák lennének. De a két kép kiváló művészi alkotás, — érthető Hagedorn lelkesedése, a művész itt szabadon, a maga érzését követve alkotott. Ezidétt már közel járt a nyolcvanadik évéhez, már régóta nyugalomba vonult, azután már alig nyúlt az ecsethez, csak el-eljárt az udvari pénztárhoz[1] rimánkodni, hogy adják ki havi penzióját, 79 tallért és 4 garast, mígnem 1757-ben augusztus 6-án 84 éves korában meghalt.

Élete utolsó éveit (1738-tól 1757-ig) köztiszteletben élte át, noha igen szűkös viszonyok között. Megrokkant, dolgozni nem igen tudott, nyugdíját igen rendetlenül kapja kézhez, folyton jóbarátaitól kér előleget, de mivel rendetlenül fizet, barátai utóbb megvonják tőle a hitelt. Egyik levelében Ullrich Christian kereskedő barátjának 1755-ben írja, hogy a miniszterelnök megígérte neki a rendes fizetést, de az ígéret üres szó maradt, Mányokynak tovább is nélkülöznie kellett. Hazulról elutazása után eleinte még meg-megemlékeztek róla, ismerjük egy 1741. március 3-áról keltezett magyarnyelvű levelét, melyben leányuk halálát tudató és annak temetésére meghívó levélre válaszol (ismeretleneknek), vigasztalva őket a hithű református ember stoikus filozófiájával, ékes magyarsággal, szinte prédikátori elokvenciával. De később ez az összeköttetés mind lazább lesz, öccse is elhal, családjával már alig érintkezik s német barátaihoz fordul egész szeretetével. Egy 1753-ból keltezett német levélben mentegetődzik igen előkelő (ismeretlen) barátja előtt, hogy nem látogatta meg abban az évben, de ha egészsége megengedi, jövőre biztosan tiszteletét teszi. Nagy öröme lehetett Hagedorn könyvében is. Két évvel halála előtt átérezhette azt az örömöt, amelyet egy hosszú, küzdelmekben eltöltött élet végső glorifikációja nyujt a léleknek.

Így érte utól a halál. A drezdai levéltár aktái között haláláról és hagyatékáról kötetek beszélnek.[1] Az első 1757. augusztus 6-án kelt s arról szól, hogy segédje Liscovius Fr. Salamon jelenti, hogy Mányoky, aki a gróf Schönfeld-házban lakott, élete nyolcvannegyedik évében rokon nélkül, mint agglegény meghalt és rokonai csak Magyarországon vannak. A hatóság lepecsételte a lakást, fölvette a hagyatéki jegyzőkönyvet, Liscovius és másik segédje Göders János Henrik jelenlétében. Készpénzt nem találtak a birtokában, a temetési költségeket segédei előlegezték. A hatóság kikutatta, hogy rokonsága Magyarországon Tahitótfaluban lakik, sógora ott református lelkész, hogy a vagyona mindössze 700 tallér lehet, mert van egy nordhauseni házrésze és 8—9 hátralékos havi penziójáradéka; ezzel szemben nehányszáz tallér adósság áll, mert már régóta barátainak előlegéből volt kénytelen élni, mivel azelőtt jelentékeny összegekkel, melyeket jóhiszeműen kiköltsönözött, megcsalták. Ezekről iratai közt váltóknak kell lenni.

A király 1757. november 18-áról kelt leiratával elrendeli, hogy ki kell kutatni örököseit, hagyatékát fel kell venni s a törvényes eljárást meg kell indítani. Meg is indul az eljárás. Kiderül, hogy a váltók értéktelenek, ellenben sok hitelező jelentkezett, úgyhogy a magyarországi rokonságra nem jutna semmi, lakását is mihamarább ki kell üríteni, azért tehát elhatározták, hogy az egész hagyatékot el kell árverezni.

A Leipziger Zeitung 1758. március 29-iki száma fölszólítja tehát Mányoky ismert és ismeretlen hitelezőit, hogy jelentkezzenek követeléseikkel május 29-ig a drezdai hivatalnál. Jönnek is a hitelezők: a pap, aki temette, a takarítónő, a szolga, Göders, a segédje s ráadásul Wilde ügyvéd a nordhauseni ház tulajdonosa, Hartmann nevében még ezer tallért követel, mert az 1550 tallérért megvett házra Mányoky csak 550 tallért fizetett ki s ez összegért pert indított a hagyaték ellen, amelyet éveken át tartó pereskedés után végre is megnyert.

Közben 1758. június 1-én elárverezik a hagyatékot, melyben a bútorokon kívül a következő festményei voltak: IV. Ágost király arcképe (kétszer), Jenő herceg arcképe, a porosz király, Chevalier de Saxe,

[1] A drezdai levéltárban megmaradt több nyugtája 1755-ből és 1756-ból.

[1] Amtsgericht Dresden. N° 2001. fol. 1—3.

MÁNYOKY ÁDÁM: CARIGNAN GRÓFNŐ
Horváth Nándor úr tulajdona

sötétzöld ezüsttel hímezett ruhában áll, jobbjával szoknyáját emeli, balját virággal megrakott asztalkán nyugtatja. Egyike e korabeli művei legkiválóbbjának. (A fiúarckép hátul szignálva és datálva, 1733.)

Német magántulajdonban van azonban Mányokynak egy igen kiváló alkotása, mely Hoffmann Péter, Bannerherr von Hohenthal, lipcsei építészt és szenátort ábrázolja s amelyről Bernigeroth metszetet készített, de vagy önkényesen (noha Mányoky-stílusban) kiegészítve azt, vagy pedig Mányoky egy másik nagyobb, komponált arcképe után dolgozott, melyen Mányoky a kisebb kép felső részét teljesen felhasználta. A német magántulajdonban levő kép ugyanis csak övig, kéz nélkül ábrázolja az építészt, hosszú allongeparókában, de igen eleven és részletező megmunkálásban. A metszet térdig, két kézzel, melyek közül a jobb egy korláton nyugszik, a bal pedig előrenyujtva mutat. A nyitott oszlopcsarnok mögül egy falu házai, kastélyai, tornyai látszanak.

Ösmerjük azonkívül a poseni múzeum két kiváló alkotását, az egyik Dinglinger egy eddig ismeretlen arcképe (lengyel prémes sapkában), a másik egy lengyel főúré, kezében pipával, vállán prémes mente, egyike Mányoky legkiválóbb karakterjellemzésének.

Bernigeroth egyik szép metszetéből ismerjük azután báró Hohenthal Christ. Gottlieb († 1763) szász kir. kamarás arcképét, mely őt olvasás közben, díszes környezetben ülve ábrázolja, nagyszerű drapériás, fényes udvari díszruhában, baljában könyvet tartva, jobbját térdén nyugtatva, a nyugodt lelkiállapot mesteri kifejezésében.

Ezzel a halmozott arrangement-nal szemben ismerünk Mányokytól két úgynevezett jellemképet, aminőről Hagedorn is megemlékezik, a négy évszak gyermekfejét leírva. Egy bécsi aukción 1919-ben (Seligmannál) felszínre került két gyermekarckép, az egyik nagy lengyel sapkával melyhez virág van tűzve, vállán átvető

árnyékban, de Pilles-re hivatkozik a színek antipátiájának magyarázatában, az egybekeverésnél előálló sajátságos jelenségekre, antipátiák fölébredésére utal, ami teszem előáll az ultramarin és a cinóber keverésénél. Mindebben, szerinte, Mányoky mester volt, — amit leveleiben s későbbi műveiben is hirdet. Hogy Mányokyt az egykorú arcképfestők közt milyen hely illeti meg, azt Hagedorn mint kérdést fölveti, de meg nem oldja.

Messzire vezetne, ha ezt a kérdést mi mai tisztult szemmel nézve fejtegetnők, — noha arra jó alkalom lenne, ha összevetnők Dinglinger arcképeit, amelyeket Pesne, Kupetzky és Mányoky festett — itt csak arra akarunk szorítkozni, hogy összeállítsuk Mányoky œuvre-jét, főleg élete utolsó évtizedeiből, amikor oly lelkes barátja, Hagedorn oldala mellett újra feltámadó tűzzel dolgozott. Mindenekelőtt a Hagedorn tulajdonába került 16 festményt említjük, amint azokat részletesen felsorolva Hagedorn hagyatéki aktái között[1] megtaláltuk. Először is Hagedornnak már említett arcképe, szőlőfürttel és kutyával, 1742. (Értékelve 40 tallérra.) Aztán két ismeretlen férfiarcképe (10—10 tallérra értékelve), két női arckép (10 és 16 tallérra értékelve). A fiatal Kirchner szobrász arcképe. (Kirchner a porcellángyárban dolgozott, maradt is utána nem egy figurális porcellánja. Értékelve 25 tallérra.) Feketefátyolos fiatal nő. (Értékelve 25 tallérra. Metszette Rockstroh. Ex collec. C. L. H.) Gyermekarcképe. (Ganymed. 50 tallérra értékelve.) Fiatal nő spanyol ruhában. (25 tallérra értékelve.) Fiatal nő sárga ruhában, visszahajlított fátyollal. (20 tallérra értékelve.) Férfiarckép bundában, Rembrandt-modorban. (40 tallérra értékelve.) Férfiarckép. (15 tallérra értékelve.) Fiatal férfi fehér parókában és ruhája alatt páncéllal. (15 tallérra értékelve.) Női arckép sárgás prémmel, lengyel prémes sapkában. (6 tallérra értékelve.) Öregasszony feje. (17 tallérra értékelve.) Öregember feje. (17 tallérra értékelve.) E képek sorsáról alább lesz még szó.

A királyt, III. Ágostot Mányoky később is többször festette (említi Sponzel, Fürstenbildnisse aus dem Hause Wettin. Dresden, 1906), valamint feleségét, I. József császár leányát, akit Mányoky, tudjuk, már 1723-ban, kislány korában is festett Bécsben (eredetije lappang Münchenben). Nemes Marcell tulajdonában is van egy arcképe III. Ágost királynak, mely kis göndör parókában, a hermelinkabát alatt páncélban ábrázolja a fejedelmet s a sok rendjel, kardmarkolat, hermelin ellenére a művésznek sikerült az embert is éreztetni. A hússzín rózsaszínben vibrál, kivilágít a sok lokális színből, melyeknek *össztónusa* sötét, a fej uralkodik.[1] A király környezetében a legfőbb személy gróf Brühl Alajos Frigyes volt, ki csodálatos karriert futott meg s Mányokynak Drezdába való érkezése (1738) idején már első miniszter, nagy könyv- és képgyüjtő. (1754-ben katalógus jelent meg képtáráról, melyet 1768-ban az Eremitage számára a cár megvásárolt.) Természetes, hogy Mányoky a hatalmas minisztert sietett megfesteni. (Megjelent metszetben[2] a Collection de cent silhouette de personnes illustres et célèbres. Gotha, 1793.) Megfestette a gróf feleségét, Máriát (szül. Collowrat grófnőt). A grófnő arcképét ábrázoló metszetet ismerjük. (Ifj. Bernigeroth munkája.) Tipikus Mányoky-kép. A magas, karcsú, puderes-hajú nő, jobbjával virágcsokorhoz nyúl, nyitott ablak előtt áll, melyen át parkra nyílik kilátás. A metszet is érezteti, hogy mily könnyed lett a ruha, a háttér, egyáltalán az anyag kezelése.

Ez időből való az a két kép is, melyek közül az első a Szépművészeti Múzeumban, a másik magyar magántulajdonban van. Mindkettő Carignan Lujza grófnőt ábrázolja. Itt az anyag kezelése felületesebb és elhanyagoltabb. Ellenben annál kiválóbb két gyermekarckép, melyek Sulkowski herceg gyermekeit, fiúcskát és leányt ábrázolnak. (Lubomirska hercegnő tulajdonában, Krakóban.) A fiúcska lengyel viseletben, hosszú szürke kabátban, melyet barna öv tart össze. Fején sötét bordóvörös sapka, drágakőbe foglalt tollal s a fiúcska jobb kezében labdaütő, baljában labda, dobásra készen. Előtte futásra induló kutya, baloldalt játékszerekkel megrakott tabourette. A háttér függöny, az előtérre fény esik. A lányka

[1] Akten des Amts Dresden. Vol. IV. Inventar H. 582.

[1] A király arcképéről készült metszetek közül ismerjük Haid, L. Zucchi, Bodenehr és A. Zucchi rézmetszeteit. Nagyon tanulságos lenne a négy metszet összehasonlítása.

[2] Idézi Spis Rycin, Przedstawia-jacych Portrety. Krakó, 1901.

őket, hogy dícséretüket Mányoky előtt ne nagyon hangoztassák...“ Azután felsorolja, hogy mi mindent ad Mányokynak, míg megegyeznek. „Ich kann des Mányoky Noblesse nicht genug rühmen.“ Barátját, a Kursächsischer Kammerrat-ot, Broizemet (1695—1757) ábrázoló képet Hagedorn máskor is, mint az arcképfestészet remekművét dícséri, Van Dycknak a Lichtensteingalériában látható művével veti egybe, példájaként annak: „wie alle Lineamente conspirieren, — írja bátyjának 1744. jan. 4-én kelt kiadatlan levelében — die Seele aus den Augen gucken zu lassen, denn obwohl die anderen Portraits von Mányoky delikater von Teint und embelliert sind, so ist zwar durch das Embelissement ein schönerer Vorwurf geworden, aber durch das hinzutun verwandelt sich der den Portraits eigentümlicher Hauptcharakter mehr in den Charakter eines schön-idealischen Kopfes.“ Egy évvel később is [1] rajongó hangon ír Mányoky arcképeinek viruló teintjéről, nicht farbirt, wie Meytens die Königin von Ungarn in die Welt schickt, — újra egy Corregiónak is becsületére váló finom, szinte árnyékolás nélküli modellírozást említi, mely szinte kilépni látszik a háttérből... Mányoky művészetének ezt a vonását Hagedorn később is példának állítja fel. Mányoky halála után öt évvel megjelent művében, *Betrachtungen über die Mahlerei* (II. 686.) Lairesse tanítását a féltónusokról idézve, így szól: „Lairesse szavait igazi műremekeken kell kipróbálni. Azokat a színeket, melyeket Lairesse említ, teszem Mányoky *Ifjúságán*, meg kell keresni, egyik olyan arcképén, melyen ezek elbájoló módon vannak kifejezve. S azonnal látni fogjuk, hogy a kétes középtónusok, melyeket e művész csak a maradandó ultramarinra bízott, mint vegyülnek a húsos részekben, melyek által — a legfelsőbb domborulatoknál egyszerűbben kezelve — azok gyöngéden egymásba simulnak...“ Mányoky kolorista eljárását (az umbraszínek, a lakkozás kerülése) máshelyt is (II. 712, 719, 720.) emlegeti. De ízlésük rokonságát is lépten-nyomon elárulja, mikor a kezdődő klasszicista ízléssel szemben védi a rokokó gráciáját és a mesterséges rendetlenségben megjelenő arcképet többre tartja az ünnepélyeskedő dísznél, s Carriéra, La Tour és Mányoky arcképeit ebből a szempontból is dícséri. (I. 240.) Láttuk, hogy kora többi arcképfestőivel, De Marées (München), Meytens (Bécs), Kupetzky (Nürnberg), Pesne (Berlin) művészetével összevetve, Hagedorn — szinte a barát elfogultságával — száll síkra Mányoky mellett, emlegetve, hogy mily kár, hogy Kupetzkynak máshelyt nagyobb a híre (Briefe über die Kunst von Hagedorn. Kiadta Baden, 1797), hogy Münchenben úgy beszélnek De Marées-ról, mint Drezdában Mányokyról, azonban Münchenben kritizálják Mányokyt, mint Drezdában De Marées-t, — pedig Mányoky művei können überall ihren Werth reichlich gelten (7. l.), bár Meytenst nagyon is elismeri, — ő őrizte meg Meytens önéletrajzát (213. l.) — s mikor Salzer 1750-ben rajongva ír neki Pesne-ről (315. l.), magában bizonyára az ő Mányokyja mellé állott, noha Mányoky is nagy tisztelője volt a francia festőnek. Nem meglepő ezek után, ha gyüjteményét ismertető könyvében, a Lettre à un Amateur de la Peinture-ben (Drezda, 1755), tehát még Mányoky életében bőven megemlékezik a tulajdonában levő 16 festmény szerzőjéről s életrajzán kívül lelkesen jellemzi.

„A szépség festője, a bájos Nattier sem becsülné le azokat az arcképeket, — írja Hagedorn — melyeket Mányoky festett e gyüjtemény számára.“ Azután jellemzi a tulajdonában levő négy évszakot s a művész életadatainak felsorolása után néhány művét említi, majd így folytatja: „Utánozza a természetet, de válogatva. Festés közben gyakran fordul tükréhez, hogy a festői hatást mérlegelje. Ecsetkezelése kellemes, lágyan erőteljes és áttetsző, ahol annak kell lennie: amit barackszínnek neveznek, jellemzi hússzínét. A festék kezelésének módja nagyban hozzájárul képei tartósságához és az idő, amely azt szebbé teszi, nem kevésbbé tiszteletben tartotta a művész korát, melyyel Szászország legemlékezetesebb korszakát élte át.“ Ezután Mányoky kolorista tehetségét dícséri és jellemzi, amit a *Betrachtungen*-ben — mint fentebb láttuk — részletez, főleg az ultramarin használatát emelve ki, úgy a fényben, mint az

[1] 1745. márc. 16-án írja Mannheimból keltezett levelében bátyjának.

tallérnál nincs több megtakarított pénzem. Amazt elfogadja, emezt — mondja — megtarthatom, ha akarom. Hat aranyat fogok neki adni. Megkapom az engedelmet, hogy ülhessek neki, nagy örömöm meglepte öreg nemes barátomat, akit a noblesse oldaláról fogtam meg. Ő, aki minden fej után rendesen 50 tallért kap, a kezeket egyenként 25 tallérért festi, egy teljes komponált festményt csinál rólam, a festői elbeszélés heves lelkesedésében. Olyan darab lesz ez, ami egy Meytenssel vetélkedhetik. A világ legkeresettebb állását, a fej kellemes hajlását adja a képen, noha közben, míg ülök, majd kitörik a derekam. Csupa ellentét, ahová csak nézel. Supponálj egy Mieris ízlésében tartott kompozíciót, melyet én találtam ki és minden részletét megadtam. Supponáld, hogy ablak előtt állok, melyen szőlővenyigék futnak föl, melyekről fürtöt szakítok, mellettem egy mopszli, természet után festve, s elülső mancsaira támaszkodik. Fejemen egy Houdet de la Mottei főkötő van,[1] csupasz fül, nyitott ing, melynek gombja árnyékot vet a bőrre, minőt Largillière szokott megfigyelni. A háttér levegő és némi lombozat, mely egy kertet suggerál. Fiat calculus, hogy nem érne meg ez 100 tallért is? Kitünően vagyok találva, noha a legvakmerőbb állásban, mivel a főkötőben szabadabban nézek ki, mint mostani parókáimban, pedig igen sok pénzembe kerültek. A festmény mindent felülmúl, ami most műtermében látható. A kutya ugatni kezdett, mikor meglátta magát a képen."

Egy másik, kiadatlan levelében (1742. június 7.) még ezt is írja e képről: „A fors de vouloir bien faire és mivel Mányoky nem tudta az eleget eltalálni, a képet majd elrontotta. Sokat pepecselt rajta, én nem tudtam az álláshoz illő kifejezést és derűt mindig megőrizni s alig vettem észre, egyszerre csak egészen más arc lett belőle, melyet aztán Mányoky távollétemben ki akart javítani, miáltal az összes vonásokat elrontotta. Végre egyik barátommal összebeszéltünk, elmentünk Mányokyhoz, kijelentve neki, hogy a kép nem hasonlít, Mányoky retusirozta a fejet s mikor kész volt, azon nedvesen, magammal vittem és nem engedtem Mányokyt tovább dolgozni rajta. Azt mondtam neki, hogy megfosztom magam egy Van Dycktól, csakhogy egy szép Mányokym legyen." Kitünő példája e levél annak, mit kell egy arcképfestőnek elszenvednie!

Ettől kezdve Hagedorn Mányoky-gyüjtő lesz, — ami az öreg művésznek kapóra jön, mert bizony sokat van pénzszűkében. Jó szívének és hiszékenységének lesz az áldozata nem egyszer. Hagedorn egy másik kiadatlan levelében (1742. dec. 4.) olvassuk, hogy egy chemikus minden pénzéből kifosztotta. Csak nem az aranycsinálás chimérájának ült fel, mint előbbi fejedelme? Igaz, hogy az jól járt, mert az ő chemikusa, Böttger aranyat keresett ugyan, de a porcellángyártás titkára bukkant. Mányoky nem volt ily szerencsés. Aranyat keresett és levegővé vált a pénze. Ezért aztán Hagedorn olcsón jut képeihez, pedig nem könnyű vele bánni, igen nyakas legény. Egyszer a weissenfelsi herceg számára — olvassuk Hagedorn egyik levelében (1745. jan. 2.) — egy nagy szakállas ulánust festett, amiért 100 tallért kért, a herceg hatvanat küldött neki, de Mányoky visszaküldte a hercegnek a pénzt. Hagedorn örül, hogy vele mindig meg tudott egyezni. Mányoky előbb négy képet festett számára, a négy életkort. Az aggkor: egy öreg ember feje; a férfikor: barátjának, Broizemnek arcképe; az ifjúkor: egy spanyol nő és a gyermekkor: Ganymed. Hagedorn főleg Broizem fejétől van elragadtatva. „A leggazdagabb angolnak kellene Broizem fejét guineákkal túllicitálni, annyira Van Dyck korának szellemét árulja el. A gyönyörű gyermeket[1] (szinte árnyék nélkül a tiszta mezzotintóból kifejlesztve) Mányoky oly remekül és csodálatraméltóan Denneri gyöngédséggel és hullámzó vér és erecskék éreztetésével exekutálta, noha a ruházat még nem kész, — hogy már 50 tallért ígértek neki kéz alatt... Néhány olasz, Zucchi és egy másik, kit a királyné utazni küld, hogy aztán az új kápolna kupoláját fesse (Stübel szerint Torelli), bavallották egymás között, hogy olasz földön Coreggiónál sem láttak színben szebbet, s nagyon meg kellett kérnem

[1] Érdekes, hogy már az Andrássy Géza gróf tulajdonában levő lengyel főurat ábrázoló festményen is fökötő van paróka helyett.

[1] T. i. a gyermekkort ábrázoló képet, melyet Ganymednek nevezett el.

MÁNYOKY ÁDÁM: SULKOWSKI KANCELLÁR FIA ARCKÉPE
Lubomirska hercegnő tulajdona Krakó

MÁNYOKY ÁDÁM: SULKOWSKI KANCELLÁR LEÁNYA
Lubomirska hercegnő tulajdona Krakó

HEINTZ HENRIK: CIRKUSZ

KMETTY JÁNOS: FACSOPORT
Dr. Földes Lajos úr tulajdona

Magyar Művészet
1927. 1. szám

MÁNYOKY ÁDÁM: FÉRFIARCKÉP PIPÁVAL
Poseni Múzeum

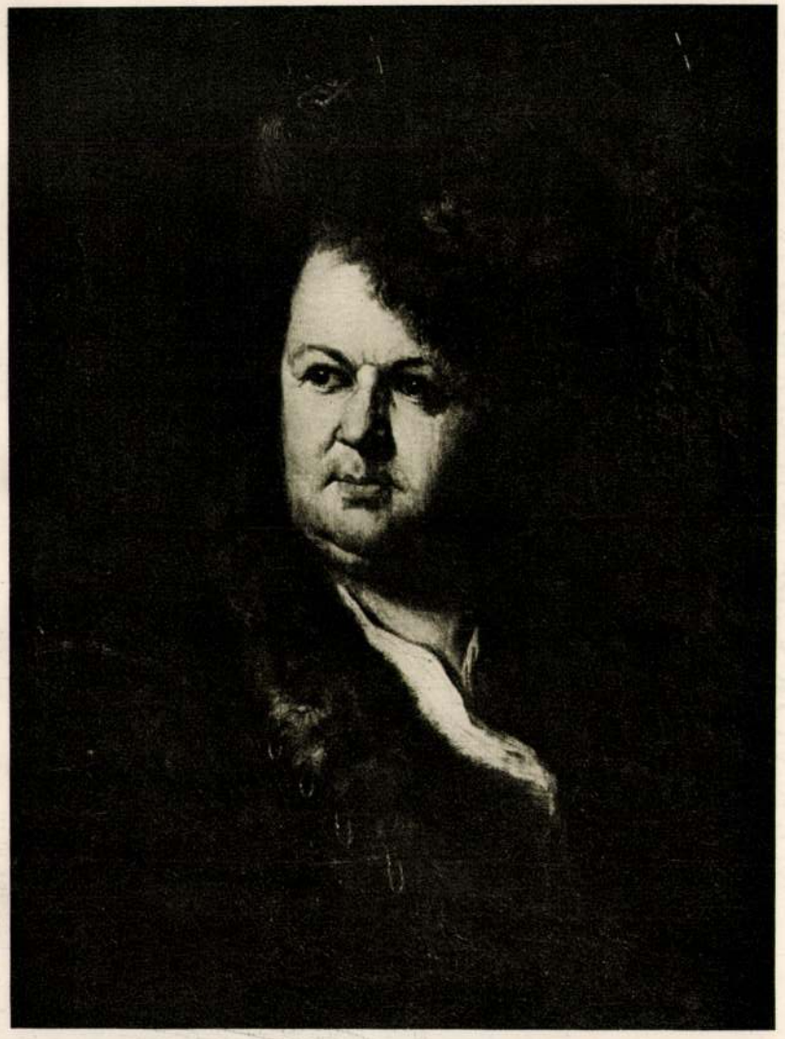

MÁNYOKY ÁDÁM: DINGLINGER ARCKÉPE
Poseni Múzeum

MÁNYOKY-TANULMÁNYOK

HARMADIK, BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY

III. Ágost udvarában Mányoky végül is elnyerte a „csendes, maradandó helyet", melyre vágyott. Lassanként elfoglalta régi pozícióját, újabb barátokra tesz szert. Első dolga volt a fiatal király arcképét megfesteni. Ezzel nagy sikert aratott, — több metszetben is elterjedt. Az első arcképet nemsokára több is követi, melyeket metszetekben hasonlókép sokszorosítottak. Lassanként szoros baráti köre támad, tanítványok, mint Böhme J. Christian, később Liscovius Fr. Salamon, Göders J. Henrik s elsősorban az 1738-ban újra Drezdába telepedett Thiele János Sándor tájképfestő,[1] aki ez idétt szintén udvari festő lett. Kétféle udvari festő volt ekkor Drezdában: fizetéssel, s ezek udvari hivatalnokoknak számítottak, s olyanok, kik csak a címet viselhették. Azonkívül volt a királynénak is külön udvari festője, Donáth G. Ambrosius[2], akinek Mányoky szintén megfestette arcképét. Mányoky és Thiele az első kategóriába tartoztak. Mányoky köréhez tartozott még a két Dietrich, Mengs Ismael, az öreg rézmetsző Bernigeroth fia, hasonlókép rézmetsző és Mányoky műveinek szorgalmas sokszorosítója, s eljárt rivalisa, Louis de Silvestre híres estélyeire is, mert ezek az estélyek az udvar mellett a társaság középpontját alkották, hiszen nem egyszer megjelent ott a király is, aki igazán szerette a festészetet, szinte főfoglalkozása volt a gyüjtés, a drezdai híres grafikai kabinet pedig tisztára az ő alkotása, amint azt segítőtársa, Heineken, aki 17 évig volt szolgálatában, a gyüjteményt leíró katalógusának előszavában, a király halála után, — tehát a hízelkedés minden gyanuja nélkül — önként bevallja.[1] Nem sokkal később, 1740 táján, összebarátkozik a drezdai művészeti élet későbbi irányítójával, Hagedorn Ch. Lajossal, aki diplomata volta mellett szenvedélyes gyüjtő és műkritikus, s ami nevezetes, nem régi mestereket, hanem az élő művészek alkotásait gyüjti. Bécsben, Frankfurtban, Düsseldorfban, bárhol tartózkodik, művészek társaságát keresi, Bécsben az öreg Orient József, aki magyarországi származású, s Querfurt tanácsát követi, míg Drezdában Mányoky lesz mestere, nemcsak a gyüjtésben, hanem az elméleti megismerésben is. Ennek sok nyomát találjuk, részben bátyjához, kora híres költőjéhez intézett, nagyrészt eleddig kiadatlan leveleiben, részben műveiben.[2] Mindjárt Drezdában való letelepülése után, 1741-ben írja bátyjának: „Miután Mányokyval az udvarnál megismerkedtem, eljött hozzám Poelenburghomot (egy Bécsben 30 tallérért vásárolt, fürdőző nymphákat ábrázoló festményt) megtekinteni, mert ilyen képet nem igen látott." Ettől fogva szoros barátságot kötnek. Drezdában az lesz neki Mányoky, ami Bécsben a másik magyarországi festő, Orient volt, barát és tanácsadó, kinek művészeti ítéleteit szívesen meghallgatja. „Mányoky megszeretett, — írja bátyjának — boldog, hogy itt a művészet egy szerelmesével találkozhatott. Élek is az alkalommal, s felkérem arcképem megfestésére, hivatkozva művészetszeretetemre és sovány erszényemre. Mint jó barátot tekint, a nemes úr a nemes urat. Felajánlok neki egy ezüst tabatière-t (amely nekem 4 talléromba került, de 3 aranyat is megér) s jelzem, hogy 2 tucat

[1] Stübel, I. A. Thiele. Lipcse, 1914. Mányoky Thiele arcképét is, melyet lapunk II. évf. 96. l. közöltünk (Jegyzékünk 23. sz.), megfestette. De 1846-ban Drezdában gróf Sterzberg hagyatékából egy Thiele-arcképet árvereztek, hátán A. de Mányoky pinx. 1737 jelezve — s nem lehetetlen, hogy erről a képről van szó, s az innét került a drezdai képtárba. „Sehr geistreich behandeltes Gemälde, — írja róla a katalógus — von markigem, saftigem Pinsel."

[2] A Pesti Hirlap 1926. dec. 28. számában „Egy fuzsitos festő" címmel ismertettük a képet és Donáthot, közölve a képét is. Mányoky előszeretettel festette le kollégáit. Ismerjük részben eredetiben, részben metszetben Freud, Dinglinger, az öreg Bernigeroth (metszette Sysang), Thiele, Donath, Hoffmann arcképeit, tudunk Kirchner szobrász arcképéről, mely Hagedorn tulajdonában volt.

[1] Idée générale, 1771. X. l.

[2] Stübel, Ein Diplomat und Sammler des 18. Jahrhunderts, Ch. L. Hagedorn. Lipcse. 49. l. Ír róla Justi. Winckelmann und seine Zeitgenossen. Lipcse, 1898 és Waetzoldt, Deutsche Kunsthistoriker. Lipcse, 1921. 94. l. Itt mondunk köszönetet Stübel úrnak, ki Hagedorn kiadatlan leveleiből a Mányokyra vonatkozó részeket rendelkezésünkre bocsátotta.

22. SZ. 1903. (50. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. | FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, MÁJUS 31.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre — **12** „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre — **8** „ | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre — **5** „ | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

RÁKÓCZI IFJUSÁGÁRÓL.

Rákóczi ferencz édes anyja, Zrinyi Ilona, 1682-ben letette özvegyi fátyolát s Thököly Imre nejévé lett, kihez magával vitte két kis gyermekét, Ferenczet és Juliát. E házasság a család anyagi sorsára nagy csapás volt, miután a császári kormány a fejedelemasszonyt, mint Thököly nejét, lázadónak tekinté s üldözőbe vette.

Az 1684-ik évvel elkezdődött a gyermek Rákóczira nézve a hányatás és szenvedés kora. Ebből az időből való az egyik, általunk közlött arczképe, a mely nyolczadik születés napja alkalmából készült Munkács várában. Telt, üdeképü fiut látunk magunk előtt, a ki koránál valamivel idősebbet mutat, élénk, sötét szemekkel, gazdag hajfürtökkel. Üstökét anyja piros szalaggal fonta be. Ruházata egészen magyaros, arany szegélyzetü piros dolmány, drága gyöngygyel készült zsinórkapcsokkal, fölötte panyókára vetett hasonló szinü mente, aranyos és gyöngyös himzéssel, nyuszt prémezettel, a melyet a nyakán csokorra kötött arany zsinór tart együtt. (Ez arczképét, valamint a Rákóczi későbbi éveiből származó másik két arczképét is Thaly Kálmánnak «II. Rákóczi Ferencz ifjusága» czimű műve után közöljük.)

Zrinyi Ilona beczézgetett «Ferkő»-je, a kis fejedelem nemcsak deli növésü volt, hanem képzettsége is igen szépen haladt előre. Kiváltképen a katonai dolgok érdekelték s Munkácsnak ezután nemsokára megkezdődött és közel három éven át folytatott ostroma e tekintetben kitünő iskolául szolgált neki. Maga előtt látta szelid lelkületü édes anyját, kit a családja iránti kötelességérzet erkölcsi parancsa valóságos hősnővé tett, de a ki a mellett kitünően betölté az anya szerepét is. Az üldözött család életének e korából valóban megható azon névnapi üdvözlet, a melyet 1686 május 22-én — anyjok nevenapján — a két Rákóczi-gyermek mondott el. Zrinyi Ilona ezt oly szépnek találta, hogy emlékül sajátkezüleg leirta s hozzá a következő megjegyzést igtatá: «Isten soha ne adjon anyának jobb gyermekeket, mint ezek még eddig az ideig voltak, mert soha nem tapasztaltam egyebet bennek az igaz szeretetnél és engedelmességnél hozzám, semminemü változásokban; abban leginkább gyönyörködtem. Egymáshoz igaz atyafi (testvéri) szeretettel voltanak; ha tovább is hozzám és az én édes uramhoz (Thökölyhez) abban megmaradnak: vesznek jutalmat mi tőlünk, az istentől áldást s adnak jó példát az világ fiainak».

Rákóczinak Munkács elestével (1688) meg kellett válnia anyjától és testvérétől. Idegen földre, a Csehországban levő Neuhausba kellett a jézsuiták iskolájába mennie, nővérét, a 16 éves Juliát pedig az Orsolya-szüzek bécsi klastromába vitték. Rákóczi jó természete a jezsuitáknál is megnyerte a körülötte levőket s a kezdetben ellenszenvesen fogadott fiu a legkedveltebbek egyikévé lőn. Egy jézsuita igy ir róla: «A fejedelmi utód most tölté be 12-ik évét, de oly nagy és kifejlett termetü, hogy 3—4 évvel idősebbnek látszik koránál. Magyarul beszél és latinúl úgyszólván tökéletesen. Arcza pirosas barna; gesztenyeszinű dús hajfürtei hosszan omolnak le vállaira. Egész valójában semmi sem középszerű, szavai, magatartása, járása csupa méltóság, úgy hogy minden fejedelemre emlékeztet benne, de kevélység nélkül, mert a mily nemes, ép oly emberséges, ámbár tekintélyét megőrzi.»

Két év múlva — tizennégy éves korában — befejezte a gimnáziumot. Ez alkalmat felhasználta egyik tanára, Guttwirth Menyhért jézsuita, hogy neki ajánlja «Amores Mariani»

Lengyelországban készült 1702-iki festmény után; Thaly Kálmán gyüjteményéből.

II. RÁKÓCZI FERENCZ IFJÚKORI ARCZKÉPE.

czimű latin distichonokban irt művét. A félig felnőtt sorba került fejedelem gazdagon megajándékozta a szerzőt s a mű még ez év folyamában megjelent. E műben az ifjukorba lépő Rákóczinak arczképét találjuk föl Müller Antal rajza nyomán, Kilián P. metszésében. Az ifjú Rákóczi e képen az akkoriban divatos francziás-spanyol öltözetben van föltüntetve.

A prágai egyetemnek volt ezután két esztendeig látogatója Rákóczi, nem a maga jószántából, hanem I. Lipót egyenes parancsára. Itt főkép természet- és hadtudományi, valamint építészeti tanúlmányokkal foglalkozott. Időközben anyját kiváltotta Thököly s az ifjú Rákóczit is szerette volna magával vinni Törökországba, de a bécsi udvar még azt sem engedte meg, hogy Zrinyi Ilona Bécsből való távozásakor elbúcsúzzék fiától. Később gróf Aspremont, Rákóczi nővérének, Juliának férje kieszközölte, hogy fiatal sógora, Rákóczi Bécsbe mehessen. Aspremonték kieszközölték a tizennyolcz éves ifjú nagykorusítását is, miáltal felszabadúlt Kollonics bíbornok gyámsága alól. Közben tanulmányai kiegészítéseül beutazta sógorának fivérével egész Olaszországot Nápolyig, alaposan tanúlmányozva a művészeteket. Hazatérve 1694-ben megházasodott, nőül vevén Sarolta Amáliát, a Hessen-rheinfelsi fejedelemnek gróf Leiningen-Westerburg Alexandra Juliától született leányát. Rákóczi ekkor 19 éves volt, neje pedig alig 16 éves, igazi német szépség: kékszemű, aranysárga hajú, fejérpiros arczú nő, — csupa báj és minden mozdulatában előkelő.

A fejedelmi esküvő Németország legnagyobb templomában, a kölni székesegyházban ment végbe. A szertartást a kölni érsek végezte.

A fiatal házaspár az ezt követett éveket legnagyobb részt nagy kiterjedésű magyarországi jószágain töltötte; többnyire Sárospatakon, vagy azokban a váraiban tartózkodott, melyekben azon idők szerint nem volt császári őrség. Politikával ekkor még keveset foglalkozott Rákóczi: mert nem akart eszközévé válni az udvar politikájának, nemzeti politikára pedig, a fenforgó viszonyok közt, gondolni sem lehetett. Családjának élve, jónak látta gyermekei keresztszüleiül Lipótot, majd az ifjabb királyt, Józsefet felkérni, s egészben — a sárosmegyei örökös főispánság gyakorlását leszámítva — szemlélőként viselni magát. Időnként családostúl Bécsbe ment, különösen akkor tartotta szükségesnek az ott tartózkodást, mikor hire futott, hogy a hegyaljai zendülők (1697) őt akarnák vezérökké tenni. Ha Rákóczi nem megy Bécsbe, könnyen gyanuba vehették volna, hogy neki csakugyan része van a dologban.

Jószágain tartózkodása alatt mind szorosabb ismeretséget és barátságot kötött a lánglelkű és lángoló hazafiságu ungi főispánnal, gróf Bercsényi Miklóssal. Mindinkább az a meggyőződés vett rajtuk erőt, hogy Magyarország közállapotain változtatni kell. Erre megjött az alkalom a spanyol örökösödési háborúban. Rákóczi és Bercsényi elérkezettnek látták az időt a föllépésre s összeköttetésbe léptek XIV. Lajossal.

A dolog kitudódott, Rákóczit Német-Ujhelyre vitték börtönbe, ugyanabba, a melyből három évtized előtt anyai nagyatyja (Zrinyi Péter) a vesztőhelyre jutott. A szerencse azonban megmentette ennek sorsától, hű neje és több külföldi uralkodóház titkos segedelmével sikerülvén fogságából kiszabadulnia s barátja Bercsényi után Lengyelországba menekülnie. Ezzel lépett át Rákóczi a férfikorba. Harmadik általunk közlött ifjúkori arczképe abban a ruhában ábrázolja, a mint a fogságból megmenekült.*

Pár év mulva mindenki meg volt arról győződve, hogy beteljesült Guttwirth atya jóslata, mely szóról-szóra így szólt: «Fülöpnek dicsőséges tettei közt mint legdicsőségesebbet említik, hogy Nagy Sándort nemzette. Ez lesz őseidnek is fénye, midőn visszatekintesz s a régi dicsőség új fényét látandod, s a mi az ő dicsőségekből hiányzott, azt te fogod kitünő tetteiddel és erényeiddel pótolni.» Mindnyájan tudjuk, hogy így történt.

II. RÁKÓCZI FERENCZ
8 éves korában, 1684 márczius 27.

Franciscus Princeps Rakoczy mpp
1690.

Rakoczy Ferencz mpp
1701.

* II. *Rákóczi* Ferencz gyermek- és ifjukorából fenmaradt 1684., 1690. és 1701. évbeli arczképein kivül közöljük az 1702. évből származó arczképét is, melyet Lengyelországban időzése alatt valamelyik ott tartózkodó franczia festő készített s mely lengyel pánczél-ingben ábrázolja a fejedelmet. Ez érdekes franczia miniature-kép elefántcsontra van igen finomúl festve, s Lengyelországból jutott *Thaly* Kálmán gyűjteményébe, kinek szivességéből lapunk teszi először most közzé hű másolatban.

II. RÁKÓCZI FERENCZ ARCZKÉPE

MÁNYOKY ÁDÁM-TÓL.

A kegyelet mindenhez ragaszkodik s a mulékonyt is megörökíteni óhajtja. Hősök szellemének tisztelete átterjed testi megjelenésükre is; érczbe öntjük, kőbe faragjuk porlandó alakjukat: lelkük tükrét, láthatatlan eszméik látható hordozóját. S nem oktalan a külsőség megóvása: a testi kép szemünkön át szivünkhöz férkőzik, meghitt ismerősünkké válik; sok mindent megértet s az eszmék általánossága, elvontsága helyett kézzelfogható *egyéniséget* állít elénk.

A művészet mindig legnemesebb föladatai közé számította az arcz változó vonásaiban a jellem kifejezését. De nem mindenütt és nem mindig volt képes e föladat méltó megoldására. Hány nagy alaknak nem ismerjük földi képét és hányé maradt ránk élettelen, vértelen ábrázolásban! Ha a magunk történetén, egész a legújabb korig, végig tekintünk, szinte szerencsének kell tartanunk, hogy a sors kivételt tett történeti multunk azon két alakjával, kik a néplélekben is a legmaradandóbb emléket vésték maguknak. Mátyást márványba faragta az olasz renaissance és Rákóczi Ferenczet megfestette Mányoky.

Mányoky Ádám Szokolyán született 1673-ban, 13 évvel Velasquez, 4 évvel Rembrandt halála után, a festészet nagy korszakának alkonyán. Első mestere Scheits András volt, a hannoveri udvari festő, majd De Largillière Nicolas alatt folytatta tanulmányait. Az ifjú festőt Rákóczi Ferencz mint udvari képirót maga mellett tartá s később, sorsa gyászosra fordultán Erős Ágost szász fejedelemhez és lengyel királyhoz ajánlotta, a ki 1717-ben szintén udvari festőjévé nevezte őt ki. Számos viszontagság után Mányoky 1757-ben Drezdában halt meg élete 84-ik évében.

Művészete terjedelméről nincs tiszta fogalmunk; festményei nagy része még lappang, bizonyára sok a szászországi kastélyokban. Művészi értékét relative nagyra becsüljük; korának minden esetre legkiválóbbjai közé tartozik. Kortársai dicsérik képei valóhűségét. Mai itéletünket főleg egy művére, *II. Rákóczi* Ferenczének a drezdai kir. palotában őrizett, s 1709-ben vagy 10-ben festett képmására alapítjuk.

E képet a «Vasárnapi Ujság» közölte először 1893. évi folyamának 14. számában fénykép nyomán. Most szines reprodukczióban mutatjuk be, mely László Fülöpnek a Történelmi Arczképcsarnok számára festett kitűnő másolata szerint készült. A kép a franczia arczképfestés hatását mutatja, szinben s a pompás ruha jelentőségének fokozásában. De itt a külsőségek is igazán fejedelmiek: az aranynyal kivarrt kék bársony dolmány, a biborszin mente s a hatalmas, fekete kócsagtollú prémeskalpag. S az öltözet nemzeti jellege megóvja a festményt a francziák barokk fölfuvalkodottságától. Az arczon is nyilvánúl ugyan a külsőségek beczézése, mint pl. a finom, selymes bajusznak szinte gyengéd ábrázolásában, de e mellett érvényesül a jellem s a lélek is, a gyönyörű kék szemek derült tüzében, az ajkak pillanatnyi kifejezésében s a széles áll nyugodt erejében.

Rákóczi Ferencznek ez a képe az, a mely egyéniségét legvilágosabban állítja elénk s ez van hivatva arra, hogy a köztudatban, mint a fejedelem legjobb arczképe helyet foglaljon.

M. S.

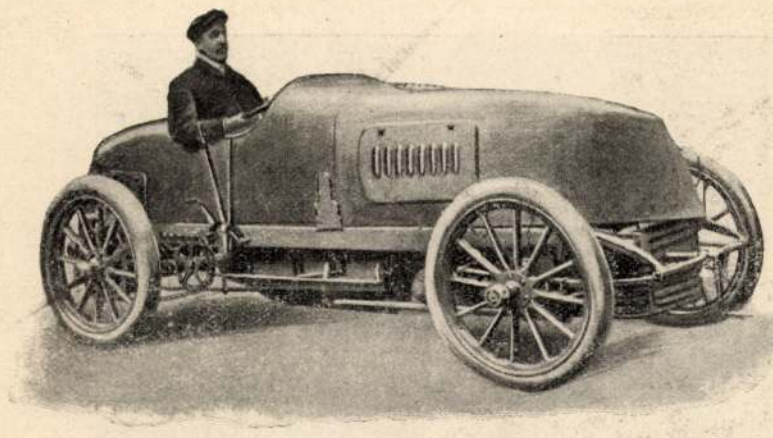

Mors automobilja.

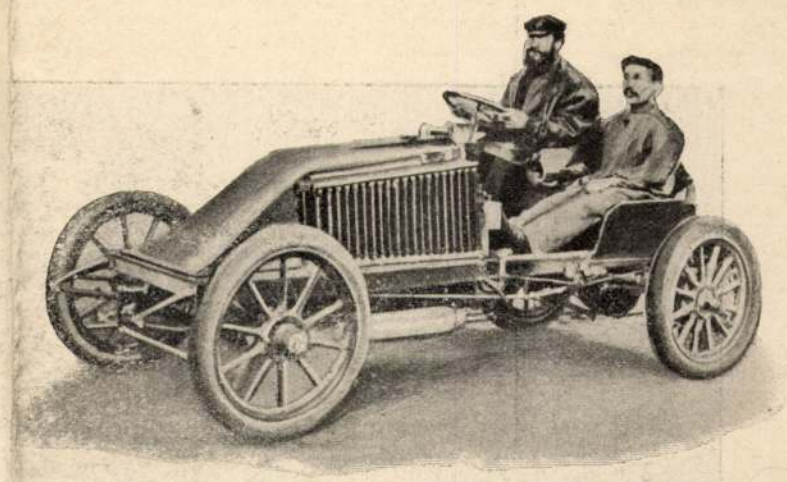

Renault Marcel automobilja.

AUTOMOBILOK A PÁRIS-MADRIDI VERSENYRŐL.

irodalmunknak nagybecsű gyarapodása e mű, mely két kötetben 663 lapon foglalkozik tárgyával. Az első könyv mint reformátort jellemzi Széchenyit. Bevezetésül megrajzolja Magyarország közállapotainak képét Széchenyi előtt, azután a nagy hazafi életét és jellemét méltatja reformátori hivatása szempontjából, majd pedig ismerteti azokat az eszközöket, melyeket Széchenyi reformpolitikájában használt; alkotásait, műveit. A második könyv Széchenyi reformpolitikájának eszmei tartalmát adja, jellemzi világnézetét, erkölcsi felfogását, életbölcseletét s e filozofiai alapon rajzolja meg nemzetgazdasági és társadalmi politikájának képét s általános politikai alapelveit. A szerző nagy tudományos és politikai apparátussal végezte munkáját, mely széleskörű tájékozottság, a tárgyba való elmélyedés s nemzeti jelentőségétől való áthatottság eredménye. A történetírást új szempontokra figyelmezteti, a politikusnak sok tanulságot nyújt a jelenre, de becses tanulmány tárgya lehet általában a művelt érdeklődő olvasónak is.

Herczeg Ferenctől «*Andor és András*» címen egy új kötet jelent meg. A könyv nem regény és nem elbeszélés, hanem rajza a mai pesti társaséletnek. Herczeg maga «budapesti történet»-nek nevezi. Az egészet főként Andor alakja tartja össze, egy ujságiróé, a ki megfordul szerkesztőségekben, zsúrokon, interwiewok alkalmával táborszernagyi palotában, országgyűlésen, kávéház irói asztalánál és kórházban. Andor Herczegnek egyik legelevenebben rajzolt embere. Ez a czinikus fiú mindenki másnál több melegséget rejteget a szívében, léha és szeszélyes, de a szerelmében hű és gyöngéd; embermegvető, de barátnak lelkes és ragaszkodó. Ezt a bonyolult lelket Herczeg finoman szövi össze. Körülte sürögnek a poziczióra vágyó mágnás, az elbízott önkénytes, a kaczér leány, az élhetetlen író, a charlatán orvos, a kik mind lenézik, de a kikbe ő világosan beléjök lát. A könyv társadalmi korkép, a melyet a mi mindennapi életünk eleven szálai hatnak át. Márk Lajos sikerült illusztrácziói is jól illenek a szöveghez. A könyv Singer és Wolfner kiadásában jelent meg, ára 3 korona 20 fillér.

Bársony István: Igaz mesék. Bársony István e legújabb kötetében tizenkét rövidebb elbeszélést gyűjtött össze. Hangban, tárgyban, előadásban sok változatosságot nyujt e kötet; legtöbb ugyan benne a népéletből merített történet, de van olyan is, mely az előkelő társadalomból vett alakokat szerepeltet, másokban ismét a kisvárosi egyszerűbb középosztály életéből mutat be képet. Bársony Istvánra, a természet színes leírójára vall, hogy csaknem valamennyi történet a szabad ég alatt játszik s így az írónak nem egy kedvező alkalma van hangulatos tájfestésekre. Néhányban az elbeszélések közül, egy Bársonynál ritkábban megszólaló hang érinti kellemesen az olvasót: a vidám humor. A kötetet a Singer és Wolfner czég adta ki; ára 2 korona 40 fillér.

«Az állatok világa» czímű vállalat legutóbbi füzete a zsiráf-félékről mond el sok, a vadászokat s természetbarátokat egyiránt érdeklő adatot, közölvén több szép metszetet is. A munka a Légrády-testvérek kiadásában jelenik meg; egy füzet ára 80 fillér.

«A magyar színművészet reformja» czím alatt *Lipták* Albert röpiratot adott ki, melyben a magyar színművészet színvonalának emelésére vonatkozó eszméit fejtegeti. Ára egy korona.

Népszinház. Május 22-ikén *Géczy* Istvánnak, több hatást keltett népszinmű irójának «*A kisértet*» czímű új népszinművét adták elő. A darab nem keltett nagy hatást, csak egyes elmés és jókedvű részek váltak ki belőle. A mese olyan szerelmi történet, melyben nem az igaz vonzalom vezeti össze a párokat, hanem erőszak, de a végén jóra fordul minden. A leánya házasságát erőszakoló vagyonos bírót egy furfangos városi irnok nyerte meg, a ki még azt is elhiteti vele, hogy érdemkeresztet szerez számára a királytól, a ki épen hadgyakorlatokon időzik a falu környékén. Az írnok azonban nem kell a leánynak, s hogy megszabaduljon tőle, szövetkezik a nénjével, a ki özvegy asszony. A csinos özvegy azután maga felé hajlítja az irnokot. Ez sem elég. Az irnoknak van egy elhagyott szeretője, a ki mint kisértet ijesztgeti a falu hűtlen legényeit és az irnokot is csúffá teszi. A darabnak egyes jelenetei hatottak, melyek a szerző színpadi ismeretének bizonyságai. *Ledofszky* Gizella sikeresen a játszotta a főszerepet s *Kovács* az irnokot személyesítette általános derültség közt.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tudományos Akadémia május 25-iki ülésén, melyen báró *Eötvös* Loránd elnökölt, két fölolvasás volt.

Schönherr Gyula, ki a római nemzetközi történelmi kongresszuson a Nemzeti Múzeumot képviselte, egy ez útjában fölfedezett Korvin-kodexet ismertetett, melynek becsét növeli az, hogy magyar bejegyzések is vannak benne. A kodex a Casonate-könyvtár tulajdona s a kongresszus alkalmával rendezett bibliographiai és miniatur-kiállításon a kiállított tárgyak közt volt, a nélkül, hogy tudták volna, hogy egykor Mátyás király könyvtárában őrizték. Gyönyörű miniatűrök díszítik, czímlapján rajta van Mátyás czímere, de nagyon sérült állapotban. Fölfedezésével a körülbelül százötvenre tehető Korvin-kodexek ismét egy darabbal gyarapodtak. A kodex tartalma egy XIII. századbeli ismeretlen szerző orvosi munkája, a mely az orvosságokat betűrendben sorolja fel. A szöveget ékítő képek között *nyolczvanhét* darabnak van magyar fölirása a XV. század első feléből. Van azután a kodexben három reczipe, egy a juhok betegsége ellen, ebben hat magyar szó fordúl elő. A magyar följegyzések szerzője gyaníthatólag valamely Buda-környéki pálos barát volt. A magyar szavak, a melyeket a kodex megőrzött, jobbára növények nevei. A megőrzött nyolczvanhét szóból negyven olyan, a mely írásban először ebben a kodexben fordul elő és közüle sok a közhasználatból azóta kiveszett. A *bazsarózsa* neve pl. ekkor *bazár* volt, a datolyát *pálmamag*-nak hívták. Ezután *Borovszky* Samu bemutatta *Fraknói* Vilmos püspök «Ifjabb Vitéz János Pontificaléja» czímű, Rómában megjelent díszművét, mely sikerült fénynyomatokban tünteti elő a vatikáni könyvtár egyik féltékenyen őrzött Hunyadi-korbeli kodexét. Fraknói Vilmos a kodex rendkívül szép miniatűr-képeit, melyek egyike Mátyás király ifjúkori eszményített arczképe, hű másolatokban és szakszerű magyarázatokkal ellátva adta ki.

A Kisfaludy-Társaság május 27-ikén tartotta a nyári szünetek előtt utolsó ülését *Beöthy* Zsolt elnöklése mellett, nagy számú hallgatóság előtt.

Vargha Gyula titkár bemutatta a társaság legújabb kiadványait: *Péterfy* Jenő «Összegyűjtött munkái»-nak harmadik kötetét; a «*Franczia antologia*» második és utolsó kötetét s végül egy szép kis angol regényt *Végh* Artur fordításában. A jövő évben kiadják Gobineau híres munkáját: a «Renaissance»-ot; Sebestyén Gyula pályakoszorús munkáját: «A magyar honfoglalás mondái»-t, a mely a bírálat szerint irodalmunk gyarapodását jelenti.

A felolvasásokat *Hegedüs* István kezdte «Csüggedten» czímű költeményével, melyet lapunk mai száma közöl s melynek elegikus hangja és ódai szárnyalása mély hatást tett. — *Berzeviczy* Albert részleteket mutatott be «Széchenyi Istvánról» szóló tanulmányából, mely bevezetés Szécsenyi munkáinak a «Magyar Remekírók» czímű nagy vállalatban megjelenő munkáihoz. Berzeviczy tanulmánya mélyrehatóan foglalkozik Széchenyi életével, korszakot alkotó működésével. Kiemeli a fordulatokat alkotó mozzanatokat, egyes irodalmi műveit és jellemzi mint írót, politikust, szónokot s végül kiemelkedő egyénisége és pályája méltatását foglalja össze. Széchenyit mint politikust, írót és szónokot egyaránt újabbkori politikai történetünk legérdekesebb, mert legsajátosabb, legeredetibb, szövevényes, szinte talányszerű alakjának tartja. Élete és működése mindenkit új fölfedezésekre csábít s valóban alkalmas is arra, hogy mindig új meg új szempontokból nézve, újabb világításban is tűnjék föl. Ez magyarázza meg azt is, hogy míg Széchenyi tiszta hazafisága, rendkívüli szellemi és lelki tulajdonai s életének nagy és maradandó eredményei úgy kortársait, mint az utókornak még legkevésbbé jóakaró bírálóit is föltétlen elismerésre indítják iránta, működésének egyes mozzanatai mégis a legellentétesebb, gyakran a megfontolatlanságig félszeg megitélésben részesültek s nyilvános pályájának második szakában népszerűségétől megfosztva láttuk. Széchenyi alakja valóban kiegyenlíthetetlen ellenmondások vegyüléséből alkotottnak látszik, melyek csak magas szempontról nézve olvadnak össze megérthető harmóniába. A felolvasást nagy figyelemmel hallgatták és megtapsolták. — *Kozma* Andor «*Anteusz a boltban*» czímű verses életképe szintén tetszésben részesült. A tetszés végig kisérte *Herczeg* Ferencz «Modern történet» czímű novelláját is.

A felolvasások után *zárt ülés* következett, melyen a fölött határoztak, hogy a főváros hatósága Deák Ferencz október 17-én bekövetkező születésnapjára irandó ódára 100 aranyat tűzvén ki, a pályázat intézésére a társaságot kérte föl. Ha a pályázat eredménytelen volna, akkor megbízás útján irassa meg a Kisfaludy-társaság az ódát. A társaság a feladatot elvállalja s a pályázat határidejéül *szeptember elsejét* tűzi ki. A bíráló bizottság, a melynek tagjai: Gyulai Pál, Kozma Andor, Alexander Bernát, körülbelül szeptember 10—12-ike táján a pályázatot eldönti, hogy szükség esetén még maradjon idő az ódának esetleg megbízás útján leendő megiratására.

Közgyűlések. Május 24-ikén több egyesület tartotta közgyűlését Budapesten.

Az állat- és növényhonosító társulat, mely a budapesti állatkert fentartását teljesíti, évi közgyűlésén nem adhatott kedvező előterjesztést a gyarapodásról. A közgyűlés egyik része e miatt fel is szólalt és a számadásokhoz nyugták melléklését követelte. A tény az, hogy az állatkertet az utóbbi időkben nem eléggé látogatják. A közgyűlés megadta a számadásokra nézve a fölmentést és Serák Károly igazgatónak köszönetet nyilvánított. Gelléri Szabó János, a társulatnak rég időktől fogva elnöke, lemondott s tiszteletbeli elnöknek választották, elnökké pedig dr. Balogh Sándort. — Az *országos magyar iskolaegyesület* közgyűlésén gróf *Zichy* Jenő elnök örömmel hangoztatta, hogy az egyesület bár szerény mértékben, de évről-évre nagyobb összeget fordíthat kitűzött czéljaira, a magyarosodás érdekében. Az évi jelentés szerint az egyesület még mindig sok közömbösséggel találkozik. Az egyesület alelnöke, Tóth József pestmegyei tanfelügyelő jelentése szerint, az egyesület vidéki kilencz kisdedóvodája (9700 korona évi költséggel) gyümölcsözőn működik. Az egyesület tagjainak száma 1500 körül van, vagyona 225,500 korona. A munkás kaszinók és a népkönyvtárak és hirdetik az egyesület működését. A gyűlés elhatározta, hogy az egyesületi Andrássy-éremmel Herman Ottó tudósunkat tünteti ki, a magyar népélet jellemző sajátságainak kutatásaiért; a nemzeti kaszinó alapítványának díját Plachy Arankának, az egyesületi haraszti iroda vezetőnőjének adják. — Az *országos nemzeti szövetség* is a magyarság érdekében működik és az

TÜNTETÉS ZÁGRÁBBAN JELLASICH SZOBRA ELŐTT MÁJUS 19-ÉN. *Fénykép után.*

Amerikába kivándoroltak nemzeti érzésének ápolására is törekszik. Közgyűlésén *Bujanovits* Sándor elnökölt s a felszólalások a körül forogtak, hogy a szövetség vagyonát mint lehetne minél inkább növelni. *Zseni* József igazgató-választmányi társelnök érdekes felolvasást tartott amerikai útjáról, melyben a szövetség zászlaját vitte el az Amerikában élő magyaroknak. Szólt a kivándorlásról, az amerikai magyarokról. A gyűlés a szövetségtanács tagjainak megválasztásával ért véget.

Országos irodalmi szövetség alakúlt május 28-án Budapesten. Az irodalom iránt való nagyobb érdeklődés felköltésére Bartók Lajos, a Petőfi-társaság elhúnyt alelnöke vetette föl egy szövetség eszméjét, halála után pedig Pekár Gyula munkálkodott a szövetség létrehozásán. A május 28-iki alakúló gyűlésre számos író jelent meg, és *Jókai* Mór elnökölt.

Az alapszabályok szerint a szövetség czélja: a magyar nyelv és irodalomnak országos erőegyesítés és kölcsönhatás mellett való művelése és terjesztése és az egész országban szétforgácsolt nemzeti eszmék és irányzatok érvényesítésére törekvő erők összpontosítása; irodalmi és hasonló czélt szolgáló egyesületek támogatása. A szövetség az ország irodalmi és közművelődési egyesületeit lehetőleg teljes számban igyekszik munkássága körébe bevonni, a gyengébb egyesületeket támogatja, új egyesületek alakulását elősegíti, minden évben felolvasó üléseket tart az ország különböző részein; könyvkiadó vállalatot létesít, mely részint népies kiadványokat bocsájt ki, részint a műveltebb közönség számára ad ki feltétlenül magyar nemzeti irányú műveket; pályadíjakat nem oszt ki; a fiatal, tehetségesebb írókat segíti, könyveiket közvetíti. Az alapszabályokat elfogadták s a szövetséget megalakították. Elnöke Jókai Mór. Alelnökök: Csengery János, Berzeviczy Albert és Molnár Viktor. Ügyvezető alelnök: Pekár Gyula. Titkár: Szundy Károly. Főjegyző: Rádl Ödön. Jegyző: Geduly Henrik és dr. Horváth Ödön. Az igazgató tanács tagjaiúl megválasztották Endrődi Sándort, Zsilinszky Mihályt, Lator Sándort, Ábrányi Kornélt, Rákosi Viktort és Ferenczy Zoltánt, s ezenkívül húsz tagból álló választmányt alakítottak.

MI UJSÁG?

A «Vasárnapi Ujság» rendes előfizetőinek mai számunkhoz csatolva megküldjük szines nyomatú műlapon *II. Rákóczi Ferencz* arczképét, melynek eredetijét *Mányoky* Ádám, Rákóczi korának hires magyar festőművésze készítette s melyet Rákóczi legjobb arczképének tartanak. A kiválóan sikerült szines nyomatú műlapból egyelőre csakis a «Vasárnapi Ujság» rendes előfizetői részére készültek példányok, de e műlapot a Franklin-Társulat később külön is ki fogja adni.

Nász az uralkodó családban. *Mária Anna* főherczegnő esküvője *Illés* Bourbon-pármai herczeggel május 25-ikén ment végbe Bécsben a Hofburg plébánia-templomában. Jelen volt az uralkodó család, az állami méltóságok, a vőlegény családjának tagjai. Az esketést *Gruscha* bécsi bíbornok végezte a legfényesebb egyházi szertartással. A menyasszony a trónról való lemondását május 23-ikán irta alá a király előtt. A magyar kormány részéről ekkor báró *Fejérváry* és gróf *Széchenyi* Gyula miniszterek voltak jelen. (A herczegi pár arczképét az eljegyzés alkalmával múlt évi 52-ik számunkban közöltük.)

Az új püspökök esküje. *Szmrecsányi* Pál nagyváradi latin szertartású püspök, dr. *Radu* Demeter nagyváradi gör. kath. püspök és dr. *Hosszu* Vazul lugosi gör. kath. püspök május 27-ikén tették le az esküt Bécsben ő felsége előtt, Wlassics Gyula közoktatásügyi és gróf *Széchenyi* Gyula a Felség személye körüli miniszter jelenlétében. *Szmrecsányi* Pál püspök május 28-ikán még visszatért Szepeshelyre, hogy előbbi egyházmegyéje kormányzását addig, míg új püspököt neveznek ki, a káptalan által megválasztandó kanonoknak átadja. A nyarat *savniki* nyaralójában tölti s csak az őszkor foglalja el nagyváradi székhelyét.

A Vörösmarty-szobor bizottsága, hogy a kivitelre elfogadott szoborminta elkészítését minél sikeresebben intézhesse, három külön bizottság szerint szervezkedett: *művészeti, jogügyi* és *pénzügyi* bizottságban. A szobor a *Kallós* Ede, *Telcs* Ede szobrászok és *Márkus* Géza műépítész elfogadott tervezete szerint készül. A bizottság ülésén *Kallós* Ede előterjesztette társai nevében is a szoborra vonatkozó ajánlatot s a bizottság elhatározta, hogy a művészek ajánlatát elsősorban a művészeti albizottságnak adja ki. Ez a bizottság pünkösd után ül össze, hogy tárgyalás alá vegye a művészek ajánlatát, mielőtt a jogügyi bizottság megállapítja a szerződés pontozatait.

Arany János-társaság. Temesvári délvidéki magyar irók népes értekezleten elhatározták, hogy Arany János-társaság czímmel új irodalmi társaságot alapítanak. Az alapszabályok megvitatása után szervező bizottságot küldtek ki, melynek tagjai: Szentkláray Jenő, Szabolcska Mihály, Sebesztha Károly, Berkeszi István, Barát Ármin.

A közoktatásügyi miniszteriumban a király dr. *Kacskovics* Mihály osztálytanácsosi czímmel és jeleggel fölruházott miniszteri titkárt osztálytanácsossá nevezte ki. Dr. *Gopcsa* László miniszteri titkárnak az osztálytanácsosi czímet és jelleget adományozta. *Kacskovics* az elemi népoktatás és kisdedóvás ügyosztályának régi buzgó munkása. *Gopcsa* László az egyetemi ügyosztályban működik. Az ifjabb irói nemzedéknek jeles tagja és a miniszterium hivatalos közlönyének szerkesztője. Öt évig működött az elnöki osztályban és hosszabb külföldi tanulmányutakat tett.

A dunai ünnep jövedelme. A gróf *Szápáry* Pál elnökségével május 13-ikán rendezett dunai ünnep tiszta jövedelme a jótékony czélra *százezer korona.* Ebből három jótékony egyesület, melynek Mária Jozefa főherczegasszony a védőasszonya, együtt 35,000 koronát kap; a fővárosi mentők egyesülete 20,000 koronát, az ujságirók nyugdíjintézete 15,000 koronát, az ujságirói segítő egyesület 5000 koronát és az elszegényedett művészek egyesülete 5000 koronát.

A budavári dominikánus templom romjai. A budavári Mátyás-templom mellett, a várbástya lebontása alkalmával talált régi dominikánus templom alapfalainak romjait sikerült teljesen föltárni s most nem is bolygatják tovább, hanem beillesztik az új halászbástyába. *Schulek* Frigyes műegyetemi tanár művészi tervet készített, a romok beépítésére. A régi templom tornyának alapfalára talapzatot készítenek, melyen egy Domokos-rendi szerzetes szobor-alakját fogják elhelyezni. Az ásatás az átalakítás miatt most szünetel.

Biró Lajos afrikai útja. *Biró* Lajos, a kiváló természettudós a telet Afrikában töltötte, s onnan

emlékeztesse a társadalmat az íróval szemben való kötelezettségére". Én ugyanis nem értem, hogy lehet az eredményes könyvnapot és a felfokozott könyveladási alkalmat — ellentétesnek minősíteni.

Hát persze, hogy minden célja az volt a bizottságnak, hogy felfokozott könyveladási lehetőséget teremtsen! Milyen lehet a könyvnap könyvvásárlás nélkül és mi más célja van a könyvnapnak, mint évről-évre felhívni azok figyelmét is a könyvre, s azokat is állandó könyvvásárlókká tenni, akik egyébként közönyösek a könyv iránt. Véleményem szerint a *Literatura* kritikája akkor lett volna jogosult, ha konkretizálta volna: *hogyan képzeli el a cikkíró a nivós könyvnapot.*

Nincs ugyan senkitől felhatalmazásom ez irányban, mégis azt hiszem, hogy úgy az írók, mint a kiadók és minden irodalombarát nagyon hálás lenne a *Literaturának*, ha konkrét formában közzétenné, miképen képzeli el a *könyvnapot* a jövőben. Meg vagyok róla szentül győződve, hogy hálával és örömmel fogadnának ilyen javaslatot az illetékesek, nemcsak a *Literaturától*, hanem bárkitől is. Kérem a *Literatura* szerkesztőségét, ha helyesnek véli, már most indítson meg egy ankétet a *jövő könyvnap érdekében.*

Káldor Miksa
könyvkiadó.

*

A legnagyobb készséggel közöltük Káldor Miksa úrnak 1933. szeptember 5-én hozzánk érkezett kritikai hozzászólását a Literaturának ahoz a könyvnapi széljegyzetéhez, amely lapunk ezévi augusztusi számának XXXIII. oldalán jelent meg.

Mindenekelőtt azért jelent meg ez a széljegyzetünk három hónappal a könyvnap után, mert — s erről Káldor úr hozzászólása nem tesz említést — mi nem közvetlenül az idei könyvnap rendezésére reflektáltunk, hanem Márai Sándornak és a Korunk Szava folyóiratnak a könyvnap ellen irányuló cikkeire: nem akartuk, hogy bizonyos rendezési hibák és — nézetünk szerint — elvi eltolódások miatt az írók és a folyóiratok körében maga a könyvnap ellen alakuljon ki ellenséges hangulat.

Káldor úr hozzászólása továbbá arról is megfelejtkezik, hogy a Literaturának nem ez az első kritikai megjegyzése a könyvnap rendezési módja ellen. Szíveskedjék a Literatura 1931. évi 43. oldalán és 1932. évi 476. oldalán foglaltakat elolvasni: már ott is megtalálja óvásunkat bizonyos dolgok ellen, valamint részletekbe menő elgondolásokat a könyvnap megrendezésére nézve. Végül pedig teljességgel célját téveszti Káldor urnak az a felszólítása, hogy „a Literatura konkrét formában tegye közzé, miképen képzeli el a könyvnapot a jövőben." A Literatura ennek a feladatnak már több mint hat év előtt megfelelt, amikor a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének 1927. évi miskolci nagygyűlése elé terjesztette (s azután a Literatura következő számához mellékelte is) a magyar könyvnap tervezetét s ebben bőséges részletezéssel vázolta fel elgondolásait a magyar könyvnap megrendezése dolgában. Tessék csak a Literaturának ezt a három számát elővenni, az abban foglaltakat meggondolás tárgyává tenni s akkor, úgy érezzük, sok minden hibát ki lehet majd küszöbölni.

A Káldor úr kívánta ankétnek igen szívesen szorítanánk helyet, ha célravezetőnek látnók. Aki azonban valaha benneélt az ilyenfajta rendezések praktikumában, megmondhatja, hogy ezer írásbeli ankétnál többet ér egy-egy, a közvetlen munka hevében kiüzző ötlet, amelynek gyakorlati kivihetőségét nem az ankét, hanem rendszerint egészen más tényezők döntik el.

A Literatura szerkesztője azon túlmenőleg, hogy az egész magyar könyvnapot elgondolta, részleteiben is megtervezte s azóta is évről-évre jóindulatú tanácsokkal szolgál, nem tarthatja magát hivatottnak az olyan könyvünnep megrendezésében való részvételre, amelynek előkészítésében nincs része. (Hogy miért nincs, annak — javarészt személyi és félreértésekből származó — okairól ehelyütt ne essék szó)!

Abban egyébként száz százalékig megegyezünk Káldor úrral, hogy az egyesületi elnök urat már rég megillette volna a könyvnapok sikere érdekében kifejtett munkájáért a hivatalos részről való elismerés. Tout honneur à tout seigneur!

A Literatura szerkesztője.

Söregi János dr.: A biharmegyei konyári korarézkori temető

(Őrrégészeti tanulmány 18 képpel, német kivonattal. A Déri Múzeum közleményeinek 4. füzete, 47 oldal). A Kr. e. III. évezred kezdetéről való temető maradványait ásta ki Konyáron Söregi dr. A hiányos csontvázak arra engednek következtetni, hogy Biharban 5000 évvel ezelőtt emberevők tanyáztak. Jellemző leletek az érnyitó obszidián szilánkok és a rituális célokra szolgáló márványkalapács. (A régészszakember kitünő munkáját a külföld számára használhatatlanná teszi a rettenetesen rossz német kivonat!)

A magyar piktor és az osztrák kém

Irta: **Lázár Béla dr.**

Lázár Béla dr. a közoktatásügyi miniszter megbízásából megírta Mányoki Ádám életrajzát. A romantikus részletekkel teli könyv e hó végén jelenik meg. A Literatura előfizetői, ha előzetesen jelentkeznek kiadóhivatalunkban, a 15 pengős bolti ár helyett 10 pengőért kapják a vaskos, gazdagon illusztrált könyvet. Az életrajz megjelenése alkalmából közöljük Lázár Béla dr. itt következő tanulmányát.

1717-ben, váratlan fordulat állott be Mányoki Ádám sorsában. Kleeberg név alatt megjelent Drezdában egy fiatal ember, akiben Mányoki egykori társát, akivel Rákóczi udvarában együtt szolgált, Klement Mihály Jánost ismerte fel. Klement a menekülő kuruc álorcájában mutatkozott be Mányokinak, akinek elmondta, hogy Rákóczi bujdosása után titokban Bécsben húzta meg magát s ezalatt sikerült neki Szászországra döntő jelentőségű, fontos híreket megtudnia, ide jött, hogy azokat a szász udvarral közölje. Kérte Mányokit, mutassa be a miniszterelnöknek, Flemming grófnak, hogy okmányait és kérését vele közölhesse.

Mányoki kapva-kapott az alkalmon, hogy Flemming grófnak szolgálatot tehessen. Nem tudta, hogy Klement most miben sántikál. Csak azt tudta, hogy Rákóczi fejedelem bizalmát bírta, hogy éveken át ügyvivője volt a fejedelemnek a francia, angol és holland udvaroknál, Klementet nagyreményű (bonae spei) tanulónak nevezte, igen fontos megbízásokkal látta el, minden tervéről és békeajánlatáról tájékoztatta. Mányoki 1711-ben együtt volt vele Berlinben, Klement onnét a fejedelem megbízatásából Londonba ment s ezidőtől fogva nem találkoztak.

Pedig Klement, amikor látta, hogy Rákóczi ügye rosszra fordult, kétszínű játékba kezdett; a fejedelem leveleit felajánlotta az osztrákoknak s amikor erre a fejedelem rájött, megtagadta fizetése kiadását. Klement erre az elbocsáttatását sürgette, mire Rákóczi el akarta fogatni, de Klement Hollandiába menekült s Hohendorf útján egy álló esztendeig onnét sürgette a bécsi udvarnál megkegyelmeztetését. 1715-ben Bécsbe megy és 271 okiratot ad át VI. Károly császárnak és Savoyai Jenő előtt felfedi Rákóczi terveit, hogy ilykép érdemeket szerezve, kegyelemben részesüljön. Ha Mányoki erről tudott volna, bizonyára szóba sem áll vele. De Klement rendkívül ügyes, kémszolgálatokra született tehetség volt, akit a bécsi udvar arra is felhasznált, hogy már Utrechtben kutassa ki, mit tervezett Rákóczi a porosz udvarral, Bécsben pedig, mint Klement maga bevallotta, Savoyai Jenőnek be kellett számolnia részletesen mindazokról, amiket Rákóczi szolgálatában végzett, sőt nem egyszer „hatte ich wohl auch Ihrer Kaiserl. Majestät Höchste Person selbst zu informieren die Ehre". És ilyen embert vett pártfogásába Mányoki!

De hitszegéseinek jutalmát mihamar megkapta Klement, sorsát nem kerülte ki. Bécsben rájöttek, hogy miként Rákóczival szemben kétszínű játékot üzött, úgy most Bécsben is áleszközöket használt fel, mert Savoyai Jenő távollétében bizonyos iratokat, ahelyett, hogy Savoyai Jenőnek küldött volna a táborba, egyenesen a császárnak adott át, nem is szólva arról, hogy Savoyai Jenő régi hivatalnokai cselt szőttek az ujonc ellen. Klement kegyvesztett lett Savoyai Jenőnél is, aki megvonta tőle fizetését és Klement magára hagyatva, elhatározta, hogy elhagyja Bécset és Szászországban próbál szerencsét.

Igy került Drezdába s Mányoki révén Flemming gróffal összeköttetésbe. Flemming nagy örömmel fogadta a bécsi viszonyokat kitünően ismerő kémet, aki rendkívül fontos titkokról rántotta le a leplet, amelyek a császári és a berlini udvar terveit fedték fel. Igen fontos megbízásokkal és anyagiakkal bőkezüen ellátva Berlinbe küldte tehát, hogy ott titkos levelezőket szerezzen számára. Mányokit pedig, aki őt e kitűnő spionnal összehozta, azzal lepte meg, hogy udvari festővé való kinevezését kezébe vette. Természetesen célt is ért. 1717 június 26-án, a Karlsbadban üdülő szász királytól végre megkapja Mányoki számára a Manteuffel által ellenjegyzett kinevezési okmányt, amely így hangzik:

„An Cammerrath Steinhäuser. Rath! Lieber Getreuer! Wir haben Adam de Mányoki seiner uns bekandten Geschickligkeit halber zu unsern Hoff-Mahler annehmen lassen, ihm auch eine jährliche Besoldung von Ein Tausend Thaller courant gnädigst zugeeignet und begehren demnach hiermitt von Euch in Gnaden, Ihr wollet besagten Mányoki zwei hundert und fünffzig Thaller zu 5 Timff gerechnet a primo Juli a. c. angerechnet, gegen seine Guittung quartaliter entrichten und damit hinfürs continüiren. Es passiret der Betrag solcher Besoldung krafft dieses in Rechnung Daran p. und wir. p."

Literatura 1933. okt.

Mily örömmel fogadta Mányoki a kinevezést! Hiszen éveken át vágyott erre s mindent elkövetett, hogy ilykép jövőjét biztosítsa. „Ich schätzte mir desmahl — írja 1735-iki folyamodványában — überseelig durch solches erlangte Aller-Gnädigste Decret.“ Öröme annál nagyobb, mert fizettsége ugyanannyi, amennyi az „idegen“ francia festőé s így rangja is ugyanolyan, ami az udvarnál való elhelyezkedése szempontjából igen fontos körülmény.

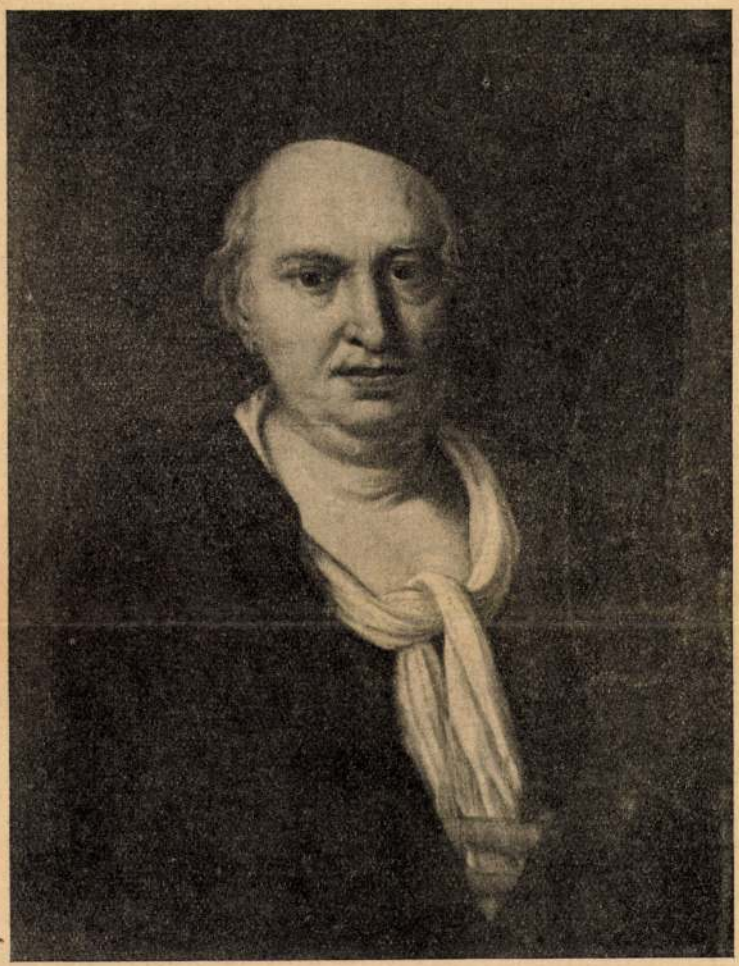

Mányoki Ádám öregkori önarcképe. Budapest. Magántulajdon.

Mányoki tudta, hogy Klement berlini szolgálatai, amelyekkel Flemming sokáig meg volt elégedve, jelentékenyen megerősítették helyzetét a szász udvarnál s véle a régi nagy barátságot újból felújította. Gyakran volt Klementnél Berlinben, ahol összejött Jablonski udvari lelkésszel is, aki Klement barátja volt még a régi időkből, amikor Jablonski a magyar protestánsok ügyét védte a berlini udvarnál, Rákóczi fejedelem megbízásából. Ki tudta még akkor, mily szomorú következményei lesznek e barátkozásnak?

Néhány hónap mulva ugyanis változás állott be a politikában. A szász királynak erős érdeke lett, hogy a császári udvarral barátságot tartson, már ekkor tervbevette, hogy fia nőül vegye József császár leányát s ennek előkészítésére Flemming gróf Bécsbe ment, ahol a nagybefolyású Savoyai Jenő óva intette őt Klementtől, mint aki pénzért minden hazugságra, hamisításra és csalafintaságra kapható, aki előbb Rákóczit, azután őt árulta el, vigyázzon, mert így fog járni ő is, ha Klement érdeke úgy követeli. Flemming észbe kapott. Egyrészt, mert a maga érdeke és állása volt kockán, másrészt mert a szász politika akkor megkívánta, hogy Savoyai Jenő

ne forduljon ellene, — elhatározta, hogy szakít Klementtel. Hazajövet, kezdett tőle elfordulni, nem fogadta többé, főleg megvonta a járandóságait, aminek következtében Klementet berlini kémtársai zaklatni kezdték, ő maga is egyre nagyobb pénzzavarba jutott. De Klementet nem abból a fából faragták, mint aki nem tud magán segíteni. Ha a szász udvar elhagyja, majd szolgálatába fogadja a porosz. Csak ügyesen kell a dolgot megkezdeni. Tudta, hogy a porosz király sanda szemmel nézi úgy a szász, mint a császári udvart. Fontos iratokról, amelyek kezén mentek át, már annak idején másolatokat készített és a szász és a bécsi udvar fontos személyeinek magánügyeit alaposan ismerve, bizonyos volt abban, hogy átteheti politikai tevékenységét Berlinbe. Sikerült is neki a porosz király bizalmába férkőznie, elhitette véle, hogy a bécsi udvar puccsot tervez ellene, ami a porosz királyt mérhetetlenül felháborította.

Mányoki ezalatt, mit sem sejtve, Berlinben volt, ahol Gustav Adolph Gotter gothai udvari tanácsos (1692—1762) arcképét festette. Kora legelmésebb világfia volt Gotter. Amikor később a porosz király szolgálatába állott, fényes diplomáciai pályát futott be. VI. Károly gróffá tette, szerencséje közmondásos. Londonban is, Hágában is kihúzta a nagy lutrit, Molsdorfban csodás kastélyt építtetett, tele ritkaságokkal, remek festményekkel s valóságos donjuani életet élt. Mányoki róla festette egyik legszebb arcmását. A fiatal, élvezethajhászó főúr jobbkezét kedvenc kutyája fején nyugtatja, balkezét gesztikulálva maga előtt tartja. Sötétkék bársonykabátján a sasrend nagy csillaga, nyakából lelógó aranyláncon a porosz érdemrendjel. Szabadon álló nyakán fehér inge szélesen festve, finoman mintázott arca lágy formafelfogásban. A kutya feje mesteri alkotás. Maga elé tartott kezének nőies szépsége megkapó.

Megfestette azonkívül egy berlini kollégájának, Blesendorffnak arcképét is, aki rézmetsző és miniatürfestő volt, hírhedt fuzsitus pajtás, akinek könnyelműségéről legendákat beszéltek Berlinben.

Egyszerre csak az a hír terjedt el, hogy Klement megszökött, de elfogták s így mindenki gyanús lett, aki vele érintkezett. A porosz király ugyanis Savoyai Jenőhöz fordult felvilágosításért azon politikai cselszövények tárgyában, amelyeket véle Klement közölt. Ebből nagy perpatvar lett s Mányoki sietett Berlinből kereket oldani, tudva, hogy noha ő a szász király udvari festője, a porosz király nem sokat törődik a nemzetközi megállapodásokkal, ha érdeke úgy kívánja. A bécsi udvar engesztelhetetlen volt Klementtel szemben és halálát követelte, a porosz király pedig kénytelen volt engedelmeskedni. Klementet lefejeztette, mert kiderült, hogy Klement állításai valótlanok.

Amikor Mányoki Drezdába visszament, Flemming gróf hidegen fogadta; nem tudta neki megbocsátani, hogy ilyen nemzetközi csalóval hozta összeköttetésbe, noha belátta, hogy Mányoki ártatlan s Klement cselszövényeiről mit sem tudott. Mind hasztalan. Mányoki helyzete ettől kezdve megrendült. Udvari festő volt, de — mint maga írja — fizettségét nem kapta meg. „Sok esztendő telt el, anélkül, hogy egy fillérhez hozzájutottam volna s amikor már néhány esztendei járandóságom volt esedékes, a felénél többet levontak, kijelentvén, hogy ha nem nyugszom bele, még tovább várhatok. Ennek sürgetésével legdrágább időmet áldoztam fel, mialatt másutt három, sőt négyszer annyit kereshettem volna, ami teljesen helyreállíthatott volna".

Ez a helyzet érthető, ha a körülményeket figyelembe vesszük. Mányokinak nem volt hátvédje. Flemming gróf levette róla a kezét. Az udvari hivatalnokok ezt azonnal észrevették és hasztalan volt minden panaszkodása, figyelembe sem vették. A Klement-ügy, ahogy eleinte segítette, később annyival inkább kárára volt...

Csikay Pál: Világszemlélet és gazdasági hegemónia

(Különnyomat a „Református Világszemle"-ből. 12 oldal, Komárom, 1933). A gazdasági élet egész vonalán az észszerűsítéseknek korát éljük. Kevesen tudják, hogy a gazdasági racionalizmus és az üzemnek voltaképeni „megszervezése" nagyon régi bölcseleti elven nyugoszik, amelynek eredetét világosan végigkísérhetjük egészen a francia racionalisztikus gondolkodásig: Comte-ig és Condillac-ig. Csikay igen értékes munkára vállalkozott akkor, amikor a gazdasági élet szellemi rugói után kutatva, azokkal a vallásokkal foglalkozik legelébb, amelyek a gazdasági életet egészen közelről érintik. Ilyen két vallás szerinte a zsidó és a protestáns. Az előbbivel kapcsolatban Sombart, az utóbbinál pedig Weber nyomán domborítja ki e két gazdasági világnézet rokonvonásait s a zsidóság és az angolszász puritanizmus közös lelki adottságait. Utal arra, hogy ezek az előfeltételek és lelki adottságok voltak tulajdonképen ösztökélői a mai gazdasági rend kifejlődésének, amelyre, akarva-nem akarva, a világszemlélet reányomja jellemző viaszmaszkját. A nem-gazdasági tényezők behatása a gazdasági életre fontos jelenség, annál is inkább, mert ezek az elemek az élet differenciálódása következtében mindig nagyobb és nagyobb tért fognak hódítani.

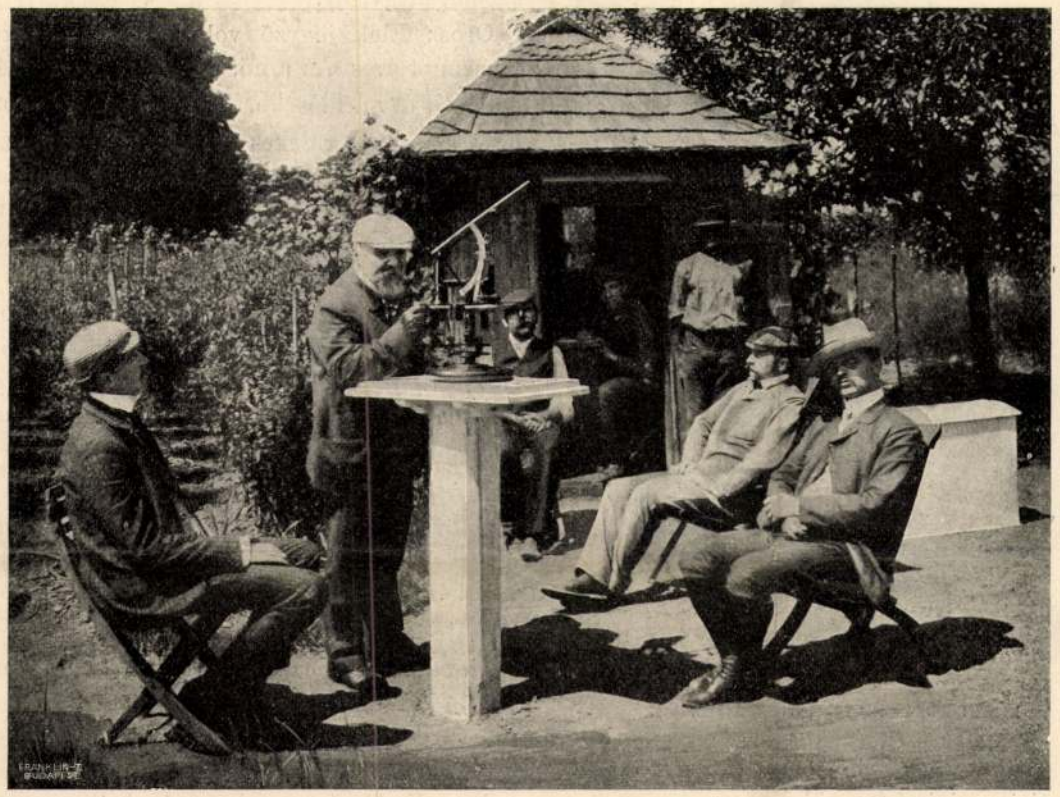

ELHELYEZKEDÉS HULLÓCSILLAG ÉSZLELÉSKOR.

A műszer mellett dr. Konkoly-Thege Miklós igazgató áll, tőle jobbra Massány Ernő, balra ifj. Konkoly-Thege Miklós és Büky Aurél asszisztensek ülnek.

Mécses világ gyult ki a szobában, az ajtó megnyilt.

— Tessék beljebb kerülni.

Belépett. Arcza alig látszott a hótól.

— Ejnye, úrfi, hol jár ebben a zimankóban? — kérdezte az öreg tanyás.

— A vasuthoz igyekeztem.

— Gyalogszerrel?

Az öreg paraszt összenézett a feleségével, ki már előbb felugrott a nyoszolyáról. Gyanúsnak tetszett előttük, hogy ez a gazdag úrfi ilyen éjszakán egyedül sétál, mikor a kutyát is beeresztik a pitvarba, ha bekéredzkedik.

De a parasztember diplomata, ok nélkül nem hozakodik elő gyanujával. Leültették az előkelő vendéget a kemencze padkájára s egy pohár borral kinálták meg, mit az mohón ivott meg.

— Nem lehetne egy szánt keríteni? Jól megfizetném, — kérdezte Elek.

— Lehet. Hogyne lehetne? Még bundát is kap hozzá, — biztatta a tanyás.

— Nagyon megkérném.

— Egy félóra mulva itt a szán. Annyuk, add ide a bekecsemet meg a botomat.

Egy percz sem telt s az öreg tanyás már távozott is. Embere lett szavának. Félóra múlva jelentette, hogy itt a szán, csak bele kell ülni.

— Jó két ló van elé fogva, azon ne tessék búsúlni.

A szán gyorsan repült a fehér síkon, s egy kis negyedóra mulva megállt a vasuti állomás előtt.

Elek leugrott, s odaszólt a kocsisnak.

— Jöjjön csak be, öreg, a váróterembe, ott fizetem ki a fuvart.

A jól fűtött váróteremben kényelmesen kigombolkozott, lerázta a havat a ruhájáról, aztán kivett egy ötöst az erszényéből. Odaadta a kocsisnak.

— Fogja barátom, ez a magáé.

— Köszönöm, — hangzott a kurta válasz.

A hangra Elek zavartan kapta hátra a fejét... Apja állott előtte... az öreg Orosz Bálint.

— Édes apám? — kiáltotta csodálkozva.

Az öreg mosolyogva válaszolt:

— No, mit bámulsz? Jó fuvart igértek, hát befogtam. Nem restellek én semmit, csak a mi a tisztességbe vág.

AZ Ó-GYALLAI ÉSZLELÉSEK SZINHELYE.

A meteoroscop a pavillon tetején van felállítva.

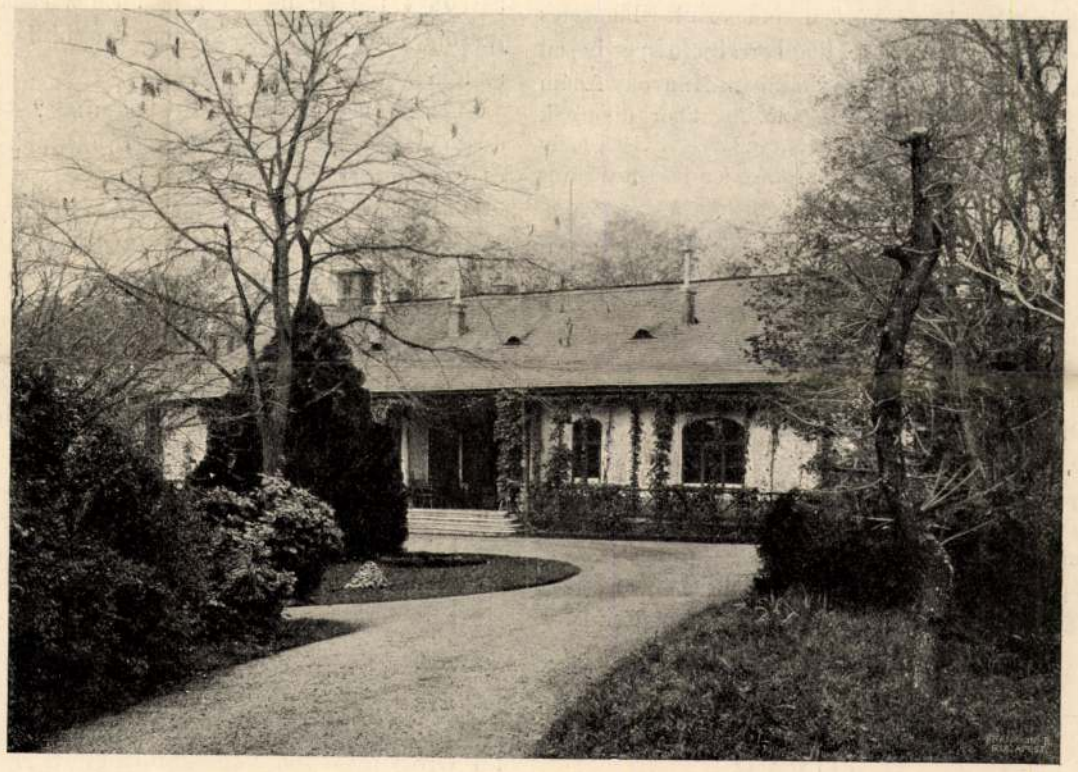

KONKOLY-THEGE MIKLÓS PUSZTA-NAGY-TAGYOSI HÁZA.

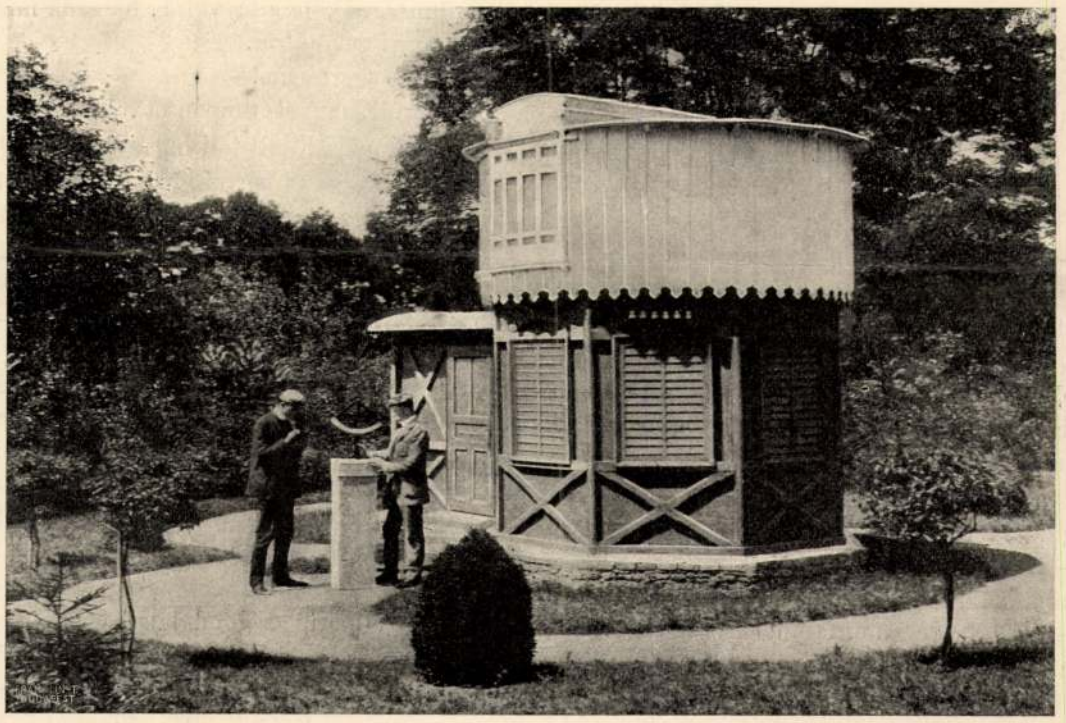

CSILLAGDA A NAGYTAGYOSI PARKBAN. (Előtte épen időmeghatározást végeznek sextanssal.)

fejedelem szolgálatába lépett, látszik az intenzivebb művészi munkálkodás. Ebből a korból több képe maradt reánk, melyek részint Krakóban, nagyrészt azonban a szász kastélyokban láthatók.

Csakhogy az eddig ismert Mányoky-féle arczképek mind életnagyságú, túlnyomó részben mellképeket ábrázolnak, míg az a festmény, melyet ma mutatok be olvasóinknak, az első miniatür-kép, mely Mányoky művei után folytatott kutatásaim közben szemeim elé került. Hozzá teszem nagy örömmel, hogy ez a kép magyar kézben van.

A miniatur-kép rézlemezre készített olajfestés ovál alakban, melynek magassága 8.5, szélessége hét centiméter, s a kis méretek daczára elég szélesen van festve. A kép hátlapján a következő felirat olvasható:

MICHAEL BERTOLD DE
GILENO.
NATUS ANNO CHRISTI.
1615. AETATIS 87.
ADAMUS MÁNYOKI PINXIT
1702.

A kép tehát közvetlen II. Rákóczi Ferencz emigrációja után készült, a mikor Mányoky Erős Ágost szolgálatába lépett, ki a művészt udvari festővé vált kinevezésekor Krakóba rendelte. A valószinűség tehát a mellett szól, hogy a kép Krakóban készült. Hogy azonban ez a Gileno ki volt, azt e sorok irásakor megállapítanom még nem sikerült, — de reménylem, hogy Mányokyról irandó monographiámban már bővebb felvilágosítást adhatok róla.

Nem lehetetlen, hogy Gileno Erős Ágost tudósainak egyike. A gyönyörűen kidolgozott, jellemzetes beszédes arcz, melyet az agg korral járó gyér hajzat vesz körül, szép megvilágításában, Mányoky Ádám legjobb festményei közül való. Az akkori divatnak megfelelően bő lilaszinű bársony kabátot visel, mely barna prémmel van szegélyezve, s a bársonyszövet kidolgozása ép oly művészi, mint maga az arczkép. A megfigyelő, kutató szemek, a magas homlok a szellemi munkásra utalnak. De a mi a festménynek legnagyobb előnye, az, hogy teljesen jó karban, ép állapotban maradt fenn napjainkig.

A festmény szerencsés birtokosa, *Glück* Frigyes úr a budapesti Pannonia-szálloda tulajdonosa, a ki egy külföldi aukczión fedezte fel, s szerencsés kézzel szerezte meg ezen épen reánk nézve nagy fontosságú, magyar értékű műkincset. Glück Frigyes úr tudvalevőleg amúgy is egy nagyon érdekes és értékes gyűjtemény tulajdonosa, ki finom ízléssel válogatja össze szép példányokat tartalmazó gyűjteményét. Ehhez az ujabb szerzeményhez őszinte szívvel gratulálok a szerencsés vevőnek.

Dr. Nyári Sándor.

Eredetije Glück Frigyes birtokában.

FÉRFI ARCZKÉP MÁNYOKY ÁDÁMTÓL.

A FUVAR.

Elbeszélés.

Irta **Zöldi Márton.**

A komoly családi jelenet minden szinpadiasság nélkül zajlott le Orosz Bálint és fia között. A keskeny sasorrú, apró, szürke szemű öreg úr dohányt szitált az ebédlőben, s fel sem tekintett előtte álló fiára, kinek orrczimpái reszkettek az izgalomtól. A öreg úr igyekezett s tudott is nyugodtan beszélni.

— Azt mondod, Elek, hogy én nem ösmerem Tabajnét. Tévedsz. Nagyon jól ösmerem. Mind a két urát ösmertem. Azt is, a ki meghalt, azt is, a kit katonaszabadítás miatt elitéltek. Ebbe a dologba az asszony is bele volt keverve. Nem a rágalom keverte bele. A Józsi bátyámtól, a kuriai birótól hallottam.

A fiatal ember egy lépést tett előre. Arcza lángolt a felindulástól.

— Nem hiszem, — kiáltotta, — akárki mondja is!

— Jól teszed, fiam, ne hidd. — Aztán félretolta a kis szitát, s merően rátekintett a fiára. Majd folytatta:

— Te nem hiszed, en meg tudom. Azt az asszonyt én menyemnek nem fogadom el.

— S én mégis feleségül veszem.

— Teheted. Nagykorú vagy. Nem foglak megátkozni, még kitagadni sem. Az nagyon ócska komédia. Semmit se teszek. Csak annyit, hogy meghagyom a cselédeknek, hogy azt az asszonyt ide be ne ereszszék. Ehez csak van jussom, ha semmi egyéb nem vagyok is, mint az apád.

— Ez az utolsó szava édes apámnak? — kérdezte a sovány, fekete szemű ifjú, kinek minden idege reszketni látszott.

— Az utolsó, — válaszolta az öreg, — aludni is megyek. Egyéb mondani valóm nem lenne, ha reggel beszelnénk is. Jójczakát!

— Jójczakát. Én még az éjjel elutazom.

— Isten hírével! Szervusz.

Orosz Bálint a dohányos szitával a kezében távozott. Elek egyedül maradt az ebédlőben. Keskeny ajka szinte eltorzult, a hogy daczosan összeszorította. Különös tekintetet vetett a távozó apja után. Ebben a tekintetben harag és félelem volt. Ayjától, attól a nyugodt, szűkszavú, büszke embertől mindig félt. Irigyelte tőle azt a hideg erélyt, azt a világosan látó józanságot. Érezte, hogy ezek avatják az embert férfiuvá. Tudta, hogy a nyugalom a sikernek a feltétele. Kis és nagy dolgokban egyaránt. A fiatal Orosz most nagy dolog előtt állott. Feleségül akart venni egy híres szépséget, ki azonban nemcsak szépsége után lett híres. Már egy éve imádta az asszonyt. Végzetes gyávaságnak, férfiatlanságnak találta volna, ha azok miatt a hirek miatt meghátrál.

— Nem, azért sem!

A lábával nagyot toppantott. Aztán magára kapta prémmel bélelt téli kabátját, s kiment a tornáczra. Vagy tíz perczig hangzottak léptei a kőkoczkákon, a mint fel, s alá járt. Megnézte az óráját. Tíz óra mult öt perczczel. Kiszámította, hogy háromnegyed óra alatt gyalog is odaér a vasuti állomáshoz. Künn erősen havazott. Mindegy... Nem akart befogatni. Meg akarta mutatni, hogy benne is van erély. Nem szól senkinek, egyszerűen elmegy. Az ő helyében az a makacs öreg, az apja is úgy tenne. Felhajtotta a prémes gallért s kiment a pusztai kastély udvarából. Csillogó hómező terült el előtte. A rengeteg fehérség világított. Az utat jól ösmerte.

Mélyen elmerülve gondolataiba ment végig az országuthoz vezető fasor között. A távoli jegenyefák irányában haladt. Tudta, hogy arra rövidebb az út. Több mint egy negyed óráig ment, mikor a hózivatar hevesebb lett. Egy-egy rohama elől hátra kellett fordulnia, hogy a szemét megvédje.

Orosz Elek jegyző volt a törvényszéknél. Huszonöt éves. Az a nő, kit elvenni szándékozott, két évvel idősebb. Előkelő szőke szépség, lágy, szinte gyermekes mosolylyal finom metszésű ajkain. A tiszta, selymes arczon senki sem vette volna észre, hogy viharokat élt át, hogy kétszer lett özvegy, hogy nehány év előtt az ügyészség büntetendő cselekménynyel vádolta. Az öreg Orosz tudta, hogy a vádat bizonyítékok hiányában ejtette el a felső bíróság. Azt is tudta, hogy ilyen vádat ok nélkül nem emelnek. Ő maga is vizsgálóbiró volt fiatalabb éveiben.

A szél egyre szilajabban szórta a havat. A fiatal törvényszéki jegyző valami elégtétel-félét érzett abban a gondolatban, hogy ezen az éjszakán két makacs ellenféllel szállott szembe: az apjával s a hózivatarral.

Gondolatai is viharosan kergették egymást. Lázongott apja ellen, ki egy szavával boldoggá tehette volna. A boldogságban nem csak az apja áldására, hanem pénzére is szüksége lett volna. Erről, érezte, hogy le kell mondania. A közel jövő fejleményei kevés biztatást igértek. Vajjon egyáltalában hozzá megy-e az az asszony, ha megtudja, hogy apjával, a dúsgazdag földbirtokossal meghasonlott? Ez a gondolat volt a legnyugtalanítóbb.

Nagy zavarodást érzett a fejében. Ha arról lett volna szó, hogy valami nagyért életét koczkáztassa, egy pillanatig se habozott volna. De itt nem regényes helyzetről, hanem háromnégyezer forint évi jövedelemről volt szó. Tán, tizenöt év is eltelik, míg annyira szert tesz. Várhat-e addig? A kietlen, fagyos fehérségben ez a gondolat összeszorította a szivét.

Fázni kezdett. Minden lépésnél bokán felül süppedt a hóba. Bánta, hogy nem húzott vadászcsizmát. Apjának udvarán három-négy szán is állott, s ő mégis gyalog törtet előre. Olyan időben, mikor az erdei vad is biztos menedékben pihen... Lázadást érzett magában. Főleg apja ellen, ki oly szeretetlen ridegséggel húzódott vissza erkölcsi bástyái közé, s ki most kényelmesen nyújtózkodik lágy dunyha alatt. Bizonyosan jóizűen pipázik. Gyűlölettel tekintett vissza a kastély irányába. Gyűlölete minden egyes tárgyat átfogott. Még a pipát, a dohányt is, a mit épen akkor szitált az a kemény lelkű öreg ember... Mi köze annak az ő imádottjához? Még ha bűnös volna... De nem, nem az! Aljas ráfogás... Csak szerencsétlen volt, s a szerencsétlenség arra való, hogy eltiporják, meggázolják...

Ilyen gondolatokkal haladt előre. Fáradságot kezdett érezni. Önkénytelen mozdulattal az óráját nézte. Megijedt. Már másfél órája, hogy a kastély udvarából kilépett... Világos, hogy eltévedt... Egy kegyetlen gondolat czikázott át a fején... Mi lenne, ha elpusztulna ezen a fehér síkon? Felkaczagott. Haha! Az öreg bizonyára szép temetést rendezne neki. Ez az egész. Ezt megtenné. Ez nem kerül fáradságba, ez nem ütközik erkölcsi elvekbe. Összeszedte erejét, s haladt előre...

Jó negyedóra mulva egy hóval borított eleven sövény mögött kutyaugatást hallott. Fellélekzett. Átugrott a kerítésen, nem törődve a nagy tanyai komondor félelmesen csillogó fehér fogaival. Zörgetett a magánosan álló tanyai ház ablakán.

— Hé, van itthon valaki?

— Ki zörget? — hallatszott egy férfihang. Megnevezte magát.

— Tüstént ajtót nyitunk, urfi!

MÁNYOKY ÁDÁM EGY EDDIG ISMERETLEN ARCZKÉPE.

II. Rákóczi Ferencz nagynevű udvari festőjének képei közül eddig aránylag kevés került biztos meghatározás alá. Abból az időből, midőn II. Rákóczi Ferencz szolgálatában állott, a nagy fejedelem arczképén kívül, mely a szász fejedelem tulajdonában van, egy sem ismeretes, bár lehetetlen, hogy a művész Rákóczi hires generálisainak, különösen pedig a szépséges *Csáky* Krisztina grófnénak, Bercsényi feleségének, arczképét el ne készítette volna. Ezek a képek azonban egyelőre ismeretlenek.

A hollandi és németországi misszió, melylyel a a művészt a fejedelem megbizta, sem lehetett pusztán politikai, — mert hisz Berlinben is van nyoma a Mányoky Ádám művészi munkásságának. Csak a későbbi időben, mikor Rákóczi emigrációja után a művész Erős Ágost lengyel király és szász választó-

ség» hatá
gyütteser
augsburg
vereség idézte elő a nemzet gondolkozásmódjá-
ban azt a fordulatot, mely az Árpád-ivadékok
hatalmának erősbödésére vezetett. Mint 60—70
évvel előbb a bessenyők támadásaitól való féle-
lem volt az indító oka, hogy az addig független
törzsek szövetkeztek egymással s alkalom sze-
rinti vezér helyett állandó vezért választottak
a Megyer, vagyis Magyar törzs fejében, Árpád-
ban és ivadékaiban: most a németeknek napról-
napra fenyegetőbbé vált előnyomulása, s a fél-
századdal előbb megsemmisült, de most újjá-
alakított keleti határgrófságban, a későbbi
Ausztriában való gyors térfoglalása tette szük-
ségessé a laza szövetségi szervezet helyett az
egy fő alatti tömörülést. Nagyon elősegítette a
fejlődés ezen folyamatát, hogy a törzsek fejei

Mányoky Ádám

Mányoky Ádám életéből. Ismeretlen adatok és a mester ismeretlen művei. Pesti Hírlap, ápr. 12. Írta: dr. Lázár Béla.

1925

Jeltelen cikk.
Mányoky Ádám. Nemzeti Ujság, ápr. 21. Írta: Mados György.
Das Rákóczi-Bildnis Mányokys. Pester Lloyd (Abendblatt), ápr 21. Jeltelen cikk.
Mányoky Ádámnak II. Rákóczi Ferenc képe. Budapesti Hirlap, ápr. 22. Írta: Y. E.
Mányoky Ádám képe a Szépművészeti Múzeumban. Nemzeti Ujság, ápr. 22. Jeltelen cikk.

1925

Magyar Művészet

1926.59-60.

Magyar [illegible] Karlowszky Bertalan. A Nép, febr. 15. [illegible]
Feszty Árpád. Élet, febr. [illegible] Irta: Szokolay Béla

Múzeum Népraizi [illegible], X. [illegible] körül 547.) A füzet szerzője az ugyag legnagyobb részének gyűjtője is, dr. Győrffy István, a magyar tarkehimzés virágának, a szűrnek s a rátarfozó kismesterségnek, a szűrszabóságnak évek hosszú sora óta fáradhatatlan gyűjtők, szerencsés kutatója és hivatott [illegible]

Mányoky Ádám.

Mányoky Rákóczi-arcképe a Szépművészeti Múzeumban. Népszava, ápr. 23. Írta: (r. e.)
Mányokys Rákóczi-Bildnis. Pester Lloyd (Morgenblatt), ápr. 23. Jeltelen cikk.

Mányoky Ádám. Napkelet, máj. Írta: Farkas Zoltán.

1925 — 1925

Magyar Művészet

1926. 59-60.

Mányoky Ádám

Mányoky Ádám életéből. Ismeretlen adatok és a mester ismeretlen művei. Pesti Hírlap, ápr. 12

1925

Magyar Művészet

1926 59—60 l

Mányoki Ádám

Mányoky Ádám Rákóczi-képmása. Pesti Napló, ápr. 4. Írta: Lázár Béla.

1925.

Magyar Művészet

1926-59-60 l.

A RÁKÓCZI EREKLYE-KIÁLLÍTÁS KASSÁN.

Kétszáz esztendeje annak, hogy történelmünk egyik legragyogóbb alakja, II. Rákóczi Ferencz, fegyvert fogott a szabadságért. Abban a küzdelemben, mely 1703—1711-ig lefolyt, a szabadságszeretet, az áldozatkészség és a magyar vitézség felemelő példái tündökölnek elénk s lelkesítő fényben tűntetik fel ama kort és vezérférfiát, II. Rákóczi Ferenczet, a ki — pátensének szavai szerint — «édes hazánkért, nemzetünkért, régi szabadságunkért, a hatalmas Istennek segítségével, az ő hatalmas hadakozó karjának erejével, tökéletes szívvel, lélekkel» szentelte életét a nagy nemzeti ügynek «minden privatumnak vágyódása nélkül».

A mostani kétszázadik évfordulón az egész ország ünnepli Rákóczi korának emlékezetét; de a legszebb ünnepet kétségkívül az egykori kurucz főváros, Kassa üli, a hová hazafias lelkesedéssel, nagy gonddal és buzgalommal összegyűjtötték a kurucz-korszak megmaradt ereklyéinek java részét s kiállítást rendeztek belőlük. E kiállítás ünnepélyes megnyitása julius 26-án megy végbe.

A kiállítás eszméjének megvalósítása sok akadályba ütközött, mert eleinte tájékozódni sem igen lehetett, van-e annyi Rákóczi korabeli emléktárgy, mely elegendő arra, hogy a kiállítás méltó legyen az ünnepi alkalomhoz. De a mint a felhívások széjjelmentek s a kiállítás rendezőségének egyes buzgó tagjai beutazták az egész országot, felkutattak minden emléket, — kiderült, hogy kegyeletes és gondos kezek a történelmi kincsek egész halmazát őrzik, melyek összegyűjtve, híven tükröztetik vissza az egész kort s annak minden nevesebb szereplője, de főképen a nemes vezér: II. Rákóczi Ferencz emlékét.

A kiállítás eszméjét egy azóta elhúnyt kassai polgár: Schalkház Lipót vetette fel. Az ő kezdeményezésére aztán Kassa irodalmi köre, a «Kazinczy-kör» vette kezébe az ügyet, melynek buzgó főtitkára: *Gerlóczy* Géza, felismervén a terv nemzeti jelentőségét, nagy tevékenységet fejtett ki az ügy érdekében. Érintkezésbe lépett első sorban a Rákóczi-kor kitűnő kutatójával, *Thaly* Kálmánnal, a kinek útmutatása és buzdítása mellett vetette meg a kiállítás alapját.

Az eszme hamar országos érdeklődést keltett s a kiállítás védőségét közéletünk következő kiváló szereplői vállalták el: gróf *Apponyi* Albert, a képviselőház elnöke, gróf *Csáky* Albin, a főrendiház elnöke, *Bubics* Zsigmond, Kassa tudós püspöke, gróf *Zichy* Jenő, gróf *Károlyi* Sándor, *Thaly* Kálmán s *Berzeviczy* Albert, — díszelnökök pedig *Takács* Menyhért jászói prépost, *Fraknói* Vilmos püspök, *Szalay* Imre, a Nemzeti Múzeum igazgatója, gróf *Teleki* Géza, báró *Nyáry* Jenő, *Ráth* Péter, *Berczelly* Jenő kir. táblai elnök, *Kun* Bertalan ev. ref. püspök, *Beöthy* Ákos, *Rákosi* Jenő, *Forster* Gyula és *Péchy* Zsigmond, továbbá *Bárdossy* Jenő, gróf *Csáky* Zenó, gróf *Hadik* Béla, *Hámos* László főispánok lettek.

Százas nagybizottság alakúlt, melynek elnöke dr. *Takács* Menyhért jászói prépost, szóval és

Mányoki Ádám festménye báró Radvánszky Béla birtokában.

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

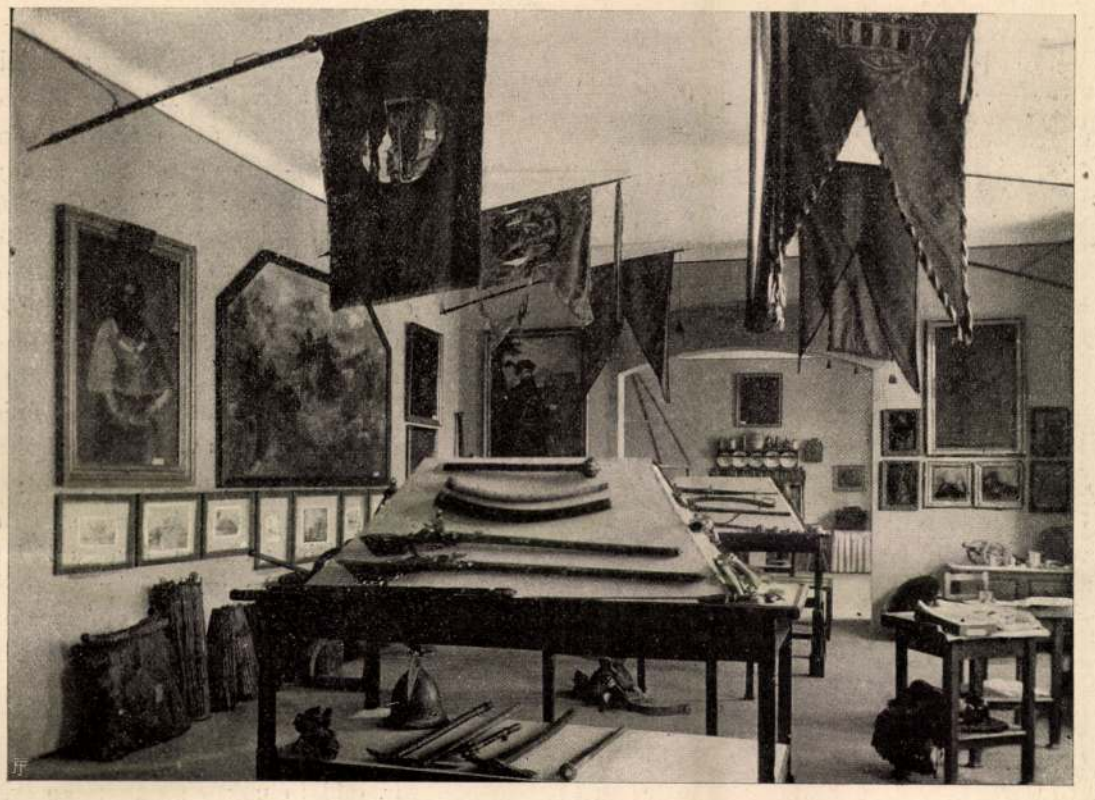

ELSŐ FEGYVERTEREM, A HÁTTÉRBEN KURUCZ KONYHÁVAL.

A falon látható képek: (balra) Széchenyi Pál kalocsai érsek. Vak Bottyán kurucz generális Sopron alatt. Thurzó György nádor. A második sorban: Rákóczi birtokában volt várak és kastélyok képei, ezek alatt: bivalybőr veder s gyújtó rőzsekötegek a krasznahorkai várból. Fenn, a falon megyei bandériális zászlók a 17. s 18. századból. Középen: fegyverek a 17. századból. Háttérben a kurucz konyha egy állványa Wasserburger János, lőcsei rézműves által 1656-ban készített óntányérokkal.

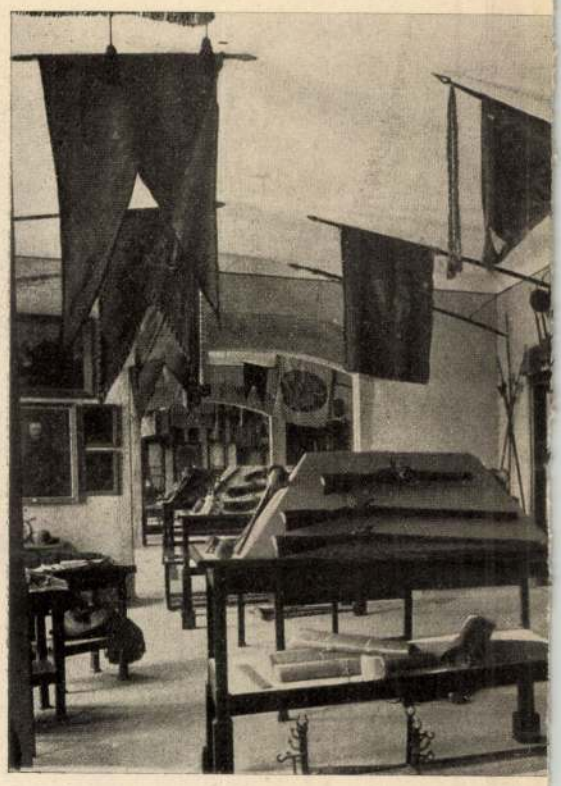

RÉSZLET AZ ELSŐ SZÁMÚ

Jobbról a falon labancz vértek és kardok, alul egy sugá
(kiállította gróf Andrássy Dénes), II. Rákóczi Ferencz tá
a 17., 18. századból. A fa

GRÓF ZICHY JENŐ TERME.

Jobbról gróf Zichy Péter (gróf Bercsényi veje) arczképe, alatta ereklyetartó kép csontból faragva, ez alatt szekrény 1664-ből. Elől nagy üvegszekrényben ezüst kancsók, serlegek, forgótartók, e mellett levő kisebb szekrényben Bethlen Gábor násfája, Thököly mentedísze, zománczos kalpagforgója s egyéb ékszerek a 17. és 18. századból. Hátul II. Rákóczi Ferencz bársonynyal bélelt szánkája. A falakon kurucz és labancz hadizászlók.

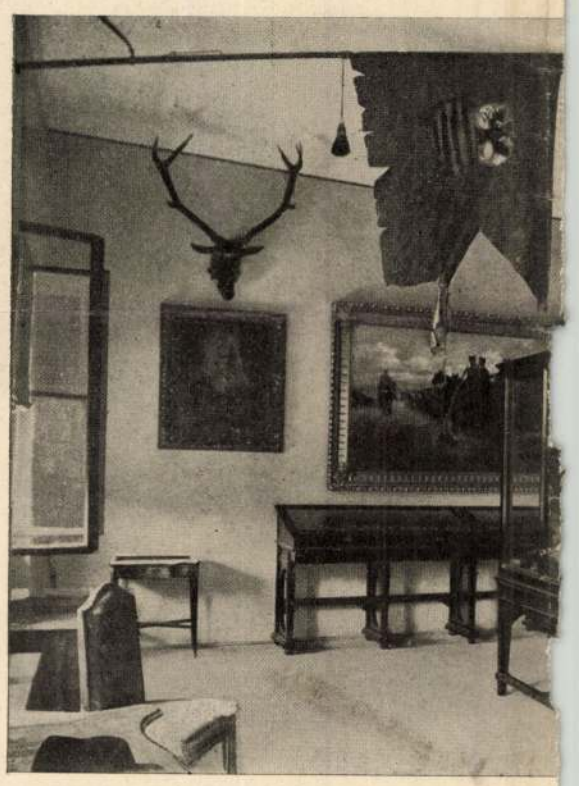

GRÓF ZICHY JE

A fal közepén Reimfuss Edének a metzenséfi kuruczokat áb
arczképe. A terem közepén ötvösművek s egyéb művészeti
díszkardja, elől II. Rákócz

A KASSAI RÁKÓCZI EREKLYE-KIÁ

tettel hatalmasan előmozdította az ügyet, megalakult a végrehajtó bizottság is *Münster* Tivadar kassai polgármester elnök s *Deil* Jenő, kassai kereskedelmi s iparkamarai titkár ügyvezető elnök buzgó vezetésével. A végrehajtóbizottság minden héten ülést tartott.

Nagy vesztesége volt a kiállítás ügyének *Gerlóczy* Géza titkár korai elhúnyta. Helyette *Kerekes* György és *Szabó* Adorján titkárok végezték a titkári teendőket.

Az ekként szervezett kiállítási bizottság aztán kitartó munkát végzett. Működésük sikerét két férfiú lelkes ügybuzgalma mozdította leginkább elő. Gróf *Zichy* Jenő volt az egyik, a ki a kiállítás ügyének igen nagy szolgálatokat tett. Felbuzdúlva a nemes eszmén, csaknem egész tevékenységét annak megvalósítására szentelte. Minden héten leutazott Kassára, a végrehajtóbizottsági ülésekre, igen sok emberrel, a kik az ügyet előmozdíthatták, érintkezésbe lépett, különösen pedig azokkal a főurakkal, a kiknek birtokában a legtöbb emléktárgy volt: beutazta az egész országot s személyesen kutatta fel s szállíttatta el Kassára a Rákóczi-korabeli ereklyéket: végűl pedig saját műkincseiből is két szobát rendezett be a kiállításon. Az ő közbenjárásának eredménye volt az is, hogy *József Ágost* főherczeg is részt vesz a kiállításban, kistapolcsányi kastélyából való igen becses Rákóczi-korabeli ereklyékkel.

Másik lelkes munkása a kiállítás ügyének *Mihalik* József, a kassai múzeum igazgatója, a ki az összegyűlt igen bő anyagot alapos szakértelemmel rendezte, csoportosította, — kincseit kellően megvilágítva a közönség elé tárta, úgy, hogy a kiállítás anyagának kitünő elrendezésében való bemutatása által, vetekedik akármilyen múzeummal. Ugyancsak Mihalik József hozta el Krasznahorka-Váraljáról a gróf *Andrássy* Dénes tulajdonában levő, százakra menő műkincseket.

A kiállítás tisztán hazafias és kulturális jellegű lévén, az állami intézetek és maga a kormány is hathatós támogatásban részesítette. A vallás- és közoktatásügyi miniszter átengedte czéljaira a most felépült iskola tágas palotáját, a belügyminiszter csendőrséget rendelt a kiállított tárgyak őrizetére s a kereskedelemügyi miniszter 33 % utazási kedvezményben részesíti a kiállítás megtekintésére utazókat. A M. Tud. Akadémia — mely az ünnepélyes meg-

FEGYVERTEREMBŐL.

rágyu és várvédelmi eszközök a krasznahorkai várból
ri hadipénztára. A terem közepén puskák s karabélyok
lakon kurucz zászlók.

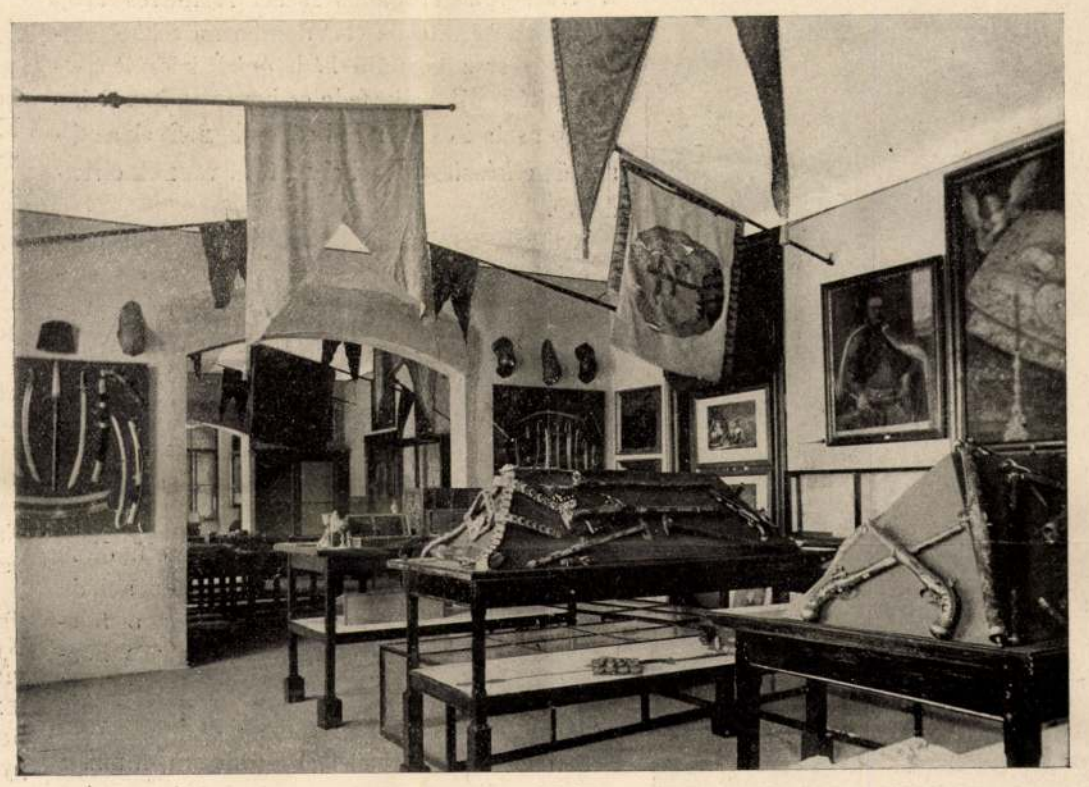

RÉSZLET A III-IK FEGYVERTEREMBŐL.

Balról a falon kurucz fegyverek, kardok s egy díszpartizán, mely II. Rákóczi Ferencz testőréé volt. A terem közepén ékkövekkel kirakott dísz lószerszám, (gróf Festetich Tasziló által kiállítva.) Csonttal kirakott harczi fokosok és pisztolyok. A falakon felül lovassági bandériális zászlók, jobbról Rugendas-féle kurucz képek s báró Andrássy Miklós királyi konziliárus arczképe s képrészlet: gróf Bánffy Erzsébet, gróf Rákóczi László felesége a halottas ágyon, a 17. századból való olajfestmény. (Kiállította József Ágost főherczeg).

Ő TERME.

rázoló festménye. Ettől balra gróf Werthers diplomata
tárgyak. A hátulsó szekrényben II. Rákóczi Ferencz
Ferencz karosszéke.

AZ ÖTVÖSMŰVEK TERME.

Az üvegszekrényekben kelyhek, keresztek, monstrancziák, úrasztali serlegek, billikomok, talpas poharak, ananász és kókuszdió serlegek, ékszerek (József Ágost főherczeg, a trencséni kegyesrendiek, a mádi ev. ref. egyház, a kassai és kecskeméti ev. ref. templomok s magánosok által kiállítva). A terem közepén Nógrád vármegye zászlója 1663-ból és Bártfa városának egy kisebb lovassági zászlója.

LLÍTÁSBÓL. — Lévay István fölvételei után.

nyitáson több tagjával képviselteti magát, — az Országos Képtár és az Országos Levéltár készséggel engedték át a kiállításra Rákóczi-korabeli becses ereklyéiket.

De hazafias lelkesedéssel járult a kiállítás gyarapításához mindenki, a kinek Rákóczi-korabeli ereklyéje van. S így volt elérhető az, hogy tíz teremben 2000-nél több, — becsesnél-becsesebb Rákóczi-korabeli emléktárgy szolgál a magyar közönség okulására, egy dicső kor emlékeibe való elmerülésre s a hazafias érzés apolására.

Becses emlékjelei ezek az ereklyék a kornak. Bemutatják nemcsak a hadviseléshez szolgáló mindenféle hadiszerszámokat, pallosokat, tőröket, puskákat, talpas ágyúkat, várak védelmi eszközeit, hanem a háztartáshoz szolgáló mindenféle tárgyakat: tálakat, serlegeket, művészi edényeket, háztartási czikkeket, pompás kivitelű kelyheket, bútorokat, továbbá öltözeteket, mindenféle egyházi s díszruhákat. Tanulságot meríthet ezekből nemcsak a hazafias lelkesedés, hanem az iparművészet is, mert nagyobb részt magyar stilűek az edények és iparművészeti czikkek.

Igen gazdag okiratgyűjtemény — a kor minden nagyobb emberétől — mutatja be az akkori idők mozgalmait. Az okiratgyűjtemény legbecsesebb része *Thaly* Kálmán gyűjteményéből való. Itt látjuk az ónodi országgyűlés törvényczikkeit 1707-ből, *II. Rákóczi* Ferencz általános katonai szabályzatát, — mely egykor *Kisfaludy* György kurucz brigadéros és lovas-ezredes kapitány példánya volt, — *Rákóczi* sajátkezű aláírásával; a szatmári békepontokat 1711-ből Mária Terézia sajátkezű aláírásával, *Sobieski* János lengyel király levelét Thököly Imréhez 1685-ből, *II. Rákóczi* Ferencz 14 éves korabeli sajátkezűleg írt magyar levelét testvérnénjéhez, Rákóczi Juliannához, stb. Rákóczi széleskörű diplomácziai összeköttetéseinek bizonyságául szolgálnak *Frigyes* választó fejedelemnek (a későbbi porosz királynak), *Zsófia*, Hannover Braunschweig-Lüneburg választó fejedelemnőjének (az angol királyi ház ősanyjának), *XIV. Lajos* franczia királynak s *Péter* orosz czárnak sajátkezű levelei s még temérdek mindenféle, legnagyobb részt magyar nyelvű, becses okirat.

Ez okiratok közül különösen említésre méltók még a *II. Rákóczi* Ferencz elkobzott javai-

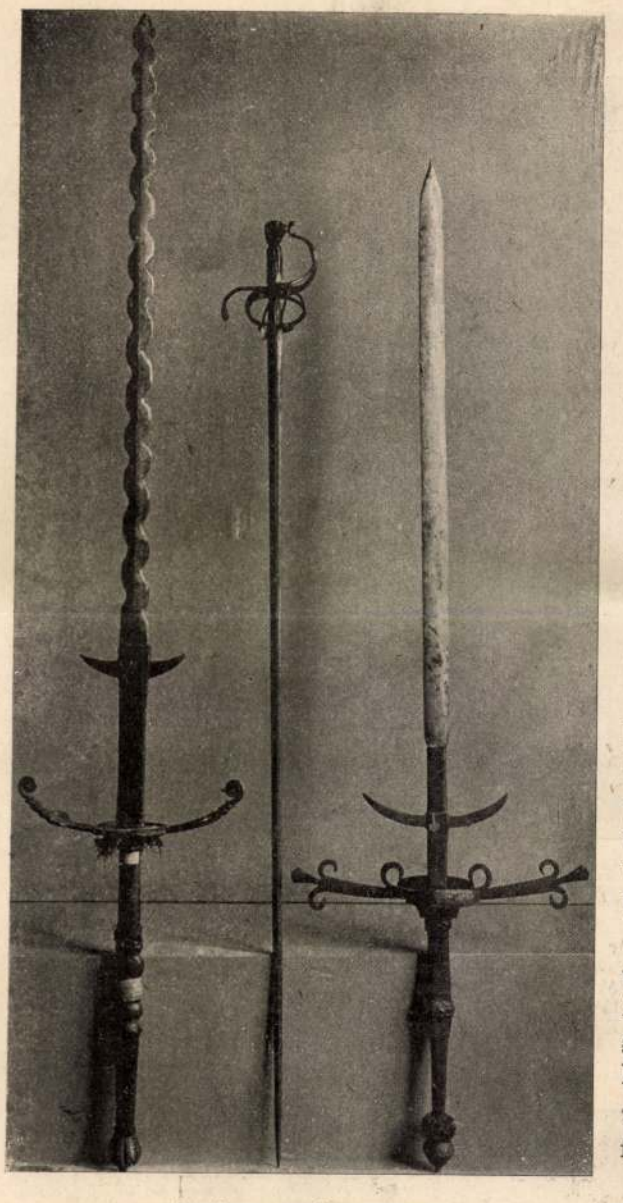

KÉTKÉZRE VALÓ PALLOSOK.

Balról Lőcse sz. kir. város hatalmi jelvénye, középen pánczélszuró tőr (Szivák Imre tulajdona), jobbról kétkézre való pallos (József Ágost főherczeg tulajdona).

nak jegyzéke (kiállítják néhai Csicsery Orosz Tamás örökösei), gróf *Bercsényi* Miklós passzusa a hollandi követek számára, gróf *Zrinyi* Péternek Zrinyi Ilona lakodalmára szóló meghivó levele báró Petrőczy Istvánhoz s egyéb becses emlékei a kornak.

Gazdag és érdekes a képgyűjtemény. *II. Rákóczi* Ferencznek Mányokitól festett képein kivül, nagy változatosságban láthatók itt egykorú arczképei, sok becses miniatür képe. De a Rákóczi-kor majd minden nevezetes emberének arczképe is megvan itt: gróf *Károlyi* Sándor, *Bercsényi* Miklós, báró *Andrássy* István, *Vak Bottyán* kuruczgenerálisok, *Esze* Tamás és a kor többi vezérférfiai. Igen érdekesek *Rákóczi* két fiának: Józsefnek és Györgynek szép gyermekkori arczképe. Ezek az arczképek eddig ismeretlenek voltak, a kiállítás buzgó kutatói fedezték fel gróf Zichy Rezsőnénél. *Zrinyi* Ilonának és *Rákóczi* feleségének arczképei is becses tárgyai a képgyűjteménynek, melyben ezeken kivül sok egykorú csatakép, harczi jelenet is található.

A magyar közönség megilletődve fogja nézni azokat az ereklyéket, melyek *II. Rákóczi* Ferencz személyéhez fűződnek. Gyermekségétől haláláig a fejedelem sok mindenféle érdekes tárgyát szedték össze gondos kezek. Itt látjuk gyermekkori ábécés könyvét «a keresztény rom. kath. hitnek némely fundamentomos kérdésivel», tanitójának ajánló soraival s fedelén a gyermek Rákóczi névaláirásával. A kegyes tanitórend budapesti rendháza állitja ki e becses ereklyét. Itt van *Rákóczi* több kardja, mentéje, pipája, székei, bölcsője, szánkója, számüzetésében készített esztergályos-munkái. Érdekes és eredeti tárgyak találhatók az I. számú terem azon részében is, mely az egykori kurucz konyha berendezését mutatja be. A tárgyak javarésze gróf Andrássy Dénes krasznahorka-váraljai kastélyából való. Különös figyelmet érdemelnek: a Wasserburger János lőcsei rézműves által 1656-ban készitett s vert domborművekkel ékitett vörösréz borhűtő kád, ónból készült ételmelegitők, sótartók, fedeles kancsók, kanalak s egyéb asztali és konyhai czikkek, melyek a stilszerűen készitett tűzhely körül vannak elrendezve.

A tárgyak sokasága közül minduntalan egy-egy érdekesebb ereklye vonja magára a szemlélődő figyelmét. Itt látjuk *Thököly* Imre gazdag lószerszámát, *Bezerédy* Imre kurucz ezredes harczi csákányát dömöczkölt aczélból, ezüst hüvelylyel diszitett nyéllel. A sok kurucz fegyver, csákány, buzogány közül feltűnik egy hatalmas kurucz kard, pengéjén ezzel a büszke felirással: «Nos ambo!» (Mi ketten!)

Értékes és szép tárgy egy rézveretü diófa ékszerláda számos titkos fiókkal. Ez a láda *Zrinyi* Ilonáé volt s midőn egyszer a fejelemasszony Munkácsról Patakra utazása közben Tarnóczon meghált, ott hagyták el udvari cselédei. A ládában sok mindenféle tárgy van, többek közt egy ezüsttel gazdagon hímzett vállfűző, a mely minden valószinűség szerint szintén Zrinyi Ilonáé volt.

Nagy értékűek a *József Ágost* főherczeg kistapolcsányi kastélyából való tárgyak, gróf *Zichy* Jenő kincsei, gróf *Festetich* Tasziló s gróf *Eszterházy* János tulajdonában levő diszkardok s ereklyetárgyak. A sümegi *Darnay-múzeum* Rákóczi-korabeli ereklyéi külön szobát foglalnak el.

Nagyon is messzire vezetne, ha tovább folytatnók a nagy gonddal összegyüjtött ereklyetárgyak felsorolását. Ez a becses kiállitás megérdemli, hogy felkeresse minden magyar ember, a ki csak teheti. A kinek szünidei útja valamely felvidéki fürdő felé vezet, szálljon ki Kassán és szenteljen nehány órát a Rákóczi-kor ereklyéinek, a melyekhez az iskolás gyermekek is nagy számban fognak elzarándokolni. Egy hatalmas korszak levegőjét érzi az ember e termekben. Önzetlen hazafiság s magasztos szabadságszeretet példáinak emléke elevenedik itt meg.

A kiállítás jövedelme II. Rákóczi Ferencz Kassán felállítandó szobrának javára van szánva.

Lengyel Menyhért.

*

II. Rákóczi Ferencz arczképe Mányokitól.

A nagy szabadsághős egyik legjobb és legszebb arczképe az, melynek eredetije báró *Radvánszky* Béla tulajdona. E kép a fejedelmet, mint javakorbeli daliás, szép férfiút mutatja be, élénk kifejezésü okos szemekkel, gyönyörü szabályos, magyaros arczvonásokkal s a vékony, szépen ápolt bajusz alatt kissé daczos ajakkal. *Saint-Simon*, a világhirü memoire-iró Rákóczit a következőleg festi: «Magas termetü, de nem túlságosan. Testes, de nem elhizott, izmos és arányos növésü. Tekintete igen nemes, majdnem parancsoló. Arcza kellemes. Okos, szerény, óvatos, s ha nem is szikrázó szellemü, de olyan, a ki mindent jól és értelmesen cselekszik. Nagyon udvarias. Modora mindenkivel szemben igen könnyed, de azért a mi ritkaság, egyszersmind méltóságos, a nélkül, hogy a legcsekélyebb hiúság, képzelgés volna benne. Nem sokat beszél. Nagyon becsületes, igazságos, őszinte, egyszerü, rendkivül bátor s igen kegyes, istenfélő».

Képünkön födetlen fővel látjuk ábrázolva, úgy hogy dús fekete haja messze omlik vállaira. Nyakán többször csavart fehér selyem kendőt visel. Öltözete selyem-fodros szegélyü diszvértezet, könnyedén reá vetett hermelinprémes herczegi palásttal, melyet drágaköves és gyöngyös aranybogláros láncz tart össze.

Rákóczinak általában ez a legelterjedtebb és legismertebb képe, különösen azóta, mióta a fejedelemnek Hágában 1739-ben megjelent franczia nyelvü önéletrajza mellett J. Folkema mesteri metszetében ugyanez a kép jelent meg. Mióta Rákóczinak, Mányoki Ádám által festett s a szász király birtokában levő kucsmás képe az utóbbi években szélesebb körben ismertté vált, kétségtelen, hogy most itt bemutatott képünk is ugyane művész ecsete alól került ki és pedig nemcsak a technika azonossága s a két szépen ábrázolt mentekötő-láncz egyformasága miatt, hanem azért is, mert az arcz teljesen hasonló, s csaknem ugyanabban az életkorban is tünteti fel a fejedelmet.

E képnek számos egykorú és közel egykorú másolata terjedt el az egész világon. Az itt közölt Radvánszky-féle képen felötlő, hogy a felső bal sarokban levő fölirat: «François Rakoczy, Prince de Transsilvanie» francziául és ugyanazon betükkel van festve, mint a fentebb emlitett hágai rézmetszés, s hogy viszont az alsó jobb sarokba festett: «Manyoki pinxit Ao 1705» jelzés latinúl van irva. A szász király taschenburgi kastélyában levő kép mellett, bizonyára ez a nagy fejedelem legjobb arczképe.*

Dr. Sz. J.

* Rákóczi Ferencz legjobbnak tartott ez arczképét lapunk ez évi 22. számában szines képmellékletként közöltük.

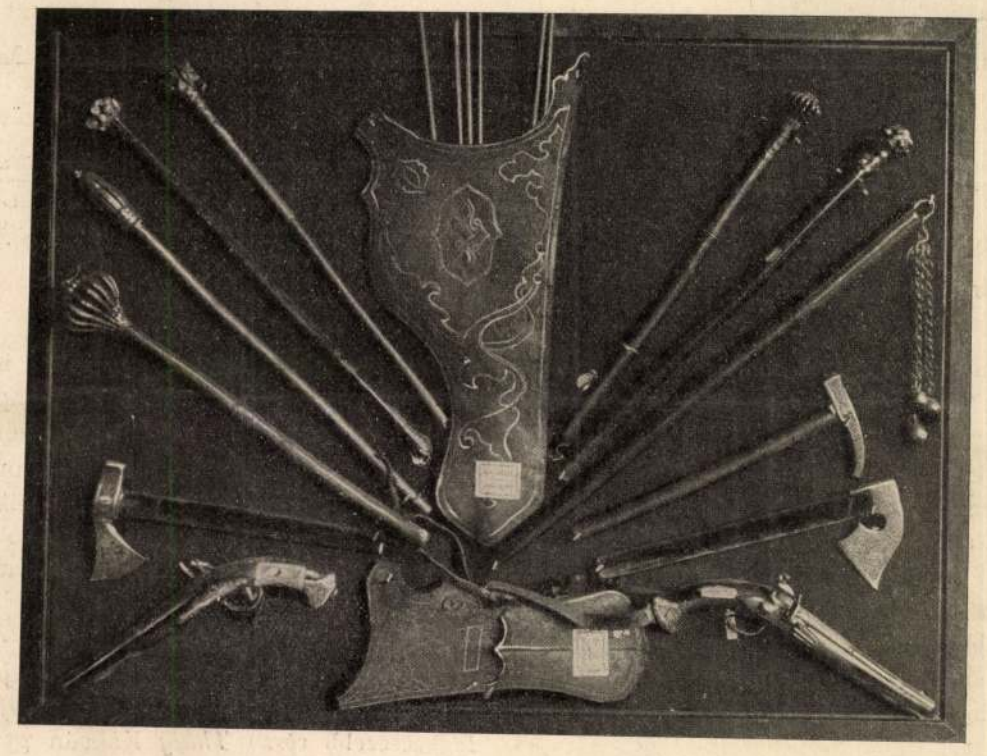

KURUCZ ÉS TÖRÖK FEGYVEREK.

Fegyverek a Rákócziak korából. Közepén egy ijjtartó puska, Rákóczi tatár lovassága használta, (kiállítja Lőcse sz. kir. város). Buzogányok, egy hármaságu lánczos buzogány. Három harczi szekercze aranynyal s ezüsttel berakva.

A KASSAI RÁKÓCZI EREKLYE-KIÁLLÍTÁSBÓL. — Lévay István fölvételei után.

PÓSA LAJOS ÜNNEPLÉSE.

A legszebb és leghálásabb közönség, a gyermekek ezernyi serege ünnepelte junius 7-ikén Pósa Lajost: az ő kis olvasói jöttek el, arczukon a tavasz csillogásával, az ünneplő kedv örömével, kicsiny szivükben a szeretet érzésével az iránt, a ki csengő-bongó formát adott gyermeki gügyögésüknek és elsőnek szólaltatta meg fülükben a magyar vers muzsikáját. Pattogó ritmusok, csilingelő rímek, játékos, furcsa, kedves szavak rajzottak fel fejlődő lelkükben, mikor körülvették a szép fehér hajú és bajuszú öreg embert, a kinek nyájas, derült és gyermekien naiv szavát már régóta ismerik képes könyveikből. S a gyermekek mögött ott állott a szülők hadserege, nemcsak azért, hogy vigyázzon a kicsinyekre, hanem azért is, hogy külön megköszönje a maga örömét Pósa bácsinak: azt az örömöt, a mikor a kis gyermek először próbálta ki elméjének bájos játékát a Pósa bácsi rímeivel és szavaival. Lehet-e ennél szebb befejezője egy költő pályájának és lehet-e ennél hálásabb közönsége egy írónak? Voltak ott szülők, sok százan, a kik valamikor maguk is a Pósa bácsi versein nevelkedtek s most mintegy a maguk gyermekkorának megismétlődését látják, mikor gyermekeik ajkán ismét ugyanazok a rímek csengenek, a melyek az ő saját szellemi életük első megnyilatkozásaihoz kapcsolódnak.

Annak idején szerencsés sugallat állította be a gyermek-irodalomba. Benne magában is megvolt a gyermek közvetlen, friss számítása, derült optimizmusa, a mely az életből csak a vidám, napfényes, megindító vagy lelkesítő jelenségeken szeretett elidőzni, megvolt benne a gyermekkor naiv hite, a mely nem bocsát magához semmi kételkedést, semmi diszharmóniát. A ki a gyermekeknek akar irni, annak magának is gyermeknek kell lenni legalább egy kicsit. Ez volt Pósa Lajos népszerűségének fő ereje: ő sohasem szakadt el teljesen gyermekkorától, anyja kis falusi házától, a gömöri völgyektől és patakoktól. Mikor a nagyok számára irt, akkor is a gyermekkorával való benső kapcsolat sugallta legmelegebben: édesanyját énekelte legszebb verseiben. A sugallat, mely a gyermek-irodalomba vitte, szerencsés volt abban a tekintetben is, hogy irodalmunk egy hézagát töltötte ki. Kitünő kezdésekben és kisérletekben nem volt itt se hiány. Már a negyvenes évekből is van egy-két igen jó gyermekeknek való verseskönyvünk, melyek közül *Bezerédj* Amália *Flóri könyve* még ma is él és nagy kedveltségnek örvend. Később *Gyulai* Pál adott ma is elevenül ható példákat arra, hogy mikép kell a gyermeknek irni. Az ő néhány gyermekmeséje és játszi verse még ma is ifjuságunk legértékesebb szellemi kincséhez tartozik; maig is felül nem múlt példái ezek annak, hogy az egyszerű, cziczomázatlan, a népieshez egészen közelálló vers szól a legjobban a gyermekkor szivéhez és értelméhez és a gyermeket is csak az ragadja meg, a mi a felnőttet: a formának, az előadásnak belső művészete.

PÓSA LAJOS AZ ÜNNEPLŐI ÁLTAL HOZOTT VIRÁGOK KÖZÖTT.

Pósa gyermekverse is a népiesből indul ki, de nem a népmese egyszerű, cziczomázatlan, nyugodt, az élőszóhoz egészen közelálló művészetéből, hanem a tarkább, a szavakkal játékot üző népdalból. Innen vette rímeit és ritmusait s a versnek a muzsikai részével akart hatni leginkább: muzsikáló rímekkel, játszi fordulatokkal, a szavaknak a szappanbuborék szineiben csillogó játékával. Az ő versei a fülükön át vesztegetik meg az olvasót, akár a népdal muzsikája s csilingelésük szinte mellékessé teszi, hogy a gyermek az értelmükre is ügyeljen. Olyasformán tanulják meg, mint valami kedves, gyermekesen tarka nótácskát.

Pósa az egyetlen volt kortársai között, a ki teljesen a gyermekeknek való versek irására szánta magát. Ezért kapta jutalmul a gyermekek között való népszerűséget, a mely mint valami friss mezei virágokból font koszorú veszi most körül.

1. Egy kisfiú üdvözli Pósát. — 2. és 4. A költő előtt elvonuló gyermekek. — 3. Az ünneplő közönség.

PÓSA LAJOS NEGYVENÉVES JUBILEUMA. — Jelfy Gyula felvételei.

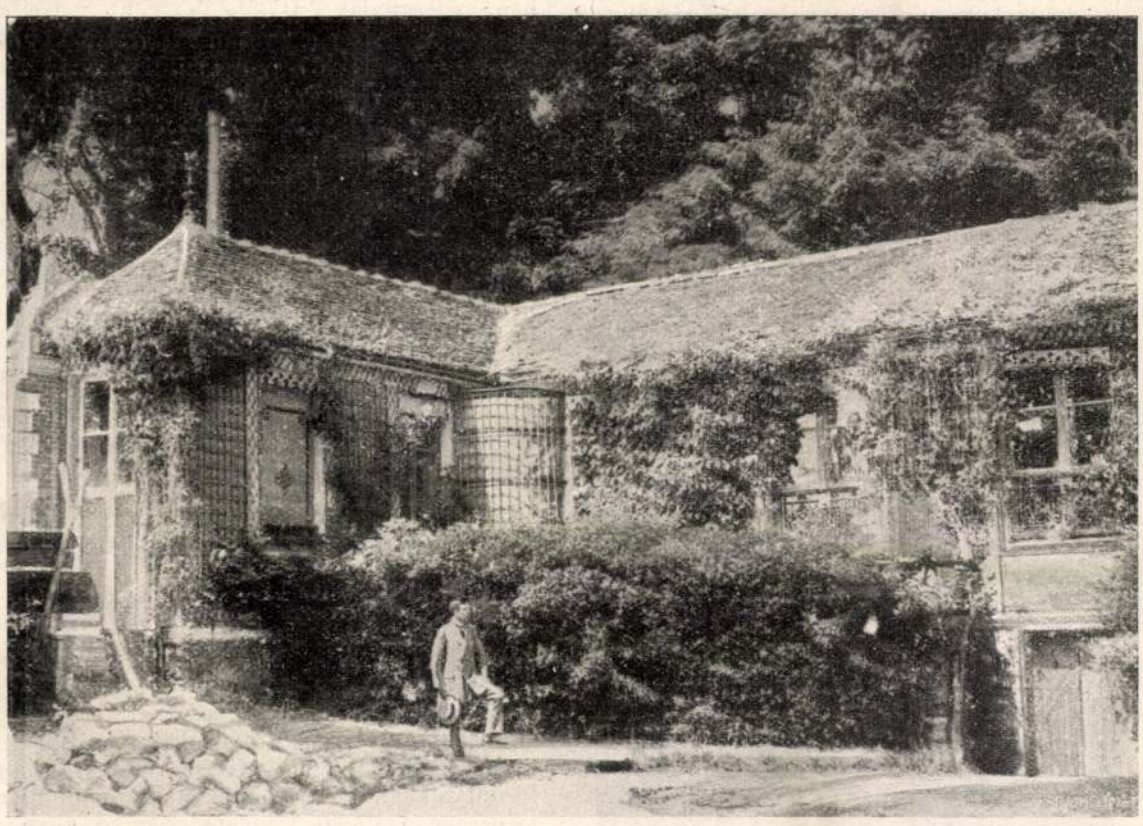

A kamalduliak yerresi kolostorának priori lakása. Ebben a kolostorban temették el Rákóczi szivét.

Fasor a kolostor parkjában.

RÁKÓCZI FERENCZ FRANCZIAORSZÁGBAN.

Irta **Hevesy Andor.** *(Folytatás.)*

Sokat olvas, keresi a tanult emberek társaságát, említik az akkori hirlapok.* Egyszóval értelmes, mérsékelt, szép elme. Áldott békefejedelem lett volna, ha nyugodtan építheti a hazát.

Mindazonáltal Rákóczi korántsem városi ember. A szellős friss ég éltető eleme. A király rendelkezésére bocsátja vadászterületét. Hol sinkoránnal, hol puskával űzi a vadat. Járja lova hátán Páris vidékét. Nézi a gyönyörűséges ültetéseket, a kellemetes réteket, a lugasos kerteket, a boldog földet, melyet századok óta ellenség lova lába nem nyomott.

Egy falusi lakot bérelt ki Passyban, a Bois de Boulogne szélén. A király állandó szállást rendelt számára mulató házaiban: Versaillesban, Marlyban, Fontainebleauban. Ritkán tért be Párisba. Olyankor Tessé maréchalnál lakott Ez a franczia főember volt régente a király követje a savoyai udvarban. Ő szerezte a bájos savoyai herczegkisasszony s a franczia trónörökös házasságát. Midőn XIV. Lajos háborúba keveredett nászával, Tessé vezényelte a franczia sereget. Nagyon szivéhez nőtt a kis savoyai herczegasszony. Megverte apját, de csak úgy csínján; hagyta szaladni, nem üldözte. Megvádolták érte, de nem bánta. Higgadt lélek volt; félig bölcs, félig udvaroncz. Rákóczi fölötte becsülte jellemét s kereste társaságát. Tessé — látszik arczán — mestere volt az elmés beszéd művészetének. Igen kedvelte ezt Rákóczi, noha őt magát nem vitte erre sem nemzete, sem természete.

Tessé a «Hôpital des Incurables»-ben, a gyógyithatatlanok kórházában lakott. Korántsem kereszténi alázatosságból, hanem mert ekkoriban szokásban volt, hogy nagy belsőségekkel rendelkező szerzetek bérbe adtak egy házacskát, vagy lakosztályt magános főuraknak. Itt töltötte Rákóczi az éjszakát, valahányszor Párisban hált. Mind máig áll ez az ódon épület a Rue de Sévresben; manapság Hôpital Laënec a neve.

Vándorlásaiban csak nehány benháló inasa kisérte a fejedelmet. Udvarnépe valószinüleg Passyban lakott. Egy Dorso nevü úr házát bérelte ki ott márczius elején. Azonban franczia tisztjei a városban telepedtek meg; többen közöttük, d'Abzac és Pean nevüek, egy Hotel du Perou czimü fogadóban, a Szajna partján. Három emeletes, palatetős, vöröstégla-épület ez, igen forgalmas helyen, átjárós udvarral.

Pean gyalogos kapitány viharos multú ember volt; 1708 januárjában szabadult a Bastille börtönéből, nem tudni, miféle vétségért. Gróf D'Abzac törzsökös régi családból származott, Perigord tartományból, mely aféle Sáros vármegyéje Franczia országnak. Rákóczi franczia lovas testőreinek volt a kapitánya; eszes, bátor katona, de nagy kártyás. Nem állott egyedül e téren. A fényüzésre hajló társadalmakban mindenkor nagyban divott a szerencsejáték. De tán sohasem harapódzott el annyira, mint Franczia-országban a tizennyolczadik század elején. Mindenütt hintegették az aranyat, keverték a kártyát: a királyi palotában, az úri házakban, a kocsmákban, a katonák a dobon, az ostromárok partján, roham előtt, roham után. A nagy urak házában a játék napján — úgy mondották akkoriban: donner à jouer — szabad bejárata volt minden társaságbeli embernek. Azonban szemet hunytak, ha idegenek, kalandorok vegyültek közéjük. A szenvedély nem válogatós.

Tessé egy izben elbeszélgetett egy éltes törökkel. «A ti papjaitok — mondá emez — egyre a felebaráti szeretetet hirdetik. Holott úgy látom, embertársaitokkal szemben két dolog a főgondotok: az egyik, hogy elcsábitsátok feleségét; a másik, hogy elnyerjétek a pénzét.»

* «Le Prince Ragozzi a rendu visite a quelques-uns de nos illustres Savans, et il est fort estimé parmi les gens de lettres, par la connoissance qu'il a dans les Sciences et les Beaux-Arts.» Gazette d'Amsterdam, 1713, márczius 17. Lásd még Journal Historique Sur Les Maliéxes Dutems, Verdun. Chez Claude Muguet, Marchand Libraire, 1713 április, 238. l.

Jeddy Sándor fölvételei.

A kamalduliak yerresi kápolnájának följárata. Ebben a kápolnában van Rákóczi szive eltemetve.

Részlet Yerres környékéről.

Az a feszület, a mely a bíróság asztalán állott, mikor Martinovicsot és társait kivégezték.

Egykorú kép Martinovics és társai útjáról a vesztőhelyre.

Martinovics egykorú arczképe.

«Igaza van a mohamedánnak — jegyzi meg egy levelében Tessé — de míg asszony, férfi s kártya lesz a világon, nem lehet egyebet tenni, mint hagyni a dolgokat a maguk utján.»

A «marsall» mosolygó bölcs volt, XIV. Lajos szigorú uralkodó. Kemény tilalmat bocsátott ki a játék ellen. Egyszer csak jelentik Bizoton rendőrbiztosnak, nagyban folyik a játék a Hotel du Perouban. 1713 április 7-én este nyolcz órakor Bizoton egy pálczás őrmester kíséretében megjelenik e fogadóban s jegyzőkönyvbe iktatja a tényállást. Vagy húsz hintó áll a ház előtt, ugyanennyi hordszék az udvarban. A szálloda első emeletén, egy a Szajnára néző teremben, tizenöt játékos «lansquenetet» játszik; vagy hatvan úriember («gens d'épée») járkál a teremben; hol néznek, hol fogadásokat kötnek a játékra. Dapsac (sic) és Pean nevű egyének rendezik e játékot. Rossignol és Michel szállodások adták bérbe az első emeleti helyiséget a nevezetteknek. Ezeknek alapján Bizoton rendőrbiztos valamennyit a rendőrségre idézi április 10-ikére.

Csak Rossignol és Pean tesznek eleget az idézésnek; a többiek nem jelentek meg. Április 12-ikén d'Argenson rendőrfőnök háromezer franc birságra itéli Peant és d'Abzacot, hatszázra Michelt és Rossignolt s elrendeli a játékra szolgáló lakosztály lezárását. Itéletében kiemeli, hogy d'Abzac távolmaradása daczára nem halaszthatta el ezen ügy tárgyalását, tekintettel a közeledő husvéti ünnepekre.*

A fejedelem neve egyáltalán nem fordul elő a rendőrség jegyzőkönyveiben; a házat is állandóan Hotel du Perounak irják. Bizoton azt sem sejti, hogy Sárosi gróf tisztjeit idézi a törvény elé; d'Argenson sem tudja, hogy kíséretéhez tartozik a két franczia úr, kiket elmarasztal. Mindeddig Rákóczinak semmi köze a szajnaparti kártyások ügyéhez. Csak d'Argenson szigorú itélete után kezdődik szerepe.

Ez időben Brenner prépost Rákóczi bizalmas tanácsosa s követe a franczia udvarban. Lehet, hogy Brenner érdektársa volt a kártyásoknak, bár ettől függetlenül is szivén hordotta sorsukat, lévén önönmaga is szenvedélyes játékos. E miatt lőn később csúfos halála. Law spekulácziói idejében eljátszotta az utolsó garasig a fejedelem reá bizott pénzét; a Bastilleba zárták s ott elmetszette nyakát.

Brenner nyilván úgy informálta a fejedelmet, hogy az legott pártját fogta d'Abzacéknak. Régente a nagyurak udvarnépük, tisztjeik ügyét-baját személyes ügyüknek tekintették, s ugyancsak kényesek voltak az efféle dologban. Hozzá az akkori szokás szerint a vérbeli herczegeket, a követeket s az idegen fejedelmi sarjakat megillette a jog, hogy házukban játékot rendezzenek. Rákóczi inkognitó élt Francziaországban s a helyiség, a melyben a játék folyt, nem az ő lakása volt, hanem fogadó, melynek egy részét tisztjei bérelték. Mégis zokon vette, hogy d'Argenson megbüntetni merészkedett ezeket. A büntetés okának csekély jelentőséget tulajdonított. Az ódium, mely ma a tiltott szerencsejátékhoz fűződik, 1713-ban ismeretlen fogalom. Bizonyára úgy tetszett a fejedelemnek, az ilyen csekélység miatt nem hagyhatja cserben d'Abzacot, ki kedvéért négyszer megjárta Európát. Azonkívül a tisztek, kik annak idején kiléptek a franczia hadseregből s zászlaja alá állottak, ugyancsak kényes anyagi helyzetbe kerültek. Ő nem tehetett sokat érettük. S ekkoriban épenséggel nem tekintették főbenjáró véteknek, ha szabadságolt tisztek kártyával kerekítették sovány jövedelmüket. Panaszt emelt tehát Ponchartrain kanczellárnál, hogy a rendőrfőnök házi ügyeibe avatkozik. Lehetséges, Brenner arra is rávette, hivatkozzék egyszersmind a fejedelmi személyek ama jogára, hogy házukban játékot rendezzenek s tisztjei lakását udvarához tartozó helyiségnek jelentse ki.

A kanczellár 1713 április 20-ikán értesíti Brennert, ő felsége felfüggesztette a d'Absacra s Peanra, a fejedelem «cselédeire» rótt birságot, azonban a király reméli, a fejedelem önmaga tiltja majd meg tisztjeinek a szerencsejátékot.

A becsület is, az érdek is arra késztették Rákóczit, hogy eleget tegyen a király óhajának. Mégis egy különös levelezés fejlődött ki Brenner s a kanczellár között, melyben a prépost igen óvatos kifejezésekkel, de csökönyösen védi a Hotel du Perou-beli játékosokat s úgy igyekszik feltüntetni a dolgot, mintha a fejedelem hő óhajtása volna, hogy tisztjei zavartalanul keverhessék a kártyát a szajnaparti házban.

A kanczellár április 26-ikán kelt levelében kéri Torcy külügyminisztert, adná értésére, mit rendelt a király e tárgyban. Csodálkozik, hogy Rákóczi igényt formál a játék engedélyezési jogához, holott inkognitóban van az országban; azonkívül a fejedelem (saját kezével toldja ezt a levélbe a kanczellár) nem lakik Párisban s egyáltalán nem játszik.

Úgy látszik, egy ideig folyt még a «pharaon» meg a «cassette» a Hotel du Perouban, bár valószinűleg a fejedelem tudtán kivül, sőt tilalma ellenére. Utoljára 1716-ban történik említés e tárgyról. Ez év márcziusában Rákóczi folyósítja hátralékos évdíját, «hogy kiüríthesse a Hotel de Transylvanie-nak nevezett házat — irja a külügyminiszternek — s máshol helyezhessen el bizonyos számú személyt, kik a közös ügyet szolgálták . . . Mert fölötte terhére esik az ennek előtte e házban szervezett játék.»

Ebben a levélben nevezik először Hotel de Transylvanienak a Hotel du Perout. De noha sosem volt e ház Rákóczié, csupán nehány franczia tisztjének szállása, mégis azt rebesgette a városnegyed népe, a fejedelem erszényébe vándorol az ott űzött játék nyeresége. Így került Rákóczi neve «Manon Lescaut»-ba. Pentenrieder császári ügyvivő szintén ilyen szófia-beszédek alapján ujságolta 1715-ben, Rákóczi egyetlen jövedelme a házában folyó játék, mely negyvenezer francot hoz évente.

Rákóczi «kártyabarlangja» tehát mese. Akként keletkezett, hogy a fejedelem pártfogásába vette két franczia tisztjét, kit tiltott szerencsejáték miatt súlyos birságra ítéltek. Mint annyiszor, ez esetben is visszaéltek jóságával s úgy látszik, egy ideig tovább folyt a játék még akkor is, midőn betiltotta azt a király óhajára. Jellemző erre a kártyás történetre, hogy a rendőrbiztos szavát vette Peannak, hogy megszünteti a játékot a husvéti ünnepek alatt. Azonban Bizoton jelenti főnökének, Pean megszegte szavát s nagyban folyt a kártyázás husvétkor. Ha Rákóczi tájékozva lett volna a Hotel de Peroubeli urak viselt dolgairól, ez a tény elegendő hogy teljes szigorával lépjen fel ellenük.

(Vége következik.)

* Ezeket az iratokat az «Archives Nationales»-ban találtuk meg, a régi párisi rendőrség irattárában.

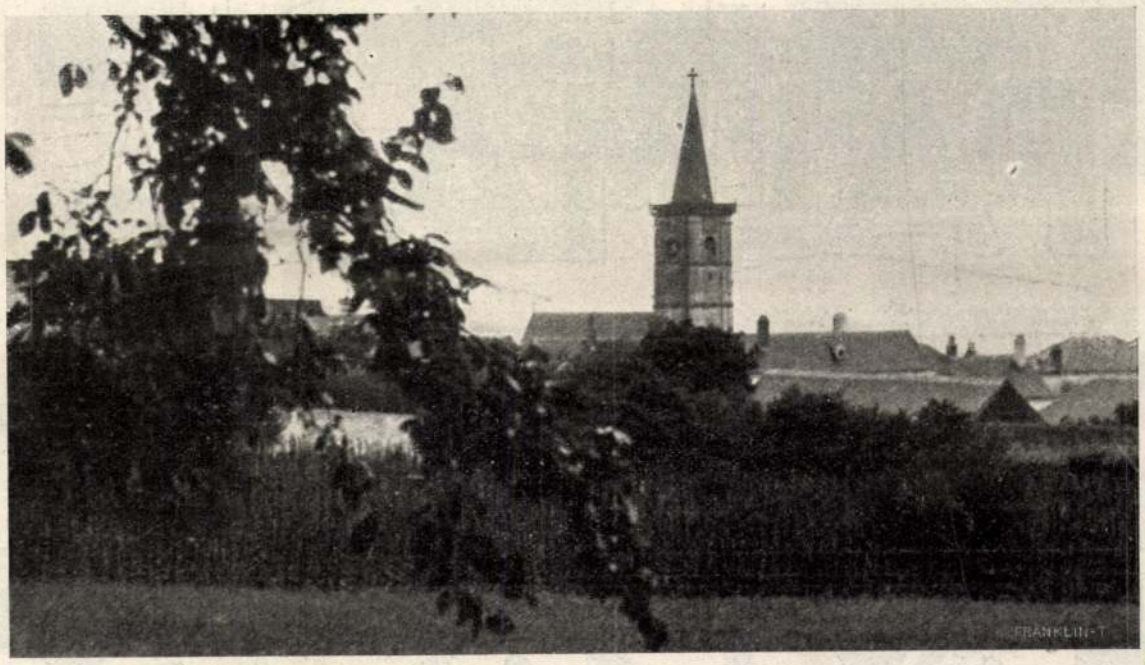

NAGYHÖFLÁNY VASMEGYEI KÖZSÉG, A HOL TOMSICS PARASZTLEGÉNY HÁROM NAPIG LÖVÖLDÖZÖTT AZ EMBEREKRE A TORONYBÓL.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A régi ház. *Tormay* Cécile tehetségéről eléggé meggyőzött már két novellakönyve és *Emberek a kövek között* című regénye, de új könyve, *A régi ház* című regény mégis meglepetésként hat: egy érdekes tehetség hirtelen magasba szökkenését mutatja. A legjobb regények közé tartozik, a miket mostanában irodalmunk produkált s a legfinomabb és leggazdagabb asszonyi írások közé tartozik irodalmunkban. Egy régi pesti polgári család történetét adja elő, a mint az első generációban a hatalmas, félelmetes energiájú, egy darabból faragott öregapa erejéből az alacsony sorsból hirtelen fölemelkedik, a második generációban a becsületes, de erőtlen, vaserejű apja keze alatt önállóságában teljesen megbénult fiú kezén tespedésbe jut és a harmadik generációban az unokák kezén széjjelfoszlik. A család történetét mintegy szimbolizálja a régi ház, melyet még az öregapa, a hatalmas építőmester épített fel erősnek, idő-állónak s a mely az unokák elgyöngült kezéből a bontó csákány alá kerül. A régi ház és lakói körül mint valami háttér terül el a régi Pest története; valamikor a harminczas években épült fel a ház és az Ulwing-család dicsősége, — akkor a ház egymagában állott a még sivatag, kiépítetlen Lipótvárosban, szemben vele az ódon Buda, tőle lefelé a régi hajóhid, e mögött az összezsúfolodó, nyárspolgárias, kicsinyes belváros, a maga kicsinyes, nyárspolgárias német lakóival, a kik között elvétve, alig észrevétetve él az a néhány ember, a kikben a jövendő idők lelke forr. Jöttek aztán az izgatott idők, a szabadság harsogó szavával, a forradalom szorongó lelkesedésével: az új idők romboló és építő eljövetelét szépen szimbolizálja a regényben Pest 1848-iki ostromának néhány erősen átélt vonással való leirása, a hogy a régi házban és lakóiban visszhangzott: köröskörül robbannak a bombák, a háznak egy kis darabját is letörik, de dörrenésük a ház addig német, s a magyar ügygyel közömbös szellemét észrevétlenül hozzákapcsolja a magyarsághoz. Ez a messze perspektivákba sejtető históriai háttér a regény legértékesebb részei közé tartozik, a régi Pest lelkét, átalakulását alig foglalta olyan tiszta és pontos képbe regényiró. Úgy áll ez a háttér az előtérben levő alakok mögött, mint régi finom metszeteken a tájképi staffage, fontosabb és többetmondó náluknál, mégse tolakszik előre, megmarad a maga helyén és ép ezzel kap határozott, erős hangsúlyt. A középpontja a regénynek egy bájos, meghatott tollal papirra vetett, lelkileg erősen átélt nőalak: Anna, a «nagy ács», a családalapító unokája, a kinek lelkén át játszik le minden fontos esemény, a család egész története: a nagyapa nagy tervei, hatalmas erejének nyilvánulásai, a város küzködései az új időkkel, márczius 15-ike, a polgárság szükkörű élete, a család dicsősége, majd alálanyatlása és beleolvadása a magyar élet nagy egységébe. Anna életét ezek határozzák meg, passziv, szenvedésre, a körülötte történő eseményeknek érzelemben való felszivására berendezett asszonyi élet az ő élete, egy finom, érzékeny rezonáló felület, a melyet folytonos izgalomban tart az élet körülötte zajló változatossága, melybe magának cselekvőleg belenyulni nincs módja. Az asszonyi passzivitás csöndesen vérző szomorúsága ömlik el lényén, gyöngéden, szomorúan, szentimentalizmus nélkül, mert eleven igazsággal. Ő nem csinál semmit, csak érzésben él át mindent. A szerelmet és házasságot is: egy fajtájától idegen férfi szerelmét, egy magyar nemes urét, a ki nem érzi az ő városi, polgári érzéseit, minden idegével a falura, az elvesztett ősi birtokra vágyódik. A fajták és a világnézetek különbözőségéből lesz a házasélet tragédiája: férj és nő szeretik egymást, mégis mind több idegenség lopódzik közéjük, a míg csaknem teljesen elválnak lelkeik s csak a férj halálának órájában forrnak újra össze. Ennek a házaséletnek a rajzában gyönyörűen meglátott az irónő egy egészen új dolgot: azokat a belső válságokat, melyeket a magyar élet nagy átalakulása, az utolsó két generációban végbement összevegyülés a falusi magyarság és a városi német polgárság közt a lelkekben felidézett. Ez a megfigyelés is nagy értéket ad a regénynek. De nagyon értékes a formája is. Előadása tele van finomsággal, hangulatokat, érzéseket, emberi indulatokat úgy tud jellemezni, hogy azok biztosan jellemzik az embereket is, a kikben lejátszanak, éreztetni tudja s mindig az olvasó tudatában tartani az érzelmi kapcsokat, melyek az egyes személyeket összefűzik, finom árnyaló művészettel tud széles lelki perspektivákat nyitni. Stilje is finom, gazdag, kifejező stilus, rendkívül gondos, fölösleges cziczoma és szószaporítás nélküli. Irodalmi visszhangok, távolról, halkan érzenek a regényben, már alapvető koncepcziójában, a régi ház szimbolikus beállításában is, itt-ott német irók hatását érezzük, egy alakban Dickenset, — az irónő eltávolodott már olvasmányaitól, de nem szakadt el egészen tőlünk. De már önállóan jár, — biztos lépésekkel és el tud jutni, botlás nélkül, oda, a hova elindult. A könyvhöz gróf *Batthyány* Gyula rajzolt kissé Bayrossra emlékeztető, de finom és talentumos illusztrácziókat.

Turáni dalok. *Zempléni Árpád* verskötetét, mely annak idején általános figyelmet keltett nem közönséges belső erejével, sajátságos szineivel s az ősi turánság emlékeinek feleleventésére való buzgalmával, most németre fordítva adta ki *Turanische Lieder* czím alatt *Lechner Gyula*, kinek egész sereg fordítását ismerjük magyar költőkből németre, többek közt *Az ember tragédiáját*, egy lirai anthologiát, *Beöthy Zsolt Ráskai Leá*-ját stb. A fordítás derék munka: az eredeti sokszor nem könnyű versmértékeiben készült, olyan irónak munkája, kinek frazeologiája és technikája a német klasszikus költészet tradiczióihoz simul s gyakran sikerül visszaadnia az eredetinek legjellemzőbb sajátosságát, a sajátszerű hangot, a melyben a turáni ősi dalok belső ritmusa vegyül össze egy modern költőével, a ki tudatosan fokozza le a hangját és beszédét primitivvé.

Évkönyv. Az Izraelita Magyar Irodalmi Társaság szokásos évkönyve, melyet most már huszonnyolczadik évfolyamában, *Bánóczi József* szerkeszt, most jelent meg. Az évkönyv hivatalos része, a társulati közlemények tevékeny belső életről tanuskodnak; a könyv első felében közölt irodalmi munkálatok pedig sok becses adalékot adnak a magyar zsidóság múltjához, egyes kiváló zsidó férfiak életének és munkásságának ismertetéséhez stb. Néhány szépirodalmi munka, kivált több szép vers is hozzájárul az évkönyv tartalmának gazdagításához. Dr. *Jánosi Engel* Róbert, *Szegő* Arnold, dr. *Heller* Bernát, dr. *Fürst* Aladár, *Mezey* Sándor, *Sebestyén* Károly, *Szilágyi* Géza, *Nádai* Pál, *Lenkei* Henrik s még többen mások a könyv egyes czikkeinek irói. Ugyane társulat régi vállásos irodalmunk egy érdekes termékét, *Péchi Simon szombatos imádságos könyvét* adta ki dr. *Guttmann Mihály* és dr. *Harmos Sándor* gondozásával. Ez az imádságos-gyűjtemény mindeddig kiadatlan volt, irodalomtörténeti könyvekből ismerték jobbára a szakemberek is. A társulat mindenesetre szolgálatott tett irodalomtörténetirásunknak is e mű kiadásával s érdemes munka a kiadók bevezetése is, a mely nagy tájékozottsággal rajzolja meg a XVI. századi erdélyi szombatos-mozgalmat, Péchi Simon érdekes alakját s az egész szekta psychologiai és eszmei képét.

Fotoművészet. E czím alatt új folyóirat indult meg a művészi fotografálás terjesztésére s az iránta érdeklődők felvilágosítására. Külsőre igen szép kiállítású, belsőleg tartalmas füzet, sok szép, valóban művészi fényképfelvételt közöl, érdekes czikkeket, fotografiai ujdonságokat, kiállítási hireket s külön

SALVATOR
a kiváló bór- és lithiumos gyógyforrás, vese- és hólyagbajoknál, köszvénynél, czukorbetegségnél, vörhenynél, emésztési és lélegzési szervek hurutjainál kitünő hatásu.
SCHULTES ÁGOST Szinye-Lipóczi Salvatorforrás-vállalat Budapest. V. Rudolf-rakpart 8.

"SZÉCHENYI"
FIUNEVELŐ ÉS TANINTÉZET
bennlakó és bejáró tanulók számára
Telefon 52—64 Bpest V., Személynök-u. 7. I. e. Telefon 52—64

Női
A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fentartott nyilvános, három évfolyamu
FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLA
POZSONYBAN.
Érettségi vizsgálat. Állásközvetités. Internátus.
Értesitőt kivánatra küld az Igazgatóság.

BETONÜRTÖMBGYÁRTÓ GÉPEK
czementfedőcserépgyártó gépek.
Formák;
csövek, lépcsőfokok, oszlopok stb. gyártására.
Kőaprító gépek, keverők, hydr. sajtolók.
Dr. Gaspary & Co. gépgyára, Markranstädt
Leipzig mellett.
Bemutatómühelyünkben vagy 50 gép üzemben.
Kérjük gyárunkat meglátogatni.
228. sz. brosüra ingyen.

Lohr Mária (KRONFUSZ)
A főváros első és legrégibb csipke-tisztító, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.
Gyár és főüzlet VII., Baross-u. 85. Telefon: József 2—37.
Fiókok: II. ker., Fő-utcza 27. sz. IV. ker., Eskü-út 6. sz. IV., Kecskeméti-utcza 14. V., Harminczadutcza 4. sz. VI., Teréz-körút 39. VI., Andrássy-út 16. sz. VIII. ker., József-körút 2.

Ideggyenge férfiak!
Neuraszthéniában szenvedők
kérjenek gyengeségük azonnali megszüntetését tárgyaló ismertetőt 40 filléres postabélyeg csatolása mellett. Nem bolsőleg beveendő gyógyszer. Cim: «Nova Mechanika 130» Budapest, Fiókbérlet 40. Pőposta.

Berson
Gummisarok a legjobb

Mányoki Ádám

kultúráról

Café Eckermannban találkoznak

ló idején népszerű
dy törzshelye volt,
kinek versei olyan
st okoztak a fordí-
Három Hollót mű-
port egyik legfonto-
edig éppen az, hogy
kozzon a német
hezen átültethető
lalmi szövegek for-

at első száma 2000
en jelent meg, té-
yar kávéházi kultú-
lynek kapcsán töb-
Orbán Ottó, Krúdy
űvei szerepeltek a
második szám kö-
n olyan nők emlé-
kik írásaikban a ma-
elem egy-egy epi-
nítették meg. Így
olvashatók Polcz
orús visszaemléke-
Zádor Éva fordítá-
árom Holló harma-
amely tavaly már-
ott napvilágot, Parti
s, Garaczi László
Balázs Béla szöve-
tül azt próbálta be-
émet olvasóközön-
yen sok szálon kö-
gyar irodalom Ber-
erlin a magyar iro-
Az egyes lapszá-
gjelentek olyan no-
ák és fotók is, ame-
tak a Három Holló
onalához.
időszak kezdődött a
nár nem a Három

Holló nevet viseli, hanem ennek német megfelelőjét, a Drei Rabent. Wilhelm Droste szerint a szerkesztőség tagjai belátták: egy, a magyar irodalommal foglalkozó német nyelvű lap, amely amúgy is nehezebben találja meg olvasóit, nem riaszthatja el közönségét magyar nyelvű címmel. A folyóirat nevében ugyan németre váltott, a magyar kultúrához azonban hű maradt, hiszen legújabb száma Ady Endrével foglalkozik. A lapban olvashatók a költő néhány versének új fordításai, továbbá Szerb Antal, Lukács György, Király István, Kosztolányi Dezső gondolatai Adyról, és helyet kaptak Székely Aladárnak a költőről készült fényképei is. A folyóirat következő száma Bécs és a magyar kultúra kapcsolatával foglalkozik majd, s a tervezett témák között szerepel a Magyarország határain kívüli magyar irodalom bemutatása s azon gondolkodók, alkotók felvonultatása is, akik fontos szerepet játszottak a német kultúrában.

A Három Holló szerkesztősége néhány állandó tagból áll, a lap köré szerveződött csoport azonban – amely általában szerdánként tartja összejöveteleit az Eckermannban – képlékeny és nyitott. A résztvevők többsége német szakos hallgató, vagy az volt valaha. Wilhelm Droste kijelentette: a folyóirat német nyelvterületen megtalálható ugyan a magyar kulturális centrumokban, hivatalos terjesztője azonban nincs. A helyzetük talán megoldódik, jelenleg tárgyalnak egy frankfurti kiadóval. A magyar olvasók néhány nagyobb könyvesboltban találkozhatnak a folyóirattal, vagy abban a kávéházban, ahol a falakból a Három Holló szelleme árad.

Berta Anikó

ol filmhét

usan elemző drá-
), egy bizarr sci-fi
z Amazonas őser-
illedt, romantikus
...kor maga a

paradicsom volt) és egy gyönyörű képkompozíciókkal, kísérletező műgonddal elkészített művet az elmúlásról és a pusztulásról (*Építkezés*).

Cs. G.

SZALON

Mélyfúrás

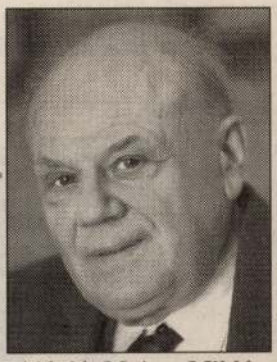

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Ajánló: Mojzer Miklós
a Szépművészeti Múzeum főigazgatója

Nagyszerűnek tartom a Magyar Nemzeti Galéria ötletét: Európa fejedelmi udvaraiban címmel Mányoki-kiállítást rendeztek. Mányoki Ádám általában híres Rákóczi-portréjáról ismert, amely valóban remek alkotás, de önarcképe és más munkái is kitűnőek. Protestáns lelkészcsaládban született, Észak-Németországban végezte tanulmányait. Drezdában volt udvari festő, Lipcsében is élt. Jelentős szerepet játszott az akkori Európa kulturális központjainak számító városok életében, hiszen a legjobb szalonokat látogatta. 1730 körül hazajött, és 1757-ben, 83 éves korában halt meg.

Több nyelvet beszélő, művelt férfiú volt – és mindenekelőtt igazi mester. A XVIII. században ezen a területen nem sok magyar festő dolgozott európai színvonalon. Buzási Enikő művészettörténész remek Mányoki-monográfiáját egyébként mindenkinek figyelmébe ajánlom.

A Nemzeti Galéria és partnerei jóvoltából most több művet is láthatunk Mányokitól. Jelentős részüket Drezdából, Lipcséből kölcsönözték, így aztán nem valószínű, hogy még egyszer együtt lesz az anyag, amely bemutat egy magyar alkotót a XVIII. századból. Nincs az a régészeti ásatás, amely felérne az ilyesfajta művészettörténeti mélyfúrással. A sokat dicsért XIX. század nem lett volna a jóval kevésbé ismert XVIII. nélkül, ezért érdemes megidézni az emlékeket.

Mányoki művészetének talán legérdekesebb vonása az értelmiségi attitűd. Képeiből nem áhítat vagy érzelmesség, hanem intellektuális érdeklődés sugárzik.

Lejegyezte: Rados Virág

Ha házaink ú

Egy évtized alatt egymilliárd forintnyi támogatás ez

Jellegzetes terézvárosi bérház az 1910-ben épült Aradi utca 17. Homlokzatának részlete a felújítás

A főváros egyik sikerprogramja volt az elmúlt tíz évben az a két támogatási rendszer, amelynek révén ezer budapesti ház szépülhetett meg részleteiben vagy teljes egészében. A műemlékvédelmi világnap alkalmából erről kérdeztem dr. Kiss Katalint, a főváros települési értékvédelmi ügyosztályának vezetőjét, az említett támogatások elosztásának irányítóját.

– Külföldiektől, nyugatot járt magyaroktól hallom mindig, hogy ha egyszer Budapestet végre kifestenék, a lepusztult házakat rendbe tennék, szebb lenne, mint Bécs vagy akár Párizs. Úgy tűnik azonban, a Csipkerózsika-álom nehezen ér véget, késik a királyfi, akinek csókjától a város feléled, újra kivirul. Bár a főváros települési értékvédelmi támogatásával és műemléki alapjának pályázataival hozzájárult jó néhány ház újjászületéséhez.

– A rendszerváltás után készült egy felmérés, amely összevetette Bécs, Prá- szabb állapotban a házak. Tehát van mit tenni. 1992-ben a főváros létrehozta a hatvanmillió forintos Műemléki Alapot, amelyből a név ellenére nem csak műemlék házak, hanem – pályázat útján – bármilyen épület igényelhet pénzt részfelújításokra. 1994-ben pedig beindult a települési értékvédelmi támogatás, százhuszonötmilliós alappal. Erre csak olyan házak pályázhatnak, amelyek rákerülnek a főváros által összeállított védettségi listára. Ez nem zárt kör, minden évben vannak jelentkezők, s a lista minden évben bővül új tagokkal. E két támogatási forma nagyon sikeresnek bizonyult, révükön eddig körülbelül egymilliárd forintot osztott szét az önkormányzat, s ezer épület jutott így kamatmentes kölcsönhöz vagy vissza nem térítendő támogatáshoz. Ehhez persze hozzá kell tenni, hogy csak a nagykörúton, s a budai körutakon belül hatezer épület található. Némelyik ház négyszer is kapott pénzt különböző részleteinek felújításához, úgyhogy végül ezekből a támogatásokból telje-

párokkal, amelyek gi, lepusztult, illet potát mutatták eg ekkor jutott el a program, mert az i dig nem is hallott r ha még mindig ke bet-, a Teréz- vagy a masan lepusztult h mindig fölvetődik a pályáznak ők is?

– Sajnos a támog eljutni azokhoz, aki leszteni a kért köl nincs igényük a házu tulajdonviszonyok nem mindenütt tuda még mindig nem é megvásárolt bérház azért, mert értéktele tűnik –, s az IKV-r alvó házakat nagy programokkal kelle EU-alapokból

Marquise D' Angeau.

Az orleansi herczegnő.

Conti herczegnő.

Gróf Tessé, Rákóczi legjobb barátja.

RÁKÓCZI FERENCZ FRANCZIAORSZÁGBAN.

Irta **Hevesy Andor.** *(Vége.)*

Ez a kártyás-ügy Rákóczi francziaországi tartózkodásának egy elenyészően jelentéktelen mozzanata, oly jelentéktelen, hogy még Saint-Simon sem hallott felőle. Ellenkezőleg, azt irja Rákóczi kiséretéről: «Nemsokára népes udvara lőn, melyben az erkölcsök, a kiadások s a pontos fizetés tekintetében szigorú fegyelmet tartott s mindezt nagy szelidséggel.»

Kelleténél bővebben terjeszkedtünk ki erre az eseményre, mivel Rákóczi legújabb életirója történeti tény gyanant említi, hogy a fejedelem «párisi házában játékbarlangot rendeztetett be.»

Pedig ha érdemesnek tartja Francziaországban követni Rákóczi nyomait, tisztábban tűnik fel előtte a kor szelleme, a tények új sorozata bontakozik ki előtte s főképen hiteles mértéket lel egyénisége megitélésére.

Nem hivei, kik vérüket ontják érte; nem néhai jó öreg magyarok, kik bálványként imádják emlékét, tesznek itt tanuságot mellette. A világ legműveltebb társadalmában, az átható itélet s az idegen iránti irónia légkörében állja a próbát a fejedelem. Tisztelettel hajlik meg előtte mindenki. S e tisztelet nem nevének szól, sem az ahhoz fűződő politikai eszméknek, hanem lelke méltóságának, lénye nemességének.

Másrészt itt, a franczia közélet élénken megvilágított szinpadán, szembe tűnnek a fejedelem *valódi* gyengéi. Rákóczi Ferencz magas lélek, de nem geniális elme. Azonban bár agyában nem rezdülnek villámszerűen az ötletek, tisztán, biztosan gondolkodik, okosan parancsol. Lényeges fogyatkozása az életismeret hiánya.

Élete körülményei mindenkor válaszfalat emeltek közötte és embertársai között. Sosem tanult az emberekben olvasni. Nem fejlődött benne sem a világban forgolódók tapasztalata, sem az önzők ösztöne, mely megsúgja, kitől várhatnak jót, kitől rosszat. Saját lelkiismerete mértékével itélt meg mindenkit. Nem csoda, hogy gyakran csalódott.

Kissé félénk volt a nők irányában, mint mindazok, kik igaz benső tisztelettel s rejtett szerelemre vágyással tekintenek feléjük. Nem kereste a kalandokat s titokban mindig restelte, ha ilyenekbe keveredett. Pedig a franczia udvarban bőven lehetett volna része az effélében. Sok mosolygó szempárral találkozhatott Bourbon herczeg emlékezetes maskarás-bálján, hol «szerecseny köntösben» jelent meg, nyomában a jó Szatmári Király Ádám, mezei pásztor jelmezben. Csakhogy a fejedelem nem volt barátja a könnyű kedves életnek. Titkos mély érzelmekre vágyott. A versaillesi udvar két nagyúri hölgyén szállott meg kedve. Az egyik élénk volt és kaczér. A másik komoly erkölcsü, okos csendes szokásu, — legalább ilyennek irja le a megindultság hangján vallomásaiban. — Ez a hölgy gerjesztette szerelemre szivét. Úgy látszik, Condé Erzsébet volt, Conti Lajos Henrik herczeg felesége.

Saint Simon említi, Sárosi gróf nagy barátságot tartott Bourbon és Conti herczegnőkkel, XIV. Lajos és Mademoiselle de La Vallière leányaival. Az egyik Bourbon-Condé herczeg felesége volt, a másik Conti herczeg özvegye. Ennek a szép özvegyasszonynak a fia, tehát a király unokája, vette el unokahugát, Condé Erzsébetet.

Érdekházasság volt ez. A Condék s a Contiak perben állottak egy örökség miatt. Úgy oldották meg a családi viszályt, hogy 1713-ban összeházasitották gyermekeiket.* Nem szerették egymást a házastársak s nem is titkolták.

Az özvegy Continé fölötte kedvelte a tündérmeséket. Menyének viszont a kanári madarakban telt öröme. Könyvet irtak számára gondozásukról s verset is szerzett ebbe Philemon Trotet költő:

Beaux et charmans Serins, que votre sort est doux!
Pendant qu'innocemment vous chanter entre vous
Vous trouvez l'art de plaire aux plus grandes
Princesses
Et de vous attirer leurs yeux el leurs caresses.

(Szép, bájos kanárik, mily édes sorsotok! Míg ártatlanul énekeltek egymás között, kedvüket lelik bennetek a legnagyobb herczegnők s magatokhoz vonzzátok pillantásaikat és czirógató kezeiket.)

De nemcsak a kanári-madaraknak jutott ki a herczegnő nyájaskodásából. Ura, korántsem daliás legény, nagylelkűen pártfogolta a szinésznőket. Gunyoros nóta járt róla kézről-kézre:

Tu te vantes de tes bonnes fortunes,
As-tu les belles pour des prunes!

(Dicsekszel hódításaiddal. Tán biz szilván vásárlod a szépeket!)

Neje csakhamar vigasztalódott. Legalább Saint-Simon három évvel házasságuk után feljegyzi, egy családi perpatvar alkalmából többek hallatára azzal torkolta le férjét, neki nem áll hatalmában fejedelmi sarjat világra hozni nélküle, holott ő, az asszony, nem szorul ehhez urára!

A gyengédszivű, becsületes Rákóczi idealizálta ezt az asszonykát. Egy éve ismerte már, de nem volt bátorsága vallani. Nyári délutánokon hosszasan elbeszélgettek a marly-i kertben. Rákóczi, ki máskülönben sohasem beszélt önmagáról, elmondotta neki élete történeteit. Csak «szive benső ügyeit» nem merte szavaiba szőni. Télen viszontlátta Clagnyban. Bátorságot merített s «Szerelemből fakadó tisztelettel» — irja — tárta fel szivét. De Conti Erzsébet gúnyt üzött belőle és világgá kürtölte vallomását.

Szegény Rákóczi! Vérzett szive, a hogy deresedő fővel vérzik a szív. Három napon át kerülte az embereket. Eltökélte, nem ölti fel soha többé a szerelem békóját. Pedig abban sínylett még tavasz elején. Egy ünnepnapon többedmagával, közöttük az ő hölgye, esti könyörgésre indult a karmeliták Fonteinebleau melletti kolostorába. Ott térdre borult s a szokottnál buzgóbb imába merült. «És a mikor kijöttem, — irja Vallomásaiban — igazán nem tudom, de mintha éreztem volna a magánosság kellemét; dicsértem, magasztaltam a szerzetesek szent nyugodalmát, háborítatlan életét és azt mondtam, miközben a többiek kaczagtak, én is tudnék olyan életet élni.»

Eszébe jutott, hogy nemrég a clagny-i kastély lépcsőjén egy remete járult elébe, ki egykor franczia pattantyúsai kapitánya volt s az istenes életre adván magát, ajánló levelet kért a fejedelemtől a camalduli atyákhoz. Rákóczi teljesítette kérelmet, s eközben megemlékezett hajdani pártfogoltjairol, a Nyitra mellett, a Zobor hegyén lakó camalduliakról, a zobori barátokról. Kitudakolta, miféle kolostora van a rendnek Páris közelében. S most, hogy szükségét érezte egy test es lélek-hűvösítő, vigasztaló helynek, oda küldötte egy emberét, hogy három napra szállást kérjen számára groboisi házukban.

Kocsin indult; egyetlen inas kisérte. A Marseille felé vivő széles országúton, öreg szilfák között haladtak. Páristól jó órányira nekivágtak a sénart-i erdőnek. Egy óra mulva mohos kőfal tűnt fel a rengetegben. Becsengetett. Kaput nyitottak s a fejedelem megpillantotta a kamalduliak templomát, körülötte a szerzetesek házacskáit, s a nagy lankás kertet, melynek alján patak folydogált.

Nem a tudománynak, sem nem a harczos buzgóságnak köszönték hirüket a camalduli szerzetesek. Fieubet kanczellár, ki pályája végén a groboisi klastromba vonult, s ott is halt meg, midőn kérdezték, miért választotta e helyet, azt felelte: «Azért jöttem ide, hogy szenteket lássak.» Imádsággal, kézi munkával töltötték a napot, éjet a groboisi barátok. Ügyet sem vetettek a csendes idegenre. Csak a prior, Jean Baptiste Carbonnier tudta, kicsoda vendégük.

«Tetszett nekem e hely fekvése, — irja Rákóczi latin Vallomásaiban, — és a szerzetesek szent egyszerűségtől fénylő élete; semmi ridegséget, semmi kicsinyeskedést és személyeskedést nem mutatott társalgásuk; minden szent egyszerűségnek, alázatnak és benső békének lehellte illatát.»

Egy kis ház állott a groboisi templom mellett. Monsieur de Laistre nevű úr lakott benne, de megúnta a magányt s visszakivánkozott a világ zajába. Rákóczi engedélyt kért Achile de Harlaytól, Grobois kegyurától, hogy bérbe vehesse e házacskát.

Az udvarban töltötte a husvéti ünnepeket, de vissza-visszatért groboisi magányába. Május 30-ikán megkötötte a szerződést a camalduliakkal. Évi hatszáz frankért élethossziglan kibérelte a templomukra támaszkodó házat, egy kerti lakot, melyet folyosó kötött össze a templomi házzal, végül az ezekhez tartozó kertet.

A templomot felégették a forradalom alatt; a kerti lak is elpusztult; csak a ház s a fedett folyosó maradtak meg, mint 1830 táján készült képünkön látható.

Nemsokára ez a csendes hajlék lőn Rákóczi igazi otthona.

Eljárt ideje az öreg királynak. Egyre fogyott

* Conti Erzsébet nem tévesztendő össze egy másik Conti, sz. Condé herczegnővel, ki 1688-ban esküdött meg Conti Ferencz Lajossal.

A groboisi ház, melyben Rákóczi a kamalduli szerzeteseknél lakott. — 1830 tájáról való kép után.

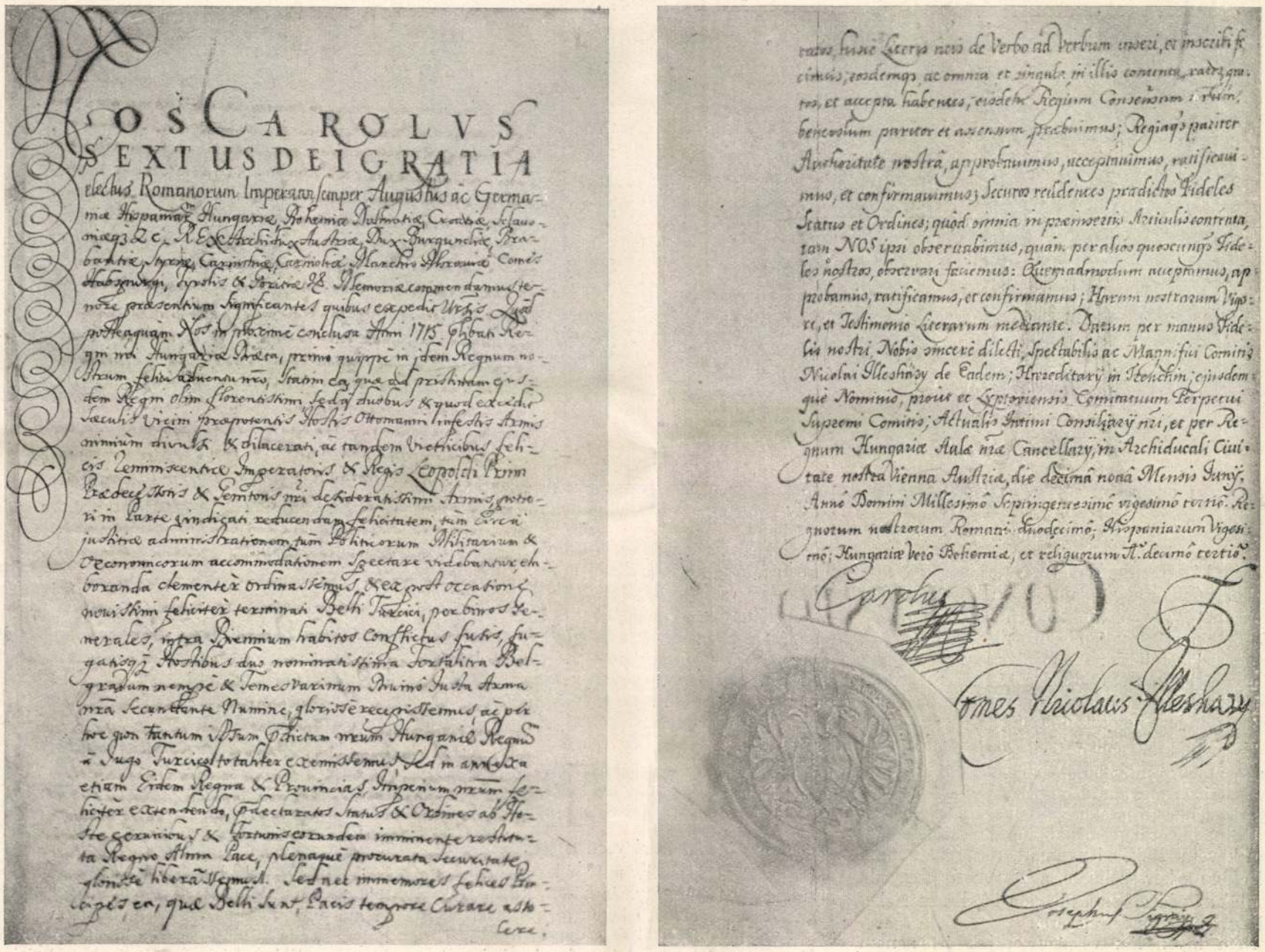

A PRAGMATIKA SANCTIO MOST FELFEDEZETT EREDETI IROTT PÉLDÁNYÁNAK ELSŐ ÉS UTOLSÓ LAPJA AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁRBAN.

1. Egy galambtávirat. — 2. Galambok elbocsátása rájuk erősített táviratokkal. — 3. Galambok visszatérése. — 4. A galambok bemennek szállásaikra.

KATONAI POSTAGALAMBOK OLASZORSZÁGBAN.

erejében, s az 1715-ik év Lajos napján csak ágyba hanyatlott.

Ágya elé vonult a párisi sebészek czéhe. De csak egymásra pillantgattak s fejüket csóválták. A királynak pedig feketedett teste, majd ölig elfoglalta az aggkori gangréna.

«Atyja helyett atyjának» tartotta a fejedelem. S fájdalmát tetézték az emberi sziv hálátlanságának sötét jelenetei. Hetvenhat esztendőt töltött az öreg király «a világi méltóságok libanoni magaslatán». Alig alkonyodott reá a halál árnyéka, megtagadták majd mindannyian, kiket születni látott, felnevelt, jótéteményeivel elhalmozott.

A fejedelem megutálta e látványt, elvonult Grosboisba. «Igen szomorú lévén Ő Felsége — beszéli Szatmári Király Ádám, — egy kevés ideig ki akarta vonni magát a sok nép közül devotióját véghez vinni».

Harmadnapra a király halála után elment az udvarba, hogy bemutassa köteles hódolatát Orleans herczegnek, a regensnek. «Kerestem a czédrus helyét, — irja Rákóczi Vallomásaiban, — a melyet estében láttam és nem volt... Nehány napja, midőn Versaillest odahagytam, széles folyosóit, termeit, minden zúgát betöltötte a kesergők halk moraja; ime, most majdnem mindent vigan találtam; azelőtt az örvendezők is szomorúságot igyekeztek erőltetni arczukra; most még a kesergők is vígság szinlelésén s fitogtatásán erőlködtek.

«Türelmetlen vágygyal» tért vissza magányába. Nemsokára odakerült Tessé barátja is. Kibérelte a fejedelem házával szemben álló pavillont.

«A gyászos tragédiának jelenetei után, — irja Rákóczi, — csodás csendesség következett.» Istennek és emlékeiknek élt a két jóbarát. A vadászat maradt egyetlen világi élvezetük. Elkalandoztak a környékbeli erdőkben. Rengeteg tölgyesek ezek, cserjéjük világos levelű gesztenye, páfrány borítja a földet, órák hosszat járhat bennük az ember s nem lát egyebet, mint lombot és eget. Máskor a kolostor kertjében sétáltak, a magas kőfal aljában vonuló úton, melynek vadgesztenyefáit akkor ültette Tessé. Mire fölszállott az alkonyi köd a Reveillor-patak völgyéből, szobáikba vonultak s szent könyvek olvasásába merültek.

Rákóczi vallásos kedély volt, a legjavából. Tiszta, istenes életre gerjedt szive sosem keményedett meg mások hite iránt. Még itt, Grosboisban is gondot viselt, hogy református udvari emberei eljárhassanak vasárnaponként a hollandus vagy angol követség templomába, — máshol nem volt református istentisztelet Párisban. Mindazonáltal megtörtént, hogy egy kálvinista hive önszántából katholizált, s ez az eset mélyen megindította a fejedelmet.

«1716 január 6-ikán. Vizkereszt napján, — jegyzi meg Szatmári Király Ádám, — Ilosvay János uram Camaldulban lévén, az Reformálta Religiót adjurálta, s az Római Catholicus vallást választotta lelkiismeretének igazán való megcsendesítő tudományul.»

Majdnem ebben az időben Vetés kegyelmet kért a császártól; megküldötte neki Rákóczi titkos irásait, kinálta szolgálatait ellene, s javasolta, vásároljanak német bejárói közül, ajánlván e czélra — Ilosvay Jánost.

A fejedelem volt keresztapja, keresztanyja Rákócziné. Egy szegény asszonyt állítottak elő a czeremóniában a távollevő fejedelemasszony helyett. Az sem lehetett szánalomraméltóbb a másiknál. Rég elszállt Sarolta Amáliáról a fiatalság hamva, csupán csak oktalansága maradt meg. Lengyelországban tengette életét. Hízásnak indult, fonnyadt, de híre csak nem javult. A fejedelem nem türte, hogy bántó szóval illessék előtte. Pedig volt miért, meg is irta a szókimondó Liselotte herczegnő. Hat esztendő múlva, a Páris melletti Chaillotban, a Visitandinák kolostorában fejezte be szánalmas életét a fejedelemasszony.

Csendesen élődött Groboisban Rákóczi. De azért az áhitat s az elmélkedés napjaiban sem feledkezett meg távoli hazájáról. Hiába irta Károlyi Sándor naplójába: «Isten ő szent fölsége hazánkat, egész Magyarországot szép csendesen helyreállította.» Izzott még a szikra a hamvak alatt. Bujkáltak még erdőn, lápon, portyázó kuruczok. 1712 őszén két lovas-ezred űzte őket a Balaton vidékén. Mások meghódoltak, szinre, de azért izengettek a fejedelemnek: jöjjön haza, megrendül a nép. Bercsényi és sok mezei szolgálatban őszült jó katona Lengyelországban, Moldvában köszörülte kedvét a német ellen. Ezek könnyen kaptak hírt hazulról, s tartották hírrel a fejedelmet.

AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJK RÓMÁBAN. — Barrikád villamos kocsikból.

Bujdosó hadnagyok, otthonvaló keményfejü kuruczok mindannyian reménységeik szinében látták az ország hangulatát, s ilyenben festették a fejedelem előtt. Csakhogy a regens kormánya mindjobban barátkozott a császárral. Más európai hatalom szövetségét kereste hát Rákóczi az új támadás szervezésére. A török volt ez idő szerint az ausztriai ház egyetlen nyilt ellensége. A fejedelem még 1715-ben megbízta a Lengyelországban időző Pápai Jánost, egykoron erdélyi birtokai tiszttartóját, keresse fel a havasalföldi vajdát, s beszélje rá, hivná fel a porta figyelmét Rákóczi személyére, ki a német elleni háború esetén szivesen szolgál majd tanácscsal s diplomácziai közbejárással a szultánnak. A túlbuzgó Pápai többet végzett, mint a mit reá bíztak. 1717 márcziusában bujdosó magyar képében megérkezett a Grosbois melletti faluba, hol Rákóczi egy házikót bérelt elszállásolására. Titkon, az erdő mélyén fogadta a fejedelem Pápait, ki is átadta neki a szultán aranybetűvel irott levelét, melyben Konstantinápolyba hivja a fejedelmet, s jelentette, útban van már a szultán ajtónállója, a Rapucsi basa, hogy Törökországba kisérje.

Soká hányta-vetette elméjében Rákóczi a szultán meghivását.

Nem a hideg, önző ész uralkodott fejében, de azért tudta, mit cselekszik, mit koczkáztat. Nem indult vakon messzi útjára. Orleans herczeg elé járult, előadta terveit. Ellenezte azokat a herczeg, ellenezték franczia barátai. Maradásra késztette mindenki, marasztalta a csendes otthon, az árnyas erdő, új hazája enyhe szürkés ege.

Kemény küzdelmet vívott önmagával. Felfelriadt éji nyugalmából, s az örök igazsághoz fohászkodott: «Száműzött vagyok, — szólt, — fejedelemségemtől, alattvalóimtól megfosztottak, pedig megesküdtem szined és szentjeid előtt, hogy sohasem hagyom el őket; fiaim árvák, koldusok, és te módot nyujtasz nekem hazám, alattvalóim, gyermekeim felszabadítására, sok ezernyi léleknek a nemzetek fogságából való megmentésére. Meghaladja, bevallom, az emberi belátást a szerencsés vég reménye, de legyen ez bár így, édesnek tűnik előttem és nem terhesnek, a mi most nekem felajánltatik. Kértelek és esedezem hozzád: ne engedd, hogy ködképek homályositsák el elmémet, mely egyedül a te akaratodat kivánja követni; imával, böjttel, virrasztással és lelkembe merüléssel könyörögtem ezért kegyelmedért és kértem, hogy nálam méltóbb szolgáid, a szerzetesek, is fohászkodjanak érte tehozzád...

Nem kérdezlek, vajjon az uralkodás magaslatára, az engem joggal megillető trónra, hazámba, gyermekeim ölelő karjai közé vezérelsz-e majd... téged illet, akarni, mit elvégeztél; én követlek, a hová vezetsz. Ezeket sugalmazod nekem s ime, én leirom; ha azt akarod, hogy véghez vigyem, itt vagyok; tudni sem óhajtom, igazságod véráldozatául szánsz-e utamban, vagy irgalmadnak akarsz-e példát állitani; mert egyikben is, másikban is a te dicsőséged nyilatkozik meg.»

Nagy-Boldogasszony ünnepén keze munkájával egy gunyhót épitett kertjében, s nyolcz napra abba zárkózott. Mire elhagyta remetelakát, megnyugodott, lecsillapult. Félretette — saját kifejezése szerint — «az emberi okosság tanácsait». Bucsut mondott a szerzeteseknek, majd Párisi barátainak. Hajót rendelt Marseilleben egy Bruni nevű hajósmesternél s megindult nagy titokban Marseille felé. Utközben Conti herczegnő choisy-i kastélyában töltött egy napot. Bruni Marseille tőszomszédságában fekvő falusi házában várta be, míg felszerelik hajóját, az «Ange Gabrielt». Itt érte a török belgrádi vereségének híre. Barátai könyörögtek, ne folytassa útját. Erre késztette a magány iránt való hajlama, grosboisi kedves hajlék emléke. De megkeményitette szivét. Tengerre szállott. 1717 szeptember 21-ikén gróf Sárosi bucsut intett a franczia partoknak, s megindult a tisztes, erős gálya kelet felé.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Séták a függőkertben. *Szász* Zoltán új könyve formájában és tartalmában újszerű, eredeti nyomokat kereső könyv. Külső formára novellák gyüjteménye, vagyis minden darabjában valami történet folyik le, emberek beszélgetése és cselekvése, de ezek a beszélgetések és cselekvések nem a különböző életek, érzések, vágyak, akaratok összesurlódásából keletkeznek, hanem különböző gondolatok összesurlódásából, a történetek egy-egy gondolatnak mintegy illusztrálásai. Szóval tulajdonképeni tartalmuk nem drámai vagy epikai, hanem dialektikai természetű. Az iró maga is tudatában van annak, hogy irásai eltérnek és menynyiben térnek el a szokásos novellától, igy jellemzi müveit előszavában: «Az úgynevezett mese bennük meglehetősen szerény szerepre hanyatlott. A külső történés háttérbe szorult bizonyos érzések, gondolatok, sőt elméletek kibontakozása mögött, azaz a történetek igazi meséje ez a kibontakozás. Ezek az irások átmenetet alkotnak a régi mese-novella s a lélektani tanulmányok és kisérletezések mindenféle fajtája között.» A módszer rendszerint az, hogy két vagy több ellentétes szándékú és világnézetű ember az élet valami helyzetében szembekerül egymással, de ez a szembekerülés nem ösztönök, indulatok és kivánságok küzdelme révén egyenlítődik ki, hanem ellentétes gondolataik küzdelme és győzelme révén. Ha épen missziót keresnénk ennek az új műfajnak, dialektikai novellának nevezhetnénk. Ez is bennük a legfőbb, a mi érdekességüket adja: az iró dialektikája s a benne nyilvánuló verve. Rendszerint teljesen élükre állított helyzeteket és gon-

dolatokat állít elénk, ezeknek az útján keresi a törvényszerűségeket, a hogy a természetet kutató tudósok kisérleteiknél rendszerint mindenféle mellékkörülményeiktől megtisztított, ideális állapotba juttatott helyzeteket teremtenek a kisérletük tárgyát adó jelenségnek, hogy így, annál félreérthetetlenebb legyen a természeti törvénynyel való kapcsolatuk. Ez az élre-állítottság teszi Szász Zoltán gondolkodásmódját a görög szofista filozofusokéhoz hasonlóvá: inkább az érvek ügyes csoportosításával, egymással a bebizonyítandó tétel czélja szerint való szembehelyezésével ingatja meg az olvasót, semmint tételeinek a meggyőző belső igazságával. Legtöbb tételének ugyanazon módszerrel az ellenkezőjét is lehetne bizonyítani. Akármennyire ellentmondunk azonban annak, a mit mond, folyton érdekel azzal, a hogyan mondja, az iró argumentumainak bősége, kifejezésének energiája, formulázásának világossága és elméssége érdekessé teszi irását.

Urvaszi. *Kalidásza* a Kelet legnagyobb és Európában legismertebb drámai költője, a nagy époszok mellett az ő művei képviselik az európai műveltek tudatában a hindu szellem költészetét. Élete, sőt még kora is ismeretlen, vannak, a kik a Krisztus születése utáni első századba teszik életét, míg a kutatók többségének nézete szerint az V. vagy VI. században élt. Művei közül a *Sakuntala* dráma a legismertebb fordítások, átdolgozások, operák, szinpadra alkalmazási kisérletek révén; nálunk e művet *Fiók* Károlynak még a nyolczvanas években megjelent fordításából ismerik. Külföldön általánosan ismeretes másik drá a ája, az *Urvaszi* czímű is, a mely talán valamivel távolabb áll az európai lélektől, de lirai erejével, melegségével, keleti szinpompájával és dialogusának bájosságával nem kevésbbé gazdag és megragadó. Ezt a művet nálunk eddig legfeljebb ha német vagy angol fordítások alapján ismerték. Most jelent meg tudtunkkal első helyes magyar fordítása, *Pitroff* Pál munkája. A fordítás derék munka, nagy részben éreztetni tudja az eredetinek szépségeit, — a világirodalomnak ismét egy remekműve vált általa megközelíthetővé.

Magyar irók élete és munkái. Az öreg *Szinnyei* József meghalt, mielőtt élete nagy művét, a *Magyar irók élete és munkái* czímű nagy életrajzi munkát befejezhette volna. Sok azonban nem maradt belőle hátra: csak a Z és Zs betűkkel kezdődő nevű irók, 313 irónak az életrajza mintegy két füzetre való anyag. A munka befejezését az öreg bibliografus fia, *Szinnyei* Ferencz egyetemi magántanár vállalta magára s a munkát most, az apja által összegyűjtött anyagnak felhasználásával és kiegészítésével teljessé tette egy utolsó (130-ik) kettős füzettel. Az egész 14 kötetes munka összesen 29,553 magyar iró életrajzát és munkái jegyzékét adja. Annak idején, mikor a mű egy negyedszázaddal ezelőtt megindult, az öreg Szinnyei húszezerre becsülte a bele fölveendő irók számát, most a kész munka ezt a számot, melyet akkor általában túlnagynak tartottak, felényivel magasabbra vitte.

A «Jó Pajtás», *Sebők* Zsigmond és *Benedek* Elek képes gyermeklapja legújabb, junius 21-iki számába *Benedek* Elek és *Fövenyessy* János irtak verseket, *Bér* Böske mesét irt a fehér egerekről, melyhez *Bér* Dezső rajzolt képet, *Sebők* Zsigmond folytatja maczkó-cziklusát, *Dörmögő Dömötör szerencséjéről*, *Mauks* Kornélia folytatja elbeszélését, *Schöpflin* Aladár a czeruza készítéséről mond el érdekes dolgokat, *Zsiga bácsi* krónikás adomákat mond el a Würtemberg-huszárokról, *Benedek* Elek folytatja regényét. A *Kis Krónika* rovat apróságai, a rejtvények, szerkesztői izenetek egészítik ki a szám gazdag tartalmát. A «*Jó Pajtás*»-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyedévre 2 korona 50 fillér, félévre 5 korona, egész évre 10 korona, egyes szám ára 20 fillér. Mutatványszámot kivánatra ingyen küld a kiadóhivatal (VI. ker., Egyetem-utcza 4.).

Új könyvek:

Sétak a függökertben. Irta *Szász* Zoltán. Budapest, Franklin-Társulat, ára 3 K.

Kalidásza: Urvaszi. Ötfelvonásos hindu dráma. Fordította *Pitroff* Pál Budapest. Németh József könyvkereskedése.

Magyar irók élete és munkái. A M. T. Akadémia megbizásából irta *Szinnyei* József. 130 (Kettős füzet. Budapest, Hornyánszky Viktor; ára 2 K.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Schuster Illés, Arad város legöregebb és legrégibb orvosa, a ki a szabadságharczban is résztvett, 86 éves korában Aradon. — Sepsiszentkirályi Nagy Lajos, a nagyenyedi Bethlen-főiskola nyug. rektor-professzora, 76 éves korában Nagyenyeden. — Balczár Rázmán, 68 éves korában Szügyön. — Leinner Mihály, nyug. zálogházi aligazgató, 59 éves korában Budapesten. — Kölgyessy Kálmán, a lengyeltóti járásbiróság vezetője, 57 éves korában Lengyeltótiban. — Dr. Kiss Károly, a budapesti állami üvegteknikai intézet igazgatója, 56 éves korában Balatonlellén. — Nagyajtai dr. Nyiredy Géza, főgimnáziumi tanár, 54 éves korában Kolozsvárott. — Gelléri Szabó Elek, postafőtanácsos Budapesten. — Ferenczy Lajos, székesfővárosi számtiszt, a főváros régi érdemes tisztviselője, 51 éves korában Budapesten. — Pfundtner Károly, főerdőmérnök, 48 éves korában Medgyesen. — Deteki és tengerfalvi Meczner Károly, tartalékos tüzérfőhadnagy, 45 éves korában Nagyváradon. — Erdődi Gáspár, főgimnáziumi tanár, 30 éves korában Budapesten. — Schaschek Ödön, 29 éves korában Budapesten. — Hendel Jenő, rajztanárjelölt, 20 éves korában Ujpesten. — Reichel Gusztáv, 56 éves korában Füleken.

Özv. Sikorszky Jánosné, 76 éves korában Eperjesen. — Özv. Ticsénszky Lajosné, szül. Széchény-Szabó Hermin, 66 éves korában Budapesten. — Özv. Egner Sándorné, szül. Schweiger Mariska, 58 éves korában Budapesten. — Darvai Fülöpné, szül. Décsey Anna, dr. Darvai Fülöp országgyűlési képviselő felesége, 47 éves korában Budapesten. — Darvai Móriczné, 51 éves korában Budapesten. — Urai Uray Istvánné, szül. nagykállói Kállay Zsófia Budapesten.

EGYVELEG.

* **12,000 új épület New-Yorkban.** A tavalyi év folyamán, mint egy hivatalos kimutatás jelenti, New-Yorkban mintegy 12,000 új építkezés történt, a melyeknek költsége 207 millió dollárt, azaz több mint ezer millió koronát tett ki. Az új épületek, még ha mindegyik csak egy családé volna is, 60,000 lakosból álló várost képeznének. Az állami és városi építkezésekre New-Yorkban tavaly 30 millió koronát fordítottak. Nincs ország és nincs város, a mely csak közel is járna ilyen állandóan nagyarányú fejlődéshez. Még az Unió egyik állama, Manhattan is 600 millió korona összegben eszközölt tavaly építkezéseket.

A magyar Karlsbad. A torontáli Iván község ünnepe. Az ivándi gyógyforrások. Torontálmegyében fekvő Iván község szép ünnepe volt május 21-én. Ekkor avatták fel az ottani gyógyforrásokat, mely vizek az összes budapesti klinikákon történt számos kisérletezés és szakvélemények szerint a karlsbadi és marienbadi vizekkel nemcsak egyenértékűek, hanem nagyobb telitettségüknél fogva, amazokat hatásukban háromszorosan tul is szárnyalják, amennyiben só hozzáadása felesleges. Ezen vizek eddig ugyszólván ismeretlenül bugyogtak fel a földből, azonban a mostani élelmes vállalkozóknak köszönhető, hogy e gyógyforrásokat modern kezelésbe vették és most azon fára-

SALVATOR

a kiváló bór- és lithiumos gyógyforrás, vese- és hólyagbajoknál, köszvénynél, czukorbetegségnél, vörhenynél, emésztési és lélegzési szervek hurutjainál kitünő hatásu.

SCHULTES ÁGOST Szinye-Lipóczi Salvatorforrás-vállalat Budapest. V. Rudolf-rakpart 8.

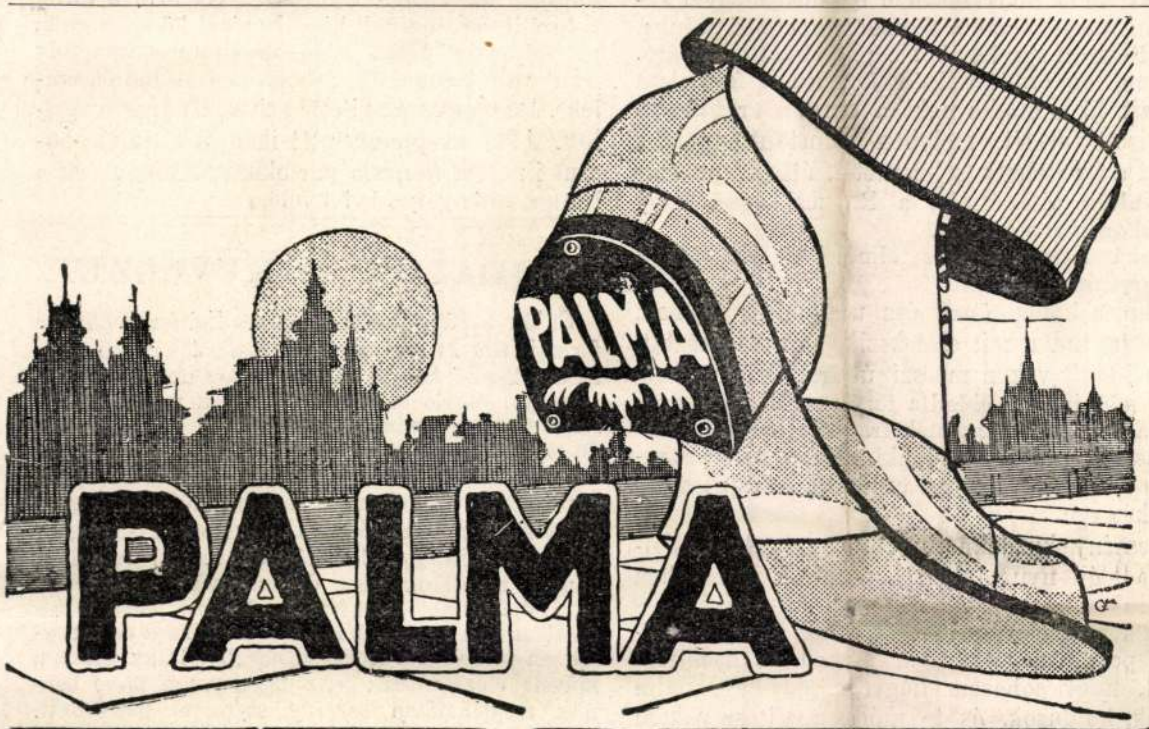

Steckenpferd-liliomtejszappan

Bergmann & Co. czégtől, Tetschen, a/Elbe.

egyre nagyobb kedveltségnek és elterjedtségnek örvend, szeplő ellen való elismert hatásánál fogva s a bőr- és szépség gondozásában való fölülmulhatatlanságáért. **Ezernyi elismerőlevél!** Sok **legnagyobb** kitüntetés! Bevásárlásnál óvatosság! Ügyeljen nyomatékosan a Steckenpferd védőjegyre és a czég helyes nevére! Darabja 80 fillérért kapható gyógyszertárakban, drogériákban, illatszerüzletekben, stb.

Hasonlóképpen kitünő Bergmann Manera liliomkrémje (70 fillér egy tubus). Kitünő szer női kezek gondozására.

Alapitva 1865-ben.

Heckenast Gusztáv zongoratermei

Budapest, csakis Gizella-tér 2. sz.

Telefon: 1—69.

DÖRR, IBACH, WERNER zongorák egyedüli képviselete.

Ideggyenge férfiak!

Neuraszthéniában szenvedők

kérjenek gyengeségük azonnali megszüntetését tárgyaló ismertetőt 40 filléres postabélyeg csatolása mellett. **Nem belsőleg beveendő gyógyszer.** Cim: «**Nova Mechanika 130**» Budapest, Fiókbérlet 40. Főposta.

Lohr Mária

(KRONFUSZ)

A főváros első és legrégibb csipketisztitó, vegytisztitó és kelmefestő gyári intézete.

Gyár és főüzlet VII., Baross-u. 85. Telefon: József 2—37.

Fiókok: II. ker., Fő-utcza 27. sz. IV. ker., Eskü-út 6. sz. IV., Keoskeméti-utcza 14. V., Harminczad-utcza 4. sz. VI., Teréz-körút 39. VI., Andrássy-út 16. sz. VIII. ker., József-körút 2.

„Altvater"
Gessler
Budapest.

Berson Gummisarok a legjobb

Festő a keleti blokkból

Mányoki Ádám a Nemzeti Galériában

Csak a jobb alsó kar ne lenne olyan puffadt! – mondta egy festő barátom, akinek persze igaza volt. Az ember úgy áll az ezerszer látott festmények előtt, hogy vakká válik erényeire és hibáira. Mányoki Ádám Önarcképe – a Rákóczi-portréval együtt – a nemzet reflexeibe égett.

P. SZŰCS JULIANNA

„Láthatatlanná" vált, mint a Siralomház, mint a Majális, mint a Magányos cédrus, és mindazok a magyar alapképek, amelyek a túlsokszorosítás miatt lényegültek toposszá.

A jobb alsó kar sajnos tényleg puffadt, a kézfej meg nőies, váztalan, ha van is benne csont, az rosszul forrt össze. Szép viszont a fölgyűrt ing redőin a habos fény, a szőrtelen mellkason osztozó, önárnyékkal súlyosbított vetett árnyék meg a félrecsapott, csíkos bársonykalap mélykékje, amint a fiatal arc pírjával összefogva a képet megszínesíti. De még milyen szépek! Tapintatos szakirodalom ilyenkor szokta leszögezni, hogy: a festő jelentős kolorista volt. Ugyanez szabad fordításban azt jelenti, hogy a vitathatatlan tehetség nem (egészen) párosult az anatómiai rajz korrekt ismeretével. Kedves festmény – kicsiny hibával.

És nagy tanulsággal, legalábbis nekünk. Az ember hajlamos azt hinni, hogy ha az ország egyik legfontosabb múzeumában, a Nemzeti Galériában Mányoki-kiállítást rendeznek, az azért van, mert a szellemi élet, a kultúrpolitika, a puha diplomácia ilyen finom eszközökkel akarja Európával tudatni, hogy mi mindig benne voltunk.

Most egymás között vagyunk, bátran kimondhatjuk: nem olyan időket élünk, hogy az efféle legyezőnyelvre sokan lennének vevők. És különösen nem arra, hogy a mester éppen az idén lenne háromszázharminc éves. Konkrétan azért van Mányoki-kiállítás, mert kutatója, Buzási Enikő készültségi foka mostanra érte el azt a kívánatos fokot, hogy ország-világ elé tárhassa eredményeit. (Az eredményeket a szakma már tavaly honorálta, a monográfia pedig e szezonban fog megjelenni.) Más kérdés, hogy mindannyian – ahogy egy Máraiverssor állítja – jelek alatt élünk. Mi pedig minden jelenség mögött hajlamosak vagyunk mélyebb összefüggést látni. Mányoki: egy kicsit a mi formánk is.

Veszteségek

Festőnk a Hont megyei Szokolyán született a vallásháborúk és a török-ellenes harcok korában, sokgyermekes protestáns családból. Annyira sokgyermekesből, hogy a szülők nyilván szerencsének érezték, amikor akadt olyan jótevő, aki a kiskamasz kézügyes gyermeküket idegenbe mentette, és kenyérkeresetre taníttatta. Észak-németté vált. Vált volna. Azért csak volna, mert Hamburg a XVII. század legvégén sem egzisztenciálisan, sem kulturálisan már nem volt a régi. Angol–francia–holland riválisai egyet biztosan elértek: a város éhes művészszáját betömni már nemigen tudott. (Apropó hollandok. Mányoki ottani mestere egy bizonyos Scheitz volt, aki meg egy bizonyos Schuppennek volt tanítványa, aki viszont csak olyan hollandokat utánozhatott már, akik a nagyok árnyékához sem értek. Rembrandt aranybarnái ekkorra már örökre kihunytak.) A pápisták tehát Versailles-ba igyekeztek. A „lutyik" Berlinbe, egy szinte zöldmezős garnizonvárosba.

Mi mást tehetett volna, Mányoki festette, amivel megbízták, és amit kitanult. A porosz fővárosban például egy egész testőrezredet, állítólag nyolcvannyolc tisztet, „kéz nélkül, derékig", csúcsfényeket visszaverő páncélban, semleges háttér előtt. Az 1957-es emlékkiállításon még nem volt meg ebből egy darab sem. Mára előkerült néhány, talán hogy legyen bizonyíték: „innen szép győzni".

De helyben aligha győzhetett. A katalógus finoman fogalmazva megírta, hogy „jelentősebb német hercegi udvarok ekkoriban francia származású vagy tanultságú festőt igyekeztek foglalkoztatni". Egy Pesne-t, egy Vivient, egy Silvestre-t. Tehát akikre legalább egy sugaracska hullott a napkirályt sokszorosan megfestő Hyacinthe Rigaud magisztrális pompájából. Azaz, akiknek nemcsak hogy „alkarproblémáik" nem voltak, de könnyedén komponáltak egész alakot (harisnyás vádlival!), félrehúzott drapéria mögött fölsejlő parkrészletet (gomolygó felhővel!) és ha netán hozzájutottak egy nagy falathoz, egy igazi „apotheozishoz", akkor annyi grüberlis hátsójú meztelen angyalkával szórhatták meg a helyszínt, amennyit a reprezentáció és a szakmai büszkeség kikövetelt.

Rákóczi akkor fogadta zsoldjába Mányokit, amikor gyors, nagyon gyors reprezentációra volt szüksége. Mányoki akkor szegődött Rákóczihoz, amikor helyzetében reménylett némi változást. Egyik oldalon sem voltak érzelmi, pláne patrióta szempontok. A próba nem sikerült: a királyság pünkösdivé zsugorodott. Berlin és Danzig után Mányoki visszahullott Drezdába és Varsóba mint másodlagos frissességű udvari festő, valamint Lipcsébe és Dessauba mint mérsékelten tehetős polgárok tisztességtudó piktora.

Mányoki Ádám

A lejtő eddig lapos volt, a pechsorozat ezután jött csak igazán. Hiú ábrándokat kergetve pár évre visszament Magyarországra – elvesztette háttér-egzisztenciáját, a drezdai udvari festő státust. Élni próbált errefelé – nem akadt elég megbízója. Újra elment Drezdába – az állást nem kapta vissza, a divat megváltozott. (Kitört a rokokó, élén a finom Rosalba Carrierával, bejött az antik módi, élén a művelt Anton Raphael Mengsszel.) Végre igazi gyűjtője akadt, a széplelkű drezdai diplomata és művészeti író, Christian Ludwig von Hagedorn, aki még életrajzát is lejegyezte – 1806-ban, biztosítási csalásból okozott tűz következtében a büszke és szempontunkból pótolhatatlan gyűjtemény majd egészében megsemmisült. A festőt ez persze már nem érdekelte, szerencsére ő már 1757-ben meghalt.

Nyereségek

Mányoki festményekkel dokumentálható életútja a Nemzeti Galériában – mondjuk egykorú porosz, osztrák, szász szemmel – nyilván elég szerény minősítést kapna. Velencei szemmel viszont a németföldiek lennének „lenézve". (Lásd az idevágó hangulatjelentést, azaz Giacomo Casanova naplójának megfelelő részeit.) Francia szemmel meg éppen hogy a velenceiek presztízse lenne kikezdhető, hiszen ekkorra a lagúnavárosból már elszivárgott a hatalom, a befolyás, a fény. És hogy egy korabeli angol portréfestő, például az érett William Hogarth vagy a pályakezdő Thomas Gainsborough az egész műfajt, magát a portréfestészetet miképpen értelmezte, arról éppen elég mű tanúskodik szerte a világban. Biztosan nem úgy, mint a fő-Versailles-jal és sok-sok al-Versailles-jal telepötyögtetett akkori etikett-Európa.

Tehát: vesztettünk? Visszakérdeznék. Sportverseny a művészet? Mányoki idejében ez a nemzeti aranyérmekben megtestesülő győztes–vesztes szellem egyszerűen értelmezhetetlen őrületnek bizonyulna.

Mert hát volt egyszer egy szerencsétlen régió, amelyet ma történetesen – és csak egy részben – Magyarországnak neveznek, és ahol A FESTMÉNY mint olyan alig létezett. Volt valami hozzá hasonló a katolikus templomokban, mint protestáns-pukkasztó harci fegyver. Volt nagyurak termeiben, falra festve, mint a vitézség dokumentuma. Volt ősgaléria, volt ravatalkép, volt vándorpiktorok mázolta cégér, és persze volt rácok festette sötét, olykor könnyező ikon. Mányoki visszajött szülőföldjére – birtokügyeket intézni, örökséget kapni, új birtokot nyerni, támogatókat szerezni, szinte mindegy is –, de Bécs és Pozsony érintésével mégiscsak rábeszélt egy Ráday Pált (feleségestül), egy Podmaniczky Jánost (feleségestül, sőt gyermekestül), és eddig elő nem került képek tulajdonosait, például egy nádort, egy kamaraelnököt, egy esztergomi érseket, hogy az általa festett képmásaikkal lakosztályukat méltóztassanak földíszíteni. Nem is fizetség, inkább támogatás ellenében.

A Mányoki-féle „magyar képek", a többiekhez képest enyhén szólva roszszabbak. Stílusa: a germán szűrőn áteresztett gall kellem (amit legjobb művein még holland gonddal festett részletekkel és talján derűvel fűszerezett ízekkel is földerített) ezúttal kiszáradt. Az árnyékok megkeményedtek, a körvonalak gráciájukat vesztették, a színek besötétedtek. Sosem fogjuk megtudni, hogy azért-e, mert modelljeinek elég volt ennyi is, vagy azért-e, mert modelljei eleve megkívánták a régiséget.

De akarva-akaratlanul, ezek a képek mégiscsak kapcsolatot teremtettek egy szerencsés és egy kevésbé szerencsés kultúra közé. Ami odaátról nézve romlásnak tűnhetett, ideátról nézve öntudatlan, reményteli kezdetté válhatott. Hagyománnyá. Végül is az amerikai festészet is ilyenféle Mányokikkal kezdődött a XVIII. században. Aztán mi lett belőle.

Van abban valami szimbolikus, hogy – Bécset és persze a kezdetek Hamburgját leszámítva – Mányoki mozgástere a Berlin–Dessau–Drezda–Lipcse–Gdansk–Varsó–Pozsony sokszögre korlátozódott. A bús, de újra fölfedezett Kelet-Közép-Európára, valamennyiünk Európájára.

A suszter cipője

– avagy: az örökségvédelem táguló körei a Táncsics utcában

N. KÓSA JUDIT

Csak néhány száz méter választja el egymástól a budai Várban a Sándor-palotát és a műemlékvédők Táncsics utcai székházát. Pár száz méter, harminc év, no meg egy egész világ. A Sándor-palota fényképek alapján rekonstruált, az eredetit híven idéző belső tere és a Táncsics utcai barokk épület modern irodabelsője egyenesen filozófiai különbségeket tükröz. Pedig a kiinduló állapot szinte ugyanaz volt: a világháborús ostromban mindkét épületből csak falcsonkok és törmelékhalmok maradtak.

A Táncsics utca 1. alatti palota csaknem két évtizeden át úgy nézett ki, mint egy kosár – mondja az épület történetét föltáró Nagy Veronika művészettörténész. A barokk eredetit még a XVIII. század utolsó harmadában emeltette itt két középkori épület egyesítésével Szlatiny Ferenc városbíró. A négyzetes udvar köré épült, az emeleten körbefutó függőfolyosóval körbejárhatóvá tett házon alighanem akkor hajtották végre az első komoly módosításokat, amikor 1922-ben az angol követség vásárolta meg. A britek neobarokk stílusban rajzolták át az épületet: nemcsak egy második szinttel bővítették a palotát, hanem mozgalmasabb, nagyvonalúbb homlokzatokat is kialakítottak, a Dunára néző kapu elé pedig kerti pavilont emeltek.

A hatvanas évek elején, amikor az angolok újra használatba akarták venni a lerombolt házat, engedélyt kértek az eredeti tervek szerinti, modernebb belsővel való újjáépítésre. Az engedélyt azonban nem kapták meg. Hogy a magyar műemléki filozófia akkor milyen helyreállítást tartott üdvözlendőnek, az az épület 1971-re elkészült, többé-kevésbé ma is látható formájából tűnik ki. Erdei Ferenc és Havassy Pál az 1964-ben megszületett Velencei Charta szellemében hozta létre az Országos Műemléki Felügyelőség irodaházát a barokk palotában.

A charta két fő szabályt írt elő: a helyreállításkor az „eredetihez" kell visszanyúlni, a kiegészítéseknek pedig világosan el kell válniuk az autentikus részletektől. Ma tulajdonképpen az egész budai polgárváros ezt az elvet visszhangozza. A Táncsics utcai ház esetében a barokk minősült eredetinek. Elhordtak hát fölüle minden huszadik századit, eltüntették a neobarokk homlokzatok maradványait, és a fényképek alapján visszaállították a XIX. század végén látható állapotot.

A mai gyakorlat fényében már különös, de tény, hogy a döntést nem kísérhette igazán alapos kutatás. A nemrégiben lezajlott építkezés például, amikor a földszinti mosdókat a mozgássérültek számára is használhatóvá alakították, eddig ismeretlen részleteket hozott felszínre. Egy pár négyzetméteres helyiségben egyszer csak olvashatóvá vált a múlt – meséli Nagy Veronika. Barokk ajtó, később vízszintesre átalakított cseh boltozat, lámpacsonk és mécsestartó került elő a falból – aztán persze visszazárult a csempe mögé.

A műemlékesek – időközben műemlékké nyilvánított – irodaházának kialakításakor az építészek még a megmaradt barokk részletek mindegyikét sem tartották meg. A homlokzat formája viszont az eredeti egyemeletes épületet idézi: csak a tetőn feltűnő, illúzióromboló kutyaólablakok jelzik, hogy odabent valami egészen más rejtőzik.

Az a más egy modern irodaház. A címeres-atlaszos kapun belépő látogató egy barokk részleteket mutató, de hatvanas évekbeli épületben találja magát. Az egyik bábos korlátos lépcső helyén modern lépcsőház van, fölötte az épület funkciójára utaló gobelin Túry Máriától. A négyszögű udvarból márványborítású aula lett, a falán Domanovszky Endre mozaikjával. Az aula folytatása a megtartott kerti pavilon. A mennyezeten kőkonzolok utalnak a hajdani függőfolyosóra: odafönt, az első szinten ma is körbejárható az udvar, modern, alumíniumvázas függönyfal teremt kapcsolatot a körbezárt kültérrel. A függönyfal ugyanakkor egységbe foglalja a hagyományosan reprezentatív funkciójú első emeletet és a fölötte, valamint a tetőtérben kialakított irodai szinteket is.

Hasonló gondosságot mutat az irodaház belsőépítészeti kialakítása is. A funkcióhoz igazodnak a márvány- és az egyszerűbb mészkő, valamint a linóleumburkolatok. Az egész házban visszaköszönnek a mahagónit idéző fafelületek: az ajtókon, a fűtésrendszer takaróján, az eredeti bútorokon. A még föllelhető darabok mutatják, hogy hihetetlen precizitással tervezték meg, hová milyen bútor kell. Készültek íróasztalok, gépasztalok,

A homlokzat ma is barokk

tárgyaló- és dohányzóasztalok, a legkülönfélébb szekrények, kartotékdobozok, a csehboltozatos szobákba odaszabott, íves polcrendszerek. Itt-ott még a fekete műbőrrel borított székek is láthatók.

Mára azonban megbomlóban van az anyagok és funkciók szilárd rendje. Úgy tűnik, a műemlékvédelem köreit dekláráltan tágítani igyekvő hivatal a saját irodájában nem képes hatékonyan megvédeni az épített értékeket. Lővei Pál kutatási osztályvezető úgy fogalmaz: olykor még a házon belül is magyarázni kell, miért védendő a székház maga. Az elmúlt években pénztárablakot nyitottak, ajtókat helyeztek át, helyenként számítógépszürkére festették a mahagónit. Eltűntek a régi kilincsek, lassan tönkremegy a függönyfal – pedig Budapesten maholnap ez az utolsó eredeti. Tavaly irodákra szabdalták fel a faburkolatos tanácstermet is. A burkolat eltűnt, a jellegzetes ajtó ma kulissza. Igaz, az aula akadálymentesítésekor végre kiszabadult a hungarocelltakarás mögül a mozaik, és visszakerülhetnek helyükre a prizmaüveg lámpaburák; leszerelték viszont a teremhez kezdetektől hozzá tartozó jellegzetes vitrint.

A hatvanas évek jellemző anyagainak és technikáinak megóvása, helyreállítása persze a világon mindenütt gondot jelent – mondja Lővei Pál. A porló beton, a korrodálódó fém, a leváló kerámiaburkolat mind-mind megoldandó feladatot ad a szakembereknek. Alighanem sokat kell gondolkodniuk azon, hogy hogyan őrizzék meg mindezt az utókornak. De hát azt is sikerült kitalálniuk, hogy a középkori meg a barokk emlékek hogyan élhetnek túl minket.

FOTÓK: KOVÁCS BENCE

A Domanovszky-mozaik ismét látható, de az aula oszlopai közül leszerelték a jellegzetes, a hatvanas éveket idéző vitrint

Az a fényes csillag

TAR SÁNDOR

Most kimegy majd a [illegible] egyedül od[illegible] [illegible]n p[illegible]ssze lakik, néha jó lenne látni, nem csinál- Tudta, hogy rosszul fogja magát érezni, mikor

Mányoki festménye után.

Mariette metszete 1705-ből.

Jollain metszete.

Trouvain metszete.

EGYKORÚ FRANCZIA METSZETEK II. RÁKÓCZI FERENCZRŐL.

RÁKÓCZI FERENCZ FRANCZIAORSZÁGBAN.*

Irta **Hevesy Andor.**

1711 február huszonnegyedikén, Alsó-Vereczkén hált Rákóczi utoljára magyar földön. Másnap délben indult Lengyelország felé. Haddal jött onnét, hadak nélkül ment vissza, csupán udvarnépe kisérte. Azonban mikor hire kelt távozásának, sokan a vitézlő rend közül a fejedelem után indultak, hogy sorsában osztozkodjanak.

Ibjvóban (Lemberg) érte a hir, hogy az összeszövetkezett Magyarország és Erdély Szatmárt összegyült rendei május elsején meghódoltak József császár özvegyének.

«Én magamat hazámért tizszer is megalázom — irta volt Rákóczi néhány nappal előbb Károlyi Sándornak — de arra bizony nem lépek az confoederatio nevével, hogy nagyobb rabságra vessem édes hazámat annál is, az melybül kivántuk kiszabadítani. Vezérelje azért Isten igaz szándékomat, az melytül semmi sem szakaszt el, sem nem távoztat.»**

Elhagyta a fejedelmet tenger nyomorúságba sülyedt nemzete. Külföldön keresett szövetséget, támaszt. Majd egy évig hitegették, hol a czár, hol a lengyel király. Itt is, ott is vizzé vált reménysége. Most már csak egyetlen menhely maradt számára: a franczia király udvara.

Isten-hozzádot mondott hát köréje sereglett hű tisztjeinek s vendéglátó barátainak, a becsületes lengyel uraknak. De legkeserűbb volt a fejedelemasszonytól való búcsúzása: örök búcsú.

November 15-ikén a fejedelem tengernek indult a Szent-György angol kereskedő gályán; Mikes, Kisfaludi és Szatmári Király Ádám kisérték. Hanem azért a Szent-György fedélzetén két hónapi útja alatt sokszor eszébe juthattak Wratislaw kanczellár szavai:

— Bizzék csak herczeg Francziaország igéreteiben — szólt ez hozzá az érsekújvári béketárgyalások alkalmából. — Hisz az valóságos kórháza az uralkodóknak, kiket szószegése tett tönkre. Ön is közéjük kerül majd s ott hal meg.

Csakugyan nem ép nyájas érzelmekkel várták a számüzött fejedelmet Francziaországban. XIV. Lajos adta a pénzt Rákóczi hadi készületeire; támogatta, míg lekötötte keleten a császár erejét. De most elenyészett Rákóczi hatalma. A franczia királyt csapás, csapás után érte. Seregei verten, kincse fogytán, népe nyomorban! Békét áhitott mindenki az országban. Meg is békélt már XIV. Lajos a tengeri hatalmakkal s tárgyalni készült a császárral. Ily körülmények között, valóságos ünneprontó gyanánt, érkezett Rákóczi Francziaországba.

Pedig nagy hire volt itt győzelmei idején. 1707-ben Monsieur le Noble, neves iróember, megirta viselt dolgait. Három könyvárus adta ki munkáját. «Histoire du Prince Ragotski» czimen. A legélelmesebb volt közülök Francois Lancelot, a «Nagy Herkuleshez» czimzett bolt gazdája: azt iratta könyvére, Kassán nyomtatták, hadd higyje a nép, tiszta igazság minden szava, s szinről-szinre látta a magyar vezért a művész, ki rézre metszette képét a könyv elején. Azt nem bánta, hogy egy emberöltő előtt ugyanez a félelmetes alak Tökölyi gyanánt szerepelt. Tatár-fejü lovast ábrázol e kép, karika a fülében, buzogány a markában. A külső országok dolgai iránt érdeklődők tudták, korántsem ilyen mesebeli vadember királyuk szövetségese. 1705-től fogva a Rue Saint Jacques-beli divatos rézmetszők valamennyien árulgatták képét. Ezek a képek nem tartanak igényt történeti hűségre. Sem Bereyé, sem Marietté, melyeknek egyetlen ismert példányai a párisi «Cabinet des Estampes»-ban találhatók. Még kevésbbé az a csupasz, parókás Rákóczi, pedig hires művész rajzolta, Jollain, Köln városához czimzett boltjában. A fejedelem egyetlen egykoru franczia képe, mely nem tisztán fantáziából készült, Bonnart metszete, mely fejedelmi díszköntösben ábrázolja.

Két hiteles képmása létezik Rákóczinak. Az egyik Mányoki drezdai festménye; ezt kiadták a tizennyolczadik század közepén a «Histoire Des Revolutions De Hongri-»-ban. Azonban César de Saussure tanuskodása szerint valóságban nyájasabb, jóságosabb a fejedelem kifejezése.

Másik hiteles képe a Radvánszki-család tulajdona; talán szintén Mányoki munkája. Ez a fejedelem legkedvesebb, legközvetlenebb portrait-je.

Tudta az udvari rend, méltóságos úri személy a száműzött magyar fejedelem. Csakhogy attól tartottak az ország dolgainak igazgatói, hogy párisi megbizottja, Vetés módjára majd ő is fontoskodik, leczkéztet, követel, untat. S az ilyestől jobban fél a franczia, mint a buzogánytól.

Lajos király elrendelte, fogadják tisztességgel, de nem uralkodó gyanánt, hanem csupán mint inkognito utazó fejedelmi sarjat.

Midőn kikötött Dieppeben, Luxembourg herczeg, Normandia kormányzója üdvözölte. Néhány napig Rouenban pihent, majd január 28-ikán Párisba érkezett s megszállott Luxembourg herczeg házában, a Rue Saint-Honoréban. (E palota ma már nem létezik; lebontották, mikor a Rue Cambont épitették.)

Mihelyt hire kelt érkezésének, kiváncsi tömeg sereglett szállása elé. De hiába lesték a czifra ruhás barbárt. Rákóczi nem szerette a feltünést. Rég levetette a király-szinü bársony mentét, a kócsag-tollas kalpagot. Már danckai útjában kiséretével egyetemben franczia köntösbe öltözött. Breteuil báró czeremónia-mester február 3-ikán kissé aggódva indult udvarlására. De menten felderült az arcza, a mint megpillantotta a megnyerő modorú grand-seigneurt. «A kandalló mellett ült — irja Breteuil a párisi Arsenal könyvtárában található feljegyzéseiben — köszvényes lába takaróba burkolva; szava rendkívül okos és kellemes; úgy beszél francziául, akár csak közöttünk élt volna.»

Február 12-ikén kisérte Breteuil Versaillesba a Sárosi grófot — ezt az inkognitó-nevet vette fel a fejedelem. Az utczán hagyta hintaját, s a czeremónia-mester, elkerülvén a díszfeljáratot, a titkos lépcsőn a király irószobájába vezette. S im szemben állottak XIV. Lajos és alkalmatlan vendége, a vert hadvezér, a trónjátvesztett fejedelem.

Élemedett ember volt a király; nem szerette az új arczokat. Több mint hetven esztendeje uralkodott, kimerítette a lét minden dicsőségét, örömét; elfásult a tömjén, a magasztalás, a hizelgés iránt. De igen hatott reá, mit oly ritkán tapasztalt udvarában: az őszinte emberi érzés.

Rákóczi java korában volt ekkor. Harmincz-

* Felolvasta Pekár Gyula a Műbarátok Körében 1914 február 13-án.

** Szalay László, II. Rákóczi Ferencz bujdosása. Pest. 1864. I. 38.

XIV. LAJOS.

MAINTENON ASSZONY.

RÁKÓCZINÉ. — Mariette metszete.

RÁKÓCZI. — Bonnart metszete

bánjanak el, mint azt az országban érvényben lévő törvények előirják. Itt az az eset áll fenn, hogy a gyermekek nélkülözik az apai gondoskodást, mert Kossuth Lajos mint gonosztevő (Verbrecher) és távollevő az apai jogokat és kötelességeket nem gyakorolhatja. Ennek következtében a nevelési költségekhez is csak abban az esetben járul hozzá a kormány, ha azokat nem hajlandók fedezni a törvény által erre kötelezettek. Mindezeknél fogva arra utasítom, hogy Kossuth Lajos gyermekei részére egy gondnokot állítsanak, a ki azokat átveszi és elhelyezésükről gondoskodik.» Mellékli végül Kossuthné kérvényét azzal a megjegyzéssel, hogy «folyamodónő, *a ki ügyében Bécsben járt*, minderről értesítendő.»

Hogy mit végzett Kossuthné Bécsben, arról a következő akta számol be. Ez ismét az özvegynek egy folyamodványa, a melyet február 26-ikán — tehát a főipán leiratát követő napon — intézett a polgármesterhez és magyar fordításban teljes egészében így hangzik:

Pest város nagyérdemű polgármesteréhez!

Unokáim szomorú fogsága miatt indíttatva éreztem magam arra, hogy hosszabb idő előtt kérvényt nyujtsak be szabadon bocsájtásuk érdekében Geringer báró úr ő exellenciájához, azonban sorsuk végleges elintézése ügyében az igazságügyminiszterhez utasítottak. Itt kegyesen fogadtak engem és megvigasztalva bocsájtottak el, azzal a felvilágositással: a magas kormánynak nincs egyéb szándéka, minthogy a gyermekekről gondoskodás történjék és ennél fogva megengedi, hogy azok minden nehézség nélkül nekem, a természetes és jogos gondnoknőnek átadassanak. Ez az élőszóval közölt igéret az igazságügyminiszter úr által hasonló tartalommal február 15-ikén 21. szám alatt hivatalosan és rendeletbe foglalva is megvalósíttatott és most már én csak annak az elintézését kérem. Erre való hivatkozással közlöm egyúttal, hogy tudomásomra jutott, miszerint az Ön kezeiben fekszik unokáim gyors kiszabadulásának elintézési joga, amiért én bátorságot veszek magamnak arra, hogy tisztelettel kérjem, hogy ártatlan unokáim sorsa felől a lehető leggyorsabban és a magas kormány akarata értelmében, a törvény szelleme szerint intézkedjék és engem abba a helyzetbe hozzon, hogy nekik a régóta nélkülözött szabadság üdvözletét átadhassam és részükre az anyai gondoskodást megteremtsem».

A következő napon már Lang Mihály intéz levelet Ságody Sándor helyettes polgármesterhez. Elmondja ebben, hogy megjelent nála özvegy Kossuthné, született Vober pesti lakos és előadta, hogy megengedte neki a kormány, miszerint egy gyám felügyelete mellett Kossuth Lajos gyermekeit gondozhassa, a gyámi tisztség elvállalására őt kérte fel az özvegy. Lang Mihály «rövid, de érett megfontolás után» elhatározta, hogy átveszi «ezt az épen olyan fontos, mint emberbaráti tisztséget azzal a szigorú kötelezettséggel, hogy nemcsak a három gyermek vallás-erkölcsi nevelésén fog őrködni, hanem arról is gondoskodik, miszerint a római katholikus valláshoz tartozó Kossuth Vilma egy érdemes katholikus lelkész befolyása alá kerüljön».

Most már gyorsan megtörténnek az intézkedések. Márczius 2-ikán már arról értesíti a tanács Szentiványi Vinczét, hogy a városnak sem a gyermekek kiadása, sem Lang Mihály személye ellen nincs kifogása. Márczius 4-ikén Ságody alpolgármestert arról értesíti a főispán, hogy intézkedett, miszerint a pozsonyi várparancsnok a gyermekeket Lang Mihálynak kiadja és tudomásul vette azt is, hogy a lelkész lesz a gyermekek gondnoka, márczius 5-én a városi tanács Lang részére hivatalos gyámsági bizonylatot állít ki, a melyet a polgármester, a városi kapitány és a tanács tagjai irnak alá, két nap múlva a magisztratus sürgős megkeresést küld a pozsonyi várba, tizennegyedikén az intézkedésekről értesíti a főispánt és ugyanezen a napon jelenti a tanácsülésen Ságody polgármester, hogy «az ügy befejeztetett, minél fogva az iratok levéltárba helyezendők».

Hogy mi lett a Kossuth gyermekek további sorsa, azt tudjuk jól. A gyermekek tényleg a nagyanyjukhoz kerültek, később azonban a hatalom atyjuk után küldötte őket Törökországba. Ezek a részletek ismeretesek már, a most közölt levelek, irások, rendeletek azonban mind eddig ismeretlenségben voltak, jóllehet szorosan hozzátartoznak a Kossuth-család históriájához, ma a történelemé már valamennyi kopott irás és nyilvánosságra hozataluk bizonyosan nem egy eddig homályban maradt részletet világit meg teljes bizonyossággal.

Paál Jób.

Az ásatás a vértanuk emlékére ültetett tizenhat gesztenyefa előtt.

Kuzmányi Gyula fölvételei.

Az ásatás. A zsineggel elkerített három hely a már feltárt sírok. Az ásatást dr. Bartucz anthropológus vezeti.

Martinovics sírja.

Az utolsó feltárt sírok.

MARTINOVICS ÉS TÁRSAI HAMVAINAK FELTÁRÁSA A RÉGI BUDAI TEMETŐBEN.

hét esztendeje játszott vele a szerencse, míg most végkép hátat vetett neki. Hazája megtagadta, felesége megalázta, gyermekei foglyok Bécsben; azok közül, kik hajdan udvart állottak körülötte, ki elhagyta, ki nyomorog. De azért daliás férfi maradt, arczán ázsiai majestás s a komoly lélek rejtett szenvedése.

Nem volt egyebe puszta életénél. A király kényétől függött sorsa. Mégis ama pillanatban tán minden anyagi előnynél jobban esett volna sanyargatott lelkének egy őszinte baráti szó. Az agg király nyilván belátott szivébe. Ő, ki a sebes szárnyalásu elménél végtelenül többre becsülte az érzések nemességét, megsejtette Rákóczi lényét. Midőn a Sárosi gróf elhagyta XIV. Lajos irószobáját, igaz barátok voltak s barátok maradtak mindvégig.

Mindjárt látható tanujelét adta a király Rákóczi iránti kegyének. Parancsára begördült az udvarba a fejedelemnek az utczán várakozó hintaja. Hire ment e fogadásnak s tüstént nagy becsülete lőn az idegennek Versaillesban. Szivesen látta mindenki a király kedveltjét. Báró Breteuil megtalálta a módját, hogy a vérbeli herczegek és herczegnők kellő tisztelettel fogadják a nélkül, hogy csorba esnék inkognitóján. Szabály szerint csak fejedelmi személyt illetett karosszék és Sárosi grófnak eképen csupán támla nélküli zsámolyhoz lett volna jussa. Azonban a herczegek Breteuil tanácsára elhatározták, ők is zsámolyszékre ülnek Rákóczi látogatása alkalmából. A herczegasszonyok pedig méltóságteljes fauteuileik helyett kar nélküli játszószékeken foglaltak helyet s ilyennel kínálták vendégüket is.

Breteuil báró ezeket jegyezte naplójába: «bár nem bánnak vele szertartásosan, az egész udvar érezteti vele, mennyire becsülik, tisztelik kiváló tulajdonságait s mennyire szeretik». Ebben az időben két párt tusakodott a versaillesi udvarban. Az Orleánsok köré tömörültek XIV. Lajos vérrokonai. Madame de Maintenon s a király bal felől való gyermekei képezték az ellenpártot. Az öreg király törvényesítette ezeket, s fia halála után a trónöröklésre is jogot adott nekik.

Rákóczit megkedvelte mind a két tábor. Az Orleánsokéból Liselotte pfalzi herczegnő, az orleánsi herczeg anyja úgy szerette, mint tulajdon gyermekét. A másik pártban támaszt lelt feleségének egy távoli rokona, Madame d'Angeau személyében. E hölgy Madame de Maintenon bizalmasa volt, s az udvari fő-asszonyok egyike. Oda is rajzolta képe háttérébe Berey a versaillesi kastélyt s nem feledte el az akkori női fegyvertár két fő eszközét: a legyezőt és a «mouchet» a szépségtapaszt, mely nemcsak az arczot élénkítette, de titkos jegy is volt, a szerint, hogy ragasztották. Értette, a kinek szólott.

Nem csoda, hogy Rákóczi mihamar megnyerte Toulouse grófot is, XIV. Lajos és Madame de Montespan fiát. Toulouse a franczia hajóhad főadmirálisa volt; nyugodt lelkű, humánus, nyájas úr, szenvedélyes vadász, miként Rákóczi maga. Meghitt barátság fejlődött közöttük.

Tisztán a fejedelem egyénisége hódította meg e kényes, az idegen iránt gúnyra hajló nagyúri társaságot. Bámulták méltóságteljes s mégis oly szerény modorát; dicsérték józan gondolkodását s tapintatát. Mindenkor szabad bejárata volt a királyhoz, azonban fölötte ritkán élt e jogával. XIV. Lajos bizalmas baráti körébe vonta. A király oldalán sétált a versaillesi parkban. Főemberei között vett részt minden udvari mulatságban. Hanem május 25-ikén ugyancsak szomorú ünnepségben volt része. A császárral Rastadtban kötött béke örömére rendezett tűzijáték volt ez. S a párisi városháza felett az éjszakába tűnő rakéták sötétségbe borították a fejedelem harczi reményeit is.

Várt hát, míg változik a világ sorja s ismét munkálhat hazája ügyén. Addig is hasznos összeköttetéseket szerzett a franczia vezető körökben s igyekezett anyagi helyzetét rendezni. Kérelmére 1713-ban a hátralékos magyarországi segélypénzek fejében 600,000 frank tőkét biztosítottak számára, párisi városi járadékban. Azonkívül a franczia külügyminisztérium levéltárában található kimutatás szerint a király 72,000 frank évdíjat rendelt részére. A következő évben a király Rákóczi évdíját 100,000 francra emelte és évi 40,000 franc segélyt engedélyezett bujdosó társainak.

Most már rangjához illően élhetett, a mint meggyőződhetünk erről hű kamarása, Szatmári Király Ádám naplójából, melyet Thaly Kálmán adott ki a Rákóczi-tárban. Csakhogy e becsületes krónikás épenséggel nem értett a franczia szóhoz. Pedig sok idegen úri személy barátkozott gazdájával: grófok, márkiak, meg mennyi «duc nevű herczegek»! Örült a lelke, mikor jó szittyahangzású névre akadt közöttük, mint például az a «Tengeri nevű fejedelem», ki urával ebédelt, s nem vala más, mint Prince de Tingry, herczeg Luxembourgnak, Rákóczi vendéglátó gazdájának öcscse.

Hanem azért értékes forrás a jámbor szolga naplója. Meglátjuk benne, mily szépet-kedvelő, nyilt lélek s fejlődésképes értelmiség a fejedelem.

Nem hiába mondotta rá egykor Forgács: «Ő felsége nem jó pápista, mert a szentegyházban a képeket kritizálja s megcsúfolja, ha rosszul vannak irva.» «Most eljár «a Lúvér nevű királyi házba — jegyzi fel Szatmári Király Ádám — a királyi Képiró és Faragó Académiába»; megnézi «az Palotákban való képeket és holmi státuákat»; ellátogat «az Felséges Király szőnyeg-csinálóihoz», azaz a Gobelin-gyárba. Megfordul a «képmesterek» műtermében. Kedves festője a genfi származású Arlaud; le is irja a fejedelmet «miniaturában.»

(Folytatása következik.)

HAMEL, AZ ELVESZETT ANGOL AVIATIKUS.

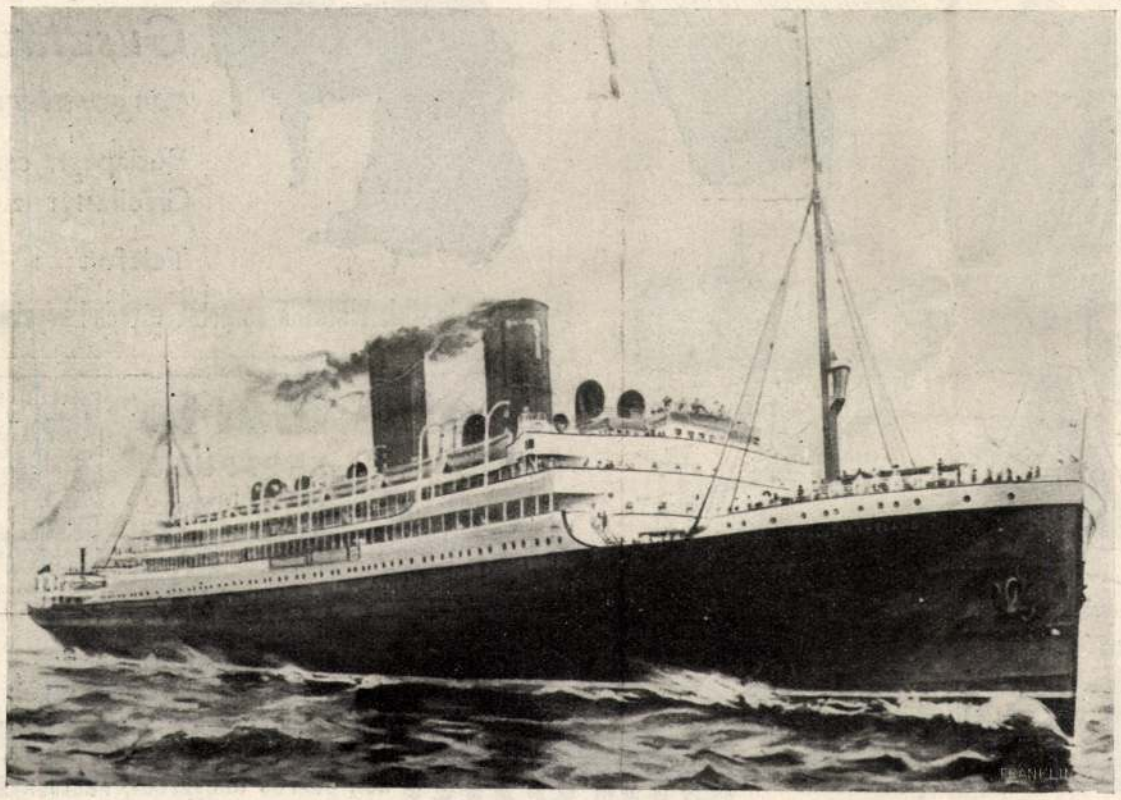

AZ EMPRESS OF IRELAND HAJÓ, A MELY A KANADAI PARTOKNÁL UTASAI NAGY RÉSZÉVEL EGYÜTT ÖSSZEÜTKÖZÉS KÖVETKEZTÉBEN ELPUSZTULT.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A haldokló oroszlán. *Kisbán* Miklós, kinek álneve alatt, most már mindenki tudja, gróf *Bánffi* Miklóst, a *Nagyúr* című dráma szerzőjét, az állami szinházak kormánybiztosát kell érteni, most egy kötet novellát adott ki. Mint minden, a mi ennek a nem mindennapi tehetségű irónak kezéből kikerül, ez a novellás kötet is nagyon érdekes, tele van geniális felvillanásokkal, az irói munkában való gyönyörködéssel, megnyilatkozást kereső belső irói nyugtalansággal, de megvannak benne azok az egyenetlenségek, a melyek csaknem elkerülhetetlenek olyan irónál, a kinek az irodalom csak egy változatos, gazdag és szines élet egyik, nem is legfontosabb eleme. A hivatásszerű iró, kinek egész élete az irás középpontja körül van berendezve, kénytelen képességeit minden oldalukról, szervesen és a lehető legteljesebb mértékben kifejteni, a ki ellenben csak bizonyos más munkából fennmaradt, vagy belsőleg különösképen megfeszült órákban fordul az irodalomhoz, annál a mondanivaló kifejezésének ez az egyenletessége, a dolgoknak állandóan egy bizonyos szinvonalon tartása nem olyan fontos s a mesterségbeli szempontok, melyek együttvéve a routinet adják, nem érvényesülnek olyan teljes mértékben. Kisbán Miklósnál a formabeli elmélyedésnek hiánya még másképen is nyilvánul: ez az iró, a kinek erősen egyéni mondanivalói vannak s a stilje is tud egyéni és új lenni, nem mindig keres magának egyéni formákat, hanem beilleszkedik már megcsinált, kész formákba s az olvasónak, mikor egy-egy munkáját olvassa, más irók is jutnak eszébe. *A rettenetes Safranics*-ról szóló novellában például, a mely különben a kötet legerősebb darabjainak egyike, az intonálás, a történetnek egész aláfestése Mikszáthra emlékeztet, máskor meg Herczeg Ferencz beállítási és rajzolási módszere érzik meg egy-egy novellán. Ez azonban nem alterálja azt a benyomást, hogy az iró erősen eredeti szellem, csak néha a könnyebb végén szereti megfogni a dolgot. Mondanivalói rendszerint egészen egyéniek és meg tudja nekik adni a súlyt és nyomatékot is. Az első novella, a mely a könyv czímét adta, az utolsó novella — *A farkasok* — s még néhány más darabja a kötetnek elsőrendű, teljes, kész művészi munka, mai novella-termésünk legjavából való. Egy tulajdonság pedig, a min tulajdonkép legjobban lehet megismerni a született irót, mindig megvan benne: az elbeszélő készség, a mely minden dolgot a maga igazi mivoltában tud közölni, mindennek meg tudja adni a maga fontosságát s ezzel mondanivalóját mindig elevenné és érdekessé tudja tenni.

A «Budapesti Szemle» most megjelent juniusi száma első helyen közli *Berzeviczy* Albert elnöki beszédét, melyet az Akadémia ünnepi közülésén mondott el báró *Eötvös* József nemzetiségi politikájáról. A magvas tanulmány tömören foglalja össze Eötvös eszméit és tényeit a nemzetiségi politikáról s tagalásukból komoly tanulságokal von le nemzetünk sorsára. Ugyancsak az Akadémia közüléséről való *Herczeg* Ferencz finom és lendületes tollal irt emlékbeszéde Jókairól. *Marczali* Henrik befejezi *Társadalmunk fejlődése gazdasági alapon* című tanulmányát. *Réz* Mihály *Bosznia közjogi* helyzetéről kezd értekezést, *Voinovich* Géza befejezi *Görgei és az irodalom* című tanulmányát. A szépirodalmi részben *Keller* Gottfried egy szép novelláját és *Vargha* Gyula két bájos versét találjuk. Egy czikk a Kisfaludy-társaság most megindult Nemzeti Könytárát ismerteti. A *Szemle* rovat Kossuth Ferenczről közöl nekrológot és *Matlekovits* Sándortól ismertetést egy monarchiánkról szóló angol könyvről. Az *Értesítő* rovat könyvismertetései fejezik be a füzetet. A *Budapesti Szemle Voinovich* Géza szerkesztésében és a Franklin-Társulat kiadásában jelenik meg, előfizetési ára egész évre 24 korona, egyes szám ára 2 korona.

A Hortobágy puszta és élete. Dr. *Ecsedi* István érdekes monografiát adott ki a Hortobágyról. Történeti, földrajzi, néprajzi és gazdasági szempontból tárgyalja a nagy pusztát: meghatározza fekvését, nevének eredetét, kiterjedését, általános jellegét, geologiai viszonyait, szól a hortobágyi őshalmokról, megadja a puszta vízrajzát, felkutatja az őstörténeti nyomokat; részletesen, több fejezetben szól a pásztorélet u ultjáról és jelenéről, történeti áttekintést ad az állatgazdaságáról, megrajzolja a hortobágyi pásztor jellemképét, szól a puszta jövőjéről. A nagy szeretettel és kellő apparátussal készült munka újabb örvendetes jele annak a buzgalomnak, mellyel kutatóink hazánk egyes vidékeit feldolgozzák. Számos érdekes kép is emeli a könyv becsét.

Tanítsuk-e a latin nyelvet? A középiskola örökké vitatott s végleges megállapodásra jutni nem tudó kérdéséről, melyet most a tervezett középiskolai reform is élesebbé és aktuálisabbá tett, egy könyvecskét adott ki tájékoztatóul a középiskola iránt érdeklődő művelt közönség — tehát nem a szakemberek számára *Vekerdi* Béla főgimnáziumi tanár. Tárgyalása középpontjául a latin nyelv tanításának kérdését veszi s összeállít egész sereg érvet — ujat és már ismertet — a latin nyelv tanítása *ellen*, de közben a középoktatás más kérdéseit is tollára veszi, a végén rövid általános képet ad arról is, hogy milyennek gondolja a gyermek jóllétet szem elől nem tévesztő középiskolát. A kis könyv közvetlen hangon, fölösleges tudományoskodás nélkül van irva, meleg meggyőződéssel s ha a latin nyelv tanításának kérdését nem dönti is el, de a gyermekei iskolázásával komolyan törődő közönség érdeklődését minden esetre megérdemli.

A méh. A magyar méhészet egyik legnagyobb érdemű úttörő munkásának, a néhány év előtt elhunyt báró *Ambrózy* Bélanak nagyarányú méhész-könyve, mely 1896-ban jelent meg, jóformán klasszikus könyve lett a méhészettel foglalkozóknak. Rövid idő alatt második kiadása is elkelt s báró Ambrózy még életében kidolgozta a harmadik kiadást is, melynek megjelenését azonban már nem élhette meg. A könyv gondozását a földmivelési miniszter megbizásából az Országos Méhészeti Egyesület vállalta magára, a harmadik kiadás sajtó alá rendezésére s a hol kell, átdolgozására, kibővítésére bizottságot küldött ki, melynek munkájából most jelent meg a könyv újra, mondhatni végleges kiadásban. A méhre vonatkozó ismeretek, a méhészet és méz-kezelés minden csinja-binja benne van ebben a hatalmas könyvben, a mely arra van hivatva, hogy mintegy központjává legyen a magyar méhészkedésnek s a melyhez sohasem fordul hiába akármiféle tanácsért, felvilágosításért a méhész. 628 tanulságos kép teszi a könyv szövegét szemléletesebbé.

A «Jó Pajtás», *Sebők* Zsigmond és *Benedek* Elek képes gyermeklapja legújabb, junius 7-iki számába *Feleki* Sándor és *Endrődi* Béla, irtak verset, *Zöldi* Márton elbeszélést, *Sebők* Zsigmond folytatja *Dörmögő Dömötör szerencséje* című új maczkó-cziklusát, *Mauks* Kornélia folytatja elbeszélését, a kis vasládáról, *Szemere* György az okos szamárról mesél, Gyula bácsi a növényvilág köréből mond el érdekes dolgokat, *Zsiga bácsi* krónikás történeteket mond a Würtemberg-huszárokról, *Benedek* Elek folytatja regényét. A *kis krónika* rovat apróságai, rejtvények, szerkesztői izenetek egészítik ki a szám gazdag tartalmát. A *«Jó Pajtás»*-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyedévre 2 korona 50 fillér, félévre 5 korona, egész évre 10 korona, egyes szám ára 20 fillér. Mutatványszámot kivánatra ingyen küld a kiadóhivatal (VI. ker., Egyetem-utcza 4.).

Új könyvek:

A haldokló oroszlán. Irta *Kisbán* Miklós. Budapest, Singer és Wolfner; ára 3·50 K.

A Hortobágy puszta és élete. Irta dr. Ecsedi István. Debreczen, városi nyomda; ára 3 K.

Tanítsuk-e a latin nyelvet? Tájékoztató a középiskola iránt érdeklődő művelt nagyközönség számára. Irta *Vekerdi* Béla főgimnáziumi tanár. Hódmezővásárhely, Roth Antal kiadása; ára 2 K.

A méh. Irta báró *Ambrózy* Béla. III. kiadás, 628 képpel. A földmivelési miniszter megbizásából bővítve és javítva kiadja az orsz. magyar méhészeti egyesület, Budapest; ára fűzve 8 K.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Dr. Thaly László, volt országgyűlési képviselő, nyug. honvéd főtörzsorvos, 69 éves korában Budapesten. — Id. Réthy Gyula, 64 éves korában Győrben. — Korányi János ügyvéd, 77 éves korában Szatmáron. — Urai Uray Gáspár ügyvéd, 68 éves korában Szatmárnémetiben. — Mariantsik Ármin, nyug. honvédhuszárezredes, 66 éves korában Budapesten. — Engberth János, nyug. máv. főellenőr, 70 éves korában Budafokon. — Dr. Prónai Antal, kegyes-tanítórendi áldozópap, kormánytanácsos, rendfőnöki titkár, a kath. középiskolai tanár-egyesület alelnöke. Kiváló irodalomtörténeti iró, 43 éves korában Budapesten. — Klimó Vilmos, a pribóczi evangélikus egyházközségnek 36 éven át volt lelkipásztora s a bányai kerületi törvényszéknek tagja, 65 éves korában Pribóczon. — Margalit Alfréd, somogymegyei tekintélyes gazdálkodó, 64 éves korában Földipusztán. — Gyulai Endre, 50 éves korában Ungváron. — Porubszky Jenő, a debreczeni tábla elnöke, 61 éves korában.

Russ Paulina, dr. Chorin Ferencz, főrendiházi tag anyósa, 82 éves korában Prágában. — Özv. petróczi Petróczy Kálmánné, szül. Lányi Zsófia, 81 éves korában Kassán. — Petrányi Lajosné, szül. csetneki Remenyik Teréz, 53 éves korában Pusztajánosin. — Szvetics Józsefné, szül. Örömi Ida, Szvetics József építész felesége, 46 éves korában Budapesten. — Herczog Sarolta fővárosi tanítónő Budapesten. — Baranovits Béláné, szül. Zelliger Etelka örkényi tanítónő, 38 éves korában. — Zsadányi és törökszentmiklósi Almásy Matild, 57 éves korában Budapesten. — Bajza Istvánné, szül. Csizmazia Mariska Miskolczon. — Gottl Annuska, dr. Gottl Ágost és felesége cserneki és tarkeői Dessewffy Alice, 12 éves leánya Budapesten.

SALVATOR a kiváló bór- és lithiumos gyógyforrás, vese- és hólyagbajoknál, köszvénynél, czukorbetegségnél, vörhenynél, emésztési és lélegzési szervek hurutjainál kitünő hatásu.
SCHULTES ÁGOST Szinye-Lipóczi Salvatorforrás-vállalat Budapest, V. Rudolf-rakpart 8.

Női A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fentartott nyilvános, három évfolyamu FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLA POZSONYBAN. Érettségi vizsgálat. Állásközvetités. Internátus. Értesitőt kivánatra küld az Igazgatóság.

KALODONT Fog-Krém és szájviz

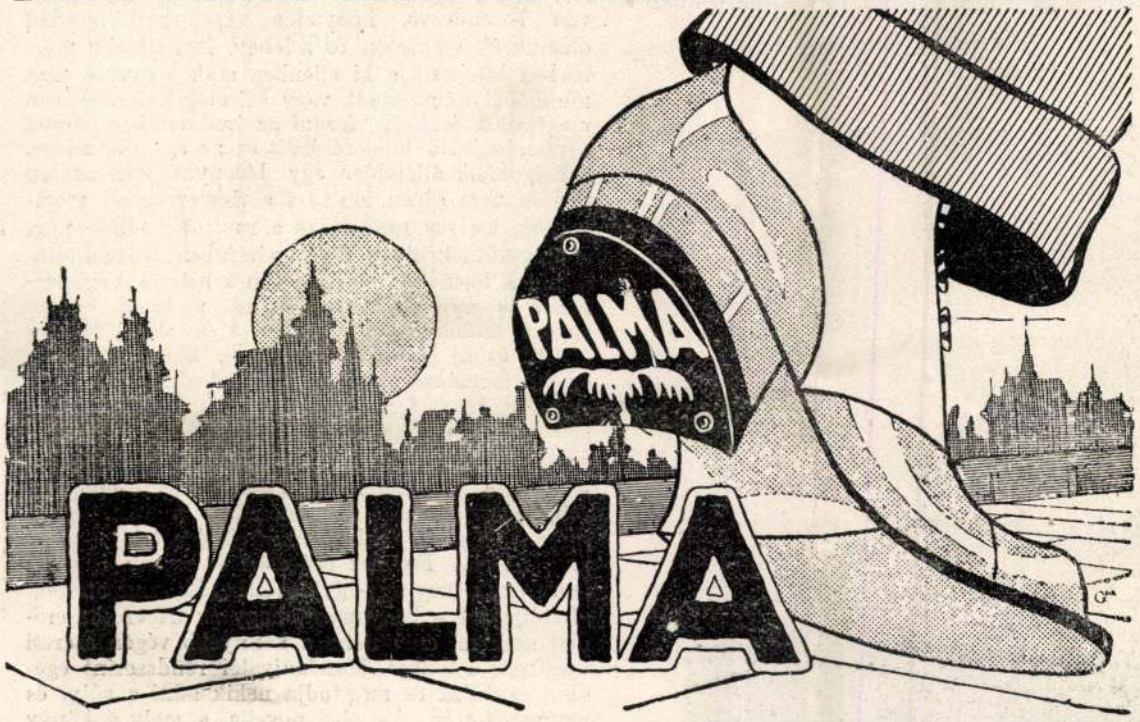

Alapitva 1865-ben.
Heckenast Gusztáv zongoratermei
Budapest, csakis Gizella-tér 2. sz.
Telefon: 1—69.
DÖRR, IBACH, WERNER zongorák egyedüli képviselete.

Lohr Mária (KRONFUSZ)
A főváros első és legrégibb csipketisztitó, vegytisztitó és kelmefestő gyári intézete.
Gyár és főüzlet VII., Baross-u. 85. Telefon: József 2—37.
Fiókok: II. ker., Fő-utcza 27. sz. IV. ker., Eskü-út 6. sz. IV., Kecskeméti-utcza 14. V., Harminczad-utcza 4. sz. VI., Teréz-körút 39. VI., Andrássy-út 16. sz. VIII. ker., József-körút 2.

Uj, pompás gyógyépület.
Rohitsch-Sauerbrunn
Wien, Marburg, Pragerhof, Grobelno, Steinbrück, Triest, Budapest, Zágráb, R·S
Ivó- és fürdőkurák kiváló gyógyeredménnyel: gyomor-, bél- és májbajoknál, epekőnél, cukros hugyárnál, köszvénynél.
Stájer tartományi gyógyintézet. 600 szoba 2.— kor.-tól feljebb, villamos világitás, lift, hegyvidéki torrasviz.
Május 15. — szeptember 30. — Enyhe, subalpin éghajlat. Szél- és pormentes. — Prospektusok.
Magyarországi főlerakat: Hoffmann József czégnél, Budapest, V., Báthory-utcza 8. szám.

MÁNYOKI ÁDÁM KOLORITJA

Dr. Lázár Béla, Paál, Zichy, Fadrusz életírója, megírta a XVIII. század egyetlen magyar festőjének, Mányoki Ádámnak életrajzát. Dr. Lázár Béla széleskörű tanulmányok alapján nemcsak a művész szinte száznál több művét fedezte fel, de megírta a kor kultúrtörténetét is. A nagyérdekűnek igérkező műből, mely október végén jelenik meg, közöljük az alábbi részletet.

Mikor Mányoki a salzdahlumi gyüjteményben meglepő örömmel nézte, majd másolta is, Largillierre műveit, mesterétől, az ifjabb Scheitztól, a színlátásról más tanításokat hallott, mint amit Largillierreből olvasott ki. Ahol mestere tanult, Hollandiában, ahol élt, Hamburg környékén, s ahova magával vitte Mányokit is, nem a francia kolorista volt az ideál. Apjától, Scheitz Mátyástól, más mesterek nevét hallotta: Wouwermanét, Douét, Mierisét, akik más festői előadást hirdettek és gyakoroltak. Mányoki mihamar el is ejtette a francia-flamand kolorista ideált s mikor első hiteles képével, Gileno arcképével találkozunk, Largillierrenek már nyomát sem látjuk művén.
Mi ennek az oka?

A rajz és szín örök háboruja. A XVII. század közepén Poussinra hivatkozva, az absztrakt képzeletűek a rajz mindenekfölöttiségét hirdették, a konkrét képzeletűek a színét. A szín — énekelte Molière — *l'achevement de l'art et l'âme des figures.* Le Brun és Mignard háboruskodása Párisban, miként azelőtt a velencei és firenzei iskola harca Olaszországban, két táborba osztotta úgy a festőket, mint a műbarátokat.[1] A század forduló idején már a szín hívei kerültek fölénybe, De Piles, a szín, tehát Tizian és főleg Rubens híve, már az akadémia falain belül hirdette a szín jelentőségét,[2] Rigaud és Largillierre diadalainak idején.

Ugyanakkor Hollandiában Rembrandt tanítványai elfordultak a francia-flamand kolorizmustól és Rembrandt fényárnyfestészetét különböző árnyalatban folytatták. Általánosságban

[1] Lázár: Molière mint műkritikus, 1929. passim.
[2] Rocheblave: Vie de De Piles. Strassburg, 1928. passim.

Jan Wils: Templom, Nieuwe-Lekkerlandban

Képzőművészet 1933
65.14.621.

azt látjuk, hogy az egyik csoport a fényből, a másik az árnyékból indult ki. Vermeer és Honthors a két ellentétes irány főképviselője. Előbbi a fényt hangsulyozta, utóbbi az árnyékot, de mindkettő a színt tónusba fokozza le. Wouwerman, Scheitz Mátyás mestere, az utóbbiakhoz csatlakozott és fia erre az útra vezette Mányokit. Minthogy mindketten, Largillierre is, Mányoki is konkrét képzeletű mester, volt valami rokonság közöttük is, de csak formafelfogásban — mindketten intim hatást keresnek, — de a színt mindegyik másként értelmezi. Largillierre a velencei-flamand felfogás híve, Mányoki a németalföldi-hollandé, ahol a fényárny letogja a koloritot. Már Gileno arcképén a fényárny ilyetén sötét tónusharmóniája uralkodik. A schlessheimi önarcképen (Szépműv. Muzeum) a sötétkék, széleskarimájú kalap és a feltűrt ujju nyitott ing nagy világos foltjai ellenére sem adnak gazdag koloritot. Csak fény és árny ellentétet. Mányoki nem Largillierre színfelfogását érezteti, melyet annak tanítványa, Oudry ismertetett az Akadémiában,[1] elmondva, hogy mestere fehér virágcsokrot festetett véle, ahol a fehér szín egymásraható reflexeit figyeltette meg. A reflexekből kellett kihoznia a plasztikát. Mányokinál ily reflex-egymásrahatást nem találunk. Nem a színek megtört finomságából, de azok ellentéteiből,

Gedő Lipót karikaturája
Az Országház-kávéház galériájából

Gedő Lipót karikaturája
Az Országház-kávéház galériájából

nem az árnyékok színes árnyalataiból, hanem a fény és a színtelen árnyék ellentéteiből hozta ki a test kerekdedségét, mint azt mesterénél, Scheitznál, s a hollandoknál látta. De Piles díceséri Rembrandtnál a fényárny *supréme intelligence*-át, de a koloritját elitéli, a flamand-francia ízlés szellemében. A reflexek finom árnyalatait Mányoki sem kereste ki, pedig már Hagedorn (Mányoki barátja), a francia művészet hatása alatt, felismerte annak fontosságát. „A reflex tanított meg bennünket a színtörések szépségeire."[2] Ezidőben a holland festők — Mányoki akkori mintaképei — csak a fényárny ellentéteit keresték.
Láttuk ezt egy későbbi művén, Rákóczi fejedelem arcképén (Kir. Vár gyüjt.), melyet 1708 táján festett. Csupa lokális szín, piros a mente, piros az arcszín, de e színeken sötét tónus, melyet a lokális színek árnyalataival hoz ki. Ily

[1] Jouin: Conference de l'Acad. Royal de Peinture. 1883. 389 l.
[2] Hagedorn: Betrachtungen, 1762. II. 698 l.

Gedő Lipót karikaturája
Az Országház-kávéház galériájából

árnyalatokat, melyeket eleinte *félszíneknek* neveztek, majd Lairesse után, *félárnyékoknak*, később még szigorubban megfigyelt. Hagedorn már hangsulyozza, hogy ezeket Mányoki igen finoman alkalmazza. „Ha Lairesse e félárnyékát igazi remekműveknél, mint Mányoki *Ifjuság*-ánál megfigyeljük, úgy találjuk, hogy a kékes félszíneket, melyeket e művész csak a tartós ultramarinra bízott, a hússzínbe nemcsak belekeverte, hanem azokkal a plasztikai hatást is éreztette."[3] Hagedorn itt Mányokinak tulajdonában lévő egyik képére gondol, (mely egy dánországi tűzvész áldozata lett), melyről egy másik művében[4] nagy elragadtatással ír. „Kevés árnyékkal, de szép féltónusokkal, sikerült neki az arckép reliefjét kihozni, mely egyik legszebb műve s ami a bevégzettséget illeti, a sorozatnak a legkiválóbbja, talán az a műve ez, melyet maga a művész legjobban szeret." Már Rákóczi első arcképénél is látjuk, hogy a holland *feinmalerei* hatott reá, az arc formáit, azok reliefjét, finom elsimítással hozza ki, mint azt Dou kora szerette. Hagedorn is rajongott Dou „szorgalmáért", melyet már ekkor sokan túlzottnak tartottak, de ő nem tudná nélkülözni, mert „ez a síma, finom festés az, mely a szemet gyönyörködteti."[5] Ezt a féltónusokban való modellirozást már egy 1707-ben Berlinben festett művén, Rákócziné arcképén is megfigyelhetjük (Kir. Vár gyüjt.), főleg az arc finoman egybemosott formáin, mely a ruhakezelés szélesebben letett helyiszíneivel ellentétet alkot.

Mikor Rákóczi Hollandiába küldi „pour les affaires domestiques", megbizva őt többek között, arcképének rézbe való metszetével is, Mányoki az akkori holland festészet közvetetlen tanulmányozásába is elmélyedhet. A finomfestés ekkor éli ott virágzását. Dou és Netscher tanítványainak, Karel de Moor (1650—1738), Adriaen van der Welff (1659—1722) és Netscher fiának, Constantinnak (1685—1720) arcképein sötét tónusban tartott porcellános polituszerű finomságokat láthatott, de másoknál viszont a fény és árny finom átmenetű ellentéteit is, akik Rembrandt árnyékfelfogásából indultak ki. Mindkét eljárással találkozunk nála.

A Danzigban festett Rákóczi-kép már e holland tanulmányút hatását érezteti. Mély szonorikus tónusba meríti a lokális színeket, a piros, a kék, a testszín mind fátyolba borítva, a formák kicsinyes részletrajza ellenére. De a rajzlátás, mely az ékszerek, az aranysujtás, a kalpagtoll

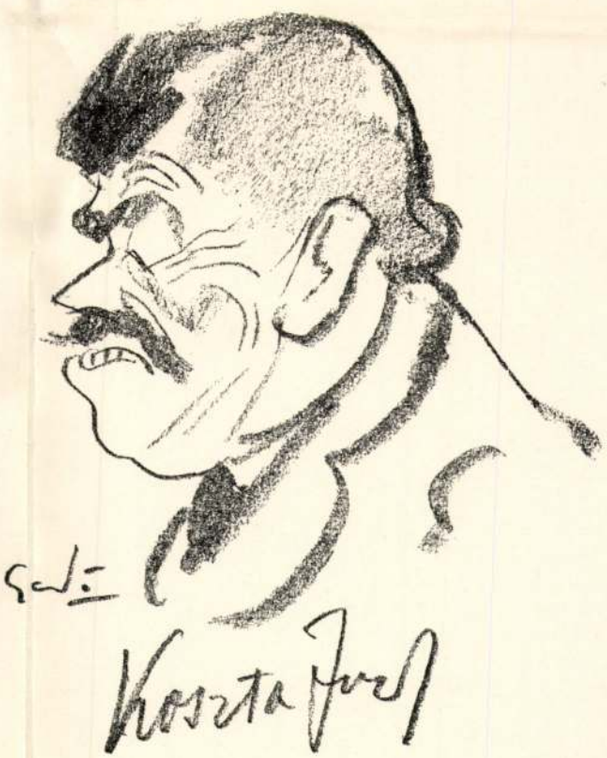

Gedő Lipót karikaturája

[3] Hagedorn: i. m. 687. l.
[4] Lettre. 265. l.
[5] Hagedorn: Betrachtungen, 1762. I. 422. l.

Mányoki Ádám

drágaköves foglalatának vékony ecsettel való kirajzolásában nyilatkozik meg, a tónusfátyol által festői erőt nyer. Csakhogy nem a francia-flamand kolorit szellemében, az absztrakt-sor kemény színegymásmellé állításával (Rigaud, Silvestre), s nem a konkrét sor színárnyalat finomságaival (Largillierre), hanem a *lokális színek (hollandos) fátyol alá borítása által.*
Ha Kupeczkyvel vetjük össze, azt látjuk, hogy Kupeczky nem olyan kicsinyes rajzzal hozza ki a formákat, a ruha díszeit, a tonalitásának is rös, kékes, barnás tónus változatait, még foltszerűen egymás mellé téve, mielőtt azokat lágy tónusegységbe egybesimította volna. Giorgione szava, hogy a színnel kell rajzolni, Mányokinál itt igen jól látható. De a bevégzettséggel aztán elleplezi izgalmait, nehogy a formának a sok szín irizálása ártson, mint azt a flamand-velencei festők és követőinél (Largillierre) látjuk. Ő a szemet *lassan*, formáról-formára átsiklatni akarja, mint Correggio, a szubtilis karnációt ilykép hozva ki, mint azt a németalföldi mes-

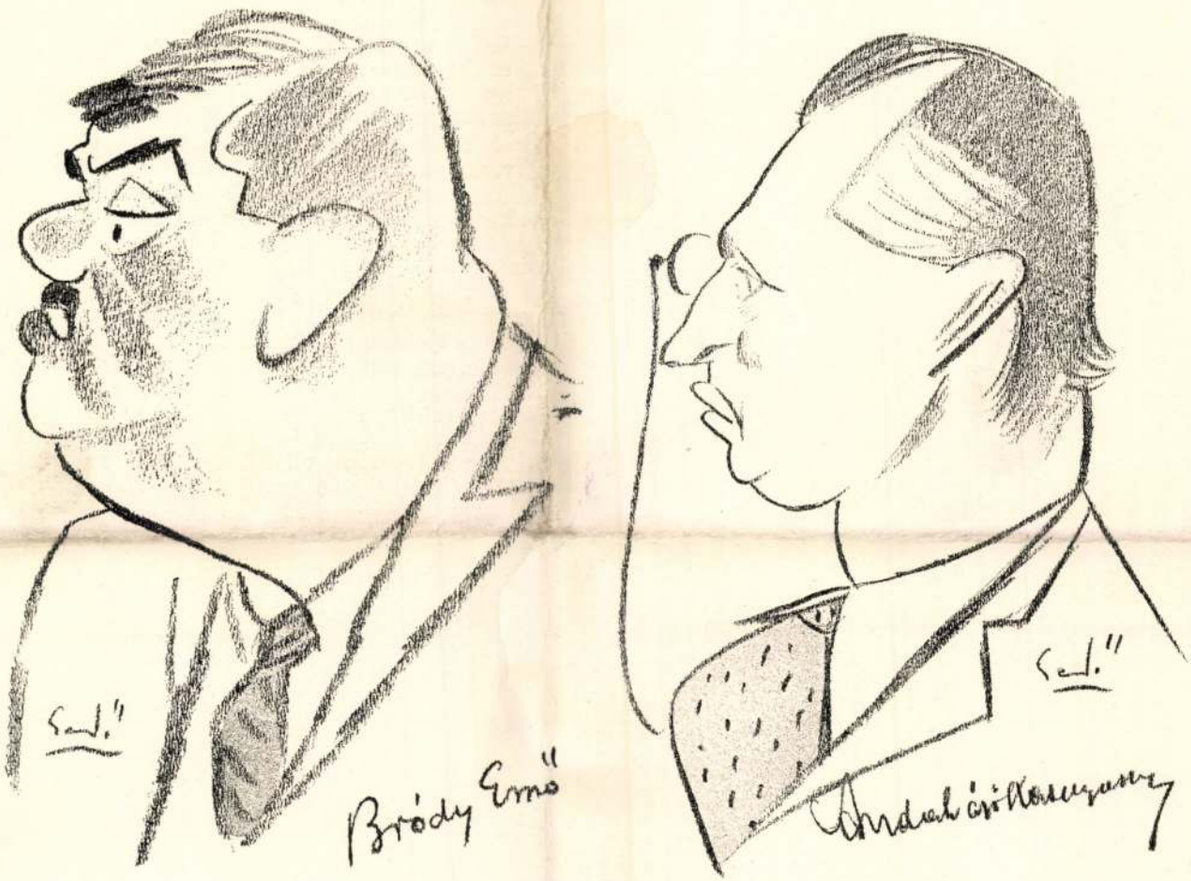

Gedő Lipót karikaturái
Az Országház-kávéház galériájából

megőrzi az olasszá lett Carlo Loth (1632—1698) árnyalatnélküli, de erőteljes árnyékait, melyek a féltónusok elhagyásával, erősebb ellentétekből adják a plasztikai hatást (Családi kép, mélyebb tüze van s az árnyékkezelése is nem Mányokias féltónus-átmenetekből áll, hanem Szépművészeti Múzeum). Mányokinál az átmenetek egymásba olvadnak, a plasztikát a színek féltónusából teremti. Egy második magyarországi tartózkodása alatt festett vázlatán ecsetkezelésének titkába látunk bele. Még nem simította el az aláfestett színeket. Még látjuk a szinte izgatottan húzott ecsetvonásokat, a vöttereknél látjuk, ahonnét az a hollandokhoz került. Kupeczky szélesen lát, gyakran meghagyja a nyilt ecsetvonást is, míg Mányokinál az egymásbaolvasztott ecsetkezelés szinte kizárólagos. Az olasz és holland festés ellentéte áll előttünk. Kupeczky mindvégig megmarad az olasz kései barokkos előadásnál, melyet velencei és római tartózkodása alatt sajátított el, mert úgy érezte, hogy ez megfelel érzéseinek, mert csakis ilykép tudta kifejezni azt a viziót, mely benne alakjai előtt felébredt, erős színharmóniák teremtését, széles és durva ecsetvonások férfias egymásra rakásával. Már a

a befejező oldal, ha kell, Gedő Lipót cornajában

bánjanak el, mint azt az országban érvényben lévő törvények előirják. Itt az az eset áll fenn, hogy a gyermekek nélkülözik az apai gondoskodást, mert Kossuth Lajos mint gonosztevő (Verbrecher) és távollevő az apai jogokat és kötelességeket nem gyakorolhatja. Ennek következtében a nevelési költségekhez is csak abban az esetben járul hozzá a kormány, ha azokat nem hajlandók fedezni a törvény által erre kötelezettek. Mindezeknél fogva arra utasítom, hogy Kossuth Lajos gyermekei részére egy gondnokot állítsanak, a ki azokat átveszi és elhelyezésükről gondoskodik.» Mellékli végül Kossuthné kérvényét azzal a megjegyzéssel, hogy «folyamodónő, *a ki ügyében Bécsben járt*, minderről értesitendő.»

Hogy mit végzett Kossuthné Bécsben, arról a következő akta számol be. Ez ismét az özvegynek egy folyamodványa, a melyet február 26-ikán — tehát a főipán leiratát követő napon — intézett a polgármesterhez és magyar fordításban teljes egészében igy hangzik:

Pest város nagyérdemü polgármesteréhez!

Unokáim szomorú fogsága miatt indittatva éreztem magam arra, hogy hosszabb idő előtt kérvényt nyujtsak be szabadon bocsájtásuk érdekében Geringer báró úr ő exellenciájához, azonban sorsuk végleges elintézése ügyében az igazságügyminiszterhez utasitottak. Itt kegyesen fogadtak engem és megvigasztalva bocsájtottak el, azzal a felvilágositással: a magas kormánynak nincs egyéb szándéka, minthogy a gyermekekről gondoskodás történjék és ennél fogva megengedi, hogy azok minden nehézség nélkül nekem, a természetes és jogos gondnoknőnek átadassanak. Ez az élőszóval közölt igéret az igazságügyminiszter úr által hasonló tartalommal február 15-ikén 21. szám alatt hivatalosan és rendeletbe foglalva is megvalósittatott és most már én csak annak az elintézését kérem. Erre való hivatkozással közlöm egyúttal, hogy tudomásomra jutott, miszerint az Ön kezeiben fekszik unokáim gyors kiszabadulásának elintézési joga, amiért én bátorságot veszek magamnak arra, hogy tisztelettel kérjem, hogy ártatlan unokáim sorsa felől a lehető leggyorsabban és a magas kormány akarata értelmében, a törvény szelleme szerint intézkedjék és engem abba a helyzetbe hozzon, hogy nekik a régóta nélkülözött szabadság üdvözletét átadhassam és részükre az anyai gondoskodást megteremtsem».

A következő napon már Lang Mihály intéz levelet Ságody Sándor helyettes polgármesterhez. Elmondja ebben, hogy megjelent nála özvegy Kossuthné, született Vober pesti lakos és előadta, hogy megengedte neki a kormány, miszerint egy gyám felügyelete mellett Kossuth Lajos gyermekeit gondozhassa, a gyámi tisztség elvállalására őt kérte fel az özvegy. Lang Mihály «rövid, de érett megfontolás után» elhatározta, hogy átveszi «ezt az épen olyan fontos, mint emberbaráti tisztséget azzal a szigorú kötelezettséggel, hogy nemcsak a három gyermek vallás-erkölcsi nevelésén fog őrködni, hanem arról is gondoskodik, miszerint a római katholikus valláshoz tartozó Kossuth Vilma egy érdemes katholikus lelkész befolyása alá kerüljön».

Most már gyorsan megtörténnek az intézkedések. Márczius 2-ikán már arról értesiti a tanács Szentiványi Vinczét, hogy a városnak sem a gyermekek kiadása, sem Lang Mihály személye ellen nincs kifogása. Márczius 4-ikén Ságody alpolgármestert arról értesiti a főispán, hogy intézkedett, miszerint a pozsonyi várparancsnok a gyermekeket Lang Mihálynak kiadja és tudomásul vette azt is, hogy a lelkész lesz a gyermekek gondnoka, márczius 5-én a városi tanács Lang részére hivatalos gyámsági bizonylatot állit ki, a melyet a polgármester, a városi kapitány és a tanács tagjai irnak alá, két nap múlva a magisztratus sürgős megkeresést küld a pozsonyi várba, tizennegyedikén az intézkedésekről értesiti a főispánt és ugyanezen a napon jelenti a tanácsülésen Ságody polgármester, hogy «az ügy befejeztetett, minél fogva az iratok levéltárba helyezendők».

Hogy mi lett a Kossuth gyermekek további sorsa, azt tudjuk jól. A gyermekek tényleg a nagyanyjukhoz kerültek, később azonban a hatalom atyjuk után küldötte őket Törökországba. Ezek a részletek ismeretesek már, a most közölt levelek, irások, rendeletek azonban mind eddig ismeretlenségben voltak, jóllehet szorosan hozzátartoznak a Kossuth-család históriájához, ma a történelemé már valamennyi kopott irás és nyilvánosságra hozataluk bizonyosan nem egy eddig homályban maradt részletet világit meg teljes bizonyossággal.

Paál Jób.

Kuzmányi Gyula fölvételei.

Az ásatás a vértanuk emlékére ültetett tizenhat gesztenyefa előtt.

Az ásatás. A zsineggel elkerített három hely a már feltárt sírok. Az ásatást dr. Bartucz anthropológus vezeti.

Martinovics sírja.

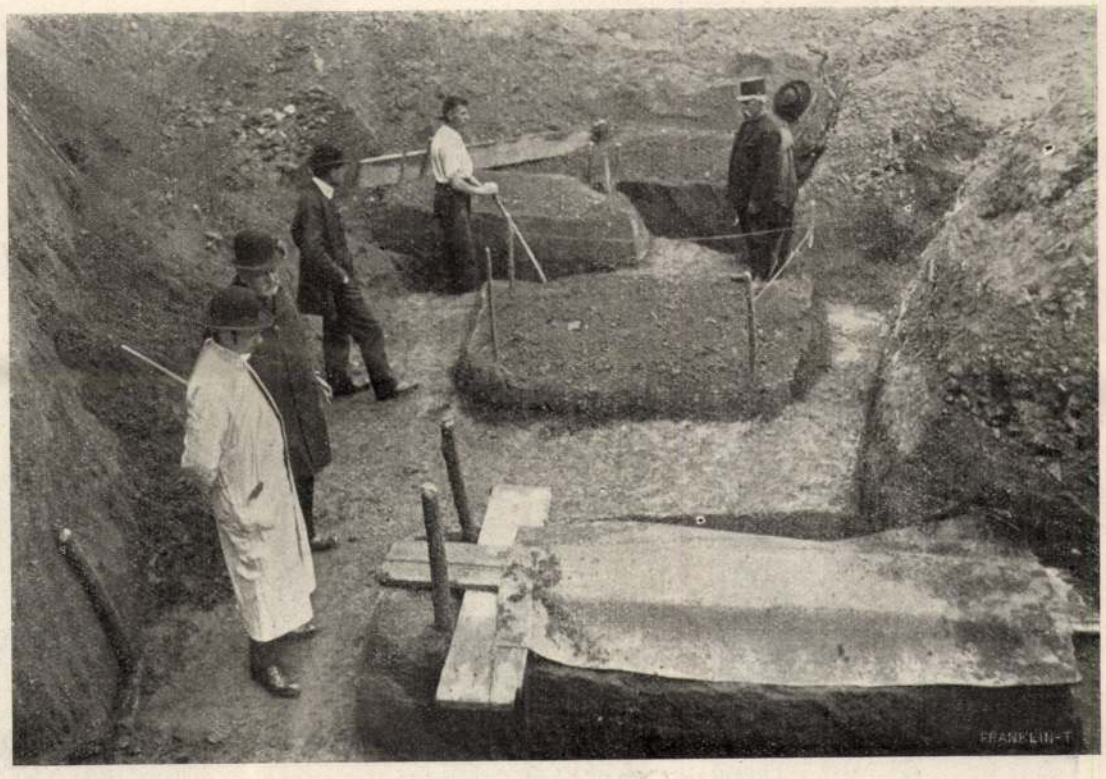

Az utolsó feltárt sírok.

MARTINOVICS ÉS TÁRSAI HAMVAINAK FELTÁRÁSA A RÉGI BUDAI TEMETŐBEN.

Mányoki festménye után.

Mariette metszete 1705-ből.

Jollain metszete.

Tronuain metszete.

EGYKORÚ FRANCZIA METSZETEK II. RÁKÓCZI FERENCZRŐL.

RÁKÓCZI FERENCZ FRANCZIAORSZÁGBAN.*

Irta **Hevesy Andor.**

1711 február huszonnegyedikén, Alsó-Vereczkén hált Rákóczi utoljára magyar földön. Másnap délben indult Lengyelország felé. Haddal jött onnét, hadak nélkül ment vissza, csupán udvarnépe kisérte. Azonban mikor hire kelt távozásának, sokan a vitézlő rend közül a fejedelem után indultak, hogy sorsában osztozkodjanak.

Ibjvóban (Lemberg) érte a hir, hogy az összeszövetkezett Magyarország és Erdély Szatmárt összegyűlt rendei május elsején meghódoltak József császár özvegyének.

«Én magamat hazámért tizszer is megalázom — irta volt Rákóczi néhány nappal előbb Károlyi Sándornak — de arra bizony nem lépek az confoederatio nevével, hogy nagyobb rabságra vessem édes hazámat annál is, az melybül kivántuk kiszabadítani. Vezérelje azért Isten igaz szándékomat, az melytül semmi sem szakaszt el, sem nem távoztat.»**

Elhagyta a fejedelmet tenger nyomorúságba sülyedt nemzete. Külföldön keresett szövetséget, támaszt. Majd egy évig hitegették, hol a czár, hol a lengyel király. Itt is, ott is vizzé vált reménysége. Most már csak egyetlen menhely maradt számára: a franczia király udvara.

Isten-hozzádot mondott hát köréje sereglett hű tisztjeinek s vendéglátó barátainak, a becsületes lengyel uraknak. De legkeserűbb volt a fejedelemasszonytól való búcsúzása: örök búcsú.

November 15-ikén a fejedelem tengernek indult a Szent-György angol kereskedő gályán; Mikes, Kisfaludi és Szatmári Király Ádám kisérték. Hanem azért a Szent-György fedélzetén két hónapi útja alatt sokszor eszébe juthattak Wratislaw kanczellár szavai:

— Bizzék csak herczeg Francziaország igéreteiben — szólt ez hozzá az érsekújvári béketárgyalások alkalmából. — Hisz az valóságos kórháza az uralkodóknak, kiket szószegése tett tönkre. Ön is közéjük kerül majd s ott hal meg.

Csakugyan nem ép nyájas érzelmekkel várták a számüzött fejedelmet Francziaországban. XIV. Lajos adta a pénzt Rákóczi hadi készületeire; támogatta, míg lekötötte keleten a császár erejét. De most elenyészett Rákóczi hatalma. A franczia királyt csapás, csapás után érte. Seregei verten, kincse fogytán, népe nyomorban! Békét áhított mindenki az országban. Meg is békélt már XIV. Lajos a tengeri hatalmakkal s tárgyalni készült a császárral. Ily körülmények között, valóságos ünneprontó gyanánt, érkezett Rákóczi Francziaországba.

Pedig nagy hire volt itt győzelmei idején. 1707-ben Monsieur le Noble, neves iróember, megirta viselt dolgait. Három könyvárus adta ki munkáját. «Histoire du Prince Ragotski» czímen. A legélelmesebb volt közülök Francois Lancelot, a «Nagy Herkuleshez» czímzett bolt gazdája: azt iratta könyvére, Kassán nyomtatták, hadd higyje a nép, tiszta igazság minden szava, s szinről-szinre látta a magyar vezért a müvész, ki rézre metszette képét a könyv elején. Azt nem bánta, hogy egy emberöltő előtt ugyanez a félelmetes alak Tökölyi gyanánt szerepelt. Tatár-fejü lovast ábrázol e kép, karika a fülében, buzogány a markában. A külső országok dolgai iránt érdeklődők tudták, korántsem ilyen mesebeli vadember királyuk szövetségese. 1705-től fogva a Rue Saint Jacques-beli divatos rézmetszők valamennyien árulgatták képét. Ezek a képek nem tartanak igényt történeti hűségre. Sem Bereyé, sem Marietté, melyeknek egyetlen ismert példányai a párisi «Cabinet des Estampes»-ban találhatók. Még kevésbbé az a csupasz, parókás Rákóczi, pedig hires müvész rajzolta, Jollain, Köln városához czímzett boltjában. A fejedelem egyetlen egykoru franczia képe, mely nem tisztán fantáziából készült, Bonnart metszete, mely fejedelmi díszköntösben ábrázolja.

Két hiteles képmása létezik Rákóczinak. Az egyik Mányoki drezdai festménye; ezt kiadták a tizennyolczadik század közepén a «Histoire Des Revolutions De Hongri-»-ban. Azonban César de Saussure tanuskodása szerint valóságban nyájasabb, jóságosabb a fejedelem kifejezése.

Másik hiteles képe a Radvánszki-család tulajdona; talán szintén Mányoki munkája. Ez a fejedelem legkedvesebb, legközvetlenebb portrait-je.

Tudta az udvari rend, méltóságos úri személy a száműzött magyar fejedelem. Csakhogy attól tartottak az ország dolgainak igazgatói, hogy párisi megbizottja, Vetés módjára majd ő is fontoskodik, leczkéztet, követel, untat. S az ilyestől jobban fél a franczia, mint a buzogánytól.

Lajos király elrendelte, fogadják tisztességgel, de nem uralkodó gyanánt, hanem csupán mint inkognito utazó fejedelmi sarjat.

Midőn kikötött Dieppeben, Luxembourg herczeg, Normandia kormányzója üdvözölte. Néhány napig Rouenban pihent, majd január 28-ikán Párisba érkezett s megszállott Luxembourg herczeg házában, a Rue Saint-Honoréban. (E palota ma már nem létezik; lebontották, mikor a Rue Cambont építették.)

Mihelyt hire kelt érkezésének, kiváncsi tömeg sereglett szállása elé. De hiába lesték a czifra ruhás barbárt. Rákóczi nem szerette a feltünést. Rég levetette a király-szinü bársony mentét, a kócsag-tollas kalpagot. Már danckai útjában kiséretével egyetemben franczia köntösbe öltözött. Breteuil báró czeremónia-mester február 3-ikán kissé aggódva indult udvarlására. De menten felderült az arcza, a mint megpillantotta a megnyerő modorú grand-seigneurt. «A kandalló mellett ült — irja Breteuil a párisi Arsenal könyvtárában található feljegyzéseiben — köszvényes lába takaróba burkolva; szava rendkívül okos és kellemes; úgy beszél francziául, akár csak közöttünk élt volna.»

Február 12-ikén kisérte Breteuil Versaillesba a Sárosi grófot — ezt az inkognitó-nevet vette fel a fejedelem. Az utczán hagyta hintaját, s a czeremónia-mester, elkerülvén a díszfeljáratot, a titkos lépcsőn a király irószobájába vezette. S im szemben állottak XIV. Lajos és alkalmatlan vendége, a vert hadvezér, a trónjátvesztett fejedelem.

Élemedett ember volt a király; nem szerette az új arczokat. Több mint hetven esztendeje uralkodott, kimeritette a lét minden dicsőségét, örömét; elfásult a tömjén, a magasztalás, a hizelgés iránt. De igen hatott reá, mit oly ritkán tapasztalt udvarában: az őszinte emberi érzés.

Rákóczi java korában volt ekkor. Harmincz-

* Felolvasta Pekár Gyula a Műbarátok Körében 1914 február 13-án.

** Szalay László, II. Rákóczi Ferencz bujdosása. Pest. 1864. I. 38.

XIV. LAJOS.

MAINTENON ASSZONY.

RÁKÓCZINÉ. — Mariette metszete.

RÁKÓCZI. — Bonnart metszete

eltartott sokáig; a népnek pedig még akkor több esze volt, mint hogy a divatot változtatta volna.

Hideg időben ünnepnapon is tettek a nők fejökre nagy-kendőt; de mindig úgy, hogy az alól a főkötő bodra kilátszott.

Idősebb asszonyok nyáron se mentek templomba egy ingvállban, magyaros szabású derékig érő újjast — réklinek nevezték ezt — öltöttek puszlijok fölibe; nyakukban sötétszinű kendőt hordtak selyem-, szőrszövetet, vagy vásznat, az úgynevezett lencsés kendőt. Rokolyát, kötőt, sötétet viseltek, módjokhoz képest selyemből, szőrszövetből, kartonból, sőt erős festővászonból is.

A rokolya az ifjabbakénál kevéssel hosszabb, a kötő szintén hosszabb s szélesebb is volt.

A szegényebb osztály télen s parádéra férfi ködmönt; a jobb módú ehez hasonló magyaros szabású, gazdagon zsinórzott rókatorok-prémű, rókamállal béllelt sötétkék, vagy fekete posztó mentét viselt.

Hajadon nem viselt mentét; mert azt csak férjhezmenéskor kaptak a lányok női hozományképen. A többi ruhán, ágyneműn, s tulipános ládán kivűl, ebből, meg egy fias tehénből állott a leggazdagabbaknál is a női hozomány, sokszor még az örökség is; mert a házat, földet, s a földmiveléshez szükséges eszközöket a férfi gyermekek örökölték.

A lábas jószágból, s készpénz-hagyatékból sem igen követeltek részt a leányok. Ha követeltek is, többnyire csekélységgel megelégedtek; nem volt még akkor a nép közt oly gyakori a pörlekedés, mint ma. Ügyvéd is egykettő, ha volt egy megyében.

Nem lehetett akkor oly gyakran hallani, mint ma: «Halálig nem hagyom, inkább legyen az uraké?»

Az ágy- és vászonneműt, valamint a szappant is, — melyből a vagyonosoknál gyakran nagy készlet volt, — a női maradék örökölte.

Megjegyzem, hogy a szegény szolgálók, kik szüleiktől női hozományt nem várhattak, magok szerezték meg a férfi-ködmönt, fel is mutatták ezt a templomban, s ebben mentek a lánynézők elébe is.

II.

Kopányi Marisnak csak a pártája hasonlított a többi hajadonokéhoz, ez is csak hasonlított; mert valamennyinél értékesebb volt. Igaz gyöngy, s drágakő ragyogott ezen, s szalagja széles volt, sűrű nehéz selyem.

Ünnepi ruházata elütött a többiekétől, sötét színű volt ez, s a ruhaderék és a szoknya egy szövetből készült. Nyáron fehér harisnyát és czipőt, télen és sáros időben könnyü, fekete kordovány csizmát viselt.

Mikor templomba ment, — minden ünnepnapon s vasárnap ment pedig, gyakran hétköznap is — ott volt hóna alatt, a sötétkék bársony kötésü, aranymetszetü s izlésesen aranyozott sarku zsoltár. Vitt zsoltárt a templomba majdnem minden nő; de ilyen szépet egy sem.

Hétköznap olyan olcsó anyagu ruhát viselt Kopányi Maris, mint a parasztnők, de olyan szabásut, mint ünneplő ruhája. Papucsban, annyival inkább mezítláb, mint akkor a parasztasszonyok — s nem épen a legszegényebbek is — szoktak járni nyáron, soha sem lehetett látni Kopányi Marist.

Termetre, s arczra sem hasonlított a falubeli paraszt nőkhöz.

Az Alföld nagy részén kevés volt még akkor a paraszt nép közt a szépnek nevezhető nő. Talán az életmód s nehéz munka tette, melyben nevekedtek. Többnyire szegletes testüek, tagbaszakadtak, tenyeres-talpasok voltak, napbarnított, pozsgás arczuk vonásai nem voltak nőieseknek nevezhetők. A milyen sok volt a derék szép férfi, oly kevés volt az igazán szép nő. Hanem az a kevés, festőnek, szobrásznak kitünő mintául szolgálhatott volna... De nem szolgált volna. — Ma már különösen a városokban, de a falukon is, főként a vasútak mentén, nem így áll a dolog. Sok a szegényebb osztályban is a kis kéz- és lábfejü, karcsú, könnyü mozgásu, szabályos arczú, finom arczbőrü nő, s még talán több az elcsenevészedett satnya férfi.

Változnak az idők, az életmód, erkölcs s velök az emberek.

Kopányi Maris termete középnél magasabb, nem épen karcsú, de nem is vaskos volt; tartása egyenes, de nem merev, járása könnyü s még-is méltóságosnak mondható. Szabályos tojásdad arcza, ha megfosztotta is azt üdeségétől az idő, s még inkább az átélt szenvedések, nem volt minden nyoma nélkül az egykori nem közönséges szépségnek. Szelid szemei nemes és nyugodt lélekről tanúskodtak.

Egészen kivált Kopányi Maris a paraszt nők közül.

Nem csoda, hogy kivált; más nevelése volt neki, mint azoknak, a kik közé nehéz sorsa taszította. Közöttök élt, és úgy mint közülök azok, kiknek nincs vagyonuk; kenyerét két keze munkája kereste, másoknak dolgozott, de nem mindenkinek, nem is kialkudott bérért.

Nemcsak előkelő házakhoz ment pedig dologra, kisebb vagyonú jobbágy emberek házához is elment, ha hívták. Ezek is úgy bántak vele, mint megérdemelte, becsülték, szerették.

Tud gyengéd lenni a földmivelő nép is; jó szív s tiszta erkölcs nagy érdem előtte.

Nálunk gyakran megfordult Kopányi Maris. Gyermekkoromban, késő téli estéken, gyertyagyujtástól fogva 10—11 óráig, néha éjfélig is elfonogatott anyámmal, a két szolgálóval s a tőle elmaradhatatlan *Vonzával* együtt. Most is eszembe jut, mily álomba szenderítő volt, s mily édessé tette a szendergést a fonó asszonyok susogó beszéde s a kerekes rokkák zizegő pergése.

Minden nagyobb munkához elhivatta anyám Kopányi Marist, ki otthon volt bármely ágában a gazdasszonykodásnak; mindent jól és tisztán készített, s kezére lehetett bízni bátran a kulcsokat. Csak azért is elhivatta anyám, hogy a segélyt, melyet oly szivesen nyujtottak neki szüleim, pirulás nélkül fogadhassa el, mint munkája megérdemlett díját.

Rendesen asztalunknál, velünk étkezett, hanem ha vendégünk volt, elvonult, azon czím alatt, hogy anyámat helyettesíti a konyhán.

Gyümölcs-szedéskor mindig elhivatta anyám szőlőnkbe. A gyümölcsöt vállon szállította haza 6—7 szegény asszony, két nagy félvékás kaskát vitt egyik-egyik. Kopányi Maris nem engedte, hogy őt ettől megkimélje anyám. Két kisebb kaskába szedette hát anyám a gyümölcs legjavát, ezt vitte haza Kopányi Maris, még pedig egyik kaskát, bármennyire szabadkozott is ettől, többnyire a maga számára.

Nagy beteg voltam egyszer, máskor meg öcsém. Jó szolgálatot tett ekkor anyámnak Kopányi Maris. Nappal gazdasszonyi dolgaiban pótolta helyét; éjjel pihenhetett anyám egy keveset, fel-felváltotta azt a betegágy mellett. Mindig erőltette anyámat: pihenjen, helyt áll ő szivesen; minket is rávett sokszor, kérjük erre

ERŐS ÁGOST SZÁSZ VÁLASZTÓ FEJEDELEM. — Mányoky Ádám festménye.

anyámat. — Kopányi Maris élettörténetét az ő hűséges *Vonza* Erzsókjával beszéltetem el, magam is ennek szájából hallottam annak legtöbb részletét.

III.

Komócsin Jánosné volt Vonza Erzsók. Együtt élt férjével, de soha sem hallottam, hogy férjéről nevezték volna.

Nem is érdemelte azt Komócsin János, hogy Vonza az ő nevét viselje; inkább őt kellett volna Vonzánénak nevezni; mert ennek a nagy mihaszna embernek, kinek addig is, míg egészen épkézláb volt s birta volna a munkát, a szegény Vonza, meg Kopányi Maris volt kenyérkeresője.

Magas, nekitermett, szögletes, kissé ragyás képü szőke asszony volt Vonza Erzsók. Ünnepen úgy öltözködött, mint a többi korabeli parasztasszony. Hétköznap durva, festetlen vászonréklit, maga fonta-szőtte, s sajátkezüleg berzsenynyel fakós-kékre festett vászon-rokolyát, vastag vászon-kötőt, főkötője felett kisded lencsés kendőt viselt. Felleges időben igen csak volt hóna alatt egy vastag lepedő, melybe, ha megeredt az eső, beleburkolódzott. Réklije különös szabású volt: bő, kettős elejű, mint a téli kabát, mindkét elejének alsó és felső szeglete hegyes csúcsban végződött, e csúcsokat alúl úgy, mint felül, görcsre szokta összekötni. Mások soha se láttam ilyen újjast. Kora tavasztól késő hideg őszig soha sem volt csizma vagy papucs — czipő ünnepen sem — a szegény Vonza nekitertyedt lábán, melyet sár és por idején napjában többször meg szokott mosni.

IV.

Szüretkor éjszakára is kinn szoktam maradni szőlőnkben a sajtolókkal. Egy este Vonza sem ment haza a többi szedővel.

Szép őszi éj volt.

Messze volt még a hajnal, midőn Vonza a pajta végétől, hová este jókor lefeküdt volt, előjött, s engem a pajta előtt a venyige-tűz mellett talált.

— Ilyen korán felkelt, ifjú uram? kérdezé.

— Le sem feküdtem, — mondám — sajtoláskor ültömben szoktam szundikálni. Hogy ez a két ember, a ki egész nap a puttonyt emeli, kipihenhesse magát, én csavarok egyet-egyet a sajtón míg egy embernek enged, s csak akkor költöm fel a puttonosokat, mikor már nagyobb erőre van szükség; míg aztán ezek a lé legutólját kiszorongatják, a sajtólevet elszűrik, a törkölyt kiszedik, s újra megtömik a sajtóládát, szundithatok egy-egy sort, s ily szép időben, szabad ég alatt, ennyi egészen elég. Most is jól kipihentem már magamat.

— No, én sem tudnék tovább aludni. Csak az a baj, hogy nincs itt semmi nekem való dolog.

— Dehogy nincs. Majd ha viradni kezd, kitakarítja kend a szobát s konyhát. Mikorra a szedők kiérkeznek, paprikás mustot forral kend nekik. Addig pedig beszélje el kend nekem a Mariska néni történetét.

Leült Vonza közel a tűzhöz egy faderékra, s kezdte:

— Szivesen elmondom én ifjú uramnak, senki se tudja azt én nálamnál jobban. Elbeszélni; pedig a szívem facsarja, mikor rágondolok a sok nagy csapásra, a mely az én áldott Mariskámat érte, a sok szenvedésre, a melyet kiállott, s mint igaz keresztyén békeségesen türt.

Istenem, teremtőm! ez a földi élet sokunknak mily nehéz, mily viszontagságos! Alávettetünk sok megkisértetésnek, keresztül esünk sok megpróbáltatáson. De a kit igaznak, hívnek talál az Úr, nem vonja meg attól végképen kegyelmét; ád az erőt annak elviselésére minden földi bajnak. Így hiszem, így vallom, így is tapasztalom.

Hej, nagyon keserves a nagy boldogságból bele esni a nagy boldogtalanságba! Volt pedig boldog is az én jó Mariskám. Mikor ő boldog volt, boldog voltam én is. Hej, de régen volt az, s nem is lesz soha többé! Hanem elviseljük a mit az Úr ránk mért. Ha én néha-néha panaszra fakadok: azt mondja Mariska: «Oh, ne vétkezz, Erzsók!» Jóra kér az mindig.

(Folytatása következik.)

ANYÁM LÁDÁJA.

Van az én anyámnak
Egy régi ládája,
Édes-bús emlékkel
Sokszor borúl rája.

Azt a régi ládát
Hányszor ki-kinyitja:
«Az én fiamé volt
Ez a rámás csizma!

«Ni, a pörge kalap!
Ezt is ő viselte!
Fehér árvalányhaj
Bokréta mellette.

«Apró pitykés lajbi...
Nyakravaló, rojtos...
Tulipántos kis szűr,
Általvető, bojtos...

«Ti vagytok szivemnek
Öröme, bánatja!»
S keblére öleli,
Sorba csókolgatja.

Pósa Lajos.

ABLAK ALATT.

Ablak alatt zeng az ének,
Dalolgatnak a legények.
Ez is, az is az én dalom,
Sirva nevet a czimbalom.

Kinyitom az ablakomat,
Úgy hallgatom a dalomat;
Édes anyám is hallgatja,
Elfogúl a szive rajta.

A legények oda jönnek,
Illendően beköszönnek,
Egy közülök meg is szólal,
Fel is köszönt szives szóval:

«Költő úr, az Isten áldja,
Hogy ezt a szép dalt csinálta!
Megtiszteltük notájával,
Éjszakai muzsikával.»

A legények éljeneznek,
Dalolgatva tovább mennek.
Falun végig zeng a dalom,
Sirva nevet a czimbalom.

Nyitva hagyom ablakomat,
Úgy hallgatom a dalomat,
Édes anyám is hallgatja...
S boldogan elalszik rajta.

Pósa Lajos.

VIRÁGHULLÁS IDEJÉBEN...

Virághullás idejében
Összegyültünk otthon szépen,
Az udvaron vacsoráztunk,
Holdvilág volt a lámpásunk.

Sokan voltak a vendégek:
Hires költők, nagy művészek.
Ott termett egy szál czigány is,
Kiviradtig muzsikált is.

Volt kocczintás, pohárcsöngés,
Szívhez szóló felköszöntés.
De sok szépet, jót kivántak
Szegény öreg jó anyámnak!

Édes anyám szólni akart...
Kezébe már poharat tart...
De egy szó se telik tőle:
Hulló könny a köszöntője.

Pósa Lajos.

ANYÁM INTÉSE.

El ne add az ősi házat,
El ne add az ősi telket,
Hol a csűrön késő őszig
Gólyamadár kelepelget.

Ha elfáradsz a világban:
Gyere haza megpihenni,
Az öreg fák árnyékában
Szép időkre emlékezni.

Rád nevet, mint hajdanában,
A cseresnye, piros alma:
Gyermek leszel, ujra, fiam,
S bele fogsz egy régi dalba,

Szántófölded kenyeret ád,
Az a föld jó kalásztermő!
Friss vizet a csörgő patak.
Tüzelőnek fát az erdő.

Gyümölcsfáid ojtogatod,
Tisztogatod, nyesegeted,
Ablak alatt a kis kertben
Az utakat rendezgeted.

El-elsétálsz a mosolygó
Virágok közt andalogva...
Úgy-e, fiam, hozol majd ki
Egy-egy szálat a siromra?

Pósa Lajos.

MÉG VALAMI PONGRÁCZ ISTVÁN GRÓFRÓL.

Mostanában több érdekes és mulatságos esetet, adomát közölt a «Vasárnapi Ujság» Pongrácz István gróf életéből, a melyek számát én is kivánom egy párral szaporitani, még pedig olyanokkal, a melyeknek Zsolnán laktom idejében, vagy magam szemtanuja voltam, vagy teljesen szavahihető szemtanuktól hallottam.

A zsolnai indóház vendéglőjében, a 70-es évek közepe táján, egy piczike pápaszemes emberke volt a vendéglős, talpra esett, élczes, eredeti férfiú. Blochnak hítták, ki mielőtt vendéglős lett, valahol tanítóskodott. Egyszer nála ebédelt Stefi gróf s az ebéd alatt czifránál czifrább gorombaságokat mondott egymás után az alázatosan mosolygó vendéglősnek, ki különben maga is goromba ember hirében állott s másnak bizony kétszeresen fizette volna vissza a kölcsönt. De ez egyszer hallgatott, mintha kivágták volna a csipős nyelvét. Csakhamar kisült azonban, hogy miért tette. «Fizetek!» kiáltott a gróf, és csakhamar ott termett Bloch uram az irott és bélyegezett számlával. A gróf megnézte, hosszú pillantást vetett az előtte komolyan álló vendéglősre és fizetett, aztán szó nélkül távozott. «Átkozott imposztor!» mondá azután kisérőjéhez, megmutatván neki a számlát, melyre ez volt írva:

Ebéd	--- --- --- --- --- ---	3 frt
22 gorombaság à 1 frt	--- ---	22 «
	összesen	25 frt.

Fizetve.

Azóta Stefi gróf nagyon udvariasan bánt a kis vendéglőssel, valahányszor meglátogatta.

Egyszer, 1875 november táján volt, egy pénztek délután berobogott Stefi gróf négyesfogatú vadászkocsija az «Uri ház» udvarába Zsolnán. A gróf szobát nyittatott magának és azonnal Glasel szabóért küldött, hogy hozzon fel hozzá néhány öltönyt. Természetesen, hogy Glasel nagyon is sietett, mert tudta, hogy a gróf nem alkudozik és az árút nem is nagyon vizsgálja. A mutatóra hozott öltönyök közé valahogy egy női hálóköntös és egy selyem fejkendő is keveredett. Mikor a szabó árúját a gróf elé kirakta volt és megmondta az árát, Stefi gróf kihúzta a bugyellárisát, szó nélkül fizetett és azután különös nyájassággal kérdezte Glaseltől, hogy mit akar inni? «A mit a kegyelmes gróf úr parancsol!» hangzott a válasz. «Jól van hát», mondja a gróf. «Horváth! — ez volt a vendéglősnek a neve — rögtön hozzon egy üveg Madeirát!» Különös nyájassággal kényszerítette a gróf a szabót ivásra, míg csak az üveg ki nem ürült, a szabó meg a szokatlan italtól egészen be nem csípett. Ekkor arra bírta a szabót, hogy húzza fel a női hálóköntöst, kösse a fejére a kendőt és sétálgasson fel és alá a folyosón. Elragadtatva a gróf ritka kegyétől, Glasel uram, ki sovány emberke volt és hatalmas borzas szakállat viselt — minden parancsot pontosan, hűségesen teljesített. Egyszerre csak két inas megfogja a szabót, levezeti a gróf kocsijához, felülteti és a zsolnai négyszögű piaczon néhányszor körös-körül vágtat vele. Képzelhetni a hajszát, ha említem, hogy péntek este lévén, a zsidók épen a templomból mentek haza. A gróf pedig vissza-

megrendült anyagi helyzetük rendezésére vonatkozhatott. Rákóczi akkor már Törökországban volt s a herczegnő figyelemmel kisérte onnan írt és a hollandi újságokban megjelent czikkeit. Egyébiránt még a herczegnő is reménykedett abban, hogy a törökök — mint írja — nem kötnek Rákóczi nélkül békét s őt előbb-utóbb visszasegítik trónjára.

A fejedelemnő ellenben minden számításában csalódván s minden támaszától megfosztatván, végre is kénytelen volt Cherche-Midibe kolostorba vonúlni, alig nehány héttel az orleansi herczegnővel való utolsó talalkozása után.

Gyors és megrendítő volt a vég, mely a zaklatott asszony életét kevéssel utóbb befejezte. Alig volt hat hétig a világról való lemondás szomorú tanyájának lakója, midőn egy nap, 1722 februárjában fogfájás lepte meg s kihúzatta fájós fogát, hogy másikat tétessen helyébe. Orvosa azonban ügyetlenül végezte a dolgot, mert a foghúsát úgy megsértette, hogy huszonnégy óra alatt rettenetes nagy daganat támadt rajta.

Háromszor vágtak Rákóczinén eret, kétszer a karján, egyszer a lábán. Az utolsó érvágás után már egészen jobban érezte magát, de egy pillanat múlva felkiáltott: «roszúl vagyok!» — s azonnal kiadta lelkét. A daganat — úgy mondták — felhúzódott a nyakára s egyszerre megölte.

Kolostorában temették el. Haláláról az orleansi herczegnő értesítette a távol levő Rákóczi fejedelmet s maga is tizenkét napi gyászt viselt érette. Egyetlen kívánságát azonban, hogy hű cselédjét, Breitten-Landenberg kisasszonyt, kit a homburgi herczegnőtől kért magával az útra, magához vegye, nem teljesíthette az orleansi herczegnő, mert már akkor egész háztartását feloszlatta volt.

És most egy rendkivüli körülményről kell megemlékeznünk, melynek kulcsát hiába keresték eddig a lelki élet rejtelmeinek kutatói. Bő anyagot és elmélkedni valót találhatnak benne azok, kik a kettős látás talánya, az előérzet kifürkészhetlen titkai iránt érdeklődnek s rajongva hajszolják a megmagyarázhatatlant.

A fejedelemnő már napokkal előbb jól tudta, hogy halála közel van s ennek magyarázatául a következőket beszélte el ő maga többeknek:

Mikor még Varsóban volt, egy éjjel azt álmodta, hogy egy idegen ember lépett a szobájába, a kit addig soha sem látott. Serleget nyujtott feléje, itallal kínálva meg. A fejedelemnő eleinte szabadkozott, de a titokzatos idegen parancsoló hangon szólt rá:

«Igyál, mert ez lesz az utolsó ital életedben.»

E szavakra aztán fölrettent s körülnézett, de senkit sem látott. Rosz álomnak tartotta az egészet s nem is akart rá gondolni többet. De, különös, hiába igyekezett kiverni fejéből, nem sikerült s újra és újra fölmerült emlékezetében a titokzatos ember, a mint neki serlegét nyújtja.

Midőn Párisba megérkezett, roszúl lett, s a vendéglőbe, melyben szállva volt, a királynak Helvetius nevű hollandi születésű orvosát hivták hozzá. Az orvos belépett. A fejedelemnő, midőn rá pillantott, hangos sikoltásban tört ki, s egészen elréműlve tekintett szerteszét a szobában.

A szolgálatában levő Schlieben gróf aggódva futott be hozzá s baja felől kérdezősködött, mire a fejedelemnő elsápadva, minden tagjában remegve vallotta be, hogy Helvetiusban ugyanazt az embert ismerte fel, a kit Varsóban álmában látott.

Igyekeztek megnyugtatni Rákóczinét, a mi végre sikerült is, és ő maga nevetve mondta környezetének:

«Még sem halok meg ebben a betegségben, mert ez a szoba nem ugyanaz, a melyről Varsóban álmodtam.»

Mikor azonban a cherche-midini kolostorba vonult, a lakást a nélkül bérelték ki számára, hogy előbb látta volna. Mikor aztán beleköltözött s meglátta falait, összerezzent s teljes lemondással jegyezte meg a jelenlevőknek:

«Innen, tudom, nem megyek ki többé élve, mert ez ugyanaz a szoba, melyet Lengyelországban láttam álmomban s a hol az utolsó italt fölhajtottam.»

És az álom csakugyan teljesült. Rákóczi felesége, az egykor oly szép hesseni herczegnő elhagyatva húnyta be szemeit a kietlen idegen földön. Egyetlen nővére, Hadanat herczegnő sem volt jelen a temetésén.

Fiai sorsa felett a történetirás és a legenda szőtte össze fátyolát. Mint a bujkáló ér, idegenben apadtak el. Életük, viszontagságaik körül homály borong, s szinte fáj belevilágitani ebbe a homályba, hogy lássuk egy dicső név örökét lassan morzsolódni szét s ideális fényét megtörni a mindennapiság porában.

Pedig ez volt végzete az idősebbik fiúnak, ki Jókai jellemzése szerint gyermekkorában jól lakott már az élet minden gyönyöreivel. Mellbajossá lett a korhely életmódtól, s ez lelkét is eltompitá.

V. S.

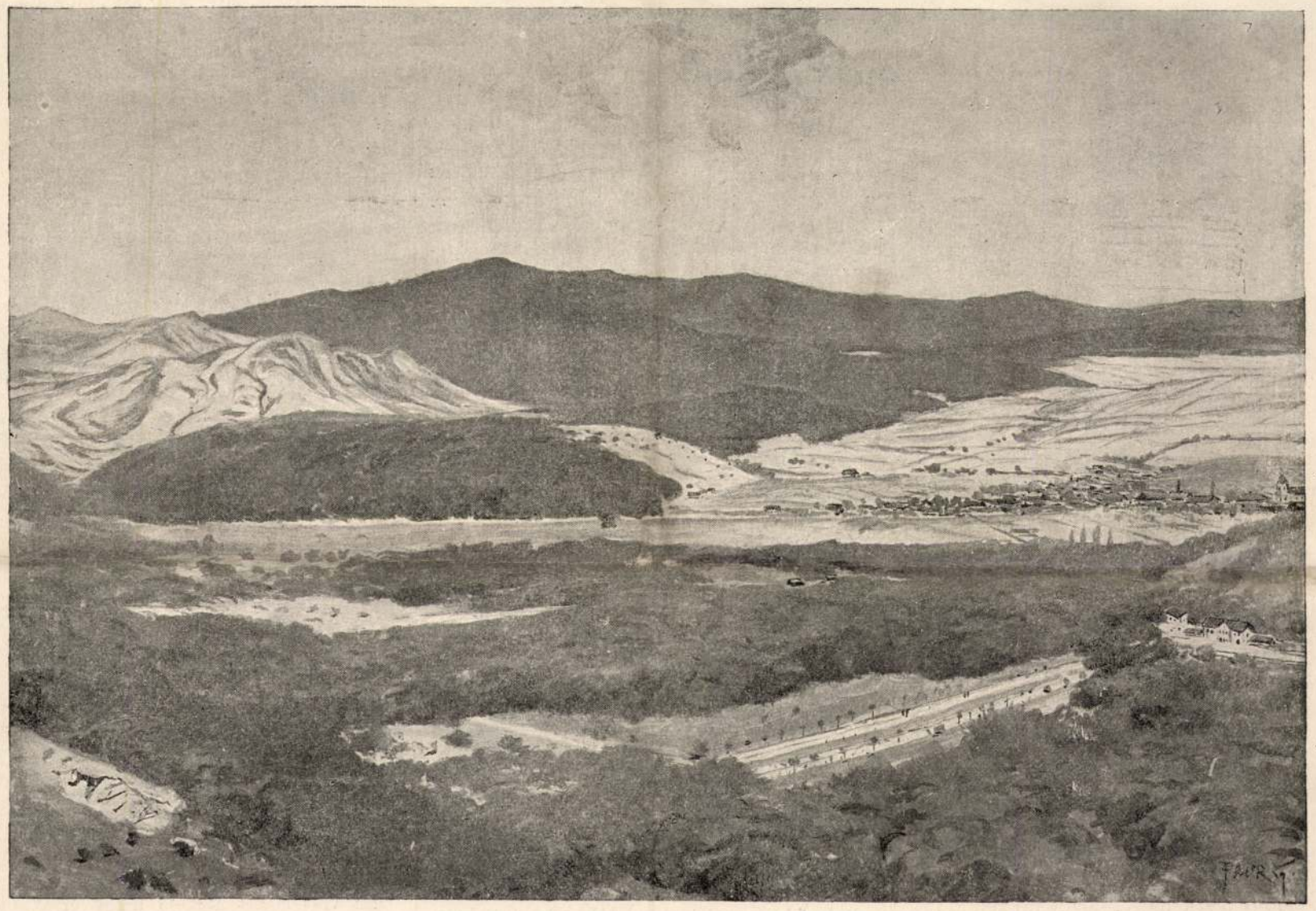

A KLOTILD-VILLATELEP HELYE PILIS-CSABÁN.

NEHÁNY SZÓ PILIS-CSABA MÚLTJÁRÓL.

Most, hogy József főherczeg a budapest-esztergomi vasút mentén, Budapesttől mintegy öt negyedóra távolságra fekvő pilis-csabai uradalmának legszebb erdős és hegyes pontján 200 holdnyi területet a fővárosi közönség számára nyaraló helyül villa-telepnek parczellázott, s igy a nagy közönség érdeklődése is fel van keltve e vidék iránt, * talán nem lesz érdektelen, ha Pilis-Csaba és vidéke múltjáról, mint e község szomszéd birtokosa, a ki hosszú évtizedek óta gyűjtöm e vidék régészeti leleteit, a nép hagyományait és mondáit, egyet-mást elmondok.

Pilis-Csaba múltja eddigi kutatásaim szerint, ha nem nyúlik is vissza az ős időkbe, — mert

* A *Klotild-telep* név alatt alakuló pilis-csabai új telep egyes telkeinek eladásával dr. Galovits Zoltán, budapesti ügyvéd van megbízva; részletesb értesítést nála lehet nyerni (Budapest, VI., Király-utcza 19. sz.)

A GARANCSI TÓ PILIS-CSABA ÉS TINNYE HATÁRÁBAN.

Életmódjáról különben keveset jegyzett föl az orleansi herczegnő. Mulatott, szórakozott, vadászott, mint azon idők legkiválóbb gavallérjai szoktak. Egy vadászat alkalmával történt, hogy élete komoly veszedelemben forgott. Fejjel esett le lováról s ájúlva maradt a földön. Tojás nagyságú daganat támadt a fején, melyet azonban orvosa, egy nürnbergi német, pióczával és kenőcscsel három nap alatt tökéletesen lelohasztott.

Öt év múlva a fejedelem újra megfordult Párisban. Ekkor már 44 éves volt s ez időből külsejére nézve ekkép irja le az orleansi herczegnő: «Rákóczi magas, jól megtermett alak, jóságos vonásokkal; nem szép, habár csunyának sem lehet mondani». Még mindig jókedvű volt, szivesen csevegett és nevetgélt; de már az orleansi herczegnőnek feltünt az, hogy annyi bújagondja mellett hogyan lehet oly víg; s meg is volt győződve róla, hogy bensőleg nagyon szenved; legalább erre magyarázta azt, hogy utolsó ottléte alatt nagy változáson ment át; vézna, sovány lett s igen ájtatos, a ki Páristól 5—6 mérföldre Grosboisban együtt lakott a kamalduli barátokkal, holott ezeknek rendje majd oly szigorú, mint a karthauziaké. Ugy élt, mint ők; éjfél után velök együtt kelt föl imádkozni, s gyakran bőjtölt, mint ők.

Érdekes, hogy a herczegnő tudni véli azt is, hogy Rákóczit titkos vágy epesztette a rendkivül szép fiatal Conti herczegnőért, ki azonban hidegen viselkedett iránta s nem látszott viszonozni a száműzött magyar fejedelem érzelmeit.

Annyi bizonyos, hogy ekkor már a viszony Rákóczi és neje, a szépségéről egykor hires hessen-rheinfelsi herczegnő között, nagyon meg volt lazúlva.

Nejének családja Rákóczit mindenfelől kompromittálta különcz viselkedésével, s jellemző, hogy maga az orleansi herczegnő, a pfalzi Erzsébet Sarolta, bár a hessen-rheinfelsieknek közel rokonuk volt, mig Rákóczival a legbarátságosabb viszonyt ápolta, úgy, hogy ez Törökországból is többször irt hozzá terjedelmes leveleket: addig a felesége rokonságát ki nem állhatta, excentrikus, feltünő modorukat nem egyszer szemökre lobbantotta.

Igy járt el a finom tapintatáért s emelkedett felfogásáért irányadónak elismert herczegnő Rákóczi apósával, Károly őrgróffal szemben is, a ki hozzá nem illő módon barátkozott saját kocsisával s elég meggondolatlan volt még a legmagasabb társaságokban is ezzel az emberrel hozakodni elő, a kit annyira kegyelt, hogy nemcsak saját szobájában hálatta, hanem legifjabb fiát, egy elkényeztetett vadócz ficzkót is általa neveltette, igaz, oly eredménynyel, hogy, mint a herczegnő megjegyzi, a tökéletesen elcsavart fejű gyerek rá se tudott nézni senkire; fejét a szőnyegbe rejtette, ha valaki szólt hozzá, s úgy rúgott, mint egy kis csikó.

Az idősebb hessen-rheinfelsi herczeg sem esett messze a fájától. Rosz társaságokba keveredett s olyan nehéz felfogású volt, hogy három szót sem tudott egymás után kimondani.

Mindez bántotta a német eredetére sokat tartó orleansi herczegnőt, a kinek e miatt nem egyszer voltak komoly jelenetei a hóbortos hessen-rheinfelsi gróffal, mikor az Párisban járt. Egy ily alkalommal az őrgróf keserüen jegyezte meg a herczegnőnek, hogy úgy látszik, szégyenli magát rokonaiért s jobb szeretné, ha nem látná őket. A herczegnő boszúsan felelte, hogy ha igy beszél, akkor van is oka rá, hogy szégyelje magát értök. Aztán haraggal váltak el.

Ilyenek voltak Rákóczi apósa és sógorai. Az orleansi herczegnő irántuk való ellenszenvét átvitte Rákóczinéra is, habár ez kevésbbé érdemelte azt meg, vagy legalább is elnézésre tarthatott volna számot a puritán erkölcsü herczegnő előtt, tekintve szerencsétlenségét és a sorscsapásokat, melyeket türni volt kénytelen.

Mert ugyanis tudnunk kell, hogy a Rákócziak vagyoni viszonyai az időben már nagyon romlásnak indultak. Párisi ügyvivőjük, bizonyos Brener abbé, a Rákócziaknak mintegy tizezer tallérnyi rá bizott vagyonát hűtlenül elkezelvén, saját torkát elmetszette, mely esemény Rákóczinénak is Párisba menetelét tette szükségessé, hogy vagyonának roncsaiból, ha csak lehet, valamit még megmentsen.

Rákócziné megérkezésének hire különös viszszatetszést keltett az orleansi herczegnőben, kinél a fejedelemnét felkérésére rokona, Bethune marquisnő jelentette be, s egyúttal tájékozódást kért, hogy mikor láthatná. A herczegnő, mint tapasztalt diplomata, jól sejtette, hogy a közel rokonság révén bele akarnák vonni őt is a Rákócziak ügyébe s ettől előre félt, különösen, mert ismerte helyzetét az udvarnál s józan tapintatával kiérezte, hogy a német herczegnőkkel már is torkig vannak a franczia udvarnál s nem szivesen látnak többet belőlük.

De egyéb okai is voltak a herczegnőnek, hogy ne örüljön a látogatásnak. Mint őszintén bevallja, restelkedett miatta, mert az udvarnál mindenki tudott a hessen-rheinfelsi herczegnő viselt dolgairól, melyeket a pletyka természetesen még túlozott. Maga az orleansi herczegnő majd halálra nevettette a fiát, midőn csipős czélzásokkal intette, hogy egyedül ne maradjon a fejedelemnével, mert — úgymond — szerelmi ostromnak teheti ki magát, mint annak idején az orosz czár.

Rákóczinén különben még mindig láthatók voltak az egykori szépség nyomai, daczára 42 éves korának s annak, hogy már nagyon el volt hízva; kövérebb volt a szintén kövér orleansi herczegnőnél is, úgy, hogy ezt mindenki a kezdődő vízkórság tünetének tartotta.

Azonban megelőző rosz hire mellett is maga az orleansi herczegnő kénytelen volt elismerni az első találkozás után, hogy a fejedelemnő igen illedelmes és udvarias volt, a mit a herczegnő azzal viszonzott, hogy más napra magához hivta ebédre.

Úgyde Rákócziné nem mehetett el ez alkalommal az ebédre. Hirtelen roszúl lett, erős hidegrázás vett erőt rajta, s utána olyan forróság, hogy azt hitte, közel van halálához. Maga helyett gyóntatóját küldte, egy alig 33 éves embert, ki azonban 22 évesnek sem látszott.

Könnyű elképzelni, hogy ez a kiséret épen nem volt alkalmas arra, hogy a pletykákra amúgy is hajló udvari körökben fokozza a fejedelemnő iránti bizalmat. Még növelte a megbotránkozást a fejedelemnő másik kisérője, Schlieben gróf, egy erős, széles vállú ember, a ki mindig körüle forgolódott.

Bármint legyen is, úgy látszik, Rákócziné tárgyalásai az orleansi herczegnővel nem vezettek a kivánt eredményre. Erre mutat a herczegnőnek 1721 november 27-én féltestvéréhez irt következő, meglehetősen szükszavú levele:

«Rákóczi fejedelemné újra felgyógyult. Engedelmet kért tegnap tőlem Párisban, hogy még egyszer nálam ebédelhessen. Ha nem eszik többet, mint a mult alkalommal, attól ugyan nem terheli meg a gyomrát, mert semmit sem evett... Bele akartak vonni ügyeikbe; én azonban kimentettem magam, hogy mit sem értek banküyekhez, hogy sohse elegyedtem ilyesmibe, s erősen föltettem magamban, hogy soha sem is fogok ily dolgokba keveredni, tehát mit sem tehetek érette.»

*

Mi volt a két előkelő hölgy értekezésének tulajdonképeni tárgya, nincsenek rá adataink, de majdnem bizonyos, hogy az csak a már említett sikkasztási ügy folytán a Rákócziaknak

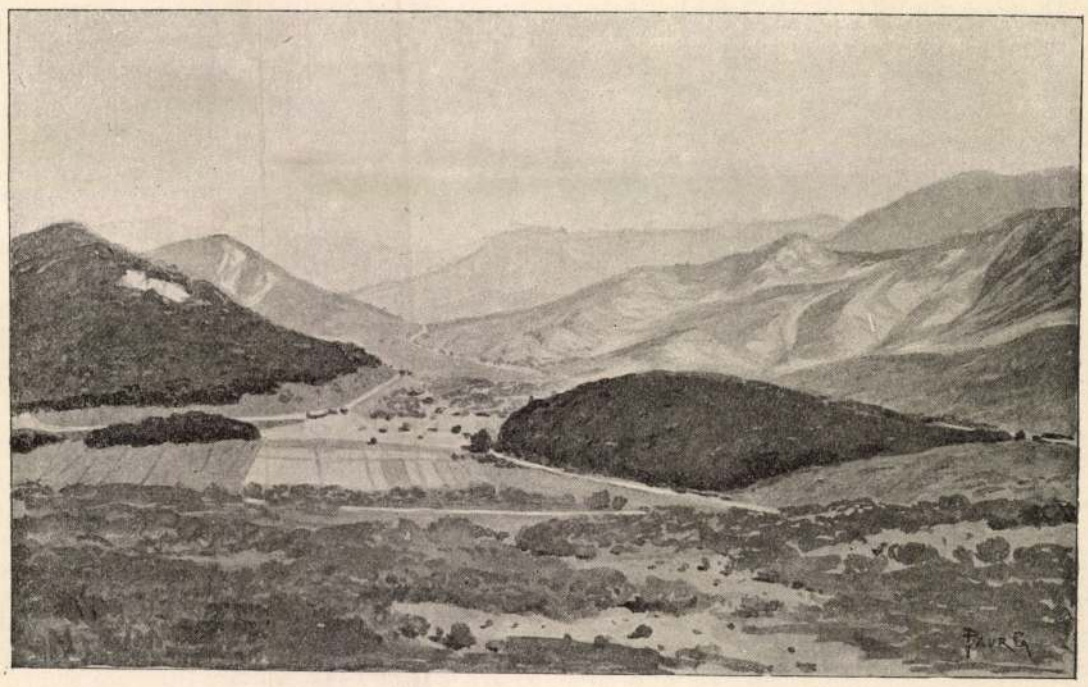

A PILIS-CSABAI TÁBORHELY.

Az Országos Képtárban levő festmény után.

II. RÁKÓCZI FERENCZ NEJE, AMÁLIA HESSEN-RHEINFELSI HERCZEGNŐ.

járni sem volt képes; csak egy kerekes székben tologatták egyik szobából a másikba, vagy koronként ki a szabad levegőre. Ily állapotban a halál valódi megváltás volt rá nézve.

Elhúnytával ismét csökkent azok száma, a kik kiválóan tevékeny részt vettek újabb alkotmányos életünk megalkotásában és megszilárdításában.

DACSÓ GÁSPÁR HARAGJA.

Huzzák a faluban a déli harangot,
Kóbor szellő elkap egy-egy kósza hangot
S viszi a Tiszára, le egész a révhez,
Ottan is hadd tudják, a mikoron dél lesz!
Öreg Dacsó Gáspár csak mégse hallgatja:
Árnyékról is tudja, nem szorúl harangra!

Kikötte a kompot, főzi az ebédet.
Maga főz. Megszokta: régen özvegygyé lett!
De azért valahogy' kicsordúl a könnye
S akárhogy titkolná, a mért olyan gyönge,
Észreveszik mégis a révész legények!
«Nyers a fa!» — szabódik, — az árt a szemének...

Teszik azok mindjárt, mintha el is hinnék:
‚Erre száll a füstje, álljon kelmed innét!' ...
Ő pedig tagadná a kihullott cseppet
S — mert új jön helyébe — bosszúságot tettet:
«Jó tanács dolgában nem szorulok rátok,
A hol nekem tetszik, már csak oda állok!»

Összenéznek előbb, aztán az öregre.
‚Már megint rágondolt arra a gyerekre!'
Tudva a szokását, — elég gyakran ráér! —
Indulnak — azt mondják — egy kis száraz ágér'...
De nem a dologért: csak tanútlan hagyják
Öreg Dacsó Gáspárt s nehéz indulatját ...

Ő is azt akarja s alig-alig várja,
Nehéz fájdalmával, hogy lenne magára.
Ne lássa azt senki, ne tudja azt senki,
Mit kell a szivének teherként viselni!
A mit a jó isten bánatot rakott rá,
Majd csak elhordozza! ... Elég erős hozzá! ...

Pedig talán-talán meg sem érdemelte,
A mért ilyen nagyon beborúlt felette?! ...
Gyászos özvegységét még csak elviselné,
— Maholnap odajut felesége mellé! —
Hej! csak az a másik bánata ne lenne,
Lehajtva gyökerét fájó elevenbe!

Fájó elevenbe, szive közelébe,
Vagy talán épen a kellő közepébe? —
Hogy élő halottját sirassa örökké ...
Mert ő neki meghalt, nem a fia többé!
Kettő közt választott, nem kellett az apja! ...
Ő meg nem ismeri, ő meg megtagadja! ...

Nem ismeri? — csak a sértett büszkesége;
Megtagadja? — ajka, de a szive mégse;
Nem fogadja vissza soha sem a házba?
De a jöttét várja, egyre azt vigyázza
S ha egy szóval kéri, — ma visszafogadja ...
Csakhogy az is büszke, mint az édes apja!

«Dacsó vér!» gondolja az öreg kevélyen
S a fiatalsága forog az eszében,
A mikor olyan volt, mint a fia mostan ...
Sok régi emléken a szíve megdobban
S mintha a harag is messzeszállna tőle ...
Bizony, csak nem volt jobb a fiánál ő se!

Ő se házasodott apja parancsára!
Hát akkor a fia mért lenne jobb nála?: ...
Oszt' az asszonyban se' lenne hiba semmi,
Messze földön kéne hasonlót keresni,
Akkor se' akadna olyan feleségre! ...
Ha is, de ő neki nem a menye mégse!

Hogyha angyal lenne, akkor se' szeretné!
— De hát az az asszony ő neki vétett-é? ...
Vétkezett az apja eleget helyette!
Egy élet kevés rá, hogy mind elfeledje,
Száz élet is kevés, hogy meg is bocsássa!
Nem kell a lánya se! ... Hát az unokája?

Két esztendős elmúlt, és még nem is látta!
Kire ütött vajjon? ... Apjára? ... Anyjára? ...
Akármelyikre is, Dacsó vér lesz benne;
Akár így, akár úgy, neki kedves lenne,
Hiszen olyan lehet, mint az édes apja,
Mikor kis korában térdein ringatta! ...

Ha az ide jönne?... Dehogy is jön!... Hátha?...
Még az apjának is mindent megbocsátna! ...
Ha az ide jönne, ha az szólna hozzá,
Azt se neheztelné, ha az anyja hozná!
Hisz, — ha nem röstelné, hogy a fiát kérje, —
Bizony, bizony talán maga menne érte?!

Mig odagondol a gügyögő gyerekre,
Visszalopódzik a Dacsó Gáspár kedve,
Kipirkadó kedvnek a helyét átadja
Szivéről lefoszló nehéz indulatja
S mire a legények megint visszajönnek,
A nyoma is szikkadt orczáján a könynek.

Látva, hogy kiderült megint az öregre,
Mosolyog magában a Nagygergő Ferke
S úgy adja föl a szót, mintha enmagának
— Nem is az öregnek — beszélne csupán csak,
De a szeme ott jár Dacsó Gáspárt lesve:
‚Rám esik a sorja, — hazamék ma este!'

Hallja Dacsó Gáspár, de csak neszet sem vet,
Teszi, elereszti a szót füle mellett ...
Tudja, hogy hátra van még a csattanója! ...
‚A Gazsi gyerekhez egy szava se vóna?
Betérek hozzájok. Mit is mondjak nékik,
Ha a gazduramnak izenetét kérik?' ...

Öreg Dacsó Gáspár odavágja fennen:
«Nincs kinek izennem!... Nincsen mit izennem!...»
De azért a Ferkét elszólítja félre,
Egy ötös banknótát csúsztat a kezére
S a fülébe súgja — hogy ne hallják — halkan:
«Vidd nekik, — de azért ne mondd, hogy én adtam!»

Szászy István.

A RÁKÓCZIAK PÁRISBAN.

A Rákóczi-kor történetirói nagy becsű anyagot nyertek történeti kutatásaikhoz a stuttgarti «Litterarischer Verein» azon kiadványaiban, melyek a pfalzi születésű *Erzsébet Sarolta*, később orleansi herczegnő és XIV. Lajos sógornője több kötetre menő levelezéseit tartalmazzák. Igen nagy kár, hogy azokat a leveleket, melyeket bujdosó Rákóczi maga intézett a herczegnőhöz, kivel neje révén atyafiságban is volt, a herczegnő, mint egyáltalában a hozzá intézett összes leveleket, megsemmisítette. Rákóczinak Grosboisban való tartózkodásáról részletesen megemlékezik Saint-Simon is emlékiratai XIX. kötetének 182. lapján, azonkivül életrajzát megirta Leneble 1737-ben Párisban, és Eichorn 1854-ben Lipcsében. Ezekkel azonban, mint legalább részben ismert forrásokkal, nem szándékszunk most foglalkozni; itt csupán a pfalzi herczegnő leveleiben foglalt adatokra szoritkozunk.

Rákóczi Ferencz 1713-ban jelent meg először Párisban és Versaillesben az udvarnál *Sárosi gróf* név alatt. Sem a királyi herczegeknél, sem a királyi herczegnőknél nem tett hivatalos látogatást, csak az orleansi herczegnővel érintkezett. «Derék, jó úr, — irja róla a herczegnő leveleiben, — mindig jó kedélyü; sok esze van, sokat olvasott, mindenhez ért, Látni kivánta érem- és régiséggyüjteményemet s én megmutattam neki.» Idézi a herczegnő a fejedelemnek egy érdekes szavajárását is, mely következő volt: «akkor látom meg, mikor a pápa lutheránus lesz». Olyankor szokta ezt a kifejezést használni, mikor valamiben nagyon kételkedett.

25. SZÁM. 1898. BUDAPEST, JUNIUS 19. 45. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre — **6** . | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre — **4** . | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5**.—, félévre — **2.50** | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

TÓTH VILMOS.

1832—1898.

ÉPEN MÁSFÉL ÉVE, hogy Tóth Vilmost, a már nyugalomba vonúlt, de még mindig munkabiró politikust és államférfit Ő Felsége a főrendiház elnöki méltóságára kinevezte. Az a készség, melylyel e fontos állásra habozás nélkül vállalkozott, mindenkiben azt a reményt keltette, hogy fényes elnöki székén még hosszú idei tevékenységre lesz képes. A következés azonban nem sokára megingatta ezt a föltevést. Egészsége mindinkább hanyatlani kezdett. Az egykor oly deli és erőtől duzzadó férfiú egyre gyakrabban érezte az utóbajait annak a szélütésnek, mely ezelőtt mintegy négy évvel érte; a leggondosabb ápolás mellett sem tudott többé felüdülni, s végre a jelen június hó 14-ikén Nyitra-Ivánkán bevégezte a szerencse ritka kedvezései közt folytatott életét, melyből közel ötven esztendőt a hazai közélet szolgálatában töltött.

Tóth Vilmos személye és élete sokkal általánosabb ismeretű, hogysem ez alkalommal részletesebben volna szükség pályafutását méltatnunk. Igy élete történetéből csak a legfontosabb adatokat említjük föl s azokat is csupán magyarázóiul annak a veszteségnek, a melyet közéletünk az ő elhunytával szenvedett.

Tóth Vilmos 1832 május 28-án született a temesmegyei Szécsányban, hová előkelő régi nemes családja a felvidékről származott. Temesvárt, Nagy-Váradon, Pozsonyban és Pesten végzett tanulmányai után ügyvédi oklevelet nyert s aztán ivánkai birtokán, Nyitramegyében telepedett le, hol már 1848-ban tiszteletbeli megyei aljegyző lett. A kellemes megjelenésű, finom modorú és szép szónoki tehetséggel megáldott fiatal ügyvéd oly népszerűségre emelkedett a megyében, hogy a nyitrai választó kerület az 1861-iki országgyűlésre őt küldte képviselőjeül. Tóth Vilmos a fölirati párthoz csatlakozván, csakhamar közelebbi összeköttetésbe jutott Deák Ferenczczel, ki aztán annyira megkedvelte, hogy állandóan bizalmasabb hívei közé sorolta. Igy a haza bölcsének környezetében nőtt bele a politikai életbe, a mi nemcsak neki, hanem közéletbeli egész szereplésének is nagy szerencséje lett. Az 1867-iki koronázó országgyűlésre is őt küldte föl a nyitrai kerület, s ekkor gróf Andrássy Gyula is kiváló figyelmet kezdett iránta tanusítani, mint a megyei élet alapos ismerője iránt; a belügyminiszteriumba miniszteri tanácsossá nevezték ki, mely állásáról Szlávy József után államtitkárrá lépett elő, aztán pedig 1871-ben maga lett belügyminiszterré. Már mint államtitkárnak nagy része volt a törvényhatóságokat, a községeket s a főváros törvényhatóságát rendező törvényczikkek létesitésében. Majd az 1848-iki választási törvény megújítása iránt terjesztett be törvényjavaslatot, mely először adott okot a magyar országgyűlésen arra, hogy az ellenzék az agyonbeszélés (obstrukczió) fegyveréhez nyúljon. E javaslatából aztán, noha a Deák-párt helyeselte, nem is lett törvény. 1873-ban letette a miniszteri tárczát, de szivvel-lélekkel híve maradt pártjának, melyben azontúl is osztatlan népszerűséget élvezett. 1879-ben a közös legfőbb számszék elnökévé nevezte ki Ő Felsége; s ekkor megvált a parlamenti élettől, melyben mint képviselő évek hosszú során át, 1861-ben s 1865-től 1979-ig folyvást élénk részt vett. Ekkor hivatala folytatására Bécsbe költözött, honnan csak a delegácziók üléseire tért vissza koronként Budapestre. Bécsben érte a szélütés is, mely miatt 7 évi működés után számvevőszéki elnöki állásából nyugalomba vonúlt, míg Szlávy József lemondása után a főrendiház elnöki székét el nem foglalta.

TÓTH VILMOS.

Fokról-fokra való emelkedésével több kitüntetés érte, s egyebek közt a titkos tanácsosi méltóságot nyerte Ő Felségétől. De bármily fényes volt is pályafutása, soha egy pillanatra sem szédült meg annyira, hogy családi és társadalmi hagyományaival csak legkisebb mértékben is szakított volna. Tiszta, nemes jellemét és szerénységét soha folt nem érte. Páratlanúl szép családi életet élt. Mikor ez előtt nehány évvel özvegyen maradt, szeretete egész melegét gyermekeire és unokáira árasztotta, kik őt viszont az imádásig szerették. Utolsó betegségében leányai, Zsuzsánna és Erzsébet — amaz Thuróczy Vilmos nyitramegyei főispán, emez dr. Thuróczy Károly nyitramegyei tiszti főorvos neje — ápolták. A baj azonban gyógyithatatlan volt. Nem régiben újabb szélütés érte, mely annyira megbénitotta, hogy azon túl már

Tükör 1938. 889. l.

s az Aldunánál is csak Széchenyi iszonyú akaratának enged. Völgykapuiban, teknőiben, írtásain ült le a német vendég. Elba- vagy Odera-parti óhazájában sohasem járt római légió. Gyökeres, de darabos volt a műveltsége, a magyarországi vallon s olasz telepesek szomszédsága aztán latinizálta s szent László magyar lovageszméje is megérintette.

Ebben a vadon világban élnek a szlávok is. Némely vidéken a magyar előtt is hazájuk volt. De a haza többféle. Az anyanyelv csak az «első haza», eszméinkkel egy magasabbrendű hazába költözhetünk. Ilyen haza az örök Magyarország. Ezen az eszményi magyar hazán belül a szlávok anyanyelve három hazácskán osztozik: Pozsonytól Csorbáig a nyugati szlovákok, Csorbától Ungvárig a keletiek, Poprádtól a Felső-Tiszáig a ruszinok. A Csorba nemcsak vizeket, egy kicsit szíveket is választ, a magyargyűlölők tudtommal mind Északnyugat szülöttei, az északkeletiek ivadékai ellenben jórészt máig megmaradtak Rákóczi jelképes katonáinak. A némettől tanult szlovák nyelvi nacionalizmus Csorbáig ér, de keletről is Csorbáig ér a magyar-szlovák-ruszin-lengyel kurucvilág, mely egyik

Mányoki Ádám önarcképe. (Budapest, Szépművészeti Múzeum)

Mányoki Ádám

magyar nevet s kijutottak Sziléziába, Szászországba, a későgót művészet keleti kertjeibe. Annaberg, Freiberg, Görlitz, Boroszló telepes gótikája jött vissza ezeken az utakon a kárpáti városokba.

Erdélyben csak a merkantilizmus idején találunk vállalkozó nagytőkést s az is maga a fejedelem, a szepesi Thurzók már száz évvel hamarább velencei, nürnbergi, augsburgi, danzigi, brüggei üzletekre szövetkeznek a Fugger-házzal. Magyarország vizi közlekedését két északi ember köti az európai hálóhoz : Berzeviczy Gergely papíron, emlékiratokban, Vásárhelyi Pál — Széchényi mérnöke — a valóságban. Berzeviczy az első magyar «piackutató» is. És ha már a nemzetközi piacnál tartunk, ne feledkezzünk el a Nyitrából szakadt exkirályról, Benyovszky Móricról sem. Hősi halálát is egy kissé erőszakos madagaszkári «piackutatás»-on lelte. Bél Mátyás, Csaplovits János és Keleti Károly, Magyarország nagy leltározói és tiszttartói mind a Felvidék szülöttei.

De az odavaló embert nemcsak ez a sokféleképp bizonyítható polgári ösztön, szellemi alkata is összeházasítja Európával. Kozmopolita, a szó szinte udvari értelmében. Gondoljunk Pulszky Ferencre, bécsi, párisi, londoni és olasz összeköttetéseivel ő a szabadságharc s a Bach-kor egyetlen befolyásos magyar ügynöke, mindig benfentes, sehol sem bujdosó magyar, száraz, okos világfi, talán túl okos, túl száraz is a honfitársaknak, akik okosságát cinizmusnak s mondanitását romlottságnak gondolták.

Haza és emberiség a magyar költő gondja, de az emberiség drámájára éppen a nógrádi Madách vállalkozik. Arany János a nemzet bálványa, de fiúi áhítattal csak a nyitrai Reviczky Gyula mer ellentmondani neki a kozmopolita vitában :

> Szép az ének, szent az ének,
> Drága kincs, ha nemzeti.
> De a legszebb dal örökké
> Általános, emberi!

Szellemi alkata az eszmék világában, személyi varázsa a társaságban köti Európához. Elegáns, közlékeny, nyájas ; a weimari muzsakör, a párizsi szalonok, a toszkánai kerti akadémiák vagy a rokokó angol fürdők is befogadnák. Az erdélyi ember egy gyujtó könyvet lobogtatva él a képzeletemben, a felvidéki mögött egy rózsafa könyvszekrényt látok. Gyöngyösy István a törökvész s a Zrinyiász idején százszínűre hímzi a magyar nyelvet, míg a bán [illegible]

At last itt became patent that the Habsburgs were too much taken up with other concerns to devote sufficient attention and strength to help Hungary, moreover the nation clove to its ancient constitution and its independence, which stood in the way of all attempts on the part of German-Roman Imperial power to absorb it. And so it came about that the policy of Hungary, which up to then had been one and united, was riven into two, and for a hundred years the struggles of the Hungarians were as much taken up with the Hapsburgs' encroachments as they were with the Turks. How was it possible for Hungary to keep clear of the Reformation and Counter-Reformation movement which involved all Europe, when, for almost a hundred years, the defence of the Reformed faith had been also a service rendered to the racial interests of the Magyars, and when the Counter-Reformation confronted the Hungarians in the guise of a Germanising and absolutistic imperialism threatening their independence?

The closing chapter of our struggles with the West, or rather with the rest of Central Europe, was the *Rákóczi* Liberty War. It was these struggles which robbed the Hungarians of material and moral resources so that in the hour of crisis they could not mobilise all their strength for the final effort to expel the Turks. Nevertheless, in the battles fought by Charles of Lotharingia and Eugene of Savoy, rivers of Magyar blood were shed; and

Prince Francis Rákóczi II. the leader of the Hungarian wars of liberty in the XVIII. century. — Il principe Francesco Rákóczi II., capo della guerra per l'indipendenza ungherese del XVIII. secolo. — II. Rákóczi Ferenc fejedelem, a XVIII. század magyar szabadságharcának vezére.

The Rákóczi-Tower in Felka — now belonging to Czechoslovakia. — La torre Rákóczi di Felka. (Attualmente in Czecoslovacchia.)— A felkai Rákóczi torony. (Csehországhoz csatolva.)

Mohács. Il mondo germanico ebbe coscienza del pericolo turco solamente allorchè le fiamme della distruzioni lambirono le sue stesse case ed allorchè la corrente, traverso l'Ungheria, giunse fino alle mura di Vienna. Gli aiuti e gli appoggi che da quel momento in poi diedero i tedeschi erano dati a patto che l'Ungheria si unisse al sistema di Carlo V. Questa potenza mondiale spagnolo—tedesca con l'alleanza degli ungheresi avrebbe potuto far evitare la perdita di Buda el il fatto che l'Ungheria diventi per trequarti un vilajet turco , ma i suoi interessi troppo ramificati le impedirono di fissare lo sguardo su di un punto solo e quindi di aiutare con una seria impresa militare gli sforzi dei magiari.

Allorchè più tardi il re di Francia Francesco I. e l'imperatore di Germania Carlo V. giunsero ad una certa tregua nelle loro lotte, in seguito alla riforma la Germania si divise in due campi e quindi non era più nella

csaknem száz esztendőn keresztül a reformált hit védelme a törzsökös magyarság faji fenntartásának érdekét is szolgálta s amikor az ellenreformációs irány egy germanizációs és önkényes fejedelmi mindenhatóság arculatában jelentkezett a magyar függetlenséggel szemben? A Nyugattal, illetve Közép-Európával folytatott küzdelmeink záró-fejezete a Rákóczi-szabadságharc: e küzdelmek okozták, hogy a magyarság a döntő pillanatban nem volt képes lelki és fizikai erőinek teljességét mozgósítani a török kiűzésére. De azért Lotharingiai Károly és Savoyai Eugén nagy felszabadító csatáiban rengeteg magyar vér folyt el; a nagy középeurópai hadseregben a magyarság ugyanazt a szerepet játszotta, mint a gyémánttű az alagútfúró gépben. Meg kell jegyeznünk, hogy a germán Közép-Európa ellen intézett nemzeti vállalkozások a XVII. század folyamán éppúgy, mint a Rákóczi szabadságharca alatt, a francia nagyhatalom barátságát és támogatását

Másolat

The native house of Louis Kossuth in Monok. — La casa natale di Luigi Kossuth in Monok. — Kossuth Lajos monoki szülőháza.

in the Central European armies, the Magyars played the role that the diamond playes in the boring machine. We must note, however, that in the national campaigns undertaken against the Central European German powers throughout the XVII. century, as in the *Rákóczi* wars, the Hungarians enjoyed the favour and support of France. When Central Europe was consolidated under the domninion of the Habsburgs, the expulsion of the Turks and the absorption of the Hungarians in the Habsburg systems also took place almost at one and he same time.

With the coming of the XIX. century, once more the Magyar sword was drawn in defence of European civilisation and democracy. The revolution of 1848 in Germany, Italy and France had all alike been crushed under the reactionary weight of the Holy Alliance and the power of the upper classes. The Hungarian nation alone faught on for liberal and progressive ideas, for the freedom of peoples and democracy; and for more than a century kept up the fight against the coalition of the Austrian and the Russian Imperial powers. This great effort of the Magyars not only smashed to bits the alliance of foreign peoples artificially stirred up against them, but demonstrated that along the Danube and within the circle of the Carpathians, the one military and political factor of consequence by which power, order, and stability could be maintained was the Magyar people. In the second half of the century the Hungarian nation attached itself to the German block in Europe as an offset to the rise of Panslavism, since it had to find some support which could guarantee its existence and its power against the

possibilità di svolgere uno sforzo unico. Dobbiamo stabilire inoltre che proprio nell' anno della battaglia di Mohács, il capo della cristianità, Clemente VII., era membro di quella lega di Cognac, il fattore politico più forte della quale, il re di Francia incitava i turchi contro l'impero degli Absburgo e contro l'Ungheria. L'Europa media in cambio dell' aiuto da essa offerto assolutamente insufficiente chiedeva sempre maggiori sacrifici alla sovranità ed all'indipendenza dell' Ungheria. Allorchè apparve chiaro che gli Absburgo essendo occupati altrove non prestavano bastevole attenzione al problema ungherese, anzi l'attaccamento della nazione alla sua antica costituzione ed alla sua indipendenza era in contrasto con i tentativi assolutistici e di amalgamazione dell' impero romano—tedesco, le spirito politico ungherese si divise in due campi e per quasi cent'anni di seguito nelle lotte degli ungheresi l'elemento antiabsburgico è elemento dominante come quello fautore della continuazione della complicata politica contro i turchi. Come mai avrebbe potuto sottrarsi l'Ungheria alle correnti della riforma e della controriforma che percorrevano tutta l'Europa civile, allorchè per quasi cent della la difesa fede cristiana riformata serbi, anche agli interessi del mantenimento della razza più radicalmente magiara ed allorchè la tendenza controriformista si presento' di fronte all'indipendenza ungherese con gli aspetti di una onnipotenza principesca assolutistica e germanizzatrice? Il capitolo che chiude le nostre lotte con l'Europa media o con l'Occidente è stata la lotta per l'indipendenza di Rákóczi; queste lotte causarono il fatto che gli ungheresi al momento

élvezték. Közép-Európa konszolidációja a Habsburgok jogara alatt időben összeesett a töröknek kiűzetésével és a magyarság csatlakozásával és lelki kiengesztelődésével a Habsburg-rendszerben.

A XIX. század derekán még egyszer felcsillant a magyar kard az európai civilizáció és a demokratikus szabadság védelmében. A negyvennyolcas népforradalmak Németországban, Olaszországban és Franciaországban egyaránt elhanyatlottak a szent szövetség hatalmainak és a polgári és rendi elemek reakciójának súlya alatt. Egyedül a magyar nemzet küzdött a haladó eszmékért, a népszabadságért és a demokráciáért több, mint egy esztendőn keresztül az osztrák és az orosz császári hatalmak koalíciója ellen. A magyarságnak ez a hatalmas erőfeszítése nemcsak az ellenünk mesterségesen is felheccelt idegen népfajok szövetségét zúzta széjjel, hanem bebizonyította azt is, hogy a Kárpátok tövében s a Duna völgyében a magyarság az egyetlen katonai és politikai erőtényező, amely a hatalomnak, a rendnek és a fegyelemnek elemét jelenti. A század második felében a magyar nemzet azért csatlakozott a germán hatalmak tömbjéhez, mert a pánszlávizmus ellen olyan faktorra kellett támaszkodnia, amely létét és hatalmi állásának biztosítását igérte neki, az Oroszországgal szövetkezett nyugati hatalmak ellen. A magyarság számára a világháborúban való részvétel elhatározását kizárólag az a tény indokolta, hogy a pánszlávizmus életében fenyegette és hogy érezte azt a kötelezettséget, hogy újból vérrel kell megváltania ezeréves országának a tulajdonjogát. Ebben a küzdelemben

Statue of Louis Kossuth in Arad; destroyed by the Roumanians. — La statua di Luigi Kossuth ad Arad; distrutta dai romeni. — Az aradi Kossuth-szobor, melyet a románok lerombóltak.

156 EWERS, HANNS HEINZ, Mit meinen Augen. München, 1919. 8r., er. vkts. 1.—

157 EXERCITATIONES IDIOMATIS HUNGARICI. Budae, 1816. 8r., papirkötés -.50

158 EXERCITATIONES IDIOMATIS HUNGARICI. Budae, 182o. 8r., füzve. -.50

159 EXERZIR-REGLEMENT, Neu, abgeändertes, für die gesammte kaiserl. königl. Cavallerie. Dresden, 1786. 8r., fbőrkts 1.--

16o Ezernyolcszáznegyvennyolcas és negyvenkilences függetlenségi harcokkal kapcsolatos bécsi felkelő kiáltványok. 9 drb. Ritka egylapos nyomtatványok! 6.-

161 ÉLET ÉS LITERATURA. 1826. Első, második, harmadik, negyedik rész. Pest. 8r., ppkts 1.-

162 FABRITIUS, KARL MOR Z EDUARD, Geschichte der akademischen Verschwőrung gegen Kőnigthum, Christenthum und Eigenthum. Mainz, 1822. 8r., fve 3.-

163 FALUSI GAZDA. A gyakorlati gazdászat, kertészet és méhészet szaklapja. Szerk.: GIRÓKUTI P. FERENCZ. 1861.év II.fele. Pest, Landerer és Heckenast. Folio, egyk. vkts Girókuti s.k. ajánlásával: ;XANTUS JÁNOS hontársnak" 6.-

164 FARINACIUS, PROSPERUS, SACROSANCTUM CONCILIUM TRIDENTINUM. Augustae Vindelicorum, 1781. 8r., fbőrkts. -.50

165 FARKAS ELEK-KÖVY ISTVÁN, A pesti és budai házi secretarius. Pest, 183o. 8r., ppkts -.50

166 FARKAS ELEK-KÖVY ISTVÁN, Legujabb házi titoknok. Pest, 1847. 8 r., /rong./ kötésben. 1.--

167 FÁBIÁN ISTVÁN, Finn nyelvtan. Pest, 1859. 8r., vkts 1.5o

168 FÁY ANTAL, Gyász-virágok, fenséges főhg. József Antal János nádorunk 1847-i halálára. Pest, 4 r., fve. Szerző s.k. ajánlásával. 1.--

169 FEHÉR GÉZA, Bulgarisch-ungarische Beziehungen in den V-XI. Jahrhunderten. Budapest, 1921. 8r., fve 2.--

17o FEJÉR GYÖRGY, Az ember kiformáltatása gondolkozó erejére nézve, vagy is a közhasznu logika. Pest, 181o. 8r., 2 kötet fve 1.--

171 FELSMANN JÓZSEF, Mányoki levelek a tizenhetedik századból. Budapest, 1913. 8r., fve -.50

172 Felső-magyarországi Muzeum-egylet negyedik évkönyve. Szerk. s közrebocsátja STŐHR ANTAL. Két szines táblával. Kassa, 1882. 8r., fve Ritka! 2.--

173 FENICZY JÁNOS, A szent misének becse. Esztergom, 1839. 8r., fve -.50

174 III. FERDINAND nyilt parancsa vagyonadó tárgyában. Bécs, 1643. jun. 9.-i kelettel. Nagy ivrétü papiroklevél a császár aláirásával és pecsétjével. 1.--

175 FERENCZY JÁNOS, Közönséges geographia.Pest, 1825. 8r., fve -.5o

176 FERENCZY JÁNOS, Közönséges geographia. Pest, 1825 . 8r., fve -.5o

177 FERENCZY ZSIGMOND JAKAB, Magyar irodalom és tudományosság története. Pest, 1854. 8r., fve -.5o

178 FEUILLET,OCTAVE, Le roman d'un jeune homme pauvre.Dessins de Mouchot, gravés par Méaulle.Paris, s.a. /19oo./ 8r., er. vkts 5.--

179 FIEBER HENRIK, Modern művészet.Budapest, Révai.8r., füzve -.5o

18o FIEDLER,[illegible].FREIH.v., [illegible] Geschichte des k.und k. Infanterie-Regiments Freiherr von Appel Nr.6o.Erlau,1898. Lex.8r., er.vkts 5.--

181 FIRMENICH-RICHARTZ,EDUARD,Sulpiz und Melchior Boisserée als Kunstsammler. Ein Beitrag zur Geschichte der Romantik. Jena, 1916. 4r., er. fbőrkts 5.--

182 FISCHER,ROBERT,ASTRäA. Taschenbuch für Freimaurer auf das Jahr 1887. Leipzig,1887. 8r., er.vkts 2.5o

183 FISCHER,THEODOR,Griechische Mythologie und Antiquitäten. Leipzig, 1856-6o. 8r., 4 kötet, vászonkötések 4.--

184 Fiume és környékének tájrajz Pest, 1869.N.8r., fvkts -.5o

185 FRAGMENTS sur les campagnes d'Italie et de Hongrie par un capitaine de chevan-légers.Paris,1851.8r.,fve.Er.boritékban. Barbier II.495. 1o igen szép kőrajzzal. 6.--

186 FRANKL ISTVÁN,Szabadka szabad királyi város ismertetése. Szabadka, 1899. 8r., fve -.5o

187 FRANKLIN,BENJAMIN, Nachgelassene Schriften und Correspondenz nebst seinem Leben. 5 Bde mit 2 Kupferstichportraits. Aus dem Englischen übersetzt /u.hsg.von G1.H.A.WAGNER./ Weimar, 1817-19. 8r., 5 kötet, fvktsek 4.--

188 FRANKLIN,FREIER WILLE, Ein Wink für denkende Menschen. Leipzig /178o./ K.8r., fvkts. Egy szines szász katonákat ábrázoló rézmetszetü képpel. 1.--

189 FRANKL VILMOS , A nádori és országbirói hivatal eredete és hatáskörének történeti kifejlődése.Pest, 1863.8r., fvkts 2.5o

19o FREDERIK JENŐ,Az emberi értelem hivatása.Bpest, 1896. 8r., fve -.5o

191 FUCHS,FRANC XAV., Methodus recte gubernandi parochiam,et dirigendi animas in s.tribunali poenitentia. Tyrnaviae, 18o5. 8r., 2 kötet, egykoru egészbőrkötések hátán a magyar korona aranyozott másával. 2 cimrezmetszettel. Finom. 1.--

192 FUCHS,FRANC.XAV., Sensa moralia et religiosa virorum saeculi XVI.Posonii, 18o5. 8r., bőrkts -.5o

14. SZÁM. 1893. BUDAPEST, ÁPRILIS 2. 40. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre ... **6** ; Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre ... **4** ; Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5.—**, félévre ... **2.50**. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

II. RÁKÓCZI FERENCZ ARCZKÉPE MÁNYOKY ÁDÁMTÓL.

Az eredeti festmény a szász király tulajdona.

II. RÁKÓCZI FERENCZ ARCZKÉPE.

Mányoky Ádám festménye.

A «Vasárnapi Ujság» folyó évi 7-ik számában két arczképet mutatott be, a melyeknek eredetijei egy régi jó magyar festő, Mányoky Ádám, művészi ecsetje alól kerültek ki, s jelenleg a schleissheimi és braunschweigi képtárak díszei. E képek pótlásául bemutatjuk most Mányoky Ádám egy másik festményét, mely az ő nagylelkü, nemes és minden művészi mozgalom iránt élénken érdeklődő urát: II. Rákóczi Ferencz fejedelmet ábrázolja. Az eredeti festmény a szász király tulajdona, s jelenleg a Drezda mellett levő Taschenburg királyi kastélyban van.

Mányokyval tudvalevőleg egy korban működött Rákóczi Ferencz fejedelem udvaránál még két festő hazánkfia: Kupeczky János, kitől sok kitünően festett arczkép maradt fenn, és Mindszenthy, kinek azonban csak a neve maradt ránk, művei közül egy sem ismeretes. Kupeczky később Károly császárhoz került Bécsbe, onnét Nürnbergbe ment lakni, s mint hires festő halt meg. Rákóczi Ferencz a háborús világban is fogékony maradt a szépművészetek iránt, s Thaly Kálmán, a Rákóczi-kor e kiváló búvárlója, történeti műveiben sok adattal világositja meg e kor művészi életét.

Mikor a fejedelem sorsa válságossá lett, gondoskodni akart hü embereiről is; igy Mányokyt Erős Ágost szász fejedelem és lengyel király pártfogásába ajánlotta.

Az itt bemutatott kép Rákóczit mint javakorabeli, daliás szép férfiút mutatja be, élénk kifejezésü, megnyerő okos szemekkel, gyönyörű magyar és szabályos arczvonásokkal, s a vékony, szépen ápolt bajusz alatt kissé daczos ajakkal. Ruhájának diszéről ezúttal nem akarok szólni, mert a Szászországban levő eredeti képet nem láttam, tehát a ruha és diszitése *színét* nem ismerem. Annyit azonban észre lehet venni bemutatott képünkön, hogy az eredeti festmény teljes épségben s jó állapotban maradt meg. (A dolmány alkalmasint fejedelmi biborszín, aranyskófium hímzésekkel.)

Huzamosabb idő óta foglalkozom már Mányoky Ádám életrajzával s rendkivül megörültem, mikor megtudtam, hogy Rákóczi arczképe még megvan és hozzáférhető. Levélbeli felvilágositást kaptam Szászországból, hogy a kép felső része, a kalpag felett, el van vágva és igy a fekete kócsagtoll-bokréta felső része hiányzik. A kép alsó részén pedig 3—4 újjnyira be van hajtva. A fényképfelvétel igy történvén meg, nem lehetett eddig megtudnom, vajjon a kép behajtott alsó részén van-e valami felirás vagy évszám, mely a kép keletkezésére felvilágositást adhatna. De erre nézve Thaly Kálmán kijelenté, hogy megbizható útbaigazitást ad a kép keletkezésére nézve a fejedelem mellét diszitő aranygyapjasrendjel. A fejedelem ezt a kitüntetést 1707-ben kapta a spanyol királytól, de a rend jelvényei csak 1709-ben juttattak el hozzá. Igy a képet Mányoky vagy 1709-ben, vagy 1710-ben festhette, mivel azután már a fejedelem külföldre ment.

*

Mányoky életére vonatkozólag még a következő adatokat jegyezhetjük föl:

Mányoky Ádámot — a Rákóczi Ferencz fejedelem részéről tett előzetes ajánlat után — gróf Bielinski 1713-ban Danzigba, majd Varsóba hivta meg, hol a művészt Vitzthum gróf mutatta be a királynak, ki lengyel hölgyek arczképeinek festésével bizta meg. Később azzal a megbizással küldte Krakóba, hogy ott a kolostorban levő Lubomirska herczegnő arczképét készitse el. A király a kitünő művészt Bécsbe, Németországba és Londonba is el akarta küldeni; de Mányokynak, mint magyar számüzöttnek, aggodalmai voltak a bécsi útazásra nézve, mivel azelőtt Rákóczi udvarában élt és a fejedelemmel közelebbi összeköttetésben állt; igy tehát Ágost király elállott ezen tervétől s inkább Berlinbe küldte őt, hogy az udvar tagjainak arczképeit fesse le, s ott Manteuffel gróf vezette be az udvarnál. Innét Dessauba ment, hol szintén az udvar foglalkoztatta, s kilencz hónap alatt kilencz arczképet festett, összesen 160 aranyért.

Úgy látszik, hogy Mányoky ez időben Ágost király megbizásából dolgozott ugyan, de még nem volt a király végleges szolgálatában, mivel Ágost őt egy Karlsbadban 1717 junius 26-ikán kelt dekretummal nevezte ki udvari festőjévé, évi 1000 tallér fizetéssel, mely ugyanazon év julius 1-től számitva, évnegyedes részletekben (250 tallér) volt fizetendő. Ezt az okiratot a király sajátkezüleg irta alá és Manteuffel ellenjegyezte.

Új ura azonban valószinüleg nem gondoskodott róla oly jól, mint a régi, t. i. Rákóczi; sőt fizetése sem járt ki pontosan, mert 1734 október 26-án kelt folyamodványában panaszkodik, hogy bár már húsz év óta áll a király szolgálatában, az utolsó 5 évben egy fillért sem kapott, sőt a kilátásba helyezett tábornagyi arczkép lefestését is másra (Louis de Silvestre) bizták. 1724-ben szabadságot kért, hogy apja örökségéből a reá eső részt Magyarországon felvehesse; pénzt, időt és fáradtságot fordított e czélra, s még igy sem végezhette el ügyét a remélt időre. Ezért szabadsága meghosszabbitásaért folyamodott; de ez iránti kérvényét fel sem bontották, őt a király szolgálatából kilépettnek tekintették és fizetését megszüntették. De mivel három évnél előbb visszatért Drezdába, kilátásba helyezték újból való kineveztetését és a lengyel rend lovagjai arczképének elkészittetését, de a megbizásra hiába várt, mert a király időközben meghalt. Vitzthum grófnak Mányoky, arról panaszkodik, hogy varsói útja 1000 tallérba került és az ott festett arczképekért igért 150 aranyat nem fizették ki neki. De a gróf e régmult dolgokra vagy nem akart, vagy nem tudott emlékezni.

Mányoky 1724-ben csakugyan Magyarországon volt (tehát időközben amnestiát kelle nyernie), s itt festett is arczképeket. Két ilyen családi arczkép báró Podmaniczky Gézánál van a kiskartali kastélyban.* De ha Magyarországon léte alkalmával megszüntették is Drezdában fizetését, úgy látszik, panaszlevelének utóbb mégis volt foganatja, mivel négy darab nyugdijnyugtatványa van még ma is a drezdai levéltárban, és pedig 1754 szeptember 30-áról, 1755 április 30-áról, 1755 junius 30-áról és 1755 julius 30-áról keltezve. Ezek szerint Mányoky havonkint 79 tallért és 4 garas nyugdijat kapott a szász fejedelmi és lengyel királyi kamarai pénztárból. Mindegyik nyugtatványon ott van pecsétje az öt ágú nemesi koronával.

Mikor meghalt, a hagyatékban talált bútorokat 262 tallér, 19 garas és 6 fillérre becsülték; csak ennyi volt igazi vagyona, melyhez utóbb még 633 tallér és 8 garas hátralékos fizetését is hozzá számitották. Ebből is világosan látható, hogy fizetését nem kapta meg rendesen. Ha még tekintetbe veszszük jószivüségét, melynél fogva pénzét el szokta kölcsönözni, nem csuda, ha nélkülözni volt kénytelen, és hogy halálakor ügyvédje (Zeider) előlegezte a 20 tallérnyi temetkezési költségeket (1757. aug. 8.).

* Mányoky e két festményét bemutatta a «Vasárnapi Ujság» 1889. évi 3-ik számában. *Szerk.*

Mányoky Ádám 1757 aug. 6-án halt meg 84 éves korában, s református hitvallású lévén, ezen egyház szertartásai szerint temették el. Heinecken titkos tanácsos, gróf Brühl Henrik miniszter művészi tanácsadója, ki Mányokyt személyesen ismerte, kézirati munkájában azt irja a művészről, hogy 1673-ban született.

Dr. NYÁRY SÁNDOR.

NAGYSZOMBATON.

Távol harangszó ide téved,
Ma tisztábban zeng, mint szokott, —
Fülembe cseng a hálaének:
Krisztus, Krisztus feltámadott.
Künn bolygok a szabad mezőkön,
Itt van tanyám és templomom —
S a régi gondon tépelődöm:
Föltámadunk-e egykoron?

... Két szilfa állt kis kertem alján,
Az egyik már buján fakad,
A másik áll kopáron, barnán,
Elhalt a hosszú tél alatt.
Tar galylya hull, lecsonkul ága,
Törzsét bevonja rongy moha, —
Hiában a tavasz sugára:
Ez a fa nem lesz zöld soha!

Elment a hó, zöld a barázda,
Pacsirta bújja rejtekét;
Halott szinét a föld lerázta,
De itt-amott ma is setét.
Hol megfutotta télviz árja,
A duzzadó mag elrohadt, —
A nyári szél csapongó szárnya
Nem ingat ott kalászokat!

A régi, puszta templomhelynél
Egy óhitű pór szántogat,
Az új ekét alant eresztvén,
Kiforgat sárga csontokat.
Rug egyet a reves lapoczkán,
A száraz csont porzik bele, —
És száll a por, a szél sodorván
Ki tudja merre, hány fele?

Hány tája van a zöld erdőnek,
Mely nem virúlna hamvakon;
Van-e röge a tágas földnek,
Mely nem lett volna sírhalom?
Ha élvezem tavaszban, nyárban
A rétek balzsamos legét:
Nem szívom-e az illatárban
Egy elhalt ősöm porszemét?

Az ezredéves harczmezőket
Bevonta gyöppel az idő;
Fa verte föl a temetőket
És porrá vált a síri kő.
Nincs csont se már a híves mélyen,
Megette föld és fűgyökér, —
Ki fogja összeszedni, kérdem,
S hogy lesz a porból újra vér?

... Mégis hiszek rendíthetetlen,
Habár a példát nem lelem;
És meg nem ingat mély hitemben
Hiú, kisértő bölcselem:
Föltámadunk!.. Porom a légbe
Szét hadd vigyék futó szelek!
Ki e hitet szivembe véste:
Megismer minden porszemet!

MÓRA ISTVÁN.

GAVARDINÉ.

Rajz.

Irta THURY ZOLTÁN.

Gavardiné gyönyörüséges, fekete szemü, fiatal asszony volt, Gavardi uram pedig túl járt már a hatvan éven s valami betegsége volt a mellében. Sokat köhögött s úgy szivta magába a levegőt, mintha minden lélekzetvétele egy sohajtás lett volna. Ehhez véve még azt is, hogy folyton

A PÉCSI KÉPZŐMŰVÉSZEK ÉS MŰBARÁTOK TÁRSASÁGA díszközgyűlésén halhatatlan mesterünk, Lotz Károly emlékének áldozott. Az emlékbeszédet Lotz Károly művészete a pécsi székesegyházban címmel dr. *Szőnyi* Ottó pápai kamarás tartotta. Az év utolsó hetében rendezett nagyarányú 14. kiállításán Pécs egész művésztársadalma résztvett. A nagy társadalmi eseménynek számító kiállítás, mint mindig, úgy most is a legszínvonalasabb vidéki tárlatok egyike volt.

DUNÁNTÚLI TÉLI TÁRLAT. Kaposvárott december 3-án délelőtt 11 órakor nyitotta meg br. Weissenbach Iván, a Berzsenyi Társaság elnöke, ünnepélyes keretek között a Dunántúli Téli Tárlatot. Az összes dunántúli városok és vármegyék képzőművészete képviselve van itt, ez alkalommal sokkal magasabb szinten, mint az előző évi tárlatokon. A tárlaton résztvevő művészek közül kétségtelenül legtehetségesebbek az abonyi *Virker* Ferenc, a kaposvári *Kovács* Jenő József, a soproni *Mühl* Gusztáv és *Horváth* József, a győri *Pandur* József, a pápai *Závori* Zoltán, a veszprémi *Mórotz* Miklós és *Jálics* Ernő, kiknek kiforrott alkotásaik a tárlat nívóját biztosítják. A képzőművésznők között ez alkalommal is *Kovácsné Farkas* Klári munkái érdemelnek őszinte elismerést. Jól szerepelnek: *Szilvay* Gyula Kiskomárom, *Szűcs* Mária Győr, *Engelné Bayersdorf* Erna Pécs, *Ivánka* László Székesfehérvár, *Király* János Barcs, vitéz *Kemény* Simon Baja, *Trogmayer* Henrik Sopron, *Deutsch* Sándorné Szombathely, *Bollmann* Lajos Pécs, *Vaimár* István, vitéz *Oláh* József Székesfehérvár, *Pasitsky* Sándor, *Soós* István, *Lovrits* Kálmán Kaposvár, *Gyulay* Dezső Budapest, dr. *Henyeyné Krammer* F., *Schmidt* Gy., *Móritz* Margit Kaposvár, *Vass* János iparművész Székesfehérvár és *Tóth* János Szombathely.

A NAGY BALOGH JÁNOS EGYESÜLET Kispesten rendezett kiállítása a Kispest és Pestszentlőrinc városokban élő művészek reprezentatív felvonulása szokott lenni. Az idén is nagy számmal jelentek meg a két város művészei, kiknek a kiállítás nemcsak erkölcsi, de szép anyagi eredményeket is hozott.

A MŰSZAKI EMLÉKMŰ pályázatra 70 pályamunkát küldtek be művészeink, melyek közül a 2000 P-vel díjazott I. díjat *Márton* Ferenc és *Siklódy* Lőrinc közös terve nyerte el. A II. díjat (1500 P) *Greff* Lajos szobrász, a III. díjat (1000 P) *Damkó* József, *Hikisch* Rezső és *Müller* Viktor közös terve kapta. A bíráló bizottság egyenként 700 P-vel megvette *Györgyi* Dénes és *Pásztor* János közös tervét, *Ligeti* Miklós szobrász, valamint *Ruff* András szobrász műveit. Egyenként 200 P-ős megvételre ajánlta *Bődy* Kálmán, *Gecső* Sándor, *Görömbey* Imre, vitéz *Katona* Mihály és *Sz. Nagy* István, *Lux* Elek, *Markup* Béla, *Ohmann* Béla pályaműveit. Dícsérő elismeréssel tüntette ki: *Horváth* Béla, *Reményi* és *Thomas* Antal; *Kallós* Ede és *Sós* Aladár; *Lányi* Dezső; *Margó* Ede, dr. *Baráth* és *Novák* Ede; *Pázmándy* István és *Kardos* György; *Szentgyörgyi* István és *Sárkány* István közös pályaműveit.

Schüller Károly: Esztergált és kézzel festett fatárgyak
Az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításáról

Felhívás Előfizetőinkhez! Tisztelettel kérjük azon előfizetőinket, akiknek januári számunkhoz csatoltuk postai befizetési lapunkat, szíveskedjenek az esedékes előfizetési díjat azon megküldeni.

HÓMAN MINISZTER LÁTOGATÁSA BECKÓI BIRÓ HENRIKNÉL. A kultuszminiszter egy szimpatikus újítást vezetett be: meglátogatja az egyes magángyüjteményeket. Az első ilyen látogatás beckói *Biró* Henriknek, egyik legismertebb műgyüjtőnknek szólott. A miniszter és kísérete (számosan voltak jelen a hivatalos művészeti körökből) a késő esti órákig időzött beckói Biró Henriknél, kinek válogatottan szép gyüjteménye nagy tetszést aratott.

KÖNYVEK

KŐSZEGI LÁSZLÓ: MI A BAROKK ÉS MI A SACHLICHKEIT? A karácsonyi könyvpiacon egy kis füzet jelent meg, melyet *Kőszegi* László, az ismert nevű esztétikus írt meg úgy a nagyközönség, mint a szakkörök részére. Terjedelméből nem következtethetni jelentőségére. A színes költői nyelven megírt értekezés szegényes esztétikai irodalmunknak nagy gazdagodása. Kőszegi belefektette ebbe a kis munkába minden értékét: az eleven szemléltető erőt, a kifejezés tisztaságát, a nyelv simulékony és gazdag árnyalását, olvasottságának rendkívüli tájékozottságát, megállapításainak vissza nem rettenő eredetiségét, gondolkozásának független bátorságát. Ez a kis füzet megérdemli a legnagyobb figyelmet. A nagyközönségnek élvezetes és tanulságos olvasmány, a szakember részére ösztökélés, hogy revizió alá vegye felfogását és ujra rendezze ismereteit. Különösen a barokkról szóló eredeti fejtegetései azok, amelyek a legnagyobb feltünést fogják kelteni. Szemléletének eredetisége és ereje, szellemének lendülete, nyelvének kifejező képessége ezeken az oldalakon ragyog legmagávalragadóbban.

Kőszegi László irói egyénisége művészeti körökben nem mindenütt egyformán értékelt. Sokan vannak, akik őt elfogultsággal vádolják. Akik ilyen elfogultságtól féltik Kőszegi tudományos hitelét, azok számára ez a kis könyv különösen tanulságos lehet, mert meggyőzi őket arról, hogy Kőszegit állásfoglalásaiban tudományos megalapozottság vezeti és ha lennének is elfogultságai, azokat tudományos vizsgálataiba bele nem viszi. Különösen ebből a szempontból sajnáljuk, hogy a német Sachlichkeitet nem tárgyalta ugyanolyan alapossággal, mint a barokk uj fogalmazását. Azonban így is Kőszegi felvilágosító munkája teljes sikerű és aki elolvasta, nemcsak világosabban fogja látni a nagy művészeti kérdések összefüggéseit, de megszabadul egy sereg mondvacsinált művészeti probléma fölös terhétől. Ez a Kőszegi könyvének igazi jelentősége és munkásságának dicsérete. *(gy.)*

LÁZÁR BÉLA: MÁNYOKI ÁDÁM (1673–1757) ÉLETE ÉS MŰVÉSZETE. (Budapest, Légrády 1933. 144 p, 76 tábla.) Érdekes élet, nagy művész, a magyar sors rajza ez a legujabb biográfia, melyet a szerző, aki egy kis könyvtárra valót írt már, közvetlenül karácsony előtt tett le asztalunkra. A magyar művészettörténelmi irodalom egyik nagy rését tölti be ezzel.

Mányoki Ádám festő életéről keveset tudunk. Kisebb cikkek, néha egy-egy képe bukkant fel s világított rá egyéniségére, tehetségére. Lázár nem riadt vissza a kutatás nehézségeitől, ismeretlen ifjuságát felderíti, tanulmányait, a művészethez való viszonyát megvilágítja; diplomáciai küldetését Hollandiaban Rákóczi ügyében, német- és lengyelországi, majd a drezdai udvarnál való helyzetét, küzdelmeit, hányatottságát pompásan színesen festi. A külső élet mellett az ember és a festő feszültséggel telített analizisét adja. Mányoki munkásságát, esztétikai beállítottságát mutatja be. A szerző itt művészetről ír művészettel. Minden adatot közöl, de nem adathalmazt dob elénk. Pontos oeuvre- katalógust ad és mégsem hagyatéki leltárt, amint azt oly sokszor kaptunk. Kiforrott, szinte elbeszélő stílus teszi ezt a hatalmas könyvet mindenki számára élvezetessé. A szakember segédkönyvet, a műszerető a regényes életrajz mellett bepillantást nyer a festői műhelytitokba. A mű méltó a szerző eddigi munkásságához.

A könyvnek emelkedett felfogásához és tartalmához igazodott külseje is. Szép tipográfia, jó klisével készült és gazdag képanyag, a gondos facsimile példája annak, hogy a művészettörténelmi munkának a belső tartalommal harmonizálva, miként kell köntöst adni.

Dr. Jajczay János

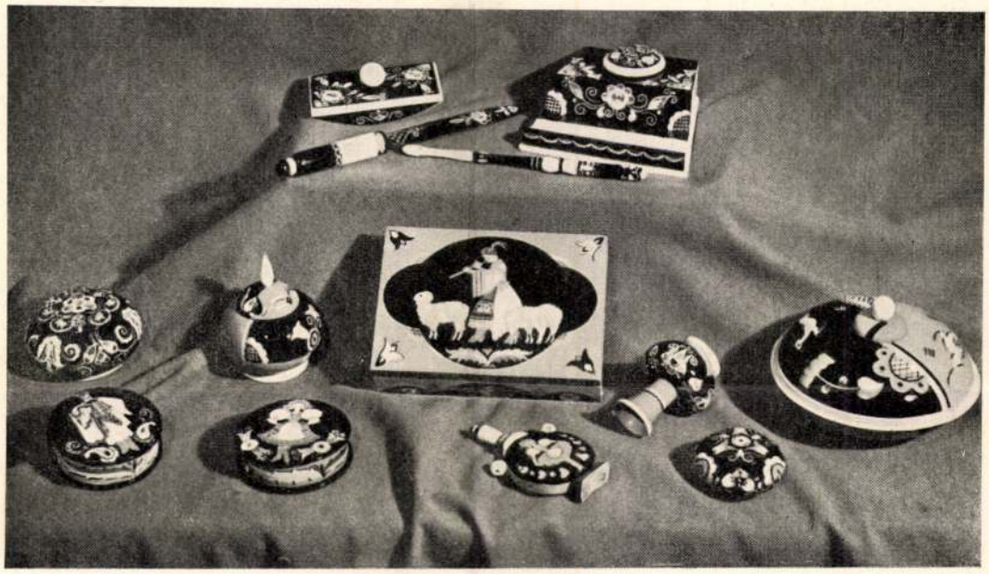

Bogdán Mária és Jelinek Imre: Magyar motivumok
Az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításáról

művét ismét nyilvánosság elé bocsátja. Ezúttal azonban ki kell fáradniok a budai temetőbe, hol *Fleschner* Fülöp síremlékét már fel is állították. Azt írja róla Huber, hogy sikerült e műnél egybeolvasztani ideált, természetet, szenvedélyt, jellegzetességet és tudást. (1828, II. 1465.)

A hirdetésre pár számmal később meglepő felelet érkezik. Fleschner Fülöp családja tiltakozik az ellen, hogy a sírhoz közönség csődüljön. A síremléknek nem célja a gyönyörködtetés, értéke csupán a hozzátartozók számára van. Elégedjék meg a művész ezek tetszésével... (II. 1843.) Dr. CSATKAI ENDRE.

MŰVÉSZET ÉS TERMÉSZET

Az idei párizsi Salon díjainak kiosztásánál *Delbos* úr, a francia szépművészeti minisztérium államtitkárja, nagyérdekű beszédet mondott, melyből közöljük a következőket:

„Önök között gondolatban együtt vagyok azokkal a szerencsésekkel, kik utazási ösztöndíjakat nyerve, elindulhatnak ismeretlen tájakat látni, új fényt és új látományokat. Visszatérve közénk, ismeretlen gazdagsággal terhelten, megtelve oly atmoszférával, melyet távoli ég alatt fedeztek fel, ezzel azt a közvetlen, konkrét érzést szerzik meg, ami a művésznek a teremtő és újító erőt kölcsönzi, mert a művész ugyan elsősorban önmagából merít, de merít a térből és időből is, új szenzációkat, melyek tehetségét formálják. Látva különböző klímák alatt a természet jelenségeit, megfigyelve a multból reánk maradt különböző művészi alkotásokat, ráeszmélünk, hogy a művész elsősorban vizionárius, ki teremt és alakít, semmint másol és utánoz.

Az eredetiség szükséges keresése nem zárja ki, sőt ellenkezőleg erősíti a nagy mesterek hatását és tiszteletét. Valóban, a művész első feladata egyesülni a természettel, meghatva lenni a fölkelő nap édes ragyogásától, egy nyári est egének pathetikus felgyúlásától, egy hegység körvonalainak fenségétől, egy szerény asztal csendéletének egyszerű szépségétől.

De bizony vak lenne, ha fel nem ismerné, mily nagy része van a csendéletben annak, amit a mult nagy mestereinek víziói adtak. Nem tudnók némely régi bútor szépségét élvezni, ha Chardin azok szépségét oly biztonsággal nem fejezte volna ki; a naplemente ragyogását sem éreznők úgy, ha egy Poussin, egy Claude Lorrain, egy Turner és Monet nem lettek volna.

Franciaország egének és Olaszország horizontjainak finomságait Corot-n keresztül élvezzük; a paraszt mozdulatainak egyszerű szépségét Le Nain és Millet-n át fedeztük fel. A természet jelenségei előtt érzett érzelmességünket a romantika irodalma táplálja; nem kétséges, hogy — tudatosan vagy sem — kortársaink érzése egy holdtölte előtt, mely annyira más, mint egy XVII. századból való embernek, egy Rousseau, egy Chateaubriand, egy Musset költészetéből táplálkozik. Ilykép vízióinkat a nagy festők víziói formálták, kik oly szépségekre hívták fel figyelmünket, melyeket ő előttük nem láttunk és megajándékozták az emberiséget oly örömökkel, melyeket azelőtt senki sem sejtett.

A természet megfigyelése és a remekművek vizsgálata által a felfedezések területe és az emberi alkotás körül van határolva. A mi társadalmunkban, melynek idegei úgy ki vannak feszítve, a megújhodás, a teremtés és kutatás óriási vágya nyilatkozik meg minden téren, iparban, kereskedelemben, tudományban; a művészet az a mező, hol a kutatásnak a legaktívabbnak, meg nem szűnőnek, és állandónak kell lennie."

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZEGYLET 1924/25. ÉVI ÉPÍTÉSZETI NAGYPÁLYÁZATA. Az Egylet az építőművészet fejlesztése érdekében évről-évre kiírja az építészeti nagypályázatot, melyet békében az egyleti nagydíjjal (25 drb körmöci arany értékű aranyérem) jutalmazott, amihez a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1200 K-ás utazási ösztöndíja járult. Bár az Egylet az aranyérmet ma természetben kiadni nem képes és az állami ösztöndíj sem éri el a békebeli mértéket, az ez évben kiírt pályázat igen sikeres volt.

A pályázat tárgyának megállapításánál az Egylet műépítési szakosztályát az a gondolat vezette, hogy a Koronázó Főtemplom melletti szabad területnek beépítésére — melyen ma a dísztelen barak-iskola áll — oly eszmei megoldást találjon, mely a főtemplom és a Halászbástya kiképzésével összhangban álljon, kiemelve azok művészi szépségét.

A jelenleg csak ideiglenes jelleggel beépített területre Magyarország biboros hercegprimásának palotáját kellett megtervezni, oly építőművészeti alkotást, mely méltó eme magas közjogi méltóságot betöltő személyiséghez.

Nehogy azonban a belső kiképzésből kialakított homlokzatmegoldás a Koronázó Főtemplom és környezetének művészi hatását károsan befolyásolja, már előre kijelentette a bírálóbizottság, hogy az alaprajz esetleges hiányosságaitól eltekint, inkább a külső megjelenésre veti a fősúlyt.

A pályázatra nyolc pályamű érkezett be, melyek közül egyet a bírálóbizottság kezdetleges volta miatt kiselejtezett. A pályamunkák közül további két, önmagában véve szép és monumentális, tervet kellett helytelennek nyilvánítani azért, mert hatalmas méreteikkel, a főtemplomot mintegy elnyomnák.

Három pályamunkát talált végeredményben a bírálóbizottság olyannak, mely a pályá-

MÁNYOKY ÁDÁM: WERTHERN GYÖRGY VILMOS GRÓF ARCKÉPE.

Magyar Művészet
1925.
Fővárosi Képtár.

szú legyen, hogy fölállítva, az orrának a hegyét elérhessük. Az én lábszánykóim 2.39 méter hosszúak; körülbelül 10 cmrel hosszabbak, mint e szabály kivánná; de azért választottam ily nagyságuakat, mert nyilt, sík területen jobbak a rövidebbeknél. Felül a lábszánykó a tetszetősb külső kedvéért sötét vagy világos fénymázzal van bevonva, alak szerint nem síma, hanem — mint képünkön látható s az átmetszetből érthető — orrhegyétől az egész hosszúság egy negyedéig gerinczes, kétfelől lefaragott, mig a közepétől előre és hátrafelé lejtősödő, — mindez azért, hogy a rágyülemlő hó könnyebben lehányódjék róla s az egész alkotmány jobban simuljon előre. E czélra szolgál a mindkét oldalán futó bevágás is.

Közepén, illetőleg valamivel hátrább, legvastagabb részén, akkora sík lap marad, hogy az oda kerülő láb egyenesen állhat rajta. Erre a lapra szőrellenesen fókabőr, vagy rovátkos gummi darab van szögezve, hogy czipőnk talpa biztosabban oda tapadhasson. Itt van a lábszíjazat is a lábszánykónak lábhoz erősitésére, mely — mint a 2-ik ábrán látható — *lábhegyszíjból (lh)* és *felkötő szíjból (fk)* áll.

A lábhegyszíj a talpfa legvastagabb részén van keresztül húzva s erős 4 cm. széles bőrből

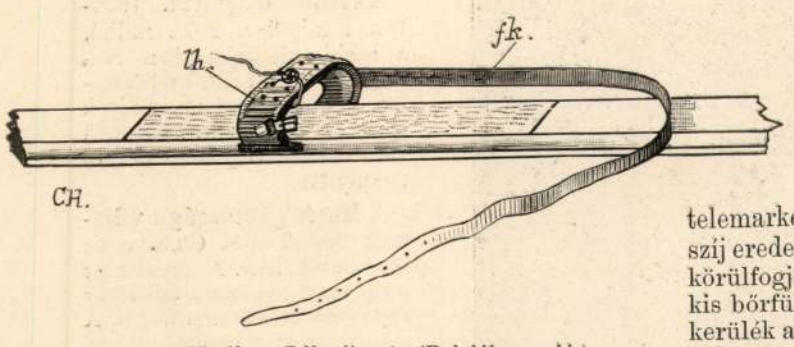

II. ábra. Lábszijazat. (Bal lábra való.)

IV. ábra. A lábszánykó felkötése az arra való czipőre.

való, melyre lyukak vannak ütve, úgy, hogy bőrzsineg segélyével a bele kerülő láb nagysága szerint, szűkebbre vagy tágabbra fogható. A szerint, a mint a lábszánykó jobb vagy bal lábra illik, van a lábhegyszij egyik oldalára a vékonyabb 2 cm. széles *felkötőszíj* felvarrva, mely elég hosszú, hogy a czipő sarka körül a lábhegyszíj másik oldalára erősített csatba szolgáljon.

Nem mindegy, micsoda czipőt használunk a lábszánykózásnál. A fökövetelmény az lévén, hogy a láb erősen álljon és mégis mozgékony legyen izületeiben, a szíjazat szorosan tartson s még se merevítse meg a lábat. Ennélfogva a mi közönséges czipőformáink kemény talpa, magas sarka, még ha angol sarok — sem alkalmas e czélra Ezért a lappok és finnek közkeletü lábbelii, mint egyenesen a lábszánykózásra termett ősi formák, lettek divatosakká; azokat utánozzák ma mindenütt. A 3-ik ábrán láthatjuk ezeket az eredeti czipő- és csizmaformákat. Talp és sark nélkül való alsórészük egy bőrcsolnakocskához (magyarán: bocskorhoz) hasonlít, melyre a felső rész varrva van. A lapp czipő (gabmagak) egészen csizmaszabásu, zárt, csakhogy rövid szárát hosszu tarka szalagokkal erősitik a lábszárhoz, épen a bokán fölül, belsejét pedig füves sással (Carex versicaria) jól kitömik. A finn csizma nagyon hasonló ehhez, de hosszabb szárú.

Norvégiában a lábszánykózásra a *lauparsko*-t használják, mely igazában nem más, mint utánzott lapp czipő. Ennek nincsen talpa, hanem egész alsó része egy darab erős bőrből áll, melyre a közönséges füzős-czipő felső része van varrva. Orra kissé felhajtott, hogy a lábszánykókra gyülemlő hó a czipőknél le ne rakodhasék s a lábhegyszíj és lábhegy közét ki ne töltse, ott el ne jegesedhessék, s igy a láb mozgását ne akadályozza. A lauparsko-nak azonban, — a mi a lapp czipőn hiányzik, — sarka is van, igaz, hogy nem áll másból, mint egy széles peremü vastag bőrlapból, mely szurkos madzaggal van a talpra varrva. A sarkbőr széles pereme arra szolgál, hogy a felkötő szíj a bokáról mozgás közben le ne csúszszék.

A lauparsko mintájára készittettem magamnak én is egy pár lábszánykózásra való czipőt, de hogy a felkötő szíj biztosabban fogja át bokámat, a czipők sarka tájára egy bőrfület varrattam, melynek nyilásán áthúzható.

A lábszánykó felkötésénél tehát a lábhegyszíj kengyelszerű nyilását akkorára veszszük, hogy épen csak a czipő orra nyúljék ki belőle, a lábújjak pedig tőben mintegy lekötve legyenek, ezután a felkötő szíjat a bokán körül, a kis bőrfülön át, a csatba húzzuk.

Nagyobb utaknál s a gyakorlatban mindenesetre ez a lábhoz erősités, illetőleg *szíjazás*, jelenleg a legczélszerűbb. A 4-ik ábra mutatja ennek módját s a lábszánykózáshoz tartozó czipő felől is tájékoztat.

Van azonban e legszokásosabb lábszíjazaton és felkötési módon kivül a lábszánykó lábra erősitésének még egy másik, nagyon elterjedt, népszerű fajtája, mely főleg Telemarken vidékén divik s a műkedvelők, sport lábszánykózók, művészkedők körében igen kedvelt, sőt e különös czélnak már csak azért is jobban megfelelő, mert ebben a megerősitésben a láb szilárdabban áll (a mire pedig a sportszerü, mesterséges lábszánykózásnál figyelni kell), mint a többé-kevésb lazább, kezdetlegesebb lábszíjazatban. A telemarkeni lábszíjazatnál (5-ik ábra) a lábhegyszij eredetileg oly tág, hogy a czipő orrát szorosan körülfogja. Belülről, mindkét oldalán, felvarrt kis bőrfülek nyilásán át, a czipő alakjához mért, kerülék alakra hajtott s bőrrel borított nád, vagy halcsont tartó van, mely a felkötő-szíjat pótolja. Ennek két vége egy kis lyra-alaku fémlemezre van erősítve, melynek közepén hosszúkás rés van vágva, hová egy anyacsavar nyaka nyulik be. A lyra-alakú lemezt, a kerülék-alakú tartóval

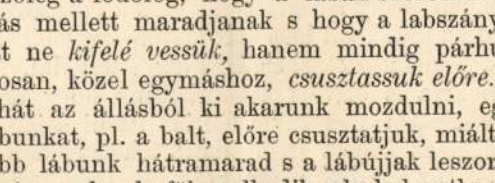

V. ábra. A Telemarken-ben divó lábszíjazat.

együtt ezen előre vagy hátra lehet tolni s a szerint a lábat erősebben, vagy gyengébben a lábhegy-szíjba beszorítani. Hogy a kivánt szorosság állandó maradjon, arra egy kis fejes-csavar, *cs*, szolgál, mely az anyacsavarba illik s a lyra-alakú fémlemezt megszorítja, mozdithatatlanná teszi. Az e fajta lábszíjazatot úgy biztosithatjuk czipőnkön a lecsuszamlás ellen, hogy a széles peremü sarokbőr fölé egy kis bőr-sarkantyút varratunk, mely a sarok peremével egy kis ágyat alkot, hová a kerülék-alakú tartó vége befekhetik.

A lábszánykózáshoz, nem épen szükséges, de igen czélszerü tartozék egy erős, hosszú hegyibot — I-ső ábra, 3. — végén felvasalva egy kis köralaku vaslemezzel — hogy a hóba nagyon be ne furódhasson — és csúcsos vashegygyel ellátva. A bot olyan vastag legyen, hogy reátámaszkodva egész testsulyunkat jól megbirja.

Ezeket tudva, a gyakorlat terére léphetünk.

A legelső szabály a lábszánykózásnál, hogy a mozgást, előrejutást nem a lábak fölemelésével adjuk, mintha futnánk, hanem ép úgy, mint a korcsolyázásnál, a lábak csusztatásával. Csakhogy a korcsolyázásnál tulajdonképen mindig egy lábon mozgunk, mert midőn az egyik lábat kifelé vetve csusztatjuk előre s testünk sulyát arra helyezzük, a másik lábat kissé fölemeljük, — habár csak rövid pillanatra, mert aztán rögtön ezt vetjük kifelé és előre s a másikat emeljük. A lábszánykózásnál ellenkezőleg a fődolog, hogy a lábak szorosan egymás mellett maradjanak s hogy a labszánykókat ne *kifelé vessük*, hanem mindig párhuzamosan, közel egymáshoz, *csusztassuk előre*. Ha tehát az állásból ki akarunk mozdulni, egyik lábunkat, pl. a balt, előre csusztatjuk, miáltal a jobb lábunk hátramarad s a lábújjak leszorítva lévén, sarkunk fölemelkedik, oly helyzetbe jutván, mintha ez a láb hurokba került volna. Ebben a pillanatban a jobb lábat a bal elé rántjuk — a havon csusszantva — azután megint a bal lábat, a jobb elé s igy váltakozva oly sebességgel, a mint csak birjuk. A test minden csusztatásnál felváltva kissé a térdekre nehezedik, míg az egyik láb mindig megfeszül. Sulypontunkat legjobb állandóan a középen tartani s legföljebb felső testünkkel kissé előre hajolni. Sik földön a bot szintén segit az előrejutás gyorsitásán, s itt helyén van két bot használata is, melyeket fölváltva használunk s mintegy lépkedve segitjük magunkat velök elébb-elébb.

A csúsztatásszerű mozgásnál mindig ügyelni kell arra, hogy a lábszánykók mindig egyközüleg haladjanak előre síklásuknál, mert ha nagyon szétterpesztett lábakkal csúszunk előre, hamar elfáradunk s a kellő sebességet nem birjuk lábszánykóinknak megadni; ha pedig nem egyközüleg tartjuk őket, orraik vagy összehajlanak, vagy szétjárnak, s mindkét esetben könnyen elbukhatunk, a helyett hogy előre jutnánk. Azért a jó lábszánykózót már nyoma után is felismerhetjük, mely két folytonosan egyközüleg haladó vonalat rajzol a hó szinére.

III. ábra. 1. Lapp czipő (Gabmagak). 2. Finn csizma.

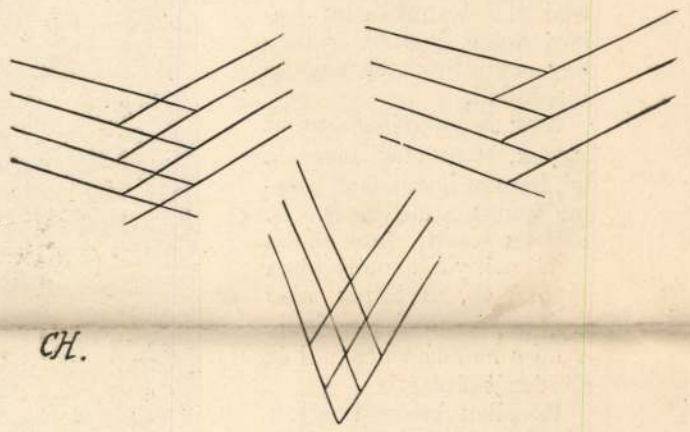

VI. ábra. Lábszánykó nyomok nem igen meredek dombnak haladásnál.

Némileg másként áll a dolog, mikor dombot vagy hegyet akarunk lábszánykón megmászni. Ha a hegy nem igen meredek s a lábszánykók nem túlságos hosszúak, olyformán hágunk fel *lépkedve* a tető felé, hogy nyomaink azt a rajzot mutassák a havon, melyet a 6-dik ábrán látunk. A körülményekhez képest azonban czikk-czakk vonalban kigyódzva is megkisérelhetjük a följutást. Igen meredek hegyekre olyformán kerülhetünk föl, hogy a meredekségnek nem arczczal, hanem oldalaslag állunk s egy lábunkat a másik után emelgetve, lépkedünk fölfelé, mintegy hólépcsőt csinálva nyomukkal, melynek fokai majd oly hosszúak, mint maga a lábszánykó s ugyanily szélesek is. (Lásd az ábrát a közlemény elején.)

S bármi furcsán hangozzék, nincs hegy vagy domb, melyet kerülőkkel, ügyes fortélyoskodással meg ne lehetne igy is mászni, s nincs az a gyalog ember, a ki, ha egyáltalán fel birna oda jutni, hamarább érhessen a tetőre, mint egy gyakorlott lábszánykózó.

Hegyről lefelé, lankásokon, lejtőkön minden mozgás és lábcsúsztatás nélkül jutunk le, még pedig mennél meredekebb az oldal, annál hamarább. Nyilgyorsan surranva, se lát, se hall ilyenkor az ember, iramlik, szinte röpül. Szelid lejtőkön nem épen nehéz ez a lecsusszanás; de meredek, hirtelen esésü helyeken annál nehezebb, mert teljesen uralkodnunk kell lábszánykóinkon, nehogy megszökjenek tőlünk, mi pedig hanyatt bukjunk. Völgynek ereszkedésnél jobb lábunkat rendesen kissé a bal mögé szoritjuk, testünkkel térdeinkre nehezedünk s előre hajlunk; különben teljesen a lesikló lábszánykókra bizzuk magunkat. Időközben a bottal kormányozzuk magunkat, s ha a sebesség igen nagy lenne, egész sulylyal a botokra nehezedünk s úgy fékezzük a gyors haladást.

Hogy előre nem látható akadályokra, mint a hóból kiálló fatörzsekbe, sziklákba ne ütközzünk s mély rétegeknek ne menjünk, mennél elébb meg kell tanulnunk az irányváltoztatást, kitérést és a hirtelen való megállást. Ezt úgy fogjuk elsajátítani, hogy gyakrabban megpróbáljuk lábszánykóinkat kisebb-nagyobb szögben oldalt vagy épen keresztbe fordítani, a mi különösen gyors iramodásnál a lehető legnehezebb dolog; vagy pedig a botokkal fékezzük a sikamlást. Erre a gyakorlat tanítja meg legjobban az embert.

Leghihetetlenebbnek látszó azonban az egész lábszánykózás mesterségében az ugrás, úgy magaslatokról a mélybe, mint egyenes irányban nagy távolságokra, midőn az ugró jó darabig szinte röpül a levegőben. Ilyen ugrások 20—25 méternyi, sőt nagyobb távolságokra is tehetők, midőn a magasság szintén vagy 8—12 métert tesz; tehát igazán bámulatos méretek! S mégis meg lehet ezeket tenni a másfél méter hosszú talpakkal, ha lejtős helyen hirtelen mélyedés következik, melyen túl ugyanazon szög alatt folytatódik a lejtő. Természetes, hogy az ilyen nagy ugrásokhoz nem elég csupán az ügyesség, biztosság, gyakorlat és bátorság is kell ahhoz, mert az ugrónak nemcsak talpra kell esnie, hanem rögtön tovább is csúsznia, tehát lélekjelenlétét egy perczre sem szabad elvesztenie. A hó lazasága teszi lehetővé ezeket a szökkenéseket, nem kell tehát a talaj keménységétől tartani. Ha elesünk, a mi gyakori dolog, legtöbb esetben úgy sem ütjük meg nagyon magunkat.

Arra, hogy jó lábszány-út legyen, nem elég maga a hó, hanem igen sokat határoz annak a milyensége is. Frissen esett, laza hóba a lábszánykók mélyebben süppednek, a talpfa alsó lapjára hócsomók tapadnak, a mi a haladást nehezíti és a csúszót fárasztja.

Ez ellen használ ugyan némileg az, ha már a készitésnél lenmagolajjal beitatjukláb szánykóinkat, a mi a fát is védi a nedvesség ellen, vagy pedig ha lenmagolajfirniszszel, még inkább stearinnel kenjük be alúl a szánykótalpakat, de mindennek ideig-óráig van csak hatása; ezért a bekenést gyakran kell ismételni. Ép így nem jó a nagy hidegben esett hó sem, mely porszerű, nem sikamlós, habár megjegyzendő, hogy vastag hórétegben még az ilyen havon is hamarább jutunk előre, mint a gyalog ember. Legjobb a csekély hidegben esett hó, mely összesüppedt s később nagyobb hidegnek volt kitéve; vagy a nagy hidegnél esett hó, mely később kissé megolvadt s azután a felszine megint megfagyott.

Gyakran azonban a nedveses hó jégkemény felszinű, tehát igen sima; ez a lábszánykózásra megint nem alkalmas, mert a síkos havon a talpfáknak semmi súrlódásuk nincsen; ezért azok ide-oda síklanak. Ilyenkor különben úgy sincs szükség reájuk, mert a hó az embert úgy is megbirja. De ha az így keményre fagyott, csikorgó hó tetejére pár újjnyi friss, laza hó esik, akkor a lehető legjobb lábszány-útkinálkozik.

Ezek után könnyen megállapithatjuk a lábszánykónak sokféle alkalmazhatóságát. El kell ismernünk, hogy mint téli sport, sokkalta fölötte áll a korcsolyázásnak, nemcsak azért, mert nem köti az embert egy szűk területre — hiszen 70—100 km. tehető meg rajta egy nap alatt — hanem mert a test izom- és idegrendszerét egészben és összhangzatosan foglalkoztatja, fejleszti. Igaz, hogy első próbáinknál meglehetősen ki fogunk fáradni; de hát ez minden szokatlan mozgásnál így van; az izmok lassanként szokják meg, míg később hozzáedződnek.

Azonkivül mennyi gyakorlati életbe vágó haszna lehet a lábszánykózásnak, a mi a korcsolyázásnak alig van. Mily felüdülés a sokat ülő tanuló ifjúságnak, ha tél szakán a nagy hómezőkön ide-oda kalandozhatik! Hát még a turistáknak, természetbúvároknak, erdészeknek, vadászoknak, kik oly helyekre is könnyen eljuthatnak a lábszánykókon, hová télen alig birnának más módon elmenni. Katonai szempontból is világosan elképzelhető, micsoda szerepet játszhatnák a lábszánykó téli hadjárat esetén. Hát még a magányos tanyák, vagy hegyek lakói, vagy mások is, hózivatarok, közlekedési nehézségek, forgalmi akadályok, hófuvások alkalmával micsoda hasznát látnák a lábszánykó elterjedésének? Bizony ilyen kérdéseknél mentő dolog az, ép úgy, mint Norvégia szirtes, szakadásos óriási hegyvilágában.

Hiszem és meg vagyok róla győződve, hogy a lábszánykó néhány év múlva sokfelé ismeretes lesz hazánkban s népünk is meghonosítja eszközei közt. A mi most még hirtelen elterjedését gátolja, bizonyára az, hogy nehezen kapható; csak néhány nagyvárosi kereskedő tartja raktáron; nemkülönben, hogy a vele való bánásról a közönségnek még nincs tudomása. Ha ezek a nehézségek megszűnnek, s ha a norvég mintát a mi faragó mesterembereink is úgy megismerik és eltanulják, mint a grácziak, bécsiek, klagenfurtiak, sőt már nálunk Kőszegen is egy esztergályos, kivel én eddig már három pár ilyen lábszánykót csináltattam: bizonyára hazánkban is oly közönségessé lesz a lábszánykó, mint az általában használt kisebb-nagyobb szánok, s nemcsak használata fog elterjedni, hanem arra is bizvást számithatunk, hogy ügyesebb mesterembereink a téli idő itteni sajátszerűségeihez képest módositani, tökéletesiteni is fogják az eredeti alakokat s így még inkább lehetővé teszik, hogy ez a hasznos téli járó eszköz necsak mulatságra, hanem gyakorlati haszonra is annál alkalmasabbá váljék.

Chernel István.

FÉRFI ARCZKÉP (GRÓF GOTTER G. A. ARCZKÉPE).

Mányoki Adámnak a braunschweigi herczegi képtárban levő festménye után.

EGYVELEG.

* **A legmagasabban fekvő alagút** Peruban van Galera város mellett, az Andes-hegylánczon át. Galera város 5000 méter magasságban van a tenger színe felett, maga az alagút 200 méterrel feljebb van, mint az örök hó határa s körülbelül 1000 méter hosszú.

* **Az ideges szívdobogást** a párisi «Journal de Santé» állítása szerint igen egyszerüen lehet megszüntetni oly módon, ha a fejet erősen lehajtjuk s a karokat lecsüggesztjük, miáltal a test felső részébe vértolulás támad. Tisztán ideges szívdobogás esetén e mozdulatok után rögtön visszanyeri rendes működését, különösen, ha e kisérlet alatt a lélegzésvételt is abba hagyjuk.

* **A német császár születésnapja** a jelen évben péntekre esett s ezért a strassburgi katholikus püspök külön körrendeletben szüntette meg erre a napra a böjtöt; hogy a hivők az ünnepi lakomákon részt vehessenek.

Távirat forgalom. 1891-ben Európában 207.6 millió, a többi világrészekben 88.4 millió táviratot adtak fel összesen 98,465 állomáson, melyek közül azonban igen sok nem volt a közönség használatára megnyitva.

* **Mesés gyorsaságu villamos vasut** épül Chicago és St.-Louis között. Az egész utat 3 óra alatt teszi meg, úgy hogy egy órára 160 kmnyi út jut. A kocsik, mint a budapest-bécsi villamos vasutnál tervelvék, szivar-alakuak lesznek s mindeniknek külön elektromotorja lesz.

* **A jövő városának kiállítását** tervelik már most a párisi 1900-iki világkiállításra. Ez az uj kiállítási tárgy minden tekintetben azt tüntetné fel, minők lesznek jövőben a városok, ha a jelen kornak találmányait s különösen az electrotechnikát teljes mértékben kizsákmányolják. Az így létrejött mintaváros a kiállítás végével is megmaradna s Páris egy új városrészének képezné magvát.

* **Megfagyott virágok.** Egy újzeelandi kertész kisérletet tett friss virágokat jégben küldeni Londonba, épen úgy, mint a marhahússal szokták tenni. A vizzel telt pléhdobozba zárt s megfagyosított virág gyönyörüen érkezett meg; az átlátszó kristályban a chrysanthemum pompás virága minden legkisebb árnyalata észrevehető lett.

* **A japáni mikado** parlamenti bizottságot küldött ki annak kikutatására, hogy miért kisebbek és gyengébbek a japániak, mint az európaiak. A bizottság az okot az életmódban találta, különösen, hogy a japániak csak rizst, halat és növényeket esznek s ezért most a húseledel nagyobb elterjesztését sürgetik.

* **A legnagyobb tiszti fizetése** Európában az angol lord-kanczellárnak van 100.000 arany forint, a német birodalmi kanczellár már csak 27.000 frtot kap, bár a kontinensen neki van legtöbb fizetése. Az angol miniszterek különféle, 20—50.000 forint fizetést kapnak, a francziák 15.000-et, a poroszok 16.000-et. Általában Angliában vannak a legnagyobb fizetések, itt még az udvarhölgyek is évi 5000 frtot kapnak (régebben csak 3000-et), mely összeg különösen ruhára szükséges, mivel az etiquette szerint udvarhölgy a királynő előtt legfelebb kétszer jelenhetik egy és ugyanazon ruhában.

* **A leghosszabb alagút** a Creton-féle vízvezeték, mely a Creton völgyszorostól a Harlen folyóig mintegy 53 km. hosszúságban viszi New-York ivóvizét. Az alagút 4.1 méter széles és ugyanily magasságu.

* **Új bor.** Heilbronn württembergi városban dr. Möhl kezdeményezésére társaság alakult, mely a rhebarbara növény levélszárainak nedvéből bort készit. A bor állitólag a côte d'or borfaj ízéhez hasonló s sokkal kevesebbe kerül, mint a szőlőből nyert bor.

7. SZÁM. 1893. BUDAPEST, FEBRUÁR 12. 40. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre ... **6** „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre ... **4** „ | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5.—**, félévre ... **2.50** | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

MÁNYOKI ÁDÁM.

(1673—1757.)

Az a sok zivatar, mely hazánk történelmén végig vonult, a nyugodt fejlődést folyton akadályozta és elsöpörte még azt is, a mit békésebb idők teremtettek. A mi művészi emlék ránk maradt, nem sok, de mégis elég bizonyságot tesz, hogy a művészetek ápolására nálunk is megvolt a talaj és megvoltak a tehetségek. A honalkotás első századában emelt püspökségek és kolostorok közül a pécsi egyház első rendű műépitészeti alkotás; a későbbi épitkezésekből a kassai dóm és több kisebb templom szintén előkelő műizlést hirdetnek. A művészetek virágzásáról azonban nagyobbrészt csak irott emlékek beszélnek. Régi templomok százados mészrétegei alatt gyakran találni festészeti emlékeket, melyekben nemcsak a vallásos, hanem a nemzeti felfogás is nyilvánul.

Mindezek azonban csak kevés és homályos adalékot szolgáltatnak művészeti multunkhoz. Szobrászati, festészeti emlékünk a régi korból igen kevés maradt fenn. Mikor már a müvelt nemzeteknél virágzik a művészet, nálunk a török uralom sorvasztja el a szellemi életet. A Békésmegyéből Nürnbergbe költözött *Ajtós* családból is aligha támadt volna itthon, II. Ulászló uralkodása alatt, *Dürer* Albert, a német festészet e nagy úttörő művésze. Csak a XVIII. század legelején, mikor az arczképfestészet mindenfelé annyira föllendült, tünt fel nálunk is két festőművész, *Kupeczky János* és *Mányoki Ádám*, kik azonban a kedvezőtlen körülmények miatt szintén külföldre menekültek, s ott fejlődött ki művészetük.

Kupeczky korának egyik jeles arczképfestője. Mányoki nem oly termékeny, de szintén igazi művész. Festményei ritkák; még a drezdai képtárban is csak négy arczképet őriznek az egykori szász udvari festőtől. Egy pár arczképe megmaradt nálunk is, melyeket akkor készitett, mikor II. Rákóczi Ferencz udvarában volt, de ezek némelyikére ráférne a szigorubb vizsgálódás, hogy csakugyan Mányoki ecsete alól kerültek-e ki. A Radvánszky-család zólyom-radványi kastélya Rákóczi-termében őriztetik Rákóczi Ferencz fejedelem arczképe, melyet Mányoki 1705-ben festett, s talán csak az egyetlen hiteles festmény, mely e régi magyar festőnktől hazánkban fenmaradt.

Két hiteles műve, melyet ez alkalommal másolatban bemutatunk, németországi képtárak érdekessége.

Mányoki Ádám 1673-ban született Szokolyán, Sárosmegyében. Életének történetéből csak annyit tudunk, hogy Scheitz András hannoverai festőnél, majd Párisban Largiellière Miklósnál tanult, később ugyanott és Hollandiában folytatta tanulmányait. Rövid ideig II. Rákóczi Ferencz szolgálatában állott. 1712-töl II. Ágost lengyel király udvari festője volt és Varsóban tartózkodott, majd III. Ágost szász király udvari festője lett, s mint ilyen halt meg Drezdában 1757-ben. E szerint tanuló évei részben a 17-ik század végére, részben pedig a 18-ik elejére, önálló művészi tevékenységének évei pedig a 18-ik század első felére esnek. De nemcsak

Eredetije a schleissheimi bajor királyi képtárban.

MÁNYOKI ÁDÁM SAJÁT FESTÉSŰ ARCZKÉPE.

időre, hanem eddig ismert nehány műve után ítélve, művészetének jellemére nézve is egészen a 18-ik századba esik. Megvannak mind ama sajátságai, melyek e század festészetét jellemzik.

A 18-ik század, melynek derekát a művészetben a franciák XV. Lajos, a németek pedig a rokoko korának nevezik, egészen sajátos helyet foglal el a festészet történetében, egyrészt visszanéz a múltba, a renaissance-művészet korába, másrészt pedig előre tekint a 19-ik századba, de a múlttal is laza és fölületes kapcsolatban van, azt meg épen nem lehet mondani, hogy a jövőnek hirnöke volna. A múlttal összehasonlítva a művészi teremtő erő megfogyatkozását veszszük rajta észre; a jövővel összehasonlítva pedig azt találjuk, hogy nincs meg benne még a csirája sem annak, a miből a 19-ik század festészete keletkezett, hacsak nem az, hogy Francziaország művészeti felsőbbsége már ekkor nyilvánvaló volt.

Az önállóbb fölfogású művészi egyéniség nem hiányzik teljesen, csakhogy számuk elenyészően csekély az ecsetet forgatók számához képest. Olaszországban Tiepolo, Spanyolországban Goya, Francziaországban Boucher, Watteau, Fragonard, Liotard, Angolországban Hogarth, Reynolds és Gainsborough körülbelül a legkiválóbb, legjellemzetesebb képviselői a festészetnek és egyikmásik igazi gyermeke annak a társadalomnak, melyben élt. Iskoláról, a régi, jó értelemben, szó sem lehet. Ezt a 17-ik század végén keletkezett és a következő századra örökségképen átszállott művészeti akadémiák váltották föl.

Az új intézményben gyökerezik a 18-ik századbeli művészet és kivált a festészet egyik fő jellemvonása. Az akadémiák e művészeti oktatásban szigorú, kényszerítő szabályokat jelentenek, melyek elnyomják az egyén önállóságát, jelentik továbbá azt a nézetet, hogy mindenki elsajátíthatja mind azt, a mi megkivántatik ahhoz, hogy művész legyen, tehát azt jelentik, hogy a művészetet tanulni lehet, jelentik végül a gyakorlat által szerzett nagy tekhnikai jártasságot. Különösen az utóbbi téren elért eredmények voltak azok, melyek a szellemeket fogva tartották és minden igényt kielégítettek. Innét van, hogy az olasz, a németalföldi és a spanyol iskolák tekhnikáinak összekeveréséből előállott eljárás közös tulajdonná vált és a nagy sokaság egyenlő tekhnikai készültséggel egyenlően festett.

Ez a routine különösen szembeszökő a múlt századról átszállott másik jellemző örökségen, az arczképen. Ámbár a 18-ik században a falkép általánosan divott, mégis az arczkép az a faja a festészetnek, mely e századot, úgy mint a múlt század végét is leginkább jellemzi. A 17-ik század második felében Francziaországban François de Troy, Hyacinthe Rigaud és Nic de Largillière voltak a legkiválóbb arczképfestők. Az utóbbi Mányoki mestere, állitólag nem kevesebb, mint 1500 arczképet festett volna. Largillière, Rigaud, Kupetzky, Mányoki és akár az angol Hogarth és a többinek arczképeit egymással összehasonlítva édes testvéreknek látszanak. A tekhnikai routine képezi köztük a rokonsági kapcsot. De az alakok bármilyen élénk, sőt sokszor megkapó megjelenésüek, mégsem eléggé meggyőzők. Mindig csak arról tanuskodnak, hogy az eltanult járatosság mennyire uralkodott a a művész egyénisége fölött. Szívesen elhiszszük, hogy a képben megvan annak az egyénisége, a kit a festő ábrázolt, de nem találjuk meg benne a művész egyéniségét.

Mányoki Ádám két festménye, melyet ma bemutatunk, a 18-ik századbeli művészet e termékei sorába tartozik. Az egyik a művész saját arczképe a schleissheimi bajor királyi képtárban, a másik gróf Gotter G. A. képmása a braunschweigi herczegi képtárban. Mind a kettő múlt századbeli lajstromok tanusága szerint a magyar festőnek kétségtelenül hiteles műve.

Tekintve azt, hogy Mányoki 43 éven át II. Ágost lengyel király, majd III. Ágost szász király udvari festője volt, föltehetjük, hogy nehány száz képet festett. Ismert és hiteles művei mindazáltal igen ritkák. A 18-ik századbeli festészetnek egyik jellemző vonása az is, hogy termékei nagyobb részt ismeretlenek, a mennyiben ma is ama családok birtokában vannak, a melyeknek ősei megrendelték vagy megvásárolták és a művészet történeti kutatók eddig csekélyebb figyelembe részesitették. Ha a 18-ik század festészetét egykor oly beható kutatás tárgyává teszik, mint ujabb időben a 15. és 16-ik századét, akkor talán magyar művész is számosabb művel fog helyet foglalni a festészet történetében.

TÉLEN.*

I.

Beh jó világ a hóvilág,
De csak meleg szobában;
Virúlhat kinn a jégvirág,
Ha kézben telt pohár van!

Fel is köszöntöm tél apót,
Hogy ujra visszatére:
Terítsen enyhe takarót
Vetésre, venyigére.

Vidor tavasz keljen nyomán,
Nyár is, ősz is dicsérje,
S jó uj bor és kenyér után
Hálánk hiven kisérje.

II.

Az egész táj egy hótenger,
Rajt' egy-két bágyadt sugár,
De nyugodt, mint öreg ember,
A kinek nincs vágya már.

Lomb, virág és víg madárdal
Eltünt, mint a szerelem;
Az emlék is lassan elhal,
Száraz kórón s levelen.

Nyári hő és enyhe éje
És villám elköltözött,
Mint a becsvágy szenvedélye,
Küzdve annyi vész között.

Minden nyugodt és kifáradt,
De nem vénség ez s halál,
A mi nyugszik, ujra támad,
És tavasz, nyár visszaszáll.

Csak te vagy más, oh emberszív,
Tél ha egyszer béhavaz,
Hiú vágyad hasztalan vív,
Nincs számodra uj tavasz!

III.

Erdő alján, hegy tövében
Van egy kicsiny házam nékem,
Nyáron jobb, de télen is jó,
Bár befújja olykor a hó.

Most is fújja, most is víjja,
Szegény kis ház alig birja,
De azért, ha erősb lenne,
Sem alunnám jobban benne.

Jókor fekszem, későn kelek,
Egész évet kipihenek;
Egy kis nyugtom mért ne légyen?
Természet is nyugszik télen.

De ki zörget, vaj' mit akar? . . .
Senki, csak a bősz zivatar,
Hogy' fú, jajgat, hogy elvadúl,
Ösvényt, utat befú, feldúl!

Már a sok hó egész özön,
Egy hétig most posta se' jön,
Se baj, jobb is, rekedjen ott,
Nem olvasok igy hirlapot.

S nem boszant meg léha szellem
Hosszu czikkben, nagy beszédben
Hamis páthosz, rossz magyarság,
S több ilyen, most divó, kórság.

Gyulai Pál.

* A «Budapesti Szemle» legújabb füzetéből.

A HARMADIK LÖVÉS.

Elbeszélés.

Irta GONDA DEZSŐ.

Nagyon is korán találtunk kiérni a vadgalamb-lesre. Úgy gondoltam, hogy egy darabig majd elbódorgunk a kukoriczásban a nyúl után; hanem az ugrifüles ma nem akart mutatkozni és igy jóval korábban értünk az erdő tisztására, az ér mellé, a melynek parti jegenyéin vert fészket a galambraj. Napnyugtakor ott kellett elhúznia fejünk fölött, de még most vigan csipegette valami messzi buzatarlón a hullott szemeket.

— Legjobb lesz, öregem, ha leheveredünk itt alkonyodóig, — biztattam az uradalmi vadászt, a ki vendéglátó gazdám adott mellém.

— Tessék a tekintetes úrnak, majd én csak igy maradok állva, legfeljebb, ha a puskámra támaszkodom egy kissé.

Hanyatt dőltem a tisztás gyepére. Néztem a nagy kék kupolát fölöttem, az ér partján nyulongó jegenyéket, a miknek zöldes-fehér sűrűjéből ki-kibarnált a vadgalambok kusza fészke. Az öreg vadász ott állott fölöttem, puskája csövére támaszkodva. Öreg ember volt már, amolyan hetvenes, a haja sárgás-fehér, de az arcza olajos-barna, marczona, napsütötte, viharmosta. A szeme szelíd, mint egy szarvasé, bár a szemehéja össze volt csiptetve, a szemöldök izma orrtőben összevonva, mint az olyan emberé, a ki sokat néz nap ellen, messze ki a lapályra. Egyszerű emberek szokása ellenére nagyon magába mélyedt, s mint egy-egy könnyű hullám suhant végig csaknem cserfakó arczán a váltakozó érzések tükörképe.

Az ajka is meg-megrebbent, mintha mondani készülne valamit s ilyenkor kitetszettek még erős, bár kissé feketés fogai.

Egyszer csak odafordul hozzám az öreg és azt mondja:

— Könyörgöm, tekintetes uram, ha zokon nem venné, volna egy kérdésem.

— Mi az, Zsiros gazda?

Lassan, egyszerűen, szóvirág nélkül kezdte; eleinte el-elgondolkodva.

El-elakadt az öreg, a keze fejét nézte, a hogy rá volt nyomva puskája csövére. Aztán végighúzott vele egyszer-kétszer a homlokán.

— Hát csak ki vele, mit is akar jó öregem?

— Hej, csak nehéz azt kimondani, nehéz. No, de ha már benne vagyunk: Isten neki. Mikor ugyis nagy teher a lelkemen.

— Könnyitsen rajta bátran, öregem.

— Ha vajjon könnyebb lesz-e utána? Hát úgy . . . azt kérdezném, arra kérném, mondja meg nekem tekintetes uram, hogy ha egyszer én ki találok nyujtózni, mondhatja-e rám valaki igaz szívvel, igaz szóval: kinyujtóztál, te vén *gyilkos!*

Meglepetve néztem föl az öregre.

— Magáról, Zsiros?

— Rólam, tekintetes uram.

— De ugyan már miért mondaná azt valaki?

— Miért mondaná? Épen azt akarom elbeszélni a tekintetes úrnak.

Megint ráfeledkezett a keze fejére, megint végigtörülte a homlokát és hallgatott sokáig. Mintha rendbeszedné az emlékezete szálait, hogy jól egybevetéljenek, hogy ne kötődjék rajtok.

Fenn a levegőben egy szürke varjú húzott végig rekedt sikongatással. Utána nézett az öreg, hogyan vész bele a magas messzeségbe. Majd mintha annak a messzeségnek szólna, odatűzött szemmel, s kezdte a beszédet:

— Úgy volt, úgy, hogy a nemzetes asszony, a mostani gazdámnak az édes anyja, váratlanúl

A RÁKÓCZI EREKLYE-KIÁLLÍTÁS KASSÁN.

Dudits Andor rajza.

Kétszáz esztendeje annak, hogy történelmünk egyik legragyogóbb alakja, II. Rákóczi Ferencz, fegyvert fogott a szabadságért. Abban a küzdelemben, mely 1703—1711-ig lefolyt, a szabadságszeretet, az áldozatkészség és a magyar vitézség felemelő példái tündökölnek elénk s lelkesítő fényben tüntetik fel ama kort és vezérférfiát, II. Rákóczi Ferenczet, a ki — pátensének szavai szerint — «édes hazánkért, nemzetünkért, régi szabadságunkért, a hatalmas Istennek segítségével, az ő hatalmas hadakozó karjának erejével, tökéletes szívvel, lélekkel» szentelte életét a nagy nemzeti ügynek «minden privatumnak vágyódása nélkül».

A mostani kétszázadik évfordulón az egész ország ünnepli Rákóczi korának emlékezetét; de a legszebb ünnepet kétségkívül az egykori kurucz főváros, Kassa üli, a hová hazafias lelkesedéssel, nagy gonddal és buzgalommal összegyűjtötték a kurucz-korszak megmaradt ereklyéinek java részét s kiállítást rendeztek belőlük. E kiállítás ünnepélyes megnyitása julius 26-án megy végbe.

A kiállítás eszméjének megvalósítása sok akadályba ütközött, mert eleinte tájékozódni sem igen lehetett, van-e annyi Rákóczi korabeli emléktárgy, mely elegendő arra, hogy a kiállítás méltó legyen az ünnepi alkalomhoz. De a mint a felhívások szétjelmentek s a kiállítás rendezőségének egyes buzgó tagjai beutazták az egész országot, felkutattak minden emléket, — kiderült, hogy kegyeletes és gondos kezek a történelmi kincsek egész halmazát őrzik, melyek összegyűjtve, híven tükröztetik vissza az egész kort s annak minden nevesebb szereplője, de főképen a nemes vezér: II. Rákóczi Ferencz emlékét.

A kiállítás eszméjét egy azóta elhúnyt kassai polgár: Schalkház Lipót vetette fel. Az ő kezdeményezésére aztán Kassa irodalmi köre, a «Kazinczy-kör» vette kezébe az ügyet, melynek buzgó főtitkára: *Gerlóczy* Géza, felismervén a terv nemzeti jelentőségét, nagy tevékenységet fejtett ki az ügy érdekében. Érintkezésbe lépett első sorban a Rákóczi-kor kitűnő kutatójával, *Thaly* Kálmánnal, a kinek útmutatása és buzdítása mellett vetette meg a kiállítás alapját.

Az eszme hamar országos érdeklődést keltett s a kiállítás védőségét közéletünk következő kiváló szereplői vállalták el: gróf *Apponyi* Albert, a képviselőház elnöke, gróf *Csáky* Albin, a főrendiház elnöke, *Bubics* Zsigmond, Kassa tudós püspöke, gróf *Zichy* Jenő, gróf *Károlyi* Sándor, *Thaly* Kálmán s *Berzeviczy* Albert, — díszelnökök pedig *Takács* Menyhért jászói prépost, *Fraknói* Vilmos püspök, *Szalay* Imre, a Nemzeti Múzeum igazgatója, gróf *Teleki* Géza, báró *Nyáry* Jenő, *Ráth* Péter, *Berczelly* Jenő kir. táblai elnök, *Kun* Bertalan ev. ref. püspök, *Beöthy* Ákos, *Rákosi* Jenő, *Forster* Gyula és *Péchy* Zsigmond, továbbá *Bárdossy* Jenő, gróf *Csáky* Zenó, gróf *Hadik* Béla, *Hámos* László főispánok lettek.

Százas nagybizottság alakúlt, melynek elnöke dr. *Takács* Menyhért jászói prépost, szóval és

Mányoki Ádám festménye báró Radvánszky Béla birtokában.

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

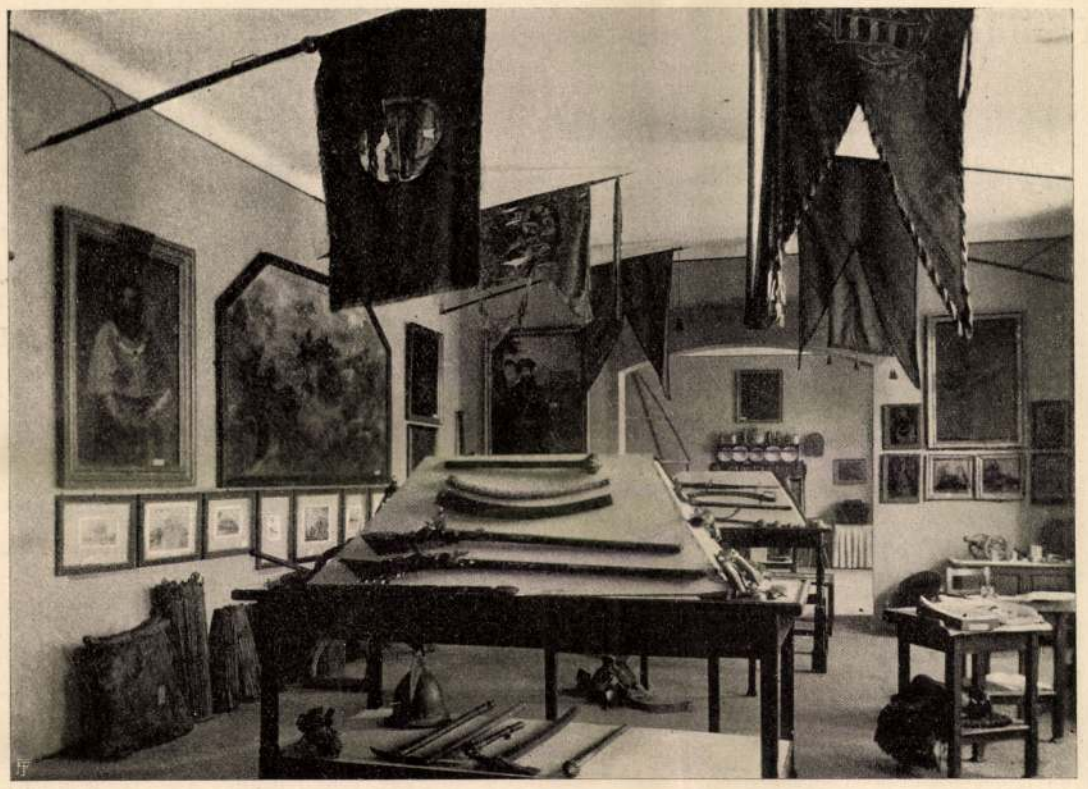

ELSŐ FEGYVERTEREM, A HÁTTÉRBEN KURUCZ KONYHÁVAL.

A falon látható képek: (balra) Széchenyi Pál kalocsai érsek. Vak Bottyán kurucz generális Sopron alatt. Thurzó György nádor. A második sorban: Rákóczi birtokában volt várak és kastélyok képei, ezek alatt: bivalybőr veder s gyújtó rőzsekötegek a krasznahorkai várból. Fenn, a falon megyei bandériális zászlók a 17. s 18. századból. Középen: fegyverek a 17. századból. Háttérben a kurucz konyha egy állványa Wasserburger János, lőcsei rézműves által 1656-ban készített óntányérokkal.

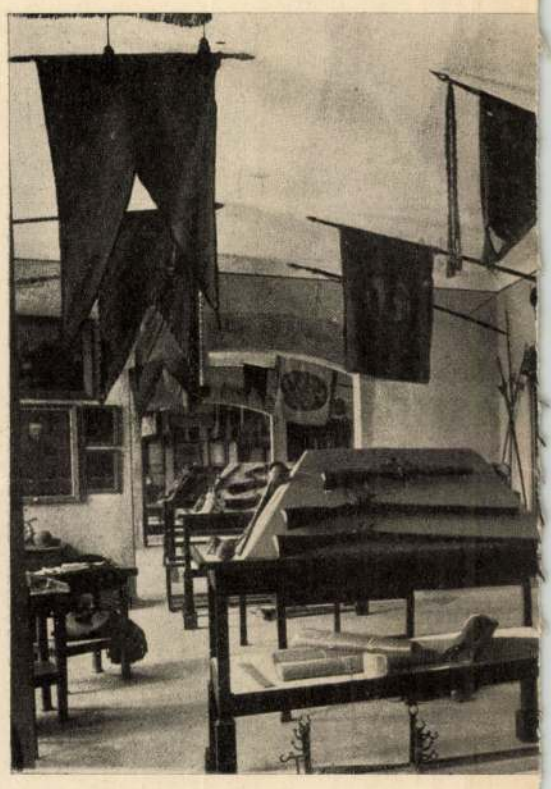

RÉSZLET AZ ELSŐ SZÁM

Jobbról a falon labancz vértek és kardok, alul egy sug
(kiállította gróf Andrássy Dénes), II. Rákóczi Ferencz tál
a 17., 18. századból. A

GRÓF ZICHY JENŐ TERME.

Jobbról gróf Zichy Péter (gróf Bercsényi veje) arczképe, alatta ereklyetartó kép csontból faragva, ez alatt szekrény 1664-ből. Elől nagy üvegszekrényben ezüst kancsók, serlegek, forgótartók, e mellett levő kisebb szekrényben Bethlen Gábor násfája, Thököly mentedísze, zománczos kalpagforgója s egyéb ékszerek a 17. és 18. századból. Hátul II. Rákóczi Ferencz bársonynyal bélelt szánkája. A falakon kurucz és labancz hadizászlók.

GRÓF ZICHY JI

A fal közepén Reimfuss Edének a metzenséfi kuruczokat á
arczképe. A terem közepén ötvösművek s egyéb művészet
díszkardja, elől II. Rákóc

A KASSAI RÁKÓCZI EREKLYE-KI

tettel hatalmasan előmozdította az ügyet, megalakult a végrehajtó bizottság is *Münster* Tivadar kassai polgármester elnök s *Deil* Jenő, kassai kereskedelmi s iparkamarai titkár ügyvezető elnök buzgó vezetésével. A végrehajtóbizottság minden héten ülést tartott.

Nagy vesztesége volt a kiállítás ügyének *Gerlóczy* Géza titkár korai elhúnyta. Helyette *Kerekes* György és *Szabó* Adorján titkárok végezték a titkári teendőket.

Az ekként szervezett kiállítási bizottság aztán kitartó munkát végzett. Működésük sikerét két férfiú lelkes ügybuzgalma mozdította leginkább elő. Gróf *Zichy* Jenő volt az egyik, a ki a kiállítás ügyének igen nagy szolgálatokat tett. Felbuzdúlva a nemes eszmén, csaknem egész tevékenységét annak megvalósítására szentelte. Minden héten leutazott Kassára, a végrehajtóbizottsági ülésekre, igen sok emberrel, a kik az ügyet előmozdíthatták, érintkezésbe lépett, különösen pedig azokkal a főurakkal, a kiknek birtokában a legtöbb emléktárgy volt: beutazta az egész országot s személyesen kutatta fel s szállíttatta el Kassára a Rákóczi-korabeli ereklyéket: végül pedig saját műkincseiből is két szobát rendezett be a kiállításon. Az ő közbenjárásának eredménye volt az is, hogy *József Ágost* főherczeg is részt vesz a kiállításban, kistapolcsányi kastélyából való igen becses Rákóczi-korabeli ereklyékkel.

Másik lelkes munkása a kiállítás ügyének *Mihalik* József, a kassai múzeum igazgatója, a ki az összegyűlt igen bő anyagot alapos szakértelemmel rendezte, csoportosította, — kincseit kellően megvilágítva a közönség elé tárta, úgy, hogy a kiállítás anyagának kitünő elrendezésében való bemutatása által, vetekedik akármilyen múzeummal. Ugyancsak Mihalik József hozta el Krasznahorka-Váraljáról a gróf *Andrássy* Dénes tulajdonában levő, százakra menő műkincseket.

A kiállítás tisztán hazafias és kulturális jellegű lévén, az állami intézetek és maga a kormány is hathatós támogatásban részesítette. A vallás- és közoktatásügyi miniszter átengedte czéljaira a most felépült iskola tágas palotáját, a belügyminiszter csendőrséget rendelt a kiállított tárgyak őrizetére s a kereskedelemügyi miniszter 33 % utazási kedvezményben részesíti a kiállítás megtekintésére utazókat. A M. Tud. Akadémia — mely az ünnepélyes meg-

Ú FEGYVERTEREMBŐL.

árágyu és várvédelmi eszközök a krasznahorkai várból
ori hadipénztára. A terem közepén puskák s karabélyok
falakon kurucz zászlók.

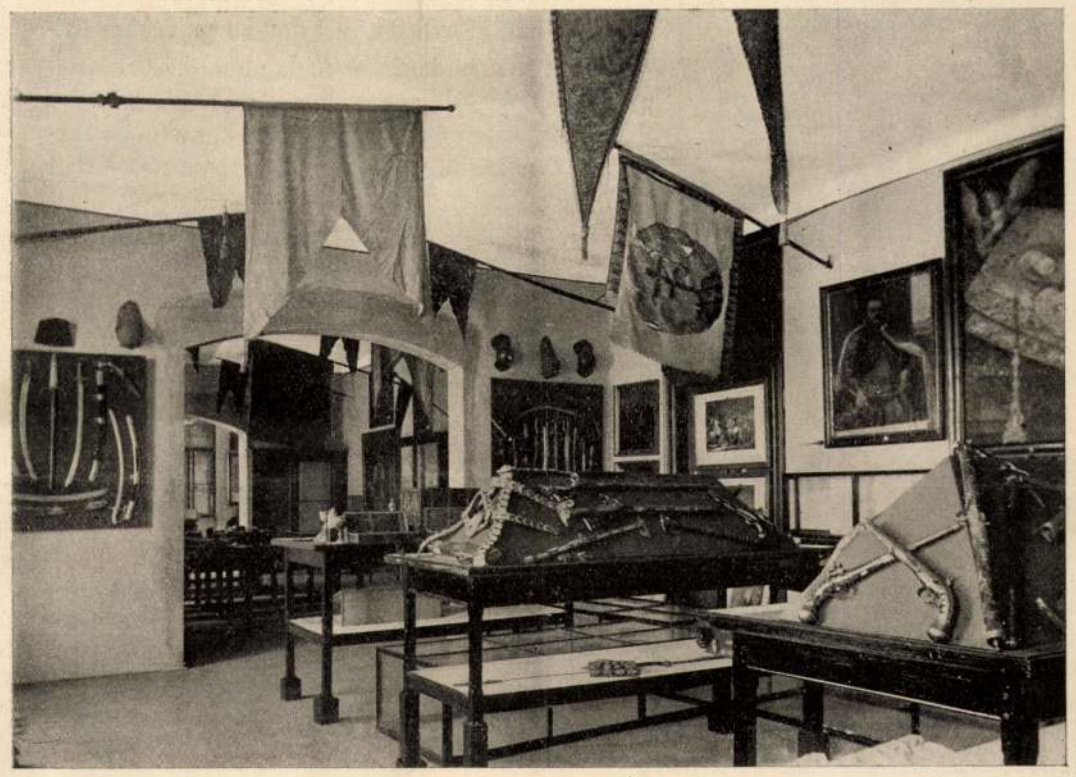

RÉSZLET A III-IK FEGYVERTEREMBŐL.

Balról a falon kurucz fegyverek, kardok s egy díszpartizán, mely II. Rákóczi Ferencz testőréé volt. A terem közepén ékkövekkel kirakott dísz lószerszám, (gróf Festetich Tasziló által kiállítva.) Csonttal kirakott harczi fokosok és pisztolyok. A falakon felül lovassági bandériális zászlók, jobbról Rugendas-féle kurucz képek s báró Andrássy Miklós királyi konziliárus arczképe s képrészlet: gróf Bánffy Erzsébet, gróf Rákóczi László felesége a halottas ágyon, a 17. századból való olajfestmény. (Kiállította József Ágost főherczeg).

NŐ TERME.

rázoló festménye. Ettől balra gróf Werthers diplomata
tárgyak. A hátulsó szekrényben II. Rákóczi Ferencz
i Ferencz karosszéke.

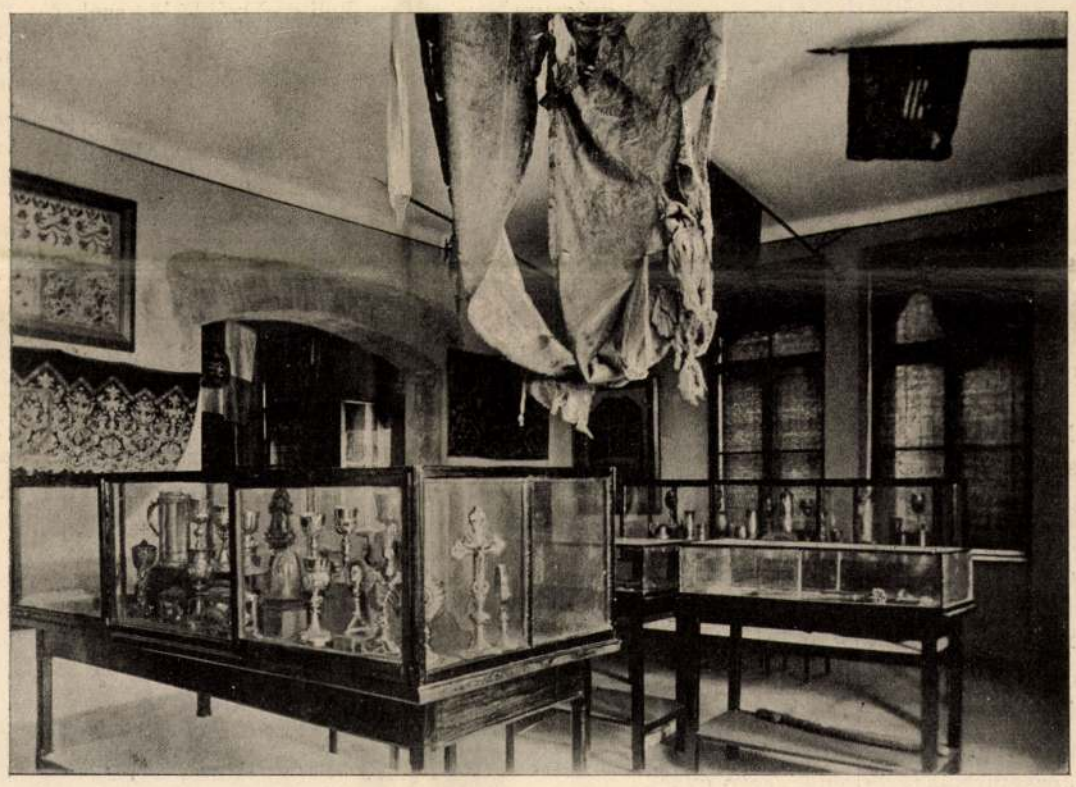

AZ ÖTVÖSMŰVEK TERME.

Az üvegszekrényekben kelyhek, keresztek, monstrancziák, úrasztali serlegek, billikomok, talpas poharak, ananász és kókuszdió serlegek, ékszerek (József Ágost főherczeg, a trencséni kegyesrendiek, a mádi ev. ref. egyház, a kassai és kecskeméti ev. ref. templomok s magánosok által kiállítva). A terem közepén Nógrád vármegye zászlója 1663-ból és Bártfa városának egy kisebb lovassági zászlója.

ÁLLÍTÁSBÓL. — Lévay István fölvételei után.

nyitáson több tagjával képviselteti magát, — az Országos Képtár és az Országos Levéltár készséggel engedték át a kiállításra Rákóczi-korabeli becses ereklyéiket.

De hazafias lelkesedéssel járult a kiállítás gyarapításához mindenki, a kinek Rákóczi-korabeli ereklyéje van. S így volt elérhető az, hogy tíz teremben 2000-nél több, — becsesnél-becsesebb Rákóczi-korabeli emléktárgy szolgál a magyar közönség okulására, egy dicső kor emlékeibe való elmerülésre s a hazafias érzés apolására.

Becses emlékjelei ezek az ereklyék a kornak. Bemutatják nemcsak a hadviseléshez szolgáló mindenféle hadiszerszámokat, pallosokat, tőröket, puskákat, talpas ágyúkat, várak védelmi eszközeit, hanem a háztartáshoz szolgáló mindenféle tárgyakat: tálakat, serlegeket, művészi edényeket, háztartási czikkeket, pompás kivitelű kelyheket, bútorokat, továbbá öltözeteket, mindenféle egyházi s díszruhákat. Tanulságot meríthet ezekből nemcsak a hazafias lelkesedés, hanem az iparművészet is, mert nagyobb részt magyar stilűek az edények és iparművészeti czikkek.

Igen gazdag okiratgyűjtemény — a kor minden nagyobb emberétől — mutatja be az akkori idők mozgalmait. Az okiratgyűjtemény legbecsesebb része *Thaly* Kálmán gyűjteményéből való. Itt látjuk az ónodi országgyűlés törvényczikkeit 1707-ből, *II. Rákóczi* Ferencz általános katonai szabályzatát, — mely egykor *Kisfaludy* György kurucz brigadéros és lovasezredes kapitány példánya volt, — *Rákóczi* sajátkezű aláírásával; a szatmári békepontokat 1711-ből Mária Terézia sajátkezű aláírásával, *Sobieski* János lengyel király levelét Thököly Imréhez 1685-ből, *II. Rákóczi* Ferencz 14 éves korabeli sajátkezűleg írt magyar levelét testvérnénjéhez, Rákóczi Juliannához, stb. Rákóczi széleskörű diplomácziai összeköttetéseinek bizonyságául szolgálnak *Frigyes* választó fejedelemnek (a későbbi porosz királynak), *Zsófia*, Hannover Braunschweig-Lüneburg választó fejedelemnőjének (az angol királyi ház ősanyjának), *XIV. Lajos* franczia királynak s *Péter* orosz czárnak sajátkezű levelei s még temérdek mindenféle, legnagyobb részt magyar nyelvű, becses okirat.

Ez okiratok közül különösen említésre méltók még a *II. Rákóczi* Ferencz elkobzott javai-

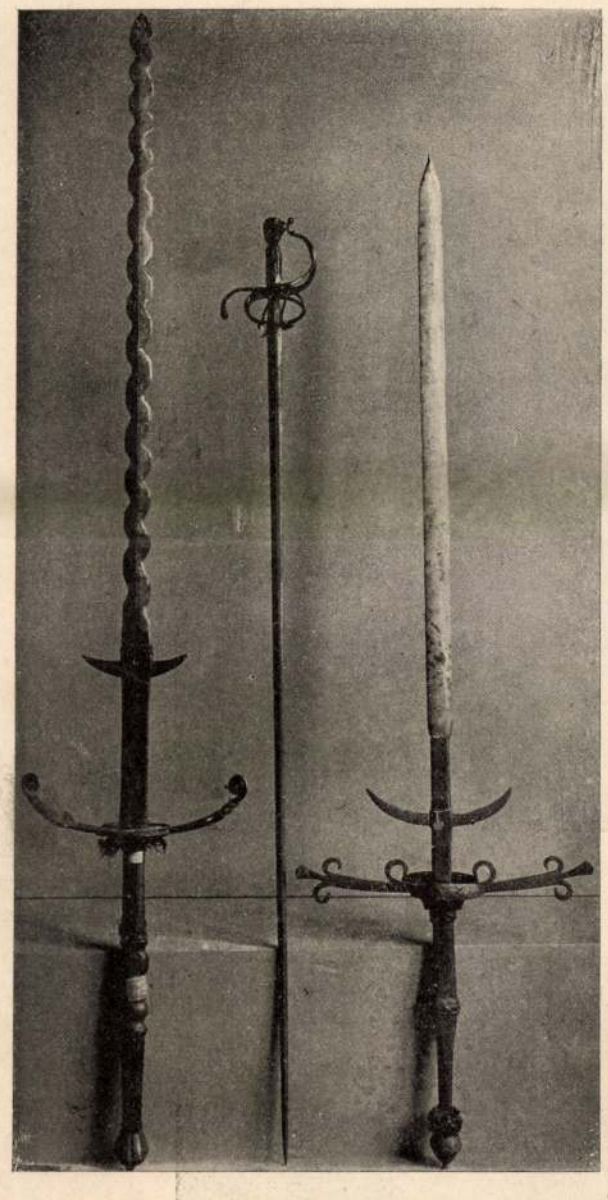

KÉTKÉZRE VALÓ PALLOSOK.

Balról Lőcse sz. kir. város hatalmi jelvénye, középen páncélszuró tőr (Szivák Imre tulajdona), jobbról kétkézre való pallos (József Ágost főherceg tulajdona).

nak jegyzéke (kiállítják néhai Csicsery Orosz Tamás örökösei), gróf *Bercsényi* Miklós paszszusa a hollandi követek számára, gróf *Zrinyi* Péternek Zrinyi Ilona lakodalmára szóló meghivó levele báró Petrőczy Istvánhoz s egyéb becses emlékei a kornak.

Gazdag és érdekes a képgyűjtemény. *II. Rákóczi* Ferencznek Mányokitól festett képein kivül, nagy változatosságban láthatók itt egykorú arczképei, sok becses miniatűr képe. De a Rákóczi-kor majd minden nevezetes emberének arczképe is megvan itt: gróf *Károlyi* Sándor, *Bercsényi* Miklós, báró *Andrássy* István, *Vak Bottyán* kuruczgenerálisok, *Esze* Tamás és a kor többi vezérférfiai. Igen érdekesek *Rákóczi* két fiának: Józsefnek és Györgynek szép gyermekkori arczképe. Ezek az arczképek eddig ismeretlenek voltak, a kiállítás buzgó kutatói fedezték fel gróf Zichy Rezsőnénél. *Zrinyi* Ilonának és *Rákóczi* feleségének arczképei is becses tárgyai a képgyűjteménynek, melyben ezeken kívül sok egykorú csatakép, harczi jelenet is található.

A magyar közönség megilletődve fogja nézni azokat az ereklyéket, melyek *II. Rákóczi* Ferencz személyéhez fűződnek. Gyermekségétől haláláig a fejedelem sok mindenféle érdekes tárgyát szedték össze gondos kezek. Itt látjuk gyermekkori ábécés könyvét «a keresztény rom. kath. hitnek némely fundamentomos kérdésivel», tanitójának ajánló soraival s fedelén a gyermek Rákóczi névaláirásával. A kegyes tanitórend budapesti rendháza állitja ki e becses ereklyét. Itt van *Rákóczi* több kardja, mentéje, pipája, székei, bölcsője, szánkója, száműzetésében készített esztergályos-munkái. Érdekes és eredeti tárgyak találhatók az I. számú terem azon részében is, mely az egykori kurucz konyha berendezését mutatja be. A tárgyak javarésze gróf Andrássy Dénes krasznahorka-váraljai kastélyából való. Különös figyelmet érdemelnek: a Wasserburger János lőcsei rézműves által 1656-ban készített s vert domborművekkel ékített vörösréz borhűtő kád, ónból készült ételmelegítők, sótartók, fedeles kancsók, kanalak s egyéb asztali és konyhai czikkek, melyek a stilszerűen készített tűzhely körül vannak elrendezve.

A tárgyak sokasága közül minduntalan egy-egy érdekesebb ereklye vonja magára a szemlélődő figyelmét. Itt látjuk *Thököly* Imre gazdag lószerszámát, *Bezerédy* Imre kurucz ezredes harczi csákányát dömöczkölt aczélból, ezüst hüvelylyel diszitett nyéllel. A sok kurucz fegyver, csákány, buzogány közül feltűnik egy hatalmas kurucz kard, pengéjén ezzel a büszke felirással: «Nos ambo!» (Mi ketten!)

Értékes és szép tárgy egy rézveretű diófa ékszerláda számos titkos fiókkal. Ez a láda *Zrinyi* Ilonáé volt s midőn egyszer a fejelemasszony Munkácsról Patakra utazása közben Tarnóczon meghált, ott hagyták el udvari cselédei. A ládában sok mindenféle tárgy van, többek közt egy ezüsttel gazdagon hímzett vállfűző, a mely minden valószinűség szerint szintén Zrinyi Ilonáé volt.

Nagy értékűek a *József Ágost* főherczeg kistapolcsányi kastélyából való tárgyak, gróf *Zichy* Jenő kincsei, gróf *Festetich* Tasziló s gróf *Eszterházy* János tulajdonában levő díszkardok s ereklyetárgyak. A sümegi *Darnay-múzeum* Rákóczi-korabeli ereklyéi külön szobát foglalnak el.

Nagyon is messzire vezetne, ha tovább folytatnók a nagy gonddal összegyűjtött ereklyetárgyak felsorolását. Ez a becses kiállitás megérdemli, hogy felkeresse minden magyar ember, a ki csak teheti. A kinek szünidei útja valamely felvidéki fürdő felé vezet, száljon ki Kassán és szenteljen nehány órát a Rákóczi-kor ereklyéinek, a melyekhez az iskolás gyermekek is nagy számban fognak elzarándokolni. Egy hatalmas korszak levegőjét érzi az ember e termekben. Önzetlen hazafiság s magasztos szabadságszeretet példáinak emléke elevenedik itt meg.

A kiállítás jövedelme II. Rákóczi Ferencz Kassán felállitandó szobrának javára van szánva.

Lengyel Menyhért.

*

II. Rákóczi Ferencz arczképe Mányokitól.

A nagy szabadsághős egyik legjobb és legszebb arczképe az, melynek eredetije báró *Radvánszky* Béla tulajdona. E kép a fejedelmet, mint javakorbeli daliás, szép férfiút mutatja be, élénk kifejezésű okos szemekkel, gyönyörű szabályos, magyaros arczvonásokkal s a vékony, szépen ápolt bajusz alatt kissé daczos ajakkal. *Saint-Simon*, a világhirű memoire-iró Rákóczit a következőleg festi: «Magas termetű, de nem túlságosan. Testes, de nem elhizott, izmos és arányos növésű. Tekintete igen nemes, majdnem parancsoló. Arcza kellemes. Okos, szerény, óvatos, s ha nem is szikrázó szellemű, de olyan, a ki mindent jól és értelmesen cselekszik. Nagyon udvarias. Modora mindenkivel szemben igen könnyed, de azért a mi ritkaság, egyszersmind méltóságos, a nélkül, hogy a legcsekélyebb hiúság, képzelgés volna benne. Nem sokat beszél. Nagyon becsületes, igazságos, őszinte, egyszerű, rendkívül bátor s igen kegyes, istenfélő».

Képünkön födetlen fővel látjuk ábrázolva, úgy hogy dús fekete haja messze omlik vállaira. Nyakán többször csavart fehér selyem kendőt visel. Öltözete selyem-fodros szegélyű díszvértezet, könnyedén reá vetett hermelinprémes herczegi palásttal, melyet drágaköves és gyöngyös aranybogláros láncz tart össze.

Rákóczinak általában ez a legelterjedtebb és legismertebb képe, különösen azóta, mióta a fejedelemnek Hágában 1739-ben megjelent franczia nyelvű önéletrajza mellett J. Folkema mesteri metszetében ugyanez a kép jelent meg. Mióta Rákóczinak, Mányoki Ádám által festett s a szász király birtokában levő kucsmás képe az utóbbi években szélesebb körben ismertté vált, kétségtelen, hogy most itt bemutatott képünk is ugyane művész ecsete alól került ki és pedig nemcsak a technika azonossága s a két szépen ábrázolt mentekötő-láncz egyformasága miatt, hanem azért is, mert az arcz teljesen hasonló, s csaknem ugyanabban az életkorban is tünteti fel a fejedelmet.

E képnek számos egykorú és közel egykorú másolata terjedt el az egész világon. Az itt közölt Radvánszky-féle képen felötlő, hogy a felső bal sarokban levő félirat: «François Rakoczy, Prince de Transsilvanie» franciául és ugyanazon betűkkel van festve, mint a fentebb említett hágai rézmetszés, s hogy viszont az alsó jobb sarokba festett: «Manyoki pinxit Ao 1705» jelzés latinúl van irva. A szász király taschenburgi kastélyában levő kép mellett, bizonyára ez a nagy fejedelem legjobb arczképe.*

Dr. Sz. J.

* Rákóczi Ferencz legjobbnak tartott ez arczképét lapunk ez évi 22. számában szines képmellékletként közöltük.

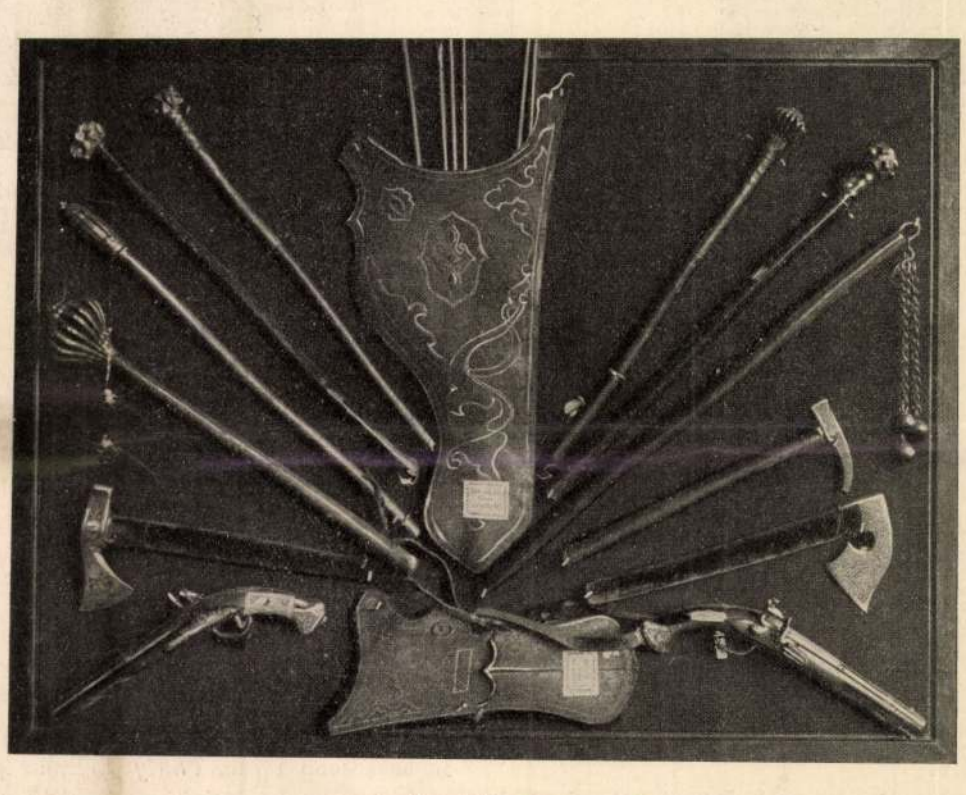

KURUCZ ÉS TÖRÖK FEGYVEREK.

Fegyverek a Rákócziak korából. Közepén egy íjjtartó puska, Rákóczi tatár lovassága használta, (kiállítja Lőcse sz. kir. város). Buzogányok, egy hármaságu lánczos buzogány. Három harczi szekercze aranynyal s ezüsttel berakva.

A KASSAI RÁKÓCZI EREKLYE-KIÁLLÍTÁSBÓL. — Lévay István fölvételei után.

22. SZ. 1903. (50. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. | FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, MÁJUS 31.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre — **12** ·
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre — **8** ·
A POLITIKAI ÚJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre — **5** ·
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

RÁKÓCZI IFJUSÁGÁRÓL.

Rákóczi ferencz édes anyja, Zrinyi Ilona, 1682-ben letette özvegyi fátyolát s Thököly Imre nejévé lett, kihez magával vitte két kis gyermekét, Ferenczet és Juliát. E házasság a család anyagi sorsára nagy csapás volt, miután a császári kormány a fejedelemasszonyt, mint Thököly nejét, lázadónak tekinté s üldözőbe vette.

Az 1684-ik évvel elkezdődött a gyermek Rákóczira nézve a hányatás és szenvedés kora. Ebből az időből való az egyik, általunk közlött arczképe, a mely nyolczadik születés napja alkalmából készült Munkács várában. Telt, üdeképü fiut látunk magunk előtt, a ki koránál valamivel idősebbet mutat, élénk, sötét szemekkel, gazdag hajfürtökkel. Üstökét anyja piros szalaggal fonta be. Ruházata egészen magyaros, arany szegélyzetü piros dolmány, drága gyöngygyel készült zsinórkapcsokkal, fölötte panyókára vetett hasonló szinü mente, aranyos és gyöngyös himzéssel, nyuszt prémezettel, a melyet a nyakán csokorra kötött arany zsinór tart együtt. (Ez arczképét, valamint a Rákóczi későbbi éveiből származó másik két arczképét is Thaly Kálmánnak «II. Rákóczi Ferencz ifjusága» czimü müve után közöljük.)

Zrinyi Ilona beczézgetett «Ferkő»-je, a kis fejedelem nemcsak deli növésü volt, hanem képzettsége is igen szépen haladt előre. Kiváltképen a katonai dolgok érdekelték s Munkácsnak ezután nemsokára megkezdődött és közel három éven át folytatott ostroma e tekintetben kitünő iskolául szolgált neki. Maga előtt látta szelid lelkületü édes anyját, kit a családja iránti kötelességérzet erkölcsi parancsa valóságos hősnővé tett, de a ki a mellett kitünően betölté az anya szerepét is. Az üldözött család életének e korából valóban megható azon névnapi üdvözlet, a melyet 1686 május 22-én — anyjok nevenapján — a két Rákóczi-gyermek mondott el. Zrinyi Ilona ezt oly szépnek találta, hogy emlékül sajátkezüleg leirta s hozzá a következő megjegyzést igtatá: «Isten soha ne adjon anyának jobb gyermekeket, mint ezek még eddig az ideig voltak, mert soha nem tapasztaltam egyebet bennek az igaz szeretetnél és engedelmességnél hozzám, semminemü változásokban; abban leginkább gyönyörködtem. Egymáshoz igaz atyafi (testvéri) szeretettel voltanak; ha tovább is hozzám és az én édes uramhoz (Thökölyhez) abban megmaradnak: vesznek jutalmat mi tőlünk, az istentől áldást s adnak jó példát az világ fiainak».

Rákóczinak Munkács elestével (1688) meg kellett válnia anyjától és testvérétől. Idegen földre, a Csehországban levő Neuhausba kellett a jézsuiták iskolájába mennie, nővérét, a 16 éves Juliát pedig az Orsolya-szüzek bécsi klastromába vitték. Rákóczi jó természete a jezsuitáknál is megnyerte a körülötte levőket s a kezdetben ellenszenvesen fogadott fiu a legkedveltebbek egyikévé lőn. Egy jézsuita igy ir róla: «A fejedelmi utód most tölté be 12-ik évét, de oly nagy és kifejlett termetü, hogy 3—4 évvel idősebbnek látszik koránál. Magyarul beszél és latinúl úgyszólván tökéletesen. Arcza pirosas barna; gesztenyeszinü dús hajfürtei hosszan omolnak le vállaira. Egész valójában semmi sem középszerü, szavai, magatartása, járása csupa méltóság, úgy hogy minden fejedelemre emlékeztet benne, de kevélység nélkül, mert a mily nemes, ép oly emberséges, ámbár tekintélyét megőrzi.»

Két év múlva — tizennégy éves korában — befejezte a gimnáziumot. Ez alkalmat felhasználta egyik tanára, Guttwirth Menyhért jézsuita, hogy neki ajánlja «Amores Mariani»

Lengyelországban készült 1702-iki festmény után; Thaly Kálmán gyüjteményéből.

II. RÁKÓCZI FERENCZ IFJÚKORI ARCZKÉPE.

czimű latin distichonokban irt művét. A félig felnőtt sorba került fejedelem gazdagon megajándékozta a szerzőt s a mű még ez év folyamában megjelent. E műben az ifjukorba lépő Rákóczinak arczképét találjuk föl Müller Antal rajza nyomán, Kilián P. metszésében. Az ifjú Rákóczi e képen az akkoriban divatos francziás-spanyol öltözetben van föltüntetve.

A prágai egyetemnek volt ezután két esztendeig látogatója Rákóczi, nem a maga jószántából, hanem I. Lipót egyenes parancsára. Itt főkép természet- és hadtudományi, valamint építészeti tanulmányokkal foglalkozott. Időközben anyját kiváltotta Thököly s az ifjú Rákóczit is szerette volna magával vinni Törökországba, de a bécsi udvar még azt sem engedte meg, hogy Zrinyi Ilona Bécsből való távozásakor elbúcsúzzék fiától. Később gróf Aspremont, Rákóczi nővérének, Juliának férje kieszközölte, hogy fiatal sógora, Rákóczi Bécsbe mehessen. Aspremonték kieszközölték a tizennyolcz éves ifjú nagykorusítását is, miáltal felszabadult Kollonics bíbornok gyámsága alól. Közben tanulmányai kiegészítéseül beutazta sógorának fivérével egész Olaszországot Nápolyig, alaposan tanulmányozva a művészeteket. Hazatérve 1694-ben megházasodott, nőül vevén Sarolta Amáliát, a Hessen-rheinfelsi fejedelemnek gróf Leiningen-Westerburg Alexandra Juliától született leányát. Rákóczi ekkor 19 éves volt, neje pedig alig 16 éves, igazi német szépség: kékszemű, aranysárga hajú, fejérpiros arczú nő. — csupa báj és minden mozdulatában előkelő.

A fejedelmi esküvő Németország legnagyobb templomában, a kölni székesegyházban ment végbe. A szertartást a kölni érsek végezte.

A fiatal házaspár az ezt követett éveket legnagyobb részt nagy kiterjedésű magyarországi jószágain töltötte; többnyire Sárospatakon, vagy azokban a váraiban tartózkodott, melyekben azon idők szerint nem volt császári őrség. Politikával ekkor még keveset foglalkozott Rákóczi: mert nem akart eszközévé válni az udvar politikájának, nemzeti politikára pedig, a fenforgó viszonyok közt, gondolni sem lehetett. Családjának élve, jónak látta gyermekei keresztszüleiül Lipótot, majd az ifjabb királyt, Józsefet felkérni, s egészben — a sárosmegyei örökös főispánság gyakorlását leszámítva — szemlélőként viselni magát. Időnként családostúl Bécsbe ment, különösen akkor tartotta szükségesnek az ott tartózkodást, mikor hire futott, hogy a hegyaljai zendülők (1697) őt akarnák vezérökké tenni. Ha Rákóczi nem megy Bécsbe, könnyen gyanuba vehették volna, hogy neki csakugyan része van a dologban.

Jószágain tartózkodása alatt mind szorosabb ismeretséget és barátságot kötött a lánglelkü és lángoló hazafiságu ungi főispánnal, gróf Bercsényi Miklóssal. Mindinkább az a meggyőződés vett rajtuk erőt, hogy Magyarország közállapotain változtatni kell. Erre megjött az alkalom a spanyol örökösödési háborúban. Rákóczi és Bercsényi elérkezettnek látták az időt a föllépésre s összeköttetésbe léptek XIV. Lajossal.

A dolog kitudódott, Rákóczit Német-Ujhelyre vitték börtönbe, ugyanabba, a melyből három évtized előtt anyai nagyatyja (Zrinyi Péter) a vesztőhelyre jutott. A szerencse azonban megmentette ennek sorsától, hű neje és több külföldi uralkodóház titkos segedelmével sikerülvén fogságából kiszabadulnia s barátja Bercsényi után Lengyelországba menekülnie. Ezzel lépett át Rákóczi a férfikorba. Harmadik általunk közlött ifjúkori arczképe abban a ruhában ábrázolja, a mint a fogságból megmenekült.*

Pár év mulva mindenki meg volt arról győződve, hogy beteljesült Guttwirth atya jóslata, mely szóról-szóra így szólt: «Fülöpnek dicsőséges tettei közt mint legdicsőségesebbet említik, hogy Nagy Sándort nemzette. Ez lesz őseidnek is fénye, midőn visszatekintesz s a régi dicsőség új fényét látandod, s a mi az ő dicsőségekből hiányzott, azt te fogod kitünő tetteiddel és erényeiddel pótolni.» Mindnyájan tudjuk, hogy így történt.

II. RÁKÓCZI FERENCZ
8 éves korában, 1684 márczius 27.

Franciscus Princeps Rakoczi mpp.
1690.

Rakoczi Ferencz
1701.

* II. *Rákóczi* Ferencz gyermek- és ifjukorából fenmaradt 1684., 1690. és 1701. évbeli arczképein kivül közöljük az 1702. évből származó arczképét is, melyet Lengyelországban időzése alatt valamelyik ott tartózkodó franczia festő készitett s mely lengyel pánczél-ingben ábrázolja a fejedelmet. Ez érdekes franczia miniature-kép elefántcsontra van igen finomúl festve, s Lengyelországból jutott *Thaly* Kálmán gyüjteményébe, kinek szivességéből lapunk teszi először most közzé hü másolatban.

II. RÁKÓCZI FERENCZ ARCZKÉPE

MÁNYOKY ÁDÁM-TÓL.

A kegyelet mindenhez ragaszkodik s a mulékonyt is megörökíteni óhajtja. Hősök szellemének tisztelete átterjed testi megjelenésükre is; érczbe öntjük, kőbe faragjuk porlandó alakjukat: lelkük tükrét, láthatatlan eszméik látható hordozóját. S nem oktalan a külsőség megóvása: a testi kép szemünkön át szivünkhöz férkőzik, meghitt ismerősünkké válik; sok mindent megértet s az eszmék általánossága, elvontsága helyett kézzelfogható *egyéniséget* állít elénk.

A művészet mindig legnemesebb föladatai közé számította az arcz változó vonásaiban a jellem kifejezését. De nem mindenütt és nem mindig volt képes e föladat méltó megoldására. Hány nagy alaknak nem ismerjük földi képét és hányé maradt ránk élettelen, vértelen ábrázolásban! Ha a magunk történetén, egész a legújabb korig, végig tekintünk, szinte szerencsének kell tartanunk, hogy a sors kivételt tett történeti multunk azon két alakjával, kik a néplélekben is a legmaradandóbb emléket vésték maguknak. Mátyást márványba faragta az olasz renaissance és Rákóczi Ferenczet megfestette Mányoky.

Mányoky Ádám Szokolyán született 1673-ban, 13 évvel Velasquez, 4 évvel Rembrandt halála után, a festészet nagy korszakának alkonyán. Első mestere Scheits András volt, a hannoveri udvari festő, majd De Largillière Nicolas alatt folytatta tanulmányait. Az ifjú festőt Rákóczi Ferencz mint udvari képirót maga mellett tartá s később, sorsa gyászosra fordultán Erős Ágost szász fejedelemhez és lengyel királyhoz ajánlotta, a ki 1717-ben szintén udvari festőjévé nevezte őt ki. Számos viszontagság után Mányoky 1757-ben Drezdában halt meg élete 84-ik évében.

Művészete terjedelméről nincs tiszta fogalmunk; festményei nagy része még lappang, bizonyára sok a szászországi kastélyokban. Művészi értékét relative nagyra becsüljük; korának minden esetre legkiválóbbjai közé tartozik. Kortársai dicsérik képei valóhüségét. Mai itéletünket főleg egy művére, *II. Rákóczi* Ferenczre a drezdai kir. palotában őrizett, s 1709-ben vagy 10-ben festett képmására alapitjuk.

E képet a «Vasárnapi Ujság» közölte először 1893. évi folyamának 14. számában fénykép nyomán. Most szines reprodukczióban mutatjuk be, mely László Fülöpnek a Történelmi Arczképcsarnok számára festett kitűnő másolata szerint készült. A kép a franczia arczképfestés hatását mutatja, szinben s a pompás ruha jelentőségének fokozásában. De itt a külsőségek is igazán fejedelmiek: az aranynyal kivarrt kék bársony dolmány, a biborszin mente s a hatalmas, fekete kócsagtollú prémeskalpag. S az öltözet nemzeti jellege megóvja a festményt a francziák barokk fölfuvalkodottságától. Az arczon is nyilvánúl ugyan a külsőségek beczézése, mint pl. a finom, selymes bajusznak szinte gyengéd ábrázolásában, de e mellett érvényesül a jellem s a lélek is, a gyönyörű kék szemek derült tüzében, az ajkak pillanatnyi kifejezésében s a széles áll nyugodt erejében.

Rákóczi Ferencznek ez a képe az, a mely egyéniségét legvilágosabban állítja elénk s ez van hivatva arra, hogy a köztudatban, mint a fejedelem legjobb arczképe helyet foglaljon.

M. S.

JÖVEL SZENTLÉLEK ÚRISTEN!

Jövel szentlélek Úristen,
Mi bűneinknek gyógyitója,
Könnyes szemek száritgatója.
Óh, ki segít meg minket, ha te sem?
— Hajolj hozzánk kegyelmesen!

Jövel szentlélek Uristen!...
Rajtunk a vétek úgy eláradt,
Úgy elhatalmazék a bánat:
Hogy már csak kósza felleg a remény,
Egy-egy virrasztó szív egén!

Jövel szentlélek Úristen!
Szüld újjá e fásult világot;
Gyújtsd fel szivünkben azt a lángot,
Melynél az ember egykor föllelé:
Útját az eszmények felé!

Jövel szentlélek Úristen!...
E törpe kor gyáván, hitetlen,
Nem bizik, nézd, az égiekben.
Odadja rút bálványoknak magát,
És nem akarja — önjavát!

Jövel szentlélek Úristen,
Gyújts szent, merész tüzet szivünkben,
Mi gyarló ember-nemzetünkben.
Már itt kivívnunk az örök hazát;
— S egy boldogabb kor hajnalát!

Jövel szentlélek Úristen!...
Mit a próféták hirdetének,
Váljék valóvá már az ének.
— Hadd epedezzen néped ajakán:
Buzgóbb imádság ezután!

... Jövel szentlélek Úristen,
Mi bűneinknek gyógyitója,
Könnyes szemek száritgatója.
Óh, ki segít meg minket, ha te sem?
Hajolj hozzánk kegyelmesen.

Szabolcska Mihály.

Egykorú festmény Bath, marquis birtokában.

ZRINYI ILONA.

CSÜGGEDTEN.*

Kérded, hogy lantom oly rég mért pihen;
Képzelmem szárnya szegve volna tán?
Az eszményekhez lettem hűtelen,
Mikért harczoltam annyi szent tusán?
E hang, e szó meghatja lelkemet,
Megindul arra, tőle megremeg,
Csodás igézet játszik én velem,
Sírjából multam árnya megjelen.

És fölidézi régi voltomat,
Midőn a hit szivemben épen élt,
Szárnyán bejártam az égboltokat,
S rajongtam, égtem az eszményekért.
Midőn egy szende lánynak kék szemén
A menny leszállt, mint földi tünemény:
Mi boldog és mi büszke is valék,
Zománczot, fényt kapott a földi lét!

A nemzet-ébredés dicső kora
Egybeforrasztá mind a lelkeket,
A szabadságnak édes mámora
Egész valómon átalreszketett;
Az eszmék harcza szűz, nemes vala,
Mindenki tiszta lánggal lángola:
Zászlók alá szent hittel esküvénk,
A jelszó hangzék varázs-igeként.

Reméltük azt, hogy még valóra vál,
Miért a multban annyi vér fakadt;
Nem rémitett a «nagyszerű halál»,
Mitől már annyi nagy szív megszakadt:
Szabad, független, nagy magyar hazán
Csüngött a lelkünk hittel, igazán.
S ha harsogók a «rendületlenül»-t,
Milljó szív összedobbant, lelkesült.

Oh, harsog most is... ámde kong a szív,
Nem ért az utcza, más foglalja el,
A régi jelszó most is harczra hív,
De a tömeg kenyeret követel.
Nem «föl a szívvel!» a jelszó ma már;
Az érdek köt le és sodor az ár,
Viszi magával a mult kincseit,
Oda az eszmény és oda a hit!

Haza borongva, búsan térek én,
Sebzett szivemnek gyógyírt keresek,
Hű hitvesemnek mélázó szemén
Tükrözve látok bús emlékeket.
S ha csillan olykor édes mosolya,
Könny-fátyolán át rezdül sugara...
E röpke fényben látom mennyemet,
De kétség marja árva lelkemet.

Oh, hogy tünékeny álom s elrepül
Ez is s marad a puszta földi lét:
A szívnek zajló árja is lehül,
Elveszti lángját, lüktető hevét! —
Ne kérdd, hogy lantom oly rég mért pihen.
Eszményihez e szív nem hűtelen.
Őket ma is szenteknek érzem én,
De összetört a régi hit s remény!

Hegedüs István.

* Felolvasta szerző a Kisfaludy-társaság legutóbbi ülésén.

AZ A BIZONYOS «MIKOS.»

Elbeszélés.

Irta **MIKSZÁTH KÁLMÁN.**

Minden jog fentartásával. (Folytatás.)

A császár meglepetve kiáltott fel, miközben egyre csóválta fejét.

— Akli! Vén gyerek! Mit kell hallanom? Milyen dolgokon jár a maga esze. Hát megbolondúlt?

— Talán. Mert a szerelem semmi esetre sem józan állapot és én szerelmes vagyok, úgy, hogy a fölséged egyetlen szava — folytatá páthoszszal (a mi pedig nem volt szokása) — megnyitja számomra vagy a mennyet az angyalok chórusának elbűvölő zenéjével, vagy a poklok mélységes gyehennáját az ördögök csordájának vartyogásával.

A császár elmosolyodott, mert oly furcsán illett Aklihoz a szónoki páthosz, mintha a házi macskának szárnyai támadnának és fölrepülne a felhők közé.

— Nincs rosz ízlése, carissime, — felelte flegmával, — de hát ő vele mi van, ő vele, a leánnyal?

— Azt hiszem, ő is szeret.

A császár fölhúzta szemöldeit és tréfásan vonogatta a vállát.

— Akkor azután semmi közöm hozzá: ha a leány is akarja, volenti non fit injuria. Hanem azért el nem hallgathatom, hogy ön nem szépen viselte magát.

— Én fölség? — hüledezett Akli.

— Sőt úgy látszik, sikkasztott a prókátorok formulája szerint, — folytatá az uralkodó, — mert a megőrzésére bízott kincset saját czéljaira fordította.

— Oh, fölség, — mentegetőzött Akli, e magasztos pillanatban nem tudván leszállani a tréfa prózájáig, — ártatlan vagyok ebben; a szerelem jön és távozik észrevétlenül, mint az álom...

— Hát igen, — felelte a császár komolyan.

— Beleegyezik fölséged? — kapta fel mohón a szót Akli.

— Mit is tehetnék egyebet? — szólt a császár. — Ámor nekem nem alattvalóm.

A kamarás e pillanatban Norbonne franczia

követet és Metternich Kelemen herczeget jelentette.

A császár távozást intett a köszönetet rebegő Aklinak s a belépő urakat azzal a fejcsóválással kisért önkénytelenül elröppent felkiáltással fogadta:

— Micsoda különös *neveik* vannak az embereknek!

Norbonne a Mária Luiza házassági ügyében jött tárgyalni az elmenetel és egyéb részleteket illetőleg, a ravasz analizáló Metternich azonban az egész tárgyalás alatt, sőt még a kihallgatás után is sokáig igyekezett kitalálni a császári ajkakról kicsúszott titokzatos felkiáltás értelmét. Valami különös nagy háttért keresett mögötte! Pedig milyen jelentéktelen kicsiség volt az általuk most előkészített világtörténelmi drámához képest!

*

Akli lábai alatt égett a föld, boldog volt, szerette volna kikiáltani az egész világnak: Az enyém ő. Nekem adta a császár. Halljátok, nekem adta!

Egy perczet sem késett, rohant le a lépcsőkön a legelső kocsiállomáshoz, belevetette magát egy droskéba és az Ungarngasséba hajtatott a 23. szám alá.

Huszonharmadik szám! Milyen szépen hangzik. Szavalni lehetne. Mennyi édesség egy számban!

A kocsis hajtotta a párolgó lovacskát, nem kimélte az ostort, de Aklinak nagyon lassan volt ez, nem birt már az előtörő beszédességével és a mellett, hogy váltig biztatta a sietésre, másféléről is kérdezősködött.

— Házas ön, kocsis?

— Nem.

— Hát mért nem?

— Nem szoktam házasodni, — felelte kurtán a kocsis az okvetetlenkedő kérdésekre.

— Hát én rólam mit gondol, házas vagyok-e, vagy nem?

— Hm. Nincs a homlokára irva. Honnan tudhatnám?

— No lássa, pedig épen abban járok.

A kocsis megmosolyogta együgyűnek vélt utasát és foghegyről felelte:

— Igenis értem, ott lakik az illető, odamegyünk.

— Persze hogy ott. És most már azt is érti, hogy miért kell sietnem . . . Felfoghatja . . .

— Oh, hogyne? — vigyorgott a kocsis, — a házasságoknál mindig megmagyarázható a sietés. Értem az efféléket. Az az átkozott kilencz hónap! Hm. Az a bökkenő. Csakhogy azt nehéz egy droskén beérni. Ah igen, a kilencz hónap. Úgy megjön uram, mint annak a rendje és . . . és . . .

— Maga ostoba ficzkó, — fortyant föl Akli, a hetedik égből lerántatva a durva ötlet által.

Behúzta fejét prémes kabátja gallérjába (bár egy csöppet sem fázott) és többet egy szót se ejtett, csak a 23-ik számnál ugrott le könnyedén, ruganyosan. Köröskörül csendes volt minden az utczában, csak a meghasogatott kapu mutatta az éjjeli események nyomait. Dimitri előjött a csöngetésre és miután Akli megnevezte magát, örvendezve bocsátotta be.

— Istenem, uram, kit látok! Milyen rég volt szerencsénk!

— Nem voltam Bécsben, kedves öregem; odahaza voltam.

— Ah, szegény kisasszony, hogy búsult.

— Búsult? — kérdé Akli vidáman, mintha hájjal kenegetnék a szivét. — És miért búsult volna?

— Hát csak sajnálta önt, — felelte Dimitri zavartan, — hogy izé, (kereste az alkalmas szót) hogy «szabadságon», hogy odahaza tetszik lenni.

A szabadságon szót megnyomta Dimitri, mintegy értésére akarván adni Aklinak, hogy ő jól van informálva, de mint «finom» kapus, barátja a sima beszédnek.

— Nos és hogy van a kisasszony, nincs semmi baj?

— Isten valahogy megőrzött bennünket, magam sem tudom hogy. (Ájtatosan ég felé emelte a szemeit.)

Isten meg én, — gondolta Akli és fenhangon hozzá tette:

— Azt akarja ön mondani, hogy történt valami?

— Oh, dehogy. Isten ments. Semmi se történt, uram. (Oly ártatlan képpel tudott hazudni, mint egy miniszter.

— Hol beszélhetnék a madame-mal?

— Az iró-szobában van.

Madame Szilvássy felette barátságosan fogadta a látogatót.

— Isten hozta. Ejnye, de kapóra jön! Épen instancziát irok Kolowrat grófhoz, hogy Kovács kisasszonyt vegyék ki az intézetből, mert itt veszedelemben forog ő is, az intézet is és az én existentiám is. Én nem állok jót többé semmiért.

— De én jót állok, — felelte Akli.

— Ejh, ön legfeljebb csak tegnap szabadult ki, mondta nekem a Búzavirág, hogy kegyelmet fog kapni, neki köszönheti Akli úr. Ön, mondom legfeljebb tegnap jött, vagy ma és fogalma sincs a történtekről.

— Én mindent tudok asszonyom, a tegnap éjjeli eseményekről itt az utczában.

— Hogyan, — kiáltott fel Szilvássyné elsápadva. — Már beszélik a városban? Hisz akkor az intézet renoméja el van veszve. Leányaikat haza viszik innen a szülők. Vagy talán csak a gaz Dimitri fecsegett önnek? Szóljon uram, az istenért!

— A városban semmit se tudnak, madame, és Dimitri hallgatag, mint a csuka, de én magam itt voltam az éjjel, az ostromlók között, bőrködmönben, tüszővel, karabélylyal, mint a többiek és őrködtem önök felett.

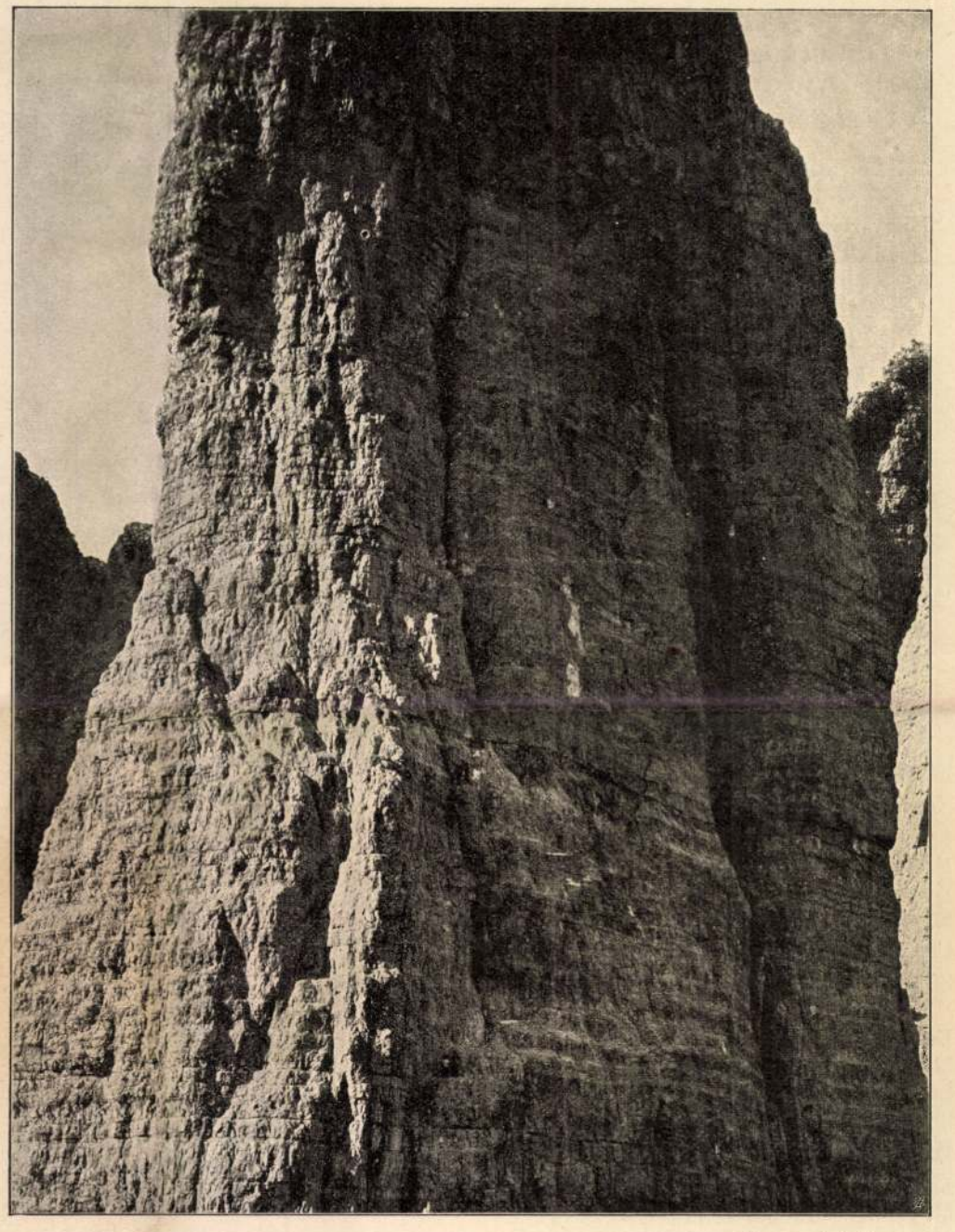

Witzenmann A. fényképe után.

A KLEINE ZINNE ÉJSZAKI FALA. (A falon a Fox-társaság tagjai láthatók.)

A DÉL-TIROLI DOLOMIT HEGYSÉGBŐL.

Nyilt most az ajtó, felrántotta, szelesen, pajkosan egy szép keskeny kezecske és betoppant a Búzavirág, téglaszin szoknyája suhogásával üde szellőt hajtva, szép szöszke hajával illatot.

— Jó estét Klipi-lipi, jó estét!

Csengett a hangja vidáman, édesen, elfogulatlanúl, mint egy csicsergő madáré. Odaszaladt Aklihoz, megragadta mind a két kezét, rázta, lóbázta egy darabig, aztán gyerekesen hátra vetette a felső testét s elkezdett iregni-forogni Akli körül, hogy a szoknyái harang-alakra fölpuffadva repkedtek körülötte. A «tengely» (Akli) is, bár ügyetlenül meg-megtántorodva, de kénytelen volt vele megfordulni.

— Ni bizony, kiszakítja a kezemet, — nevetett Akli és nézte, nézte nagy gyönyörűséggel, nem tudott vele betelni, miközben egyre ismé-

26. SZ. 1906. (53. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JULIUS 1.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

KURUCZ VAY ÁDÁM.

A RÁKÓCZI szabadságharczának ez a kiváló alakja nehány esztendő híján kétszáz évig aludta álmait idegen föld porában, mig minden akadálya eloszlott annak, hogy porladó csontjait hazahozathassa a nemzet. Ma már hazai földben van pihenő helye, egykori ősi birtokán, a szabolcsmegyei Vaján, a ma is családja birtokában levő kastély közelében. A kormány *Vay Tihamér* és *Ádám* grófokat, a szabadsághős egyenes leszármazottját, *Vay Kázmért* és *Révész* Kálmán kassai ev. ref. lelkészt küldötte ki Danzigba, kik onnan Vay Ádám tetemeit hazaszállitották s junius hó 20-án adták át azt a hazai földnek.

Vajai Vay Ádám, Vay Péter és csepei Zoltán Anna fia, ősrégi család ivadéka volt, melynek nevet adó főfészke a hajdan Szatmár, ma Szabolcs vármegyében fekvő Vaja kisközség. Családja nemességének eredete a régmult idők homályába vész; czímeres levelét és a pallos-jogát 1418-ban nyerte Zsigmond királytól. Vay Ádám 1656-ban született, legnagyobb valószinűség szerint a vajai ősi, akkor megerősített kastélyban, mivel atyja, ki 1650-ben Szabolcs vármegye alispánja volt, bizonynyal itt lakott. Atyja ifjabb éveit, mint I. Rákóczi György étekfogója és komornoka, az erdélyi fejedelmi udvarban töltötte, majd az 1647. évi országgyülés tagja s megyéje alispánja volt, előkelő, tehetős nemes ember. Ifjabb éveit Vay Ádám több dunántuli főur udvarában töltötte. Innen Fülekre kerül, mely ez időben, mint Pest-Pilis-Solt-, Heves-Külsőszolnok- és Nógrádvármegyék székhelye, nem különben, mint a bányavárosokat oltalmazó erősség is, a felvidék egyik legjelentősebb városa volt. Itt a vár hadi népe között talált helyet szolgáival, de csak rövid ideig, mert megismerkedvén iványi Fekete Lászlónak, a murányi regényben is szerepelt egykori fülekvári alkapitánynak szendrői Aszalay Erzsébettől született leányával, Fekete Erzsébettel, azt hamarosan — valószinüleg 1678-ban, — oltárhoz vezette. Fekete Erzsébet, mint atyja dús javainak egyetlen örököse, nagy vagyont hozott férjének; különféle nagyszámu arany s ezüst portékáin felül övé volt az ajnácskői vár s a hozzátartozó ura-

VAY ÁDÁM.

VAY ÁDÁMNÉ BÁRÓ ZAY ANNA.

Állitólag Mányoki Ádámtól festett egykorú arczképek után.

Hunyady László fényképe.

VAY ÁDÁM HAMVAINAK ELTEMETÉSE VAJÁN, AZ IDEIGLENES SÍRBA.

dalom fele, a hevesmegyei több faluból álló siroki jószág és Csány, a nógrádmegyei Rád és Bodony. E birtokokhoz hozzávéve saját szintén jelentékeny szabolcsmegyei javait, tokaji szőlleit, bátran állíthatjuk, hogy ezek kezelésével járó gondjai késztették Vay Ádámot a vitézi élet elhagyására. Jobbadán az ajnácskői várban tartotta lakását, mely akkoriban több bátorságot is nyujthatott, mint a vajai ősi kastély, a melyben évenkint csak egy-két hónapig tartózkodott ifju nejével. Házassága első idejére esik Thököly szabadságharcza, mely fordulatot jelent életében. Mint afféle új házas, eleinte nem csatlakozott e mozgalomhoz, mire Thököly 1679-ben elfogatta. Némely életrajzai szerint Thököly ekkor vasra verette és úgy kényszerítette, hogy pártjára álljon; valószinű azonban, hogy meggyőződése is a szabadságharczosok sorai közé vezette. Felesége 1000 aranyon kiváltotta fogságából s hogy kiváltása után követte az elégületlenek vezérét s hű is maradt hozzá mindvégig, ez arra vall, hogy meggyőződésével is a fölkelők pártján állott. Thököly 1684-ben a tatár khán seregei mellé osztotta be többed magával, mint komiszáriust, hogy e csapatok ellátásáról gondoskodjék, de még inkább, hogy az ország lakosait hatalmaskodásuktól megvédelmezze. Van is adat arra, hogy az ő közbenjárása számos keresztény lelket szabadított meg a tatárok rabságától s a tatár invázió idején a szabolcsi rendek az ő vajai kastélyában hurcták meg magukat. 1686. tavaszán, mint csapat-parancsnok, az Ungvárt ostromló Schulz császári tábornok seregét nyugtalanította portyázásaival. A felkelés lezajlása után Bécsujhelyben fogságba került s jószágaira rátette kezét a fiskus, mely még a felesége ajnácskői javait is lefoglalta. Ezen uradalomnak azután hamar vevője akadt, a társbirtokos Vécsey Sándor személyében, a ki vérárultatás czímén a fiskustól megvásárolta. Mintegy másfél év mulva azonban Vay Ádám sok törődés, arany és ezüst portéka kiosztása árán visszaszerezte. 1687-ben már szabad volt, sőt megyéje az országgyülésre követül is felküldötte. 1695-ben elvesztette hűséges élete társát, első feleségét, Fekete Erzsébetet, kinek halála után saját ügyes-bajos dolgai foglalták el; igy 1699-ben a siroki jószágot ismét lefoglalta a kamarai prefektus. Ez időre esik második házassága, melyet az 1681-ben nádorságra is jelölve volt csömöri báró Zay András és báró Révay Krisztina leányával, Annával kötött.

1701-ben a felvidéki rendek közt kitört elégedetlenség őt is magával ragadta: az ez év farsangján Bercsényi ungvári várában Rákóczi érdekében tartott összejövetelekben több izben részt vett. Midőn Rákóczi e kisérletét Longueval elárulta s Rákóczi április 18-án nagysárosi várában elfogatott, csakhamar őt is elfogták báró Szirmay István itélőmesterrel, Vay Mihállyal és Lászlóval együtt. Mint foglyot erős fedezet alatt előbb Kassára, onnan Budára, majd Bécsújhelyre vitték és szabadságát — mint Rákóczi irja emlékirataiban, — csak igen súlyos feltételek alatt adták vissza. Midőn II. Rákóczi Ferencz hivei 1703-ban Vaján kitűzték a felkelés zászlaját, julius 19-én e kastélyban fogadta a fejedelmet Vay Ádám, s az elsők közé tartozott, kik szolgálatukat neki felajánlották. Nagy-Kálló megvétele után udvari marsallá neveztetett ki; ez időtől folyton a fejedelem környezetében élt és úgy magán-, mint országos ügyeiben bizalmasa volt. Beniczky Gáspár naplója igazolja, hogy Rákóczi jóformán minden dologban meghallgatta véleményét. Ő vezette a fejedelmi udvartartást, a gazdasági ügyekbe is volt beleszólása, a haditanácsban is részes volt; ő irta *Veracius Constancius, miles Hungarus* álnév alatt a császári udvar elleni vádoló és czáfoló iratot, őt küldte a fejedelem erdélyi tanácsosaihoz, hogy a lengyel korona ügyéről tárgyaljon velük, ő nyugtatta meg Ottlykkal együtt a gyöngyösi gyülésen a vallásuk szabad gyakorlatát féltő protestáns rendeket. Szóval tehetségét minden téren felhasználta fejedelme. Hűséges ragaszkodása néha még a túlságba is csapott; Rákóczi maga panaszkodik emlékirataiban, hogy a nagyszombati csata előtt udvari kapitánya meggondolatlan buzgalomból, nehány udvarabeli nemest titkon megesketett, hogy a fejedelem személyére különösen vigyázzanak s az ellenséggel összecsapni ne engedjék. Ezek azután a fejedelmet a harczban nemcsak körülfogták, de még lova kantárát is megragadva, valósággal fogolylyá tették. Vay Ádám hűséges szolgálatai nem is maradtak jutalmazatlanul; 1703 október 7-ikén a jászkúnok kapitányává lett, majd fejedelmi belső tanácsos, a munkácsi vár és erősség kapitánya, a szécsényi országgyülésen a szövetkezett rendek szenátora, 1707 május 1-én a mármarosi főispánság administrátora s nehány nap múlva, május 17-én békési főispán. A fejedelem neki adományozta 1707 május 15-én néhai gróf Apor István kolozsvári házát, a hozzá tartozó kertekkel s szántóföldekkel; augusztus 2-ikán pedig a Munkácson kelt adománylevél szerint, hűségeért és hű szolgálataiért, különösen Thököly Imre fejedelem alatt a haza szabadságáért vivott harczokban szerzett érdemeiért, valamint azért, mert az ausztriai ház zsarnoki uralma alatt a fejedelemmel együtt kegyetlen fogságot szenvedett, neki adta a fejedelem a salgói elpusztult várat s a hozzá tartozó kilencz faluból és két pusztából álló uradalmat. Egyébként is gondoskodott róla a fejedelem, ki midőn 1721-ben Lengyelországba indult, reá bizta, hogy a munkácsi vár parancsnokságát, melynek védelmére immár a végsőkig elszánta magát, báró Sennyeynek adta át. A fejedelem — a mint maga irja — nem akarta kitenni kedvelt hivét annak a veszélynek, hogy a németek kezére jusson. A szabadságharcz végnapjaiban Vay a béke érdekében fáradozott; az ő rábeszélésére lépett Károlyi Sándor 1711 januárhavában érintkezésbe Pálffyval, s e tárgyalás eredménye lett a Rákóczi és Pálffy közötti találkozás január 31-én a vajai kastélyban. Midőn Rákóczi február 21-én örökre elhagyta az országot, pár nap múlva Vay is elindult Munkács várából az önkéntes számkivetésbe, miután a szatmári béke előnyeit elfogadni nem akarta. Márczius elején találkozott hitvesével a lengyelországi Sztryj várában, május 19-én pedig Javorowban a fejedelemmel, kit francziaországi útjára már nem kisért el. A következő év julius 21-én érkezett meg felesége, gyermekei és cselédeivel együtt Danzigra, melyet állandó tartózkodási helyéül választott. Itt eleinte a franczia királytól Rákóczi hiveinek biztosított összegből évi 5000 livre kegydíjat húzott; de ez csakhamar eltöröltetvén, magával hozott drágaságaiból élt; utoljára még fegyvereiről is kénytelen volt az ezüstözést leszedegetni, hogy fentarthassa családját; ekként nemcsak afféle szóbeszéd 1714 deczember 19-ikén kelt végrendeletének az a kifejezése: «velem nyomorgó feleségem». Élete végéig nyakas kurucz maradt; Ádám fiának három évi könyörgésébe került, míg nagynehezen megengedte neki, hogy hazájába visszatérhessen; ő azonban továbbra is Danzigban maradt, a hol 1719 január 31-ikén, 63 éves korában befejezte sokat hányatott életét.

Vay Ádám hamvainak hazahozatalára a kormány négytagú bizottságot küldött Danzigba: *Vay* Tihamér és Ádám grófokat, *Vay* Kázmért és *Révész* Kálmán ref. lelkészt. A német hatóságok és a társadalom részéről a magyar urak nagyon szives fogadtatásban és előzékenységben részesültek; a hamvak ünnepélyes átvételén, melyen a magyar küldöttség díszmagyarban jelent meg, jelen voltak a hatóságok fejei, élükön *Jarotzki* tartományi elnökkel, a ki másnap nagy szeretetreméltósággal vendégéül is fogadta a magyar urakat a közeli Zoppot fürdőben, eljátszatta kedvükért a fürdői zenekarral a Rákóczi-indulót s néhány magyar dalt. Junius 18-ikán indult el a küldöttség a hamvakkal, melyeket 20-ikán helyeztek el Vaján, egyelőre ideiglenesen, míg a kormány által rendelt sírhely elkészül.

Mocsáry István.

NYÁRI MEZŐBEN.

Fürdik a mező a nyári napsugárban,
Fürdik a lelkem a mező pompájában.
Tarka vadvirágok, sárguló kalászok
Sorfalai között álmadozva járok.
Tücsök czirpeléstől, pacsirta dalától
Cseng-bong a határ . . . a szivem rádobog . . .
És úgy érezem, hogy e ragyogó, zengő,
Ez eleven arany hullámokkal rengő
Rónaságba szinte beléolvadok.

Mintha e dus föld egy kis atomja volnék,
Zengő dalaiban mintha ott dalolnék.
Mintha lelkem volna ez a kitárt térség,
Virágival nyilnék, kalászival érnék.
Tikkasztó hevében mintha megtikkadnék,
Delelő napjában delelne napom.
. . . S a hogy im csend támad s kasza peng suhanva:
Mint az érett kalász, fejemet lehajtva
A balsejtelmű neszt némán hallgatom . . .

Lampérth Géza.

PÁSZTORREGE.

Hóválladra, szép fejedre,
Hulldogálnak, hullnak egyre,
Virágszirmok, mirtusok.
Egy tündérkert közepében
Ülsz itt vélem, feleségem . . .
Hallod, a szél mint susog?!

Régi rege . . . pásztormese . . .
Volt egy leány, s szerelmese
Ágról szakadt víg legény!
Sóvárogtak, epekedtek,
A míg végre egygyé lettek:
Két szegényből egy szegény!

ból jött embernek legelőször szemébe tűnik. Mert Nagy Lajos mindent a fővárosi ember szemével néz, a méretekről való fogalmait Budapestről hozta magával. Aki az Andrássy-út vagy a Nagykörút méreteivel szemében megy le vidéki városba, az természetesen kisebbeknek fogja látni a házakat, utcákat, kicsinyesebbnek az életet, mint aki ott él és az ottani méretekre van a szeme beigazítva. Mégse lehet azt mondani, hogy túlzott a kép, amelyet rajzol, mert csak arról beszél, amit meglátott és az bizonyos, hogy jól, élesen tud látni. A reflektorának nem szélesek a fénysávjai, de amire rávetíti őket, az élesen válik láthatóvá. Őszinte író és szemmelláthatóan lelkiismeretes is, aligha van írásában olyan megállapítás, amely nem azonos a tényekkel.

De viszont olyan író, akinek megvan a dolgokról a saját nézete. Mindent a maga szociális szemszögéből néz és bár erősen igyekszik a tárgyilagosságra, nem tudja elleplezni kritikáját, sőt felháborodását és szarkazmusát sem. Nem tudja úgy nézni a dolgokat, mint az emberek túlnyomó része, a létező állapotok megszokásból eredő elfogadása szempontjából. Hogy 40—50 ezer lakosú városokban nincs csatornázás és vízvezeték, hogy csak a reprezentáló főútvonalak vannak kikövezve, a többi részeken feneketlen tud lenni a sár és a por, hogy munkanélküliek nagy számmal vannak a világon, hogy a tüdővész epidemikus járvány s más efféle dolgok, amiket a legtöbb ember, különösen aki vidéki városban él, mint magától értetődőket fogad el, — az őt nyugtalanítja, felháborítja. Egy percre sem tudja eltitkolni, hogy mindig a szegénységgel rokonszenvez s gyanúval és gúnnyal néz a jól élő polgárságra. Azt az attitudeöt, amelyet novelláiban elfoglal, nem hagyja el a szociografiai írásban sem. Álláspontjának határozottságából folyik az a merevség, sok tekintetben egyoldalúság is, ami minden írásában benne van. Nem az egész horizontot nézi, hanem az álláspontjának megfelelő szegmentumait. Szarkasztikus elmessége ezt még jobban fokozza.

Ezek után magától értetődik, hogy a kép, amit a három vidéki városról rajzol, nyomott és sivár. Annál is inkább az, mert a mostani állapotokat írja le, a nagy gazdasági pangás idején, amikor a városok élete a normálisnál is nyomottabb és sivárabb. Szegénység, folytonos szegényedés, kultúrális elmaradottság, megfélemlítettség, gondolathiány — ez a szellemi élet képe. Lehet, hogy egyoldalú kép és az író sajátos álláspontja mélyíti sötét színeit. Lehetne kedélyesebben is megrajzolni, de nem Nagy Lajos az, aki hajlandó kedélyesen rajzolni. Nem anekdotát ír, hanem kritikát s nem cukrot kever tintájába, hanem egy kis sósavat. Amit elmond, az talán nem az egész igazság, de mégis igazság.

Schöpflin Aladár

MÁNYOKI ÁDÁM

Lázár Béla könyve

Mányoki Ádámról, a XVIII. század első felének egyetlen kiváló magyar festőjéről (mert hiszen Kupetzkyt csak a legnagyobb elfogultsággal lehet magyar festőnek kinevezni), eddig édes-keveset tudtunk. Élete sem volt tisztázva, művei közül csak nagyon keveset ismertünk. Néhai *Nyári* Sándor foglalkozott azzal a tervvel, hogy felderíti Mányoki élettörténetét és kikutatja munkásságának eredményeit. De meghalt, mielőtt művét elvégezhette volna.

A magyar művészettörténetnek, melyet a Magyarországon működő barokkori osztrák festők jobban érdekeltek, ezt a szégyenletes mulasztását törekedett pótolni dr. *Lázár* Béla, aki most egy jókora monografiában írta meg Mányoki életét tíz évi kutató munka után. Művéhez több mint százharminc Mányoki-kép, illetőleg az elveszett képekről készült metszetek reprodukcióit csatolta és összehasonlítás végett egyéb, abból a korból való művész számos festményének képét is közli.

Mányoki az udvari, a szó szoros értelmében vett királyi festészet korában élt, mely alakjait emberi isteneknek törekedett ábrázolni. Ezeknek a királyoknak, nemeseknek, nagy maitresseknek, udvari dámáknak egyéb vágyuk sem volt, mint hogy az emberi élet fölött álló, gondtalan, büszke, hatalmas lényeknek látszhassanak, akikhez a hétköznap gondjai távolról sem érnek fel. Mindegyik királykép: a királykép, mindegyik nemesemberkép: a ne-

Nyugat. 1934. jan. 16.

mes ember képe, minden udvarhölgy képmása: az udvarhölgy képe akart lenni. Nem az egyéni megjelenés, nem az arc különösségeinek, hanem a kasztnak ábrázolása volt a fő. Sőt ezek az emberek nem is akartak egyéniségek lenni, nem akartak másoktól másképen különbözni, hanem csak azzal, hogy a kaszt nyújtotta nevelés összes előnyei a legfokozottabb mértékben érvényesüljenek képmásaikon. Érzelmeik fölé nőttek, mint minden átarisztokratizálódott társadalom tagjai. Nem szeretik az arcalakulás egyéni különbözőségeit. Megvan a határozott nézetük az asszonyi és férfiarc szépségeiről: mindannyi a divat irányában erőszakolja arcvonásait és arca kuliszszáit. Egyforma parókák, az arcból egyformán kifésült haj, egyforma ívre festett szemöldökök még uniformisabbá teszik arcukat. A lelki tartalom háttérbe szorul, s ha visszaemlékszünk a kései barok és a kezdődő rokokó képeire, emlékeink nem a szemekből kisugárzó lélekhez fűződnek, hanem hullámzó drapériákhoz, a bársony s a selyem pazar forgatagához és olyan uralkodói gesztusokhoz, amelyeket az ábrázoltak többé-kevésbé egyforma tökéletességgel játszanak el előttünk.

Ebbe a teatrális és erősen érzéki világba került a nógrádmegyei Szokolya kálvinista prédikátorának fia, Mányoki Ádám. Könnyen alkalmazkodó, sőt egy kissé feminin természet volt, aki a korabeli nagy udvari festészetnek követelményeit gyorsan el tudta sajátítani. De amit ebben a stílusban alkotott, nem ér fel az akkori vezető francia mesterek kavargó pompájához, aminthogy a drezdai udvar sem érte utól a francia királyok hatalmasabb világát.

De volt Mányoki művészetének egy értékesebb oldala is: a művésznek kétségtelen érzéke volt az ábrázoltak egyénisége iránt. Jó példa erre *Gotter* grófnak a braunschweigi múzeumban őrzött képe, mely valóban finom emberábrázolás. Körülbelül ez a képmás jelenti a legmagasabb fokot, melyre eljutnia sikerült. Ez a portré magasan felette áll a közismert II. Rákóczi Ferencének. Általában sikerültebben festette a nőket, gyermekeket, mint a férfiakat, több érzéke volt a báj, kecsesség, mint a komplikáltabb módon jelentkező erő iránt. Azonkívül egy kissé mindig ingadozott az elébb vázolt typus követelményei és a tényleges megjelenés megfigyelése között.

Festői eszközei között nagyon kevés a tisztára egyéni, magateremtette forma. Rajza kissé bizonytalan, színei a kor átlagos színei. Kifejező ereje kisebb, mint Kupetzkyé. Simább, de előkelőbb, sohasem olyan földhözragadtan zsíros, mint ez a kiváló kortársa, bár benne is sok józanság volt és szívvel-lélekkel alkalmasint sohasem tudott beléhelyezkedni a hanyatló barokkor sóvár élvezetvágyába.

Lázár Béla könyve tömérdek kortörténeti adat közlésével teszi elevenné Mányoki élettörténetét. Meleg szeretettel kíséri végi hosszú művészpályáján, amely nekünk különösen értékes és érdekes, hiszen Mányoki volt az első magyar képzőművész, akinek élete és művészete méltón illeszkedett belé a Nyugat gazdag művészetébe.

Farkas Zoltán

KEYNES MINT ÉLETRAJZÍRÓ

J. M. Keynes: Essays in Biography. 1933

Az Európaszerte ismert nevű közgazdász is hódolt a divatnak: egy kötet életrajzot írt. Könyve első részében hírneves államférfiakkal foglalkozik, de nem a szokványos értelemben vett élet- vagy jellem-rajzukat adja, hanem jellemük *működésének* keresztmetszetét. Mintegy ellentéteül a modern biografiairodalomnak, mely annyiszor összehordja hőse életének minden adatát, de szellemét megjelentetni nem tudja, Keynes klasszikusan tiszta stílusa felejthetetlen élesen rajzolja elénk különös fényvetítővel meglepett képét a nagy elmék akcióinak és reakcióinak. Jellemük egymásrahatásának titkát leplezi le és megmutatja, mily gyors vagy lassú engedéssel vagy ellenszegüléssel hatottak vissza a körülöttük zajongó nézetek és kívánságok nyomására.

Bennünket leginkább az első két essay érdekelhet. Gyors lefolyású és megdöbbentő drámaként fejlődik ki azokban a versaillesi békeszerződés létrejöttének pszichológiai története. Megdöbbentő, mert világosan láttatja a szerző, hogy a szép eszmék jegyében indult tanácskozás folyamán miképen került mindjobban előtérbe a vitatkozó politikusok rosszabb természete,

24.000 MÚZEUMLÁTOGATÓ EGY ÉV ALATT PÉCSETT

Nemcsak Magyarország, de akármelyik nyugateurópai nagyváros is büszke lehetne erre az eredményre. A pécsi múzeumról van szó, melyet az elmult évben ilyen hatalmas tömeg látogatott. Maga a múzeum éppen a mostani esztendőben érte meg negyedszázados jubileumát. Első alapítványát egy negyvennyolcas honvédtiszt 1000 forintos hagyatéka szolgáltatta, néhai Farkas István adománya. Ma már több mint 120.000 tárgy van az őskori, római, hadtörténelmi s néprajzi termekben összegyüjtve. Egyik nevezetes különlegessége Zsolnay Vilmos gyönyörű kerámiai alkotásainak gyüjteménye. A negyedszázados múzeumot dr. *Fejes* György vezeti szakavatott kézzel s rövidesen emlékkönyvet is ad ki a jubiláló múzeumról.

DÍSZMAGYAROK

Esterházy László hercegnek az Erdődy komtesszel való házassága megint életrekeltette a szemnek régóta nem élvezett örömét, a díszmagyart. Csak egy órára, de a Mátyás-templom történeti hangulatában ez is élményszámba ment. Aki akart, elmult pompákra emlékezhetett, koronázási, hódoló díszmeneti emlékek ragyogtak fel ezen az őszi napon. De voltak szigorúbb kritikai szemek is: ezek a díszmagyar alkonyáról beszéltek. Érdekes, színes és tömegben nagyon artisztikus mindez, mondták, de hol van a történelmi stílus, melyet végig kell vezetni az egész öltözeten, a csizmától a forgóig ? Még a legfokozottabb igényeket is kielégítette azonban egypár nagyon nemesízlésü díszmagyar, melyeknek viselői nem érték be azzal, hogy a családi ékszereket kellően érvényre juttatták a drága ruhákon. A három Esterházy herceg, a Festetich György gróf és Esterházy Tamás gróf öltözetei megelevenedett darabjai voltak a régi magyar viselettörténetnek. Igazán festő ecsetjére méltó látvány volt.

SZÁZHÚSZ DARAB MÁNYOKI-KÉP

Mányoki Ádámnak, a XVIII. század híres magyar arcképfestőjének életéről tudvalevőleg nagy könyvet ír *Lázár* Béla dr. Mint annak idején Paál László nyomdokait kutatva, úgy most Mányoki életrajzi adatait gyüjtve is sorra kutatta azokat a német és lengyel városokat, melyekben Rákóczi udvari festője megfordult. Most számol be egyes felolvasásokban a kutatómunka eredményeiről Lázár dr. Nem kevesebb, mint százhúsz ismeretlen portrét fedezett fel, melyek mind a mester kézjegyét viselik magukon. Ezek az arcképek a legkülönbözőbb köz- és magángyüjteményekből kerültek elő. Köztük van egy egész szépséggaléria is. Erős Ágost szász király kedveseinek arcképei. Itt említjük meg, hogy a napokban került a Szépművészeti Múzeum birtokába Mányokinak egyik legszebb képe, egy lengyel arisztokrata-nő arcképe, melyet a Múzeumok Barátainak Egyesülete ajándékozott a képtárnak.

BIBLIOGRÁFIAI RITKASÁG ESZTERGOMBAN

A primási könyvtárban a véletlen egy ritka érdekességű régi könyvet hozott napfényre. Ez a könyv egy 39 lapot tartalmazó s gyönyörű kötésű Biblia Pauperum, melynek létezéséről eddig nem is tudtak.

A MŰGYÜJTŐK DECEMBERI PROGRAMJA

A Magyar Gyüjtők és Művészetkedvelők Egyesülete, mely Csányi Károly igazgató hosszabb külföldi tanulmányútja miatt csak mostanában foghatott új munkaterve összeállításához, december havára változatos programot készített tagjai számára. Szokásos tagösszejövetelei elsejét december 15-ike táján fogja a Pannónia különtermében megtartani. Ez alkalommal *Undi* Mariska iparművésznő fog a magyar textilművészetről előadást tartani. December folyamán két tag vezetéssel egybekötött látogatást terveznek. Egyiket a hó elejére, amikor a Szépművészeti Múzeum újonnan rendezett, megnyitandó terrakotta, illetve tanagra-gyüjteményét tekintik meg. Másikat december 20-ika körül Ernst Lajos magángyüjteményének megtekintésére. A közelebbi időpontokat ezúttal is külön meghívók fogják jelezni.

A KIÁLLÍTÁSOK ÉVE

A most következő évet joggal nevezhetjük így, annyi érdekes, nagyszabású kiállítás lesz nálunk. A tervezett egyházművészeti kiállításokról, melyek májustól késő őszig fognak tartani, vezetőcikkünkben számolunk be. Ezenkívül három külföldi bemutatás is lesz. Egyik az *olaszok reprezentatív* kiállítása a *Műcsarnokban* márc. 2-iki megnyitással. Másik a *Nemzeti Szalonban* tavasz elejére tervezett *norvég kiállítás*. Ezekhez csatlakozik az *Iparművészeti* Múzeum által tervezett müncheni iparművészeti iskolai bemutató, mely min-

A Műgyüjtő 1929.

denkép érdekes része egy ilynemű kiállítási sorozatnak. A nürnbergiek nagyon erősen látogatott kiállításait meghosszabbítják ez évi december 8-ikáig. A mostani évben még a Műcsarnok téli kiállítása is megnyílik a december 21-iki verniszázzsal.

MESÉS INDIA

Nem, nem egészen mesés az az India, melyet Zajti Ferenc gyüjtéséből ismerünk meg az Iparművészeti Múzeum vendégszeretete folytán. Még csak nem is egészen érthető ez az India. Hogy olajnyomatok, dedikált fényképek, roszszul rajzolt térképek közt mit keres az a pár tucat indiai selyemkendő, átvető és a kalotaszegi varrottas az üvegkupola alatt, inkább setjük, mint értjük. Valami ködös hún-magyar-székely rokonság dokumentumai ezek. Rengeteg idegen név, perzsa, szanszkrit idézet, afféle turáni és árja délibábos nyelvészet (aminőről azt hittük, hogy már régen halott) tölti meg a könyves asztalokat is. Nem, ez az India nem a rádzsák kincses és nem a Gandhi mélyen emberi Indiája. Ez egy szegény, ábrándos magyar utazó India-rajongása, afféle Barátosi Balogféle fővárosi tanítói turisztika az exotikus és fajvédelmi területeken. Hanem láttunk egypár levelet, amit kis fővárosi diákok írtak a párszik földjén élő »rokonok«-hoz, arról, hogy milyen szomorú errefelé az élet. Ezekben a gyermekvallomásokban van az egyedüli tiszta művészet.

MŰVÉSZI AJÁNDÉKOK AZ ÁRVERÉSI CSARNOKBAN

A polgári középosztály, mely azelőtt túlnyomórészt eladó volt, most már karácsonykor, sőt újabban más alkalmakkor is vevőként jelenik meg a Kinizsi-utcában. A rendes karácsonyelőtti aukciók zsúfolt anyaggal, ízléses ajándékokkal várják ezúttal is az 52-ik aukció látogató-közönségét. Az őszi szezon ezuttal csupán a Krausz-aukció anyagára szorítkozott, minélfogva a Postatakarék Árverési Csarnokában úgy a művészi, mint az egyszerűbb polgári szükségletek anyaga hatalmasan felszaporodott. Elsősorban jó képekben van nagy bőség. Egész magyar képtárat lehetne összeválogatni a leghíresebb nevekből. Markótól és Munkácsytól a modern impresszionistákig jó, sőt ragyogó példák vonulnak fel ebben a galériában. Hogy csak néhányat említsünk a régebbiekből: Zichy Mihály, Wagner Sándor, Székely Bertalan épúgy képviselve van, mint az újabbak közül Fényes, Rippl-Rónai, Csók, vagy Ferenczi. A ki a ragyogóan világított interiőrök között végigsétál, örömmel látja, hogy a kiállított s kalapács alá kerülő anyag mennyire gondol a társadalom minden osztályának szükségleteire. Az amatőr-érdeklődést szolgáló aukció után ezúttal az ajándék-művészeti aukció van előtérben: ezüstök, porcellánok, vitrintárgyak, jó biedermeier-bútorok és az apró kuriózumgyüjtések tárgyai töltik meg a termeket. Ha nagy meglepetéseket nem is hoz az Árverési csarnok dec. 6—8-ig tartó kiállítása, remélhető, hogy a dec. 9—23-ikáig tartó aukción a megélénkülő karácsonyi vásár már friss ütemet, eleven tempót visz a kissé nehezen induló műkereskedelmi szezonba.

VAN DYCK — APATINBAN

Kissé valószínütlenül hangzó hír járta be a napokban a magyar és külföldi lapokat. E közlés szerint Apatinban egy állítólag Van Dyck-től származó oltárképet találtak. A felfedezést egy »ismert újvidéki műgyüjtő és képszakértő«, Kosztonosics Péter tette. A »Mária Mennybemenetelét« ábrázoló festményre egy apatini festőművész tette figyelmessé. A leírások azonban oly semmitmondók, hogy azokból, valamint a szakértők személyéből csak nagy jóakarattal lehet a kép Van Dycktől való származását elfogadni.

ARCHEOLÓGIAI LELETEK A VIDÉKEN

A szegedi városi múzeum által kezdeményezett *Kisszállás* pusztai ásatásokat befejezték. Ennek eredménye több hun-jazig urnatemető feltárása s néhány bronztöredék felfedezése volt. Újabb hun lovassírt találtak a szentesi múzeum régészei *Nagyhegyen*, övdísszel és kengyelvasakkal. *Szeghalmon* az avarkorból származó leletek kerültek napfényre: tűzszerszámok, nyilhegyek, gyöngysor, melyeket szintén hamvvedrekben találtak. *Kisújszállás* mellett mintegy 1600 éves szarmata-jazig sírok feltárásánál kerültek elő különféle bronztárgyak, köztük egy figura is, valamint üvegpasztából készült színes gyöngyök. *Nyirbogáton* egy bronzkori szép, kézzel formált agyagurnát találtak. De mindezeknél érdekesebb a *tiszafüredi* lelet, amely egy földcsuszamlás következtében egy neolit-korból való barlangot tett hozzáférhetővé és már eddig is érdekes kőszerszámokat eredményezett.

Mányoki Ádám

Kazinczy Ferenc Levele-
Lésc. IX K. Bpest 1899. 5. l.

egyszerre 6 élő Fijai voltunk) — de elébb meg veri Napoleont ezerszer az Észak fagyos Népe, mint az én tiszteletett érdemlő Atyámat alatsonyságra indíthatná csak egyszer is ezen indúlatja: erről én, én, Fija állok tanúba, életemmel is felelvén.

Az én Atyám házánál tsinálták ugyan elsőben a' repartitio Sceletonját, de a' melly Circulusba a' meg állapítódott, Zabolts részérül tsak a' második követ vólt jelen.

Minden követnek perfecta obligatiója is az, hogy Instructiója értelme szerint Vármegyéjét a' terhektől óltalmazza; — nagyon sajnállanám, ha a' Zemplényi Ablegatus Urak e' részben éppen nem tettek vólna eleget kötelességeknek.

Egyébb aránt külömben is azt tartom én, hogy sokan a' gúnyoló Törpék közzűl, kik örömest látnák a' Szép leg tökélletesebb Ideálját is Otsmánynak, kevésbé lesznek interessalva Zemplényért is, mint a' felettek egy néhány legioval lebegő Vay.

Borsodban Atyámmal illetlenséget senki sem tett, — de ugyan kérlek Édes Ferenczem, kérdezd meg tsak ön magadtól, ki is tett vólna? —

[1] Gr. Dessewffy Józsefet.

nak költé a Költő, nem másnak. Mások **ha tudják a' történetet,** ezért még inkább szeretik. Mintegy tulajdon szobájában, tulajdon Gluth-jában látják a' költőt és nem ott, a' hol magát láttatni hitte.

Ürményi még a' Hungarisatio mellett is tiszteletes maradhat. Õtet arra a' szóra csak az a' neheztelés vihette, hogy *dolgai elmaradnak*. Pedig azoknak nem szabad a' hungarisatiók miatt elmaradni.

Hunyadi, Pázmány etc. nem voltak Austriacusok. De annak a' földnek fijai voltak, melly most egész Europa által ausztriai földnek nézettetik, és így Hormayrre én ugyan nem neheztelek ezért.

Ezeket a' Májusban kezdett 's Júniusban végzett levélre válaszképen. A' Herder Pályaírásait most nyugtatom Sallust miatt.

A' mi Lajoskánk dicséretes examenjén szívesen örvendek. Mondja ezt az Ur mind magának, mind a' kedves Grófnénak, és Lajost érette csókolja az én nevemben is. Kedves nékem azt látnom, hogy a' mi kis barátunk úgy nevekedik, hogy valaha díszt hozzon a' Hazára.

Eddig Andrásfalván azon levelem, mellyben Lajosnak jelentettem, és általa a' mi kedves Grófnénknak, hogy én Jún. 18d. eggy szép fiú atyja lettem, és hogy az 19d. Prof. Nagy Ferencz által Marcus Aemilius Ferencz nevet kapott. A' Grófné keresztanyja a' kis Emilnek.

Dayka e' holnapban nyomtattatik, ha igaz a' mivel Vitkovics bíztat.

E' pillanatban érkezik a' Jún. 19diki levél. Az a' hir, hogy végre megkerült Raphael, nekem képzelhetetlen megnyugtatásomra válik. Hol heverhetett esztendőkig? Mányoki felől nem tudok egyebet, hanem hogy Rádayt festette 's Lengyel Királyi festő volt. Hubai nem követője Gessznernek, hanem Gessznernek statuájit eltördelte 's kettőből csinált eggy újat. Fertelmes Plagiárius és izetlenül édes fecsegő. Gesszner és Kleist nem festettek életlen dolgokat; ők nagyon staffirozták a' tájfestési darabokat. Valóban a' közlött vers: mint leng eggy játszi szél etc. szép, igen szép darab.

Lolotte nem marad-el. De én elkínzom barátimat a' várakoztatással. Mikor valami nagyot akarok, akkor leginkább.

Ölelem az én barátimat, a' jó Grófné kezeit szent tisztelettel csókolom.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 53. sz. I. köt.]

1.) Millyen nagy a' papirosa? Ezt az Ur úgy jegyezhetné meg, ha levelének papirosát a' könyv' papirosához mérvén, kimutatná, kijegyezné, hogy az mennyivel hosszabb és szélesebb mint az Úr levelének papirosa.

2.) Le kellene írni az egész titulust.

3.) Feltenni a' pag. titularis után mi következik: Dedicatio e, Praefatio e? 's mi az után végig a' könyvön, t. i.: Catilina, Jugurtha, Fragmentumok, Nóták.

4.) Sallust csak Spanyolúl e, vagy deákúl is? és ha mind a' két nyelven, a' deák mellette van é vagy alatta a' Spanyolnak? 's ugyan azon paginán e, vagy vis à vis két paginákon?

5.) Catilinában hány sor van eggy paginán? s' írjon le az Úr eggy egész sort, hogy tudhassam, mi fér eggy sorba. Sőt tégyen az Úr eggy kis szelet papirosat eggy kis o vagy n vagy lábatlan és száratlan betűhöz, 's jegyezze-ki, melly nagy a' betű.

6.) Van e Cuprum? hány? 's pagina hac et hac mi van a' Cuprumon. Van e charta geographica.

Hány paginára fért Catilina? hányra Jugurtha?

Kérem az Urat, méltóztassék ezt a' legképzelhetőbb micrologiával teljesíteni.

Felelet a' Május 20dikán írt 's Juniusban írt levélre.

Ki az az Ujfalvi Cristina? leány e? Asszony e? hány esztendős? szép e? ki leánya, felesége? Mit ír versben? —

Feleségem leány kora olta hárfát kezébe sem vett többé. Most már csak énekel, és azt is igen ritkán. Hangja valóban olly zengő, olly lágy, hogy vétek magát legalább velem többet nem hallatni.

Thom Jonest csak Brünnben olvastam, mint Don Quichotot csak Budán 1795. Mind a' két könyv isteni költemény. Most jő nekem Gullivers Reisen, mellyet ez idén nyomtattak Bécsben. Gyermekségem olta lángoltam ezt megkapni, 's csak az idén fogom.

Melly *bájolók* lehetnek azok a' Decoratiók! Melly felette könnyen kielégíteti magát Kolozsvár!!! Itt az a' hír, hogy nem Rh[édey] László, hanem -né protegálja a' német játszókat.

Az Arcadiai Épistola nem Vitkovicshoz, hanem eggy kánonokhoz van írva.

Ki az a' Lázár István? Nem eggy igen öreg Úr e?

A' Nini Sonettje homályos ugyan, de magából feslik-ki. Petrarcának sok Sonettje épen azért homályos, a' miért ez — magá-

Φοβερατῶς adverbium in gradu superlativo vocis tremendus. Ezzel az új Görögök épen úgy élnek a' conversatiókban, mint a magyar: rettenetesen, és a német: schrecklich!

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4. r. 32. sz.]

2035.

Kazinczy — Döbrentei Gábornak.

Széphalom Júl. 6d. 1811.

Igen kedves barátom!

Itt Vitkovicshoz írt Epistolám, minthogy megtörténhetik, hogy Pesti barátink ezt az Úrnak meg nem küldötték. Ha megküldötték, méltóztassék ezt Kenderesy Mihály Úrnak küldeni az én nevemben. Vitkovics azt írja, hogy Virág és az én Pesti három barátom ezt minden poétai míveim köztt legelsőnek tartják. Én velek eggy értelemben nem vagyok, és ha ebben érdemet kell keresnem, azt az elevenségben — a' Horátz Ibam forte via sacra követésében és mindennek, mindennek alkalmasint tökéletes motiválásában találnám. Vitkovics 1809-ben arra kért, hogy néki írjak valamit, melly hirdesse, hogy egymást ismertük, legalább azért érdemlem ezt, ugymond, mert én vagyok az első görög vallású, a' ki magyarúl írt. Ezt választám tehát themául, 's így leve a' darab.

Szentgyörgyi Gellért kiadta Sallustiusának első részét. Dugonics és én is fordítánk Sallustot, 's hárman eggyikünk sem tudta a' másik felől, hogy ezen dolgozik. Én nem akartam első lenni, Szentgyörgyitől azt várván, hogy az ő fordítását használhatom. Megvallom, az kevesebb mint magamnak ígértem. Ma végzém-el épen Sallustiusom Catilináját, az az az enyémnek öszvevetését a' Szentgyörgyiével. Nehezebb munka Classicust fordítani mint a' próbálatlan gondolja. Én nem csak a' Szentgyörgyijével, de a' magam régibemmel [!] (azzal mellyet utolszor 1807. dolgoztam) sem vagyok megelégedve, 's kéntelen valék most újra dolgozni. Jul., Aug., Sept.-ben Jugurthán esem által, 's akkor nyomtattatom in folio igen pompásan. E' czél miatt az Úrhoz intézek eggy kérést:

Méltóztassék M. Vásárhelyre bé-menvén a' Gr. Teleki Sámuel Bibliothecájában előmutattatni a' Spanyol Ibarrai kiadást. Sallustot Spanyolra Don Gabriel Királyi Herczeg fordította 's olly pompásan adta-ki, hogy azt nem győzi magasztalni, csudálni Európa. Ezek volnának azok, a' mellyeket eránta tudni kivánok.

A „THE STUDIO" JUBILEUMA. Házi jubileumát üli meg januáriusi számával a modern művészetnek népszerű angol folyóirata, a londoni „The Studio". Harmincötödik évfolyamát kezdi meg ezzel a számával. A jubileum alkalmából W. *Gaunt* a folyóirat élén rövid visszapillantást vet a „The Studio" elmult harmincöt évére, s az ő nyomán foglaljuk össze mi is nagyérdemű angol laptársunk multjának adatait. A „The Studio"-t *Charles Holme* indította meg 1893-ban. Charles Holme eredetileg kereskedőember volt, ki a távol Kelettel folytatott kereskedelmet. Első expedícióit maga vezette Kínába és Indiába és az európai áruért cserében a távol Kelet csodálatos népművészetének és művészeti iparának alkotásait hozta el. A gyakorlat idővel a keletázsiai művészet beható ismerőjévé és finom érzékű élvezőjévé fejlesztette. 1889-ben hagyta abban a kereskedést s nem sokkal utána földkörüli útra kelt Sir Alfred East-nek, a kiváló angol tájfestőnek társaságában. Útjának rendjén elkerült Japánba is s attól fogva nagy bámulója lett a japán iparművészetnek. Hazájában az övével rokon érdeklődésű művészre talált William Morrisban, akinek házában, a Red House-ban otthonát is megalapította 1889-ben.

Az iparművészettel való foglalkozás közben alakult ki az a terve, hogy megalapítja a „The Studio"-t. Nagyértékű művészeti tanácsadóra lelt szerkesztő-társában, *Gleeson White*-ban, kivel folyóiratát mindjárt az első szám megindulásától fogva kora művészetének rendelkezésére bocsátotta. Már az első számban két fiatal és addig meglehetősen ismeretlen tehetséget mutatott be a közönségnek. Az egyik Aubrey Beardsley volt, a másik Frank Brangwyn, kinek útijegyzeteit és azt illusztráló könnyedkezű vázlatait közölte. A folyóirat programmját Holme ebben a mondatban foglalta össze: „A kort, amelyben élünk, művészeti szükségleteivel és törekvéseivel kifejezni." Már első számától fogva nagy gondja volt a „The Studio"-nak papirosa és nyomása kifogástalanságára és a közölt képek gondos kivitelére. Ebben korának minden folyóiratát megelőzte, s Gaunt szavai szerint a „The Studio" nagy igényeinek a nyomtatópapirossal szemben jelentős része volt az angol papiros minőségének megjavításában. A „The Studio" sajátos jellege is hamar kialakult: egyrészt összegyüjtője és bemutatója lett az egész világ modern művészeti törekvéseinek, másrészt elterjesztője Európában azoknak a művészeti elveknek, melyeket az angol prerafaeliták, majd Whistler, Beardsley és mások érzékítettek meg. Közölt példáival különösen a német és a bécsi iparművészetre hatott. A német iparművészetnek nagyszerű föllendülése körülbelül akkor kezdődik, mikor a „The Studio" megindul. A folyóirat ugyanakkor a Kelet iparművészetének is állandó propagálója maradt és ezzel is erősen hatott az európai kontinens művészetére. Évről évre nőtt a „The Studio" jelentősége. Igazi nemzetközi folyóirattá lett, melynek Európa minden fővárosában volt levelezője. Virágzásának a háború vetett véget. Abban a nyomban megszakadt minden nemzetközi összeköttetése s a „The Studio" lassan sorvadni kezdett. A háború következményei egyre súlyosabban nehezedtek rá: előállítása egyre drágább és bajosabb, olvasója pedig egyre kevesebb. A háború után jó ideig még keservesebb állapotok következtek. Közben a megöregedett Charles Holme visszavonult a szerkesztéstől és a folyóirat igazgatását fiára, a jelenlegi szerkesztőre, *Geoffrey Holme*ra bízta. 1923-ban meg is halt Charles Holme, éppen amikor lapjának sorsa legkétségbeejtőbbnek látszott. De fia erélyességre és tetterőre miben sem maradt az apja mögött. Társszerkesztőjével Mr. *Mercer*rel csakhamar újra megszervezte a „The Studio" nemzetközi összeköttetéseit és apránként vissza hódította a folyóirat szétszéledt olvasóközönségét is. A „The Studio"-nak ma már megint külön kiadóhivatala van Francia-, Német-, Olaszországban és az Amerikai Egyesült-Államokban. Híres kiadványai, a háború előtt annyira megbecsült „Special number"-ek újra megjelennek, sőt tevékenysége ebben az irányban ma nagyobb, mint valaha. A „The Studio" újéletrekelése a magyar művészetnek is öröm, mert ez a messzi folyóirat a magyar művészet ismertetésére mindig készségesen ajánlotta föl helyét. A háború előtt sokáig Tahi Antal, az azóta elhúnyt jeles tájfestő volt a „The Studio" budapesti munkatársa, majd a Bécsben élő, de a mi művészetünket is jól ismerő kitünő Miss Levetus foglalta el helyét. A „The Studio" régen is, ma is az egyetlen programmszerűen nemzetközi művészeti folyóirata a világnak. Ma is a modern művészet legújabb alkotásainak bemutatója, ha mindjárt némi konzervatív tartózkodással is, mert a szélsőségek képviselését szívesen átengedi orosz, francia, de főként német laptársainak. A „The Studio"-ra jubileumának alkalmából a mi művészetünk nevében hálásan emlékezik a „Magyar Művészet".

(e. a.)

MEGJEGYZÉSEK MÁNYOKY ÁDÁM LEVELÉHEZ. Dr. Lukinich Imre egyetemi tanár úrnak a Magyar Művészet mult évi 10-ik számában közölt érdekes fölfedezéséhez, melynek egy eddig ismeretlen Mányoky-levelet köszönhetünk, legyen szabad néhány megjegyzést fűznöm. Azt az időt, mikor Mányoky Rákóczi Ferenc szolgálatába lépett, 1707-et eddig is tudtuk, de úgy, hogy Rákóczi felesége biztatására állott a fejedelem szolgálatába. Ezt pedig Hagedorn életrajza jegyezte fel, melynek adatait Hagedorn magától Mányokytól kapta. Az új levél most közelebbi részleteket is elárul. E szerint Mányoky Berlinben Doktor Langen rábeszélésére határozta el magát, hogy otthagyja berlini kitünő állását, bizonyára az

MAGYAR MŰVÉSZET
1928.

akkori trónörökös, a későbbi Nagy Frigyes szolgálatát, amint azt is Hagedorn feljegyezte. Megtudjuk, hogy Rákóczi Des Ailleurs marquis jelenlétében megígérte Mányokynak, hogy továbbképzésre Olaszországba és más helyekre fogja küldeni. Megtörtént-e ez, nem tudjuk. Hagedorn életrajzából azonban kiderül, hogy Mányoky Hollandiában is járt, míg a jelen levélből az is kiderül, hogy a hirhedt, később Rákóczit eláruló Klement társaságában, még pedig 1709 szeptemberében, s hogy erre az útra 500 r. forintot kapott Rákóczitól s egyúttal azt az ígéretet, hogy a 777 r. forintra rúgó járadékát is meg fogja kapni. Ezalatt jelentős szolgálatokat teljesített, — milyeneket? nem mondja ugyan meg, de aligha művészieket, s úgy el volt foglalva, hogy másfajta megbízásoknak nem tehetett eleget. Hagedorn *pour des affaires domestiques*-nek jelöli meg azokat a szolgálatokat, melyeket Mányoky Rákóczinak Hollandiában tett, valószínűleg diplomáciai szolgálatokról volt szó. De közben rézmetszetet is csináltatott egy arcképről, — Rákóczit vagy feleségét ábrázolta-e ez az arckép, kétséges. De ha Rákóczit s ha, mint a levélből kiderül, Rákóczi arcképének rézbemetszéséért 100 aranyat igért s magáért a rézlapért a Klementtől kapott 300 r. forintot kifizette, *semmiképp sem következik*, hogy a Szépművészeti Múzeum Rákóczi-arcképe *már 1707-ben készült*, mert azon rajta van az aranygyapjas-rend, melyet Rákóczi csak 1709-ben kapott, tehát a kép keletkezési ideje 1709—1711 közt állapítható meg. Elkészült-e e festmény rézmetszete — egyelőre nem tudjuk. Nem lehetetlen, hogy nem is ezen kép rézmetszetéről van szó, mert hiszen festett Mányoky a fejedelemről más arcképet is (l. Magyar Művészet II. 95. l.) s annak rézmetszete — igaz, hogy később — a Rákóczi felkelés francianyelvű története címképeként Hágában 1739-ben Mányoky egy korábbi arcképe alapján megjelent. Erről a metszetről beszél-e Mányoky e levelében, 1711-ben, — nem tudjuk. Mindenesetre kiviláglik e levélből az is, hogy Mányoky 1711. július 18-án a fejedelemhez szándékozott, aki azonban már ekkor Lengyelországban bujdosott és Mányokyt nemsokkal később magához is rendelte. *Lázár Béla dr.*

KIÁLLÍTÁSOK.

1928. évi január hó 1-én nyílt meg Bécsben a „Künstlerbund Hagen" helyiségeiben az Új Művészek Egyesületének, az osztrák sajtó által nagy rokonszenvvel fogadott és jelentékeny sikert aratott kiállítása;

Január 6-án nyílt meg a Nemzeti Szalonban a *Képzőművészek Vidéki Szövetségének első kiállítása*, melyen a *Bajai Képzőművészek Társasága*, a *Békéscsabai Auróra Kör művészeti osztálya*, az *Egri Képzőművészeti Társaság*, a *Győri Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat*, a *Kecskeméti Műpártoló Egyesület*, a *Pápai Képző- és Iparművészeti Társulat*, a *Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága* és *Vasvármegye és Szombathely város Kultúregyesületének Szépművészeti szakosztálya* vettek részt. A kiállítás katalógusa érdekes adatokat ád ez egyesületek eddig való tevékenységéről.

Január 22-én nyílt meg az Ernst-Múzeumban *Csók István* és *Márffy Ödön* festőművészeknek, valamint *Lux Elek* szobrászművésznek gyüjteményes kiállítása; ugyanazon napon a Nemzeti Szalonnak *Bühler Hans Adolf* karlsruhei festő- és szobrászművész, *Bardócz Lajos*, az olasz *Nino Busetto*, *Faragó Géza*, *Kammerer Mária*, *Lóránt Mihály*, *Radnay Miklós* és *Vadász Ilona* festőművészek, valamint *Patzó Pál* szobrászművész műveiből alakult LVIII. csoportkiállítása;

és ugyanazon napon az Orsz. M. Iparművészeti Múzeumnak néhai *Bischitz Gyula* dr. porcellánplasztikai gyüjteményéből rendezett kiállítása. Ez alkalomból mutatta be a Múzeum igazgatósága a legutóbbi hónapok értékes új szerzeményeit is.

Január 29-én nyílt meg *Gärtner Nándor* festőművész műterem-kiállítása.

Február 5-én nyílt meg a Nemzeti Szalon újabb, LIX. csoportkiállítása, melyen *Balogh Pál*, *Halasi Horváth István*, *Karczag Zoltán*, *Kássa Gábor*, *Király Jenő*, *Pogány Margit*, *Proder Lajos*, *Somló Jenő*, *Szada István*, *Ujlakyné Kardos Klára*, *Vágó Sándor* festőművészek vettek részt s amelyen az előbb már említett *Bühler Hans Adolf* karlsruhei festő- és szobrászművész-tanárnak a megelőző csoportkiállításon már szerepelt művei mellett újabban érkezett grafikai alkotásai is bemutatásra kerültek.

CÍMKÉPÜNK Pannonhalmát Páckh Jánosnak, az esztergomi bazilika építőjének, 1827. évi terve szerint tünteti föl.

Füzetünk összes fölvételeit Balogh Rudolf készítette.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál.

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla.

Kiadó: Ormos György.

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

Magyar Művészet. 1928. 1. szám.

MOST JELENT MEG! *Az Orsz. Magy. Szépművészeti Múzeum Évkönyve (1924—1926).* Szerkeszti Petrovics Elek. A 230 lapra terjedő, 4-r. kötet hét művészettörténeti dolgozatot tartalmaz 155 illusztrációval. Ára 30 pengő. — Megrendelhető a Szépművészeti Múzeum számvevőségénél (VI., Aréna-út 41).

Nyomatott a Lorilleux Ch. és Tsa gyár festékével.

Az Athenaeum r.-t. mély- és könyvnyomása.

Mányoki Ádám

Vas. Ujs. karácsonyi albuma. 1903. 28. l

II. Rákóczi Ferencz fejedelemnek legsikerültebb és legszebb arczképe az, melyet szines másolatban műmellékleteink közt kap az olvasó. E kép Mányoky Ádám híres magyar festőművész egyik kiváló alkotása. Mányoky 1673-ban született s 1757-ben halt meg; ifjúkorában Rákóczi maga mellett tartotta mint udvari festőt, sorsa gyászosra fordultával pedig Erős Ágost lengyel királynak és szász fejedelemnek ajánlotta, a ki szintén udvari festőjévé nevezte ki. *Mányoky* kora legkiválóbb festői közé tartozott; Rákóczi arczképét 1709-ben vagy 1710-ben festette. A képet a drezdai királyi palotában őrzik. Kitünő művészünk, *László* Fülöp hű másolatot készitett róla a Történelmi Arczképcsarnok számára; képmellékletünk e másolat után készült, teljesen híven adva vissza annak szépségeit. *Mányoky* festménye nagy gondot fordít — az akkori franczia arczképfestők hatása alatt — a külsőségekre; nemzeti öltözetben, aranynyal kivert kék bársony dolmányban, biborszínű mentében, hatalmas fekete kócsagtollas prémes kalpaggal ábrázolja a fejedelmet. Az arczon szépen érvényesül Rákóczi nemes jelleme, gyönyörű kék szemeinek tüzében, az ajkak kifejezésében s a széles áll nyugodt erejében.

*

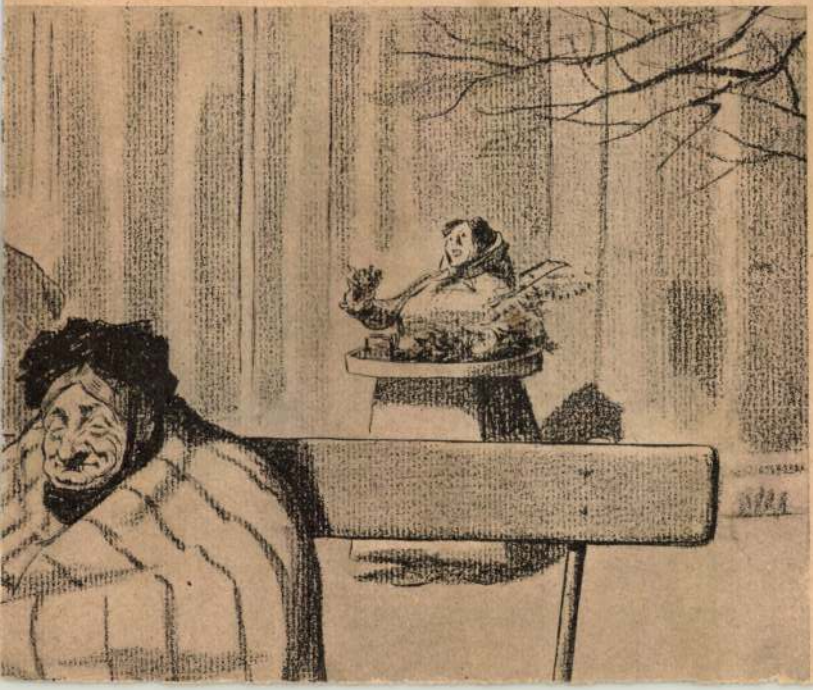

7. SZÁM. 1893. BUDAPEST, FEBRUÁR 12. 40. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre ... **6** •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre ... **4** •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5.—**, félévre ... **2.50**
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

MÁNYOKI ÁDÁM.

(1673—1757.)

Az a sok zivatar, mely hazánk történelmén végig vonult, a nyugodt fejlődést folyton akadályozta és elsöpörte még azt is, a mit békésebb idők teremtettek. A mi művészi emlék ránk maradt, nem sok, de mégis elég bizonyságot tesz, hogy a művészetek ápolására nálunk is megvolt a talaj és megvoltak a tehetségek. A honalkotás első századában emelt püspökségek és kolostorok közül a pécsi egyház első rendű műépítészeti alkotás; a későbbi építkezésekből a kassai dóm és több kisebb templom szintén előkelő műizlést hirdetnek. A művészetek virágzásáról azonban nagyobbrészt csak írott emlékek beszélnek. Régi templomok százados mészrétegei alatt gyakran találni festészeti emlékeket, melyekben nemcsak a vallásos, hanem a nemzeti felfogás is nyilvánul.

Mindezek azonban csak kevés és homályos adalékot szolgáltatnak művészeti multunkhoz. Szobrászati, festészeti emlékünk a régi korból igen kevés maradt fenn. Mikor már a művelt nemzeteknél virágzik a művészet, nálunk a török uralom sorvasztja el a szellemi életet. A Békésmegyéből Nürnbergbe költözött *Ajtós* családból is aligha támadt volna itthon, II. Ulászló uralkodása alatt, *Dürer* Albert, a német festészet e nagy úttörő művésze. Csak a XVIII. század legelején, mikor az arczképfestészet mindenfelé annyira föllendült, tünt fel nálunk is két festőművész, *Kupeczky János* és *Mányoki Ádám*, kik azonban a kedvezőtlen körülmények miatt szintén külföldre menekültek, s ott fejlődött ki művészetük.

Kupeczky korának egyik jeles arczképfestője. Mányoki nem oly termékeny, de szintén igazi művész. Festményei ritkák; még a drezdai képtárban is csak négy arczképet őriznek az egykori szász udvari festőtől. Egy pár arczképe megmaradt nálunk is, melyeket akkor készített, mikor II. Rákóczi Ferencz udvarában volt, de ezek némelyikére ráférne a szigorubb vizsgálódás, hogy csakugyan Mányoki ecsete alól kerültek-e ki. A Radvánszky-család zólyom-radványi kastélya Rákóczi-termében őriztetik Rákóczi Ferencz fejedelem arczképe, melyet Mányoki 1705-ben festett, s talán csak az egyetlen hiteles festmény, mely e régi magyar festőnktől hazánkban fenmaradt.

Két hiteles műve, melyet ez alkalommal másolatban bemutatunk, németországi képtárak érdekessége.

Mányoki Ádám 1673-ban született Szokolyán, Sárosmegyében. Életének történetéből csak annyit tudunk, hogy Scheitz András hannoverai festőnél, majd Párisban Largiellière Miklósnál tanult, később ugyanott és Hollandiában folytatta tanulmányait. Rövid ideig II. Rákóczi Ferencz szolgálatában állott. 1712-től II. Ágost lengyel király udvari festője volt és Varsóban tartózkodott, majd III. Ágost szász király udvari festője lett, s mint ilyen halt meg Drezdában 1757-ben. E szerint tanuló évei részben a 17-ik század végére, részben pedig a 18-ik elejére, önálló művészi tevékenységének évei pedig a 18-ik század első felére esnek. De nemcsak

Eredetije a schleissheimi bajor királyi képtárban.

MÁNYOKI ÁDÁM SAJÁT FESTÉSŰ ARCZKÉPE.

időre, hanem eddig ismert nehány műve után ítélve, művészetének jellemére nézve is egészen a 18-ik századba esik. Megvannak mind ama sajátságai, melyek e század festészetét jellemzik.

A 18-ik század, melynek derekát a művészetben a franciák XV. Lajos, a németek pedig a rokoko korának nevezik, egészen sajátos helyet foglal el a festészet történetében, egyrészt visszanéz a múltba, a renaissance-művészet korába, másrészt pedig előre tekint a 19-ik századba, de a múlttal is laza és fölületes kapcsolatban van, azt meg épen nem lehet mondani, hogy a jövőnek hirnöke volna. A múlttal összehasonlítva a művészi teremtő erő megfogyatkozását veszszük rajta észre; a jövővel összehasonlítva pedig azt találjuk, hogy nincs meg benne még a csirája sem annak, a miből a 19-ik század festészete keletkezett, hacsak nem az, hogy Francziaország művészeti felsőbbsége már ekkor nyilvánvaló volt.

Az önállóbb fölfogású művészi egyéniség nem hiányzik teljesen, csakhogy számuk elenyészően csekély az ecsetet forgatók számához képest. Olaszországban Tiepolo, Spanyolországban Goya, Francziaországban Boucher, Watteau, Fragonard, Liotard, Angolországban Hogarth, Reynolds és Gainsborough körülbelül a legkiválóbb, legjellemzetesebb képviselői a festészetnek és egyikmásik igazi gyermeke annak a társadalomnak, melyben élt. Iskoláról, a régi, jó értelemben, szó sem lehet. Ezt a 17-ik század végén keletkezett és a következő századra örökségképen átszállott művészeti akadémiák váltották föl.

Az új intézményben gyökerezik a 18-ik századbeli művészet és kivált a festészet egyik fő jellemvonása. Az akadémiák e művészeti oktatásban szigorú, kényszerítő szabályokat jelentenek, melyek elnyomják az egyén önállóságát, jelentik továbbá azt a nézetet, hogy mindenki elsajátíthatja mind azt, a mi megkivántatik ahhoz, hogy művész legyen, tehát azt jelentik, hogy a művészetet tanulni lehet, jelentik végül a gyakorlat által szerzett nagy tekhnikai jártasságot. Különösen az utóbbi téren elért eredmények voltak azok, melyek a szellemeket fogva tartották és minden igényt kielégítettek. Innét van, hogy az olasz, a németalföldi és a spanyol iskolák tekhnikáinak összekeveréséből előállott eljárás közös tulajdonná vált és a nagy sokaság egyenlő tekhnikai készültséggel egyenlően festett.

Ez a routine különösen szembeszökő a múlt századról átszállott másik jellemző örökségen, az arczképen. Ámbár a 18-ik században a falkép általánosan divott, mégis az arczkép az a faja a festészetnek, mely e századot, úgy mint a múlt század végét is leginkább jellemzi. A 17-ik század második felében Francziaországban François de Troy, Hyacinthe Rigaud és Nic de Largillière voltak a legkiválóbb arczképfestők. Az utóbbi Mányoki mestere, állítólag nem kevesebb, mint 1500 arczképet festett volna. Largillière, Rigaud, Kupetzky, Mányoki és akár az angol Hogarth és a többinek arczképeit egymással összehasonlítva édes testvéreknek látszanak. A tekhnikai routine képezi köztük a rokonsági kapcsot. De az alakok bármilyen élénk, sőt sokszor megkapó megjelenésüek, mégsem eléggé meggyőzők. Mindig csak arról tanuskodnak, hogy az eltanult járatosság mennyire uralkodott a a művész egyénisége fölött. Szívesen elhiszszük, hogy a képben megvan annak az egyénisége, a kit a festő ábrázolt, de nem találjuk meg benne a művész egyéniségét.

Mányoki Ádám két festménye, melyet ma bemutatunk, a 18-ik századbeli művészet e termékei sorába tartozik. Az egyik a művész saját arczképe a schleissheimi bajor királyi képtárban, a másik gróf Gotter G. A. képmása a braunschweigi herczegi képtárban. Mind a kettő múlt századbeli lajstromok tanusága szerint a magyar festőnek kétségtelenül hiteles műve.

Tekintve azt, hogy Mányoki 43 éven át II. Ágost lengyel király, majd III. Ágost szász király udvari festője volt, föltehetjük, hogy nehány száz képet festett. Ismert és hiteles művei mindazáltal igen ritkák. A 18-ik századbeli festészetnek egyik jellemző vonása az is, hogy termékei nagyobb részt ismeretlenek, a mennyiben ma is ama családok birtokában vannak, a melyeknek ősei megrendelték vagy megvásárolták és a művészet történeti kutatók eddig csekélyebb figyelembe részesítették. Ha a 18-ik század festészetét egykor oly beható kutatás tárgyává teszik, mint ujabb időben a 15. és 16-ik századét, akkor talán magyar művész is számosabb művel fog helyet foglalni a festészet történetében.

TÉLEN.*

I.

Beh jó világ a hóvilág,
De csak meleg szobában;
Virúlhat kinn a jégvirág,
Ha kézben telt pohár van!

Fel is köszöntöm tél apót,
Hogy ujra visszatére:
Terítsen enyhe takarót
Vetésre, venyigére.

Vidor tavasz keljen nyomán,
Nyár is, ősz is dicsérje,
S jó uj bor és kenyér után
Hálánk hiven kisérje.

II.

Az egész táj egy hótenger,
Rajt' egy-két bágyadt sugár,
De nyugodt, mint öreg ember,
A kinek nincs vágya már.

Lomb, virág és víg madárdal
Eltünt, mint a szerelem;
Az emlék is lassan elhal,
Száraz kórón s levelen.

Nyári hő és enyhe éje
És villám elköltözött,
Mint a becsvágy szenvedélye,
Küzdve annyi vész között.

Minden nyugodt és kifáradt,
De nem vénség ez s halál,
A mi nyugszik, ujra támad,
És tavasz, nyár visszaszáll.

Csak te vagy más, oh emberszív,
Tél ha egyszer béhavaz,
Hiú vágyad hasztalan vív,
Nincs számodra uj tavasz!

III.

Erdő alján, hegy tövében
Van egy kicsiny házam nékem,
Nyáron jobb, de télen is jó,
Bár befújja olykor a hó.

Most is fújja, most is víjja,
Szegény kis ház alig birja,
De azért, ha erősb lenne,
Sem alunnám jobban benne.

Jókor fekszem, későn kelek,
Egész évet kipihenek;
Egy kis nyugtom mért ne légyen?
Természet is nyugszik télen.

De ki zörget, vaj' mit akar? . . .
Senki, csak a bősz zivatar,
Hogy' fú, jajgat, hogy elvadúl,
Ösvényt, utat befú, feldúl!

Már a sok hó egész özön,
Egy hétig most posta se' jön,
Se baj, jobb is, rekedjen ott,
Nem olvasok igy hirlapot.

S nem boszant meg léha szellem
Hosszu czikkben, nagy beszédben
Hamis páthosz, rossz magyarság,
S több ilyen, most divó, kórság.

GYULAI PÁL.

* A «Budapesti Szemle» legújabb füzetéből.

A HARMADIK LÖVÉS.

Elbeszélés.

Irta GONDA DEZSŐ.

Nagyon is korán találtunk kiérni a vadgalamb-lesre. Úgy gondoltam, hogy egy darabig majd elbódorgunk a kukoriczásban a nyúl után; hanem az ugrifüles ma nem akart mutatkozni és így jóval korábban értünk az erdő tisztására, az ér mellé, a melynek parti jegenyéin vert fészket a galambraj. Napnyugtakor ott kellett elhúznia fejünk fölött, de még most vigan csipegette valami messzi buzatarlón a hullott szemeket.

— Legjobb lesz, öregem, ha leheveredünk itt alkonyodóig, — biztattam az uradalmi vadászt, a ki vendéglátó gazdám adott mellém.

— Tessék a tekintetes úrnak, majd én csak így maradok állva, legfeljebb, ha a puskámra támaszkodom egy kissé.

Hanyatt dőltem a tisztás gyepére. Néztem a nagy kék kupolát fölöttem, az ér partján nyulongó jegenyéket, a miknek zöldes-fehér sűrűjéből ki-kibarnálott a vadgalambok kusza fészke. Az öreg vadász ott állott fölöttem, puskája csövére támaszkodva. Öreg ember volt már, amolyan hetvenes, a haja sárgás-fehér, de az arcza olajos-barna, marczona, napsütötte, viharmosta. A szeme szelíd, mint egy szarvasé, bár a szemehéja össze volt csíptetve, a szemöldök izma orrtőben összevonva, mint az olyan emberé, a ki sokat néz nap ellen, messze ki a lapályra. Egyszerű emberek szokása ellenére nagyon magába mélyedt, s mint egy-egy könnyű hullám suhant végig csaknem cserfakó arczán a váltakozó érzések tükörképe.

Az ajka is meg-megrebbent, mintha mondani készülne valamit s ilyenkor kitetszettek még erős, bár kissé feketés fogai.

Egyszer csak odafordul hozzám az öreg és azt mondja:

— Könyörgöm, tekintetes uram, ha zokon nem venné, volna egy kérdésem.

— Mi az, Zsiros gazda?

Lassan, egyszerűen, szóvirág nélkül kezdte; eleinte el-elgondolkodva.

El-elakadt az öreg, a keze fejét nézte, a hogy rá volt nyomva puskája csövére. Aztán végighúzott vele egyszer-kétszer a homlokán.

— Hát csak ki vele, mit is akar jó öregem?

— Hej, csak nehéz azt kimondani, nehéz. No, de ha már benne vagyunk: Isten neki. Mikor ugyis nagy teher a lelkemen.

— Könnyítsen rajta bátran, öregem.

— Ha vajjon könnyebb lesz-e utána? Hát úgy . . . azt kérdezném, arra kérném, mondja meg nekem tekintetes uram, hogy ha egyszer én ki találok nyujtózni, mondhatja-e rám valaki igaz szívvel, igaz szóval: kinyujtóztál, te vén *gyilkos!*

Meglepetve néztem föl az öregre.

— Magáról, Zsiros?

— Rólam, tekintetes uram.

— De ugyan már miért mondaná azt valaki?

— Miért mondaná? Épen azt akarom elbeszélni a tekintetes úrnak.

Megint ráfeledkezett a keze fejére, megint végigtörülte a homlokát és hallgatott sokáig. Mintha rendbeszedné az emlékezete szálait, hogy jól egybevetéljenek, hogy ne kötődjék rajtok.

Fenn a levegőben egy szürke varjú húzott végig rekedt sikongatással. Utána nézett az öreg, hogyan vész bele a magas messzeségbe. Majd mintha annak a messzeségnek szólna, odatűzött szemmel, s kezdte a beszédet:

— Úgy volt, úgy, hogy a nemzetes asszony, a mostani gazdámnak az édes anyja, váratlanúl

özvegy sorba jutott. A szegény boldogúlt gazdám rókavadászatra ment ki az *Iharosba* egynémely urakkal. Vigan mentek, nagy felszóval, de bezzeg szomorú volt a hazajövetel. A kis szandlófer, a mit az öreg Bugacsi Márton hajtott, — jó komám volt szegény, az Isten nyugasztalja azt is, — lassan jött be az udvarra, lassan járult a tornácz elé, szinte sirt, a mikor megállott. Az uraknak is mind, mintha az orruk vére folyt volna. A puska csakúgy lógott a vállukon, a köny meg a szemökben csillogott. A nemzetes asszony mosolyogva jött ki a lépcsőig, hanem a mikor meglátta, hogy a szandlóferben ott fekszik az ura, a derék, szálfa ember, mint elesett zsák, mozdulatlan, összegubbaszkodva, a ruhája homokos, a kalap lehulltan a fejéről, — elsápadt ijesztően, összecsapta a kezét és elhanyatlott egy kiáltással . . .

Mi történt? . . . Az történt, — no legalább az urak azt mondták, — hogy a szegény gazdám, talán mert sokat találtak inni az este, vigyázatlanúl bánt a puskájával, a töltés elsült és a golyó nekivágódott a mellének, kiverte a tüdejét s egy árva szó nélkül zuhant el a homokba.

Igaz-e, nem igaz, mit tudom én azt az én paraszt eszemmel. Ne is feszegessük a dolgot, mondjuk, hogy így volt. Mindig mondom a többinek is, hogy nem a mi dolgunk az, cselédeké, eldönteni, mért van az úgy a mi urainknál ezen a vidéken, hogy ha két úr között nehéz harag támad, mindig szerencsétlenség esik utána a vadászaton. Nem szeretik a mi uraink a törvényt s ha valami görbe, a minek egyenesnek kellene lenni, ott az erdő. Nem tréfál az *Iharos*, de viszontag mélyen hallgat.

Hát az Isten nyugosztalja békében az én szegény néhai gazdámat, és a ki nem bűnös ebben a világban, bocsásson meg annak az Isten kegyelmetessége.

Jánoska, már én csak így hívom az én mostani uramat, az időben kis gyermek volt, egy csipet mindössze.

Mit tudott az én nemzetes asszonyom, mit nem, elég annyi, hogy egy őszi napon behívott magához az ágyas házába. Kezet csókoltam neki illendőképen, de nem tudtam a fájdalmas arczába nézni. Úgy lesoványodott, úgy elkényszeredett az ura holta után. Megfogta a kezemet, megfogta erősen, nem is eresztette el. Azt mondta nekem, könnybefuladt szóval:

— Zsiros Ádám, nézzen a szemembe.

Belenéztem.

Azt mondja nekem:

— Zsiros Ádám, ha szerette kegyelmed valaha az édes anyját, ha szerette kegyelmed az én szegény uramat, ha szeret kegyelmed engem, akkor fogadja meg nekem úgy, ezzel a kézadással, hogy a kis Jánoskát, az én fiamat, nem hagyja el soha, sehol se nappal, se éjszaka, se télen, se nyáron. Se mezőn, se erdőn. De legkevésbbé a városban. Legyen kegyelmed apja helyett apja s ha én megtalálok halni, anyja helyén édes anyja is. S úgy segítse magát az a nagy Isten, a kinek tetszett rám bocsátani az ő sujtoló balkezét. Megfogadja maga ezt nekem, Zsiros Ádám? . . .

— Tekintetes uram! Ha akkor azt mondja énnekem az a gyászos öreg asszony, hogy verjem ki az erdőre a kis unokámat, azt is megtettem volna szavára. Hát azt hogy ne fogadtam volna meg, hogy nem hagyom oda a Jánoskát, az én mostani gazdámat, a kit úgy szerettem, mint a két szememet.

No, hogy a szót ne szaporitsam, a kis Jánoska fölcseperedett az én szemem láttára. Szép ember lett belőle, az apja is az volt.

Mindig is ott voltam mellette. Mikor a szegény nemzetes asszony meghalt, akkor is én vezettem kezén fogva a koporsó után.

Fenn jártam vele Pesten, oda voltam vele Bécsben és engem csókolt meg annyi száz ember szemeláttára, mikor esküt tett a nagy arany bot előtt az ország törvényeire.

De hát, tetszik tudni, hogy a prókátorság nem kenyérre kellett neki. Olyan volt a passziója, mindig szerette a könyveket. Nekem is adott egyet-egyet, hogy én is olvassak, de mikor én az erdőt még a könyvnél is jobban szeretem.

Mikor hazakerültünk, a gazdám is vállára vette a fegyvert. Elkódorogtunk az erdőben, a kukoriczásban, a dinnyeföldön, a füzes mentén; néha-néha átlátogattunk Csíkosra is, a szomszéd urasághoz. Kempe Tamás volt ott a földes uraság. Garázda, vöröshajú ember, csunyán tudott nézni nagyon, hanem jó lövő volt, párját kellett keresni három vármegyében. A fecskét szerette puffogatni az istentelen; s ha haragudtam is rá, a miért ezt tette, mégis megcsodáltam a lövése járását.

Egyébiránt kissé korosabb volt az én gazdámnál. Lövésre meg épenséggel apja lehetett volna.

Nem is nagyon szerették egymást; hanem azért össze-összementek vadászni, kártyázni, agarászni. Karácsonykor nagy vendégség állott mindig a vöröshajunál. Fél vármegye oda volt hivatalos, de még Pestről is jöttek arra urak szépen.

Tizenöt esztendővel ezelőtt, épen egy olyan karácsony-nap, azt mondja nekem a gazdám:

— No, Zsíros, induljunk Csíkosra, a Kempe Tamás czéczójába!

Átalhajtattunk; fogadták az uramat nagyszivesen. Engem a cselédek közé akartak tenni, hanem azt vetette ellene a gazdám, hogy:

— Már az öreg Zsiros csak velem marad; az én szobámban vessetek neki ágyat. Nem maradna az el tőlem, tudjátok.

A vöröshajú felröhögött a szóra:

— Ejnye be jó annak, a kinek ilyen hűséges kutyája van!

. . . Jól van; elnyeltem én azt. Isten látja lelkemet, *nem ezért a szóért* van nekem most mondandóm a tekintetes úrnak . . .

Hogy jobban megértse az egészet, tekintetes uram, közbe kell itt még mondanom valamit.

Csíkosban egy kövér ember volt az állomásfőnök. A leányát Mártának hivták és egy szóval gyönyörű teremtés volt. Szerette a gazdám, becsületes szándékkal. A leány is becsületes volt hozzá. Hanem azt is tudom én, hogy a vöröshajú is erősen rávetette a szemét. Maga is fölvetette szóközben úton-útfélen. De Isten engem úgy segéljen, nem volt becsületes a szándéka. Esett is e miatt nem egy szó közte és a gazdám között.

Legutóbb az este is, mikor oda jöttünk, még pedig azért, hogy a vöröshajú megcsipte künn az állomáson Márta orczáját. Hallottam, mikor a gazdám félreszólította Kempe Tamást és azt mondta neki.

— Te, Tamás, ródd eszedbe már, hogy az a lány annyi, mintha menyasszonyom volna.

— De nem menyasszonyod még.

— Azt mondtam, annyi, mintha már az volna.

— No, majd meglássuk! Nekem tetszik az a lány, s ha nem is vagyok olyan bolond, hogy Kempe Tamásnét tegyek belőle, én sem haragszom az izes gyümölcsre. És azé az alma, a kinek hamarébb hull az ölébe . . .

Jánoskának úgy villámlott a szeme ettől a szótól.

— Azt mondom, Tamás, ne játssz; mert valamelyikünknek az életével játszol.

— Annál érdekesebb a játék. Tudod, hogy szeretem a va-bánkot.

— Jó, hát legyen va-bánk!

Es azzal ott hagyta a faképnél. A vöröshajú még utána vihogott: — Vigyázz, öreg, fucscs ne légy! A hazárd-játékhoz hideg vér kell . . .

Ebből láttam, hogy mindenáron törőre akarja vinni a dolgot. (Vége következik.)

VÁRKASTÉLY A KÁRPÁTOKBAN.

REGÉNY VERNE GYULÁTÓL.

Francziából fordította HUSZÁR IMRE.

(Folytatás). (7-ik közlemény.)

V.

Deck Miklós és Patak orvos másnap reggel kilencz órakor készültek útnak indulni. Az erdész a Vulkán-szoroson át, a legrövidebb úton szándékozott eljutni a gyanús várhoz.

A vártoronyból gomolygó füst és a «Mátyás király» ivószobájában megszólalt titokzatos hang természetesen a legnagyobb izgatottságot idézte elő. Nehány czigány már arról beszélt, hogy mindenestől elköltözik a vidékről. A családok körében is csak e tüneményekről beszélgettek, természetesen lehető halk hangon. Senki sem kétkedett a felől, hogy a «csort» hangoztatta a fiatal erdészre nézve annyira fenyegető szókat. Jónás korcsmájában mintegy tizenöt, teljesen szavahihető ember hallotta a titokzatos intelmet. Nem lehetett feltételezni, hogy mindnyájan valamely káprázat áldozatai voltak. Kétség sem forogható fenn az iránt, hogy Deck Miklóst névszerint figyelmeztették, hogy baj éri, ha elmegy a kárpáti kastélyba.

És az ifjú erdész mégis készült elindulni Macsesdből, még pedig a nélkül, hogy erre kényszeríttetett volna. Valóban, noha Koltz uram nagyon óhajtotta volna felderiteni a várkastély titkát és noha a falunak is nagy érdekében állt volna tudni, mi történik ott, mégis sürgős kisérletek történtek arra nézve, hogy Deck Miklós lemondjon a szándékáról. Miriótа kétségbeesve és könnyes szemekkel kérte, hogy ne menjen neki a veszélynek. E kaland már a titokzatos hang intelme előtt is nagy koczkázat lett volna, most meg már épen őrültség lenne. S Deck Miklós nehány nappal a menyegzője előtt akarja az életét ily kalandban koczkáztatni és a jegyese térden állva sem birja őt visszatartóztatni . . .

Sem a jó barátok kérései, sem Miriótа könnyei nem indították meg az erdészt. Ezen egyébiránt senki sem csodálkozott. Ismerték hajthatlan jellemét, szivósságát, sőt mondjuk ki egyenesen, makacsságát.

Megmondta, hogy elmegy a várkastélyba és ebben őt senki sem fogja megakadályozni, még a fenyegetés sem. Igen! el fog menni a kárpáti kastélyba, habár tudná is, hogy onnét soha többé vissza nem tér.

Mikor az indulás órája elérkezett, Deck Miklós még egyszer a szivére ölelte Miriótát, a szegény leány pedig, román szokás szerint, jobb kezének három újjával keresztet vetett magára, a mi a Szentháromság iránti hódolatot jelenti.

És Patak orvos? . . . Nos hát «doktor» Patak a sarokba levén szorítva, iparkodott ugyan kivonni magát azon kötelezettség alól, hogy az erdőkerülőt elkisérje, de törekvése sikertelen maradt. Felhozott minden elképzelhető okot. Végül arra a köztudomásu tilalomra hivatkozott, hogy a várkastélyba egyáltalában senkinek sem szabad bemenni.

— «Az a tilalom csak nekem szól», mondá Deck Miklós.

— «De ha neked bajod esnék, — ellenveté Patak, — azt hiszed, hogy én baj nélkül menekülhetnék.»

— «Akár baj nélkül marad kegyelmed, akár nem, megigérte, hogy velem jön és el is fog jönni, mert én megyek.»

A macsesdiek tudván, hogy az erdészt semmi sem fogja visszatartóztatni a szava beváltásától, e tekintetben igazat adtak neki. Jobb lesz, ha Deck Miklós nem egyedül vállalkozik e kalandra. A szegény orvos belátta, hogy ha meghátrál, veszélyezteti állását a faluban és halála napjáig gúnyolni fogják szokásos szájhősködéseiért, végre megadta magát, de a szive tele volt rémülettel.

Deck Miklós és a «doktor» tehát elindult; Koltz uram, Hermód mester, Frik és Jónás elkisérték őket az országút kanyarulatáig, a hol az egész társaság megállt.

Koltz uram itt egy utolsó pillantást vetett messzelátójával, melytől a világért se vált volna meg egy perczre sem, a várkastély felé. A vártorony kürtője felett nem mutatkozott füst, pedig azt a szép tavaszi reggelen, a tiszta láthatár hátterén könnyen meg lehetett volna látni. Vajjon azt lehetett-e ebből következtetni, hogy a várkastélynak természetes vagy természetfeletti lakói odább álltak, látván, hogy az erdész nem is hederít a fenyegetésükre? Némelyek igy vélekedtek és ez volt a döntő ok arra, hogy a kaland megkisérlése végleges határozattá váljék.

A jelenvoltak tehát kezet szorítottak egymással és Deck Miklós, a ki a «doktort» szinte maga után vonszolta, eltünt a hegyszoros kanyarulata mögött.

A fiatal erdész szokásos útiruhájába volt öltözve: széles ernyőjü paszomántos sapka, széles öv, melybe a vadászkés volt bedugva, bő nadrág, szöges talpu csizmák, tölténytartó és vállán hosszú puska. Deck Miklós híres volt, mint ügyes lövő, és miután hazajáró lelkek hiányában határszéli dugárúsokkal, vagy csempészek hiányában valamely rossz indulatu medvével találkozhattak, igen okos dolog volt magukat védő fegyverrel ellátni.

A «doktor» czélszerünek látta felfegyverkezni egy ócska kovás pisztolylyal, a mely rendszerint öt lövés közül háromszor csütörtököt mondott. Ezenkivül egy fejszét is vitt magával, a melyet útitársa azon valószínü esetre való tekintetből adott át neki, hogy kénytelenek lesznek maguknak útat vágni a Pleta sürü cserjésein keresztül. Széles karimáju kalapja, vastag uti bekecse, jó erősen megvasalt csizmái eléggé nehezek voltak ugyan, de ezen ruhadarabok sulya bizonynyal nem fogja őt akadályozni, hogy a legelső kedvező alkalommal el ne inaljon. Valamint Deck Miklós, úgy ő is vitt magával élelmiszereket a tarisznyájában, azon esetre, ha netalán kutatásaik szükség esetén húzamosabb időt kivánnának.

Deck Miklós és az orvos az út kanyarulatán túl nehány száz lépésnyire tovább haladtak a Nyad partján felfelé. Nagyon messzire el kellett volna kerülniök nyugatnak, ha azon az úton akartak volna menni, a mely a hegytömeg vízmosásos torkolatain át vonúl tova. Nagy sajnálkozásukra nem folytathatták útjokat a hegyi patak medre mellett, a mi által az útat egy harmadával megrövidíthették volna, minthogy a Nyad az Orgall fennsík torkolataiból fakad. De a folyampart valamivel távolabb már összevissza van szakadozva és magas sziklatorlaszain még gyalog sem igen lehet áthaladni. Le kellett tehát térniök rézsút balra, hogy később ismét visszatérhessenek a várkastély irányába, miután a Pleta erdőinek alsó szélein végig haladtak.

Egyébiránt csakis ezen oldalról lehetett a várkastélyhoz férni. Azon időben, mikor Gorcz Rudolf báró lakott benne, Macsesd falu, a Vulkán szoros és az oláh Zsil közt vágott keskeny erdei úton lehetett oda jutni. De hiába kereste volna ma már akárki azt az ösvényt, melyen a bokrok és bozótok áthatolhatlan sürüsége burjánzott fel mindenütt.

Deck Miklós megállt, megkisérlette tájékozni magát abban a pillanatban, mikor a Nyadnak magas partok közé ékelt és zajgó vízzel telt medrét elhagyta. A várkastélyt már nem lehetett többé látni. Csak később lesz ismét láthatóvá, azon erdőkön túl, melyek a hegy alsó lejtőin terülnek el. Igy van ez csaknem mindenütt a Kárpátok hegyrendszerében. A tájékozás tehát igen nehéz volt. Csakis a nap állásához lehetett alkalmazkodniok, melynek sugarai e pillanatban a délkeleti irányban fekvő távoli hegység taraját világították meg.

— «Látod, látod, erdész, — mondá a «doktor», — itt még út sincs, vagy helyesebben, már nincsen út.»

— «Majd lesz,» — viszonzá Deck Miklós.»

— «Ezt könnyü mondani, Miklós.»

— «És könnyü megcsinálni, — Patak uram.»

— «E szerint te még mindig el vagy rá szánva.»

Az erdész csak egy fejbólintással válaszolt és tovább indult a fák közt.

E perczben az orvosnak nagy kedve kerekedett visszafordulni; de útitársa, a ki hátranézett, oly elszánt pillantást vetett rá, hogy a gyáva ember nem tartotta czélszerünek elmaradni tőle.

Patak orvosnak még az az egy reménye volt, hogy Miklós csakhamar el fog tévedni ebben az erdei útvesztőben, mely az ő felügyelete alatt levő területen már kivül esett. De az orvos kifeledte számításából azt a csodálatos szimatot, azt az egyéni ösztönt, azt az úgy szólván «állati» képességet, mely lehetővé teszi némely embernek, hogy tájékozza magát a legcsekélyebb jel, erre vagy amarra előhajló ág, talajbemélyedés, fakérgek szine, sőt a mohák szineinek különféle árnyalata segélyével, a szerint, a mint például a mohákat a déli, vagy az éjszaki szél éri erősebben.

(Folytatása következik.)

A SZERB SZKUPSTINA.

A világ összes parlamentjei között a szerb szkupstina vagy nemzetgyülés a legfiatalabb törvényhozó testület. A szerb alkotmány ezelőtt négy évvel kevéssel Milán király lemondása előtt lépett életbe. Volt ugyan az országnak már több alkotmányai ezekhez azonban a szerbek ép oly kevéssé ragaszkodtak, mint régi fejedelmeikhez. Az új alkotmány 1888 deczember 22-étől van érvényben, s ez alkotmány alapján 1889 okt. 19-én ült össze az új szkupstina, melyben — az új alkotmány szerint — ez alkalommal volt képvisiselve először a szerb intelligenczia, mig előbb a nép által választott képviselőknek a parasztok, papok, és kereskedők képezték zömét. A végrehajtó hatalom a mostani alkotmány értelmében a király kezeibe van letéve, mig a törvényhozást a királylyal együtt a nemzetgyülés gyakorolja. Ennek tagjait az összes adófizető lakosok minden három évben választják. Ezen kivül van még nagy szkupstina is, mely kétannyi tagból áll, mint a rendes nemzetgyülés. Ebben csak a nagyobb alkotmányos kérdések tárgyaltatnak. A szkupstina mellett a tizenhat tagból álló szenátus vagyis államtanács is folyton ülésez.

A skupstina ez időszerint három nagy pártra oszlik: haladó, szabadelvű, és radikális pártra. Ezen pártok nem annyira bel-, mint inkább külügyi elvek szerint csoportosultak. A szabadelvű párt Ausztria-Magyarország felé húz, mig a radikálisok Oroszország kedvét keresik. A haladó-pártiak szintén Ausztria-Magyarország felé hajolnak, de inkább az ország belső ügyeivel, mint a radikálisok fellengző (Nagy-Szerbiát kivánó) tervével kivánnak foglalkozni. Mig Ausztria-Magyarországnak az az érdeke, hogy Szerbiában minél rendezettebb állapotok jöjjenek létre, Oroszország ott folytonosan zavarokat akar előidézni, melyek révén adandó alkalommal keleti terveit könnyebben keresztülvihesse.

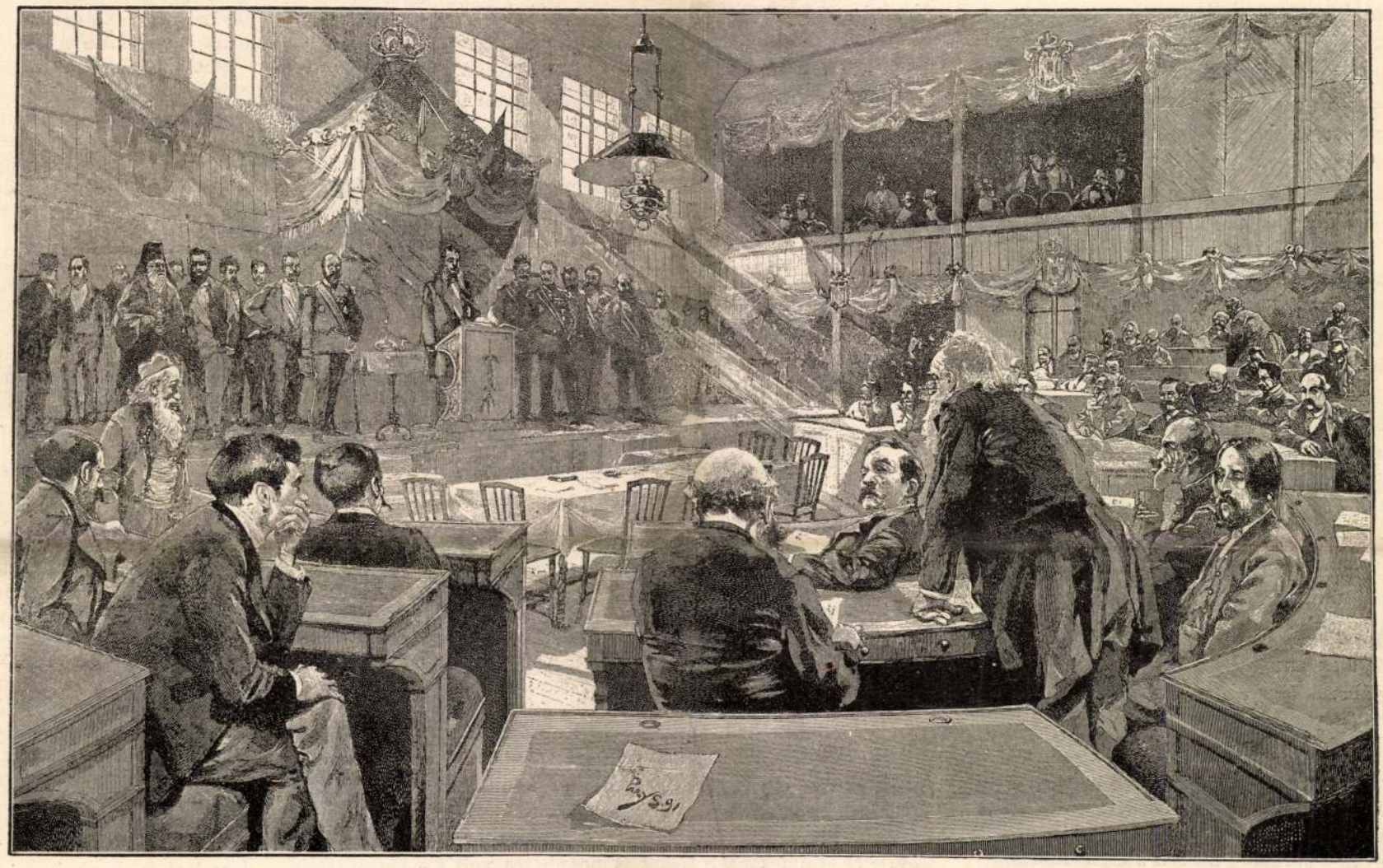

A SZERB SZKUPSTINA ÜLÉSE.

Mányoki Ádám levele II. Rá-
kóczi Ferenchez. Bécs, 1711.
jul. 18.

Des Ailleurs zu Terebes gnädigst promittiret worden, mich auf dero fürstlichen Kosten umb weitere Perfectionirung nach Italien und andere Länder senden, welche hohe Gnade gegen jederman höchst zu ruhmen gehabt. Bei meiner Abreise mit Mons[ieur] Klement haben E. H. Durchlaucht sowohl durch den Herrn Sibrik, wie auch den Herrn Fogarasi gnädigst geruhet mir sagen zu lassen: dass erstlichen die mir durch den Herrn Kőrösi gereichte 500 reinische Gulden zu meine Reise, welche auch zum Theil darauf gegangen, wären; zum anderen, meine Gage aber, die bis zu den 1-ten Septembris 1709 ohne die darauf folgende beinahe 2 Monathen, betrug sich 777 reinische Gulden, nicht allein stehen bleiben, sondern noch ferner seinen Fortgang hätten.

Mit solche hohe Gnade flatirte mich bis hieher und meine Zeit zu E. H. Durchlaucht Diensten besser alhier, als dorten angewendet, umb künftiger Zeit mein Devoir desto besser zu bezeugen, worüber ich nicht allein in Schulden gerathen, sondern überdeme solche conditiones abgeschlagen, die ich sonst anzunehmen kein Bedenken hätte getragen, wenn ich von E. H. Durchlaucht weltbekandte clemence und generosität nicht genug überzeugt wäre, mit der unterthänigsten Zuversicht, E. H. Durchlaucht werden dero hohen Güte nach, mich diesesmahl zu secundiren gnädigst geruhen.

Das Portrait habe mit E. H. Durchlaucht gnädigste Bewilligung machen lassen, vor welches ich 100 Ducaten versprochen und zum Theil ausgelegt und stehe nur mit der ausfertigung wegen des darauf setzenden Titels an, worüber E. H. Durchlaucht gnädigste Resolution erwarte. Solche und dergleichen Künste habe zu E. H. Durchlaucht hohes contentement gelernet, weilen E. H. Durchlaucht gnädigste Meinung zu sein noch anno 1707 unterthänig vernommen, hoffe derowegen wieder E. H. Durchlaucht gnädigsten Willen nicht das geringste vorgenommen zu haben, wesfals ich einige wenige Depensen verursacht, dergleichen doch künftig zehenfach eingebracht werden mögen.

E. H. Durchlaucht bitte ganz unterthänigst so gnädig zu sein und noch dieses zu erwägen geruhen: nemlich, wenn ich bis hieher bei E. H. Durchaucht dort geblieben wäre, so würde meine Besoldung bis auf den ersten Septembris instehenden Jahrs über die 2500 reinische Gulden nach E. H. Durchlaucht zu Homona durch den Herrn Obristhofmeister Herr Ottlik gnädigst resolvirte Besoldung angewachsen sein und würde doch E. H. Durchlaucht ich dorten doch wenig Nutzen geschaft haben, welches ich jederzeit mit Schmertzen beklaget. E. H.

MAGYAR NEMZETI

Mányoki Ádám

den und Reise benöthigte Gelder gnädigst reichen zu lassen geruhen wollen, damit ich meine Reise desto ehender beschleunigen und mit aller Unterthänigkeit mein Devoir und Dienste erzeigen könnte. E. H. Durchlaucht versichern gantz unterthänigst mich allemahl nach E. H. Durchlaucht gnädigsten Befehl zu achten und ersterbe mit aller Submission,

E. H. Durchläuchtigkeit, meines allergnädigsten Fürsten und Herrn

gantz unterthänigster Diener

De Mányoki mp.

Berlin, den 18-ten Juli 1711.

P. S. Die matematischen Instrumenten, wären schon längstens verfertiget gewesen wenn sie der mechanicus gemacht hätte, bei welchem ich sie anfangs der accordiret. Menage halber auf Mons[ieur] Schwantzens Recommendation hat sie ein junger Mensch selbige angefangen, Unpässligkeit halber aber seind sie liegen blieben, doch sein sie anjetzo mehrentheils fertig. Sobald der Rest mit einander beisammen, werde selbige entweder selber mitbringen, oder durch die erste gute Gelegenheit Ihre Hochfürstlichen Durchlaucht übersenden. (Rákóczi—Aspremont lt. M. N. Múzeum.)

Mányoki levele több érdekes adatot tartalmaz. Kitűnik belőle, hogy dr. Lang biztatására hagyta el Berlint s ment még 1707-ben Rákóczi udvarába, ki ekkor megígérte neki, hogy művészi kiképeztetése végett Olaszországba s más országokba küldi s egyúttal fizetést is utaltatott ki számára. Mányoki ebben a levélben megemlékezik ugyan egy utazásról, de nem tűnik ki világosan, hogy az olaszországi útat érti-e alatta, vagy pedig Berlinbe való visszamenetelét.

A levélben említést tesz egy arcképről is, melyet Rákóczi „kegyelmes beleegyezésével készíttetett" s melynek feliratát Rákóczitól várja. Nem valószínű, hogy magának Rákóczinak ismert eredeti arcképéről volna szó, hanem vagy egy előttünk ismeretlen személynek arcképéről, melyet Mányoki a fejedelem megbízásából olyan valaki számára festett meg, kit azzal Rákóczi meg akart ajándékozni, vagy pedig a fejedelem Mányoki által festett arcképének ugyancsak Mányoki által készített másolatáról, melyet Rákóczi ajándékul szánt valakinek.

Abból, hogy Mányoki az 1707-es évet jelöli meg azon időpontul, mikor Rákóczival találkozott s vele érintkezett, azt következtetjük, hogy ismeretes arcképe a fejedelemről ebből az évből származik, s Rákóczi azért határozta el magát Mányoki tanulmányi kiküldetésére, mert az arckép alapján tehetségét felismerte.

Dr. Lukinich Imre.

Mányoky Ádám

Petrovics MM 1941

6

MÁNYOKY ÁDÁM: ÖNARCKÉP. *Szépművészeti Múzeum.* Református papi családból származott Mányoky Ádám (1673—1757) s szinte egyedül áll festőink között abban az időben azzal, hogy vérbeli magyar volt. Életének javát idegenben töltötte, de öregedő fejjel, mikor künn rosszra fordult sorsa, hosszabb időt töltött itthon is. Önarcképe fiatal éveiből való, 1700—1702 körül festhette. A schleissheimi bajor udvari, most állami képtárban volt egészen 1932-ig. Ekkor szerezte meg cserében egy bajor barokkfestő képének megvásárlása ellenében a Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete és adta örök letétül a Szépművészeti Múzeumnak.

ezen irányban igen helyes kísérleteket tesz.

RTJETÉS.

ívészetben ezen álláspont egyátalán, s kivált
mai időviszonyok között helyes-e?
Az imént mondottak a *Bevezetés*-nek külö-
sen a következő kijelentésére vonatkoz-
k: «Ha átalánosan érvényre jut az a meg-
őződés, hogy boldogulásunkat a XVI. és

1938 november 6

II. RÁKÓCZI FERENC
Mányoki Ádám festménye
a Műcsarnok felvidéki kiállításáról

VASÁRNAPI ÚJSÁG
ÚJ MAGYARSÁG KÉPES MELLÉKLETE

Az uj határ mentén...

ROZSNYÓ
Rákóczi-tér

LOSONC
Kossuth-szobor.

LÉVA
A vár északnyugati bástyája

ALSÓSZTREGOVA
A Madách-várkastély

RIMASZOMBAT
A vármegyeház

KRASZNAHORKA

Mányoki Ádám
Das. lyó. az ly. dragonosi
kepé mell. 1938 nov. 6

szú legyen, hogy fölállítva, az orrának a hegyét elérhessük. Az én lábszánykóim 2.39 méter hosszúak; körülbelül 10 cmrel hosszabbak, mint e szabály kivánná; de azért választottam ily nagyságuakat, mert nyilt, sík területen jobbak a rövidebbeknél. Felül a lábszánykó a tetszetősb külső kedvéért sötét vagy világos fénymázzal van bevonva, alak szerint nem síma, hanem — mint képünkön látható s az átmetszetből érthető — orrhegyétől az egész hosszúság egy negyedéig gerinczes, kétfelől lefaragott, mig a közepétől előre és hátrafelé lejtősödő, — mindez azért, hogy a rágyülemlő hó könnyebben lehányódjék róla s az egész alkotmány jobban simuljon előre. E czélra szolgál a mindkét oldalán futó bevágás is.

Közepén, illetőleg valamivel hátrább, legvastagabb részén, akkora sík lap marad, hogy az oda kerülő láb egyenesen állhat rajta. Erre a lapra szőrellenesen fókabőr, vagy rovátkos gummi darab van szögezve, hogy czipőnk talpa biztosabban oda tapadhasson. Itt van a lábszíjazat is a lábszánykónak lábhoz erősitésére, mely — mint a 2-ik ábrán látható — *lábhegyszíjból (lh)* és *felkötő szíjból (fk)* áll.

A lábhegyszíj a talpfa legvastagabb részén van keresztül húzva s erős 4 cm. széles bőrből

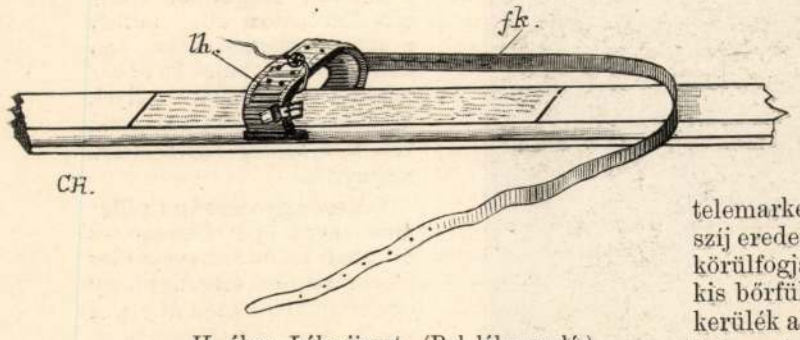

II. ábra. Lábszijazat. (Bal lábra való.)

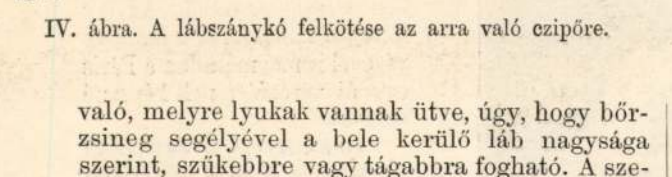

IV. ábra. A lábszánykó felkötése az arra való czipőre.

a lapp czipőn hiányzik, — sarka is van, igaz, hogy nem áll másból, mint egy széles peremü vastag bőrlapból, mely szurkos madzaggal van a talpra varrva. A sarkbőr széles pereme arra szolgál, hogy a felkötő szíj a bokáról mozgás közben le ne csúszszék.

A lauparsko mintájára készíttettem magamnak én is egy pár lábszánykózásra való czipőt, de hogy a felkötő szíj biztosabban fogja át bokámat, a czipők sarka tájára egy bőrfület varrattam, melynek nyilásán áthúzható.

A lábszánykó felkötésénél tehát a lábhegyszíj kengyelszerű nyilását akkorára veszszük, hogy épen csak a czipő orra nyúljék ki belőle, a lábujjak pedig tőben mintegy lekötve legyenek, ezután a felkötő szíjat a bokán körül, a kis bőrfülön át, a csatba húzzuk.

Nagyobb utaknál s a gyakorlatban mindenesetre ez a lábhoz erősités, illetőleg *szíjazás*, jelenleg a legczélszerűbb. A 4-ik ábra mutatja ennek módját s a lábszánykózáshoz tartozó czipő felől is tájékoztat.

Van azonban e legszokásosabb lábszíjazaton és felkötési módon kivül a lábszánykó lábra erősítésének még egy másik, nagyon elterjedt, népszerű fajtája, mely főleg Telemarken vidékén divik s a műkedvelők, sport lábszánykózók, művészkedők körében igen kedvelt, sőt e különös czélnak már csak azért is jobban megfelelő, mert ebben a megerősítésben a láb szilárdabban áll (a mire pedig a sportszerű, mesterséges lábszánykózásnál figyelni kell), mint a többé-kevésb lazább, kezdetlegesebb lábszíjazatban. A telemarkeni lábszíjazatnál (5-ik ábra) a lábhegyszíj eredetileg oly tág, hogy a czipő orrát szorosan körülfogja. Belülről, mindkét oldalán, felvarrt kis bőrfülek nyilásán át, a czipő alakjához mért, kerülék alakra hajtott s bőrrel borított nád, vagy halcsont tartó van, mely a felkötő-szíjat pótolja. Ennek két vége egy kis lyra-alaku fémlemezre van erősítve, melynek közepén hosszúkás rés van vágva, hová egy anyacsavar nyaka nyulik be. A lyra-alakú lemezt, a kerülék-alakú tartóval

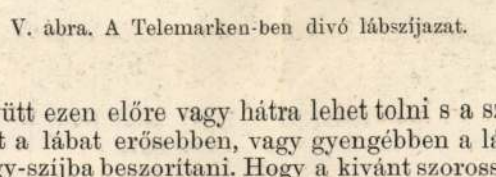

V. ábra. A Telemarken-ben divó lábszíjazat.

ván, mintha ez a láb hurokba került volna. Ebben a pillanatban a jobb lábat a bal elé rántjuk — a havon csusszantva — azután megint a bal lábat, a jobb elé s igy váltakozva oly sebességgel, a mint csak birjuk. A test minden csusztatásnál felváltva kissé a térdekre nehezedik, mig az egyik láb mindig megfeszül. Sulypontunkat legjobb állandóan a középen tartani s legföljebb felső testünkkel kissé előre hajolni. Sik földön a bot szintén segít az előrejutás gyorsitásán, s itt helyén van két bot használata is, melyeket fölváltva használunk s mintegy lépkedve segítjük magunkat velök elébb-elébb.

A csúsztatásszerű mozgásnál mindig ügyelni kell arra, hogy a lábszánykók mindig egyközüleg haladjanak előre síklásuknál, mert ha nagyon szétterpesztett lábakkal csúszunk előre, hamar elfáradunk s a kellő sebességet nem birjuk lábszánykóinknak megadni; ha pedig nem egyközüleg tartjuk őket, orraik vagy összehajlanak, vagy szétjárnak, s mindkét esetben könnyen elbukhatunk, a helyett hogy előre jutnánk. Azért a jó lábszánykózót már nyoma után is felismerhetjük, mely két folytonosan egyközüleg haladó vonalat rajzol a hó szinére.

III. ábra. 1. Lapp czipő (Gabmagak). 2. Finn csizma.

VI. ábra. Lábszánykó nyomok nem igen meredek dombnak haladásnál.

való, melyre lyukak vannak ütve, úgy, hogy bőrzsineg segélyével a bele kerülő láb nagysága szerint, szükebbre vagy tágabbra fogható. A szerint, a mint a lábszánykó jobb vagy bal lábra illik, van a lábhegyszíj egyik oldalára a vékonyabb 2 cm. széles *felkötőszíj* felvarrva, mely elég hosszú, hogy a czipő sarka körül a lábhegyszíj másik oldalára erősített csatba szolgáljon.

Nem mindegy, micsoda czipőt használunk a lábszánykózásnál. A főkövetelmény az lévén, hogy a láb erősen álljon és mégis mozgékony legyen izületeiben, a szíjazat szorosan tartson s még se merevítse meg a lábat. Ennélfogva a mi közönséges czipőformáink kemény talpa, magas sarka, még ha angol sarok — sem alkalmas e czélra Ezért a lappok és finnek közkeletü lábbelii, mint egyenesen a lábszánykózásra termett ősi formák, lettek divatosakká; azokat utánozzák ma mindenütt. A 3-ik ábrán láthatjuk ezeket az eredeti czipő- és csizmaformákat. Talp és sark nélkül való alsórészük egy bőrcsolnakocskához (magyarán: bocskorhoz) hasonlít, melyre a felső rész varrva van. A lapp czipő (gabmagak) egészen csizmaszabásu, zárt, csakhogy rövid szárát hosszu tarka szalagokkal erősitik a lábszárhoz, épen a bokán fölül, belsejét pedig füves sással (Carex versicaria) jól kitömik. A finn csizma nagyon hasonló ehhez, de hosszabb szárú.

Norvégiában a lábszánykózásra a *lauparsko*-t használják, mely igazában nem más, mint utánzott lapp czipő. Ennek nincsen talpa, hanem egész alsó része egy darab erős bőrből áll, melyre a közönséges füzős-czipő felső része van varrva. Orra kissé felhajtott, hogy a lábszánykókra gyülemlő hó a czipőknél le ne rakodhassék s a lábhegyszíj és lábhegy közét ki ne töltse, ott el ne jegesedhessék, s igy a láb mozgását ne akadályozza. A lauparsko-nak azonban, — a mi együtt ezen előre vagy hátra lehet tolni s a szerint a lábat erősebben, vagy gyengébben a lábhegy-szíjba beszorítani. Hogy a kivánt szorosság állandó maradjon, arra egy kis fejes-csavar, *cs*, szolgál, mely az anyacsavarba illik s a lyra-alakú fémlemezt megszorítja, mozdithatatlanná teszi. Az e fajta lábszíjazatot úgy biztosithatjuk czipőnkön a lecsuszamlás ellen, hogy a széles peremü sarokbőr fölé egy kis bőr-sarkantyút varratunk, mely a sarok peremével egy kis ágyat alkot, hová a kerülék-alakú tartó vége befekhetik.

A lábszánykózáshoz, nem épen szükséges, de igen czélszerü tartozék egy erős, hosszú hegyibot — I-ső ábra, 3. — végén felvasalva egy kis köralaku vaslemezzel — hogy a hóba nagyon be ne furódhasson — és csúcsos vashegygyel ellátva. A bot olyan vastag legyen, hogy reátámaszkodva egész testsulyunkat jól megbirja.

Ezeket tudva, a gyakorlat terére léphetünk.

A legelső szabály a lábszánykózásnál, hogy a mozgást, előrejutást nem a lábak fölemelésével adjuk, mintha futnánk, hanem ép úgy, mint a korcsolyázásnál, a lábak csusztatásával. Csakhogy a korcsolyázásnál tulajdonképen mindig egy lábon mozgunk, mert midőn az egyik lábat kifelé vetve csusztatjuk előre s testünk sulyát arra helyezzük, a másik lábat kissé fölemeljük, — habár csak rövid pillanatra, mert aztán rögtön ezt vetjük kifelé és előre s a másikat emeljük. A lábszánykózásnál ellenkezőleg a fődolog, hogy a lábak szorosan egymás mellett maradjanak s hogy a labszánykókat ne *kifelé vessük*, hanem mindig párhuzamosan, közel egymáshoz, *csusztassuk előre*. Ha tehát az állásból ki akarunk mozdulni, egyik lábunkat, pl. a balt, előre csusztatjuk, miáltal a jobb lábunk hátramarad s a lábújjak leszorítva lévén, sarkunk fölemelkedik, oly helyzetbe jut-

Némileg másként áll a dolog, mikor dombot vagy hegyet akarunk lábszánykón megmászni. Ha a hegy nem igen meredek s a lábszánykók nem túlságos hosszúak, olyformán hágunk fel *lépkedve* a tető felé, hogy nyomaink azt a rajzot mutassák a havon, melyet a 6-dik ábrán látunk. A körülményekhez képest azonban czikk-czakk vonalban kigyódzva is megkisérelhetjük a följutást. Igen meredek hegyekre olyformán kerülhetünk föl, hogy a meredekségnek nem arczczal, hanem oldalaslag állunk s egy lábunkat a másik után emelgetve, lépkedünk fölfelé, mintegy hólépcsőt csinálva nyomukkal, melynek fokai majd oly hosszúak, mint maga a lábszánykó s ugyanily szélesek is. (Lásd az ábrát a közlemény elején.)

S bármi furcsán hangozzék, nincs hegy vagy domb, melyet kerülőkkel, ügyes fortélyoskodással meg ne lehetne igy is mászni, s nincs az a gyalog ember, a ki, ha egyáltalán fel birna oda jutni, hamarább érhessen a tetőre, mint egy gyakorlott lábszánykózó.

Hegyről lefelé, lankásokon, lejtőkön minden mozgás és lábcsúsztatás nélkül jutunk le, még pedig mennél meredekebb az oldal, annál hamarább. Nyilgyorsan surranva, se lát, se hall ilyenkor az ember, iramlik, szinte röpül. Szelid lejtőkön nem épen nehéz ez a lecsusszanás; de meredek, hirtelen esésü helyeken annál nehezebb, mert teljesen uralkodnunk kell lábszánykóinkon, nehogy megszökjenek tőlünk, mi pedig hanyatt bukjunk. Völgynek ereszkedésnél jobb lábunkat rendesen kissé a bal mögé szoritjuk, testünkkel térdeinkre nehezedünk s előre hajlunk; különben teljesen a lesikló lábszánykókra bizzuk magunkat. Időközben a bottal kormányozzuk magunkat, s ha a sebesség igen nagy lenne, egész sulylyal a botokra nehezedünk s úgy fékezzük a gyors haladást.

Hogy előre nem látható akadályokra, mint a hóból kiálló fatörzsekbe, sziklákba ne ütközzünk s mély rétegeknek ne menjünk, mennél elébb meg kell tanulnunk az irányváltoztatást, kitérést és a hirtelen való megállást. Ezt úgy fogjuk elsajátítani, hogy gyakrabban megpróbáljuk lábszánykóinkat kisebb-nagyobb szögben oldalt vagy épen keresztbe fordítani, a mi különösen gyors iramodásnál a lehető legnehezebb dolog; vagy pedig a botokkal fékezzük a sikamlást. Erre a gyakorlat tanítja meg legjobban az embert.

Leghihetetlenebbnek látszó azonban az egész lábszánykózás mesterségében az ugrás, úgy magaslatokról a mélybe, mint egyenes irányban nagy távolságokra, midőn az ugró jó darabig szinte röpül a levegőben. Ilyen ugrások 20—25 méternyi, sőt nagyobb távolságokra is tehetők, midőn a magasság szintén vagy 8—12 métert tesz; tehát igazán bámulatos méretek! S mégis meg lehet ezeket tenni a másfél méter hosszú talpakkal, ha lejtős helyen hirtelen mélyedés következik, melyen túl ugyanazon szög alatt folytatódik a lejtő. Természetes, hogy az ilyen nagy ugrásokhoz nem elég csupán az ügyesség, biztosság, gyakorlat és bátorság is kell ahhoz, mert az ugrónak nemcsak talpra kell esnie, hanem rögtön tovább is csúsznia, tehát lélekjelenlétét egy perczre sem szabad elvesztenie. A hó lazasága teszi lehetővé ezeket a szökkenéseket, nem kell tehát a talaj keménységétől tartani. Ha elesünk, a mi gyakori dolog, legtöbb esetben úgy sem ütjük meg nagyon magunkat.

Arra, hogy jó lábszány-út legyen, nem elég maga a hó, hanem igen sokat határoz annak a milyensége is. Frissen esett, laza hóba a lábszánykók mélyebben süppednek, a talpfa alsó lapjára hócsomók tapadnak, a mi a haladást nehezíti és a csúszót fárasztja.

Ez ellen használ ugyan némileg az, ha már a készitésnél lenmagolajjal beitatjukláb szánykóinkat, a mi a fát is védi a nedvesség ellen, vagy pedig ha lenmagolajfirniszszel, még inkább stearinnel kenjük be alúl a szánykótalpakat, de mindennek ideig-óráig van csak hatása; ezért a bekenést gyakran kell ismételni. Ép igy nem jó a nagy hidegben esett hó sem, mely porszerű, nem sikamlós, habár megjegyzendő, hogy vastag hórétegben még az ilyen havon is hamarább jutunk előre, mint a gyalog ember. Legjobb a csekély hidegben esett hó, mely összesüppedt s később nagyobb hidegnek volt kitéve; vagy a nagy hidegnél esett hó, mely később kissé megolvadt s azután a felszine megint megfagyott.

Gyakran azonban a nedveses hó jégkemény felszinü, tehát igen sima; ez a lábszánykózásra megint nem alkalmas, mert a síkos havon a talpfáknak semmi súrlódásuk nincsen; ezért azok ide-oda síklanak. Ilyenkor különben úgy sincs szükség reájuk, mert a hó az embert úgy is megbirja. De ha az igy keményre fagyott, csikorgó hó tetejére pár újjnyi friss, laza hó esik, akkor a lehető legjobb lábszány-útkinálkozik.

Ezek után könnyen megállapithatjuk a lábszánykónak sokféle alkalmazhatóságát. El kell ismernünk, hogy mint téli sport, sokkalta fölötte áll a korcsolyázásnak, nemcsak azért, mert nem köti az embert egy szűk területre — hiszen 70—100 km. tehető meg rajta egy nap alatt — hanem mert a test izom- és idegrendszerét egészben és összhangzatosan foglalkoztatja, fejleszti. Igaz, hogy első próbáinknál meglehetősen ki fogunk fáradni; de hát ez minden szokatlan mozgásnál igy van; az izmok lassanként szokják meg, míg később hozzáedződnek.

Azonkivül mennyi gyakorlati életbe vágó haszna lehet a lábszánykózásnak, a mi a korcsolyázásnak alig van. Mily felüdülés a sokat ülő tanuló ifjúságnak, ha tél szakán a nagy hómezőkön ide-oda kalandozhatik! Hát még a turistáknak, természetbúvároknak, erdészeknek, vadászoknak, kik oly helyekre is könnyen eljuthatnak a lábszánykókon, hová télen alig birnának más módon elmenni. Katonai szempontból is világosan elképzelhető, micsoda szerepet játszhatnák a lábszánykó téli hadjárat esetén. Hát még a magányos tanyák, vagy hegyek lakói, vagy mások is, hózivatarok, közlekedési nehézségek, forgalmi akadályok, hófuvások alkalmával micsoda hasznát látnák a lábszánykó elterjedésének? Bizony ilyen kérdéseknél mentő dolog az, ép úgy, mint Norvégia szirtes, szakadásos óriási hegyvilágában.

Hiszem és meg vagyok róla győződve, hogy a lábszánykó néhány év múlva sokfelé ismeretes lesz hazánkban s népünk is meghonositja eszközei közt. A mi most még hirtelen elterjedését gátolja, bizonyára az, hogy nehezen kapható; csak néhány nagyvárosi kereskedő tartja raktáron; nemkülönben, hogy a vele való bánásról a közönségnek még nincs tudomása. Ha ezek a nehézségek megszünnek, s ha a norvég mintát a mi faragó mesterembereink is úgy megismerik és eltanulják, mint a grácziak, bécsiek, klagenfurtiak, sőt már nálunk Kőszegen is egy esztergályos, kivel én eddig már három pár ilyen lábszánykót csináltattam: bizonyára hazánkban is oly közönségessé lesz a lábszánykó, mint az általában használt kisebb-nagyobb szánok, s nemcsak használata fog elterjedni, hanem arra is bizvást számithatunk, hogy ügyesebb mesterembereink a téli idő itteni sajátszerűségeihez képest módositani, tökéletesiteni is fogják az eredeti alakokat s igy még inkább lehetővé teszik, hogy ez a hasznos téli járó eszköz necsak mulatságra, hanem gyakorlati haszonra is annál alkalmasabbá váljék.

Chernel István.

FÉRFI ARCZKÉP (GRÓF GOTTER G. A. ARCZKÉPE).

Mányoki Adámnak a braunschweigi herczegi képtárban levő festménye után.

EGYVELEG.

* **A legmagasabban fekvő alagút** Peruban van Galera város mellett, az Andes-hegylánczon át. Galera város 5000 méter magasságban van a tenger színe felett, maga az alagút 200 méterrel feljebb van, mint az örök hó határa s körülbelül 1000 méter hosszú.

* **Az ideges szívdobogást** a párisi «Journal de Santé» állitása szerint igen egyszerüen lehet megszüntetni oly módon, ha a fejet erősen lehajtjuk s a karokat lecsüggesztjük, miáltal a test felső részébe vértolulás támad. Tisztán ideges szívdobogás esetén e mozdulatok után rögtön visszanyeri rendes működését, különösen, ha e kisérlet alatt a lélegzésvételt is abba hagyjuk.

* **A német császár születésnapja** a jelen évben péntekre esett s ezért a strassburgi katholikus püspök külön körrendeletben szüntette meg erre a napra a böjtöt; hogy a hivők az ünnepi lakomákon részt vehessenek.

Távirat forgalom. 1891-ben Európában 207.6 millió, a többi világrészekben 88.4 millió táviratot adtak fel összesen 98,465 állomáson, melyek közül azonban igen sok nem volt a közönség használatára megnyitva.

* **Mesés gyorsaságu villamos vasut** épül Chicago és St.-Louis között. Az egész utat 3 óra alatt teszi meg, úgy hogy egy órára 160 kmnyi út jut. A kocsik, mint a budapest-bécsi villamos vasutnál tervelvék, szivar-alakuak lesznek s mindeniknek külön elektromotorja lesz.

* **A jövő városának kiállítását** tervelik már most a párisi 1900-iki világkiállításra. Ez az uj kiállitási tárgy minden tekintetben azt tüntetné fel, minők lesznek jövőben a városok, ha a jelen kornak találmányait s különösen az electrotechnikát teljes mértékben kizsákmányolják. Az igy létrejött mintaváros a kiállitás végével is megmaradna s Páris egy új városrészének képezné magvát.

* **Megfagyott virágok.** Egy újzeelandi kertész kisérletet tett friss virágokat jégben küldeni Londonba, épen úgy, mint a marhahússal szokták tenni. A vizzel telt pléhdobozba zárt s megfagyosított virág gyönyörüen érkezett meg; az átlátszó kristályban a chrysanthemum pompás virága minden legkisebb árnyalata észrevehető lett.

* **A japáni mikado** parlamenti bizottságot küldött ki annak kikutatására, hogy miért kisebbek és gyengébbek a japániak, mint az európaiak. A bizottság az okot az életmódban találta, különösen, hogy a japániak csak rizst, halat és növényeket esznek s ezért most a húseledel nagyobb elterjesztését sürgetik.

* **A legnagyobb tiszti fizetése** Európában az angol lord-kanczellárnak van 100.000 arany forint, a német birodalmi kanczellár már csak 27.000 frtot kap, bár a kontinensen neki van legtöbb fizetése. Az angol miniszterek különféle, 20—50.000 forint fizetést kapnak, a francziák 15.000-et, a poroszok 16.000-et. Általában Angliában vannak a legnagyobb fizetések, itt még az udvarhölgyek is évi 5000 frtot kapnak (régebben csak 3000-et), mely összeg különösen ruhára szükséges, mivel az etiquette szerint udvarhölgy a királynő előtt legfelebb kétszer jelenhetik egy és ugyanazon ruhában.

* **A leghosszabb alagút** a Creton-féle vízvezeték, mely a Creton völgyszorostól a Harlen folyóig mintegy 53 km. hosszúságban viszi New-York ivóvizét. Az alagút 4.1 méter széles és ugyanily magasságu.

* **Új bor.** Heilbronn württembergi városban dr. Möhl kezdeményezésére társaság alakult, mely a rhebarbara növény levélszárainak nedvéből bort készit. A bor állitólag a côte d'or borfaj ízéhez hasonló s sokkal kevesebbe kerül, mint a szőlőből nyert bor.

MÁNYOKY ÁDÁM: II. RÁKÓCZI FERENC KÉPMÁSA.
(Az eredeti festményről készült fénykép után.)

Magyar Királyság

1925. I. 27.

a jelvényét viseli, annyi bizonyos, hogy az 1709-es év a legkorábbi időhatár. Másrészt 1713-ban Mányoky már Erős Ágost szolgálatában állott, tehát ennél előbb kellett a képnek készülnie. Az sem világos, hogy miképen jutott a kép a szász királyi családhoz, azonban valószínű, hogy Mányoky magával vitte azt új urához, s így kerülhetett a szász udvar birtokába, amelynek ezenkívül még a következő 10 képe volt Mányokytól: 1. I. Frigyes Ágost (az Erős) választófejedelem és lengyel király; 2. ennek felesége, Eberhardine brandenburgi őrgrófnő; 3. Henriette anhalti hercegnő; 4. Károly Lajos brandenburgi őrgróf; 5. de O'mbes hercegnő; 6. VI. Károly német császár (III. Károly magyar király); 7. Frigyes Vilmos porosz király; 8. Constantine orosz hercegnő; 9. gróf Bielinsky lengyel főmarsall; 10. Philipp őrgróf neje. E képek közül az 1. és 7. számúak 1924-ben a szász állam tulajdonába mentek át, a többiek, Rákóczi képmásával együtt, megmaradtak a volt szász király birtokában.

Hogyan tette meg útját az utóbbi kép a Taschenberg palotától a budapesti Szépművészeti Múzeumig, arról már bőven volt szó egyebütt, s hogy mit köszönhetünk e részben jánoshalmi Nemes Marcellnek, azt elmondta kultuszminiszterünk az ügyhöz méltó emelkedett szavakkal a nemzetgyűlés előtt. Számunkra most nem marad más, mint hogy megilletődve üdvözöljük hazai földön azt a képet, amelynek kegyeletből, történeti zománcból és a művészet varázsából szövődött nimbusza olyan nagy, hogy ebben egyetlen történeti képmásunk sem versenyezhet vele.

PETROVICS ELEK.

A DREZDAI TASCHENBERG PALOTA HOMLOKZATA.

MÁNYOKY ÁDÁM RÁKÓCZI-KÉPÉHEZ.

Vannak képek, szobrok, amelyekben a művészi hatás a tárgy történeti érdekességével olyan szerencsésen szövődik össze, hogy e találkozás nyomán egészen külön és új értékek jönnek létre. Esztetikai öröm és történeti hangulat emelik és gazdagítják itt egymást, s e tényezők hatása tetőfokát éri el nevezetes történeti személyek művészi képmásaiban, melyek együtt őrzik számunkra a történet és a művészet hőseinek emlékét és néha egyúttal kettőjük viszonyának beszédes bizonyságai. Az egyéniségek érdekességének arányában nő az ilyen művek külön érdekessége és senki sincs, akit a művészet nagy alkotásait megillető érdeklődésen túl is meg nem indítana, ha Dante vonásait Giotto ábrázolásában szemlélheti. Raffael pápa-arcképeinek, Holbein Rotterdami Erasmusának vagy Cranach Luther-képmásainak hatásába is beleszólnak a művészi jelességen kívül a művésznek és modelljének személye révén megelevenedő nagy emlékek, amelyek működésbe hozzák agyunkat és képzeletünket, s Munkácsy Mihály Liszt-képében nemcsak az előadás művészi ereje ragad el, hanem az is, hogy benne két fejedelmi géniusz találkozásának eredményét csodálhatjuk.

A mi multunk, sajnos, kevés efféle művet termelt és még kevesebbet hagyott reánk. Ami nagyobb művészi súlyú ilyen ábrázolást ismerünk a mult századokból, azt sem tudjuk határozott művészi névhez kapcsolni, — sem Szent István pompás lovasszobrát a bambergi dómon, sem Mátyás király bautzeni emlékét vagy bécsi márványreliefjét, — csak példaképen említve ezeket. Bizonyos csak annyi, hogy idegen művészek munkái idegen földön. Talán innen van, hogy a népszerűségnek, sőt áhitatnak olyan teljessége jut annak a képnek, amelyet Mányoky Ádám II. Rákóczi Ferencről, — vérbeli magyar ember a magyar történetnek költészet, zene és képzelet szárnyán eszménnyé emelkedett alakjáról festett. Ritka egyértelműséggel jelenik meg II. Rákóczi Ferenc mindenki képzeletében úgy, ahogyan Mányoky formálta meg képmását maradandó érvénnyel. Sem Mátyás király, sem Kossuth arcvonásai nem kapcsolódnak ilyen határozottan egyetlen ábrázoláshoz, s ezért még az ő földi alakjuk sem él a köztudatban a Rákócziéhoz fogható elevenséggel, amelyben van valami a személyes ismeretség bensőségéből.

Mányoky képének a jellege is előmozdítja ezt az eredményt. A súlyos külső dísz, amely az előkelő fejedelmet illeti, Mányoky képén nem nyomja el az emberi melegséget. Akit ő mutat be nekünk, az nem annyira a fejedelmi udvar szertartásos hőse, mint inkább egy kegyes, jó úr, meleg kedélyű ember, akinek még gyöngéiben is van valami úri kedvesség. Mányoky Ádám több jel szerint bizalmasabb embere volt Rákóczinak, bizonyosan nem egyszer érezte kegyét is, mert Rákóczinak mindig gondja volt hű emberei sorsára, s ez az emberi kapcsolat mintha nyomot hagyott volna Mányoky munkáján is, amelyben több a közvetlenség és az egyénítő erő, mint egyéb ismert képeiben. A művész mintha felolvadt volna fejedelmi modelljével szemben s jobban, mint bárhol, felszabadította magát francia mintaképeitől, akiket némi provinciális ízzel szokott különben elénk tálalni kissé közönyös és egyhangú képmásaiban. Emberibb és igazabb az átlagosnál ez a képe, színezésében több a mélység és a tűz, kezelésében nagyobb a kegyelet. Mintha remekbe szánta volna festője, hogy megérdemelje tetszését urának és pártfogójának, aki műkedvelő módjára maga is festegetett és akiről Forgách Simon azt írta, hogy „nem jó pápista ő felsége, mert a templomban a képeket kritizálja, s megcsúfolja, ha rosszul vannak pingálva".

Így jelenik meg előttünk nagyjából Mányoky Rákóczi-képének művészi jelentősége, — nagyjából, mert Mányokyra vonatkozó ismereteink fogyatékossága nem engedi meg, hogy pontosan kijelöljük képünk helyét az ő oeuvre-jében, amelyet még nem tudunk kellőképen áttekinteni és rendezni. A kép keletkezésének évét is csak hozzávetőleg van módunkban megjelölni. A történetből tudjuk, hogy Rákóczi az aranygyapjas rendet 1709-ben kapta a spanyol királytól, s mivel a képen ennek a rendnek

RAFFAEL A SZÁZADOK TÜKRÉBEN

Raffael második élete, függetlenül haláltól és időtől,... örökké fog tartani. (A mantenai követ jelentéséből. 1520.)

Négyszázötven esztendővel ezelőtt, 1483-ban Urbinóban fia született egy festőnek. Az apa, Giovanni Santi, ott élt a hercegi kastély árnyékában, az egyik szűk sikátor egy kétemeletes házában, melynek földszintén volt a festő műterme. A gyerek, Raffael a műteremben nevekedett, korán tört festéket, mosta az ecsetet és hegyezett rőt ceruzákat, másolgatta apja rajzait és így ő maga is korán festővé cseperedett. Tizenkétéves korában apja meghalt, szerencsére hazajött Bolognából apja egyik festőbarátja, Timoteo Viti, ahhoz állott be és tanulta tovább mesterségét. Négy év mulva Viti észrevette, hogy a gyerek már nem tanulhat

Mányoki Ádám: gr. Grotter arcképe
Dr. Lázár Béla: Mányoki Ádám c. művéből

Képzőművészet
1933.

Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc fejedelem és felesége
Dr. Lázár Béla: Mányoki Ádám c. művéből

tőle semmit, elvitte tehát Perugiába, ahol akkor egy híres festő, Perugino nagy műhelyt tartott, s kitünő tanító hírében állott. Az ifjú itt mihamar a mester első segéde, jobb keze, a műhely lelke, kit nemcsak mestere, de társai is, a város örege-ifja egyaránt megbámult. Ez időben tért haza Rómából Pinturicchio is Perugiába, s Raffael előtt a festészet másik oldalát, a misztikus ellágyulások mellett az élet káprázatos szépségeinek ragyogását tárta fel. Egész életére döntő benyomásokkal hagyja el — hat év mulva — 1504-ben Perugiát, hogy Firenzébe költözzön, hová Leonardo és Michelangelo hírneve vonzotta. Tanulni akart. Ezt tette ő egész életén át. Mesterek keze alatt lett önmagává. Firenzébe érkezésekor Leonardo és Michelangelo zárt ajtók mellett vívták műtermeikben élet-halál viadalukat egy-egy kartonon, s csak két év múlva, 1506-ban állították ki őket, hogy egész Olaszország minden művésze ámulva bámulja, másolja, utánozza, kutassa titkaikat és csudálja rejtelmes szépségeiket. Mielőtt Raffael a két karton csudái elé kerülhetett, Masaccio freskóitól esett révületbe és Fra Bartelomeotól kompoziciói vasszerkezetének titkait leste el. Négy évet tölt Firenzében is, mikor rokona, Bramante, a pápai épitkezések főmestere, a Szent Péter-templom épitészének közvetitésével II. Gyula pápa Rómába rendeli, megszereti, elhalmozza megrendelésekkel és haláláig ott él, ott dolgozik, ott alkotja fő műveit, korai haláláig, mert 1520-ban, alig 37 éves korában, dicsősége tetőfokán, váratlanul meghal.

Amint életének eseményeit csupán művészi élményei alkotják, minden romantikus kaland, minden változatosság híján, ahogy érzéseit, gondolatait, álmait és ábrándjait is csak műveibe rejtette, se néhány levele, se öt szonettje, se életének legendája bele nem világítanak lelke rejtelmeibe, egyedül művészi fejlődése, rajzai, kartonjai, elkészült, félbehagyott vagy mások által befejezett művei világítják át egyéniségét. Ezek között egyik legtanulságosabb az az Esterházy-Madonna, mely a Szépművészeti Múzeum tulajdona, mert befejezetlen állapotban maradt ránk, úgy, ahogy mestere hagyta, szerencsére nem fejezte be egyik tanítványa sem, mert ez annyit jelentett volna,

hogy hamis célzatokat lopott be Raffael alkotásába, még akkor is, ha a tanítvány ismerte volna a hozzátartozó rajzokat, mert egy művész alkotás közben újra és újra átgondolja elképzelését, azt az *idea certát*, melyről Raffael is beszél egyik levelében, mely munka közben egyre módosul s egy tanítvány a mester e folyton tartó, alakuló, mozgalmas eszmemenetét sohse tudja utánképzelni. A mi Esterházy-Madonnánk bája, titokzatossága éppen e félbenhagyottságában áll, hozzá képzeljük a mestert, amint az alárajzolt kompoziciót a színezés fínomságával teljessé teszi.

Kérdezhetjük tehát, ennek a mi Raffaelünknek most, születése 450. évfordulóján, változott-e a megbecsülése a világ szemében? A kérdés jogosult, mert azelőtt a jelenség előtt állunk, hogy nincs még egy oly alakja a művészettörténetnek, akinek értékelése annyiszor és annyira csendő lett volna, mint éppen a Raffaelé. Már életében rajongás és gyűlölködés vette körül. Tanítványai és kortársainak egyik része szere-

II. Rákóczi Ferenc fejedelem felesége
Dr. Lázár Béla: Mányoki Ádám c. művéből

tetükkel ölelgették, Michelangelo és hívei — gondoljunk csak Sebastiano del Piombo leveleire! — fenekedéseikkel üldözték. Egyszer a dicsőítés lángja nyaldosta körül, majd az ócsárlás viperaszúrásai sebezték. Azóta is így van. Az idő folyik és benne Raffael hírneve apályt és dagályt, emelkedést és esést ért meg. Van-e ebben bizonyos rendszer? Van-e egy közös ok, valami, ami megértesse a lelkesedést és lebecsülést, fényt vetve a Raffael-problémára?

Nézzünk szemébe a tényeknek.

Raffaelt, az embert, már életében legenda vette körül, hívei körében kedélyének kiegyensúlyozottsága a *fiatalos derű* glóriáját fonta homlokára. Csak kevesen vették észre, mint a pápai udvar egyik követe, hogy e derű mögött viharok lappanganak: „ily kiváló emberek, mint Raffael — olvassuk egy követi jelentésben — búskomorságban szenvednek". Korai halála megdöbbentett mindenkit. Mely titkos bánat emésztette? Mindent elért, mit művész életében csak elérhetett, hírnév, gazdagság játszva hullott ölébe, élvezte a viszontszerelem kéjét, maga énekelte ezt meg egyik szonettjében, mely Feleki Sándor szép fordításában így hangzik:

Kedves! Vonzottál engem égi lánggal!
Két szem, melytől olvadni kezd szívem,
Orcád két rózsa, mely havon pihen,
S bájos ajkak, mikről csodás hang szárnyal.

Úgy hevülök, hogy tenger s viharörvény
Nem olthatják lángom, a perzselőt,
De édes búm közt ez ad új erőt
S szívest lobognék, fel az égig törvén ...

Kit font át édesbb lánc valaha, kérdem,
Mint két karod, mely engem átölel?
Jaj, válás perce, óh ne légy közel!

Sokat mondhatnék, mily csodás ez éden,
De mert túlboldogság csak vészt lehel,
Pihenj szívemben némán beszédem.

S mégis mi bántotta, mily el nem ért vágy kínozta? Örök titok. Ahogy alkotásai egyre drámaiabbak, ahogy utolsó művében, az *Urunk színeváltozásában* már démoni erők lobbannak fel, ahogy korai műveinek nagy kiegyensúlyozottságát a szenvedélyes, éles ellentétek ferde vonalvezetése váltja fel, — melyből később a barokk-művészet misztikus fellángolása táplálkozik, — a legenda a derűsifjúról kezd átalakulni és titokzatos szinek tüzétől új fényt, imbolygó körvonalakat megsejtetni. De a Raffael-legenda a pápai termek freskóiból táplálkozik. Főleg az *Athéni iskola* és a *Disputa* volt századokon át a legenda forrása. Madonnáinak isteni gyöngédségéből olvasták ki lelke derűjét. A freskók hatalmas vonalvezetésének szemmegnyugtató bájából mesterük lelkének viharmentes mélységeire következtettek. A belsejében lappangó ösztönök izgalmai rejtve maradtak a kortársak és a közvetlen utókor előtt. Alig egy emberöltővel halála után (1550) jelenik meg Vasari életrajzgyüjteménye s mit dícsér Raffaelben? Azt a különös gyöngédséget és édességet, melyet az arcokba tud önteni, csoportfűzésének könnyedségét, szellemesen kigondolt kompozicióit, festményein „a hús remeg, a lélek látszik, az érzékek lüktetnek", — oly értékeket tehát, melyek forrása isteni derűs kedélyében rejlenek. Ez a legenda és ez az értékelés, melyet Vasari adott elő, a XVI. század óta uralkodóvá vált Raffael hívei körében. El lehet mondani, írja Vasari, hogy akit ily dús erények ékítenek, annak neve nem csupán ember, hanem halandó Isten. Divino Raffael a neve ezentúl, s a Michelangeló hívei által terjesztett lebecsüléssel szemben egyremásra akadnak védői, benne látják az emberi szépség örökérvényű kifejezőit, a megfontolt csoportalakítás utólérhetetlen mesterét, s végül a nemes tárgyak magasröptű alakítóját. Ebben a cinquecento minden teoretikusa (Dolci, Lomazzo) megegyezik.

Kotász Károly: Csendélet

A «CZÚG» BOLONDJA.

Elbeszélés a kaszárnya-életből.

Irta

KACZIÁNY GÉZA.

I.

A század fáradtan vonult be a gyakorlatokról. Sűrű jégeső kopogása nem dübörög oly hangosan, mint az a sűrű bakakáromkodás, mely mindenfelől hallható volt. A puskákat csak ugy hajították a fogasra, meg az ágyra a poros bakák, némelyik azt se tette, csak végighevert a kemény szalmazsákon, a hogy volt.

— Hej, de csak elkeseredett, megveszekedett kótyonfitty is lehetett az, a ki az első bakát kitalálta, — kiált az egyik, kinek csak egyéb tagjai nyugalomba helyezése után indult meg a nyelve.

— Nesze neked Andris, — ingerkedik vele a másik, — otthon a falunkban mindig hegyeskedtél, hogy majd igy, majd úgy léssz te baka, — ehol van, most baka vagy; ki is nyujthatod térdig a nyelvedet.

Pár baka lustán röhögött, a többi még arra is fáradt volt.

— Házigazda! hol a házigazda, azt a ragyogóját! — kiáltott egyik a szalmazsákról. — Hadd hozzon már vizet.

— Ahol hozza már a Buti Marczi, — felelt a másik. — Ide nekem, hozd erre, Marczi!

— Buti Marczi, nekem hozz előbb, nekem! — kiáltozott össze-vissza a többi egy szegény, nyirott fejü katonára, ki egy cseber vizet nagy fáradtan czipelt.

— Itt a víz; a ki akar, igyék; ideteszem a középre, — szólt a katona leállítva a csebret az ágyak közé.

— Nem addig van az! — kiálták egyszerre hárman is, — ilyenkor meg is kell itatnod mindnyájunkat.

— Azzal nem tartozom, ti se tettétek soha, — szólt a «házigazda», a szegény félkegyelmü katona.

— Ne sokat rezonérozzék kend, — vágott közbe egy «frájter», — menjen s itassa meg sorba valamennyit.

A szegény, fáradt katona kénytelen volt az egy csillagos tekintély parancsszavára végigvánszorogni a sorokon s mindegyik katonát a bádog meszelyesből megitatni. Végre készen lett vele, helyre tette a csöbröt s maga is lehevert szalmazsákjára.

— Bugyi Marczi! — kiáltott e perczben a «firer úr», — gyere ide, húzd le a bakkancsomat.

Bármily nehezére esett is Marczinak, föl kellett kelnie, odajárulni a firer úr ágyához, ki kényelmesen elnyujtózva heverészett s kifüzögetni a bakkancsát.

— Frissen hé, mert kirugom vagy egy kapafogadat, — dörmedt rá a hatalmas altiszt úr, egyúttal másik lábával egy kis figyelmeztetést is adva Marczinak, — délutánra aztán meg is puczolod, érted?

— Értem, firer úr, — szólt amaz alázattal, s a bevégzett műtét után ismét ágya felé készült indulni.

— Firer úr, azt izeni a snapszfirer úr, tessék adni egy «orbájtost»* — szólt most egy napos káplár, a firer úr ágya elé szalutálva.

— Vereb Andris, mozduljon kend, — szólt a führer a legelső emberhez maga mellett.

— Firer úr, az isten áldja meg, ne küldjön engem most, mert iszonyatosan fáradt vagyok, — kérte a megszólított.

— No hát Marczi, erigy te «orbájtosnak» — kiáltott a firer az ágyáig ért «házi gazdá»-ra.

— Megint én? hisz még nem is pihentem, a többi már mióta hever, — szólt a küldött méltatlankodva.

— Micsoda? Kend mer a parancsnak nem engedelmeskedni? — kérdé a firer, felülve ágyában.

— Dehogy, firer úram, megyek már, — felelt az rémülten, s azzal keresgetni kezdte a sapkáját. — Megyek már, csak a sapkámat nem találom.

— Hát hova tetted? — röhögött egy baka, közvetlenül mellette. — Adjátok elő a sapkáját, ki látta?

— Gyüjjön már kend! — kiáltá a napos káplár, — én nem ácsoroghatok itt sokáig.

— Mennék már, de nincs a sapkám, káplár úr!

— Hát hova tette kend, he?

— Ide az ágyra, mikor inni adtam a legényeknek.

— Na, ki látta ennek a sapkáját, bakák? — kiáltá a káplár szigoru hangon.

— Ahol van az ágyad alatt, Marczi, minek dobtad oda be, mikor a csebret kezdted czipelni?

Általános durva röhögés kisérte e szavakat. A legfáradtabb bakák is kitünő tréfának találták e gondolatot, hogy a mig a szegény félkegyelmü őket itatja, addig a sapkáját eldugják.

A jámbor Marczi négykézláb mászott be az ágy alá a sapkáért. Mikor már a feje benn volt az ágy alatt, hátulról hirtelen rá ütöttek egy nagyot. A félkegyelmü katona belevágta a fejét az ágy deszkájába, mire az egész ágy nagy robajjal rá szakadt.

A bakák derültsége nem akart határt ösmerni. Firer ur Svandra hánykolódott nevettében az ágyon; a többi követte a jó példát. A félkegyelmü katona elsápadva került ki az ágy alul.

— Melyik tette ezt? — kiáltá dühvel s villogó pillantásokkal méregette a szomszédos szalmazsákon kaczagó bakát, kit nem ok nélkül gyanusithatott a többszörös bántalommal.

— Ne te ne! — röhögött a másik, — fel ne öklelj, hé!

Marczi már neki rohant, mint egy bika, vérben forgó szemekkel az ágyon fekvő, nevető «bajtárs»-nak, — mindkettőjük szerencséjére azonban a napos káplár hirtelen visszalökte a támadót.

— Induljon kend már az «orbájtra» — kiáltá durván, — mert nem én söpröm föl a hátulsó «berakót.«* Hallotta a parancsot? Nem akarom magamat kend miatt a hadnagy ur által ujra összeszidatni.

— Jól van káplár uram, csak egy kis kenyeret vennék magamhoz, mert megehültem nagyon, — szólt Marczi megjuhászodva.

— Frissiben ám hé! — kiáltott ujra a káplár, megvárva, mig áldozata egy darab «komiszkenyeret» leemel polczáról. — Na, most induljon kend!

— Marczi te, hát az ágyadat tán én szedjem rendbe? — kérdé gunyosan a szeretett szomszéd.

A félkegyelmü nem hallja már azt, mert a napos káplár által kisértetve, az ajtó felé halad, majszolgatva a mohón befalt savanyu kenyeret. Amint a küszöbön átlép, megharsan kivül, a kaszárnya udvarán a kürtjel, mely a bakákat az ebédosztáshoz hivogatja.

— Kész a menázsi, bakák! — kurjantja az első baka az ajtónál.

— Vajon mi lesz ma? — kérdé a másik, mig valamennyi felugrálva, evőcsészéjét kezdte keresgetni.

— «Lagos csusza**» lesz ma, — kiált a harmadik, egyuttal Marczinak is szivfájdalmat okozandó, kit ép az evés előtt visznek «orbájtra», utána kurjant:

— Marczi te, «lagos csusza» van ma, kinek hagyod a porcziódat?

A szegény Marczinak könnyek gyültek a szemébe, hogy az inycsiklandozó falatokat ép most kell itthagynia, — mert a jámbor, mint általában minden félkegyelmü, jobban szerette a gyomrát, mint akármit mást a világon. S az a gyanitás, hogy «lagos csusza» lesz, még jobban a szivébe nyilalott, mert a kedvencz étele szegénynek, mióta a katonaságnál van, ez volt. S neki azt kell otthagynia, hogy a barakkot felsöprögesse délutánra.

A bakaság vigan tolongott kifelé, mindegyiküknek kezében a levesnek szánt «csajka» s a tésztára váró csajkafödél; utközben egymás hátára csapkodtak a csajkafödéllel, nagyokat kaczagva a csattanások felett. A «czúgszoba» elcsendesült, mindössze firer ur Svandra s nehány altiszt maradt ott, kik számára a «puczmájsztereik» szokták elhozni a menázsit. «Sarzsi» csak nem tolonghat a közemberekkel egy sorban az ebédjeért: — hova lenne a rang tekintélye? S aztán mire való a sok közlegény, ha ennyiben se lehetne parancsolni nekik?

A «sarzsi» urak kényelmes nyujtózását az «inspekcziós hadnagy» mérges berohanása zavarta meg. Sárga selyemöve csak ugy repült utána, amint belohogott, éktelen kardcsörtetéssel. A «sarzsi» urak egyszerre hegyesen felültek ágyaikban.

— Hol a szent Ponczius kinszenvedésében marad az a frájter és három gyalogos, a kiket a szakasz lőportorony-őrségnek ad? — kiáltá dühvel.

— Hadnagy ur, jelentem alásan, a negyedik szakasz adja azt az őrséget, — szólt firer ur Svandra, mezitlábos sarkaival «haptákba» igazodva.

— Hányadik szakasz ez? kérdé a hadnagy, csákóját levéve s keztyüjével homlokát végigtörülve.

— A második.

— Kié az az ágy ott, mi? — kérdé a hadnagy ismét fölcsapva csákóját, s egy szökéssel ott teremve, — disznóság! rendetlenség!

* «Barakkok» — a sátortábor örökös porfészkei.

** A szilvaizes derelyét vagy más néven «barátfülét» hivják a bakák igy, — lakkos csuszának, levén a tésztájuk a szilvaizzel csak ugy nagyjából bemázolva, mint a szijszerszám a fekete lakkal.

* «Arbeit»-os — a baka-szóképzés szerint a «dolgos», a közmunkát végező.

— Hadnagy ur jelentem alásan, Bugyi Mártoné.

— Hol van ő?

— Jelentem alásan «orbájton.»

— Mikor elment, ugy volt már az ágya?

— Jelentem alásan, ugy.

— Jól van. Rapportra holnap az én parancsolatomra. Megértette führer Svandra?

— Értettem, hadnagy ur.

A hadnagy ur odább rohant, a frájtert és három gyalogost keresendő, — a sarzsi urak pedig összeröhögtek.

— Na szegény Marczi, szorul majd az ágyért.

Annyi bátorsága egyiknek se volt, hogy az igazat megmondotta volna.

II.

Nyolcz napig nélkülözte a szakasz a rendetlen ágy miatt egyes-fogságra itélt Marczit, s ez alatt a legvidámabb bakák is bevallották, hogy becsukatása óta alig akadt egy kis nevetni való a keserves szolgálat fűszerezésére. Nem csoda hát, ha a nehezen nélkülözöttnek visszaérkeztére külön kis műsort állitottak össze a vidámabb kedélyű harczfiak, hogy igy majd egy nap alatt pótolják ki a nyolcz napi veszteséget s hozzák helyre a nevetési hátralékot.

Megérkeztekor mindjárt egy kis «megpokróczolás» nyitotta volna meg az érdekes műsort, mely kellemes mulatság abban áll, hogy az illetőnek hátulról egy takaró-pokróczot dobnak a fejére, annálfogva a földre vagy egy ágyra lerántják, s mindenki szive szerint üt rajta annyit és akkorát, a mennyit és amekkorát a helyzethez és jókedvéhez mértnek és alkalmasnak lát. Az ily módon megpokróczolt természetesen ordít és rugkapál, a mi az elfogulatlan és romlatlan kedélyű szemlélőnek kiváló mulatság szokott lenni. E kedélyes tréfa főleg akkor mondható sikerültnek, ha az ekképen megörvendeztetett bakatársnak tulajdon pokrócza szerepel a játékban, mert ekkor még a pokrócz nyomán a tettesek nyomára se jöhet. Érettebb megfontolás után azonban előnyt adtak a «csillagot-rugatás»-nak, mely után következzék a megpokróczolás. Az egésznek idejét pedig a megérkezés helyett estére tették át.

Daczára az aznap végzett fárasztó gyakorlatnak s a másnapra kilátásba helyezett nagy menetnek, a Marczi szakaszában «czapistráng»-kor még senki sem aludt. Bevárták, a mig a napos káplár elmegy jelentést tenni s amig körül az egész «berak» elnyugszik. Firer ur Svandra is, bár hivatalosan mitsem akart az egészről tudni, magán-néző gyanánt mindenesetre részt szándékozott venni a látványosságban s hogy ez zavartalanabbul folyhassék le, a napos káplárt is átrendelte más szakaszhoz, — ne aggasson itt láb alatt. Ő maga pedig két vászonponyvával elkerített zugát, melyben csupán ágya, fogasa és egy rozzant szék állott, de melyet ő azért «irodájá»-nak hitt, elhagyván, egy üres legénységi ágyra nyujtózott, melynek gazdája a «vártán» állott.

Miután Marczi mélyen aludt, a programm megkezdődhetett. Varga, a czigány-dobos óvatosan kiakasztá Marczi ágyának négy kapcsát, ugy hogy most már az ágy az első hevesebb mozdulatra összeeshetett. Azután a nyári pokróczot fölhajtva Marczi lábáról, a készentartott papircsóvát lábának nagyujja és második ujja közé dugta. Vereb Andris szomszéd pedig nagy készségesen egy kénköves gyufát elgyujtva, a papircsóvát ügyesen lángra lobbantotta a legszélén. Aztán mindnyájan szépen és igen hirtelen ágyaikra huzódtak, mindenik magára vette nyári pokróczát s ugy tett, mintha aludnék.

Az ártatlan Marczi az igazak álmát aludta oly csendes-édesdeden, mint egy gyermek. Nem is volt egyéb az istenadta, mint egy nagy gyerek, kit butasága miatt besorozni se lett volna szabad. Talán épen egy nagy tál «lagos csuszá»-ról álmodhatott, mert álmában is majszolgatott magában, csak a szája járt e közben, minden egyéb tagja mozdulatlanul hevert. Egyszerre csak megégette a «lagos csusza» — nem a száját, hanem a nagy lábujját; mintha csak forró csuszazsir cseppent volna rá. Marczi nagyot rugott és feljajdult kinjában.

Ebben a pillanatban ágya nagy robajjal összerogyott alatta s ő félrehencseredett. A másik lábával még mindig rugdosott az égető csuszazsir felé s e közben ugy rémlett neki, mintha a többi baka ott kaczagna körötte. Hirtelen fölocsudva, kinyitá szemeit s a sötétben csak azt látta, hogy a lábujjai közt ég valami. Az égő csóvát elkapva, kábultságában kaczagó szomszédjára hajította, ki azt magáról lesöpörvén, jogos megtorlásául a felgyujtási merényletnek, Marczira dobta pokróczát s maga is ráugrott. E jeladásra aztán keze-lába nőtt minden ágynak, mindenikről vidám bakák ugráltak le, rohantak a pokróczra és ütötték a pokróczot tenyérrel-ököllel, ahogy épen jött. Amint Marczi alattuk nyöszörgött, vagy kinjában fogait csikorgatta, a szerint csapott magasra a jókedv hulláma is, s a barakk közepén hencsergő ember-kupacz vidám csivadozása majd fölvette a nagy faalkotmány tetejét.

Nem csoda hát, ha az «inspekcziós» tiszt ur is meghallotta. Nyári nagy gyakorlatra bevonult «rezorva»-hadnagy ur levén, nagy buzgalommal egyszerre talpra ugrott. Képzeletében már zendülés ütött ki az V. számu barakkban s neki kellett azt hadnagyi tekintélyével elnyomnia. Más tiszt ur az ilyenre a füle botját se mozditja; a rezorva-hadnagy urak azonban minden jó alkalmat fölhasználnak szolgálati pontosságuk bebizonyitására. Csak épen letett kardját kötötte föl és csákóját csapta fejébe — egyéb kényelmet meg nem engedett volna magának a világ minden kincseért sem, — s azzal ki az «inspekcziós» szobából egyenesen az V. barakk felé, a szolgálati buzgalom villámszárnyain.

Épen jókor érkezett, mert majdnem emberhalál lőn. A bakák pokróczolási kedve alább hagyván, fölbocsátották Marczit, ki éktelen dühétől egész beszámíthatlan állapotban szuronyához kapott s Vereb Andrisra rohant azzal, ki ép akkor kapta le róla pokróczát. A bakák látván, hogy több kettőnél, belekapaszkodtak Marcziba és visszafelé huzták; amint azonban Marczi feléjük csapkodott szuronyával, egymásután bocsátották el. Firer ur Svandra pár kiáltással eszére akarta téríteni a dühöngőt, azonban szivében maga is kivánván az érdekes látványosság folytatását, teljességgel nem buzgólkodott szétválasztásukban. Vereb Andris innen-onnan halálfia lett volna, vagy legalább is betörik a feje, ha ép akkor erős marokkal inggalléron nem fogja Marczit a hadnagy ur és odább nem penderíti.

BÁRÓ PODMANICZKY JÁNOS (1743.)
Mányoky Ádám festménye.

Marczi rá akart rohanni az uj akadályozóra, azonban midőn szuronyát ráemelte, minden dühe daczára is egyszerre megjuhászodott. Közte és gyülöletének tárgya között ott állott egy felsőbb lény: a csákós, selyemöves hadnagy ur.

— Ezt a gazembert azonnal kötöztesse meg, führer Svandra, érti? — kiáltá a hadnagy ur, Marczira mutatva. — Azonnal az őrszobába vele.

— Értem, hadnagy ur, — válaszolt firer ur Svandra nagy komolyan.

Marczi tiz percz mulva már az őrszoba kemény pricscsén heverészett, keze-lába megvasalva. Másnap aztán a kapitány ur előtt állott rapporton, kit teljességgel nem lepett meg az, hogy a tegnap kiszabadult Marczi ma már ujra börtönbe kerítő bünt követett el. Ő különben is igen rosz véleménynyel volt Marczi felől, gonosz

indulatnak tulajdonitva a félkegyelmüsége által sugalt tetteket.

— Igen veszedelmes egyéniség ez! — mondá a kapitány ur a hadnagy urnak, midőn az jelentést tett az éjjel történt dolgokról s Marczi gyilkossági merényletéről. «Ein höchst gefährliches Individuum!» — s természetesen ennek megfelelőleg mérte ki rá a kapitányi jogkör legszélső határáig terjedő büntetést.

Marczi «stróf-extrá*»-ja szépen telt ilyformán. A «snapszfirer» ur, mikor Marczi becsukatás czéljából ujra a kezére került, jó indulattal jósolta meg neki:

— Brigádba kerülsz te nem sokára, Marczi öcsém; az ilyeneknek, mint te vagy, csak a brigád-czukházban van a helye. Akkor aztán emlékezz meg a szavamra, hogy megmondtam neked előre!

(Folyt. követk.)

BÁRÓ PODMANICZKY JÁNOSNÉ, OSZTROLUCZKY JUDIT.
Mányoky Ádám festménye.

MANYOKY ÁDAM KÉT KÉPE.

A műcsarnokban a mult év tavaszán hazai magán-képgyüjteményekből rendezett amateur-kiállitáson minden műértőnek föltünhetett a 274. és 282. szám alatt egy pár erős vonásu arczkép, melyek festési modora egészen a régi jó német-alföldi festőkére emlékeztetett; elannyira, hogy ha a két alakon magyar öltözeteket nem látnánk, azt hinnők, a Van Dyck-féle iskola termékei.

E két festmény egyik legrégibb ismert magyar festőnk, *Mányoky Ádám* művei és annyival becsesebbek előttünk, mivel az ilyenek nemcsak hazánkban, de külföldön is igen ritkán találhatók; kivéve a drezdai Zwinger-képtárat, hol Mányokytól, mint egykori szász udvari festőtől négy arczkép maradt fenn: III. Ágost király, Sajuche és Sembek korlátnokok és egy fiatal, előkelő menyasszony arczképe.

A fenn említett két kép b. Podmaniczky Géza úr birtokában van és egyik ősét, báró *Podmaniczky Jánost*, mint e néven elsőt (megh. 1743-ban) és ennek nejét, *Osztroluczky Juditot* ábrázolja; mindkettőt ama félig elfrancziásodott magyar öltözetben, mely Mária Terézia idejében volt nálunk divatos.

Báró Podmaniczky Jánost mint nagy művészet-pártolót említik az egykoru adatok; úgy látszik, egyike volt azon patronusoknak, kik Mányoky Ádámot is segitették az akkoriban még rögösebb művészeti pályán.

Művészettörténelmünk Mányoky Ádám életét illetőleg még nem szolgáltat teljes adatokat.

Azt tudjuk róla, hogy Sárosmegyében Szokolyon született, 1673-ban; hogy előbb az osztrák Scheiznál, majd Párisban Largilliére festőtől nyerte tanulmányait és párisi időzése után sikerült bejutnia II. Rákóczi Ferencz fejedelem udvarába, ki is a már jóhirü festőt Hollandiába és Párisba küldötte tanulmányai folytatása végett. Onnan visszatérvén a Rákóczi-szabadságháboru közepén, a műpártoló fejedelem őt udvari festőjévé nevezte ki. S e minőségében festé Mányoky egyebek közt Rákóczinak 1705-iki, nagyon jellemző azon arczképét, — továbbá két kis fiáét, József és György herczegekét, — melyek jelenleg a b. Radvánszky-család zólyom-radványi kastélya u. n. «Rákóczi-termének» födiszeit képezik. Rákóczi udvarában Mányokyt 900 forint évdíjban (mai pénzérték szerint körülbelől 7—8000 frt) s dús eltartásban részesité, szolgát és paripát is rendelvén számára. A bőkezü fejedelem kedvelt festőjét 1711-iki kibujdosásakor is magával vivé Lengyelországba; ezen év végén Berlinbe küldötte tanulmányozni, — majd pedig, midőn ő maga — a fejedelem — 1712 végén Francziaországba utazott: barátjának II. Ágost lengyel királynak kegyeibe ajánlá udvari képiróját, kit is Ágost hasonló minőségben szerződtetett. S igy került Mányokynk Drezdába, a szász-lengyel kir. udvarhoz. Itt nevét *Manuckinak* ejtették s később — némely rézmetszetein és oscuró-in maga is igy véste már. (A müncheni gyüjteményekben Mányokynak több ily műve őriztetik.)

Mányoky Ádám külföldi tanulmányainak — s főleg a régi nagy mesterek befolyásának — hatása előnyösen mutatkozik az itt bemutatott két művén is. Mányoky egész haláláig II. és III. Ágost szász-lengyel királyok udvarában Drezdában és Varsóban élt, s az előbbi helyen halt meg 1757-ben.

Az itt bemutatott Mányoky-féle két kép tulajdonosát mindenesetre köszönet illeti, hogy egyik legrégibb festő művészünk e két jeles művét a magyar műértő és műkedvelő közönséggel megismertette.

Bár minél több műve kerülne e régi művészünknek elő; mert nyilvános műgyüjteményeink két régi jeles festőnktől: Kupeczkytől és Mányokytól alig birnak valamit.

* A «Straf-extrakt» a minősitési táblázat teherlapja, t. i. ide jegyeztetnek be a büntetések. A kisebb csapatoknál levő házi börtönök a stabs-führer (törzsvezető) felügyelete alatt állanak, nagyobb börtön pedig régen minden dandárnál (brigade) volt.

TÖRTÉNELMI ADATOK.

(1849.)

I.

Nulla dies sine linea!

Ez elvet kellene szem előtt tartanunk nem csak a régen mult idők, de a nemzet sorsára nézve oly válságos befolyással birt ujabb korszakra nézve is, melynek tüzetes története különféle okoknál és tekinteteknél fogva sok irányban még nagyon homályos és hiányos.

Nevezetes dolog, hogy az 1849-iki magyarországi eseményekről, nehány legujabban megjelent nagyobb szabásu munkán kivül, hiteles tartalmu, részletező könyvek alig jelentek meg, ugy, hogy például az ellenünk 1849-ben mozgósitott orosz haderők számát, beosztását, a tábornokok és más szereplő egyének neveit jóformán senki sem ismeri, és valamennyi kutfő, melyet eddigelé láttunk, mind eltérő adatot mutat fel. — Az illető kormányok, melyek a fegyveres beavatkozást létrehozták, titkos levéltáraikban őrzik a hiteles hadirendet (Ordre de bataille), azokhoz mindekkoráig senki sem férhetett, sőt alig hiszszük, hogy erre a közel jövőben kilátás lenne, mert hiszen például a Zrinyi-Nádasdy-Frangepán-féle periratok is tudományos kutatások czéljából eddigelé még nem voltak megtekinthetők, holott lefolyásuk óta kétszáz évnél hosszabb idő járt le.

1850-ben, közvetlenül a szabadságharcz szomoru befejezése után egy magasabb rangu orosz vezérkari tiszt a magyar «rebellisek» elleni hadmüveletekről irt és Németországban kiadott érdekes munkájában közzéteszi a Magyarországba és Erdélybe nyomult orosz sereg hadirendjét, a parancsnokok névszerinti felsorolása mellett, az egyes hadtestek, hadosztályok, dandárok, ezredek, csapatok számát emberekben, lovakkal és ágyukkal.

Erdélyben az 5-ik orosz hadtest működött *Lüders* gyalogsági tábornok és császári főhadsegéd parancsnoksága alatt. Vezérkari főnöke *Skariatin* tábornok eleste után (Segesvártt, 1849 jul. 17) *Nepokojsiczki* tábornok volt.

Az 5-ik könnyü lovassági osztály 1. dandára *Komar* I. vezérőrnagy alatt. Két dzsidásezred: *Rennenkampf* tábornok, *Sevics* ezredes.

A 14-ik gyaloghadosztály 2-ik dandára: *Essanlov* tábornok. 2 vadász-ezred.

15-ik gyalog hadosztály: *Hasford* altábornagy *Dyk* és *Engelhardt* tábornokok alatt. Két gyalog és két vadász-ezred.

Tüzérségi parancsnok: *Iwin* I. altábornagy. *Refeld* tábornok. 7 üteg.

Három kozák lovas-ezred (18 század): Kostin ezredes eleste után (7/6 1849) *Mihailov* ezredes. *Chopersky*, *Grekov* alezredesek. *Adlerberg* és Grotenhjelm tábornokok felváltották egyizben egymást.

Összesen *28 zászlóalj, 34 lovas-század, 7 üteg 56 ágyuval, 11 tábornok, 517 főtiszt, 28636 ember, 8523 front-, ágyu- és vonatló.*

Magyarországban:

Főparancsnok:

Criváni *gróf Paskievics* varsói herczeg, tábornagy.

Vezérkar:

Főnök: herczeg *Gorcsakov*, III. tüzérségi tábornok, császári főhadsegéd.
Adlatus: *Freytag* altábornagy.
Tüzérségi főnök: *Gilinschmidt* tüzérségi tábornok.
Mérnökkari főnök: *Sorokin* altábornagy.
Főhadiszállási parancsnok: *Zablotzky* tábornok.
Főintendans; *von Rönne* altábornagy.
Tüzérségi kar főnöke: *Dietrich* tábornok.
Kozákok atamanja: *Kusneczov* altábornagy.
Rendőrfőnök: *gróf Simonicz* altábornagy.
Vezérfőorvos: *Csetyrkin* államtanácsos.
Élelmezési főbiztos: *Sattler* ezredes.

Tettleges tábornokok:

Glotov.	Popov.
Von Friedrichs.	Paniutine.
Konczevics.	Von Budberg.
Hoven.	Karäkin.
Kuprianov.	Von Müller.
Usakov.	Cseodajev.
Von Glasenapp.	Von Sass.
Assorgin.	Begusevsky.
Baggahufud.	Von Löwenhagen.
Karlovics.	Von Kronen.
Lübavsky.	Von Eianten.
Goginov.	Skoroteczky.
Von Dreschern.	Martinau.
Labinzov.	Pavlov.
Selvan.	Belogusev.
Von Meier.	Burkovsky.
Von Grabbe.	Von Roth II.
Von Anrep.	Sitkov.
Bukovszky	Bykov.
Nosov.	Kolsakov.
Dserulev.	Von Buchen.
Serputovsky.	Volodimrov.
Von Hagemann.	Marin.
Gróf Rüdiger.	Sentukhov,
Frolov.	Von Sickstel.
Báró Offenberg.	Von Pichelstein.
Kochanovics.	Beresin.
Von Kupfer.	Von Grotenhjelm (utóbb
Von Burhardt.	Erdélyben.)
Von Kaufmann.	Lanskoy.
Truszov	Vladislavlevics.
Rafailovics.	Pistolkors.
Lissezky.	Herczeg Maurokordato.
Kobakov.	Herczeg Bebutov.

A vezérkaron kivül összesen hatvanhét tábornok.

E nagy szám onnan magyarázható meg, hogy a legtöbb lovas- és gyalogezredek is tábornokok vezénylete alatt állottak.

Magyarországon tényleg működött: *168 zászlóalj, 138 lovas-század, 52 kozák-század* (szotnya), *48 üteg 528 ágyuval, 353 törzstiszt, 3177 főtiszt, 14.990 altiszt, 162.951 közember, 26.195 front-, 11304 tüzér-* és 13.907 vonatlóval. Ezenkivül *5914 zenész.*

Különféle kisebb-nagyobb csatában elesett: 2213 ember.

Kholerában elhalt julius 8-ától augusztus 16-áig *20.200 ember.*

Más nyavalyában elhalt az egész hadjárat alatt: *8735* ember.

Összesen tehát elveszett: 31.148 ember.

Ezenkivül nyom nélkül elveszett 3649 ember, valószinüleg menetelés közben tifuszban és egyéb betegségekben, mielőtt kórházba kerültek volna. Ezekkel együtt tehát **34.797** orosz katona veszett el Magyarországon.

E veszteségi adatok nem egészen vágnak össze Frolov tábornok jegyzeteivel, ki csak a kholerában stb. elhalt orosz katonák számát 36,840 emberre teszi. Ha most számba veszszük, hogy a tényleges fegyveres beavatkozás tulajdonképen a Kárpátok átlépésétől a világosi fegyverletételig csak nyolcz hétig tartott: kitünik, hogy az orosz hadsereg ez idő alatt aránylag több embert vesztett el, mint az 1812-iki franczia invázió alkalmával. Az elesett főtisztek száma nincsen fölemlítve.

Az orosz csapatoknál közvetlenül három osztrák röppentyű-üteg és két utász-század volt beosztva, melyek a hadjárat elejétől a 2-ik, 3-ik és 4-ik tüzér-osztálynál mindvégig ott maradtak.

A gyalogság: 20 sorezred, 22 vadász-ezred és *4 lövész-zászlóaljat* számitott.

A lovasság: 14 dzsidás-, 6 huszar-, 10 kozák-ezred. Ezen kivül egy *transkaukazusi irreguláris muzulmán,* és egy *kaukazusi irreguläris* lovasezred volt Magyarországon. Erdélyben csak *hét üteg volt 56 ágyuval,* mig Magyarországra *48 üteg* jutott *528 ágyuval.*

A mi a *Galiczia* szélén és *Bukovinában* felállitott 1. tartalékot illeti, ezt Frolov tábornok 160,000 emberre teszi, mig Varsó és Kiev körül a második tartalék-hadseregben 180,000 ember állott.

Oroszország tehát ellenünk 1849-ben tényleg **502.951** embert mozgósitott.

És Miklós czár kijelentette volt Pozsonyban, Berg gróf vezérkari főnöke és katonai megbizottja által, hogy szükség esetére egész hadseregét is felajánlja az «istentelen forradalmárok» ellen.

Paskievics és *Gorcsakov* nagyon szomoru szerepet játszottak 1853-ban, midőn Miklós czár ujabban ismét Törökország elfoglalására indult. Szilisztriát hetekig ostromolták az orosz hadak és végre *Paskievics,* ki ott meg is sebesült, kénytelen volt visszavonulni és az ostrommal, mely 11 ezer orosz katona életébe került, felhagyni. Midőn Miklós czár erről értesült, indulatos hangon felkiáltott: «Ezt nem vártam volna a varsói herczegtől.»

Paskievics nem annyira sebe, mint a vallott kudarcz folytán, átadta a főparancsnokságot *Gorcsakov* herczegnek, ki Magyarországon vezérkari főnöke volt. Ennek viselt dolgait mai napig is restellik az orosz hadsereg magasb köreiben, a mennyiben csakis az ő ügyetlen intézkedései folytán vertek meg mindenütt az orosz csapatokat.

Lüders altábornagy, ki Erdélyben parancsnokolt, Szilisztriánál kapott iszonyu sebe folytán meghalt; ugyanis egy kartácsgolyó egész álkapczáját elszakitá, de a különben erőteljes ember csak harmadnapra mult ki.

Bebutov herczeg, kit Vácznál Görgei Arthur és Leiningen oly csufosan megvertek, nem sokkal nagyobb szerencsével hadakozott a Dobrudsában, Omer pasa ellen és a Krimben valamely jelentéktelen előörsi összeütközés alkalmával elesett.

IVANOV KÖZLEGÉNY ÉLMÉNYEIBŐL.

Elbeszélés.

Irta GARSIN VSZEVOLOD.

Oroszból fordította *Szabó Endre.*

II.

A mi századunkban mindig két tiszt volt: Zaikin kapitány, a század-parancsnok és Sztebeljkov hadnagy. A századparancsnok középkoru, testes, jó ember volt; Sztebeljkov — még egész fiatal, a ki épen akkor került ki a tiszti iskolából. Jó barátságban voltak egymással; a kapitány dédelgette, etette, itatta, sőt esős időben be is takargatta az ő egyetlen kaucsuk köpenyegébe a hadnagyot. A mint a sátrakat kiosztották, a mi tisztjeink együtt helyezkedtek el s minthogy a tiszti sátor nagyobb, a kapitány elhatározta, hogy engemet is magához vesz.

Ki lévén merülve az álmatlanságtól (a mult éjjel a mi századunk volt kirendelve a társzekerekhez s mi egész éjjel húztuk, toltuk s emelőrudakkal szedtük ki őket a vízáradatból), én ebéd után mély álomba merültem. A kapitány szolgája, gyöngéden megrázva a vállamat, felébresztett.

— Ivanov ur! Ivanov ur! — suttogott, mintha nem akarna fölkelteni, hanem ellenkezőleg: valahogy meg nem zavarni álmomat.

— Mi kell?

— A százados ur hivatja. — S látva, hogy én felkötöm a szuronyomat, hozzá tette: azt mondta, hogy ugy jöjjön oda, a hogy van.

Zaikin sátrában egész társaság volt együtt. A házi gazdákon kivül még két tiszt volt itt: az ezredes adjutánsa s a lövész-század parancsnoka, Venczel. 1877-ben a zászlóalj nem négy századból állt, mint most, hanem ötből; meneteléskor a lövész-század hátul ment, ugy, hogy a mi századunk utolsó sora annak első soraival érintkezett. Én csaknem a lövészek közt mentem s már nem egyszer hallottam tőlük a legcsufabb kifakadásokat Venczel törzskapitány ellen. Mind a négyen egy láda körül ültek, a mely az asztalt helyettesitette s a melyen a szamovár, a csészék és egy kis palaczk voltak elhelyezve. Teáztak.

— Ivanov ur, tessék, tessék! — kiáltott a kapitány. — Nikita! csészét, bádogot vagy poharat, a mit találsz! Jer idébb Venczel, hadd üljön le.

Venczel felállt és nagyon szívesen üdvözölt. Venczel szikár, alacsony termetű, halvány, ideges fiatal ember volt. «Milyen nyugtalan szemei és milyen vékony ajkai vannak!» gondoltam magamban mindjárt. Az adjutáns, a nélkül, hogy felkelt volna, kezet nyujtott.

— Lukim — mutatta be magát röviden.

Nem éreztem jól magamat. A tisztek nem szóltak; Venczel rumot töltött a teájába; az adjutáns rövid száru pipából füstölt; Sztebeljkov hadnagy a fejével intve nekem, egy tépett könyvből tovább olvasott valami forditott regényt, a mely megtette az utat az ő bőröndjében Oroszországtól a Dunáig, aztán még tépettebb állapotban került vissza Oroszországba. A házigazda megtöltött egy nagy agyag-csuprot teával, aztán nagy adag rumot öntött bele.

— Fogja, diák uram! Ne itéljen meg: lássa, én igen egyszerü ember vagyok. Aztán látja: mi itt mindannyian egyszerű emberek vagyunk. Kegyed pedig tanult ember: hát mentsen ki bennünket. Mi?

S megfogta az ő nagy kezével az én kezemet felülről, — mint a hogy a ragadozó madár fogja meg a zsákmányát, — aztán megrázta azt nehányszor, miközben szeliden nézett rám az ő kiálló, kerek apró szemeivel.

— Kegyed tanuló? kérdé Venczel.

— Igen, végzett tanuló, kapitány úr.

Elmosolyodott s rám függesztette nyugtalan tekintetét. Eszembe jutottak a katonák kifakadásai s egyuttal az is, hogy nem lehetnek azok alaptalanok.

— Minek az a «kapitány úr!» Itt a sátorban egymás közt vagyunk. Itt ön egyszerüen mint intelligens ember van magához hasonlók közt! tette hozzá halkan.

— Hogy intelligens — az már igaz! — kiáltott Zaikin: — hiszen diák! Szeretem a diákokat, bár forradalmárok. Magam is diák lettem volna, ha sorsom másfelé nem vezet.

— Ugyan micsoda különös sorsod lehet neked Platonycs Iván? kérdé az adjutáns.

— Hát semmiképen sem tudtam a tudományokban előre menni. No, a mathematikával még csak voltam úgy, a hogy — hanem a többi sehogysem ment. Az irodalom... A helyes oroszság az irásban... Még a tiszti iskolában sem birtam megtanulni a helyes-irást. Isten-uccse!

— Tudja, diák úr, — mondá az adjutáns, miközben két óriási füstfelleget fujt, — tudja, hogy Platonycs Iván az «egy» szóban három hibát csinál?

— No csak no, ne nagyits, czimbora! intett kezével Zaikin.

— Nem nagyitok én. Igy irod: E, d, j — no, hát hogy tetszik?

S az adjutáns hangosan felkaczagott.

— Hallgass! Te magad is, pedig adjutáns vagy, a «kard»-ot «g»-vel irod.

Az adjutáns majd eldült a kaczagástól; Sztebeljkov hadnagy, a ki épen teát ivott, leöntötte vele a regényét s eloltott egyet a két gyertya közül, a melyek a sátorban világitottak; én sem birtam magamat visszatartani a nevetéstől. Platonycs Iván, a ki legjobban meg volt elégedve az ő szellemességével, csak ugy rengett mély hangu kaczagásában. Csak Venczel nem nevetett.

— Tehát az irodalom, Platonycs Iván? kérdé ő még mindig halkan.

— Az irodalom; az... no meg egyéb is. Tudjátok, a geografiában eljutottam az æquatorig, a történelemben a «középkorig.» De mindez bolondság, nem erről van szó. De volt pénzem s neki vágtam az életnek. Mert én, Ivanov... kérem csak, hogy is van az ön apai neve?

— Mihajlycs Vladimir.

— Mihajlycs Vladimir? jól van... Mert én fene-gyerek voltam fiatal koromban. Mennyit pazaroltam! No tudja, mint a nóta mondja: «Legényesen éltem, mulattam, volt hozzá kapitalisom; a kapitalisnak nyakára hágtam s furcsa élet következett.» Beléptem ebbe a hires, bár nagyon is vaskalapos ezredbe, mint hadapród; beküldtek az iskolába, ügygyel-bajjal elvégeztem azt s most már második évtizede, hogy az igát húzom. Ime most a törökre megyek! Igyunk egyet uraim, «ágyu-töltelékek!»

PÁSZTORTŰZ

SZÉPIRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÉPES FOLYÓIRAT

FŐSZERKESZTŐ: CSÁSZÁR KÁROLY SZERKESZTŐ: DSIDA JENŐ

FŐMUNKATÁRSAK: GYALLAY DOMOKOS ÉS REMÉNYIK SÁNDOR

CLUJ-KOLOZSVÁR, 1931 JANUÁR 25.

XVII. ÉVF. 2. SZÁM

II. Rákóczi Ferenc*

Irta: Szekfü Gyula

A fiatal Rákóczi bármennyire akart is Lipót császárnak jó alattvalója lenni és maradni, vérében ott forrtak a két utóbbi nemzedék Habsburg-ellenes tradicióí, melyeket ha ő maga egyelőre erőszakkal és jóhiszeműen visszafojtott is, az akkori magyar közvélemény: szegény nép és főnemesség, egyképen hatásuk alatt állott. A hegyaljai zendülők az ő vezérsége alá akarják adni magukat; Rákóczi Bécsbe szökik előlük s mikor ez a lépése sem tudja a bécsi kormányférfiak beteges bizalmatlanságát kiirtani, hajlandó magyar birtokait birodalmiakkal elcserélni, csakhogy szabaduljon ősei multjától, mely őt barát és ellenség szemében oly irányba indítaná, mely akaratával most még, s hite szerint, mindörökké ellenkezik. De a vér szava, az öröklött lelkiség mindennél erősebb: a kivégzett Zrinyi Péter unokája, a száműzésbe ment Zrinyi Ilona gyermeke, a Habsburgok leggyanakvóbb ellenfelének, I. Rákóczi Györgynek leszármazottja, kinek vérében a régi rakoncátlan Zrinyiek mellett a királyi magaslatra emelkedett, ősi büszkeségű Báthoriak hagyományai is keringenek, hiába áll ellen a hívó szónak, akárcsak a sixtini kápolna Ézsaias prófétája: ő is tettre fog ébredni egykor, bármily kelletlen mozdulatlanság nyűgözi is le most még tagjait.

II. Rákóczi Ferencnek keserű gyermekkora volt. Születése után néhány hétre meghalt atyja; anyja életét a szenvedélyes és szigorú anyós, Báthori Zsófia elleni küzdelem keseríti meg, majd mikor Zrinyi Ilona Thököly hódító férfiasságának lett rabjává, a 7—8 éves gyermek Thököly közelében él, kinek szeretetlenségét éles gyermeki érzékkel veszi észre és egész életében nem felejti. Munkács háromesztendős ostroma alatt a felkelők dédelgetett kis fejedelme, hogy utána annál gyászosabb legyen a bukás. A császárnak lesz gyámfia, aki e tisztét Kollonics püspökkel gyakoroltatja s a gyermek lelkébe mélyen bevésődik a barátságtalan bánásmód, melyben a rapszódikus természetű püspök részesíti. A munkácsi fegyverpompás szabad élet után éveken át a csehországi Neuhaus kollégiumában, majd a prágai egyetemen tanulja jezsuita tanároktól az akkori műveltség elemeit, nyelveket, szokatlanul sok exakt tudományt, különösen mathematikát. — Öröklött vallásos érzése a Mária-kongregációban elmélyül, de maga, anyjától, testvérétől elválasztva öntudatlanul is elveszti, elfelejti a pálya irányát, melyre ősei, saját eddigi élete predesztinálták. Az egyetem után sógora, Aspremont gróf császári tábornok mellett a bécsi udvari élet szórakozásai: bál, tánc, kártya, vadászat, olasz utazás töltik ki életét. Hirtelen szerelemmel házasodik: a szép hessen-rheinfelsi hercegnő, Charlotte lángra gyujtja érzékeit, de hosszabb időre sem magához csatolni, sem lelkileg megérteni nem képes őt. Rákóczi a házasság után is egyedül marad.

Nagykorúsítása után átveszi magyarországi birtokait s Felsőmagyarországnak a Tiszán át Erdélyig legelső embere, legnagyobb tekintélye lesz. Makovicai hercegségéből ruthén és magyar települési területen, Munkácson, Sárospatakon és Tokajon át szinte megszakítatlanul saját földjén mehet ecsedi várába, az egykori Báthori- és Bethlen-uradalomba. Az országrész urai udvarként veszik körül, köztük a legfényesebb, legműveltebb, legzseniálisabb Bercsényi Miklós, aki habsburgpárti hagyományaihoz képest éveken át mindent megtesz a politikai és társadalmi nyugalom fenntartására.

Emlékszünk, XIV. Lajos már kétszer keresett és talált az európai hegemóniáért folytatott harcában a magyarság közt szövetségeseket, akik neki kevésbé, semmibe, néhány jó szóba kerültek, s akik szolgálatukat megtéve, csendesen, követelődzés nélkül letűntek hóhérbárd alá vagy a távol Kelet pogány vidékeire, honnan többé nincs visszatérés. A Wesselényi-összeesküvés tagjai s Thököly egyképen elbuktak, anélkül, hogy a francia király segített vagy akár próbált volna segíteni rajtuk. A francia politika most ismét krizis előtt állott, meg kellett védelmeznie Anjou Fülöpöt a spanyol trónon, melyet neki az utolsó spanyol Habsburg, II. Károly hagyott halálos ágyán a német Habsburg-rokonság kizárásával. XIV. Lajos a diplomácia lelketlenségével nyúlt a régi recepthez, hogy a Habsburgok háta mögött felkelést okozzon: Ferriol konstantinápolyi követ Rákóczinak ír, aki a dolgot barátaival, köztük Bercsényivel megbeszéli. Egyéb utat Bercsényi sem tud többé a bécsi nyomás alól szabadulásra. Rákóczi leveleit bécsi ágens vállalja, hogy Párisba viszi, mire a titkos tanács végre igazolva látja Thököly mostohafia iránt táplált régi gyanuját s őt 1701 áprilisában elfogva, Bécsújhelyre viteti, hol kivégzett nagyatyja árnyával társaloghat börtönében. Bercsényi még idejében lengyel földre menekül, hova nemsokára Rákóczi is követi, miután börtönéből bécsi rokonai és barátai segítségével sikerült menekülnie. A titkos tanács Lobkowitz hercegné és az udvar jezsuita gyóntatói mellett az özvegy császárnét is vádolja a rebellis kiszabadításával.

Valóban Rákóczi fellépése eddig alig több nagyúri kísérletnél, aminő a Wesselényi-összeesküvés volt, azzal a különbséggel, hogy mögötte még annyi szervezet sem áll, mint egykor a nádor és Zrinyi Péter mögött. A francia kalandba bizonyára Bercsényi szenvedélye vitte be s most

* Mutatvány a *Magyar Történet* 6. kötetéből.

Mányoky Ádám: II. Rákóczi Ferenc

ezzel együtt töri fejét a lengyelországi francia követ és franciapárti lengyel urak társaságában, mitevők legyenek, s kinek ajánlják fel a magyar trónt, aki aztán azt meg is tudná szerezni magának. A kísérlet holtpontra jutott, ahonnan csak új akció, a magyar parasztság megmozdulása segíthette ki.

A magyar történet nagy eseménye volt, mikor a nagyúr és a szegény jobbágyok egymásra találtak, s mikor Rákóczi 1703 május 12-én Brezán váráról, Lemberg mellől, kiadta első manifesztumát az „egyházi és világi, nemes és nemtelen igaz magyaroknak." Első eset az újkori jobbágyság kifejlődése óta, hogy a privilegizált nemzet előkelő tagja az adózó, robotoló szegény népben szövetségest lát a nemzeti és állami élet védelmére.

A jobbágyság megmozdulása nemcsak a kátyúba jutott főúri összeesküvést emelte fel nemzeti mozgalommá, hanem Rákóczi egyéniségét is egyszeriben megszabadítá minden rárakódott gátlástól, ránevelt akadálytól. Ézsaiás próféta összefont lábai kiegyenesednek, kelletlensége kiderül, a fuvallat megragadja ruháját, feláll — s Rákóczi kilép a vereckei hágón át a Nagyalföldre könyöklő kárpáti sziklára, hol munkácsi jobbágyain kívül most még egy lélek sem várja, nem kívánja s nem is fogadja. Ügyét a jobbágyokéval összekötni kétségtelenül az ő legszemélyesebb elhatározása volt, nem pedig Bercsényié, aki a nemest is lenézte és szarkasztikus realizmusában soha helyet nem engedett érzelmi momentumoknak társadalmi viszonylataiban. Rákóczi az egyetlen a felkelés kezdetén, s egész fennállása alatt, aki a parasztsorsot azzal a sajátságos részvéttel nézi, mely e törvényesen és jog szerint jobbágytartó társadalomtól akkor még annyira idegen. E különös jelenség megértésére szolgálhat, hogy külföldi tanulmányai és élet során ő nem nőtt bele a Hármaskönyv jogi szemléletébe, mely a nemesi nemzet és plebs jogi élességű szétválasztásával oly sok becsületes nemesnek nehezíté meg a jobbágysággal szemben az emberi részvét kifejezését. Rákóczi e tekintetben fehér lap volt, melyre szelíd érzelmi alaptermészet mellett tapasztalatai is a jobbágyvédelem fogalmát írták. Nem felejtette el, mint tódultak elébe a Kárpátokból lejövet orosz jobbágyai, mint borultak előtte térdre és vetettek keresztet magukra; azt sem felejtette el, amint az első szerencsétlen összeütközés után egy darabra visszavonulva, ugyanezen jobbágyok körös-körül a hegyeken sírva kiáltozták nevét, hogy ne hagyja el őket. És azt is megjegyezte magának, hogy parasztseregei elől a nemesek váraikba huzódtak és a nemesi vármegye fölkelést hirdetett. Igaz, a paraszt rousseaui idealizálásától távol volt s világosan látta a jobbágy műveltségbeli elmaradottságát, saját kárával tapasztalta első jobbágycsapatai fegyelmezetlen, tanulatlan voltát, első jobbágy- és kisnemes-hadnagyai rakoncátlanságát és részegségét s s így azt is belátta, hogy a felkelés ügyét tisztán a jobbágyságra támaszkodva fenn nem tarthatja. De később is, mikor a mozgalomhoz már a vármegyék is hozzácsatlakoztak s a rendi elemek mögött a népiek háttérbe szorultak, ő az, aki egyedül gondol folyvást a szegény nép sorsára s aki számtalan rendelettel iparkodik annak sorsán javítani. Nemcsak hogy sok hadbavonult jobbágyot megnemesít, hanem a bevonultak otthonlevő családtagjainak szolgálatán is könnyít, több rendeletben kiadva, hogy „az olyanoknak otthonmaradt cselédjeiket, az kik a haza szabadságának helyreállítása végett fegyvert fogtak s táborunkban vannak, az táborra kívántató élésadáson kívül — azt is igazságosan vetvén reájuk — semmiképpen ne merészeljék kényszeríteni. A födesurak követelőzéseivel szembe mindegyre az „igazságosságot" szegezi s ő is, biztosai is gyakran döntenek a vármegyék ellen, a jobbágyok mellett, bár természetesen a jobbágyviszony szerves megváltoztatása épúgy kívül állott az ő gondolatkörén, mint egész századáén. De jobbágyvédelmi színezete felkelésének messzire világított, a távoli völgyekben és rengetegekben lakó „elromlott és elnyomorodott falusi szegénység" bizalommal, hittel nézett reája s tőle várta százados egyformaság, százados szolgáltatás után terheinek váratlan könnyítését. Rákóczi Ferenc az egyetlen, akinek egy pillanatra sikerül a Verbőczi-vonta korlátokon kívülálló szegény népet a nemzeti ügy iránt érdeklődésre, lelkes fegyverfogásra hangolni — ezzel felkelése korai előképévé válik a 48-as forradalomnak, holott egyébként társadalmi alapjai, másfél század különbségéről lévén szó, gyökeresen mások. Ő az egyetlen nemzetvezér, akihez szegény marosszéki székely jobbágyok így akarnak csatlakozni: „Hallottuk az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának kegyes jó igéretit, hogy valamely jobbágy őnagysága mellett felül, kardját felköti, szabadságot ad nekie, ha Isten őnagyságának boldog elémenetelt ad, az országot megbírhatja; mi is azért szegény igaviselő jobbágyok, az mi kegyelmes urunk mellett készek vagyunk életünk fottáig szolgálni országot és fejedelmet", — a felkelés katonai csődje az utolsó években részben azzal magyarázható, hogy a földesurak Rákóczi rendeletei ellenére sem hagyták jobbágyaikat katonának menni s másrészt a szegény nép, nem látva helyzetének gyökeresebb javulását, s ellenkezőleg, az évről-évre megújult s országszerte kiterjedt hadműveletektől elpusztítva, nem volt hajlandó többé fegyvert fogni.

Rákóczi nehezen, hosszas töprengés és latolgatás után állott a nép élére és hagyta el külföldi segély és igéret, külföldi sereg nélkül Lengyelországot. Bercsényi kis zsoldoscsapattal jött utána s a kortársak ekkor és később is azt hitték, hogy a fejedelem továbbra is Bercsényi vezetése alatt működik, Bercsényi a gondolkodó és alkotó, ő pedig az egyszerű végrehajtó. Bercsényi szellemi túlsú-

Pásztortűz 1931 jan. 25.

Mányoky Ádám: Dönhoffné, szül. Bilinski grófnő arcképe.

Pásztortűz 1929. Heft 8.

Mese kell és történelem kell az embereknek

Irta: Paál Árpád

Igy, iskolakezdések idején a magyar közönség kellő elborúltsággal gondolhat reá, hogy iskolái vajjon milyen mértékben szolgálhatják az ő művelődését. Új és új nemzedék indúl évről-évre az iskolás korba, a betűkkel való ismerkedés belát-hatatlan területe felé. Azok a betűk csodálatos kulcsok, melyekkel új világok ajtait lehet kinyitni, a kilátások végtelen területéhez lehet az útat megkapni.

De olyan kulcsok is lehetnek, amikkel az anyanyelven megszerezhető művelődést el lehet zárni. Sőt az addig hallott nyelvnek, a szülőház nyelvének, a környezet nyelvének, az egy szót értő nép nyelvének a bizalmát el is lehet venni. A gyermek olyan betűt is tanulhat, melyen keresztül azt látja, hogy az ő nyelve az élet szempontjából értéktelen, s az ő népének az eddigi multja nem érdemel jövendőt.

A betű áldhat, de a betű ölhet is. Mert rázúdíthatja egy népnek az évről-évre megújuló nemzedékeire az élet első kétségbeesését. Ezzel a kétségbeeséssel együtt annak a népnek azt a nemzedékét öli meg. Az új nemzedékek pedig már mind így a halottak útján járnak, s maguk is lefonnyadó ágai lesznek az ősi törzsnek.

És mi lesz a lefonnyadó ágakból? Talajnak a hulladéka, majd elrothadó anyaga, melyet elhordanak vagy más otthonok tüzének a táplálására, vagy más fák és kertek földjének a trágyázására. És mi lesz az ősi, lombtalanúl maradó törzsből? Elveszti befogadó képességét, hogy a szelekkel és a napsugárral érintkezni tudjon: hogy azokból friss levegőt és friss élettüzet szívjon magába. Az ősi törzs is kiszárad,hogy szintén alároskadjon talaj hulladékának, mások életkultúrája táplálójának.

A betűk útja ilyen megsemmisítő végtelenséghez vezethet. Sőt egész bizonyosan idevezet, ha nem a saját anyanyelvem iránti hitnek a hirdetője, ha nem a saját népem sorsának a biztatója. Ha nem azt tanulja meg a gyermek a betűn keresztül, hogy az élet minden tudományát ezekkel a betűkkel megszerezheti. Ha nem azt tanulja meg, hogy az ő népe is ezen a nyelven itt Európában ezer év óta megtudott élni, s habár ezer vihar tépte is, mégis megtudott maradni.

Ha nem azt olvassa a betűkön keresztül, hogy népének rendeltetése, önmagában való értéke, világbeli megállása és a világ haladásában való érdemessége van, akkor még a felnőtt is megriad, önbizalmatlanná válik, s kételkedővé lesz népének az életképessége iránt. Még a felnőttek nemzedéke is az ilyen kétkedéseken keresztül gyöngévé válik az élet megpróbáltatásai iránt. Nem alázatos és szerény lesz, hanem meghunvászkodó. Nem akarata lesz, hanem csak makacssága. Nem eszményei lesznek, hanem csak önző érdekei. Nem erőfeszítései lesznek, hanem csak kapkodásai. És nem a jelleme erejével és határozottságával vívja ki magának az élet pozicióit, hanem csak a jellemtelenség árulásaival és hitehagyásaival.

A betűk útja ilyen, ha népem erkölcsi értékei ellen vezetem, ha népem múltjának a lebecsülésére használom. Még a saját nyelvem betűje is ilyen lehet. Az idegen betű, a más nyelv betűje szintén lehet ilyen végzetes hatású. Kivált akkor, ha előbb a saját nyelvem betűjén a lelkem még meg nem erősödött. És ha így a saját nyelvemen való írás és olvasás tudása nélkül, életkezdő gyermeklélekkel idegen nyelv betűjét kell tanulnom, már ez mindjárt azt a ferde benyomást kelti bennem, hogy apám-anyám nyelve valami rossz, téves, alacsonyrendű dolog, amit nem érdemes tanulni.

Igen-igen, így az iskolakezdések idején a magyar közönség kellő elborúltsággal gondolhat reá, hogy iskoláiban a saját nyelve betűi és az idegen nyelvek betűi vajjon jó életirányok felé viszik-e a jövő nemzedéket? Vajjon megtartó élettudományok felé-e, vagy a hitetlenségek és önbizalmatlanságok felé?

*

Az iskolák azt mondják, s fájdalmas joggal mondhatják, hogy őket a hatalom politikája fojtogatja s azért nem taníthatják a nép nyelve szerinti tudományt. Azért nem taníthatják a nép hitét, az ő önbizalmát, az ő jövendője eszményeit. A tanítás nyelve is rájuk erőszakolt, a tanító könyveket is külön célzatossággal írják, nyomtatják és küldik rá az iskolára. Még magyar nyelvű számtant, vagy fizikát se lehet kapni; magyar jegyzetelésű latin vagy német olvasókönyv is tiltva van. Még magyar kiadású logarithmus-táblát se lehet használni. Hát még magyar történelmet. No, még csak az kellene!

Hiszen még azért is miniszteri rendelet zúdúlt a magyar iskolák nyakába, hogy a világtörténelem során igen részletesen kitérnek a magyar történelemre. Tehát még más népek történetével kapcsolatban sem szabad iskoláinknak a magunk népe múltját kihangsúlyozni.

Igy lesz aztán múltunk tudása fogyatékos és féléink. Igy lesz ebből az egész életet átfogó gyávaság és a magyar sorsot értékelni nem tudó hamis látás. A történelem terén már a nagyközönségben, a felnőttek lelkében is mindinkább úrrá kezd válni ez a hamis látás. A közömbösség is általánosan elhatalmasodik. A közömbösség pedig olyan értelmű, hogy a mult nem érdekel, mert a mult nem sorshatározó. Mintha valaki olyant mondana: a hegyek nem a földből nőttek, hanem csak úgy lógnak a levegőben. Magasságuk olyan adott színvonal, ami nem függ az alapjuktól.

Azonban mégis csak más lenne az életlátás a magyarok között, ha tudnák, hogy például Erdélyben a földkultúráért mit tettek, az emberek között jogállapotot hogyan teremtettek. Az is jó volna, ha tudnák, hogy egész Európára nézve romboló volt-e, vagy új haladások hullámzását előidéző a hunnok és magyarok megjelenése. Azt is jó volna tudni, hogy a vallásos művelődést hogyan tudta a magyar világi művelődéssé átváltoztatni, s miféle eszményi cselekdetei és küzdelmei folytak ebben az irányban. Azt is jó volna tudni, hogy a középkoron keresztül a magyarok államszervező képessége hogyan hatott a társadalom fejlesztésére, a tudományok megkedvelésére, a polgárosodás előmozdítására, a városok szabadságának kialakulására, s hogyan kezdődött a falusi nép öntudatának felvergődése a jobbágyi létből a szabadságok nagyobb igérete felé. Hogyan került akkor szembe a nyugati és keleti hatalmaskodásokkal. Hogyan merült alá, s hogyan került felül szabadságküzdelmek világraszóló zászlóhordozásaival.

Oh, ezeket tudni mégis jó volna, hogy lássuk életünk megtartó erejét és érezzük azt a nagyobb élettörvényt, mely népünk sorsát vezeti. A történelmet tisztán látni, ez egyet jelent azzal, hogy jövendőnknek is céltudatos látása legyen. Hogy látni tudjuk a szerves fejlődésnek az útját, az ugrás nélküli előhaladásnak a kész bizonyosságát. És hogy egyakarattal tudjunk haladni: tehát művelt tömegerőt tudjunk fordítani arra, hogy társadalmi helyzetünket a megpróbáltatásokból, a visszaesésekből, a téves iránytalanságokból kiemelhessük.

Erre való volna a történelmi művelődéssel vezetett tanulás és felvilágosodás.

Történelmet művelő, az emlékek igazságait napfényre hozó erős társaság kellene, hogy alakuljon, mely necsak tudós legyen, de népszerű módszerekkel tanítani is tudjon. Érjen el a legkisebb faluba is, mindenütt legyen tagja, aki a történelmi ismeretek terjesztését vállalja. És minden legkisebb faluban is keresse a múlt elfelejtett, elhanyagolt emlékeit, hogy azokból a mi életünk igazolását, talajba gyökereződésünk ősiségét, kultura-alapításunk elsőségét felmutathassa. Aztán így a vasárnap délutáni beszélgetéseket is a jelenidő pletykáiból a múltidők színes, fordulatos, izgalmas és lelkesítő szemléletébe elmerítse.

Akkor a betűk nem lennének megölő betűink. Az agyonkormányzott iskolát helyrepótolná az élet. Kivirulna a múlt, mint ahogy a jerikói rózsa is kivirúl a maga töppedt, összefonnyadt száraz leveleiből, ha ezeket a leveleket nedvesség éri. A történelmi emlékek is így kivirulnak, ha a lélek vize, ha a könnyek szivárgása rájuk harmatozik. Mese kell, de igaz mese: történelem kell, de igaz történelem az embereknek, hogy új mesék álmodozásaira és új történelmek erős akaratú megvalósítására képességük legyen.

Az élet szemináriumából

— Beszélgetés a művészsorsról. —

Kedves hölgyeim és uraim, ma arról kell beszélnünk, ami a kolozsvári Magyar Színház egyik búcsú-előadásán a színpad nyers és szembeszökő problémájaként revelálódott előttünk. Laczkó Arankát búcsúztattuk, aki harminchárom év óta a kolozsvári Magyar Színház tagja. Utóljára sok ezer szerepének egyikében mégegyszer megcsillogtatta kivételes képességeit. A nyári rekkenő ellenére a közönség majdnem szorongásig töltötte meg a színházat. Kedves, jó közönség volt. Sok idősebb néni, szelid, fehérhajú öregurak. És amikor a búcsúzó művésznőt a válás fájdalmasságán átcsapó ünnepléssel és szeretettel hívták a függöny elé, az embernek okvetlenül arra kellett gondolnia: *hogyan szeretik, hogyan rajonganak érte!*

Egy ilyen művésznő mennyivel több, mint akárki más. Hiszen nemcsak a magyar kultúrának volt évtizedeken át a munkása, nemcsak nehéz, izgalmas hivatást töltött be, amihez a tehetség éppen úgy kell, mint a munka, hanem képzeletünket, lelki életünket is színesítette és gazdagította. Hány és hány könnyes megindulásunknak, hány és hány boldog, derült pillanatunknak volt forrása. Női eszményképünk, majd nővérünk és végül anyánk volt. Mindannyiszor a szívünk

Mányoky Ádám: Constantin hercegnő arcképe.

Mányoky Ádám föltedezett képei

A magyar, művészetek iránt érdeklődő közönséget izgalomba hozta az a nemrég kiszivárgott hír, hogy *dr. Lázár Béla*, a budapesti Ernst-múzeum igazgatója új Mányoky-képeket fedezett fel.

Mányoky Ádámnak, aki Szokolyán született 1663-ban és Drezdában halt meg 1757 augusztus 6-ikán, alig néhány képe volt ismeretes eddig. Nemes családból származott, atyja szokolai prédikátor volt, de a nagy művész mestereiről, tanulmányairól igen keveset tudunk. Legismertebb képe II. Rákóczy Ferenc portréja, mely a szász udvar birtokában volt, jelenleg pedig a budapesti Szépművészeti Múzeum tulajdona. Mányoky Ádám 1713-ban lett Erős Ágost udvari festője s eddig ismert képei: Erős Ágost portréja s többnyire a lengyel arisztokraták arcképei.

Dr. Lázár Béla fáradhatatlan buzgalommal járte be a lengyel, szász és német múzeumokat, magánképtárakat s kutatásainak eredményeképen *közel száz Mányoky-képet fedezett fel.* Ezek közül az eddig ismeretlen Mányoky-portrék közül mutatunk be olvasóinknak kettőt, melyeknek fotografiáját dr. Lázár Béla bocsátotta rendelkezésünkre: Constantin hercegnő és Dönhoffné, szül. Bilinski grófnő arcképei ezek, melyekre a varsói Lázienszky-gyűjteményben akadt rá a lelkes kutató.

Dr. Lázár Béla könyvet is ír föltedezéseiről: a teljes képanyaggal együtt most rendezi sajtó alá. A magyar művészvilág és közönség érdeklődéssel várja a nagyjelentőségű művészeti eseményt részleteiben is feltáró könyvet.

(—a —ő)

— Ábris, gyere és segíts nekem fiam! — mondotta Pipa uram a fiának és kezébe adott egy üres bádogvedert.

— Evvel a vederrel hozz csevicét a hegy alól.

Csevice, másképpen borvíz, terem elég ezen a vidéken. Míg Ábris odajárt, Pipa uram előkerítette a fadézsát, amelyikbe a tiszta ruhát áztatják a ház asszonyai.

Ábris hozta a csevicét s Pipa uram beléöntette a dézsába. Visszaadta Ábrisnak a bádogvedret és így szólt:

— Most pedig hozz mégegyszer csevicét!

Így meghordatta az ásványos vízzel a dézsát. Hogy ez megtörtént, két kötelet kötött a dézsa két fülére és leeresztette a kútba. Anyjának, feleségének, Ábriskának keményen megparancsolta, hogy az előkészületek felől, ha jót akarnak, nagy csendben maradjanak.

Akkor elrikkantotta magát Pipa uram, nagy hangos örömmel a szomszédságok felé fordulva:

— Csiba szomszéd, Pető szomszéd, János te, ide gyűjjetek. Olyan szerencse, hogy is ért engemet?

Mikor kellő számmal látta maga körül a kívánciakat, nagyot hunyorítva kijelentette:

— Mágnesvíz fakadt a kutamban.

— Csuda! — jelentette feleletképpen Csiba szomszéd.

— Ha mágnesvíz, nagy pénzt ér! — toldotta Pető szomszéd.

— Az egészet nem tartom ténylegesnek! — mondotta rekedten bibircsókos Tőke János, aki azonban mindenben szeretett akadékoskodni.

— Nem tartod? Hogy nem? Próbáljuk meg!

Csecses korsót eresztettek spárgán a kútba, ahol az vígan csobogott. Kihúzván, sorra ittak a csecses korsóból.

— Mágneses víz! — mondotta Pipa uram.

— Az a! De még millen! — mondotta Csiba szomszéd.

— Aranyat ér! — toldotta Pető szomszéd.

— Közönséges csevice ez! — akadékoskodott Tőke János, aki mindent görbébben látott, mint mások.

De erre már Pipa uram is dühre gerjedt. Hitet téve kiáltotta:

— Mi még, hogy ez csevice? Hát nem ettől maradt-e ki az én lábamból a hasgatás? Hát nem ettől múlt-e el anyám hátából a vándorszúrás? Csevice? Ha! Csak sok ilyen csevice létezne ezen a földön! Mert mágneses víz ez és én pénzt csinálok belőle, igaz-e, anyám?

Az öregebb Pipáné riadtan bólongott s így egész méretében felderítve állott a falubeliek előtt a Pipáékat ért nagy szerencse.

Aznap délután sokan ittak a mágneses vízből. Bókayné lábfájása muladozni kezdett tőle. Mészáros János köszvénye menten kimaradt, ahogyan ivott a vízből. Békásné öreganyám fájós görbe háta szinte kiegyenesedett tőle. Csúf újeszű tudósok szuggesztiónak vagy micsodának neveznék, ami így a faluban történt. Pipa uram kútja a közös érdeklődés középpontjába került. Csakhogy a dicsőség véges és kétes adománya a Gondviselésnek.

A dézsából kifogyott a csevice. A csecses korsó megszűnt csobogni, a gyógyulásra vágyók hasztalan tekintgettek a kút sötét titkai felé. Pipa uram hamis bánattal vakargatta a fejét. A nép hazaszéledt, sajnálkozva vagy kárörvendve Pipa uramon, akivel ím rossz tréfát játatott a gyorslábú vakszerencse.

De Pipa uram okos ember és nem barátja a felemás munkának. Még aznap este elárulta legjobb barátjainak, Pető szomszédnak, Csiba szomszédnak, Tőke Jánosnak s ez utóbbi vejének, Nagy Bódognak, hogy mi itt a teendő. Felajánlotta, hogy társas alapon hajlandó gáncsot vetni a menekűlni kész gazdagságnak. Az esti csend jóhiszemű hangulatában, a tornác alatt ülő társaság előtt merész szavakkal csillogtatta meg a jövőt:

— Nem hagyom annyiba! Ha egyszer előbukkant a mágneses víz s az én kutamat választatotta kívűlső edénynek, akkor az az enyim. Maga az Úristen sem fogja visszaszedni tőlem. Úgy csinálunk vele, mint az artézi vízzel szokás, csővel hozzuk ki a földből. A nagy munkába kendteket is beveszem társakúl, munkában és jövedelemben részesedő társaimnak!

A falusi ember üzleti hajlamainak hiányos voltáról táplált kedvezőtlen véleményt gyors tervekkel cáfolták meg. A kutat betemetik, csak egy csövet hagynak benne. Vesznek néhány ezer használt igmándivizes palackot, a cédulát lekaparják róla, megtöltik a Pipaféle mágneses vízzel és forgalomba hozzák. Az újságba

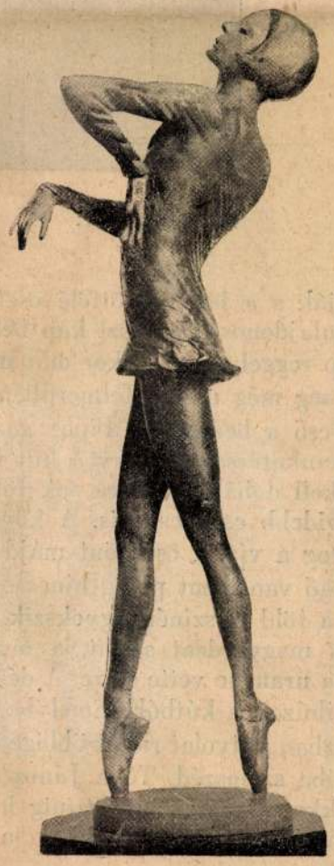

Kisfaludi Strobl Zsigmond: Orosz táncosnő.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

TÜKÖR
Budapest

1021

TÖRTÉNELEM

RODOSTÓI RELIKVIÁK. II. Rákóczi Ferenc törökországi számüzetéséből származó páratlanul értékes emlékeket állitottak ki a Magyar Nemzeti Muzeumban. A gyüjteményben szerepelnek a fejedelem készitette használati és disztárgyak is. Kép: 1. A bujdosó Rákóczi faragta karosszék. 2. A Mányoki féle Rákóczi portré. 3. Zrinyi Ilona tulipános ládájának épen maradt darabja. /Fotó: Szebellédy/

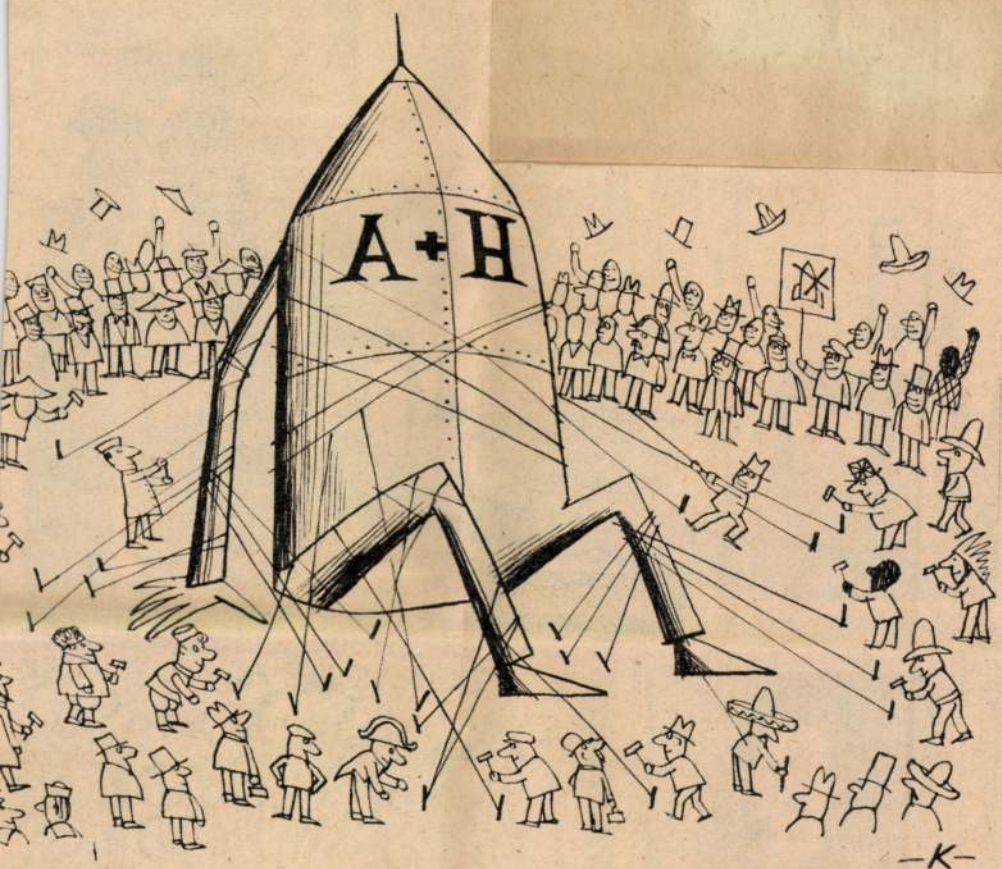

+H SOROMPÓ

jának. (Japánul *pika* villámlást, lörgést jelent.) A japán város nív-emlékművén hatvanezer ne- unk. Hivatalosan 78 150 halot- nyilván, az át nem vett élelmi- apján. Ebben a számban azon- zerepelnek a katonai egységek alamint a menekültek és át- l kikerült áldozatok. S a lis- mert két és fél évti-

gyalások a fegyverkezési verseny korlátozásáról. Részmegegyezésekről van szó, de rendkívül fontosak ezek az akár kezdeti megállapodások is.

Az atomcsendegyezményt a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia 1963 augusztusában, jelképesen a hirosimai évforduló napján kötötte meg. Részleges érvényű, mert csupán a légkörben, a világűrben tiltotta el a nukleáris rob-

135 **Höhnel, L.:** A Rudolf és Stefánia tavakhoz. Teleki S. gr. felfedező útja Kelet-Afrika egyenlítői vidékein, 1887–88-ban. 178 képpel és színnyomású térképpel. 2 köt. Bpest: Ráth, 1892. Ered. vász. 24.–

136 **Hollemann, A. F.:** Lehrbuch der Chemie. 2 Bde. I.: Anorganische Chemie. II.: Organische Chemie. Mit zahlreichen Abbild. Berlin u. Leipzig, 1905, 1920. Hlein. 476 u. 490 S. Mit alphabet. Sachregister. Zusammen: 14.–

137 **Homan–Szekfü–Kerényi:** Egyetemes történet négy kötetben. I.: Az ókor tört. 14 térképpel. Irták: Dávid A., ifj. Gallus S., Hornyánszky Gy., Kahrstedt U., Kerényi K., Kornemann E., Altheim F., Scott Kenneth. – II.: A középkor tört. 15 térképpel. Irta: Váczy P. – III.: Az újkor tört. 14 térképpel. Irta: Hajnal I. – IV.: A legújabb kor tört. 19 térképpel. Irta: Iványi-Grünwald B. – A M. Szemle Társ. megbíz. szerk.: Hóman B., Szekfü Gy. és Kerényi K. – Bpest, 1937. Félbőr kötések, 704, 720, 676 és 660 l. Friss, tiszta példány. 135.–

137a **Hongrie, La.** Ouvrage publié sur l'ordre du Ministre R. Hongrois du Commerce... Par A. Kain. Avec plusieurs centaines d'illustrations. Photographies par Erdélyi, dessins et ornements par Helbing. Bpest, 1910. Orig. toile, 400 p. Album. 18.–

138 **Horn, É.:** François Rákóczi II. Prince de Transylvanie. 1676–1735. Avec portrait en gravure d'après Mányoki. Paris: Perrin, 1906. 438 p. 8.–

140 **Hotz, R.:** Die Erde u. ihr Wirtschaftsleben. Mit 10 Bildern im Text u. 72 Kunstdrucktafeln, sowie 1 Karte in 10 Farben. München, 1913. X, 402 S. Orig. Hlein. 10.–

141 **Illustration, Supplément Musical.** 1906–07. Contient des chansons, des parties de différentes opéras et opérettes. D. en toile. cca 180 p. 6.–

142 – **Supplément Nouvelle Illustrée.** En chaque volume plusieurs romans des auteurs contemporains. 5 vols, 1906–09. D. en toile. 30.–
Auteurs: Lavedan, Tr. Bernard, M. Prévost, S. Basset, G. Pageot, M. Tinayre, A. France, P. et V. Margueritte, G. Leroux, A. Lichtenberger, D. Lesueur, M. Corday, G. Delaquys, H. De Régnier, M. Montégue, etc.

143 – **Supplément Théatrale.** 1906–09. Összesen 7 kötet, kötetenként átlag 12–14 színdarabot tartalmaz, a kor neves szerzőitől (Hervieu, Bernstein, C. Mendés, Sardou, Flers et Caillavet, A. Capus, M. Donnay, H. Bataille, G. Leroux, A. Hermant, Tr. Bernard, Richepin, Kistemaekers, Sarah Bernard, P. et V. Margueritte, Geffroy, P. Loti, Bourget, Brieux, Sudermann, O. Mirabeau, M. Donnay stc.) Gazdagon illusztrálva. Félvász. kötésekben. Együtt: 28.–

144 **Illyés A.:** Keresztyéni életnek példája avagy tüköre, az az: a szentek élete, mellyet... olasz autorok könyveiből... olasz nyelven rövid sommába foglalt... és magyar nyelven meg-magyarázott... azután... deák nyelvel meg-ajándékozott... most pedig negyedszer-is magyarul ki-nyomtattatott és meg-többitetett Nepomuki Szt. János életével. Nagyszombatban, 1743, az Akad. betüivel. 4°. 6 lev. 1082 l. és rézmetszetű címkép. Korabeli bőrkötésben. 26.–

145 **India. – Aberigh-Mackay, G.:** Twenty-one days in India. Or the tour of Sir Ali Baba and the Teapot Series. Illustrated. London, 1910. Cloth. 8.–

146 **Jamin, Miklas:** Die Früchte meiner Lektüre oder Gedanken aus d. alten Klassikern. Bamberg, 1784. Brauner Kalbslederbd. d. Zeit, mit reicher Rückenvergoldung. XXII, 244 S. Gutes Exemplar. 6.–

147 **Janus Pannonius:** Poematum elegiarum et epigrammatum libri III. Budae, 1754. Typ. L. Fr. Landerer. (J. Sambucus előszavával J. P.-ról.) Korabeli, pompás, aranyozott hátú, bordázott bőrkötés, XXIV és 318 l. 40.–

148 **Kaffka Margit:** Szent Ildefonso bálja. Novella. **Ered. kézirat.** 29 old. 45.–

149 **Kalazantinus-rend.** – Paur, Carl.: Ehrenrede auf den heil. Stifter des ... Ordens der frommen Schulen, Jos. v. Calasanz, als die 8-tägige Feyer seiner Heiligsprechung, den 27. August, 1769 ... zu Neutra beschlossen wurde. Tyrnau, gedr. in d. Buchdruckerey d. Acad. Coll. d. Ges. Jesu. Hlein. 6.–

150 **Kant. – Jenisch, D.:** Über Grund u. Wert d. Entdeckungen d. Herrn Prof. Kant in der Metaphysik, Moral u. Aesthetik. Nebst einem Sendschreiben d. Verfassers an Herrn Prof. Kant über die bisherigen günstigen u. ungünstigen Einflüsse der kritischen Philosophie. Berlin, 1796. 8°. XLII, 468 S. Ppbd. **Selten!** Schönes Exemplar. 15.–

ELSŐ TEREM.

MÁNYOKY ÁDÁM MŰVEI.

1. Gróf Gotter arcképe. Braunschweigi Muzeum. Fotografia.
2. Mányoky Sámuel végrendelete Ádám bátyjának clenodiumjairól. (Közölve Művészet, X.271.) Ernst Lajos tulajdona.
3. Kupeczky János szerződése 1725-ből. Gotter udv. tanácsossal a góthai hercegről való festmény tárgyában. (Közölve u. o.) Ernst Lajos tulajdona.

4—11. FOTOGRAFIÁK MÁNYOKY MŰVEI UTÁN.

4. Mária Anna főhercegnő, München.
5. Brandenburgi őrgróf, Drezda.
6. Mária Terézia főhercegnő, Schleissheim.
7. Gróf Bielinski, Drezda.
8. Lubomirska hercegnő, Drezda.
9. Dinglinger dr. Drezda.
10. Constantin hercegnő, Drezda.
11. Thiele udv. festő, Drezda.

11a. MÁNYOKY ÁDÁM, Női arckép. Gróf Károlyi Mihály ur tulajdona.

MÁNYOKY ÁDÁM:

12. Öreg ember. A kép tuloldalán okmány olvasható a következő tartalommal.

Méltóságos Personális Ur nékem különösen Drága Méltóságos Uram. Megértvén, hogy Nagyságod az Szépen festett képekben gyönyörködik, ezen itélletem szerint talán meg lehetősen festett képet Nagyságodnak szántam azonnal, mely anyival inkáb érdemes Nagyságod öszve szedése közzé, hogy ez egy régi magyar kép irónak Mányoky Ádámnak az munkája, akitül az magyarra forditott Ladvocat Dictionariumja ez következemlőket adja elől: „Mányoky Ádám Hires képiró, Magyarországban nemes familiábul való, Dölfer Generalis auditor Komáromból magával Német országban vitte őtet és minthogy a Generalisnak semmi gyermeke nem volt, mint magáét ugy nevelte, más mesterségek felett az Picturát szerette, s azt az leghiresebb Mesterektül meg is tanulta, 1703 Berlinben ment, 1704 Rákótziné a ki akkor Berlinben mulatott az férje mellé vette, 1709 Rákótzi fejedelem Hollandiában küldötte, hol mesterségét tökélletességre vitte, 1713 az Lengyel király Varsauban hivatta, udvari pictorrá tette, s esztendei fizetést rendelt néki, sok királyoknak és fejedelmeknek képeiket festette, a természetett szépen tudta követni. Ajánlom ezzel magamat Nagyságod mulatságaiban s örökös hiv tisztelettel vagyok nagyságodnak alázatos szolgája *Darvas Ferencz.* Budán 18. máj. 1805.

13. II. Rákóczi Ferenc arcképe, Drezda. A szász király tulajdonában levő kép fotografiája.
14. Gróf Ráday Pál (1677—1733) arcképe. Gróf Ráday Gedeon úr tulajdona.
15. Gróf Ráday Pálné, szül. Kajali Klára arcképe († 1741.) Gróf Ráday Gedeon úr tulajdona.
16. Gileno M. B. arcképe. Glück Frigyes úr tulajdona.
17. Werthern György Vilmos arcképe. A fővárosi művészeti muzeum tulajdona.
18. Női mellkép. Dr. Nyári Sándor úr tulajdona.
19. Gróf Teleky Lászlóné szül. Ráday Eszter arcképe. Gróf Ráday Gedeon úr tulajdona.

repel. A Rákóczi udvarán akkoriban más művészek is fordultak meg, ami annak a bizonyitéka, hogy a nagy műveltségü és a szép művészetek iránt fogékony fejedelem még a háboruk zajos életében is tudott foglalkozni a művészetekkel.

Hogy MÁNYOKY ÁDÁM addig, mig Rákóczi udvarába került, mit festett, azt nem tudjuk. A fejedelem udvarán töltött működéséből is csak két festmény maradt fenn napjainkig, a többi, a zivataros időkben elkallódott . . .

Az egyik kép II. RÁKÓCZI Ferenc ismert arcképe, mely a szász király tulajdonában van DREZDÁBAN. Ez a kitünő festmény, Mányokynak eddig ismert legjobb alkotása, a fejedelmet a spanyol aranygyapjas-renddel ábrázolja. A spanyol király II. Rákóczi Ferencet 1705-ben nevezte ki a rend lovagjává, — de a rendjel maga csak 1707-ben lett neki kézbesitve, mivel pedig a fejedelem 1710-ben emigrált s azután a fejedelem és a művész sohasem kerültek többé össze, a kép 1707. és 1710. között készülhetett.

A másik e korból való kép a fejedelem generálisának gróf BERCSÉNYI MIKLÓS feleségének, a szépséges CSÁKY KRISZTINA grófnőnek az arcképe, mely festmény néhány év előtt árvereztetett el Bécsben. Kétségtelen, hogy MÁNYOKY a fejedelem udvarán élt más notabilitások arcképét is megfestette, - de ki tudja, hova kerültek ezek a képek ?

Intenziv munkásságának nyomait csak a későbbi korból látjuk, mikor a fejedelem ajánlatára II. (erős)

Ernst Museum kiállitásai. XIII.
Pest 1913.
A cikk eleje Kupetzky csomagjában

ÁGOST lengyel király és szász választófejedelem ezer tallér évi fizetéssel udvari festőjévé nevezte ki. A kinevezéssel együtt utasitotta, hogy azonnal utazzék Krakkóba, s az ott tartózkodó két LUBOMIRSKA hercegnő arcképét, kikhez a királyt gyengéd kötelékek fűzték, fesse meg. Ez a két kép jelenleg is a drezdai királyi kastélyban van, valamint sok más kép is, mely a király megbizásából készült. Nemcsak a király, de más német fejedelmek is ellátták megrendelésekkel ugy, hogy MÁNYOKY képei ma is láthatók lengyel, német és magyar birtokban.

MÁNYOKY ÁDÁM 1723-ban Bécsben is megfordult, tehát akkor, mikor Kupeczky János Losymthel grófnak már emlitett képét festette. A schleissheimi képtárban találtam egy kis Mányoky-képet, melyről később magam állapitottam meg, hogy a hat esztendős MÁRIA TERÉZIA arcképe. A müncheni udvari levéltárban pedig egy képet találtam, melyről senki sem tudta, hogy ki festette és kit ábrázol. Megállapitottam, hogy Mária Terézia nővérének, Mária Anna főhercegnő arcképét szintén Mányoky festette Bécsben 1723-ban. Kinek a megbizásából készültek a képek s hogy 1723-ban a két hires magyar festő találkozott-e, erről semmi nyom sem maradt.

A harmincas években MÁNYOKY ÁDÁM hazakerült Magyarországra, valami örökségi ügyben. Nem örökölt semmit s nyomoruságosan töltötte otthon idejét. A gróf Ráday, báró Podmaniczky és más főuri családok adtak neki megrendelést s valahogy elvergődött visszs Drezdába. A szász fővárosban is megváltoztak a viszo-

nyok. II. Ágost meghalt s bár III. Ágost szolgálatába vette Mányokyt, de az öregedő művészt leszoritották a fiatalabb erők. Később nyugdijba ment s csendes visszavonultságban halt meg Drezdában 1757-ben.

Dr. NYÁRI SÁNDOR.

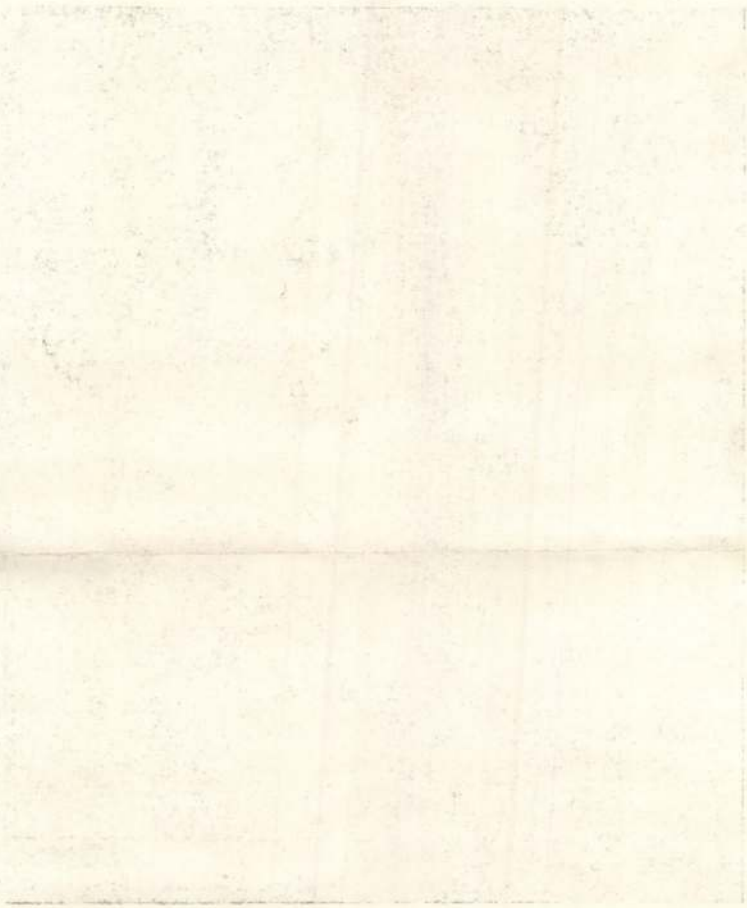

Mányoki Ádám

MÁNYOKY ÁDÁM: MNISZECH JÓZSEF VENCZEL FŐMARSALL.
Metszette Mylius.

48. Horn Caspar Henrik (1657—1718) arcképe. (Metszette Bernigeroth.) Jelenleg?

49. Ismeretlen hölgy arcképe. Budapest. Magántulajdon.

50. Hoffmann Benedek, festő. 1714. (Metszette Deisch.) Jelenleg?

51. Richter Tamás Benedek (1632—1719.) (Metszette Bernigeroth.) Jelenleg?

52. Striebel Frigyes, drezdai festő. (Metszette Bodenehr.) Jelenleg?

53. Blesendorff rézmetsző arcképe. (Baden: Briefe über die Kunst von Hagedorn. 226. l.) Jelenleg?

54. Freund János Kristóf (1720—1750) festő arcképe. (Metszette Mylius.) Jelenleg?

55. Radzivill herceg. (Az 1713-ban II. Ágost királyhoz benyujtott jegyzék szerint 25. szám. 83. l. Drezdai levéltár loc. 13008.) Jelenleg?

56. Madame Potski, tábornok neje. (U. o.)

57. Dönhoff grófnő. (U. o.) Jelenleg?

58. Madame Saluska. (U. o.) Jelenleg?

59. Madame Sanbeck. (U. o.) Jelenleg?

60. Madame La Harost Serinska. (U. o.) Jelenleg?

61. Madame Potzasine. (U. o.) Jelenleg?

(E festmények ára fejében 230 aranyat vett fel.)

62. Albert őrgróf. (Az 1715-ben benyujtott jegyzék szerint 26. sz. loc. 13009 a.) Jelenleg?

63. Albert őrgróf neje. (U. o.) Jelenleg?

64. Fülöp őrgróf. (U. o.) Jelenleg?

65. Radzivill hercegné arcképe. (U. o.) Jelenleg?

66. Schillingen k. a. (U. o.) Jelenleg?

(E festmények ára fejében 162 aranyat vett fel.)

67. Dinglinger János Menyhért ötvös (1664—1731). Drezda, Zwinger.

68. Lengyel főnemes, hálósapkában. Gróf Andrássy Géza tulajdona Budapest.

69. Lengyel úrnő arcképe. Ugyanazé.

Egyelőre ennyi festményt ösmerünk tőle, melyeket 1724-ig festett, részben eredetiben, részben metszetben és egykorú inventáriumi följegyzésekből. Az eredetiek felkutatása, a hézagok kitöltése a legközelebbi feladatunk. De már az eddig ösmertek alapján is biztos, hogy ez első virágzási korszakában a Rákóczi-festményen kívül, valóban kiváló alkotásokkal is találkozunk, mert — hogy csak nehányat említsünk — Erős Ágost király arcképe, a dessaui képek közül a két fiatal herceg arcképe, Gotter gróf arcképe Braunschweigban, mind kora legmagasabb színvonalát képviselik. Ekkor, 1724-ben már

E cikket cóta dr. Lázár Béla — Befejérése és számos Mányoky kép reprodukciója Maulbertsch Antal csomagjában

be Fleming grófhoz, akinek mihamar bizalmába férkőzött s Berlinbe küldte kémkedni, de Savoyai Jenő felvilágosításai után szakított vele, mire Klement a porosz királyhoz férkőzött és nagy cselszövényt szervezett, ami persze kiderült, Klementet fölakasztották s mindenki gyanus lett, aki Klementet ösmerte és vele érintkezett, így tehát Mányokynak is, ki ez időben Berlinben tartózkodott, azonnal, éjnek idején kellett onnét menekülnie. Ez persze ártott a pozíciójának Drezdában is, Fleming gróf orrolhatott rá, hogy egy ilyen kétes exisztenciával hozta össze. Nem meglepő ezek után, hogy Mányoky elvágyott Drezdából és mivel időközben híre ment, hogy Magyarországon amnesztiát adtak a megtérő kurucoknak, Mányoky szabadságot kért és ügyei rendezésére Bécsen át hazautazott, 1725-ban.

Bécsi tartózkodása alatt is festett az udvarnál, a gyermek Mária Terézia, Mária Antonia és Mária Josephine főhercegnőket, mely képei közül kettőt ösmerünk (az egyik Schleissheimban, a másik Münchenben az udvari levéltárban), feltűnően szigorú rajzos felfogásban.

Első németországi tartózkodása alatt festett, máig ösmert, képeinek itt adjuk a jegyzékét:

1. Önarckép. Tusrajz. Ernst Lajos tulajdona.

2. Michael Bertold de Gileno. Miniatür. Glück Frigyes tulajdona. (Kiállítva a darmstadti barokk-kiállításon 1914-ben 80. sz. a.)

3. Önarckép. Schleissheimi galéria.

4. II. Rákóczi Ferenc arcképe. Br. Radvánszky család tulajdona.

5. Ösmeretlen férfi. Miniatür. Gróf Batthyány Iván (Német-Ujvár) tulajdona.

6. II. Rákóczi Ferenc. Szépművészeti Múzeum.

7. Bercsényiné gróf Csáky Krisztina arcképe. Azelőtt gróf Zichy Napoleon tulajdonában. Elárverezteteti Bécsben, 1917-ben, a Dorotheumban.

8. Bielinski gróf lengyel főmarsall arcképe. A volt szász király tulajdona.

9. Erős Ágost választófejedelem és lengyel király. A szász állam tulajdona. (Metszették Zucchi és König. Kiállítva a darmstadti barokk-kiállításon 1914-ben, 370 sz. a.)

10. Ennek felesége, Eberhardine brandenburgi őrgrófnő. A volt szász király tulajdona.

11. Henriette anhalti hercegnő. 1714. A volt szász király tulajdona.

12. Károly Lajos brandenburgi őrgróf. 1714. Ugyanazé.

13. D'Ombes hercegnő. Ugyanazé.

14. VI. Károly német császár. (III. Károly magyar király.) Ugyanazé.

15. Frigyes Vilmos porosz király. A szász állam tulajdona.

16. Constantine orosz hercegnő. A volt szász király tulajdona. (Kiállítva a darmstadti barokk-kiállításon 1914-ben 372. sz. a.)

17. Fülöp őrgróf neje. Ugyanazé.

18. Gróf Gotter arcképe. Braunschweigi képtár. (Kiállítva a darmstadti barokk-kiállításon 369. sz. a.)

19. Ismeretlen férfi arcképe. Danzigi múzeum.

20. Lubomirska hercegnő. A volt szász király tulajdona.

21. Peter Hohmann, Edler von Hohenthal. 1720. Lipcse. Magántulajdon. (Metszette Bernigeroth).

22. Werthern György Vilmos gróf. Fővárosi Zichy-múzeum. (Megjelent a Magyar Művészet I. 228. l.)

23. Thiele Sándor udv. festő arcképe. A drezdai galériában. (Kiállítva a darmstadti kiáll. 173. sz. a.)

24. Knobelsdorff építész arcképe. Berlin. Hohenzollern-Museum. (Kiállítva Darmstadtban 97. sz. a.)

25. Anhalti hercegnő. Dessaui Amalienstift.

26. Charlotte hercegnő. Ugyanott.

27. Ismeretlen dáma. Ugyanott.

28. Ismeretlen dáma. Ugyanott.

29. Agnes von Loen szül. Anhalti hercegnő. Ugyanott.

30. Maximilian herceg. A dessaui hercegi kastélyban.

31. Dietrich herceg. Ugyanott.

32. Leopold von Dessau. 1714. Azelőtt a szász királyi kastélyban. Jelenleg?

33. Mária Antonia főhercegnő. 1725. München. Udv. levéltár.

34. Mária Terézia, mint gyermek. 1725. Schleissheimi galéria.

35. Mária Josephine főhercegnő. 1725. (Az 1770-iki müncheni Residenz inventariumi katalog. Fol. 39.) Jelenleg?

36. Ismeretlen női arckép. Drezda. Magántulajdon.

37. Ismeretlen férfiarckép. Drezda. Ugyanott.

38. II Ágost arcképe. Lemberg. Ossolineum.

39. II. Ágost. Krakau. Potocki-palota.

40. Szembek kancellár. (A lembergi levéltárban levő 1793. évi inventár szerint 306. sz. a lengyel király tulajdonában.) Jelenleg?

41. Madame Rybinska szül. Lubomirska hercegnő (II. Ágost lengyel király alatt festve, inventár katalog. szám 97.) Jelenleg?

42. De Cosel asszony arcképe. (Ugyanazon inventár kat. 98. sz.) Jelenleg?

43. Osselska asszony arcképe (Ugyanazon inventár kat. 99. sz.) Jelenleg?

44. Königsmark grófnő arcképe. (Ugyanazon inventár kat. 100. sz.) Jelenleg?

45. Sobieski herceg arcképe. (Lepke-aukció. 1870. Metszette Bernigeroth, Drugulin, 19715. sz.) Jelenleg?

46. Sapieha János Frigyes gróf arcképe. (Metszette Zucchi. Drezda, Drugulin 18182.) Jelenleg?

47. Mniszech József Vencell főmarsall. (Metszette Mylius, Varsó.) Jelenleg?

mében, a rózsát tartó hölgy nyitott oszlopos csarnokban áll, tájképi háttere van a képnek, egészen a francia művészek módjára, ahogy azt mestereinél látta.

Danzigban azonban rosszra fordul a fejedelem sorsa, nem tudja fentartani udvarát, — Mányokyt is nehezen fizeti, ez időben egy bejegyzés 225 forintról szól — egyremásra bocsátja el testőreit s Mányoky érzi, hogy terhére van urának, vágyik vissza Hollandiába, a művészet hazájába, de Rákóczi lebeszéli és felajánlja, hogy a lengyel nagyurak figyelmébe fogja ajánlani. Csakugyan megfesti Bielinski gróf lengyel marsall arcképét, mely a szász királyi család tulajdonában megmaradt s erős, hatalmas termetű, parókásfejű férfit ábrázol, marsallbottal a kezében, lila bársony ruhában. A marsallbotot tartó kéz festése remekbe készült.[1] A kép úgy megtetszik Erős Ágost lengyel és szász királynak, hogy meghívja Varsóba, 1713-ban. Erről Mányoky III. Ágost szász királyhoz írt folyamodványában 1735. júl. 18-án így emlékezik meg[1]: „1713-ban a néhai emlékezetű felséges király Bielinski gróf marsall útján kegyeskedett engem Danzigból Varsóba hívni, ahol néhai Vitzthum gróf mutatott be s Ő Felsége kegyeskedett nehány lengyel hölgy lefestésével azonnal megbízni, mely képek befejezése után egy kolostorban tartózkodó Lubomirski hercegnőt kellett megfestenem, hogy utána Krakóba menjek. Kijelentette még Ő Felsége, hogy onnét Bécsbe, aztán a birodalomba és végül Angliába fog küldeni, hogy a kijelölt helyeken megjelölendő személyiségeket megfessem. Mikor megjegyeztem, hogy mivel azelőtt Rákóczi szolgálatában állottam, Bécsbe csak az esetben mehetnék, ha Ő Felsége szolgálatába fogadna, az a legmagasabb elhatározás adatott értésemre, hogy e kívánságomnak elég lesz téve, amire másnap gróf Vitzthum a legmagasabb rendeletet kézbesítette is s azt hittem, hogy járandóságom e naptól fogva számíttatik majd. Nem sokkal utóbb nevezett gróf úr értésemre adta Ő Felsége rendelkezését, hogy Danzigból, hol ekkor tartózkodtam, menjek egyenesen Berlinbe, a királyi udvart festeni, ahol engem a szász követ gróf Manteuffel mutatott be s mineku tána feladatomat elvégeztem, a dessaui udvarhoz rendeltettem, ahol ugyancsak az udvart kellett lefestenem, ahol kilenc hónapot töltöttem, de a sok akadályozás miatt csak kilenc arcképet fejezhettem be, melyeket Drezdában O Felségének átadhattam, melyekért gróf Vitzthummal történt megegyezésem szerint csak 160 aranyat kaptam, anélkül, hogy a sok utazási költség és egyéb kiadásaim folytán nekem járó 1000 tallért bonifikálták volna, valamint hogy a Varsóban készített arcképekért járó 150 aranyat is megkaptam volna, melyek fejében az ígért évdíjról tudakozódva, nevezett gróf Vitzthumtól azt a választ kaptam, hogy meg lehetek elégedve, ha az arcképeket kifizetik, évdíjra pedig még nem gondoltak s a 150 aranyról sem tud semmit. E szomorú körülmények folytán elhatároztam, hogy elmegyek innét, de legmagasabb helyről meggondolásra szólítattam fel, időről-időre megnyugtató kijelentést kaptam, végül négyesztendei várakozás után 1717 június 26-án Karlsbadban kelt legfelsőbb elhatározással udvari festőnek neveztettem ki, 1000 tallér évdíjjal, amit az ide mellékelt kópia igazol. Boldognak éreztem magam e dekrétum folytán, de annak élvezetében nem részesülhettem, mert sok esztendő telt el, míg egy fillérhez jutottam s mikor már néhány évi követelésem volt, felénél többet levontak, kijelentve, hogy ha ezzel nem érem be, még tovább kell várakoznom.“ Folyamodványában nem említi, pedig bizonyára nagyban hozzájárult elkedvetlendéséhez az anyagi veszteségeken kívül az a körülmény is, hogy 1715-ben Louis de Silvestre francia festőt Erős Ágost király főudvari festőnek Párisból meghívta, ami művészi érzékenységét bizonyára kínosan érintette. Hozzájárult ehhez Rákóczi fejedelem volt követének Klementnek hírhedt ügye, melyben Mányokynak is annyiban volt szerepe, hogy mikor Klement Bécsből, ahol már Savoyai Jenő herceg zsoldjában állott, megszökött, Drezdába menekült. Mányoky persze nem tudta, hogy Klement elárulta a fejedelmet, az agyafúrt ember a honfitárs, a menekült kuruc álorcájában jelentkezett Mányokynál, kérve őt arra, hogy mutassa be őt a szász udvarnál, mert fontos adatai vannak Savoyai Jenő herceg álnokságáról. Mányoky vezette

[1] A kép hátul szignálva: Ádám de Mányoky.

[1] Drezdai levéltár, loc. 379. Div. Verz. fol. 66—67.

MÁNYOKY ÁDÁM: MÁRIA TERÉZIA. 1725.
Schleissheim. Képtár.

MÁNYOKY ÁDÁM: NŐI ARCKÉP.
Magántulajdon. Drezda.

MÁNYOKY ÁDÁM: BIELINSKI GRÓF, LENGYEL FŐMARSALL.
A volt szász király tulajdona. Drezda.

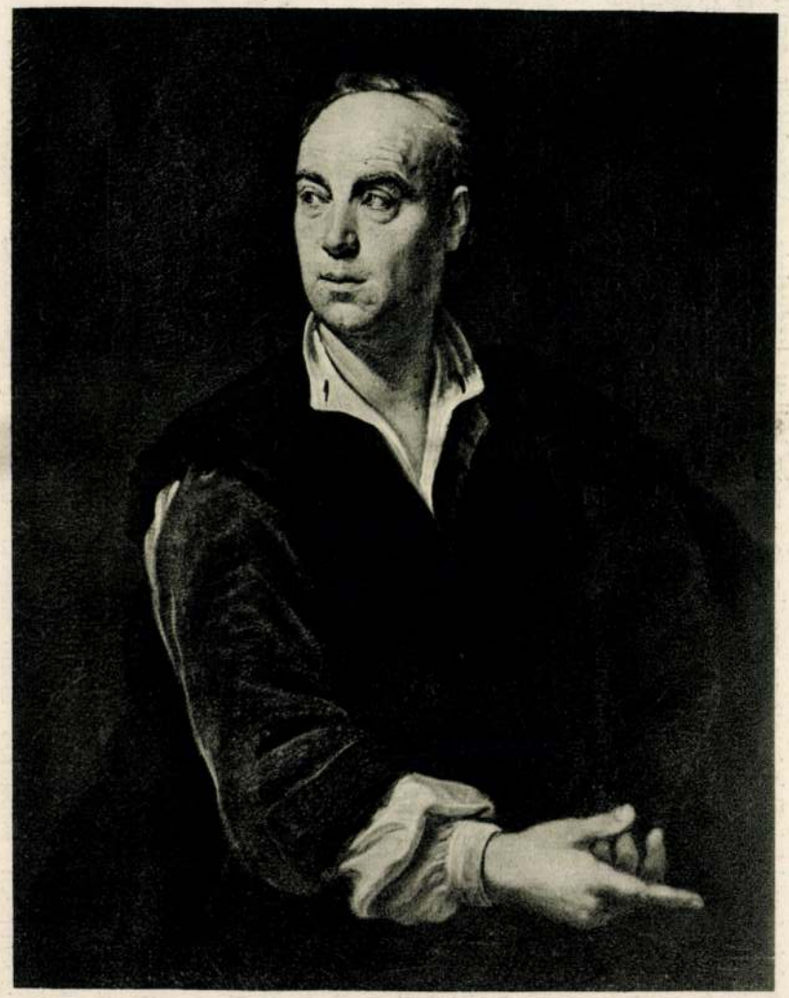

MÁNYOKY ÁDÁM: THIELE SÁNDOR UDV. FESTŐ.
Drezdai állami képtár.

összeesett. Az a legmulatságosabb, hogy harminchét évvel később jutott az eszébe a veszély, melyben egykor forgott."[1]

Hogy az öreg Hagedorn tanácsossal, ki ott szász rezidens volt, oly bizalmas viszonyban lehetett, mutatja, hogy a fiatal festő Hamburgban mihamar tekintélyes pozícióra tett szert. Ez időből két művét ösmerjük. Egy miniatürt 1702-ből, mely egy nyolcvanhét éves öreg urat, Michael Bertold de Gilenót ábrázolja, ovális formába festve, sötét tónusban, de igen eleven arckifejezéssel.[2] A sötét háttérből a gondosan megrajzolt formák erős plasztikával domborodnak ki, még nem a dekoratív hatás uralkodik rajta. A másik kép a schleissheimi képtárban van. A kék bársony barettes, nyitott ingű fiatal ember, finom mosollyal arcán, baljában palettáját, jobbjában ecsetét tartja. Általján önarcképének mondják.

Mányoky művészete a Gileno-miniatür és az önarckép tanusága szerint erős hollandi hatás alatt áll. A Largillière-másolás eredményeit újabb hatások egyelőre elfojtották. Csak Berlinben kaphatott újabb francia impulzust, ahová 1703-ban ment és ott maradt 1707-ig. Ez idő alatt készült egyetlen művét sem ösmerjük. Itt van az *első* hézag, mely kitöltésre vár. Hagedorn ez időről beszéli, hogy a trónörökös, a később I. Frigyes Vilmos név alatt porosz király, Nagy Frigyes apja, gyakran meglátogatta Briou ezredest, aki ugyanazon házban lakott, ahol Mányoky s Briouval egyszer meglátogatta, hogy műveit megszemlélje. A trónörökös jelenlétében dolgoznia kellett tovább, aki megrendelte ezrede tisztikarának arcképét.[3] Így került a porosz udvarral összeköttetésbe. Ezen a réven ösmerte meg Rákóczi neje, 1707-ben, aki ekkor ott tartózkodott[4] s a fejedelem szolgálatába fogadta. Rákóczi ekkor Homonnán tartózkodott, hozzá utazott s két esztendeig mellette maradt, 900 forint évi fizetéssel. Ez időben Rákóczi fejedelmi udvart tartott s Mányokyt nagy örömmel fogadta, nemcsak mert méltányolta művészetét, hiszen finom ízlésű amatőr volt maga is, hanem mert Mányoky egyéniségét is meg kellett kedvelnie. Világlátott ember volt, már harmincnégy éves férfi, finom, simulékony modorral s igaz magyar, melynek később is számtalan bizonyságát adta. 1709 végén a fejedelem Hollandiába küldte pour ses affaires domestiques Klement János ügyvivője társaságában, akivel Berlinen át utazott, hogy magát művészetében tovább képezze és 1710-ben tért vissza Berlinbe. Ekkor újból két évig maradt Berlinben, közben a fejedelem megbízásából Königsbergben is volt.[1] Rákóczi udvaránál tehát 1707—1709-ig tartózkodott első ízben. Ez időből való lehet a Radvánszky bárói család tulajdonában levő II. Rákóczi Ferencet ábrázoló mellkép, melynek alsó felirata: „Mányoky pinxit Ao 1705", azonban későbbi hozzátoldás, mert 1705-ben nem ösmerte még a fejedelmet. A felső felirat: „Franciscus Rákóczi Prince de Transylvan" eredeti. Itt már uralkodik a franciás dekoratív irány s a fejedelmet hosszú allongeparókában ábrázolja, vértben, piros palástban, az anyagéreztetést hangsúlyozva. Gróf Batthyány Iván (Német-Ujvár), tulajdonában van egy miniatür, magyar úr arcképe, hermelinprémes felöltőben, jobbjában buzogányt tart, haja a vállára lóg, tekintete szelíd, a fényárny finom hatásait lágyan érezteti. A Gileno-miniatürre emlékeztet a technikája, az anyagéreztetésben már mesteri. Hollandi útja és második berlini tartózkodása után, mely idő alatt művészetében nagyon megerősödött, a fejedelem meghívására visszatért a fejedelem udvarához, de már Danzigba; a szatmári béke megkötetett és Rákóczi kibujdosott s Danzigban telepedett le. Itt festette meg nagyhírű festményét a fejedelemről, mely most már Szépművészeti Múzeumunk büszkesége. Mányoky legutolsó utazása alatt Németországban erősen belemerült a francia arcképfestők, főleg Largillière és Pesne művészetének tanulmányozásába s ettől kezdve az ő ízlésükben komponálja festményeit. Danzigban festhette Bercsényiné gróf Csáky Krisztina arcképét[2] egészen Largillière szelle-

[1] Hagedorn kiadatlan leveleiből. Stübel Moritz (Drezda) szíves közlése.

[2] Glück Frigyes tulajdona.

[3] Lettre 258. l.

[4] Márki: II. Rákóczi Ferenc I. 616. Ápr. 26-án ír neki oda a férje, hogy tudakolja meg, elfogadná-e a porosz király a magyar koronát fia számára?

[1] Márki i. m. II. 491.

[2] Közölve Rákóczi-album 79. l. Múzeumi és Könyvtári Értesitő V. 4. Mihalik szerint a kosztüm igazolja, hogy a kép nem készülhetett 1690 után, pedig — ellenkezőleg — a kosztüm divatja, mint azt Largillièrenek a karlsruhei galériában levő Madame de France-ot ábrázoló képe mutatja, ezidőbeli. Hogy a kép jelenleg hol van, nem tudjuk.

Scheits András (†1690), az ismert Scheits Mátyás hamburgi festő, Wouwermann egykori tanítványának fia, hogy arcképeket fessen s Mányoky ilykép a hollandi festői hagyományok titkaiba ezen az úton hatolhatott be. Sokkal nagyobb hatást tett reá azonban a salzdahlumi kastélyban látott gyüjtemény. A braunschweigi herceg, Anton Ulrich (1633—1714) 1691-ben salzdahlumi kastélyában kiváló művészi alkotásokban gazdag, 200 láb hosszú, 50 láb széles és 40 láb magas galériát rendezett be, melyben nemcsak szobrok és festmények, hanem porcellán-, zománc-, üvegtárgyak, majolika, órák is nagy számban voltak felhalmozva, csupa válogatott ritkaság, mindez együtt, főleg a festmények, melyek nagy része a braunschweigi múzeumba került, a herceg kitünő ízlését igazolják. A festmények közt ott találkozott a fiatal Mányoky először Rembrandt, Rubens, Van Dyck, Giorgione, Tintoretto, Veronese, Holbein s főleg De Troy (1654—1730), Rigaud (1605—1689) és Largillière (1656—1746) műveivel, kik közül főleg Largillière volt rá döntő hatással, mert nevelőatyja közbenjárására megengedték neki, hogy kedvenc festőit lemásolhassa. Eleinte habozott, hogy arckép- vagy virágfestő legyen-e? Később úgy oldotta meg a kérdést, hogy arcképein virágfüzéreket alkalmazott. Semmi adatunk sincs arra, hogy valaha is Párisban járt volna. Nem volt tehát Largillière közvetlen tanítványa. „Kezdetben — írja Hagedorn[1] — megfogta Largillière ízlése, kitől Salzdahlumban és később Berlinben kitünő arcképeket látott." A braunschweigi képtárban van ma is J. B. Tavernier (1605—1689) arcképe Largillière-től, mely egykor a salzdahlumi galériában függött, Mányoky Ádám bizonyára ösmerte és talán ezt másolta.

A turbános, kaftános alak, amint balját csipőjére helyezi és nyugodt elmerüléssel néz maga elé, nagyszerű dekoratív hatást kelt. A könnyed festés, a szövet tónusgazdagsága, a ragyogó színek gazdag ötvényezése Mányoky festői felfogását elhatározó módon befolyásolta. Főleg abban az időben, mikor Hagedornnal megismerkedett (1741), Largillière iránt hódoló elismerésének kifejezést ad. Közben azonban egyéb hatások alatt állott. Már ekkor, a salzdahlumi galériában megösmerte Rigaudnak gróf Schulenburgot ábrázoló festményét, melyen az anyagéreztetés káprázlató fénye, az ovális forma s a hideg nyugalom egy egészen más művészi egyéniséget revelálhatott előtte, mint aminő Largillière. Ott láthatta továbbá ugyanezen festő Liselotteját, melyen a hermelin, gyöngy, arany, selyem, a háttér drapériájának hangos lendülete, minden, az egész barokk-rokokókor szelleme föltárulhatott előtte.

Minthogy mestere, Scheits ezidétt meghalt s a másolások révén tudásban megerősödött, otthagyta nevelőapját és Hamburgba költözött. Ez időből (1693) ösmerjük egy önarcképrajzát,[1] melyen már franciás ízlésben, ovális formába komponálva ábrázolja önmagát. Vállra omló bodros-fürtös fejét, széles kendővel átkötött nyakát biztos, határozott kézzel rajzolja, csak tekintetében van valami ijedt merevség, a kezdő elfogultságának érzését tükrözve. De ez elfogultságot a gyakorlat mihamar elfojtja. Csatlakozott-e Hamburgban valamelyik idősebb festőhöz vagy pedig önállóan dolgozott, nem tudjuk. Hagedorn szerint 1703-ban való Berlinbe érkezése előtt tartózkodott Hamburgban. Hamburgi tartózkodása idejéből olvassuk Hagedornnak bátyjához 1742 május 28-án írt levelében ezt a kedves történetet: „Mányoky egy originális, keresztyéni vidámságú, de Istenemre! túlságosan is becsületes hívságos ember, ki sokszor *dupe*. Tegnap majdnem beteggé nevettem magam, mikor elbeszélte, hogy ismerte néhai atyánkat és miatta — találd ki, mi történt vele? — majdnem fölakasztották . . . 1701 vagy 1702 táján Hamburgban volt, az ellenséges dán csapatoknál egy generális-auditort, ki neveltette, meg akart látogatni. Atyám, ki az ellenséges tábor erőviszonyait ösmerni szeretné, megbízza őt a kémkedéssel, sőt egy kérdőívet is ad neki, melyet inge alá rejt. Mikor a táborba érkezik, épp fölakasztanak egy kémet. Megbízására gondolva, halálos félelem fogja el és igazán nem mer megbízására gondolni. Megtalálja nevelőszülejét, aki egy vad tatárkancára ülteti, melyet alig tud megfékezni. Három évvel ezelőtt eszébe jutott az eset, amin úgy megijedt, hogy majd

[1] Lettre, 257. l.

[1] Ernst Lajos tulajdona.

MÁNYOKY ÁDÁM: NŐI ARCKÉP.
Magántulajdon. Budapest.

MÁNYOKY ÁDÁM: MIKSA HERCEG.
Dessau.

MÁNYOKY ÁDÁM: ÖSMERETLEN FÉRFI ARCKÉPE.
Gróf Batthyány Iván Német-Ujvár tulajdona.

MÁNYOKY ÁDÁM: ÖNARCKÉPRAJZ. 1693.
Ernst Lajos tulajdona.

MÁNYOKY-TANULMÁNYOK I.

(II. RÁKÓCZI FERENC SZÜLETÉSÉNEK 250. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL)

Ünnepet ült a magyar kultúra, mikor évszázados számkivetés után hazakerült nemrég Mányoky Ádám arcképe, melyet II. Rákóczi Ferencről festett. A művész neve nálunk szinte kizárólag ehhez a képhez kapcsolódott.[1] Azóta, hogy László Fülöp lemásolta és színes reprodukciókban országszerte elterjedt, Rákóczi fejedelem és festőjének, Mányoky Ádámnak neve elválaszthatatlanul egybeforrott. De csak a neve. Mányoky művészi egyéniségéről édes-keveset tudunk. Alakja elvész a mult homályába s élete körülményei is földerítetlenek. Amit eddig újságcikkekben, sőt történeti munkákban is olvashattunk róla, nagyrészt egymásnak ellentmondó adatokat tartalmazott, úgyhogy itt az ideje megtisztítani a körülötte fölburjánzott gazt és megállapítani a kétségtelen igazságot.

E sorokban eddigi kutatásaimat foglalom egybe.

I.

Mányoky Ádám életrajzának hiteles adatai egy 1755-ben Drezdában Conrad Walthernél megjelent francianyelvű műben találhatók, melyeket Christian Ludwig von Hagedorn (1712—1780) írt *Lettre à un Amateur de la Peinture* címmel.[2] E könyvben (a 254—263. lapokon) Hagedorn magától Mányokytól nyert értesülések alapján foglalta össze a művész életadatait. Ez adatokat részben kiadott, részben kiadatlan levelek, a művésznek a drezdai levéltárban őrzött folyamodványai és hagyatékában talált iratai mindenben megerősítettek, de egyszersmind kiegészítettek. Fölöslegesnek tartom a régebbi hibás adatok részletes cáfolatát s alább csak kutatásaim végső eredményeit foglalom egybe.

Mányoky Ádám eszerint Szokolyán született 1673-ban, a hontmegyei Szokolyán, mely közel fekszik a nógrádi határhoz. Atyja, Mányoky János nemes származású szokolyai prédikátor volt,[1] négy leánya és két fia született, Sámuel fia is pap lett, tahitótfalusi prédikátor, míg Ádám korán elkerült a szülői háztól. Lehet, hogy a család a tolnamegyei Mányok községből származott, hol már a XVI. században gyökeret vert a reformáció, ez időből három Mányoky nevű evangélikus prédikátort is ismerünk, ezek egyikének lehetett leszármazottja Mányoky János, festőnk atyja.[2] Mányoky Ádám ifjúsága a törökök ellen folytatott véres harcok idejére esik, szülőföldje háborús színtér, atyjának menekülnie kellett s a kurucok által ostromolt Komárom várában húzódott meg; a város előbb meghódolt Thökölynek, kinek végül is föl kellett adnia a várat és a császáriak bevonultak. Ez 1685-ben történt, a csapatok közt volt a braunschweigi kontingens is, melyhez a zelli származású Doelfer auditorgenerális is tartozott, aki a tizenkét éves Mányoky Ádámot inasának fogadta és annyira megkedvelte, hogy elkérte szüleitől, megígérve, hogy hazaviszi Németországba s fiaként fölnevelteti. Így került Mányoky Ádám hazatérő nevelőatyjával Zellre, ahol kitünő neveltetésben részesült, hiszen nemcsak németül, de franciául is megtanult s ami sokkal meglepőbb, nem felejtett el magyarul, amit néhány magyar levele fényesen igazol.

Nevelőatyja, észrevéve a fiúnak rajztehetségét, nem állott útjába annak, hogy művészi pályára menjen, csak azt követelte, hogy alaposan képezze ki magát. Ezért eleinte a zelli rajzmesternek, Schillernek kezére bízta, ki nehány hónapig tanította és bevezette a rajzolás elemeibe. Később egy lüneburgi arcképfestő a festés mesterségére kezdte oktatni. Eljárt ugyanis Zellbe

[1] L. Magyar Művészet I. évfolyam 1. szám.

[2] Stübel: Christian Ludwig Hagedorn, ein Diplomat und Sammler des 18. Jahrhunderts. Leipzig, 1917.

[1] Címere: alul víz, fölül hegy fölött lebegő nyitott csőrű sasmadár, mely egy medvére lecsap.

[2] Felsmann József: Mányoky-levelek a XVII. századból. Szent István Társ. kiad. 1913. 5. l.

Magyar Művészet
1926. 2. f.

hogy arcképfestő volt.[40] Pedig az eddig elmondottak amellett szólnak, hogy a fejedelemnek reprezentációs céljaihoz udvari festőként elsősorban arcképfestőre volt szüksége.

A festő Rákóczi Berlinben tartózkodó felesége és udvari orvosa, Lang Ambrus biztatására hagyta ott a porosz fővárost.[41] Az udvari festői szolgálatra Mányoki minden szempontból a legmegfelelőbb volt. Tehetsége és portréfestő-gyakorlata mellett Rákóczi — kivételes kedvező körülményként — magyar származása miatt a festő személyes elkötelezettségére is számíthatott, amikor udvarába fogadta. Mányoki azonban tizenkét éves kora óta távol élt Magyarországtól,[42] s úgy tűnik, nem könnyen hagyta ott a biztos megélhetést nyújtó berlini udvart. Legalábbis ez tűnik ki egy későbbi, 1711-ben Rákóczinak írott leveléből, amelyben öntudatosan emlegeti fel, hogy annakidején Berlinben kedvező helyzetét (favorable Condition) adta fel, hogy Rákóczihoz szegődjön.[43] S arra, hogy nemcsak a kedvező ajánlatokban nem szűkölködhetett, de festőként is megbecsült volt, Christian Ludwig Hagedorn, a barát és életrajzíró hozza adalékként azt az esetet, amikor a trónörökös I. Frigyes személyesen látogatta meg a festőt, s rendelte meg nála tisztikara arcképeit.[44] Amikor Rákócziné meghívását elfogadta, nem „magyar szíve szólalt meg" tehát, ahogyan monográfusa, Lázár Béla véli. Sokkal inkább a felkínált udvari státus — akkoriban a festő-egzisztencia legmagasabb foka — vonzotta, amire a porosz udvarban I. Frigyes személyes megbecsülése és megbízásai ellenére is aligha számíthatott. A jelentősebb német udvarok ekkor már azon versengtek ugyanis, hogy francia vagy francia tanultságú festőt nyerjenek meg udvari festőnek. Így került néhány évvel később Antoine Pesne I. Frigyes berlini udvarába, s hasonlóképp lett — bár nem tartózkodott Münchenben — Miksa Emánuel bajor választófejedelem udvari festője a Párizsban élő Joseph Vivien, aki a kölni udvar számára is szállított arcképeket.[45]

Mányokit a fejedelem magas évi járandósággal, 900 rajnai forinttal fogadta szolgálatába. Az összeg, amely megközelítette Lang doktor udvari tanácsos és orvos évi fizetését, a fejedelem megbecsülésének csak egyik jele volt.[46] Hagedorn külön kitér arra, hogy Mányoki a fejedelmi udvarban nemesemberként volt alkalmazásban. [47] Ennek a megállapításnak a hátterében valószínűleg több van annál, mint az, hogy Rákóczi számon tartotta a festő középnemesi származását. A fejedelem nemesekből és értelmiségiekből álló közvetlen környezetéhez tartozott, akit ha kellett, az udvari értelmiség más tagjaihoz hasonlóan diplomáciai feladatokkal is megbízott. (Talán ilyen természetű küldetéssel járt 1709 februárjában Brüsszelben.) [48] Fogalmazhatjuk úgy is, hogy Mányoki volt az első értelmiségi egzisztenciával rendelkező művész a 18. századi Magyarországon.

A festő hazahívásának körülményei miatt vetette fel Lázár Béla, hogy Mányoki Berlinben valószínűleg megfestette a fejedelemasszonyt. Ehhez a feltevéshez kapcsolódva tartotta Rákócziné portréjának Mányoki egyik korai, ám valójában ismeretlen nőt ábrázoló arcképét.[49] Jóllehet az eddig ismert forrásokból nem derül arra fény, hogy a fejedelemasszony arcképe valóban el is készült, a következtetés mégis kézenfekvő. Hiszen Mányoki leginkább egy kész művével bizonyíthatta Rákóczi előtt, hogy képzettsége és a berlini udvarnál szerzett tapasztalatai a reprezentatív udvari arcképfestésben valóban alkalmassá teszik az állásra.

A Berlinben készült arckép már Lázár Béla monográfiájában is szerepelt, mint ismeretlen főúri hölgyet ábrázoló késői mű.[50] (9. kép) Ábrázoltjában azonban David Richter néhány évvel korábbi portréja alapján újabban Rákóczinét azonosították.[51] (8. kép) A feltevés tehát, hogy Mányoki a fejedelemasszony képével jött haza, s hogy Rákócziné saját portréjával ajánlotta az általa választott festőt férjének, ezzel a portréval bizonyítottnak látszik. A kép ugyanis nem készülhetett máskor és másutt, mint 1707-ben, Berlinben. Rákócziné és Mányoki később nem találkoztak. Így e képmás nemcsak Rákócziné hiteles ábrázolásokban szerény ikonográfiáját, valamint Mányoki kisszámú hazai vonatkozású oeuvre-jét gazdagítja, de a biztosan datálható portré segítségével árnyaltabbá tehetők ismereteink is a festő kérdőjelekben bővelkedő korai periódusáról.

Rákócziné portréján jól követhető ugyanis korai korszakának valamennyi jellemzője. Portréi valódi erejét az intenzív tekintet és a gonddal kidolgozott arcvonások adják. A tekintet nála kivételes szerepet kap, itt is átható, s élénkségében majdhogynem vidám, a kép pszichikai középpontjaként az arckifejezés egészét uralja. Nincs a képnek több, az archoz hasonló gonddal épített részlete. A biztos dekoratív érzékkel festett aranymustrás narancssszínű brokátruha is csupán dekórum, amely nem segít abban, hogy a festő vele a test plasztikáját jelezze. Érzékeny fényjátéka nem ad valós plasztikai értéket a vállnak, s a nyak-környék lazúros modellálása ellenére folttá egyszerűsödik a mellkivágat is. A festő az ügyetlenül és közönnyel megoldott csipkebetétnél sem vállalkozik arra, hogy e síkszerűségből kilépjen. A képen Rákócziné huszonnyolc éves, de fiatalabbnak tűnik, — főként Mányokinak az arcvonásokat érzékenyebben, lágyabban követő festésmódja miatt, — mint Richter három évvel korábbi portréján.

Feltételezzük, hogy az első kép, amelyre Mányoki szolgálatba lépésekor Rákóczi megbízást adott, saját portréja volt. Ez pedig azonos lehet a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött páncélos képmással, minthogy úgy véljük, a fejedelemnek ez a képe Rákócziné arcképének utólagosan készült pár darabja. [52] (10. kép) Emiatt pedig nem fogadható el az az újabb feltételezés, amely a Nemzeti Múzeumbeli képet Beniczky Gáspár 1708. április 12-én Kassán kelt naplóbejegyzésével hozza összefüggésbe. [53] A naplóban említett alkalom, amikor Kassán fejedelem „magát egy derék képíróval lerajzoltatta'í, nem vonatkozhat Mányoki említett Rákóczi portréjára. Aligha hihetjük, hogy épp a felesége képe mellé szánt párdarabban több, mint fél évet vált volna. A kép valószínűleg még 1707-re datálható.

A két kép összetartozását igazolja a beállítás szimmetriája, a fej és a test mozdulatának tükör-megoldása, a mindkét képen azonos, majdnem derékig futó képkivágat, valamint a képtér elosztása, illetve a képfelület és az alakok viszonya.

Noha a két kép összetartozik, Mányoki mindkettőnél másképp oldotta meg feladatát. Rákócziné képe némileg személyesebb hangú, s a fejedelem portréjával ellentétben mintha itt maga a festő is elfogódottság nélkül, fesztelenebbül szemlélné modelljét. Amikor Rákóczit már udvari festőként megörökítette, talán nemcsak a festő helyzete volt más, de úgy tűnik, a feladat, a hivatalos portré is distanciára késztette őt. A megoldás nem mentes némi reprezentatív túlhajtottságtól. A festő a francia arcképfestés nagyvonalúságából „reprezentatív stílussá" szűkült bemutatásmódnak megfelelően ad hangsúlyt színértékében a díszes mentekötővel összefogott fejedelmi palástnak. A nyers piros felület nyugtalanná lesz a kemény, grafikus hatású élfényektől, melyek disszonánsan hatnak a másutt tónusos átmenetekkel alakított kép egészében. A magabiztosan festett, dekorativitásában kissé túlzó drapéria minden lendület ellenére térproblémákat jelez. Az arcképfestői feladat addig nem próbált kettőssége — hogy ábrázoltjáról reprezentatív, de egyéniségét kifejező portrét készítsen —, ezúttal lefékezte Mányoki jellemábrázoló erejét. A rajzi alapossággal kidolgozott arcvonásokban nem sikerült a személyiséget bemutatnia, Rákóczi tekintete távolságtartó és érzelmek nélküli, egyéniségének természetes méltósága helyett csak a fejedelmi megjelenés fensége uralja a képet. Mányoki mindkét képe, a korszerű hadvezéri ikonográfiának megfelelő páncélos képmás, valamint a nyugati női portrék hasonlóan előkelő képtípusa — akárcsak Richter korábban készült portréi —, az európai reprezentatív arcképfestésnek azt a változatát képviseli, amely itthon inkább a bécsi orientációjú főúri körben volt honos — még jó ideig.

Mányoki arcképfestői foglalkoztatottságáról nemigen van adat, de az alábbiak alapján is feltételezhetjük, hogy Rákóczi a képeket olykor különböző — ajándékozási —

9. Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc feleségének portréja, 1707. Magántulajdon

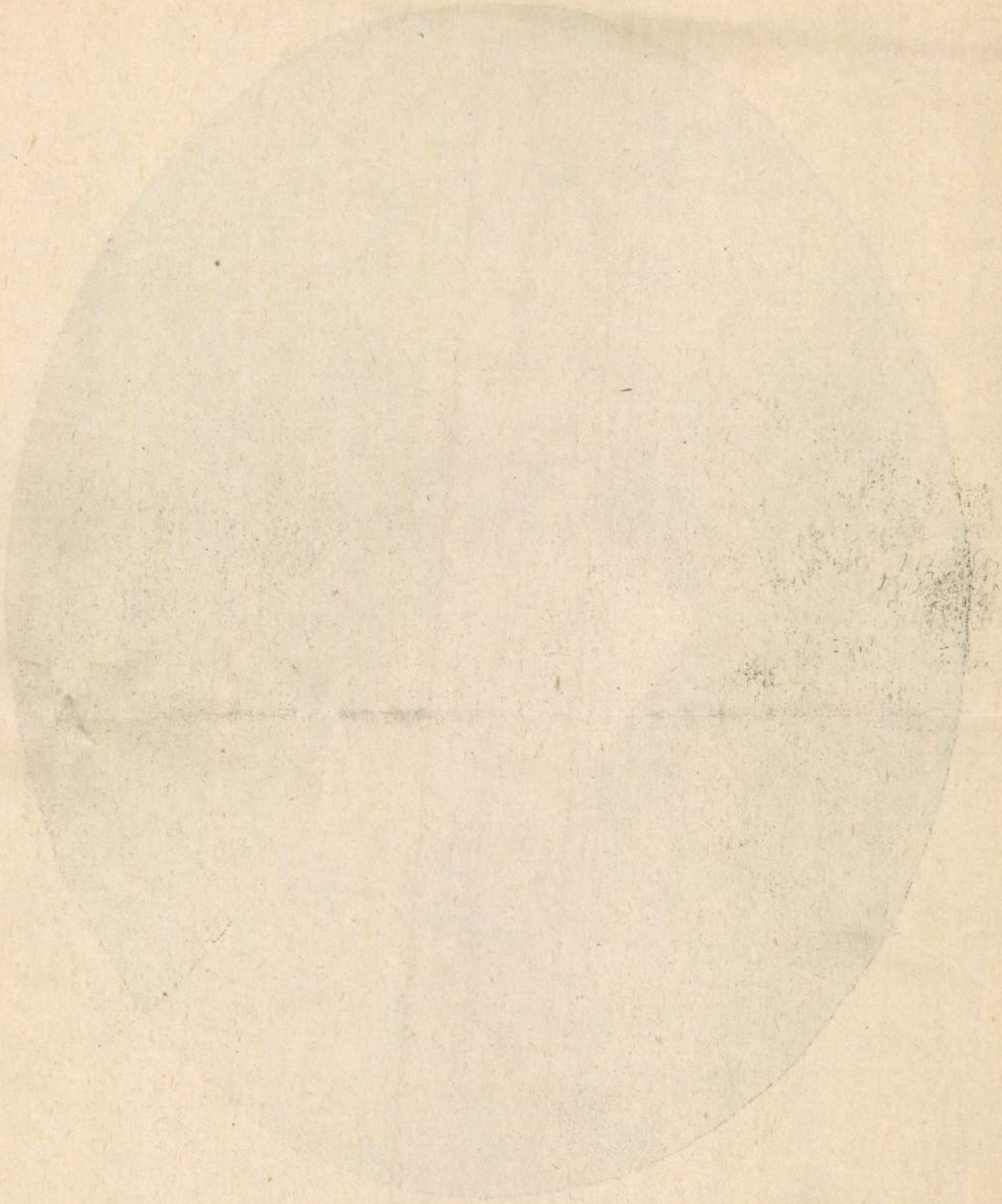

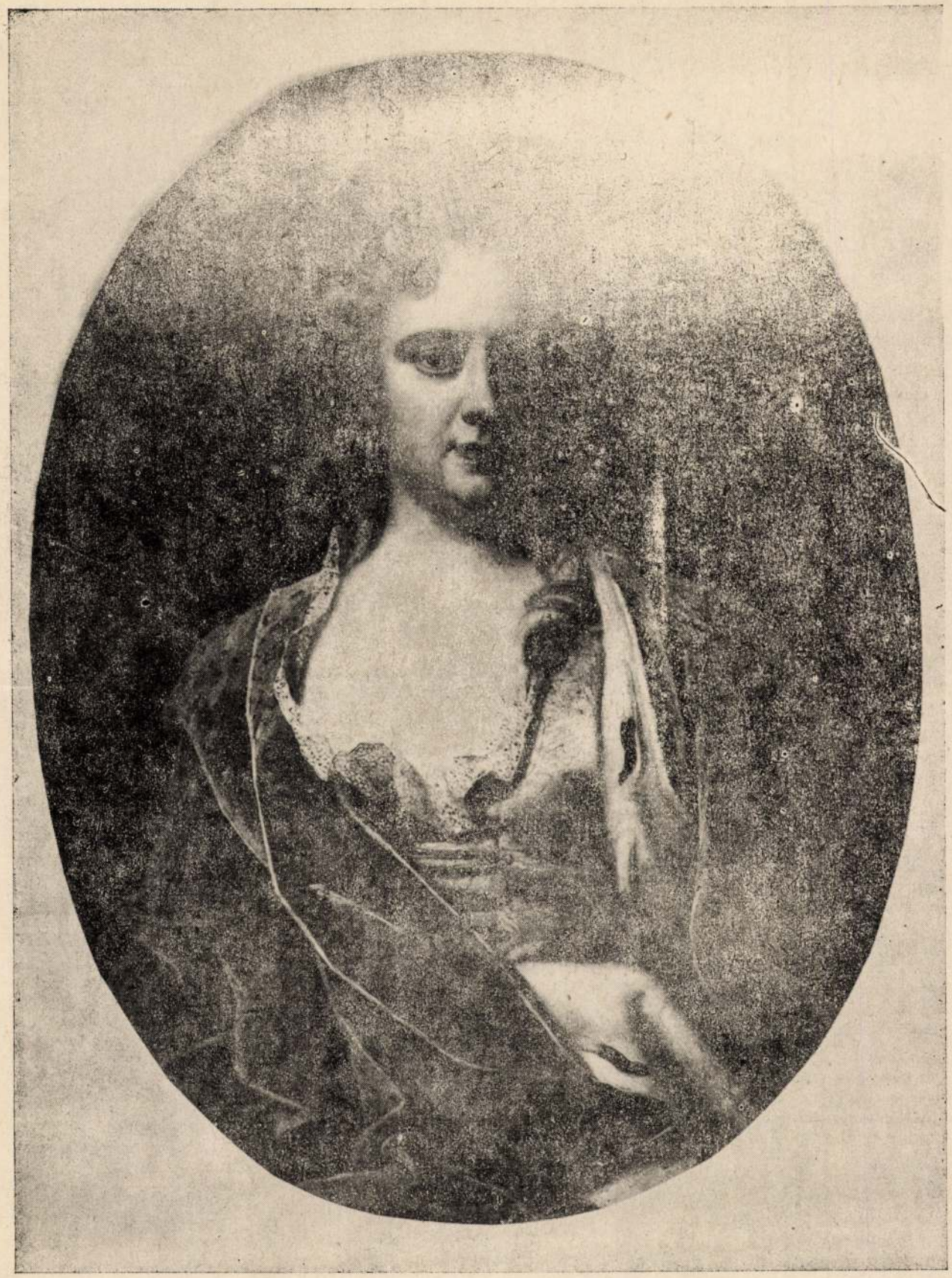

8. David Richter: II. Rákóczi Ferenc feleségének képmása, 1704. Magyar Nemzeti Múzeum

10. Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc, 1707. Magyar Nemzeti Múzeum

célra szánt másolatokkal együtt rendelte meg nála. Ehhez Rákóczi arcképének egy 1730-ban festett kópiája szolgáltat adalékot, amelyet Joseph Ferdinand Wasshuber készített el a bécsújhelyi városháza megbízásából.[54] (11. kép) Wasshuber képe a Nemzeti Múzeum Rákóczi-portréjának festői értékekben azonos, színhelyes másolata. Tudjuk, hogy a Nemzeti Múzeumbeli arckép a Radvánszky család tulajdonából származik, így egykori birtokosa talán Rákóczi belső embere, Radvánszky János kincstartó, udvari tanácsos volt.[55] Wasshuber a másolat elkészítésekor, 1730-ban aligha juthatott hozzá a Radvánszkyak magyarországi birtokán őrzött festményhez, sokkal inkább gondolhatjuk azt, hogy a korban szokásos módon a családhoz fordult előképért. Ebből következően úgy véljük, hogy a képnek egy további — bizonnyal első — példánya is létezett, feltehetően a fejedelem nővére, illetve az Aspremont család birtokában. A következtetés egyelőre csupán logikailag járható végig, a körülmények azonban a Nemzeti Múzeum képének egy másik példányát is feltételezik.

Talán Mányoki festette szintén másolatként Rákóczi egy újabban közzétett, korábban ismeretlen miniatűr képmását is, melyet a szombathelyi Smidt Múzeum őriz.[56] (12. kép) A művet kérdőjelesen Mányoki alkotásának tartjuk, aki már Magyarországra jövetele előtt is művelte ezt a bensőséges, rajzi gondosságot igénylő, s ezért festői alkatához igen illő műfajt.[57] A szombathelyi miniatűr festésmódja azonban inkább a festő első Rákóczi-képével vethető össze, melyhez szín- és fénykezelésben igen közel áll, mint korábbi — ma lappangó — miniatűrjével. A kompozíciós rendszer is azonos az 1707-es arcképével, csak vele tükörképes. A fej itt is a kép előterébe mozduló páncélos váll felé fordul, amelyet ezúttal sem fed, csupán hátulról kísér a palást, színes hátteret adva a páncél sötét kontúrjának, míg az ellenkező oldalon a hermelin lefelé futó csíkja jelzi, hogy a palástot a másik képhez hasonlóan, egy, a miniatűrön már nem ábrázolt mentekötő lent középen rögzíti. A festő szinte kézjegyszerű gonddal időzik a páncél bordáinál, valamint változatos színű és intenzitású reflexfényeinél, de apró ecsetvonásokkal jelzett fénnyel mozgatja meg a páncél nyakát keretelő fodrokat is. A bordák és kivert díszítmények rozsdaszínűek, a vállat kísérő vörös palást reflexe a páncélon vörösesbarna. A miniatűr az 1707-es arcképpel legfőként a páncél festésmódjában, szín- és fénymegoldásaiban mutat rokonságot. Az arcvonások a szem- és orrkörnyék rajzos modellálása ellenére is kemények. Ez arra mutat, hogy Mányoki a miniatűrt nem közvetlenül élet után, hanem saját — festett vagy rajzolt — előképét másolva — esetleg több példányban — készítette el. Hiszen a miniatűr arckép köztudottan megtisztelő és kiváltságos uralkodói ajándék volt, a személyes megbecsülésnek mindig közvetlen jele és kifejezője. Rákóczi e miniatűr képének sorsát nem ismerjük, de feltételezhetjük, hogy hasonló indítékból készült, s csupán egyike lehetett azoknak, amelyeket Mányoki Rákóczi udvarában festett.

11. Joseph Ferdinand Wasshuber: II. Rákóczi Ferenc, 1730. Wiener Neustadt, Stadtmuseum

Nincs biztos támpontunk arra nézve, hogy a festő más típusú képzőművészeti feladatokat is ellátott volna a fejedelmi udvarban. 1711-es berlini levelének azt a megjegyzését, amelyben a távozása óta eltelt időszakra vonatkozóan így ír: „Ha Fenségednél maradtam volna . . . Fenségednek nem nagy szolgálatára lehettem volna . . .”[58] úgy is értelmezhetjük, hogy Rákóczi más természetű, kisebb díszítő és tervező munkát nemigen bízott rá. [59] A fejedelem körül adódó portréfeladatokat pedig bizonyára kevesellte a korábbi, Berlinben töltött évek intenzívebb megrendelői forgalmához szokott festő. S talán nemcsak a kötelező udvariasságról vagy stílusfordulatról van szó, amikor Mányoki csak Rákóczi szolgálatáról beszél. Ha arra az általános gyakorlatra gondolunk, hogy az udvari festő csak munkaadója számára dolgozott, s legfeljebb csak annak engedélyével vállalhatott más munkát, akkor Mányoki e megfogalmazását úgy is érthetjük, hogy Rákóczi környezete nemigen foglalkoztatta a fejedelem személyes alkalmazásában álló festőt.[60] Mindenesetre figyelemre méltó, hogy csak az 1720-as évekből, tehát csupán második magyarországi látogatásakor készült hazai műveiről tudunk, illetve adatként sincs tudomásunk 1707—09 között festett egyéb képeiről. Nincs adatunk arra sem, hogy miként ítélte meg Rákóczi arcképfestője művészi teljesítményét. Nem tudjuk hogy a műalkotásokkal szembeni sokat idézett kritikus magatartása és műértő szemlélete mennyiben érvényesült Mányoki róla festett portréival kapcsolatban.[61] Mindenesetre az irodalomban általában tanulmányútként szerepel Mányokinak az a két és fél évig tartó küldetése, amelyre 1709. október 24-én indult el Husztról. Rákóczi diplomatája, Klement János kíséretében. [62] Mányoki hollandiai és berlini tartózkodása eredményét tekintve kétségtelenül tanulmányút volt, jóllehet a rábízott feladatok inkább gyakorlati természetűek voltak és a fejedelmi udvar diplomáciai és propaganda tevékenységéhez kapcsolódtak. [63]

A küldetés két és fél éves időszakára vonatkozó ismereteink idáig igen hiányosak voltak. Az eddig tudott források csupán az útvonalra és az úticélra nézve adtak támpontot, illetve a festő berlini tartózkodásáról s ottani, 1711 folyamán végzett tevékenységéről szóltak. [64] Ezek szerint Klement és Mányoki Magyarországról elindulva Varsón és Berlinen keresztül Hollandiába, a hágai béketárgyalások színhelyére igyekezett. Egyúttal követi utasításokat és propaganda anyagot vittek a protestáns rendek Berlinben időző megbízottaihoz, Körtvélyesi Jánoshoz és Dobozi Istvánhoz. [65] A Ráday levéltárban található, alább idézett forrásokból azonban nemcsak arra derül fény, hogy a Klementtel elutazó Mányoki a későbbiekben is a diplomata kíséretében található, de képet kapunk útjának szakaszairól és főként közelebbi információkat diplomáciai küldetésének jellegéről. [66] Lengyelországi tartózkodásuk úgy tűnik, a vártnál tovább tartott, csupán 1710 február végén érkeztek meg a porosz fővárosba. [67] Innen keltezi Mányoki március 8.-án, útja során használt élnevén

12. Mányoki Ádám (?): II. Rákóczi Ferenc, miniatűr, 1707—1709. Szombathely, Smidt Múzeum

(A. de Milau) írt levelét, melyben szerencsés megérkezésükről számol be Rádaynak, s egyúttal tudatja vele, hogy másnap indulnak Hollandiába. [68] Ugyanennek a levélnek egy mondata világít rá arra is, hogy a küldetéssel miféle megbízatást szánt Rákóczi udvari festőjének. „Hála Istennek, azt az jó szerentsés hirt, hogy az németeket megverték az mieink igen kedvessen hallottuk, mert itten mindenütt az az hir hallatik, hogy az németek az magyarokon victorizáltak volna, azér ezeket az jó hireket az nuvellákba fogunk nyomtatni" — írja a festő, akinek a feladata eszerint mesterségéhez — és netán régebbi berlini kapcsolataihoz — igazodóan egylapos újságok — „nuvellák" — illetve röplapok kinyomtatása, s esetleg a szükséges illusztráció biztosítása lehetett. Tudjuk, hogy Rákóczi azzal az utasítással indította útnak Mányokit, hogy el kell sajátítania a rézmetszés technikáját. [69] A fejedelemnek ez a követelménye festőjével szemben — melyet az a későbbiekben teljesített is, — ugyancsak az elmondottakat támasztja alá. A levélben ígért „nuvellákról", melyben az amúgy kétes kimenetelű romhányi csatáról eshetett szó, nem tudunk semmit.

Levelében Mányoki közelebbi megjelölés nélkül szól egy megbízatásról is, mégpedig egy megrendelésről, melynek ügyében eljárt, s melyhez árajánlatot is kapott. A kalkuláció — mint írja, — 300—450 Guldent tesz ki, és a pénzügyi lebonyolításra vonatkozó utasítást mielőbb várja Rádaytól, azért, hogy az elkészült „dolgokat'í majd magával vihesse. A megbízás jellegére a személyek, a dátumok és a körülmények egybeesése adja meg a lehetséges választ. Ismerjük Mányoki és Klement magyarországi elindulásának időpontját (1709. október 24.), Ráday néhány nappal korábban kelt leveléből pedig megtudjuk, hogy Klement magával vitte az „Epistola Celsi . . .", valamint egy „Synopsis" című mű kéziratát, azzal az utasítással, hogy azokat kinyomassa. [70] Az „Egy lengyel királyi tanácsos levele . . .'í címre változtatott Epistola német változatát Krenner Domokos adattat ki 1710 nyarán a lettországi Jelgavában (Mittau). Az összes költségek valamivel több, mint 400 rajnai forintot tettek ki. [71à A latin és francia változat kiadatásának helye és körülményei azonban bizonytalanok. [72] A mű kiadására vonatkozó ismert adatok, valamint a Mányoki-levélben foglalt tények és a benne közölt összeg egybeesése kinyomtatása (és esetleg terjesztése) körüli teendőkben lehetett része. [73] Hogy Brennernek segédkezett-e a hosszúra nyúlt lengyelországi tartózkodás során, avagy a többi idegen nyelvű változat kinyomtatására szólt-e a megbízása, bizonyára eldönt majd a további kutatás. Ehelyütt csupán arra a megállapításra szorítkozunk, hogy az az „értelmiségi'í feladatkor, melyet a fejedelmi külpolitika -akkori kívánalmainak megfelelően Mányoki ebben az időszakban betöltött, több volt, mint amit az udvari festő státusa megkövetelt. Külföldi tartózkodása pedig — amely ugyanakkor jelentős változásokat hozott festészetében — legfeljebb másodlagosan volt tanulmányi célú.

Tudunk azonban Mányokinak egy további feladatáról is, egy arcképmetszetről, melyről a már említett 1711 júliusi levelében ezt írja: „Megcsináltam az arcképet Fenséged kegyes akaratja szeri t, amiért száz aranyat ígértem és részben kifizettem, csak az aláírás van hátra, mire vonatkozólag Fenséged rendelkezését várom. Ezt mesterséget Fenséged beleegyezésével magam is megtanultam, amint azt már 1707-ben Fenséged elrendelte, ami ugyan kiadásokkal járt, ez azonban később tizszeresen megtérül." [74] Ezzel az adattal csak az utóbbi időben hozta összefüggésbe Galavics Géza azt a nagyméretű, mezzotinto technikával készült lapot, amelynek ismeretes egy kézzel írt hibás ortográfiájú próbalevonata „Franciscus II. S. Imp. Princeps Ragotczi" felirattal, valamint fennmaradtak hasonlóképp hibás szövegű kész levonatai is, mely utóbbiakon a fejedelem neve „Ragoczi"-ként szerepel.[75] (13. kép)

A metszetelőkép szerzőjére és a metszet datálására vonatkozóan megoszlik a kutatók véleménye. Rózsa György szerint a lap 1696 és 1704 között készült, s így nem lehet összefüggésben Mányoki magyarországi működésével. A datálásban a kiindulópontot a metszet felirata jelentette számára, melyben csak Rákóczi birodalmi hercegi címe szerepel. Ennek alapján tette a lap készítésének idejét a birodalmi hercegi cím hivatalos elismerése (1696) és Rákóczi erdélyi fejedelemmé választása (1704) közé. Előképében Rákóczi egy feltételezett arcképét jelölte meg, azt, amelynek alapján 1704—05 körül Richter portréja is készülhetett, s amely — mint az a Richter-képpel való tükörképes egyezés alapján megállapítható, — Jakob Folkema 1739-ben, Hágában megjelent metszetéhez is előképül szolgált.[76]

Galavics Géza ezzel szemben a mezzotintot az 1711-es levélben említett metszettel azonosítja, az előkép szerzőjének pedig Mányoki Ádámot tartja. A szerzőségre vonatkozó érvelését Mányoki első Rákóczi arcképe, valamint a metszet közti kompozíciós és részletbeli megfigyelésekre alapozza. Emellett — közvetett összefüggésben — kapcsolatot ismer fel abban, hogy a levél megírása idején a metszetnek — noha kész volt —, még nem volt felirata, s a szöveget Mányoki Rákóczitól várta, valamint abban, hogy a lapot végül is mindkét változatában hibás ortográfiával látták el, így a felirat nem Rákóczi, illetve megbízottja utasítása szerint készült. Úgy véli, hogy Rákóczi éppen a szatmári békekötéssel megváltozott politikai körülmények miatt nem kívánta kibocsáttatni a metszetet, ezért végül nem adott utasítást Mányokinak a felirat szövegére vonatkozóan. A lapok kézzel írott és metszett végleges szövege pedig azoktól származik, akik — Rákóczi akarata ellenére tehát, — később mégis a metszet kiadása mellett döntöttek.[77]

Úgy véljük, hogy a datálást nem döntheti el önmagában a feliratban szereplő méltóság. A metszeten szereplő cím ugyanis az 1711-es datálást ugyanúgy megengedi, mint az 1704 előttit. jákóczit a feliratot kéő levél írásakor — már a szatmári békét követően tehát —, nem illette meg a vezérlő fejedelmi cím, 1711 novemberétől

13. Ismeretlen metsző Mányoki Ádám után: II. Rákóczi Ferenc, mezzotinto, 1710—1711. Debrecen, Déri Múzeum

pedig már az erdélyi fejedelmi méltóság sem, minthogy ekkor a Medgyesen megtartott országgyűlés felesküdött III. Károlyra. A reprezentatív megoldású kvalitásos lap, valamint a következetesen hibás felirat ellentmondása mindenesetre arra utal, hogy a mezzotinto a megrendelő — azaz Rákóczi — részéről befejezetlen vállalkozás, ez a körülmény pedig nézetünk szerint is alapot ad arra, hogy a mezzotintót a Mányoki-levélben említett metszettel azonosnak, előképét pedig ebből következően a festő munkájának tartsuk.

A metszet, amely Rákóczit mint uralkodó-hadvezért ábrázolja, hivatalos portréinak csúcspontja. A megjelenésmód a hadvezéri ikonográfia akkor legkorszerűbb és legkedveltebb típusát képviseli. A páncélos, legtöbbször hermelines palásttal övezett hadvezér fellépésének minden esetben a határozott mozdulat, s a lendülettel tartott hadvezéri bot ad hangsúlyt. A méltó bemutatáshoz a háttérben zajló csata, s a gomolygó ágyúfüst ugyanúgy hozzátartozott. Az ábrázolási séma a 17. század utolsó negyedétől a következő század harmadáig általános és meghatározó a nyugat-európai uralkodók és hadvezérek arcképein. A portrétípus, mind festett, mind sokszorosított formájában a kellékek és a mozdulatok ismétlődő sztereotípiái ellenére is, kompozíciós variációkban igen gazdag. Ezért gondoljuk azt, hogy a Rákóczi-metszet közvetlen inspirálója és kompozíciós forrása Pieter van Gunst egy részleteiben és főbb kompozíciós vonalaiban is igen hasonló rézmetszete volt.[78] Gunst e lapjával John Churchillnek, Marlborough hercegének egy portréját sokszorosította, melyet 1705-ben Adrian van der Werff festett.[9] (14. kép) A Rotterdamban működő van der Werff hazájában csakúgy, mint Düsseldorfban a pfalzi választófejedelem udvari festőjeként, legrangosabb és legeredetibb adaptálója volt a francia reprezentatív udvari arcképfestészetnek.[70] Rákóczi tehát az egyik legjobb mintához nyúlt, amikor készülő metszete előképét meghatározta.

Az előképválasztás ugyanis — amely a metszet vitatott datálását is eldönti —, minden bizonnyal Rákóczié, nem pedig a festőé. Oka pedig ismét a külpolitikai kapcsolatok alakulásában kereshető. 1709 őszén, kevéssel Mányoki és Klement elutazása előtt újból az állam diplomácia élvonalába kerül az angol—holland kapcsolat. A gazdasági nehézségektől és a pestisjárványtól sújtott ország kormányzata a méltó megegyezést kereste, mégpedig oly módon, hogy átmentse a konföderációs állam politikai eredményeit, s biztosítsa Erdély önálló államiságát. Erre garanciát csakis az általános, nemzetközi béketárgyalásokon született megegyezés adhatott. E tárgyalásokon a magyarországi és erdélyi ügy képviseletét az angol és holland tárgyalófelek vitték, diplomáciai előkészítését pedig többek közt maga Marlborough herceg vállalta.[81] Diplomatái, köztük a Mányokival együtt utazó Klement révén a fejedelem személyes kapcsolatban is állt Marlborough-val.[82] Ma még nem tudjuk, hogy az 1710 őszéig élénk diplomáciai kapcsolat mely fázisában utasította Rákóczi Mányokit arra, hogy metszett képmását Marlborough herceg portréja nyomán készíttesse el, s azt sem, hogy e szándéka mögött volt-e — s ha igen milyen — konkrét indíték. Az előkép megválasztása azonban — úgy tűnik, — egy határozott diplomáciai igazodás eredménye.

A metszetben annak technikai tökéletessége ellenére is, itt-ott némi ügyetlenség, görcsös magyarázkodás érezhető. Valószínű, hogy a biztos technikai tudással bíró metsző pontosan követte az átadott rajzi előképet. Formai-technikai szempontból biztos részek (mint a díszpáncél, a buzogányt markoló jobbkéz, az erőteljesen formált arc, melyet lazán keretez a vállra omló haj), merev, bátortalan megoldásokkal váltakoznak. Az előképet készítő Mányoki láthatóan igyekezett átemelni néhány meghatározó kompozíciós részletet Gunst metszetéből. Ilyen a bal oldalt félrecsapódó palást, melynek levegőben visszahajló alsó része után, erőltetetten próbálja imitálni Werff lazán elomló megoldását. De ilyen a palást alá rejtett balkar elrajzolt kontúrja is, minthogy Mányoki csupán a rövidülésben ábrázolt könyökvonalat vette át az eredeti kompozícióból, a háromnegyed fordulattal hátra mozduló testtartást azonban nem. A merev anyagkezelés nemcsak a palástnál válik ki a kompozíció egészének eleganciájából, de a sátor, s az ágon áthajló drapéria esetében is. Már Rákóczi és felesége portréi is arra mutattak, hogy Mányokinak e viszonylag korai időszakában problémát okozott még a térbeliség jelzése, s még nem tudott megfelelően élni a drapéria plasztikus hatást keltő, dekoratív funkciójával.

A további kutatás feladata, hogy a kiemelkedő kvalitású mezzotinto metszőjének kilétét kiderítse. A kérdés tisztázása azért sem lényegtelen a Mányoki kutatás számára, mert elképzelhető, hogy a festő abban a műhelyben, illetve annál a mesternél tanulta meg maga is ezt a sokszorosító technikát, akinél Berlinben a Rákóczi-portré rézbe metszését megrendelte. S hogy ezt a mesterséget valamilyen fokon maga is elsajátította, azt nemcsak Rákóczihoz a metszettel kapcsolatban írott leveléből tudjuk, de egy évekkel későbbi szignált metszetéből is, amely tán nyomdahibás szignatúrája miatt, elkerülte idáig a kutatók figyelmét. A csak forrásból tudott, ismeretlen nőt ábrázoló metszet valószínűleg egyetlen példányos próbalevonat volt feltehetően festékhibásan nyomott aláírással, melynek félreolvasott „n" és „o" betűje alapján kerülhetett a szakirodalomba hibásan Mányoki szignatúrája a következő formában: „A. de Marycki Regis Pol. Pict. pinx et sc."[83] E szignatúra alapján tartotta később a szakirodalom II. és III. Ágost lengyel királyok udvari festőjeként A. de Marycki-t, aki azonban nem lehet más, mint Adam de Mányoki, aki nevét első magyarországi tartózkodása után nemesi származását is jelölve, franciásan használta képaláírásaiban, idegen nyelvű leveleiben, kérvényeiben egyaránt. A metszet aláírása szerint Mányoki a lapot évekkel később, 1717-ben történt szász udvari festői kinevezése után készítette el egyik saját képéről. Minthogy több szignált metszete nem ismeretes, nem tudjuk, milyen mértékben, s milyen időszakokban foglalkozott ezzel a technikával. Azonban az említett metszete, valamint az a másik alkalom, amikor még Rákóczi mellett Gdanskban használt fel talán szintén metszet készítéséhez rézlemezt, nem egyszeri próbálkozások lehettek.[84] Ez gyanítható abból, hogy később is a birtokában volt néhány sokszorosító eszköz, ezeket a halála után felvett hagyatéki leltár említi meg.[85]

Mányoki külföldi tartózkodása csak Berlinbe érkezésétől követhető ismét nyomon, ahol a metszet elkészítésén túl Jablonski szuperintendens segítségével a -ákóczi áltae rábízott, részbengazdaságiügyeket intézi.[86] Több mi t fél éves hollandiai tartózkodásának részleteiről egyelőre nincsenek adataink. Ottani művészeti tapasztalatai,ra hollandiai utazást követően festett berlini önarckép és az 1712-ben Gdanskban készült közismert Rákóczi-portré alapján következtethetünk.

Bizonyosra vehető ugyanis, hogy Mányoki Önarcképe 1711-ben Berlinben, Hollandiából visszatérve készült.[87] (15. kép) Az kép korábban bizonytalan datálását[88] segítenek pontosítani festésmódjának azok a jellegzetességei, amelyek Antoine Pesne, I. Frigyes porosz király udvari festőjének közvetlen hatását jelzik. A francia származású és tanultságú festő itáliai tanulmányok után, 1710-ben telepedett le Berlinben, s itteni működése kezdetén rövid ideig még nosztalgikusan „élte újra" témáiban és kolorizmusában itáliai — elsősorban Velencében szerzett — festői élményeit.[89] Az önarckép egyértelműen arról vall, hogy Mányoki nem tudta kivonni magát a tőle merőben eltérő iskolázottságú ifjabb pályatárs portréinak és életképeinek háziasan közvetlen és számára újszerűen köznapi megoldásai alól. Vonzotta őt Pesne rokonszenvesen természetes előadásmódja és színválasztása, a meleg barnákhoz és vörösekhez képein gyakran társuló törtfehér meghitt színegyüttese. Önarcképén is a berlini festő nyomán tűnik az életképek materiális világából kölcsönzött kelléknek a kép — nem véletlenül — legmarkánsabban festett részlete, a hanyagul viselt, feltűrt ujjú ing. Az arc erőteljes, vöröses rózsaszín reflexei és az árnyékok meleg barnái is éppúgy Pesne ekkor festett képeinek színkezeléséből származnak,

14. Pieter van Gunst—Adrian van der Werff: John Churchill, Marlborough hercege, rézmetszet, 1705 után. Drezda, Kupferstich-Kabinett

15. Mányoki Ádám: Önarckép, 1711. Magyar Nemzeti Galéria

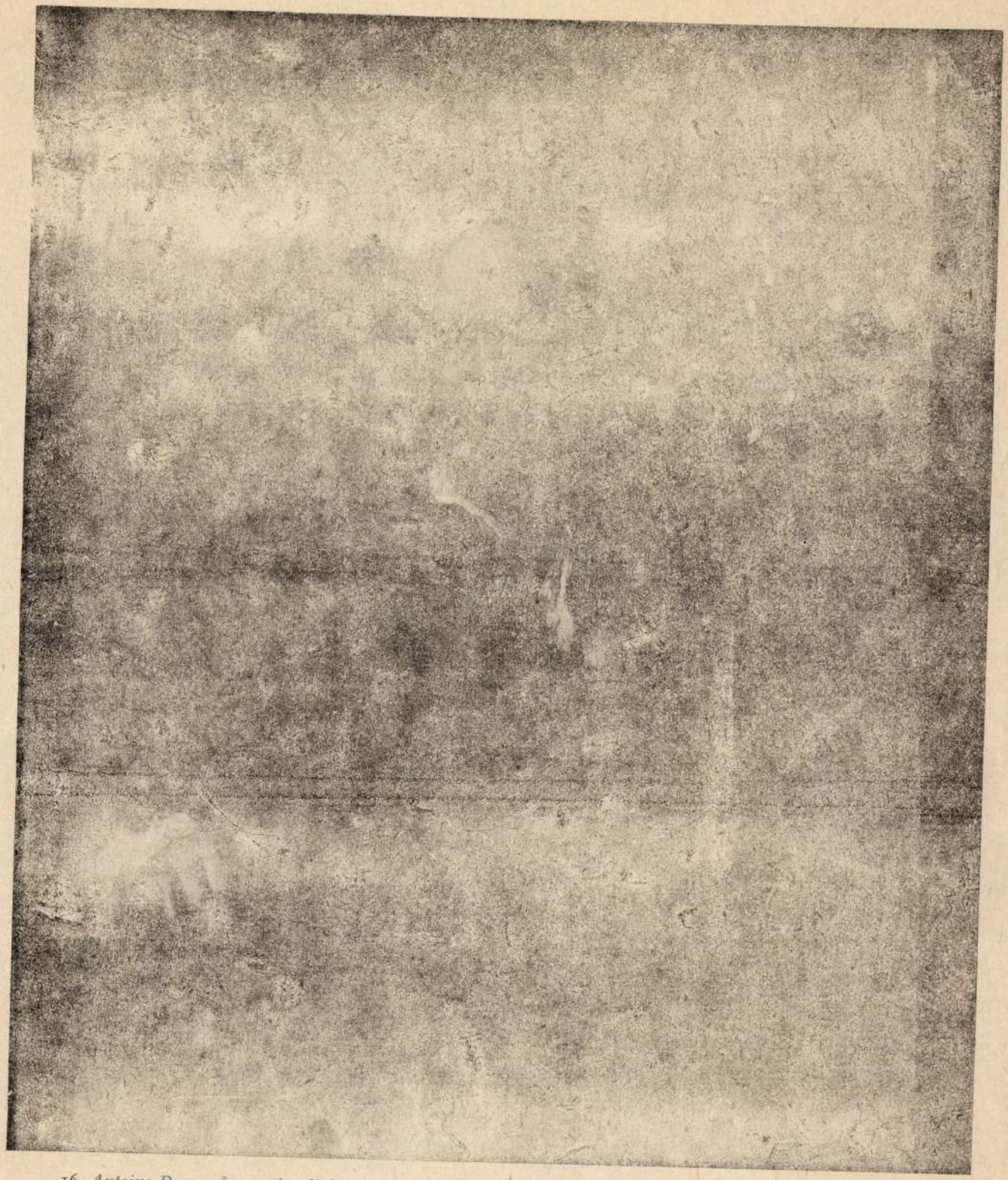

16. Antoine Pesne: Ismeretlen férfi képmása, 1710 körül. Staatliche Schlösser und Gärten Potsdam-Sanssouci

17. Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc, 1712. Magyar Nemzeti Galéria

mint ahogy az ő hatása ismerhető fel a homályban tartott szemkörnyék modellálásán, abban, ahogyan plasztikáját e képen a fényárnyék folthatásaira bízta, noha máskor alaposan kidolgozott belső rajzzal építi fel. E festésmódbeli jellemzők szembetűnően egyeznek Pesne egy 1710 körül festett ismeretlen férfiarcképének megoldásaival.[90] (16. kép)

Önarcképén a harminchat esztendős festő derűs magabiztossággal, a tudása és képességei értékét ismerő ember nyitottságával fordul a néző felé. Arckifejezésében kontaktust kereső közvetlenséggel, megjelenésében egy mesterember tárgyilagosságával. A képmás az a fajta önarckép zsáner, amely ekkorra már számos változatában típussá vált. Noha a megoldás ekkor már eléggé elterjedt volt ahhoz, hogy messzemenő következtetéseket vonjunk le belőle, ezt, a Mányoki életműben többé vissza nem térő, könnyeden józan, s a valósághoz köznapi egyszerűséggel közelítő arcképfestést lényeges és beszédes momentumként kezelhetjük, amikor korai periódusának egyéni és művészi összetevőit kutatjuk. Portréja olyan művészi önmagára találást rögzít ugyanis, amely több évtizedes pályája során alig érhető tetten műveiben.

Míg az önarckép Berlinben szerzett hatásokat mutat, a fejedelem Gdanskban festett képmása a hollandiai tanulmányok festői eredménye (17. kép). A képek stílus és festésmód szempontjából merőben különböző tapasztalatokra épülnek tehát. E tekintetben nem tehetők egymás mellé, mint ahogyan nem állítható párhuzamba természetesen a portrék emberi, egzisztenciális háttere sem. Ezek jellemzése mindkettőnél másfajta közelítésmód és feladat elé állította a festőt. A két képet azonban olyan arcképfestői lényeglátás és technikai biztonság jellemzi, amely egy más festői minőség kétségtelen jeleként különíti el őket Mányoki korábbi műveitől. Mindkét portréján már a megjelenéssel jellemez, érzékeltet személyiséget, fed fel emberi, lelki formátumot. Az öltözet sem köznapi, sem előkelő mivoltában nem a hatáskeltést szolgálja, mindkét esetben evidenciaként alkalmazkodik az ábrázolt egyéniségéhez. S minthogy az arcképfestés lehetőségeit többnyire nem a külsődleges megoldásokban keresi és találja meg máskor sem, a későbbiekben sem méretezi túl a ruha és a kellékek látvány-szerepét. Ebből a szempontból Mányoki eredendően puritán szemlélete és túlzó megoldásokat kerülő komponálásmódja alapvető festői biztatást kapott a polgári Hollandiában.

E képein más egységben gondolkodik, mint korábban. Festésmódja ezért nem leíró, problémalátását pedig nem a részletfestés tölti ki és határozza meg. A részletek kidolgozott vagy éppen karakteres mivoltukban a kép egészéhez viszonyítva kapják meg hangsúlyukat. Rákóczi portréján egyedül az arcot emeli ki ismeretlen eredetű fénnyel, amelynek intenzitása és arcképfestői szerepe árulkodóan vall előzményeiről. A festői szándék és a megvalósítás Gottfried Schalcken arcképeinek gyertyafénytől eredő fényeffektusait idézi.[91] Az egyenletes homályban tartott környezetből szuggesztív foltként határozottan kiváló arc a holland mester műveinek és gyéni fénymegoldásainak ismeretét feltételezi. Schalcken udvari festőként is működött korábban Düsseldorffban, csakúgy, mint a már említett Mányoki kortárs, Adrian van der Werff, akinek pedig úgy tűnik, ecsetnyom és kontúr nélküli festésmodora mellett elegáns képszerkesztése is erős nyomot hagyott Mányoki festészetén. Talán idővel biztosabb támpontot is kaphatunk arra, hogy járt-e a festő a Hollandiával szomszédos pfalzi választófejedelemség központjában. Bizonyos azonban, hogy a „finomfestés", az ecsetnyomokat eltüntető, s a lazúrokat egyenletesen alkalmazó festésmód e festők hatósugarában épült be festészetébe.

A Rákóczi-arckép tanúsága szerint Hollandiában Mányoki empatikus portréfestővé érett. S ez lényegesen több annál, hogysem arcképfestészetének fejlődése csupán a festő-technika minőségének változásával legyen jellemezhető. Viszonya e képen ábrázoltjához nem az udvari festőé, képe nem hódoló, vagy tetszeni vágyó. S mert festő-magatartásában független, arcképével személyes indíttatásból kelt tiszteletet, melyet maga is érez. A már önarcképében is megfogható emberi tartás és művészi biztonságérzet a Rákóczi-kép arcképfestői teljesítményének igazi alapja.

A festő az egyéniség felől közelít, így a képből sugárzó méltóságnak nem tárgyi, nem anyagi hordozói vannak. A jelenség a jellemábrázolás lényegét érinti, ennélfogva eredője nem konkretizálható. A tekintet meditatív nyugalma és a megjelenés tartózkodó személyessége a magánemberként megfestett Rákóczié. Erről nemcsak a kép bensőséges atmoszférája vall, de a fejedelem külseje, magyar nemesi viselete is. A kép az emigrációban élő Rákóczi privát portréja, valójában az egyetlen, e minőségében nem mérhető más arcképéhez. A magánemberként, sztoikus nyugalommal megjelenő fejedelem és a későbbi vallomásíró ugyanannak a belső folyamatnak nem túl távol eső pontjain található.

A kép legáltalánosabb interpretációja az, hogy Rákóczit úgy formálja meg, mint akit nem tört meg a szabadságharc kudarca, s aki ezért bujdosásában is hittel és felelősséggel képviseli vállalt ügyét. Képmása azonban nem az események kihívására adott válasz, a megjelenésmód ennyiben független az aktualitástól és a személyes politikai elkötelezettségtől. Reprezentatív arckép, amely nemcsak bemutat és megörökít, de etikai, szellemi magatartást is megfogalmaz. Nem a történelmi küldetés tehát, hanem a kor reprezentatív arcképfelfogása igényelte, hogy portréja egy magasabb eszménynek feleljen meg.

Lehet, hogy a személyes hangú, privát megjelenésű arckép — amely kezdettől a szász királyi család tulajdonában volt,[92] — a Rákóczit „vendégül látó" II. Ágost lengyel király és szász választófejedelem számára készült a fejedelem egyfajta magángesztusaként, Franciaországba távozása alkalmával. S talán engedhetünk a kínálkozó gondolatnak, hogy benne a mecénás támogatását is lássuk, aki e képpel a szolgálatából kilépő festőt az új pártfogó és az arcképfestő-pálya sokrétűbb lehetőségeit tartogató idegen udvari környezet felé segítette.

Buzási Enikő

37 Idézi, és a naplóban helytelenül írt festőt azonosítja: *Rózsa Gy.*: II. Rákóczi Ferenc ikonográfiájához. Irodalomtörténeti Közlemények LXXX. 1976/4. 483 valamint *uő.*: Megjegyzések II. Rákóczi Ferenc ikonográfiájához. In: Rákóczi-tanulmányok, Budapest 1980, 517

38 A Rákóczi-arcképek, s arcképmetszeteinek részletes ikonográfiai feldolgozása először: *Kampis A.*: II. Rákóczi Ferenc arcképeiről. In: Rákóczi Emlékkönyv halálának kétszázéves évfordulójára. Szerk. *Lukinich I.* Budapest é. n. II. 69–90, a francia kiadású arcképmetszetek és előképeik kapcsolatáról újabban: *Cennerné Wilhelmb G.*: Adalékok II. Rákóczi Ferenc és felesége ikonográfiájához. Művészettörténeti Értesítő XXIV. 1975. 62–66

39 Le Noble művéről *Köpeczi* i. m. 1966, 411–413, a két kiadásban is megjelent mű különböző metszőtől származó fiktív lovas képeiről a metszetek adataival: *Galavics* i. m. 496 és 21–22. képek

40 Vö.: *Lázár* i. m. 14, *Kampis* i. m. 82, *Garas K.*: Magyarországi festészet a XVII. században. Budapest 1953, 90, *Köpeczi–R. Várkonyi* i. m. 302

41 *Ch. L. Hagedorn:* Lettre á un Amateur de la peinture. Dresden 1755, 258 szerint az ajánlatot Rákóczi tette a festőnek, Lang Ambrus szerepéről Mányoki 1711. július 8.-án kelt leveléből tudunk. Közli: *Lukinich I.*: Mányoki Ádám levele II. Rákóczi Ferenchez. Magyar Művészet 1927. 663–664

42 *Hagedorn* i. m. 256. Mányoki neveltetéséről: *Lázár* i. m. 9

43 Mányoki levele, Magyar Művészet III. 1927. 663

44 *Hagedorn* i. m. 258. Az adat, hogy Mányoki a megbízást megkapta, Hagedorntól származik, s ugyancsak tőle tudjuk, hogy Mányoki 1703-tól a berlini udvarnak dolgozott. Uo. 257. A trónörökös tisztigalériájába tartozó képei ma a Schloß Charlottenburgban, Berlinben. Ld.: *H. Bleckwenn:* Das Porträt Adam Friedrichs un Wreech ein Relikt der „Chefgalerie Potsdam" In: Schloß Charlottenburg–Berlin Preußen. Festschrift für Margarete kühn. München–Berlin 1975. 203–316. Itt ugyancsak Mányokinak tulajdonítja A F. v. Wreech portréját 1723-ból. A sorozatról újabban: *H. Börsch Supan:* Die Kunst in Brandenburg–Preußen. Berlin, 1980. 110. Nr. 72. Mányoki képe Frigyes Vilmos egyik kapitányáról.

45 Antoine Pesne (1683–1757) Kiállítás Potsdam-Sanssouci, 1983, bevezető, 5, valamint *H. Börsch-Supan:* Joseph Vivien als Hofmaler der Wittelsbacher. Münchener Jahrbuch der Bildenden Kunst, XIV. 1963, 129–212

46 *Thaly K.*: Adalék Mányoki Ádám híres magyar képíró életéhez. Századok 8. 1874. 512 Lang doktor fizetésére: *Hopp* i. m. 1980, 437

47 *Hagedorn* i. m. 258

48 A szabadságharc államának diplomáciai tevékenységéről s abban Mányokiról: Ráday P. iratai II. A kuruc diplomácia szervezete és működése című fejezet.

Rákóczi összetett művelődéspolitikai koncepciójára és gyakorlati intézkedéseire: *Köpeczi—R. Várkonyi* i. m. 292—304, A művelődéspolitikus című fejezet, az udvari értelmiség tevékenységéről, beleértve Mányokit is, róla uo. 302, valamint *R. Várkonyi Á.*: Értelmiség és államhatalom Magyarországon a 17—18. század fordulóján. In: A magyarországi értelmiség a XVII—XVIII. században. Szerk. Zombori I. Szeged 1984, 77—79. Mányoki eddig ismeretlen brüsszeli útjáról: Klement János levele Ráday Pálnak 1709 február 23. Berlin. Ráday-levéltár IV. d/2—17. A Ráday Pál iratai készülő III. kötetéből. A levél ismeretét Benda Kálmánnak köszönöm

49 Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, olaj, vászon 79×63,5 cm. leltári szám: 1910. Korábban a királyi palotában a Budai Várban. *Lázár* i. m. 13—14. A feltevésről, hogy Mányoki Berlinben megfestette Rákóczinét: *uő*: uo. 13—15, *Hopp L.*: Mányoki Ádám fejedelmi képíró. Irodalomtörténeti Közlemények LXXVII. 1973, 733. Mányoki csak kis számban ismert korai műveit felsorolja *Lázár* i. m. 13—14, melyet csak egy fiatal nő portréjával tudunk bővíteni: Magyar Nemzeti Galéria Régi Magyar Gyűjtemény, amerikai magántulajdonból, olaj, vászon, 81×63,5 cm. leltári szám: 70.1.M. Szignálatlan.

50 *Lázár* i. m. 71. LXVIII/a tábla, valamint *Lázár B.*: Mányoki-tanulmányok. Magyar Művészet II. 1926, 93. A kép 1921-ben tűnt fel az Ernst-árverésen, Ernst Múzeum Aukciók XVII. 1921. 332. tétel, X. tábla. Szerepelt a Magyar remekművek-kiállításon. Az Ernst Múzeum kiállításai, XLVII. 1921. 3. kat. sz. Dr. Miklós Gyuláné tulajdonából.

51 Jelenleg magyar magántulajdonban, olaj, vászon 69×56 cm ováltükörbe festett, majd a festett ovális mentén durván körbevágva, majd új vászonra húzva. Csak a meglévő eredeti képfelület méretét adtuk meg. *Buzási E.*: Régi magyar arcképek (Alte ungarische Bildnisse) Kiállítás, Tata—Szombathely 1988, 13. kat. sz. David Richter portréja Rákóczinéról a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokában van. Lásd: *Rózsa* i. m. 1980, 514

52 Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, olaj, vászon, 77,5×55 cm. leltári szám: 68.5. Korábban Radványban, a Radvánszkyak tulajdonában, később a királyi palotába, majd a Minisztertanács tulajdonába került.

53 *Lázár* i. m. 15. Mányoki Ádám Emlékkiállítás, Budapest 1957. A bevezető tanulmányt írta és a kiállítást rendezte *Gerevich Lászlóné*, 4. *Galavics* i. m. 502. *Rózsa* i. m. 1980. 517. Beniczky naplóbejegyzése: Rákóczi Tár I. 114

54 Wiener-Neustadt, Stadtmuseum, olaj, vászon, 79×61 cm. A festő megrendelése egy képsorozatra szólt a város fontosabb történelmi eseményeiről, valamint mindazokról a személyekről akik a város történetében szerepet játszottak. Rákóczi képe bécsújhelyi raboskodása miatt került a sorozatba. A kép ki volt állítva a Prinz Eugen-kiállításon, 9.52. kat. sz.

55 Lázár Béla hozza azt a feltevést, hogy a kép Radvánszky János tulajdonában volt egykor, i. m. 15.3. jegyzet. A kép történetére vonatkozó régebbi irodalom felsorolva: Mányoki Emlékkiállítás, 9. kat. sz. alatt.

56 Szombathely, Smidt Múzeum, olaj, rézlemez, 105×7,7 cm leltári szám: SI 71. 1200. *Buzási*, i. m. 14. kat. sz. A kép először egy Ernst árverésen tűnt fel: Ernst Aukciók, VIII. 1918. 457. sz. 49 tábla.

57 Mányoki egyik korai műve egy szignált miniatűr, korábban Glück Frigyes tulajdonában, jelenleg lappang. Olaj, rézlemez, 8,7×7,10 cm, a hátán lévő felirat: „Michael Bertold de Gileno. Natus anno Christi 1615. Aetatis 87. Adamus Mányoki pinx. 1702." *Lázár* i. m. 13. I/b. tábla.

58 Magyar Művészet III. 1927. 663. idézi *Lázár* i. m. 17

59 Thaly nyomán került a szakirodalomba, hogy Mányoki a fejedelmi udvarban himzésmintákat rajzolt elő s más hasonló feladatokkal is foglalkozott (Századok, 8. 1874. 512.) *Márki S.*: II. Rákóczi Ferenc, Budapest 1909. II. 492. *Lázár* i. m. 15. Feltételezi, hogy Mányoki részt vett díszítő feladatokban *Galavics* i. m. 501

60 Pesne például I. Frigyes alábbi, írásban rögzített kikötésével állt udvari szolgálatba: „insonderheit für Unss allein und sonsten niemand, es wäre denn mit Unserer Special-Permission . . ." idézi: Antoine Pesne-kiállításkatalógus, 1983. 8. Mányoki a szász udvarnál tö[illegible]ent kinevezése után részben szintén II. Ágost megbízására festett udvara tagjait. Megjegyzendő, hogy Mányoki Rákóczihoz írott levelében kitér arra, hogy mióta udvarából eljött, nem vállalt más munkát. Ez arra utalna, hogy Rákóczi hasonló feltételek mellett alkalmazta. (Vö. Magyar Művészet III. 1927, 663.)

61 Forgach Simon tábornok megjegyzését, mely szerint Rákóczi kritikusan szemléli az oltárképek festésmódját, s színvonalát, Thaly nyomán idézik (Hadtörténeti Közlemények 1891. 453.)

62 Az elutazásról ld. Beniczky Gáspár feljegyzését: Rákóczi Tár (Szerk. *Thaly K.*) I—II. Pest, 1866—1868. I. 220, idézi: *Hopp L.* i. m. 1973. 734, *Galavics* i. m. 503; valamint Ráday P. iratai II. 54. A külföldi tanulmányokat Rákóczi már szolgálatba lépésekor megígérte Mányokinak. Ezt a festő 1711. július 18-án írott levelére (ld. 60. jegyzet) hivatkozva említi *Lázár* i. m. 15, *Galavics* i. m. 504.

63 *Galavics* i. m. 504 részletezi kiadott forrásokra hivatkozva Rákóczi megbízásait a festőnek.

64 Ld. a következő jegyzetet, valamint Mányoki berlini tartózkodására vonatkozóan Jablinski leveleit Klementhez: Berlin, 1711. augusztus 4, 1711. augusztus 8, 1711, augusztus 22, 1711. szeptember 22, 1711. november 17, 1712. február 10, valamint -ákóczi leveleit Klementhez Gdanskból, 1712. január 16. és január 30-i keltezéssel: *J. Fiedler:* Actenstücke zur Geschichte Franz Rákóczi's und seiner Verbindungen mit dem Auslande. II. In: Fontes rerum austriacarum. II. Abt. Wien, 1858. XVII. Bd. 192, 204, 206, 213, 235, 265, 274, 293

65 *Benda K.*: „Egy lengyel királyi tanácsos levele" 1710. Magyar Könyvszemle 1979/3. 255, 259, *R. Várkonyi Á.*: „Ad pacem universalem" (A szatmári béke nemzetközi előzményeiről) Századok 114. 1980/2. 174, 185

66 Az alább idézett levelek ismeretéért Benda Kálmánnak tartozom hálás köszönettel, aki a -áday Pál iratai III. kötetéhez összegyűjtött levéltári anyagot a kutatáshoz rendelkezésemre bocsátotta.

67 Dobozi István 1709. december 26-án Berlinből azt írja Ráday Pálnak, hogy Mányokiék még nem érkeztek meg. Értesülése szerint november 26-án még Varsóban voltak. Ráday levéltár, IV. d/2—17. 42. számú levél. A Ráday Pál iratai készülő III. kötetéből.

68 Ráday levéltár, IV. d/2—17. 33. számú levél, Berlin, 1710. március 8. A Ráday Pál iratai készülő III. kötetéből. Mányoki álnevéről ld. Ráday P. iratai II. 29, *Galavics* i. m. 504

69 A festő 1711. július 18-án írott leveléből tudjuk, hogy Rákóczi már a festő szolgálatába lépésekor elrendelte, hogy sajátítsa el a rézmetszést. Ld. Magyar Művészet 1927. III. 663

70 Ráday Pálnak Körtvélyesi Jánoshoz és Dobozi Istvánhoz írott levele, Huszt 1709. október 21-én: „. . . Clement innen megh indulván . . . azon Instrumentumokat . . . általa megh küldöttem, söt a mellé assignaltam annexivé kezéhez két munkát, ugy mint Synopsim . . . és Epistolam Celsi ad Veracium, kiket hogy nyomtatasbanis kiadassa, vagyon intimatioja, . . ." idézi *Esze T.*: Egy lengyel királyi tanácsos levele. (Adalék a Rákóczi-szabadságharc publicisztikájához) Magyar Könyvszemle 1961. 484, 488, valamint *Benda* i. m. 1979. 255, 258 (a kérdés összefoglalásával és a korábbi irodalommal)

71 Ld. Brenner Domokos 1710. július 30-án kelt levelét, *Benda* i. m. 1979. 259, 264

72 *Benda* i. m. 1979. 264

73 Ismételten Benda Kálmánnak tartozom köszönettel azért a gondolatért, hogy Mányoki nyomtatással kapcsolatos tevékenysége esetleg összefüggésbe hozható a röpirat kiadásával.

74 Magyar Művészet III. 1927. 663. A levelet közlő Lukinich maga, s nyomában a szakirodalom a levél „machen lassen" kifejezését Mányoki egy általa készített képével hozta összefüggésbe. *Lázár* i. m. 17. A szöveg helyes értelmezése először: *Galavics* i. m. 504

75 Magyarországon két példányban: Debrecen, Déri Múzeum, valamint Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok. Kézzel feliratozott példánya: Dresden, Kupferstich-Kabinett. *Galavics* i. m. 505—507

76 *Rózsa* i. m. 1976. 483, és *uő*: i. m. 1980. 517. A Folkema-metszet és a Richter-kép összefüggésére az idézett helyeken 482, ill. 515—516

77 *Galavics* i. m. 505—507

78 Dresden, Kupferstich-Kabinett, A 1204t, 2. Singer Nr. 60 866. Rézmetszet. Szignálva: balra „A. vander Werf Eques pinxit" középen „P. van Gunst sculpsit" jobbra „R. Leers excudit"

79 Firenze, Palazzo Pitti, olaj, vászon 131,5×107,5 cm. Kiállítva a Max Emanuel-kiállításon, 1976-ban, 362. kat. sz., valamint a Prinz Eugen-kiállításon, 1986-ban, kat. sz. 8.12.

80 Ld. Adriaen van der Werff (1659—1722) Hofmaler des Kurfürsten Johann Wilhelm von der Pfalz. Kiállítás katalógus, München 1972. *B. Gaehtgens:* Adriaen van Werff. (1659—1722). München 1987. *G. Eckhardt:* Selbstbildnisse niederländischer Maler des 17. Jahrhunderts. Berlin 1971, 51, 213

81 *R. Várkonyi Á.* i. m. 1980/169—171, 176, 186—187, 190, 192—193

82 *R. Várkonyi Á.* i. m. 1980. 172, 185, valamint *uő.*: Rákóczi és a hágai békekonferencia. Irodalomtörténeti Közlemények LXXXVII. 1983/1—3., 204—205

83 *E. Rastawieczki:* Słównik malarzów polskich. 1850—57. II. 37, *uő.*: Słównik Rytowników polskich, Poznan 1886, 189 Thieme-Becker Lexikon XXIV. 1930. 191. A metszet a múlt század elején Alexander Junosz Borkowski metszetgyűjteményében volt. Első említése: Rozmaitości lwowskie, 1834. I. 7 *Lázár* i. m. 65/3 jegyzetben megemlíti a metszetet Rastawiecki alapján, de rosszul írja a „Marycki" nevet, valamint a gyűjtőét is, továbbá csak arról tesz említést, hogy a metszet Mányoki egy 1736 (!)-os képe alapján készült, de nem figyel fel a szignóban rögzített tényre, hogy sajátkezű metszetről van szó.

84 Mányokinak 1712 júniusában 48 krajcárt fizettek ki, melyet réztáblára költött. *Hopp* i. m. 1973, 735, valamint *Galavics* i. m. 508

85 Kgl.Sächs. Hauptstaatsarchiv. Dresden. Amtsgericht Dresden Nr. 2001. Fol 11—146. Catalogus von Silberwerk, Wand und Taschenuhren . . . J. Ch. Crellius Auktion 1758. Donnerstags, am 1. Jun Neundte Abtheilung. Nyomtatott katalógus 125^{v}—170^{v} „372/a. eine hölz. Druckerforme" „372/q. 1 Drucker-rolle"

86 192, 1712. január 30.-án Rákóczi már Mányoki Gdanskba érkezéséről ír, *Fiedler* i. m. 274, Ugyanakkor szállásköltségét csak 1712. április 13-tól fizetik. Ld. MTA kézirattár MS. 4973. 23. doboz. Udvartartási és gazdasági iratok. 1702—1712. 1712. eszten-

dőbeli „perceptiók", bejegyzés augusztus 18-áról. 1710 végén Berlinben: Ráday P. iratai. II. 54 valamint a 64. jegyzetben idézett források.

87 Magyar Nemzeti Galéria Régi Magyar Gyűjtemény, olaj, vászon 87×61,5 cm leltári szám: 6508. A Művészeti Múzeumok Baráti Egyesületének örök letéte, 1931-ben. Korábban a schleissheimi királyi képtárban. Ld. *G. Parthey:* Deutscher Bildersaal. Verzeichniss der in vorhandenen Oelbilder verstorbenen Maler aller Schulen. Berlin 1863, Schleissheim, Kat. Nr. 2. *A. Bayersdorfer:* Verzeichniss der in der Königlichen Gallerie zu Schleissheim aufgestellten Gemälde. München 1885. Kat. Nr. 705

88 *Lázár* i. m. 13 (1700–1702 között), *Garas* i. m. 18 (1709 után), Mányoki Emlékkiállítás, bevezető tanulmány 4 (1703), A Magyar Nemzeti Galéria Régi Gyűjteményei, Budapest 1984. Szerk. *Mojzer M.* 140 (1709 után)

89 *E. Berckenhagen – P. du Colombier – M. Kühn – G. Poensgen:* Antoine Pesne. Berlin 1958, 15–17

90 Staatliche Schlösser und Gärten Potsdam-Sanssouci, olaj, vászon 114,5×99 cm leltári szám: GK I 5656.B 198/a Antoine Pesne-kiállítás, 1983. 8. kat. sz. és *Berckenhagen . . .* i. m. 198. kat. sz. valamint vö. Pesne 1710 körül készült önarcképével *Berckenhagen . . .* i. m. 244/a kat. sz. Pesne olasz hatást mutató életképeiből ld. Gitározó fiú, 1710. Antoine Pesne-kiállítás 5. kat. sz. Ablakból integető szobalány, 1708 körül, uo. 3. kat. sz. Fogolymadarat tollazó szakácsnő, 1712. uo. 12. kat. sz.

91 Vö. III. Orániai Vilmos portréja, Amsterdam, Rijksmuseum, leltári szám: A 367. *E. Larsen:* A self-portrait by Godfried Schalcken. Oud Holland LXXIX. 1964, 78–79, *Eckhardt* i. m. 206 megbízatások a pfalzi választófejedelem részéről.

92 Magyar Nemzeti Galéria, Régi Magyar Gyűjtemény, olaj, vászon, 75,5×62,5 cm leltári szám: 6001. Ajándék Nemes Marcelltől 1925-ben. Korábban a szász királyi család tulajdonában, Drezdában. Még szász tulajdonban közli: *F. Matthäi:* Verzeichniss der Königlichen Sächsischen Gemäldegalerie. Dresden 1837, 391. kat. sz. Hazakerülése alkalmával ismertette: *Petrovics E.:* Mányoki Ádám Rákóczi-képéhez. Magyar Művészet, I. 1925, 3

FERENC II. RÁKÓCZI ALS MÄZEN

Die kunsthistorische Forschung wurde schon früher darauf aufmerksam, daß Rákóczis mäzenatorische Tätigkeit mit den politischen Ereignissen des Staates des Freiheitskampfes eng verknüpft ist. Es wurde nachgewiesen, daß der Fürst einen Teil der Werke in der Absicht in Auftrag gegeben hatte, mit ihrem aktualpolitischen Anliegen, sowie kraft ihres künstlerischen Niveaus die Ziele des Freiheitskampfes in internationalem Kreis zu unterstützen. Wir meinen aber, daß in Rákóczis mäzenatorischem Verhalten auch ein indirekteres politisches Motiv zur Geltung kommt, das mit seinem fürstlichen Rang, seinem Status als Herrscher zusammenhängt. Wenn wir die in seinem Auftrag erstellten Werke unter diesem Aspekt untersuchen, geraten in seiner mäzenatorischen Konzeption Züge und Gesichtspunkte in den Vordergrund, die für die zeitgenössische Repräsentation von Monarchen kennzeichnend sind und die ihn, den Führer des Freiheitskampfes, auf diese Weise als einen den europäischen Herrschern und Fürsten politisch Ebenbürtigen den Zeitgenossen erscheinen liessen. Dieser Gesichtspunkt des Auftraggebers stellt die Rolle der Hofkünstler, die während des Freiheitskampfes beschäftigt waren, Daniel Warou und Ádám Mányoki in ein anderes Licht als bisher.

Der Staat des Freiheitskampfes war der bedeutendste Versuch zur Schaffung der unabhängigen ungarischen Staatlichkeit im Zeitalter des Barock, stellte jedoch zugleich auch einen Versuch im Hinblick auf die höfische ungarische Kunst dar. Rákóczi wollte seinen Fürstenhof zu einem Zentrum des geistig-kulturellen Lebens und zu einem repräsentativen Schauplatz der staatspolitischen Ereignisse machen. Während des Freiheitskampfes wollte er eine höfische Kunst etablieren, die sowohl der Politik als auch der frustlichen Repräsentation dient. Die bildkünstlerische Propaganda des Freiheitskampfes verknüpfte er also mit der eigenen, persönlichen, letzten Endes staatlichen Repräsentation. Da der Staat des Freiheitskampfes keinen ständigen Sitz hatte, konnte diese seine Absicht auf gewisse Gattungen beschränkt verwirklicht werden: auf die in Vervielfältigungstechnik hergestellte Münzprägekunst, auf Kupferstiche, die auch zur Information des Auslandes geeignet waren, sowie auf die Porträtmalerei. In den acht Jahren des Freiheitskampfes beschäftigte Rákóczi zwei Künstler: von 1703–1707 den schwedischen Münzpräger Uaniel Warou, der zuvor für den Wiener Hof gearbeitet hatte und von August 1707 bis Oktober 1712 den Porträtmaler Ádám Mányoki als Hofmaler. Alle der im Auftrag von Rákóczi gefertigten Werke sind entweder Porträts des Fürsten oder repräsentative Gedenkmünzen, auf denen sein Konterfei zu sehen ist.

Drei bekannte Gedenkmünzen von Rákóczi, die er bei Daniel Warou in Auftrag gegeben hatte, entstanden entsprechend der vom 17. Jahrhundert an europaweit verbreiteten Praxis der „histoire metallique". Diese im herrschaftlichen Privileg geprägten Münzen gedachten überall in erster Linie der Tugenden des Herrschers, der wichtigsten Ziele seiner Politik und der verwirklichten Ergebnisse. Dergestalt betrachtete Rákóczi die drei Gedenkmünzen nicht nur als eine Möglichkeit zur politischen Propaganda, sondern auch als eine herrschaftliche Geste, als eine Gelegenheit zum Repräsentieren, um seinen fürstlichen Rang zu unterstreichen. Den Münzen dachte er in erster Linie bei seinen außenpolitischen, diplomatischen Beziehungen eine Rolle zu. Alle drei Münzen knüpfen an Ereignisse und politische Momente des Freiheitskampfes an. Die Vorderseite ist mit dem Konterfei des Fürsten, die Kehrseite mit einer allegorischen Szene geschmückt. In der mit drei Frauengestalten (Libertas, Justitia und die Personifizierung der „Heimischen Gesetze") dargestellten allegorischen Szene auf der Kehrseite der Münze zum Gedenken des Beginns des Freiheitskampfes erblickte die Literatur bis jetzt die bildliche Gestaltung des Beginns des Befreiungskampfes, obgleich ihr Programm die genaue bildliche Entschprechung einer der bedeutendsten frühen Resolutionen, der Anfang 1704 in mehreren Sprachen herausgegebenen „Recrudescunt . . . " von Rákóczi ist. In der Resolution sind all die widerrechtlichen Maßnahmen nach Punkten geordnet festgehalten, mit denen das Haus Habsburg entgegen den „heimischen Gesetzen" das Land bis dahin regiert hatte. Die Argumentation der Resolution macht von denselben Begriffen Gebrauch, wie die Allegorie der Münze. Die anläßlich des Landtags zu Szécsény geprägte Münze verewigt in der Gestalt dreier Vestalinnen, die ein Altarfeuer entfachen, den zwischen den drei Religionen — katholisch, evangelisch und reformiert — zustandegebrachten Religionsfrieden. Die Münze gedenkt der gesetzlichen Kodifizierung des Religionsfriedens, obgleich auf dem fraglichen Landtag die Staatsform selbst, die Ständekonföderation angenommen und Rákóczi zum regierenden Fürsten gewählt wurde. Die fürs ausländische Publikum gedachte Münze stellt hingegen die Toleranz der Regierung Rákóczi gegenüber den protestantischen Religionen dar, vermutlich aus außenpolitischen Überlegungen, um die sich damals erneuernden diplomatischen Beziehungen zu den protestantischen Ländern (England und die Niederlande) zu pflegen. Die Herkulesmünze von Rákóczi, auf deren Vorderseite der mythologische Held mit der Hydra von Lerna ringt, ist nicht nur von bester Qualität, sondern verrät auch am meisten von den Repräsentationswünschen des Mäzenen-Fürsten als Auftraggeber. Herkules, seit der Antike die Personifizierung wertvollster Herrschertugenden, war vom 17. Jahrhundert an europaweit immer häufiger die mythologische Parallelle des jeweiligen Herrschers. Seit der Herrschaft von Maximilian I. war aber die Herkules-Symbolik eines der wichtigsten Elemente der herrschaftlichen Repräsentation des Hauses Habsburg, vor allem unter Leopold I. und Karl VI. Auch die Komposition der Herkulesmünze von Rákóczi wurde vermutlich von einer Herkulesfigur des 1590 von den „Fremden Niederlegern" zu Ehren von Leopold

MÁNYOKI Ádám

MÁNYOKI ÁDÁM

Mányoki klasszikus portréja a fejedelemről, 1711

A Rákóczi-szabadságharc és Károlyi-kiegyezés

Folytatás a 23. oldalról

Miután kinek-kinek teljesült a saját igénye, indokolatlanná vált a további küzdelem. De értelmetlenné vált az esetben is, ha nem volt már remény arra, hogy a törekvése megvalósulhasson. Károlyit – ha már mindenáron moralizálni akarunk – inkább esküszegőnek tekinthetjük, hiszen nem tartotta meg a fejedelemnek adott szavát, akinek pedig megígérte, hogy nem köt megállapodást a jóváhagyása nélkül – mondja Kalmár János. Csakhogy mivel Rákóczi igényeinek – a rendi alkotmány és a protestáns vallásszabadság tiszteletben tartása nemzetközi garantálásának – teljesítéséről az udvar még csak tárgyalni sem óhajtott, ezért a fejedelem nem hatalmazta fel Károlyit a megegyezésre. Pedig ekkorra már végleg különvált egymástól Rákóczi és a szabadságharcban részt vevők többségének a célja, ami korábban sem volt feltétlenül azonos, de a küzdelem folytatása az utóbbiak számára immár nemcsak reménytelennek látszott, hanem kifejezetten veszélyesnek is a többszörös túlerővel szemben. Még Ráday Pál, a fejedelem titkára és bizalmas híve, a jómódú református birtokos nemes is úgy nyilatkozott, amikor a Lengyelországban tartózkodó Rákóczi utasítására 1711. április közepén hazajött ura álláspontját tolmácsolni, hogy ha a fejedelem szembehelyezkednék a megállapodással, elhagyja Rákóczi pártját – emlékeztet a történész.

Éber Sándor

Mányoki Ádám: Önarckép, 1711 körül

Mányoki, a fejedelem kedves piktora

Mányoki Ádámnak tulajdonítva: II. Rákóczi Ferenc felesége, Charlotte Amalie Hessen-Rheinfels-i hercegnő, 1707

Ahogyan a székelyföldi Zágonból való Mikes Kelemen Rákóczi udvari krónikásának számít a rodostói emigráció napjait megörökítő törökországi levelei révén, úgy tartja a magyar szakirodalom a dunakanyarbeli Szokolyán született Mányoki Ádámot a fejedelem udvari portretistájának. A Magyar Nemzeti Galéria augusztus 24-éig látható életmű-kiállításának most a Rákóczi-szabadságharc kezdetének három évszázados jubileuma adott különös aktualitást. A tárlatrendező Búzási Enikő művészettörténész több évtizedes kutatásai nyomán megírt kísérőkatalógusa pedig számos korábbi legendát eloszlat vagy félreértéseket helyreigazít.

Például azt, hogy Mányoki „magyar szíve szólalt meg" 1707-es, első hazatérésekor – ahogyan azt Lázár Béla 1933-as monográfiája állította. A valóság sokkal prózaibb: Frigyes Vilmos porosz trónörököstől akkoriban csak alkalmi megbízásokat kapott, ezért fogadta el az 1707 tavaszán Berlinben járt Rákócziné – született Charlotte Amalie Hessen-Rheinfels-i hercegnő – meghívását a fejedelem udvari festői tisztére, és „bemutatkozásul" még ott megfestette az előkelő hölgy ovális portréját (amelyet hazai magántulajdonból kölcsönöztek a várbéli tárlatra). Az év augusztusában visszatért szülőhazájába, s itthon első dolga volt, hogy – Rákóczi személyes szolgálatában – elkészítse az előbbi kép párjaként a fejedelem arcképét. Ez a födetlen fejű mellkép kalandos utat járt be: előbb Radványban őrizték, az ottani Radvánszky-família birtokán, majd 1933-tól a királyi palotába került, ahonnan 1945-ben nyomtalanul eltűnt, és éveken át lappangott. 1957-től már a Minisztertanács leltárában szerepelt, és 1965-ban került át a Magyar Nemzeti Múzeumba. A helyzetet csak tovább bonyolítja, hogy korabeli bevett szokás szerint a képet mindjárt hiteles másolatával együtt rendelték meg a festőtől, és az első változat a fejedelem nővérének, Rákóczi Juliannának, Aspremont gróf feleségének a tulajdonában kerülhetett Bécsbe, ahol a bécsújhelyi osztrák festő, Joseph Ferdinand Wasshuber készített 1730-ban egy koloritban és részleteiben egyaránt azonos kópiát.

Mányoki 1712-ig állott a fejedelem szolgálatában, ahol nemesemberként tartották számon, és időnként bizalmas feladatokat is ellátott. Ezt bizonyítja Mányoki álnéven váltott levelezése Ráday Pállal, a fejedelmi diplomácia vezetőjével, 1709 őszén, hollandiai útja alkalmával. A hágai béketárgyalások alatt a festő futárszolgálatot is teljesített, különféle röpiratokat, valamint egyéb propagandaanyagokat nyomtatott és feltehetően terjesztett is. Mányoki 1710 végéig maradt holland földön, majd Berlinben töltött egy teljes évet, a fejedelem utasításait teljesítve, „összekötve a kellemeset a hasznossal", vagyis a festői tanulmányutat a politikai feladatokkal. Rákóczi kívánságára rendelte meg saját olajképe alapján (eddig azonosítatlan metszőnél) azt a mezzotintoportrét is, amely a korabeli Európa arisztokrata divatja szerint hadvezérként ábrázolja a fejedelmet. Az időközben változó nemzetközi helyzet miatt Rákóczinak a továbbiakban nem volt lehetősége udvari festőjének alkalmazására. 1711-ben a fejedelem diplomáciai tárgyalásokra utazott lengyel földre, de a [illegible] vollétében megkötött szatmári békév[illegible] szakadt a Habsburgok elleni kuruc s[illegible]ságharcnak, és így Rákóczi külföldön [illegible]radt. 1712 elején még Gdanskba hívatta szeretett piktorát, és megrendelte tőle híres főveges portréját ajándékként az őt támogató II. Ágost lengyel király és szász választófejedelem számára. Az utóbbi szolgálatába állott aztán Mányoki is, miközben Rákóczi elindult a francia fővárosba, emigrációja újabb állomására. A kép előbb a szász királyi család drezdai rezidenciáján függött a falon, majd az első világháború után az ottani Gemaeldegalerie képgyűjteményébe került. Onnan érkezett 1925-ben csere révén – Nemes Marcell ajándékaként – a budapesti Szépművészeti Múzeumba, a honi művelődési élet ovációja közepette. 1974 óta a Magyar Nemzeti Galéria féltett kincseként csodálhatja a nemzetközi közönség a Budavári Palotában.

Wagner István

A kultúra támogatója: PANNON GSM

A Rákóczi-szabadságharc és Károlyi-kiegyezés

Kalmár János történész szerint a Rákóczi-felkelés függetlenségi törekvése az adott közjogi helyzetben illuzórikus volt: Magyarországnak ugyanis volt törvényesen megválasztott és megkoronázott királya, s ezt a helyzetet a nagyhatalmak is tényként kezelték. A szatmári béke éppenséggel nem katasztrófának, hanem optimális kompromisszumnak bizonyult a birtokos nemesség számára, majd utána, a XVIII. század további évtizedeiben gazdasági, társadalmi és kulturális téren is jelentős fejlődés következett be. A történész szerint a fejedelem emberi nagysága vitathatatlan, de politikusi kvalitásait újra kell értékelnünk.

Luis Janet Ange fametszete, 1853.

François Guerard rézkarca, 1694

Antoine Trduvain rézmetszete

Az utóbbi években II. Rákóczi Ferenc személyéről, életéről, neveltetéséről, emigrációban eltöltött éveiről, továbbá hadszervezői tevékenységéről számos publikáció jelent meg, de a felkelés társadalmi mozgatóiról, belső ellenzékéről, az úgynevezett labanc érzelmű nemesség pártállásának indítékairól kevés szó esett.

„A köztudatban talán a szatmári béke megítélése rejti a legtöbb ellentmondást – véli Kalmár János történész. – Bizonyos történeti és érzelmi hagyományok alapján napjainkban is vannak, akik elítélik a békeszerződést, és tető alá hozóját, Károlyi Sándort árulónak tekintik. Pedig a XVIII. század későbbi évtizedeiben hazánkban jelentős gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés ment végbe. A század utolsó harmadában – ellentétben a tőlünk délre, illetve keletre eső területekkel – Magyarországon is megindult a felvilágosodás, nem csekély mértékben Bécs közvetítő szerepe nyomán. Régebben történészeink között is akadtak olyanok, akik úgy gondolták, hogy Magyarország mindezért súlyos árat kényszerült fizetni, mivel le kellett mondania függetlensége kivívásának reményéről. A szatmári megállapodás szövegében azonban nem található olyan elem, amely azt igazolná, hogy bármiről is le kellett volna mondani. Az adott közjogi helyzetre hivatkozva a Habsburg-kormányzat még a szabadságharc ígéretes szakaszában sem volt hajlandó egyenrangú félként tárgyalni a szabadságharc vezetőivel; őket mindvégig rebelliseknek, azaz törvényes királyuk ellen lázadóknak tekintették" – mondja az ELTE docense. Magyarországnak törvényesen megválasztott és megkoronázott uralkodója volt, s ez nemcsak az 1705-ig regnáló I. Lipótra igaz. Fiát, I. Józsefet is már 1687-ben megválasztották és meg is koronázták magyar királlyá, a közjogi helyzet tehát teljesen egyértelmű volt, és nemcsak a bécsi udvar számára, hanem a többi nagyhatalom, még a felkelőket támogató franciák számára is. Pedig XIV. Lajos francia király pénzzel és katonával egyaránt segítette a szabadságharcot, mégsem ismerte el Rákóczit Magyarország szuverén fejedelmének.

Ennek ellenére a szatmári béke pontjai a legteljesebb amnesztiáról tanúskodnak. Arról persze nem lehetett szó, hogy Rákóczi legmesszebbmenő célja, az ország függetlensége megvalósulhasson. Ezt még Erdélyre korlátozottan sem sikerülhetett kiharcolni. A szabadságharc után, franciaországi emigrációja idején, Rákóczinak sikerült elérnie, hogy XIV. Lajos követe 1714 tavaszán, a rastatti béketárgyalásokon felvetette az önálló Erdély ötletét. A császári követ erre azzal vágott vissza, hogy akkor viszont a francia befolyás alatt álló Spanyolországban, ahol a Napkirály unokája uralkodott, lehessen önálló Katalónia. A francia tárgyaló fél által szóba hozott tervet így aztán elvetették. Erdély ugyanis a magyar korona része volt, azé a koronáé, melyet a Habsburgok viseltek, méghozzá 1687 óta fiágon immáron örökletesen. Ezen az alapon magától értetődően tekintették magukat Erdély uralkodójának is.

Teljes megbocsátás

A szatmári békében a felkelőkhöz csatlakozott birtokos nemeseknek megígérték konfiskált birtokaik visszaadását, még ha a szabadságharc alatt esetleg eladományozták is őket. Az amnesztia kiterjedt a kuruc katonákra is. Közülük azok, akik jobbágyszármazásúként tiszti rangot értek el Rákóczi seregében, mint ilyenek, mentesültek a jobbágyi terhek alól. Ezt a szabadosnak nevezett státusukat, amely a hajdúszabadságra emlékeztetett, a bécsi kormányzat is hajlandó volt biztosítani számukra. Sőt azt is felajánlották nekik, hogy – amennyiben továbbra is katonaként kívánnak szolgálni – a kuruc hadseregben elért rangjuknak megfelelően átveszik őket a császári hadseregbe. A császári hadseregből a kurucokhoz átálló katonákat, a dezertőröket sem büntették meg, de haladéktalanul vissza kellett térniük eredeti egységükhöz.

„A fentiekre gondolva, indokoltnak tűnhet feltenni azt a kérdést, hogy vajon hiábavaló volt-e a Rákóczi-szabadságharc – mondja a történész. – Hiszen pusztán a kiinduló- és a végpontot tekintve, ugyanazok az erők kerekedtek felül katonailag és politikailag, akik ellen a felkelés elkezdődött. A nyolcéves küzdelem és emberveszteség hozott-e bármilyen eredményt is az országnak? Nos, feltétlenül. A kérdésre egyértelműen igennel felelhetünk. Éppen a szatmári megegyezés tartalma bizonyítja a szabadságharc eredményességét" – adja meg a választ Kalmár János. A török kiverése utáni, XVII. század végi lipóti berendezkedés, melynek nyomán lábbal tiporták a magyar jogrendet, mellőzték a hazai kormányszerveket, s az elviselhetetlenségig emelték az adókat, megbukott. A szatmári pontok biztosították azt is, hogy Magyarországot nem lehetett „cseh lábra állítani", azaz a harmincéves háború nyitányának bizonyuló cseh rendi felkelés 1620. évi fehér-hegyi leverését követő beolvasztáshoz hasonlatos módon eljárni.

Illuzórikus függetlenség

„A szatmári béke reális kompromisszum volt, szemben a függetlenségről alkotott elképzelésnek a bel- és külpolitikai viszonyokat tekintve illuzórikusnak tűnő voltával" – véli Kalmár János. A megegyezés eredményeképpen Magyarország a továbbiakban úgy lett része a Habsburg Birodalomnak, hogy a kormányzat figyelembe vette a magyar nemesség alkotmányos jogait, miközben a dinasztikus érdekek sem csorbultak. Bár biztosítékot nem nyújtottak, a Habsburgok – annak megfelelően, amit a szatmári megállapodásban kilátásba helyeztek – megtartották ígéreteiket. A korábbinál nagyobb mérvű türelem nyilvánult meg a protestáns felekezetek iránt, az alkotmányos kormányzás lényegében megvalósult, az alapvető rendi jogokat tiszteletben tartották. Emellett – a beköszöntő béke és a konszolidálódó belpolitikai helyzet nyomán – új lehetőségek is megnyíltak a magyar nemesség előtt, vagy kitágultak az addigiak: hivatali pályafutás, katonai karrier a császári hadseregben, esetleg udvari szolgálat Bécsben. Az ekkor létrejövő keret olyannyira megfelelőnek bizonyult a politikai jogokkal egyedüliként rendelkező hazai nemességnek, hogy egészen a század végéig nem is kívánta szétfeszíteni. Ezért nem volt – az időközbeni súrlódások és konfliktusok ellenére – mintegy három emberöltőn át semminemű dinasztiaellenes felkelés vagy szervezkedés.

A megosztott kuruc tábor

„Rákóczi személye és a szabadságharc szinte egymással azonosulva ivódott be a köztudatba" – mondja az ELTE tanára. Pedig az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc kapcsán teljesen elfogadott, hogy magyar oldalon is többféle elképzelés élt a függetlenségről, a fegyveres harcról és az udvarhoz fűződő viszonyról.

Kossuth, Széchenyi, Deák vagy Görgey tudvalévőleg más-más álláspontot képviselt. A valóságban a Rákóczi-szabadságharc idején is létezett véleménykülönbség a hazai politikusok között. Esterházy Pál nádor például, aki az 1680-as évek végén kritizálta az udvari ihletettségű magyarországi berendezkedési tervezetet, sőt némelykor a kormányzati gyakorlatot is, a felkelés idején mindvégig kitartott az uralkodóhoz való hűségében. Az ország boldogulásán eltérő módon és nem azonos elképzelés alapján, de hasonlóan nemes szándék által vezérelve munkálkodó Rákóczi-kori politikusaink működésében és az általuk vallott felfogásban koruk kínálta alternatívát lenne jó látnunk végre, s nem vagy hazafiasnak, vagy a nemzeti érdeket elárulónak minősítenünk. Annál is inkább, mert még a szabadságharchoz csatlakozók indítékai is különbözők lehettek. S a felkelés során a kuruc tábort érő katonai vereségek mellett egyre nyomasztóbbá váltak az anyagi nehézségek is. A fogyatkozó számú közkatonákat csak a jobbágyoknak kilátásba helyezett mentességekkel lehetett megtartani, esetleg pótolni, ez pedig a birtokos nemesség rovására történt. Eközben a bécsi udvar hatályon kívül helyezett olyan intézkedést, amely – legalábbis a birtokos nemesek esetében – az elégedetlenség egyik forrását képezte, tudniillik felfüggesztette a fegyverváltsági díj szedését.

A történész szerint az adott nemzetközi hatalmi erőviszonyok nem tették lehetővé egy független Magyarország létét: a párhuzamosan zajló spanyol örökösödési háborúból a Habsburg Birodalom megerősödve és területileg is jócskán gyarapodva került ki, míg a magyar szabadságharcot támogató nagyhatalom, Franciaország, elszigetelődött. A szatmári béke ezért, bár nem az elképzelhető ideális, de az adott helyzet kínálta lehetőségeket figyelembe véve az optimális feltételeket kínálta.

Károlyi és Pálffy alkuja

A szatmári megállapodást tulajdonképpen két magyar nagybirtokos arisztokrata alkudta ki: Károlyi Sándor kuruc és Pálffy János császári tábornok. Károlyi eleinte Rákóczi megbízásából tárgyalt, később azonban a fejedelem bizalmatlanná vált iránta, ám ő ennek ellenére folytatta az alkudozásokat. Pálffyt a bécsi udvar hatalmazta fel arra, hogy egyezkedjék a felkelőkkel. Meglepő módon a katonailag szinte reménytelen helyzetben lévő kuruc generális volt az, aki újabb és újabb igényeket támasztott. Kalmár János emlékeztet arra, hogy ugyanakkor a többszörös túlerőben lévő Pálffy kerülte a katonai összecsapást – azt kockáztatva ezzel, hogy Bécsben az ellenséggel való összejátszással gyanúsítják meg –, mert nyilvánvaló volt számára, hogy egy fegyverben álló ellenféllel való alkudozás során jóval több esélye van a hazai rendi érdekek érvényre juttatásának – ami személy szerint neki magyar főrendként is érdekében állt –, mint egy legyőzött lázadó seregnek szemben. Katonai leszámolás esetén a magyar nemesség semmiféle engedményt nem tudott volna kicsikarni a Habsburg-udvartól, sőt ez esetben esetleg megtorlásra lehetett számítani, amelynek a mindvégig udvarhű nemesség is kárvallottja lett volna. Ezen a ponton és a jövő lehetőségeinek tekintetében a Károlyi és Pálffy képviselte – ez idáig eltérő pártállású – birtokos nemesség érdekei alapjában véve megegyeztek.

Károlyi Sándor tehát ezért sem volt áruló, de azért sem, mert a „szabadságharc ügyén" nem ugyanazt értette valamennyi abban résztvevő. Ki az elviselhetetlennek érzett adók, ki katonaként a várakból kiűzetve elvesztett létalapja miatt, ki a felmenői birtokának visszaszerzése céljából fizetendő magas összeg miatt, ki meg a törvények lábbal tiprása, a rendi alkotmány figyelmen kívül hagyásával történő kormányzás és a protestánsüldözés miatt csatlakozott a felkeléshez.

Folytatás a 24. oldalon

A kultúra támogatója: PANNON GSM

MÁRFFY ÖDÖN

MÁRFFY ÖDÖN

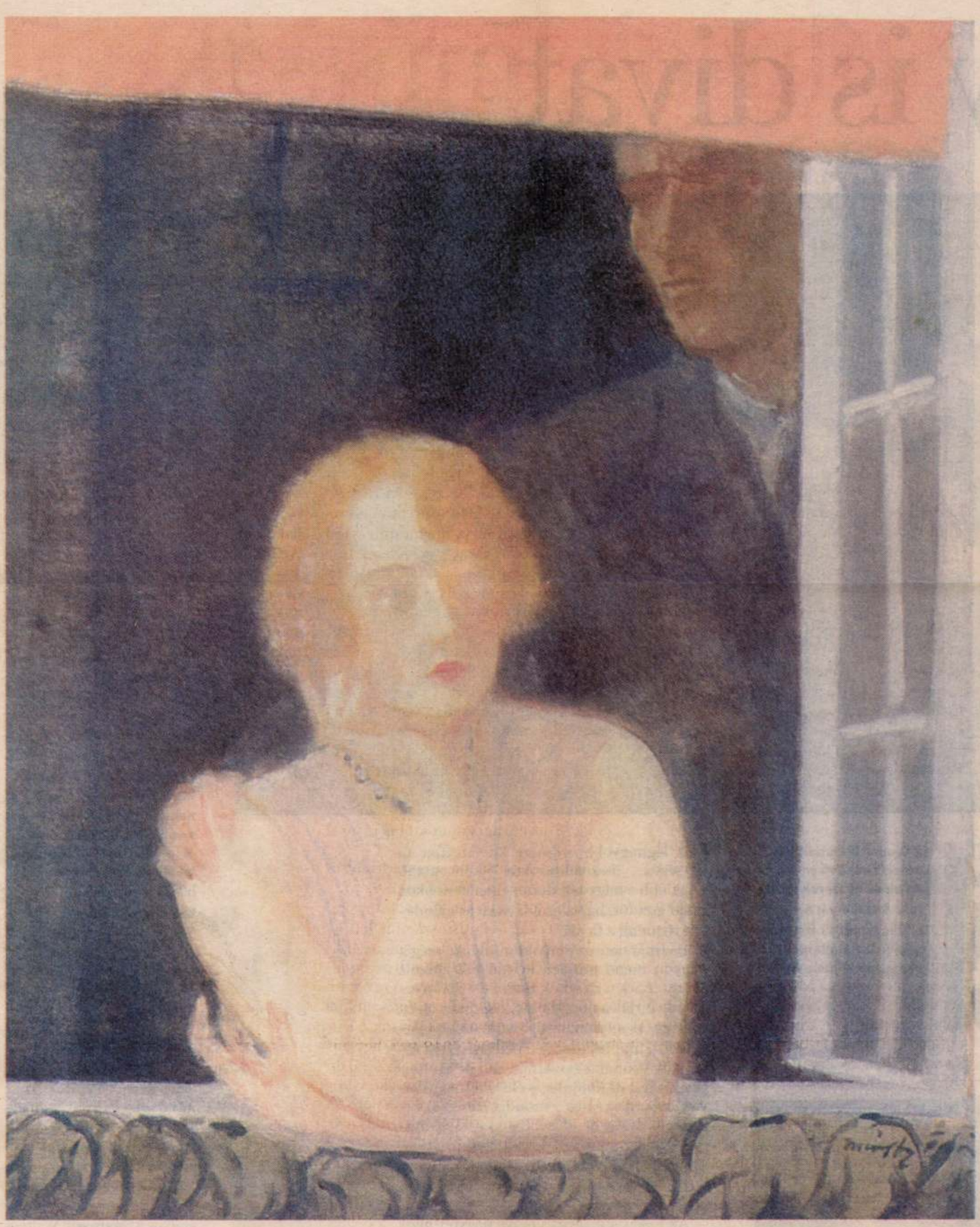

Márffy felesége, múzsája és modellje, Ady Endre Csinszkája sok képének ihletője. Illusztrációnk Csinszka utolsó arcképe (1936 előtt)

Magyar Hírlap
2003. aug. 23–24.

ngy is divat

fotók: Pélyi Nóra

A Binder bizsuboltban készült képeinken elegáns, de olcsó ékszerek láthatók. A mai divat szerint a láncoknak és függőknek nem kell feltétlenül nemesfémből készülniük

szek legnagyobb örömére kifejezetten az egységes összeállításokra koncentrál. Legalább a nagy téli ünnepeken nem okoz majd gondot, ha valami látványos ajándékot tennénk a fa alá.

Bár már nem számít újdonságnak, mégis nagyon menő minden kristályból készült ékszer. Ezek a darabok nemcsak látványosak, de bírják a mindennapi használatot, és csillogásuk maradandó. Swarovski-kristályokat szinte mindenféle pénztárcához kínálnak, vannak egyszerűbb és kifejezetten borsos árú, de különleges ékszerek is. „Idén visszavonul az ezüst – mondja Hangyál Judit –, az arany az idősebb korosztályé marad, de jó minőségű bizsut gyakorlatilag minden alkalomra hordhatunk. A piercing kezdi elveszíteni a varázsát, ugyanúgy, ahogy a bross is."

Az ázsiai stílus manapság nagyon népszerű, de ha ékszert keresünk ezekhez a hagyományosan zárt ruhákhoz, fontos a kevesebb mindig több elve. Nyaklánc szóba sem jöhet, helyette finom ékszergombokat használhatunk, esetleg apró fülbevalót, és látványos díszként egyetlen nagyon dekoratív gyűrűt. Ugyanez igaz a strasszal díszített blúzokra is. Ha viszont dekoltált ruhát

A kézműves Repossi

„Magas cipősarok és szép kövek. Ezek viseléséről soha nem mondhat le egy nő" – állítja magabiztosan Alberto Repossi, a kortárs egyedi ékszerészet egyik legjelentősebb alakja. Kis családi üzletüket virágzó ékszerbirodalommá tette az elmúlt huszonöt év alatt, az ő kreációit hordják filmcsillagok és a királyi dinasztiák tagjai is.

Repossi maga metszi és csiszolja a drágaköveket. Arról is híres, hogy egy-egy különleges darabért a fél világot felforgatja: Donatella Versace nyakékébe foglalt gyémántja például az egyik indiai hatalmasság kincstárából származik. Repossi jól mérte fel, hogy a női szerepek megváltozása az ékszerdivatban is újat kívánt. A ruhák fazonja egyszerűsödött, s egyre nagyobb szerepük lesz az ékszereknek, ezek nemcsak az öltözékek kiegészítői, de gyakran főszerepői lettek. Gai Mattilo 1998-ban bemutatott egyszerű kabátját három egymillió dollárt érő Repossi-gomb fogta össze.

Állítólag tartós

A kristály tiszta csillogása sokakat képes elkápráztatni, jól látszik ez a Swarovski-ékszerek egyre nagyobb divatján. A hosszú ideig csak luxuskiegészítőként funkcionáló kristályok akkor kerültek igazán a divat körforgásába, amikor a Swarovski Wattensben (Ausztria) lévő központjában 1995-ben berendezték a Creative Service Centert. Az ékkövek felhasználási lehetőségei jóformán határtalanok, a kézenfekvő gyűrű-fülbevaló-nyaklánc csak a

MÁRFFY ÖDÖN

., hétvége 2003. AUG. 23-24.
MAGYAR HÍRLAP

Stílusok, múzsák és politikai változások...

képzőművészet

Egy hat évtizedes életmű, amely az izmusok tobzódása, az ihlető nők váltakozása, valamint két világégés és forradalmak meg retorziók közepette is igyekezett következetes lenni, valahol az „arany középúton" megmaradni. Nem kis próbatétel, mégis jobbára sikerült neki! Nem kevésbé érdekes a tárlatrendező és egyben katalógusszerző személye, hiszen az Ernst Múzeumban Márffy Ödön születésének 125. jubileumára nyílt kiállítás Rockenbauer Zoltán kutató- és gyűjtőmunkája nyomán jött létre.

A fiatal magyar festő a székesfővárosi tanács ösztöndíjával tölthetett négy esztendőt Párizsban az 1900-as évek elején . Ott lett a posztimpresszionizmus, majd a fauvizmus lelkes híve, ott ismerkedett meg Csókkal, Czóbellel, Berénnyel és Pórral, hazatérése előtt pedig Matisse-szal. Itthon Gulácsyval együtt állított ki, és bár a korabeli kritika Cézanne, Van Gogh és Gauguin hatását emlegette, mégis sikert aratott, sőt Ferenc József koronázási jubileumának díját is elnyerte, akárcsak Rippl-Rónai barátságát. Rendszeresen lejárt Kernstok kertjébe Nyergesújfalura, és a párizsi évek folytatásaként ott hozták létre 1911-ben a Nyolcak csoportját. Az akkori „triumvirátushoz" még rajta kívül Czigány, Orbán és Tihanyi is csatlakozott a vendéglátó mellett. Ezek a „neósok" már az impresszionizmussal és Nagybánya szellemével is szakítottak, így aztán nem csoda, ha maguk ellen fordították a közvéleményt, valamint a kritikusok egy részét. Festőnk munkásságában ekkortájt kezdődött a szabadban készült aktok sorozata, nemcsak olajban, hanem tusrajzokban is, ezzel párhuzamosan. Most az Ernst Múzeumban ez a tárlat egyik fő vonulata.

Az első világháború alatt Márffy vezette főhadnagyi rangban az önkéntes hadi képzőművészek iskoláját – ahol többek között Berény és Pór is szolgált –, majd a Tanácsköztársaság alatt a balatonfüredi művésztelep irányításával bízta meg a művészeti és múzeumi direktórium. Politikai munkát nem végzett, és mozgósító falragaszokat sem tervezett, három évre mégis kizárták a kommün bukása után a Magyar Képzőművészek Egyesületéből, de egyéb megtorlás nem érte. Becsületére legyen mondva, hogy „hátrányos helyzete" ellenére is kiállt korábbi barátaiért, és kapcsolatait latba vetve sikerült kiszabadítania a letartóztatásból Kernstokot és Berényt. Amikor Ady Endre özvegyét – Csinszkát – feleségül vette, nemcsak portrékra és aktokra ihlető múzsát és modellt kapott, hanem a csucsai Boncza-kastély eladásából meg az Ady-jogdíjakból az anyagi gondoktól is mentesült végre.

Stílusa is elegánsabbá, impresszionisztikusabbá vált, és a franciásan dekoratív magyar mestert szívesen vásárolta a polgárság egy része. Még Csinszka mellett ismerkedett meg a titokzatos zongoraművésznővel – Ticharich Zdenkával –, aki felesége halála után lett a vigasza. A második világégés alatt egy zsidó barátnőjét bújtatta, de feljelentés nyomán a nyilasok a Dunába lőtték a szerelmét. 1949-ben, hetvenévesen vette feleségül a harmincas éveiben járó Hacker Franciskát, aki Cseszka becenéven lett öregkora támasza. A női portrék sorozata a mostani tárlat másik vezérfonala az önarcképek mellett.

A volt kultuszminiszter művészettörténészi objektivitásával konstatálja katalógusbéli tanulmányában, hogy Márffy „bár egész életében baloldali volt, az ötvenes években mégiscsak polgári dekadensnek számított, s így alig kapott kiállítási lehetőséget". Az idős festő a mellőzést nem értette ugyan, de szelíd belenyugvással tudomásul vette. Késői vigasznak számíthatott csupán, hogy az 1959 végén bekövetkezett halála előtt egy évvel az Ernst Múzeum életmű-kiállítást rendezett számára, és érdemes művész lett. Most ugyanez az intézmény régi tartozást törleszt, hiszen a Vigadó Galéria 1984-es tárlata óta nem volt gyűjteményes kiállítása ennek az európai rangú magyar mesternek.

Wagner István

• ***Márffy és múzsái***
Ernst Múzeum
Látható augusztus 27-éig

Zdenka profilból (1930 körül)

uralma örök

zó színházi szakma vezetői, amikor komoly volt a baj, „összezártak", és talán túlzottan is sikerült megőrizniük a régi struktúrát. A filmes szakma atomjaira esett szét.

Miután megszűnt a biztos állami támogatás, árva gyerekekként siránkoztak a filmesek. Megkezdődött a magyar filmgyártásban a teljes lebomlás, és csak mostanában született néhány olyan fiatalok által létrehozott alkotás, ami reményt jelenthet.

Nem is olyan régen még ön is azt mondta, hogy a magyar filmnek befellegzett.

Volt, amikor így éreztem. Most a fiatalok jelentenek némi esélyt, ha a különböző táborok alkotta alattomosságokon, maffiaháborúkon képesek úrrá lenni. De ha ez sikerülne is, akkor sem vagyok hurráoptimista, nagyon kicsi Magyarországon a piac. Annak idején, amikor 1964-ben a Sodrásbant bemutatták, több mint egymillió látogatója volt, a második játékfilmem, a Zöldár nyolcszázezer nézőt vonzott. De akkoriban egy fiatal párnak nem sok szórakozási lehetősége volt azon kívül, hogy moziba ment.

A magyar filmnek lehet-e esélye legalább Európában? Itthon mi is főleg amerikait, esetleg magyar filmeket nézünk. Az unióba való belépésünk esetleg segíthet abban, hogy mondjuk Franciaországban vagy Svájcban valaki – nem csupán fesztiválon – bemenjen egy-egy magyar filmre a moziba?

A koprodukciókban látom az egyetlen esélyt. És meg kell barátkoznunk azzal, hogy ma leginkább a producer igényei és a benne szereplő sztárok határozzák meg a filmet. Már nem a rendező a legfontosabb.

Igaz, hogy a producer már nem arra kíváncsi, mi a film témája, hanem hogy kik a benne szereplő sztárok?

Ez abszolút így van. Amikor a producer szerződtetett három sztárt, akkor kezd el rendezőben gondolkodni. Az operatőr pedig csak napidíjat kap.

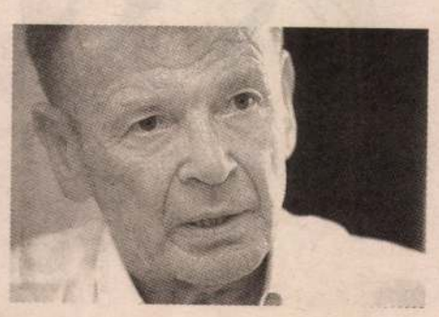

Külföldön sok helyütt a közszolgálati televíziók igen komoly részt vállalnak a filmgyártásban. Ön szerint viszont nálunk hosszú ideig csak az ellentétet szították a filmesek és a tévések között.

A tévés rendezőknek mindig fájdalmuk volt, hogy fesztiváldíj szempontjából számukra maximum Monte-Carlo jöhetett számításba. Mi nyugodtan „mászkáltunk" a különböző fesztiválokon, míg a tévések itthon sokkal híresebbek voltak nálunk, mert állandóan forgott a nevük. Ma pedig már jobbára csak a nagy sztároknak van igazán nevük, mert ők viszik be a moziba a közönséget, és ezt az igényt nekünk ki kell szolgálnunk.

Az amerikai film remekül eladható. Ám az kérdéses, hogy amerikai filmek jó része művészet-e, netán elősegítik a filmnek mint művészetnek a felszámolását?

A klasszikus értékrend, akár a vallás, akár a morál, sokak számára „megrepedezett", és bizonyos vonatkozásban ezt a helyzetet fejezi ki, erre ad viszonylag egyszerű megoldási lehetőséget az amerikai film. Az átlagpolgárt nem érdekli az érzelmek gazdag árnyaltsága. Az olyan filmek, amelyekben árnyaltan ábrázolják az érzelmeket, ma már a szubkultúra részévé válnak, ahogy például a Zeneakadémiára is csak viszonylag szűk kör jár. De a film szempontjából a nálunk nagyobb országok azért szerencsésebb helyzetben vannak. Franciaországban, Olaszországban például a saját gyártású filmeknek újra elég jelentős táboruk van.

A filmes és egy ideje a tévés munkáiban, megpróbálja egyesíteni a különböző művészeteket, hangsúlyos szerephez jut önnél a zene, a képzőművészet. Netán a „nagy szétesés" ellen próbál küzdeni?

Ez igen lényeges kérdés, és azt kell mondanom, hogy volt ebben tudatosság. Mindig a saját fejem után mentem, és ebben szerencsésnek mondhatom magam, mert soha egyetlen producer nem szólított meg, és nem érdeklődött az iránt, hogy milyen témáim lennének, mit csinálnék. Így nem tudták más irányba téríteni, amit elterveztem. Nem szívesen vettem volna részt koprodukcióban sem, mert akkor eleve két urat kell szolgálni, amit nem szeretek.

Ezzel nem magát igazolja? Hiszen meglehetősen régen nem csinált mozifilmet.

Nem. De ettől még az időmmel el tudok számolni.

A lelke mélyén azért bevallja – gondolom –, hogy több játékfilmet készített volna. Nyilván csak kényszerűségből kezdett tévézni.

Persze. Egy történelmi filmet szerettem volna forgatni, ami a késő gótika idején, a lovagkorban játszódik, de csak iszonyú pénzből lehetett volna tető alá hozni.

Nincs arról is szó, hogy a fényes szelek vagy kicsivel a fényes szelek utáni nemzedék, amelyhez Huszárik Zoltánnal, Sára Sándorral együtt ön is tartozott, szétesett? Tulajdonképpen egyedül maradt. Nincs bankár ismerőse, akitől pénzt szerezhetne, de nincs olyan barátja sem, aki ismerne egy bankárt.

Nekünk nincs semmiféle bajunk egymással Sárával – aki közéleti emberré is vált –, neki, gondolom, vannak bankár ismerősei, de még neki se adnak pénzt.

Akad azért, akinek összejön a támogatás.

A Bartókról szóló, Gyökerek című filmemet iszonyatos szenvedés volt a közszolgálati televíziónak megcsinálni. Nyolcszor kellett leállnunk a forgatással, mert erre a produkcióra annyira nem volt pénz. Pedig mindössze háromtagú volt a stáb, de mindig kuncsorognunk kellett, hogy összekalapozzuk a szükséges összeget. Az is előfordult, hogy Sárától, a Duna Tévétől kértem kölcsön egy kézi kamerát, és saját pénzünkből fizettük az úti költséget.

Ráadásul a Bartókról szóló film második része korábban került adásba, mint ahogy meghirdették, így jó néhányan nem nézhették meg azok közül, akik látni szerették volna.

Beprogramozták a videójukat a zenerajongók, a zenekritikusok, és amikor hazamentek, azt látták, hogy a tuskólábú magyar válogatott a litván csapattal focizik. Este tíz helyett délután ötre tették a Bartók-filmet. Többen még levelet is írtak emiatt. Arról volt szó, hogy majd kiküszöbölik a csorbát. Például Bartók halálának évfordulóján, szeptember 26-án újra levetítik a második részt. De aztán nem így történt, sőt év végén a harmadik részt megint egy órával előbbre tették a vízilabda-válogatott meccse miatt. Most viszont a Duna Tévé szeptember 26., 27., 28-án levetíti mindhárom részt.

Hogy érzi, mire jutott? Kapott Kossuth-díjat, kapott nemzetközi elismerést is, de nincs benne úgy a köztudatban, mint például Jancsó Miklós, Szabó István vagy akár Sára Sándor. Megcsinálhatta, amit akart, vagy hiányos az eddigi életműve?

Nekem a film
kor zenét hallgat
Közelítések címr
met készítettem
tévének csinálta
számomra, mint
képernyőjére po
mint a vászonra.

A képernyőn sinc

Nem vagyok v
lehetősen átitato
inkább nyugalma
rálást. Indiába kü
az ottani filmfőisk
ni, kétszer két hó

Tanított Rómába

Ezt miért tőle
Ferenc például m

Végül is kifutotta
zi, hogy sok mind

Idézettel válas
Egy zseniális dán
aki Keplernek vo
tek otthonából – s
Az első „Nem a ga
a művészet uralm
vel a „belföldi forg
désére reagálok.
gyunk valakik, mi
bennünket."

Bóta Gábor

Pályak

Gaál István filmj
gadtan bölcs, tá
Nemcsak Budap
tanult, ahol ké
mint Indiában. I
rásban, a Zöldá
Magasiskola, a I
feusz és Eurydi
fesztiváldíjat ka
Varyban, Miláno
ránt. Itthon több
a filmszemle éle

The Hungarian National Gallery
requests the pleasure of your company
at the opening of the

Budapest Spring Festival and of the exhibition

In Europe's Princely Courts

Ádám Mányoki

Actors and venues of a portraitist's career

at 3 pm. on 14 March, 2003

Opened by:

GÁBOR GÖRGEY minister

GÁBOR DEMSZKY mayor

Buda Castle, Building C

The exhibition is open until 24 August, 2003.

A Magyar Nemzeti Galéria
tisztelettel meghívja Önt
2003. március 14-én pénteken 15 órára

a Budapesti Tavaszi Fesztivál és az

Európa fejedelmi udvaraiban

Mányoki Ádám

Egy arcképfestő-pálya szereplői és helyszínei

című kiállítás megnyitására.

Beszédet mond:

GÖRGEY GÁBOR miniszter

DEMSZKY GÁBOR főpolgármester

Budavári Palota C épület

A kiállítás megtekinthető 2003. augusztus 24-ig.

A kiállítás támogatói / Sponsors:

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Budapesti Tavaszi Fesztivál

Budapesti Tavaszi Fesztivál

A Magyar Nemzeti Galéria fő támogatója / General Sponsor of the Hungarian National Gallery:

Pannon GSM

PANNON GSM
Az élvonal.

Az előoldalon / Illustration:
Mányoki Ádám (1673–1757): Önarckép, 1711 körül / Self-portrait, ca. 1711
Magyar Nemzeti Galéria / Hungarian National Gallery

Mányoki Ádám

Mányoki Ádám

Mányoki Ádám: Önarckép (1711 körül)
olaj, vászon, 87x61,5 cm

Sajátos módon Mányoki Ádám élete során az elismertség, a kitüntetés soha nem állt arányban foglalkoztatottságával. Legtöbb megbízatását Erős Ágost udvarában akkor kapta, mielőtt még az „udvari festő" rangjára emelték volna. Azt követően, hogy 1717-ben udvari festővé nevezték ki, komolyabb megbízásokat már nem kapott. 1716-tól Drezdában élt ugyanis *Louis de Silvestre* francia portréfestő, akinek festésmódja Mányoki visszafogott előadásmódjánál, sötét háttereinél az udvari ízlés számára jóval korszerűbb, tetszetősebb stílust képviselt. Mányoki megpróbált alkalmazkodni az új kihívásokhoz, 1720 körül készült portréi reprezentatívabb, egész alakos megoldást követnek, így például a *Sophie Magdalena brandenburg-kulmbachi hercegnő, dán királyné karneváli öltözékben* megfestett egész alakos portréja esetében. A hercegnő – aki a jelmezbálon magának a fejedelemnek a partnere volt farsangi jelmeze és Johann Alexander Thiele-nek a Zwinger udvarán megrendezett *Karneváli lovasjáték*ot ábrázoló festménye segítségével bepillanthatunk az udvari élet könnyed szórakozásaiba is.

1724-ben újra visszajött Magyarországra, és megpróbálta visszaszerezni családja régi birtokait, hogy végleg itt telepedhessen le. Itthon készült munkái közül nagyon kevés maradt fenn. Ezek a portrék az itthoni hagyományok kedvéért szakítanak a Drezdában és Lipcsében kialakított, frissebb kompozíciójú, természetesebb beállítottságú képalkotásmóddal, a korábbi „ősgaléria" továbbfejlesztett változataként jelennek meg. Sötét háttér előtt, magyar nemesi öltözetben ábrázolja Mányoki legfontosabb pártfogóját és barátját, Ráday Pált, Rákóczi Ferenc diplomáciájának egykori vezetőjét. A visszafogott kompozíció, az itthoni hagyományokhoz alkalmazkodó képszerkesztés mellett a rá jellemző érzékeny ecsetkezeléssel festi meg a férfi képmását.

Miután birtokszerzési törekvései kudarcba fulladtak, és az ország rossz anyagi helyzete miatt itthon megrendelésekre sem számíthatott, 1731-ben újra, és most már végleg elhagyta az országot, és visszatért Drezdába. Udvari festői státusa azonban 1726-ban megszűnt, és az új uralkodótól, III. Ágosttól ezt csak 5 év elteltével kapta vissza. Mellőzöttségének oka elsősorban az udvari festő feladatkörének megváltozása volt, mely most már elsősorban a drezdai képtár gyűjteményszervezési feladatait jelentette, s Mányoki nem tudott e megváltozott feltételekhez alkalmazkodni.

Megrendeléseket leginkább az udvar arisztokratáitól kapott, ekkor készítette például *Gotter gróf turbános képmását*. A polgári és arisztokrata gyűjtők körében az 1740-es évektől „divatba jött" 17. századi holland festmények hatására sokan historizáló modorban – és mint Gotter gróf esetében is, kosztümöt öltve – készíttették el portréjukat. Mányoki, aki a korabeli francia portréfestészet mércéjével mérve, korábban nem volt elég „modern", most saját közegébe került: a „régi-új" stílus semmi problémát nem jelentett a 17. századi holland műveken iskolázott festőnek. Ennek ellenére Mányoki az 1740-es évek végétől egyre kevesebb megrendeléshez jut, főleg az újabb porosz háború kitörésének következtében kiürülő királyi kincstárnak köszönhetően, amiből már sem a festőt, sem az udvar szolgálatában álló többi tisztségviselőt nem tudják fizetni. Mányoki végül – feladva minden reményét, hogy még egyszer, legalább rövid szabadság erejéig hazatérhet Magyarországra – teljes nyomorban halt meg 1757-ben.

A Magyar Nemzeti Galéria 2003. augusztus 24-ig megtekinthető kiállítása Mányoki Ádám életművének eddigi legteljesebb bemutatásával tiszteleg az élete folyamán oly sokszor méltatlanul mellőzött festő előtt, s egyúttal igazolja Mányoki egykori sorstársa, a szintén Drezdában élő *Darvas Pál* szavait: „...nincs az királynak jobb portrait kép irója..."

(2003. VIII. 24-ig)

a szász uralkodó gyűjteményében volt, csak a 20. század elején került először a magyar nagyközönség elé. (Magyar közgyűjteménybe még később, 1925-ben jutott Nemes Marcell ajándékaként.)

Mányoki Ádám gyűjteményes kiállításon pontosan 90 évvel ezelőtt szerepelt először Magyarországon, az Ernst Múzeumban 1913-ban, festményei jó része ekkor még csak fotón volt látható. (Eredetiben csupán hét festmény, és to-

Mányoki Ádámnak tulajdonítva: Christoph von Villadin (1706–1707)
olaj, vászon, 76,6x61,7 cm

vábbi kilenc fotón.) 1957-ben, a halálának 200. évfordulójára rendezett emlékkiállításon a Szépművészeti Múzeumban már 22 portréja szerepelt. Az időközben eltelt közel fél évszázad során a kutatások – legfőképp a kiállítás rendezőjének, *Buzási Enikő*nek köszönhetően – egyre több, Mányoki oevre-jébe tartozó portrét azonosítottak be, és segítségükkel most már képet alkothatunk Mányoki kevéssé dokumentált alkotói periódusairól is, amelyekről az Ernst Múzeum kiállításának előszavában Nyáry Sándor még szomorúan így írt: „Hogy Mányoki Ádám addig, míg Rákóczi udvarába került, mit festett, azt nem tudjuk. A fejedelem udvarán töltött működéséből is csak két festmény maradt fenn napjainkig, a többi a zivataros időkben elkallódott..."

A kiállítás nyomon követi Mányoki Ádám életútját Európa fejedelmi udvaraiban, Frigyes Vilmos trónörökös berlini udvarától II. (Erős) Ágost drezdai rezidenciájáig, Rákóczi Ferenc udvarától III. Ágost fejedelmi székhelyéig. Életének egyes állomásait – Lüneburg, Hamburg, Berlin, Drezda, Varsó, Dessau, Lipcse, Bécs, Prága, Pozsony – a kiállításon nemcsak Mányoki festményei illusztrálják, az ugyanitt dolgozó más udvari festők munkái és a városokról készült korabeli veduták segítségével képet alkothatunk e fejedelmi udvarok legfontosabb szereplőiről, eseményeiről és színteréről is.

Mányoki legkorábbi alkotói korszakából származik *Christoph von Villadin portréja*, 1706-07 (Schloß Königs Wusterhausen). Berlinben készült, s egyike annak a közel 40 portrénak, amelyeket Mányoki a porosz trónörökös, Frigyes Vilmos megbízásából a 6. gyalogsági testőrezred tisztjeiről készített. Mányoki Ádám, aki 12 éves korától J. A. Doelfer hadbíró-tábornok nevelt fiaként a braunschweig-lüneburgi hercegségben, Celle városában élt, 1703-ban érkezett Berlinbe, és ez a „tisztigaléria" számára készített portrésorozat volt az első komolyabb megbízatása. Portréfestői stílusa, mely a 17. századi holland festészet és a korabeli francia udvari stílus sajátságainak egyesítése, jól illett az ekkor kiépülő fejedelmi rezidencia elvárásaihoz. A tradicionális festésmódot könnyedebb, elegánsabb kompozíciókkal elegyítő stílus Mányoki „tanítómesterének", a salzdahlumi műgyűjteménynek volt köszönhető: Anton Ulrich braunschweig-wolfenbütteli herceg képtára, melynek másolásával Mányoki elsajátította a szakma technikai fogásait, éppen 17. századi holland és 18. század eleji francia festményeket tartalmazott.

Berlinben találkozott Mányoki Rákóczi Ferenc feleségével, akinek hívására 1707-ben Magyarországra jött, és udvari festőként Rákóczi szolgálatába állt. Elsődleges célja az volt, hogy tanulhasson, és tovább képezhesse magát, szerződésében is emlékeztetett rá: „...megigérvén, hogy engem Fenséged költségére további kiképzésemre Olasz- és más külső országokba küldeni méltóztatik". A fejedelem megtartotta szavát, Mányokit 1710-ben részben tanulmányi, részben diplomáciai céllal – ha nem is Itáliába, de – Hollandiába küldte, egy évvel később pedig Mányoki újra Berlinbe utazott, szintén a fejedelem utasítására. 1712-ben elkészítette *Rákóczi portréját*, mely az utolsó, a fejedelem megrendelésére készült alkotása lett. A kép feltehetően a Rákóczit lengyelországi emigrációjában támogató II. Ágost lengyel király és szász választófejedelem számára készült ajándékként.

Mányoki 1713 elejétől előbb Varsóban és alkalmi megbízásokat teljesítve, majd 1717-től Drezdában udvari festőként II. (Erős) Ágost szolgálatában állt. Drezda ekkoriban – előbb Erős Ágost, majd fia, III. Ágost uralkodása alatt az Olaszországból, Franciaországból és Hollandiából az udvarba hívott művészeknek köszönhetően – igazi szellemi-kulturális központtá vált, a művészek közt ott volt *Johann Alexander Thiele, Anton Raphael Mengs, Christian Wilhelm Ernst Dietrich, Louis de Silvestre, Stefano Torelli, Bernardo Bellotto „Canaletto" és Pietro Rotari gróf.* A drezdai képtár pedig, ahová kényes ízléssel válogatták be a legnagyszerűbb műalkotásokat, ekkor alapozta meg máig tartó hírnevét. Mányoki tehát Drezdába érkezve, igazi, pezsgő,

Mányoki Ádám: Ráday Pál (1724–1725)
olaj, vászon, 90x73,5 cm

kulturális közegbe került, és ennek hatása megmutatkozott festői életművében is.

Bár életének a Drezdában eltöltött 10 év a legtermékenyebb korszaka volt – a források alapján közel 70 Mányokinak tulajdonítható képet tarthatunk számon – e képeknek csupán töredéke maradt fenn. A fennmaradt festmények nagy része két sorozatba illeszkedik, egyrészt az *Erős Ágost udvarának hölgytagjait* ábrázoló „szépséggáléria", másrészt a Berlinben és Dessauban festett, a *porosz uralkodócsalád*, illetve az *anhalt-dessaui hercegi család* tagjairól készített portrékba. Az előbbi sorozat tagja Mányokinak *Maria Wessolowskáról*, *Konstantin Sobieski feleségéről* festett portréja. Az eredetileg félalakos portrét – a sorozat más tagjaival együtt – térdképpé egészítették ki, miután eredeti helyükről, a „török palotából" 1719 után Pillnitzbe szállították őket. Az uralkodók és hercegek portréi eredetileg a „Residenzschloß" első emeletén voltak kiállítva, de a kastély 1727-es átépítésekor szintén Pillnitzbe kerültek. Ennek a sorozatnak egy fennmaradt darabja a *Leopold anhalt-dessaui herceget* ábrázoló portré, akinek feleségét és négy fiát is megfestette a festő.

„Nincs az királynak jobb portrait kép írója"

Mányoki Ádám (1673–1757) kiállítása a Magyar Nemzeti Galériában

BUBRYÁK ORSOLYA

Pontosan 300 évvel ezelőtt, miközben már javában tartott az 1700-ban utód nélkül elhunyt II. Károly spanyol uralkodó örökségéért I. Lipót német-római császár és XIV. Lajos francia király közt kirobbant, spanyol örökösödési háború, Magyarország egyik ifjú főnemese, a később erdélyi fejedelemmé választott II. Rákóczi Ferenc elérkezettnek látta az időt, hogy – kihasználva a Habsburg uralkodóház ideiglenes gyengeségét – hadba szálljon Magyarország függetlenségéért. A francia királynak jól jött, hogy ellenfelét a hátországból is támadás érheti, ezért már az örökösödési háború kitörésekor – fegyvereket és pénzbeli támogatást ígérve – támogatásáról biztosította Rákóczit, így amikor 1703-ban a császári csapatok jó részét átirányították a rajnai területek védelmére, Rákóczi hazatért Lengyelországból, és az időközben a munkácsi uradalomban kitört parasztfelkelés élére állt. A felkelés hamarosan szabadságharccá terebélyesedett...

Ezelőtt az esemény előtt tiszteleg a Budapesti Tavaszi Fesztivál megnyitó ünnepségének keretében nyílt kiállítás, mely március 14-én a Magyar Nemzeti Galériában *„Európa fejedelmi udvaraiban. Mányoki Ádám. Egy arcképfestőpálya szereplői és helyszínei"* címmel nyílt meg, annak a festőnek a kiállításával, akinek személye II. Rákóczi Ferenc portréjának megfestésével örökre összeforrt a fejedelmi politikus nevével. Holott a festő élete során mindössze két alkalommal, és meglehetősen rövid ideig tartózkodott Magyarországon. Európa fejedelmi udvarai közül a Rákóczi udvarában töltött néhány év (1707–1712) csak egy – műalkotásokban nem is túlságosan gazdag – állomás volt a festő életében. Olyannyira, hogy Rákóczi mellett töltött évei tulajdonképpen csak a 19. század végén váltak ismertté, a híres *Rákóczi-portré* pedig, ami korábban

Mányoki Ádámnak tulajdonítva: Sophie Magdalena brandenburg-kulmbachi hercegnő, dán királyné karneváli öltözetben (1720–1722?)
olaj, vászon, 210x127 cm

Andrea del Verrocchio: Sirbatétel-dombormű (1480-as évek eleje)
gipszöntvény, 29x43 cm

műhelyétől művészete csaknem provinciális szintre süllyedt. Közvetett bizonyíték ez arra, Verrocchio környezete milyen kitüntetett helye volt a művészetek megújulásának.

A Héjjas Pál által görögkereszt alaprajzúvá alakított kiállítótér bal oldali szárnyába Verrocchio Firenzéjének néhány plasztikai alkotása került. A *Sírbatétel* dombormű a mester egy, 1945-ben Berlinben elpusztult műve, csak a róla készült gipszöntvényt lehetett kiállítani. A terrakottarelief pátosza a Leonardót útjára indító művészt a donatelloi örökség folytatójának mutatja. A *Tóbiás és az angyal*, valamint a *Keresztelő Szent János a kútnál* arról ad fogalmat, hogy mozgás és drapériatanulmányaival, a kifejezés lehetőségeinek invenciózus tágításával a méltán tekintélyes mester miként inspirálta a követőket. A Szent János-terrakottán még elegendő festék maradt ahhoz, hogy ráérezzünk a quattrocentóban mindvégig érvényesülő és a szobrok festésében is megmutatkozó verista törekvések jelentőségére. *Luca della Robbia Krisztus és Szent Tamás*, mint a katalógusból megtudjuk, valószínűleg modell az Orsanmichele egyik fülkéjének szoborcsoportjához, amelyet végül Verrocchio készített el. Ebben az összefüggésben Luca della Robbia terrakottacsoportja a maga meditatív karakterével Verrocchio firenzei főművében sűrűsödő intellektuális feszültség ellenpontja. A bronzból öntött *Delfines puttót* a Villa Careggiből a Palazzo Vecchio udvarára került szobor nyomán készítette mestere, aki *Meller Péter* szerint *Giovanni Francesco Rustici*val azonosítható. A kútszobor – és így gyengébb kvalitású változata is – a korszak Firenzéjének emblematikus alkotása: mint körplasztika a szobrászi bravúr egyik fajtájának demonstrálója, mint a derű és vitalitás hirdetője a heroizáló retorika programszerű kontrasztja, mint ikonográfiai unikum a helyhez és funkcióhoz való tudatos alkalmazkodás példája. A katalógus kommentárjában érdemes lett volna kitérni a szobor tematikai kérdéseire, éppen, mert a capriccio-szerű játékosság megtévesztően magától értetődővé teszi a motívumválasztást. A Dello Delli *Vir Dolorumával* együtt a Victoria and Albert Museumtól kölcsönkapott Krisztusbüszt a Verrocchio teremtette Krisztus-típust klasszicizáló értelemben átstilizálja, eleven hatásától jelentős részt megfosztja. A mellszobor azonban egyúttal azt is példázza, hogy ahol a kánont Verrocchio-formátumú egyéniségek teremtik meg, ott a másodvonalbeli alkotások is egy magasrendű vizuális kultúra produktumai.

A kiállítás ikonográfiai része – a katalógus címadásával: *Fájdalmas Krisztus ábrázolások az itáliai Quattrocento művészetében* – túllép Firenze és Toszkána határain. Ám épp az esztergomi Keresztény Múzeumból kölcsönzött *Filippo Lippi* kompozíció is tanúsítja – ha látványilag nem is teljes értékűen, hisz egy erősen lekopott kép túlretusált állapota erre nem ad lehetőséget – hogy Itália bármely más táján, köztük a Lippi-kompozíció születési helyén, Padovában sincs reneszánsz megújulás a firenzei példa nélkül. Ugyanerről győzi meg a nézőt a padovai *Andrea Mantegna* két metszete, egy szintén a toszkán quattrocentóban fejlődésnek induló és az invenciók terjesztésében idővel hatalmas jelentőségűvé váló grafikai eljárás korai példái. Mantegna pápább volt a pápánál, és *Krisztus sírbatétele* metszetén olyan következetességgel ültette át a gyakorlatba a firenzei *Leon Battista Alberti*nek a képi elbeszéléssel kapcsolatban megfogalmazott teóriáit, mint talán egyetlen firenzei művész sem. A Mantegna-művekre jellemző, tragikus pátoszt és szobrászi ideált egy kiváló követőjének, *Jacopo da Montagnanának* a *Pietà*-kompozícióján is lehetőségünk van viszontlátni. A *Fájdalmas Krisztus* ikonográfiáját nagyban alakította az Alpokon túli vallásosság és a hozzá kötődő művészet. Így érthető, ha az urbinói *Giovanni Santi* képén a németalföldi, a piemonti *Spanzotti* festményén a provence-i hatás egyszerre tipológiai és stílusbeli. Egy, még trecento végi venetói és egy 1500 körüli – *Nemcsics Imre* restaurálásával életre keltett - lombard ábrázolás a Vir Dolorum leghagyományosabb, gregoriánus típusát képviseli a tárlaton.

A *Verrocchio Krisztusa* kamarakiállítás, és mint ilyen, maximálisan „felhasználóbarát". Minden – a műtárgyak korlátozott száma, a műveknek egy kiemelt alkotás köré való csoportosítása, a kiállítás világos tagolása, a nem túl hosszú, nem túl rövid magyarázó feliratok, az elolvasható terjedelmű katalógus – azt a célt szolgálja, hogy a látogató ne csak esztétikai élményben, hanem sikerélményben is részesüljön, és azzal az érzéssel távozzon, hogy egy adott témában gyarapodtak ismeretei. Az ilyen érzés tapasztalataim szerint az esztétikai élmény intenzitását is jótékonyan befolyásolja.

A két nagyméretű tabló közül az egyiken a restaurálás folyamatát, a „műhelytitkokat" mutatja be Boros Ildikó. Az efféle illusztrált magyarázatoknak külön előnye, hogy a természettudományos érdeklődésűek figyelmére is számíthat. A restauráláskor, az állagmentéskor háttérbe szorulnak a művészettörténet fő szempontjai: a stíluskritikai kérdések, az alkotás szellemi környezete, a szakrális vagy világi funkció, és előtérbe kerül a műtárgy anyaga a maga kémiai, fizikai tulajdonságaival. A restaurátor és a valaha élt művész között, épp az egyazon anyaggal való manuális érintkezésnek köszönhetően, olyan szoros kapcsolat alakul ki, amelyre mi, művészettörténészek irigykedve tekintünk. A restaurálás elméleti ismereteibe mégoly beavatott kutató is ugyanazzal a szent borzadállyal nézi a darabjaira szedett, majd traumatológiai asszociációkat keltően újra összerakott terrakottaszobrot, mint a laikus néző. Ugyanakkor a restaurálási munkafolyamatot illusztráló, szinte sokkoló hatású fényképsorozat egy további élménnyel ajándékozhatja meg a kiállításlátogatót. A sérülékeny és ténylegesen is sérült, a fizika és a kémia törvényeinek alávetett anyag látványa a tablón és a helyreállított, maga körül szépséget és harmóniát árasztó szobor látványa a talapzaton minden igazi művészet egyik legnemesebb közös tartalmát sugallja: a szellem diadalát az anyag felett.

(2003. III. 13–VI. 13.)

2003/6

MÁNYOKI Ádám Új Mür. 1993/9.

Mányoki Ádám: Gustav Adolf Gotter gróf arcképe, 1731–32, olaj, vászon, 69×56 cm

A kiállítás élén azok a XVI. század végi festmények állnak, amelyek II. Rudolf császár prágai festőkörének munkásságát dokumentálják. Az ismeretlen prágai festő művei (*A víz allegóriája, A levegő allegóriája*) ugyan nem tartoznak a magyarországi festészet körébe, de képet adnak a királyi udvarnak és egyes magyar főuraknak az enigmatikus, allegórikus képek iránti előszeretetéről, erről a sajátos festői kultúráról és ízlésvilágról.

Magyar vonatkozása révén került a kiállított művek közé *Justus Sustermans* festménye, a *III. Ferdinánd mint magyar király.* Az antwerpeni festő 1626-ban készített egész alakos portréjának érdekessége, hogy a — még apja életében — magyar királlyá választott Ferdinándot magyar ruhában ábrázolta, és ez a festmény szolgált a következő évben mintául ahhoz a rézmetszethez, amely a fiatal királyt Európa-szerte bemutatta. Ezek

a művek nem pótolják a XVII. századi magyar vagy hazai környezetben készült festményeket, amelyek — objektív okokból — hiányoznak az új szerzemények közül.

A XVIII. századi művek között számos érdekes, jó alkotás szerepel. *Stranover Tóbiás*, az Angliát is megjárt nagyszebeni festő *Csendélete* a nagy népszerűségnek örvendő műfaj jó színvonalú, megbizhatóan kivitelezett darabja. A kiállított festmények közül kiemelkedik az országban több oltárképet festő *Vinzenz Fischer* bécsi

Soproni szobrász: Álló angyal, 1750 k., hársfa, festett, aranyozott, 111 cm

akadémiai művész két késői képe (*Kálvária, Krisztus feltámadása*).

A kisszámú szobormű között magas színvonalú alkotások is vannak. Figyelmet érdemel egy ismeretlen soproni szobrász két álló angyalalakja — mely egykor nyilván egy templom felszereléséhez (oltárához) tartozott.

A bemutatott festmények és szobrok örvendetesen gazdagítják a Magyar Nemzeti Galéria újkori gyűjteményét s muzeológusainak sikeres munkájáról tanúskodnak.

□

Vinzenz Fischer: Krisztus feltámadása, olaj, vászon, 94,5×71,4 cm

Mányoki Ádám: Sobieski hercegnő arcképe, 1713 k., olaj, vászon, 156,5×124 cm (Fotók Tahin Gyula)

Mányoki Ádám (1673–1757):
Önarckép, 1711 körül
Magyar Nemzeti Galéria

Ádám Mányoki (1673–1757):
Self-portrait, ca. 1711
Hungarian National Gallery

Although the last showing of the artist's pictures was as long ago as in 1957, the aim was not to give a full cross-section of the lifework now. We intended to present a characteristic image of the oeuvre attached to so many venues by selecting some of his most representative works and to acquaint the public with Mányoki as a court painter of major European art centres. To this end, not only the works and through them the actors of this rich career are presented but also the venues: Dresden, Warsaw, Berlin, Leipzig and Vienna of the baroque age, via some court events at places. This goal is served by the ensemble of 90 paintings, engravings, tapestries, medals and archival documents, including 49 paintings by Mányoki most of which Hungarian museum visitors will see for the first time.

Owing to the nature of the career, the majority of the works are preserved in foreign collections, so this exhibition was staged with broad international participation. Apart from the major partners, the Gemäldegalerie Alte Meister in Dresden and Stiftung Preussische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg, another six German, three Polish and a Slovakian museum and library lent works for the exhibition, while the Hungarian museums and collections (Museum of Fine Arts, Hungarian National Museum, National Széchényi Library, Hungarian National Archives, Hungarian Academy of Sciences, Ráday Library and Collection, Déri Museum Debrecen, City Gallery Miskolc, Smidt Museum Szombathely) provided valuable material for the period of Mányoki's career that coincided with the beginning of Rákóczi's war of independence the 300th anniversary of which is celebrated this year.

The curator of the exhibition is Enikő Buzási, whose monograph published on this occasion in Hungarian and German editions (70 years after the first summary of Mányoki's lifework) gives a scientific analysis of the oeuvre on 400 pages, with nearly 300 reproductions. The catalogue of some 110 pages (in Hungarian and English versions) carries three studies on the theme of the exhibition and gives the list of the exhibited works.

Magyar Nemzeti Galéria
Budavári Palota C épület, földszint
H-1014 Budapest, Dísz tér 17.
Postacím: H-1250 Budapest, Postafiók 31.
Központi telefon: (+36 1) 375-7533
Központi fax: (+36 1) 212-7356
e-mail: mng@mng.hu
www.mng.hu

Nyitva tartás: hétfő kivételével naponta 10.00 – 18.00 óráig

Hungarian National Gallery
Budapest, Buda Castle, Building C, Ground-floor
H-1014, Budapest, Dísz tér 17.
H-1250 Budapest, P.O. Box 31.
Telephone: (+36 1) 375-7533
Fax: (+36 1) 212-7356
e-mail: mng@mng.hu
www.mng.hu

Open daily except Mondays 10 a.m.–6 p.m.

Felelős kiadó / Publisher: Bereczky Lóránd főigazgató / general director

A Magyar Nemzeti Galéria fő támogatója / General Sponsor of the Hungarian National Gallery:
Pannon GSM

A kiállítás támogatói / Sponsors of the Exhibition:
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma /
Ministry of National Cultural Heritage
Nemzeti Kulturális Alapprogram / Basic National Cultural Programme

Budapesti Tavaszi Fesztivál

Előlapon:
Mányoki Ádám (1673–1757): Podmaniczky János és Judit, 1724
Magyar Tudományos Akadémia

On the front cover:
Ádám Mányoki (1673–1757): János and Judit Podmaniczky, 1724
Hungarian Academy of Sciences

Európa fejedelmi udvaraiban

Mányoki Ádám

Egy arcképfestő-pálya szereplői és helyszínei

In Europe's Princely Courts

Ádám Mányoki

Actors and venues of a portraitist's career

Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában
2003. március 14.–augusztus 24.
Budavári Palota, C épület, földszint

Exhibition at the Hungarian National Gallery
14th March 2003–24th August
Buda Castle, Building C, Ground floor

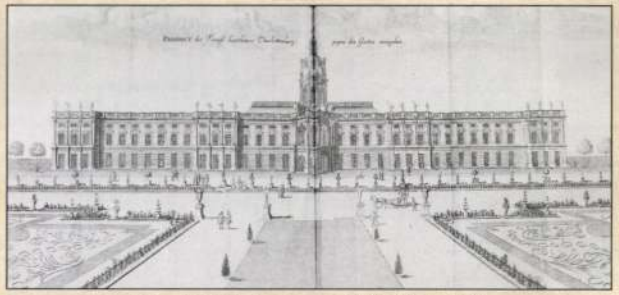

Johann Friedrich Eosander von Göthe (1669–1728):
A Schloß Charlottenburg kerti homlokzata Berlinben; Országos Széchényi Könyvtár

Johann Friedrich Eosander von Göthe (1669–1728):
Garden façade of Schloss Charlottenburg, Berlin; National Széchényi Library

Mányoki Ádámot a hazai művészettörténet a magyarországi barokk festészet legjelentősebb mesterei közé sorolja, jóllehet csupán két rövid periódusban, néhány évig dolgozott Magyarországon. A megkülönböztetett figyelem egyik oka, hogy művei messze kiemelkednek a hazai portréfestés akkori átlagából, a másik pedig az, hogy pályája szorosan kapcsolódik 18. század eleji történelmünk eseményeihez. Mányoki a köztudatban ma is elsősorban úgy él, mint II. Rákóczi Ferenc udvari festője. Általában tudjuk róla, hogy neki köszönhetők a fejedelem közismert, s főként hiteles portréi, ugyanakkor kevésbé tudott, hogy munkássága a 18. századi német portréfestészetnek is figyelemre méltó teljesítménye. Festő kortársaihoz, az Angliában letelepedett Bogdány Jakabhoz és Stranover Tóbiáshoz hasonlóan Mányoki is fiatalon került német földre. Itt végezte tanulmányait, működésének első jelentősebb állomása pedig a berlini udvar volt, ahol az akkor még trónörökös Frigyes Vilmos számára dolgozott. A szabadságharc éveiben Rákóczi udvari festőjeként tért első ízben haza, majd 1717-ben a lengyel király és szász választófejedelem, „Erős" Ágost, később fia, III. Ágost udvari festője lett. Szász udvari portréfestőként mintegy négy évtizeden át a drezdai és varsói udvar főrangú családai, valamint a gazdag kereskedőváros, Lipcse polgárai látták el megbízásokkal, de olykor Berlinben és a dessaui hercegi udvarban is kapott jelentősebb feladatokat. Életműve, amely mára meglehetősen szétszóródott, a pálya jellemzői és művészi kötődései folytán így csaknem teljes egészében a német udvari portéfestés körébe sorolható.

Annak ellenére, hogy a festő művei 1957-ben szerepeltek

Mányoki Ádám (1673–1757):
Georg Wilhelm Werthern gróf, 1719
Magyar Nemzeti Galéria

Ádám Mányoki (1673–1757):
Count Georg Wilhelm Werthern, 1719
Hungarian National Gallery

Mányoki Ádám (1673–1757):
Swihowska bárónő, 1747
Magyar Nemzeti Galéria

Ádám Mányoki (1673–1757):
Baroness Swihowska, 1747
Hungarian National Gallery

utoljára önálló tárlaton, szándékunk nem az volt, hogy teljes keresztmetszetet adjunk tevékenységéről. Arra törekedtünk, hogy legreprezentatívabb munkáinak válogatásában a látogató jellemző képet kapjon erről a sok helyszínhez kötődő életműről, s hogy Mányokit mint a jelentősebb európai művészeti központokban működő udvari festőt ismerje meg. Ennek során nemcsak magukat a műveket, s általuk e gazdag életpálya szereplőt idézzük fel, de a helyszíneket is, a barokk kori Drezdát, Varsót, Berlint, Lipcsét, Bécset, alkalmasint az udvari élet egy-egy eseményét is bemutatva. A 90 kiállított festmény, metszet, falikárpit, érem és levéltári dokumentum együttese ezt a célt szolgálja, köztük Mányoki 49 olyan festményével, amelynek legtöbbjét a magyar múzeumlátogató ez alkalommal láthatja először.

Az életpálya jellegéből adódóan a művek túlnyomó része külföldi gyűjteményekben található, ezért a kiállítás jelentős nemzetközi részvétellel készült. A legfontosabb partnerek, a drezdai Gemäldegalerie Alte Meister, valamint a Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg gyűjteményei mellett még további hat német, három lengyel és egy szlovák múzeum, illetve könyvtár kölcsönözte kiállításunkra műveit, míg a hazai múzeumok és gyűjtemények (Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum, Országos Széchényi Könyvtár, Magyar Országos Levéltár, Magyar Tudományos Akadémia, Ráday Könyvtár és Gyűjtemény, Debrecen, Déri Múzeum, Miskolc, Városi Galéria, Szombathely, Smidt Múzeum) egy része a kiállítás másik fontos aktualitásához, a Rákóczi-szabadságharc kezdetének 300. évfordulójához kapcsolódó anyaggal tette teljesebbé Mányoki pályájának ezt az időszakát.

A kiállítást Buzási Enikő rendezte, akinek ez alkalomból magyar és német nyelvű párhuzamos kiadásban megjelenő monográfiája (70 évvel a Mányoki-életmű első feldolgozása után) mintegy 400 oldalon s közel 300 fotóval a

Mányoki Ádám (1673–1757):
Ráday Pál, 1724/25
Ráday Könyvtár és Gyűjtemény

Ádám Mányoki (1673–1757):
Pál Ráday, 1724/25
Ráday Library and Collection

festőpálya tudományos feldolgozását adja, míg a kiállítást kísérő közel 110 oldalas katalógus, amely magyar és angol nyelvű változatban kapható, három tanulmánnyal és a kiállított művek jegyzékével a kiállítás választott témájához kapcsolódik.

*

Hungarian art history reckons with Ádám Mányoki (1673–1757) as one of the salients master of Hungarian baroque painting, although he only worked in Hungary in two brief periods of a few years. This distinguished attention can be ascribed first to the quality of his output which raises him far above the average portraiture in Hungary in the period, and secondly, his career is closely tied to events of early 18th century Hungarian history. Mányoki is still generally believed in Hungary to have been Ferenc Rákóczi II's court painter in the first place. It is common knowledge that the prince's familiar and, more important still, authentic, por-

Friedrich Bernhard Werner (1690–1778) – Martin Engelbrecht (1684–1756): Pozsony
Magyar Nemzeti Múzeum

Friedrich Bernhard Werner (1690–1778) – Martin Engelbrecht (1684–1756): Bratislava
Hungarian National Museum

traits were painted by him, while it is little known that his lifework contributed considerably to 18th century German portrait painting. Similarly to his contemporaries in painting, Jakab Bogdány and Tóbiás Stranover who settled in England, Mányoki went to Germany at a young age. He pursued his studies there and the first major station in his career was the Berlin court where he worked for the heir to the throne, Frederick William. He first returned to Hungary during Rákóczi's war of liberation as his court painter, before being contracted as court painter to Augustus the Strong, elector of Saxony and king of Poland in 1717, and later to his son Augustus III. As a portraitist at the Saxon court, he received commissions from the artistocratic families of Dresden and Warsaw, and from the burghers of the rich trading town Leipzig, with some commissions coming from Berlin and the court of the duke of Dessau. His oeuvre now widely scattered is almost entirely to be ranged with German court portraiture on account of his lifepath and artistic affinities.

Mányoki Ádám

Rákóczi-kiállitás

Annak az időtlen vonzódásnak, amellyel a magyarság mindenkor hódolatteljesen fordult a Rákóczi-kor felé, uj erőt és hatást adott a nagy fejedelem halálának kétszázadik évfordulója. A különböző ünnepségek és megemlékezések között is diszes hely illeti a *Magyar Történeti Muzeum* kiállitását, amely ennek a korszaknak emlékeit gyüjtötte össze. Igen helyes érzékkel nemcsak a fejedelemre vonatkozó müemlékekre fektetett gondot, de megelevenitette az egész kort, annak kulturális és müvészi emlékeiben. Az 1670—1720-ig terjedő időszak képekben, butorokban, aranymüvekben igen gazdag, mert ide nyulnak vissza a magyar barokk müveltség kezdetei. A kiállitás gondos és szép s más kifogás nem is igen lehet, mint hogy a kiállitott anyag a Magyarországon fellelhető Rákóczi-emlékek tekintetében nem teljes. A felvonultatott festmények között legérdekesebb Rákóczi Ferenc gyermekkori arcképe, amely a fejedelmet mint nyolcéves kisfiut ábrázolja. Természetesen helyet foglal Mányoki Ádám közismert Rákóczi-arcképe is. Hiányzik azonban két hires festmény, amelyek közül az egyik Rákóczi fejedelemmé való választását ábrázolja. A levéltári anyagból kiemelkedik az a levélváltás, amelyet XIV. Lajos francia király Frigyes porosz király és Nagy Péter orosz cár folytatott Rákóczival. Az irattári anyag is feltétlenül érdekesebb lenne, ha nem kizárólag a fejedelem személyével szorosan összefüggő dokumentumokat sorolná fel. Az iparmüvészeti részben a Rákóczi-korszak nagyszerü emlékei keltenek méltó feltünést, amelyek közül a legértékesebb hólyagos serleget a *Cluny-i Muzeum* bocsátotta a kiállitás rendelkezésére. Szebbnél szebb darabok tarkitják ebben a csoportban *Ernszt* Lajos nagyszerü gyüjteményét. A kerámiai munkák mellett himzések és más kézimunkák között foglalnak helyet II. Rákóczi Ferenc rodostói sirjából előkerült szemfedődarabkák és ruházatának foszlányai. Az érdekes és nagy gonddal összeállitott kiállitásért *Zichy* István gróf főigazgat[illegible]i elismerés.

Vigyáz 935. V. 18

logcédulát, meg Hirt Mária kék estélyi ruháját. A többi holmihoz a merénylő nem nyult.

A rendőri bizottság kihallgatta Hirt Máriát a Rókus-kórházban, ahol ugyanazt mondotta el az előzményekről, amit fentebb irtunk. Egy szemtanu előadása szerint a merénylet időpontjában egy férfi is ácsorgott a Juranics-telep K-épülete előtt, ott, ahol Steiz Péterék laknak, de személyleirást senki sem tudott erről az emberről adni, valamint azt sem lehetett pontosan megállapitani, hogy a merénylő asszony és a férfi között van-e valamilyen összeköttetés.

A különös rablóhistória ügyében a főkapitányság erélyes nyomozást inditott és reméljik, hogy a kapott személyleirás alapján sikerül majd a merénylő asszonyt a hatóság kezére juttatni.

Buzási Enikő

Egy arcképfestő pálya keresztmetszete: Mányoki Ádám (1673–1757)

Kandidátusi értekezés tézisei
1996

I.

Kevés olyan mestere van a hazai barokk festészetnek, akinek pályája és munkássága úgy kapcsolódik a magyarországi művészet megfelelő korszakába, hogy az életmű meghatározó jellemzőiben, stiláris kötődéseiben és a művészeti ízlésváltások folyamatos követésében, egyúttal képviselője és közvetítője is a nyugat-európai kortárs jelenségeknek. Mányoki Ádám e mesterek közé tartozik, s életműve a magyarországi barokk portréfestés történetében épp ezért rendhagyó jelentőségű. Mára már beigazolódott, hogy a hazai szakirodalomnak ez a sokszor leírt megállapítása egyúttal azt is jelenti, hogy a magyar művészettörténeti kutatásra hárul - egyre sürgetőbb kötelezettséggel - a feladat, hogy elvégezze művészetének korszerű értékelését és műveinek kritikai számbavételét.

Mányokiról a mai napig Lázár Béla 1933-ban megjelent monográfiája az egyetlen átfogó munka. Jóllehet Lázár életmű-feldolgozása ma is megkerülhetetlen a kutatás számára - elsősorban ami a feltárt forrásokat, valamint az elpusztult, vagy ma már nem fellelhető műveket illeti -, könyve az első anyaggyűjtőket megillető elismerés mellett is csak erős kritikával használható, egyrészt tudományos rendszerének és szemléletének, valamint művészettörténeti ítéleteinek korszerűtlensége, másrészt adatainak

pontatlansága, s a nemegyszer indokolatlan attribúciók miatt. De Lázár könyve túlhaladott abban az értelemben is, hogy a Mányoki-kortársakkal foglalkozó, elsősorban német kutatás (*E. Berckenhagen*, 1958.; *G. Bartoschek*, 1983.; *H. Börsch-Supan*, 1986.; *H. Marx*, 1975.) az elmúlt évtizedekben már feldolgozta monográfia szinten azoknak a német udvarokban működött portréfestőknek az életművét (A. Pesne, L. de Silvestre), akiknek tevékenysége Mányoki festészetével és működésével szoros kapcsolatban áll, s akiknek œuvre-jében a festőnek tulajdonítható művek is szerepelnek. Mivel azonban Lázár munkája - talán elsősorban nyelvi okok miatt - lényegében ismeretlen a német kutatók előtt, meghatározásai ez újabb feldolgozásokban sem elfogadva, sem elutasítva nem lettek. Mindezek ismeretében azt kell mondjuk, hogy a Mányoki-kutatás a kortársakkal foglalkozó kollégák szemében voltaképp előzmények nélküli. Talán ez az oka annak az életrajz tényeire és adataira vonatkozó nagyfokú bizonytalanságnak, amely Mányoki nagyon szerény külföldi irodalmának egy részében megfigyelhető, valamint annak az általánosabb, részben személyes tapasztalatnak is, hogy Mányoki működése és festészete - noha a 18. századi német arcképfestés történetének integráns része - lényegében kívül esik a német barokk kutatás érdeklődési körén. Ez egyben azt is jelzi, hogy jóllehet a festő műveinek meghatározó hányada (mintegy 5/6-a) és

legjelentősebb összefüggő egységei ma is német területen, működésének egykori helyszínein találhatók (Berlin, Schloß Charlottenburg, Drezda, Gemäldegalerie Alte Meister, Dessau, Staatliche Gemäldegalerie), életművének monografikus feldolgozását és œuvre-katalógusának összeállítását a külföldi kollégák a magyar kutatástól várják.

Az eredmények, amelyekkel a hazai történeti és művészettörténeti irodalom az elmúlt évtizedekben az életrajz tisztázásához, valamint a pályakép pontosabb megrajzolásához hozzájárult, elsősorban a festő két magyarországi működési periódusát érintik. Az adatközlések és feldolgozások részletességének és alaposságának köszönhetően Mányokira, mint II. Rákóczi Ferenc udvari festőjére vonatkozó ismereteink a jövőben már aligha lesznek bővíthetők és árnyalhatók, (ld. *Benda*: Ráday Pál iratai, 1961.; *Hopp*, 1973. 1980.; *Galavics*, 1980.; *R. Várkonyi*, 1980. 1983.; *Buzási*, MÉ 1988.), ahogyan 1720-as évekbeli magyarországi tevékenységéhez is legfeljebb eddig ismeretlen művei felbukkanásától várhatunk újabb adalékot. A festő ismeretségi körét és megrendelői kapcsolatait feltáró forrásközlések (*Zsindely*, 1954. 1955. 1956.), valamint Garas Klárának Mányoki itthon készült műveit és hazai művészeti lehetőségeit értékelő elemzése alapján (*Garas*, 1955.) ez az időszak is pontos körvonalakkal áll előttünk.

Az életmű áttekintéséhez, a festőpálya felvázolásához és értékeléséhez azonban a korábbi kutatások ellenére is, még túl sok volt a tisztázatlan részlet, s így számos kérdés a továbbiakban is megválaszolatlan maradt. Mányoki művészetének stiláris jellemzőire és összetevőire, valamint a műfaji előzményekhez és hagyományokhoz való kötődésére csakis a tanulóévekre vonatkozó ismeretek e disszertációban elvégzett újraértékelésével és új szempontú vizsgálatával kaphattuk meg a választ. A művek és a ténybeli ismeretek együttes hiánya volt az akadálya korábban annak is, hogy pontosabb képet alkossunk pályakezdéséről, felvázolhassuk működésének korai időszakát, valamint kortársaival való művészeti és munkakapcsolatát. A festő-egzisztencia szempontjából, illetve a művek számát tekintve is legjelentősebb évtized, a drezdai udvarban eltöltött időszak megítélését pedig a művek kutatásának - ma is fennálló - nehézségei mellett, elsősorban a Lázár-féle adatközlés és feldolgozás pontatlanságai, a téves meghatározások nagy száma tette problematikussá.

II.

Az életmű monografikus feldolgozásához - ez esetben talán elkerülhetetlenebb módon mint általában - az œuvre-katalógus összeállításán, elsősorban a művekről tudható

tények összegyűjtésén, összevetésén, s főként szigorú ellenőrzésén keresztül vezetett az út. A továbblépés számára ugyanis elsőként tisztázni és korrigálni kellett az 1933-as monográfia ténybeli, valamint meghatározásokat illető tévedéseit, - mind a művekre, a hivatkozott irodalomra és forrásokra, mind a képek ábrázoltjaira vonatkozóan. A különböző gyűjteményi, illetve levéltári források adatainak összevetéséből, valamint az eddig ismert művekkel való megfeleltetéséből a korábbiakhoz képest lényegesen pontosabb, tisztább kép állt össze, a festőnek elsősorban a drezdai udvarban végzett tevékenységével kapcsolatban. Az egyedülálló alkalomnak köszönhetően, hogy módom volt a drezdai királyi gyűjtemény két legkorábbi 18. századi leltárának használatára, első ízben nyílt lehetőség adatszerűen áttekinteni és megbízható módon regisztrálni Mányokinak a szász udvar számára készült munkáit. E gyűjteményi források adatainak, valamint a festő drezdai levéltárban őrzött - s Lázár által csak részben ismert - számláinak egyeztetéséből eredően néhány, a kéziratos leltárakban mesternév nélkül szereplő művel kapcsolatban Mányoki szerzőségét lehetett megállapítani. A leltárkönyvek és számlák alapján lényegében rekonstruálhatóvá vált Mányoki udvari festői tevékenysége, feladatainak jellege, a művekre, valamint az ábrázoltakra vonatkozó adatok pontosabb ismeretének köszönhetően pedig összeállíthatóak lettek a különböző

sorozatok számára készült munkák, s némely esetben ismertté vált a mű készítésének időpontja is. A források összesítéséből eredően jelenleg 66, elsősorban adatból ismert Mányoki-képről van tudomásunk a szász uralkodók egykori gyűjteményében. A forrásokban említett arcképek adatszerű számbavételét a 18. századi leltárkönyvekből tudott művek, valamint a fennmaradt, de eddig nem azonosított darabok egyeztetése kellett volna hogy kövesse. A raktározási körülmények azonban e munka elvégzését a mai napig nem tették lehetővé. A kutatási feltételek remélhető közeli javulásával ennek az anyagrésznek a tételes áttekintése mindenesetre további eredményeket hozhat, elsősorban Mányoki festői stílusának változása, az udvari arcképfestés igényeihez való alkalmazkodása szempontjából.

Az œuvre tisztázásában elengedhetetlen volt a képek ábrázoltjainak pontosabb meghatározása, olykor személyük azonosítása, életrajzuk összeállítása. A munkát nehezítette, hogy a túlnyomórészt német arisztokrata családokra vonatkozó múlt századi, század eleji életrajzi irodalmak, illetve forrásgyűjtemények a viszonylag kis számú külföldi kutatási alkalommal voltak csak számomra hozzáférhetőek. Mindazonáltal az ábrázoltak életajzi körülményeinek pontosabb ismerete a Mányoki-életművet nemcsak a megrendelőkör szempontjából érintette, de segítette a művek datálását, bizonyos esetekben pedig megcáfolta a

képek ábrázoltjára vonatkozó hagyományos - s mindeddig érvényesnek elfogadott - meghatározásokat is. De emellett olyan, Mányoki életrajzát, illetve pályáját érintő új mozzanatra - egy mindeddig nem tudott, 1704-es feltételezhető kölni tartózkodásra - is felhívta a figyelmet, amely mindenképp továbbkutatásra érdemes.

Mányoki első alkalommal összeállított - s további kutatásokkal remélhetőleg még bővülő - œuvre-katalógusa jelenleg 280, a festőnek tulajdonítható művet, valamint 55, a korábbi irodalomban Mányokiként közölt téves attribúciót tartalmaz, - ez utóbbiaknál az elvitatás okát alátámasztó tényanyaggal, illetve indoklással. Az œuvre-katalógus összegezi a korábbi publikációk eredményeit, s Lázár gyűjtéséhez képest 109 Mányokinak tulajdonítható újabb művel egészült ki. Ezek kisebb részét alkotják az elmúlt évtizedekben felbukkant, s már az eddigiekben is a festő munkájaként számon tartott alkotások, ugyanakkor lényeges számú a részben publikálatlan művel kapcsolatos, több esetben forrással alátámasztható új attribúció, valamint a csupán forrásból ismert mű, amelyek nagy része ugyancsak közöletlen. A katalógus tételek tartalmazzák a metszett, vagy festett variációkat, valamint a közel egykorú másolatokat. Az egyes műveknél közlöm a levéltári, illetve a képek gyűjteményi múltjára vonatkozó forrásokat, valamint a mű eddigi (lehetőleg teljes) irodalmát.

Minthogy minden monografikus feldolgozás megkívánt eredménye az életrajz és az életmű kronológiai áttekinthetősége, a különböző publikációkban esetlegesen szereplő, valamint a forrásokból összeállítható valamennyi adatot és dátumot amely a festő működésére vonatkozik, egy kronológiai összesítés foglalja össze, az adott dátumhoz köthető művek felsorolásával.

III.

A disszertáció a monográfia felépítésének megfelelően, időrendben, az egyes működési periódusok kérdésköre szerint tárgyalja az életművet. Jóllehet a drezdai gyűjteményben őrzött művek tervezett továbbkutatása miatt a jelen értekezést még nem tekintem a monográfia végleges változatának, az életrajzi háttér felvázolása, valamint az életmű kutatásában és feldolgozásában elért eredmények jelentősebb része már a majdani monográfia igényének megfelelően jelenik meg e munkában.

A monográfiát szem előtt tartó anyaggyűjtés és feldolgozás egyik elsődleges szempontja az életmű eddigi kutatásában és feldolgozottságában megfigyelhető aránytalanságok korrigálása, a helyes arányok lehetőség szerinti helyreállítása volt. Ebben a tekintetben is Lázár monográfiája jelentette a kiindulópontot, amely az

anyaggyűjtésben és az életmű értékelésében a drezdai és varsói gyűjteményeket, valamint a szász területen található műveket helyezte előtérbe. A Lázár által alig érintett pályakezdés, Mányoki lüneburgi, salzdahlumi tanulóévei, valamint a szinte teljes egészében hiányzó két berlini időszak, jelentőségének megfelelően kap helyet a dolgozatban. Egy mindeddig figyelmen kívül hagyott 19. század eleji forrásközlés alapján behatárolható lett Mányoki festőtevékenységének kezdete, pontosítható lett a salzdahlumi gyűjteményben eltöltött tanulmányi időszak, s annak jelentősége Mányoki festészetének stiláris kötődéseiben, meghatározottságában. Néhány korai mű felbukkanása mellett a korábban csupán Christian Ludwig Hagedorn említéséből tudott, 1706 köré tehető berlini tisztigaléria-sorozat darabjainak attribúciójával nemcsak jelentősen megszaporodott Mányoki korai portréinak száma, de az egykorú északnémet arcképfestésben általános angol befolyás megléte és szerepe is kimutathatóvá vált működésének kezdeti időszakában. A disszertáció az eddigieknél lényegesen részletesebben és szélesebb körben rajzolja meg a festő mindenkori művészeti közegét, a kortársak szerepét (például Antoine Pesne-nel való munkakapcsolatát), Mányoki festői stílusát alakító hatásukat. Nyomon követi a francia udvari arcképfestés, főként Largillière stílusának változó befolyását, a Largillière és

Rigaud-művek után készült metszetek felhasználásának mértékét, a metszetelőképek szerepét és jelentőségét portréinak egyre gazdagabb, változatosabb kompozíciójában.

A stílusváltásokra és az egyes időszakok jellemző problematikájára figyelő életmű-elemzést végigkíséri a festőpályát meghatározó egzisztenciális háttér, a megrendelői közeg folytonos változásának bemutatása. A Mányoki-életmű csakis ennek figyelembevételével vizsgálható és érthető meg. Pályája ugyanis nem jellegzetesen udvari karrier, ahogyan festészete sem kifejezetten udvari művészet. Életútja során a művészi rangot és biztos egzisztenciát jelentő udvari festői státusz, valamint az alkalomszerűen - főként polgári és értelmiségi körből - vállalt megbízások periodikusan váltogatják egymást. A megrendelői réteg állandó változása mindazonáltal nemcsak életrajzi jellegzetesség. "Társadalmi mozgékonysága", s ezzel együtt a feladat jellegéhez és megbízói ízléséhez, igényéhez való jóértelmű festői alkalmazkodása egyben szemléletének az udvari arcképdivat kötöttségeitől való függetlenségét is jelzi. Festészetében - amely a 17. századi holland polgári, valamint a francia udvari arcképfestés kettős indításán formálódott - természetes módon férnek meg és alkotnak más minőséget a máskor nehezen összebékíthető stiláris hatások, válnak megnyerővé és meggyőzővé a "polgárit" és "udvarit" azonos közelítésben láttató festői megoldások. Ez, a Mányoki

szemléletére alapvetően jellemző szabad átjárás a polgári és udvari portré követelményei és műfaji konvenciói közt, festői közömbössége a társadalmi helyzetnek megfelelő portréjellemzés iránt, udvari festői pályafutása során egyben akadályt is jelentett számára a látványos, reprezentativ megoldások alkalmazásában. Működése utolsó szakaszában végülis abban a polgári műgyűjtő körben talált megértésre és elismerésre, amely a festészetében mindigis meglévő polgári értékeket becsülte.

A 18. századi portréfestés témakörében megjelent fontosabb publikációk:

Bacsák Vendel testőrgárdista arcképe Anton von Marontól (Művészettörténeti Értesítő 1981/XXX. 1. 55-59.)

Maulbertschs ungarische Auftraggeber in Bildnissen. In: Franz Anton Maulbertsch und sein Kreis in Ungarn. Ausstellungskatalog, Museum Langenargen am Bodensee. Sigmaringen, 1984. 63-65, 84-107.

A Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményei. A Régi magyar gyűjtemény. Szerk. Mojzer M. Budapest, 1984. (Társszerzőként)

A barátság-motívum térhódítása a 18. századi magyar portréfestésben (Művészettörténeti Értesítő 1984/XXXIII. 4. 212-236.)

Régi magyar arcképek - Alte ungarische Bildnisse. Kiállítás katalógus, Tata-Szombathely, 1988. Budapest, 1988.

II. Rákóczi Ferenc mint mecénás (Művészettörténeti Értesítő 1988/XXXVII. 3-4. 162-185.)

Ungarische Aristokratenporträts von Heinrich Friedrich Füger und Ignaz Unterberger (Acta Historiae Artium 1989/XXXIV. 235-243.)

Zsánermetamorfózisok. Világi témák a közép-európai barokk festészetben. Kiállítás katalógus, Székesfehérvár, 1993. (Tanulmány, katalógus tételek, művészéletrajzok)

Utak és találkozások. A barokk művészet Közép-Európában. Kiállítás katalógus, Budapest, Történeti Múzeum 1993. (Katalógus tételek, valamint művészéletrajzok)

Az Esterházyak családi arcképei. A Kuny Domokos Múzeum gyűjteményei III. Tata, 1994.

BOGDÁNY JAKAB: VIRÁGOK PAPAGÁJJAL

MÁNYOKY ÁDÁM: ÖNARCKÉP

Petrovics MM

TWIST OLIVÉR

DICKENS REGÉNYE NYOMÁN KÉSZÜLT ANGOL FILM

Charles Dickens tízéves volt, amikor apjával együtt 1822-ben az adósok börtönébe került. Két esztendőn át sínylődött a börtönben. Egész további életére, szemléletére, felfogására mély hatást gyakorolt ez a börtönben töltött két esztendő. A maga érzékeny bőrén tapasztalta, miképpen válnak emberek a tulajdonviszonyok áldozataivá. Megtanulta alaposan, hogy mit jelent szegénynek lenni a mohón fejlődő kapitalista társadalomban. S amit megtanult, azt élete fogytáig, egész nagyszerű írói pályafutásán át, haláláig sosem feledte. Bírálói egy évszázadon keresztül nem vették figyelembe a nagy írónak ezt az alapvető tulajdonságát és éppen emiatt nem értették meg. *Taine* angol irodalomtörténetében írta Dickensről, hogy művei azt sugalmazzák: a szánalom, a megbocsátás, a bensőség, az ömlengés, a gyengédség, a könny a legédesebb ezen a világon. Más bírálók egész serege az írót elmarasztalta azzal a megállapítással, hogy hiányzik műveiből a vezérlő gondolat, az alapeszme, a különös tanulság.

Ezzel szemben a valóság az, hogy Dickens legjobb műveiben feltárja korának legkirívóbb társadalmi jelenségeit, s ezeket élesen megvilágítja. Művészi módszere nagyon is céltudatos. Minden elfogultságtól mentes, harcos humanizmus jellemzi és az a mély meggyőződés, hogy a legnyomorúságosabb viszonyok között is számos ember képes példaadóan emberséges, nagyszerű cselekedet végrehajtására. Egészen nyilvánvaló, hogy ez a meggyőződése gazdag élettapasztalatából bontakozott ki, s nem — mint egyesek vélték — jellegzetesen angol, holmi puritán nézet maradványa. Ami pedig az alapeszmét, a vezérgondolatot illeti, azt Dickensnél valóban nem lehet egy mondatban különválasztani a gazdag tartalom csapadékaként. Legtöbb művében sok nyomasztó elem mellett legalább annyi a derű, de hogy művei oly biztatók, azt mégsem a sok derűs epizód teszi, hanem legfőképpen a becsületes, kérlelhetetlen igazságos bíráló szellem, ami a nagy írót leginkább jellemzi. Korának intézményeit fogja vallatóra; különösen olyan intézmények ingerlik, amelyeknek hivatása volt, hogy durva, tűrhetetlen jelenségek takarója gyanánt szolgáljanak. Az igazságszolgáltatás, a dologházak, az árvaházak, a börtönök mögött lappangó képmutató hazugságokat leplezte le és ezzel rámutatott azoknak a társadalmi viszonyoknak az embertelenségére, amelyet a nagy robajjal fejlődő kapitalizmus teremtett.

Harmadik könyvét, a *Twist Olivért* 1838-ban írta, huszonhat éves korában. Kiváló alkotás, mert regényes szerkezete lehetővé teszi, hogy az író egyazon kisfiú életének tükrében megmutassa, milyen a sorsa egy árvagyermeknek, a jómódúak által fenntartott dologházban és milyen annak a gyermeknek, aki családtagként a jómódúak asztalához kerül. Az élesen szembeállított társadalmi képek nem árulnak el semmi szándékoltságot, de annál több életismeretet. A tények, az élmények erejével neveli az író arra a meggyőződésre olvasóit, hogy a dologházakban uralkodó állapotok szégyenteljesek és tarthatatlanok.

Twist Olivér, az új angol film, melyet filmszínházaink hetek óta játszanak, sok tekintetben sikerrel birkózott meg a nehéz feladattal. Valóban *film*, önálló, új, erőteljes mű és nem erőtlen illusztráció. Világos, értelmes, sok tekintetben megkapó élmény azok számára is, akik a regényt nem olvasták. Ez magábanvéve is nagy érdeme a filmnek s ehhez az erényéhez viszonyítva a hibái nem túlságosak. Ha figyelembe vesszük, hogy egy cselekményekben gazdag, 500 oldalas regény döntő mozzanatait kellett a másfélórás játékidőre tervezett filmkönyvbe sűríteni, nehéz számonkérni egyes hiányokat. Jogosabb az a kérdés: kifejezi-e a film hűségesen Twist Olivér eszmei tartalmát, híven támaszkodja-e fel a regény hiteles társadalmi hátterét.

A cselekmény a lényeges mondanivalókra szorítkozik ugyan, mégis művészibb eredményt értek volna el a film alkotói, ha kurtábbra veszik és gazdagabban, mozgalmasabban, cselekvőbben nyomulna előre a háttér. *Dickens a társadalmi rajz nagymestere,* az eleven, sok színnel és erővel jellemzett életjelenségek írója. A filmen ebből keveset látni. A jelenetek túlfeszített hevülettel — s ez szintén nem az írót jellemzi — gyakran a szokványos filmdramaturgiával követik egymást. Különösen kirívó ez a film második részében, amikor az események színhelye túlnyomó részben Fagin bűntanyája.

A film elejének néhány jelenete dicséretére válik a rendező, David *Lean* művészi munkájának. A csatakos országúton vergődő fiatalasszony, amint a zivatarban előreküzdi magát és birkózik az anyaság fájdalmaival, nagy művészettel megalkotott jelenet. S megkapó, gyakran szívszorító képsorok következnek ezután is. Mikor erejének végső megfeszítésével megrántja a dologházi kórház kapucsengőjét s később, ahogy halálvergődésében rámosolyog újszülöttjére — feledhetetlen kép.

Kifejező drámai eszközökkel oldotta meg a rendező a gyermekek árvaházi ebédjének jelenetét is: a magasból kiosztott sovány kása, a durván odaszórt étel, a rettegtető hangulat s végül Olivér magányossága, amikor végigbotorkál a nagy hodály kőpadlóján és újra kérni merészel.

Megragadó kép az is, amelyen Olivér a temetkezési vállalkozó jóvoltából mint kis gyászhuszár lépdel a halottaskocsi mögött, mert teljes egészében kifejezi a szegény árva gyermek kiszolgáltatottságát és szinte fájdalmas szatirával leplezi le azokat, akik még a halálával is üzérkednek.

A film további jelenetei azonban nem érik el e képsorok magas művészi színvonalát, sőt gyakran meg sem közelítik. Mintha Fagin tolvajbandájának a megjelenése arra kényszerítette volna a rendezőt, hogy a nyugati országokban oly hírhedt bűnügyi filmek szokványai előtt meghajoljon. Lemondott arról is, hogy Dickens ragyogó jellemző erejének megfelelően mutassa be Fang urat, ezt a durva, aljas és erőszakos rendőrbírót, aki az ártatlan Olivért kis híján lecsukatja s aki panaszossal, tanúval szemben is förtelmesen hatalmaskodó. Ugyanaz a rendező, aki a film első részében művészi és találó módon leplezi le, szégyeníti meg az egyházias jótékonykodás képmutatóit, nem győzi erkölcsi erővel olyan intézmény kipellengérezését, amelynek jogutódja ma is működik Angliában. Korlátozza ezzel a dickensi társadalomkritika erejét és nyilván ennek a kritikának a csökkentése idézi elő, hogy a filmnek az a része, amelyben Fagin és tolvajbandája szerepel, alig különb a szokványos bűnügyi filmeknél. Dickens nagy művészete éppen abban rejlik, hogy érzékeltetni tudja, mennyire *szerves tartozéka ez a szörnyeteg tolvaj a kapitalista társadalomnak.* Mindebből semmit sem látni, sőt inkább ennek az ellenkezőjét érzékelteti a film. Fagin annyira társadalmon kívülálló, hogy szinte mesebeli, mint valami »patkány-király«, s csak akkor kerül érintkezésbe a társadalommal, mikor odújából a rendőrség leleplezi.

A film erényei és hibái alkalmasak arra, hogy az angol művészek kiolvassák belőlük a figyelmeztetést. Nagyszerű és gazdag haladó hagyományaik mélyrehatóbb és következetesebb ápolása filmművészetüket még jelentősebb eredményekhez vezetheti.

Újvári Imre

Az életkép fejlődése

A Szépművészeti Múzeum kiállítása a Fővárosi Képtárban

Korunk társadalmi igényt támaszt az életkép iránt s egyre sürgetőbb kívánságok hangzanak el, hogy a szocialista-realista képzőművészet nagy orchesztere az újtartalmú életkép is erőteljesebb hangsúly: kapjon. Valóban az életkép műfaja — mely csaknem egyidős a képírás történetével — fokozott jelentőségű ma, mikor a művész társadalomformáló szerepet is vállal. A Szépművészeti Múzeumnak a Fővárosi Képtárban rendezett kiállítása nyilván a festőknek is segítséget akart nyújtani, egyrészt azáltal, hogy a műfaj határait megvonja, másrészt azzal, hogy a 14. századtól kezdve nagy vonásokban a 19. századig vezet végig az életkép fejlődésén. A rendezés kissé ugyan túlságosan is kitárta azt a sátorlapot, mely alá aztán életkép címszó alatt elfér a korai Quattrocento oltárkép predelláján ábrázolt zarándok tömegszállás éppúgy, mint a későbbi századok reprezentatív portréfestészete, a németalföldi mesterek ma is eleven, nagyszerű életképábrázolásai, a páratlan *Brueghel*-ek, a biedermeier idill és *Delacroix* óriási lélekzetű romantikus víziója, de elfér *Waldmüller* és magyar követőinek problémamentes világa is, az annakidején a müncheni művészmagyarok körében valóságos forradalmat keltett Bastien *Lepage* művészete, *Szinyei* »Szerelmes pár«-ja, *Courbet* döbbenetes realizmusú »Birkózók«-ja, *Munkácsy* és rokonszellemű német kortársa *Leibl* — hogy csak a legnevezetesebbeket említsük. Még így is, egymás mellett felsorolva túlzottnak és erőltetettnek hat ez az összeállítás. A látogató bizony zavarba jön, ha azt látja: milyen különféle eszmei tartalmú, s mennyire változatos témákat lehet egy gyűjtőfogalom alatt összezsúfolni. Előnye azonban kétségtelenül van, mégpedig az, hogy a kiállítás látogatójában akarva, nem akarva megindít egy gondolatsort, annak tisztázására, hogy *mi is az életkép, mint műfaj,* mi a mai életkép művelőjének feladata és, hogy lényeges-e egyáltalán a műfaj kérdése s nem sokkal célravezetőbb lett volna az életképet, mint olyat és abból a szempontból történetileg és esztétikailag beállítani, hogy *menynyiben tükrözi kora valóságát, a haladó eszméket, a társadalomról és a természetről kialakult szemléletet.* Mert éppen ez a kiállítás is kidomborítja, hogy az egyébként legtetszetősebben megfestett életkép sem emelkedik túl a kultúrhistóriai jelentőségen. Ez persze nem lebecsülendő, ha például egy kor szokásait, viseletét, bútorművességét, stb. akarjuk tanulmányozni. De most nem erről van szó; a kiállításnak azt a kérdést kellett volna határozottabban megválaszolnia, hogy az európai haladó hagyományok közül melyikre támaszkodhat legbiztosabban a mai életkép festője. Ezt az utat a kiállítás nem határozza meg elég világosan. Mégis hasznos ez a kiállítás és az ismeretgyarapításra, tanulásra ez a képösszeállítás is nagyszerű alkalmat nyújt. Néhány nagy reális képzőerejű régi mester műveiből, de a kisebb igényű alkotók munkáiból is — hol erőteljesebben, hol gyengébb ábrázolókészséggel — megjelennek a régi korok emberei, típusai, életmódjuk, mindennapi jellegzetességeik, azzal a végső nagy tanulsággal, hogy a realizmus nagyfelkészültségű, igazi mesterei az életkép műfaját is megtöltötték haladó eszmékkel, haladó tartalommal, ami végeredményben minden maradandó alkotás kritériuma.

Dutka Mária

Nyolc bemutató a Nemzeti Színház jövő évadjának műsortervében

A Nemzeti Színház és kamaraszínháza, a Katona József Színház az 1953—54-es évadra hét bemutató előadást és egy bemutatószámba menő felújítást állított programmjába.

A Nemzeti Színház első bemutatójaként *Urbán* Ernő Kossuth-díjas »*Uborkafa*« című szatirája kerül színre előreláthatólag októberben. A színmű egy karrierista mulatságos történetén és kudarcán keresztül leleplezi mai életünk fonákságait és megmutatja, milyen hibák erednek abból, ha a dolgozó nép nem él, vagy rosszul él az Alkotmányban biztosított jogaival. Színre kerül Urbán Ernőnek három egyfelvonásosa is egy előadás keretében. Felújítják *Shakespeare* remekművét, az utoljára 1949—50-ben játszott »*Othello*«-t, Bessenyei Ferenc Kossuth-díjassal a főszerepben. Tavasszal mutatják be *Tyl*, a mult század első felében élt nagy cseh drámaíró zenés mesejátékát, »*A dudás*«-t. A Vörösmarty »Csongor és Tündé«-jére emlékeztető, költői szépségekben gazdag színmű igen látványosnak ígérkezik, mind a díszletek, mind a jelmezek tekintetében, azonkívül balettszámokkal is gazdagítják a darabot. Tervbe vették még *Asztalos* Sándor Schönherz Zoltánról írt drámáját is, amely a magyar nép nagy mártírjának állít emléket s a kommunista hősiességet ábrázolja.

A Katona József Színház előreláthatólag november elején adja elő *Németh* László »*Galilei*« című színdarabját, amely a XVII. század nagy olasz csillagászának perén át mutatja be a természettudományos gondolkodás megszületését és az egyház hatalmának alkonyát. December-január fáján tűzik műsorra *Osztrovszkij* »*Vihar*« című darabját, amely szerelmi történet keretében leplezi le az orosz kapitalizmus társadalmának embertelenségét. Tavasszal pedig Ben *Jonson* angol drámaírónak, Shakespeare kortársának remekműve, a »Volpone, vagy a pénz komédiája« kerül színre. (MTI)

A HÉT KÖNYVEI

SZIKRA KÖNYVKIADÓ

Akopjan: A Közel- és Közép-Kelet népeinek nemzeti szabadságmozgalma. 35 o. (Nemzetközi kérdések 96.) 1.50 Ft.

Zsigmond László: Adalékok a magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikájához. 1929—1945. 151 o. Kötve 13.50 Ft.

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

Bredel: Az apák. (Regény.) 382 o. Kötve 26.— Ft.

Csanádi Imre: Esztendők terhével. (Versek.) 1936—1953. 87 o. 12.— Ft.

Cserés Tibor: Embernek próbája, avagy kocsivásár. (Elbeszélés.) 48 o. (Új magyar elbeszélések.) (Országos Béketanács.) 2.— Ft.

Stil: Az első összecsapás. (A víztoronynál.) (Regény.) 2. kiad. 215 o. Kötve 13.— Ft.

Stil: Az első összecsapás. 2. rész. (Az ágyú.) (Regény.) 247 o. Kötve 16.— Ft.

Vidor Miklós: Hazugság. (Elbeszélés.) 67 o. (Új magyar elbeszélések.) (Országos Béketanács.) 3.— Ft.

IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ

Kolbanovszkij: A kommunista erkölcsről. 72 o. 2.— Ft.

ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ

Prisvin: Ahol a madár se fél. 204 o. Kötve 14.— Ft.

MŰVELT NÉP KÖNYVKIADÓ

Abel Olga—Benamy Sándor: Keserű kenyér. 207 o. 11.— Ft.

Potyehin: Az angol-amerikai etnográfia az imperializmus szolgálatában. Cikkgyűjtemény. 178 o. Kötve 17.50 Ft.

NEHÉZIPARI KÖNYVKIADÓ

Bíró Ferencné—Duzs János: A műszaki-szervezési intézkedések tervének kidolgozása. (Műszintterv.) 48 o. 3.— Ft.

Gomelszkij: Kokszolási melléktermékek előállítása. 272 o. 36.— Ft.

Somos István: Szárazegyenirányító. 296 o. 42.— Ft.

Tokár Péter: A Koleszov-módszer magyarországi tapasztalatai. 52 o. (Sztahanovista munkamódszer.) 5.— Ft.

A FEJEDELEM KÉPÍRÓJA

1

Fülledt nyári nap volt. A naptár 1757. augusztus hatodikát mutatta. A drezdai utcák elnéptelenedtek, aki csak tehette, az átizzott házakból hűvös helyre menekült. Háromnegyedkettőt jeleztek az óramutatók, amikor a Takácsok utcájában felpattant egyik színesüvegű, önkarikás ablak és egy fiatal ember, Liscovius Frigyes festő riadtan kiáltott le:

— Meghalt a mester!

A kiáltás az utcán sietők Göders Jánosnak szólt, aki doktorért rohant. Most már nem kell rohannia, felesleges az út. Visszafordult. Felbaktatott a nyikorgó falépcsőn, lenyomta a kovácsolt vasból készült kilincset. A feltárult ajtó mögött ott állt Liscovius, s a két barát fátyolos szemekkel nézett egymásra.

— Meghalt! — rezgett a fájdalmas szó és halksága betöltötte a szobát, amelyben néhány szék, asztal, egy párnás, bőrrel bevont, öreg karosszék, viharvert szekrény, csupa ódon bútordarab jelentette a berendezést. Kis fülke nyílt a szobából, a »műterem«: porlepett, kopott festőállvány, elárvultan búsongó paletta, néhány ecsettel. És a szobában, a fal mellett, régi diófaágyban pergamenszerű arccal feküdt a halott festő: Mányoki Ádám.

Szép időt, nyolcvannégy esztendőt élt meg.

Élete utolsó évei itt peregtek le a drezdai régi házban. A két fiatal tanítvány: Liscovius és Göders csaknem mindennap meglátogatta. Az öreg festő nemcsak a festészetre tanította ifjú barátait, hanem kitárta előttük szívét, életét is...

Sokat, sokat beszélt a múltról, amikor nem 79 tallér és 4 garas kegydíjból kellett tengetni életét — feltéve, ha a szász udvari kancellária nem felejtette el folyósítani ezt a sovány juttatást is... Beszélt a múltról, amikor királyi udvarok festője volt, s a mind között legkedvesebb időről, amikor a magyar szabadságért zászlót bontott nagy fejedelem, II. Rákóczi Ferenc mellett élt.

Rákóczi... A kemény ropogású név sokszor elhangzott a drezdai kis lakásban — a tanítványok ámulva nézték mesterük híres képének másolatát, amely a Dancsában festett portréról készült. Ilyen volt a nagy fejedelem: nyílt, öntudatot, erélyt, tudást, jóságot és bátorságot árasztó arc, nemesen csillogó szempár, kétoldalt lehulló sötét fürtök, gondosan ápolt bajusz. Sötétkék bársony dolmányt viselt a kép festésekor, jobbválláról aranysujtásos piros mente hull alá, középen nagy zafírral díszített ékes mentekötő, nyakában piros szalagon az Aranygyapjas-rend, fején barna szőrmés kucsma, amelynek piros csákóját drágaköves, fekete kócsagforgó díszíti...

Még előző nap is a nagy fejedelemről beszélt az ősz festő:

— Huszonkét éve halott már Rákóczi... És a magyar nép még mindig elnyomatásban sóvárog a szabadság után...

Rég elszállott szavai a két fiatal tanítvány emlékezésének varázstűzében új életre keltek és mintha ott csengtek volna az ódon falak között...

2

Mányoki Ádám örökbeadott gyermek volt. Öt esztendős múlt, amikor Thököly Imre szablyát rántott a magyar szabadság kivívására. Az évek során a kis Szokolya is, ahol a Mányoki-család élt, hadszintérré vált, sarcolták, pusztították a császáriak, Rabatta tábornok 830.000 forint hadikártérítést vetett ki a megyére. Menekült, aki csak tehette, új otthont kerestek, szenvedtek és nélkülöztek. Mányoki János, a Leydenben tanult prédikátor is elvándorolt. Komáromba került a családjával és szörnyű nyomorúságban tengette életét. Ádám, akkor már tizenkét éves volt, csillogószemű, szép gyerek. Egyszer a Győrből Komáromba érkezett Doelfer János Antal német hadbíró-tábornok meglátta a gyereket. Huszonegy éve volt házas Schmidt Annával, huszonegy éve reménykedtek gyermekáldásban — hiába. A csillogószemű gyermek megtetszett a német tábornoknak, beszélt Mányoki Jánossal és — örökbefogadta az itthon csak nélkülöző, éhező gyermeket.

Így került Mányoki Ádám a távoli Hamburg környékére, ahol kinyílt előtte a világ. Szép otthona volt, szép ruhákban járt, megtanult németül, franciául, hollandul, flamandul, de — a magyar szót nem feledte. Nagyszerű képtárakat látott, lenyűgözték Largillière képei, közöttük is legjobban Tavernier, a bátor utazó és vakmerő kalandor képmása. Tavernier olyan tájakat keresett fel, ahová európai ember nem igen tette még a lábát. Elvetődött messzi Indiába is, ahol életét kockáztatva, egy szent templom Buddha-szobrának kivájta ökölnagyságú gyémántszemét, a világ legnagyobb drágakövét, kék fényben tüzelő gyémántot. Ez volt a világ legértékesebb drágaköve! De nem örvendezhetett sokáig kincsének, mert következő indiai útján a dzsungel tigrisei széttépték...

A serdülő fiúban fellobbant a vágy: olyat festeni, mint Tavernier képmása, vagy mint a lüneburgi Scheitz András képei... Rajzolási tehetsége már gyerekkorában megmutatkozott, s a tanítómesterek nyomán mind erősebben kibontakozott.

Hamburgban tanult és festett sokáig, majd Berlin következett, s az akkor már huszonnyolc éves festőnek itt érdekes megrendelés jutott — Rákóczi Ferenc hitvesét kellett lefestenie.

— Ön magyar — mondta Sarolta Amália hessenі hercegnő — miért nincs a hazájában most, amikor a magyar nép szabadságharcát vívja?

Mányoki Ádám a képen az utolsó pontokat rakta fel a gyémántforgós fekete bársony barettre, s csak ennyit mondott:

— Ott leszek!

3

Hosszan, mélyet lélekzett, amikor a batár magyar földre ért. A hársfák mindenütt jószagúak, de sehol se olyan részegítők, szívet zsongítóak, mint a magyar földön.

A hazatért vándor Terebesen találkozott először a fejedelemmel, aki Des Alleurs francia követ jelenlétében fogadta.

— Nemcsak a művész képességeire számítok — mondta a fejedelem —, de a hazáját, népét szerető emberre is... Ön nyelveket beszél, ismerős külföldön, jó szolgálatokat tehet hazájának...

Így került Mányoki Ádám újra Berlinbe, majd Franciaországba, Hollandiába. A nagyszerű harc magárahagyatottan nem tudta győzelemre vinni a »Pro libertate« lobogóját és Mányoki Ádám már csak Danckában találkozott újra Rákóczival... Odahaza lehanyatlott a szabadság zászlaja...

4

Varsó volt életének új állomása, majd Drezda. Erős Agost lengyel király és szász választófejedelem udvari festője a címe — gondtalanul, a gazdag élet csillogásában él. Lubomirski és Sobieski, Radziwill, Canignan és Montmorency hercegnőket fest, királyi kurtizánokat szépít a vásznon, Du Parc ballerinát, Königsmarck Aurora grófnőt, de amíg ecsetje az élénk és vidító színekből merít — mindig az otthon jár az eszében, amelyet ismert, milyen volt a Thökölyszabadságharc bukása után, s elképzeli, milyen most, amikor Rákóczi oly sok reményt sugárzott csillaga is elhalványult...

Még egyszer — 1724-ben — hazalátogatott a rokonságához és ekkor találkozott Rákóczi környezetéből egyik régi ismerősével: Ráday Pállal. A fejedelem egyik legbizalmasabb embere volt, belső titkára, később az erdélyi kancellária vezetője. Amikor Rákóczi kibontotta a szabadság zászlaját, Ráday Pál öntötte szavakba a fejedelem elgondolásait a »Manifesztum«-ban. S ez a Ráday Pál volt az első, aki, hogy birtokát mentse, elárulta a fejedelmet; császári kegyelmet esengett és kapott...

De — amerre nézett — Ráday Pálokkal volt tele az ország... A főurak, nemesek, akik Rákóczi táborában voltak, máról holnapra lelkes császárhívőkké váltak, mialatt a fejedelem és igazi hívei a Márvány-tenger partján szomorú bujdosásban élték napjaikat...

Csak a nép, a nép maradt hű Rákóczihoz. Suttogva szállt a kérdés:

— Mikor jön vissza a fejedelem?

Mányoki Ádám útálattal fordult ki a Rádayak kastélyából. Keserű csalódással hagyta el hazáját, amelyet ekkor látott utoljára.

Bécs, Drezda, Lipcse, majd újra Drezda — fest, fest, de a csalódás nem ül el szívében. Már nem a régi, s újak jönnek, akik az öregedő, önbizalmát vesztett, zsörtölődő művészt kiszorítják az »udvari festő« tekintélyt és biztonságot jelentő állásából.

Marad a kegydíj: havi 79 tallér 4 garas...

5

Segler Frigyes Kristóf udvari kamarás jelentéséből:

»1757. augusztus 6-án jelentették Mányoki Ádám 84 éves festő, nőtlen, elhalálozását. Lakása lepecsételtetett. Mivel az idevalósi ref. lelkész, Goedfroy fizetés nélkül megtagadta a temetést. Zeidler ügyvéd, akinek a megboldogult aktív és passzív vagyonáról teljes tudomása van, hajlandó volt a későbbi visszafizetés reményében 20 tallért előlegezni a temetési költségekre, mert a hagyatékban egy garas sem találtatott.«

Így temették el a fejedelem képíróját. Ketten voltak a végtisztességen, a két tanítvány: Liscovius és Göders. Amikor lezárták a koporsó fedelét, viseltes vászongöngyöleget tettek a feje alá, amit Mányoki Ádám harminchárom éve, utolsó otthonát tartózkodása óta őrzött.

Magyar föld volt benne...

Pánczél Lajos

Magyar Nemzet
Főszerkesztő: Boldizsár Iván
Felelős szerkesztő: Parragi György
A kiadásért felel a Lapkiadó Vállalat igazgatója
Szerkesztőség: VII. Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285. Kiadóhivatal: VII. Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285, 221—293. Állami Hirdető Vállalat Hirdetési Osztálya: VII. Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285, 221—293. Állami Hirdető Vállalat csekkszámlaszáma: 91.843.001-47. — Terjeszti a Posta Központi Hírlap Iroda V, Bpest, V., József nádor-tér 1. Tel.: 180—850. — Budapesti egyéni előfizetők ügyeit a kerületi kézbesítő postahivatalok intézik, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatal, — Előfizetési díj: 1 hóra 12.— Ft, negyedévre 36.— Ft.
Régebbi lapok V., József Attila-utca 3. sz. alatt kaphatók.
Athenaeum Nyomda. Fv.: Soproni Béla.

RÁDIÓ

Rádiójavítás gyorsan, szakszerűen. Csala, Bajcsy-Zsil.-út 17.

Autórádió, 2 rövidhullám, telepre, hálózatra eladó. Szigony 19. Zsellér.

Rádiót lakásán garanciával megjavítom. Meghívás: Hajnal. Falk Miksa-u. 18/20.

Tízlemezváltós gramofon univerzális motorral, eladó. Hétfőn 5-től: Budafoki-út 17/A. III. 1.

Világvevő rádió eladó. Izabella-u. 69. I. 11.

RÁDIÓ-
erősítő, gyors szakszerű javítása garanciával
Fénycső 6-os fiók
Majakovszkij-u. 65. Tel: 225—252.

Telefunken világvevő rádió eladó. Bajnok-u. 19. I. 8.

Szuper nyujtottsávos rádió jutányosan eladó. Práter-u. 30. fszt. hat.

Siemens nagyszuper rádió jutányosan eladó. V. Falk Miksa-u. 4 II. három.

Tánclemezek és rugós asztali-gramofon eladó Németh, Aradi-u. 67.

RÁDIÓ
Erősítő - gramofon szakszerű javítása
Jászai Mari-tér 4/a.
Tel.: 310—018.
FÉNYCSŐ SZÖV.

Berlini 6 nyújtottsávos „Telág" gyönyörű hang, originál állapotban eladó. Csak vasárnap, Rákospalota, Honvéd-utca 19. Bánhegyi, 67-es végállomás.

7 csöves, 6 nyújtottsávos Standard csúcsszuper 1350-ért eladó. Vasárnap, hétköznap 10—1-ig: Tompa-u. 20. I. 3.

„Világvevő" rádió eladó. IX. Vendel-u. 11. fszt. 6. (Ludovikánál.)

ERŐSÍTŐ-
RÁDIÓ
mikrofon, hangszóró javítás
gyorsan - olcsón szakszerűen
Ráday-utca 31.
FÉNYCSŐ 1-es fiók.

Telefunken világvevő és lemeztartós zeneszekrény eladó. Vécsey XIV. Dongó-u. 2.

Rádióexpress soronkívül javít, garanciával. Rádió Express Service, Lenin krt. 92.

„Universális" varázsszemes rádió eladó. — (Német gyártmány.) VIII. Kistemplom-utca 13. félemelet 16.

Csúcsszuper rádió, ritkaság, eladó. Ilka-u. 15. I. 18.

Verdi operarészletek, olasz énekes művészlemezek. Elutazás miatt hétfőig: Back, VI. Lázár-u. 7. 112-912

FOTÓ, OPTIKA

Eladó Zorkij 1:2 T. VI. Szobi-u. 4. III. 14. 5—7 óráig, naponta.

Kine Exakta, 2.8 Tessar eladó. Petőfi Sándor-u. 2. Portás.

Ophemus autófocuszos nagyítógép, 6x6 méretig eladó. Megtekinthető mindennap 9—13 óráig: Alpári Gyula-u. 24. III. emelet 77.

Beltika 3.5 Tessárral, Zorkij legújabb, eladók. XIII. Csáky 4. II. 12/a.

TELEOBJEKTÍVEKET
nagylátószögű
és
normálobjektíveket,
nagyteljesítményű
fényképezőgépeket
VÁSÁROL
az
OFOTÉRT
2. sz bolt,
Budapest,
Múzeum-krt. 13.
és a
7. sz. bolt,
Budapest,
Somogyi Béla-út 14.

Leica II. Elmárral, Beltica Tessárral: — Szinyei Merse 23. Kakula.

Kisfilmes fényképezőgép, 2.9 optikával eladó. Kovács, Móricz Zs.-körtér 16.

STEREO
fényképezőgépeket
STEREO
tartozékokat
vásárol
az
OFOTÉRT
1. sz. bolt,
Ferenciek-tere 2.

Retina I. krómozva olcsón eladó. I. Attila-u. 99. Bottyán.

Rolleiflexhez Rollekint vennék. Brasnyó, Dunaharaszti, Kossuth Lajos-u. 7.

Veltini kisfilmes, Xenon 2-es lencsével fényképezőgép eladó. Budafoki-út 53. II. 6. Este 8 után.

Contax II. Sonnárral, stopper karóra eladó. X. Kőrösi Csoma 22.

„Kine Exakta" 3.5 Tessárral eladó. Forrai, Szövetség 10. Tel.: 220—760.

Használt
FÉNYKÉPEZŐ-GÉPEKET
és tartozékokat, fotószakkönyveket, diacikkeket
vásárol
az
OFOTÉRT
Fotóamatőrök Boltja,
Budapest,
Rákóczi-út 71.

Praktiflex 2.9, Baldá 4.5 eladó. Telefon 292—279, este. (IV. Beniczky-u. 3/a.)

Contax II. vagy Exaktát vennék. Telefon: 131—334. Százados-út három.

Kisfilmes, távmérős Weltini, 1:2 Xenonnal sürgősen eladó. Erdős mérnök, XI. Bartók Béla 79. II. 5. 19—21 óráig.

JÁRMŰ

Eladó 660-as Johnson farmotor, Pesterzsébet, Somodi-csónakház, négyes garázs, Együd.

3 személyes kajak, 125 eredeti König eladó. Rómaifürdő, III. Zaránd-u. 20.

„Tente" mélykocsi igényesnek eladó. Kemény, Liliom-u. 1/B. Hétfőtől.

Johnson 660 kcm farmotor, 4 személyes testtel eladó. Jókaitér 10. Varga.

Megvételre keresünk jó állapotban lévő 500 vagy 750 kcm motorkerékpárt, áruszállításra alkalmas oldalkocsival. Gyógyszertár Vállalat, Budapest, V. Stollár Béla-u. 3/B. Telefon: 112—839.

200 kcm-es kéthengeres csónakoldalmotor. Táncos János, Margitsziget, Halastó melletti épület.

Kitűnő kerékpár, gyermek sportkocsi eladó. Család-u. 5. Szabolcs.

Eladó egy 2 személyes kenú. Érdeklődés minden d. u. 4—8-ig. XIX. Irányi D.-u. 1. Lehel.

Csónakmotort 250—350-est, motortestet, horgászladikot vennék. Demeter 297—069. — XIV. Gyarmat-u. 71.

Vennénk jó állapotban lévő, 60—70 mázsa teherbírású kétlovas oldalas kocsit. Értesítést kérünk: Vas- és Fémhulladék Ipari Vállalat anyagbeszerzési osztály, Budapest, XIII. Váci-út 39/41. Telefon: 200—643.

Kifogástalan állapotban lévő kétpárevezős kielboot eladó. Tel.: 158—270. I. Pauler-u. 16. I. 3.

500-as oldalkocsis motorkerékpárt vásárol közület közülettől, v. Autóker útján magánszemélytől, Földrajzi Kutató, VI. Zichy Jenő 4.

Kielboot kétpárevezős eladó. Dunaharaszti, Duna-u. 11.

ÍRÓ SZÁMOLÓGÉP

Selejtes számológépek Evoluttáblák, iratfűző, hegyezőgépek, lapszámozógépek javítása: Sebők műszerésznél, Rákóczi-út 60. II. 421—873.

Jó állapotban lévő írógépet és kismeretű Wertheim-szekrényt vennénk. Lakáskarbantartó, Rákosszentmihály, Rákosi-út 90. Tel.: 290—661.

Használt, de jókarban lévő írógépeket és számológépeket veszünk. Ajánlatok: „Írógép" jeligére a főkiadóba küldendők.

Keresünk jó állapotban lévő irodai írógépet, lehetőleg nagykocsisat. Cím: Rafilm, XIV. Szabó József-utca 12. — Tel.: 223—226. — Kösstler, délelőtt 9—12.

Rotaprint sokszorosítógépet megvételre keresünk. Bányászati Mélyépítő Gépjavító Vállalat, Budapest, X. Korponai-utca 4. sz.

Író- és számológépet keres megvételre a Közúti Hídfenntartási Vállalat, Bpest, IX. k. Közraktár-u. 28. — Tel.: 385—128.

VARRÓGÉP

Használt háztartási és ipari varrógépeket és varrógép-villanymotorokat vásárol kp. fizetés mellett Keravill varrógép-szaküzlete, Rákóczi-út 16. Tel.: 221—695.

Singer süllyesztős varrógép eladó. Kőfaragó u. 8. I. 16/a.

Singer süllyesztős varrógép eladó. Landler Jenő-u. 30. Házfelügy.

Varrógép eladó. Vörösmarty-u. 75. fszt. 5.

Singer, süllyesztős, modern, eladó. Bérkocsis-u. 21. II. 16.

VARRÓGÉP-JAVÍTÁSOKAT
jótállással
Varrógépműszerészek
K. Sz.
Központja,
VIII. Rákóczi-út 73. sz.
Tel.: 138—449, 130—437
Fiók:
VII. Dohány-u. 20. sz.
Tel.: 226—837.

Varrógépet veszek, karikahajósat, háztartásit. Weiner, Amerikai-út 85. Telefon: 298—889.

Mindenféle ipari és különleges
VARRÓGÉPEKET,
motorokat és elektromos szabászollókat veszünk.
Varrógépműszerészek
KTSZ.,
Budapest, VIII.
Rákóczi-út 73. sz.

MŰSZER

Kvarclámpa, orvosi elektromos készülékek javítása. Szigony-u. 19. Zsellér.

Röntgen-lámpát MEAX typushoz, vagy felvételre is alkalmas röntgenkészüléket veszek Pontos leírás, ármegjelöléssel: Harasztiné, Fehérvári-út 19. V. 5.

GÉP, SZERSZÁM

CSILLAG-
és
VILLASKULCSOT,
menetfúrót,
menetvágót és
spirálfúrót
vásárolunk
privátból is.
Cím:
Épületkarbantartó Vállalat,
V. Guszev-utca 16.

LÉGSŰRÍTŐ KOMPRESSZORT
100—200 m³/óra teljesítményre, hozzávaló elektromotorral,
HÁROMSZÖG-KAPCSOLÓKAT
40—60 amp.,
LÉGTARTÁLYT
1500 literes, magas nyomásra,
NYOMÁSKAPCSOLÓT
6—10 atm. kikapcsolással,
HIGANY-KAPCSOLÓKAT
2 és 4 kivezetésest
VENNÉNK
Hídépítő Vállalat,
Bp., VI. Sztálin-út 98.
T.: 126—681-től 689-ig. Anyagosztály.

Keresünk megvételre használható állapotban lévő 6—8 légkörös kompresszort autógumi felfúvásához. Tüzelőanyagszállítási Vállalat, VII. Thököly-út 18. Tel.: 228—893.

Villanyfúrógép kézi, álló; enyvező szorító vascsavarok, tizennyolc fiókos redőnyös iratszekrényt, fémmérőszalagokat vételre keres Szövetkezet. — Telefon: 146—315, 146—081.

ÉPÍTÉSI ANYAG

Ajtószárnyak, ablak, használt eladó. Balogh, Rákóczi-út 60. II. 26.

5—8 méteres gerendák, zsaludeszka, cserép és 3x4 méteres szétszedhető fa-weekend-ház eladó. Nagymező-u. 62. fszt. 2.

RÉGI KÖNYVEK

Keresem Propyläen „Kunstgeschichte" első kötetét (Kunst der Naturvölker) továbbá több pótkötetét. Értesítés: 183—416 telefonszámon 8—12 óra között. V. Nyáry Pál-u. négy.

EGYÉB ADÁS, VÉTEL

Volt utcai árusítók figyelem!
Veszünk jó állapotban lévő, használt utcai
TENGERIFŐZŐ USTÖKET,
készpénzfizetés ellenében.
Cím:
I. sz. Zöldség-Gyümölcs Kisker. Vállalat,
Budapest,
V Deák Ferenc-u. 2.
Tel.: 138—029, 138—401

Fekete gyapjú férfiruha magas termetre és háztartási porszívó teljes felszereléssel, alig használt, eladó. Nádor-u. 6. I. em. 4.

Használt üvegcsillárt, bronzcsillárt, márkás állólámpát vásárol Keravill 27. sz. boltja, VII. k. Lenin-körút 41. — Tel.: 226—094.

Nagyobb méretű használt Frigidaire, továbbá egy kétkarikás villany rezsót, 220/380 V-osat keresünk sürgősen megvételre. Ajánlatokat lehetőleg irásban, esetleg telefonon (113—082) kérünk. 29. sz. Állami Építőipari Tröszt, Anyagosztály, Honvéd-u. 18.

Magyar Nemzet
Főszerkesztő: Boldizsár Iván
Felelős szerkesztő: Parragi György
A kiadásért felel a Lapkiadó Vállalat igazgatója
Szerkesztőség: VII. Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285. Kiadóhivatal: VII. Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285, 221—293. Állami Hirdető Vállalat Hirdetési Osztálya: VII. Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285, 221—293. Állami Hirdető Vállalat csekkszámlaszáma: 91.843.001-47. — Terjeszti a Posta Központi Hírlap Iroda V, Bpest, V., József nádor-tér 1. Tel.: 180—850. — Budapesti egyéni előfizetők ügyeit a kerületi kézbesítő postahivatalok intézik, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatal, — Előfizetési díj: 1 hóra 12.— Ft, negyedévre 36.— Ft.
Régebbi lapok V., József Attila-utca 3. sz. alatt kaphatók.
Athenaeum Nyomda. Fv.: Soproni Béla.

Legmodernebb körforgós háztartási jégszekrény eladó. Thököly-út 68. házfelügy.

Betegtolókocsi, összecsukóágy, csikótűzhely eladók. IX. Mester-u. 59. I. 2.

Eladó: betegtolókocsi, csillár és egyéb tárgyak: Alkotás-u. 13. Házfelügyelő.

Gáztűzhely 3 lángú, fehér zománc eladó. — VIII. Szentkirályi-u. 5. Műhely.

MEGNYÍLT
VI. Rudas László (volt Podmaniczky) utca 21. sz. alatt
a
KERAVILL BÖNGÉSZDE
ahol mindennemű leértékelt, kiselejtezett villamossági cikket olcsón vehet! Közületek is sok olyan cikkre bukkanhatnak, melyet szaküzleteinkben nem találnak.

Megvételre keresünk jeges fagylaltgépeket 220 V motorral vagy anélkül, gázszámolyokat, presszó gépeket, cukrászdai gépi felszereléseket, ventilátorokat, levegő elszívókat, autogeneket, cukrászdai vitrineket, kis asztalokat, székeket és jóminőségű páncéltőkés zongorát. Székesfehérvári Vendéglátóipari Vállalat, Piac-tér 33—35.

Kerámiaégetőkemence és használt parketta eladó. 226—077.

Kétszázas tizedesmérleg súlyokkal, ezüsttálgyak, evőeszközök, ólomkristályok, képek, ágynemük eladók. Fekete, Attila-krt. 13-21. félem. 14.

Hatszemélyes modern ezüst evőkészlet eladó. Keleti Károly-u. 13/b. III. 14.

Jókarban lévő egy lovas, 3/4-es, lehetőleg olajtengelyes teherkocsit megvételre keresünk. — „Szövetkezet" jelige főkiadóba.

Propán-Butángáz tűzhelyet, külön sütőt, rezsót, nyomáscsökkentőt keresek. Nemere, Kerepesi-út 5. Tel.: 330—260.

Rosenthál 12 személyes étkészlet eladó. Kárpáti: 259—617. — Fürst Sándor-u. 38/a.

Metlachi lapok eladók. Érdeklődni lehet reggel ½9-ig: 296—353. Amerikai-út 14.

Villanyhűtőszekrény 120 literes, kitűnően működő, 110 Voltra, igényesnek olcsón eladó, József-krt. 40. III. 16. Tel.: 131-572.

Elcserélem családi házamat ellátó 110 Voltos egybeépített önfelszívó Brown-Boveri motoros szivattyúmat 220 Voltosért. Rákospalota, Alkotmány negyvennyolc.

Használt irodabútort, írodagépet, szorzó- és összeadógépet, bála- és kézitargoncát, kályhát, magánszemélytől is megvételre keresünk. MÁV Szállítmányozási Ü. V., Bp., V. Deák-tér 3. Tel.: 180—274. — Anyagbeszerzés.

Böröndmarhabőrből, kifogástalan, eladó. — IX. Mihálkovics-u. 8/a. félemelet 1. Délután 4-től.

Gázhűtőszekrény eladó. VIII. Baross-u. 3. 338—699.

Nagy fastander különböző méretű keményfakarók eladók. Gyarmat-utca 3.

Hordozható cserépkályha 110 centiméter magas, eladó. Deés-u. huszonhárom.

VESZEK
JÉGSZEKRÉNYT,
VENTILÁTORT,
ÜSTÖT
magánostól.
142—829.

Villanysütőt (nagyméretű) megvételre keresünk. Tel.: 160-403.

Sportkocsi, tollzsák, babaholmik 2 évesig eladók. Dorozsma-köz 17. Losonczi.

Eladó 45 négyzetméter területű oszlopos cserepes szín. Csak 3-án, hétfőn: 183—279. Semmelweis-u. 4. III. 20.

Új parafadugót 1 literes nagyságig minden mennyiségben vásárol Országos Csemegekereskedelmi Vállalat, Budapest, VI. Csengery-utca 39. Telefon: 121—198.

Cserépkályhát sürgősen vennék. XI. Diószegi-út 60/a. magasföldsz. 2.

Gáztűzhely prima eladó. Lisznyai-u. 13. — Telefon: 359—233.

Eladó vadonat új gyönyörű függöny, 3.30 méter széles, 2.70 m hosszú: 364—290. — Stangel Kornél, II. Harangvirág-u. 3.

KERESÜNK MEGVÉTELRE
lehetőleg közülettől
150 literes villany-
BOYLER-t
Helyi Ipari Nyomdák Gépjavító Vállalata,
XIII. Angyalföldi-utca 6. sz.
Tel.: 200—392.

ALBÉRLETI SZOBA

Különbejáratú bútorozott albérleti szobákat komfortos lakásban, egyedülálló férfi dolgozók részére sürgősen keresünk, Szabadságtér 14. 122—847.

Albérleti üres szobát keres értelmiségi dolgozónő: Vonyik Teréz, VII. Dózsa György út 58.

SZOBA, ELLÁTÁS

Ki gondozna saját lakásán idős beteg asszonyt. Telefon: 355—571. Este héttől kilencig.

Információképes középkorú dolgozó nő üres v. bútorozott szobát keres. Központban, fűtés. Telefonnal 300-ig. Esetleg ellátással. Gajari, Rákóczi út. 30.

Magánosnak otthont nyújtok megegyezéssel. Gödöllő, Erdő-u. 37. Karácsonyék.

NYARALÁS, ÜDÜLÉS

Mátrában szoba kiadó. Érdeklődés hétfőn 5—7-ig: 297—541.

Hajdúszoboszlón fürdőhöz közel fizetővendéget vállal: Gaál Jenő, Gábor Áron-u.

Néhány gyermek nyaraltatását vállalom azonnal, 5-szöri étkezés napi 25—30. Zsilló-né, Balatonszárszó, Kert 5.

FÉRFI ÁLLÁS

Lakatos szakmunkásokat és segédmunkásokat felveszünk: Keresked elmi Gépi Berendezések Gyára, Budapest, V. Apáczai Cs. J. utca 10.

SZTÁLINVÁROSBA
felveszünk
vasszerkezetek gyártásában és szerelésében jártas:
villanyhegesztőket
és segédmunkásokat
Az odautazás költségét vállalatunk megtéríti. Lakás ingyen. Napi háromszori főétkezést 6.40 forintért biztosítunk. Jelentkezés személyesen, vagy levélben:
Sztálinvárosi Cső- és Erőműszerelési Vállalatnál,
Budapest, VI. ker. Bajcsy Zsilinszky-út 33. vagy Sztálinváros, Kokilla-út Martin iroda.

SÜRGŐSEN
keresünk
fapadlózási munkákhoz
(parketta, hajópadló, vakpadló)
parkettásokat,
ácsokat,
asztalosokat,
bognárokat,
és ilyen természetű munkákban gyakorlatot szerzett
segédmunkásokat.
Ezen utóbbiakat szakmunkásokká képezzük át.
11/4 Épületburkoló Vállalat,
V. Tükör-u. 5.
Tel.: 122—453, 124—791

A Kőbányai Sör- és Malátagyár szerződtet malátagyári idénymunkára, vagy felvesz állandóra férfi segédmunkásokat. Munkakönyvvel jelentkezés: X. Maglódi-út 17. — Munkaerőgazdálkodási osztályon.

Önálló víz- és fűtésszerelőt, kőműveseket és férfi segédmunkásokat alkalmazunk. Jelentkezés a Könnyűipari Gyárfelszerelő és Építő Vállalat Munkaügyi Csoportjánál Budapest, VII. Nefelejts-u. 6.

Önálló VILLANYSZERELŐ munkást
és
TERVEZŐ TECHNIKUST
felveszünk:
Bányászati Mélyépítő és Gépjavító,
Budapest,
X. Korponai-u. 4.

Üzemi villanyszerelőt azonnali felvételre keresünk! MTH 21. sz. Intézet, Bp., XIII. Váci-út 107.

A Budapesti Élelmiszerfuvarozó Vállalat keres gépkocsiszerelőket. Felvételre lehet jelentkezni: IX. ker. Máriássy-u. 7. sz. alatt hétköznapokon 8—12 óra között a személyzeti osztályon.

Ács és villanyhegesztő szakmunkásokat felveszünk. — Üzletépítési és Berendező Vállalat, — Budapest, IX. Máriássy-u. 4—6.

Férfi
SEGÉDMUNKÁSOKAT
azonnal felvesz
rakodási, szállítási és betonozási munkára ÉPÜLETELEMGYÁR, Budapest, XI. Budafoki-út 78. Vidékieknek korszerű szállás. 7.40 Ft-ért napi háromszori étkezés. — Kulturális és sportlehetőségek biztosítva.

Esztergályos, lakatost, vasöntőt, segédmunkást és vasöntő segédmunkást azonnali belépésre alkalmazunk Tégla- és Cserépipari Gépgyár, Budapest, X. Gyömrői-út 63.

Élelmiszeripari Építő és Szerelő Vállalat
budapesti munkahelyeire keres:
kőműves, ács, szobafestő és mázoló szakmunkásokat, valamint
a kőművesek mellé segédmunkásokat.
Jelentkezés:
Budapest, VI.,
Sztálin-út 32. sz. I. em.

Tiszamenti Vegyiművek, Szolnok, felvételre keres gyakorlattal bíró autogen- és elektromos-hegesztőt, valamint villanyszerelőt. Vállalatunk szolgálati lakást biztosít.

MŰKÖVES,

műkőcsiszolók és építkezési gépkezelők
felvételnek.
Jelentkezés:
Bányászati Magasépítő Vállalat,
Budapest,
V. Harmincad-u. 3.
II. emelet 6.
Munkaügyi osztály.

Vidékre keresünk okl. gépészmérnököt, pénzügyi előadót, kontírozó könyvelőt. Nagy gyakorlattal rendelkezők életrajzait: Kalocsavidéki Paprikaipari Tröszt, Kalocsa, Gerő Ernő-u. 57. alá kérjük. Fizetés kollektív szerint.

Most érettségizett fiatal
FÉRFI MUNKAERŐKET
szellemi munkára
Sztálinvárosba alkalmazunk. „Sportoló" jeligére Főkiadóba

Ipari számviteli gyakorlattal rendelkező önálló könyvelőt, aki kiállszt és az utókalkulációt tökéletesen ismeri felveszünk. — Jelige: „Ruházati üzem" főkiadóba.

Segédmunkásokat anyagmozgatáshoz felvesz Fénycső Szövetkezet, IX. Ráday-u. 31.

Vasforgácsoló, szerszám, fa és olaj szakmában jártas
RAKTAROST
Sztálinvárosba felveszünk. „Szállítási" jeligére főkiadóba.

„Triciklivel árukihordásra segédmunkást azonnal felvesz: Tanácsvállalat, Zsigmond tér 8.

Félkomfortos házfelügyelőségem hasonlóra elcserélem. VIII. Illés u hét.

Elcserélném házfelügyelőségemet egyszobás összkomfortos lakásra. XIII. Csáky-u. 20/a.

Gépkocsivezetőt személygépkocsihoz keres állami vállalat. Ajánlatokat: „Szereléshez értők előnyben" jelig. főkiadóba.

Oldalkocsis motorkerékpárosokat felveszünk, táblaüvegszállításra. Üvegesek Szövetkezete, Bp., VIII. Baross-u. 66—68. Ügyintéző: Márton-Halász.

Univerzális villanyszerelőt, ski lakatosmunkákhoz is ért azonnali felvételre keresünk. Dunamenti Gőzfürész, IX. ker. Soroksári-út, Kén-utcai lejáró

Házfelügyelőségem szép utcai lakással elcserélném utcai 1 szobás komfortosra. Lenin-krt. 52.

Házfelügyelőségem elcserélném. XI. ker. Kemenes-u. 6.

Bérelszámoló nagy gyakorlattal azonnali belépéssel állást keres. III. Jablonka-út 96. sz.

Szövetkezeti tagnak felveszünk: géplakatost-szerelőt, segédmunkást, VIII. Salétrom-u. 4.

Motorszerelőt felvennénk felszereléssel együtt, szövetkezetünk gépkocsijainak karbantartására. Üveges Szövetkezet, Bp., VIII. Baross-u. 66—68. — Ügyintéző: Márton-Halász.

Csepel-Diesel és benzinmotorszerelőket felveszünk: Öntözővállalat, Budapest, XI. k. Nagyboldogasszony-u. 18. sz.

Elsőrendű patkolókovácsot, kocsisokat és szállításhoz rakodó munkásokat felvesz: GAZDÉP Középmagyarországi Építési Vállalat szállítási csoportja, Hold-utca 23. sz.

Gépkocsivezető, 20 éves gyakorlattal személykocsira elhelyezkedne. 340—212. Puskin-u. 10.

Az É. M. 32. sz. Állami Építőipari Tröszt Kazincbarcika azonnali felvételre keres szakképzett főkalkulátort és szakképzett gyakorlott szakácsot. Jelentkezni: Kirendeltség, XIII. k. Szent István-krt. 16. II. 9. vagy Központunkban, Kazincbarcikán.

Vezető elektrotechnikus, műegyetemmel, energetikusi állást keres. XIV. Róna-u. 121. I. 4.

MTH 7. sz. Tanintézet (Mávag) Kőbányai-út 21. 3. sz. kapu. Új esztergapadok szereléséhez tomoly szakképzettséggel rendelkező gépszerelő szakmunkásokat és anyagmozgatáshoz fizikai munkára segédmunkásokat felvesz.

Házfelügyelőségem kettőszoba komfortos, kettőszoba összkomfortos lakásért elcserélném. V. Váci-u. 80.

Felveszünk kőműves, villanyszerelő, vízvezetékszerelő, ács, bádogos, valamint vizsgázott gépkezelőt, férfi segédmunkásokat és nagy gyakorlattal rendelkező építőipari normaelszámolókat. Munkahely: Budapest. Jelentkezni lehet: Bpest, V. Váczi-u. 50. Munkaügyi osztály.

Fémnyomót tagként felveszünk. Gyermekkocsi Készítő KTSZ, Budapest, IX. Liliom-utca 8.

Czetka motorkerékpárra vezetőt azonnalra felveszünk. Jelentkezni lehet: XIV. ker. Között Vállalat, XIV. Abonyi-u. 8. sz. alatt.

Tatarozó Vállalat építésvezetőt keres, „Perfekt Bpest" jeligére, Felszabadulás-tér 1. alá.

Azonnali felvételre keresünk szállítómunkásokat. Jelentkezés: 8—10 között. Tolbuchin-krt. Piaci Vállalat, Bpest, IX. Tolbuchin-krt. 1—3. szám.

Asztalos művezetőket, önálló
épületlakatosokat,
vezető
vízszerelőket,
vezető
villanyszerelőket,
festő művezetőket,
gépészeti
kalkulátort
és
önálló könyvelőt
azonnal felveszünk.
Bp., XIII. Lehel-út 4/b. üzemi irodában.

Többévi gyakorlattal rendelkező általános gépészmérnököt keres Rákospalotai Börkonfekció. Jelentkezés személyesen a Személyzeti osztályon, Budapest, XV. Dembinszki-utca 1.

Nagyvállalat keres azonnali belépésre Budapesten lakó tehergépkocsi vezetőket és kocsikísérőket. Érdeklődés: 189—618 tel.

FELVESZÜNK
állandó munkára
kőművest,
szobafestőt és
mérlegjavító lakatost.
Budapesti MÉH
Vállalat,
Beruházási csoport,
Pannonia-utca 17/a.

Felvesszünk vízvezeték és központifűtéshez értő szerelő szakmunkást, aki kisebb villanyszerelési munkálatok elvégzéséhez is ért. Részletes önéletrajzot „Sportstadionhoz" jeligére a főkiad.

Anyagkönyvelő elhelyezkedne. Vállal bedolgozást, betanítást. Pestújhely, József Attila-u. 39.

Patyolat III. Váll. — VII. Klauzál-u. 8. keres energetikust.

Elcserélném házfelügyelőségemet 1 vagy 2 szobás komfortos lakásért. VII. Alpár-u. 3.

Jól képzett, gyakorlattal rendelkező
gépész- és villamos mérnököket, technikusokat, fizikokémikusokat
és gépjánlatok készítésében jártas, német nyelvtudással rendelkező
műszaki erőket
keresünk
felvételre.
Jelentkezni:
Egyesült Izzó Villamossági Vállalat,
Személyzeti főosztályán,
Budapest, (Újpest)
Váci-út 77. sz.

Az É. M. 32. sz. Állami Építőipari Tröszt, Kazincbarcika, keres felvételre gyakorlott, szakképzett
VÍZSZERELŐKET
Jelentkezni lehet: Kirendeltség, XIII. k. Szt. István-krt. 16. II. 9. vagy Központunkban, Kazincbarcikán.

Nagy gyakorlattal rendelkező gépész-technikusokat, műveletitervezőket, SZTK ügyekben is jártas bérelszámolókat
KERESÜNK FELVÉTELRE
Jelentkezés eddigi működés megjelölésével: „Bpesti gépgyár" jeligére
Állami Hirdetőbe, Bp., V. Felszabadulás-tér 1.

Mérlegképes főkönyvelő, főrevizornak, főkönyvelőnek nagyvállalathoz „Vidékre is" elhelyezkedne. Nyitó P., Budafok, Ostrom-utca 10.

NŐI ÁLLÁS

Perfekt gép- és gyorsírónőt, valamint vizsgázott kazánfűtőt felveszek. „Szakember" jeligére.

Géphímzőnőket keresünk: Tanácsi Kézműipari Vállalat, VII. k. Majakovszkij-u. 57. I. Jelentkezés hétfőn 8—1.

PAPÍR- ÉS ÍRÓSZERSZAKMA GYAKORLATTAL

rendelkező
eladókat
kisegítésre felvesznek.
Jelentkezés aug. 4-től:
ÁPISZ központ,
VII. Wesselényi-u. 6.

Gyors- és gépírónő délutáni elfoglaltságot keres. Megkeresés 6 óráig: 340—008. Bezerédi-utca 8.

HÁZTARTÁSI ÁLLÁS

Gyermekszerető főzőmindenest keresek kis háztartásba. Vörösmarty-u. 3/a. II. 8.

Mindenesleányt felveszek, IX. Hámán K.-u. 44. I. 15.

Idősebb, intelligens, nyugdíjas asszony elvállalná kisebb család háztartásának vezetését. „Nyugdíjas 60049" főkiadóba.

Dolgozó házaspárhoz vagy magánoshoz háztartásba elhelyezkednék. „Komoly 34447" jeligére a főkiadóba.

Czecsemőgondozónő jó háztartásban, kertes-házban elhelyezkedne. „Jólfőző" jeligén főkiadóba.

Közületi szakácsnő bentlakással vidékre is elhelyezkedne. Vagy nagyobb háztartásban. „Magános" jeligére főkiadóba.

Gyakorlattal rendelkező főzőmindenest keresek. Lázár, Bpest, VII., Nyár-u. 16. II. em. 23.

Gyermek mellé otthontszerető vidéki nőt keresek. „Családtag — 60181" jeligére főkiad.

Főzésben (nem magyarosan) perfekt, intelligens, közelben lakó házvezetőnőt keres festőművész. Sziv-u. 34. IV.

Házimunkára, kertgondozásra elmenne takarékos magános nő vidékre, középkorú magános otthonába. — „Jó háziasszony — 34441" főkiadóba.

Házvezetőnő hosszú bizonyítványokkal ajánlkozik. Ajánlatokat „Almásiné" jelig. Lenin-körúti kiadóba.

GYERMEKGONDOZÁS

Vállalnám 2—5 éves korig gyermekek gondozását és sétáltatását Bem-rakpart 56. II. 15 Margithídnál.

Zugligetben kertes villában gyermekek nyaraltatását vállalom. Érdeklődés: 366—270.

OKTATÁS

Felnőttek Állami
GYORSÍRÓ-GÉPÍRÓ
és Irodakezelő
Szakiskolája,
VI., Sztálin-út 65.
Telefon: 420—770.
Új tanfolyamok indulnak.

VEGYES HIRDETÉS

Paplanok átdolgozását vállalom: Bányai paplankészítő, Aggteleki-utca 5.

Régi bútorából kombinált, ágyból rekamiét, irodabútort javít: Tóth műasztalos, XV. Pázmány 30.

Kétszemélyes rekamié különlegességet diófa és cseresznye színben, elsőrendű minőségben, olcsón készítek. Szent István-krt. 26. Kárpitosnál.

Családi borok, sörök készítését, nyári minőségű zöldbab ubonka, paprika eltevését megírja konzervmester: Hársfa-utca 10/B

Konyhabútorokat olcsón készítek. Fizetési kedvezmény. VIII. József-krt. 42. Asztalosmester.

Clánoz-takarít: Végh, Üllői-út 23. Telefon 184—364.

Előrajzolás
plissé, himzés, minták
TÜNDÉRUJJAK,
Lenin-krt. 17.

Zippzárjavítás, ringlizés, strandtáska javítás, készítés, zsilettélesítés: Ó-utca 40.

Gamma, Bridge vagy egyéb márkás öngyujtót keresek. V. Váci-utca 13. Trafik.

Börkesztyűk javítását, tisztítását, készítését vállalom. Ernszt kesztyűs, Dohány hatvankilenc.

Zippzárak minden nemű javítását, alakítását megvárhatja Háziiparosnál, Wesselényi 47. II. 18. (Körútnál.)

Kertibútor, csőbútor, összecsukható vaságyak, sodronyágybetét készítése és javítása Vincze, Népszínház-u huszonhat.

ÁGYTOLL KAPHATÓ a RÖLTEX
IV. Kigyó-u. 4—6.
XIII Szent László-út 1.
V. Petőfi Sándor 10.
IV. Újpest, Bajcsy Zsilinszky-út 9.
XIX Vöröshadsereg útja 95.
VI. Marx-tér 3.
V. Bajcsy Zsilinszky út 50.
VIII. Teleki-tér 4.
XXI Csepel, Rákóczi Ferenc-u. 119.
II. Mártírok útja 40.
boltjaiban.

Újításokat, újítási lehetőségeket kidolgoz, problémákat megold, hétköznap 6—8. Gépészmérnök, Üllői-út 65. fszt. 1/a.

Használt iratszekrényt vennénk. — Jelige: „Iratszekrény" Felszabadulás tér 1. alá.

Méhészet, korszerű vándorkaptáros eladó. Szentes, Bartha János utca 4/A.

Hungária muskátli, sima dugvány árvácskamag, vegyes (Roggli) jácinthagyma (krém) és tulipán vegyes (Darvin), augusztustól árvácska palánta kapható. Magori Margit kertészetében, Makó.

MATRACOT
szezont. párnázott
vendégágyat készít:
Kárpitos:
Lenin-körút 55. sz.

Víkendháznak szétszedhető új deszkabódé eladó. II. Frankel Leó-u. 76.

Eltűnt hím magyar vizsla kutyám a X. kerületben, n

Magyarország és a szociáldemokrácia.

Irta: Hegedüs Loránt.

I.*)

A kapitalizmus leghatalmasabb kifejlődése az Egyesült-Államok közgazdaságában látszik. Európa ugyszólván Gulliver liliputi játékává változott az ottani méretekhez képest. Amilyen óriásiak ötvenemeletes felhőkarcolóik, oly nagyszerü például a virágkereskedőknek Newyorktól Sanfranciscoig nyuló szervezete, a nagyvárosok tejellátásának megszervezése, vagy a tőzsde minden arányokat meghaladó működése, Rockefeller petroleumcsőhálózatának kiépitése vagy végül egy oly bonyolult mestermű, mint Ford műhelye. Ennél nemcsak a milliárdok vannak egymás tetejére állitva, hanem a munka is, annyira, hogy mint maga irja, a saját ércbányájából saját vonatán szállitott anyagból saját műhelyében nyolcvanegy óra alatt elkészit egy teljes automobilt eladásra készen, mialatt az automobilárakat saját berendezésü rádiói és légijáratai közlik egyik városból a másikkal. A kapitalizmus itt eléri tetőpontját és ugyanakkor — a szociáldemokrácia elfogyott. Mig a háboru előtt a szociáldemokrata párt 360.000—400.000 tagot számlált az Unióban, ma nincs sehol. Hova lett? Automobiltulajdonosok és részvényesek lettek a szocialisták. Maga Ford mondja, hogy azért emelte fel munkabéreit 240 centről 5 dollárra, hogy saját munkásai az ő készitményeit megvehessék, vagy a részvénytársaság kis cimleteire osztott részvényeinek tőkései lehessenek.

Ez azt bizonyitja, hogy Marx Károlynak, ennek a nagyszerü elménck, a „Kapital" cimü munkájában felállitott elmélete nem volt helyes. Ő azt jövendölte, hogy a nagy tőkehalmozás a kisajátitottak kisajátitásához s ennélfogva a szocializmushoz vezet. Éppen az ellenkezője történt. Az Ujvilágban megtörtént a kapitalizmus teljes kiépülése szociáldemokrácia nélkül. Nagy tanulsága van ennek. Azt hiszem, hogy a szociáldemokrácia hivei közül nagyon kevesen olvasták el Marx munkájának három kötetét; igen nehéz olvasmány, tele betüfeladványokkal és különösen az utolsó kötet két része, amelyet már Engels állitott össze Marx hátrahagyott jegyzeteiből, amilyen nehéz, annyira zavaros is. Nagy elmebeli megerőltetés szükséges a megemésztéséhez. Egy azonban bizonyos: a marxizmus következetes keresztülvitele a kommunizmushoz vezet. Aki tehát nem akar kommunista lenni, annak a marxizmussal is szakitania kell. Eddig ezt csak az angol munkáspárt vallotta be, amelynek vezére, Ramsay MacDonald, visszautasitotta a szocialista nevet és megmaradt a munkáspárt mellett.

Igy átjövünk Európába, amelyben épen megforditott fejlődés megy végbe, mint Amerikában. Nálunk a háboru óta a szociáldemokrácia majdnem mindenütt tért nyert. Átlag ugy számithatjuk, hogy Németországban és Franciaországban, valamint Angliában is negyven százalék körül mozog a különböző nevek alatt szereplő szociáldemokrata szavazatok száma. Mi történt Európával? Visszafejlődött és mert továbbra is visszafejlődik, lehetetlenség a szociáldemokrata pártokat eltüntetni. A szociáldemokráciát tehát nem a kapitalizmus hozza létre, hanem Európának az az összeomlása, amely miatt nem tud fellendülni a nagyszabásu termelésig, hanem visszaesik a kicsinyes harcokba, amelyek végeredményben kenyérnélküliséget és nyomort jelentenek. Ennek leginkább Magyarországon, amelyet a legmélyebbre nyomott le a világháboru irtózatos taposása, az a következménye lesz, hogy a szociáldemokrata párt hosszu ideig nem fog eltünni parlamentünkből. Ezért mindenkinek, aki a közélet jelenségeit vizsgálja, kötelessége megfigyelni a szociáldemokrata párt hibáit, sőt még az előnyeit is. Először a hibáiról szólok.

Rendkivül sokat nyerne vele a magyar parlamentarizmus és közéletünk nyugalma, ha a szociáldemokrata párt vezetőségének megvolna ugyanaz a bátorsága, amely megvolt az angoloknak, hogy elvessék a szociáldemokrata nevet, mert ismétlem, ezen az alapon Marxhoz jutunk, Marx pedig a kommunizmushoz vezet, annak daczára, hogy Leninék nem értették meg Marxnak legérdekesebb dolgát, a történelmi materializmusra fektetett fejlődéstanát. A magyar szociáldemokrácia a saját bőrén látta, mit tesz összekeveredni a kommunistákkal és azok uralma alá kerülni. Mihelyt magyar munkáspártnak neveznék magukat, sokkal teljesebb volna beilleszkedésük a magyar politikai világba és a gyülölködés nagyrésze kiveszne közéletünkből. Viszont a polgári pártoknak is hozzá kell szokniok ahhoz, hogy azokon a padokon, ahol törvényt hoznak, helyet szoritsanak egy uj néposztálynak, mely a háboru előtt nem volt ott képviselve. Ez egy világtörténelmi folyamat, amelynek ellenállni nem lehet és ismétlem, szerintem Európa leromlásával kapcsolatos.

A magyar szociáldemokrata pártnak azonban egy más baja is van, amit nem tudok megérteni, az, hogy Károlyi Mihályba kapaszkodik bele. Nézzetem koronként a nemzetgyülés képviselőit. A szociáldemokrata párt azon tagjai, akiknek biggadt munkáját tiz évig a munkásbiztositó pénztárnál ismertem meg, soha nem szólnak Károlyiról. De nem tudják megakadályozni, hogy egy-egy ilyen közbeszólás ne kerüljön a naplóba: „Károlyi olyan, mint Kossuth", „Károlyi számüzetése Rákóczi Ferenc számüzetéséhez hasonlit". Egy ilyen közbeszólás elég arra, hogy felháboritson minden magyart. Károlyi Mihályt Rákóczival vagy Kossuth-tal összehasonlitani, vagy egy napon emliteni, szentségtörés. Azt kérdezem: mi haszna van ebből a szociáldemokrata pártnak és mikor volt Károlyi Mihály igazán szocialista? Pályáját azzal kezdette, hogy mint az OMGE elnöke velünk, a gyáriparosokkal szemben harcolt, miután mi az ipari munkásság élelmezésének megkönnyitésére és a Balkánnal való jóviszony helyreállitása céljából a balkáni állatbehozatalt meg akartuk engedni. Ezenkivül parforszvadászatokkal foglalkozott és ismeretes, hogy ősi birtokán még a magyar törvény által nagyon minimálisan előirt gazdasági munkáslakásokat sem épitette fel, hanem külön részvénytársaságnak kellett jönnie, amely ezt az ügyet kezébe vette. Soha szociális érzéknek semmi jelét nem adta. Azaz egyszer mégis. Mikor köztársasági elnököt játszott, akkor ugyanazon birtokból, amely bérbe volt adva, tehát másnak a vagyoni érdekköréhez tartozott (ezt megállapitottam az illető részvénytársaság irataiból), földdarabokat adott a munkásoknak s ezt ugy ünnepelték különvonatos küldöttséggel, mint egy uj földosztást, sőt honalapitást. A máséból honalapitani a szerbek, csehek, románok is tudnak, annál is inkább, mert lemásolták Károlyi Mihály kormányának Buza Barna által szerkesztett ugynevezett földreformjavaslatát. Ő elkezdett minden értelem nélkül magyar földet osztani. A szerbek, csehek, románok ugyanazt teszik: ők is magyar földet osztanak szét, de saját nemzetiségükhöz nem nyulnak hozzá. Mellékesen megjegyzem, hogy a Buza Barna-féle néptörvénynek van egy olyan szakasza, amelyet, azt hiszem, a gyüjtés szenvedélyétől áthatott angolok egyszer a British-Muzeumban ki fognak állitani, mint a törvényalkotás remekét. Az első paragrafusban nevezetesen fel van sorolva, hogy kik azok, akik földigényre jogosultak, még pedig olyan nagy számmal, hogy még a holdat is felosztanák közöttük. Az utolsó pontba tartoznak a faluban levő hajadonok. Egy későbbi szakasz azt mondja, hogy az első paragrafusban levők annál gyorsabban juthatnak a földhöz, minnél több gyermekük van; ez vonatkozik tehát a falusi hajadonokra is.

Károlyi Mihály ezután a szociáldemokrácia feje fölött és kijátszva ama szakszervezeteket, amelyek hajlandók lettek volna a rendes állami életet fenntartani — tudom, mert hiszen én tárgyaltam velük — megegyezett a börtönbe csukott kommunistákkal és evvel hosszu időre tönkre tette a szociáldemokrata pártot Magyarországon. Akkor miért a hála? És most kint van külföldön. Azt kérdezem: látta őt ott valaki? Látták, hogy megy expresszvonaton a legdrágább francia fürdőhelyre, Deauville-ba, és hallották-e valaha, hogy egyetlen szantimot adott volna a kivándorolt magyar munkásság segitésére? Soha. Károlyi Mihály szociáldemokráciája éppen olyan hamis, mint amilyen hamisak voltak herceg Windischgraetz frankjai. Mindkettőt nyegle arisztokraták akasztották magukra, hogy a népszerüségben fürödjenek. Az egyik vörös grófnak, a másik vörös hercegnek nevezte magát, holott belsejükben degenerált, kegyetlen, feudális várurak voltak, akiknek egyetlen tudományuk az volt, hogy a nevüket értékesiteni akarták. A magyarországi szociáldemokráciának először meg kell szabadulnia Károlyi Mihálytól és csoportjától, hogy evvel az országot is megszabaditsa egy nagy hazugságtól. A jövő cikkben elmondom, hogy mi az az igazság, amelyet a szociáldemokrata párt Magyarországnak hozhat.

*) A II. részt jövőheti szerdai, szeptember 8-iki számunkban közöljük.

---

harak a tálcán összezörrentek, amint a herceg felé nyujtotta.

— Mi bajod van? — suttogta Morozoff aggódva Jelenának. — Nem jól érzed magad? Az arcod olyan fehér, mint a hó. Talán már megint Vjasemskij lovagolt el a keritès előtt? Igen, ugy látszik, megint rádijesztett az a gazember! Ne gyötrödj emiatt, Jelena, te nem tehetsz róla! Inkább ne menj ki többé egyedül a kertbe. És nyugodj meg, drága szivecském, nem engedem, hogy akárki bánthasson téged. Mosolyogj és légy jókedvü, nehogy a vendég észrevegyen valamit.

— Bocsáss meg, Nikita Romanovics, csak megbeszéltem a feleségemmel, mi ennivalót készittessen neked. Bizonyára még nem is ebédeltél, herceg?

— Köszönöm, bojár, de már ebédeltem!

— Nem tesz semmit, Nikita Romanovics, akkor hát még egyszer meg fogsz ebédelni! Eredj Jelena és rendezz el mindent. Te pedig, bojár, fogyaszd el szivesen, amit Isten adott nekünk és ne bánts meg egy öreg embert, aki elvesztette a cár kegyét. Már ugyis elég a bánatom.

És Morozoff végigsimitotta hosszu, fehér haját, amely nyiratlanul és gondozatlanul hullott alá homlokára.

— Látom, bojár, és nem akarok hinni a szemeimnek, hogy te csakugyan kegyvesztett lettél a cárnál? Miért? . . . Bocsáss meg, ha illetlen a kérdezösködésem.

Morozoff mélyen felsóhajtott.

— Mert ragaszkodtam az ősi erkölcsökhöz, megvédtem a bojár-becsületet és nem akartam térdet hajtani a cár uj kegyencei előtt!

S komor arccal mesélje el Godunoffal szemben való megaláztatását és keserüen elpanaszolta, mily igazságtalan volt a cár.

— Sok, nagyon sok minden megváltozott Moszkvában, herceg, amióta a cár bevezette az opricsnyinát!

— Igaz, bojár, micsoda hát tulajdonképen az az opricsnyina? Én is találkoztam már opricsnyikokkal, de bizony attól nem lettem okosabb!

— Óh, Nikita Romanovics, nagyon magunkra vonhattuk az Uristen haragját, hogy ennyire elhomályositotta a cár tiszta szemeit! Amióta a hitvány rágalmazóknak sikerült árulással bevádolni Silvestert és Adaseffet* és a cár meg eltaszitotta őket magától, azóta vége a jó időknek. Iván Vasziljevics egyszerre ránk bojárokra is gyanakodni kezdett, árulást, összeesküvést emlegetett, ami pedig igazán eszébe se jutott egyikünknek se. A cár uj kegyencei azonban megörültek ennek és kezdtek mindenféle rágalmakat mesélni a cárnak a bojárokról, gyülölködésből is, meg azért is, hogy még jobban beférközzenek a cár kegyeibe. És a cár meghallgatott minden szégyenletes hazugságot. Aki bosszut akart állni valami személyes ellenségén, csak egyszerüen be kellett vádolni a cárnál azzal, hogy az illető rosszakat beszél Iványról, vagy hogy a tatár kánhoz vagy a lengyel királyhoz huz. És ezek az elvetemültek meg is esküdtek a hazugságaikra, megcsókolták a keresztet és nem féltek Isten büntetésétől, de még leveleket és aláirásokat is hamisitottak. Sok-sok becsületes embert vetettek itt börtönbe, Nikita Romanovics és ártatlanul gyötörtek mennyi embert a kinpadon. Bizony, rettenetes időket éltünk; mindenki retteg a cártól. És a kinzások után következtek a kivégzések. És ugyan tudod, kik voltak a szerencsétlen áldozatok? . . . De te már bizonyára hallottál is ezekről a dolgokról, hercegem?

— Vajmi keveset, bojár, legtöbbnyire csak bizonytalan hireket. Sok időbe telik, mig valaminek a hire eljut Litvániába. Különben a cárnak, azt hiszem, jogában áll a gonosztevőket megbüntetni.

— Ki állitja az ellenkezőjét? Hiszen azért van a cár, hogy az élet és halál fölött itélkezzék. Csak az a szomoru, hogy nem gonosztevőket végeztek ki, hanem kivégezték a cár leghüségesebb embereit: kivégezték Adaseffet, Alexejeff testvéröccsét, kisfiával együtt, a három Satin-t, Iván Siskin-t, feleségével és gyermekeivel és még soksok ártatlant! *(Folytatjuk.)*

* Befolyásos államférfiak, akik Rettenetes Iván cár uralkodásának első esztendejeiben magas rangot viseltek.

Erős Ágost szerelmei.

Mányoky Ádám ismeretlen festményei.

(Második befejező közlemény.)

Kosel grófnő bukásában kétségtelenül politikai okok is közrejátszottak. Mikor a király kedvese lett, lehanyatlott Erős Ágost lengyel királysága s mikor azt visszanyerte, 1709-ben, a lengyelek nem vették jó néven, hogy a király felesége sohasem jön hozzájuk, mert luteránus maradt s a maitresse is német nő, ami sértette nemzeti érdekeiket. Követelték, hogy a király lengyel nőt válasszon kedveséül. A lengyel udvari marsall, gróf Bielinski személyesen adta elő az udvar lengyel pártjának kívánságát. Mai szemmel nézve ez legalább is furcsa és erősen immorális jellegü. Azonban az emberi cselekedeteket a kor szemével kell megitélni. Itt politikai befolyások, tehát nagy anyagi és erkölcsi érdekek játszottak közre. A király közvetlen környezetében legyen valaki, aki a lengyel érdekek szószólója, — ez olyan világos és egyszerü, hogy annak követelése szinte természetes. Számolva aztán a király személyes tulajdonságaival, ismerve féktelen érzéki természetét, tudták, hogy hatni reá csak asszony tud. A többi magától értetődik. A marsall aztán a megindulo intrikáknak rövidesen véget vetett. Felajánlotta az állásra leányát, Mária Magdolnát, aki már férjes asszony volt, egy von Dönhoff felesége, de ez

Dönhoffné született Bielinsky grófnő arcképe.

nem lehetett akadály, a przemysli püspök mihamar feloldotta a házasságot, mert a német férj ugy kivánta, de lehet, hogy Kosel grófnő esete óvatosságra késztette a lengyel asszonyt, mert ki tudja, meddig tart a dicsőség és biztositani akarta a visszavonulást, szabadon, minden idegen beavatkozás nélkül.

Egy angol ur, Loen, látogatta meg 1718-ban a drezdai udvart és azt mondja Dönhoffnéről, hogy nem volt oly szép, mint Kosel grófnő, de bájos, kedves volt, csupa kacaj, papagályokkal, majmokkal, néger inassal vette körül magát, csupa mulatozás volt az élete. Az udvar nagyjai ilyennek kivánták a maitresset, ne ártsa bele magát a politikába, mint Kosel grófnő, legyen egyszerüen az udvari élet középpontja, lovagoljon, táncoljon, életet hozzon az udvari élet unalmába, de az ügyek vezetését bizza a férfiakra. Kosel grófnőnek azért kellett buknia, mert ezt nem érte fel ésszel. Dönhoff Mária Magdolna megértette.

Mányoky 1715-ben festette Dönhoffnét, aki e képen mint mezei ártatlanság néz maga elé. Fejét oldalra hajtja és ajkai körül mosoly játszadozik. Pedig rövid uralma alatt nem egy életre-halálra szóló, napokig tartó ivóversenyen vett részt, olyan ünnepségeken, mikor a királlyal versenyt kellett inniok az uraknak és a hölgyek sem maradtak hátra. Loen leirása az e korbeli udvari életről megrázó és elijesztő jelenetekben bővelkedik.

Dönhoffné már 1719-ben „kilépett a szolgálatból" és Lubomirski György Ignác herceg felesége lett. Le sang du Roy n'injure pas!

Dönhoff után gyors egymásutánban ujra német nők következtek, 1720-ban Sofia von Dieskau, egy csudaszép leány, aki már a következő évben férjhez ment az udvari marsallhoz, von Loss urhoz. Következett Henriette von Osterhausen, aki olyan behizelgő modoru volt, hogy a királyt valósággal elbüvölte. Azonban közbejött valami. Egy uj szerelem? Vagy a hirtelen beállott öregség? A király Henriettet férjhez adja egy lengyel urhoz, Stanislavskihoz s az udvar élére leányát, Orczelska grófnőt veszi magához. A szépséges Orczelska grófnőt.

Ez ugy történt, hogy a királynak egy lyoni nőtől, Henriette Rénardtól ezerhétszázhétben leánya született, aki Varsó szépsége lett. A szépséges Henriette-t, a király egy másik természetes gyermeke, gróf Rutowski neveltette, a gárdaezred kapitánya s a leány gyakran elkisérte lovon a bátyját gyakorlatozás közben. Egy alkalommal szemet szurt a királynak a szép amazon és nagy meglepetéssel ismerte fel benne elhagyott gyermekét, azonnal magához fogadta, grófnővé tette s elhatározta, hogy palotát épittet neki, megbizta nagynevü épitészét, Poppelmannt, és Zwinger tervezőjét, hogy minél gyorsabban készitsen egy csudás kéjlakot, s minekutánna 300 munkás nappal és ugyanannyi éjjel szakadatlanul dolgozott, a szép varsói *Palais Blen* néhány hét alatt felépült. A király udvari festői vetekedve festették. Silvestre ezüsttel átszőtt kék ruhában festette. Mányoky nem a ruhát hangsulyozta. Ez időben, 1722 körül, Orczelska grófnő csak 15—16 éves leányka volt, a fiatalság minden bájával. Mányokynak sikerült festményén ezt a kifejezhetetlen bűbájt odalehelni. A király ez időben már ötvenkét éves és az apai ragaszkodást, melyet a gyermek bája és szépsége fokozott, környezete is, de főleg a rosszakaratuak serege, félremagyarázta. Nem kisebb személy, mint Nagy Frigyes nővére irta memoárjában, hogy Erős Ágost vérfertőzést követett el, a saját leánya lett a kedvese.

Pedig már az angol utazó, Loen, megfigyelte, hogy Erős Ágost ez időben feltünően kerülni kezdte az asszonyokat s hogy Orczelska grófnőhöz való viszonya az apa érzése és nem az öreg szerelmesé. Ez időben erősen fogyni kezdett, mely egyre feltünőbbé vált és gyógykezelés alá veti magát. Ujabban cukorbetegséget gyanitanak s Erős Ágost legujabb életirója, Gurlitt, ezzel magyarázza, hogy sebe nem akart begyógyulni. A porosz királyleány vádját azzal igazolja, hogy fivére 1728-ban drezdai látogatása alkalmával beleszeretett Orczelska grófnőbe, de az apa féltékenykedett rá és inkább egy táncosnőt juttatott neki, semmint a saját leányát. Sajátságos asszonyi észjárás, melyet nehezen érthetünk meg. Csak a férfi féltékenységével tudja megmagyarázni, hogy a grófnőt a nagy szerencsétől, hogy Frigyes trónörökös kedvesévé tehesse, a szász király elütötte. Két évvel később apja férjhez adja a holsteini nagyherceghez és csak 1769-ben halt meg, 72 éves korában, tehát igen szép kort ért meg, nem lehetett tehát olyan beteges, satnya és testileg-lelkileg züllött, aminőnek a talán kissé féltékeny királyleány leirja. Féltékeny? Kire? Csak nem az öreg szász királyra? De bizony arra, mert a király akkor már özvegy volt és nem lehetetlen, hogy a király berlini látogatásában a királyleány holmi leánykérést sejtett, amiben csalódva, emlékirataiban Orczelska grófnőn tölti ki bosszuját.

Annyi bizonyos, hogy ezidőben Erős Ágost ereje erősen hanyatlott, a betegség mindjobban erőt vett rajta. Leánya, Orczelska grófnő férjhezmenetele után is nagy szerepet vitt udvarában, ami ujra azt bizonyitja, hogy a pletyka minden alap hiján való. Mányoky, mikor közvetlenül magyarországi utja előtt megfestette a királyleány arcképét, ezzel lezárta azok sorát, kik Erős Ágost szerelmi életében szerepet játszottak, áthangolva élete utolsó éveiben a szerelmet szeretetté, mely külsőségeiben egykori kedveseinek szereplésére emlékeztetett, — az udvari ünnepségek vezetését, az udvari élet irányitását ez időben már Orczelska grófnő végezte, főleg a király feleségének 1727-ben történt halála után.

Az arckép-sorozat, mely most felszinre került, Lubomirska Orsolya hercegnő arcképének felbukkanásával teljessé válna. Mert aligha hihető, hogy a király bécsi szerelmét, Esterle grófnőt, kit a király a lengyel trónra való törekvése idején ajándékozta meg rövid ideig tartó szerelmével, utólag megfestette volna. Az sem valószinü, hogy a magyarországi török háborúból zsákmányolt török nőt, Fatimét, aki 1702-ben egy fiut szült a királynak, akit később lengyel gróffá nevezett ki, Rutowski Ágost névvel s aki később, 1706-ban leánygyermekkel örvendeztette meg, akit egy Bielinski grófhoz adott feleségül, Mányokyval megfesttette volna. Fatime később egy udvari emberhez, a nemességgel kitüntetett Spiegelhez ment nőül és Drezdában, fia és leánya révén is, nagy házat vitt. Arcképét Mányoky iratai közt Spiegelné név alatt sem találom felsorolva. Tudjuk, hogy Mányoky már ezerhétszázhuszonháromban elhagyta Erős Ágost udvarát, mert azáltal, hogy egy francia festőt, Silvestre-t elibe toltak, halálosan sértve érezte magát. Itthon azonban rövid ideig tartózkodott, nem tudott zöld ágra vergődni, visszament Lipcsébe, aztán Drezdába, hol Erős Ágost fia, III. Ágoston király, szolgálatába fogadta.

Mint nyugalmazott udvari festő halt meg 1757-ben, egy évvel később elárverezik hagyatékát s a festmények közt jegyzékbe vettek egy lengyel nő, Chevalier de Saxe, Kosel grófnő fiának arcképét, a király, a királyné, hercegnék stb. arcképvázlatait, potom áron elkótyavetyélik s ki tudja, hová lettek? Majdnem 200 éve, hogy Mányoky művei szerteszéjjel szóródtak és ugy kell őket idegenben, darabonkint összeszedni, pedig mindenik műve egy darab történelem, három nemzet, a magyar, a lengyel, a német vérzivataros évtizedeinek tanubizonyságai és művészi emlékei.

Ezekből a mozaikdarabokból kell majd szorgos és kitartó munkával Mányoky Ádám életét és művészetének fejlődését összerakni.

Dr. Lázár Béla.

Orczelska grófnő arcképe.

A Pesti Hirlap jegyakciója.

Hogy a *Pesti Hirlapnak* speciális, jobbparti szinházakciója egyszerre milyen pezsgést vitt a *Budai Szinkör* életébe, arról szinházi rovatunk élén kap beszámolót az olvasó. Mire e sorok megjelennek, Buda utcáin már a rikkancsok standjai is hirdetni fogják tarka plakátokon, hogy

a Pesti Hirlap bonjaival Budán minden nap lehet féláron szinházba menni.

No de azért a pestieknek sincs okuk a panaszra. Hiszen nem kisebb szenzációt hirdetünk nekik, mint hogy

tartalékjegyekkel mehetnek a világhirü milanói Scala vendégjátékára.

És az se épen megvetendő, hogy a

most jövő kedden már féláron lehet megnézni a ragyogó szeptemberi müsort

a Beketow-cirkuszban. Mondanunk se kell, hogy nemcsak e keddi diszelőadáson, de a többi napokon is föllép *Max Francesco.*

És a baloldali közönség bizonyára figyelemmel van arra is, hogy vasárnap este a *Budapesti Szinház* fölujitja *Sas Edének* mulatságos és poétikus daljátékát, a *Blaháné*-t; és hogy ugyanezen a délután ugyanott gyermekelőadás van.

Csütörtök (szeptember 2.)

VÁROSI SZINHÁZ. A milanói Scala tagjainak vendégjátéka: Parasztbecsület—Bajazzók. Kezdete ½8 órakor. **(Tartalékjegyek.)**

BUDAI SZINKÖR. Bajadér. Kezdete ½8 órakor. (Legmagasabb helyár 28.000 korona.)

Péntek (szeptember 3.)

BUDAI SZINKÖR. Régi jó Budapest. Kezdete ½8 órakor. (Legmagasabb helyár 28.000 korona.)

Szombat (szeptember 4.)

VÁROSI SZINHÁZ. A milanói Scala tagjainak vendégjátéka: Tosca. Kezdete ½8 órakor. **(Tartalékjegyek.)**

BUDAI SZINKÖR. Gyermekkabaré. Kezdete délután 3 órakor. (Legmagasabb helyár 25.000 korona.)

Nótás kapitány. Kezdete este ½8 órakor. (Legmagasabb helyár 28.000 korona.)

Vasárnap (szeptember 5.)

VÁROSI SZINHÁZ. A milanói Scala tagjainak vendégjátéka: Szevillai borbély. Kezdete ½8 órakor. **(Tartalékjegyek.)**

BUDAI SZINKÖR. Szökött katona. Kezdete délután 3 órakor. (Legmagasabb helyár 25.000 korona.)

Nótás kapitány. Kezdete este ½8 órakor. (Legmagasabb helyár 28.000 korona.)

BUDAPESTI SZINHÁZ. Gyermekelőadás. Kezdete délután ½4 órakor. (Legmagasabb helyár 25.000 kor.)

Blaháné. Kezdete este ½8 órakor. (Legmagasabb helyár 32.000 korona.)

Kedd (szeptember 7.)

VÁROSI SZINHÁZ. A milanói Scala tagjainak vendégjátéka: Pillangókisasszony. Kezdete ½8 órakor. **(Tartalékjegyek.)**

BEKETOW-CIRKUSZ. A szenzációs uj szeptemberi müsor első diszelőadása. Kezdete ½8 órakor. (Helyárak 6000 koronától 28.000 koronáig.)

BON, AMELYET 5000 KORONA

értékben a Pesti Hirlap fő- és fiókkiadóhivatala (V., Vilmos császár-ut 78. és VII., Erzsébet-körut 1) szinház-, cirkusz- mozijegy valamint könyvvásárlásnál a vásárolt jegyek ill. könyvek árába azok teleértéke erejéig betud. Előfizetőknek csak a mozijegyek vásárlásánál kell a kedvezmény igénybevétele céljából a bonokat beszolgáltatniok, példányonkinti vásárlóknak azonban mindennemü kedvezmény igénybevételénél. Könyveket csak a fókiadó ad ki.

Érvényes egy hónapig, 1926 október 2-ig.

A PESTI HIRLAP KIADÓHIVATALA

Erős Agost szerelmei.

Mányoky Ádám ismeretlen festményei.

(Első közlemény.)

Az 1711-iki szatmári béke után Rákóczi Ferenc fejedelem Lengyelországba menekül, körülvéve barátaitól, kik hűségesen kitartottak mellette.

Mányoky mindvégig vele volt, s Rákóczi ajánlatára lengyel urakat fest, többek közt Bielinsky gróf lengyel marsallt, mely kép annyira megtetszik Erős Ágost lengyel királynak, hogy meghivja udvarába s megbizza néhány lengyel hölgy megfestésével. Ez 1713-ban történt. Mányoky 1717-ben megkapja udvari festöi kinevezését, s ezenközben Lengyelországban huzamosabban tartózkodott. Mányokynak egy 1735-ben irt sajátkezü folyamodványából tudtam erről a lengyelországi tartózkodásáról, mely esztendök alatt bizonyára igen sok arcképet festett. Hol lehetnek ezek?

Már Rákóczival való bujdosása alatt a fejedelem arcképén kivül igen valószinü volt, hogy megfestette a fejedelem közvetlen környezetét, Sieniawski hetman és neje arcképét, kivel Rákóczi bensö barátságot tartott s valóban a varsói muzeumban megtaláltam egy lengyel föur remekbe készült képét, továbbá Sieniawski hetman arcképét (a Lazienki-palota gyüjteményében), csak a hetman feleségének arcképe lappang még valahol.

Ösmeretes volt Bielinski gróf arcképe is, az, amellyel elnyerte Erös Ágost kegyét. A lengyel király által megrendelt lengyel hölgyek arcképei közül is felszinre került végre néhány, igy Montmorency grófnö arcképe, két Lubomirska hercegnö arcképe, azonkivül Szembek kancellár, Rybinski vojvoda, gróf Flemming marsall arcképe, kik mind a király közvetlen környezetét alkották. A drezdai titkos levéltár aktáiban Mányoky iratai közt ott voltak azonkivül a király barátnöiről festett arcképek nyugtái, s *ezeket az arcképeket találtam meg most Varsóban*, melyek később Stanislas-Ágost király gyüjteményébe kerültek és a Lazienki-palotában maradtak.

Erös Ágost király szerelmi életéről már 1734-ben regényes korrajz jelent meg, a berlini udvar zsoldjában álló Pöllnitz tollából „La Saxe galante" cimmel. Erös Ágost kalandjai az udvari dámák pletykáiból mozaikszerüen vannak itt fölsorakoztatva, azzal a tendenciával, hogy abból egy erkölcsileg züllött, asszonyuralom alatt álló udvar képe bontakoz-

Kosel grófnö arcképe.

zék ki. Nem ebből a pietisztikus szempontból szabad Erös Ágost szerelmi életét megitélni. A XVIII. századi kis német udvarokban a maitresse, XIV. Lajos udvarának halovány visszfényekép, nem volt a fejedelem magánügye, abba az udvar politikai tendenciákat csempészett bele és megitéléséhez magasabb mértékkel kell közeledni. Erös Ágostnak, ki két koronát viselt, különösen nagyon nehéz helyzete volt. A német és lengyel udvari párt féltékenykedésével erösen számolnia kellett, mikor kedveseit válogatta. Már uralkodása második évében francia udvari pompát vezetett be a drezdai szerény rezidenciába és február havában tartotta meg a hires jelmezfelvonulást, aminöt német földön még sohasem láttak, de azon már *Königsmark Aurora* grófnö, mint maitresse en titre. is jelen volt.

Königsmark Aurora grófnö bátyja hirtelen eltünése után, ki Hannoverben az uralkodó herceg feleségének kedvese volt, s egy éjjel nyomtalanul eltünt, Drezdába érkezett, hogy a szász király segitségét kérje bátyja feltalálása érdekében. A király nemcsak megigérte, de a bübájos lányt szivébe fogadta és Aurora mihamar első személy lett az udvarnál.

Szépségéről, bájáról, müveltségéről legendákat beszéltek. Németül, franciául és svédül irta költeményeit, mert igen előkelő, bár elszegényedett svéd grófi családból származva a stockholmi, braunschweigi és hannoveri udvaroknál nevelkedett és bájával és szellemével mindenütt hóditott. Erös Ágostot, kitöl 1696-ban gyereke is született, a későbbi hires Moricz de Sachs gróf, Franciaország marsallja, nem tudta sokáig büvkörében tartani, mert a királyt Lengyelországba hivta sorsa és ott reá uj szerelmek várakoztak.

Mányoky — mikor 1714 táján megfestette — már az első viruláson tullevő szép asszonyt ábrázolta. Mivel születésének éve ismeretlen (1662 és 1671 közt ingadoznak életirói), ezidöben mindenesetre túl volt a negyvenen. Ajka körül gúnyos mosoly lebeg, de azért csodás szeme, gyönyörüen ivelt szemöldöke az egykori nagy szépség bizonyságai. Mikor 1696-ban, azon a hires felvonuláson, a király oldala mellett, mint annak Muzsája megjelent, az egész udvart elbüvölte. Mikor kegyvesztett lett, nem kinos jelenetek elöidézésével, hanem jövöje biztositásával foglalkozott. A quedlinburgi apácakolostor fönöknöjének állását kérte, ami azidöben nagyon magas és jövedelmező állás volt, a császár hozzájárulása nélkül senki sem nyerhette el. A király — az apácák tiltakozása ellenére — keresztülvitte akaratát és gyermekét is elismerte, de Aurora grófnö sohasem érte be az apátság jövedelmével, később is egyre pénzt kért, fia, Moricz gróf is zaklatta apját, ugyhogy Erös Ágost ez első kedvese sok pénzébe került. Mányoky festményén is látszik, hogy az apácakolostor fönöknöje nem élt aszkéta életet. Az a háromsoros nemes gyöngysor, mely a nyakából lóg, hajában a kócsagtoll gyöngyfoglalatja, a remek gyöngyfülbevaló maga egy egész királyságot megér.

Erös Ágost második kedvese lengyel nö volt, Lubomirska Orsolya hercegnö, aki tizenhét éves volt, mikor a királlyal megismerkedett, már asszony, Lubomirski György Dominik herceg felesége, tehát a német birodalmi hercegekkel egyenrangu család tagja, akit azonban politikai ambiciók fütöitek, hogy a királyt meghóditsa. Kétségtelen, hogy Mányoky az ö arcképét is megfestette. Az 1713-iki elszámolásban a hercegnö arcképe is szerepel, de mindmáig nem került elö. A hercegnöt Rosalba Carriera festette meg pastellben, s az ott van a drezdai muzeumban.

A szépséges lengyel hercegnöt pénzügyminiszterének, Hoym grófnak elvált felesége követte, aki azonban erre a lépésre nehezen szánta el magát, igen erös kikötéseket tett, többek közt azt is követelte, hogy a király igérje meg, hogy felesége halála után nöül veszi. A császárral 1706-ban birodalmi gróf Koselnek neveztette ki kedvesét, amivel nem igen volt megelégedve, görlitzi hercegnö szeretett volna lenni, mint ahogy Lubomirska hercegnö is rangemelésben részesült. Mint Kosel grófnö az összes udvari intrikákat kezében tartotta. Szeretet és gyülölet vette körül, aszerint, hogy kinek a pártjára állott. Nyolc esztendeig tartotta vasmarokkal a királyt, vagy mint mondotta, annyi ideig állott szolgálatban, ezidö alatt hallatlan pazarlást fejtett ki, az egész világ beszélt arról az ünnepségről, melyet a dán király látogatása alkalmából rendeztetett, mikor a maskarás utcai fölvonuláson a királyné Vesta, Kosel grófnö Diana szerepében vett részt, az első tehát a házi tüzhely tisztaságát ápoló papnö, a másik a nimfái társaságában vadászó szüz képében jelent meg.

Mily átlátszó gúny!... A király hiuságát legyezgette a szép asszony jelenléte, de Kosel grófnö mindegyre követelöbb és izgágább lett. 1713-ban, mikor Mányoky festette, csillaga már hanyatlóban volt. Szemben Königsmark grófnövel szinte hivságosan egyszerüen jelenik meg. Ékszerek nélkül. Nagy szeme, finom metszésü ajka és tiszta homloka szépségével akar csupán hatni. Mikor kegyvesztett lett, brutálisan viselkedett, mindenekelött készpénzvagyonát külföldre csempészte, titkok elárulásával fenyegetödzött, szeretöt tartott, aki egyszer betört a királyhoz is, ki ép barátaival mulatozott, de emberére talált, a király sajátkezüleg félholtra verte. A grófnö erre megszökött, de elfogták és Stolpen várába zárták, ott is maradt 1765-ig, haláláig. Nagy vagyona volt, 625 ezer tallérra becsülték csak a készpénzét, de olyan zsugori, hogy gazdagságának senki sem látta hasznát. Kegyvesztett voltába sohasem tudott belenyugodni, minden eszközt megragadott, hogy a király közelébe juthasson, a kabalát, boszorkányságot, varázslatot vette igénybe amint perei folyamán kiderült, s az inkviziciótól csak a király szava mentette meg. Nagy méltatlanságnak érezte, hogy a király kegyét megvonta töle s igen sok zavart támasztott viselkedésével. Elle a fuit fort la difficile, mondta róla Fleming gróf miniszterelnök. Nem volt mindennapi asszony!

Dr. Lázár Béla.

A Keresk. Tisztv. Orsz. Egyesülete által fenntartott, a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi minisztérium 128006/1923. VI. ü. o. rendeletével engedélyezett

Egyéves Női Kereskedelmi Szakiskolai tanfolyam

Beiratások naponta d. e. 9-12-ig, d. u. 3-6-ig

V. Vilmos császár-út 78 (Pesti Hirlap épülete)

10908

Königsmark Aurora grófnö arcképe.

Little Bighorn titka,

amelyet ötven év után sem tudnak megfejteni.

Az ujabb történet egyik legborzalmasabb és egyuttal legrejtélyesebb eseménye volt az a csata, amely épen ötven évvel ezelőtt folyt le a Little Bighorn alján. A sziuindiánok lesből lőtték le Custer amerikai tábornok egész seregét: 247 embert. *A tábornoktól az utolsó közlegényig mindenkit megöltek, megszakalpoztak, megcsonkitottak.* Egyetlen ló menekült meg sebesülten; visszaszaladt az ezred táborába.

Az indiánok még egy évig hadakoztak. Azután elfogyott a lőszerük. Békét kértek. *Azt azonban sohasem lehetett megtudni, mi is történt a little-bighorni ütközetben vagy mészárlásban.* Sohasem akadt indiánus, aki valamely részletet elárult volna. Különösen arra nem feleltek, hogy ejtettek-e foglyokat, megkinozták-e őket. Épen csak azt tudta meg a világ, hogy ott találták a 247 megcsonkitott holttestet a csatatéren. Eltemették őket, emléket emeltek nekik.

Most azonban, *ötven év mulva, gyászünnepet rendeztek*, amelyre indiánokat is meghivtak. És itt megszólaltatták a nagy emberölő Litting Bull unokáját, ami azonban nagy hibának bizonyult. Az indián ugyanis, akinek „Fehér-ember-vérzik" a neve, ezeket mondta:

— Egyike a tisztelt uraknak, akik a mai ünnepélyt rendezték, ma reggel *száz dollárt adott nekem azzal a kéréssel, hogy az amerikai népnek és kormányának békés szavakat mondjak.* Nem lelek ilyeneket és nagyatyám emlékét szennyezném be, ha keresnék ily szavakat. Azt hiszem, nagyatyám és katonái ötven év előtt oly feleletet adtak, amelyet önök még nem felejtettek el. *Nem a fegyverek, hanem a világtörténet menete döntött a sziúk ellen.* Ezzel a mi ügyünk el van intézve.

— *Azokra a kérdésekre, amelyeket a csatára vonatkozóan intéztek hozzám, nem felelek.* Minthogy ilyenformán nem teljesitem a rendezőség kivánságát, *a száz dollárt leteszem az asztalra.* Ha a barátságos adakozó bátor ember visszaveheti . . Azt látom, hogy nincs bátorsága. *Hadd vigye hát a szél. Majd csak felszedi valaki.* Ez, uraim, a szabad szíú beszéde, aki Kanadában lakik és aki a maga keresetéből él. Képzeljék el, mit mondanék a washingtoni fehér atyának, ha ugyanannyi harcosom lenne, mint neki.

A beszéd katasztrófálisan hatott a jelenvoltakra. Az amerikai lapok agyonhallgatták a különös esetet.

A jól világitott munkahely nagyobb teljesitményt jelent!

ORION IZZÓLÁMPA

NAPI HIREK.

— **(A Pas de Calais.)** A Pas de Calais, az a csatorna, mely elválasztja az egyedül álló Albiont Franciaországtól s az egész kontinenstől és minden angol állampolgárt egy megközelithetetlen, magában álló szigetté varázsol. Régóta foglalkoztatja már a humoristákat és a mérnököket is. Erről a csatornáról mondták a legjobb szójátékot, mikor az angolokat s a franciákat hasonlitották össze. „A fönségestől a nevetségesig csak egy lépés van". S ez a lépés a Pas de Calais.

Most egy svájci mérnök, N. *Jaeger*, hatalmas tervezettel áll elö, melynek célja az, hogy összekösse Angliát a kontinenssel. A mérnök szerint a már tervbe vett tengeralatti alagut ismeretlen, rendkivüli veszedelmekkel járna s ezért azt inditványozza, hogy épitsenek helyette két 42 kilométer hosszu hullámgátat. Ezeken a hullámgátakon két hatalmas nyilást vágnának, melyet óriási pillérek tartanának, ugyhogy közöttük a legnagyobb óceánjáró-hajók is baj nélkül közlekedhetnének.

A dupla hullámgátat sziklatömbökből, cementből épitené, ugy, mint az algiri kikötöben. Mindegyiken két sinpár futna a vonatok részére, közöttük egy országut, a teherautóknak és autóknak. Minthogy pedig a két, 400 tonnás ciklopszi épitmény között a hullámok megtörnének s maga az óceán is megjuhászodnék, a csatornát a legnagyobb viharok idején bátorságosan járhatnák a kisebb gözösök is. Háborúban pedig természetesen a tengeralattjárók.

Ez a terv, mint annyi más, valószinüleg csak terv marad, pedig szakértök szerint könnyen, elég olcsón kivihetö. Az angolok nagyon ragaszkodnak az ö szigetvilágukhoz, nem akarnak közösködni a többi szárazföldi patkánnyal.

AZ IDŐJÁRÁS.

A Meteorológiai Intézet jelentése.

Az európai időjárás még tulnyomórészben a nagy anticyklon hatása alatt áll, amelynek magva Kelet felé huzódik. Nyugaton a helyzetben átalakulás készül. A tegnapi izlandi depresszió Északkelet felé vette utját és nyomában az Atlanti-oceánról uj maximum közeledik, amelyet aránylag alacsonynyomásu csatorna választ el a keleti nagy légnyomástól és amelyben a La Manche táján kisebb minimumok vehetők észre.

Hazánkban az idő tulnyomóan derült és éjjel hüvös.

Időjóslás: Egyelőre még derült, száraz és melegebb idő várható.

— **(Auguszta kir. hercegasszony látogatása Münchenben, beteg atyjánál.)** Auguszta kir. hercegnő kedd este leányával, *Magdolna* kir. hercegnővel, Bécsből hajón Budapestre érkezett. Téves egy esti lapnak az a bécsi tudósitása, mintha Auguszta kir. hercegasszony a Wittelsbachok és a Habsburgok közös családi értekezletén vett volna részt. A kir. hercegasszony Münchenben beteg édesatyját, Lipót bajor királyi herceget látogatta meg és semmiféle családi tanácskozásról tudomása nincs.

— **(Csütörtökön érkeznek vissza a magyar gyerekek Svájcból.)** Az augusztus hó 26-án elindult gyermekvonat csütörtökön délelőtt 9 óra 40 perckor érkezik vissza Svájcból hétszáz magyar gyermekkel Budapest keleti pályaudvarra. Az Országos Gyermekvédő Liga igazgatósága felhivja azokat a szülőket, akik értesitést nyertek, hogy jelenjenek meg a megjelölt időben és helyen, ahol az Országos Gyermekvédő Liga ügyeletes tisztviselői a gyermekek átvételére vonatkozó felvilágositásokat megadják.

— **(Egészségügyi főtanácsosi cim.)** A kormányzó dr Ladányi Mátyásnak, Budapest főváros gázmüvei főorvosának a közegészségügyi szolgálat terén kifejtett buzgó és eredményekben gazdag működése elismeréseül a m. k. egészségügyi főtanácsosi cimet adományozta.

— **(Sándor cár állitólagos leányának levele a szovjethez.)** Berlinből jelenti a Pesti Hirlap tudósitója: Mint Odesszából jelentik, az ottani szovjethatóság Olaszországból levelet kapott *Romanova Velenina* asszonytól, aki azt irja, hogy ő *II. Sándor cár leánya* és annakidején ő örökölte a Krim-félszigeten, Livádiában levő nyári kastélyt. Ezért arra kéri a szovjetet, tegye lehetővé számára, hogy jogát érvényesitse és Oroszországba visszatérhessen. A szovjet ugy határozott, hogy *a levélre nem válaszol.* A livádiai kastély ezidőszerint szanatóriumnak van berendezve.

— **(A mulatóhelyek alkalmazottainak szigorubb ellenőrzése.)** A főkapitányság értesülése szerint az utóbbi időben az éjszakai mulatóhelyeken egyre jobban szerepelnek azok az ugynevezett szórakoztató nők, akik sem a Szinész-szövetségnek, sem az Artista Egyesületnek nem tagjai. Többen fölhivták a főkapitányság illetékes ügyosztályának figyelmét arra, hogy a mulatóhelyeken emiatt meglehetősen elfajultak az állapotok. A főkapitányság kedden napiparancsot adott ki, amely erre vonatkozólag igy rendelkezik: „A főkapitány tudomást szerzett arról, hogy több mulatóhelyen hivatásos táncosnőkként olyan nők szerepelnek, akik sem az Artista-, sem a Szinész-szövetségnek nem tagjai. Ezeknek működése a közerkölcsiség szempontjából sulyosan kifogásolható és a főkapitány szigoruan utasitja az ügyeletes rendőrtisztviselőket, hogyha tudomásukra jutna, hogy valamelyik táncosnő egyik szövetségnek sem tagja, ne engedélyezzék a föllépést, jelentsék az esetet és az illetékes rendőrhatóság a legerélyesebben járjon el az ilyen ügyekben. A főkapitányság figyelmezteti a mulatóhely tulajdonosokat, hogy amennyiben olyan táncosnőket szerződtetnek, akik nem szövetségi tagok, ez a mulatóhely engedély bevonásával járna". A mulatóhely tulajdonosai különben azt állitják, hogy csak szövetségi tagokat alkalmaznak.

Megszünt a Lakáshivatal.

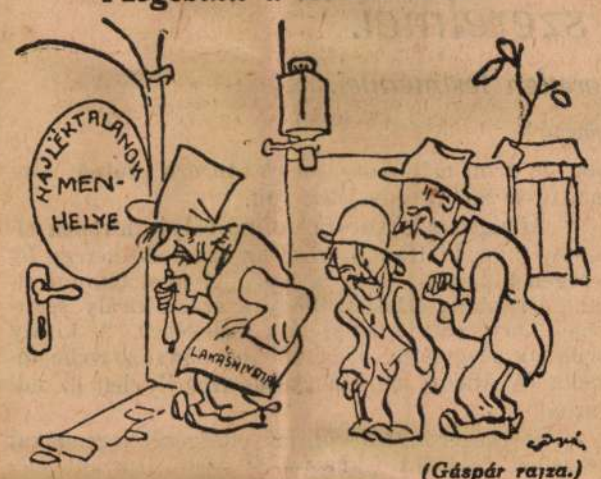

(Gáspár rajza.)

A lakás- és állásnélküli bélistás: Ugy látszik mindnyájunkat érhet baleset.

RADIÓ.

BUDAPEST SZERDAI MÜSORA 560 (2).

(9.30 és 12): Hirek és közgazdaság. **(1)**: Időjárás- és vizállásjelentés. **(3)**: Hirek, közgazdaság. **(4)**: Győző Lajos, a Vigszinház tagja, mesél a gyermekeknek. **(5)**: Időjárás- és vizállásjelentés. **(5.45)**: Tarka Művész-délután. Közreműködnek: Völgyi Nusy és Sala Domokos. 1. Kun Richard: a) Bucsúdal, b) Tavaszi dal, füttyszám (Völgyi Nusy). 2. Sala Domokos költeményeket szaval. 3. Duettek (Völgyi, Sala.) 4. Madárdal (füttyszám.) (Völgyi Nusy.) 5. Kun Richard: Nincsen nékem édesanyám (Sala.) 6. Duettek. (Völgyi, Sala.) 7. Füttyszámok (Völgyi). 8. Költemények (Sala). 9. Duettek. (Völgyi, Sala.). **(7.30)**: Dr. Massányi Ernő felolvasása: „Bolygó világok." **(8.30)**: Schmidt—Hódossy—Hoffmann-trió hangversenye. 1. Beethoven: G-dur trió. 2. Corelli: La folie. (Hegedü, zongorakisérettel.) 3 Schubert: B-dur trió. **(10.15)**: „Csikós" Eredeti népszinmű három szakaszban. Irta: Szigligeti Ede. Személyek: Karvasiné, özvegy: Vándoriné, Ormódi Asztolf, fia, Nagyormód ura: Abonyi Tivadar. Ormódi Bence, unokabátyja: Vándori Gusztáv, Kis Bálint parasztgazda: Fehér Gyula, Rózsi leánya: Aradi Aranka, Erzsók ángya: Dormán Juci, Márton csikós: Körmendi János, Andris csikós: Tihanyi Béla, Szárnyai földesur: Somlár Zsiga, Torkosi jegyző: Doktor János, Vámos rektor: Székely Lajos, George inas: Fodor Arthur, Labdacsné: Halmosné, 3 részeg asszony: Vándoryné, Dormán Juci, Halmosné. — A cigányzenekari kiséretet Kurina Simi és zenekara szolgáltatja.

KÜLFÖLDI MÜSOR SZERDÁN.

11 Daventry 1600 (25) Hangverseny. **11.15 Breslau 418** (1.5) Hangverseny. **11.30 Königsberg 463** (2) Hangverseny. **12 Frankfurt 470** (1.5) Hangverseny. **12.30 Zürich 513** (1.5) Grammofonhangverseny. **1 London 365** (3) Hangverseny. **1.15 Münster 410** (3) Bellini—Donizetti—Rossini-hangverseny. **2 Stuttgart 446** (1.5) Hangverseny. **2.15 München 485** (1.5) Hangverseny. (Massenet, Moszkovszky, Gluck, Kreisler, Weber—Burmester, Beethoven.) **3.30 Frankfurt 470** (1.5) Hangverseny. **4 Zürich 513** (1.5) Hangverseny. **4.15 Stuttgart 446** (1.5) Hangverseny. **4.15 Bécs 531** (7) Hangverseny. (Ziehrer, Moszkovszky, Massenet, May, Lacombe, Lehár, Ewans.) **4.30 Berlin 504** (10) Hangverseny. **4.30 Breslau 418** (1.5) Hangverseny. (Denza, Wieniawsky művei és régi német tánczene.) **4.30 Frankfurt 470** (1.5) Tánczene. **4.35 Milánó 520** (1.5) Hangversey. **5.30 Róma 425** (3) Jazz-band **6 London 365** (3) Hangverseny. **6.15 Frankfurt 470** (1.5) Előadás Assisi Szent Ferencről. **7.25 London 365** (3) Zongorahangverseny. **7.45 Lipcse 452** (1.5) Hangverseny. **8 Oslo 382** (1.5) Hangverseny. (Schubert: „Induló", Mascagni: „Erótikus tánc", Lehár: „Kék mazur" és Hjaland norvég zeneszámai.) **8 Stuttgart 446** (1.5) Tánczene. **8.15 Frankfurt 470** (1.5) Kamarazene. (Bartók, Poulenz.) **8.30 Dortmund 283** (1.5) Hangverseny. **8.30 Bécs 531** (7) Vidám est. **9.12 Milánó 320** (1.5) Hangverseny. **9.25 Róma 425** (1.5) „Addió Giovanezza." (Pietri operettje.) **10 London 365** (3) Hangverseny. **10.30 Breslau 418** (1.5) Tánczene. **11 Daventry** 1600 (25) Tánczene. **11 Milánó 320** (1.5) Jazz-band.

BUDAPEST CSÜTÖRTÖKI MÜSORA 560 (2).

(9.30 és 12): Hirek. **(1)**: Időjárás. **(3)**: Hirek. **(4)**: Divattudósitás. **(5)**: Időjárás. **(5.30)**: Cigányzene. **(7)**: Dr. Lázár Béla felolvasása. **(8)**: Előadó-est. **(10)**: Hangverseny.

KÜLFÖLDI MÜSOR CSÜTÖRTÖKÖN:

11 Bécs 531 (7) Hangverseny. **11 Daventry 1600** (25) Hangverseny. **11.15 Breslau 418** (1.5) Hangverseny. **11.30 Königsberg 463** (2) Hangverseny. **12.30 Zürich 513** (1.5) Grammofonhangverseny. **2.05 Hamburg 392.5** (10) Hangverseny. **3.30 Dortmund 283** (1.5) Ifjusági előadás. **4.15 Bécs 531** (7) Hangverseny. **4.15 Stuttgart 446** (1.5) Hangverseny. **4.30 Lipcse 452** (1.5) Hangverseny. **4.35 Milánó 320** (1.5) Hangverseny. **4.35 München 485** (1.5) Hangverseny. **6 London 365** (3) Tánczene. **8 Bécs 531** (7) Hangverseny. **8 Oslo 382** (1.5) Dalok. **8 London 365** (3) Hangverseny. **8.30 Berlin 504** (10) Hangverseny. **8.45 Toulouse 441** (2) Hangverseny. **9.12 Milánó 320** (1.5) Hangverseny. **9.25 Róma 425** (1.5) Hangverseny. **10.30 Berlin 504** (10) Tánczene. **10.30 London 365** (3) Tánczene.

*

Eszperantó-Broadcasting. Ujabban egyre több adóállomás karolja fel a nemzetközi érintkezés megkönnyitésére szolgáló eszperantó-nyelvet s kurzusokat, előadásokat, nyelvtanfolyamokat illeszt müsorába. Jelenleg a következő adók foglalkoznak eszperantóval: Barcelona, Bilbao, Boroszló, Hamburg, Moszkva, Kopenhága, Berlin, Cleveland (Északamerika), Dairen, Hoosoo-kyoku (Japán), Genf, Königsberg, Lyon, Minsk, Párizs (Radio-Paris, Ecole Superieure des Postes et Telegraphes), Róma, Stuttgart, Toulouse, Bécs.

Hlinka csak fokonkint akarja a Felvidék autonómiájának a megvalósitását.

Prága, aug. 31. Az esti lapok ismertetik Hlinkának azt az intervjuját, amelyet a clevelandi Hlas számára adott. *Hlinka kijelentette, hogy a tót néppárt a Felvidék autonómiájának megvalósitását csak fokonként, nem pedig egyszerre kivánja.* Az utóbbi a Felvidék kárára volna, mert ilyen autonómia számára nincsen semmi elökészület.

Spanyolországban nyugalom van

London, agu. 31. (Wolff.) Mint az Evening News San-Sebastianból jelenti, *Spanyolországban a politikai helyzet nyugodt.* A király még mindig Santanderban van. Tekintettel a Primo de Rivera és a tüzér-, illetve lovastisztek közti konfliktusra, azt várják, hogy a hadügyminiszter lemond és helyébe Sarro tábornok lép, aki a spanyol csapatokat az algezirasi kikötőben való partraszállásuknál vezette. *Hire jár, hogy maga Primo de Rivrea is felajánlotta lemondását,* de a király megkérte, hogy a nemzeti fegyelem érdekében maradjon meg a helyén, mig a tiszti előléptetéssel összefüggő konfliktus elintéződik.

— **(Orvosnők világkongresszusa.)** Az Internacionális Orvosnő Egyesület augusztus 26-tól 29-ig Prágában, a Városházán tartotta közgyülését *Lady Barrett* egyesületi elnöknő elnökletével. *Lady Barrett* megnyitó beszéde után miss *Robertson*, az egyesület titkárnője, tartott beszámolót, mely után az egyes delegátusok jelentése következett. Magyarország képviseletében dr. *Rege Károlyné* szül. dr. *Véges Ilona*, a magyarországi orvosnők helyzetéről számolt be.

— **(Kemal pasa ünneplése.)** Musztafa Kemal pasa döntő küzdelmének évfordulóját országszerte kitörő lelkesedéssel ünnepelték. A Gázi előtt rajongó tisztelettel hódolt az ország. A miniszterek, a polgári és katonai attasék keresték föl a vezérkari főnököt hadseregparancsnoki minőségében és az egész ország nevében kifejezték szerencsekivánataikat.

— **(Egy berlini magyar épitész előadása.)** Máté Rezső Berlinben élő magyar épitész a Magyar Épitőmesterek Egyesületében érdekes előadást tartott Berlin háboru előtti és háboru utáni lakóház-épitkezéséről. Bemutatta a saját terveit is, amelyek kivitelre kerültek.

— **(A kultuszminiszter és a főváros vitája Ádám professzor klinikája körül.)** A kultuszminiszter a főváros tanácsához intézett leiratában azt kérte, hogy *Ádám Lajos* professzor részére engedje át a főváros a Szent István-kórház sebészeti osztályának százágyas fertőző pavillonját. A főváros tanácsa és közegészségügyi bizottsága arra az álláspontra helyezkedett, hogy csak harminc ágyat engedhet át a fertőző klinika számára, a fennmaradó hetven ágyat pedig nem fertőző sebészeti betegek számára tartja fenn. Később ezt az álláspontját megváltoztatta, mert kiderült, hogy a fertőző pavillon az egész évben tele van tuberkulotikus és más fertőző sebészeti betegekkel, akiket a kórház egyéb részén elhelyezni nem lehet. A kultuszminiszter ragaszkodik ahhoz, hogy Adám tanár részére tiszta sebészeti beteganyag álljon a rendelkezésre, azért arra kérte a fővárost, hogy a puella publica-osztály egy részét alakitsák át sebészeti osztállyá. Ezt a megoldást a népjóléti miniszter is támogatta s ahhoz a főváros is hozzájárult. Az erre vonatkozó előterjesztést a fővárosi tanács és a közegészségügyi bizottság csütörtökön tárgyalja. Ugyanekkor kerül szőnyegre a Kun-utcai kórházi főorvosi állás betöltése.

— **(A mentők hétfőn százhusz esetben nyujtottak első segélyt.)** A mentőket augusztus 30-án reggel 8 órától estig összesen 120 esetben hivták különböző balesetekhez első segély nyujtására.

— **(A debreceni tüzoltószövetség közgyülése.)** Debrecen város és Hajdu vármegye tüzoltószövetsége vasárnap tartotta meg Egyeken rendes közgyülését. Az ünnepségen számos előkelőség jelent meg. Az egyeki tüzoltók zászlószentelése után tüzoltóverseny volt, majd megtartották a közgyülést.

— **(A Hungária-forrás — gyógyviz.)** A népjóléti és munkaügyi miniszter a Gellérthegy aljában fakadó Hungária-forrást gyógyvizzé nyilvánitotta.

— **(Olaszországban eltemetett hőseink hazaszállitása.)** Októberben az Olaszországban eltemetett hőseink földi maradványának csoportos hazaszállitását tervezik. A hazahozatal iránti kérvényt a belügyminisztérium III. osztályának a háborus veszteségeket és a hadisirokat nyilvántartó csoportjához (Budapest, I., Budaörsi-u. 51.' legkésőbb szeptember 15-ig kell benyujtani.

— **(A pestszentlőrinci plébániatemplomot vasárnap szenteli föl a váci püspök.)** Vasárnap szenteli föl Hanauer István váci megyéspüspök a pestszentlőrinci uj plébániatemplomot. Fél 11 órakor fogadják Auguszta kir. hercegasszonyt, üdvözlik a miniszteriumok kiküldötteit. Az ünnepi misét 11 órakor mondja dr Wimmerth Béla prépost-plébános. Mise alatt evangeliumkor Hanauer István megyéspüspök szentbeszédet mond.

— **(Egy svéd kereskedő milliárdokat érő vagyonát az orvosi intézetnek hagyta.)** A napokban elhunyt *Axel Johansson* stockholmi nagykereskedő egymillió svéd korona vagyonát a stockholmi Karolinska orvosi intézetre hagyta és pedig azzal a feltétellel, hogy 800.000 koronát az ugynevezett Cancern-intézet kapja a rákbetegség okának és gyógyitásának kikutatására, 200.000 koronát pedig az Acta Medica Scandinavica orvosi szakfolyóirat.

Magyarország úszóbajnokságai

szombaton és vasárnap, augusztus 19-én és 20-án délután 1/2 6, illetve 1/4 5 órai kezdettel a Nemzeti Sportuszodában.

— **A hercegprímás látogatása a pestkörnyéki közérdekű munkatáborban.** Szombaton *Serédi* Jusztinián bíboros-hercegprímás meglátogatta a rákoskeresztúri temető mögött elterülő pestkörnyéki munkatábort, hogy személyes tapasztalatokat szerezzen a tábor életéről, munkarendjéről és berendezéséről. A hercegprímás vitéz *Fábry* Dániel üdvözlő szavaira válaszolva kiemelte, hogy *amikor a munkatáborba jön, akkor tulajdonképpen munkástestvéreihez jön. Nagy örömére szolgál, hogy itt, a társadalmi osztályok közti válaszfalak leomlanak és csak a testvéri szeretet érvényesül.* A hercegprímás ezután megnézte a munkahelyet és a tábort, majd legnagyobb megelégedésének kifejezése mellett búcsúzott a tábor vezetőségétől.

— **A Törzsökös Magyarok Tábora** tagtáborozást tartott, melyen *Lovas* Sándor, a Törzsökös Magyarság nemzetvédelmi, honvédelmi és alkotmányvédelmi céljait ismertette. *Makay* Miklós bejelentette, hogy a Törzsökös Magyarok Tábora Törzsökös Magyar-Lengyel Kulturális Munkaközösséget akar szervezni. Szervezés alatt áll a Törzsökös Magyar-Angol és a Törzsökös Magyar-Francia Kulturális Munkaközösség is. A bejelentéshez többen hozzászóltak.

— **Házasság.** *Kiszelly* Kató, vitéz *Kiszelly* István ezredes és felesége, *Kallivoda* Clarisse leánya és ifj. kisujfalusi *Wildner* Ödön, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. főmérnöke, dr. *Wildner* Ödön nyug. székesfővárosi tanácsnok és felesége, *Szathmáry* Karolin fia augusztus 19-én tartották esküvőjüket. Tanuk voltak: Kisujfalusi *Wildner* Károly tábornok és *Kallivoda* Ferenc, a MOKTÁR igazgatója.

Ifj. dr. Sarkadi *Márki-Zay* Lajos, Békés vármegye tb. szolgabírája, dr. Sarkadi *Márki-Zay* Lajos országgyűlési tanácsosnak, az Országgyűlési Gyorsiroda főnökének fia, eljegyezte Nagysolymosi *Sipos* Katót, Nagysolymosi *Sipos* Ferenc gyulai járásbíró leányát Gyulán.

Papp Kornélia és dr. *Virágh* Gyula orvos e hó 19-én házasságot kötöttek.

Wohlgang Margit (Rákospalota) és *Bátorfy* Béla (Tatabánya) e hó 19-én házasságot kötöttek.

Lukács Klára (Komárváros) és *Hamburg* Miklós (Nagykanizsa) e hó 20-án délután 4 órakor tartják egybekelési ünnepélyüket a nagykanizsai izr. templomban. (Minden külön értesítés helyett.)

Csukay Ibolyka és *Herczog* Ferenc jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Schönheim Zsuzsa (Budapest) és dr. *Glancz* Béla Budapest (Székesfehérvár) ma ½3-kor tartják esküvőjüket a dohányuccai templomban.

Dr. *Klein* Ábrahám rabbi leányát, *Editet* eljegyezte *Krausz* Frigyes tisztviselő.

Markó Mária Ilona és *Gráf* Zoltán házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Michalidesz Ilonka (Galánta) és *Sandner* Zoltán (Budapest) jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Strausz Erzsi és *Grünhut* Ferenc e hó 20-án délelőtt ½12-kor Székesfehérvárott tartják esküvőjüket.

Ábel Judit és *Dávid* László okl. mérnök házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Stern Irén (Bonyhád) és dr. *Löwenheim* Miksa rabbi (Budapest) e hó 22-én Bonyhádon házasságot kötnek. (Minden külön értesítés helyett.)

Seidler Gabi és *Singer* László, a Magyar Philips Művek tisztviselője ma délben ¼1 órakor az újlaki templomban házasságot kötnek.

Lillian *Lazarus* (Cleveland Ohio) és *Berkovits* László (Budapest) házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Blum Jenő és *Hertmann* Klára házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Döme Klára, a nyiregyházi Grosz és Döme cég beltagjának leánya és *Deutsch* Mátyás, a Deutsch Mór és fiai cég beltagja, e hó 20-án déli 12 órakor a Kazinczy uccai ortodox templomban házasságot kötnek. (Minden külön értesítés helyett.)

Bandi Piroska és *Katona* József e hó 19-én tartották eljegyzésüket. (Minden külön értesítés helyett.)

Fischmann Erzsike (Krasznokrajda) és dr. *Fuchs* Zoltán (Abaujszántó—Szikszó) a mai napon Kassán házasságot kötöttek.

Suchman Zsuzsa (Osztopán) és *Böhm* Dezső (Marcali) jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Fischer Veronika és *Weinschell* Béla e hó 20-án délelőtt ¾11 órakor a dohányuccai izr. templomban házasságot kötnek.

Tusnay Tibor, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár tisztviselője és *Simkó* Ági jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Csillárt Meteor csillárgyár
Izleteiben vásároljon.
Podmaniczky-utca 27.
József-körút 44.

Magyar válogatott—Belgrád válogatott 2:2 (1:1)

Szombaton este zuhogó esőben kezdődött a magyar válogatott—Belgrád válogatott labdarúgó-mérkőzés a kivilágított Elektromos-pályán. Vitéz *Ginzery* Dénes szövetségi kapitány intézkedésére az első félidőben a következő összeállítású magyar csapat játszott a jugoszlávok ellen:

Szabó — Szebehelyi, Biró — Szalay, Turai, Dudás — Várady, Toldi, Cseh, Kiszely, Tóth.

A jugoszláv csapat ebben a felállításban kezdte a játékot: *Puhár — Stojkovic, Dubac — Knezevic, Dragisevic, Lechner — Glisevic, Valjarevic, Bosovic, Vijadinovic, Pasanski.*

Ivánesics játékvezető sípjelére ¾9 órakor 2000 főnyi közönség előtt indult a játék. A magyarok kezdték a meccset. Az első gól a 25-ik percben jutott a magyar hálóba. *Glisevic* jobbszélső beadására *Szebehelyi* rosszul ugrott és a balszélső *Pasansky* belőtte a belgrádiak vezető gólját.

A 26-ik percben *Váradi* kiegyenlített.

Szünet után a magyar csapat összeállítása megváltozott és a *Sziklai — Szebehelyi, Biró — Szalai, Szücs, Balogh — Adám, Vincze, Zsengellér, Toldy, Gyetvay* csapat kezdte a játékot a belgrádiak ellen.

A második félidő 30-ik percében *Zsengellér* gólt lőtt és a magyar csapat 2:1 arányban vezet. A 36-ik percben a belgrádiak Pasansky révén kiegyenlítettek.

A mérkőzés 2:2 arányban döntetlenül végződött.

— **Címadományozás.** A kormányzó *Gidró* Bonifác komáromi Szent Benedek-rendi katolikus gimnáziumi igazgatónak a tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgatói címet adományozta.

— **A leánygyilkos apa megrázó vallomása a vizsgálóbíró előtt.** *Nagy* Sándor 53 éves kertészt, aki Dunaharasztiban *meggyilkolta és feladarabolta leányát,* pénteken erős csendőri fedezettel beszállították a pestvidéki ügyészség fogházába. Szombat reggel maga elé vezettette *Benkő* Béla vizsgálóbíró és részletesen kihallgatta. A leánygyilkos apa *egykedvűen mondta el, hogy mi érlelte meg benne szörnyű tettének elkövetését.* Négy leánya közül három közös háztartásban él és *15 unokáját neki kellett eltartania.* Rendkívül elkeseredett, amikor megtudta, hogy *Lidi* lánya is gyermeket vár és még egy unokáról kell majd gondoskodnia. Ekkor határozta el, hogy végez vele. Kicsalta a lányt a határba, ott megfojtotta, *késével lemetszette fejét, kapával levágta karjait és elföldelte.* A vizsgálóbíró kérdésére, hogy borzalmas tettének elkövetése után érzett-e lelkiismeretfurdalást, így válaszolt: Mielőtt elföldeltem, végignéztem rajta és így szóltam: »*Isten veled, Lidi, több szégyent nem hozol rám...*« *Nagy* Sándor vallomásáról jegyzőkönyvet vettek fel, majd a vizsgálóbíró kihirdette előtte döntését, amely szerint *gyilkosság bűntette* címén letartóztatásba helyezi. A határozatban a kertész megnyugodott. A gyilkos apa védője kijelentette, hogy *Nagy* Sándor terhelt családból származik, a háborúban fejlövést szenvedett, gyakran elmezavarok lépnek fel nála és ezért *elmeorvosi megvizsgálását kéri.*

— **Kitört egy japán tűzhányó.** *Tokióból* jelentik: Torisima szigetén — Tokiótól 500 kilométerrel délre — pénteken kitört egy tűzhányó. A kitörés súlyos károkat okozott.

— **Szent István országa — eszperantóul.** Az Eszperantó Kultúraterjesztő Társaság sikeres propagandatevékenységének egyik fő segítő eszköze a rádió. Amióta a magyar rádió igazgatósága — alig pár hónapja — műsorába iktatta az eszperantó nyelvet, a fenti társaság hat értékes előadást rendezett a rádióban. Legutóbb augusztus 19-én este *Erdey* Ferenc pápai kamarás, egy. rk. c tanár olvasott fel *Szent István országa* címmel. Az előadást harangzúgás vezette be, majd a Hol vagy István király? és Boldogasszony Anyánk c. két ősi egyházi ének csendült fel az előadás folyamán, a végén pedig a magyar Himnusz.

— **A Székesfővárosi Képtár grafikai kiállítása.** *Huszty* Károly és *Szebeny* József tanácsnokok nagy és előkelő közönség jelenlétében nyitották meg a pesti Vigadóban a Székesfővárosi Képtárnak grafikai kiállítását, a Budapesti Sport Egylet fotókiállítását, az Idegenforgalmi Hivatal és az Állatkert fotópályázatán díjazott, valamint a székesfőváros szabadidőmozgalmának kassai útján készült fényképfelvételek kiállítását. *A székesfőváros grafikai gyűjteménye most először került bemutatásra.* Igen nagyértékű az anyag, amiből ki kell emelni *Mányoky* Adám, *Lotz* Károly, *Székely* Bertalan, *Vastagh* György, *Mészöly* Géza, *Rippl Rónai* stb. remekműveit. A BSE fotókiállításán kitűnnek *Dulovits* Jenő, *Kozák* Lajos, *Pénzes* József, *Huszty* Károly, *Király* Kálmán, *Simonffy* János és *Reminiczky* Lajos művészi képei. Érdekesek a Székesfőváros munkásainak Kassán készült felvételei is. A BSE fotópályázatán *első díjat* nyertek *Dulovits* Jenő, *Pénzes* József és *Kozák* Lajos. *Második díjat* nyertek *Bor* Dezső, *Buzay* Béla, *Kazinczy* Gábor, *Lorberer* Árpád, *Schermann* József, *Simonffy* Szilárd, *Szepeshelyi* Istvánné és *Wunderlich* Antal. *Harmadik díjat* nyertek: *Balázs* Endre, *Bulányi* Szilárd, *Csorna* Antal, *Doroghy Farkas* Dénes, *Kenessey* Elek, *Klell* Kálmán, *Makk* István, *Mannó* József, ifj. *Medek* Béla, *Régenhardt* Pál, *Szentiványi* László, *Szentkúti* Lajos, *Szepeshelyi* István, *Uhl* Gyula, *Varga* György és *Wózner* István.

— **Súlyos közlekedési baleset Nápoly mellett: 80 sebesült.** *Rómából* jelentik: Súlyos közlekedési szerencsétlenség történt Nápoly környékén. Capo di Montenál egy villamos belerohant az előtte álló kocsiba, amely a heves lökés folytán egy harmadik kocsinak vágódott. Az összeütközésnek *nyolcvan sebesültje van.*

— **Szent István emléke a dohányuccai izr. templomban.** A pesti izr. hitközség dohányuccai templomában szombaton délelőtt ünnepi istentisztelet keretében történt megemlékezés Szent István nemzeti ünnepéről. *Groszmann* Zsigmond rabbi a nyitott frigyszekrény előtt mondott imát a magyar haza boldog jövendőjéért és méltatta Szent István király államalkotó uralkodásának nagy jelentőségét. A hivek állva hallgatták végig az ünnepi imát és megemlékezést, így hódolva az első magyar király el nem múló emlékének. Az ünnepi istentisztelet a *Himnusz* eléneklésével ért véget.

— **Kormányzói elismerés.** A kormányzó megengedte, hogy az 1938. évi székesfehérvári tanügyi kiállítás sikeres rendezése körül kifejtett munkásságukért *Fejes* Zsigmond gimnáziumi igazgatónak újból elismerését és *Fedóra* D. Sándor tanügy titkárnak elismerését tudtul adják. Megengedte továbbá, hogy *Pilch* Dezsőnek, a Képzőművészeti Főiskola rendes tanárának és dr. *Ferenczy* Józsefnek, a Képzőművészeti Főiskola főtitkárának a magyar képzőművészet fejlesztése érdekében kifejtett eredményes munkásságukkal szerzett érdemeikért elismerését tudtul adják.

— **Honvéd cserkésztiszti tábor a hárshegyi cserkészparkban.** A Magyar Cserkészszövetség augusztus 16-tól 27-ig tartja a hárshegyi cserkészparkban idei HÖK (honvédcserkész örsvezetői kar) kiképző táborát. A tiszti kiképző táborban az egész országból összegyűlt fegyelmezett, válogatott cserkésztiszek közül mintegy 400 fő vesz részt. A tábor ünnepélyes megnyitása augusztus 18-án, pénteken este 8 órakor volt a hárshegyi parkban lévő Országzászló előtt.

— **Levelet írt anyjának az eltűnt Lovass Eugénia.** Megírtuk, hogy július végén eltűnt szüleinek lakásáról *Lovass* Eugénia társaságbeli leány. Az ügyben a rendőrség nyomozást indított. Szombaton az eltűnt leány levelet írt anyjának, azt írja, hogy *állása van, elhelyezkedett és idővel jelentkezni fog.* Lovass Jenőné a levélről értesítette a rendőrséget, amely megállapította, hogy a levelet *Csap községben adták fel.*

— **A pécsi ötös tanács ítéletei.** *Pécsről* jelentik: A pécsi törvényszék ötös tanácsa *Mark* József vokányi gazdát *egyhónapi fogházra* ítélte a magyar nemzet megbecsülése elleni vétségért. A gazda a vasúti állomás vendéglőjében a magyarországi viszonyokat ócsárolta. Az ítélet nem jogerős. — *Michalko* Antal andocsi napszámos a védkötelezettség korhatárának 60 évre való felemelésével kapcsolatban több tanu előtt kijelentette, ha fegyvert kapna, azt az urak ellen fordítaná. Osztályelleni izgatásért *kétheti fogházra* ítélték. Az enyhe ítéletet sírva megköszönte és megnyugodott. — *Novinecz* Mátyás somogyi bányász beszélgetés közben a magyar nemzetre sértő szavakat használt. Beismerő vallomása után *egyhónapi fogházra* ítélték nemzetgyalázás vétségéért, de a büntetés végrehajtását a pécsi ügyészség ötös tanácsa háromhónapi próbaidőre felfüggesztette. Az ítélet jogerős.

— **A Magyar Amerikai Olajipari Rt.** igazgatósága elhatározta, hogy a lispei olajnak a finomítóba való szállítására Újnéppusztától kiindulva 200 km csővezetéket épít Almásfüzitőig, ahonnan az olajat hajón szállítják tovább Budapestre. Eddig a lispei olajat 23 km hosszú vezetéken szállították az újnéppusztai vasúti állomásra és onnan vasúton továbbították Almásfüzitőre, a finomítóba.

— **Panaszkodnak a végkielégített közalkalmazottak.** Az 1923. évi szanálási törvény értelmében elbocsátottak többezer közalkalmazottat, akiket végkielégítéssel, vagy nyugdíjjal díjaztak. Sokan nyugdíj helyett a végkielégítést választották, arra gondolva, hogy új egzisztenciát alapítanak gazdasági, vagy kereskedelmi pályákon. A végkielégítés összegét koronákban kapták meg, a korona pedig rövid idő alatt, szinte napról napra veszített értékéből. Igy a végkielégítettek *állás és pénz nélkül maradtak.* Kilátástalan helyzetüket meg akarják ismertetni az országgyűléssel és törvényben akarják maguknak biztosíttatni az emberi életet. Bíznak abban, hogy sikerül szert tenniök nyugdíjra vagy kegydíjra, mert hiszen már kevesen vannak. Hiszik, hogy a nyugdíj kiutalása nem fogja hosszú ideig terhelni az állampénztárt, mert leginkább nagyon előrehaladott korú egyénekről van szó. A kérdés megoldásával, illetve a kérdésnek megoldáshoz segítésével a *Végkielégített Közalkalmazottak Gazdaságpolitikai Pártja* (Budapest, VIII., Német u. 36.) foglalkozik.

2 órán belül
igazolványképek
3 darab összese.. 2 pengő
„Párisi foto" Kolb Elek (Párisi Nagy Áruház épületében)

G. ALMÁSI IZA dipl. diátasszisztensnő ezúton értesíti az érdeklődőket, hogy a
dr. Bircher-Benner rendszerű diátás főzőtanfolyama
szept. 12-én kezdődik. Úrinőknek életpálya lehetőség! Bircher Otthon diátás penzió, XI., Vince[illegible] utca 37. Telefon: 268-[illegible]

— **A Felvidéki Egyesületek Szövetsége bélyegkiállítása.** Rendkívül érdekes bélyegkiállítás nyílt meg az Andrássy út 24. számú ház első emeletén, a *Felvidéki Egyesületek Szövetsége* rendezésében. Az értékes kiállítási anyagot, amelyben számos felvidéki bélyeggyűjtő gyűjtését láthatjuk, a *Léva és Vidéke Bélyeggyűjtők Egyesülete* dolgozta fel, igen ügyesen. A bélyeg- és lebélyegzésgyűjteményeket hatalmas táblákon, térképeken, táviratblankettákon, nemzetiszínű szalagon, verses levelezőlapokon mutatják be. Különlegessége a kiállításnak az úgynevezett »*nagymányai ritkaság*«. A »*Hazatérés*« hetven bélyegszínében készült ugyanis egy ív *feliratnélküli* bélyeg, amely a nagymányai postahivatalhoz került. A gyűjtők felfedezték a ritkaságot, de *tudomást szerzett róla a posta is, amely azután rögtön bevonta a »ritkaság«-készletet.* A forgalomba került néhány darab a laikusok kezén elkallódott, így *a meglévőknek a bélyeggyűjtők szemében nagy értékük van.* Igen érdekes *Bán* Béla tábori postai levelezőlapgyűjteménye, *Hantos* Mihály különlegességei, *Zeisler* Miklós és *Schulc* József gyűjtése, a különféle *színpróbák* és *próbanyomatok* gyűjteménye, *Szalay* Zoltán és *Ancserl* Béla munkája, *Buday* Zoltán lebélyegzésgyűjteménye, *Zaicz* Ernő Rákóczi-emlékbélyegei, *Herman* János felvidéki lebélyegzései és *Bán* Willy gyűjteménye. *Makláry* István különleges *repülő lapjai* láttán pedig még a laikusok szíve is megdobban. Többek között van a gyűjteményben egy *ballon-posta levelezőlap, amely az első léggömbpostával repült 1933-ban* és egy *vontasásos vitorlázó postával repült lap 1934-ből.* A *Bélyeggyűjtők Zsebkönyve* ajánlási ragjegyeket és szakkönyveket állított ki. A különféle gyűjtemények sorozatát számos jólsikerült fényképfelvétel tarkítja. A kiállítás területén működő postakirendeltség egyébként ma, Szent István napján, zöldszínű bélyegzőfestékkel bélyegzi le az ott feladott leveleket és küldeményeket.

— **A lengyel konzulátus közlése.** Az általános hadkötelezettségről szóló törvény 16. és 17. cikke alapján a budapesti Lengyel Konzulátus felhívja mindazon lengyel honos férfiakat, akik 1922. és 1921. évben születtek és Ung, Ugocsa, Bereg, Máramaros és Abaujtorna megyéket kivéve állandóan Magyarország területén laknak, hogy a katonai jegyzékbe való bejegyzés céljából jelentkezzenek. Jelentkezni kell személyesen vagy írásban a Lengyel Konzulátusnál Budapesten, IV., Váci ucca 34/I. délelőtt 9—12 között 1939 szeptember és október havának folyamán. A jelentkezésnél fel kell mutatni: 1. A születési bizonyítványt; 2. a lengyel állampolgársági bizonyítványt; 3. a személyazonossági igazolványt; 4. az iskolai bizonyítványt és 5. a foglalkozást igazoló tanusítványt. A katonai bejegyeztetés kötelezettsége azokat a lengyel állampolgárokat is terheli, akik 1920—1884. években születtek, de a katonai jegyzékbe való felvétel céljából a Konzulátusnál mindezideig nem jelentkeztek. Aki jelentkezési kötelezettségének nem tesz eleget, azzal szemben az általános hadkötelezettségről szóló törvény büntető rendelkezései nyerhetnek alkalmazást.

— **Orvosi hír.** Dr. *Bánóczy* Sándor főorvos szabadságáról visszatérve ismét rendel: IV., Irányi ucca 27., I. 1., Tel.: 388—119.

Dr. *Laczkó* László poliklinikai asszisztens, az Újságírók Szanatórium Egyesületének szakorvosa szabadságáról visszaérkezve ismét rendel: Budapest, VIII., József körút 2., I. 2.

Dr. *Haller* Ödön operatőr sebész és orthopéd szakorvos szabadságáról visszaérkezett. V., Hollán ucca 3.

Dr. *Elek* Sándor hazaérkezett és elektroterápiai rendelését folytatja. Károly körút 3/a. Tel.: 14—15—07.

Dr. *Hegedűs* Miklós urológus-főorvos újból rendel. II., Zsigmond ucca 1., II. 19. Telefón: 151—369.

G. dr. *Ringwald* Fanny szemorvos szabadságáról visszaérkezett. (Anker köz 2.)

Dr. *Fényes* Lajos urológus, bőr- és nemibetegségek szakorvosa ismét rendel egész nap. Rákóczi út 32., I. 1. Rókussal szemben.

Dr. *Várkonyi* Győző belorvos hazaérkezett.

Dr. *Zádor* Gyula ideggyógyász, a Kaszab-poliklinika rendelő orvosa szabadságra utazott.

Dr. *Nemes* Jenő fogorvos szabadságáról megérkezett. Rendel József körút 14. sz. Telefón: 137—057.

Dr. *Haller* Tibor kozmetikusorvos szabadságáról megérkezett. IV., Apponyi tér 4. Telefónbejelentés 18—50—90.

Dr. *Kammer* Manó operatőr fogorvos, az Újságírók Szanatórium Egyesületének rendelő szakorvosa szabadságáról visszaérkezett és rendelését megkezdte. VIII., József körút 36.

Dr. *László* Béla poliklinikai orvos szabadságáról megérkezett és rendelését újból megkezdte. Rákóczi út 68. Telefón: 130—533.

Dr. *Förstner* Béla szabadságáról megérkezett és újra rendel. (Anker köz 1.)

Dr. *Hevesi* Ferenc belgyógyász, a Szász Szanatórium E. K. G. laboratóriumának vezetője szabadságáról visszaérkezett és újból rendel. Tel.: 11—55—39.

Dr. *Csohány* János kórházi osztályvezető főorvos szabadságáról visszaérkezett és rendelését újból megkezdi. Rendel d. u. 3—5-ig. Üllői út 16/a., I. 4. Tel.: 13—05—03.

= **Ballag már a kisdiák az iskolába. Vígan ballag,** mert tökéletes a felszerelése. Nem csoda, hiszen Fenyvesnél szerzett be mindent. És milyen olcsón! Iskoláruhák, fehérneműek, tornaruhák, intézeti felszerelések, cipők, harisnyák, tanszerek és minden, amire a diáknak szüksége van, egy helyen a legjobb minőségben és legolcsóbban kaphatók. Kérje képes árjegyzékünket. Igen tanulságos olvasmány, mert mindent felsorol, amire a jó diáknak szüksége lehet és így nem fenyegeti a veszély, hogy valamiről megfeledkezik. Egy-két kedves meglepetéssel is szolgál az árjegyzék. Fenyves Áruház, Budapest, a Kálvin téren.

Ferrofix Fémipari Rt. Mérleg 1938 december 31. Vagyon: Pénztárszámla 615.— P. Vasércérdekeltség számla 3790.— P. P. H. koncesszió-számla 4500.— P. Előző évi veszteségek 4317.81 P. 1938. évi veszteség 242.29 P. Alapítási költség 350.— P. = 13.815.10 P. Teher: Részvénytőke 10.000.— P. Hitelezők 3815.10 P = 13.815.10 P. Budapest, 1938 december 31. Az Igazgatóság. Megvizsgálta és rendbenlévőnek találta. Budapest, 1938 december 31. A Felügyelőbizottság.

— **Japánban tilos a Temps.** *Tokióból* jelentik: A cenzúra megtiltotta a *Temps* című francia lap bevitelét Japánba.

— **A vadrucák kihasználják a civilizációt.** Az állatkerti tónak idegen vendégei vannak. *Vadrucák.* A Dunáról, a Rákospatakról és még távolibb tájakról látogatnak el ide napról napra. Okos madarak: felfedeztek egy civilizált helyet, ahová *csak be kell repülni, már várja őket a legpompásabb elemózsia.* Nincs többé gondjuk a mindennapi táplálékra. És társaséletet élhetnek a bennlakókkal. Együtt reggeliznek a kanálcsőrű gémekkel, a rózsaszínűlábú flamingókkal, a hattyúnyakú hattyúkkal. Az ebédet már a valószínűtlen hangon sípákoló szárcsákkal költik el, uzsonnára pedig a récék, libák, ludak és más fajtestvérek látják őket vendégül. Estefelé azután megszólal a szimfonikus zeneker vagy a vendéglőből kiszűrődő zaj zavarja meg őket: *a vendégkacsák felkerekednek, elhúznak a városligeti tóra.* Lefekvés előtt még lumpolnak kicsit. Csak hajnalban térnek haza. Kedves vadmadarak. *Nem is sejtik, hogy szelíd társaik rabok és ők a börtönbe járnak vikendezni.* (Mintha egy bűnös ember a vérpadra járna aludni!) Naiv kis vadmadarak. Ha tudnák szegények, frászt kapnának a rémülettől...

— **Protestáns gyülések.** A békési evangélikus egyházmegye Csornán évi rendes közgyűlést tartott, amelyen *Lányi* Márton egyházmegyei felügyelő, a szociális kérdésről tartott beszédet. — A csurgóvidéki református lelkészi kör Somogyszobon értekezletet tartott. — Cegléden augusztus 25-én tartják értekezletüket a református vallásoktató lelkészek. — Az isaszegi református fiókegyház István király napján gyülekezeti találkozót tart.

— **Lajtabánsági emlékérem.** A lajtabánsági emlékérembizottság értesíti az igazolt nyugatmagyarországi felkelőket, hogy kis érmek, szalaggal együtt három pengő vételár és a megfelelő postai ajánlási díj előzetes beküldése mellett ismét kaphatók Hős Imre ékszerésznél, Budapest VIII., Baross ucca 41.

— **Óriási tűzvész egy norvég szigeten.** *Oslóból* jelentik: Az Aalesund közelében lévő Aure szigetén hatalmas tűz pusztított. A lángok *elhamvasztottak tíz házat,* amelyekben iparüzemek voltak. *A kár meghaladja az egymillió koronát.*

— **Mátyássy Zoltánnét a vizsgálóbíró is letartóztatta.** Hírt adtunk arról, hogy a rendőrség elfogató parancsa alapján Szekszárdon letartóztatták *Mátyássy* Zoltánnét, egy magasállású köztisztviselő elvált feleségét, aki ellen számos feljelentés érkezett, hogy *többeket megkárosított.* Mátyássynét Budapestre hozták, ahol rendőrségi kihallgatása során *tagadta bűnösségét* és kijelentette, hogy vagyonából mindenkit kártalanít. Vallomása után letartóztatták és átkísérték az ügyészség fogházába. *Mátyássynét* szombaton *Szabó* István vizsgálóbíró elé vezették, aki kihallgatta, majd a letartóztatás fenntartása mellett döntött. A vizsgálóbírói határozat ellen az asszony felfolyamodást jelentett be a vádtanácshoz.

— **A csikvándi evangélikus gyülekezet** *Németh* Géza pécsi segédlelkészt választotta meg lelkészévé.

— **Véres féltékenységi jelenet a bíróság előtt.** *Simán* Gézáné súlyos testi sértéssel vádoltan került *Göczi* Károly törvényszéki bíró elé. A vád szerint az asszony néhány hónappal ezelőtt olyan súlyosan bántalmazta özvegy *Juhász* Ferencnét, hogy az harminc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. *Simánné* a bíróság előtt elmondta, hogy *Juhászné állandóan kerülgette férjét* és ezért figyelmeztette, maradjon távol házuktól. Az asszony gorombán válaszolt neki, majd *az arcának esett,* mire ő is ütött. *Juhászné* vallomásában elmondta, hogy *Simánné alaptalanul féltékenykedett rá és egy doronggal úgy megverte, hogy a mentőknek kellett első segélyben részesíteni és kórházba vinni.* Kihallgatták a férjet, aki kijelentette, hogy felesége féltékenykedett és ő kérte meg az asszonyt, szóljon *Juhásznénak,* ne járjon hozzájuk. A törvényszék a féltékeny feleséget *200 pengő pénzbüntetésre ítélte,* de a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztette.

LÓSPORT

Ma futják a Szent István-díjat

Fontos állomáshoz jut ma délután a lóversenyzés: ma futják a versenyesztendő legnépszerűbb nagydíját: a Szent István díjat. Az egyébként nagy érdeklődéssel várt idei Szent István díj az utolsó héten alaposan felfokozta a közönség várakozását: a két legjobb magyar »öreg« ló: *Cabala* és *Bernadotte* is felveszik a küzdelmet a 30.000 pengős első díjért.

A verseny előzetes kedvence *Nemes.* A kiváló hároméves a szezón kezdete óta feljavult az első klasszisba és a hírek szerint legjobb formában áll a starthoz. Kitűnő esélye van, amit növel az a körülmény is, hogy speciális előkészítést kapott erre a versenyre. Amíg a két elsőrangú idősebb ló, *Cabala* és *Bernadotte* indítását istállójuk nem határozta el, addig általánosan az volt a vélemény, hogy *Nemesnek* nem igen lesz ellenfele. Most azonban egy csapásra megváltozott a helyzet: *Cabala* utolsó versenyét olyan nagy stílusban nyerte, hogy horribilis súlya dacára *egyenrangú* ellenfele lett a favorit *Nemesnek.* De ugyanezt kell mondanunk *Bernadotteról* is és így — ha még *Cadorna* és *Henricus* esélyére is utalunk — kétségtelen, hogy az idei Szent István díj szenzációs verseny lesz.

Az elsőrangú program részleteit egyebekben itt adjuk:

Hetedik nap

Vasárnap, augusztus 20.

I. Gátverseny-hendikep. 3000 P. Táv. 2400 m.

1	Regulus	6é *(Hutflesz)*	73
2	Hali-Gani	6é *(Blazsek)*	69
3	Resista	5é *(Stecák)*	68
4	Honvéd jd.	*(Bogyai hd)*	65
5	Irun	4é *(Wolbert)*	62
6	Nincs több	4é *(?)*	56½
7	Ezüstróka	3é *(Müller)*	54

Tip: Nincs több—Ezüstróka—Resista.

II. Nyeretlen kétévesek versenye. 4000 P. Táv. 1600 m.

1	Hortobágy	*(Schejbal)*	56
2	Garam		56
3 (4)	Rege	*(Kupai K.)*	56
4 (3)	Szirt	*(Balog)*	56
5	Földesúr	*(Szentgyörgyi)*	56
6	Karakán	*(Gutai)*	56
7	Hilversum		56
8 (9)	Koma	*(?)*	56
9 (8)	Ripacs	*(Csömöri)*	56
10	Akarnok		56
11	Batavia	*(Csuta)*	54½
12	Pillangó	*(Teltschik)*	54½
13 (14)	Albula	*(Esch Gy.)*	54½
14 (13)	Rolleboise		54½
15	Couleur gagne	*(Klimscha)*	54½
16	Marel	*(Pfendler)*	52½
17	Csallóköz	*(Nagy G.)*	52½
18	Panesi	*(Keszthelyi)*	51

Tip:
Karakán—Albula—Couleur gagne.

III. Szigetmonostori díj. 4000 P. Táv. 1200 m.

1	Rianás	5é *(Klimscha)*	62
2	Oculi	4é *(Teltschik)*	60½
3	Credo	5é	58
4	Rejtvény	4é	58
5	Ábránd	4é	56½
6	Hedie	5é	56½
7	Progressiva	4é *(Schejbal)*	56½
8	Hős	4é *(Balog)*	56
9	Janicsár	4é *(Gutai)*	56
10	Mutasd meg	3é *(?)*	54
11	Sandstorm	3é	54
12	Jól van	3é	54
13	Senoritas	3é	52½

Tip: Rianás—Oculi—Hős.

IV. Szt. István-díj. 30.000 P. Táv. 1800 m.

1	Bernadotte	4é *(Schejbal)*	65
2 (18)	Cabala	5é *(Balog)*	65
3	Hős	4é	63
4	Dugó	4é	63
5	Ciro	6é *(Klimscha)*	61
6	Simonel	3é	58½
7 (19)	Aldershot	3é	58½
8	Henricus	3é *(Weissbach)*	56½
9 (16, 17)	Druzsa	4é *(Fettina A.)*	56½
10	Szajkó	3é *(Gutai)*	54½
11 (14)	Karvaly	4é	53
12	Colombo	3é	50
13	Nemes	3é *(Rózsa)*	50
14 (11)	Cadorna	3é *(Teltschik)*	50
15	Casque	3é *(Kajári)*	50
16 (9, 17)	St. Gallen	3é *(Csuta)*	50
17 (9, 16)	Terno	3é	50
18 (2)	Kevehéza	3é *(Keszthelyi)*	50
19 (7)	Récalcitrante	3é *(Kolonics)*	48½
20	Tigár	3é *(Dósai)*	47½
	21 Alcazar		

Tip: Cabala—Bernadotte—Nemes.

V. Hendikep. 2000 P. Táv. 1100 m.

1	Farandole	5é	70
2 (6)	Hindu	4é *(Kajári)*	59½
3	Eldorádó	3é *(Bakonyi)*	59
4	Bacchus	3é *(Láng)*	58
5	Pir	4é *(Horváth K. II)*	56½
6 (2)	Babvirág	5é *(?)*	56
7	Rummy	5é *(Kupai K.)*	53
8	Padisah	5é *(Krédler)*	52
9	Signorina	6é *(Török)*	51½
10	Plagueur	3é *(Dósai)*	51
11	Ékszerdoboz	3é *(Kajári)*	50
12	Fiumára	3é *(Schleer)*	39½
13	Csuba	3é *(Pfendler)*	39

Tip: Rummy—Pir—Hindu.

VI. Kétévesek hendikepje. 3000 P. Táv. 1000 m.

1	Babika II		62
2	Bajnok	*(Nagy G.)*	58½
3	Burkus	*(Balog)*	58
4	Pax	*(Klimscha)*	56
5	Hilversum	*(Schejbal)*	54½
6	Lehel	*(Fetting A.)*	53
7	Csongor	*(Török)*	52½
8	A tempó	*(Rózsa)*	51
9	Muci	*(Csuta)*	49
10	Fruska	*(?)*	49
11	Bora	*(Kolonics)*	48½
12	Facér	*(Kajári)*	48
13	Senorita	*(?)*	47½
14	Pór	*(?)*	47
15	Hamupipőke		45
16	Csallóköz	*(Pfendler)*	39

Tip: Burkus—Facér—Muci.

VII. Welter-hendikep. 2000 P. Táv. 1600 m.

1	Bonnie	4é *(Klimscha)*	64
2	Primus	3é *(Láng)*	62½
3	Virulj	4é *(?)*	61½
4	Kópia	5é *(Csömöri)*	61
5	Ravasz	4é *(Esch Gy. II)*	60½
6	Hernád	3é *(Schejbal)*	59½
7	Paitantyús	3é *(Fetting A.)*	59
8	Rakoncátlan	4é *(Alt)*	58
9	Obálka	3é *(Gutai)*	55½
10	Zimankó	3é *(Tamási)*	55
11	Ezerjó	3é *(Szentgyörgyi)*	54
12	Nicolette	4é *(Esch Gy.)*	53½
13	Aratás	4é *(?)*	51½
14	Siber	4é *(Nagy G.)*	51½
15	Szalmaszál	3é *(Dósai)*	50
16	Happy Boy	3é *(Török)*	43

Tip: Bonnie—Kópia—Obálka.

Versenyek kezdete: 3 órakor.

Szombati lóversenyeredmények

Az Augusztusi hendikepet izgalmas küzdelem után *Muzsika* nyerte *Sandstorm* és *Fertő* ellen. A többi futamban leginkább a favoritok győztek. A kissé gyengébb program dacára a sport élénk és eléggé változatos volt.

Részletes eredmény:

I. Bitang (Klimscha) 1. *Virtus II* (Gutai) 2. *Szalmaszál* (Dósai) 3. F. m.: Amadeo. 5 h. nyakh. 10:17. Pari. 1½. Befutó: 10:39. — II. Vinkó H. (Schejbal) 1. *Jól van* (Rózsa) 2. *Lator* (Blazsek) 3. F. m.: Napnyugta. Ereszd el, Colombo. Malert. Perepaty. 2½ h. 4 h. 10:15, 12, 18, 24. ⅘ reá. 4, 12. Befutó: 10:59. — III. Kimono (Gutai) 1. *Katica* (Klimscha) 2. *Babika II* (Szentgyörgyi) 3. F. m.: Pompa. Bogáncs. Marci, May be. 1 h. 2½ h. 10:22, 12, 12, 16. 1½. 3, 8. Befutó: 10:68. — IV. Muzsika (Kolonics) 1. *Sandstorm* (Klimscha) 2. *Fertő* (Pfendler) 3. F. m.: Oculi, Credo, Hős, Askari, Rejtvény, Babona, Senoritas, Fejh, nyakh. 10:53, 18, 21, 20, 4, 6, 5. Befutók: 10:180 és 149. — V. Lókötő II (Balog) 1. *Para* (Dósai) 2. *Vöcsök* (Krédler) 3. F. m.: Ada Kaleh, Hamupipőke, Hozsánna, Szélvész, Csicsóné II, Ringató, Fiskális, Teri. 2½ h. ½ h. 10:29, 15, 19, 84. 2½, 6, 14. Befutók: 10:61 és 257. — VI. Viszta (Keszthelyi) 1. *Symptom* (Schejbal) 2. *Erkölcsbíró* (Szentgyörgyi) 3. F. m.: Nanking, Herzog Christoph, Lehet, Goal. 5 h. 3½ h. 10:29, 11, 12, 17. 2½, pari, 6. Befutó: 10:93. — VII. Pattogó (Kajári) 1. *Farandole* (Balog) 2. *Ave Caesar* (Török) 3. F. m.: Bandita, Aprilia, Riadó, Számadó, Mephisto, Babvirág. 2½ h. ¾ h. 10:52, 23, 22, 24, 3, 5, 6. Befutók: 10:183 és 170.

Fogadjon Abonyi Ödön
bookmaker irodáiban, Budapest, VII., Rákóczi út 41 Tel. 135-501, 132-462, 135-333
Fiókirodák: Budán, Attila u. 8. T. 154-014
Miskolc, Széchenyi-u. 64
Pécs, Király-u. 15
Vác, Sörház-u. 1
Telefonon feladott fogadásokat mindenkor azonnal kifizetünk

zönségnek és kritikának, midőn szerepkörét a sajátlagos jellemábrázolások, sőt a genre irányában is kiterjesztette. Ekkor megbizonyosodott, hogy színészi képzelme sem ki nem merült, sem el nem használódott a harmadfél évtizednyi Armandokban, Fernandókban, Ipanof Loriszokban és Derblay Philippe-ekben. Az „amoroso"-k valójában ilyenkor, az öregedés küszöbén állják meg értékük próbáját: tudnak-e idegen karaktert hiteltkeltően átélni, vagy csak — szerelmet tudtak vallani. Mihályfi derekasan megállta ezt a próbát; belőle sohasem vált a színpadon ottfelejtett, kiérdemesült szerelmes-színész. Hovatovább áttért a nyiltszívű, jellemes, hűséges férfialakok teljeshitelű megszemélyesítésére, s amellett a vígjátéki bonhomia terén is szeretetreméltó rajzokat adott. Az előbbi területről elég, ha klasszikus zsoldoskapitányát említem, Herczeg *Bizáncában*, vígjátéki alakjaiból pedig a *Bábjáték* őszhajú gavallérját, meg azt a szerepét, melyben most, színészi aranylakodalmán is ünnepeltük: a galambszívű *Constantin abbé*-t.

Az egykori szerelmes-színészből mindvégig megmaradt benne valami romantikus színesség (mit meleg zengésű hangja is fokoz) s valami kitárulni törekvő líraiság. Ezért nem vágott egyéniségéhez teljesen pl. Ibsen stílusa. A *Nóra* Helmerét az ő tolmácsolásában nem éreztük valóban ibseni elgondolásnak. Utóbb azonban ugyane dráma egy másik figurájában, a züllött, de alapjában jólelkű és érzelmes Krogstadtban igazán a maga talajára került. Rajzába itt is kevesebb zord vonást vegyített, mint pl. e szerepben szintén remeklő elődje, Szacsvay, de az alak fojtott líráját, kétségbeejtő helyzetével is diadalmasan megbirkózó tisztességérzetét nemes művészettel szólaltatta meg. A legközelebbi multban aztán ismét láthattuk egy tökéletes ibseni alakítását, Solness hálátlanul félrelökött öreg mesterének parányi szerepében. Egyetlen jelenetében a testi-lelki fáradtságnak, a megalázkodásnak és önérzetnek olyan igaz és gazdag rajzát adta, minőt efféle miniatürökbe csak a legkiváltságosabb színészi adomány, a virtuóz életutánzás helyett művészi életteremtést nyujtó intuició képes belevinni.

Mihályfi sűrűn vállal ily apró szerepeket a legfrissebb újdonságokban is. Az utolsó évadban a Pirandello-darab kedves öreg plébánosával, meg Giacosa felújított művének gyötrődő családapájával nyert helyet a közönség szeretetében s a kritika becsülésében. Amellett teljes szívvel-lélekkel beáll a második sorba olyan darabokban is, melyekben korábban protagonista volt. Hamlet után nem átallotta átvenni Horatio kicsiny, de fontos szerepét, majd — mikor ezt is fiatalabb erőkre kellett bíznia — a színészkirály recitációit. S a második sorban is elsőrendű művész marad, mert ott sem routinejából tengődik, hanem valóban alkot, szívvel és fantáziával, élő cáfolataként a diderot-i elvnek: „Pour émouvoir il ne faut pas être ému."

A magyar szónak egész pályáján át hívő és alázatos apostola volt. Cholnoky Viktornak a korabeli divatkritikával szembehelyezkedő, csaknem két évtizede leírt megállapítását: „Mihályfit gondolom a legjobban beszélő magyar színésznek", — ma is aláírhatjuk. A gyökeresen magyar beszédű írók az ő tolmácsolásában mindig még külön zománcot is kapnak. Versmondása szárnyat ad a költeménynek. Berczik jóízű Kisfaludy-darabjában olyan tűzzel és méltósággal mondta a Himfy-strófákat, hogy szívesen szemethúnytunk a színpadon saját verseiket szavaló költőalakok múlhatatlan melodramatikus visszásságaira. Gárdonyi *Karácsonyi álom*jában pedig a háromkirályok legfiatalabbikát, Boldizsárt, orgonaszavú szavalatával valóban azzá tette, minek Gárdonyi ihlete is szánta: a magyar népmese lírai fogantatású bujdosó királyfijává. Vörösmarty nagyszerű páthoszához is méltó tudott lenni (pl. az *Áldozat*ban): azt az emelkedett hangot ütötte meg, mely merőben különbözik minden színpadi öblös hangtól.

Mihályfi nemcsak arra szolgált rá működésének félszázada alatt, hogy annak fordulóján ünnepeljük, hanem hogy a hétköznapokon is érdemeihez méltóan megbecsüljük. Különösen a Nemzeti Színháznak illik őt hálásan megbecsülnie, mert e di-

csőséges multú intézményünk fennállása óta kevés olyan tagjával büszkélkedhetett, ki hivatása mellett művészi otthonát is jobban megbecsülte volna. *Rédey Tivadar.*

Mányoki Ádám. Hazakerül végre a nagy bujdosónak, Rákóczi Ferencnek Mányoki Ádám festette arcképe. Több mint kétszáz évig volt kint, idegenben. Drezda közelében, az egyik szász királyi kastélyban, Taschenburgban rejtezkedett, ahol csak elvétve akadt egy-egy magyar látogatója is, aki hiába fürkészte rajta a kuruc idők lelkét, hiába kutatta a későbbi rodostói remetét. Mányoki műve bizony nem sokat árult el a fájó kétségekben vergődő fejedelemről, lelki vívódásairól, amelyek már diadalai idejében is megsejtették véle élete szomorú kálváriáját.

A Rákóczi-arckép — sajnos — nem valami bensőséges alkotás; sem több, sem kevesebb, mint egy életvidám magyar nagyúr képe a XVIII. század fordulójáról. Kuruc nóták mélabús tárogatóhangja nem csendül mögüle, magyar dac, magyar büszkeség, magyar reménykedés és hit nincsen formáiba zárva. Ez a Rákóczi a gavallér, a mulatós várúr, a barokk-kor egyik gondtalan arisztokratája, de nem a fejedelem. Pedig, amikor Mányoki lefestette, már minden ízében az volt, a nehéz magyar sorsnak egyik legkiválóbb hordozója. De ezt talán nem lehet egészen Mányoki terhére róni. Egy felvilágosító szó sem maradt arról, hogy ez a kép miféle módon, mennyi idő alatt, kinek és minek készült. Lehet, hogy hevenyészve, vagy hézagos emlékezetből került ecset alá, vagy olyan órák szülötte volt, midőn a fejedelem arca nem árult el többet, mint ezen a képen. Aztán maga a kor sem volt valami nagyon kedvező a lélekbelátó arcképábrázolásnak. Azok a mesterek, akiktől Mányoki tanult, vagy akik szemmel láthatóan hatással voltak rá, mint például Largillière, szintén inkább másban, a külső csillogásban keresték a hatás eszközét és jóval kevésbbé az egyéni jellem mélységeinek feltárásában. Hiszen ez az az idő, amikor mindenki nagyúrnak, hatalmasnak, de emellett jól neveltnek, előkelőnek, fiatalnak és szépnek akar látszani, amidőn a társasélet udvari emberré csiszolja az egyesek jellemének szögletességeit. A kor a típusok és nem az egyéniségek kora még a festészetben sem.

De igazságtalanok volnánk, ha Mányokit csak a Rákóczi-arcképről ítélnők meg. Voltak neki sokkal sikerültebb, sokkal különb alkotásai is. Nem arra a képre gondolok, mely a Szépművészeti Múzeumé, tehát a híres királyi szeretőnek, Carignan hercegnőnek eléggé jelentéktelen képmására, de néhány odakint Németországban látottra, amelyek jóval tehetségesebb művésznek mutatják. Így például Braunschweigban van egy kitűnő képe, mely gróf Gottert ábrázolja. Egyszerű eszközökkel, a kor minden hivalkodása nélkül megfestett kép ez, amelyről csak úgy árad az ábrázoltnak kényelmes, elhízott, szinte kispolgáriasan ravaszkás okossága. Síma udvari ember lehetett őkelme, aki szeretett kenetteljesen és sokat beszélni, és nagy élvezettel hallgatta magamagát, tudta magáról, hogy mint bölcs udvari ember éppen csak annyit mond, ami senkit sem bánt és mégis fölényes állásfoglalás. Efféle elmélyedőbb képe van Mányokinak még több is, és alighanem még jó egynéhány felfedezetlenül lappang odakint, vagy más neve alatt. Mert — és ez éppen Mányoki megbecsülésének furcsa históriája, — mi magyarok, eddig legalább, nem éppen sokat törődtünk egyetlen barokkori festőnkkel. A másik, akit némelyek szintén annak szoktak emlegetni, Kupeczky János, sohasem volt magyar. Tősgyökeres cseh volt; véletlenségből hazánkban született, s egy ideig itt is tartózkodott. Magyarul egy szót sem tudott, úgyhogy nemcsak faja, hanem műveltségének minden szála az akkori német városi vagy udvari élethez láncolta. De Mányoki Ádám már magyar ember volt. Az a kevéske adat, amit róla eddig összegyüjtöttek, kétségtelen magyarságát bizonyítja. Alkalmasint túladunai családból származott, amely a vallásüldözések során Sáros megyébe vetődött. Itt Szokolyán született 1673-ban, atyja kálvinista prédikátor volt. A gyermek Mányoki valamiképen Dölfer német tábornok háznépe közé került, akivel Németországba vándorolt. Itt nyeri művészeti kiképzését, majd egy-

Nyugat 1925. 5 szám

szerre feltűnik II. Rákóczi Ferenc udvarában, aki éveken át diplomáciai szolgálatokra használta fel az idegen nyelveken is jól beszélő festőt. Együtt menekült aztán urával, akit követett ugyan Lengyelországba, de aztán elmaradt mellőle, párizsi útjára már nem kísérte el. Új gazdához szegődött, Erős Ágost lengyel király és szász választófejedelem szolgálatába állott. Ebben az időben sokat dolgozott, lengyel, német urakat és szépasszonyokat festett, legtöbbjüket az akkor divatos, kissé színpadias beállításban, drapériák, selymek, bársonyok és egyéb csillogó holmik közepett. Hogy miképen élt, arról ma még csak keveset tudunk. Mint ebben az időben maguk a pazarló fejedelmek, gyakran küzdött pénzzavarral. Ahol olyan tébolyodott tékozlás folyt, mint a szász udvarban, nem volt csoda, ha az udvari festő néha hónapokig, sőt évekig is hiába sürgette sallériumát.

A XVIII. század harmincas éveiben egyideig ismét Magyarországon tartózkodott, hagyatéki ügyeinek rendezése végett. Hogy meddig és milyen eredménnyel, nem tudjuk. Ennek az útjának emlékét egyrészt a drezdai levéltárban található folyamodványa őrzi, melyben szabadsága meghosszabbítását kérte, másrészt néhány képe, amelyeket itt-tartózkodása alatt főúri családok tagjairól festett. De 1754—1755-ben ismét Drezdában volt már, amiről az ottani levéltárban őrzött néhány nyugtája tanuskodik, melyekben havi 79 tallér 4 garas kegydíját nyugtatja. Vajjon miért hagyta el ismét hazáját? E tekintetben csak találgatásokra vagyunk utalva. A majthényi síkon hosszú időre leáldozott az önálló Magyarország csillaga. Vége volt itt az udvari életnek és különben is szomorú tespedés ideje következett. Valószínű, hogy Mányokinak magasabbrendű ambíciói voltak, mint egyik udvarházból a másikba vándorolni, vagy begubódzni valamelyik felvidéki kisváros mindinkább elkicsinyesedő kalmáréletébe. Odakint még visszatérése után is dolgozott, de nem valami jó sora lehetett, mert amidőn 1757-ben nyolcvannégy éves korában meghalt, kölcsönvett pénzen kellett eltemetni. Bútorait elárverezték, hogy a temetés költsége megtérüljön.

Ennyi körülbelül az, amit róla eddig tudunk, a műtörténeti kutatás ma még nemcsak életének részletesebb történetével, hanem munkásságának feltárásával és stíluskritikai értékelésével is adósunk. Csak egy magyar tudós foglalkozott vele komolyan és szerettettel, néhai Nyári Sándor, a Szépművészeti Múzeum könyvtárosa, aki 1892-ben Taschenburgban felfedezte azt a Rákóczi-képet, mely most Nemes Marcell ajándékából hazakerül. Nyári, aki előbb Brocky Károly és Kupeczky János munkásságának tudományos feldolgozásával szerzett nagy érdemeket, 1911. év tájékán lelkesedéssel feküdt neki Mányoki Ádámról tervezett monografiájának. E sorok írójának akkoriban büszkén újságolta, hogy meglepően gazdag anyagot halmozott össze, amelylyel nagy feltűnést fog kelteni. De művéhez talán hozzá sem fogott, mert betegeskedni kezdett és rövid idő mulva elszólította a halál. Kéziratának, ha ugyan egyáltalában volt, nyoma veszett. A Szépművészeti Múzeumban pedig, hol sok-sok idegen festőről gazdag fényképanyag van felhalmozva, mindössze egy-két Mányoki-kép fotografiája található.

A magyar művészettörténetnek egy súlyos adósságával állunk szemben Mányoki esetében. Szinte csodálatos, hogy a XVIII. század elejének egyetlen kimagasló magyar festője eddig csak ilyen csekély érdeklődést ébresztett a maga fajtájában. Remélhetően a Rákóczi-kép hazaérkezése biztatást fog adni arra, hogy ezt a szégyenletes mulasztást mihamarébb kipótoljuk. *Farkas Zoltán.*

Az első észt irodalmi emlékkiállítás. Észt rokonaink nemzeti művelődésének kifejlődésében jelentős állomást jelez a Dorpatban nemrég rendezett irodalmi emlékkiállítás. Az „Akadémiai Irodalmi Egyesület" vezetőjének, *Gustav Suits* professzornak s a köréje csoportosult ifjú gárdának buzgóságát illeti az elismerés a jól sikerült kiállításért, mely általános irodalomfejlődési szempontból is sok érdekes tanulságot nyujtott.

Az észt irodalom három jelesére vonatkozik a nagy műgonddal összegyüjtött és elrendezett anyag. *F. Kreutzwald* (1803—1882) az egyik,

kinek hazája határain túl is elismerést szerzett az, hogy megmentette a szájhagyományból a műirodalom számára az észt naiv népeposzt, a *Kalevipoeg*-et. *Lydia Koidula* (1843—1886) a másik, az első észt műköltőnő s édesapja, az észt hirlapírás megteremtője, *J. Woldemar Jannsen* (1819—1890) a harmadik. Három munkása az irodalomnak, kikben meglepő élességgel jelentkezik a nemzeti öntudatra ébredéssel kapcsolatban az irodalmi tudatosodás jelensége. Egyrészt még benne gyökereznek a népies hagyományban: a naiv mesékben, mondákban, dalokban és eposzokban, másrészt a magasabb igényű — a műirodalom megteremtésére törekesznek. A nemzeti és művészi eszmélet fokára eljutott mai észt irodalom magvetőit látja bennük.

A dorpati kiállítás egy fejlődésnek induló műirodalom csiraképletét mutatja. Az említett irodalmi triász összegyüjtött s kiállított művei az öröklött hagyományra utalnak, hisz népies, sőt ponyvairodalom jellegű művek szerepelnek, de már ott találhatók a tisztultabb műfajok, a műirodalom követelményeinek eleget tenni igyekvő művészi alkotások.

Népmesék, ősi hagyományok, az észt nép sorsáról szóló vázlatos életképek, azonkívül babonás szokások, mithikus és varázsversek gyüjteményei mellett feltűnnek a vallásos jellegű irodalom termékei, egyházi énekes- meg imakönyvek alakjában, mint a „békepázsit virágai", melyek a napi munkába belemelegedés enyhítésére szolgálnak, minden évszakban s a hét mindenik napján éppen úgy, mint a különböző „áldozati oltárok", meg a lelki vígaszt nyujtó „szombat esti vendég". A tanulságos és oktató hangú könyvek, melyek híres emberekről szólnak, felvilágosításokat nyujtanak a föld népének a „világról, meg egy és másról, mi benne található", vagy beszámolnak „idegenfajta népekről és idegen országokról", párosulnak a hasznossági irodalom termékeivel, mint pl. „Az otthoni orvos". Természetesen szép számmal szerepelnek a kalendárium-irodalom hasznosnál-hasznosabb remekei. A gyermekek irodalmi szükségleteinek kielégítése is foglalkoztatta Kreutzwaldékat s iskolai meg imakönyveken kívül könyveket szerkesztenek „az észt gyermekek örömére".

Az olvasó képzeletét lekötő s élénken foglalkoztató kalandos elbeszélések, a legexotikusabb környezetben játszó fantasztikus útleírások és csodálatos történetek mintha átmenetet jelentenének a tudákoskodó vallásos és népies jellegű irodalomból a tudatosan művészit alkotó irodalom felé. Érdekesek abból a szempontból, hogy egy önállóvá válni készülő új irodalom mint akar magának híveket toborozni az exotikum túlcsigázott hajszolásával s érdekesek a kalandregények témáinak vándorlása szempontjából. Az utolsó perui inkáról, szárazon és vízen megtett különböző útakról, Jamaika-sziget utolsó maronitáiról, Martinique és Korzika szigeteiről, dr. Kane jegestengeri utazásairól és tetteiről szólnak ezek a furcsa kalandregények. Csodálatos földrajzi távolságok szerepelnek bennök s talán helyes nyomon járunk, ha a tengeri fekvésű Észtország sok idegen kikötőben megfordult matrózait sejtjük közvetítőkül. Egy gúnynévvel illetett népről (az észt rátótiak) szóló „csodálatos, igen álmélkodásba ejtő, a világon mindeddig soha nem hallott és fel nem jegyzett elbeszélések és tettek", vagy a pálinkás hordó csapraütéséről szóló „figyelemreméltó történet, mely az öreg és fiatal népség okulására s hasznára van kiadva", jókedvre akarnak deríteni. Komolyabb művelvezetre törekszik a Genovévaról szóló könyv, „egy szép és kellemetes olvasmány minden ember számára, de leginkább öregek és gyermekek hasznára".

Naivak a címei s naivak a tartalmai ezeknek az irodalmi próbálkozásoknak. De a mult hagyományainak gyüjtésével, a nép száján még élő anyagnak a megmentésével s külföldi olvasmányaik fordításával Kreutzwaldék az első fontos lépést tették meg a nemzeti irodalom alapvetésében. E népkönyvek s ponyvafüzetek értéke csekély, fejlődéstani jelentőségük talán nagyobb, de mégis igen eltörpülnek Kreutzwald főműve, a Kaleripoeg mellett. Az a vitrin, melyben a Kaleripoeg különböző észt kiadásai, orosz, német és finn fordításai, s a Kreutzwaldra

Z — 7 építészmérnök munkája

...irok útja új lakóházainak homlokzat-terveit

...ti, úgynevezett »Regent-ház« helyén és a vele szemben levő részen, a Mártirok útja 49. szám alatt, az úgynevezett »Szomjas« vendéglő helyén is új bérházak épülnek Dul Dezső, a nemrég elhunyt Fenyves

és a Tégla utca közötti két telek. A 61. és 63. alatt jelenleg két földszintes ház van. Az alacsony bérházak a múlt században épültek, erősen elhanyagoltak és műemléki szempontból nincs jelentőségük.

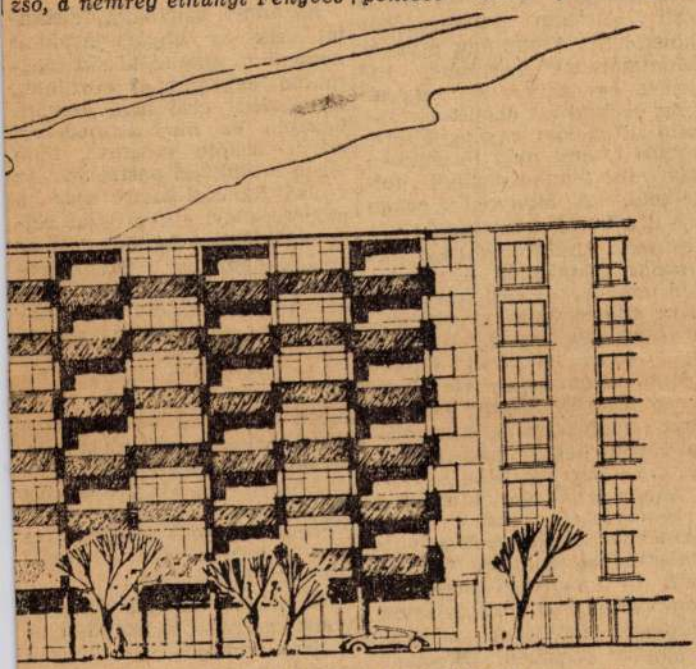

...útja 61—63. számú új bérház homlokzati terve
(Legány Zoltán és Simon Ferenc terve)

István, Hegyi Lajos és Hont Róbert építészmérnökök tervei alapján. (Annak idején a régi Regent-ház tervezője is Fenyves István volt.) Ezek az új bérházak méltóak lesznek a Mártirok útjához, itt lesz majd a Rózsadomb kapuja. A szép, stílusos épület ámulatba ejti majd a külföldieket is. Ezek-

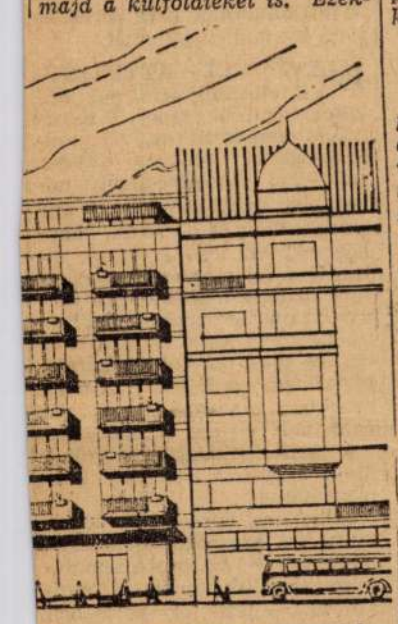

...37. szám alatti bérház külső képe
(Kerekes István terve)

ben a házakban létesül Buda legkorszerűbb étterme, cukrászdája és legnagyobb áruháza is.

A Mártirok útján az utolsó foghíjas rész a Május 1 mozi

Legány Zoltán és Simon Ferenc építészmérnökök felfedezték, hogy az egyik lebontásra ítélt ház pincelejáratának ajtaja az 1800-as évek elejéről származik és művészi kovácsoltvasból készült. Ezt a műemléki leletet megmentik a bontásnál és a leendő udvari-parkban helyezik majd el díszként, emlékeztetőnek a múltra.

Öröklakásos ház

Az itt épülő hatemeletes bérházban 34 öröklakás lesz. Érdekes különben, hogy mostanában az öröklakások leendő tulajdonosai nagyobb igényekkel lépnek fel: nagyobb méretű, 3 és két és félszobás lakást keresnek. Ennek háttere az, hogy az idősebb korú szülők és fiatalabb, házas gyermekeik együtt akarnak lakni a közös öröklakásban, mert így előnyösebbnek tűnik. A tervezők az új lakásokban beépített konyhabútort, ruhaszekrényt terveztek és írnak elő a kiviteli költségvetésekben.

Az öröklakásos bérház külső megjelenésében nagyon szép lesz. Homlokzatát színes pirogránit-burkolattal borítják. Új módszerrel oldják meg a szemét- és salakszállítást. A lakásokból a szemetet a lépcsőházi pihenőkön elhelyezett csőszerkezeten át dobják le és zárt edényben fogják fel az alagsorban, innen pedig teherlift hozza fel a salakkal együtt a földszintre, majd külön ajtón keresztül kerül az utcára, gumikerekes, zárt edényekben.

...ártirok útja 27. szám alatti telken
(Dul Dezső terve)

MÁNYOKI ÁDÁM

Szombaton a Szépművészeti Múzeumban megnyílt a Mányoki Ádám-emlékkiállítás.

ELSŐ ALKALOM, hogy a 200 éve halott mester életművét a Szépművészeti Múzeum emlékkiállításán értéke szerint áttekinthetjük és felbecsülhetjük. A Varsói Nemzeti Múzeum szívességéből kölcsönzött Flemming gróf és Montmorency hercegnő, továbbá egy ismeretlen magyar főúr arcképével együtt a szakértő szorgalom egybegyűjtötte mindazt, ami még hazánkban Mányoki munkásságából fellelhető. A Mányoki-képeken kívül a kor hangulatának aláfestéséül kiállították még *Rugendas* csataképeit és névtelen magyar festők kuruc-labanc összecsapásokat megörökítő műveit, ezenkívül Mányoki kortársai közül *Orient József, Bogdány Jakab, Stranover Tóbiás* néhány festményét s magyarországi kapcsolatai révén helyet kapott *Kupeczky János* két képe is.

Ahogy tehát széttekintünk a Szépművészeti Múzeum két termében rendezett Mányoki-emlékkiállításon, idegenbe szakadt és a messzi idegenben nagy pályát befutott magyar mesterek műveivel találjuk magunkat szemben. Bogdány Angliába került s a holland festészet hatása alatt festett csendéleteivel nagy megbecsülést vívott ki. Veje, az erdélyi Stranover, hasonló témákat dolgozott fel s/ Londontól az északnémet partvidék nagyvárosain keresztül Drezdáig fejtette ki tevékenységét, a Sopron megyei Orientet tájképeinek sikere, a bécsi Művészeti Akadémia aligazgatói tisztségébe emelte.

Íme, a kis magyar nép Európa közepén, örök harc, küzdelem között mennyi tehetséget, mennyi értéket, mennyi kincset adott az emberiség egyetemes kultúrájának, művészetben, tudományban, művészi iparban és az emberi kultúrmunka minden területén.

MÁNYOKI ÁDÁM nehéz magyar idők s a rokokó dekadens korába hanyatló barokk Európa hányódó gyermeke a haza és a Nyugat között őrlődött élete folyamán. Amikor megszületett 1673-ban az ország s a nép a török és a labanc világ malomkövei között őrlődik. A dunasík, az örök nagy csatatér, ahol a törököt kiszorító császári hadak és a szabadító nemzetközi seregek egyformán sarcolják a népet. Az ország nagy része már a lelkiismeret szabadságát hirdető reformáció lelkes híve s az új vallástól, az eleve elrendeltetés hitétől várja a szabadulást, az erőt ahhoz, hogy elviselje azt a tengernyi megpróbáltatást, ami a vérevesztett magyarságra ezekben az időkben zúdult. Ennek az új vallásnak nehézsorsú papja Mányoki János, a Hont megyei Szokolyán hirdeti az igét szűkös körülmények között, hiszen hat gyermekének kellene kenyeret adni, de nem tud. A nyomorgó prédikátor idősebb gyermekét a Buda felszabadítására gyülekező seregek egyik főtisztje kéri örökbe és Mányoki Ádám, a 12 éves, értelmes fiúcska a jólelkű német katona fogadott gyermeke lesz. Így szóródik a tehetséges gyermek német környezetbe, sodródik az európai barokk kultúra csiszoló műhelyébe. Művész lesz, korának egyik keresett, sokszor megbecsült, sokszor megalázott, de mindig számon tartott arcképfestője. A szász, a lengyel uralkodói udvarokban királyok, fejedelmek, főúri szépasszonyok, diplomaták és tudósok képmásainak egész sorát alkotta meg. De nem a kor túlzott méltóságát és drapériás pompát hazudó ízlése szerint, hanem az igazi emberlátó művész realizmusával. Modelljeiben az embert keresi. A nagy urakat nem a ruha pompájával, nem a környezet elvont jelképeivel jellemzi, hanem a szemük, az arcuk, a mosolyuk mögött rejtőző örömöt, gyönyört, hatalmat sóvárgó vagy fájdalmat, szomorúságot érző és rejtegető embert keresi, látja és festi meg. Annyi alázattal az igazmondás iránt és olyan odaadással, amit csak Rembrandt északi protestáns iskolájában tanulhatott meg.

AMILYEN FELSZABADULT lelkű protestáns volt, aki hitt a végzett munka »szent örömében«, a kötelességteljesítés lelki békét sugárzó kielégülésében, az maradt mint művész is: mindig embert festett, őszintén, tárgyilagosan. Egy hanyatló, dekadenciába bágyadó kort örökített meg kora hatalmasairól festett képmásaiban.

És annyi hányódás, fejedelmi kegy és anyagi javakkal kecsegtető ajánlat között megmaradt egyszerű, jó hazafinak. Rákócziék első hívó szavára hazajön és mint a fejedelem udvari festője megfesti több ízben is Rákóczi portréját. Az utolsó Rákóczi-portré már a nagymajtényi sík gyászát rejtegető időkben készült. Ez az arckép nemcsak a Szépművészeti Múzeum büszkesége, hanem nemzeti kincsünk. A magyar népi közvélemény, de talán a külföldi is erről a képről ismeri a »Pro libertate« fejedelmének emberi alakját és arcát. Másolatokban eljutott a falusi parasztházak falára is. Ebben a reménytelennek látszó, harcba fáradt arcban ott ragyog az örök magyar szem, a dacos és reménytsugárzó tekintet. Jelkép, ideál, nemzeti szentkép lett belőle.

De nemcsak magyar urakat, kuruc vezéreket tudott Mányoki ilyen erőteljesen jellemezni, hanem idegen főurakat, királyokat. Ezek a képek külföldi múzeumok, volt királyi paloták, főúri kastélyok számon tartott kincsei. Három festmény most kölcsönképpen »hazatért« a Varsói Nemzeti Múzeum jóvoltából s ezekben a képmásokban is a szemekből sugárzó lélekkel, az érző emberrel találkozunk. Mányoki a puritán, emberlátó lírikus az arc, a szem színeivel muzsikál, az arc dinamikájában keresi és látja az ember jellemét.

ÉLETMŰVÉT ÁTTEKINTVE, előttünk áll a puritán, kötelességtudó ember, a reformáció demokratikus, új szellemiségével telítve. Művész, akit sorsa fejedelmi-királyi udvarokba kényszerít, hogy egy álarcos világ, a háborúk, békekötések, hitszegő árulások világában éljen és alkosson. A felszabadult lelkiismeretű ember hű marad önmagához álarcos környezetében is. Mint ember és mint művész a karaktert látja, a lelket keresi az arcokban, a szemekben s ezt festi meg puritán egyszerűséggel, lírai lágysággal, a színek fénye árnyékok beszédes harmoniájával.

Mikor az ébredő Rákóczi-kultusz a századfordulón újra felfedezte — az impresszionista művészet delelőjén — Rákóczi festőjének értékelésében megoszlottak a vélemények. A kor alig értette meg ezt a tárgyilagos, lélekábrázoló művészt. De most a mi korunkban, egy új világszellem ébredésének fényében azt a kallódó mestert mutathatjuk be az új magyar nemzedéknek, aki követendő példát állít a jellemábrázolás, a lélekfestés egyszerű, meleg és közvetlen művészetében.

Mihalik Sándor

Mányoki

— **Mányoki Rákóczi-arcképéhez.** Mikor a Pesti Hirlap csütörtöki számában *Harsányi Zsolt* cikkének cimét, „Rákóczi Mányoky-arcképét megszerezte a kormányzó, elolvastam, rendkivüli örömet éreztem. Hogyne, mint Mányoky Ádám életiróját, fölötte kellemesen lepett meg a hir, hogy Rákóczi fejedelem festő is volt és megfestette udvari festőjének, Mányokynak arcképét. A cikk elolvasása lehütötte örömömet. Kiderült, hogy bizony csak Mányoky volt a kép festője és arról a jól ismert Rákóczi-arcképről van szó, mely báró Radvánszky Antal ur tulajdona volt. Megnyugodtam tehát, de egy másik megjegyzés mégis a tollam alá kivánkozik. A kép felirata ugyan is nem lehet egykoru. Először is Mányoki sohase irta y-nal a nevét, a képet pedig 1705-ben nem festhette. Mányoki ugyanis egy sajátkezü levelében irja a fejedelemnek: „Bizonyára még friss emlékezetében lesz Fenségednek, hogy 1707-ben doktor Láng rábeszélésére Berlinben kedvező állásomat Fenségednek kegyesen felajánlott szolgálataimért felmondtam." Ugy történt ez, hogy Rákócziné 1707-ben Berlinbe ment, ott megláthatta Mányoki müveit, megfestette véle magát (ez a kép az, mely most a királyi várban látható) és dr. Láng udvari orvosa közvetitésével, felkérte Mányokit, álljon férje szolgálatába. Mányoki tehát csak 1707-ben került a fejedelem mellé, a képet tehát csak ekkor, mindenesetre 1707 után festette. A felirás tehát későbbi. Nem lehetetlen, hogy ez az a kép, amelyet Beniczky Gábor naplója szerint, 1708 április havában festett. (Rákóczi-tár I. 114.) Mindenesetre nagy öröm, hogy ez a nemzeti ereklye végre odakerült, ahová való, a királyi várba, Rákócziné arcképének párjaképe. *(Dr. Lázár Béla.)*

PH. 933. IV. 14.

Mányoki

P.H.932.V.5.

1932. május 5., csütörtök. PH.

Mányoki önarcképe hazakerült.

A Szépművészeti Muzeumban holnap kerül bemutatásra az ott látható önarcképgyüjteményben, a muzeum legujabb szerzeménye, mint annak egyik igen érdekes darabja, Mányoki Ádám fiatalkori önarcképe.

A kép a schleissheimi képtárban volt látható, ahová a müncheni Pinakotékából került. Már az 1770-iki katalógusa a bajor választófejedelmek rezidenciájában látható képeknek ugy emlékezik meg a képről, hogy az a fiatal Mányokit ábrázolja. A kép egy 28—30 év körüli fiatal embert mutat s igy az 1700—1702 között — tehát Hamburgban — készülhetett, körülbelül ugyanakkor, amikor a Gileno Mihály Bertold arcképe, melynek készitési éve 1702, szintén magyar magántulajdonban van.

A kékbársony barettes, nyitott ingü fiatal festő baljában palettáját, jobbjában festőbotját tartja. Ellentétben a Gileno arcképpel, mely kisméretü miniatür, önarcképe széles előadásu, igen érdekes vonalmenetü kép, melynek főleg a fej mintázása feltünően erőteljes. Ez időből csak ez a két müve ismeretes Mányokinak, aki pedig Hamburgban, ahol mestere, Scheitz András kiséretében ment, mihamar ismert névre tett szert, amiről közvetlen forrásokból, de a saját elbeszéléséből is tudomásunk van. Vagy negyven évvel később, barátjának, Hagedornnak, a hires mübarátnak, epizódokat beszélt el hamburgi életéből és ezekből kiderült, hogy fiatal kora ellenére megfordult az ottani legelőkelőbb társaságokban Hamburgból Berlinbe ment, ahol a trónörökössel megismerkedett, munkához jut, melyeket később Rákóczi fejedelem felesége is megláthatott, aki mikor megtudta, hogy magyar származásu, meghivatta ura mellé, udvari festőnek.

Ezzel Mányoki sorsa eldőlt. Ettől kezdve kizárólag arcképfestő maradt haláláig. Önarcképet többször festett magáról. Az első egy szénrajz, mely Ernst Lajos tulajdona, most ez is látható a Szépművészeti Muzeumban. Itt még egész gyerekember. Nemrég felbukkant egy aggastyánkorabeli képe is, amely aztán szintén magyar magántulajdonba került, de ezenkivül több régi aukció-katalógusokban szerepeltek önarcképei és hagyatéki jegyzékében is fel van néhány sorolva. Mindezek azonban egyelőre lappanganak.

Most üljük halálának 175. évfordulóját. Ez alkalommal a hontmegyei Szokolyán, a paplakon, születése helyén emléktáblát fogunk állitani s ezen *Kisfaludi-Ströbl Zsigmond* önzetlen lelkesedéssel, éppen a most, a Szépművészeti Muzeumba került önarcképe után, megmintázta Mányoki arcképét. Az öntés csekély költségeit a kultuszminisztérium viseli s a magyar barokk ez egyetlen igazán magyar mesterének szülőfalujában végre emléktábla fogja hirdetni dicsőségét. Mányoki Ádámot művészete — amint azt mindjobban megösmerjük — különösen fejlődése delén, a XVIII. század harmincas és negyvenes éveiben, a kor legkiválóbb mesterei közé emeli. Most, halála jubiláris évében remélhetőleg sikerülni fog nemcsak szülőfaluja emléktáblájával, de a róla szóló nagy monografiával is megörökiteni emlékét.

Az ősszel, mikor Szokolyán ünnepélyesen lelepleztjük emléktábláját, talán odatehetjük a róla szóló könyvet is, mellyel a magyarság száz esztendeje tartozik nagy fiának.

Dr. Lázár Béla.

Antal rajza.)

rajzunk.

ségához érkezett jelentések szerint 12 biboros, 317 érsek és püspök vesz részt az egyház ünnepén. A pápa legátusa, *Lauri* biboros junius 20-án érkezik Irországba. A magyar katholikusok képviseletében résztvesz gróf *Mikes János* szombathelyi, *Shvoy Lajos* székesfehérvári megyéspüspök, *Horváth Győző* felszentelt püspök, *Huszár Károly*, az OTI elnöke, herceg *Batthyány Strattmann László*, a nemzetközi eucharisztikus kongresszusokat rendező állandó bizottság magyar tagja, *Tauber Sándor* prel. kanonok, *Mattyasovszky Kasszián* bencés igazgató, *Streda Rezső* érseki tanácsos és mások. Az Országos Katholikus Szövetség május 10-ig fogad el jelentkezéseket.

— **Az „Anyák napja."** Az anyák napján, május nyolcadikán, vasárnap délelőtt 11 órakor a Vigadóban megtartandó ünnepély részletes műsora a következő: 1. Himnusz, énekli a „Szilágyi Erzsébet Leánylyceum" énekkara. 2. Elnöki megnyitó. 3. Ünnepi beszéd, tartja: *Ripka Ferenc* főpolgármester. 4. Az „Ezermester" cserkészcsapat énekkara. 5. *Szabó Lujza*, az Operaház tagja, énekszámokat ad elő. 6. *Szathmáry István* költeményét adja elő. 7. *Murgács Kálmán* az édesanyáról irt dalait adja elő. 8. *Szederkényi Anna* felolvasása. 9. „Szilágyi Erzsébet Leánylyceum": Kodály Zoltán: Pünkösdölője. 10. *Baboss Évi*, a Szekeres Leánylyceum növendéke: Várady Antal: „A tanu és Móra Ferenc: „Anyuka beteg" cimü verseket szavalja. 11. Magyar Hiszekegy. Énekli a „Szilágyi Erzsébet Leánylyceum" énekkara. Az ünnepélyre belépődijat nem kell fizetni, csupán az 50 filléres műsor megváltása kötelező.

A kereskedelemügyi miniszter engedélyt adott arra, hogy az Anyák Napja megtartása alkalmából május 8-án Budapesten élővirágot a kizárólag ezek árusitására berendezett üzletekben, valamint utcákon és tereken reggel 8 órától délután 3 óráig árusithassanak.

— **Áldozócsütörtök egyházi zenéje.** Áldozócsütörtökön délelőtt 10 órakor a Szent István-bazilika ének- és zenekara Szerémi Gusztáv F-dur miséjét adja elő Griesbacher gradualejával, korális introitussal és communioval. Offertoriumra Jacobus Gallus: Ascendit Deus-át énekelik. A déli 12 órai mise alatt Jac. Gallus már emlitett művén kivül Harmat Arturnak egy és Bogisich Mihálynak két szerzeménye van műsoron. E mise befejező orgonaszámaként Riegler Ernő orgonaművész, a Zeneművészeti Főiskola tanára, Perényi

ÁTRENDEZTÉK AZ ESZTERGOMI MÚZEUMOT

Az esztergomi prímási múzeumot a nyár folyamán teljesen átrendezték. A múzeumi tisztviselők kongresszusának tagjai már ebben az átrendezett formában látták a rendkívül gazdag s főleg képanyagában elsőrendű múzeumot. Az átrendezés munkájáról s a meghatározásokról mindnyájan nagy elismeréssel nyilatkoztak. Különös csodálattal nézték Mátyás kálváriáját, amelynek felső részét Csányival együtt ők is francia eredetűnek tartják. Az eddiginél sokkalta áttekinthetőbb múzeumot naponta felkeresik a fővárosi és idegen kirándulók. Itt említjük meg, hogy az átrendezést nyomon fogja követni (egy később megjelenendő ismertető katalogust megelőzve) egy kis népszerű vezető-könyvecske. Ennek is, mint az iparművészeti anyag átrendezésének munkálatait Csányi Károly végzi Lepold Antal dr. közreműködésével.

TÁRLATOK ÉS EMLÉKKIÁLLITÁSOK

A Műcsarnok is elkészült már a most következő művészi szezon programjával. A különféle művészeti egyesületek s kiállítóhelyek közt a Műcsarnok elsősorban a művészet iránt érdeklődő nagyközönség igényeit s a művészek egyetemének gazdasági és művészi érvényesülését igyekszik kielégíteni. Ezért eddigi programjához híven ezidén is megrendezi két nagy tárlatát: a télit (dec. 16-tól febr. 17-ig) és a tavaszit (márc. 10-től április végéig). A téli tárlat alkalmával *Glatter* Gyula-emlékkiállítást is rendeznek a tragikus végű festőművész hagyatékából s ugyancsak e tárlat keretében kerül bemutatásra *Mendlik* Oszkár képeinek külön kollekciója. Az őszi szezonban (okt. 14-től nov. 18-ig) nagyobb csoportkiállítás lesz 10 művész gyüjteményes anyagának bemutatására. A szezon legérdekesebb eseménye a Műcsarnokban jövő év tavaszán megnyíló *olasz reprezentatív* kiállítás lesz, melynek előmunkálatai már serényen folynak. Ez a kiállítás május 3-án nyílik meg és két hónapig fog tartani.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM GYARAPODÁSA

Néhai báró Podmaniczky Géza hagyatékából nagyon becses Mányoky-festmények birtokába jutott a Szépművészeti múzeum. Két portré ez, amelyek Mányoky Ádámnak itthoni tartózkodása idejéből, 1724 tájáról valók. Az eddig a kiskartali kastélyban őrzött Mányoky-képek ezentul a Szépművészeti Múzeum kicsiny, de nagyon becses Mányoky-gyüjteményét fogják gyarapítani.

A BORSODI ÁSATÁSOK

Tudvalevő, hogy az utolsó években igen sok őskori és népvándorláskori lelet került elő Borsodmegyében, főleg a Mátra vidékén és a Bükk barlangjaiban. E leletek egy jelentős része azonban teljesen elkerülte a hatóságok figyelmét. A Borsod-Miskolci múzeum pedig rendesen elesett a rá nézve fontos leletek birtoklásától. Ez indította a borsodi alispánt arra, hogy erélyes leiratban figyelmeztesse a közigazgatási tisztviselőket, tiltsák meg a magánszemélyek ásatásait s figyelmeztessék a falvak lakóit a múzeum kizárólagos ásatási jogára.

A KORONÁZÁSI PALÁST

Az utóbbi időben többször felmerült az a kérdés, hogy melyik koronázási palást az eredeti. Az-e, melyet Budán őriznek a koronázás egyéb jelvényei közt, vagy az-e, amelyet Pannonhalmán őriznek s amely voltaképpen miseruha. A múzeumigazgatók számára feltárt koronázási kincsek kapcsán a pannonhalmi miseköpenyt is felhozatták s bemutatták a kongresszus résztvevőinek. Többen hozzászóltak a vitás kérdéshez s végre is az a nézet alakult ki, hogy az a vélemény helyes, melyet Csányi Károly képvisel (Mihály Ernővel szemben) s amely szerint a budai példány az eredeti, míg a pannonhalmi miseruha csak másolat.

EGY MODERN KERAMIKUS SIKEREI

Más alkalommal megemlékeztünk már róla, hogy a *Keramos* nógrádverőcei műhelyében milyen artisztikus porcellánok készülnek a modern keramia kedvelői számára. Most, mint velünk közlik, a gyár keramikusa, *Gorka* Géza önálló üzemre rendezkedett be. Az angol preraffaelita elvek szerint a legdurvább agyagőrlő munkától a modellálásig és égetésig mindent maga végez kisplasztikai munkáin. Ez a mesterség áhitatában fogant szeretet meg is látszik magyaros ízű, dekorativ darabjai mindegyikén. Gorkának nemcsak itthon van jelentős sikere munkáival. A kézműipari tárlat és a szombathelyi kiállítás kitüntetései után most újabb megtiszteltetés érte. Amerikai látogatók keresték fel a fiatal szobrászt és egész gyűjteményre való apróságot vittek magukkal műterméből. Egy magyar származásu clewelandi egyetemi tanár, Reményi József pedig megigérte, hogy külön propagandát indít odakünn iparművészeti tehetségeink ismertetésére. Gorka műveit legközelebb Stockholmban is kiállítják.

A MŰGYŰJTŐ MÚZEUMI SZÁMA

A Műgyüjtő mult kettős száma, melyet a múzeumi kongresszus tiszteletére három nyelven jelentettünk meg, mindenfelé tetszéssel találkozott. A kongresszus résztvevői épp úgy, mint olvasóközönségünk s barátaink, kellően méltányolták szándékainkat. A fővárosi és vidéki gyüjtemények rövid történetével s jellemzésével egy hiányzó kis útmutató-könyvecskét kivántunk az olvasók kezébe adni. Olyan könyvet, mely a múzeumlátogatót mintegy előkészíti a várható művészeti élvezetre s egyúttal rövid, áttekinthető mivoltával könnyedén oktat. Természetes, hogy az ily munka sem tökéletességre, sem befejezettségre nem tart igényt. Különösen vonatkozik ez a magángyüjtemények anyagára. Gyüjtőink oly nagy számmal vannak, hogy a dolog természete szerint ily szűkreszabott keretben mindnyájan még névleg felsorolva sem kaphattak helyet. Ám A Műgyüjtő módot fog keresni arra, hogy *sorra ismertesse az eddig még szóvá nem tett magángyüjtemények*et, feltéve, hogy azok közérdekű s magas színvonalú anyagot tartalmaznak. Meg fogjuk ezt tenni szóbeli és képes ismertetőcikkekben, csak éppen az olvasók türelmét és a gyüjtők érdeklődő közreműködését kérjük e munkánkhoz. Itt említjük meg, hogy a szóbanforgó kettős számból különlenyomatok is készültek s ez, a budapesti és vidéki gyüjteményeinket összefoglalóan tárgyaló publikáció 2 pengőért szerezhető meg lapunk kiadóhivatala útján.

MEGALAKULT AZ IDEGENFORGALMI TANÁCS

A székesfőváros törvényhatósága után most a kereskedelmi miniszter által létesített idegenforgalmi tanács is megalakult. Ennek is az a rendeltetése, hogy az idegenforgalmat érdeklő kérdésekben javaslatokat tegyen. Néhány nappal az egyes nemzetek kiküldötteinek budapesti idegenforgalmi kongresszusa után nagyon élesen domborodik ki ennek a tanácsnak lehetetlen összetétele. Feltünő, hogy bár igen kitünő és egyébként érdemes személyiségekből állították össze a szóbanforgó tanácsot, abból éppen a szállodások, a kereskedők s a múzeumok képviselete, tehát az idegenforgalom három eminens faktora hiányzik. A kongresszus tele volt olyan kivánságokkal, melyek a praktikus reklámozásra vonatkoznak. Egy amerikai delegátus elmondta, hogy odakünn való közvetlen propagandájának mit köszönhet Hollandia idegenforgalma. S ugyanakkor minálunk testnevelők, orvosok és egyéb, a kereskedelemtől merőben idegen szellemi autoritásokkal akarják megoldani egyik legsürgősebben megvalósitandó gazdasági kérdésünket, az idegenforgalom problémáját.

MH. 934. III. 8.

Mányoki Ádám

A múzeumbarátok húszéves kincsgyüjteményének kiállítása

A *Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete* érdekes kiállítás keretében gyüjtötte össze azokat a kincseket, amelyeket húszéves fennállása óta örök letétként helyezett el a Nemzeti, Szépművészeti és Iparművészeti Múzeumban. Az *Új Magyar Képtár* Andrássy úti palotájának egyik kis termében kiállított műtárgyak minden kommentár nélkül propagálják az agilis és nemes törekvésű egyesület célját, amellyel két évtizede önzetlen áldozatkészséggel szolgálta a magyar művészetet. Ritka és nagyértékű szerzeményei, amelyekkel állami múzeumainkat gazdagította, most talán újból az egyesület felé tereli azok figyelmét, akiknek a megértő támogatására és áldozatkészségére ma nagyobb szüksége van művészi kultúránknak, mint valaha. Itt látjuk mindenekelőtt azt a csodálatosan szép brüsszeli gobelint, amelyet még Ferenc József ajándékozott az egyesületnek. A Jézus születését ábrázoló 1520 körüli falkárpit a győri székesegyház kincstárából került Bécsbe és ma egyik fődísze a budapesti Iparművészeti Múzeumnak. Itt látjuk a 17. század nagy magyar festőjének, *Mányoki* Ádámnak két képét, híres önarcképét, melyet bajor állami tulajdonból és Swihorka báróné arcképét, melyet drezdai magántulajdonból szerzett meg az egyesület. Néhány szentkép: egy 15. századbeli felsőmagyarországi festő temperája, Franz Anton *Maulbertsch*, a késő barokk egyik német mesterének oltárképe és az osztrák *Dorffmeister* István vázlata, melyet a 18. század második felében a soproni Szentlélektemplom főoltárképéhez készített, képviselik értékesen az egyházművészetet. Ezenkívül néhány ritka keleti faliszőnyeg, arany- és ezüst díszművek, kincset érő porcellánok, tálak, ékszerek és kovácsolt vasdíszek: drágamívű adatai az egyesület húszéves munkásságának.

Az egyik falon *Szinyei Merse* Pál két képe, az 1874-ben festett *Lilaruhás hölgy* és a feleségének 1880-ból való képmása, mellette *Ferenczy* Károly híres nagybányai kompozíciója, *A hegyi beszéd*, szemközt egy finom *Benczúr*-portré (női arckép) 1868-ból és a nagyszebeni *Stock* Mártonnak, a 18. század ismert oltárképfestőjének komoly női arcképe reprezentáló darabjai a kis kiállításnak, mely előkelő muzeális hangulatával — *Petrovics* Elek és *Végh* Gyula rendezése — egyik meghitt eseménye a főváros idei tárlatszezónjának. *(—c.)*

tekintettel, szintén nem vonhatja ki magát a versenyből.

A pénzügyi népbiztos aggályát fejezte ki a tervvel kapcsolatban a nehéz pénzügyi helyzet miatt, de kijelentette, hogy a leszerelési értekezlet sorsa kényszeríti arra a szovjetet, hogy minden eshetőségre felkészüljön.

El akarják rabolni Ford autókirály fiát

Newyorkból jelentik: Edsel *Fordot*, az autókirály fiát, két gonosztevő banda elrablással fenyegeti. A bűnszövetkezet — hír szerint — mesébe illő váltságdíjat akar az

Barcelon ...ia határon lévő Viellá... ...rint egy *Combes* nevű ... péntek délután jelent... ...ezetőségénél és kijelente... *Prince törvényszéki bírót*, a ... *vizsgálóbiráját*. Hozzátette, hogy a gyilkosságot egyik barátjával együtt hajtotta végre és *a tett elkövetéséért százezer frank jutalmat ígértek neki*, azonban csak 25.000 frankot kapott kézhez. A gyilkosság után spanyol útlevelet adtak neki és azzal elhagyta Franciaország területét. Hozzáfüzte, hogy pénze elfogyott és azért jelentkezett a rendőrségen, mert vissza akar térni Franciaországba. A rendőrség Combes kijelentéseit nem méltatta figyelemre, azt hiszi, hogy a pénzzavarban lévő ember ily módon ingyen akar visszajutni Franciaországba.

A páriskörnyéki közbiztonsági hivatalban kijelentették, hogy tudnak Combes kijelentéseiről, de tekintettel arra, hogy Combes vallomásában nyilvánvaló ellentmondások vannak, annak nem tulajdonitanak jelentőséget.

— **Az elektromos müvek felhivása a közönséghez.** Értesitjük a nagyérdemü közönséget, hogy a nyári szünet után V., Honvéd-utca 22. sz. alatti *villamos gyakorlókonyhánkat* ismét megnyitjuk. Díjtalan főzési gyakorlatokat tartunk minden *hétfőn, csütörtökön és pénteken délelőtt fél 10 órai kezdettel*. Program: hétfőn szárnyas-sütés, torta-készitás, csütörtökön nyulgerinc, mignás-palacsinta készitás, pénteken hal-, vajastészta- és kuglóf-készités. Az ételek elkészitésén kivül bemutatjuk a villamostüzhely sokoldalu használhatóságát, s kitünő tulajdonságait. A résztvevők ugyanekkor meggyőződhetnek a *villamosfőzés* olcsóságáról. Az összes készülékekre vonatkozóan kiállitási helyiségeinkben (V., Honvéd-utca 28. sz. Telefon: 904-0-0) készséggel szolgálunk szaktanáccsal.

...nációs tábor érvelt.

Reformok a dohányjövedéknél

Az utóbbi időben a fogyasztás csökkenése folytán a *dohányjövedék bevételei is jelentősen estek*. Ez végre *modernebb üzletpolitikára* sarkalja a dohányjövedék vezetőségét, amely legutóbb *két érdekes ujitást* is bevezetett.

Albertfalván, a *Lichtig*-gyár telepén, kisérleti száritótelepet létesitett, ahol a *Szmirnov—Bartók*-féle eljárás alapján *mesterségesen szárítják a feldolgozásra váró nyers dohányt*. Eddig ez a folyamat hónapokig tartott, az uj eljárás hat-nyolc nap alatt hasonló eredményt biztosit, sőt az *ilymódon szárított dohány szine és ize jobb az eddiginél*. Ezt a módszert alkalmazták Oroszországban is és a szovjet legutóbb már jelentős exporttételeket hozott piacra.

Régi panasza a gazdatársadalomnak, hogy ugyanakkor, amikor a dohányjövedéknek többezer vagon nehezen értékesithető dohánykészlete van, *alig kerül forgalomba nikotin*, mert egyrészt kicsi a dohányjövedék nikotintermelése, másrészt pedig a *kigyártott mennyiség jelentékeny részét a növényvédő-szereket forgalombahozó kartel veszi át*. A dohányjövedék most 300 ezer pengő befektetéssel uj nikotingyártó-, illetve dohánylepárló-készülékeket szerzett be, amellyel *naponta 300 kiló nyers nikotint tud majd előállitani*. Szükség lenne azonban arra is, hogy egyidejüleg jelentősen *szállitsa le a nikotin árát a dohányjövedék*.

— **(Jáva nem hajlandó csökkenteni cukorkivitelét.)** *Amsterdamból* jelentik: A világ cukortermelését szabályozó ...nevezett

...látni, hogy tévedtek. Pedig Prág... elkövetett, hogy politikája jó er... hozzon és ezért *valóságos gazdas... rát tépteti életbe*.

Arverési naptár

Az elmult héten a következő tüzték ki

Budapesten:

Szeptember 25-én délután 3 ó... Szent László-ut 65. Ház, 12.321 pe...
Október 4-én délután 3 órakor: ... körut 32. Ház, 224.300 pengő.
Október 8-án délután 3 órakor: ... pálya-utca 32. Ház $^{10}/_{12}$-ed része, 1...
Október 11-én délután 3 órakor ... László-ut 57. Ház, 30.279 pengő.
Október 15-én délután 3 óra ... Örömvölgy-utca 16. Ház kéthar... 322.240 pengő.
Október 16-án délután 4 órs ... Futó-utca 17. Ház, 32.500 pengő.
November 24-én délelőtt 9 ó... Gyorskocsi-utca 42. Házrész, 5750 ...

— **(Magániparosokra bizza munkálatait a főváros.)** A fő... legtöbbet támadott üzeme, a *Köz... üzem* volt, amelyet eredetileg a ... szerek javitására létesitettek, ... villanyszerelési, kárpitos, lakatos,

MŰVÉSZET

Uj Mányoki-festmény a Szépmüvészeti Muzeumban

Mint már jelentettük, a Szépművészeti Muzeum Nemes Marcell hagyatékából megvásárolta *Mányoki Ádámnak* azt az 1737-ben festett művét, mely III. Ágost lengyel királyt, szász fejedelmet ábrázolja. Az arckép, mely néhány nap óta az uj szerzemények között ki van állitva, uralkodói diszében, födetlen, parókás fejjel mutatja az élveteg arcu uralkodót, akinek udvarában élt, boldogult, majd tengődött az egyetlen kiváló magyar XVIII. századbeli festő. A festmény igen jól egésziti ki a múzeum Mányoki-kollekcióját, ugy, hogy most már idehaza is képet alkothatunk a drezdai udvar magyar művészéről.

Mányoki nem volt olyan öseredeti tehetség, mely uj formákat teremt és pazarul ontja kincseit, nem ér fel kora nagy francia festőihez, de derék tanitványuknak bizonyul. Közülök inkább Largillière-hez áll közel, mint Rigaudhoz, akinek pompázó ünnepélyességét nem is próbálta megközeliteni. Largillière kötetlenebb, festőibb, idegesebb, lágyabb és mosolygósabb ábrázolásmódja inkább tetszett neki, ő maga is szivesen festette a nőket, derüs bájosságuknak szintén lelkes ábrázolója volt. De nem éri el mintaképe meleg érzékiségét, mindig valami tartózkodás választja el témáitól és nem jut el virtuóz könnyedségéig sem.

Alapjában Mányoki furcsa helyzetben volt. Gyermekkorában puritán, vallásos nevelésben részesült, hasonló polgári viszonyokat talált német nevelőszüleinél és később egész életén át egyszerü ember maradt: megható, ha hagyatéki leltárában végtelenül szegényes lakásberendezéséről olvasunk. Ezzel az egyszerü lélekkel forgolódott a szász udvarban a főnemesek között, egy mindenképpen fényüző és fölötte érzékies környezetben, mely valósággal hajhászta az élvezeteket. De festő volt és szemének gyönyörködése felgyulladt azon a szines és kavargó gazdagságon, mely körülvette, bár többi érzékei alig követték szeme örömét, nem élvezte testtel-lélekkel a barok káprázatos forgatagát, mint művésztársai, akiknél jóval hüvösebb.

Művének nincsen egységes jellege. Tulnyomó részében a korszerü festészet gyakran külsőséges eszközei lépnek előtérbe, amelyek nekünk ma már nem sokat mondanak. Vannak azonban szabadabban, emberibben, hüségesebben festett képmásai is, amelyekkel közelébb férkőzött az emberhez és önmagához.

De ne felejtsük el, hogy Mányoki az udvari, a szó szoros értelmében fejedelmi festészet világában élt, mely alakjait emberi isteneknek törekedett ábrázolni. Ezeknek a királyoknak, nemeseknek, gyönyörü maitresseknek, udvari dámáknak egyéb vágyuk sem volt, mint hogy az emberi élet fölött álló, gondtalan, büszke, hatalmas lényekként tündököljenek, akikhez az élet kicsinységei és gondjai távolról sem érnek fel. Mindegyik királykép: a királykép, mindegyik nemesemberarckép: a nemesember arcképe, minden udvari hölgy képe: az udvari hölgy képe akart lenni. Nem az egyéni megjelenés különbözősége, nem az emberi arc egyéni különösségeinek és a mögötte rejtező emberi lélek sajátosságainak, hanem a kasztnak ábrázolása volt a fő. Ezek a hatalmasok arcképeiken nem is akartak egyéniségeknek látszani, másoktól nem akartak másképpen különbözni, hanem csak azzal, hogy a kaszt részben nevelésnyujtotta, részben önuralomszerezte kiválóságaival a lehető legfelfokozottabb mértékben érvényesüljenek. Valahogyan érzelmeik fölé nőttek, mint minden álarisztokratizálódott társadalom tagjai, fölényes mosoly mögé burkolódznak. Megvan kétségtelen nézetük az asszonyi és a férfiarc szépségéről, mely kissé feminin irányban tolódott el és mindannyi a divat felé erőszakolja arcának vonásait is. Egyforma parókák, az arcból egyformán kifésült haj, egyformán ivelődő szemöldökök még uniformisabbá teszik arcukat. A lelki tartalom erősen háttérbe szorul, innét van az, hogy amidőn a kései barok és a kezdődő rokokó képeire visszaemlékezünk, nem a szemekből kisugárzó lélek jut eszünkbe, hanem hullámzó drapériák, a bársony, a selyem pazar forgataga, királyi gesztusok, melyeket a kor könnyed tökéletességgel tudott eljátszani.

Ebbe a teátrális és mélyről felizzó érzékiséggel telitett világba került a kálvinista prédikátor egyszerü lelkü fia, Mányoki Ádám, aki egy polgári, az egyéni sajátosságokat szabadabban kiélő korban inkább megtalálta volna önmagát. Mert van jó egynéhány olyan festménye is, ahol inkább a maga kedvére dolgozott, vagy ahol megrendelői művészek, egyéb polgári emberek voltak, midőn tehát nem egy uralkodni vágyó kaszt szellemét kellett ábrázolnia, hanem inkább az embert: ezeken a képein tudta tehetségének legjavát adni. Ilyenkor gyakran jó jellemábrázoló tehetséget mutat, bár kifejező ereje itt sem éri el azt a fokot, melyet nagyságnak szoktunk nevezni.

De vajjon olyan sokan voltak-e olyan festők az akkori német földön, akik az igazi nagyságig fel tudtak volna emelkedni? Korának német festészete nem volt teremtő művészet, inkább csak visszfény: a nagy franciák visszatükröződése. De nekünk magyaroknak mégis különösen értékes és érdekes Mányoki Ádám: ő volt első festőnk, aki életével és képeivel bele tudott illeszkedni a Nyugat művészetébe.

Farkas Zoltán.

Mányoky Ádám

erőd

Keleti 1893

418, 421. l. (Öni-
archeppel).

Sának
Főtiszt. és
Szőnyi Ottó el
IX.Rákos-u.10
Szépmüv.Muz.

Mányoki Ádám

1673 – 1757

Rövid (do jó) életrajza –

Szépmüv. Muzeum

Uj. szezemenyek

(1931 – 34.

Bp. 1934. 13. l.

Mányoki Ádám

1 Oelmacher Veri

3. 1-

sités utján, felvettem.

Budapest, 1938. február 15.

Mányoki Ádám

vőd

Ybl Ervin: Mányoki Ádámnak II. Rákóczi Ferenc képe. Budapesti Hirlap.

nihor, hiányok a cikkről

Abból az alkalomból, hogy Nemes Marcell a Képm. Muzeumnak ajándékozta a képet

Ernyi

i s tárcám föntmegjelölt alnaplo-
el.
at hiteléül:

Budapest, 1917. január hó 9.

A miniszter rendeletéből:

Dr Majorossy Gy

miniszteri tanácsos.

Festészet.

"Rákóczi Ferenc" festmény

Mányoki Ádám müve.

Uj Világ.1953.25.sz.jun.18..7.l.

Mányoki Ádám festö.

Művészet.1905.417/18.l.

Márryöky festö.

Műbarát.1921.I.321.l.

Mányoki Ádám, festő

Művészet, III., 1904. 133-138.

Divald Kornél: Adatok Rombauer festő életéről.

Mányoky Ádám festő

Magyar Művészet, 1926

91-101. o.

Lázár Béla: Mányoki Tanulmányok.

Mányoky Ádám festőművész (1673–1757).

Tud. gyűjt.

1828., IV., 3–45.

Mányoki Ádám festő

Magyar Művészet, 1927

663-664.o.

Lukinich Imre: Mányoki Ádám levele
II. Rákóczi Ferenchez. Berlin, 1711. július 18.

Festèvet: Manyoky Ádám
Rakoczi portré

XIX. századi magyar mesterek

Szabad Dép 1948. okt 16 – 6

Mányoky-életrajz : Lázár Béla dr.

Magyar Nemzet.

1949. II. 10., 3. old.

(: Riport. :)

Mányoki festő

Magyar Müvészet 1927.663-664.o.
Lukinich Imre: Mányoki Adám levele II. Rákóczi Ferenchez.

dr. Bierbauer Virgil: A kritika oldala.

Tér és Forma. IV é. f. 1931. 98 l.

Mányoki Ádám

irád

Ybl Ervin

Képrömüvészet.

Bpesti Szemle

1925. 577. sz.

szept. 304, 305. l.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
Érk.: 406 /1916 szám
CV szept. hó 26. n.

Nagytekint

Bátor vagyok Dr. Márki Sándo
vári müépitész közbenjöttével ké
jegyzékének kiegészitésére vonat
végett hozzám juttatott, idecsat

Budapest, 1916. augusztus

Mányoki fstó

MDK

magyar születésű, de nem adott
magyarországi impulzust

Gachot, Francois: Modern
Hungarian Painting
Hungarian Quarterly 1936 I/87.s

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

Önarckép idős korában

Ernst Muz. aukc. 43. 1929. 51 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

„Pipáró férfi" repro

A gyűjtemények gyarapodása muzeumaszkban
Művészet, 1960. augusztus.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

A Régi Magyar Osztály, Mányoki
„Pipáró férfi"-festményét szerezte meg.

A gyűjtemények gyarapodása Múzeumainkban. — 38 l.
Művészet, 1960. augusztus.

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1756.

Önarckép

N. nemzeti festészet kialakulása. N.Szal.kiáll.
1949. febr.

MDK

Mányoki Ádám

II.Rákóczi Ferenc arcképe, of.

Tamás Es Magy. katona a ... Kis Ujság, 1951. okt. 2. 4 l.

Mányoki Ádám festő

M.D.K.

Ömerchép – repr: 74. kép

Kampis, Mag. mův. Bp. 1960

MDK

Mányoky Ádám

Tört.Képcs.műtárgyainak lajstroma. Bp.19o7.
66, 99, 194 l.

MŰVTÖRT DOK

MÁNYOKI ÁDÁM
festőm.

Magyar Nemzet 1956.
febr.7.5.old.

MÜVTÖRT DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM
emlékkiállitás a Szépmüv.Muzeumban.

Népszabadság 1957.
23o.sz.IX.29.4.lap.

MÜVTÖRT DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM
festő
emlékkiáll.a Szépmüvészeti Muzeumban.

Népakarat 1957.
228.IX.29.2.lap.

MÜVTÖRT DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM
festő

Havas Lujza ujságcikke.

Népakarat 1957.
182.sz.aug.6.2.lap.

MÜVTÖRT.DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM festő

Uj Világ 1953.
25.jun.16.7.1.

MÜVTÖRT.DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM festő
XVIII.század.

Béke és Szabadság 1953.
25.jun.17.16.1.

MÜVTÖRT.DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM festőm.

Magyar Nemzet 1947.II.27.III.48. 4 o.
Hir.-

MÜVTÖRT.DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM festő
XIX.századi magyar mesterek.-

Szabad Nép 1948 okt.16.6.

MÜVTÖRT.DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM festő

XVIII.század.

Béke és Szabadság 1953.
2o.sz.V.13.21.1.

MÜVTÖRT DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM

" A fejedelem képirója "

Pánczél Lajos cikke.-

Magyarország 1957.
24.sz.VIII.14.4.lap.

MÜVTÖRT.DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM festőm.

Magyar Nemzet 195o.jun.1.4.o.
Haladó hagyományok a magyar festészetbe.-
/n-z.-/

M. J. V.

MÁNYOKI Ádám festő
(1673–1757)

II. Rákóczi Ferenc arcképe XVIII. sz. eleje

Foló

Bartuszik – Ilevesy – Rabinovszky: 2000 év festészete Bp. 1943. 212., 213. l., 457. l.

MDK

Mányoki Ádám, sz. 1673.Szokolya, megh.1756. augusztus 6-án Drezdában.

Podmaniczky János arcképe, olaj

Podmaniczky Jánosné sz. Osztroluczky Judit arcképe, olaj

Női arckép, olaj

Szépműv. Muz. uj szerzeményei kiáll. 1926-31. 1931.
13-14, 15 l.

Mainpoky Ádám
festő

M.D.K.

Felsorolás, méltatás

Budapest Székesfőváros Művészeti Tárgyainak Katalogusa. Bp. 1913.
5 l.

MDK

Mányoki Ádám

festő

Németországban és Párisban tanult; a szász király udvari festője. Magyarországi működésének emlékeit II Rákóczi Ferenc portréja

Dombi Mív-tört

265

Mányoki Ádám festő M.D.K.

1673-1757

Szokolyan született. Járt Németországban, 1707 ben Magyarországon II. Rákóczi Ferenc udvarában dolgozik, akit követ a nemüzetésbe. (a fejedelem portréja repr: 201 o) 1713 ban a Lengyel király volgálatába áll, majd Drezdában III. Ágost udvarában. 1724-31 ig ismét Magyarországon.

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931 202.

Mányoky Ádám
festő

M.D.K

306) Zrinyi Ilona I. Rákóczi Ferenc felesége.
(Miniatür elm.)

Egyéb körtulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke.
Budapest, 1951.

20 l.

M.D.K.

MÁNYOKI ÁDÁM

archipei Baranyai Miklós septemvir-ről és Baranyai Miklós debreceni főbíróról — amelyeket egy VEISZ-nexii festő egy 1772-es tanúvallomás szerint megtisztitott.

a Debreceni Déri Múzeum Évkönyve. 1948-56. Debrecen 1957. Menyhárt József: Az "Arany Egyszarvú" patika XVIII. századi festményei? 68. o. 2. jegyzet.

Mányoki Á dám MDK

festő

1709 után Lengyelországban, majd Erős Ágostnál Drezdában müködött mint udvari arcképfestő.

A hüszas években tért haza.

"Podmaniczky János, felesége és gyermekei arcképe"/ Bp. zépm. Muz.

"Jeszenák P ál arcképe"

"Erős Ágost portréja"

1756-ban halt meg Drezdában.

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 386.o.

Repr.:Ráday Pál képmása" Bp. Ref.teologia könyvtár
U.o. 384.o. 297. kép.
"Önarckép" Bp. zépm. Muz.
U.o. ~~298.~~ 385.o. 298. kép.

MDK

Mányoki Ádám /?/ 1673-1757.

Önarckép, Biszter eljárás

Szfvárosi Képtár uj szerzeményei. N.Szal.kiáll.
1930. jan. 8 1.

Mányoki Ádám festő 1665–1757 M.D.K.

Szokolján született. Hollandiában tanult. A lengyel (szász) király udvari festője lett s így Varsóban és Drezdában működött.

Czigler Ignác: Művelődéstörténet. Bp. 1902 178.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Louise de Carignan képmása

Női arckép

Ernst Muz. aukc. 53.sz. 1936. máj. 21 l.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

1665 - 1757

II. Rákóczi Ferencz udvari festője, ké-
zöbb a nász-lengyel király udvari festője.
Erős Ágost nász király portréja

Czimer Kárely: A művelődés és művészet
története. Bp. 1897 146

Mányoki Ádám Jestő M.D.K.
1673-1757

Sgrozdján született.

II. Rákóczi Ferencz arcképe. (repr.: 18. kép)

Czibe Gábor: A XVII. n. művelődéstörténete.
Bp. 1929 55. l.

M.D.K.

Mányoky Ádám
festő

Ráday Pálról és feleségéről való képek má-
radtak meg Pécelen a tűzvész óta leégett kastélyból.

Lindely Endre: A péceli Ráday kastély 12 l.

M. D.

Mainyoky Ádám

festő

M.D.K.

Mainyoki Ádámot Ráday Péceleu látja vendégül, ahol a művész az egész Ráday családot megfesti halálától.

Tormásy Endre: A péceli Ráday kastély 71.

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

II.Rákóczi Ferenc arcképe, festm.

Ernst Muz. 42. aukc. 1929. máj.

12 1.

MDK.

Mányoki Ádám, festő

1673. (Szokolya) – 1757.

Hannoverben, Párisban tanul

1712-ig II. Rákóczi Ferenc udvari festője

Erős Ágost, majd III. Ágost udvari festője

közben kapcsolatban is fest.

„Enterkány Pál arcképe" – Déri Muzeumban (Dalv.)

Déri Muzeum Képtára Debrecen 1949. 3. lap.

3.

MDK

Mányoki Ádám festő
1673-1757.

Iskolyán tál, Magyar, ref. papi családból

Hannoverben és Párisban tanult

1712-ig II. Rákóczi Ferenc udvari festője.

Erős Ágost és III. Ágost udvarában fest. Drezdában telepedik le.

"Lengyel férfi"
"Enterházy Pál arcképe" } a képei Déri Múzeumban (Debrecen)

Déri Múzeum kiadása. Debrecen 1954. 8. lap

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

Hesseni Sarolta Amália, festm.

Almásy-Teleki I. aukc. 1939. szept.

lo 1.

ház, az Egerpatak mellett, a régi
Esterházy (Károly nuncius) épittette, Pyrker teljesen
bejárat kettős pillérkeresztezéssel
átalakitás 1828-ban történt, mestere

; 411-1840, 582 l, képe 570 l után — Brez-
r, 1937, 705 l, képpel — Zádor-Rados: A
vrájan. Bp. 1943, 202, 203, 757 l — Eger V. és

MNK

Mányoki [Ádám]

egy képe a varsói múzeum képtárában van. (más adat nincs.)

Kovács Judit: Levél Zakopánéból.
Nők Lapja, Bp. 1955. július 28. [7.l.]

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Podmaniczky báróné arcképe.
+ repró.
„Rákóczi képmások".

Lyka Károly: Rákóczi festője, Mányoki Ádám.
Élet és Tudomány, Bp. 1958. 4. szám.

102l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

Önarckép + repro.

Lyka Károly: Rákóczi festője, Mányoki Ádám.
Élet és Tudomány. Bp. 1958. 4 szám

1021.

Mányoky Ádám festő

M.D.K.

II. Rákóczi Ferenc hadiszőr" képe

" + repro.

Lyka Károly: Rákóczi festője, Mányoki Ádám
Élet és Tudomány, Bp. 1958. 4 sz.

100 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

Művészetéről.

Lyka Károly: Rákóczi festője, Mányoki Ádám.
Élet és Tudomány, Bp. 1958. 4 szám

101 l.

Mányoky Ádám
festő

M.D.K.

Méltatás

Lyka Károly:
Rákoczi festője: Mányoki Ádám
Élet és Tudomány, Bp. 1958.

4 sz.
99 l.

M.D.K.

MÁNYOKI Ádám festő

mint drezdai udvari festő 1757-ben

halt meg

Bróh. Tárgymut. Bp. 1885. 4. l.

4.

Mányoki Ádám
festő MD K

kapcsolata a Rádayakkal.

Zsindely Endre: A péceli Rádayékastély
Bp. 1959. 7.o.

Repr.: "R á d a y P á l"

U.o. 6.o. 2. kép.

MDK

Mányoki Ádám

II.Rákóczi Ferenc, of.

Magyar katona a szabadságért. Föv.Képt. 1951. szept.

4 l.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Michael Leube arcképe

Christ Gottfr. baron von Hohenthal arck.

22- 23-2 1.

Almásy-Teleki 4. műv. aukc. 1940. nov.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Striegel Friedrich drezdai festő

Theodor Oertel arck.

Almásy-Teleki 4. müv. aukc. 1940. nov.
22- 23-2 l.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Johann Christoph Richter arcképe

Rahel Christiane Trierin "

Almásy-Teleki 4. müv. aukc. 1940. nov.
22- 23-Z 1.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Carl Friedr. Trier arcképe

Carlign " " "

22- 23-2 1.

Almásy-Teleki 4. müv. aukc. 1940. nov.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Johanna Magdalena Richterin arck.

Freud Christian festő "

Johanna Renata Werthern gr.nő "

22- 23-Z 1.

Almásy-Teleki 4. müv. aukc. 1940. nov.

MDK

Mányoky Ádám

Uj magy.képzőm. Főv. Képt. vándorkiáll. 1948.jun.
PÖG. bevez. tanulm. 9 l.

Mányoki Ádám, festő

MDK

Az új Mányoki-szerzemény:
a Pipázó férfi című festmény.

(Egy műgyűjtőtől jutott a Múzeum birtokába.)

Repr.

-: Mányoki; Dvan Dyck-, Brueghel-mű-
vekkel gazdagodott a Képművészeti
Múzeum 7

Népszabadság, bp. 1960. dec. 4.

Mányoki Ádám M.D.K.

1700 körül.

Önarcképe. 19X13 cm. illusztráció Keleti Gusztáv: Festészet és szobrászat c. cikkéhez.id.mü 413-470. p.

Szign. nélk. - Morelli G.F.i.

- - festménye után egyszinü fametszet.Készült Morelli Gusztáv müintézetében.M.Kir.Állny.

O.m.9.k.Magyarország.III.1893.420.1.

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757

Önarckép

Ernst-Múzeum XVII. csop.kiáll. 1921. szept.

7 l.

MDK

Mányoki Ádám

Ernst Múzeum 141. kiáll. 1933. szept. 11 l.

(sic!)

~~Xxx~~ Manyoky Ádám festőmüvész
br.Jeszenák Pál arcképe.Olajf.
Képkiállitás Nyitrán, 1916

mivel a hideg nagyon gyorsan rán
napon belül megérkezik Párisból,
belül leblnyolitani.

Kérem Méltóságod szive
fáért és maradok őszintén tiszte

M. D. K.

MÁNYOKI Ádám festő

Rybinski Jakab
Sienawski Ádám hetman
Potocki József hetman
Lubomirski Szaniszló koronamarsal

} archépe

Művért. 1955. 1. sz.

Divéky Adorján: A második világháború alatt Lengyelországban elpusztult magyar vonatkozása műtárgyak 168.

M. D. K.

MÁNYOKY Ádám festő

Balogh István: Debrecen. 65. e

MDK

Mányoki Ádám
festőművész

Dárdai Béla (1869-1950) monográfiát írt Mányokiról

A Zádor Anna: A Magyar Művészettudomány
Történetének Vázlata 1945-ig

MMM Évkönyve 1951, 211

M.D.K

MÁNYOKI ÁDÁM festő

1709 után II. Rákóczi Ferenc arcképe

Önarcképe fotó)

Szépség-galéria (Erős Ágostnak)

Trigyes Milmos porosz király arcképe

Glotter gróf, Brauschweig, Hohmann

Péter, Dülkai arcképei

Wertheru György rácz gr. arcképe fotó

Garzas XVIII. sz. 18, 21, I. t. XV. t.

M.D.K

MÁNYOKI Ádám festő

szül. 1673 Szokolyán, megh. 1756 Drezda

Lüneburgban A. Scheitsnél, majd Hamburgban tanult és dolgozott.

1703-7 Berlinben udvari arcképfestő,

1712-23 Erős Ágost lengyel király udvari festője

1707-11 Rákóczi Ferenc szolgálatában Magyarországon és Gdanskban ./.

M. D. K.

M[illegible]YOKI Ádám festő

172[illegible]-31 Magyarországon. 1731 tőle Drezda, Lipcse, 1738-tól szász királyi udvari festő"

1724 Podmanitzky János, feleségé és gyermekei arcképe foto

1730 Jeszenák Pál arcképe

M. D. K.

MÁNYOKI Ádám festő

1730 Erdődy György arcképe

1731 Esterházy Pál hg. arcképe

Ráday Pál, felesége és leánya arcképe

Keller Ferenc udvari tanácsos arcképe

Garas XVIII. 74. 18-22, 435, 163, 233-234, 266-267. l. XII – XV. t.

MDK

Mányoki Ádám /Szokolya, 1673-Drezda,
1757. aug. 6./

Werthern György Vilmos gr. arcképe, o.

Hegedülő ifju, o.

Budapest szfv. gr. Zichy Jenő Muzeumának
katalógusa. 1923.

M.D.K.

Mányoki Ádám,festőművész

II.Rákóczi Ferencolaj,olaj,vászon,1712.Fekete repr. 287.o.11.kép

M.Kiss Pál: Művészetről mindenkinek,Corvina,Budapest,1966

M.D.K.

Mányoki Ádám,festőművész/1673-1756/

II.Rákóczi Ferenc olajképe.Fény-árnyék játéka,a bátorság ,lelki fölény visszadása teszimüvészvé.
Kép,287.o.11.kép

M.Kis Pál: Müvészetről mindenkinek,Corvina,Budapest,1966

Mányoki Ádám

Szerepel a szépművé-
szeti Muzeumban rende-
zett Lengyel Ziállítás
Kiemelik III. Ágost lengyel zirályt,
valamint Swihowska bárónőt ábrázoló
festményét.
P. N. 936 IV 19

Mányoki Ádám

Muzeumbarátok ajándékainak kiállításán önarcképe és női arcképe szerepelt.

M. 934. III. p.

Mányoki Ádám

Muzeumbarátok ajándékainak kiállításáu önarcképe és női arcképe szerepelt.

M.9.54. II.8.

Mányoky Ádám

Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete kiállításain 2 képe szerepelt.

MU-934-III.8

Mémoire Abbé

Mémoire Mémoire Mémoire
Mémoire Mémoire Mémoire
Mémoire

Mányoki Ádám

21. 3217

Lázár Béla dr:
Mányoki Ádám
élete és művei -
Pesti Hirlap
1931. dec. 20.

várra vonatkozó terv tárg

4./ f.évi márci

f.évi junius 1-én 53.455/

let a felsőőrsi római kat

Budapest, 1943.

A kiadvány hiteléül:

Bátorfi k.

min.s.hiv.igazgató

A Müemlékek Ors

Mányoky Ádám

U. 4069.

vod

z

Magyarság

1925. apr. 22.

(Rákóczi fejedelem archépe Otthon.)

Vasárn. **15** Teréz		Protestáns: Teréz Görög: Lucián Izraelita: Thisri 25
Hétfő **16** Gál		Protestáns: Gál Görög: Longin Izraelita: Thisri 26
Kedd **17** Hedvig		Protestáns: Hedvig Görög: Ozeás Izraelita: Thisri 27
Szerda **18** Lukács		Protestáns: Lukács Görög: Lukács Izraelita: Thisri 28
Csütört. **19** Péter	● Újhold 6 óra 45 pk.	Protestáns: Lucius Görög: Joel Izraelita: Thisri 29
Péntek **20** Vendel		Protestáns: Iréne Görög: Artémiusz Izraelita: Thisri 30
Szomb. **21** Orsolya	1933 **OKTÓBER** 31 nap	Protestáns: Orsolya Görög: Hilárion Izraelita: Markesv 1

42-ik hét. Nap kelte 6 ó. 18 pk. — Nyugta 17 ó. 13 pk.

Mányoki Ádám

3 drb kiadvány

Jesz. 101. l

majom szobra.

(Vetitett képekkel.)

Ez együttes ülésünkre t. Cimedet tisztelettel meghivja és vendégeket szivesen lát

Budapest, 1948. március 10-én.

A KÉT TÁRSULAT ELNÖKSÉGE.

Figyelem! Az Országos Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat ugyanaz nap d. u. 4 órakor választmányi ülést tart a Művészettörténeti és Kereszténytörténeti Intézetben (Gerevich Szeminárium, I. em.), melynek tárgysorában bizottságok kiküldése, tagdij és a Társulat jövő programmjának megállapitása szerepel. Tisztelettel kérjük t. Választmányi Tagjaink feltétlen és pontos megjelenését.

Hovebb

Mányoki Ádám
39. l.

Marastoni Jakab
40. l.

Markó Károly id 40. l.
42. l.

Mayer Karl
38. l.

Mészöly Géza 40. l.

Mezey József 47. l.

Miklositz (Miklóssy)
József 47 l.

l.

Tört Képes 1922

~~Munkács h. a. IX. 145.~~

Maratoni harc

Női fej (1849)

Budinics

181. tábla.

Hölgy arcképe
(Maratoni harcban)

u. o.

182. tábla

.é.márcz.21-én 196/82 sz.a. kelt
tt rendeletének mása.

, hogy a zólyoni vár megrongált
eállitási költségeire hétszáz
mon Ferencz várfelügyelőnek hivata
zettsége mellett fizessen ki, s a
ában kiadásán számolion el.

Mányoki Ádám

U. 3269

Ezüléktáblája Szokolyán. Leleplertér 1932 okt. 16.

Készítette Kisfaludi Strobl Zs.

Repr.

Az Est 1932. okt. 18.

A kiadvány hiteléül:

min. s. hiv. igazgató.

kiszállása alkalmával felmerült u-
állított és számvevőségem által ér-
itése fejében 24 P-t, azaz: Huszon-
lási csekkszámla terhére utaljon ki.
us hó 21.-én.

A miniszter megbízásából:

Dr. Takács Menyhért s. k.

miniszteri osztálytanácsos.

Manyoki Adám

l.

Rad 1943

XI. tabla a

75. l. alatt

Nachtnébel-féle Könyvtár IX. 41, 42,

Mányoki Ádám

l. Képm. Mur. Erik
VII. 187. l.

1146. *II. Mátyás.*

Emelkedett peremű és
daillon előlapján, mellig,
van ábrázolva. Kucsmát fo
tot visel. Aranygyapjas-re
hordja. Haja és bajusza
gyes. Körirata : »MATTHIAS
ARC. AVS : DVX. BVR : CO.
sárkány és a felhőktől kö
szöveg : »AMAT VICTORIA C

Aranyozott ezüst, mérete
— Értéke 30 K. — Havas (Hi
30-án (787–907). — Átvétetet
(1950–909), az 1910 február 25
eln. sz. leiratok, illetőleg az 1
az 1910 márczius 23-iki (519–9
jelentetett 1908 január 31-én

Mányoki Ádám

L. 3711.

Arad

Pesti Hírlap Vasárnapja

1931. márc. 15.

(A legnehéz magyar képek - II. Rákóczi Ferenc arcképe.)

láncz nélkül.

Vászon, méretei 73·5 : 58 cm. — Új lelt. sz. 589. — Áttétetett a Tört. Képcsarnokba 1900. márczius 30-án az 1005. sz. átirat alapján (173/900). — 1905. átvételi jegyzék 635.

S 829-et

Ujl. 589

Mányoki

Az osztrák barokkművészet kiállításán
Bécsben férfi fejjel szerepelt.

NM-930. III.23.

Mányoky Ádám.

Az Ernst-múzeum aukciós kiállításán két női arcképe szerepel, melyből egyiket 1713-ban festette Varsóban, Erős Ágost szász király megbízásából. (említve.)

Az Est, 1927. nov. 13.

Mányoky Ádám.

Az Ernst-Muzeum 37-ik aukciós kiállításán 2 arcképe szerepel, melynek egyikét erős Ágost szász, király megbízásából festette Varsóban. (emlétve)

Pesti Hirlap, 1927. nov. 13.

MÁNYOKI Ádám:

II. Rákóczi Ferenc képmása 1707-11 között Bp. Szépművészeti Múzeum (repr.)

Aggházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960., TIT József A. Szabadegyetemének előadásai 42.

MÁNYOKY ÁDÁM/1703 tól-1711-ig/

RákocziFerenc szolgálatában állott.A szabadságharc leverése után külföldre kénysżerült,nyomoruságos körülmények kozött festette remekbe készült portreit s bár főtörekvése az volt,hogy nemzete javára alkothasson,a visszatérést az osztrák elnyomók lehetetlenné tették számára.

Végváry Lajos:Munkácsy Mihály/1844-1900/ Bp.1955.
48 l. 24 t.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

nevét említik

JÁSZKUNSÁG, Szolnok, 1967.XIII. évf. 3.sz. 134. old.

MDK

Mányoki Ádám

Zrinyi Ilona, o.

Egyéb köztulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke
Bp. 1952.

Mányoki

Nevét a külszínben nevelkedett és más népek művészeivé lett alkotói szőt emlétik meg

(1942-ben tartott előadása Pátrainak, „Szobrászatunk kapcsolása és európaisága cimen)

Pátray Pál, Alkotás és szemlélet

App. 1967.

64 l.

Mányoki Ádám

(13)

Horatiusa 1724-ben a XVII. sz. i mag. archipfestés harmonizait fejlenti tovább. Megfestette Baranyi Miklós Zépét, Jeszenák Pál, Esterházy Pál archipét és A rénkles apróléts Zidolgozása jellemzi művit. Megrendelések hiányában Zeznerult Kémelosnéfbe vinutásai ebbe Drezdában, majd Berlinben és Lipcsében Zisérli meg régi állását vimanemi.

Orsz. Szépm. Mus. Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat. Gerevich Lindóné, Bp. 1957. 6 l.

Mányoki Ádám

(9)

Valóninu lengelorrágba festeke meg a varsói Nemz. Mús. számára a magyar jönnet ábrázoló pátréját Rákóczi-ról. Rákóczi lebenéli kokendiai útjáról és a lengel jönnet pártfogásában agánt-ja. Erős Ágost lengel ziraf varsóba hívja 1713-ban és terét meg. (Rákóczi 1712-ben Franciaorsz-ba utazott) A ziraf sor-jéle beálli lőbe festeke meg.

Orsz. Szépm. Mús. Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat. Gerevich Lászlóné, Bp. 1957.

5 l.

(17)

Mányoki Ádám

soha nem ismerte el, h. véglegesen haraléhassen. Idegen udvarokban rozsgó tudásával együtt csak epigon maradt míg hazaromágon egy megújuló nemzeti kultura előhoscose lehetett volna.

Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat. Gerevich László. Orsz. Szépm. Muz. Bp. 1957.

+l.

Mányoki Ádám

(8)

1709-ben Rákóczi Hollandiába küldi. M-it csalódi ügyet elvesztésére és tanul mágai fogtalására. Klement János ügyvévővel utazik. Távollétükben omlott öre a habadságharc és 1711-ben Rákóczi Lengyelországba menekült. ~~R~~. M-t magához hívta Gdanszkba, ahol a prémes kucsmás, kéz bársony zalaj vörös mentés arcképét festi.

Mányoki Ádám emlékkiállítás Kat. Gyhevich Lászlóné. Orsz. Szépm. Muz. Bp. 1957.

4-5 l.

Mányoki Ádám

(10)

Lengyelországban sokféle beállításban festi a kirányt, Erős Ágost – + és az udvar tobbi főurait. A kirány nevelői kiül a legnebb képe Montmorency hercegről ábrázolja (Varsó, Nemz. Múz.) lobogó fehér parókával harcmszögletű kalappal, fekete bársony ruhába. 1714-ben a kirány kivásafára Drezdába utazok. Itt is az udvarhoz tartozó főembereiről fest arcképeket.

Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat. Gerevich Lászlóné. Ott. Szépm. Muz. Bp. 1957.

5 l.

(11)

Mángoki Ádám

1717-ben lengyelországban Zimmerich udvari festőnek. Ez a Zésöi elismerés sértő volt rá nézve, mint akkor más nézve a művészvilágban, mint a polgári életben sok rendelője és hádolója volt. A rézmetnőt sok képét sokszorosítottak. Lehet, h. a csalódás és a művészi hivatás érzés érleti meg benne a szándékot, h. hazatér hazaszínnyelve.

Orsz. Szépm. Mész: Mángoki Ádám emlékkiáll, kat. i gerevich Lászlóné, Bp. 1957

6 l.

Mányoki Ádám (reprodukciót)

Férfi pipával 26 l.

Georg Wilhelm Wertheim gróf arcképe ~~25~~ 27 l.

Louise de Carignan hercegnő arcképe 28 l.

Swihowska bárónő arcképe 29 l

Orsz. Szépm. Mús. Mányoki Ádám emlétriáll. kat. Gerevich Tanlóné, Bp. 1957.

26 – 29 l.

~~28 l~~

Mángoki Ádám

Női arckép. v.o. 79 x 63,5. cm.
Történelmi képcsarnok tul. Ltn. 1910.
Irodalom: Lázár 13–14, II/6. A.

Orsz. Szépm. Múz. Mángoki Ádám emlékkiáll. kat. Gerevich Lámbóné,
Bp. 1957.

13 l.

Mángoli Ádám (reprodukciós:)

Montmorency hercegnő arcképe (21 l)

Podmaniczky János arcképe (22 l)

Podmaniczky Jánosné arcképe (23 l)

Podmaniczky János és Judit arcképe (24 l)

Orsz. Szépm. Múz. Mángoli Ádám emlékziáll. Kat. Gerevich Lászlóné, Bp. 1954.

21-24

Mányoki Ádám

(12)

1723-ban Bécsben megfesti a császári
család tagjait, VI. Károlyt, Mária Teré-
ziát stb. ~~1724~~ Szabadságot kis a lengyel
Ziáfkól és 1724-ben harátés Jótfalura.
Kérvényezi a nemesi biztokat visszajuke-
lisét, de sikertelenül. Protestáns jönnek,
azizet míg Rákóczi udvarából is mert
megfestetik mele család tagjait arcképeit.
Podmaniczky Jánost, feleségét és gyermekeit
ábrázoló portréi, Ráday Pált és családját

Orsz. Szépm. Min. Mányoki Ádám emlék-
kiáll. Kat.: Gerevich László, Bp. 1957.

G. l.

Mányoki Ádám (reproducción)

metszette Bernigeroth

Thomas Richter lipcsei szenátor 30 l.
és kereszdő archépe

~~Mányoki - Rosbac~~

(metszette Rosbach): Johann
Christian Freund (stó archépe 31 l.

ass. szépm. Mus. Mányoki Ádám emlékezéllel Kat.: Gerevich László.
Bp. 1957.

VÉGE. 30-31.

Mányoki Ádám

után Martin Bernigeroth (1670-1733)
Thomas Richter lipcsei szenátorás
zeszedő arcképe, Kat. képet pr. 1. sz.
repr. 26 l.

~~V.~~ után Johann Friedrich Rosbach
(1720-1728 között lipcsében - Johann
Christian Freund festő arcképe. Réz-
metnet. 27 l. Nagler 1.

Dra. Szepa: Mszr. Mányoki Ádám emlékkiill.
Kat.: Gerevich László, Bp. 1957.

9.

Mányoki Ádám

Férfi pipával (21 l) (reprodukció:)

Georg Wilhelm Wertheim gróf arcképe (22 l)

Luise de Carignan hercegnő arcképe (23 l)

Swihowska bárónő arcképe (24 l)

Mária Jost lengyel tiszt és nán valamló-lejeádem arcképe (25 l)

Mányoki Ádám, emlékkiáll. kép. Muz. kat. összeáll.: Gerevich Lászlóné Bp. 1957

21-25

Mányoki Ádám

Podmaniczky János és Judit arcképe
v.o. 90,5 x 82 cm. Mag. Tud. A Zad. Tul.
1937-ben restaur. Kárey Szabó Jós.
Szodalom: Lázár 54 x LIX/c.t. —
Garas 1955, 20, XIV.t.

Katalógus

Mányoki Ádám emlékkiállítás, Ónsz.
Szépm. Mus. Kat. Összeáll. Gerevich
Lászlóné Szp. 1957

12 l.

Mányoki Ádám

Podmaniczky János arc Zépe v.o. 91,8 – 76 cm. Sz.M. Ltn. 6265. Podmaniczky hanulé-rából került a mur-ba 1928-ban. Hélán lévő felirat nincs restaur. Telepy Károly. Irodalom: Mányoki Á. Két Képe. VV 1889, 41. – Malonyay 15. – Nyári S.: Kupeczky János és Mányoky Á. a Szépm. Mur.-ban. MV, 1906, 258. – Lázár B.: Mányoky tanulm. MM II, 1926, 471. – Thieme – Becker XXIV, 46. – A Szépm. Mur. 1927-ben és 1928-ban. 10 Sz M Eok VI 1929, 201. (Kép. 20 st. o.).

~~Ism.~~ Mányoki Ádám, Katalójus, Ossz. Szépm. Mur., összeálliloka; Gerevich Lászlóné Bp 1957

12 l.

Mányoki Ádám

Ráday Pál arcképe

Kiállítva: Ernst Mus. Kiáll. XIII.
Első csoport kiáll. Bp. 1913, 14 sz. –

Magyar Történeti Mus. Rákóczy emlékkiáll. 1953, II. Szerem.

Katalógus

Mányoki Ádám emlékkiáll.: Szépm. Mus.
Kat. összeáll.: Gerevich Lászlóné 110 l.
Bp. 1957

Mányoki Ádám

Ráday Pálné n. Kajaly Klára arcképe. v.o. 90 x 73,5. Zklodi Ráday-Kastélyban, mint Ráday kisztás, Bp. 1953-54-ben restaur. Kárey Szabó Gyöngyi. Irodalom: Kelecsi G.: A régiségtárlat. Föv. Lap? 1867, 442. – I. A: A magy. mű- és tőt. emlékeiről. Szárad? 1876, 405. – Cs-r-i A m. műipar és tőt. kiáll. AÉ X, 1876, 155. – Lázár B. M. tanulm. M. M. II, 1926, 471 (465 l) – Thieme-Becker XXIV, 46 – Lázár 53, x L VIII/6. A. – Zindel E.: A péceli Ráday-kastélyban. MÉ 1956, 266.

Mányoki Ádám, emlékeiről. Szépm. Mag. Katalogust ömeáll. Grevich Lajtóné 11 l.

Mányoki Ádám

(reprodukciói:)

Thomas Richter lipcsei nemáltó és rezeskedő arcrépe (26 l) (Bernigero ~~[illegible]~~ metszete)

Mányoki - Rostock: Johann Christian Freund jelő arcrépe (27 l)

A címlapon: önarcrép

Katalógus

Mányoki Ádám emlékkiállt. Szépm. Múz. Kat. Összeáll.: Gerevich Lajtóné 1934-1935

26-27

Mányoki Ádám

Enterházy Pál Antal hg. arcképe.
v. o. 88, 4 x 73, 5 cm. Debrecen, Déri Mus. tul.
Irodalom: Lázár 59, LI/a. t. – Sőregi J.:
Vezető Debrecen vár Déri Mus-ban.
2. Kiadás, Debrecen, 1939, 308.

Katalógus

Mányoki Ádám emlékkiál. képm. mus.
kat. összeáll.: Gerevich Lászlóné
Bp. 1957

111

Mányoki Ádám

Podmaniczky Jánosné arcképe.
Prod.: (folyt.) Thieme - Becker XXIV, 46. -
Nepmův. Mus. 1927-ben és 1928-ban
OSzMÉvK V, 1929, 201. (Képe 205 l.) -
Lázár 54, XLIX/6. t. - Garas 1955, 20,
XIII. t.

Katalógus

Mányoki Ádám, emlékkiáll. Nepm. Muz.
kat. összeáll.: Gerevich Lajtóné
Bp 1957

13 l.

Mányoki Ádám

Podmaniczky Jánosné n. Ostrolucky Judit arcképe. v.o. 91,8 x 76 cm. Sz. M. Lt n. 6266.
P. hapalékából került a múz-ba 1928-ba. Hátán lévő felirat nemint 1888-ban restaurálta Telepy Károly.
Irodalom: M. Á. két képe. VV 1889, 41. – Malonyay 15. – Nyári S.: Kupeczky J. és M. Á. a Szépm. M.-ban MV, 1906, 258. – Lazár B.: M. tanulmány. MM.II, 1926, 471 (Képe 465. l).

Katalógus tost.

Mányoki Ádám emlékkiáll. Szépm. Mus. kat. összeáll.: Grevich Lászlóné Bp. 1957 13 l.

Mányoki Ádám

(6)

1703-ban a trónörökös, részben
pozon tiszt. I. Fríjes Vilmos arcképfestője lett és ezrede tintiszárnak
arcképfestője. Ezek a zorai művei
lappangnak v. elpusztultak.
Önarcképe valóminüleg már Berlin-
ben rékult. Kb. 30 éves rajta.

Orn. Szépm. Mus., Mányoki Ádám sulát-
riall., Kat: Gerevich Lászlóné, Bp. 1957
4 l.

folyt.

Mányoki Ádám Podmaniczky János arcképe

nodalom: Lázár 53-54, XLIX/a.t. – Pigler A.: A barokk művészet. Magy. Művelődéstörténet IV, 524. (Képe 310. l.) – Garas 1955, 20, XII.t.

Kiállítva: A budapesti I. gyermekmenhely javára a Műcsarnokban rendezett Ziállítás az 1888, 274 n.

Orsz. Szépm. Múzeum, Mányoki Ádám emlékziállítás, Kat.: Gerevich Lászlóné, Bp 1957

Katalógus

12 l.

Mányoki Ádám

Önarckép, v. o. 87×61, 5 cm. Sz. M. Ltn. 6508. A Schlessheimi kir. képtcól vásárolta a Mův. Muz. Bar. Ep. és örök letétbe helyezte a Szépm. M.-ba 1937-ben. Irodalom: Bayersdorfer: Verzeichn. d. in d. Kgl. Galerie zu Schlessheim aufgestellten Gemälde München 1885, 60. — Mányoki Ádám. VV 1893, 105–106. — Pulnky F.: Magyarország archeológiája, Bp. 1897, II. K. 273. — Malonyay II. 1054.

Orn. Szépm. Muz. Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat.: Gerevich Lászlóné Bp. 1957. 11 l.

Mányoki Ádám

Ráday Pálné arcképe,

Kiállítva: Ernst Museum ziáll.

XIII. Első csoport ziáll. Bp. 1913,

15 sz. — Magyar Történeti Mus. Rá-

zóczi emlékziáll. 1953. IV. terem.

Orsz. Szépm. Mus. Mányoki Ádám emlékziáll.
Kat.: Gerevich László, Bp. 1957.

11 l.

Mányoki Ádám

~~folyt.~~ irodalom: (folyt.) Önarkép

Ybl E.: Képrom. BSz 200 - 1927, 305 - Lázár B.: Mányoki tanulm. MM II, 1926, 95, 99, - V.a.: M. Á. emlékezete. Képr. VI, 1932, 199 - Ybl. E.: Képr. BSz 226 - 1932, 238. - Lázár 13 (cimkép). - A Szépm. Mus. 1931 - 1934-ben. OSz MÉvk VII, 1935, 172-173. (Képe 187. l.) - Geras 1953. LI t. Kiállítva: Müv. Mus. Bar. Eh. Ziáll. az Uj M. Képt-be: 20 év nemzeméjei (1913 - 1933) Bp. 1934, 7 sz. OMSzM. Az uj nemzeméjei Ziáll. (931-34) Bp. 1934, 14. sz. - Kupeczky és Kolóssai Ziáll. O.Sz.M. 954. 24 sz.

Orn. Szépm. Mus. Mányoki Ádám emlékez. Ziáll. Kat.: Gerevich László, Bp. 1957 12 l.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe, v. o. 77×55 – Radvány ból, Radvánszky Béla tul. – ból vétel útján a budai kir. palotába, onnan a Minisztertanács tul. került. Irod: Thaly K.: A delé-kor a harai fest. tört. Thöroly és Rákóczi korába. A É x 1876, 71. – Sz. J.: II. Rákóczi F. arch. Mányoki kol. v. v. 1903, 496 (493 l.) – Szendrei J.: A kassai Rákóczi-erekhe kiáll. Szárad 1904, 647. – Malonyai 14. – Ybl. E. Keprom. B Sz. 200 – 1925, 305. – Lázár B.: Mányoki tanulai. M. M. II. 1926, 95 – Lázár 15, III a. t. – Kampis A.: II. Rákóczi F. arcképei kol. R.-emlékkönyv II. 1937, 84. – Gerar 1953, 91.

Orm. Szejem. Mint. Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat.: Gerevich Lászlóné, Bp. 1957 10 l

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc,
Kiállítva: Kassai Rákóczi
emlékkiállítás 1703, 129, 141. sz.
- Magyar történeti kiáll., Rákóczi
emlékkiállítás, 1935, 8 sz.

~~Kat.~~

Orsz. Szépm. múz. Mányoki Ádám emlék-
kiáll. kat. Genersich Lászlóné
Bp. 1957. 10 l.

Mányoki Ádám

III. Ágost lengyel ráz és nán válanlófejedelem arcképe. v.o. 76,5×64 cm. Sz. M. Ltn. 6768. Vétel R. Lepke ankr. 1934.

Irodalom: Lázár B.: M. tanul-[illegible] M. M. III, 1927, 41. – Lázár 70, LXIV. t. – Δ képm. Muz. 1931-34-ben. O Sz M Évl. VII. 1935, 176 (Képe 187 l.) Kiállítva: O. M. Sz. M. Lengyel riall., Bp. 1936, 9 n.

Orsz. képm. múz. Mányoki Ádám emlékriall. kat. Gerevich Lászlóné Bp. 1957. 13 l.

Mányoki Ádám (reprodukció?:)

II. Rákóczi Ferenc arcképe ~~(9 m)~~ 17 lap,

Ismeretlen magyar jóur arcképe (18 lap) ~~(31 l.)~~

II. Rákóczi Ferenc arcképe (19 lap)

Heinrich Flemming gróf arcképe (20 l.)

Katalogus, ~~A holnap~~ Onn. hejm. M. Mányoki Á. emlékkiáll. Kat. öncállitóta Gerevich Lászlóné. 1957. 17–20

(4)

Mányoki Ádám

1757 aug. 6-án halt meg. Műveinek jelentős réne Zülfoldán gyűjt.-ben van, sok elpusztult a 2-ik világháb-ban

1673-ban szül. Szokolyán. Apja reformeltben, ahi a protest. üldöséket és török harcok elől családjával Komárom-ba, kesőbb Győrbe Zöltőtt

---

Orn. Szepm. Múz. Mányoki Ádám emlékziill. kat. Gerevich Lántóné

Bp. 1957.

3.

Mányoki Ádám (5)

7. A. Doelfer hadbíró-tábornok
12 éves korában örökbe fogadta a
magával ville Celle-i otthonába.
Egy hegi rajzmesternél Schillernél,
később egy hamburgi arcképfestőnél,
A. Schreitz-nél tanúlatta. A salz-
dahluni kastély gyújteménjében a nagy
olan, németalf.-i és francia festők művit
lanul-mingatta.

Orn. képm. Mus. Mányoki Ádám emlék-
kiill. Kat: Gerevich Lászlóné, Bp. 1957. 4 l.

Mányoki Ádám

Ráday Pál arcképe. v. o. 90 x 75,5.
Ikledi Ráday rastéfban, most Ráday
rojo Lában, Bp. 1953-54-ben rest. Kálay
Szobó György. Irod: Keleti G.: A régiségtár-
lat. Föv. lapok 1867, 442. – I. A.: Magy. mű-
és tört. emlékek Ziáll. Szárados 1876, 504. –
cs-r-i: A magy. műipar ő. történeti Ziáll
A É X, 1876, 155. – Lázár B.: Mányoki tanulmány-
ok. M.M. II, 1926, 471. – Thieme-Becker XXIV, 46 –
Lázár 52-53, XLVIII/a.t. – Zsindely E.: a
péceli Ráday-kartély. MÉ 1956, 266.

Orsz. Szépm. Muz. Mányoki Ádám emlékek
Ziáll. Kat.: Gerevich László, Bp. 1957. 10 l.

Mányoki Ádám

(14)

Dinglinger ötvös, Knobelsdorf építész és G.W. Wertheru zivül nem alkot jelentőbb műnek Németsnef.be való vissatérte alkalmával. Csak 1737-ben zapja meg zinneverését III. Ágost udvari festőjezett. 1741-ben meleg barátságot zöt Hagedorn fiatal emlékiróval, ati leveleiben sürüm emlegeti.s ig sok adatát zönüthetjük neki.

Orsz. Szépm. Mus. Mányoki Ádám emlékriáll. kat.: Gerevich László
Bpp. 1957

7 l.

Mányoki Ádám

„Férfi pipával. v. o. 90 x 71 cm.
Sz. M. Letét. Trod. Lázár 42.
XXXVI. t.

~~Orsz. szép m. Muz. Mányoki Ádám emlék-~~
Kiáll. Kat.; Gerevich László, Bp. 1957, 14 l.

Mányoki Ádám

(15)

1737-ből származik III. Ágostot ábrázoló képe. Ez mesne elmarad az Rákóczi-pokré mögött. Ezzel legjobb műveinek barátját és tanítványát ábrázoló képe - Alexander Thiele portréja. Öninte pálon, előrelőséglőt mentes háttér. Férfi pipával c. pokréja hasonlóan a legjobbat rázál való.

Orsz. Szép m. Muz. Mányoki Ádám emlék-kiáll. Kát.: Gerevich Lászlóné, Bp. 1957.

7 l.

(16)

Mányoki Ádám

Ha a francia művészet hatása alá is rezül, nem menekül az apróléros rézletező stílustól, ami az érzelmeket és holland hatás.

1747 - Swihowska bárónő arcképét 74 éves korában festi - és lehetséges festődésáról ~~lehet beszélni~~. tanuszodis utolsó évei súfos nélkülözésben telnek. Sosa nomorú volt

Orsz. szép m. Múz. Mányoki Ádám emlékkiáll. Kát.: Gerevich László, Bp. 1957.

7 l.

(7)

Mányoki Ádám.

1707-ben ismerkedik meg Rákóczinéval, aki rábeszéli, h. a fejedelem volgáletébe álljon. Ettől vissza tér hazájába, Rákóczi Terebesen fogadja és megfizeti neki, h. Olaszi más külső országba ki fogja küldeni. Évi 900 ft. a fizetése mint udvari festőt. Ebből a korszakból csak 2 képe ismeretes. Egyik a fejedelmet ábrázoló 1708-ban készült, a másik Zép Lengyelországba.

Orsz. Szépm. Múz. Mányoki Ádám emlékkiáll. Kat. Gerevich Lászlóné, Bp. 1957. 48.

MDK

Mányoki Ádám, festő

Rákóczi Ferencéről készült reprodukció.

– : Újabb festmények képes levelezőlapon

12

Népszabadság, I. Bp., 1968, jan. 20.

MÁNYOKI Ádám

(1)

először Berlinben lett udvari festő, majd 1717–1711 között Rákóczi Ferenc szolgáladában állt, megalkotva többek között élete egyik főműrét a Tejedelem archépét (Bp. szépművészeti múzeum)

Agyházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960. TIT József t. szabadegyetemének előadásai 42.

M.D.K.

Mányoki Ádám, Festő

Folkemának az Histoire des Révolutions en Hongrie 17?9-es első kiadásának címképével rokon a 100 darabból álló arcképsorozat II. Rákóczi Ferencet ábrázoló képe, amely Mányoki elveszett eredetijére megy vissza. 173.o. XXXVI. tábla, 2. kép.

Gennerné, Wilhelmb Gizella: Widemann metszetek után készült olajportrék. 2 169.o.

Folia Archaeologica. VIII. 1956. Bp. "Művelt Nép" tudományos és ismeretterjesztő Kiadó. Bp. 1956

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe. (repr.)

A magyar művészet kiállitása Párizsban, Bp. 1966. Kat. bev. Andi N., Gerevich L.-né, Solymár I. Bp. 1966. 31 l., 2o t.

Mányoki Ádám

a szerény anyagi lehetőségek és megbízások hiányában külföldre kényszerült, de harcoló sorsú művéri hoztásai közül öt füzte legtöbb szál hazájához

II. Rakóczi Ferencet átrázoló portréja leghívebben őrizte meg annak arcvonásait.

A magyar művészet kiállítása Párizsban Bp. 1966. Kat. bev. Aradi N. Gerevich L. né, ~~Sól~~ Solymár J. Bp. 1966. 31 l., 20 t. – 10. l.

Mányoki Ádám (1673–1757)

II. Rákóczi Ferenc arcképe. Vászon, olaj, 75,5 x 62,5 cm. – SzM. ltsz. 6001.

Férfi pipával, Vászon, olaj, 92 x 72 cm. – SzM. ltsz. 60.3 M.

Swibowska bárónő arcképe. Vászon, olaj, 55 x 43 cm. – SzM. ltsz. 6350.

Szerepelt a „Magyar művészet kiállítása Párizsban" Szépművészeti Múzeumban rendezett bemutatóján. (Kat. 144–146 sz.)

A magyar művészet kiállítása Párizsban Bp. 1966. Kat. bev. Aradi N., Gerevich R.-né, Solymár J. – Bp. 1966. – 31 l., 20 t. – 22–23 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

II. Rákóczi Ferencről készített egyik kevéssé ismert portréja található a történeti kiállításon

Dávid Katalin: A kapr. Nemz. Múzeum történeti kiállítása II.

BUDAPEST, 1968. VI.évf. ápr. sz. 38. old.

MDK

Mányoki Ádám

előszóban
neve említve

A magyar művészet kiáll. Párizsban.
Szépm.Műv. 1966.

MDK

Mányoki Ádám

II.Rákóczi Ferenc arcképe, o.

Férfi pipával, o.

Swihowdka báróné arcképe, o.

A magyar müvészet kiáll. Párizsban. Szépm.Muz. 1966.

MDK

Mányoki Ádám

II.Rákóczi Ferenc arcképe, o., repr.

A magyar művészet kiáll.Párizsban. Szépm.Muz.
1966.

Mányoki

festőművész

Csoportkiállítás - Ernst Múzeumban - képével szerepel.

Nemzeti Ujság
1933.I.15.

Mányoki

festőművész

Csoportkiállitás - Ernst-Muzeumban - képével szerepel.

Pesti Napló
1933.I.15.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

/1673-1756/

II. Rákóczi Ferenc udvari festője,

majd Erős Ágost drezdai és varsói udvarának

kedvelt festője.

Egyik magyarországi tartózkodása idején a Podmsniczky-nemzetség számára is festett.

Lyka: A müvészetk története, Bp. 1965. 174.l.

Mónyoki

Műve szerepel a BÁV. 6.
aukcióján

Zay László: Aukció Budán

Nappali Nemzeti 1970 XII. 22

Mányoki Ádám

festő

„II. Rákóczi Ferenc" Repr.

A magyarországi műv. tört. I. XIII.
Corvina 1970.

1). Mányoki Ádám

festő

1709 után Lengyelországban, majd Erős Á-
gost szám királynál, Drezdában működött
mint arcképfestő. Csak a XVIII. n. 20-as é-
veiben tért visszai se egy értizedet töltött
festvéréné, Mányoki Sámuel lelkésznél
A magyarországi műv. tört. I. 285.
Corvina 1970.

2) Mányoki Ádám
festő

Tótfalun és Pozsonyban. Megrendelői Rákóczi egykori párthívei, protestáns főurak: Ráday Pál, a Podmaniczkyak, Jeszenák Pál stb. Podmaniczky Ni János, feleséle és gyermekei arcképe / Bp. Szépműv. Múz./
A magyarországi műv. tört. I. 285
Corvina 1970.

3) Mányoki Ádám
festő

Ráday-arcképek.
Külföldön festette Erős Ágost portréját,
1757-ben halt meg Drezdában.

A magyarországi műv. tört. I. 286.
Corvina 1971.

Mányoki Ádám
festő

~ ísl Zsinoleby Ede / Művénettörténeti Értesítő 1955, 219 /

A magyarországi műv. tört. I. 309.
Corvina 1970.

Mányoki Ádám

Kitő

~ vól: Lázár Béla: Mányoki-tanulmány-
nyok /Magyar Műv. 1926/
Lázár B.: Mányoki Á. élete és
művénete /Bp. 1933/

A magyarországi műv. tört. I. 309.
Corvina 1970

Mányoki Ádám

kt°

„II. Rákóczi Ferenc" Repr.

„Önarchép" Repr.

Magyar művtört 5 35-36,

MRT-Minerva 1970.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc portréja (repró)

Műgyűjtő, 1970. 4. sz. 42. l.

Mányoki Ádám

Megörökítette VI. Károly (Habsburg) császárt, a gyermek Mária Teréziát, Ráday Pált és családját, Dinglinger ötvöst, Kurbelsdorff építészt, önmagát.

László M.: A magyar portréművészet tört.-ből; Műgyűjtő, 1930.4.sz. 41.1.

Mányoki Ádám

Rákóczi, a szász választófejedelem, a lengyel király udvari festője. Megfestette II. Rákóczi Ferencet, Rákóczinét, Bercsényinét, a királyi kegyencnőket: Montmorency hercegnőt, Döuhoff grófnőt.

László M.: A magyar portréművészet történetéből; Műgyűjtő", 1970. 4. sz. 41. l.

Mányoki Ádám.
festő.

Podmaniczky János képmása. 1724
Budapest. Sz. M. Repr.
Önarckép. 1702. 87 x 61,5 cm.
Budapest Sz. M. Repr.

A magyarországi műv. tört. II. Kép. nám. 444, 445
Corvina 1970

Mányoki Ádám
festő.

II. Rákóczi Ferenc arcképe. XVIII sz.
második évtizede. O.v. 75,5 x 62,5 cm.
Budapest. Sz. M. Repr.

A magyarországi műv. tört. II. Képm. 421
Corvina 1970

2) Mányoki Ádám
festő

Berlinben ismerkedett meg Rákóczi Ferenc feleségével, hívására a fejedelem szolgálatába állt. Arcképeket festett Rákóczi-ról és családjáról. Magyarországról követte a fejedelmet a számüzetésbe. Ott készült hére Rákóczi-portréja.

Magyar művészet 4.
MRT-Minerva 1970.

3) Mányoki Ádám
kő

A szabadságharc leverése után Lengyelországban, majd Erős Ágost szász király udvarában, Drezdában élt, delegáció 1720-ban tért vissza rövid időre Magyarországra, ekkor készült a Podmaniczky-Magyar művészet 4.
MRT-Minerva 1970.

4) Mányoki Ádám
festő
akról, Ráday Pálról stb. festett portréja.

Magyar művészet 4. 39-40.
MRT - Minerva 1970.

1) Mányoki Ádám
festő

XVII vége – XVIII. elején élt. Élete nagyrészét külföldön töltötte (1673–1756). Gyermekkorában Németországba került, Hamburgban, majd Berlinben dolgozott.

Magyar művtört 5.38.

MRT-Minerva 1970.

1) Mányoki Ádám
festő

1673-ban a Hont megyei Szokolyán szü-
letett protestáns, kisnemesi paládból. Apja
ref. lelkész volt. A háborús zavarok, pro-
testánsüldözések elől a család Komáromba

A magyarországi műv. tört. I. 275.
Corvina 1970

2) Mányoki Ádám

testő

majd Győrbe költözött. A 7 éves Ádámot a sokgyermekes, nyomorgó lilkésztől Doelfer János Antal hadbíró-tábornok a braunschweig-lüneburgi herceg seregének tagja örökbefogadta.

A magyarországi műv. tört. I. ~~251~~ 275. Corvina 1970.

3) Mányoki Ádám
festő

Rajzolni tanítatták a híres hamburgi arcképfestőnél, A. Scheitsnél. Gyakran látogatta a Salzdahlum-kastély képtárát.
Hamburgban, majd Berlinben dolgozott,
A magyarország műv. tört. I. 275.
Corvina 1970.

4) Mányoki Ádám
festő

miatt a porosz udvar kedvelt arcképfestőjé. Berlinben ismerkedett meg Rákóczi
nénával, aki rávette, hogy a fejedelem szolgálatába álljon. Mányokit II. Rákóczi
Teleac 900 forint fizetéssel udvari festő-
A magyarországi műv. tört. I. 275.
Corvina 1970.

5] Mányoki Ádám

festő

nek alkalmazta. Ekkor 2 évet töltött M.o.-on. Archépeket festett a fejedelemről és környezetéről. Műveinek nagy réne nem maradt fenn. Elpusztult Rákóczi-ról festett első portréja is. /metszet./

A magyarországi műv. tört. I. 275.

Corvina 1970.

6) Mányoki Ádám

festő.

1709-ben Mányokit Hollandiába küldte a fejedelem, rémben, hogy a rézmetszés technikáját elsajátítsa s rémben, hogy bizonyos ügyekben eljárjon. A szab. harc. elvesztése után a fejedelem Danzigba

A magyarországi műv. tört. 275.
Corvina 1970.

7) Mányoki Ádám

festő

rendelte maga után. Itt festette meg a fejedelem nagy portréját /Szépmův. Múz./

A magyarországi műv. tört. I. 276.
Corvina 1970

Mónyoki Jólán

kényszerűség volt, hogy megélhessen,
külföldön dolgozni.

Tóth Endréné: Budapest Encikló-
pédia, Budapest, 1970.

1934

Mányoki Ádám

Lázár Béla írt róla

— Neve említve —

— Maplò — Magyar Nemzet 1970 május 28
4. old.

Mányoki Ádám

„Férfi pipával" c. képe szerepel
a Magyar remekművek kiállításán

Magyar Nemzet 1970 április 30
4. old.

Mányoki Ádám, festő

- táblaképei a Budavári Palotában, a nemzetközi művészettörténeti kongresszus alkalmából rendezett kiállításon.

Simon Gy. Ferenc: Remekművek birodalmában

Magyar Ifjúság, 1969. IX. 19. 12. l.

Nádasdi Ádám, festő

– II. Rákóczi Ferencről a Képzőművészeti Alap kiadóvállalata művész-levelezőlapot adott ki.

Művész-levelezőlap
Magyar Ifjúság, 1968. II. 9. 21. l.

Mányoki Ádám, Jertő

-Rákóczi - portréja a képzőművészeti Múzeumban A történeti Magyarország legjelentősebb képzőművészeti alkotásai 1350-től 1800-ig c. kiállításon.

Kulturális Híradó
Magyar Ifjúság, 1968. XI. 15. 15. l.

Mányoki Ádám, festő

- Rákóczi-képén: Prémes kucsma, vállra omló haj, kék bársony ruha, vörös mente. A mentét ékkövekkel és gyöngyökkel díszített lánc fogja össze.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

– szakértője Gerevich Lászlóné
művészettörténész

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14–15. l.

Mányoki Ádám, festő

- Rákóczi - korhéja a drezdai Taschenberg - palotába került. Nemes Marcell műgyűjtő vásárolta meg 1918 - ban a drezdai királyi családtól.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Németi Ádám, festő

Bielinski főmarsall közvetítésével
Erős Ágost lengyel király meghívta
varsói udvarába, majd 1713-ban
Drezdába hívatta.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi-kép
Magyar Hírlap, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

Rákóczi 1711-ben magához hívatta
Gdanskba, a lengyel főúrak mel-
gálatába óhajtotta ajánlani.
1712-ben búcsút vett Mányokitól.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15.l.

Mányoki Ádám, festő

Rákóczi képének pontos keletkezési ideje ismeretlen. Mányoki 1707-ben lépett Rákóczi szolgálatába, 1713-ban már Erős Ágost szolgálatában állt. A képen Rákóczi az aranygyapjas-rendet viseli, amelyet 1709-ben kapott. A portré tehát 1709 után keletkezett.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

- Rákóczi udvari festője és egyik legbensőbb bizalmasa lett. 1709-ben Hollandiában járt, erre az útra 500 forintot adott át neki Rákóczi.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Rákóczi Ádám, festő

- berlinben, 1711. júl. 18-án kelt levelében azt írja, hogy Doktor Langen szabadítására határozta el magát, hogy a fejedelem szolgálatába áll. A levelet 1927-ben találták meg. Doktor Langen azonos Kákóczinál orvosával, Lang Ambrussal.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Hírlap, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, Jestő

– életrajzírója Hagedorn, aki adatait magától Mányokitól kapta.

Simon Sz. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14–15. l.

Mányoki Ádám, festő

1707-ben Sarolta Amália hercegnő
- Rákóczi felesége - Berlinben járt,
és Mányokival megfestette arcképét.
Rábeszélte, ajánlja fel szolgálatait
fejedelmének.

Simon Sz. Ferenc: A Rákóczi-kép
Magyar Hírlap, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Munkácsi Ádám, festő

- Rákóczi-képe látható a Képzőművészeti Múzeumban megnyílt A régi magyarországi művészet c. kiállításon.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Hírlap, 1968. XII. 6. 14. l.

Mányoki Ádám, festő

II. Rákóczi Ferenc

repr.

Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14. l.

Mányoki Ádám, festő

- önarcképe fennmaradt. Nyitott elejű, felgyűrt ujjú fehér ingben, kékcsíkos sapka alól tekint ránk.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Hjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Ráinyoki Ádám, festő

-1703-ban Berlinbe költözött. Maga a trónörökös, a későbbi porosz király, I. Frigyes Vilmos lett a megrendelője. Ráinyoki megfestette a trónörökös ezredének tisztikarának arcképeit. Ekkor 30 éves volt.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

- egy celle-i rajzmesternél, Schiller-
nél kezdte, majd egy hamburgi
arcképfestőnél, Scheitznél folytatta.
Járt a salzdahlumi kastélyba,
ahol olasz és németalföldi festők re-
mekműveit tanulmányozhatta.

Simon Gy. Ferenc: A Kákóvzi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

J. A. Doelfer hadibírótábornok a 6 Mányoki egyesek közül magálne vette a tizenkét évest. Ádám Németországban nevelődött.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi lép
Magyar Hjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Rákóczi Ádám, Jenő

– 1673-ban született a Hont megyei Sookolyán. A család a protestáns üldözések és a török harcok elől Kassára, majd Győrbe költözött. Nyomorogtak.

Simon Sz. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Hírlap, 1968. XII-6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

- Rákóczi-képe olajjal készült, vászonra. Méretei: 75,5 x 62,5 cm. 1918-ban került Magyarországra.

Simon-Gy. Ferenc. A Rákóczi kép
Magyar Ujság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki Ádám, festő

II. Rákóczi Ferenc arcképe 1925-ben lett a Képzőművészeti Múzeum tulajdona.

Simon Gy. Ferenc: A Rákóczi kép
Magyar Ifjúság, 1968. XII. 6. 14-15. l.

Mányoki:

Szerepel a BÁV aukcióján

Dr. Szalai István: Szverés

Dunántuli Napló 1970 XII. 19

Mányoki Ádám
festő

1750 tájáu festőbarátjáról
Donát Gáborról Drezdá-
ban készített Archipe szerepel.

Borbély László: A Petró-gyűjtemény kiállítása.
Művészet, 1971.január - 30.lap

M.D.K.

Mányoki Ádám festő

Rákóczi Ferenc képmása, repr.

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965. 192.kép

M.D.K.

Mányoki Adám, festő

Rákóczi későbbi udvari festőművésze, 1673-ban Szokolyán született. Református Celkész fia volt.

Szombathy Viktor: Budapest - Börzsöny - Cserhát
Bp. /1960./ Panoráma kiad. /Magyarország irásban és képben 2.köt./ 12. old.

Mányoki Ádám

Rákóczi Ferenc portréja / repró / nere
pel „Magyar művészet párisi
kiállításán a szép. mův. Muzeumban

Gerevich Lászlóné: A magy. mův.
párisi kiáll. a
szép. mův. Muzeumban

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő, 1673-1757

II. Rákóczi Ferenc arcképe. Hiteles. Rákóczi sohasem vis
setlt szakállt. Igy a "Kuruc vitéz" c. kép nem is lehet
az ő arcképe. 162.o.

Rózsa György: Megjegyzések a magyar történeti iko-
nográfia néhány kérdéséhez. 157.o.

Mányoki Ádám festő

M.D.K.

1637-1757

Önarckép,

repr.

I⁴. Rákóczi Ferenc

169-170. kép

Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc portréja 1712.
Budapest, Szépművészeti Múzeum.
(repr.)

Artner Tivadar: Vezredek művészete. Bp. 1965.
Gondolat K., 605 l., ill.

345.l.

Mányoki Ádám

követte Rákóczit a számkivetésbe (megfestette portréját), végül a szász királyi udvari festőjeként halt meg Drezdában.

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965. Gondolat k., 605 l., ill.

343.l.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

Folkeménck az Histoire des Révolutions en Hongrie 1739-ben es első kiadásának cimképével rokon a 100 darabból álló arcképsorozat II.Rákóczi Ferencet ábrázoló képe, amely Mányoki elveszett eredetijére megy vissza. 17 .o.XXXVI.tábla.2.kép.Fekete repr.

Gennerné, Wilhelmb Gizella: Widemann metszetek után készült olajportrék. Z 169.o.

Folia Archaeologica.VIII.1956.Bp."Müvelt Nép" tudományos és ismeretterjesztő Kiadó.Bp.1956

Mónyoki Ádám

nevét említi

Halász Zoltán: La vie culturelle
en Hongrie, Budapest, 1966.

282 p

Mányoki Ádám
1673-1756

Rákóczi portré /1707. k/ kifejezte e hősi korszak szenvedélyes nemzeti érzéseit.

A. Tyihomirov : Iszkussztvo Vengrii IX - XX.
Moszkva 1961. 37 - 39.

MDK

Mányoki Ádám, festő

Híres Rákóczi portréja az
50 forintos papírpénzt díszíti.

t.j.: Metszette Nagy ... 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1968 aug. 1

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc portréja 1707 - 11.

/ repr. /

A. Tyihomirov: Iszkusstvo Vengrii IX - XX.

Moszkva 1961. Képjegyzék.

M.D.K.

Magyari Endre, festő

nevét említi

Perneczky, Géza: Geschichte der ungarischen bildenden Kunst

Kulturelles Leben in Ungarn. /Red. Zoltán Halász/.

Bp. 1966. 363 l. 26 t. 284. old.

M.D.K.

Mányoki Ádám festő

Müve a Szépmüvészeti Muzeum tuljdonában

Rákóczi Ferenc arcképe, Nemes Marcell ajándéka

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 132.1.

M.D.K.

Mányoki Adám festő

Müve a Szépmüvészeti Muzeum tauljdonában

Louise de Carignan arcképe.

II. Ágost "

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, p. 1956. 131.1.

Mányoki Ádám festő

Magángyüj ő adomány ékent került müve a Szépmüvészeti Muzeumba

Rákóczi-portréját Nemes Marcel adományozt

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 38.l.

MÁNYOKI Ádám

(2)

1712-től a szász Erős Ágost, lengyel király udvari festője, 1724-1731 között újra Magyarországon volt, majd életét Drezdában a szász király udvarban fejezte be.

Aggházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960., TIT József f. szabadegyetemének előadásai 42.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

Ráday Pálról készített
dísz magyaros arcképét közli:

Benda Kálmán: Rákóczi pásztora
a carnisard-okról c. cikkében

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp. 1965. XX évf. jul. 16. sz.
1303. old.

M.D.K.

Mányoki Ádám

Rákóczi arcképét bélyegre átdolgozta Légrády Sándor

Iránytü a bélyegek világában Bp. 1964. 72. l.

Mányoki Ádám

Műve, a Szépműv.Múz.-ban rendezett kiállitáson.

M.H.931.V.6.

Mányoki Ádám

Önarcképrajza 1693-ból, a Szépműv.Múz.-ban

rendezett kiállitáson.

Az Est.

M.D.K.

Mányoky

"Férfi arckép" cimmel hozza a lap a müvész által készitett festmény repr.-ját, "Mükincsek a római magyar követségen" cimmel megjelent, Perczel Juliska beszámolójának keretében.

8-14./
Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. jan./~~1-7.~~
VI. évf. 2. sz.

Mányoki Ádám MDK

Önarckép

Mücsarnok 1941 Arcképkiállitás

MDK

Mányoki Ádám

Reprodukció:

Wertherm György Vilmos arcképe

M.festészet haladó hagyományai. Főv. Képtár
1951.

NDK

Nagy-Kiss Adám

Hozzátartozói:

Wertheim Gyuriy Vilmos arcképe

M. Történeti Intézet Magyarország. Tév. Képtár

1972.

MDK

Mányoky Ádám

neve emlitve

Kosztolányi-K.Gy. és Mattyasovszky-Zs.L. ...
kiáll. 1916.képekkel. Ernst Muz.

MDK

Mányoki Ádám

Hegedülő ifju, repr. cimlap belső oldalán

M.festészet haladó hagyományai. Főv.Képtár, 1951.

A pataki herceg
ségi könyvtárba megva

Megtörtént, hog
siránkozott. Az ablak
Meglátta az egyik fig
lő mellett. Ráismert,
Patakra. Odaintette a
ismeri-e?

- Igen - azt mo

- Gyorsan menje
lentse, hogy hol vagy

Igy a herceg ál
rögtön riadóba szólít

M.D.K.

Mányoki Á[dám] „festő"

II. Rákóczi Ferenc arcképe közölve:

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 226. old.

M.D.K.

Mányoki Adám, festő
(1673 - 1756)

a kor legnagyobb magyar festője
először a berlini udvarnál dolgozott.
majd vissza tért II. Rákóczi Ferenc szol-
gálatába, de a történelmi eseményes
folytán hénytelen volt ismét külföldre
menni. 1712 után Lengyelországban volt
udvari festő, majd rövid magyarországi
látogatás után a drezdai udvar szolgá-
latába állott

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémai Kiadó, Bp. 1968. 905-906 -old.

Manyoki Ádám

festő

Gentmüemel.

261.1.

tói jogát. Az ilyen közalkalma
névjegyzékbe kell régi jogcimé
Aki az 1913. évre érvé
2. §-a értelmében, régi jogosult
gát élte fogytáig megtartja, ha
megállapitott kizáró okok vala

Manyoki Ádám

I.

Tragorváczmúvenci

148 l.

tel

val: Ötszáz koronáról,
Hermes-banktól pósta
napon hiány nélkül
lett. —

1916 október 13-án

Nagrand Mihály

Mányoki Ádám

u. 1440.

Az Ujság

1914. máj. 27.

(M. Kondolcáló levele.)

1914. január 28-án 105585. sz. a.
z intézett rendeletének mása:

izottsága által beszerzett
ra fejében fizessen az állam-
lnökének hivatalos nyugtájára
tt Hatszázhetvenöt/:675:/K-t
elölt alnaplójában kiadáskép

l:

Mányoki Ádám

l.

Csányi vasmkiáll

8. l.

Mányoki Ádám

l.

Szépm. Múz. Érk.

VII. 172, 173 l.
176. l.

Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára

és Kam. Szállító

Muzeum krt 1

M á n y o k i Ádám festő

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
208-209.
"Régi magyar mecenások"

Mányoki festő.

Katol.Szemle.1941.470-73.l.

A Ráday-család — Mányoki Ádám festményéről

Fővárosi Lapok 1867. II. f. 124.

Hír

Festészet, táblakép
II. Rákóczi Ferenc, Mányoki Ádám

Forum, 1934. 168.

Lázár Béla: Ádám Mányoki ein ungarischer Maler des XVIII. Jahrhunderts c. könyvkritika.

Festészet, táblakép
Dönhoff grófnő, Mányoki Ádám

Forum, 1934. 168.

Lázár Béla: Ádám Mányoki ein ungarischer Maler des XVIII. Jahrhunderts
s. könyvkritika

Festészet, táblakép
Vay Ádámné aroképe, Mányoki Ádám

Müvészet, I., 1902. 208-209.

Vayk: Régi magyar mecenások.

Táblakép. Mányoki önarcképe

Pesti Hirlap. 1932. máj. 5. 9

Lázár Béla: Mányoki önarcképe
hazakerült

Mányoki, festőművész

Pásztortűz, 1929. 18 sz.
432 l.
(-a-ő) Mányoky Ádám fölfedett.
képei.

Szinyei Pársaság

Pesti Hirlap. 1925. apr. 21. 9

Megérkezett Mángoki Rákóczi-kepe

Budapestre

Festészet. XVIII. szd. Mányoky Sándor festő.

Archaeologiai Értesítő.

X. 1876., 69–77.

Ipolyi Kálmán: Adalékok a hazai festészet történetéhez.

Mányoki, festőművész

Pásztortűz, 1926. 7 sz.
168. l.

Jakab Géza: Mányoki Ádám Rákóczi
képéhez

Mány oky, festő

Pásztortűz, 1927. 5 sz.
120. l.
Szodalmi és mű vészeti hírek

Mángori — „festő"

Műgyűjtő 1927.11., 67. l.

Mangodi —, festő"

Müggünjtő". 1928. 6-7, 178-80. l.

Mágori —, festő

Műgyűjtő 1929. III. 84-85. l.

M á n y o k i Ádám festő

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
207-220.
"Régi magyar mecenások"

Mányoky ? festö.

Képzömüvészeti Szemle.1879. 10.sz.117.l.

Mányoki Ádám, festő

Forum, 1934. 145.

Szalatnai Rezső: Mányoki Ádám ujraértékelése.

Mányoki Ádám, festő

Forum, 1934. 168.

Lázár Béla: Ádám Mányoki ein ungarischer Maler des XVIII.Jahrhunderts c. könyvkritika

Mányoki.

Tud. gyűjt.
1817. III., 154.
s. Jelenségek.

Mányoky Ádám festő. XVIII. szd.
II. Rákóczi Ferenc udvari festője.

Archaeologiai Értesítő
X. 1876., 69-77.
Thaly Kálmán: Adalékok a hazai
festészet történetéhez.

Mányoki Ádám festőművész

Fővárosi tapok 1867. V. 14, 443.

Hír a Képrőm. Társ. régiségtárlatáról

Mányoki Ádám festőművész "A Rá-
day-család" c. művéről

Fővárosi Lapok 1867. 11. 7. 124.

Hír

Festészet XVIII. sz.önálló táblakép. Mányoki Ádám müvei a Nemzeti Muzemban.

Életképek, 1876.juni 1.I.1.sz.9.1. Vegyes közlemények.

Tabláhép. Constantin herceguő,
Mányoky Ádám.

Pásztortűz, 1929. 18 sz.
432. l.,

(-a-ő) Mányoky Ádám fölfedett
képei.

Táblakép Dönhoffné, szül Bilinszki grófnő, Mányoki Ádám

Pásztortűz, 1929. 18 sz.
432. l.

(-a-ő) Mányoki Ádám fölfedezett lepe.

Mányoki Ádám festő

Századok 1904. 637-653 o.
Szendrei J.: A kassai Rákóczi ereklye

Mányoki Ádám festő (XVII-XVIII sz.)

Pesti Hirlap. 1880. jun. 27.

Kaas Ivor: Magyar festők

Dresda (1757ben halt meg Mányoky Ádám)

Pásztortűz, 1929. 18 sz.

432. l.

(-a -ő) Mányoky Ádám fölfedezett képei.

Gyepüfüzes
/Erdődy kastély, Mányoki kép helye/

Századok 1904. 637-653 o.
Szendrei J.: A kassai Rákóczi ereklye

Helységnevek

Szokolya /Mányiki-emléktábla, 1932/

Pesti Hirlap 1932 LIV okt. 18. 9 o.
A Mányiki Ádám-emléktábla stb.

Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc

Nouvelle Revue de Hongrie 1938.
XXXI. année, LIX. tome, 382 lap.

Magyar Müvészet 1926.97.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Mária Terézia. 1723.
Scheissheim Képtár.

Magyar Müvészet 1926.104.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Gotter gróf.
Museum. Brathschweig.

Magyar Müvészet 1926.1o8.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Freund János Kristóf festő.
Metszette Mylius.

Magyar Müvészet 1926-1o5.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Hoffmann János Benedek festő.1714.
Metszette Deisch.

Magyar Müvészet 1926.lo5.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Sapieha János Frigyes gróf
Metszette Zucchi.

Magyar Müvészet 1926.lo4.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Dinglinger János Menyhért arcképe.
Zwinger.Dresda.

Magyar Művészet 1926.47o.o. Kerényi

Mányoky Ádám: Richter János Kristóf
ifj. Bernigeroth rézmetszete

Magyar Müvészet 1926.47o.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Ismeretlen férfi arcképe
Krakói Czapski Muzeum

Magyar Müvészet 1926.469.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Dönhoff-Bielinska grófnő
Lazienki palota.Varsó

Magyar Müvészet 1926.169.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Lubomirska grófnő
Lazienki palota.Varsó

Magyar Müvészet 1926.468.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Madame Montmorency
Lazienki palota. Varsó

Magyar Müvészet 1926.468.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Orzelska grófnő arcképe
Lazienki palota. Varsó

Magyar Müvészet 1926.467.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Gróf Flemming arcképe.
Lazienki palota.Varsó

Kerényiné

Magyar Müvészet 1926.467.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Sapieha herceg.1734.
Czernin gyüjtemény.Bécs

Magyar Művészet 1926.465.ol Kerényiné

Mányoky Ádám:Podmaniczky Jánosné,
Usztroluczky Julia
Podmaniczky Gézáné tul.Kiskartal

Magyar Müvészet 1926.462.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Ismeretlen férfi képmása.
Nemzeti Muzeum Varsó

Magyar Művészet 1926.lol.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Erős Ágost
Gönig metszete.

Magyar Müvészet 1926.loo.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Mniszech József Venczel főmarsall.

Metszette Mylius.

Képes Pesti Hirlap 1932 LIV máj.7.2[illegible]o.

Mányoki Ádám: Fiatalkori önarcképe.

/Szépmüvészeti Muzeum/

7xlo.

Magyar Müvészet 1926.97.o. Nerényiné

Mányoky Ádám@Női arckép.
Magántulajdon Drezda.

Magyar Müvészet 1926.96.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Thiele Sándor udv.festő.
Dresdai állami képtár

Magyar Művészet 1926.96.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Bielinski gróf,lengyel főmarsall.
A volt szász király tul.Drezda.

Magyar Müvészet 1926.93.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Miksa herceg.
Dessau.

Magyar Müvészet 1926.93.o. Kerényiné

Mányoky Ádám:Női arckép.
Magántul.Budapest.

Magyar Művészet 1926.92.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: Önarcképrajz. 1693.
Ernst Lajos tul.

Magyar Müvészet 1926.92.o. Nerényiné

Mányoky Ádám: Osmeretlen férfi arcképe.
Batthyány Iván Német-Ujvár tud.

Képes Pesti Hirlap 1931 LIII jan.3o.1 o.

Rozgonyi

Mányoki: Rákóczi Ferenc felesége.

Teljes oldal.

Mányoki Ádám festő (XVIII sz)

Pesti Hirlap. 1932. máj. 5. 9

Lázár Béla: Mányoki önarchaje
hazakerült

Táblakép: II R á hocsi, Mányoki Ádám

Pásztorlány, 1926. 7 sz.

168. l.

Jakab Géza: Mányoki Ádám Rákóczi hépéter.

Rézmetszetek Mányoki-festmények után

Pesti Hirlap. 1925. ápr. 12. 53

Lázár Béla: Mányoki ádám életéből

Mányoky Ádám festő

Magyar Művészet, 1926.

463.–474.o. Lázár Béla: Mányoky-tanulmányok. (II. közl.)

Ajándékozás

Pásztortűz, 1926. 7 sz.
168. l.

Jakab Géza: Mányoki Ádám Rákóczi képeher.

Hagedorn német műgyűjtő, XVIII. sz.

Pesti Hírlap. 1925. apr. 12. 53

Lázár Béla: Mányoki ádám
életéből

Ernst Lajos gyűjtő

Pesti Hirlap. 1932. máj. 5. 9

Lázár Béla: Mányoki önarckép
hazakerült

Dommanger Miklós kereskedőnél Mányoki Ádám kifizeti Teleki Ádám adosságát.

Ld.:Művészet VII.1908.254-266.

Ernst Museum

Pásztortűz, 1929. 18 sz.

432 l.

(-a-ő) Mányoki Ádám fölfedezett képei.

Kép mű vészeti Museum

Pásztortűz, 1929. 18 sz.

432, l.

(-a-ö) Mányoky Adóm fölfedett képei.

Müvészet-elmélet
Lázár Béla, Mányoki könyvének méltatása

Forum, 1934. 168.

r

Lázár Béla: Ádám Mányoki ein ungarische
Maler des XVIII. Jahrhunderts c. könyv
kritika

Müvészet-elmélet
Lázár Béla Mányoki könyvének kritikája

Forum, 1934. 145.

Szalatnai Rezső: Mányoki Ádám ujraértékelése.

Művészet elmélet

Pásztortűz, 1926. 7 sz.
168. f.
Jakab Géza: Mányoki Ádám Rákóczi hé-
péher.

Vay Ádám, Mányoki Ádám kölcsönt ad
a bujdosónak.

Ld.: Művészet VII. 1908. 254-266.

Teleky Ádám grófhoz intézett levelei Mányoki Ádámnak.

Ld.:Művészet VII.1908.254-266.

II.Rákóczi Ferenc,Mányoki Ádám protektora a szász udvarnál.

Ld.:Művészet VII.1908.254-266.

Kegyurak XVIII.sz. II.Rákóczi Ferenc

Magyar Müvészet 1927.663-664.o.
Lukinich Imre:Mányoki Ádám levele II.
Rákóczi Ferenchez.

Nemes Marcell gyüjtő.

Magyar Müvészet 1925.2.sz.60.o.
Pályadij Mányoky Ádám életrajzára.

Kiss Tibor: Statisztikai adatok,

Tér és Forma. V. é. 6. 1932. 163-165 l. 4 ab.

A balatoni bürdőhelyek. épít. kiképzése statisztikai és egészségügyi adatok.

Nemes Marcell ünnepártoló, gyűjtő

Pesti Hirlap. 1925. ápr. 23. 11

a Kormányzó Mányoki Rákóczi-Eljének ünnepélyes bemutatóján

Nemes Marcell műpártoló, gyűjtő

Pesti Hirlap. 1925. ápr. 21. 9

Megérkezett Mányoki Rákóczi-
képe Budapestre

Nemer Marcell nüggujtö

Pesti Hirlap. 1925. ápr. 4. 20

Mányoki II. Rákóczi Ferenc-archipét

Nemer Marcell...

Nyári Sándor, mügyüjtő

Forum, 1934. 145.

Szalatnai Rezső: Mányoki Ádám ujraértékelése.

Lazierszky gyűjtemény

Pásztortűz, 1929. 18 sz.

432. l.

(-a-ó) hangoly a dám folfedett lépei.

Pályázat, Mányoky Ádám életrajzára.

Magyar Müvészet 1925. 2. sz. 60. o.
Pályadij Mányoky Adám életrajzára.

dr. Kotsis Iván: Művészet a balatoni építkezésekben

Tér és forma. Ré. f. 1932. 168-170 l. 5 ábra

Táblakép. Werthern György Vilmos arcképe. Mányoki.

Magyar Müvészet 1925. 184-194. o.
Elek Artur: A főváros Zichy-muzeuma.

Faragó Géza.festő.

Népszava,XXXVIII.évf.191o.márc.11
59.sz.4.l.

Faragó Géza kiállitása.

Táblalép II. Rákóczy Ferenc, Mányoky Ádám,

Pásztortűz, 1929. 18 oz.

432. l.

(-a-ő) Mányoky Ádám fölfedezett képei.

Táblakép. II. Rákóczi Ferenc arcképe.
Mányoky

Magyar Müvészet 1925.56.o.
/e.e./: A Szinyei Merse Pál-Társaság
Barátainak Köre.

Táblakép. II. Rákóczi Ferenc arcképe.
Mányoky.

Magyar Müvészet 1925. 2. sz. 45. o.
Jánoshalmi N emes Marcell ünneplése.

Festészet XVIII.sz.Mányoki:II.Rákóczi Ferenc.

Magyar Müvészet 1927.663-664.o.
Lukinich Imre: Mőnyoki Ádám levele II. Rákóczi Ferenchez.

Táblakép. II. Rákóczi Ferenc arcképe.
Mányoky.

Magyar Müvészet 1925. 2. sz. 44. o.
A Benczur-Társaságból.

Festészet önálló táblakép, portrait

Pásztortűz, 1929. 18 sz.

432. l.

(-a-ö) hányokig Ádám fölfederett kipa

Táblakép. Mányoki arckép

Magyar Müvészet 1927. 663-664. o.
Lukinich Imre: Mányoki Ádám levele III.
Rákóczi Ferenchez stb.

Dr. Bierbauer Virgil. (Könyvismertetés

Tér és Forma. IV. é. f. 1931. 97 l.

Szentpéteri Kun Ágota: A debreceni

ref. nagy Templom.

Szépművészeti Museum (II. Rákóczy Ferenc portraitja)

Pásztortűz, 1929. 18 sz.
432. l.
(-a-ö) Mányoky Ádám fölfederett képe

Képmű vészeti Museum

Pásztortűz, 1926 7 sz.
168. l.
Jakab Géza: Mányoki Ádám Rákóczi képéhez.

M Ű V É S Z E T. Péczely
V.évf.1906. Béla
257.l.

M á ny o k y A d á m :

Carignan hercegnő arcképe

Szépmüvészeti Muzeum

Pesti Hirlap 1925 /XLVII/ ápr. 4. 10 o. Rozgonyi Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc. 8x12.

Pesti Hirlap 1925 /XLVII/ ápr.12.53 o. Rozgonyi

Mányoky festménye után készült rézmetszet fényképe:

Sapieha herceg. 8x12.

Pesti Hirlap 1925 /XLVII/ ápr. 12. 53 o. Rozgonyi

Mányoky festménye után készült rézmetszet fényképe:

Erős Ágost lengyel és szász király. 8x12.

Magyar Müvészet 1925.2.o. Kerényiné

Mányoky Ádám: II Rákóczy Ferenc képmása
/Az eredeti festményről készült fénykép után/

Literatura. 1935. IX. 326 l.

Virág

Mányoki Ádám: Grejkozi önarckép.

(Bp. magántulajdon!)

Mányoki Ádám

Szabad Művészet

195.1. 341.l.
342.l.

63836 szám.

3

A Műemlékek országos Bizottságának, véleményé-nek közlése végett, leküldöm

Budapest, 1904 augusztus hó 3 án

A minister meghagyásábó

Dr. [illegible]

osztálytanácsos

M.D.K.

Mányoki Ádám festő

Müvei a kiállitáson

A páriszi Petit Palais-ban megnyilt a magyar kiállitás

Magyar Nemzet 1966. ápr. 27. 4.1.

M.D.A.

Mányoky Ádám

-két arcképe a legértékesebb a festmény anyagából (és egy Caracci, meg egy Dürer-kép).

A. m. kir. postatak pénztár árverési csarnokának 59. aukciókiállítása.
P. H. 931. X. 11.

Mányoki -

nak egy eredeti képe kerül kalapács alá.

Az Árv. Garn. aukciójának meglepetései.

N. U. 931. X. 11.

Mányoki

két arcképe körül kalapács alá.

A m. kir. postatak. - pénztár árv. csam. - nak 59. aukció kiállítása. - P.H. 931. X. 11.

M.D.

Mányoki Ádám
festő

Rákóczi portréját bemutatták
a tárlaton.

Aradi Nóra: A magyar művészet . . .
Művészet, 1966. november – 37 lap

Mányoki Ádám.

A soproni Rákóczy Ferenc nevelőintézet Rákóczi mellszobrát ez évben felállítja. A szobor alkotója, Molnár Gyula, Mányoki Ádám ismert Rákóczi-arcképét vette mintául a költészet életnagyságban készítette el.

Magyarság, 1924. okt. 26.

Mányoki Ádám /1673-1757/ MDK

M.festészet haladó hagyományai. Pőv.Képtár, 1951.

MDK

Mányoki Ádám

Wertheimer György Vilmos arcképe

Leányarcképe

Hegedülő ifjú

M.festészet haladó hagyományai. Főv.Képtár,1951.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

nevét említi a könyv "Szépművészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, mint magyar születésű, de külföldre szakadt művészt, aki az osztrák dekorális festészet határaival ellentétben az erotikus festésre specializálta magát. Udvari festő volt Hamburgban és Berlinben, majd II. Rákóczi Ferenc kötelékében került. Rákóczi 1709-ben egy hollandiai tanulmányútra küldte, ahonnét azonban a Rákóczi-vezette felkelés leverése után már nem

'/.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Cárdos, Miklós

Ed.: Pannónia 187-188. old.

-2-

Mányoki Ádám, festő

M.D.K.

~~nevét említi a könyv "Szépművészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/~~

... tért vissza. Lengyelországban és Drezdában dolgozott. Egy rövid időre próbált gőkeret verni Magyarországon is, de a felkelés utáni időr erre nem voltak alkalmasak. Művészete még erősen tapad a késő-reneszansz arcképfestészethez, de már felfigyel a neo-klasszikus francia irányzatra. Szerepe magyar vonathozásban, nem jelentős.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós
Ed.: Panménia, 187-188. old.

Mányoki Ádám

festő

Bestold de Gileno
mellképe fentről
1702.
Kiállítva

Csányi K.: A
képes amateur
gyűjtemények kiállí-
tásának lajstroma.
Bp. 1907. 362. l.

4479

Gyüjte

A hely neve	A tárgy megnevezése
Eger, Heves vm,	Cistercita templom belseje, nevezetes a főoltárral,

Mányoki Ádám

Ráday Pál portréja mezepel a „Barokk kiállítás" Esztergomban.

Vigilia, 1964, 4 sz., 249 old.

Mányoki Ádám

vala rövid jellemzését
lásd
Magyar Művészet
1930. 298. l.

Müvészmmxek XVIII

Mányoki Ádám /emléktábla 1932/

Pesti Hirlap 1932 LIV okt.18,9 o.
A Mányoki Ádám-emléktábla stb.

Művészek

Mányoki Adám festő

Pesti Hirlap 1932 LIV okt

6.8 o.

Különös árverés

Mányoki Ádám festő (1673–1757)

Pásztortűz, 1929. 18 sz.
432. l.
(–a–ő) Mányoky Ádám fölfederett

képei

Mányoky Ádám festő

Magyar Müvészet 1925.56.o.
/ő.e./: A Szinyei Merse Pál-Társaság
Barátainak Köre.

Mányoki Ádám festő

Magyar Müvészet 1925. 184-194.o.
Elek Artur: A főváros Zichy-muzeuma.

Ferenczy Károly festő

Népszava XXXVIII.1910.ápr.24.
97 sz. 6 lap.
Impresszionisták - a Művészház kiállitása.

Mányoky festő

Magyar Müvészet 1925. 2. sz. 44. o.
A Benczur Társaságból.

Mánygoky Ádám festő

Magyar Müvészet1925.2.sz.45.o.
Jánoshalmi Nemes Marcell ünneplése

Mányoky Ádám festő

Magyar Művészet 1925. 2. sz. 60. o.
Pályadij Mányoky Ádám életrajzára.

Ray Dezső.

Tér és Forma. V. é. f. 1932. 160 l. utáni VI. táblázat

Dicz. tér 11 sz. lér átépítése.

Mányoki Ádám festőművész

Magyar Remzet 1950.
juni 1.4. old.

Haladó hagyományok a magyar festészetben. (sz.-z.)

Mányoki Ádám festő

Életképek, 1876.juni 1.I.1.sz.9.l.
Vegyes közlemények.

Mányoki Ádám festö.

Uj Világ.1953. 25.sz.jun.18. 7.l.

Mányoki Ádám festö/XVIII.Század./

Béke és Szabadság.1953.25.sz.jun.17.16.1

Mányoky Ádám.

Magyar Nemzet.

1947. II. 27.; III. évf. 48. n.

4. old.

(:Hír.:)

Mányoky Ádám festő

XIX. századi magyar művészek

Szabad Nép 1948 okt. 16-6

Mányoki Ádám festő, XVIII. század.

Béke és Szabadság. 1953. 20. sz. máj. 13. 21. l.

MDK

Mányoky

Magyar Nemzeti Művészet 1938. 4.sz. 66.l.

MDK

Mányoky

A Képzőművészeti Muzeum Podmaniczky Géza br. hagyatékából két Mányoky-képpel gazdagodott. 1928.jun.16.

Kincses Kalendárium 1929. 88.o.

MDK

Mányoky, Kupecsky, Bogdány festők

külföldre került magyar mesterek.

Győry Aranka: Müalkotások ismertetése. I. rész.
Debrecen, 1945.

55. l.

MDK

Mehmet Akif, Safahat, Asım'ın Nesli

Mehmet Akif, Safahat, Asım'ın Nesli

Mányoki Ádám, festő

MDK

Sobiecki hercegnő arcképe nerepelt az alábbi kiállításon.

Horváth Béla: Basilides Sándor, Csébi Pogány István stb. gyüjteményes kiállitása.
Bp. 1933.

12 l

MDK

Mányoki Ádám

Gerevich László cikke. Corvina, 1939. május.
418-425 l.

MDK

Mányoki Ádám

Megnyilt a Mányoki Emlékkiáll. Népakarat 1957.szept.29.sz.

Mányoki Ádám /:1673-1757:/festőművész. MDK.

"Arcképsorozat"

Képzőművészet 193o. IV.évf. 31. sz. 133. l.

Mányoki Ádám festőművész

Hegedülő ifju

Werthern György Vilmos gróf arcképe

Budapest Székesfőváros képtárának katalógusa 1934

M.D.K

Maiczki Ádám

festő

Néhány arcképe szerepel a kiállításon.

Galavics Géza: A soproni ünnepi hetek képzőművészeti

Művészet, 1962. december – 42 lap

M.D.K.

Mányoki Ádám, festöm.

Kortársa Kupetzkynek, ö is elsösorban arcképfestö. /A harmadik nagy kortárs, Orient J. az elsö magy. tájképfestö./BayerJ./

Prém József: Az Arcképfestészet története. III. Képzömüvészeti Szemle. I.évf. 1879.okt. 10.sz. 117-119

Mányoki Ádám,festöm.
1673-1757

Szokolyára való. Scheitz A.- nál tanulta a festészetet. Párisban is tartózkodottLargilliere -nél tanult Rákóczi kedvence volt, ki Hollandiába segitette. Berlinben volt, onnan Drezdába ment ,holl716-ban udvari festönek nevezték ki. Közben menekülnie kellett Cl."Allambümös"sel valóérintkezése miatt, majd visszatért Drezdába, hol 84 éves korában halt meg. Más adat szerint varsóban halt meg?

Prém József: Az Arcképfestészet története. III.
Képzömüvészeti Szemle.I.évf.1879.okt. lo.sz.
117-119.l.

MDK

Mányoky Ádám

A Mügyüjtő 1928, lo.sz. 287.l.

M.D.K.

Mányoki Adám

Női arckép, Önarckép c.művei a Művészeti Múzeumok barátai egyesületének kiállitásán.

Husz év szerzeményei 1934. 6-7.o.

Mányoki Ádám

MDK

Repr:

II. Rákóczi Ferenc, arcképe.

/Taschenburgban/

Mirovi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

137.1.
102. kép.

Mányoky Ádám

Született: 1678. ~~Sz~~ Szokolya/Sáros megye/.

II. Rákóczi Ferenc, majd II. Ágost lengyel király később III Ágost szász király udvari festője Drezdában, ahol 1757-ben meghalt.

Nálunk csak egy festménye van: a Radvánszky-család zólyomvári kastélyában őrzött Rákóczi-kép.

Mirowi Myskovszky E. nő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

70.1.

mdk

Mányoki Ádám

„Saját arcképe" és „Férfi arckép" mint reprodukció a Vasárnapi Ujság febr. 12-i számában

V. Irodalom és művészet
Pesti napi Hirlap 1843, 20. sz. febr 15-

Mányoki Ádám festő M.D.K.

II. Rákóczi Ferenc arcképe /repr.

Keresztury Dezső:A magyar irodalom képeskönyve Bp. 1956.
IV. t.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Ráday Pál arcképe .repr.

Keresztury Dezső:A magyar irodalom képeskönyve Bp.:1.195

MDK

Mányoki Ádám, festőm.

II. Rákóczi Ferenc, a magyar fejedelem és szabadsághős, aki a magyar koronát fel akarta ajánlani II. Miksa Emánuel bajor fejedelemnek, de a terv nem sikerült. Repr.

Nemes Marcell ajándéka a budapesti Szépmüvészeti Muzeumnak.

Egy magyar mügyüjtő Bajorországban.
Bajor Album. Bayern in Wort u. Bild.
A Magyarsag kiadasa Bp. 1929. 8.1.

MDK

Mányoki Ádám

Történelmi ereklyére bukkantak egy marosvásárhelyi templomban. Pesti Hirlap 1941. dec. 13.

Mak

Mányoki Ádám

1673 - 1757

Vöi Arckép (Swikowska bároné) 6 láj, vászon

M. 55·5 sz 43 cm. (kép reprodukció.)

vásárolták 1929 ben drezdai magántulajdonból.

Mův. M. Barátai nak Egyetülete

Huszt és Szerzeményei Bpest 1934.

1913-1933

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

„Rákóczi-arcképe nemcsak festői előadásban, de az ábrázolt magatartásában is barokk"

Zádor Anna vitaindító előadása a MTA ankétján "Az ujkori magyar művészet periodizációjának problémái"-ról

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1967. XVI. évf. 1. sz.
2. old.

-1- M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

(1673-1757)

Korának legjelentősebb művésze. A történelem forgatagában kenytelen egyik főúri udvarból a másikba vándorolni: 1703-1707-ig berlini udvari festő. 1707-1711-ig, a Rákóczi féle fegyveres felkelés legédárabb idején II. Rákóczi Ferenc-./.

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz.Veb.Seemann,I.Aufl. 1966.Bd.V.Die Kunst des 17.und18.Jahrhunderts, 864 old. Magy.művészet fejezete: A.N.Tichomirov, 513-514.old.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

...nél dolgozik, majd az 1711 évi szatmári békekötés és Rákóczi török országi emigrációja után 1712-1723-ig Gdanskban Ágost lengyel király udvarában dolgozott, majd 1724-1731-ig ismét Magyarországon ahol sok arcképet festett. 1731-ben a szász választófejedelem udvarába költözött, ahol [illegible] megfelelő parókás, oszlo-./.

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz.Veb.Seemann,I.Aufl. 1966.Bd.V.Die Kunst des 17.und 18.Jahrhunderts,864 old.

Magy.művészet fejezete: A.N.Tichomirov, 514. old.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

...pos drapériás portrékat festett, s ott is halt meg. Művei, bányattatott életének megfeldően egyenlőtlenek. Legszebb két műve a Magyar Nemzeti Galériában levő Onarchépe, valamint az 1709 körül készült Rákóczi portréja, mely nemcsak történelmi dokumentum, hanem az igazi népvezér művészi képmása, melyben a művész a nép felfogását tudta idealizálni.

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz.Veb.Seemann,I.Aufl. 1966.Bd.V.Die Kunst des 17.und 18.Jahrhunderts, 864 old.
Magy.müvészet fejezete: A.N.Tichomirov, 514. old.

M.D.K.

Mányoki Ádám „festő"

Rákóczi portréját szerző
közli a 415-ik oldalon.

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz.Veb.Seemann,I.Aufl.
1966.Bd.V. Die Kunst des 17. und 18.Jahrhunderts, 864 o.
Magy.fejezet: A.N.Tichomirov, old.

Mányoki Ádám
1673 - 1756

Önarckép /repr/

M. Kiss Pál: Az önarckép
Rajztanitás 1964. I. 31.l.

M.D.K.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc udvari festője, akinek önarcképét Ernszt Lajos megszerezte és hazahozta Németországból. Az Ernszt-muzeum ezévi első kiállitásán bemutatta a képet.

/A kritika cimében szereplő "Négy magyar piktor.." nem vonatkozik Mányoki Ádámra. A kiállitáson négy fiatal festőmüvész müvei is bemutatásra kerültek./

Négy magyar piktor bemutatkozása c. közl.
Szinházi Élet. Bp. 1921. szept. 18-24. X. évf.
38. sz. 34. l.

Mányoki Ádám,festő

méltatása

Lázár Béla:Mányoki tanulmányok/Magyar Müv.1926/
cimü cikke.

A magyarországi művészet története I. 474.1.
Bpest,1961.II.kiadás.

MDK

Mányoki Ádám, festön.

Sobiecki hercegnö. 1713. Varsó.

Ernst-Muzeum.-CXXXVII. Nagy Mesterek remekmüvei.
Gyüjt. kiáll. 1933. febr. Kat. 14. l.

MDK

Hányoki Ádám /?/ festön.
1673-1757

II. Rákóczi Ferenc ifjukori képmása. Vászon.
73-61

Ernst Múz. cukc. XVI. 1921. Kat. 38.1.

Mányoki Ádám Festő MDK

méltatásaZsindely Endrétől:Müvészettört.Ért.
1955.219.old.

A magyarországi müvészet története I. 474.1.
Bpest,1961.II.kiadás.

MDK

Mányoky Ádám festőm.

A Mücsarnok a Felvidékért. Pesti Hirlap, 1938. okt. 16. 3o. 1.

MÁNYOKI Ádám festő M.N.K.
/1673-1757/

Ráday Pál arcképe. 1726-1727. repr.

Cennerné Wilhelmb Gizella: Magyarország történetének képeskönyve 896-1849. Bp. 1962. 185.l.

MÁNYOKI Ádám festő M.D.K.

/1673-1757/

II. Rákóczi Ferenc fejedelem arcképe.1711. repr.

Cennerné Wilhelmb Vizella9 Magyarország történetének képeskönyve 896-1849. Dp. 1962. 182,183.l.

MDK

Mányoki Ádám

Debreceni Protestáns Lap 1938. 211. l.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc festője volt. Az ő segítségével ismerkedett meg hosszú művészetével A szabadságharc bukása után Magyarországon nem tudott megélni, élete hátralévő részét Szászországban töltötte.

Végvázy Lajos: Rövid művészettörténeti összefoglaló /1-21/. Közrem.: Miklós Pál /1964-1965/. Bp. 1965-1966. 21 db. - 21. Magyarországi művészet a reneszánsz és barokk korszakban.

3.1.

Kálnoki

Művelt a debreceni Déry
Múzeumban restaurálják

Fr. L.: Temperálják a Munkácsy termet

Esti Hírlap 1969 I. 24

Ukányoki Ádám

a számkivetésben élő II. Rákóczi Ferenc
arcképtestőjét ismertettek a párizsi magyar
művészet kiállításon.

Boris Lossky: A magyarországi művészet tíz évszázada
(Petit Palais, Paris, 1966. ápr.-jún.)
Magyar Műhely (Párizs) 1966. ~~[illegible]~~ nov. 15. 108. o.

MDK

Mányoki Ádám, festő

Debrecenben Mányoki művet is restaurálnak.

Sz. R.: Temperálják a Munkácsy-Fermet 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1969

24.

Mányoki Ádám

Németországban tanult, élete nagyrészét
Drezdában töltötte mint udvari
festő

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig.
Bp. 1968. 167 l., képes. /Minerva zsebkönyvek/

135. l.

Mányoki Ádám

Szokolyán született 1673-ban. Előbb A. Scheitznél Lüneburgban, majd Hamburgban tanult. 1703-1707 között a berlini udvar hivatalos enc-képfestője volt. Itt ismerkedhetett meg a francia enciképfestészettel.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

143. l.

Hánykoki Ádám

1709-ben hanyjött a II. Rákóczi Ferenc kinevezte udvari művésznek. 1711-ig töltötte be ezt a feladatot. Ekkor festette a Fejedelem arcképét. A Rákóczi-szabadságharc bukása után 1713-23 között Erős Ágost nám fejedelem és a lengyel király udvari festője. Felváltva dolgozott Drezdában és Varsóban.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

143-144. l.

Mányoki Ádám

1723-ban családi ügyei harazzólitották. Megkísérelt itthon maradni – 1731-ig arcképeket festett nemesi családokhoz: Podmaniczky-arcképek (1724), Jenerák Pál, Erdődy György arcképe (1730), Esterházy Pál és családtagjainak arcképe (1731).

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/ 144. l.

4.

Mányoki Ádám

végül Drezdába költözött, ahol virmahapta udvari festő állását. Itt dolgozott haláláig (1756).
Drezdában és Varsóban festett női arcképei nárszonági és lengyel közgyűjteményekben vannak.

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

144. l.

5.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe (repr.)

Ö arcképe (repr.)

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva szobkönyvek/

143. l.

Mányoki Ádám

apja protestáns lelkész volt, családjával ~~Bécs~~ Görbe menekült az üldözések elől. Egy német tábornok örökbe fogadta Mányokit (családja nyomorgott) s mikor felfedezte tehetségét, taníttatta.

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes.

120. l.

MÁNYOKI ÁDÁM /

Ráday Pál pártfogolta, s péceli kastélyában 1730-ban vendégül látta.
Ráday Pál - portré, Ráday-könyvtár (10. n. rép, 266. oldal)
festett még portrét Ráday Gedeonról és öccséről, Pálról, Ráday Pál feleségéről és Enter nevű lányáról

---

Zsindely Endre: A péceli Ráday-kastély. Bp., 1957. /Klny. Művészettörténeti Értesitő 1956.évf./253-76.l.

/254

Mányoki Ádám

Mátyás király arcképe díszítette a budai palota Corvin Mátyás termének pilléralját ("D" épület).

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

111. l.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc portréjáról tesz említést.

Perneczky Géza: The Paris Exhibition of Hungarian Art. The New Hungarian Quarterly. Bpest, 1967. 25, k 187 l.

Mányoki Ádám

két festménye – T. József csúnán és feleségre – dimitette a budai palota „E" épülete Nagy nalonjának két falát 1905 után

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

100. l

Mányoki Ádám

4, 1730-ban kérült festménye dinitette 1890-1905 után a csárnási öltözőnobát a budai palotában (Rákóczi Ferenc, felesége, Hesseni Amália és 2 gyermekük portréja).

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

87. l.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc
(repr.)

Képművészeti Múzeum ~~(vezető)~~ (ismertető) 20.l.
Budapest 1965

Mónyoki Ádám

magyar festőként külföldre emigrált.

Lossky Boris: Előszó. L'art de Hongrie du X au XX siècle Kiállítás, Paris, 1966. Katalógus.

Mányoki Ádám

először a berlini udvar festője, majd 1707-1711-ig II. Rákóczi Ferenc fejedelem udvarában dolgozik; ő festette meg a fejedelem portréjáb, mely legkiválóbb műve.

G. Aggházy Mária: „Barokk." L'art de Hongrie du X au XX siècle. Kiállítás, Paris, 1966. katalógus.

Mányoki Ádám

A fejedelmet emigrációjában is elkisérte, majd 1724-31 ig ujra Magyarországon dolgozik, utóbb a szász király udvarában élt.

G. Aggházy Mária: „Barokk." L'art de Hongrie du X au XX siècle. Kiállítás, Paris, 1966. Katalógus.

Mányoki Ádám, festő MDK

Magyar barokk festő. 374 old. Ötképe a soproni barokk kiállitáson: Carignan bárónő, III. Ágost, Wertheme gróf, Leányac kép. 375 old.

Mojzer Miklós: "A magyar barokk müvészet" kiállitása a Fabricius házban. 373.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XVII.196

Mányoki Ádám

A századforduló táján vagy a XVIII. század első felében tevékenykedő s jórészt külföldre vándorolt festőink között a legjelentősebb Mányoki Ádám (1673–1757) műve az Önarckép és a számüzetésben élő II. Rákóczi Ferenc fejedelem portréja.

Szépművészeti Múzeum (~~vezető~~ ismertető) 20-21. l.
Budapest 1965

Mányoki Ádám (1673-1757)

Bemutatott művei:

II. Rákóczi Ferenc arcképe, olaj, vászon,
75,5 x 62,5 cm 151. sz.
Swihowska báróné arcképe, olaj, vászon,
55 x 43 cm, 152 sz.
Férfi pipával, olaj, vászon, 92 x 72 cm. 153 sz.

L'art de Hongrie du X au XX siècle
Kiállítás, Paris, 1966. katalógus.

Mányoki Ádám

Hamburgban tanult és működött, onnan Berlinbe került, ahol a poron király udvari festője lett. Itt találhozott vele II. Rákóczi Ferenc felesége, aki rábeszélte, álljon férje szolgálatába.

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes.

120. l.

Mányoky Ádám

Rákóczitól, mint udvari festő, 900 forint fizetést kapott. Két évig élt Rákóczi mellett, emlékeket festett róla és családjáról. 1709-ben a fejedelem Hollandiába küldte tanulmányútra és diplomáciai megbízással.

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes.

121.l.

4.

Mányoki Ádám

a nabadsághaz bukásának hírére Rákóczihoz siet Danzigba. Itt festi híres képét Rákóczi-ról. Rákóczi, mielőtt tovább utazott volna Franciaországba, beajánlotta a lengyel főnaknak és Erős Ágost szász választófejedelemnek, egyben lengyel királynak.

Antner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes.

121. l.

5.

Mányoki Ádám

Erős Ágost udvari festőjének fogadta. A király halála után hazatért, Rákóczi egyhori híveinek arcmásait festette. A péceli hastélyban Ráday Pál vendége volt, több portrét festett a Podmaniczky család tagjairól.

Artner Tivadar: A barokk müvészete. Bp. 1968.
Móra k., 129 l., képes.

121. l.

Mányoki Ádám

megfordult Pozsonyban, Pesten, de nem kapott megfelelő feladatot. Végül visszatért ~~ot~~ Drezdába. Itt udvari festő, a királyi gyűjteményben volt számos arcképe. Rákóczi portréját innen szerezte meg múzeumunk, többi műve 1945-ben, a ~~ki~~ drezdai királyi palota légésekor elpusztult.

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes.

121. l.

Mányoki Ádam (1673-1757)

~~[illegible]~~ uzalkodók, fejedelmek, főurak megörökítője. Egyideig II. Rákóczi Ferenc festője, diplomáciai megbízásokat is teljesít. Így jut el Hollandiába. Később a lengyel királyi udvarba került. Utolsó korunkában magyar főúri családoknak dolgozik. Főműve: II. Rákóczi Ferenc portréja.

Kováce Irén, Sz: Ki ez? Művészettörténeti társas-~~[illegible]~~ játék. Kártyaszövegek: Kontha Sándor. Bp. 1960. 2. kiad. loc t. 1 mell. 25 l., /Homo ludens 2./

37.t.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe. (repr.)

Kovács Irén, Sz.: Ki ez? Művészettörténeti társasjáték. Kártyaszövegek: Kontha Sándor. Bp. 1960. ?. kiad. 100 t. 1 mell. 23 l., /Homo ludens ?./

37.t.

Mányoki Ádám, festő DOG

Ráday Gedeon Mányokitól tanulta a művészet szeretetét.

Cz. A.: Zsindely ferenc: A péceli Ráday = kastély 335-36. l

KÖNYVBARÁT, bp. 1959. július IX/7.

MDK

Mányoky (Ádám festő)

Egyik főműve a Zichy Jenő-féle hagyatékkal a fővárosi birtokába jutott 1911-ben.

Dr. Feleky Géza: A művelődéstörténeti múzeum problémája és a Fővárosi Múzeum.
Városi Szemle, Bp. 1914. 96. l.

Mányoki Ádám, festő MDG

A Szépműv. Múzeum XVII.-XVIII. sz.-i kiállításán látható Mányoki Rákóczi portréja, Pipás Jérfi ja és kezesetlen előadású önarcképe.

Péter Imre: Jegyzetek kiállításokról 8.1

NÉPSZABADSÁG, bp. 1961. nov. 23.

mDK

Mányoki Ádám
festő

„férfi pipával" c. inni festménye
a Szépművészeti Múzeumban
a „Honap műtárgya"

Keddi mozaik
Népszava, 89 évf 44 sz. 1961. febr 21.

MDK

Mányoki Ádám

emlékkiállitás.

A Szépm. Muzeumban. Nemes Marcell szerezte meg az anyagot a muzeumhak.

Esti Hirlap 227 sz. 1957 szept.28 2 old.

M.D.K.

Mányok Ádám

Festőművész 200 évvel ezelőtt 1757 aug.6.-án halt meg Drezdában.

Havas Lujza:Mányoki Ádám.
Népakarat 1957. aug.6. 2.old.

M.D.K.

Mányoki Ádám /1673-1757/

306. Zrinyi Ilona, I, Rákóczi Ferenc felesége.
Olajf.

Elveszett./Miniszterelln./

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. V. füzet.
20. l.
MUMOK. Bp. 1952.

M.D.K.

Mányoki Adám, festő

stilusával horra összefüggésbe a Lengyel Akadémiához tartozó Kórnik-i Könyvtár tulajdonában levő egik képét (olaj, 87×64 cm.), mely a festő-technika elemzése alapján a XVIII. sz. második feléből származik s egy „Polonaise"-t táncoló társaságot ábrázol. Szerző az esztergomi gyűjtemény ismeretlen mérvénének „Elethépek" c. műve alapján, megállapítja, hogy a szóbanforgó kép figurái, nem lengyelek, hanem magyarok.

Szymanski, St.: Le Tableau inconnu d'un Anonyme Hongrois du XVIIIe siècle. (Egy ismeretlen festő képe a XVIII. sz.-ból.) 141-146. old. /közben 6 db. reprodukció a kérdéses képről./

Mányoki Ádám [redacted]
1673-1757

művei hiányoznak a XVIII sz. rajzi emlékei közül.

A Lázár Béla által neki tulajdonitott önarckép nem bizonyult hitelesnek.

PATAKY DÉNES: A magyar rajzművészet. Bp. 1960.

9.1.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757.

Constantina orosz nagyhercegnő arck.

Ernst Muz. 39. sukc. 28. l.

Mányoki Ádám, festő MDK

Február 25-én nyílik a Szépművészeti Múzeumban az újra felelevenített „A hónap műtárgyai" kiállítássorozat. Az első „hónap műtárgya" Mányoki Ádám nemrég megszerzett festménye: a férfi pipával c. kép lesz.

–: „A hónap műtárgya" – az új Mányoki-festmény

9. l

Bp. 1961. febr. 22

NÉPSZABADSÁG

MDK

Mányoky Ádám

Carignan hercegnő arcképe, repr.

Nyáry Sándor dr.: Kupeczky János és Mányoky Ádám a Szépmüvészeti Muzeumban. Mivészet 1906. 250-258.1.

MDK

Mányoky Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe, of. Fenti munkája után festette Keisz K.

Mih. Rákóczi 22o.l.

Mányoki Ádám

Rákóczi alszerpe nekapel a

kéz mův. mut. „XVIII és XVIII. n.

mocz ad festénet" s. Kiállitásán

Sigilia, 1962, 1 n., 53 old.

MDK

Mányoky Ádám

Genthon István: Magyar müvészek Csehországban.
Bpest. 1937. 8.l.

MDK

Mányoky Ádám

Dr. Lázár Béla: Mányoky Ádám
Képzőművészet 1933. 216.l.

MDK

Mányoky Ádám

Magyar Nemzeti Mivészet 1938. 4. sz. 66.l.

MDK

Mányoky Ádám

Pipics Z.dr.: Karlovszky Bertalan. Rádióélet 1938. 43. sz. 20-21.l.

MDK

Mányoki Ádám

Kende B.: Felvidéki müvészek és az őszi tárlat a Műcsarnokban. Müvészet 1938. III. évf. 22. sz. 148.l.

MDK

Mányoki Ádám

"Hegedülő fiú" , "Férfiarckép" c. művei.

Képzőművészet, 1933. 230.l.

MDK

Mányoki Ádám (1673-1757)

Női képmás. Vászon. 70x61. Illusztr-A.tábl

Ernst Múzeum aukciói. XVII. 27.1.

MDK

Mányoki festém.

Malmö. Arbetet dec.8.-ik száma, néhány sikerült képet közöl, azok között M. Rákóczi arcképét, Paál László erdei táját és Ferenczy István Pásztorleányka-ját.

A stockholmi magy. képzőm.kiáll./1928/ a svéd sajtóban.-MIP 1929 3.sz. 178.l.

MDK

Mányoki Ádám festöm.
1673-1757

Nöi képmás. Kiállitva Darmstadtban. Ausstellung deutscher Kunst. 1914. Vászon.
42x35

Ernst Muz. aukciója. XXVIII. 1924. Kat. 32.1.

MDK

Mányoki Adám

Podmaniczky Jánosné báróné arcképe /1724/.Repr.

Képes Krónika, 1931.VIII.2. 31.sz. XIII.évf.
Cimlapja.

MDK

Mányoki Adám

Meghivó Mányoki Adám emlékkiallitásara.
Szépművészeti Múzeum Bp. 1957.szept. 28.

MDK

Mányoki Ádám

Művészet 1936. I. 34.l.

lye: .....

MDK

Mányoki Ádám, festöm.
1673-1757

Sobjeski Constantine hercegnö képmása.
Olf. -
Illusztr. az I.tábl.

M.Á. stilusában: Trautmansdorf grófné
képmása. Olf. Illusztr. a XIII.tábl.

Árv.Közl. 1931. 3.rr.sz. 61.l.

mdk

1

Mányoki Ádám

fiatal festő korában Drezdában és Varsóban tanult s mint neves művész került haza. Rákóczi figyelmét felkeltette tehetségével a fejedelem nagy műértő volt. A Rákóczi kor legtíreselb magyar festője, Mányoki hosszu időn át volt a fejedelem udvarában.

Huszell a Bdön: a Remekmű halála

Kolozsvár 1937

G. L

mdk

Mányoki Ádám

3

1705-ben festett Rákóczi arcképen az arc feltebb, R. haja dusan omlik le, kucsma nincs a fején és az alakja jobbról balra fordul. „Arcán mosoly nem fudni gúny-e vagy sem". A fiatal Rákóczival egyidőben festette le Mányoki a fejedelem hitvesét Huszell a Ödön. A remekmű halála.

Kolozsvár 1937.

9, 10. l.

mdk.

Mányoki Adam 2

Sokaig hitték, hogy 1712 körül került Rákoczi-hoz, de egy jignált képéről, amely a fejedelmet 29 éves korában ábrázolja, és 1705 ből van keltezve, megállapítható hogy jóval ez idő előtt már festette Rákoczit.

Huzella Edön. A remeknü halála

Kolozsvár 1937.

g. l.

mdk

Mányoki Ádám

H

Rákóczi ajánlására került Mányoki Erős Ágost szász fejedelem és lengyel király udvarába. Ott festette meg: Lubomirszka herceg portreját és Erős Ágostont vértes rulában. Ez tíres képe, a drezdai muzeumban van. Ő festette meg Carignan hercegnő arckepét a kor egyik legyebb képmását Bpt Szépen. Muzeum őrzi.

Huzella Ödön A remekmű halála

Kolozsvár 1937

10. L

M.D.K.

Mányoki Ádám

Rákóczi Ferenc feleségéről készült müve szerepelt a volt Ernst muzeum müvészeti aukcióján.

/m.b./: "Senki többet...harmadszor!" c. Szinházi Magazin, Bp. 1939. okt. 14. II. évf 42. sz. 40. lap.

MDK

Mányoki Ádám

Safarik monográfiája Kupeczkyről.

Szalatnai R: Mányoki Ádán ujraértékelése.
Forum 1934. 145.

lye: MDK

Mányóki, festő

Képzőművészeti Szemle, 1879. lo.sz. 117 l.

asszon végnélkülönben.
ttünk, hogy itt is tuljádzunk
éfát, játékot inditsunk.
ály né mulatni akarunk
usrul egy példát mutassunk.
ületett, jászlyba tétetett
tól ajándék vitetett
ztus anyja igen örvendezett
nek itten szállás nem adatik
osba be nem fogadtatik
lytul előbb küldetik

zda nyisd meg az ajtódat
zükült te jó akaródat

M.D.K.

Mányoky Ádám, festő

Rákóczi Ferenc arcképét ajánlja megtekintésre érdemesnek:

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 14.old.

Mányoki Ádám

festő

M. D. K.

"Önarckép" "Rákóczi" portréja

"~~Rákóczi~~

R. D.: A XVII. – XVIII. század magyar festészete

Művészet. 1962. február —— 26 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

Rákóczi portréja és Ónarcképe szerepelt a jubiláris Rákóczi-kiállitáson.

Radocsay Dénes: Beszámoló az Országos Szépmüvészeti Muzeum munkájáról 1941-1953. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts. 1954. 4.sz. 101.old.

u.a.

M.D.K.

Mányoky Ádám, festő /1673-1757/

nevét azzal összefüggésben említi a szerző, hogy míg számos külföldi mester dolgozott házánkban, ugyanakkor igen sok magyar művész került ki külföldre és honosodott meg ott. Így Mányoky Ádám is, aki eleinte Rákóczi Ferenc, majd később a lengyel király és a szász választó fejedelem udvari festője lett.

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 8.old.

M.D.K.

Mányoki Ádám

A Fővárosi Képtár által berendezett kiállitóhelyiségben a "Rózsa Miklós Szalon"-ban került bemutatásra egyik alkotása.
A beszámoló a müvész nevét emliti csupán a többi müvész között, de a müvet nem nevezi meg.

Pogány Ö. Gábor: Egy uj nemzedék jelenik meg kulturánkban.
Szinház és Mozi Bp. 1948. aug. 25. I. évf. 2. sz. 25. l.

Mányoky Ádám MDK

"II. Rákóczi Ferenc"

Szabó Béla: A magyar festészet remekművei.
ÁM A Műcsarnok másolati kiállitása megyénkben.
SZABAD NOGRÁD, Salgótarján. 1956. jan. 4.

M.D.K.

MÁNYOKI Adámos festő

A Rákóczi portre másolata a kiállitáson

/ gábor/ Mikes -kiállitás aPetőfi Irodalmi Muzeumban
Magyar Nemzet 1962. február 21.4.1.

Mányoki Ádám, festő MDG

A. Tyihomirov: Magyarország művészete című könyvében a reprodukciók közt bemutatja Mányoki Rákóczi-portréját is.

-: Könyv jelent meg Moszkvában a magyar képzőművészetről 8.1

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. jan. 28.

MDK

Mányoky Ádám festő

Főv. Képtár Kiáll. 43. M. Otthonok. Bp. 1949. máj.

Mányoki Ádám

1707-9. között Rákóczi udvarában dolgozott

Gogolák L.:

II. Rákóczi Ferenc és a művészet.

Szabad Művészet

1953. 103, 104. l.

(Képel.) 105. l.

1709. a fejedelem
tanulmányai folytá-
tására Mányokit Hol-
landiába küldötte.
Rákóczival Mányoki
újra csak az emigrá-
ció idejében Danczká-
ban találkozott. Itt
festette meg a fejede-
lemnek azt az arc-
képet, melyma a szép-
műnészeti Muzeum
tulajdona.

A rövid időre hazaté-
rő Mányoki az 1720-as
években festi Ráday
Pált.

Mányoki Ádám: MDK

Sobiecki hercegnő

Ernst Múzeum 1933. jan.CXXXVI.

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

„Férfi pipával" c. képéről a Régi Magyar Osztály 1960-évi szaporulatai körött történik említés

A Szépművészeti Múzeum 1960-ban

Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts, 1961.
19.sz. 140.old. Kép: 91.old. 60.ábra.

M.D.K.

Mányoki Adám, festő

Werthern grófról készült arcképét az 1954-évi új szerzeményeik között emliti:

Redő Ferenc: A Szépművészeti Muzeum 1954-ben. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts, 1955. 6.sz. 110.old.

MDK

Mányoky Ádám festőm.

Klasszikus magyar festmények utja hszefelé.
A Műgyüjtő, 1929. 3.sz. 84-85. l. képekkel

M.D.K.

MÁNYOKI Ádám festő
(1673 – 1756)

1704–11. II. Rákóczi Ferenc udvari festője

II. Rákóczi Ferenc arcképe (repr. 57. e)

Müvészettörténeti A B c Bp. 1961. 261, 505
555. e.

M.-D.K

HÁNYOKI Ádám festő
(1673-1756),
Nemetországban és Párizsban dol-
gozott.
II. Rákóczi Ferenc arckése 1712.
(rézv.)

Dombi József: Művészettörténet Bp. 1960. 265-,266.l

MDK

Mányoki Ádám /1673-1757/

Arckép, of.

Magyar mestermüvek kiáll. N.Szal. 1936. jun.

MDK

Mányoki Ádám, 1673-1757

Önarckép idős korában

Ernst Muz. 43. sukc. 1929. dec. 51. l.

MDK

Mányoki Ádám, festő

Rákóczi fejedelem mellett, majd 1709-után Lengyelországban és Drezdában müködött, közben hazatér, és végül 1757-ben Drezdában meghal. Arcképfetészetében a huszas évek stilusát megtartja, a nemzeti ellenállás tudatos érzésével dolgozik.

A magyarországi müvészet története I. 432.l.
Bpest, 1961. II kiadás.

MOK

Mányoki Ádám, festő

Önarckép, Szépm. Muzeum./foto/

A magyarországi müvészet története. I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 431.l.

MDK

Mányoki Ádám,festő

Ráday Pál képmása.Bp.Ref.teologiai könyvtár./foto/

A magyarországi müvészet története.I.
Bpest,1961.II.kiadás. 430.l.

MDK

Mányoki Ádám, festő

II. Rákóczi Ferencz. Szépm. Muzeum./foto/

A magyarországi művészet története. I. 408. l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

MDK

Mányoki Ádám, festő

II. Rákóczi Ferencz a külföldön élő festőt szolgálatába fogadta.

A magyarországi művészet története. I. 406. l. Bpest, 1961. II. kiadás.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

"Rákóczi portréja" "Feifi pipával"
" (repro-)

A magyar barokk festészet kiállítása
Wörlitz, 1961. dec. 2 — 22 lap

Mányoki Ádám

A párizsi Petit Palais-ban rendezett magyar kiállításon szerepel.

Journal de l'Amateur d'Art 1966. máj. 10.

Nánysi Ádám

Reprodukció

Journal de l'Amateur d'Art 1966. máj. 10.

Mányoki Ádám

A párizsi Petit Palais-ban rendezett magyar kiállításon szerepel.

Tribune de ..... 1966. máj. 17.

Mányoki Ádám, festő MDh

Rákóczi portréja látható.

–: A magyar képzőművészet nagy sikere Párizsban 7

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. máj. 8

Mányoki Ádám

Festő képe Rádayn Pálról

Benda Kálmán: Rákóczi diplomáciája

Élet és Tudomány 1962 ápr. 389. l.

Mányoki

Művével szerepel az Ernst-
múzeum aukciós kiállításán.

B. K. 929. XII. 1.
Est, 929, XII. 1.

Mányoki Ádám

Magyarországról elszármazott művészeket említi a cap. II.
Rákóczi Ferenc arcképfestője.

B. Lossky: A magyarországi művészet 10 csodálója; Magyar Műhely; 1966 XI. 15. 108. l. 110. l.

Mányoky Ádám

"Rákóczy kedvence volt, később Drezdában, mint udvari festő müködött, s állitólag Varsóban halt meg,"-irja Prém József: „Az arcképfestők" c. beszámolójában, s felsorolja a világ legnagyobb arcképfestőit.

Képes Családi Lapok, Bp. 19ol. jan. 6.
XXIII. évf. 1. sz. 24-25. lap

Magyar Adám
festő.

Méltatás

Gál István: Wogdány Jakab angliai pályakezdete.
Művészet, 1971. julius - 9.oldal

Mányoki Ádám

MDK

~~E~~ szobrának fellállitását a B- vagy D épület mellvédjére javasolja Pogány Ö. Gábor.

Gárdonyi Jenő: 45 millió a budavári palota képzőművészeti alkotásaira.
MAGYAR NEMZET 1964 máj. 10.

Mányoky Ádám

"Kortársa volt Kupeczky Jánosnak, most a müncheni nagy muzeumban van egy képe" -melyet a lap nem nevez meg.
"Csevegés a "Zöld Szalon"-ban" c. rovat közleménye.

Képes Családi Lapok, Bp. 1902. okt. 5.
XXIV. évf. 40. sz. 640. lap

Mányoki Ádám

Képmásához nem áll. Roisz László gyűjteményében (Ismeretlen hölgy arcképe; a Magyarországon található legkvalitásosabb Mányoki-képek egyike).

D. I.: A Roisz-gyűjtemény Balatonfüreden; „Műgyűjtő", 1971. 1. sz. 9. l.

Mányoki Ádám festőművész

211 éve halt meg

Nejmtava 1968 augusztus 6
Y. Old.

Mányoki Ádám

műve szerepel a miskolci

képtárban - emlékére

Északmagyarország 1970 május 4.

4. old.

Mányoki Ádám festőművész

713 éve halt meg

Nógrád 1970 augusztus 6
4. old.

Mányori Ádám, festő M.D.K.

sz. 1673-ban, tanulmányait Lüneburgban végezte és 1703-tól 1707-ig a berlini udvar archépfestője volt. 1709-ben hazatért és II. Rákóczi Ferenc szolgálatába állott. A felkelés buráza után 1711-ben ismét külföldre ment és felváltva a szász választófejedelem drezdai és Erős Agost lengyel király varsói udvarában dolgozott. 1723-ban ismét Magyarországra jött és sok magas rangu személyiség arc-

./.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina 180. old.

Mainpöri Ádám, festő

M.D.K.

... képét festette meg, de végleges letelepedését nem tudta keresztülvinni. Végleg 1731-ben ismét visszatért Drezdába, előző udvari festői működésében haláláig, 1756-ig dolgozott.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

188. old.
2 k. 173. "

Mányoki Ádám MDK

Női arckép Swihowska báróné, szül.Grundmann, olf.

Önarckép, olf.

Műcsarnok 1934 Husz év szerzeményei

Mányoki Ádám MDK

Női arckép, repr.

Önarckép, repr.

Mücsarnok 1934 Husz év szerzeményei

MDK

Mányoky Ádám 1673-1756

Önarckép

A M. Nemzeti Festészet kialakulása. N.Szal.
1949. febr.

M.D.K.

Mányoki Ádám,festő

Drezdában a szász kir.udvar festője,Rákóczi Ferenc udvari festője is volt.Sok arcképet festett.445.o. Szokolyán született.Berlinben is dolgozott 1723-1731 ben itthon van.1724.Podmaniczky,Jeszenák Pál,Erdődy György,Eszterházy Pál,Ráday család.arcképei.Rákóczi kép,1756-ban halt meg Drezdában.450-51 o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Minerva.1960.Bpest

M.D.K.

Mányoki Ádám,festő

II.Rákóczi Ferenc,Bpest.Szépmüv.Múz.Fekete repr. 451.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa?III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Bpest.Minerva,1960

M.D.K.

Mányoki Ádám, festő

Önarckép. Bpest, Szépmüv. Múz. Fekete repr. 74. kép

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa, III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film, Bpest, Minerva, 1960

Mányoki Ádám

Emlékét állítanak neki a szepedi Nemzeti Emlékcsarnokban

PH. 1930. X. 26

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc

Műcsarnok 1938 Őszi tárlat

Mànyoki Ádám festő

Repr.: II. Rákóczi Ferenc

1966. aug. 13. Magyar Hírek

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

II. Rákóczi Ferenc arcképét
festette (reprró)

Arthur Tivadar: A nagyságos fejedelem festője
Vörös Lapja, 1964. június 6 - 15 kép.

MÁNYOKI Ádam

ld. Koós Judit: A Ráday-ak-képgyűjteményének
története. = A Ráday Gyűjtemény Évkönyve III (1984)
82. p. sk.

MÁNYOKI Ádám
73,137,212

Oltványi 1991

MTA-Mük

6386. sz jegyzék

en a Fölöspéldány Köz-
könyveket ill. periodi-
fel.
anyagát a Közlekedési
, a jegyzék az ő össze-

Mányoki Ádám

Magyar Művészet

1934. 27, 30, 65.

Mányoki Ádám

cród

Pesti Hírlap Vasárnapja

1935. 14. sz. (Rákóczi Ferenc és a nincsenek.)

Mányoki Ádám

zobd

Révai XX. 635. l.

BUDAPEST
935 JUN. 25. 14
Ta 62 Ta

BUDAPEST
935 JUN. 25. N
S

BUDAPEST
935-JUN.26.-E10
Cs.F.a.b. 4 Cs.F.a.b.

MDK

Mányoki Ádám

Tóth Dénes: Müvészeti aukció Almássy-Teleki Éva Müintézetében. Esti Ujság 1940. nov. 30.

Mányoky Ádám, festm. MDK

II. Rákóczi Ferenc udvarában rendes évdijat "huztak" közöttük fentemlitett is.

B.J.: -235. Bogdán Jakab.

Zsilinszky Mihály:Budapest. 1878. 29.1.

Müvészet.1907.

MDK

Mányoky Ádám

Önarcképe reprodukálva.

Petrovics MM 6.1.

MDK

Mányoki Ádám, festőm.

Második,lényegesen megbővitett és átdolgozott kiadás.

M.életrajzában még mindég szerepel az a téves adat, h. Párisban Largilliernél tanult, holott ezt Lázár Béla kitünö Mányoki-könyvében már megcáfolta.

Éber László: Müvészeti Lexikon. II.kiadás. Bp.1935
Magyar Müvészet. 119.l

Drezda:Mányoki Ádám a szász választó udvari festője.

Ld.:Művészet VII.1908.254-266.

Aszód: Ráday család arcképei
Mányoky Adám

Művészet V. évf 1906. 250-258 l.

Szokolya község

Pesti Hirlap. 1932. máj. 5. 9

Lázár Béla: Mányoki önarcképe
hazakerült

Dresda: 1) Lubomirska hercegnő arcképe
2) Belndinger ölgyes képe
Mányoky dolám.

Művészet V. évf 1906. 250-258. l.

Krakó: Erős Ágost arcképe Mányoky Ádám

Művészet V. évf. 1906. 250-258 l.

Tótfalu:itt tartózkodott öccsénél,
M.Sámuelnél Mányoki Ádám.

Ld.:Művészet VII.1908.254-266.

Lipcse: Rechberg jogtanár képe
Egyetem
Mányoky Ádám.

Művészet V. lóf. 1906. 250-258 l.

Kiskartal: a) Podmanicky János archépe
b) Podmanicky Jánosné archépe
Mángoly Ádám.

Müvészet V. évf. 1906. 250-258 l.

MDK

Mányoki Ádám, festöm.

A három ve fennálló Müvészeti Muzeumok Barátainak Egyesülete/ a régi"MuzeumbarátokEgyesülete" elödje volt/ - komoly értéket szerzett két müvészeti muzeumunknak.

Igy: Swiboveka bárónö képmását.

MDK

Mányoki Adám festőművész

"A magyar képirás úttörői" cimmel megjelent kötet a magyar művészet egykori jeleseinek élet és jellemrajzát foglalja magába. Kezdődik a sor Mányoki Adámmal, a legrégibb ama magyar festők közül, akiknek művészetét szélesebb körre terjedő hirnév előzte meg.

Cikk: A Magyar Képirás Uttörői.

Vasárnapi Ujság, 1904. 51.évf. 878.l.

Mányoky Ádám

The Hungarian Quarterly, Vol. I. No. 1. 1936
(François Gachot)

MDK

Mányoki Ádám

A Művészeti Muzeumok Barátainak Egyesülete Kiállitása 20 év szerzeményeit mutatta be az Andrássy-úti múzeum egy termében. A tárlat darabjai között van Mányoki Ádám Önarcképe.

Képzőművészet, 1934. 89.lap

Mányoki Ádám MdK

négy műve látható a Fabriczius -házban megnyilt muzeumban.

(-d): RÁkóczi-kincsek a Fabriczius-házban. Kisalföld, 1962. jul. 4.

TÁNYOKI ÁDÁM
festőművésszé

Magyar Nemzeti G.
Története és gyűjt.
TKM 206

Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat

A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat
tisztelettel meghívja Önt

A Tavaszi Fesztivál kiállításai közül

a Magyar Nemzeti Galéria

Európa fejedelmi udvaraiban
~~Mányoki Ádám~~
Egy arcképfestő-pálya szereplői és helyszínei

című kiállításának megtekintésére

Szakvezetést tart:

Búzási Enikő

A rendezvény időpontja:
2003. április 28-a, hétfő, 15.00 óra

Helyszíne:
Magyar Nemzeti Galéria
Budavári Palota C. épület

MÁNYOKI Ádám

Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat

A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat
tisztelettel meghívja Önt

az Iparművészeti Múzeum
Nagytétényi Kastélymúzeuma

Bútorművészet a gótikától a biedermeierig

című állandó kiállításának megtekintésére

Szakvezetést tart:

Batári Ferenc

A rendezvény időpontja:
2003. április 7-e, hétfő, 14.00 óra

Helyszíne:
Nagytétényi Kastélymúzeum
Budapest XXII., Kastélypark u. 9–11.

MA'NYOKI ÁDÁM
festőművésze

Miskolc

képtár

TKM 484

MÁNYOKI ÁDÁM

említve ld. Barabás Miklós

Losonci Miklós: kétszáz év magyar festészete. Miskolci Galéria

UJ TÜKÖR 1982. XIX. évf. 51. sz. 4. o.

ésre kerülő dijból progressziv jöv.adó és községfejl. hozzájár. kerül
.

197.....

.....
megbizott

.....
megbizó

Mányoki Ádám, festőművész (1673–1757).

A Hónap Műtárgya

Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc.

A már emigrációban élő fejedelem portréja 1712-ben, Gdanskban készült. Az arckép nemcsak magyar bárok portréfestészet egyik legszebb alkotása, de a festő életművének is kiemelkedő darabja. Feltárja jellemábrázoló erejének legjavát.

Magyar Nemzeti Galéria,
1986. ápr.

TIT szabadegyetem. A magyar festészet gyöngyszemei.

okt. 17.
17.30 órai

Mányoki Ádám (1673–1757).

B. ép. fszt.
előadóterem

festőművész

„II. Rákóczi Ferenc portréja." (említve).
Előadó: Buzási Enikő

Magyar Nemzeti Galéria
1985 okt.– nov.

Mányoki Ádám, festőművész

Tárlatvezetések:

1. Mányoki Ádám és Bogdány Jakab művészete.
XIX. századi tájképfestészet.
Vezető: Ecsery Elemér.

A Magyar Nemzeti Galéria programja, 1981. február

Mányoki

Magyar mecénások ajándékai-
nak kiállításán 2 képe szerepelt.

M o. 934. III. R

Μόσχα

Μουσείο νεκρικών αρχαιοτήτων
και πολιτισμού Α. Τσαρ Πούσκιν

Μ. Ο. ΦΙΛΙΜΕΡ Α.

M.D.K.

Mányoki

Kóla Margit: "Balogh István államtitkár" cimmel hoz iterjut, melynek során a miniszterelnökségi államtitkár beszél képgyüjteményéről. Közöttük szerepel a müvész alkotása is.

Szinház, Bp. 1946. ápr. 6-12. II. évf. 12.sz. ~~II.-évf.~~ 4-5. lap

Mányoki Ádám

l.

Huszár magyleugyel

144. l. u.

Keppel

niszt. 1908 julius hó 5-én 72363 sz.
r. állampénztárhoz intézett rendele-

alja- bodrogfalvi, sztrigy-szent-
ai/ süvetei, zsámbéki és leleszi
ről készitett 49 drb. szines má-
n. kir. iparmüvészeti iskolai tanár-
letdijat engedélyezvén, utasitom
sztelétdij I. részlete fejében
tt tanárnak bélyeges és a Müem-
e részéről láttamozott nyugtat-

Mányoki Ádám

Külföldre nehezt nagyon
fejtő, ami Nyugatemzőfélen
művelt Riany elismerést.

Klaniczay Tibor Garas Klára
Magyarországi festészet a XVII. sz.-ban,
Irodalom történeti közlemények,
Bp. 1955, 383 o.

Matejko Ádám

festőművész

Csoportkiállitás - Ernst-Muzeumban - képével szerepel. „Sobiecki herceg" c. festménye 1713-ból.

Pesti Hirlap
1933.I.15.

Mányoky Ádám

Ly. 2812

Swihowska báróné
archeje.
A Művészeti Muzeumok
Barátai ~~[illegible]~~ Egyesületé-
nek ajándéka a Szép-
szűm. Muzeum részére

Repr.

Pesti Napló képes mell
1929. nov. 5.

zoktatásügyi minisztertől.

Meghagyottak átképzése.
Melléklet száma:

Szigoruan bizalmas!
Előadó - előadónak!

iszter urnak 7.072/Om. 1. omo.-1942.
1942. évi október hó 23-án 1.907/Om.
eletemben intézkedtem az idegen had-
tképzése tárgyában.
iszter ur 4.644/Om.1. omo.-1943. szám
oglalkozásukban meghagyottak folyó
sem hivhatók be katonai szolgálatra.
iszter ur ugyanekkor elrendelte, hogy
még át nem képzett személyek közül
n nincsenek meghagyva, a honvédségnél
ótlására már folyó évi április hó
ek és augusztus hó 1-ig behivhatók.
n nem részesült át nem képzetteknek

Mányoky Ádám

Gál Ung Nachb

47 l.

ter 1907 évi okt.hó 28-án 108249
árhoz intézett rendeletének más o-

mpénztárt, hogy a budavári koro-
jókarban tartásáért 1907 évre
ános cserép és palafedő mesternek
nevezettnek a II.és III. fokozat

Mányoki Ádám

300 éve született Szokolyán

Magyar Nemzet 1973 szeptember 15
4. old.

Mányoki Ádám 1

(1673-1757) A török hódoltság utáni idők, a Habsburg uralom és a kuruc harcok idején a sokat foglalkoztatott külföldi mesterek között is kitünik Mányoki Ádám, a szokolyai református prédikátor fia. Háborus, protestáns üldözés elöl Komáromba, majd Györbe menekül a sokgyermekes és nélkülözés közepette élö család. Igy beleegyeztek, hogy a kis Mányoki nevelését Doelfer János Antal hadbíró tábornok vállalja.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300-ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 1 old.

Mányoki Ádám 2

12 éves korában Cellébe viszik, ahol kiváló mestereknél tanul. Hamburgba például Scheits nevű festőnél s a közeli salzdahlumi kastély gazdag képgyűjteménye is segíti a portré iránti érdeklődését. A holland és főleg francia mesterek hatottak rá, különösen Rigaud és Largillier udvari művészete. Vándorútján Berlinben Frigyes Vilmos porosz király udvarában is dolgozik.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300-ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 1 old.

Mányoki Ádám 3

Hivatalos megrendelések mellett talán ebben az időben festi jól ismert ifjukori önarcképét. Öszinte és keresetlen pózban, szürkészöld semleges háttér előtt, nyitott ingben, festéskőzben palettával és ecsettel a kezében örökíti meg magát. A kép egyéniségének nagyszerű kifejezője, sokat felfed a művész lelkivilágából, egyszerűségéből, optimizmusából, magabiztosságából. Egyben vonzó és értékes dokumentuma fejlett portrémüveszetének.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300-ik évfordulóján.

Raptanitás 1973/6 1 old.

Mányoki Ádám 4

Berlinből II. Rákóczi Ferenc felesége Hesseni Amália hercegnő hívására tér haza 1707-ben s két évig a műpártoló fejedelem udvari festője. A szülőföldjét rajongásig szerető Mányokinak élete és munkássága is egybeforrt a fejedelem szabadságharcával. Így érthető, hogy 1709-ben Rákóczi biztatására hagyja el az országot." Nemcsak a művész képességére számítok - mondta a fejedelem Mányokinak - de a hazáját szerető nagytudású emberre is.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra. Születésének 300-ik évfordulóján.

Raptanítás 1973/6 1 old.

Károlyi Sándor

Ön nyelveket beszél, bejáratos udvarokba, diplomata tanácskozásokra és jó szolgálatot tehet hazájának." Így került Hollandiába, majd Oroszországba, a császárhoz küldött követi megbízatása után Lengyelországba követi megbízatást kapott (Danzigba) ahol a fegyverszünetet megegyszer lefestette. Első képe, amit a Nemzeti Múzeumba ajándékozott valószínűleg önarckép, és a második portré Károlyi legszebb képei közé tartozik. Portréin a hűség és részvét megszakszorozta problémáinak a hűség és részvét megszakszorozta problémáinak a hűség és részvét megszakszorozta problémáinak

Mányoki Ádám 6

Mindaz a festői érték, ami eddigi művein elaprózott módon jelentkezett, e portrén egyesítve található. Félalakban, nyugodt, komoly tartásban, fejedelmi méltósággal, prémes kucsmában, melyen baloldalt egy drága köves forgó látható, vállára omló hajjal, kék bársony dolmányban ábrázolja a fejedelmet. A vörös mentét ékkövekkel és gyöngyökkel díszített lánc fogja össze, mellén piros szallagon az aranygyapjas rend jelvénye függ.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300-ik évfordulóján.

Raptanitás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám 7

Rokonszenves, telt arca teljes nyugalommal, tiszta, nyílt tekintettel néz ki a képből. A portrét egységle foglalja a meleg lazúros szinezés és finóm fény-árnyék hatás. A kép szuggesztív erejét fokozza Rákóczi személyiségének mesteri érzékeltetése, máskép el sem tudnánk képzelni II. Rákóczi Ferencet. A mélyen érző és gondolkodó „a haza és a nép sorsát szívén viselő, a szabadságért küzdő fejedelem alakját sikerült Mányokinak példamutató, évszázadokra kiható formába öntenie.":

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300. ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám. 8

Rövid ideig Rákoczival együtt vannak még, de a fejedelem Franciaországba való távozása után, Varsóba, majd Drezdába költözött. A Erős Ágost szász fejedelem és lengyel király szolgálatában portrékat festett a gálans és műrészetkedvelő úralkodóról, a szürün váltakozó udvarhölgyekről, lengyel főurakról, német fejedelmekről, a városok gazdag polgáráiról, tudósokról festőkről. Berlinben Frigyes Vilmos porosz király szolgálatában dolgozik.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámról születésének 300-ik évfordulóján.

Raptanitás 1973/6 2 old.

Magyaki Oklan

Beisben VI. Károly magyar királyi leányát Mária Teréziát, a későbbi királynőt örökíti meg. Nem csoda hogy ebből a környezetből származik hazánkba. 1724-ben vigye pitarnál szülei birtokára Nagyszentmiklósra. Az idős Nagy Istvánnak, Sámuelnek egy fia Dénes Nagy Pálnak, Pakisták falu papjának telepedett le. Milyen nagy változás! A külföldi művészek fényes udvarok fényes udvarok fényes udvarok

Mányoki Ádám 10

Az ábrázoltak túlnyomórészt a Rákóczi szabadságharcban szereplő, s a szatmári béke után háttérbe szorított protestans nemesek, akik a barokkos pompás ábrázolás ellen hevesen tiltakoztak volna. A portrét olyannak képzelték, mint őseik arcképe volt a családi galériában. Így a Ráday-a Podmaniczky-család arcképein Mányoki a részletek aprólékos kidolgozása mellett a kissé merev beállításhoz ragaszkodik, alkalmazkodva, a puritán megrendelők kívánságához.

Dr. M. Riss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300-ik évfordulóján

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám 11

Sajnos elveszett Baranyi Miklos debreceni szeptemvir, arcképe, melynek egy későbbi hosszas, pereskedéssel kapcsolatos romantikus története. Jókait az Egetvivó asszonyszív c. regénye megirására ihlette. 1731-be tér vissza Drezdába, mert az a szerény kívánsága sem teljesedhetett, hogy családja közelében, Pahitótfalun egy kis házat és szőlőt szerezhessen. Pedig még 1732-ben is arról ír Ráday Pálnak: Magamnak pedig, hogy igazán megvalljam, nagyon igen nagy kedvem és szándékom Magyarországba visszatérnem, de mire mennyek?".

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra szülétésének 300-ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám. 12

Először Berlinben, Lipcsében, majd végül III. ágost udvari festője lett ujra Drezdában, s ott is halt meg 1757-ben, 83 éves korában. Értékes számimkra a jeles német festővel és esztétával, L von Hagedornnal való barátsága, aki igen nagyra becsülte, képeit gyűtötte s pótolhatatlan adatokat jegyzett fel róla. Élete második szakaszában készült udvari, fejedelmi, polgári portrein érezhető, hogy a barokkból rokokóba való átmenet idején megkapó biztonsággal használta fel az egyéniségének megfelelő elemeket.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámra születésének 300-ik évfordulóján.

Raptanitás 1973/6 2old.

Mányoki Ádám 13

Alakjait nem különösen nyughatom cselekves, vagy ágáló pózban festi, nem a mozdulat ból olvasta ki a lelket, hanem magából az arcból. Végigtekintve művein azt látjuk, hogy szinte egyetlen alakját sem állítja profilba. Ez is az mhinitás~~ból~~ ra való hajlából ered, így a közvetlenség erejével szól a nézőhöz. Ha a formát a körből veszi is, állonge parókás, brokát mentés ékszerekkel teletüzdelt alakokat fest is, az arcot hangzúlyozza a jellemet.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádamról születésének 300. ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám 14

A fej és a kéz, mint az érzések kifejezője szerepel nála. Ezt szolgálja az egymásba olvasztott, kezdetben sötétebb, majd a rokokó idején könnyed világos színek ecsetkezelése s az a sokat emlegetett nőies vonás, ami koloritjának harmoniájában és lőrdaisának szinasiyában is érvényesül.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámról születésének 300.-ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám 15

Élete nagyrészét külföldön töltötte, abban a korban él, amikor a művészek életpályája nagy földrajzi távolságokat ível át. Nemcsak az Angliába távozott Bogdány Jakabra gondolunk, hanem az európai művelő-dés élen járó nemzetek között is a Műveszcsere, mint valami kisebbszerű népvándorlás-folyik. Egyik-másik holland festő pl. Perzsiába, Braziliába, Kelet-indiába eljutott. Az idegen be szakadt Mányoki Ádám, a puritán erkölcsű prédikátor fia, tragikus ellentmondásként fényűző udvarok környezetében él. Nemcsak politikai, hanem lelki emigráns is.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámról születésének 300-ik évfordulóján.

Raptanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám 16

Sokat csalódott, sokan becsapták, de ő a szünteleu munkában keresett vigaszt, amiről kevés itthon található képe mellett, a Német és lengyel múzeumokban szép számmal őrzött portréi tanúskodnak: Drezda, Varsó, Pillnitz, Bécs stb. Magányosan elszigetelten emelkedik ki a 18. század első felének szerény hazai körülményeiből, a magyar festészet e kiváló mestere, az egyetemes művészettörténetben is magyra évtékelt Mányoki Ádám.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámról születésének 300-ik évfordulóján.

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám 17

S mint a kis szokolyai kiállítás is bizonyítja, Rákóczi fejedelem képírója szerves kapcsolatot, folytonosságot teremt a régi és új hagyományok és legkorszerűbb európai művészeti áramlatok között.

Dr. M. Kiss Pál: Emlékezés Mányoki Ádámról születésének 300 ik évfordulóján

Rajztanítás 1973/6 2 old.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe bőrítő 1.

Önarckép 1 old.

Raptanitás 1973/6

Mányoki Ádám

1673-ban született Szokolya Községben.

Csekö László: Dunakanyar, Budapest, 1973. 1391

1301

Mányoki Ádám

„Maria Josefa" a lépe
Kovács Antal debreceni gyűjteményében

Mügyüjtő 1975/1

S. old.

Mányoki Ádám

A Galéria új termei egyikében látható Bogdán Jakab, Mányoki Ádám alkotásai.

(harangozó): Megnyílt a Nemzeti Galéria

Esti Hírlap, 1975. okt. 13.

Magyari Ádám

Podmaniczky János
arcképe
vászon, olaj

Régi kultúrnet M.N.G. 1974.

Mátyási Ádám

Podmaniczky Jánosné
arcképe
vászon, olaj

Régi Művészet M.N.G. 1974.

Mányoki Ádám

Önarckép

vászon, olaj

Régi művészet M.N.G. 1974.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe
vászon, olaj

Régi Művészet M.N.G. 1974.

Mányoki Ádám

A XVIII. század magyar művészei - Mányoki Ádám, Bogdány Jakab, Kupeczky - külföldön alkotnak. Külföldiek Magyarországon.

Zolnay László: Művészet és műveltség a XVII-XIX.századi Pest-Budán. - Budapest, 1972.9.sz.39-41.l.

Mányoki Ádám festőművész

Festmény a lakásban: Az alanti vizsgálathoz fontos volt a kérdés milyen képek találhatók az emberek lakásában. Helyszíni sillabizálások segítségével a festők nevéről kaptak némi információt. A reprókat figyelembe véve találtak a művész repróiból.

Vitányi Iván: Képszemüvészeti ízlésvizsgálat munkások között.
Uj Irás, Budapest, 1973. okt. 45. old.

Mányoki Ádám
festő

„Ö marchép"
(repro)

P. Brestyánszky Ilona: A régi magyar műkészet...
Nők Lapja, 1974. szept. 14 – 14 lap.

Mányoki Ádám
festő

Mányoki Ádám az fürte a legtöbb szál Magyarországhoz. Lengyelországban, majd a szász kir alyi udvarban dolgozott.

P. Brestyánszky Ilona: A régi magyar művészet...
Műv. Nők Lapja, 1974. szept. 14 – 14 lap.

Mányoki Ádám
festő

Mányoki Ádám mint II. Rákóczi Ferenc udvari festője, követte a számizelésben a főurat.

P. Brestyánszky Ilona: A régi magyar műveszet..
Nők Lapja, 1974. szept. 14 – 14 lap

Mányoki Ádám 1

(1673-1757) a nagy barokk arcképfestő 300 éve született, a Börzsönyhegységben levő Szokolyán. Igaz, hogy csak 9 éves koráig élt e szép tájon. Alkotásai a hazai és egyetemes művészettörténet remekei közé tartoznak. Legkiemelkedőbb munkája II. Rákóczi Ferenc arcképe, mely Radványból, Radvánszky Béla tulajdonából vásárlás útján került a budai palotába, annan a Minisztertanács tulajdonába.

Mike Károly: Mányoki-emlékünnepség Szokolyán.

Rajztanítás 1974/1 33 old.

Mányoki Ádám 2

Rákóczi 1711-ben menekülni kényszerül Lengyelországba. Mányokit magához hivatta Gdanskba, ahol a közfelfogás szerint megfestette a már említett legismertebb képét a fejedelemről. Prémes kucsmában, vállra omló hajjal, kék bársony ruhában, vörös mentében ábrázolja. A mentét, mint korábbi képén, ékkövekkel és gyöngyökkel díszített lánc fogja össze.

Mike Károly: Mányoki-emlékünnepség Szokolyán

Raptanítás 1974/1 33 old.

Mányoki Ádám 3

A fejedelem mellén piros szalagon függ az aranygyapjas rend jelvénye melyet 1709-ben kapott. Mányoki műveszetének valamennyi jellemző vonása tükrözödik e műveben: sötét, semleges hátterből kiemelkedő, egyenséget tükröző alkotás. Értékes képeit sok országban kincsként őrzik, sajnos hazánkban kevés eredeti műben gyönyörködhetünk.

Mike Károly: Mányok-emlékünnepség Szokolyán.

Raptanítás 1974/1 33 old.

Mányoky Ádám és Jan Kupeczky

a magyar lépírás nem velük
lezdődik, hanem Mérsöllyel és Munkácsy-
val

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

37. old

Hámyoki Ádám, festő

Rákóczi portréja megemlítve.

A. L.: Felszabadító ajánlat 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. júl. 23.

Mányoki Ádám

Résztvett a Várpalotában rendezett kiállitáson.

A kiállitás 9oo év anyagát ölelte fel.

II Rákoczy 7.
Podmaniczky János,
Podmaniczky Janosné

Kortárs, 197o./1. 149.o.

Mányoki Ádám

Mányoki Ádám Bethlen portréja
a Budavári Palotában látható.

Bojár Iván: A Nemzeti Galéria...
Tükör, 1975. okt. 28 - 11 oldal

Mányoki Ádám

"II. Rákóczi Ferenc"
(repró)

Bojár Iván: A Nemzeti Galéria...
Tükör, 1975. okt. 28 - 17 oldal:

Mányoki Ádám festőművésza (1673–1757)

A művész szobrának avatása alkalmából emléknapokat rendeztek szülőfalujában, Szakolyán.

Népművelés, 1975. 7.

Mányoki Ádám

Az ötven forintoson szerepel Rákócziról készitett festménye. Az 1926-os 50 pengősön is ez a Rákóczi festmény látható, -irja Vadas József: "Mivel fizetünk" c. beszámolójában a papirpénzek rajzolóiról és festőiről.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. febr. 8.
XIX. évf. 6. sz. 13. lap.

Mányoki Ádám

1673-ban született a Pest megyei Szokolyán.

Népszava, 1973. szept. 18. 101. évf. 218 sz. 5 p.

Mányoki Ádám

1973. szept. közepén Szokolyán emlékkiállítása nyílt.

Népszava, 1973. szept. 18. 101. évf. 218 sz. 5

Mányoki Ádám

1973. szept.-ben működésének 300. évfordulóján
Szokolyán emlékkiállítása nyílt.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. évf. 227. sz. 4p.

Mányoki Ádám

1673-ban született Szokolyán.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. évf. 227sz. 4p.

Mányoki Ádám

Rákóczi udvari festőjeként készítette azt a csak metszetmásolaton fennmaradt festményét, mely a fejedelmet ábrázolja.

Nepszava, 1973. szept. 28. 101. erf. 227 sz. 4p.

Mányoki Ádám

Rákóczi hívására 1707 - 1709 -ig udvari festője.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. eig. 227sz. 4p.

Mányoki Ádám

Hamburgban tanult, s 1703-ban „mesterként" Berlinben telepedik le.

Nyomva, 1973. szept. 28. 101. elj. 227/a. 4 p.

Mányoki Ádám

Nevelőapja Doelfer János tábornok.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. évf. 227 sz. 4p.

Mányoki Ádám

1724-ben hazatér Magyarországra, itt festi meg a Podmaniczkyak, Rádayak arcképét.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. erf. 227 sz. 4p.

Mányoki Ádám

Danzigban festi meg híres portréját Rákóczi-ról

1712-ben.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. elf. 227 sz. 4p.

Mátyási Ádám

1757-ben halt meg.

Nógrád, 1973. szept. 28. 101. cs. 227 m. 4 p.

Mányoki Ádám

1720-ban Erős Fígost varsói, majd ~~dze~~ drezdai udvarába kerül, ahol harokk arcképeket fest.

Népszava, 1973. szept. 28. 101. elg. 227 sz. 4 p.

Mányoki Ádám

1737-ben visszanyeri udvari festői címét.

Népszava, 1975. szept. 28. 101. évf. 227 sz. 4p.

Mányoki Ádám

1709-ben titkos küldetéssel Hollandiába utazik.

Nógrád, 1973. szept. 28. 101. elf. 227m. 4p.

Mányoki Ádám, festő

Megemlítve a Maulbertsch-kiállítással kapcsolatban.

Székely András: Egy tizennyolcadik századi festő 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. jún. 29.

Mányoki Ádám, festő

A kritikus élesen bírálva Pásztán di Géza: Tornyot válantok c. darabjának tv előadását: súlyos kortéventéseit, anakronizmusait és felsorolja. köztük: „Mányoki Rákóczi ference a modellje a félévszázaddal korábbi II. Rákóczi Györgynek."

Alexa Károly: Tv – Díszlettervező: Mányoki Ádám

8.

NÉPSZABADSÁG. Bp. 1975. szept. 28.

Mányoki Ádám, festő

Megemlítve: (példa mondatban.)

Husiár Ágnes: Vigyázat, képzavar! 1042.

Élet és Tudomány, Bp. 1975. máj. 30. XXX/22.

Mányoki Ádám, festő

Szülőhelyén, Szokolyán

máj. 17- és 18-án lesznek a

↓

—: Mányoki emléknapok 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. máj. 14.

Mányoki Ádám 1

XVIII századi festő,19o7-ben figyelt fel rá Rákoczi Berlinben.Megfestette vele felesége arcképét, s megh vták Magyarországra.17o7-o9 között a fejedelem udvarában dolgozott.

Magyar Hirlap 1973-254-11

BYP: A fejedelem képirója

Mányoki Ádám 2

1712-ben Gdanskban festette meg Rákoczi portréját.

Magyar Hirlap 1973-254-11
BYP

Mányoki Ádám

300 éves születésnapján ünnepséget rendeztek a börzsönybeli Szokolyán, szülöfalujában.

Magyar Hirlap 1973/256/6

Mányoki

„Rákóczi" portréját Nemes Marcel ajándékozta a Szépművészeti Múzeumnak. (említve.)

Kádár Márta: A legnagyobb magyar gyűjtemény.

Vas Népe, Szombathely, 1971. jún. 3.

Mányoki Ádám
festő

Mányoki Ádám férfiarcképe látható dr. Petro gyűjtemé-
nyében.

Végvári hajos: Magán gyűjtemények . . .
Művészet, 1975. március - 9 oldal

Mányoki Ádám
festő

Mélt atás.

Mendöl Zsuzsa · Lázár Béla . . .
üvesiet, 1975 március – 12 oldal.

MÁNYOKI ÁDÁM, festő

Az ötvenpengős /1926.márc.1. /II.Rákóczi Ferenc Mányoki Ádám festménye után készült és Franke Ruppert metszette rézbe.A hátoldali Lotz Károly festménye:"Mónes a zivatarban"Arthur Schuhricht rézmetszete.Helbing Ferenc grafikustanár tervezte.A rajzokat Lesch Ferenc, Horváth Endre és Egri Zoltán készitették.Az alnyomatok tipo-eljárással.a képnyomatok réznyomással készültek. 91.old.

DR.KUPA MIHÁLY: Bankjegyeink alkotói /1926-1966/ 91.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968 Akad.Kiadó,Bpest. 1968

MÁNYOKI ÁDÁM, festő

Az 1947.febr.27-i keltezésü 50 forintost Horváth Endre tervezte, Reck István rajzolta. Előoldali Rézmetszetek Horváthtól, hátoldaliak Nagy Zoltántól. Előoldalán Mányoki Ádám II. Rákóczi Ferenc portréja, hátoldalán ismeretlen festő "Kuruc-labanc viadal"-a. Ornamentika Lesch Ferenc, Kálna Béla és Dániel Győző. Előoldalon Kossuth cimer. 94.old.

DR. KUPA MIHÁLY: Bankjegyeink alkotói /1926-1966/ 91.old

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII. évf. 1967-1968 Akad. Kiadó, Bpest. 1968

Mányoki Ádám

A művész alkotásai is szerepeltek Déri Frigyes gyüjteményében, melyet "egy magyar város" muzeumának adományozott, igy került Debrecenbe, a róla elnevezett Déri Muzeumba.
Vadas József: "A Déri Muzeumban" cimmel ir a muzeum kincseiről, de a müvésztől származó festmények cimét nem emliti.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. juli. 15.
XVI. évf. 29. sz. 7. lap.

Mányoki Ádám

Malonyay Dezső: "A magyar képirás uttörői" cimmel, a Franklin Társulat kiadásában megjelent tanulmányát ismerteti az Irodalom c. rovat, Kupeczky Jánostól, Munkácsy Mihályig.

A HÉT, Bp. 1904. dec. 18. XV. évf. 51. sz. 819. lap.

Mányoki Ádám

"A magyar festőművészet albuma" cimmel a mükritikusok által összeválogatott anyagot Gerő Ödön szerkesztette egységes mütörténeti munkává. Albumban többek között szerepel a müvész a legjelentősebb magyar müvészekkel s azok alkotásaival, valamint rövid életrajzukkal együtt.
Müvészet c. rovatban "Egy müvészi album" c. közlemény.

A HÉT, Bp. 1904. dec. 11. XV. évf.
50. sz. 802. lap.

Mányoki Ádám

Találkozunk 215 évfordulója

van ma

Nógrád 1972 augusztus 6.
6. old.

Mányoki Ádám

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

303. old.

Magyari Ádám
festő

Szolnokon a Művelődési Házban
szeptember 15-én nyílt meg Ma-
gyari Ádám festőművész kiállítása.

---: Kiállítási naptár.
Művészet, 1973.szeptember - 46.oldal

Mányoky Ádám

emlékve – műve van dr. Petró

Sándor műgyűjteményében –

Napjaink 1968 augusztus

9-old.

Maingoli Ádám

festő.

A korszak legjelentősebb magyar festője Maingoli Ádám, aki gyermek korában Németországba került. 1707-ben tért haza, hogy Rákóczi szolgálatába lépjen.

Gerevich Lászlóné: A barokk.

Művészet, 1971. október - 19. oldal

Mányoki Ádám
festő

1711-ben elkísérte II. Rákóczi Ferencet számüzetésébe Lengyelországba, ahol megfestette a fejedelem portréját.

Gerevich Lászlóné: A barokk.
Művészet, 1971. október - 9. oldal

Manyoki Ádám
festő

Volt Erős Ágost, majd III. Ágost
udvari festője. 1724-ben honvá-
gya hazahozza. Hét lőzg tartó cho-
dott itthon.

Gerevich Lászlóné: A barokk.
Művészet, 1971. október - 19. oldal

Mányoki Ádám
festő

1724 tőb visszatért 7 évre Magyar
országra, ahol Podmaniczky János
és felesége portréját festette meg.
Drámai politikai hangulat tükrözik
képein.

Gerevich Lászlóné: A barokk.
Müvészet, 1971.október - 9.oldal

Mányoki Ádám
festő

Külföldi alkotásain az Európában elterjedt grand siècle miniszatúrok stílusjegyei láthatók. Külföldön udvari festővé vált.

Gerevich Lászlóné: A barokk.
Művészet, 1971.október - 19.oldal

Mányoki Ádám

festő

II. Rákóczi Ferenc

Repr.

Kosáry Domokos: M.o. tört. képekben

Gondolat 1971. 278. old.

Mányoki Ádám

Hollandiában, Lengyelországban és Németországban festette főműveit, köztük Rákóczi F. portréját.

Népszava, 1974. júl. 12. 102 ef. 161 sz. 4 p.

Mányoki Ádám

A Nemzeti Galéria 1974. júl-ban nyílt Régi magyar művészet c. kiállításán szerepelt műve.

Nógrád, 1974. júl. 12. 102 sz. 16 l. 4 p.

Mányoki Ádám

1757. aug. 6- án halt meg.

Népszava, 1974. aug. 6. 102. erf. 182 n. 4p.

Mányoki

Amit Kupeczky és Mányoki csináltak, nem volt magyar művészet és nyomtalanul eltünt.

Dési Huber István: Művészeti írások
Kossuth Könyvkiadó 1975
198.o.

Mányoki Ádám

A Magyar Nemzeti Galéria új otthona a Budai Palota B-C-D jelzéssel ellátott összefüggő épületsora lesz. A D szárnyban Bogdány Jakab, Mányoki Ádám XVIII. sz.-i munkásságáig, majd a XIX. sz.-dal az eddigi múzeumi profilnak megfelelő gyűjteményeket mutatja be.

Solymár István: Nyolcszáz esztendő magyar művészete.

Magyar Hírlap, 1975. jan. 4.

Mányoki Ádám, festő

Születésének 300. évfordulóját szept. 15-én megünneplik szülőfalujában: Szokolyán, (Pest m.)

—:o Mányoki Ádám 8.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. szept. 15.

'25

Mányoki-Ádám

Mányoki életművét, mely Ön-
arckép"ével kezdődik és a Rákóczi
portréval végződik bemutatja a
Nemzeti Galéria.

Jávor Anna: Művészetünk két „uj" évszázada
Művészet, 1976. november - 4 oldal

MÁNYOKI ÁDÁM, festő

Mányoki Ádám: " Önarckép", cimű alkotása.-rekete repr. 14.old

-----A magyar művészet ezer évének kincsei 12.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 4.sz. Bp.

MÁNYOKI ÁDÁM, festő

Neki tulajdonitott festmény t ajándékozott A Magyar Nemzeti Galériának egy Amerikába származott magyar család.A fiatal leányt ábrázoló portré a,két évvel ezelőtt elhunyt Havas Jenő közgazdászé volt.
42.old

Mindenfelől 42.old

Múzeumi Múzsák,Múzeumi Magazin, 1970. 1.sz.Bpest

Mányoki Ádám

Mányoki Rákóczi portréja inspirálta Beck Ö. Fülöpöt Rákóczi plakettjének elkészítésére.

Heitler László: Beck Ö. Fülöp.
Népszava, 1976. március 27 – 6 oldal

Mányoki Ádám, festő

Rákóczi-portréja: megemlítve.

E.F.P. : Ráday Pál emléke. 6.

Bp. 1977. júl. 2.

Népszabadság.

Mátyoki Aladár, festő

Tárlat vezetésén ismertetik munkásságát.

–: A hétvégi kulturális programból. 9.
NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. máj. 8.

Mányoki Ádám, festő

L.: Varga Pál

bélyeggyűjtés

– : Rákóczi

14.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1976. febr. 24.

Mányoki Ádám, festő

Szántó György is foglalkozott vele írásaiban.

Falus Róbert: Könyvszemle 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976 [illegible] 3.

Mányoki Ádám festőművész

A Nemzeti Galéria új otthonában, melyet
októberben nyitottak meg - látható a Galé-
ria egyik legismertebb művész-képmása,
Mányoki fiatalkori önarcképe, melyet
ingujjban festett meg. A kép akkor készülhe-
tett, mikor II. Rákóczi Ferenc fejedelem külföld-
ről hazatérta a festőt. (emlétve).

Salymár István: A Nemzeti Galéria új otthonában.
Budapest, 1975. dec.

Mányoki Ádám, Jestő

Megemlítve. (A Rákóczi-portré.)

Moczár Gábor: Szegedi szobrát szemlélve 37–56.

TISZATÁJ, Szeged, 1976. március XXX/3.

Mányoki Ádám, Jestő

Rákóczi - portréja „közismert az emberek előtt."

Szabó István - Szabó Sándó: Rákóczi és a rákóczifalviak 42 - 51. old.

JÁSZKUNSÁG, Szolnok, 1976. május XXII/1-2.

Mányoki Ádám festőművész

Megnyílt a Glatzeri Galériában az első portré kiállítás. – A magyar hagyományok is jelentősek e műfajban, elég ha Mányoki Ádám, Munkácsy Mihály portréival gondolunk.

Losonci Miklós: Arcok és sorsok.
Test Megyei Könyv, 1974. nov. 22.

Mányoki Ádám,

A Déri Frigyes-gyűjteményben egy magyar történeti képtár volt, amely a debreceni múzeumban került! A nyírisi alkotása is itt látható.

Kulturális magazin

1977. XI. 27. Kossuth, 8.55 (szné).

Mányoki Ádám, festő

Szokolyán ünnepségsorozaton emlékeznek meg születésének 300. évfordulójáról.

—: Hír

8,

Népszabadság, Bp 1973. szept. 16.

Mányoki Ádám, festő

Életének rövid ismertetése.
(k. 1673. szokolya. – Magh. 1757. aug. 6.)

Szücs Gábor: Fejedelmek képírója volt
3.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. okt. 10.

MÁNYOKI ÁDÁM, festő

---

xNmmxm Nemse Marcell negyven képet ajandékozott a Budapesti Szépmüvészeti Múzeumnak 1916-ban.-1925-ben megvásárolta a szász királyi családtól Mányoki Ádámnak II.Rákóczi Ferenc cimü képét és azt is a Múzeumnak ajándékozta. 277.old. 11. jegyz

SÜMEGI GYÖRGY: Nemes Marcell a mügyüjtő.Adalékok a magyar mügyüjtés századeleji történetéhez 275.old

CUMANIA,III.HISTORIA, Bács-Kiskun Megye Múzeumainak Közleményei, Kecskemét, 1975

Mányoki Ádám

A Magyar Nemzeti Galéria és a Szépmüvészeti Muzeum közös rendezésében Japán is kiállitásra került a müvész több alkotása.

Uj tükör 1979/27/34

Mányoki Ádám, festő

Portréja II. Rákóczi
Ferencről: Rep.

Kiszely István: A mai magyarság emberlani képe 1197–1199

Élet és Tudomány, Bp. 1981. szept. 18.

XXXVI/38

Mányoky Ádám, festőművész

A művész a kor, a szituáció jellegétől függően, hol az ábrázolást, hol az értelmezést erősíti. A pontosság és az átkötlés örök vitáját a megoldásban a mű értéke hitelesíti, nem a stílusa. A maga nemében Mányoky Ádám Rákóczi-portréja |említve| önmaga lehetőségeinek felbőfoka.

Losonci Miklós: A portré holnapjai.
Hevesi Szemle, 1978. márc. 14. old.

Mányoki Ádám

„Ráday Pál"

„Rádayné Kajaly Klára"

– festmények

Múzeumi Magazin 1977/2

Mányaoki Ádám

Dr Petró Sándor gyüjteményének része

1750 körüli férfiportréja

Herman Ottó Muzeum Közlemányei 16/143.o.

Bodnár:Dr Petró Sándor

Mányoki Ádám, festőművész

Két nagy múzeumunk műkincseiből válogatott 60 festmény utazott Japánba, meghívásra. — A magyar remekművek közül Mányoki Ádámnak — II. Rákóczi Ferenc udvari festőjének — egy lengyel bárónőt ábrázoló képmását, 1947-ből. (emlitve).

Esti Magazin

1979. II. 19. Kossuth 18.30.

Mányoki Ádám

„Rákóczi-arckép"

A Hét. 1976. márc. 26

Mányoki Ádám festő

„Rákoczi Ferenc portréja"

festmény

Múzeumi Magazin 1975/4 3 old

Mányoki Ádám festő

- a magyar barokk festészet megteremtője
- Szokolyán a mester szülőhelyén születésének 300. évfordulóján emelték fel a szobrát

Múzeumi Magazin 1975/3 42old.

MÁNYOKI ÁDÁM /?/

Aukción: Adam Mányoki zugeschrieben:
Porträt eines Herren mit Pelzmüze.
Öl auf Leinw., 60x46 cm.

WIEN, DOROTHEUM
450. Kunstauktion, Oktober 1980.
Katalogus 398.sz., 49.old.
Kép: Taf. 5.

MÁNYOKI ÁDÁM

Aukción:
Manyoki, Adam: Mädchenbildnis.
Öl auf Leinw., 50x40 cm.

Köln, Kunsthaus Lempertz,
585.Math. Lempertz'sche Kunstversteigerung
Nov. 1981. /Alte Kunst/
Katalogus 96.sz., 18.old.

Mányoki Ádám

festőművén

Nemzeti Galériákban

II. Rákóczi Ferenc c. műve (említve).

TV Hiradó T.

1979. x C 19, 10

Mányoki Ádám, festő

Ráday Pál portréja (részlet) : Repr.

Mányoki megfestette Ráday feleségének és Enter nem lányának a portréját is.

L. Kozma Borbála: Ráday Pál 810–812.

Élet és Tudomány, Bp. 1977. július 1. XXXII./26

Mányoki Ádám, festő

Születésének 300. évfordulóján emlékünnepséget rendeznek szülőfalujában, Szokolyán. A község tanácsa – mintegy kismonografiaként – emlékfüzetet adott ki (Szabó Sándor Tollából.).

Mányoki Ádám önarcképe: Repr

– : A fejedelem képírója 7.

Népszabadság, Bp 1973. szept. 11.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

1724 Podmaniczky arcképek.
1730 Jeszenák Pál arcképe
" Erdődy György "
1731 Eszterházy Pál
" Ráday Pál és családtagjainak arcképe
II. Rákóczi Ferenc arcképe (repr: 451 o.)
ifjuhori önarcképe.

Kampis, hagy. müv. Bp. 1960 451.

Mányoki Ádám, festő

1925-ben Nemes Marcell műgyűjtő szerezte meg a Szépművészeti Múzeum számára Mányoki Rákóczi portréját.

Kunszery Gyula: Kedves Élet és Tudomány! 2066.

Élet és Tudomány, Sp. 1970. okt. 30. XXV/44

Mányoki Ádám, festő

1

A péceli kastély „képes hárában" őrizték Mányoki Ádám nak (1673–1756), Rákóczi udvari festőjének Ráday Pálról és feleségéről festett képeit ...

Vida Mária: A Ráday könyvtár története 3–8

Élet és Tudomány, br. 1971. jan. 1. XXVI/1.

Mányoki Ádám, festő

2

Ráday Pál portréja:

(félalakú)

Repr.

Vida Mária: A Ráday könyvtár története

3-8.

Élet és Tudomány, Bp. 1971. jan. 1.

XXVI/1.

Munkácsi Mihály festő

3

Kajali Klára – Ráday Pál feleségének portréja:

(fekvőalak.)

Repa

Vida Mária: A Ráday könyvtár története 3-8.

Élet és Tudomány, 1971. jan. 1. XXVI/1.

Mainyoki Ádám

Rákóczi portréja nélkül készült a Városmúzeum kiállításain.

R. D. Magyar Remekművek.

Népművelés 1969/10 3 oldal.

Mainyaki Ádám

II. Rákóczi Ferenc

Népművelés 1969/10 38 old.

Malmyoki Ádám, festő

Moszkvában nagyon tetszettek művei.

Bokor Pál: Hozzatok még valamit ... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. aug. 23.

Mányoki Á dám

festő MDK

Szül. 1673-ban Szokolyán/Hont m./

Hétéves korában Dolefer János Antal hadbirótábornok örökbe fogadta és tanittatta, A . Scheits hambrugi arcképfestőnél tanul.

Hamburgban, majd Berlenben müködött, innét hivja Rákócziné haza. Rákóczi/ØØØ/ 900 frt-os fizetéssel udvari festőként alkalmazta. 1709-ben Hollandiába küldte, részben hogy a rézmetszést el sajátitsa.

Danzigban festi a fejedelem nagy portréját.

" II. Rákóczi Ferenc"

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/361-62. o.

Repr: "II. Rákóczi Ferenc" Szép. Muzeum.
U.o. 363.o.278.kép.

MDK.

Mányoki Ádám futó

„Podmaniczky János archépe"
„Osztrolunczky Judit archépe" } bo Podmaniczky Géza tulajdona

a Gyermekmenhely - tárlaton. 1888.

MDK-A-I - 1/2241.

Nányoki Ádám festő M.D.K.

Drezdában a szász király udvari festője. hogy o. u Rákóczi Ferenc udvari festője.

Kamyris, Magy. müv. Bp. 1960 445

MOK

Mányoki Ádám festőművész

Mint fiatal festőnövendékre, Rembrandt, Lagrillière, Hyacinthe Rigaud hatottak rá. A salzdahlumi tanulmányokat követő vándorévek során elérkezik Berlinbe. Itt készíti el [redacted] II. Rákóczi Ferenc 1707-ben ide érkező falaséginek, Sarolta Amália hercegnőnek képmásait.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám. Építünk, Debrecen, 1952. magyarán; III. évf. 2. sz. 60–61. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

II. Rákóczi Ferenc feleségének meghivására otthagyja a porosz udvarbeli állását s Rákóczi hivévé szegődött. Többször is megfestette a fejedelmet, sőt iparművészeti munkákat is végzett. Évi fizetése 900 forint volt.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám.

Építünk, Debrecen, 1952. nyarán; III. évf. 2. sz. 61. l.

MOK

Mányoki Ádám festőművész

Édesapja, János a debreceni Kollégiumban kezdte tanulmányait 1662-ben, Hollandiában, főképp Leydenben tanult tovább. Hazatérve a nógrádmegyei Szokolyán kapott állást; itt született 1673-ban Ádám is.

Uddár Zoltán: Mányoki Ádám. Építünk, Debrecen, 1952. magyarán; III. évf. 2. sz. 60. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

Ebben az időben (1712 tájén) tölti kibujdosott kuruc vezérek fest meg; közöttük a lengyel földre emenekült Bercsényi Miklóst és feleségét.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám. Építünk, Debrecen, 1952 nyarán, VI. évf. 2. sz. 61. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

Rákóczi Ferenc beajánlotta a lengyel udvarba; így került Erős Ágost udvarába, ahol számos arcképet festett a lengyel nemesekről. A Déri múzeum állítólagos lengyel nemest ábrázoló képe azonban valószínűleg később készült.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám. Építőink, Debrecen, 1952 augusztus; III. évf. 2. sz. 61. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

Varsóból néhány évre Drezdába kerül, a szász fejedelmi udvarba. Itt kegyvesztetté válik; Berlinbe megy 1724-ben újra hazatér. Itthon nem jut megfelelő munkához az akkori viszonyok miatt. Eszterházy Pál nádor 1730-ban megfestette vele portréját.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám. Építünk, Debrecen, 1952 nyarán; III. évf. 2. sz. 61-62. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

1724 és 1731 között festi meg Baranyai Miklós szobrait. 1731-ben visszatér Debrecenbe, néhány év múlva újra udvari festő a város udvarában, egész haláláig. Szegényen halt meg.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám. Építőink. Debrecen, 1952 nyarán; III. évf. 2. sz. 62. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

Apja 1683-ban a lengyel hadak elől családjával együtt elmenekül, így a festőnek 12 éves korában el kell hagynia hazáját. 20 esztendős korában Németországba, a salzahlumi kastélyba kerül; mint festőnövendék német mestere mellett megismerkedik a kovaleli festészettel.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám.
Építünk, Debrecen, 1952 nyarán; III. évf.
2. sz. 60. l.

MDK

Mányoki Ádám festőművész

Legismertebb műve II. Rákóczi Ferenc Danzigban 1712-ben festett képmása. Közben újra meglátta Hollandiát s Rákóczi egyenes kívánságára utazott Berlinből a Keleti Tenger partjára.

Váczy Zoltán: Mányoki Ádám. Építünk, Debrecen, 1952 nyarán, III. évf. 2. sz. 61. l.

MOK

Mányoki Ádám festőművész

1673-1757. A debreceni Déri Múzeumban található Kupeczky János Mányokiról festett arcképe.

Kádár Zoltán: Mányoki Ádám.

Építünk, Debrecen, 1952. nyarán; III. évf. 2. sz. 60. l.

MÜVTÖRT DOK

MÁNYOKI ÁDÁM
festőm.

Kovács Judit: Levél Zakoponéból.
Nők Lapja, Bp. 1955. jul. 28. 7. old.

MÜVTÖRT DOK

MÁNYOKI ÁDÁM
festőm.

Lyka Károly: Rákóczi festője, Mányoki Ádám.
Élet és Tudomány, Bp. 1959. 4.sz. 99. l.-
1o3. l.

MÜVTÖRT D K

MÁNYOKI ÁDÁM
festő

rszág Világ 1957
szept.17.5. ld.

MÜVTÖRT DOK.

MÁNYOKI ÁDÁM
festőművész

Népszabadság
1957. IX. 29. 4. old.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Szokolyán született. Lüneburgba, majd Hamburgba került. 1703-1707 ig a berlini udvar hivatalos archépfestője. 1709-11 ig Rákóczi Ferenc udvari művésze. 1713-23 között a drezdai udvarban dolgozott 1723-31 ig itthon tartózkodott, majd Drezdában lett udvari festő

Kampis, hag. műv. Bp. 1960 451.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Rákóczi udvari festőjének nevezte ki. Két képet festett a fejedelemről, az egyiket 1708 ban.
1709. Hollandiai út.
1711 ben a fejedelem után ment Lengyelországba, ahol megfestette róla híres képét.

Gerevich L. né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás Bp. 1957. 4-5.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Erős Ágost lengyel király meghívására Varsóba megy. (1713). Számos arcképet fest (Lubomirszky hgnő, Flemming gróf). 1714-ben Drezdába utazott. A király környezetének tagjait festi.

Gerevich L. né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bpo. 1957 5.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Drezdában: a király felesége, Königsmark Auróra, Dönhoff grofné arcképei

Berlinben: I. Frigyes Vilmos stb portréja

Dessauban a hercegi család tagjai (I. Lipót, Detre hg stb)

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiál litás. Bp. 1957 5.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

1717 ben nevezik ki udvari festőnek. Művészekről és polgárokról is fest portrékat.

1723 Bécsben: VI. Károly, Mária Terézia és a családtagok portréit festi.

1724-ben hazatér. Protestáns főurak portréit festi. (Podmaniczky János, Ráday Pál és családjuk.)

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám. Emlék kiállítás. Bp. 1957 6

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Visszatér Németo-ba (Dresda, Berlin, Lipcse) Portréi: Dinglinger ötvös, Knobelsdorf építén, G.W. Werthern)

1737-ben III. Ágost udvari festője lesz.

(III. Ágost portréja)

A. Thiele arcképe; Férfi pipával

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiálli tás. Bp. 1957 7

Mányoki Ádám festő M.D.K.

1747. Swichowska bárónő arcképe.

meghalt 1757 aug. 6.

Genersich L.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957 7.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

33 Montmorency hgnő arcképe.
78.3 × 63.4 cm. Varsó, Nemz. Mu.
(repr.)

35) G. W. Wertheru gróf arcképe.
82 × 69 cm. Sz. M.
(repr.)

Gerevich L. né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957 15.

MDK

Mányoky Ádám

Arckép, festm.repr.

Magy.remekmüvek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921.máj.

1.tábla

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

Arckép, festm.

Magy.remekmüvek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921.máj.

1o 1.

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

Gileno M.B. arcképe, festm.

Magy. remekművek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921. máj.
12 l.

MDK.

Mányoki Ádam festő

2 kepe (Br Podmaniczky Géza Sulajdona)

Gyermekmenhely javára rendezett tárlaton 1888

MDK A-I-1/2176.

MDK

Mányoki Ádám, festő

kollekciója tartalmas.

Női arcképe (meglepően finom.)

Gileno M.B arcképe (tenyérnyi nagyságú.)

(nagyponalúság, komolyság jegyzik mutatja.

Ernst Mur. csop. kiáll. - Nyugat, 1913 XII. 16. - 961. l. - Bálint A.

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

Beatrix Mária Anna szász kir. hgnő gyerm.arcképe

Almásy-Tel. 3.auk. 194o. ápr. 26 l.

MDK

Mányoki Ádám, festő.

Pesti Napló, 1913 nov. 29. (L. Gy.: Kupeczky-
töl Szinyei Merséig.)

MDK

Mányoki Ádám, festő. 1673-1757.

Idős hölgy arcképe. Vászon.

Ernst Múz. aukc. 54. n. - Kiáll. 1936 nov. 22-29.

Jegyz. 15. l.

MDK

Mányoky Ádám, 1673-1757.

Br.Podmaniczky Ádám arcképe

Almásy-Tel. 2.muk. 1939. nov. 28 l.

Maingoki Ádám festő M.O.K.

22. Női arckép 79 × 63.5 cm. T. kéjes.

23. II. Ágost arcképe 76.5 × 64 cm.
(repr.) L.M.

Gerevich L.-né: Maingoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957 13.

Mányoki Ádám festő M.B.K

26. Férfi pipával 90 × 71 cm. Sz. M. létel (repr.)

27. Swihowska báróné arcképe 55 × 43 cm. Sz. M. (repr.)

28. H. Flemming gróf arcképe (repr.) 79.3 × 62.9 cm.

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957 14.

Mányoki Ádám festő M.D.M.

31 Ismeretlen magyar főur archége.
75 × 60 cm. Varsó (repr.)

32. II. Rákóczi Ferenc archége
75.5 × 62.5 cm. A.M. (repr.)

Gerevich L-né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp 1957 14-15

Munkácsi Ádám festő M.D.K.

37. III. Ágost arcképe. 157 × 111 cm. fr. M.

39. Louise de Carigan hgnő arcképe 77 × 58.5 cm. fr. M. (repr.)

Gerevich L. né: Munkácsi Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957 16

Mányoki Ádám festő M.D.U.

18. Podmaniczky János arcképe
91.8 x 76 cm. S.M. (repr.)

20. Podmaniczkyné sz. Osztroluczky
Judit arcképe. 91.8 x 76 cm. S.M.
(repr.)

Gerevich L.né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás Bp. 1957 12-13.

Mányoki Ádám festő M.D.L.

15. Önarckép. 87 × 61.5 cm. fr.l.

16. Podmaniczky János és Judit arcképe. 90.5 × 82 cm. M.Tud.Akad. (rest.)

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957. 11-12.

Mányoki Ádám festő M. D. K.

11. Ráday Pálné n. Kajaly Klára arcképe. 90 r 73.5 cm.

14. Esterházy Pál Antal hg. arcképe 88.4 r 73.5 cm - Debrecen.

Gerevich L. né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957. 11

Mányoki Ádám festő M.D.K.

7.) Rádayi Pál arcképe 90 × 73.5 cm.

9.) II. Rákóczi Ferenc arcképe 77.5 × 55 cm
(repr.)

Gerevich T.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957 10

Mányoki Ádám festő M. D. 6.

3.) Johann Christian Freund festő arc-képe. M. után metszette J. F. Rosbach (1720 – 1728 közt Lipcsében)
(repr.)

Gerevich L. né: Mányoki Ádám. Emlékkiálli tás. Bp 1957 9.

Mányoki Ádám festő M. D. K.

1.) Thomas Richter lipcsei nemátor és kereskedő archépe. M. után metszette Martin Bernigeroth (1670-1733). (repr)

5.) Thomas B. Richter lipcsei kereskedő archépe. Metszette M. Bernigeroth

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám Emlékkiál litás. Bp. 1957, 9, 10

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Szül. 1673 Szokolyán, Németo-ban nevelkedett, 1703 ban Berlinbe költözött. Valóhinüleg itt készült Ömerchépe 1707 ben Rákóczinné körvetitésével a fejedelem szolgálatába állt.

Gerevich L.-né: Mányoki Ádám. Emlékkiállítás. Bp. 1957, 3-4.

Mányoki Ádám

Egy elfeledett kép. (Mányoky.) Irta Mihalik József. Múzeumi és Könyvtári Értesítő. I. évf. 3—4. füzet.

(Művészet 1908. 71. l.)

T.2247.

ol körülvett várat és várost, a
, az előtérben pedig az [illegible]
ölül mértani ábra van. Felirata

EN.

antzigste Aufgab olvasható.

11.6 cm.

91-24.

Mányoki Ádám

Mányoki Ádám kondoleáló levele. Jeltelen cikk. Az Ujság, május 27.

1914.

(Művészet 1914. 286.l.)

Ossian IX. 136.

Mányoki Ádám

Rész 1

Magyarországon

98. x.

JZA: 45,000,000 q

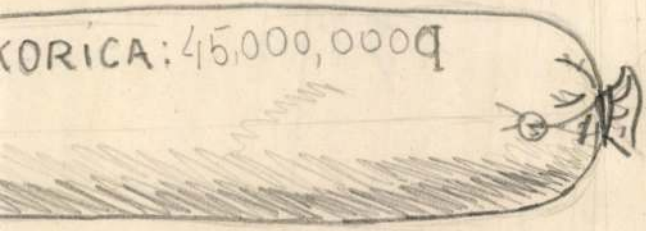
KORICA: 45,000,000q

RGONYA: 45,000,000q

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc
ivod arcképe nincs
repr.

A Pesti Hirlap Vasár-
napja. 1931. márc. 15.

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc
arckép, repr.

Erdély, 1940. 87. l.

Szervitár

734

Képe 729

1450

(1)

F

Piglert meghérderni!
Kirchenkunst

34

35

~~32~~

Manzoky Ádám

Dömötör István

Magyar művészkép-
mások. Magyar
Művészet
1931. 323 l.

enetéből csak annyit emelünk ki, hogy kelet-
ejére esik, s hogy működését 10 kiváló iparos-
kezdte meg, feltételül tűzvén ki az ekként
et egy-egy önálló munkát lesznek kötelesek
tni. Iparművészeti muzeum Frankfurtban nem
ezéseken kívül mintaszerű régiségek beszerzé-
uzeum alapját, a nélkül, hogy kizárólag a két
olna, mert helyes érzékkel belátták egyrészt
támogatása nem felelhet meg a társulathoz
a támogatás a többi ágakra kiterjesztve szintén

még csira ugyan, de máris szakavatott ízléssel
ozatával dicsekedhetik. Termeit az odavaló
nényeikkel s a közönség, belépti díj daczára,
vásárolni akar.
közös talajon mozognak, lerován ez által a
eumnak is, mely őket egyesíti, az elismerés

, hogy a társulat alaptőkéje az évi tagdíjjakkal

Mert a mikor egyrészt a nagy közönség és
akkor elismerte szükségét és hasznát; ösztö
díjjakkal, élvezi a társulat nyujtotta előnyöket
támogattatik. A szellemi vezetést természetes
tudjuk eléggé hangsulyozni, mily üdvösnek
ményét, melyet két ily egymásra utalt tényе
s törekvő iparos tagokkal biró társulat egymá

Két példát szándékozunk állításaink igazolá
tárlat szolgáltatja. Értem alatta a tárlat osztrák
scher Kunstgewerbe-Verein kiállítását, a más
Verein muzeuma és kiállítási terme Majnai
a bécsi Österreichisches Museum első en
állandó kiállítása, melyhez tisztán az említett
nyújt a nézőnek a bécsi iparos-világ törekvés
ban Bécs és az osztrák tartományok minden
felelő munkákat.

Ez a tárlat azonnal meggyőz bennünket arr
iparosok színe-virágát tudta maga köré gyűjt
hogy ugyan ilyen jellemű a fogyasztó tagok n

Mányoki Adám

Mányoki család nemeslevele III. Ferdinand címeres nemeslevele Mányoky György és felesége Németh Anna valamint ezek lesszármazói részére, Bécs, 1643. máj 6., az uralkodó s.k. dláírásával, valamint a család kézi festésű címer-miniaturjével és nagy selyemzsinóron függő vászári viaszpecrettel. Győr vm. kihirdetési záradékával Pergamen. E családból származott Mányoky Adám

P 300.—

Árverési csarnok (1939)

92. aukciós 3179 sz.

Mányoky Ádám

Szód

1

Elek Artur: A főváros

Zichy-muzeuma.

Magyar Művészet

1925. 193. l.

Budapest, postabélyeg kelte.

tőinket, hogy a mellékelten megküldött
Bizottsága elnöke, GEREVICH TIBOR
lenő

ÁG
ETI EMLÉKEI

ötete.
envedő I. kötet (Magyarország Románkori
és rövidesen megjelenik. A III.
sorrendben fog megjelenni.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA

Mányoki Ádám

Rechenberg Károly
nemet jogtudós archépe
fentitól, repr e cikk
kapcsán:

Nyári Sándor dr

Régi magyar művészek.
Vas. Ujs. 1896, 131,
132, 133. l. (képekkel)

Mańyski Ádám

Ívod

Milosyhalál

96 l. önarchép

Manuscript Album

Vol

History Book

Pol Economy

Mányoki Ádám

Uj Magyarság karácsonyi kijk mell. 1939. dec. 24

MÁRFFY ÖDÖN

ÚJ MŰVÉSZET

1999/jan.–febr.

28.o.

el.

Mányoki Ádám

cred

Végh Gyula

Múzeumbarátok
kiállítása a régi
Műcsarnokban.
Magyar Művészet
1934. 65. 1.

Mányoky Ádám

Irod

Kopera, Dr Feliks

A régi művészet Lengyelországban.

MAGYAR MŰVÉSZET

1928. 164. l.

Mányoky Ádám

II. Rákóczy Ferenc
archeje, nincsenyomat-
ban répr.

Vas. Ujs. 1903.

22 r.

15758/1881.

A Mücmlék

IX k

utána Ra

Mányoki Ádám

Nod

Gch. Magyar emlékek
Krakóban. Vas. Ujs
1913. 653. l. 654. l.
(Köppel.)

Wyéki kart

185

Mányoki Ádám

Vas. Ujs. 1913. 969. l
(Az Ernst-Muzeum
csoportkiállítása.)

Mányoki Ádám

Ráday Pál, II. Rákóczi Ferenc titkárának arcképe

repr.

Vas. Ujs. 1913. 965. l.

kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől

13/1940. szám.
II.ü.o.

BUDAPEST 1940 APR. 16. 14.

A Müemlékek Országos Bizottsága tek.Elnökségének.

atalból.
ilati ügyben
lányozva.

Budapest.

Hőgyes Endre-u.10.sz.

Mányoki Ádám

László

Ernst-Múzeumaukció II.

161. l.

= 3. — —

4 — —

12 — —

19. —

Mány oky Ádám

Lásd:

Vas. Lyc. 1893. 225,
226. l.

KÖZALAPÍTVÁNYI KIRÁLYI ÜGYIGAZGATÓSÁG

Budapest, V., Báthory-utca 12. II. 13. — Telefon: 11

92/1939. szám.

A MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

tekintetes Elnökségének,

Budapest

IX. Högyes Endre-u. 10.

MDK

Mányoki Ádám, festöm.

ö is elsösorban arcképfestö, mint Kupeczky János, sajátságos szerencse-vafász. Nagy elismerésben részesült. Nem oly hires mint K.J. ki a XVII sz.-ban élvezeteset teremtett.
1673-1757. Szokolyára való. Scheiz A. volt mestere. Párisban Largilliere volt mestere. Rákóczi kedvence vol ki Hollandiába segitette. Berlinböl Drezdába ment s itt 1716-ban udvari festönek nevezték ki.
Egyik nézet szerint Drezdában 84 éves korában, másik szerint Varsóban 64 éves korában halt meg.

Prém József: Az arcképfestészet története III.
Képzömüvészeti Szemle. I.évf. 10.sz. 1879 okt.hó.
117-118.l.

MDK

Mányoki Ádám

/e.e./: A SzinyeiMerse Pál Társaság Barátainak Köre.
Magyar Művészet 1925. 1. sz. 56.l.

MDK

Mányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc arcképe

A Szépmüvészeti Muzeum gyarapodása 1925-ben. Magyar Müvészet 1926. 41.l.

MDK

Mányoki Ádám

Női arckép, repr.

Uj Idők. 1929. 41. sz. 425.l.

MDK

Mányoki Ádám

Művészet 1902. 209.1.

MDK

Mányoki Ádám

Szobieczki hercegnő

Képzőművészet 1933. 57. sz. 88.11. 37.l.

MDK

Mányoki Ádám

II.Rákóczi Ferenc. A Szépműv.Múz.tul.

KMTárs, 1938. őszi tárlat. 9.lap

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Megfestett Rákóczi arcképét.

1713-1733 Erős Ágost szász fejedelem, és lengyel király udvari festője felváltva dolgozott a drezdai és varsói udvarban.

1723 ban családi ügyei hazaszólitották , megkisérelt itthon maradni

Szapis Antal:A képzőművészet története 660.1.

A Kultura Világa Bp. 1963.

./.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Szül. 1673 Szekelya

Lüneburgban, majd Hamburgban tanult.

1703-1707 a berlini udvar hivatalos arcképfestője volt.

1709-ben hazajött. s Rákóczi Ferenc kinvezte udvari müvészévé

Lampis Antal:A képzőművészet története 660.l.

A Kultura Világa Bp. 1963.

/.

Mányoki "ádám festő M.D.K.

1731-ig arcképeket festett nemesi cs ládek szá-

mára /Podmaniczky-arcképe /1724/, "eszenák Pál

Erdődy György arcképe /1730/

Esterházy Pál " /

Ráday Pál és családja arcképe / 1731/

Lampis Antal:A képzőművészet története 660.l.

A Kultura Világa Bp. 1963. */.

Nányoki Ádám

Szerepel az alábbi tárlaton

Kőműves Gyula: Nagyon ve mekművek
Kiállítás a Budavári Palotában

Szabad Föld 1969 IX 28

Európa fejedelmi udvaraiban

Mányoki Ádám festőművész pályájának helyszínei és szereplői vonulnak fel azon a kiállításon, melyet a Magyar Nemzeti Galéria rendez a Rákóczi-szabadságharc kezdetének háromszázadik évfordulója alkalmából. A tárlat mától augusztus 24-éig látogatható

TÖRÖTT, karambolos autóját megvenném, (06-20) 393-1387.

OKTATÁS

KÖZÉPISKOLÁK, nyelvtanfolyamok külföldön! 318-5732, www.bigben.hu.

ELŐKÉSZÍTŐ szociológiából és történelemből (1200 Ft/óra). Tel.: (06-30) 294-4995.

INGATLAN

KUNSZENTMIKLÓSON, gyógyfürdővel szemben, hatszobás, 2 generációs ház, 300 négyszögöl parkosított telekkel, 29 M Ft-ért eladó. Budapesti kisebb lakást beszámítok. Tel.: (06-20) 934-0106.

MÁTRASZENTIMRÉN, csendes ősfás környezetben, nyaralónak használt, hat éve épített, hangulatos családi ház - három szoba, galéria, nagy étkezős konyha, két fürdőszoba teljes komfort, cserépkálya, Primagáz-fűtés, pince - eladó. Érdeklődni lehet esténként: (06-30) 962-8401-es telefonon.

bronzszobrot, porcelánt, ezüstöt, teljes hagyatékot. Tel.: 214-4850, (06-20) 323-4104.

SZOLGÁLTATÁS

FINNSZAUNA-KÉSZÍTÉS. Tel.: (06-30) 956-8338.

TÁRSKERESÉS

53/190, német férjjelölt férfi, nem dohányzó, jó életszinvonalon élő, keresi 35 év körüli gyermektelen nő ismeretségét. Fényképes válaszokat vár. X Conrád P. O. BOX 1226 D 89337 Leipheim. E-mail: conkla2@web.de.

VÁLLALKOZÁS

LIKŐRGYÁRTÓ üzem, palackozóval, bevezetett piaccal eladó vagy bérelhető. Tel.: (06-30) 516-9231.

VEGYES

HOGYAN szerezhet hatalmat főnökei felett? Megtanulhatja néhány nap alatt tréningprogramunkon. További információ: (06-30) 958-0155.

Mányoki Ádám

Említve

Pénzmúzeum, bankjegyfestészet
Zalaszentlőrinc, Zalaegerszeg 1970.
ápr. 22.

Nányoki Ádám

II. Rákóczi Ferenc c. festménye szerepel az alábbi táslaton

Schelken Pálma: Soo esztendő művészete a budavári palotában

Köznevelés 1969 X. 17

Mányoky Ádám, Jestő

MDK

II. Rákóczi Ferenc arcképe:

Repr.

—.: (szöveg — jénykép —) 2.

Bp. 1970. márc. 9.

ESTI HIRLAP,

Mányoki Ádám

Testménye a bankókon -

Bankónüvesiet

Délmagyarország, Szeged 1970. ?

Mányoki

Emlitve

Pórkány László: A Petró-gyűjtemény kiállítása

Déli Hírlap 1970. máj. 3.

Mányoki Ádám

Műve a Vár kiállítása

Esztergami Lászlo: Nyolc évszázad
remekművei között
Magyar Hírlap, Bp. 1969 sz. 15.6. l.

Mányoki Ádám

Képe a Budavári Kiállítása
(Rákóczi-portré)
Remekmüvek a Budavári Palotában
Népszabadság, Jr. 1969. szept. 12.

MDK

Mányoki Ádám, festő

Egy Mányokinak tulajdonított festményt kapott ajándékba a Nemzeti Galéria egy amerikai magyar családtól.
A kép fiatal lányt – egy német hercegnőt – ábrázol. Signálva nincs.

–: Egy amerikai magyar család ajándéka a Nemzeti Galériának

7

Népszabadság, Bp. 1969. dec. 14.

Mányoki Ádám festő M.N.K.

Drezdába visszatért, visszakapta az udvari festői címét és állását.

Itt élt és dolgozott 1756-ban bekövetkezett haláláig.

Ifjukori önarckép.

Lampis Antal:A képzőművészet története 660.1.
A Kultura Világa Bp. 1963.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Önarckép. repr.

kampis Antal: A képzőművészetek története 108. t.

A kultura világa 4p. 1963.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Németországban tanult, s életének egyrészét Drezdában töltötte el mint udvari festő.

A haz ájával összekötő szálak sohasem szakadtak meg.

Megkisérelte a hazatérést is.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 655.l.
A Kultura Világa Bp. 1963.

Mányoki Ádám [festő] M Dg

A barokk idők képviselője
a Régi magyarországi művészet c.
kiállításon.

— : Régi magyar művészet 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. júl. 20.

M.D.K.

Mányoki Ádám

Dr. Lázár Béla: Egy király szerelmei cimmel ir Mányoki Ádámról, életéről és munkájáról. Rákóczi fejedelem udvari festőjét később a lengyel királyhoz ajánlja, ahol megfestette a király feleségét és szerelmeit. A cikk keretében hozza a képek repr.-it: Orzeiska grófné, Dönhoff grófnő, Königsmarck Aurora grófnő és Cosel grófné arcképeit, mint Mányoki ismeretlen festményeit.

Szinházi Élet. Bp. 1929. dec. 22.- XIX. évf. 52. sz. 85-87. lap.

MDK

Mányoki /?/
1643-1757

291. Tudós arcképe.

Mücs. - A bp.-i Orvosszövetség Mü-kiállitása. 1902.
Kat. 29.1.

Mak

Mónyoki Ádám

1673-1757.

Önarckép 6 laj. Vászon

m. 87, sz. 61 cm (kép reprodukció)

1932 ben szerezték bajor állami fallajdonból eseré utján

Mův. M. Barátainak Egyesülete

Husz év szerzeményei (1913-1933.) Bpest 1934.

MDK

Mányoky Ádám

Lázár Béla dr.: Rákóczi festője. Pesti Hirlap 1927 évi nagy naptára. 148-153.l.

Mányoki Ádám 1923

plaett.

Elhelyezve Szokolyán a festő szülőházán.

Mányoki Ádám festő M.D.K.

Terv szerint a Nemzeti Galéria épületére kerül

re szobra

Gárdonyi Jenő: 45 millió a budavári palota képzőművészeti alkotásaira

Magyar Nemzet 1964. május 10. 13.1.

MDK

Mányoki Ádám

Constantia orosz nagyhercegnő portréja

Brunswick nagyhercegnő arcképe

K.: Három kiállitás. Nemzeti Ujság 1927. nov. 13. 13.1.

MDK

Mányoki

Magyar Mesterek Elso Csoportkiallitasat rend.az Ernst Muzeum Manyoki és Kupeczky festményeivel.

Ernst Muzeum kiallitasai. 20.1.

MDK

Mányoki Ádám

Felvinczi Takács Z.: Kupezki János. A Gyüjtő 1914. 5-6. sz. 153-158.l.

MDK

Mányoki Ádám

Genthon I.: A muzeumbarátok kiállitása. Napkelet 1934. 237.l.

Mányoki Ádám.

Az Ernst muzeum kiállitást rendez müveiből 1913-ban.

Bende J:
A Képzőmüvészeti egyesületek története,kézir

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV., Dózsa György út 41

szövarch.1.lo.ó

Mányoki Ádám.

életrajzi adatok.

Lázár Béla:Száz magyar remekmü
kézirat.

M. D. K.

MÁNYOKI ÁDÁM festő

(elkallódott, lappangó művek)

Szikszóy Antal arcképe

Baranyi Miklós debreceni neptemvir arcképe

Ugaras XVIII. sz. 21. 2.

Mányoki Ádám festő

Magyar Nemzet VII. 1957 okt. 25. 5.

Mányoki Ádám festő

Magyar Nemzet VII. 1950 okt. 6. 5 l.
Végvári L.: Magyar grafika

Mányoki Ádám Jestő

Magyar Nemzet VII. 1951 aug. 1. 4.

Mányoki Ádám festő

Élet és Irodalom I. 11. n. 1957 aug. 2.
repr.

Mányoki Ádám, festő MDK

Pártfogója, Ráday Pál ~~1730~~ 1730-ban vendégül látja Pécelen.

254.o.

Ráday Pálné portréja
"Ráday Pál" (Ráday-könyvtár) repr.
Ráday Eszter(Teleki Lászlóné) portréja.
266.o.
A Ráday könyvtárban lévő két Mányoki -metszet/ talán a lipcsei gyüjtés eredménye.
267o. V.ö.275.o.(235.jegyz

Zsindely Ferenc: A péceli Ráday-kastély.
Müv. Ért. 1956. V. évf. 4. sz. 253-276.o.

Mányoky Ádám /1673-1757/
Podmaniczky János ? képmása

Ernst Muzeum aukciói. XII. 24 l.

jó munkája. 3. Keresztről levétel. Rubens képének átfogalmazása, német vagy osztrák festő munkája a 18. századból.

Padok. Volutás fejjel, a 18. század második feléből.

Orgona. A régebbi Elgass Ferenc győri mester munkája 1807—8-ból (Drinóczy feljegyzése szerint).

Régebbi harangok. 1. Pozsony, Christelli 1735. 2. Sopron, Pfistermeister József 1750. 3 Sopron, Köchel György. 4. Győr, Mendel János 1825. (Drinóczy jegyzetei.)

Járási tanácsház. (volt prépostság.)

Jellege. Két hatalmas négyszögletes udvart körülfogó épület-tömb. Eredeti egyemeletes főhomlokzatának középrizalitja hattengelyes. A

Mányoki Ádám, MDK
festő

1724. januárjáig Bécsben tartózkodott, majd legalább három hónapig ujra a drezdai udvarban volt és csak ezután jött Magyarországra. 1731 nyarán visszatér Drezdába, de nem tud a király kegyeibe visszajutni.
1737-től ujra udvari festő lett Drezdában. 1751-ben (78 éves) hazatérésről ábrándozik, de csak látogatóba jönne.
Az udvar anyagi romlása őt is nyomorba dönti. Szegényen eladósodva halt meg Drezdában 1757 aug. 6-án.
Mindezt Nagyréti Darvas Pálnak a Rádayakhoz irt leveleiből tudjuk. Darvas Pál 1751-ben örnagy és a lengyel király (III. szász választófejedelem) mellett teljesit szolgálatot.

Zsindely Endre: Külföldi magyar kortársak Mányoki Ádámról,
Müv. Ért. 1955. IV. évf. 2. sz. 219-220.o.

MDK

Mányoki

festő

nógrádmegyei kapcsolatai

Farkas András: Nógrádi festők - nógrádi képek.
Palócföld I/1 (1954) 29-30.

Ism. Müv. Ért 1955. IV.évf. 2.sz. 313.o.

MDK

Mányoki Ádám

Budapesti Hirlap, 1913. nov. 29. r.e: Ernst Muzeum.

MDK

Mányoki Ádám

megemlítése

Vigilia, 1947. jan. XII. évf.1. sz. 53. 1.-Jajczay János: A magyar barokk és Maulbertsch. 52-55.1.

MDK

Mányoki Ádám festő

Dolgozik II. Rákóczi Ferenc, ~~[illegible]~~ a magyar arisztokrácia körében, Varsóban és Drezdában.

Andreas Oeggal: Barock in Ungarn. Bp. – Leipzig – Milano. é.n. 70.

Mányoki Ádám MDK

a szász király, majd Rákóczi fejedelem festője.

"Swihovska bárónő arcképe." repr. 20.o.

Kampis Antal: Régi magyar festmények és szobrok kiállitása a Szépmüvészeti Muzeumban. Müterem 1958 I. évf. 8. sz. 15-21.o.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Ráday Pált patronusának nevezi.

Csindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz
Művért, 1954. 2 sz. 270 l.

H.D.K.

Mányoki Ádám
festő

1724-ben Bécsből Dresdába ment.

Irodalom: Mányoki Ádám levelei Rádayhoz
Művészet 1954. 2 sz. 270 l.

MDK.

Mányoki Ádám
festő

1723-ban megfesti Bécsben a császári családot.

Tsmudely Sándor: Mányoki Ádám levelei Rádayhoz
Művészet, 1954. 2 sz. 270 l

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

Berlinből ír Rádaynak, a föld ügyek ről kér informatót.

Szinddy Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz
Művést, 1954. 2 sz. 270 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K

1707-ben találkozik Ráday Pállal Rákoczy udvarában.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz.
Művést, 1954. 2 sz. 270 l.

Manyoki Ádám
festő

M.D.K.

A XVIII. sz. legnagyobb magyar festője.

Zsindely Endre: Manyoki Ádám levelei Ráday Pálhoz

Művészet 1954. 2 öz. 270 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

Hollandiában érte a szabadságharc bukásának hire.

Esvindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz,
Művést, 1954. 2 cz. 270 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Lengyelországban vett búcsut a fejedelemtől.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz

Művért 1954. 2 oz 270 l

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

1720-ban a Mányoki család a donatiokat és családi bistokaikat vissza kérik.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz
Művészet, 1954. 2 sz. 270 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

1728-ban festi meg Erdődy György nek arcképét.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz
Művért, 1954. 2 sz. 271 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Baros János nevű papnak egy képét küldte el.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Rádayhoz
Művészet 1954. 2 sz. 27 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Rádayhoz
Művészet, 1954. 2 sz. 270 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

A XVIII. sz. elején Magyarországon nem tud megélni.

Szendrey Endre: Mányoki Ádám levelei Rádai Pálhoz.
Művészet, 1934. 2 sz. 27-28.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Ráday Gedeonnal megy Bécsbe 1731-ben, majd onnan Berlinbe mennek

Ismidely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz.
Művért, 1954. 2 sz. 271 l.

MDK.

Mányoki Ádám
festő

1730-ban a Rádaybirtok közelében kapott földet.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Rádayhoz
Művelt, 1954. 2 sz. 270 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Valami uj adományt szeretne szerezni pártfogói révén

Ismédely Endre: Mányoki Ádám levéki Ráday Pálhoz.

Művért, 1954. 2 sz. 270 l.

M.D.K.

Marányi Ádám
festő

Erdődy György arcképét megfesti.

Zsindely Endre: Marányi Ádám levelei Ráday Pálhoz.
Műv. tört. 1954. 2 sz. 270 l.

Mányoki Ádám
festő

M.D.K.

Ráday Pálhoz intézett levelében 1724-ben azzál ír, hogy megnősül.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levele Ráday Pálhoz
Művészet, 1954. 2 sz. 270 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

1730-ban festette meg Koller és felesége arcképét Bécsben

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levéki Ráday Pálhoz
Művészet, 1954. 2 sz. 27 l.

Manyoki Ádám
festő

M.D.K.

1730 őszén elhatározták, hogy elhagyja Magyarországot.

Zsindely Endre: Manyoki Ádám levelei Ráday Pálhoz.
Műv. ért. 1954. 2 sz. 271 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Megfestette a Ráday család. 1726 körül

Ismédely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz
Művért, 1954. 2 sz. 271. l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Drezdai és berlini tartozkodása idején Ráday bor eladási
ügyeiről szamol be.

Zsindely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoz
Művért 1954. 2 sz. 271 l.

M.D.K.

Mányoki Ádám
festő

Ráday Pálnak és családjának sok szevességet tesz, hogy viszonozza arohnak baráti szevességüket.

Ismidely Endre: Mányoki Ádám levelei Ráday Pálhoo
Művést, 1954. 2 oz. 271 l.

Mányoki Ádám

Zázár Béla: Mányoky Ádám élete és mű-
vészete

4°, 150 K, 220 L, Budapest, 1933

Mányoki Ádám

cred

Bajor Album.
Bayern in Wort und
Bild. A Magyarság
kiadása. Budapest,
1929. 8. C. (Köppel.)

Mańyoki Ádám

Önarcheje repr

Om III. 421 l

KÖZPONTI EGYHÁZMŰVÉSZETI HIVATAL
BUDAPEST, IV., FERENCIEK TERE 7., II. LÉPCSŐ, I. EMELET 5.

563/1940. *szám*

Nagyságos

S Z E N T I V Á N Y I G Y U L A urnak,

a Műemlékek Országos Bizottsága titkára

B U D A P E S T .

IX. Högyes Endre-u. 10.

Mányoky Ádám

ivód

Sörbezető. 161. l.

Szatmári Mór országgyülési képviselő,
a „Budapest" felelős szerkesztője.

Mányoki Ádám

Thaly Kálmán

Adalék Mányoky Ádám hires magyar képiró életéhez és Rákóczi mint mű-bíráló. Szaradok 1874. 512. l.

Mainyoki Ádám

Váradi ~~Baranyi~~ Baranyi
wód Miklós bihar megyei
alispán és unokatestvére
Baranyi Mihály debreceni
főbíró fentivel festették
le magukat, amikor a mű-
vész egyidőre visszatért
külföldről hazájába, Tahi-
tótfalubban lelkipásztor-
kodó testvéréhez.

Zoltai Lajos: Vázlatok
a debreceni régi polgár háza-
tájáról. A lakóház.
Erk. Déri 1936. 110 l.

2.

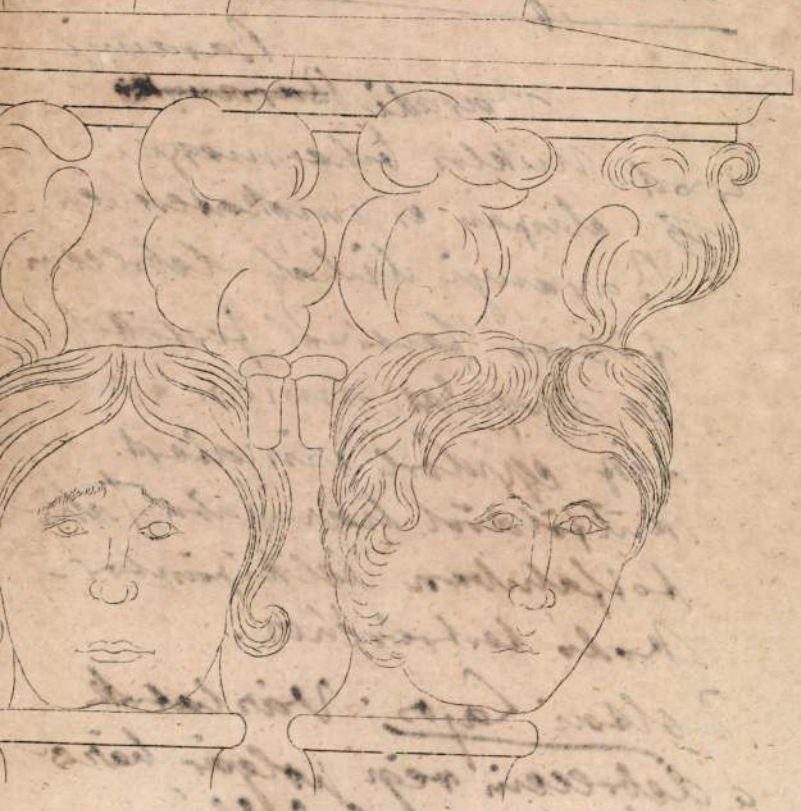

Mainoky Ádám

l.

Sörverető 307. l.

Mányoky Ádám

l.

Sörvezető 288. l

MÁNYOKI ÁDÁM

Új művészet

1996/ aug

22.0.

PÁL - FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1937. XI. 23.

ten küldöm a folyóiratok értekezletén
irók és tudósok minél szélesebb kö-
i. A szöveg nem egészen izlésem
ésem, hogy ilyenkor maga a gesztus
árkózni. Kérem, ha szintén ez a
tafordultával aláirva visszaküldeni a

MÁRFFY ÖDÖN

Új művészet

1996/ szept.

47. o.

MTAK Kézirattár Ms 4588/84.

Kézírás.

Nagytiszteletű Fülep Lajos úrnak, ref.

Baranya vm.

Feladó: Kiss Géza ref.lelkész Kákics,

Előzményét ld. 1o87 /3.

1. Ld. 12o8/14.

2. A levél, amelyben FL Féja: Viharsar
   ajánlotta mintául, nem maradt fenn.

3. Ld. 12o8/13.

MÁNYOKI ÁDÁM

BUZÁSI ENIKŐ: Mányoki Ádám

Könyvtára és képzőművészeti hagyatéka

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ

46. 1997/3-4, 181-206

em maradt, hanem hanyag pusztítóvá, elherdálóvá vált.
rmtörekvések egyik központja volt, s ahol a szerzetesek
hettek, megújított épületével, 15. századi berendezésével
volt képes egy rendezett kolostor. Példája azonban a
kintélyes kincseket találunk a nagyobb kolostorok
zázadok adományaiból halmozódott fel, s ilyen kegyes
izad folyamán is. 1398 tavaszán a rohonci Kokas András
együtt két ízben is kirabolta a *borsmonostori* ciszterci
el, előbb 20 000, majd 31 000 forint kárt okozva. A nagy
stor a 12. századtól kezdve Nyugat-Magyarország
ora volt.

részletes inventáriuma maradt ránk. Ez nagyszámú,
aras, állatalakos anyagból készült paramentumot említ,
fula, amelyet Krisztus, Mária, Szent János és öt apostol
és más liturgikus tárgyon kívül monstranciát, kereszt
t ereklyetartót, talán régies típusú plenariumot is őriztek.
stor könyvtárában, javarészt liturgikus, egyházjogi és
i használatra rendeltettek. A teológiai tárgyú könyvek
s érdeklődésről tanúskodik. Mindenesetre Bertalan
munkát is magával vihetett a könyvtárból. Hasonló
ág leltárai is. 1518-ból való a kincstár teljes inventáriuma,
ny liturgikus könyv felsorolását is tartalmazza. 1518-ban

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

MEGHÍVJA ÖNT A

MÁNYOKI ÁDÁM

EMLÉKKIÁLLÍTÁS

MEGNYITÁSÁRA

MEGNYITÓ BESZÉDET MOND:

MIHALIK SÁNDOR

a M. N. M. Történeti Múzeum
főigazgatóhelyettese

1957. SZEPTEMBER 28-ÁN (SZOMBATON) DÉLI 12 ÓRAKOR

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM, HŐSÖK TERE

Fk. Pigler Andor 6748 m Minőségi-ny. Fv. Draschitz R.

